

Leidraad bij de beoefening van het Nederlandsche handelsrecht

<https://hdl.handle.net/1874/9872>

L. 8° 2900.

LEIDRAAD

BIJ DE BEOEFENING

VAN HET

NEDERLANDSCHE HANDELSRECHT,

DOOR

MR. W. L. P. A. MOLENGRAAFF,

Hoogleraar te Utrecht.

Tweede, geheel herziene en verbeterde druk.

HAARLEM,
DE ERVEN F. BOHN.
1912.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0340 4708

VOORWOORD.

De leidraad, waarvan hiermede een eerste stuk in het licht verschijnt, werd door mij geschreven voor mijne studenten. Zij heeft vóór alles ten doel de lessen, die door mij over handelsrecht worden gegeven, voor mijne hoorders en voor mij zelf aangename en vruchtdragender te maken. Aanhalingen van bronnen, literatuur en rechtspraak, onontbeerlijke definities hebben voor den hoorder alleen dan nut, wanneer hij in de gelegenheid is er aantekening van te houden; zij moeten daarom gedictieerd worden. Dat dicteeren onnoodig te maken beoogt dit werkje. Daardoor wordt voor den hoorder het dubbele voordeel verkregen, dat hij wat medegeedeeld wordt juist opgeteekend voor zich krijgt en van altijd min of meer werktuigelijken arbeid wordt ontheven, terwijl ook zijne aandacht minder door het opschrijven van het gehoorde zal worden geabsorbeerd en meer tijd tot ontwikkeling van bijzondere punten zal worden verkregen. Meer dan een leidraad schijnt tot bereiking van dit doel niet noodig. Wat hier gegeven wordt moet zijn noodzakelijk complement vinden in de mondelijke voordracht. Vandaar dat de meeste quaesties niet anders worden aangeduid dan door vragen, dat nergens iets meer wordt gevonden dan schetsmatige uiteenzettingen.

Inrichting en vorm van het werkje berusten dan ook geheel op didaktische overwegingen; deze hebben voorgezeten bij de geheele behandeling van de stof, er toe geleid hier wat uitvoeriger daar wat beknopter te wezen. Schijnbare onregelmatigheden in den opzet laten zich hierdoor verklaren.

De opgaven van de literatuur (vooral van de laatste jaren) en van de jurisprudentie mogen evenwel de meening recht-

vaardigen, dat het werkje wellicht ook in ruimeren kring dan die mijner leerlingen van nut zal kunnen wezen. De verwachting dat het uit dien hoofde althans voor de praktijk van eenigen dienst kan zijn, was dan ook niet geheel vreemd aan mijn besluit om tot de uitgave over te gaan. De literatuur-opgaven betreffen in hoofdzaak monographieën en tijdschrift-artikels; eene geregelde verwijzing naar algemeen bekende hand- en leerboeken, als de werken van KIST, DIEPHUIS of HOLTJUS, kwam mij overbodig voor. Alle aanhalingen, ook van vonnissen en arresten, zijn met zorg gecollationeerd, terwijl overal naar eene juiste keuze is gestreefd.

Bij de ook in dit boekje uitgesproken, trouwens reeds vroeger door mij verdedigde meening, dat aan het zoogenaamde handelsrecht naast het burgerlijke recht eene zelfstandige stelling niet meer toekomt, schijnt de titel eenige toelichting te behoeven. De term „handelsrecht” komt daarin voor als de gebruikelijke naam ter aanduiding van al die onderwerpen van het verkeersrecht, die men in de bestaande handboeken over het burgerlijk recht gewoonlijk niet behandeld vindt. De omvang van den leidraad werd in hoofdzaak door dit negatieve criterium bepaald.

Utrecht, 25 Augustus 1889.

MOLENGRAAFF.

VOORBERICHT.

Deze tweede druk mag worden genoemd een geheel herziene en verbeterde uitgave, waarin de resultaten zijn neergelegd, waartoe voortgezette overweging van de behandelde onderwerpen mij heeft geleid.

De indeeling bleef nagenoeg ongewijzigd. § 17 „Ambachts- of handwerkslieden, werk- of arbeidslieden, fabrieksarbeiders” is vervallen. De groote omvang dien de arbeidswetgeving allengs heeft verkregen, is oorzaak, dat de behandeling daarvan in dezen Leidraad niet meer op hare plaats zou zijn. De genoemde § is vervangen door een nieuwe § 17 „Handelsagenten”, die nevens de „Handelsbedienden en -gemachtigden”, het onderwerp van § 16, in wetgeving en rechtspraak een zelfstandige positie beginnen in te nemen. De §§ 45 „Loten” en 46 „Overige Toonderpapieren” van den eersten druk zijn verenigd tot § 45 „Overige toonderpapieren”, waarin wordt gehandeld zoowel over „loten” als over „kaarten en biljetten van verschillenden aard”. In een nieuwen § 46 wordt thans de „Levering door middel van zakenrechtelijke papieren” besproken, een onderwerp dat in § 28 van den eersten druk was ondergebracht. §§ 77 en 78 hebben van plaats gewisseld in verband met het meer algemeene karakter, aan den inhoud van de tegenwoordige § 77 gegeven.

De belangen van het onderwijs zijn ook nu weder in de eerste plaats in het oog gehouden. Ze hebben er toe geleid in het bijzonder de algemeene leerstukken wat meer uit te werken. Aan een juist inzicht in de behandelde onderwerpen zal dit ten goede komen. Ten behoeve van het onderwijs is ook een belangrijke uitbreiding gegeven aan de formulieren,

welke de voornaamste der in het verkeer gebruikelijke schriften en dokumenten onder de oogen van den lezer brengen.

In het algemeen is het boek gebleven een leidraad voor hen die mijne lessen over het handelsrecht volgen. Naar hetgeen ik daarover heb gezegd in het Voorwoord tot den eersten druk mag ik hier wel verwijzen. Ik meen, niettemin, te mogen aannemen, dat deze nieuwe bewerking, door de aanvulling van de literatuur en van de uitgegeven rechtspraak, waarbij vooral naar volledige vermelding van de laatste is gestreefd, van eenig nut zal wezen ook voor hen, die met de toepassing van het recht zich bezighouden.

Bij de raadpleging gelieve men indachtig te zijn, dat het eerste stuk van dezen druk is uitgegeven in 1905, terwijl de volgende stukken zijn verschenen resp. in 1908, 1910, 1911 en 1912.

Gaarne breng ik hier openlijk dank aan mijn vriend DRUCKER voor de hulp, mij verleend bij het nazien van de drukproeven van vel 12 af, alsmede aan Mr. W. C. MEES R.AZN. die zoo welwillend was, de bewerking van de beide registers op zich te nemen.

Utrecht, 6 Maart 1912.

MOLENGRAAFF.

INHOUD.

EERSTE STUK.

	Blz.
§ 1. Begrip en beteekenis van het handelsrecht	1
§ 2. Bronnen, invoering en inhoud van het Wetboek van Koophandel	10
Geschiedenis der codificatie, 1798—1838	13
Literatuur	23
§ 3. Overzicht van buitenlandsche wetgeving en literatuur	23
§ 4. Pogingen tot verkrijging van internationale rechtseenheid	34
§ 5. Verhouding van het Wetboek van Koophandel tot het Burgerlijk Recht.	39
§ 6. Handelszaken, handelsdaden	40
§ 7. Koopman	52
§ 8. Handelsboeken	59
§ 9. Handelsregister	69
§ 10. De zaak (affaire)	70
§ 11. De firma	74
§ 12. Oneerlijke of onrechtmatige mededinging (onderkruipung).	76
§ 13. Handels- en Fabrieksmerken.	79
§ 14. Octrooien, modellen	87
§ 15. De Beurs.	89
§ 16. Handelsbedienden en -gemachtigden	90
§ 17. Handelsagenten	97
§ 18. Makelaars.	99
§ 19. Commissionairs.	102
§ 20. Kassiers	108
§ 21. Bankiers	108
§ 22. Reklame van koopmanschappen	109
§ 23. De Vereeniging.	113

	Blz.
§ 24. Handelsvennootschappen	121
<i>A.</i> In het algemeen	121
<i>B.</i> Handelingen voor gemeene rekening.	122
<i>C.</i> Commanditaire vennootschap	124
<i>D.</i> Vennootschap onder firma	129
<i>E.</i> Naamlooze vennootschap.	143
<i>F.</i> Coöperatieve vereeniging	169
<i>G.</i> Onderlinge waarborgmaatschappij	174

T W E E D E S T U K .

Papieren van waarde; order- en toonderpapier.

§ 25. Vormvrije en vormelijke (formeele) overeenkomsten	179
§ 26. Materieele en abstracte (formeele) verbintenissen	180
§ 27. Legitimatiepapier, waardepapier, order- en toonderpapier.	189
§ 28. Order- en toonderpapier. Algemeene beschouwingen	198
§ 29. Orderpapier in het algemeen	227
§ 30. Orderpapier. De wissel	231
<i>A.</i> Geschiedenis van den wissel	231
<i>B.</i> Literatuur en algemeene beschouwingen	235
<i>C.</i> Vorm en inhoud van den wissel	239
<i>D.</i> Wisselexemplaren.	243
<i>E.</i> Verhouding tusschen trekker en nemer.	244
<i>F.</i> Endossement	251
<i>G.</i> Acceptatie	257
<i>H.</i> Aval (wisselborgtocht)	264
<i>I.</i> Vervaltijd en betaling	265
<i>K.</i> Regres bij niet-betaling.	271
<i>L.</i> Betaling ter eere.	276
<i>M.</i> Verjaring	277
§ 31. Het orderbriefje of -biljet, de promesse aan order of acceptatie.	278
§ 32. De assignatie	281
§ 33. Cognossement aan order	286
§ 34. Bodemerijbrief aan order	293

	Blz.
§ 35. Bewijzen van opslag	294
§ 36. Andere papieren (verbintenissen) aan order	296
§ 37. Toonderpapier. Algemeene regels	299
§ 38. Kassierspapier (de kwitantie op een kassier en de assig- natie aan toonder)	307
§ 39. De promesse aan toonder.	311
§ 40. Schatkistbiljetten en schatkistpromessen	313
§ 41. Het cognossement aan toonder	314
§ 42. Ontvang-eeelen of -cedullen	314
§ 43. Effecten	315
<i>A.</i> Aandeelen aan toonder	321
<i>B.</i> Obligatiën	321
<i>C.</i> Certificaten	325
<i>D.</i> Dividendbewijzen, coupons en talons	326
§ 44. Polissen aan toonder	331
§ 45. Overige toonderpapieren	332
<i>A.</i> Loten	332
<i>B.</i> Kaarten en biljetten van verschillenden aard	333
§ 46. Levering door middel van zakenrechtelijke papieren	335

DERDE STUK.

Transportrecht.

§ 47. Inleiding	345
§ 48. Expeditie	347
§ 49. Vervoer. Algemeene beschouwingen	352
§ 50. Vervoer te land en op binnenlandsche wateren	355
<i>A.</i> Vervoer van goederen	356
<i>B.</i> Vervoer van personen	379
<i>C.</i> Openbare middelen van vervoer	382
§ 51. Spoorwegvervoer	384
<i>I.</i> Spoorwegen waarop niet uitsluitend met beperkte snel- heid wordt vervoerd	386
<i>A.</i> Algemeene bepalingen	386

	Blz.
B. Goederenvervoer	390
C. Personenvervoer	396
II. Spoorwegen waarop uitsluitend met beperkte snelheid wordt vervoerd	397
III. Internationaal goederenvervoer op spoorwegen . . .	399
§ 52. Postvervoer	404
§ 53. De telegraaf, de telefoon en de fonograaf	410
§ 54. Bronnen en literatuur van het zeerecht	413
§ 55. Zeeschepen	419
§ 56. Het reeden	433
§ 57. De reederij	446
§ 58. De schipper	451
A. De schipper als gezagvoerder	451
B. De schipper in zijne verhouding tot den reeder . . .	458
C. De schipper in zijne verhouding tot de bemanning en de inladers	465
§ 59. Het scheepsvolk.	468
§ 60. Vervoer van goederen.	478
Verplichtingen van den vervoerder.	482
Verplichtingen van den bevrachter of afzender.	520
§ 61. Vervoer van personen.	535
§ 62. Bodemerij.	538
§ 63. Avarij-grosse. <i>zee schade</i>	543
§ 64. Aanvaring	556
§ 65. Stranding, hulp- en bergloon	569
York-Antwerp Rules, 1890	582

VIERDE STUK.

Verzekeringsrecht.

§ 66. Inleiding	589
A. SCHADE-(VERMOGENS)VERZEKERING.	
§ 67. Bronnen en literatuur.	591
§ 68. Begrip en wezen der overeenkomst	596

	Blz.
§ 69. Schadevergoeding	600
§ 70. Onzekere, toevallige gebeurtenis	617
§ 71. Het sluiten der overeenkomst. De polis en de partijen	619
§ 72. Het gevaar	628
§ 73. Verplichtingen van den verzekerde.	666
§ 74. Vaststelling en betaling der schade. Abandonnement	669
§ 75. Het einde der overeenkomst.	689
§ 76. Eenige schadeverzekeringen in het bijzonder.	690
<i>A.</i> Verzekering van de hypothekaire schuldvordering tegen beschadiging van het onderpand door brand	690
<i>B.</i> Behouden-varen-verzekering	694
<i>C.</i> Verzekering van avarij-penningen	698
<i>D.</i> Vrachtverzekering	698
<i>E.</i> Winstverzekering	702
<i>F.</i> Verzekering van schuldvorderingen	704
<i>G.</i> Herververzekering	707
<i>H.</i> Premieverzekering	713

B. SOMMENVERZEKERING.

§ 77. Algemeene beschouwingen	714
§ 78. Levensverzekering. — Bronnen en literatuur	716
§ 79. Wettelijke bepalingen omtrent levensverzekering	722
§ 80. Verschillende vragen van levensverzekeringsrecht	727
§ 81. Ongevallen- en ziekteverzekering	735
<i>A.</i> Ongevallenverzekering.	735
<i>B.</i> Ziekteverzekering	740

VIJFDE STUK.

Faillissement.

§ 82. Geschiedenis, wetgeving en literatuur	741
§ 83. Algemeene beginselen	750
§ 84. De faillietverklaring	788
§ 85. Gevolgen der faillietverklaring	802

	Blz.
§ 86. Het bestuur over den faillieten boedel	814
<i>A.</i> De rechter-commissaris	814
<i>B.</i> De curator	815
<i>C.</i> De commissie uit de schuldeischers	817
<i>D.</i> De vergadering der schuldeischers	818
<i>E.</i> De rechterlijke beschikkingen	819
§ 87. Rechten en plichten van den gefailleerde	819
§ 88. De eerste periode van het faillissement	820
<i>A.</i> De verificatie der schuldvorderingen	821
<i>B.</i> Het dwangakkoord.	838
§ 89. De tweede periode van het faillissement (De insolventie).	847
§ 90. Rehabilitatie	854
§ 91. Internationaal recht	855
§ 92. Surséance van betaling	858
<i>A.</i> Procedure tot verkrijging der surséance van betaling	861
<i>B.</i> Rechtsgevolgen der surséance van betaling	864
<i>C.</i> Einde der surséance van betaling	865

Bijlagen I—XLVII.

Register der behandelde onderwerpen.

Register der behandelde artikels.

VERBETERINGEN.

Bl. 5	regel 19	v.o.	vervange men „cozsules” door „consules”.
Bl. 5	” 10	v.o.	” ” „champagne” door „Champagne”.
Bl. 11	” 8	v.b.	” ” „1512” door „1582”.
Bl. 21	” 10	v.o.	” ” „1879” door „1880”.
Bl. 31	” 9	v.b.	” ” „HACHENBERG” door HACHENBURG.
Bl. 53	” 15	v.b.	” ” „31” door „41”.
Bl. 53	” 6	v.o.	” ” „den Haag” door „Zd. Holland”.
Bl. 62	” 3	v.b.	” ” „Kgt.” door „Kgt. n ^o . 1”.
Bl. 74	” 2	v.b.	” ” „GOLDSCHMIDT” door „GOLDSCHMIDT”.
Bl. 74	” 15	v.o.	” ” „6704” door „6784”.
Bl. 80	” 5	v.o.	” ” „1894” door „1893”.
Bl. 85	” 17	v.o.	” ” „25 Mrt.” door „23 Mrt.”
Bl. 105	” 5	v.b.	” ” „de prijs” door „den prijs”.
Bl. 105	” 4	v.o.	” ” „geregelde” door „geregelden”.
Bl. 106	” 8	v.b.	” ” „en” door „und”.
Bl. 106	” 10	v.o.	” ” „1849” door „1839”.
Bl. 112	” 8	v.o.	” ” „rem” door „in rem”.
Bl. 114	” 3	v.b.	” ” „maatschappij” door „maatschap”.
Bl. 149	” 13	v.o.	” ” „eigenaars” door „eigenaar”.
Bl. 167	” 2	v.b.	” ” „LÉAUTY” door „LÉAUTEY”.
Bl. 167	” 13	v.o.	” ” „insolventverklaring” door „insolventie”.
Bl. 184	” 16	v.b.	” ” „170” door „160”.
Bl. 288	” 3	v.o.	leze men: „Uitgeleverd moet worden aan den <i>regelmatigen</i> houder, tenzij wordt aangetoond dat deze niet is de <i>rechtmatige</i> houder”.
Bl. 308	” 16	v.b.	vervange men „al. 2” door „al. 3”.
Bl. 340	” 2	v.b.	” ” „het cognossement” door „een door-cognossement”.
Bl. 486	” 10	v.b.	” ” „bevrachter” door „vervrachter”.
Bl. 566	” 16	v.o.	” ” „art. 742 al. 3” door „art. 742”.

VOORWOORD.

De leidraad, waarvan hiermede een eerste stuk in het licht verschijnt, werd door mij geschreven voor mijne studenten. Zij heeft vóór alles ten doel de lessen, die door mij over handelsrecht worden gegeven, voor mijne hoorders en voor mij zelf aangener en vruchtdragender te maken. Aanhalingen van bronnen, literatuur en rechtspraak, onontbeerlijke definities hebben voor den hoorder alleen dan nut, wanneer hij in de gelegenheid is er aantekening van te houden; zij moeten daarom gedictieerd worden. Dat dicteeren onnoodig te maken beoogt dit werkje. Daardoor wordt voor den hoorder het dubbele voordeel verkregen, dat hij wat medegedeeld wordt juist opgeteekend voor zich krijgt en van altijd min of meer werktuigelijken arbeid wordt ontheven, terwijl ook zijne aandacht minder door het opschrijven van het gehoorde zal worden geabsorbeerd en meer tijd tot ontwikkeling van bijzondere punten zal worden verkregen. Meer dan een leidraad schijnt tot bereiking van dit doel niet noodig. Wat hier gegeven wordt moet zijn noodzakelijk complement vinden in de mondelijke voordracht. Vandaar dat de meeste quaesties niet anders worden aangeduid dan door vragen, dat nergens iets meer wordt gevonden dan schetsmatige uiteenzettingen.

Inrichting en vorm van het werkje berusten dan ook geheel op didaktische overwegingen; deze hebben voorgezeten bij de geheele behandeling van de stof, er toe geleid hier wat uitvoeriger daar wat beknopter te wezen. Schijnbare onregelmatigheden in den opzet laten zich hierdoor verklaren.

De opgaven van de literatuur (vooral van de laatste jaren)

en van de jurisprudentie mogen evenwel de meening rechtvaardigen, dat het werkje wellicht ook in ruimeren kring dan die mijner leerlingen van nut zal kunnen wezen. De verwachting dat het uit dien hoofde althans voor de practijk van eenigen dienst kan zijn, was dan ook niet geheel vreemd aan mijn besluit om tot de uitgave over te gaan. De literatuur-opgaven betreffen in hoofdzaak monographieën en tijdschrift-artikels; eene geregelde verwijzing naar algemeen bekende hand- en leerboeken, als de werken van KIST, DIEPHUIS of HOLTIUS, kwam mij overbodig voor. Alle aanhalingen, ook van vonnissen en arresten, zijn met zorg gecollationeerd, terwijl overal naar eene juiste keuze is gestreefd.

Bij de ook in dit boekje uitgesproken, trouwens reeds vroeger door mij verdedigde meening, dat aan het zoogenaamde handelsrecht naast het burgerlijke recht eene zelfstandige stelling niet meer toekomt, schijnt de titel eenige toelichting te behoeven. De term „handelsrecht” komt daarin voor als de gebruikelijke naam ter aanduiding van al die onderwerpen van het verkeersrecht, die men in de bestaande handboeken over het burgerlijk recht gewoonlijk niet behandelt vindt. De omvang van den leidraad werd in hoofdzaak door dit negatieve criterium bepaald.

Utrecht, 25 Augustus 1889.

MOLENGRAAFF.

VOORWOORD.

Deze tweede druk mag genoemd worden een geheel herziene en verbeterde uitgave. Het thans voltooide eerste stuk is weder op de hoogte van den tijd gebracht. Bovendien zijn daarin de resultaten nedergelegd, waartoe ik ben gekomen door de behandelde onderwerpen met het oog op mijne lessen telkens opnieuw te overwegen.

De indeeling bleef nagenoeg ongewijzigd. Alleen is § 17 „Ambachts- of handwerkslieden, werk- of arbeidslieden, fabrieksarbeiders” vervallen. De groote omvang dien de arbeidswetgeving allens heeft verkregen, maakt het gewenscht deze afzonderlijk te behandelen. In plaats der genoemde § is ingevoegd een nieuwe § 17 „Handelsagenten”, die nevens de „handelsbedienden en -gemachtigden”, het onderwerp van § 16, in wetgeving en rechtspraak een zelfstandige positie beginnen in te nemen.

Evenals in den vorigen druk zijn de belangen van het onderwijs in de eerste plaats in het oog gehouden. Het werkje is gebleven een leidraad voor hen die mijne lessen over het handelsrecht volgen. Naar hetgeen ik daarover heb gezegd in het Voorwoord tot den eersten druk meen ik te mogen verwijzen. Ook voor hen die zich vooral met de toepassing van het recht bezighouden, moge deze nieuwe bewerking, door de aanvulling van de literatuur en de rechtspraak, van eenig nut blijken te zijn.

I N H O U D.

	Blz.
§ 1. Begrip en beteekenis van het handelsrecht	1
§ 2. Bronnen, invoering en inhoud van het Wetboek van Koop- handel	10
Geschiedenis der codificatie, 1798—1838	13
Literatuur	23
§ 3. Overzicht van buitenlandsche wetgeving en literatuur . . .	23
§ 4. Pogingen tot verkrijging van internationale rechtseenheid .	34
§ 5. Verhouding van het Wetboek van Koophandel tot het Burgerlijk Recht	39
§ 6. Handelszaken, handelsdaden	40
§ 7. Koopman	52
§ 8. Handelsboeken	59
§ 9. Handelsregister	69
§ 10. De zaak (affaire)	70
§ 11. De firma	74
§ 12. Oneerlijke of onrechtmatige mededinging (onderkruipung) .	76
§ 13. Handels- en Fabrieksmerken	79
§ 14. Octrooien, modellen	87
§ 15. De Beurs	89
§ 16. Handelsbedienden en -gemachtigden	90
§ 17. Handelsagenten	97
§ 18. Makelaars	99
§ 19. Commissionnairs	102
§ 20. Kassiers	108
§ 21. Bankiers	108
§ 22. Reklame van koopmanschappen.	109
§ 23. De Vereeniging	113

	Blz.
§ 24. Handelsvennootschappen	121
<i>A.</i> In het algemeen	121
<i>B.</i> Handelingen voor gemeene rekening	122
<i>C.</i> Commanditaire vennootschap	124
<i>D.</i> Vennootschap onder firma	129
<i>E.</i> Naamlooze vennootschap	143
<i>F.</i> Coöperatieve vereeniging	169
<i>G.</i> Onderlinge waarborgmaatschappij	174

AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN.

- Bl. 5 regel 10 v. o. vervange men *champagne* door *Champagne*.
- " 16 " 14 v. b. " " *vellediger* door *vollediger*.
- " 21 " 11 v. o. leze men: „de wet van 30 Dec. 1904, S. n°. 284”.
- " 22 " 3 v. b. voege men bij: „en 17 Oct. 1904, S. n°. 235”.
- " 31 " 9 v. b. vervange men *HACHENBERG* door *HACHENBURG*.
- " 31 " 19 v. b. leze men: O. RÜDORFF, dl. 1 1903, dl. 2 (*Handelsgesetzb. enz.*) 1904.
- " 38 " 9 en 10 v. b. vervange men 2 dl. 1900/1903 door 3 dl. 1900/1905.
- " 48 " 14 v. o. voege men bij: 678 (*abandonnement*).
- " 53 " 6 v. o. vervange men *Hof den Haag* door *Hof Zd. Holland*.
- " 53 " 2 v. o. voege men bij: Rb. Groningen 30 Sept. 1904, W. n°. 8150: bloem- en plantenkweekers.
- " 62 " 3 v. b. leze men: Kgt. n°. 1 Amsterdam.
- " 74 " 2 v. b. vervange men *GOLDSCHMIDT* door *GOLDSCHMIDT*.
- " 74 " 15 v. o. " " 6704 door 6784.
- " 74 " 13 v. o. voege men bij: anders H. R. 22 Mrt. 1866, W. n°. 2798.
- " 75 " 4 v. b. " " " art. 10 al. 1 *Merkenwet* beschermt thans tegen het onbevoegde gebruik van den naam (firma) in een handels- of fabrieksmerk. Zie hieronder bl. 82.
- " 78 " 14 v. b. Het daar vermelde arrest *Hof Amsterdam* 20 Nov. 1903 is vernietigd door H. R. 2 Dec. 1904, W. n°. 8150.
- " 78 " 7 v. o. Het daar vermelde arrest *Hof den Haag* 28 Dec. 1903 is vernietigd bij het — voor de gezonde ontwikkeling van ons rechtsleven in hooge mate te betreuren — arrest v. d. H. R. 6 Jan. 1905, W. n°. 8163 (*oneerlijke mededinging is niet een onrechtmatige daad*).

- Bl. 78 regel 4 v. o. Het daar vermelde vonnis Rb. Utrecht 3 Dec. 1902 is bevestigd door Hof Amsterdam 20 Apr. 1904, P. v. J. 1905 n°. 412, op grond dat een geval van oneerlijke mededinging niet bestond.
- " 79 " 9 v. o. vervange men DRESSELHUIJS door DRESSELHUYTS.
- " 80 " 9 v. o. vulle men in: 30 Dec. 1904, S. n°. 284.
- " 92 " 3 v. o. voege men bij: de bediende-reiziger: Rb. Utrecht 26 Oct. 1904, W. n°. 8166.

§ 1. BEGRIP EN BETEKENIS VAN HET HANDELSRECHT.

Wat is handelsrecht? Verschillende beteekenissen.

I. In *dogmatischen* zin: Recht van den handel als staathuishoudkundig begrip.

Handel: Het geheel (complex) van alle handelingen, die ten behoeve van den omzet van waren worden verricht, d. w. z. die strekken om de goederen te brengen van den voortbrenger naar den verbruiker.

Tegenstelling tot voortbrenging en verbruik (vertering). — De handel bemiddelt tusschen voortbrenger en verbruiker.

L, GOLDSCHMIDT, Handb. des Handelsr., dl. 1, 2de dr. (1874) bl. 398: „Handel ist die der Vermittelung des Güterumlaufs zugewendete Erwerbsthätigkeit“.

Handelsdaad: elke handeling, waardoor de omzet van waren wordt bewerkstelligd of bevorderd.

Handelaar: ieder die van handelsdaden in dezen zin zijn beroep maakt.

Decretum Gratiani pars 1^a, can. 11, § 2, dist. 88: Quicumque rem comparat, non ut ipsam rem integram et immutatam vendat, sed ut materia sibi sit aliquid operandi, ille non est negotiator; qui autem comparat rem, ut illam ipsam integram et immutatam dando (al. vendendo) lucretur, ille est mercator, qui de templo Dei ejicitur (CHRYSOSTOMUS).

BEN. STRACCHA, tract. de mercatura, pars I, n°. 4: Mercator est, qui negotiationis seu negotiationum exercendarum, quaestusque liciti faciendi causa, frequenter merces permutat, seu emit, ut easdem non minutatim, nec mutata per se forma distrahat.

F. BESLAY, comm. du code de commerce, dl. 1, n°. 5: la première condition pour être commerçant... c'est de faire des actes d'entremise, d'être intermédiaire.

Handelsrecht: 1°. het recht van den handel, als eene afzonderlijke categorie van menselijke handelingen: de wetenschap van de rechtsbetrekkingen, die uit den omzet van waren voortspruiten. Het doet de regels kennen die de verhoudingen en betrekkingen beheerschen, waarin de menschen ter zake van het omzetten van waren tot elkander treden (objectief criterium);

E. THALLER, *courte étude sur les actes de commerce*, in Ann. de dr. comm. 1895, 2—184: „le droit commercial gouverne les actes d'entremise s'exerçant sur les produits, sur l'argent et les titres fiduciaires pendant le temps de leur circulation”.

2°. het recht van den handelaar, van den handelsstand, als eene afzonderlijke categorie van menschen: de wetenschap van de rechtsbetrekkingen, die door de uitoefening van een handelsbedrijf worden in het leven geroepen. Het doet de regels kennen die de verhoudingen en betrekkingen beheerschen, waarin zij die een handelsbedrijf uitoefenen, door de uitoefening daarvan tot elkander en tot andere menschen komen te staan (subjectief criterium).

Onderscheid tusschen *privaat* en *publiek* handelsrecht.

Privaat handelsrecht: de regeling van de verhoudingen en betrekkingen, die de handel of het handelsbedrijf tusschen bijzondere personen in het leven roept.

Publiek handelsrecht: de regeling van de verhouding van het staatsgezag (den staat) tot den handel en daardoor tot de bijzondere personen die aan den handel deelnemen (bepalingen in het algemeen belang ter bevordering van den handel, tot regeling of beperking van den handel of van sommige takken daarvan, enz.).

J. GRUNZEL, *System der Handelspolitik*, 1901.

Handelsrecht in dogmatischen zin een deel van de handelswetenschap in ruimeren zin, d. i. de som van al die kundigheden, die van beteekenis zijn voor het handelsbedrijf.

Voornaamste hulpwetenschap bij de beoefening van het handelsrecht is de handelswetenschap in engeren zin, de vak-kennis, de kennis van de wijze waarop de handel in het

algemeen en iedere tak van handel in 't bijzonder gedreven wordt en van de economische beteekenis van de verrichtingen des koopmans.

Handbibliothek der gesamen Handelswissenschaften, 17 dl.,
1ste—3de dr., 1888 v.

II. In *stellig-rechtelijken* zin: de som van al die rechtsregels en voorschriften, waaraan de wetgever den naam handelsrecht heeft gegeven. In engeren zin: de inhoud van het Wetboek van Koophandel; in ruimeren zin: de inhoud van het Wetboek van Koophandel en die van het algemeen burgerlijk recht afwijkende voorschriften voor handelszaken, welke in de andere wetboeken en in andere wetten verspreid zijn.

III. In *eigenlijken* zin: de som van die eigenaardige rechtsregels welke uitsluitend voor kooplieden of voor handelszaken gelden, die dus een bijzonder recht voor den handel vormen, afwijkend van het algemeen burgerlijk recht.

In het werkelijk leven zijn de grenzen tusschen voortbrenging, omzet en verbruik moeilijk aan te wijzen. Waartoe moet de nijverheid worden gebracht?

Spraakgebruik: nu eens wordt handel in een zeer beperkten, dan weder in een zeer ruimen zin gebezigd. Zaken *in* en *buiten den handel*: artt. 593, 1210, 1368, 1480, 1481, 1779 en 1990 B. W. en 491 Rv. — H. G. JORDENS, beschouwingen over zaken buiten den handel, Prft. 1869.

Het handelsrecht in dogmatischen zin een in rechte irrelevante begripsbepaling.

Zie in anderen zin o. a. GOLDSCHMIDT, a. w., §§ 40 en 41, en THALLER, *courte étude*, t. a. p., bl. 177 v.

Overall omvat het stellige handelsrecht meer dan het handelsrecht in dogmatischen zin, valt althans nergens daarmede samen.

De scheiding van het burgerlijk recht in ruimeren zin in burgerlijk recht in engeren zin en handelsrecht is alleen historisch te verklaren en berust niet op eenig theoretisch of wetenschappelijk beginsel.

Geschiedenis van het handelsrecht.

L. GOLDSCHMIDT, *Handb. des Handelsr.*, 3^{ie} dr., dl. 1, geschichtlich-literarische Einleitung u. die Grundlehren, Abth. 1,

Universalgeschichte des Handelsrechts, I (1891). — P. HUVÉLIN, Histoire du droit commercial. Conception générale; état actuel des études, 1904.

MOLENGRAAFF, Is het noodzakelijk of wenschelijk tusschen handelsrecht en burgerlijk recht te onderscheiden en ze tot voorwerpen van afzonderlijke wettelijke regeling te maken, § 2 de geschiedenis van de scheiding, in Handelingen der Ned. Juristen-Vereeniging 1883, dl. I. — W. ENDEMANN, Studien in der romanisch-kanonischen Wirthschafts- und Rechtslehre bis zum Ende des 17 Jahrh., 2 dl. 1874/83. — G. COHN, Warum hat und braucht der Handel ein besonderes Recht? in Drei wissenschaftliche Vorträge, 1888.

Het Romeinsche recht kent geen handelsrecht, als een afgezonderd deel van het verkeersrecht.

Bakermat van een bijzonder handelsrecht de handelssteden aan de Middellandsche zee, voornamelijk die van Italië, in de 10de en de volgende eeuwen.

Het Romeinsch-canonieke recht onvoldoende voor de nieuwe verkeersvormen.

Het woekerverbod, ontwikkeld in tal van decretalen van 1179—1311.

LUKAS 6, v. 34 en 35: mutuum date nil inde sperantes. — Decr. Greg. IX de usuris (5, 19). — VI de usuris (5, 5). — Clem. un. de usuris (5, 5). — Encycliek van BENEDICTUS XIV van 1 Nov. 1745.

Quidquid sorti accidit usura est. — Usura est, ubi amplius requiritur quam quod datur (Decr. Grat. II, C. 14, qu. 3, can. 3, 4).

ENDEMANN, die nationalökonomischen Grundsätze der canonistischen Lehre, 1863, bl. 8 vlg. — FR. X. FUNK, Geschichte des kirchlichen Zinsverbotes, in Tübinger Universitätsschriften aus dem Jahre 1876. — MOLENGRAAFF, oude en nieuwe woekerwetten, in Rgl. Mag. 1895, bl. 365.

In de steden sluiten zich de kooplieden en ambachtslieden aaneen tot corporaties (università dei mercanti, ordo, curia, ars, marcadencia).

Veelal verkrijgen zij de bevoegdheid statuten te maken, en eigen (oorspronkelijke disciplinaire) jurisdictie uit te oefenen. De consul mercatorius of mercatorum of negotiatorum. Consules mercatorum komen het eerst in de tweede helft der

12de eeuw voor, in de steden van Boven- en Midden-Italië (Piacenza, Vercelli, Milaan, Pisa, Modena, Lucca, Florence, Rome). Daardoor ontwikkelt zich naast het jus civile een eigen recht voor de leden der corporatie (gilde); een beroepsrecht, standrecht, waarvan de omvang afhing van de bevoegdheid van den eigen rechter.

Waar de ambachts- en koopmansstand minder als een afgescheiden lichaam naast de overige bevolking staat en geen eigen jurisdictie bezit, ontwikkelt zich ook geen beroepsrecht, maar een modern verkeersrecht voor alle burgers, zoo in Genua.

A. LATTES, *il diritto commerciale nella legislazione statutaria delle città Italiane*, 1883; *Studii di diritto statutario*, 1887; *il diritto consuetudinario delle città Lombarde*, 1899. — G. ARIAS, *studi e documenti di storia del diritto*, 1901.

Verg. over den toestand in Genua en in Florence in het bijzonder: LASTIG, *Entwicklungswege u. Quellen des Handelsrechts*, 1877. — A. DOREN, *Entwicklung und Organisation der Florentiner Zünfte im 13. und 14. Jahrh.*, 1897 (*Staats- und socialw. Forschungen v. Schmoller*, XV, H. 3). — G. BONOLIS, *la giurisdizione della Mercanzia in Firenze nel secolo XIV*, 1901.

Over Pisa: A. SCHAUBE, *die pisanischen consules mercatorum im 12ten Jahrhundert*, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 41, bl. 100.

Over Bologna: G. LASTIG, *Bologneser Quellen des Handelsrechts aus dem 13. bis 19. Jahrhundert*, 1891.

Invloed van de misrechtbanken en van de rechtspraak over landgenooten in den vreemde. *Nationes*; *consules nationum*.

GOLDSCHMIDT, *die Geschäftsoperationen auf den Messen von Champagne*, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 40, bl. 1. — P. HUVELIN, *essai historique sur le droit des marchés et des foires*, 1897; *Quelques données nouvelles sur les foires de Champagne*, in *Ann. de dr. comm.* 1898, bl. 376.

De *consules ordinis maris* te Pisa (sedert ± 1201(?)), bestuurders van de *ordo maris*, het zeehandelsgilde, oorspronkelijk belast met de behartiging van de belangen der gilde, vormen allengs een rechtscollege voor zeehandelzaken. Instelling van de *consules maris et judicem eorum* (het consulaat van de zee), voor de rechtspraak in zeezaken, door de koningen van Arragon te Valencia in 1283, later te Mallorca 1343, te Barcelona 1347 (waar het gerechtshof voor zeezaken zich

ontwikkelt tot een hof voor alle handelszaken, 1401), te Perpignan 1388 en elders. De *consules maris* spraken in eersten aanleg, de *judex* in appèl recht. Ook buiten de grenzen van Arragon wordt in Spanje de consulaire rechtspraak aangetroffen: Burgos (tweede helft der 15de eeuw), Bilbao 1514, Sevilla 1543.

A. SCHAUBE, das Konsulat des Meeres in Pisa, 1888 (Staats- und socialw. Forschungen v. SCHMOLLER, VIII, H. 2); — Neue Beiträge zur Geschichte des Konsulats des Meeres, in Programm des K. Gymnasiums zu Brieg, 1891; — Neue Aufschlüsse über die Anfänge des Consulats des Meeres, in Dt. Zeitschr. für Geschichtswissenschaft, 1893. — L. DE VALROGER, étude sur l'institution des consuls de la mer au moyen-âge, in Nouv. revue historique de dr. fr. et étr., 1891, bl. 36, 193.

In Frankrijk rechtspraak in handelszaken door de *juge et consuls* ingesteld te Toulouse in 1549, te Parijs in 1563, te Marseille in 1565.

GENEVOIS, histoire critique de la juridiction consulaire, 1866. — DENÏÈRE, la juridiction consulaire de Paris 1563—1792, 1872. — F. MOREL, les juridictions commerciales au moyen-âge, 1897.

Handelsrecht: het recht dat door deze bijzondere rechters werd toegepast op de zaken, aan hunne rechtspraak onderworpen.

In Engeland, Nederland, de Hanzesteden geen afzonderlijke rechter voor de leden van de gilden der handelaars en ambachtslieden (koopmans- en bedrijfsgilden). Daar ook geen handelsrecht, afgescheiden en naast het burgerlijk recht, maar voor een ieder geldende landswetten, gewestelijke of stedelijke keuren en ordonnanties.

O. VAN REES, geschiedenis der staathuishoudkunde in Nederland tot het einde der 18de eeuw, dl. 1 (1865), hfdst. 2, § 4 de gilden, bl. 119. — C. J. FORTUYN, de Gildarum historia, forma et auctoritate politica, medio in primis aevo, Prft. 1834. — J. TER GOUW, de gilden, 1866. — A. J. M. BROUWER ANCHER, de gilden, 1895. — J. C. OVERVOORDE en J. G. CH. JOOSTING, de gilden van Utrecht tot 1528 (Oude Vaderl. Rechtsbronnen, XIX), 2 dl., 1896/7. — O. GIERKE, das deutsche Genossenschaftsrecht, dl. 1, 1868. — W. STLEDA, zur Entstehung des dt. Zunftwesens, 1876. — R. EBERSTADT, magisterium und fraternitas, 1897 (Staats- und socialw. Forschungen, XV, H. 2); der Ursprung des Zunftwesens

und die älteren Handwerkerverbände des Mittelalters, 1900. — K. HEGEL, Städte und Gilden der germanischen Völker im Mittelalter, 2 dl., 1890/l. — A. DOREN, Untersuchungen zur Geschichte der Kaufmannsgilden des Mittelalters, 1893 (Staats- und socialw. Forschungen, XII, H. 2). — CH. GROSS, gilda mercatoria, 1883; the Guild Merchant, 2 dl., 1890.

Eerste codificatie van het handelsrecht op de tegenwoordige wijze: Ordonnance du Commerce van Maart 1673, waarnaast de Ordonnance de la Marine 1681.

Het handelsrecht hierin gecodificeerd in hoofdzaak als een gilderecht, een recht voor personen die bepaalde beroepen uitoefenen en voor hunne beroepshandelingen, toe te passen door bijzondere rechters.

Fransche omwenteling. De gilden worden afgeschaft, alle beroepen en beroepshandelingen vrij.

Decreet van 2/17 Maart 1791, art. 7 § 1: A compter du 1e avril prochain, il sera libre à toute personne de faire tel négoce, ou d'exercer telle profession, art ou métier qu'elle trouvera bon.

E. M. SAINT-LÉON, histoire des corporations de métiers depuis leurs origines jusqu'à leur suppression en 1791, 1897. — E. LEVASSEUR, Histoire des classes ouvrières et de l'industrie en France avant 1789, dl. 1, 2de dr., 1900.

Code de commerce, 1807. De bijzondere rechtspraak wordt behouden. In den Code civil wordt alleen de uit het Romeinsche recht bekende rechtsstof opgenomen.

Driedledige inhoud van den Code de commerce:

a. Beroepsrecht, bepalingen voor kooplieden; *b.* afzonderd deel van het privaatrecht: de niet-Romeinschrechtelijke overeenkomsten; *c.* bijzondere voorschriften omtrent handelsdaden, in verband met de bijzondere rechtspraak.

Stelsel van opsomming der handelsdaden, ook ter bepaling wie kooplieden zijn. Subjectieve en objectieve handelsdaden.

De Code overgenomen door of voorbeeld voor tal van andere staten. Naarmate het burgerlijk recht minder voldoende is, bevatten de handelswetboeken meer bijzondere bepalingen voor kooplieden en voor handelszaken. Zoo vooral het Alg. Duitse Handelswetboek van 1861. Ook wordt de opsomming der handelsdaden in de nieuwere wetboeken steeds uitgebreider.

Ten onzent wordt het Fransche voorbeeld gevolgd, hoewel de handelsrechtbanken niet behouden zijn.

Het Wetboek van Koophandel bevat beroepsrecht en, als afgezonderd deel van het privaatrecht, eene behandeling van enkele overeenkomsten. Daarnevens in andere wetten enkele bijzondere bepalingen voor sommige rechtsbetrekkingen (zaken van koophandel).

In het Duitsche Handelswetboek van 1897 is het handelsrecht weer geregeld als een stand- of beroepsrecht. Opsomming niet van handelsdaden maar van handelsbedrijven. Daarnevens beslist ook de inrichting en den omvang van het bedrijf en de inschrijving in het handelsregister over het toepasselijke recht, §§ 2 en 3 Hgb.

G. SCHIRRMESTER, der Kaufmannsbegriff nach geltendem und künftigen deutschen Handelsrecht, in *Zft. f. d. ges. Hr. dl.* 48, bl. 418; 49, bl. 29.

De noodzakelijkheid van bijzondere bepalingen voor kooplieden en voor handelszaken is betwist en moet, althans voor ons land, worden ontkend.

Handelingen der Nederl. Juristen-Vereeniging 1883, dl. 1, bl. 180 v.: praeadviezen van A. F. K. HARTOGH en MOLENGRAAFF; dl. 2, bl. 95 v.: beraadslaging. — J. B. POLENAAR, in *Rgl. Mag.* 1883, bl. 415; — M. TH. GOUDSMIT in *Themis* 1883, bl. 382; — J. P. MOLTZER in *Themis* 1884, bl. 173. — GOLDSCHMIDT in *Revue de droit international*, dl. 2, bl. 357 v. — G. COHN, a. w. — PH. HECK, in *Archiv f. d. civ. Prax.*, dl. 92, bl. 438 (*Das Recht des rechtsgeschäftlichen Massenbetriebs ist das Handelsrecht*, bl. 456). — C. VIVANTE, per un codice unico delle obbligazioni, in *Archivio giuridico*, dl. 39, bl. 497; un code unique des obligations, in *Ann. de dr. comm.* 1893, bl. 1 v. — L. BOLLAFFIO, per un codice unico delle obbligazioni, 1889. — GAUFFRE, tendance actuelle à l'unification du droit civil et du droit commercial, th. 1898. — CH. LAURENT, la fusion du droit civil et du droit commercial, th. Paris 1903.

Argumenten, aangevoerd voor behoud van exceptioneele bepalingen voor handelszaken en kooplieden (GOLDSCHMIDT, *Handb. des Hr.*, dl. 1, 2de dr., § 3, en bl. 365, n°. 2): — 1°. Het handelsverkeer heeft behoefte aan eene groote mate van vrijheid, en duldt geen vormen; — 2°. Het handelsverkeer heeft behoefte aan uitge-

breide en krachtige bescherming der goede trouw (art. 1374 al. 3 B. W.); — 3°. De handel verlangt eene eenvoudige, snelle en zekere procedure; — 4°. De handel heeft een cosmopolitisch karakter; — 5°. Het handelsverkeer kan de gewoonte als rechtsbron niet ontberen.

Gewoonte: de in het rechtsverkeer door het telkens volgen van dezelfde gedragslijn in het leven geroepen regel.

Rb. Rotterdam 8 Mei 1901, W. n°. 7656: alleen het voortdurend en onafgebroken verricht worden eener handeling vestigt gebruik (gewoonte).

Afschaffende (derogeerende) gewoonte: de gewoonte die strijdt met eene in de wet opgenomen bepaling.

Aanvullende gewoonte: de gewoonte die een niet in de wet geregeld onderwerp betreft; zij vult de wet aan.

ZITELMANN, *Gewohnheitsrecht und Irrthum*, in *Archiv. f. d. civ. Praxis*, dl. 66, bl. 323. — G. RÜMELIN, *das Gewohnheitsrecht*, in *Jahrb. f. d. Dogm.*, dl. 27, bl. 153. — S. BRIE, *die Lehre vom Gewohnheitsrecht*, dl. 1, 1899.

DANZ, *Laienverstand und Rechtsprechung*, in *Jherings Jahrb.*, dl. 38, bl. 373 v.; *Auslegung der Rechtsgeschäfte*, 1897. — F. STEIN, *das private Wissen des Richters*, 1893.

P. LABAND, *die Handels-Usancen*, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 17, bl. 466 v. — GOLDSCHMIDT, *Handbuch*, dl. 1, 2de dr., § 35. — K. HAGEN, *die Usance u. Treu und Glauben im Verkehre*, 1894. — C. VIVANTE, *gli usi mercantili*, in *Archivio giuridico*, dl. 29.

O. BÜLOW, *Gesetz und Richteramt*, 1885; *Heitere u. ernste Betrachtungen über die Rwf.*, 1901.

Art. 3 wet houd. Alg. Bep.: Gewoonte geeft geen recht, dan alleen wanneer de wet daarop verwijst.

S. J. HINGST, zin van art. 3 Alg. Bep., in *Rechtsgel. Bijdr. en Bijbl.* 1886/87, afd. A, bl. 77 v. (bl. 109: gewoonte in art. 3 A. B. beteekent het provinciale of gemeentelijk burgerlijk recht, hetzij beschreven, hetzij onbeschreven); het plaatselijk burgerlijk recht in Nederland, t. z. p. 1888, afd. A, bl. XXXIV vlg.

Is door dit artikel (j°. art. 1 al. 2 der Afschaffingswet v. 16 Mei 1829, S. n°. 33) alle gewoonterecht afgeschaft?

Aldus: OPZOOMER, *Aanteek. op de W. h. Alg. Bep.*, 4de dr., bl. 86 v. — DIEPHUIS, *Ned. Burg. R.*, dl. 1, bl. 98 v. — ASSER-v. HEUSDE, *Handl. Ned. Burg. R.*, dl. 1, 3de dr., bl. 49. — LAND, *Inleiding*, bl. 192. — Anders: HOLTJUS, *Voorl. o. h. handels-*

zeeregt, dl. 1, bl. 32 v. (de in 1838 bestaande gewoonten alleen voor zoover zij met de wetgeving in strijd zijn). — A. DE PINTO, iets over gewoonterecht, in Themis 1863, bl. 360 v. — v. BONEVAL FAURE, Nw. Bijdr. 1864, bl. 91 v. (de in 1838 bestaande gewoonten alleen in de stoffen bij het Burg. Wetb. behandeld) — J. A. FRUIN, het gezag van het gewoonterecht in Nederland, in Nw. Bijdr. 1865, bl. 429 v. (alleen het gewoonterecht op het gebied der codificatie van 1838). — v. BEMMELEN, Nw. Bijdr. 1868, bl. 268 v., en Rechtsgel. Opstellen, dl. 1, bl. 188 (alleen het gewoonterecht met betrekking tot de rechtsonderwerpen welke in de wetboeken van 1838 behandeld zijn).

Hooge Raad 27 Maart 1863, W. n°. 2471: *alle* gewoonten.

Gewoonte is niet een door partijen te bewijzen feit, maar een door den rechter toe te passen rechtsregel.

OPZOOMER, t. a. p., bl. 106 v. — v. BONEVAL FAURE, Procesrecht, dl. 4, 1, 2de dr., bl. 13 v. — ASSER-v. HEUSDE, dl. 1, 3de dr., bl. 50; — LAND, Inleiding, bl. 193 v. — H. R. 10 Apr. 1884, W. n°. 5025; 26 Mrt. 1885, W. n°. 5152; 27 Mrt. 1885, W. n°. 5157; 30 Nov. 1888, W. n°. 5652; — Rb. Assen 18 Juni 1888, W. n°. 5928. — Zie ook Rb. Rotterdam 8 Mei 1901, W. n°. 7656. — Anders: DIEPHUIS, dl. 1, bl. 108; dl. 2, bl. 295; — Rb. den Bosch 25 Mei 1894, Wkbl. Not. en Reg. n°. 1314, waartegen HAMAKER, over de kracht der gewoonte, t. z. p. n°. 1317.

Naar de gewoonte (*het gebruik*) verwijzen artt. 1375, 1382 en 1383 B. W. De gewoonte kan in deze gevallen derogéeren aan wettelijke bepalingen van aanvullend recht. Zie ook artt. 644 en 755 W. v. K.

Een handelsrecht, als exceptioneel recht hetzij voor kooplieden hetzij voor handelsdaden, bestaat niet in Engeland, Zweden, Amerika (Civil Code of New-York, ingevoerd o. a. in Californië en Dakota), Zwitserland (Bundesgesetz über das Obligationenrecht van 14 Juni 1881, in werking sedert 1 Jan. 1883).

Het moderne verkeersrecht: wat daartoe te brengen?

§ 2. BRONNEN, INVOERING EN INHOUD VAN HET WETBOEK VAN KOOPHANDEL.

Bronnen.

S. J. FOCKEMA ANDREAE, Overzicht van Oud-Nederlandsche rechtsbronnen, 1881.

Tot 1811 placaten, landrechten, stedelijke keuren en costumen. Vooral op het gebied van het zee- en verzekeringsrecht, echter ook voor wissel- en faillietenrecht. Ze betreffen steeds een bijzonder onderwerp, daarom later bij de betrekkelijke onderwerpen te noemen.

De Costumen van Antwerpen in vier redacties, genaamd *antiquissimae* van 1547, *in antiquis* van 1570, *impressae* van 1582, en *compilatae* van 1608.

G. DE LONGÉ, Coutumes de la ville d'Anvers, 1870 vlg., in Recueil des anciennes coutumes de la Belgique.

Fransche bronnen:

De ordonnanties van Lodewijk XIV: de Ordonnance du commerce van 1673 (Code Savary of Code marchand), de Ordonnance de la Marine van 1681.

JACQ. SAVARY (1622—1690), le parfait négociant, 1670, 2e verm. dr. 1675, in 1688 gevolgd door: Parères ou avis et conseils sur les plus importantes matières du commerce. — PH. BORNIER († 1711), ordonnance de Louis XIV sur le commerce, 1678. — F. DE BOUTARIC († 1733), explication de l'ordonnance de Louis XIV concernant le commerce, 1743. — R. J. VALIN († 1765), nouveau commentaire sur l'ordonnance de la marine, 1760, in 1834 uitgegeven door BÉCANE. — JOUSSE († 1781), nouveau commentaire sur l'ordonnance du commerce, 1761, in 1828 uitgegeven door BÉCANE.

Oud-Vaderlandsche literatuur vóór 1811.

Er bestaan niet werken alleen over handelsrecht.

De Pandecten-kommentaren van ULRIC HUBER (1636—1694), praelectiones juris civilis; GER. NOODT (1647—1725), en JOAN VOET (1647—1713), Commentarius ad Pandectas, 1698. — P. PECK (1529—1589), in titulos Dig. et Cod. ad rem nauticam pertinentes commentarii, 1556, later door A. VINNEN (VINNIUS, 1588—1657) uitgegeven. — HUGO DE GROOT (1583—1645), Inleydinge tot de Hollandtsche Rechtsgeleertheit, in tal van uitgaven, de oudste van 1631, later door S. VAN GROENEWEGEN v. D. MADE in 1644, door W. SCHORER in 1767 en door S. J. FOCKEMA ANDREAE in 1895 (2 dl.) uitgegeven. — S. VAN GROENEWEGEN v. D. MADE (1613—1652), de legibus abrogatis et inusitatis in Hollandia, 1649. — SIMON VAN LEEUWEN († 1682), Censura forensis, 1662, en Rooms-Hollands-recht, 1664, 12de uitgave (2 dl.) door C. W. DECKER, 1780. — ULRIC HUBER (1636—1694), Heedendaegse

Rechtsgeleertheit, 1686, 5de dr. door Z. HUBER, 1768. — C. v. BIJNKERSHOEK (1673—1743; O. W. STAE NUMAN, C. van Bijnkershoeck, zijn leven en zijne geschriften, Prft. 1869), quaestiones juris privati in 4 bk., vooral over zee- en assurantierecht. — E. VAN ZURCK, Codex Batavus, waarin het algemeen kerk-, publijk en burgerlijk recht van Hollant en Zeelant, en het ressort der Generaliteyt is begrepen, 1711. Met vervolg door P. v. D. SCHELLING, 3de dr. 1738. — H. J. ARNTZENIUS, institutiones juris belgici civilis, 3 st. 1783/98. — D. G. v. D. KEESSEL, Theses selectae juris Hollandici, 1800; nieuwe dr. 1860. — JOH. v. D. LINDEN, Regtsgeleerd, practicaal en koopmanshandboek, 1806. De eerste die het handelsrecht afzonderlijk behandelt. Hij verdeelt zijn stof in vier boeken: I burgerlijke Rechtsgeleerdheid, II lijfstraffen, III procedure, IV handelsrecht. Herdruk 1893.

Verder de verschillende verzamelingen van sententiën, adviezen enz., zooals:

C. NEOSTADIUS, utriusque Hollandiae, Selandiae et West-Frisiae curiae decisiones, 1627 en later. — Sententiën en gewezen zaken van den Hoogen en Provinciaalen Raad in Holland, Zeeland en W. Friesland, Rotterdam, 1662. — J. LOENTIUS, decisiën en observatiën, met aant. door T. BOEL, 1712.

Zes deelen Consultatiën, advyzen en advertenties van Hollandsche Rechtsgeleerden, Amsterdam 1628—39, 1647, en 2de druk Rotterdam 1648—1666. — J. M. BARELS, advyzen over den Koophandel en zeevaart (turbes, memoriën, resolutiën, missives enz. van Amsterdamsche advocaten), 2 dl. 1780. — Verzameling van casus-positiën, enz., betrekkelijk tot voorvallende omstandigheden in den Koophandel, 2 dl., Amsterdam, 1793, 1804. — De verzamelingen van consultatiën en advyzen van Is. v. D. BERG, Nederlands advys-boek, 5 dl. 1693—98; J. SCHOMAKER, selecta consilia et responsa juris, 6 dl. 1738 v.; G. DE HAES, nieuwe Hollandsche consultatiën, 1741; J. J. v. HASSELT, Aanteekeningen en bijvoegselen op de Hollandsche consultatiën enz., 4 dl. 1780—83; J. SCHRASSERT, 250 Consultatiën, advyzen en advertenties, 5 dl. 1740—54, e. a.

Latere werken:

G. A. C. DE JONGE, historia juris mercatorii Belgiae septentrionalis usque ad annum 1811. Prft. Leiden, 1842.

M. TH. GOUDSMIT, Geschiedenis van het Nederlandsche zee-recht. Dl. 1, Inleiding, Geschiedenis der bronnen. 1882 (Rgl. Mag. 1883, bl. 124).

Algemeene verzameling van bronnen van het zeerecht:

J. M. PARDESSUS, collection des lois maritimes antérieures au dixhuitième siècle, 6 dl. Paris 1828—1845.

Den toestand van den handel ten tijde van de republiek kan men leeren kennen uit:

LE MOINE DE L'ESPINE, de koophandel van Amsterdam, 3 dl. 1ste dr. 1691, later door I. LE LONG uitgegeven, 1714, 10de dr. 1801. — J. P. RICARD, le négoce d'Amsterdam, 1722. — F. v. D OUDERMEULEN, recherches sur le commerce, 2 dl., Amsterdam 1779. — S. RICARD, traité général du commerce, Amsterdam, 1715; hetz. dr., 2 dl., 1781. — A. DE SÉRIONNE, la richesse de la Hollande, 5 dl., 1768, later vertaald door E. LUZAC, Holland's rijkdom, 4 dl., 1780/83.

E. LASPEYRES, Geschichte der volkswirtschaftlichen Anschauungen der Niederländer und ihrer Litteratur zur Zeit der Republik, 1863. — O. VAN REES, geschiedenis der staathuishoudkunde in Nederland tot het einde der 18de eeuw, 2 dl., 1868. — O. PRINGSHEIM, Beiträge zur wirtschaftlichen Entwicklungsgeschichte der Niederlande im 17. u. 18. Jahrhundert, 1890. — W. C. MEES, Proeve eener geschiedenis van het bankwezen in Nederland tijdens de Republiek, 1838. — B. VAN RIJSWIJK, geschiedenis van het Dordtsche stapelrecht, Prft. 1900. — P. G. Bos, het Groningsche gild- en stapelrecht tot de reductie in 1594, Prft. 1904.

Geschiedenis der codificatie, 1798—1838.

DE WAL, Het Nederlandsche handelsregt, dl. I, bl. 4—9, nos. 8—17. — HINGST, geschiedenis der codificatie, Hst. I: vóór 1795; Hst. II, na 1795, in Rechtsgel. Bijdr. en Bijbl. 1886/7, afd. A, bl. 11—48. — LAND, Inleiding t. d. verkl. v. het B. W., bl. 89 v.

Staatsregeling des Bataafschen Volks van 1798, alg. beg. art. 28: „Er zal een wetboek gemaakt worden, zoowel van *burgerlijke*, als van *lijfstraflijke* wetten, te gelijk met de wijze van regtsvordering, op gronden, door de Staatsregeling verzekerd, en *algemeen voor de gansche Republiek*. Deszelfs invoering zal zijn, uiterlijk binnen twee jaren, na de invoering der Staatsregeling”.

Decreet van 5 Sept. 1798. Instelling (28 Sept. 1798) eener Commissie tot het ontwerpen van een algemeen Burgerlijk en Lijfstraffelijk wetboek (7 leden voor de burgerlijke wetten, 5 leden voor de lijfstraffelijke wetten). Zij maakt een plan van algemeene verdeling van 't wetboek (ingeleverd bij het Uit-

voerend Bewind 25 April 1801), waarbij het handelsrecht is begrepen in het burgerlijk recht.

Staatsregeling van 16 Oct. 1801, art. 84: „Het Staatsbewind zorgt, dat een algemeen *civiel*- en crimineel wetboek, nadat op de daarvan gemaakte ontwerpen de consideratiën van het Nationaal Gerechtshof zullen zijn ingenomen, ten spoedigste aan het Wetgevend Lichaam ter bekrachtiging worde aangeboden”.

De Staatsregeling van 1805 en de Constitutie van 1806 herhalen de voorschriften over de codificatie niet.

Ontwerp van een Burgerlijk Wetboek voor het Koninkrijk Holland van 1807 van JOH. VAN DER LINDEN, in vier deelen: I. familierecht, II. eigendom en erfrecht, III. verbintenissen (waaronder de rechtsstof van het Wetb. v. Kooph.), IV. de rechtsoefening. Op last van koning Lodewijk Napoleon samengesteld.

De commissie voor het burgerlijk recht, daarna door koning Lodewijk benoemd (K. B. van 18 Nov. 1807), concludeert tot vaststelling van een afzonderlijk Wetb. van Koophandel (rapport van 30 Mei 1808).

K. B. van 29 October 1808: benoeming eener commissie voor de samenstelling van een Wetboek van Koophandel. 3 leden: A. VAN GENNEP, M. S. ASSER en J. v. D. LINDEN.

K. B. van 24 Febr. 1809 betreffende de invoering van het Wetboek Napoleon ingericht voor het Koninkrijk Holland, art. 4: „onverminderd de bepalingen bij het voorgaande artikel gemaakt (houdende afschaffing der landrechten en costumen), zullen provisioneel, en tot dat deswegen nader zal zijn gedisponeerd, in kracht blijven alle wetten en costumen, betrekkelijk tot societeiten van koophandel, het wisselregt, de assurantien, averijen en zeezaken, mitsgaders tot alle andere zaken van commercie, waaromtrent in dit wetboek geenerhande bepalingen zijn vastgesteld”.

Ontwerp Wetboek van Koophandel van 8 Juni 1809. Het heeft drie boeken en 694 artikels. Het derde boek is getiteld: „van de regtbanken van koophandel, en de manier van procederen in zaken den koophandel betreffende”.

Briefwisseling van eenige Rechtsgeleerden, 1819, bl. 119 v., 399 v. — Magazijn van Handelsrecht 1859, Meng. bl. 73—82. — Het ontwerp is in 1866, met een voorrede, opnieuw uitgegeven door T. M. C. ASSER.

Inlijving van Nederland bij Frankrijk, 16 Maart en 9 Juli 1810.

Keiz. Decreten van 8 Nov. 1810 en 6 Jan. 1811, houdende invoering van den Code de commerce met 1 Jan. 1811 voor het land bezuiden Waal, Merwede en Maas, met 1 Maart 1811 voor de overige deelen des lands.

Herstel van de nationale onafhankelijkheid, Dec. 1813.

Grondwet van 29 Maart 1814, art. 100: „Er zal worden ingevoerd een algemeen Wetboek van burgerlijk regt, lijfstraffelijk regt, van den koophandel, en van de zamenstelling der regterlijke magt en de manier van procederen”.

Souv. Besl. van 18 April 1814, houdende instelling eener commissie voor de wetgeving van 10 leden. De leden A. VAN GENNEP en J. WALRAVEN speciaal belast met het opstellen van een ontwerp van een Wetboek van Koophandel, dat, door de commissie vastgesteld, 17 Jan. 1815 aan den Vorst wordt aangeboden en 2 Febr. aan den Raad van State verzonden.

Het ontwerp heeft drie boeken en 887 artikels. Het derde boek luidt: „van de regtbanken van assurantiën, averijen en zeezaken, en de manier van procederen in zaken den Koophandel betreffende”.

Nieuwe Grondwet, 24 Aug. 1815, a. 163 = a. 100 Grondw. v. 1814.

De reeds uitgewerkte ontwerpen worden in handen gesteld van eene Commissie uit de zuidelijke provinciën (MARTINELLI en VAN CUTSEM, raadsheeren in het Hof te Brussel, en PALMAERT, koopman te Brussel, voor het Wetb. v. Kph. in conferentie met v. GENNEP en PHILIPSE), K. B. van 5 Sept. 1815.

K. B. van 21 Nov. 1816, benoeming eener Commissie van vier leden voor de herziening van de ontwerpen van wet op de rechterlijke organisatie en instellingen enz. (VAN GENNEP, KEMPER, FARJON en PHILIPSE). Zij zendt 6 Febr. 1819 een herzien ontwerp Wetb. v. Kooph. aan den Koning in.

Het heeft drie boeken en 891 artikels. Het derde boek is getiteld: „van de afdeelingen van den koophandel in de arrondissementen regtbanken en de manier van procederen in zaken den koophandel betreffende”.

Het ontwerp wordt gesteld in handen van den Raad van State. Deze onderzoekt het en zendt 7 en 14 Maart 1820 zijn verslag in. Den 24sten Oct. 1822 worden de beide eerste boeken van het ontwerp, verdeeld in *acht* wetsontwerpen, bij de 2de Kamer der Staten-Generaal ingediend. Het derde wordt teruggehouden om niet vooruit te loopen op de rechterlijke organisatie.

De acht wetsontwerpen worden in 1822 en 1823 geheel of gedeeltelijk in de Afdeelingen der 2de Kamer onderzocht. De processen-verbaal van dit onderzoek worden gesteld in handen van de bij K. B. van 28 April 1821 ingestelde Commissie van redactie der Nationale wetgeving, K. B. van 4 Sept. 1824. Deze vormt nieuwe redactiën en dient haren arbeid in Juni en Aug. 1825 bij den Koning in. 20 Oct. 1825 worden boek I en II in de nieuwe redactie aan de 2de Kamer voorgelegd. Behandeling en aanneming der verschillende titels 10 Febr.—10 Mrt. 1826 door de 2de Kamer; 18 Maart 1826 door de 1ste Kamer. Alleen Bk. 1, tit. 7 (wissels enz.), en Bk. II, tit. 9 (verzekering) worden verworpen. Indiening van het 3de boek, thans handelende over faillissement, rehabilitatie en surséance van betaling, bij Kl. Boodschap van 21 Dec. 1825, ingekomen in de zitting van 1 Febr. 1826. 27 Febr. en 15 Maart indiening van gewijzigde ontwerpen voor de verworpen titels. Aanneming van deze titels en van het 3de boek in de 2de Kamer 18, 20 en 21 Maart, in de 1ste Kamer 23 Maart 1826. Wetten van 23 Maart 1826, S. n°. 18—27, 31—34, 38, 39, 43—48. Wijzigingswetten van 15 Mei 1829, S. n°. 14 en 15. Doorlopende reeks van artikelen voorgeschreven bij art. 7 der Afschaffingswet (wet van 16 Mei 1829, S. n°. 33). Het K. B. van 5 Juli 1830 bepaalt de invoering van het wetboek op 1 Febr. 1831.

F. A. VAN HALL, kritische beschouwing der zeven eerste Titels van het nieuwe Ned. W. v. Kooph., in Bijdr. tot Rechtsg. en

Wetg. 1829, bl. 59—161; idem van Boek II, titel 1, in Bijdr. enz. 1830, bl. 86—99.

Belgische opstand. K. B. van 5 Jan. 1831, S. n°. 1, waarbij de invoering wordt geschorst. K. B. van 24 Febr. 1831, S. n°. 6, tot herziening der reeds aangenomen wetboeken. Indiening van wijzigingswetten in de zittingen van 1833/34, 34/35, 35/36. Wetten van 23 December 1834, S. n°. 41—44, 46—48; van 25 April 1835, S. n°. 11—13, 15—18; van 26 December 1835, S. n°. 44—50; van 24 April 1836, S. n°. 14—16.

Beredeneerd verslag der aangebrachte wijzigingen in Bijdr. tot Regtsgel. en Wetg. 1836, bl. 60—92; 1837, bl. 86—121.

Wet van 10 Mei 1837, S. n°. 22, tot herstelling van eenige misstellingen. K. B. van 4 Juli 1837, S. n°. 51, bepalende dat o. a. het Wetb. van Kooph. ter Landsdrukkerij zal worden uitgegeven. K. B. van 10 April 1838, S. n°. 12, bepalende de invoering der wetboeken op 1 Oct. 1838 (in Limburg, krachtens K. B. van 10 Oct. 1841, S. n°. 43, op 1 Jan. 1842).

NOORDZIEK, Geschiedenis der beraadslagingen gevoerd in de 2de Kamer der Staten-Generaal over het ontwerp van een Wetboek van Koophandel, dl. I zittingsjaar 1822/23; dl. II, zittingsjaar 1825/26. — VOORDURN, Geschiedenis en beginselen der Ned. Wetboeken, dl. I Inleiding; dl. VIII—X Wetboek van Koophandel.

Inhoud van het Wetboek van Koophandel. Verdeeling in drie boeken en 923 artikels; verdeeling der boeken in titels. Vergelijking tusschen den Code de commerce en het Wetboek van Koophandel.

Twee beginselen bij de samenstelling van het Wetb. van Kooph. aangenomen:

1°. weg te laten alle strafrechtelijke bepalingen. Van daar het onderwerp van C. d. e., L. III, t. 4: des banqueroutes, overgebracht naar de wet van 10 Mei 1837, S. n°. 21, houdende tijdelijke aanvulling der bepalingen omtrent de enkele en bedriegelijke bankbreuk. Art. 87 C. d. e., houdende strafbepaling tegen makelaars, weggelaten;

2°. zich te bepalen tot het materieele recht en dus alle voorschriften en bepalingen van processueelen aard naar het Wetboek van burg. Rechtsvordering over te brengen.

Op dien grond het onderwerp van C. d. c., L. 2, t. 2: de la saisie et vente des navires, overgebracht naar W. v. B. Rv., Bk. 2, t. 4: van executoriaal beslag op en verkoop van schepen (art. 311 W. v. K.); de bepalingen omtrent het opmaken en verdeelen van avarij-grosse (dispatche) door deskundigen, in den C. d. c. voorkomende in artt. 414 en 416, overgebracht naar artt. 317—320 W. v. B. Rv.; het onderwerp van C. d. c., L. 3, t. 2: de la cession de biens, naar W. v. B. Rv., Bk. 3, t. 3: van boedelafstand en de vormen van dien.

Het vierde boek van den C. d. c.: „de la juridiction commerciale”, in vier titels handelende over de inrichting en de bevoegdheid der rechtbanken van koophandel en over de wijze van procedeeeren voor deze rechtbanken en voor de Hoven van appèl, is geheel weggebleven.

Zie het aangeteekende op bl. 16. In de wet op de rechterlijke organisatie van 18 April 1827 waren bepalingen opgenomen (artt. 53 en 54) omtrent kamers voor de zaken van koophandel en faillissementen bij de arrondissements-rechtbanken, samengesteld uit drie rechters en twee kooplieden. Bovendien gaf art. 44 den Koning de bevoegdheid den kantonrechter, met vier assessoren tot den handelstand of het fabriekwezen behoorende, voor handelszaken te bekleeden met de rechtsmacht der arrondissements-rechtbanken. Bij de herziening van deze wet, bij de wet van 28 April 1835, werden deze bepalingen weggelaten en daarmede het denkbeeld eener afzonderlijke handelsrechtspraak geheel losgelaten. W. v. B. Rv., Bk. 1, t. 4: van rechtspleging in zaken van koophandel, bevat slechts bepalingen van ondergeschikte beteekenis. Zie hieronder bl. 49.

J. v. D. HONERT THZ., Handboek v. d. Burgerlijke Rechtsvor-
ding, bl. 48, 59 v.

Onderwerpen voorkomende in den C. d. c. doch niet in het W. v. K.: 1°. de bepalingen over de gehuwde openbare koopvrouw, artt. 4, 5 en 7 C. d. c.; dit punt wordt geregeld in art. 168 Burg. Wetb. 2°. C. d. c., L. 1, t. 3, sect. 2: des contestations entre associés et de la manière de les décider; de

daarin voorgeschreven gedwongen arbitrage niet overgenomen. 3°. C. d. c., L. 1, t. 4: des séparations de biens; overbodig geworden naast Burg. Wetb. Bk. 1, tit. 8: van huwelijksche voorwaarden, en tit. 10: van de scheiding van goederen. 4°. C. d. c., L. 1, tit. 7: des achats et ventes.

Onderwerpen behandeld in het Wetboek van Koophandel doch niet in den Code de commerce:

1°. de bepalingen omtrent assignatiën, kassiers- en ander papier aan toonder, Bk. 1, titel 7, afd. 2 en 3. 2°. De titels 9 en 10 van boek I: over verzekering in 't algemeen, en over brand-, oogst- en levensverzekering. Zij ontbraken nog in het wetboek van 1826 (1830) en zijn eerst bij de latere herziening in 1835 ingevoegd. 3°. In het 2de boek, dat over het geheel vollediger en uitvoeriger is dan de Code, worden daarin ontbrekende bepalingen gevonden omtrent de boekhouders van schepen (in tit. 2), het vervoer van passagiers (titel 5, afd. 5), aanvaring (tit. 6), schipbreuk, stranding en zeevonden (tit. 7), de aansprakelijkheid van den verzekeraar voor avarij-particulier en de berekening daarvan (in titel 11), en ten slotte omtrent schepen en vaartuigen welke de rivieren en binnenwateren bevaren (titel 13). 4°. In het 3de boek, de titel: van surséance van betaling, reeds bij S. Besl. van 29 Jan. 1814 weder ingevoerd.

De reclame of terugvordering in zaken van koophandel (W. v. K., Bk. 1, tit. 8) wordt in den Code, beperkt tot faillissement, in het derde boek: des faillites et banqueroutes, tit. 3, behandeld.

Wijzigingswetten sedert 1838 tot stand gekomen:

1°. Wet van 4 Juli 1874, S. n°. 89, ter vervanging van de artt. 79—85 over het voorrecht van den commissionnair.

2°. Wet van 8 Juli 1874, S. n°. 95 (de pandwet); art. 2 wijzigt art. 315 W. v. K. over pand- en verbandbrieven op schepen.

3°. Wet van 1 Juni 1875, S. n°. 81, wijzigende art. 302 over levensverzekering.

4°. Wet van 26 April 1884, S. n°. 95, waarbij, in verband met de invoering van het nieuwe Wetb. van Sr., a. 398

W. v. K. is ingetrokken en artt. 440 en 893 zijn gewijzigd.

5°. Wet van 20 Jan. 1896, S. n°. 9, ter invoering van de Faillissementswet van 30 Sept. 1893, S. n°. 140, gew. bij de wet van 6 Sept. 1895, S. n°. 155; afschaffing bij art. 2 van de artt. 198, 205 en 285, benevens het derde boek van het Wetb. v. Kooph.; wijziging bij art. 4 van de artt. 84 en 199 W. v. K.

6°. Wet van 31 Dec. 1896, S. n°. 244, tot wijziging van de artt. 379, 380, 383 en 384 over de vertooning van het journaal en de scheepsverklaring.

7°. Wet van 2 Mei 1897, S. n°. 140, tot aanvulling en wijziging van de artt. 748 en 755 over den laad- en lostijd van binnenschepen (K. B. v. 3 Jan. 1898, S. n°. 1).

8°. Wet van 27 April 1904, S. n°. 83, tot wijziging der artt. 154, 179 en 228 over den betaaldag en het protest van wisselbrieven.

K. B. van 22 Nov. 1879, n°. 26: Benoeming eener Staatscommissie tot herziening van het Wetboek van Koophandel; leden J. G. KIST, H. C. VERNIERS VAN DER LOEFF (op verzoek ontslagen 1884), J. A. FRUIN (+ 1884), T. M. C. ASSER, M. J. PIJNAPPEL, G. J. TH. BEELAERTS VAN BLOKLAND (op verzoek ontslagen Juni 1888) en W. L. P. A. MOLENGRAAFF (ben. in 1885). Ontwerp van wet op „het handelspapier” (wissels, acceptatiën, assignatiën en cheques), openbaar gemaakt in 1886; ontwerp van wet op het faillissement en de surséance van betaling in 1887; ontwerpen van wetsvoorstellen betreffende: 1°. het handelsregister; 2°. de firma; 3°. de vennootschap onder firma, de commanditaire vennootschap, de naaml. vennootschap, de onderl. waarborgmij. en de coöperatieve vereeniging; 4°. tot wijziging van tit. IV en van tit. V afd. 1 v. bk. 1 W. v. K.; 5°. betreffende de vrachtvervoerders en expediteurs, in 1890. Alle ontwerpen zijn vergezeld van toelichtingen. Ontbinding der commissie 7 Nov. 1890.

Wetten betreffende het verkeersrecht, na 1838 tot stand gekomen:

1°. Wet van 30 Mei 1847, S. n°. 26, betreffende verliezen door het te loor gaan van schuldbrieven ten laste van het Rijk, gewijzigd bij de wet van 2 Mei 1851, S. n°. 26, en van 17 April 1887, S. n°. 63.

2°. Wet van 7 Mei 1856, S. n°. 32, houdende bepalingen omtrent de huishouding en tucht op de koopvaardijochepen, gew. bij de wet van 13 Nov. 1879, S. n°. 190, en bij Inv. Swb.

3°. Wet van 22 Dec. 1857, S. n°. 171, tot buiteneffectstelling en vervanging van de wet van 3 Sept. 1807, op de interesten.

4°. Wet van 1 Juni 1861, S. n°. 53, houdende bepalingen omtrent den doortocht en het vervoer van landverhuizers, gewijzigd en aangevuld bij de wet van 15 Juli 1869, S. n°. 124, en bij Inv. Swb.

5°. Wet van 16 Juli 1869, S. n°. 96, betrekkelijk de afgifte van zeebrieven en vergunningen tot het voeren der Nederlandsche vlag, gew. bij Inv. Swb.

6°. Wet van 9 April 1875, S. n°. 67, tot regeling van de dienst en het gebruik van spoorwegen, gewijzigd en aangevuld bij de wetten van 31 Dec. 1880, S. n°. 258, van 10 Mei 1882, S. n°. 66, van 8 Apr. 1893, S. n°. 62, en bij Inv. Swb.

7°. Wet van 2 Juni 1875, S. n°. 95, tot regeling van het toezicht bij het oprichten van inrichtingen, welke gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken (Hinderwet), gewijzigd en aangevuld bij de wetten van 19 Dec. 1876, S. n°. 255, van 4 Sept. 1896, S. n°. 152, van 24 Juni 1901, S. n°. 161, alsmede bij Inv. Swb. Gewijzigde tekst: K. B. v. 15 Dec. 1896, S. n°. 222.

8°. Wet van 17 Nov. 1876, S. n°. 227, tot regeling der coöperatieve vereenigingen, gewijzigd en aangevuld bij de wet van 7 Mei 1878, S. n°. 41, bij Inv. Swb. en bij art. 2 Inv. Faillw.

9°. [*Wet van 9 Aug. 1878, S. n°. 124, omtrent de regeling van de dienst en het gebruik der lokaalspoorwegen, vervangen eerst door de wet van 28 Oct. 1889, S. n°. 146, daarna door de*] wet van 9 Juli 1900, S. n°. 118, houdende nadere regeling van den dienst en het gebruik van spoorwegen, waarop uitsluitend met beperkte snelheid wordt vervoerd.

10°. [*Wet van 25 Mei 1879, S. n°. 85, houdende bepalingen op de handels- en fabrieksmerken, gewijzigd bij de wet van 22 Juli 1885, S. n°. 140, en vervangen door de*] wet van 30 Sept. 1893, S. n°. 146, houdende bepalingen op de fabrieks- en handelsmerken (Merkenwet), gew. bij de wet van 1904, S. n°. 284.

11°. Wet van 25 Mei 1879, S. n°. 88, tot instelling van een Rijks-postspaarbank, gewijzigd bij de wet van 20 Juli 1895, S. n°. 135. Gewijzigde tekst: K. B. van 23 Mei 1896, S. n°. 87.

12°. Wet van 23 April 1880, S. n°. 67, betreffende de openbare middelen van vervoer, met uitzondering van de spoorwegdiensten, gewijzigd bij Inv. Swb. en bij art. 8 der wet van 9 Juli 1900, onder 9°. genoemd.

13°. Wet van 28 Juni 1881, S. n°. 97, tot regeling van den kleinhandel in sterken drank en tot beteugeling van openbare dronkenschap (Drankwet), gewijzigd en aangevuld bij de wetten van 23 April

1884, S. n°. 54, van 16 April 1885, S. n°. 78, van 27 April 1901, S. n°. 85, van 12 Oct. 1904, S. n°. 230, alsmede bij Inv. Swb. Gewijzigde tekst: K. B. van 10 Mei 1885, S. n°. 118. *217 Oct 1904*

14°. Wet van 11 Juli 1882, S. n°. 86, houdende bepalingen ter voorkoming van aanvaringen of aandrijvingen op zee, gewijzigd bij Inv. Swb. *3 1882*

15°. Wet van 23 Juli 1885, S. n°. 151, houdende bepalingen omtrent de opruiming en het beheer van vaartuigen en andere voorwerpen, in openbare wateren gestrand of gezonken.

16°. Wet van 5 Mei 1889, S. n°. 48, tot het tegengaan van overmatigen en gevaarlijken arbeid van jeugdige personen en van vrouwen (Arbeidswet), gewijzigd bij art. 30 der Veiligheidswet en bij de wetten van 20 Juli 1895, S. n°. 138, van 31 Dec. 1896, S. n°. 259 en van 21 Oct. 1902, S. n°. 185.

17°. [*Wet van 23 Juni 1889, S. n°. 82, houdende bepalingen tot voorkoming van bedrog in den boterhandel, vervangen door de*] wet van 9 Juli 1900, S. n°. 112 (Boterwet).

18°. Wet van 15 April 1891, S. n°. 91, houdende bepalingen tot voorkoming van aanvaring of aandrijving op de openbare wateren in het Rijk, die voor de scheepvaart openstaan.

19°. Wet van 30 Sept. 1893, S. n°. 140, op het faillissement en de surséance van betaling (Faillissementswet), gewijzigd bij de wetten van 6 Sept. 1895, S. n°. 155, en van 9 Juni 1902, S. n°. 91, in werking sedert 1 Sept. 1896.

20°. Wet van 20 Juli 1895, S. n°. 137, houdende bepalingen tot beveiliging bij het verblijven in fabrieken en werkplaatsen (Veiligheidswet).

21°. Wet van 2 Mei 1897, S. n°. 141, tot oprichting van Kamers van arbeid (Wet op de Kamers van arbeid).

22°. Wet van 2 Jan. 1901, S. n°. 1, houdende wettelijke verzekering van werklieden tegen geldelijke gevolgen van ongevallen in bepaalde bedrijven (Ongevallenwet 1901).

23°. Wet van 28 Mei 1901, S. n°. 139, houdende regeling betreffende de toelating als schipper op koopvaardij-schepen en het aan boord daarvan in dienst hebben van stuurlieden en machinisten, gewijzigd bij de wet van 14 Juli 1904, S. n°. 156.

Van zijdelingsch belang zijn de wetten en besluiten regelende den waarborg en de belasting der gouden en zilveren werken, het muntwezen, de maten, gewichten, weegwerktuigen en gasmeters, het toezicht op stoomtoestellen, de meting van zeeschepen, den loodsdienst en het loodswezen, het bakenwezen, de

brievenposterij en de pakketpost, de telegrafie, de zeevisscherijen, de Nederlandsche Bank en het consulaatwezen.

Literatuur:

Hoofdwerken:

ASSER, BERG, GODEFROY, TYDEMAN en DE VRIES, het Wetboek van Koophandel met aantekeningen, 2de druk door T. M. C. ASSER, 1873. — A. DE PINTO, Handleiding tot het Wetboek van Koophandel, 2 dl., 3de druk, 1876. — A. C. HOLTJUS, Voorlezingen over het handels- en zeeregt, uitgegeven door B. J. L. DE GEER, 3 dl. 1861, en Het Nederlandsche faillitenregt, 1850, 2de dr., met aantekeningen van B. J. L. DE GEER, 1878. — J. DE WAL, Het Ned. Handelsregt, 3 dl. 1869. — J. A. LEVY, Het Alg. Deutsche Handelswetboek vergeleken met het Ned. Wetboek van Koophandel, 1869. — J. G. KIST, Beginselen van Handelsregt volgens de Nederlandsche wet, 6 dl. 1867—1877. Dl. 1—5, 2de druk 1874—89, 3de dr. door L. E. VISSER, 1903 v. — G. DIEPHUIS, Handboek voor het Handelsregt, 3 dl., 2de dr 1874. — T. M. C. ASSER, Schets van het Nederlandsche Handelsrecht, 9de dr. 1902. — N. K. F. LAND, Beginselen van het hedendaagsche wisselrecht, 1881. — J. C. DE MAREZ OYENS, Beginselen van het hedendaagsche faillitenrecht, 1883. — MOLENGRAAFF, de Faillissementswet verklaard, 1897. — J. G. L. NOLST TRENITÉ, Nederlandsch Assurantierecht. Brandverzekering, 1902.

Monografieën bij de betrekkelijke onderwerpen.

Tijdschriften: in het bijzonder

DE VRIES en MOLSTER, Het Magazijn van Handelsrecht, 1859—1875, 17 dl.

Verzamelingen van jurisprudentie: in het bijzonder

D. LEON, De Rechtspraak van den Hoogen Raad. Wetboek van Koophandel, 2de druk, door J. A. LEVY, 1 dl., 12 suppl. — W. C. I. J. CREMERS, Aantekeningen op de Ned. Wetboeken, bevattende de literatuur en de jurisprudentie, dl. II. met 3 vervolgen. — Magazijn van Handelsrecht. Nieuwe verzameling onder redactie van C. D. ASSER Jr. en F. A. MOLSTER, sedert 1889.

§ 3. OVERZICHT VAN BUITENLANDSCHE WETGEVING EN LITERATUUR.

I. Landen zonder codificatie van handelsrecht (zonder handelswetboek).

1°. Engeland.

The Merchant Shipping Act van 1894; gewijzigd en aangevuld in 1897, 1898, 1900. Zij bevat eene regeling van alles wat met de zeevaart in verband staat.

Verdere wetten: *The Bills of lading Act* van 1855, over het endossement van cognossemementen. — *The Factors Act* van 1889, betreffende den handel door middel van „mercantile agents” (commissionnairs en agenten). — *The Companies Act* van 1862, regelende de vereenigingen (waaronder de naamlooze vennootschappen), gewijzigd in 1867, 1870, 1877, 1879, 1880, 1883, 1886, 1890 en 1900. — *The Bills of Exchange Act* van 1882, bevattende eene codificatie van het wisselrecht. — *The Bankruptcy Act* van 1883, regelende het faillietenrecht (gewijzigd in 1884 en 1890). — *The Patents, Designs and Trade Marks Act* van 1883 over octrooien, modellen en handels- en fabrieksmerken (gewijzigd in 1885, 1886, 1887, 1901 en 1902. — *The Partnership Act* van 1890, regelende de vennootschap onder firma. — *The Sale of Goods Act* van 1893, regelende den koop en verkoop van lichamelijke roerende zaken.

Literatuur:

W. BEAWES, *lex mercatoria rediviva*, 1751, 6de dr. 1813. — J. W. SMITH, *a compendium of mercantile law*, 2 dl., 10de dr., 1890. — J. W. SMITH, *the law of contracts*, 8te dr. door V. T. THOMPSON, 1885. — C. G. ADDISON, *a treatise on the law of contracts*, 10de dr. door KEEP en GORDON, 1903. — FR. POLLOCK, *a treatise on the general principles concerning the validity of agreements in the law of England*, 7de dr. 1902. — J. CHITTY, *a treatise on the law of contracts*, 14de dr. door J. M. LELY, 1904. — W. R. ANSON, *principles of the English law of contract and of agency in its relation to contract*, 10de dr. 1903. — M. D. CHALMERS, *the Sale of Goods Act 1893, incl. the Factors Acts 1889/90*, 5de dr. 1902. — T. E. SCRUTTON, *the Merchant Shipping Act 1894, 1895*. — MC. CULLOCH, *commercial dictionary*, 1882. — Kleinere werken over *mercantile of commercial law* van T. M. STEVENS, 4de dr. 1903; J. SLATER, 2de dr. 1899; J. HURST en R. CECIL, 1891; T. E. SCRUTTON, 1891; J. E. C. MUNRO, 1893.

2°. Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Congreswet tot regeling van de octrooien, handels- en fabrieks-

merken van 1870; op het faillissement van 1 Juli 1898, gew. in 1903.

Civil Code of New-York, ontwerp van DUDLEY FIELD (1865), ingevoerd o. a. in Californië en Dakota.

General Act relating to negotiable instruments, in 1897 en volgende jaren ingevoerd in New-York, Connecticut, Florida, Colorado, Virginia, Maryland, Massachusetts, Nd. Carolina, Nd. Dakota, Oregon, Rhode-Island, Tennessee, Utah, Washington, Wisconsin, 't district Columbia, New-Jersey, Arizona, Jowa, Ohio, Pennsylvanië.

TH. PARSONS, the law of contracts, 8ste dr. door S. WILLISTON, 1893. — C. F. BEACH, a treatise of the modern law of contracts, 2 dl. 1897. — Het State Library bulletin, Legislation, van de Universiteit te Albany, geeft inlichting omtrent de wetgeving der verschillende Staten.

3°. De Scandinavische Rijken.

Denemarken. *Danske Lov* van 15 April 1683, waarnaast een faillietenwet van 25 Maart 1872, gew. in 1887, 1897 en 1901, eene wet op de berechting van handelszaken van 19 Febr. 1861, en andere regelende enkele speciale onderwerpen.

Zweden. Algemeen wetboek van 1734 (1736), waarvan het 5de hoofdstuk (Handels-Balk) het handelsrecht bevat. Hiernevens een faillietenwet van 18 Sept. 1862, wetten betreffende de vennootschappen en coöperatieve vereenigingen van 28 Juni 1895, eene wet op de sloopshypotheek van 10 Mei 1901, e. a. m.

Noorwegen. *Norske Lov* van 1687. Verder eene faillietenwet van 6 Juni 1863, gew. in 1899, een wet op de rechtbanken van koophandel van 1902, enz.

In de drie Rijken zijn nagenoeg eenvormig geregeld: het wisselrecht (Scandinavische wisselwet van 7 Mei 1880); het zeerecht (Denemarken 1 April 1892, Zweden 12 Juni 1891, Noorwegen 20 Juli 1893); het recht betreffende de handels- en fabrieksmerken (Denemarken 1890, gew. in 1899 (artt. 4 en 7), Zweden en Noorwegen 1884, gew. in 1900), het handelsregister, de firma en de procura (Denemarken 1889, Zweden 1887, gew. in 1895, Noorwegen 1890), de chèques (Denemarken en Noorwegen 1897, Zweden 1898).

T. M. C. ASSER, de Scandinavische wisselwet van 1880, 1880.

II. Landen met een gecodificeerd handelsrecht.

A. Landen met het beperkte handelsrecht van den Code de commerce.

1°. **Frankrijk.** *Code de commerce* van 1807, in werking getreden 1 Jan. 1808.

LOCRÉ, législation civile, commerciale et criminelle de la France, 1827—1832, 31 dl. Over den Code de comm. dl. I en XVII—XX.—

LOCRÉ, Esprit du Code de commerce, 4 dl. 2de dr. 1829.

De Code telt IV boeken en 648 artikels. Hij geldt in Luxemburg, Polen en België, voor zooverre later niet gewijzigd.

Belangrijke wijzigingswetten:

Wet van 28 Mei 1838, houdende een nieuw 3de boek over faillissement en bankroet.

Wet van 17 Juli 1856, afschaffende de gedwongen arbitrage bij geschillen tusschen vennoten (Bk. I, tit. 3, sect. 2).

Wet van 2 Juli 1862 tot wijziging van de artt. 74, 75 en 90 over de wisselmakelaars.

Wet van 6 Mei 1863 tot wijziging van de artt. 27 en 28 over de commanditaire vennootschap.

Wet van 23 Mei 1863, wijzigende Bk. I, tit. 6 (invoeging van eene nieuwe afdeling over handelspand en wijziging van de bepalingen omtrent de commissionnaires).

Wet van 18 Juli 1866, op de makelaardij (afschaffing van het monopolie van de makelaars in goederen en wijziging van verschillende artikelen van Bk. I, tit. 5).

Wet van 24 Juli 1867, *sur les sociétés*, handelende over commanditaire vennootschappen op aandeelen, naamloze vennootschappen, vennootschappen à capital variable, tontines en levensverzekeringmaatschappijen (wijziging en aanvulling van Bk. I, tit. 3, sect. 1 C d. c.), gewijzigd bij wetten van 1 Aug. 1893 en 9 Juli 1902 (gew. bij de wet van 16 Nov. 1903).

Wetten van 8 Dec. 1883 en 23 Jan. 1898, over de verkiezing van de leden der rechtbanken van koophandel. Het 4de boek was op dit punt reeds in 1871 gewijzigd.

Wet van 10 Juli 1885, *sur l'hypothèque maritime* (scheepshypotheek, onze pand- en verbandbrieven), vroeger reeds geregeld bij de wet van 10 Dec. 1874.

Wet van 12 Aug. 1885, tot wijziging van de artt. 216, 258, 262, 263, 265, 315, 334 en 347, en afschaffing van de artt. 318 en 386 (betreffende het zee- en assurantierecht).

Wet van 11 April 1888, ter vervanging van de artt. 105 en 108 (verval van vorderingen ter zake van vervoer).

Wet van 4 Maart 1889, *sur la liquidation judiciaire et la faillite* (betreffende wijzigingen in het faillietenrecht).

Wet van 24 Maart 1891 tot wijziging van de artt. 435 en 436 over het verval van vorderingen wegens aanvaring.

Wet van 7 Juni 1894 tot wijziging van de artt. 110, 112 en 632 over het plaatsverschil bij wissels.

Wet van 14 Dec. 1897 tot wijziging van de artt. 407 en 433.

Wet van 30 Dec. 1903 omtrent de rehabilitatie (van gefailleerden).

Naast den Code de comm. staan wetten op de handels- en fabrieksmerken van 23 Juli 1857 (gew. bij wet van 3 Mei 1890), op de ontvangcedullen (warrants) van 28 Mei 1858, op de chèques van 14 Juni 1865, gew. 19 Febr. 1874, e. a.

Literatuur:

JACQ. SAVARY, le parfait négociant, 1675. — R. J. POTHIER (1699—1772), Oeuvres. Nieuwe dr. door BUGNET, 11 dl. 1861—90. — J. M. PARDESSUS, Cours de dr. comm., 4 dl. 1814—16 (6de dr. 1857). — FRÉMERY, études de dr. comm. 1833. — J. A. ROGRON, Code de commerce expliqué, 14de dr. door G. DE BOISLISLE, 1892. — COHENDY, code de commerce et lois commerciales usuelles, 3de dr. 1901. — BESLAY, commentaire du C. d. c., dl. 1 en 5, 1867/69. — MOLINIER, traité de dr. comm., 1841. — BRAVARD-VEYRIÈRES, traité de dr. comm., 6 dl., uitgegeven door DEMANGEAT, 2de dr. 1888/92. — DELAMARRE et LÉPOITVIN, traité théorique et pratique de dr. comm., 6 dl. 1860. — MASSÉ, le droit comm. dans ses rapports avec le droit des gens et le droit civil, 4 dl. 3de dr. 1874. — BÉDARRIDE, Commentaire du C. d. c., 32 dl. — ALAUZET, commentaire du C. d. c., 8 dl., 3de dr. 1879. — LYON-CAEN et RENAULT, Manuel de droit commercial, 7de dr. 1904; Précis de dr. comm., 2 dl., 1884/85, 3de dr. onder den titel: Traité de droit commercial, 10 dl. 1898 v. — E. THALLER, traité élémentaire de droit commercial à l'exclusion du droit maritime, 3de dr. 1904. — RUBEN DE COUDER, dictionnaire de droit commercial, industriel et maritime, 3de dr. 6 dl. 1877/81, suppl. 2 dl. 1898. — DARRAS et COHENDY, code de commerce annoté, 2 dl. 1901/4.

Tijdschriften: Revue de droit commercial sedert 1837; Annales de dr. comm. van THALLER, sedert 1887; — voor de wetgeving: Les lois nouvelles, red. SCHAFFHAUSER, sedert 1885.

2°. **België.** De Code de comm. is nagenoeg geheel herzien.

Ongewijzigd bestaan alleen artt. 197—215 (de la saisie et vente des navires) en artt. 642—648 (over de wijze van procederen voor de rechtbanken van koophandel en de hoven van appèl).

De wet op de rechterlijke organisatie van 18 Juni 1869 regelt de inrichting van de rechtbanken van Koophandel (artt. 615—630 C. d. c.), het livre préliminaire van den Code de proc. civ., van 25 Maart 1876, titel 1, de bevoegdheid dier rechtbanken (artt. 631—641 C. d. c.). Verder werd het derde boek (faillissement, bankroet en surséance) vervangen door de wet van 18 April 1851, het vennootschapsrecht geregeld bij de wet van 18 Mei 1873, gew. bij de wet v. 22 Mei 1886, het wisselrecht bij die van 20 Mei 1872, de verzekering bij wet van 11 Juni 1874, het zeerecht bij wet van 24 Aug. 1879 (art. 38 ingetrokken bij de wet van 12 Juni 1902), het binnenslandsch vervoer bij wet van 25 Aug. 1891, enz.

Naast den Code te noemen de wetten van 18 Nov. 1862 op de warrants, van 20 Juni 1873 op de chèques, van 1 April 1879 op de handels- en fabrieksmerken en van 29 Juni 1887 op het akkoord ter voorkoming van faillissement.

Literatuur:

NAMUR, le code de commerce belge révisé, 3 dl., 2de dr. 1884. — H. BIOT, traité théorique et pratique de droit commercial, 2 dl., 5de dr. 1890. — G. BELTEJENS, encyclopédie du droit commercial belge annotée, 1899.

3°. **Griekenland.** De Code de commerce ongewijzigd vertaald ingevoerd in 1835.

B. Landen met een uitgebreid handelsrecht.

1°. **Spanje.** *Código di comercio* van 30 Mei 1829, in werking sedert 1 Jan. 1830. Het is verdeeld in 5 boeken en 1219 artikels. Tusschen 1847 en 1873 komen talrijke wijzigings- en aanvullingswetten tot stand. Nieuw handelswetboek van 22 Aug. 1885, ingevoerd 1 Jan. 1886, gew. bij de wetten van 10 Juni 1897 (artt. 870—873 over surséance van betaling) en 29 Juli 1903 (art. 446, wissel aan eigen order); het heeft 955 artikels en bevat een exceptioneel verbintenissenrecht voor handelszaken.

De rechtbanken van koophandel werden opgeheven en de

bijzondere handelsprocedure (Bk. 5 van het wetboek van 1829) afgeschaft bij Besluit van 6 Dec. 1868.

Wet van 21 Aug. 1893 op de scheepshypotheek.

MITTERMAIER, das Spanische Handelsgesetzbuch von 1885, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 33, bl. 286 ff. — PRUDHOMME, code de commerce espagnol, traduit et annoté, 1891.

Literatuur:

JUAN DE HEVIA BOLANOS, Laberinto de comercio terrestre y naval, 1616. — V. ROMERO y GIRÓN, código de comercio español, 2de dr. 1901. — L. BENITO, manual de derecho mercantil, dl. 1, 1904.

2°. **Portugal.** *Código comercial* van 18 September 1833, met een uitgebreid handelsverbintenissenrecht, thans vervangen door een nieuw Wetboek v. Koophandel van 28 Juni 1888, in werking sedert 1 Jan. 1889. Faillissementswet van 26 Juli 1899.

3°. De verschillende staten van **Midden- en Zuid-Amerika**, wier wetboeken meerendeels navolgingen zijn van het Spaansche Handelswetboek van 1829.

4°. **Duitschland.** *Entwurf eines allg. Deutschen Handelsgesetzbuchs* van 1861.

J. LUTZ, Protocolle der Kommission zur Berathung eines allg. Deutschen Handelsgesetzbuches, 9 dl. 1858—1861.

Invoering in de meeste Deutsche Staten in 1861—1865. Het Alg. Deutsche Handelswetboek wordt bondswet voor den Noord-Duitschen Bond 5 Juni 1869, wordt Rijkswet in 1871. Het is verdeeld in vijf boeken en 911 artikels.

Handelswetboek van 10 Mei 1897, in werking sedert 1 Jan. 1900, gew. wat het zeerecht betreft door de wetten van 2 Juni 1902 en 12 Mei 1904. Dit wetboek is verdeeld in vier boeken (handelsstand, handelsvennootschappen en stille vennootschap, handelszaken en zeehandel) en 905 artikels. Het gebied der bijzondere bepalingen voor handelszaken belangrijk ingekrompen. Het handelsrecht gemaakt tot een koopmansrecht.

Het wisselrecht is geregeld door de *Allg. Deutsche Wechselordnung* van 1847 en de Nurnberger Novellen van 1861, beide in 1871 tot rijkswetten verheven; het faillietenrecht door de rijkswet (*Konkursordnung*) van 10 Febr. 1877, gew. 17 Mei 1898.

De rijkswet op de rechterlijke organisatie (*Gerichtsverfassungsgesetz*) van 27 Jan. 1877, gew. 17 Mei 1898, heeft handelsrechtbanken ingevoerd, in den vorm van handelskamers bij de „Landgerichte”.

Naast deze wetten nog te noemen: de Gewerbeordnung (eene wet regelende de uitoefening van bedrijven) van 21 Juni 1869, sedert herhaaldelijk, het laatst in 1900, gewijzigd (commentaren van KOLISCH, 2 dl. 1899; R. LANDMANN, 4e dr. 2 dl. 1903; K. v. ROHRSCHEIDT, 2 dl. 1901/4; R. BEYENDORFF, die Geschichte der Reichsgewerbeordnung, 1901; das System der R.Gew.O., 1902); de wetten omtrent patronen en modellen van 11 Jan. 1876; op de coöperatieve vereenigingen van 1 Mei 1889 (20 Mei 1898); op de octrooien van 7 April 1891; op de „Gebrauchsmustern” van 1 Juni 1891; op de vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid van 20 April 1892 (20 Mei 1898); op de handels- en fabrieksmerken van 12 Mei 1894; op de binnenscheep- en de vlotvaart, beide van 15 Juni 1895 (20 Mei 1898) (T. M. C. ASSER, het privaatrecht der hinnenvaart, 1895); op de oneerlijke mededinging van 27 Mei 1896; de beurswet van 22 Juni 1896; de wetten op het in bewaring nemen van effecten van 5 Juli 1896 (Bankdepotgesetz); op de hypotheekbanken van 13 Juli 1899; omtrent de gemeenschappelijke rechten van obligatiehouders van 4 Dec. 1899; op de private verzekeringsondernemingen van 12 Mei 1901; op de uitgave-overeenkomst (Verlagsrecht) van 19 Juni 1901; de „Seemannsordnung” van 2 Juni 1902, gew. 23 Mrt. 1903 en 12 Mei 1904 (H. N. KLUIJVER, de Deutsche Zeemannswetgeving van 1902, in Rgl. Mag. 1904, bl. 504).

Literatuur:

JOH. MARQUARD († 1668), tractatus politico-juridicus de jure mercatorum et commerciorum singularis, 2 dl. 1662. — G. F. VON MARTENS, Grundriss des Handelsrechts, insb. des Wechsel- und Seerechts, 1797. — MENO PÖHLS, Darstellung des gem. Deutschen u. des Hamburgischen Handelsrechts für Juristen u. Kaufleute, 4 dl. 1828—1834. — H. THÖL, das Handelsrecht, I, 6de dr. 1879; II, 4de dr. 1878; III, 1880. — L. GOLDSCHMIDT, Handbuch des Handelsrechts, 2 dl.; dl. 1, 2de dr. 1874; dl. 1, 3de dr. 1891 (onvoltooid); System des Handelsrechts, 4de dr. 1892. — W. ENDEMANN, das deutsche Handelsrecht, 4de dr. 1887. — Handbuch des deutschen Handels-, See- und Wechselrechts (van verschillende medewerkers), uitgegeven door ENDEMANN, 4 dl. 1882—1885. — C. GARELS, das Deutsche Handelsrecht, 7de dr. 1903. — J. F. BEHREND, Lehr-

buch des Handelsrechts, dl. 1, 1886/96. — K. COSACK, Lehrbuch des Handelsrechts mit Einschluss des Seerechts, 6de dr. 1903.

Kommentaren. Oudere: FR. v. HAHN, 4de dr. 1894; E. S. PUCHELT, 2 dl. 4de dr. door FÖRTSCH, 1893/4; A. ANSCHÜTZ en O. v. VÖLDERNDORFF, 2de dr. door ALLFELD, 1894; C. GAREIS en O. FUCHSBERGER, 1890. — Op het wetboek van 1897: H. MAKOWER, 3 dl. 12de dr. door F. MAKOWER en LOEWE, 1900; zonder zeerecht: K. LEHMANN, en V. RING, 2 dl., 1901/2; H. STAUB, 2 dl., 7de dr. 1900; A. DÜRINGER en M. HACHENBERG, 2 dl. 1901; S. GOLDMANN, dl. 1, 1901 v. — Zeerecht: G. SCHAPS, 1897 v.

STOBBE, Handb. d. dt. Privatrechts, 4 dl., 3de dr. door H. O. LEHMANN, 1893/1900. — H. DERNBURG, das bürgerl. Recht des dt. Reichs u. Preussens, 5 dl., 2de en 3de dr. 1902/4.

F. DAHN, handelsrechtliche Vorträge, 1875. — J. RIESSER, zur Revision des Handelsgesetzbuches, 1887/9. — E. FRIEDBERG, Formelbuch f. Handels- Wechsel- u. Seerecht, 2de dr. 1901.

Verzamelingen van vonnissen van het ROH. Ger. en het RGer.: O. FUCHSBERGER, 3de dr. 1900; E. en O. GRÜNEWALD, 1904; — van het RGer.: O. RÜDORFF, 1904.

Tijdschriften:

Zeitschr. für das gesammte Handelsrecht, sedert 1858 — Archiv für Theorie u. Praxis des allg. deutschen Handels- u. Wechselrechts, 1862—1888. — Archiv für bürgerl. Recht, sedert 1889.

5°. **Oostenrijk-Cisleithanië.** Invoering van de eerste 4 boeken van het Deutsche Handelswetboek met 1 Juli 1863, bij wet van 17 Dec. 1862 (gew. bij wet van 4 Apr. 1875 op de make-laardij); van de Deutsche wisselwet met 1 Mei 1850, bij wet van 25 Jan. 1850. Faillietenwet van 25 Dec. 1868, Gewerbeordnung van 20 Dec. 1859, gew. bij wetten van 15 Mrt. 1883, 8 Mrt. 1885, 23 Febr. 1897, 25 Febr. 1902.

FR. POLLITZER, das österr. Handelsrecht, 1895. — R. von CANSTEIN, Lehrbuch des österr. Handelsrechts, 2 dl. 1895/6. — V. HASENÖHRL, das österr. Obligationenrecht in syst. Darstellung, 2 dl., 2de dr. 1898/9. — Kommentaar van STAUB—PISKO, 1904.

6°. **Hongarije, Croatië en Slavonië.** Handelswet (navolging van het Deutsche wetboek) van 16 Mei 1875 (ingevoerd 1 Jan. 1876); wisselwet (navolging van de Deutsche) van 5 Juni 1876 (ingevoerd 1 Jan. 1877); faillietenwet van 27 Maart 1881.

FR. NAGY, A magyar kereskedelmi jog kézikönyve (Handboek v. h. Hongaarsche handelsrecht), 2 dl., 4de dr. 189 .

7°. Italië. *Codice di commercio* van 2 April/31 Oct. 1882, ingevoerd met 1 Jan. 1883. In vele opzichten eene navolging van het Alg. Duitsche Handelswetboek. In tit. 6 van boek I vindt men een aantal bepalingen over handelsverbintenissen in 't algemeen. Het wetboek omvat het wisselrecht, het faillietenrecht en het handelsprocesrecht. — Wet van 25 Jan. 1888 tot afschaffing van de rechtbanken van koophandel.

Literatuur.

Oudere:

BENV. STRACCHIA (de eerste schrijver over handelsrecht, 1509—1578), *tractatus de mercatura seu mercatore*, 1553 (L. FRANCHI, Benvenuto Stracca Giureconsulto Anconetano del Sec. XVI. Note bio-bibliografiche, Roma, 1888). — SIGISM. SCACCIA, *tractatus de commerciis et cambio*, 1618. — RAPH. DE TURRI, *tractatus de cambiis*, 1641. — FRANC. ROCCUS, *responsorum legalium cum decisionibus centuriae duo, ac mercatorum notabilia*, 2 vol. 1655. — JOAN BAPT. CARDINALIS DE LUCA (+ 1683), *theatrum veritatis ac justitiae*, 15 dl. 1758. — ANSALDUS DE ANSALDIS (1651—1719), *discursus legales de commercio et mercatura*, 1689. — JOS. LAURENT. MAR. DE CASAREGIS (1670—1737), *discursus legales de commercio*, 3 dl., 1719, 1729 (GOLDSCHMIDT, die Werke des Casaregis, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 10, bl. 468; T. GIANNINI, profili storici, in Archivio Giuridico, dl. 53, bl. 508).

Oudere verzamelingen van jurisprudentie:

Rotae Genuae de mercatura et rebus ad eam pertinentibus decisiones, 1552 (beslissingen van de rota (rechtbank) te Genua); *decisiones Sacrae Rotae Romanae* (beslissingen van het hoogste Gerechtshof der Pauselijke kurie), 1587.

Nieuwere Literatuur:

E. VIDARI, *corso di diritto commerciale*, 9 dl., 4de dr. 1893/9; 5de dr. 1900 v. — MARGHERI, *il diritto commerciale italiano*, 3 dl. 1882 v. — ASCOLI e. a., *il Codice di commercio commentato*, 7 dl., 2de dr. 1900 v. — BENZA e. a., *commentario del Codice di commercio*, 1900 v. — D. SUPINO, *istituzioni di diritto commerciale*, 9de dr. 1904. — M. GERMANO, *istituzioni di dir. comm.* dl. 1, 1890. — E. OTTOLENGHI, *il codice di comm. illustrato*, 1890 v. — C. VIVANTE, *trattato teorico-pratico di dir. comm.*, dl 1—4 1893/1901; 2de dr. 1902 v.

Tijdschriften:

Il diritto commerciale van SERAFINI en SUPINO, sedert 1883. —

Rivista di diritto commerciale, industriale e marittimo van VIVANTE en SRAFFA, sedert 1903.

8°. **Rumenië.** Wetboek van Koophandel v. 16/28 April 1887, eene navolging van het Italiaansche Wetboek. Wijzigingswetten v. 19 Juni/1 Juli 1895 en 1/14 Mrt. 1902 betreffende het faillissement.

9°. **Bulgarije.** Wetboek van Koophandel van 18 Mei 1897, eene navolging deels van het Hongaarsche deels van het Rumeensche Wetboek. Wijziging van enkele artikels in 1898, 1899.

C. Eene eigenaardige stelling neemt **Zwitserland** in.

Bundesgesetz über das Obligationenrecht van 14 Juni 1881, in werking sedert 1 Jan. 1883 (artt. 859, 864 en 865 al. 3 gewijzigd bij eene wet van 11 Dec. 1888). Het omvat het geheele verbintenissenrecht, met inbegrip van die overeenkomsten welke gewoonlijk in de handelswetboeken behandeld worden, zooals de assignatie, de commissie, de vervoerovereenkomst, de vennootschap onder firma, en commandite en de naamlooze, den wissel, chèque en ander order- en toonderpapier; bovendien bepalingen omtrent het verkeer met roerende goederen (overdracht, pand- en retentierecht). Daarentegen worden de verzekering en de schenking er niet in behandeld.

Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs van 11 April 1889, in werking sedert 1 Jan. 1892. Het steunt op de onderscheiding van hen die wèl en hen die niet in het handelsregister zijn ingeschreven.

Daarnevens: Wet van 29 Maart 1893 op het vervoer langs spoorwegen en op stoombooten.

Literatuur:

SCHNEIDER u. FICK, das Schweizerische Obligationenrecht, 3de dr. 1893 (kommentaar); grootere uitgave door SCHNEIDER, 2 dl., 2de dr. 1896/7. — J. HABERSTICH, Handbuch des Schweizerischen Obligationenrechts, 2 dl. 1884/87 (onvoltooid). — H. HAFNER, das Schweiz. Obligationenr., 2de dr. 1896 (kommentaar). — V. ROSSEL, manuel du droit fédéral des obligations, 1892. — A. CURTI, Schweizerisches Handelsrecht, 1903.

Verzamelwerken der geldende wetten:

S. BORCHARDT, Vollständige Sammlung der geltenden Wechsel- und Handelsgesetze aller Länder, 1ste Abth., die Wechselgesetze,

1871, 2 dl. (Oorspronkelijke en Duitse tekst). — O. BORCHARDT, Sammlung der seit dem Jahre 1871 publicirten Wechselgesetze, 1883.

O. BORCHARDT, die geltenden Handelsgesetze des Erdballs, 1ste Abth., die kodifizirten Handelsgesetze, dl. 1, 2de dr. 1884, dl. 2—5, 1884/7 (Alleen in Duitse vertaling). Nachtrag I—IV, 1893/7. Een nieuwe druk wordt voorbereid.

Recueil général de la législation et des traités concernant la propriété industrielle, 4 dl. 1896—1901.

Een jaarlijksch overzicht der wetgeving in alle landen geeft de *Annuaire de législation étrangère*, uitgegeven door de *Société de législation comparée*, sedert 1871. Daarnaast voor Frankrijk, sedert 1881, de *Annuaire de législation française*.

§ 4. POGINGEN TOT VERKRIJGING VAN INTERNATIONALE RECHTSEENHEID.

G. COHN, die Anfänge eines Weltverkehrsrecht, in Drei rechtswissenschaftliche Vorträge, 1888. — MELLI, die internationalen Unionen über das Recht der Weltverkehrsanstalten und des geistigen Eigentums, 1889. — J. A. LEVY, wet of tractaat? 1880. — D. JOSEPHUS JITTA, la méthode du droit international privé, 1890.

Pogingen van particulieren. Het *Institut de droit international* opgericht in 1873. In de 10de vergadering, in 1885 te Brussel gehouden, wordt een ontwerp van eene internationale eenvormige wisselwet vastgesteld, voorbereid door C. NORSA.

De *Association for the Reform and Codification of the law of Nations*, opgericht in 1873. In de vergadering te Antwerpen in 1877 worden vastgesteld de York and Antwerp Rules (eene herziening van de York rules, in Sept. 1864 te York vastgesteld door de *Association for the promotion of social science*). Het zijn 12 regels rakende de avarij-grosse. Clause: *General average, if any, payable according to York and Antwerp rules.*

MOLENGRAAFF, Internationale avarij-grosse regeling, Prft. 1880 (Hierover: D. J. JITTA, Op den bouwgrond van het wereldrecht, in Themis 1882, en C. C. H. FRANCK in Zft. f. d. ges. Handelsr., dl. 28, bl. 417).

Herziening en uitbreiding dezer regels tot 18 in eene vergadering te Liverpool in 1890. *The York-Antwerp Rules 1890.*

J. AHLERS, York-Antwerp Rules 1890, 2dr. 1894.

Op de congressen van Bremen (1876), Antwerpen (1877), Frankfort a. M. (1878) en Bern (1880) een stel van 27 regels aangenomen, houdende eene eenvormige regeling van het wisselrecht.

Pogingen tot regeling van het goederenvervoer over zee. Formulier van een *cognossement*, in 1882 in de vergadering te Liverpool vastgesteld. Reactie daartegen, vergadering te Hamburg in 1885. *Hamburg Rules of affreightment*, 12 in getal. Vergadering te Londen in 1887.

MOLENGRAFF, *Étude sur le contrat d'affrètement. Principes fondamentaux d'une loi uniforme internationale*, in *Revue de droit international* 1882, bl. 39, 260. — J. F. VOIGT, die neuen Unternehmungen zum Zweck der Ausgleichung der Verschiedenheiten der in den Seestaten geltenden Havariegrosse- und Seefrachtrechte, 1882. — W. LEWIS, die neuen Konossementsklauseln, 1885.

Congres voor handelsrecht, in Sept. 1885 te Antwerpen gehouden op uitnodiging van de Belgische regeering. Doel daarvan: uniformering van het wissel- en zeerecht. Vaststelling van een ontwerp van wisselwet en van een reeks van besluiten betreffende het zeerecht.

Actes du congrès international de droit commercial d'Anvers, 1886.

Tweede congres voor internationaal handelsrecht te Brussel in Oct. 1888. Herziening van de besluiten van het Antwerpsche congres.

Actes du congrès international de droit commercial de Bruxelles, 1888.

Internationaal Congres van zeerecht te Genua in Sept./Oct. 1892.

Bulletin de la Société de lég. comp. 1893, bl. 81 v.

Comité maritime international, opgericht in 1896. Bijeenkomsten te Brussel in 1897, te Antwerpen in 1898, te Londen in 1899, te Parijs in 1900, te Hamburg in 1902, te Amsterdam in 1904.

Ontwerpen van internationale verdragen betreffende het aanvaringsrecht en de hulpverlening op zee.

K. A. ROMBACH Jzn., bijdrage tot de internationale regeling

van het materieele aanvaringsrecht, Prft. 1903 (rec. Rgl. Mag. 1904, bl. 134).

Officieele stappen. Twee wegen: wet (voorbeelden: Alg. Duitsch Handelswb., Scandinavische wisselwet) of tractaat.

Tractaten: internationale telegraaf-overeenkomst, gesloten te Parijs 17 Mei 1865 (K. B. van 25 Aug. 1865, S. n°. 111), gewijzigd te Weenen 21 Juli 1868 (K. B. van 31 Dec. 1868, S. n°. 178), herzien te Rome 16 Jan. 1872 (K. B. van 30 Juli 1872, S. n°. 84), aangevuld te St. Petersburg 22 Juli 1875 (K. B. van 1 Juni 1876, S. n°. 112).

Orgaan: Le Journal télégraphique.

Het brievenvervoer per post internationaal geregeld eerst door de post-conventie te Bern van 9 Oct. 1874 (K. B. van 29 Mei 1875, S. no. 80), later bij de postverdragen van Parijs van 1878 en 1880, van Lissabon van 1885, van Weenen van 1891. Thans door het Algemeene Postverdrag van Washington van 15 Juni 1897, benevens de overeenkomsten betreffende de uitwisseling van brieven en doozen met aangegeven waarde; den dienst der postwissels; den dienst der invordering van gelden op kwitanties en van handelspapier; de uitwisseling van postpakketten; de levering van abonnementen op nieuwsbladen en tijdschriften (K. B. van 7 April 1898, S. n°. 102).

Orgaan: L'union postale. — JUNG, der Weltpostverein und der Wiener Postcongress, 1892. — H. WEITHASE, Geschichte des Weltpostvereins, 2de dr. 1895.

Internationale overeenkomst te Parijs tot bescherming van den industrieelen eigendom (octrooien, modellen, handels- en fabrieksmerken, handelsnaam) van 20 Maart 1883 (Wet van 23 April 1884, S. n°. 53; K. B. van 2 Aug. 1884, S. n°. 189). Overeenkomst van Madrid van 14 en 15 April 1891 (Wet van 12 Dec. 1892, S. n°. 270; K. B. van 23 Mrt. 1893, S. n°. 55), van Brussel van 14 Dec. 1900 (Wet van 7 Juni 1902, S. n°. 85; K. B. van 30 Aug. 1902, S. n°. 177). Zie hieronder § 13.

Orgaan: La propriété industrielle, sedert 1885. — Kommentaren van L. DONZEL, 1892; E. POUILLET en G. PLÉ, 1896. —

M. PELLETIER en E. V. NAQUET, la convention d'union pour la protection de la propriété industrielle, 1902.

Internationale overeenkomst omtrent het goederenvervoer langs spoorwegen, 17 Juli 1886 te Bern vastgesteld en 14 Oct. 1890 aldaar ondertekend door afgevaardigden van Nederland, Duitschland, België, Luxemburg, Frankrijk, Zwitserland, Italië, Oostenrijk, Hongarije en Rusland. In werking getreden 1 Jan. 1893 (Wet van 18 Juni 1892, S. n°. 145; K. B. van 30 Nov. 1892, S. n°. 258). Add. verklaring van 20 Sept. 1893 en add. schikking van 16 Juli 1895 (Wet van 13 Juli 1896, S. n°. 113; K. B. van 28 Sept. 1896, S. n°. 160, en van 18 Nov. 1896, S. n°. 174). Denemarken toegetreden in 1897. Add. overeenkomst van 16 Juni 1898 (Wet van 11 Dec. 1899, S. n°. 256; K. B. van 30 Sept. 1901, S. n°. 214). Bijz. overeenkomst van 24 Oct. 1898 tusschen Nederland, België, Frankrijk en Luxemburg (K. B. van 12 Jan. 1899, S. n°. 46).

Orgaan: Bulletin des transports internationaux par chemins de fer, sedert 1893. — C. D. ASSER JR., internationaal goederenvervoer langs spoorwegen. De Berner conventie van 1886. Prft. 1887; de Bernsche Spoorweg-conventie, 1893. — F. MEILL, Internationale Eisenbahnverträge, 1887. — J. SCHWAB, das internationale Uebereinkommen über den Eisenbahnfrachtverkehr, 1891. — A. v. D. LEYEN, das Berner internationale Uebereinkommen über das Eisenbahnfrachtverkehr, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 39, bl. 1 v. — G. EGER, das internationale Uebereinkommen enz., 2de dr. 1901/3. — TH. GERSTNER, internationales Eisenbahn-Frachtrecht, 1893. — E. ROSENTHAL, internationales Eisenbahn-Frachtrecht, 1894. — E. THALLER, Du transport en droit international, in Annales de droit commercial, t. 1. — LYON-CAEN, in Journ. de dr. int. privé 1893, bl. 465; 1894, bl. 435, 641.

Internationale vereeniging tot bescherming van letterkundige en kunstwerken, 9 Sept. 1886 te Bern gesloten tusschen Duitschland, Groot-Britannië, België, Frankrijk, Spanje, Italië, Zwitserland, Tunis en Haïti. Gewijzigd 4 Mei 1896 in eene conferentie te Parijs. Later toegetreden Luxemburg, Monaco, Noorwegen, Japan, Denemarken.

Orgaan: Le droit d'auteur. — KOHLER, die Immaterialgüter im intern. Recht, in Zft. f. int. Priv. u. Strafr. 1896, bl. 338. —

Over de conferentie te Parijs zie DUBOIS, in *Revue de dr. int.* 1897, bl. 577. — *Bulletin de la Soc. de lég. comp.* 1897, bl. 94; *Zft. f. int. Priv. u. Strafr.* 1897, bl. 419.

Tweede, derde en vierde internationale conferentie tot regeling van eenige onderwerpen van internationaal privaatrecht in den Haag, 1894, 1900 en 1904.

Behandeling van eenige regels betreffende het faillietenrecht.

Literatuur:

DIENA, *trattato di diritto commerciale internazionale*, 2 dl., 1900/1903.

P. M. PINEAU, *sociétés commerciales en droit international privé*, th. 1893.

A. J. HOVY, de beginselen van het internationaal wisselregt, Prft. 1858. — E. E. VAN RAALTE, uniform wisselrecht, in *Themis* 1880, bl. 437. — Is het wenschelijk dat eene internationale uniformiteit op het gebied van het wisselrecht worde verkregen? Zoo ja, welke zouden van eene dergelijke regeling de hoofdbepalingen moeten zijn, en welke pogingen zouden moeten worden aangewend om dat doel te bereiken? Praeadviezen van T. M. C. ASSER en F. S. VAN NIEROP, in *Handelingen der Ned. Juristen-Vereeniging* 1880, dl. 1 bl. 155; *Beraadsl.*, dl. 2 bl. 64. — G. COHN, *Beiträge zur Lehre vom einheitlichen Wechselrecht*, 1880. — M. PAPPENHEIM, die Uniformirung des Wechselrechts auf der Grundlage der Allg. Deutschen Wechselordnung, in *Zft. f. d. ges. Handelsrecht*, dl. 28, bl. 509. — J. CHAMPCOMMUNAL, *étude sur la lettre de change en droit international privé*, in *Ann. de dr. comm.* 1894.

BEISERT, *Materialien zur Frage der übereinstimmenden Gesetzgebung der Inhaberpapiere*, 1879. — MARCUS, *zur Frage der internationalen Regelung der Rechtsverhältnisse der Inhaberpapiere*, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 26, bl. 16.

BONOLIS, *les assurances sur la vie en dr. int. pr.*, trad. par J. VALÉRY, 1902.

LYON-CAEN, *études de droit international privé maritime*, 1883. — S. J. HOGERZEEL, *aanvaring in het internationaal privaatrecht*, Prft. 1888. — CH. CHOLET, *l'abordage international, compétence et conflit des lois*, 1898.

D. J. JIJTA, *het vonnis van faillietverklaring in het internationaal privaatrecht*, Prft. 1880. — PH. KLEINTJES, *het faillissement in het internationaal privaatrecht*, Prft. 1890 (rec. *Rgl. Mag.* 1891, bl. 294). — J. PH. SUIJLING, *vragen van inter-*

nationaal faillietenrecht naar aanleiding van het dwangakkoord in faillissement, in Rgl. Mag. 1894, bl. 439. — G. CARLE, la dottrina giuridica del fallimento nel dir. priv. int., 1872, vert. in 't Fransch door E. DUBOIS, la faillite dans le droit international privé, 1875. — FIORE, del fallimento secondo il diritto privato internazionale, 1873. — SIMON, la faillite d'après le droit international privé, th. 1877. — NACHBAUR, de la faillite en droit international privé, 1883. — STELIAN, la faillite: études de lég. comp. et de dr. international, th. 1885. — THALLER, des faillites en droit comparé, 2 dl. 1887. — A. WEISS, quelques mots sur la faillite des commerçants, in Annales de droit commercial 1888, bl. 129. — R. BLOCH, étude sur la faillite en dr. int. priv., 1892. — P. PIC, in Journ. de dr. int. priv. 1892, bl. 577. — M. TRAVERS, la faillite et la liquidation judiciaire dans les rapports internationaux, 1894. — D. J. JITTA, la codification du droit international de la faillite, 1895. — J. KOHLER, Lehrb. des Konkursrechts, C. Internationales Konkursrecht, bl. 601.

§ 5. VERHOUDING VAN HET WETBOEK VAN KOOPHANDEL TOT HET BURGERSLIJK RECHT.

Het Wetboek van Koophandel bevat in hoofdzaak niet een exceptioneel recht, maar een bijzonder of afgezonderd deel van het privaatrecht.

D. DE BLOQ VAN SCHELTINGA, verband tusschen burgerlijk en handelsrecht, Prft. 1864.

Art. 1 al. 1 Wetb. v. Kooph.

Controverse onder het Fransche recht over de verhouding tusschen den Code de commerce en den Code civil.

Avis du Conseil d'état van 13 Dec. 1811: „Les tribunaux de commerce doivent juger les questions particulières qui se présentent, suivant leur conviction, d'après les termes et l'esprit du Code et en cas de silence de sa part, d'après le droit commun et les usages de commerce.”

Meening van DELAMARRE et LÉPOITVIN, traité de dr. comm., § III en IV, n°. 19—31. Zij achten de bepalingen van den Code civil over verbintenissen eerst in de laatste plaats toepasselijk, en dan nog alleen „en tant que ces dispositions sont conformes à l'intérêt du commerce et à l'équité”.

Bedoeling van onzen wetgever.

Verg. de rede van DONKER CURTIUS in de 2de Kamer op 10 Febr. 1826 bij VOORDUIN, Wetb. v. Kooph. dl. 1, bl. 2 v.

Het Burg. Wetb. en het Wetb. v. Kooph. vormen samen het materieel privaatrecht. — Het Burg. Wetb. geldt voor een onderwerp, in het Wetb. v. Kooph. behandeld, voor zoverre het bepalingen bevat, geschreven voor een genus, waarvan het onderwerp in het Wetb. van Kooph. een species is, tenzij eene uitdrukkelijke wetsbepaling of de natuur van het species zich daartegen verzet.

Overbodige verwijzingen naar het Wetb. v. Kooph. in artt. 669 al. 2, 670, 1207, 1286 al. 1, 1355 al. 2, 1653 en 1811 B. W.

Verwijzingen naar het Burg. Wetb. in artt. 15, 79, 85, 139, 157, 204, 244, 296, 452, 747, 754 al. 2 en 755 al. 2 W. v. K.

§ 6. HANDELSZAKEN, HANDELSDADEN.

Ontw. 1809, artt. 2—4; Code de comm. artt. 632—634.

De uitdrukking zaken van koophandel of handelszaken wordt gebezigd in verschillende beteekenis: a. 1207 (handelsverkeer), 1355 al. 2 B. W. (overeenkomsten in den handel gebruikelijk), art. 1 al. 1 K. (de onderwerpen die in het Wetb. v. Kooph. worden behandeld), enz.

Zaak van koophandel of handelszaak in rechtskundigen zin = handelsrechtsbetrekking: de rechtsbetrekkingen welke uit handelsdaden voortspruiten, alsmede uit de feiten en handelingen in art. 5 W. v. K. vermeld.

J. J. CARSTEN, bijdrage tot de leer der zaken van koophandel, Prft. 1882. — Verg. ook H. R. 6 Mei 1870, W. n°. 3217.

Tweeledig karakter van handelsdaden, handelszaken en handelsrecht. Handelsdaden te onderscheiden in: 1°. objectieve of absolute, 2°. subjectieve of relatieve *a.* als vormende een bedrijf (uitgeoefend als bedrijf), *b.* verricht door een koopman. Absolute en relatieve handelszaken. Objectief handelsrecht, het recht van de objectieve handelsdaad; subjectief handelsrecht, het recht van de koopmansdaad, een deel van het koopmansrecht.

Handelsdaden.

P. DIJCKMEESTER, bijdrage tot de leer der daden van koophandel, Prft. 1864. — L. NOUGUIER, des actes de commerce, des commerçants et de leur patente, 2 dl., 2de dr. 1884. — THALLER,

courte étude sur les actes de commerce, in Ann. de dr. comm. 1895—2—177. — P. APPERT, des actes de commerce terrestres, 1897. — L. DUCHANGE, des actes de commerce par relation, th. Paris 1900. — MANARA, gli atti di commercio, 1887.

De opsomming der handelsdaden en -zaken in artt. 3—5 is *limitatief*.

NICOLAÏ bij VOORDUIN, Wetb. v. Kooph, dl. 1, bl. 28. — Evenzoo de Fransche schrijvers: LYON-CAEN en RENAULT, *Traité*, dl. 1 n°. 104; THALLER, a. w.

I. Objectieve handelsdaden.

1°. Koopen van waren om ze weder te verkoopen, in het groot of in het klein, hetzij ruw, hetzij bewerkt, of om alleen het gebruik daarvan te verhuren. Art. 3 K.

Het objectieve karakter dezer handelsdaad wordt miskend door Rb. Amsterdam 27 Nov. 1903, W. n°. 8058.

Beteekenis van waren? Waren is de naam waarmede roerende goederen als voorwerp van omzet worden aangeduid; dus: alle roerende goederen die omgezet (gekocht en verkocht) kunnen worden, geld en papieren van waarde (zie § 27) daaronder begrepen.

H. R. 12 Dec. 1851, W. n°. 1308: publieke effecten en schuldbrieven zijn waren in den zin van art. 3 K.

Onroerende goederen zijn niet „waren”.

Rb. Amsterdam 18 Febr. 1881, W. n°. 4700 (koop van vruchten op stok). — H. R. 7 Febr. 1889, W. n°. 5692 (verzoek tot surséance der Holl. Belg. Bouwgrondmij); — Hof Zd. Holland 23 Oct. 1867, W. n°. 2971, M. v. H. 1868 bl. 50, en H. R. 28 Febr. 1890, W. n°. 5845 (verzoek tot faillietverkl. van een eigenbouwer). — LYON-CAEN en RENAULT, *Traité*, dl. 1 n°. 109.

Anders o. a. BESLAY, dl. 1, n°. 107 v. (*denrées et marchandises* in art. 632 C. d. c. omvat onroerende goederen).

Verg. KIST-VISSER, dl. 1, bl. 55 v.

Beteekenis van koopen: het bedingen van de levering van eene zaak tegen bepaalden prijs.

Rb. Amsterdam 1 Febr. 1901, W. n°. 7654: de opdracht aan een commissionnair om te koopen met de bedoeling weder te verkoopen is een daad van koophandel.

Beteekenis van verkoopen: het zich verplichten tot leve-

ring eener zaak tegen bepaalden prijs. Ruilhandel is niet uitgesloten.

De verkoop kan in tijdsorde aan den koop voorafgaan.

Aanneming van leverantiën zonder bewerking Blanco-verkoopen.
Termijnhandel.

Bewerkt verkoopen. Fabrieks- en handwerks- of ambachtsnijverheid.

Valt onder „weder verkoopen, hetzij ruw, hetzij bewerkt”, het verwerken van stoffen, al of niet na bewerking, ter uitvoering van een aangenomen bouwwerk.

De aannemer van een werk koopt de materialen om ze als roerende goederen te verkoopen: Rb. Assen 12 Apr. 1869, W. n°. 3218; — Hof den Haag 23 Mei 1887, W. n°. 5490; — II. R. 23 Jan. 1891, W. n°. 5988; — Rb. den Bosch 20 Jan. 1893, W. n°. 6330; — Hof Amsterdam 28 April 1899, W. n°. 7363, vern Rb. Alkmaar 2 Mrt. 1899, t. z. p.; — Hof den Bosch 22 Mei 1900, W. n°. 7465; — Rb. Utrecht 17 Apr. 1901, W. n°. 7646. — Zie ook Hof Limburg 28 Dec. 1868, W. n°. 3104, en Hof Arnhem 11 Dec. 1878, W. n°. 4356 (hij koopt de materialen om ze bewerkt weer af te leveren of te verkoopen); — Hof den Haag 7 Dec. 1885, W. n°. 5327 (hij koopt om verwerkt op te leveren)

Anders: de aannemer van een bouwwerk koopt de materialen niet om ze weder te verkoopen, maar om ze te gebruiken bij het door hem aangenomen werk: Rb. Amsterdam 1 Juli 1879, W. n°. 4422, en 21 Oct. 1881, R. B. 1881; B bl. 11; — Rb. Roermond 7 Oct. 1886, W. n°. 5479; — Hof den Bosch 29 Mei 1888, W. n°. 5600; — Hof den Haag 30 Juni 1890, W. n°. 5913; — Rb. Amsterdam 7 Jan. 1891, W. n°. 6140; — Rb. Tiel 16 Jan. 1891, W. n°. 5995; — Rb. Rotterdam 21 Juni 1893, P. v. J. 1893, n°. 99; — Hof Leeuwarden 9 Juni 1897, W. n°. 6980; — Rb. Alkmaar 2 Mrt. 1899, b. a.; — Rb. Groningen 25 Juni 1897, W. n°. 6987. — Zie ook DIEPHUIS, N. B. R. dl. 12, bl. 364 nt.

Is onder „weder verkoopen, hetzij ruw, hetzij bewerkt,” begrepen de overeenkomst tot vervaardiging van een voorwerp uit te dien einde door den vervaardiger aangeschafte of nog aan te schaffen stof.

Karakter dezer overeenkomst. Is zij verkoop of aanneming van werk? Beslist de al of niet-vervangbaarheid der zaak, de verplichting om al of niet zelf te bewerken of te doen bewerken, het al of niet in voorraad hebben der stof, het karakter der stof

als hoofd- of bijzaak, als arbeidsstof of arbeidshulpmiddel, het feit dat de levering der zaak dan wel het te verrichten werk het hoofdobject der overeenkomst is? — E. A. COSMAN, koop of aanneming van werk? in Rgl. Mag. 1902, bl. 547 (het hoofdobject der overeenkomst beslist); Verg. H. R. 24 Mrt. 1871, W. n°. 3320; Rb. Amsterdam 5 Nov. 1875, W. n°. 3945, en Kgt. Dokkum 16 Sept. 1896, W. n°. 6883. — KIST-VISSER, dl. 1, bl. 35 (beslissend is, of het ingekochte voorwerp arbeidsstof of arbeidshulpmiddel is).

Inkopen van kleermakers zijn handelsdaden: Kgt. Gorinchem 8 Apr. 1878, W. n°. 4232.

Zie voorts art. 2008 B. W. en art. 4 n°. 4 K. (hieronder bl. 44). SERRUYS 10 Febr. 1826 (NOORDZIEK, Gesch. enz. 1825/6, 1e ged., bl. 44 v.): l'entreprise d'un objet de manufacture, ou de fabrique, n'est pas un acte d'achat pour revendre.

Omvat „bewerken” verrichtingen van landbouw, tuinbouw of veeteelt?

Rb. Tiel 22 Mei 1885, W. n°. 5247: het koopen van boompjes door een boomkweker is een handelsdaad. — Daarentegen niet het koopen van vee door een veehouder (zuivelboer): Rb. Rotterdam 3 Mei 1890, W. n°. 5910; — Rb. Amsterdam 29 Maart 1901, W. n°. 7654; — doch wèl door een veehandelaar: Rb den Haag 10 Jan. 1893, W. n°. 6345. — Het telen van aardappels en vlas om die te verkoopen is geen handelsdaad: Hof den Bosch 22 Jan. 1878, W. n°. 4289.

De bedoeling om weder te verkoopen behoeft aan de wederpartij bij de overeenkomst niet kenbaar te zijn.

Winstbejag, het doel door den wederverkoop winst te behalen, is als een vereischte te beschouwen.

Ontw. 1809, art. 2 (ontw. 1822, art. 3): Koophandel bestaat voornamelijk in het koopen en verkoopen van waren en koopmanschappen (van zaken, welke voorwerpen van handel zijn), om daarmede winst te doen en zich eene kostwinning of beroep te bezorgen.

De verkoop van waren, gekocht om ze weder te verkoopen, wordt in art. 3 ten onrechte niet genoemd en kan daarom niet als objectieve handelsdaad worden beschouwd.

Aldus: HOLTJUS, Voorlez., dl. 1, bl. 55; — DIEPHUIS, dl. 1, bl. 28; — FRUIN, iets over daden van koophandel, in Themis 1865, bl. 518; — VISSER (KIST, 3e dr.), bl. 52. — Anders KIST (VISSER),

3e dr., bl. 46. — Rb. Amsterdam 1 Febr. 1901, W. n°. 7654 (koop- en verkooporders aan een commissionair in effecten). — VOORDUIN, W. v. K., dl. 1, bl. 27 aant. II; — NOORDZIEK, Gesch. enz. 1825/6, 2e ged. bl. 746 — Ontw. 1809 art. 2, b. a. Zie voorts: Meng. in W. nos. 2448, 2449, 2461, 2749, 2752, 2754, 2761 en 2764.

Code de comm. belge (art. 2 wet van 5 Dec. 1872): „tout achat... pour revendre... et toute *vente* ou location qui est la suite d'un tel achat”.

Is ook de vordering tot ontbinding van een handelskoop een zaak van koophandel?

In dezen zin: Hof Arnhem 11 Dec. 1878, W. n°. 4356. — Anders: Hof den Haag 15 Oct. 1901, W. n°. 7964. — Zie echter Hof den Haag 11 Juni 1903, t. z. p.

c. Koop om te verhuren.

2°. Alle handelingen met betrekking tot wissels, art. 4 n°. 2 K. — Ontw. 1822 en Wetb. v. Kooph. van 1830, fransche tekst: „Tout ce qui a rapport aux lettres de change”.

Anders ten aanzien van assignaties, orderbriefjes, cheques, kassierspapier, ceelen, enz.

3°. Alle handelingen betreffende den scheepsbouw en het herstellen en uitrusten van schepen, alsmede het koopen en verkoopen van schepen voor de vaart. Art. 4 n°. 4 K.

Officieele editie: „Alles wat betrekking heeft tot aannemingen, tot het bouwen, herstellen en uitrusten van schepen,” enz.

Ontw. 1822 en 1825: „Alle aannemingen tot het bouwen, herstellen en uitrusten van schepen”, enz.; fransche tekst: „Tout ce qui a rapport à la construction, le radoub et l'équipement des navires”.

Ontw. 1809, art. 4 d: „alles, wat betrekking heeft tot den scheepsbouw”.

„Tot aannemingen,” behoort weg te vallen.

Alléén aannemingen tot het bouwen, herstellen en uitrusten van schepen, niet ook andere aannemingen van werk, zijn volgens art. 4 n°. 4 handelsdaden.

H. R. 22 Mei 1846, W. n°. 720, en 9 Mrt. 1849, W. n°. 1007, benevens tal van latere beslissingen.

Uitsluitend „het koop en verkoopen van schepen voor de vaart”, niet alles wat betrekking heeft tot het koopen en verkoopen daarvan.

Rb. Tiel 22 Apr. 1898, W. n°. 7192: geldleenen voor den aankoop van een schip is niet een handelsdaad. — Anders Rb. Amsterdam 6 Oct. 1875, W. n°. 3939 (overeenkomst met een tusschenpersoon omtrent diens belooning).

4°. Het koopen en verkoopen van sloopstuijagie en scheeps-mondbehoefden, art. 4 n°. 6 K.

5°. Alle reederijen (d. w. z. het aangaan van een reederij), verhuringen of bevrachtingen van schepen, mitsgaders bodemerij en andere overeenkomsten van den zeehandel, art. 4 n°. 7 K.

Bevrachtingen: Rb. Tiel 13 Jan. 1871, W. n°. 3325; Hof den Haag 27 Juni 1904, W. n°. 8088, cass. verw. H. R. 11 Nov. 1904, W. n°. 8138: ook van *binnenschepen*; — daarentegen Rb. Amsterdam 9 Jan. 1891, W. n°. 6085, en Rb. den Haag 23 Febr. 1904, W. n°. 8088: alleen van schepen betreffende den *zeehandel*.

Zeehandel: de reederij van zeevisschersvaartuigen is niet een handelsdaad. A. W. SCHIPPERS JR., Bijdragen tot het privaatrecht der zeevisscherij, Prft. 1900, bl. 31 v.

6°. Het huren van schippers, stuurlieden en scheepsgezellen en hunne verbintenissen, ten dienste van koopvaardij-schepen, art. 4 n°. 8 K.

7°. Alle expeditiën en vervoer van koopmanschappen (waaronder hier te verstaan zijn roerende lichamelijke zaken, waarin door den afzender handel wordt gedreven), art. 4 n°. 5 K.

8°. Alle assurantiën, art. 4 n°. 10 K.

Is de daad van verzekeraar en van verzekerde beiden of alleen die van den verzekeraar een handelsdaad? Het eerste volgens KIST (VISSER), dl. 1, bl. 78 v., het laatste volgens DIEPHUIS, dl. 1, bl. 34, en de regeering in 1826 en 1835 (VOORDUIN, W. v. K. dl. 2, bl. 137 en 132 nt. 1). — Verg. in verschillenden zin Kgt. n°. 1 Amsterdam 7 Aug. en 28 Sept. 1860, M. v. H. 1860 bl. 294.

DHgb.: die Uebernahme von Versicherungen gegen Prämie.

Art. 5 K. noemt nog objectieve handelszaken.

II. Subjectieve handelsdaden.

1°. De commissiehandel, art. 4 n°. 1 K.: het aanvaarden en uitvoeren van commissies (opdrachten tot het verrichten van daden van koophandel op order en voor rekening van anderen) als bedrijf.

De enkele commissiehandeling is niet handelsdaad.

Ontw. 1822 art. 5 n°. 1 Holl. tekst: „de commissiehandel, bestaande in 't uitvoeren" enz.; Fransche tekst: „les commissions", in 1825 veranderd in „l'entreprise des commissions".

LYON-CAEN en RENAULT, *Traité*, dl. 1 n°. 138: „*Entreprise*, ce qui suppose une habitude, une profession", evenzoo *handel*.

Niet juist Rb. Amsterdam 3 Dec. 1886, P. v. J. 1887, n°. 23*: het commissiecontract is van commercieelen aard.

Verg. KIST-VISSER, dl. 1, bl. 64 v. — W. E. CALKOEN, de rechtspositie van den handelsagent, Prft. 1901, bl. 46 v.

2°. Handelingen van kooplieden, bankiers, kassiers, make-laars, houders van administratiekantoren van publieke fondsen, zoo ten laste van het koninkrijk als van vreemde mogendheden, allen in hunne betrekking als zoodanig, art. 4 n°. 3 K.

In hunne betrekking als zoodanig. Moet de handeling vallen binnen den kring van het bedrijf in dien zin, dat zij behoort tot de uitoefening van het bedrijf: verg. Hof Zd. Holland 7 Juni 1869, M. v. H. 1869 bl. 171, W. n°. 3132; — Rb. Rotterdam 23 Mei 1885, W. n°. 5220; — Rb. Utrecht 13 Jan. 1902, W. n°. 6160 (overeenkomst omtrent de wijze van uitoefening van het bedrijf); — of is voldoende, dat zij strekt ten behoeve van de uitoefening van het bedrijf, dit mogelijk maakt of bevordert: Hof Arnhem 15 Mei 1889, vern. Rb. Arnhem 17 Dec. 1888, W. n°. 5772 (geldleening ten behoeve van den handel; anders Rb. Almeloo 13 April 1898, W. n°. 7267); — Hof Amsterdam 27 Juni 1889, W. n°. 5799, en H. R. 25 Oct. 1889, W. n°. 5785 (aanschaffing van gas en bruikleen van gastoestellen voor winkel, werkplaats en woonhuis); — Kgt n°. 2 Rotterdam 21 Febr. 1890, W. n°. 5938 (opdracht tot vervolging van een schuldenaar wegens aan dezen gedane leveringen); — Hof Amsterdam 18 Nov. 1891, P. v. J. 1892, n°. 12 (leening van effecten ten behoeve van den handel); — Hof Arnhem 14 Juli 1896, W. n°. 6841 (geldleening tot betaling van een wissel).

Borgstelling door een koopman voor een koopman is geen daad van koophandel: Rb. Amsterdam 29 Jan. 1901, W. n°. 7648.

Eene overeenkomst omtrent de afdoening van eene handels-schuld is een daad van koophandel: Rb. Amsterdam 20 Nov. 1879, W. n°. 4488; — Rb. Maastricht 13 Nov. 1884, W. n°. 5171; — anders: Rb. Amsterdam 21 Nov. 1866 (dading) en 26 Mrt. 1868 (gedeeltelijke kwijtschelding), M. v. H. 1866 bl. 221, 1868 bl. 93; — Rb. Almeloo 10 Juni 1903, W. n°. 7970.

Presumptieve handelsdaden? art. 586 n°. 1 Rv. § 344 DHgb.

Verg. Rb. Roermond 24 Juni 1897, W. n°. 7056.

Bankiers: zijn als zoodanig te beschouwen spaarbanken, banken van leening, hypotheekbanken, voorschotbanken, scheepsverband-maatschappijen?

Administratiekantoren van *publieke* fondsen.

Verschillende beteekenis der vermelding in art. 4 n°. 3 van kooplieden eener-, bankiers, kassiers enz. anderzijds.

3°. Handelingen betreffende orderbriefjes, alleenlijk ten opzichte van kooplieden, art. 4 n°. 2 K.

4°. De handelingen vermeld in art. 4 n°. 9 K.

Art. 634 n°. 1 Code de comm.: „Les tribunaux de commerce connaîtront également: 1°. des actions contre les facteurs, commis des marchands ou leurs serviteurs, pour le fait seulement du trafic du marchand auquel ils sont attachés”. — LYON-CAEN en RENAULT, *Traité*, dl. 1 n°. 368 v.

Nà 1830 zijn de „cargadoors en convooiloozers” opgenomen.

Men onderscheide: *a.* zij, die een eigen bedrijf uitoefenen (factoors [koornfactor], cargadoors en convooiloozers), *b.* zij die in het bedrijf van een ander (in diens dienst) werkzaam zijn (factoors [beheerders van een bijkantoor of van een winkel Ontw. B. W. 1820, artt. 2792—2796], boekhouders en andere bedienden).

De personen, onder *a.* vermeld, moeten handelen ten behoeve van een koopman, zal hunne handeling een daad van koophandel zijn.

Zijn, wat betreft de personen, onder *b.* vermeld, bedoeld hunne verrichtingen als bediende, of hunne handelingen voor en namens hun patroon, of hunne verrichtingen als tusschenpersoon?

Is het eerste het geval, dan zijn handelsbedienden als zoodanig kooplieden. In dezen zin: Rb. Amsterdam 23 Mrt 1870, M. v. H. 1870 bl. 202 (agent van een verzekeringsmij., zonder afsluitingsbevoegdheid); — Rb. Amsterdam 12 Mrt. 1875, W. n°. 3830, bev. Hof Amsterdam 4 Mei 1876, W. n°. 4035 (agent); — H. R. 2 Nov 1877, W. n°. 4170 (factor of winkelhouder).

Is het tweede bedoeld, dan zijn hunne handelingen handelsdaden voor hun patroon, niet voor hen zelve, en zijn zij niet kooplieden. Aldus: Rb. Amsterdam 1 Febr. 1878, W. n°. 4274 (directeur eener naaml. vennootschap); — Rb. Zwolle 30 Juli 1884, P. v. J. 1884, n°. 34*; — Rb. Groningen 8 Apr. 1892,

W. n°. 6325; — Openb. Min. H. R. 20 Oct. 1893, W. n°. 6488; — Hof den Haag 14 Mrt. 1894, vern. Rb. Rotterdam 27 Jan. 1894, W. n°. 6497 (gérant); — W. E. CALKOEN, de rechtspositie van den handelsagent, Prft. 1901, bl. 75 v.

Moet het laatste worden aangenomen, is hun medewerking tot het verrichten van handelsdaden zelve handelsdaad, dan zijn zij kooplieden, voor zoover zij vertegenwoordigingshandelingen verrichten, zoo bijv. de deponhouder, de reiziger, de winkelbediende, enz. Aldus: KIST-VISSER, dl. 1, bl. 87 v.

De overeenkomst tusschen den koopman (patroon) en den bediende is voor den laatste in geen geval een handelsdaad. Zie Rb. Groningen 8 Apr. 1892, b. a. (winkelhouder); — Rb. Rotterdam 27 Febr. 1895, P. v. J. 1895 n°. 41. — Anders Rb. Amsterdam 28 April 1892, P. v. J. 1892 n°. 92 (aanstelling van een agent); — H. R. 2 Nov. 1877, b. a. (de aanneming v. d. aanstelling is een handelsdaad).

Bijzondere bepalingen voor handelszaken:

1°. Art. 670 B. W. — Verg. art. 1028 Ontw. B. W. 1820. „Twee voorgaande artikelen”, d. i. artt. 667 en 668. Zie Wetboek 1830. — „In zaken van koophandel”, d. w. z. „die het handelsverkeer regelen”.

A. HEEMSKERK, de wijzen van levering eigen aan den koophandel, Prft. 1871. — KIST, dl. 3, 2de dr. bl. 29; — OPZOOMER, dl. 3, bl. 306; — LAND, dl. 2, 2de dr. bl. 181.

Zie in het Wetb. v. Kooph. over levering: artt. 42 (aandeelen op naam), 133 v., 139, 209, 212, 508, 573 (endossement van order-papieren), 309, 310, 750 1°. (schepen). — Levering door middel van ceelen en cognossementen.

2°. Borgstelling in zaken van koophandel, art. 1865 B. W.

3°. Kracht van onderhandsche schuldbekentenissen, art. 1915 B. W. — Abus de blanc seign.

Oorsprong: de Déclarations van 30 Juli 1730 en 22 Sept. 1733, waarvan de laatste handelt over „les billets sous signature privée, au porteur, à ordre ou autrement causés pour valeur en argent”. — v. BONEVAL FAURE, Procesrecht, IV, 1, 2de dr., bl. 133 v. — Verg. art. 1326 Code civ.

4°. Getuigenbewijs, art. 1935 B. W. j^o. art. 1 al. 2 K.

„Ten ware bij dit Wetboek een bepaald middel van bewijs bij uitsluiting is voorgeschreven.” Zie artt. 22, 90, 255 j^{is} 257 en 258, 384, 395, 454, 621, 623 en 729 K.

Ontleening aan het Fransche recht. Eerste beperking in het édit de Moulins van Karel IX van 1566, art. 54 De uitzondering voor „cequi s'observe en la justice des juges et consuls des marchands” komt reeds voor in de Ordonnance van 1667, tit 20, art. 2.

V. BONEVAL FAURE, Procesrecht, IV 2, 2de dr., bl. 16 v. — HAMAKER, art. 1933 B. W., in W. v. N. en R. nos. 1580—1582. — A. A. DE PINTO en ROMBACH, moet in het burgerlijk recht de vrije bewijstheorie worden gehuldigd, Hand. Ned. Jur. Ver 1879, dl. 1 bl. 33 v.; beraadsl., dl. 2 bl. 4 v. — A. LEVY, uitbreiding van het getuigenbewijs in burgerlijke zaken, Prft. 1894 — J. A. LEVY, het Burg. Wetb. verklaard door OPZOOMER, dl. 13, 119 v.

5°. Reclame buiten faillissement, art. 245 al. 2 K.

„Koopmanschappen” = roerende lichamelijke goederen als voorwerp van een handelsverkoop.

6°. Rechtspleging in zaken van koophandel, B. 1, tit. 4 Rv.

a. De aanlegger kan te zijner keuze dagvaarden voor vier verschillende gerechten, a. 314; b. verkorting van den termijn van dagvaarding, a. 301, 302; c. bij alle zaken voorloopige uitvoerbaarverklaring, a. 315; d. tenuitvoerlegging van verstekvonnissen één dag na de beteekening, a. 316; e. vergemakkelijking van het conservatoor beslag, a. 303, 304, 309.

7°. De bepalingen omtrent lijfswang, in art. 586 Rv. voorkomende.

B. COHEN, lijfswang in handelszaken, Prft. 1859. — C. J. A. BICHON v. IJSSELMONDE, de afschaffing van den lijfswang, Prft. 1885, bl. 70 v., 200 v.

Lijfswang blijft toepasselijk, als de koopman na het aangaan der schuld heeft opgehouden koopman te zijn: H. R. 27 Dec. 1895, W. n°. 6754; — Rb. Amsterdam 10 Mei en 27 Juni 1895, M. v. H. 1896, bl. 14 v.; — Rb. den Haag 3 Mrt. 1896, W. n°. 6838; — Hof Arnhem 14 Juli 1896, W. n°. 6841.

Verdrag van 14 Nov. 1896, met aanvullend protocol van 22 Mei 1897, tot regeling van sommige onderwerpen van internationaal privaatrecht, betrekking hebbende op de burgerlijke rechtsvordering (wet van 31 Dec. 1897, S. n°. 275; K. B. van 9 Mei 1899, S. n°. 115).

Art. 17. Lijfswang, hetzij als middel van executie, hetzij als middel tot bewaring van rechten, zal in burgerlijke of handels-

zaken niet kunnen worden toegepast op de vreemdelingen behorende tot een der contracteerende Staten, in de gevallen waarin tegen de eigen onderdanen geen lijfswang toegelaten is.

8°. Wettelijke interessen.

Art. 2 van de wet v. 22 Dec. 1857 (S. n°. 171), tot buiten-effectstelling en vervanging der Fransche wet van 3 Sept. 1807 op de interessen.

J. M. JOLLES, wettelijke interessen. Prft. 1893.

De handeling kan voor beide partijen bij de overeenkomst of slechts voor één hunner een handelsdaad zijn. Moeilijkheid omtrent de toepassing der exceptioneele handelsrechtsregels in het laatste geval. Verschillende meeningen:

a. De toepasselijkheid der handelsrechtsregels hangt daarvan af, of de handeling voor den gedaagde een handelsdaad is geweest.

KIST (-VISSEK), dl. 1, bl. 103. — Toelaatbaarheid van getuigenbewijs: H. R. 18 April 1878, W. n°. 4246, cass. verw. Hof den Haag 4 April 1877, W. n°. 4158, vern. Rb. Rotterdam 3 Jan. 1876, W. n°. 3944; — Rb. Rotterdam 8 Oct. 1879, W. n°. 4434, bev. Hof den Haag 24 Mei 1880, W. n°. 4553; — H. R. 15 Jan. 1885, W. n°. 5125; — Rb. Amsterdam 16 Febr. 1888, W. n°. 5549; — Hof Amsterdam 8 Jan. 1892, W. n°. 6130; — Rb. Rotterdam 28 Jan. 1893, W. n°. 6309; — Hof Arnhem 14 Nov. 1894, W. n°. 6582; — H. R. 9 Apr. 1897, W. n°. 6951; — Rb. den Bosch 3 Dec. 1897, W. n°. 7217; — Rb. Utrecht 6 Apr. 1898, W. n°. 7113; — H. R. 27 Apr. 1900, W. n°. 7443; — Hof den Bosch 22 Jan. 1900, W. n°. 7555; — Rb. Amsterdam 1 Febr. en 29 Mrt. 1901, W. n°. 7654; — Hof den Haag 29 Juni 1903, W. n°. 7995. — Toepasselijkheid van art. 314 Rv.: Rb. Roermond 7 Oct. 1886, W. n°. 5479; — Rb. Amsterdam 9 Jan. 1891, W. n°. 6085; — Rb. Tiel 16 Jan. 1891, W. n°. 5995; — Hof Leeuwarden 9 Juni 1897, W. n°. 6980. — Lijfswang, uitvoerbaarheid bij voorraad, 6% rente: Rb. Rotterdam 27 Febr. 1895, P. v. J. 1895 n°. 41; — Rb. Amsterdam 25 Sept. 1896, W. n°. 7009.

Verg. voorts J. J. CARSTEN, bijdrage tot de leer der zaken van koophandel, 1882.

Art. 13 loi du 25 mars 1876 (Code de proc. civ. belge, livre prélim. art. 13): Si la contestation a pour objet un acte qui n'est

pas commercial à l'égard de toutes les parties, la compétence se détermine par la nature de l'engagement du défendeur.

b. De partij in het geding, voor wie de handeling een handelsdaad is geweest, kan van de handelsrechtsregels gebruik maken.

P. DIJCKMEESTER, bijdrage tot de leer der daden van koop-handel, Prft. 1864. — DIEPHUIS, Syst. Burg. recht, dl. 3, bl. 55 vlg.; — LAND, Verkl. Burg. Wetb., III 2, bl. 419 (getuigenbewijs). — De koopman-eischer kan door getuigen bewijzen, al heeft de gedaagde een handelsdaad niet verricht: Rb. Amsterdam 1 Dec. 1854, M. v. H. 1863 bl. 90; — Rb. Amersfoort 8 Jan. 1873, W. n°. 3579; — Rb. Groningen 23 Apr. 1875, W. n°. 3908, M. v. H. 1875 bl. 259, en 17 Mei 1895, M. v. H. 1895 bl. 173; — Rb. Alkmaar 23 Oct. 1879, W. n°. 4797. — Als de handeling voor den eischer niet was een handelsdaad, kan hij deze niet door getuigen bewijzen, al was zij voor den ged. wèl een handelsdaad: Rb. Amsterdam 31 Dec. 1889, W. n°. 5841; — Rb. Groningen 27 Mei 1898, P. v. J. 1898 n°. 80. — Niet uitvoerbaarverklaring bij voorraad noch lijfswang, als de eischer niet, de ged. wèl koopman is: Rb. Amsterdam 20 Nov. 1896, W. n°. 6937.

c. Het handelsrecht is niet toepasselijk, als de handeling slechts voor een der partijen een handelsdaad is geweest.

T. M. C. ASSER, Handelsregt en handelsbedrijf, 1862, bl. 23, en in Mag. v. Hr. 1867, bl. 44. — A. F. E. H. VAN OPPEN, eene rechtsvraag omtrent handelszaken, Prft. 1884. — J. M. JOLLES, wettelijke interessen, Prft. bl. 51. — (KIST-)VISSER, dl. 1, bl. 101 v. — Rb. Haarlem 11 Oct. 1842, R. B. 1843, bl. 314 vlg.; — Hof Leeuwarden 21 Sept. 1898, P. v. J. 1898 n°. 89.

d. Alleen de partij in het geding, die burgerlijk heeft gehandeld, niet ook degene die een handelsdaad heeft verricht, kan zich tegen toepassing der handelsrechtsregels verzetten.

Verg. PARDESSUS, dl. 3, n°. 1347; — BRAVARD-VEYRIÈRES, dl. 2, bl. 461; — LYON-CAEN en RENAULT, Traité, dl. 3, n°. 87.

e. Onderwerping van beide partijen aan het handelsrecht. § 345 DHgb. (behoudens uitz.); a. 54 Cod. di comm. ital.

Voor ons recht verdedigd door J. A. E. BINK, art. 1935 B. W., Prft. 1893. — Ook J. A. LEVY, het Burg. Wetb. verklaard door OPZOOMER, dl. 13, op art. 1935, bl. 221 (getuigenbewijs).

§ 7. KOOPMAN.

Ontw. 1809, artt. 1, 5—9; Code de comm. artt. 1—7.

A. Begrip.

Definitie, art. 2 K. Drie vereischten: 1°. daden van koophandel, 2°. uitoefening daarvan, 3°. als gewoon beroep. De uitoefening moet de gewone bezigheid van den handelende zijn als middel van verdienste. Hij die in 't publiek optreedt als iemand, die als middel van verdienste van bepaalde handelsdaden zijn dagelijksch werk maakt of wenscht te maken, is koopman, al houdt hij ook geen kantoor of winkel, al noemt hij zich niet koopman.

Ontw. 1809, art. 1: „*Kooplieden* zijn diegenen, welke daden van koophandel uitoefenen, en daarvan hunne gewone en dagelijksche kostwinning of beroep maken”.

„Uitoefenen” in rechtskundigen zin: handelen op eigen naam, zij het voor rekening van een ander of door middel van een ander. Zie Rb. Amsterdam 3 Jan. 1890, W. n°. 5891, en 23 Mei 1890, P. v. J. 1890 n°. 72.

„Gewoon beroep”. Bedenkelyk Hof Amsterdam 23 Oct. 1891, P. v. J. 1891 n°. 100.

Verg. BESLAY, Commentaire etc., dl. 1, des commerçants.

Bewijs: wie van verkoopen zijn beroep maakt, moet geacht worden ook in te koopen en is dus koopman: Hof den Haag 14 Mrt. 1894, W. n°. 6497.

De vorm waarin het bedrijf wordt uitgeoefend, is onverschillig.

Vennootschappen onder firma en naamlooze vennootschappen voor burgerlijk bedrijf zijn niet kooplieden. Zie hieronder § 24 E.

H. R. 7 Febr. 1889, W. n°. 5692; — Hof Amsterdam 5 Febr. 1896, W. n°. 6814; — Rb. Utrecht 18 April 1900, W. n°. 7455. — Onjuist: Hof Amsterdam 12 Sept. 1884, W. n°. 5112.

§ 210 al. 2 DHgb.: „Die Aktiengesellschaft gilt als Handelsgesellschaft, auch wenn der Gegenstand des Unternehmens nicht in dem Betrieb eines Handelsgewerbes besteht”. Zie ook § 320 al. 3 DHgb.

Art. 229 Cod. di comm. ital.: „Le società civili possono assumere le forme della società per azioni: in tal caso esse sono sotto-

poste alle disposizioni del presente codice, eccettuata quelle che riguardano il fallimento e la competenza”.

Art. 136 loi du 18 mai 1873 (Cod. de comm. belge), gew. bij de wet van 22 Mei 1886: „Les sociétés dont l'objet est l'exploitation des mines, minières et carrières peuvent, sans perdre leur caractère civil, emprunter les formes des sociétés commerciales en se soumettant aux dispositions du présent titre”.

Wet van 1 Aug. 1893 tot wijziging der wet v. 24 Juli 1867 sur les sociétés (Frankrijk), art. 6: „Sont ajoutées à la loi les dispositions suivantes: art. 68. Quelque soit leur objet, les sociétés en commandite ou anonymes qui seront constituées dans les formes du Code de commerce ou de la présente loi seront commerciales et soumises aux lois et usages du commerce”.

De verschillende uitlegging van art. 3 K. (zie boven bl. 31 vlg.) geeft aanleiding tot verschil over de hoedanigheid van koopman.

Zijn niet kooplieden volgens Hof Nd. Brabant 28 Juni 1842, W. n°. 338 (anders: Rb. 's Hertogenbosch 7 Juli 1841, W. n°. 211): ondernemingen van openbare schouwspelen; — Rb. Leeuwarden 14 Juni 1842, R. B. 1842, bl. 859; Rb. Amsterdam 9 Jan. 1891, W. n°. 6085: verveners; — Kgt. n°. 2 Amsterdam 23 Juni 1842, W. n°. 315: kunstschilders; — Rb. Amsterdam 11 Juli 1843, R. B. 1844, bl. 83: orgelmakers; — idem 13 Sept. 1854, R. B. 1854, bl. 495: koffiebranders; — Kgt. Zaandam 7 Sept. 1871, W. n°. 3370; Rb. Breda 26 Mrt. 1889, W. n°. 5927: wasschers en bleekers; — Rb. Amsterdam 1 Juli 1879, R. B. 1884, B bl. 247; Rb. den Bosch 30 Maart 1883, W. n°. 4913; Rb. Rotterdam 22 Nov. 1884, W. n°. 5118; Rb. Amsterdam 17 Febr. 1888, R. B. en B. 1888, B bl. 345; Rb. Tiel 16 Jan. 1891, W. n°. 5995; Rb. Rotterdam 21 Juni 1893, P. v. J. 1893 n°. 99: aannemers van openbare werken en van bouwwerken; — Hof Gelderland 31 Mei 1848, W. n°. 957: timmerlieden; — Rb. den Bosch 14 Apr. 1871, R. B. 1872, bl. 505: beeldhouwers; — Rb. Rotterdam 23 Mei 1885, W. n°. 5220: metselaars; — Rb. den Haag 28 Aug. 1865, W. n°. 2759; Rb. Breda 19 Nov. 1889, W. n°. 5930: huisschilders en glazenmakers; — Hof den Haag 23 Oct. 1867, M. v. H. 1868 bl. 50; H. R. 28 Febr. 1890, W. n°. 5845, vern. Hof Leeuwarden 15 Jan. 1890, P. v. J. 1890 n°. 24: eigenbouwers; — Hof Amsterdam 5 Febr. 1896, W. n°. 6814: dagblad-ondernemingen.

Tot de kooplieden behooren volgens Hof Zeeland 6 Nov. 1855,

R. B. 1856, bl. 446: molenmakers; — Hof Gelderland 21 Juni 1865, W. n°. 5787: ondernemers van diligenciediensten; — Rb. Assen 12 April 1869, W. n°. 3218; Hof den Haag 7 Dec. 1885 en 23 Mei 1887, W. nos 5327 en 5490; H. R. 23 Jan. 1891, W. n°. 5988; Rb. den Bosch 20 Mrt. 1896, M. v. H. 1896 bl. 284 (ook: Hof Amsterdam 11 Juni 1900, M. v. H. 1900 bl. 303): aannemers van openbare werken en van bouwwerken; — H. R. 30 Juli 1875, W. n°. 3884: logementhouders; — Rb. Amsterdam 28 Juni 1878, R. B. 1879, B bl. 245: schilders en gieters; — H. R. 9 Mrt. 1849, W. n°. 1007; Rb. Alkmaar 23 Oct. 1879, W. n°. 4797; Rb. Amsterdam 13 Mei 1880 en 15 Juni 1893, W. nos. 4592 en 6492: timmerlieden (die de materialen leveren, waaraan zij hun arbeid besteden); — Hof Amsterdam 27 Apr. 1894, M. v. H. 1894 bl. 241: rietdekkers; — H. R. 17 Nov. 1892, W. n°. 6268, vern. Hof Amsterdam 15 Apr. 1892, W. n°. 6196: tandartsen die kunsttanden leveren; — Hof Arnhem 5 Nov. 1884, W. n°. 5209: stoomververs; — Rb. Amsterdam 5 Nov. 1875, W. n°. 3945: uitgevers.

Onderscheiding, gemaakt door Rb. Haarlem 11 Oct. 1842, R. B. 1843 bl. 314, tusschen den rijtuigmaker die, zonder voorafgaande bestelling, rijtuigen maakt of herstelt en daarna te koop stelt, en den rijtuigmaker die rijtuigen voor anderen herstelt of vernieuwt en daarvoor leverantiën doet.

Aannemers van bouwwerken zijn nooit kooplieden, al verrichten zij door het aanschaffen van materialen daden van koophandel, omdat zij niet daarvan maar van aannemingen hun gewoon beroep maken.

B. Bekwaamheid en bevoegdheid om handel te drijven.

Behandeld, voor zooveel minderjarigen en gehuwde vrouwen betreft, in het Ontw. 1809 en in den Code de comm.

Minderjarigen. Beperkte handlichting, artt. 480—486 B. W. (wet van 4 Juli 1874, S. n°. 91).

Gehuwde vrouw. Art. 168 B. W. Zie ook art. 165 B. W.

G. S. P. SCHELTEMA, de getrouwde vrouw als koopvrouw, Prft. 1896.

„Uitdrukkelijke of stilzwijgende toestemming”: de vrouw is niet bevoegd, als de man bekend maakt dat zij zonder zijne toestemming handelt, of openlijk zijne toestemming intrekt (zie al. 4 en verg. H. R. 2 Nov. 1866, W. n°. 2848), of als zij buiten zijn weten handelt. Komt hij, er mede bekend geworden, niet openlijk er tegen op, dan ligt daarin goedkeuring van hetgeen geschied is.

„In en omtrent alles wat die koopmanschap betreft”: Is daaronder begrepen alles wat strekt ten behoeve en ter bevordering van de uitoefening van den handel? — Voor eene geldleening tot voortzetting en uitbreiding der zaken heeft de vrouw machtiging van den man noodig: Rb. Amsterdam 14 Jan. 1847, W. n°. 831; — DIEPHUIS, N. B. R. dl. 4, bl. 191. — Anders: KIST-VISSER, dl. 1, bl. 113; — LAND, Verkl. B. W., dl. 1 bl. 121.

„In gemeenschap”. Artt. 220 C. c. en 5 C. d. comm: „s'il y a communauté entre eux”. Is bedoeld iedere gemeenschap, aldus DIEPHUIS, N. B. R. dl. 4, bl. 193, en LAND, dl. 1, bl. 122; alleen de algeheele gemeenschap en die van winst en verlies, aldus SCHELTENA, bl. 83 v.; of alleen de algeheele gemeenschap, aldus ASSER en v. HEUSDE, dl. 1, 3de dr., bl. 209? — Verg. BESLAY, n°. 353bis en v.; LYON-CAEN en RENAULT, Traité, dl. 1, n°. 259 v.

Art. 229 Ontw. B. W. van 1820 (NOORDZIEK, 1820/21, dl. 2, bl. 221): „openbare koopmanschap doende, of eenig ander dagelijksch bedrijf oefenende”.

Art. 149 Ontw. B. W. Bk. I, 1886: „een afzonderlijk beroep of eene kunst als bedrijf”.

Bevoegdheid tot handeldrijven.

Oud-Holl. recht, verbodsbepalingen: voor den adel (L. 3 Cod. de commerc. [4, 63], Placaet v. 8 Sept. 1518 [v. ZURCK-v. d. SCHELLING, Codex Batavus, v. Edelen, § 18]); voor geestelijken (Decr. Greg. IX, lib. 3, tit. 50, cap. 6 (ne clericis vel monachi); voor krijgslieden (L. unica Cod. 12, 35).

Het gilde-wezen (zie hierboven bl. 6 vlg.). Afschaffing der gilden en vrijverklaring van alle bedrijven: Staatsregeling van 1798, Grondregels art. 53. Zie ook Staatsregeling 1801, artt. 3 en 4.

Hedendaagsch recht. Algemeene regel: vrijheid om handel te drijven (Ontw. 1809, art. 5).

In hoeverre kan bij overeenkomst de vrijheid van bedrijf worden beperkt? §§ 74, 75, 76 al. 1 DHgb. — Bedingen, die vrijheid beperkende, komen voor bij verkoop van een zaak en bij het dienstcontract.

Rb. Rotterdam 27 Febr. 1895, P. v. J. 1895 n°. 41 — Terecht besliste Rb. Amsterdam 20 Nov. 1903, W. n°. 8092, dat een overeenkomst, niet in een bepaalden tak van handel (in Nederland) werkzaam te zullen zijn, zonder eenige verdere beperking van tijd

en plaats, in strijd is met de openbare orde en dus krachteloos wegens ongeoorloofde oorzaak.

POUILLET, traité des marques de fabrique etc., n°. 578 v. — BERT, traité de la concurrence déloyale, n°. 131 v. — SMITH, compendium of merc. law, 10de dr., bl. 2 v., 213 v. — POLLOCK, principles of contract, 6de dr., bl. 337 v. — J. B. MATTHEWS, the law relating to covenants in restraint of trade, 1893. — KOHLER, vertragmässige Beschränkung des Gewerbebetriebs, in Gesammelte Abhandlungen, bl. 62 v., en die Ideale im Recht, bl. 48 v. — A. LEMBERG, vertragmässige Beschränkungen der Gewerbe- und Handelsfreiheit, Diss. Berlin 1888. — M. QUARCK, in Soziale Praxis 16 Jan. 1896. — RITTER, in Dt. Jur. Zt. 1902, bl. 349. — E. STEINBACH, Rechtsgeschäfte der wirthschaftlichen Organisation, 1897.

Volgens de Fransche rechtspraak mag het verbod niet wezen onbeperkt wat den tijd of de plaats betreft; het is geldig als het is eeuwigdurig maar beperkt tot een bepaalde plaats, of wel als het geldt voor alle plaatsen maar alleen gedurende een bepaalden tijd. Zie Cour de cass. 2 Juli 1900. — LYON-CAEN en RENAULT, Traité, dl. 3, n°. 546.

Uitzonderingen.

1°. Algemeene verbodsbepalingen:

a. Onderwijzers bij het lager onderwijs, artt. 35, 36 en 42*bis* der wet van 17 Aug. 1878, S. n°. 127 (tekstuitgave van 1901). *b.* „Ambtenaren der directe belastingen, invocerrechten en accijnzen, van den waarborg en de belasting der gouden en zilveren werken, en der directe belastingen en van het kadaster”: K. B. van 21 Juli 1884 (Lutt. 1884, bl. 159). — *c.* Collecteurs v. d. Staatsloterij, tenzij met vergunning v. d. Minister van Financiën, art. 4 K. B. van 14 Dec. 1885, S. n°. 256.

Sanctie: *a—c*, ontslag.

2°. Verbodsbepalingen voor enkele handelsbedrijven of handelsdaden.

a Makelaars, art. 65 K.: verbod om handel te drijven in de vakken waarin zij aangesteld zijn. Sanctie: schorsing en ontzetting.

b. Ambtenaren in het algemeen: verbod om deel te nemen aan aannemingen of leverantiën waarover zij bestuur hebben of toezicht moeten houden, art. 376 Sr. Zie ook art. 7 wet v. 5 Oct. 1841, S. n°. 40, houdende instructie voor de Algemeene Rekenk.;

artt. 39 en 57 der Provinciale wet en artt. 24 en 99 der Gemeentewet.

c. Art. 6 wet van 28 Mei 1901, S. n°. 130, omtrent het toezicht en de zorg over de zaken van de munt. Sanctie: art. 377 Sr.

d. Art. 8 K. B. v. 14 Dec. 1885, S. n°. 256 (debitanten van de Staatsloterij).

e. Art. 8 nos. 15, 16, 18 der Drankwet (1904).

f. Art. 14 der Arbeidswet en art. 10 der Veiligheidswet.

g. Art. 83 der Ongevallenwet 1901: agenten der Rijksverzekeringsbank mogen noch middellijk noch onmiddellijk deelnemen aan eenig bedrijf.

h. Artt. 31 en 45 der Beroepswet (1902).

Wie handel drijft in strijd met een verbodsbepaling is koopman. Anders ten onrechte: Rb. Amsterdam 16 Febr. 1888, P. v. J. 1888 n°. 31 (faillietverklaring van eene bordeelhoudster geweigerd op grond van art. 3 n°. 6 Drankwet van 1881/85).

Voorwaarden tot het drijven van handel.

Alleen voor sommige bedrijven.

1°. Bijzondere wet. Voor het oprichten van eene circulatiebank is eene wet noodig, art. 1 der Bankwet van 22 Dec. 1863, n°. 148, gew. bij de wet v. 7 Aug. 1888, S. n°. 122, en v. 31 Dec. 1903, S. n°. 335.

Art. 1 al. 2. Onder circulatiebank wordt verstaan elke inrichting, bestemd om bankbiljetten uit te geven of in omloop te brengen.

2°. Aangifte. Voor het drijven van handel in goud en zilver en het vervaardigen van voorwerpen uit goud en zilver: aangifte bij het gemeentebestuur, artt. 29 en 30 der wet v. 18 Sept. 1852, S. n°. 178, omtrent den waarborg en de belasting der gouden en zilveren werken. Fiscale maatregel. Sanctie: boete.

3°. Vergunning. Verkoop van sterken drank in het *klein*: jaarlijksche vergunning van Burg. en Weth. Drankwet (tekstuitgave, K. B. v. 17 Oct. 1904, S. n°. 235) artt. 2 en 22. Sanctie: hechtenis of boete, art. 50 der wet.

Oprichting van inrichtingen, welke gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken: vergunning van het gemeentebestuur. Wet van 2 Juni 1875, S. n°. 95, gew. o. a. bij de wetten v. 19 Dec. 1876, S. n°. 255, en 4 Sept. 1896, S. n^o.

152. Gewijzigde tekst: K. B. v. 15 Dec. 1896, S. n°. 222; sedert gewijzigd bij wet v. 24 Juni 1901, S. n°. 161. Zie artt. 1—3. Sanctie: hechtenis of boete, art. 22.

ROCHUSSEN, Nijverheid en overheid. Proeve van onderzoek op het gebied van bestuursrechtspraak, 1887. — A. GORTER, de fabriekswet van 2 Juni 1875 en hare toepassing bij hooger beroep. 1889. — L. F. G. P. SCHREUDER, in Themis 1895, bl. 466 v.; 1896, bl. 1 v.; 1897, bl. 4 v.; 1898, bl. 197 v. en 485 v.

Beteekenis der vergunning, strekking van de wet. De vergunning heeft geen invloed op de burgerrechtelijke betrekkingen tusschen hem die haar verkregen heeft en derden, bijv. de bureu. De toepasselijkheid van artt. 1401 en 1402 B. W., indien schade is toegebracht, wordt niet opgeheven. Kan de burgerlijke rechter sluiting of wegruiming der fabriek enz. bevelen?

Literatuur: OLIVIER, proeve over de beperkingen van den eigendom door het politieregt, 1847. — W. SASSEN, in Themis 1854, bl. 293 v., 597 v. — A. A. WEVE, het onderzoek de commodo et incommodo, in N. Bijdr. voor R. en W. 1862, bl. 289. — S. J. FOCKEMA ANDREAE, beschouwingen over bureurecht, Prft. 1868, en in Themis 1869, bl. 337 v. — S. LAMAN TRIP, beschouwingen over het toezicht op inrichtingen van nijverheid, Prft. 1868, bl. 111 v. — R. T. MEES, staatsloezicht op de fabrieksnijverheid. Prft. 1881. — P. HOESTEDE CRELL, de concessionaris tegenover derden, Prft. 1888.

DALLOZ, Jurispr. gén., *ve Manufactures, fabriques et ateliers dangereux*, n°. 83 v. — SOURDAT, traité de la responsabilité, dl. 2, nos 1474 v. — CAPITANT, des obligations de voisinage et spécialement de l'obligation qui pèse sur le propriétaire de ne causer aucun dommage au voisin, in Rev. crit. de lég. 1900, n°. 4. — UNGER, Handeln auf eigene Gefahr, in Jahrb. f. d. Dogm., dl. 30, bl. 368 v.

Rechtspraak: Rb. Maastricht 26 Febr. 1852, W. n° 1332; idem 24 April 1856, W. n°. 1785; Rb. den Haag 25 Mei 1858, W. n°. 1982. — Anders Rb. Assen 14 Maart 1870, Rgl. Bijbl. 1870, bl. 127. — Verg. Rb. Tiel 5 Sept. 1879, W. n°. 4444; Rb. Utrecht 13 Dec. 1876, W. n°. 4283.

4°. Examen. Dit wordt vereischt voor de uitoefening van het apothekersbedrijf (de artsenijbereidkunst), art. 11 v. d. wet van 25 Dec. 1878, S. n°. 222, de zoogen. artsenwet, gew.

bij de wetten van 28 Juni 1881, S. n°. 103; 26 Oct. 1889, S. n°. 137, en 12 Dec. 1892, S. n°. 261; nieuwe tekstuitgave: K. B. 22 Nov. 1893, S. n°. 168. Sedert gewijzigd bij de Gezondheidswet en bij de wet van 27 April 1904, S. n°. 81. Zie voorts de wet van 1 Juni 1865, S. n°. 61, regelende de uitoefening der artsenijsbereidkunst, gew. bij wetten van 15 April 1886, S. n°. 64, en 21 Juni 1901, S. n°. 157 (Gezondheidswet). Tekstuitgave: K. B. 2 Juni 1903, S. n°. 149. Sanctie: strafbepalingen.

5°. Aanstelling door het openbaar gezag.

Makelaars, art. 62 K. (aanstelling door het plaatselijk bestuur).

Collecteurs en debitanten van de Staatsloterij, art. 3 wet van 23 Juli 1885, S. n°. 142, regelende de Staatsloterij.

C. Bijzondere rechtsregels voor kooplieden.

1°. De verplichting tot boekhouden en de bewijskracht der boeken, Bk. 1, tit. 2 W. v. K.; art. 1919 B. W.

Sanctie: artt. 340 3°., 341 4°., 342 3°. en 343 4°. Sr.

2°. Vennootschappen van koophandel, een associatievorm uitsluitend voor kooplieden, Bk. 1, tit. 3 W. v. K.

3°. De bepalingen omtrent *commissionnaires*, artt. 76 vlg. W. v. K.

4°. De bepalingen omtrent makelaars, artt. 62—73 W. v. K.

5°. Bankbreuk: Wetb. v. Strafr. artt. 340 en 341, vergeleken met art. 346; artt. 342 en 343.

Art. 2008 B. W.

§ 8. HANDELSBOEKEN.

Ontw. wetten omtrent het bewijs 1804, hfdk. 4, artt. 8, 24—28; Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 4, tit. 9, afd. 2, artt. 7, 10—13; Ontw. 1809, artt. 10—19; Code de comm. artt. 8—17; Ontw. Burg. Wetb. 1820, art. 3328; Wetb. v. Kooph., bk. I, tit. 2; art. 1919 B. W.

A. Verplichting tot boekhouden:

1°. Het dagboek (memoriaal [of journaal]), art. 6 K.

„Dagboek te houden”. Ontwerp v. 24 Oct. 1822: „*een of meer boeken*” („*un livre journal*”); ontwerp 1825 en Wetb. 1830: „*een dagboek*” (Zie de beraadslaging bij NOORDZIEK, dl. 2, 1825/6, 1ste ged. bl. 51 v., 59 v., 63, 64). In 1834 „*een*” weggelaten.

Art. 6 laat splitsing van het dagboek in verschillende boeken toe: Rb. Utrecht 19 Mrt. 1879, R. B. 1879, B bl. 249; — Rb. Almeloo 10 Juni 1903, W. n°. 7970.

2°. Het inventaris („staat”)- en balansregister, art. 8. Poging tot aanwijzing der inrichting, §§ 39 en 40 DHgb. Art. 877 Schw. Obl. R. legt alleen de verplichting tot regelmatige boekhouding op.

3°. Het kopijboek der brieven, art. 7.

De verzameling ontvangen brieven is geen boek. Anders KIST-VISSER, dl. 1, bl. 164.

Bewaring gedurende 30 jaren, art. 9 K. Verband met den verjaringstermijn.

B. Bewijskracht der koopmansboeken:

P. J. EERDMANS, de bewijskracht van koopmansboeken, Prft. 1877. — P. v. BEMMELEN, de bewijskracht van koopmansboeken in ons recht, in Rgl. Mag. 1886. — J. L. W. C. VON WELLER, een paar vragen over de bewijskracht van koopmansboeken, Prft. 1886. — VAN BONEVAL FAURE, Nederl. burg. Procesrecht, dl IV 1, 2de dr., bl. 162 v.

1°. tegen den auteur, artt. 1918 en 1919 al. 3 B. W.;

2°. exceptioneel vóór den koopman, die ze hield; deze mag zich van zijne boeken als bewijsmiddel bedienen. Art. 1918 B. W.: scriptura privata pro scribente non probat.

Ad 2um. Tegen kooplieden: art. 10 W. v. K., tegen niet-kooplieden: art. 1919 B. W.

„Tusschen kooplieden wegens zaken hunnen handel betreffende.” Beteekenis dezer woorden; verschillende meeningen:

1°. de te bewijzen zaak moet beider handel betreffen; art. 1919 B. W. toepasselijk tegen kooplieden wier handel de zaak niet betreft: DIEPHUIS, N. B. R., dl. 2, bl. 41 v.; Handelsrecht, 2de dr., dl. 1, bl. 60; v. BELL, het bewijs volgens het burg. recht, bl. 57 v.; KIST-VISSER, t. a. p., bl. 180 v.; v. BEMMELEN, t. a. p., bl. 376; FAURE, t. a. p., bl. 163 v.; LAND, Verkl. v. h. Burg. Wetb., dl. 3, 2de st., bl. 390. Verg. Hof Arnhem 30 Mei 1900, W. n°. 7514. — 2°. De te bewijzen zaak moet beider partijen handel betreffen; tegen kooplieden wier handel de zaak niet betreft, hebben koopmansboeken geen bewijskracht: FOCKEMA ANDREAE, N. Bijdr. 1871, bl. 287. — 3°. „Wegens zaken hunnen handel betreffende” beteekent „wegens handelszaken” (Mr. BELINFANTE, W. n°. 2918) of wel „wegens zaken die den handel be-

treffen van hem, die door zijne boeken wil bewijzen": RINK, N. Bijdr. 1872, bl. 346; EERDMANS, t. a. p., bl. 13 v.; J. A. LEVY, het Burg. Wetb. verklaard door OPZOOMER, dl. 13, op art. 1919, bl. 42.

Ontwerp W. v. K. van 1822, art. 13: „tusschen Kooplieden en ook tegen personen geene kooplieden zijnde, wegens zaken hunnen handel betreffende". Ook Ontw. Burg. Wetb. 1820, art. 3328: „boeken van kooplieden en andere personen, derzelve handel of beroep aangaande", enz.

Welke boeken hebben bewijskracht?

De ontwerpen van 1804 en 1807 kenden bewijskracht uitsluitend toe aan de kladboeken. „De boeken moeten inhouden de oorspronkelijke en dagelijksche aantekeningen... en geene daar na overgebragte en in 't net geschrevene aantekeningen" (Hst. 4, art. 26 Ontw. 1804; Bk. 4, tit. 9, afd. 2, art. 11 Ontw. 1807).

Alleen het dagboek (FAURE, t. a. p., bl. 166; EERDMANS, t. a. p., bl. 36 v.; v. BEMMELEN, t. a. p., bl. 382, 386 v.), of ook andere boeken (DIEPHUIS, Handelsr., dl. 1, bl. 64; N. B. R., dl. 2, bl. 414)?

Bewijskracht bezitten volgens H. R. 28 Nov. 1856, W. n°. 1807: alle nevens het dagboek in den handel gebruikelijke boeken; Rb. Rotterdam 21 Oct. 1885, W. n°. 5267: het verkoopboek; Rb. Amsterdam 20 Mei 1887, P. v. J. 1888, n°. 15: het rekeningenboek; Rb. Amsterdam 14 Juni 1892, P. v. J. 1892 n°. 98: het banketen het broodboek van een broodfabriek; Rb. Utrecht 17 Juni 1896, W. n°. 6832: rekening-courant-boeken, onafhankelijk van het dagboek; Rb. Arnhem 21 Febr. 1898, W. n°. 7103: het grootboek en het factuurboek, onafhankelijk van het dagboek; Rb. Amsterdam 9 Febr. 1900, W. n°. 7505: het magazijn- en het rekeningen- of debiteurenboek. — Anders Rb. den Bosch 4 Oct. 1844, W. n°. 624: alleen het dagboek; Hof Nd. Holland 19 Juni 1856, W. n°. 1859: niet een zakboekje; H. R. 1 Juni 1894, W. n°. 6509: andere boeken zijn niet richtig gehouden koopmansboeken in den zin van art. 1919 B. W., als zij niet steunen op het dagboek, en missen dus bewijskracht, als een dagboek niet is gehouden. Evenzoo Rb. Alkmaar 17 Febr. 1895, W. n°. 6684. Zie voorts Rb. Leeuwarden 25 Juni 1896, W. n°. 6845: het grootboek heeft bewijskracht als uittreksel van het dagboek; KIST-VISSER, dl. 1, bl. 171 v.

Verg. nog Hof Amsterdam 8 Dec. 1896, W. n°. 6903 (strafzaak). Heeft het boek van den reiziger bewijskracht, als deel uitmakende van de boekhouding des principaals?

Hand. Ned. Jur. Ver. 1876, dl. 1 bl. 116 v. (praeadv. M. TH. GOUDSMIT), dl. 2 bl. 74 en 94. — VON WEILER, a. prft., bl. 28 v. — Kgt. Amsterdam 29 Nov. 1867, M. v. H. 1867 bl. 369.

Voorwaarden der bewijskracht: 1°. *a.* in geval van a. 10 K.: de handeling (overeenkomst) moet niet geheel ontkend of het bestaan daarvan in 't algemeen bewezen zijn;

Verg. over de beteekenis van „de handeling”: Rb. den Bosch 25 Oct. 1839, W. n°. 114; — Rb. Amsterdam 28 Juni 1855, Rgl. Bijbl. 1856, bl. 43; — Rb. Groningen 17 Jan. 1862, Rgl. Bijbl. 1863, bl. 781; — Rb. Zwolle 19 Jan. 1880, P. v. J. 1881 n°. 5* („de handeling” is niet de handelsrelatie, waarin kooplieden met elkander gestaan hebben, maar de bepaalde handeling of handelingen, die het onderwerp der vordering uitmaken); — Rb. Breda 25 Juni 1889, W. n°. 5934 (niet de handelsbetrekking tusschen partijen, maar de bepaalde overeenkomst, waarop men zich beroept); — Hof Amsterdam 11 Oct. 1901, P. v. J. 1902 n°. 178 (de handeling is de gestelde koopovereenkomst; bij verschil over den inhoud der overeenkomst is het bestaan daarvan niet in het algemeen bewezen); — Rb. Amsterdam 27 Nov. 1903, W. n°. 8039. — v. BEMMELEN, t. a. p., bl. 369 v. — Daarentegen: Rb. Alkmaar 24 Oct. 1878, W. n°. 4298 (de doorlopende handelsbetrekking tusschen een leverancier en zijn afnemer is een „handeling” in den zin van art. 10).

b. in geval van art. 1919 B. W.: bewijs van elders der gewoonte om dergelijke leverantiën aan de tegenpartij op krediet te doen.

2°. Het boek moet richtig gehouden zijn.

Hof Amsterdam 18 Mei 1877, P. v. J. 1877 n°. 50*. — Rb. Amsterdam 9 Febr. 1900, b. a. — Rb. Amsterdam 14 Juni 1892, b. a. (voor andere boeken dan het dagboek is art. 6 niet het eenige richtsnoer).

Zie over „witte vakken” in verschillenden zin: Rb. Arnhem 12 Febr. 1898, b. a.; Hof Amsterdam 26 Mei 1899, W. n°. 7310; Hof den Bosch 27 Febr. 1900, W. n°. 7431. — Verg. ook H. R. 28 Febr. 1862, Nederl. Rsprk. dl. 70 § 38 bl. 291, cass. verw. Hof Nd. Holland 16 Mei 1861, bev. Rb. Amsterdam 17 Oct. 1860, M. v. H. 1861 bl. 131.

3°. *a.* In geval van art. 10 K.: „desgevorderd met eede gesterkt of door den dood bevestigd”; *b.* in geval van art. 1919 B. W.: de echtheid der vordering moet onder eede be-

vestigd worden (*jasjurandum credulitatis* voor de erfgenamen).

Zie over den eed in het geval van art. 10 K: Rb. Amsterdam 2 Mei 1856, W. n°. 1763 (hij dient ter bevestiging van het te bewijzen feit).

Leer van VAN BEMMELEN (t. a. p., bl. 377 v. en 384 v.), dat art. 10 K. alleen bewijskracht toekent aan het boek des verkoopers tegen den kooper, art. 1919 B. W. alleen aan het boek van den vasten leverancier tegen den klant.

Anders: DIEPHUIS, Handelsr. 2de dr., dl. 1 bl. 60; — Rb. Amsterdam 17 Oct. 1860, bev. Hof Nd. Holland 16 Mei 1861, b. a., cass. verw. H. R. 28 Febr. 1862, b. a. („goederen” in art. 10 K. omvat geld); — Rb. Zutphen 12 Dec. 1895, W. n°. 6824 (bruikleen van flesschen); — en met betrekking tot art. 1919 B. W.: H. R. 4 Juni 1847, W. n°. 839; H. R. 6 Jan. 1870, W. n°. 3181 („leveranciën” omvat „al wat kan zijn het voorwerp van handel”); — Hof Amsterdam 22 Apr. 1898, W. n°. 7176. — Verg. de 4de afd. der 2de Kamer in 1834 bij VOORDUIN, op art. 10, bl. 76, n°. VII.

Imperatieve of facultatieve bewijskracht. Art. 12 C. d. com.: „les livres peuvent être admis”; evenzoo Ontw. 1809 en Wetb. 1830. — Art. 10 K.: de boeken „leveren bewijs op”; anders de kopijboeken van brieven.

Omvang der bewijskracht. Artt. 10 K. en 1919 B. W.

De Ontw. van 1804 en 1807 beperkten de bewijskracht tot de bijzondere omstandigheden der overeenkomst. Anders de ontwerpen van 1809 en 1822 en het Wetboek van 1830. Terugkeer in 1833 tot de beginselen, „welke steeds in ons Vaderland op dat punt zijn in acht genomen, en . . . de leer van de meest geachte schrijvers” (VOORDUIN, op art. 10, bl. 75, n^o. V).

De boeken bewijzen: a. in geval van art. 10 K., uitsluitend den tijd der handeling en der levering, de hoedanigheid, de hoeveelheid en den prijs der goederen.

v. BEMMELEN, a. w., bl. 371 v. — KIST-VISSER, t. a. p., bl. 183. — Anders: PRAK, in Rgl. Mag. 1891, bl. 455 v. — von WEILER, Pftf. bl. 24 v.

Door de boeken kan bewijs niet geleverd worden: als de aard der handeling of overeenkomst betwist wordt (H. R. 12 Apr. 1900, W. n°. 7426: verkoop of in-commissie-geven; Rb. Amsterdam 16 Jan. 1867, M. v. H. 1867 bl. 122, en Hof Arnhem 30 Mei 1900, W. n°. 7514: aanneming of werkzaamheden buiten aanneming); —

als levering of behoorlijke levering ontkend wordt (Rb. Groningen 26 Mrt. 1858, R. Bijbl. 1859 bl. 423; Hof Nd. Holland 3 Mrt. 1870, W. n°. 3220, vern. Rb. Amsterdam 10 Aug. 1869, W. n°. 3168, M. v. H. 1870 bl. 109; Kgt. Groningen 8 Nov. 1886, W. n°. 5403; Rb. den Bosch 9 Febr. 1894, W. n°. 6577); — als een voorwaarde wordt beweerd (Rb. Amsterdam 3 Nov. 1876, R. Bijbl. 1877 B bl. 22; Rb. Rotterdam 2 Dec. 1893, W. n°. 6449; Rb. Utrecht 12 Apr. 1899, W. n°. 7337; — anders: H. R. 20 April 1877, W. n°. 4116); — als betaling, kwijtschelding, of nadere regeling van den koop prijs wordt gesteld (Rb. Groningen 2 Jan. 1891, Rgl. Mag. 1891, bl. 474; zie ook Rb. Amsterdam 28 April 1893, W. n°. 6349, en 30 Juni 1893, P. v. J. 1893 n°. 91; — anders: Rb. Tiel 30 Oct. 1891, W. n°. 6192; Hof Amsterdam 25 Nov. 1892, W. n°. 6328; Rb. Zutphen 5 Oct. 1893, W. n°. 6428; Rb. Leeuwarden 21 Jan. 1897, P. v. J. 1897 n°. 44; Rb. Roermond 20 Oct. 1898, P. v. J. 1899 n°. 3).

„De tijd der levering” beteekent zoowel den tijd, waarop geleverd is, als den tijd, voor de levering bepaald: Rb. Rotterdam 21 Oct. 1885, W. n°. 5267.

Beteekenis van „prijs der goederen” in art. 10 K.: H. R. 21 Juni 1867, W. n°. 2914, M. v. H. 1867 bl. 273, cass. verw. Hof Gelderland 16 Jan. 1867, M. v. H. t. a. p., bl. 64 (een beding omtrent de transportkosten kan niet door de boeken worden bezeugen); — H. R. 14 Mrt. 1890, W. n°. 5852; — Hof Zd. Holland 8 Apr. 1872, W. n°. 3492.

b. in geval van art. 1919 B. W., uitsluitend de hoedanigheid en de hoeveelheid der leverantiën.

De boeken kunnen niet bewijzen: als de gestelde leveringen worden ontkend (OUDEMAN, Opm. en Med. dl. 10 bl. 187; H. R. 9 Febr. 1866, vern. Rb. Gorinchem 9 Mei 1865, W. n°. 2771, M. v. H. 1866 bl. 172; Rb. Amsterdam 7 Febr. 1890, M. v. H. 1890 bl. 227; Rb. den Haag 13 Apr. 1897, W. n°. 6988, bev. Hof den Haag 23 Mei 1898, W. n°. 7162, cass. verw. H. R. 27 Jan. 1899, W. n°. 7237; Rb. Amsterdam 4 Febr. 1903, W. n°. 7964; Hof den Haag 24 Nov. 1903, W. n°. 8029; — anders: FAURE, dl. IV 1, 2de dr. bl. 169; KIST-VISSER, t. a. p., bl. 191 v.; DIEPHUIS, N. B. R. dl. 2, bl. 418; EERDMANS, bl. 17 v.; VAN BEMMELEN, t. a. p., bl. 386; VAN BELL, a. w. bl. 62; LEVY, a. w. bl. 44 (het bewijs der hoedanigheid en hoeveelheid sluit dat der leverantiën in); — als verrekening van den prijs beweerd wordt: Rb. Utrecht 28 Oct. 1896, W. n°. 6879.

Verband tusschen art. 1961 B. W. (onsplitsbare bekentenis) en artt. 10 K. en 1919 B. W.

Art. 10 maakt eene uitzondering op art. 1961 B. W.: KIST-VISSER, t. a. p., bl. 175; — Rb. Amsterdam 26 Febr. 1862, W. n°. 2392; — Rb. Alkmaar 24 Oct. 1878, W. n°. 4298; — Rb. Breda 29 Nov. 1898, W. n°. 7279. — Anders: de bekentenis wordt niet gesplitst, als de handeling door de bekentenis in het algemeen bewezen of niet geheel ontkend wordt geacht: H. R. 20 Apr. 1877, W. n°. 4116; — Rb. Tiel 30 Oct. 1891, W. n°. 6192; — Hof. Leeuwarden 23 Dec. 1891, W. n°. 6155; — Rb. Leeuwarden 21 Jan. 1897, b. a.

Zie voorts: H. R. 18 Oct. 1894 en 28 Juni 1901, W. nos. 6568 en 7264; — Rb. Amsterdam 27 Nov. 1903, W. n°. 8039.

Bewijs door vermoedens.

De rechter is, als in eene zaak bewijs door vermoedens is toegelaten, bevoegd uit den inhoud van een richtig gehouden koopmansboek een vermoeden af te leiden, ook al is het dagboek niet overlegd: H. R. 22 Mrt. 1901, W. n°. 7585.

De bewijskracht der kopijboeken is aan de beoordeeling des rechters overgelaten.

Verg. hieromtrent KIST-VISSER, t. a. p. bl. 190; — VAN BEMMELEN, a. w. bl. 382 v. — H. R. 21 April 1871, W. n°. 3322; — Hof Zd. Holland 29 Juni 1870, W. n°. 3466, bev. Rb. Rotterdam 1 Dec. 1869, W. n°. 3466. — DIEPHUIS, Handelsr., dl. 1 bl. 62.

Kunnen door het dagboek worden bewezen transacties, door tusschenpersonen gesloten?

Niet volgens GOUDSMIT, Hand. Ned. Jur. Ver., b. a.; — Rb. Amsterdam 2 Mei 1856, W. n°. 1763; 22 Dec. 1869, W. n°. 3214, M. v. H. 1870 bl. 24 (makelaar); — Rb. Haarlem 7 Mrt. 1881, P. v. J. 1882 n°. 36*; — Rb. Groningen 23 Juni 1893, W. n°. 6444 (agent). — Anders Rb. Amsterdam 25 Febr. 1876, R. Bijbl. 1876 B bl. 108 (reiziger); — Kgt. Groningen 15 Febr. 1897, P. v. J. 1898 n°. 23 (reiziger); — Rb. Breda 29 Nov. 1898, W. n°. 7279 (agent). — Zie ook Rb. Amsterdam 26 Febr. 1862, M. v. H. 1862 bl. 48 (agent), en 5 Nov. 1862, t. z. p. bl. 236 (reiziger).

Overlegging van het boek. Op een uittreksel uit het boek kan recht worden gedaan, indien door de tegenpartij niet wordt gevorderd, dat het boek in het geding worde gebracht, de overeenstemming van het uittreksel met het boek niet wordt ontkend, noch beweerd dat het boek niet richtig ge-

houden zou zijn, maar alleen tegenspraak wordt gedaan. — Art. 1925 B. W.

Aldus: H. R. 27 Juni 1851, W. n°. 1244; 28 Nov. 1856, W. n°. 1807; 6 Jan. 1870, W. n°. 3181; 20 April 1877, W. n°. 4116; Hof Arnhem 28 Oct. 1885, W. n°. 5317.

Anders: H. R. 9 Mei 1845, W. n°. 619; Rb. den Haag 28 Juni 1859, W. n°. 2086. — v. BEMMELEN, t. a. p., bl. 387 v. (de conformiteit moet erkend worden).

Als een uittreksel is overgelegd, kan de tegenpartij altijd inzage of openlegging van het boek vorderen. Art. 12 geeft aan op welke wijze.

FAURE, Procesrecht, dl. IV 1, 2de dr., bl. 212, 241. — Hof Utrecht 23 Juni 1845, R. Bijbl. 1845 bl. 572 (overlegging conform a. 148 (oud) Rv.); — evenzoo Hof Nd. Holland 18 Apr. 1872, W. n°. 3473 (overlegging ter griffie); — Rb. Amsterdam 22 Febr. 1855, R. Bijbl. 1855 bl. 286, en 19 Febr. 1868, M. v. H. 1868 bl. 179 (openlegging conform a. 12 K.); — Rb. Amsterdam 23 Mrt. 1859, M. v. H. 1859 bl. 34 (niet op de wijze van a. 148 (oud) Rv.); — evenzoo Rb. Amsterdam 15 April 1863, M. v. H. 1863 bl. 137 (bev. Hof Nd. Holland 23 Juni 1864, M. v. H. 1864 bl. 144), tevens beslissende dat het uittreksel geen bewijskracht heeft als de tegenpartij er geen genoeg mede neemt.

C. **Openlegging** der boeken (*représentation* van den Code, artt. 15—17).

PH. W. SCHOLTEN, in W. n°. 4310; — F. TAUNAY, in Themis 1879, bl. 355; — FAURE, Procesrecht, dl. IV 1, 2de dr., bl. 212 v., 241; — G. KIRBERGER, openlegging van boeken volgens het W. v. K., in Rgl. Mag. 1901, bl. 499.

De rechter *kan*, op verzoek van een der partijen of van beiden of van ambtswege, de openlegging bevelen van de boeken van een der partijen of van beiden, „ten einde daarvan inzage of een uittreksel te doen nemen voor zoo veel het punt in geschil betreft”. Artt. 12 en 13 K. — Verg. §§ 45 en 46 DHgb.

Het verband, dat in het Wetb. van 1830 bestond tusschen de tegenwoordige artt. 12 en 13 en art. 11 (thans 10) van dat wetboek: „Koopmansboeken, rigtig gehouden, kunnen door den regter als bewijs worden aangenomen tusschen koop-

lieden wegens zaken hunnen handel betreffende", is door de latere wijziging van dit artikel verbroken.

Zie voor de toepassing: Rb. Amsterdam 21 Sept. 1888, W. n°. 5654 (aanwijzing der geschilpunten is noodig); — evenzoo Hof den Bosch 25 April 1899, W. n°. 7334. — Zie ook Rb. Amsterdam 29 Dec. 1893, M. v. H. 1894 bl. 244; — Rb. Maastricht 17 Mei 1901, W. n°. 7646.

Openlegging van *eigen* boeken kan worden gevraagd: Rb. Rotterdam 3 Dec. 1902, P. v. J. 1904 n°. 329; — SCHOLTEN, t. a. p.; — KIRBERGER, t. a. p., bl. 514. — Anders KIST-VISSER, a. w. bl. 199.

De rechter is niet verplicht de openlegging te bevelen, ook al verklaart de verzoekende partij zich aan de boeken der wederpartij te willen gedragen: H. R. 15 Mrt. 1901, 13 Febr. en 8 Mei 1903, W. n°s. 7579, 7880 en 7921. — Anders Rb. Amsterdam 31 Mei 1878, W. n°. 4298.

Zie voorts: Rb. Maastricht 28 Febr. 1901, W. n°. 7646. — Rb. Zierikzee 25 Jan. 1898, W. n°. 7097 (de bewering boeken niet te hebben gehouden, staat niet gelijk met weigering de boeken open te leggen).

Onjuist: Rb. Amsterdam 28 Mrt. 1882, P. v. J. 1882 n°. 24*, en 18 Nov. 1896, M. v. H. 1898 bl. 31; Hof Amsterdam 21 Jan. 1898, M. v. H. 1898 bl. 134: een verzoek de openlegging te bevelen van de boeken der wederpartij kan alleen worden toegelaten, als de verzoeker verklaart zich aan die boeken te willen gedragen. Het is niet vereischte, dat beide partijen koopman zijn.

Rb. Amsterdam 19 Febr. 1868, M. v. H. 1868 bl. 179. — Zie ook Rb. Amsterdam 13 Nov. 1884, W. n°. 5177, vern. door Hof Amsterdam 21 Mei 1886, W. n°. 5400.

De bewijskracht is niet beperkt overeenkomstig art. 10 K., dat hier niet van toepassing is. De rechter is vrij in de beoordeeling der bewijskracht.

In dezen zin: DIEPHUIS, dl. 1, bl. 66. — TAUNAY, t. a. p. — Hof Nd. Holland 26 Jan 1860, M. v. H. 1860 bl. 72, en 11 Nov. 1875, M. v. H. 1875 bl. 267; — Rb. Amsterdam 31 Mei 1878, W. n°. 4298; — Rb. Rotterdam 3 Jan. 1883, W. n°. 4866; — Rb. Maastricht 6 Juli 1897, W. n°. 7103; — Rb. den Haag 16 Mei 1899, W. n°. 7334. — Anders: SCHOLTEN, t. a. p.; — Hof Amsterdam 21 Jan. 1898, M. v. H. 1898 bl. 134.

Moet den rechter het geheele boek worden opengelegd of mag ook deze inzage nemen, alléén voor zooveel het punt in geschil betreft?

Het eerste nemen aan: FAURE, a. w.; — SCHOLTEN, t. a. p.; — ook KIST-VISSER, t. a. p., bl. 201 v. — Het laatste: DIEPHUIS, dl. 1, bl. 67; — TAUNAY, t. a. p. — Verg. VOORDUIN, op art. 12, bl. 80 v.; — NOORDZIEK, 1825/26, dl. 1, bl. 53; dl. 2, bl. 554, 578 en 750.

Gevolg van het niet-voldoen aan des rechters bevel, art. 13 K. Deze eed is noch een decisore noch een suppletore.

D. Overlegging of mededeeling (niet *openlegging*) der boeken (*communication* van den Code), art. 11 K. — Artt. 1922 en 1923 B. W. Verg. § 47 DHgb.

VAN BONEVAL FAURE, a. w., dl. IV 1, 2de dr., bl. 196 v. — R. HELDEMA, openlegging van koopmansboeken volgens art. 11 W. v. K., Prft. 1891. — H. LIGTENBERG, de exhibitieplicht in het Nederlandsche recht, Prft. 1893. — G. KIRBERGER, aang. opstel. — GOLDSCHMIDT, über Editionsspflicht, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 29, bl. 341 v.

Rb. Amsterdam 3 Mrt. 1870, W. n°. 3253: de commissiegever kan niet overlegging van de boeken van den commissionair vragen. — H. R. 12 Apr. 1901, W. n°. 7590: de schuldeischers van een gefailleerde kunnen in een geding tegen den curator openlegging (overlegging) van de boeken des gefailleerden vorderen.

Dwangmiddel tot uitvoering van het vonnis, houdende bevel tot mededeeling van boeken: schadevergoeding voor iederen dag verzuim.

Verg. Hof Amsterdam 11 April 1890, P. v. J. 1890 n°. 68. — Anders: Hof Nd. Holland 5 Febr. 1874, R. Bijbl. 1875 B bl. 49 v., echter op grond van art. 586 1°. Rv. lijfswang uitsprekende.

E. Verplichting tot het houden van bijzondere boeken; artt. 66, 86 al. 2 en 681 n°. 3 en 4 K.

Bewijskracht van het dagboek des makelaars, art. 68 K. Zie hieronder § 18.

F. Het is niet wenschelijk aan *kooplieden* de verplichting tot boekhouding op te leggen en aan *koopmansboeken* eene bijzondere bewijskracht toe te kennen.

Door de Civil Pr. Ordn. is in Duitschland de bijzondere bewijskracht der koopmansboeken afgeschaft. Het Engelsche recht kent haar niet.

§ 9. HANDELSREGISTER.

LASTIG, Florentiner Handelsregister des Mittelalters, 1883.

Handelsregister is de naam, waaronder in Duitschland (§§ 8—16 Hgb.), Oostenrijk (artt. 12—14 Hgb.) en Zwitserland (artt. 859—864 Obl. R. j^o. wet v. 11 Dec. 1888) een register gehouden wordt, ter inschrijving van de feiten waarvan het Hgb., resp. het Schw. Obl. R. de inschrijving beveelt (firma, aanstelling eens procuratiehouders, akten van vennootschap, faillissement van dengene wiens firma is ingeschreven (§ 32 DHgb., § 112 DKO.; a. 176 Zw. Faillw. enz). Verschil tusschen het Duitsche en het Zwitsersche register.

Art. 865 Schw. Obl. R. al. 1. Wer sich durch Verträge verpflichtet kann, *hat das Recht*, sich in das Handelsregister seines Wohnortes eintragen zu lassen. — al. 4. Wer ein Handels-, Fabrikations- oder anderes nach kaufmännischer Art geführtes Gewerbe betreibt, *ist verpflichtet*, sich am Orte seiner Hauptniederlassung in das Handelsregister eintragen zu lassen.

W. SPÄNG, Handelsregister und Firmenrecht, 1884. — TH. COIX, das Handels- und Genossenschafts-Register, 2de dr. 1901. — LE FORT, le registre de commerce et les raisons de commerce, 1884. — Bulletin de la Soc. de législ. comp. 1902, bl. 92 v., 135 v. — CH. BOURGOING, le registre de commerce, th. Paris 1903.

In de Scandinavische Rijken is het handelsregister geregeld door de Scandinavische wet op het handelsregister, de firma en de prokura (Zweden 13 Juli 1887, Denemarken 1 Mrt. 1889, Noorwegen 17 Mei 1890). Ook in Spanje, Portugal en de meeste staten van Zuid-Amerika bestaan zoogen. handelsregisters ter inschrijving van verschillende, soms zeer uiteenloopende categorieën van rechtsfeiten.

Ten onzent verschillende afzonderlijke registers.

Ter griffie van de kantongerechten: voor de akten van oprichting van coöperatieve vereenigingen (wet v. 17 Nov. 1876, S. n°. 227, art. 5); ter griffie van de rechtbanken en bij gebreke van dien van de kantongerechten: voor de akten van vennootschap onder firma (a. 23 K.) en van naamlooze vennootschap (a. 28 K.); ter griffie van de rechtbanken: voor akten van afstand der huwelijksgemeenschap (a. 188 al. 1 B. W.), huwelijksche voorwaarden (a. 207 B. W.), verklaringen van beraad (a. 1070 B. W.) en aan-

vaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving (a. 1075 j^o. 1070 B. W.), bodemerijbrieven (a. 571 K.) en faillissementen (a. 19 Fw.).

Ontwerpen van een wet op het handelsregister: der Staatscommissie tot herziening v. h. Wetb. v. Kooph., 1890 (zie boven bl. 20); der Regeering, ingediend 27 Aug. 1895, ingetrokken 1897.

§ 10. DE ZAAK (affaire).

A. P. TH. EYSSEL, maakt de „affaire” een zelfstandig vermogensbestanddeel uit? in *Themis* 1887, bl. 1 vlg. — K. W. H. VAN LIDTH DE JEUDE, de „zaak” (affaire) rechtskundig beschouwd, *Prft.* 1888. — W. VAN GELDER, overname eener handelszaak (affaire), *Prft.* 1895 (*Rgl. Mag.* 1895, bl. 624). — J. P. SULLING, de affaire als deel der nalatenschap, in *W. v. Not. en Reg.*, nos. 1389—1391. — G. LÈBRE, *Traité pratique et théorique des fonds de commerce*, 1887. — PÉLISSIER, *traité théorique et pratique des fonds de commerce*, 1898. — SIMON, *les fonds de commerce*, 1898. — P. CATALAN, *de la condition juridique des fonds de commerce th.* 1899. — GOMBEAUX, *la notion juridique des fonds de commerce*, th. 1901. — J. VALÉRY, *maison de commerce et fonds de commerce*, in *Ann. de dr. comm.* 1902, bl. 209, 269. — U. NAVARRINI, *studii sull'azienda commerciale*, 1901. — C. E. ALLAN, *the law relating to goodwill*, 1889. — E. J. BEKKER, *Zweckvermögen, insb. Peculium, Handelsvermögen u. Actiengesellschaften*, *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 4, bl. 499 vlg. —

Verschillende opvattingen omtrent het rechtskarakter, van de „zaak”: eene algemeenheid van lichamelijke en (of) onlichamelijke roerende zaken (en als zoodanig ééne onlichamelijke roerende zaak: VAN GELDER); een rechtspersoon; een afgezonderd deel van het vermogen: het handelsvermogen (*abhängiges Zweckvermögen*); *une universalité juridique* of *une universalité de fait*.

„Zaak” is de uitoefening van eenigen tak van handel of nijverheid; als voorwerp van rechtshandelingen een verzameldwoord ter aanduiding van al hetgeen volgens billijkheid en gebruik voor de uitoefening van een bepaald bedrijf als noodig moet worden beschouwd.

„Beklanting”: het feit, dat een zeker aantal personen gewoon zijn, zich bij een bepaalden handelaar van hetgeen zij noodig hebben te komen voorzien.

Vruchtgebruik van een „zaak”: beteekenis daarvan.

Verplichtingen van den vruchtgebruiker: artt. 817 en 851 2de lid B. W. Hij moet het bedrijf in stand houden en de hulpmiddelen gebruiken overeenkomstig de daaraan gegeven bestemming.

v. LIDTH DE JEUDE, t. a. p., bl. 18 vlg. — KOHLER, Dispositionsniessbrauch, in Jahrb. f. d. Dogm., dl. 24, bl. 230. — NAVARRINI, studi sull'azienda commerciale. L'usufrutto, in Il diritto comm., dl. 16, kol. 671.

Verpanding van een „zaak”. — Fransche wet van 1 Mrt. 1898, tot wijziging van art. 2075 Cod. civ.

P. MAGNIN, in Ann. de dr. comm. 1899, bl. 384 en 469; 1900, bl. 28. — NAVARRINI, studi etc. Il pegno, t. a. p. kol. 869.

Verkoop van eene „zaak” omvat alles wat de overnemer noodig heeft om het bedrijf van zijn voorganger voort te zetten, alles dus wat tot de uitoefening van het bedrijf dienstig is. Verplichtingen van den verkooper in 't algemeen; in 't bijzonder ten aanzien van het handels- en fabrieksmerk, de firma, het recht om te concurreeren.

Rb. Amsterdam 16 Mei 1878, W. n°. 4283. — Hof Amsterdam 11 Jan. 1889, P. v. J. 1889 n°. 48: als overeengekomen is, dat de kooper het recht heeft de firma te voeren, mag toch de verkooper onder die firma blijven handelen! — Rb. Amsterdam 25 Jan. 1889, P. v. J. 1889 n°. 48 (beding een dergelijke zaak niet uit te oefenen). — Rb. Amsterdam 2 Juli 1889, P. v. J. 1889 n°. 116: zonder uitdrukkelijk beding is de kooper niet verplicht den verkooper te voldoen, wat deze op het oogenblik der overneming aan zijne leveranciers schuldig is. — Hof den Bosch 13 April 1897, W. n°. 6966: na drie jaren mag de verkooper opnieuw dezelfde zaak beginnen. — Hof Amsterdam 29 Nov. 1901, W. n°. 7744, bev. Rb. Amsterdam 1 Febr. 1901, W. n°. 7653. — Rb. Amsterdam 6 Jan. 1893, M. v. H. 1893 bl. 205 (vordering tot nietigverklaring wegens dwaling omtrent de opbrengst).

Overdracht van een fabriek met alle daaraan verbonden lasten, rechten enz. omvat het recht op het fabrieksmerk: QUARLES VAN UFFORD, de rechtspr. v. d. Arr. Rb. te 's Gravenhage op grond van de wet op de fabr. en handelsmerken, n°. 54; zie ook n°. 45.

Koop en verkoop van een „zaak” is geen daad van koophandel volgens Rb. Rotterdam 14 Oct. 1893, W. n°. 6442; — Rb. Amsterdam 27 Apr. 1894, M. v. H. 1894 bl. 243 (met opgaaf van

oudere jurisprudentie); — Rb. den Haag 30 Juni 1896, W. n°. 6880; — Hof den Haag 27 April 1903, W. n°. 7949. — Anders VAN GELDER, a. w. bl. 49, op grond van art. 4 n°. 3 K.

Huur en verhuur van eene „zaak”.

A. SRAFFO, la locazione di un negozio e l'avviamento, in *Il diritto comm.*, dl. 10, kol. 5.

Gevolgen der overdracht jegens derden: schuldeischers en schuldenaren.

Verhandlungen des XIV. u. XV. Dt. Juristentags. — RÜNGER, haben Erwerb und Fortführung einer Firma den Uebergang der Schulden und Forderungen zur Folge, Prft. 1881. — Zie ook: WIENER, Umwandlung und Fusion von Gesellschaften, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 27, bl. 333. — K. LEHMANN, Umwandlungen handelsrechtlicher Unternehmungsformen, ald. dl. 50, bl. 1.

a. Tegenover de schuldeischers.

REGELSBERGER, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 14, bl. 1 v. — H. VEIT-SIMON, ald. dl. 24, bl. 91 v. — LADENBURG, ald. dl. 30, bl. 90 v. — A. SRAFFA, la vendita d'un' azienda commerciale e il pagamento dei debiti, in *Il dir. comm.*, dl. 9, kol. 651.

Over schuldoverneming in het algemeen: DELBRÜCK, die Uebernahme fremder Schulden, 1853. — REGELSBERGER, in *Endemann's Handb. f. H. S.- u. W.recht*, dl. 2, bl. 533. — KIPP, in *Jherings Jarhb.*, dl. 36, bl. 336; — v. BLUME, ald. dl. 39, bl. 390, en dl. 40 bl. 109; — REGELSBERGER, ald. dl. 39, bl. 463. — UNGER, Schuldübernahme, 1889. — R. MÜNSTER, über die Singular-Succession in Schulden, Prft. 1893. — v. BLUME, Novation, Delegation u. Schuldübertragung, 1895. — E. GAUDEMET, étude sur le transport de dettes à titre particulier, 1898 (*Ann. de dr. comm.* 1899, bl. 82). — COVIELLO, della successione nei debiti a titolo particolare, in *Archivio Giuridico*, dl. 56 en 57. — E. TJARDA VAN STARKENBORG STACHOUWER, eenige punten uit de leer der overneming van schuld door overeenkomst, Prft. 1882. — J. W. ZIJLSTRA, overdracht of overneming van schuld, Prft. 1893. — CH. MISEROY, schuldoverneming, in *Tijdschr. v. Priv. enz.*, dl. 1 bl. 27. — S. G. CANES, schuldoverneming, Prft. 1903.

Overneming en voortzetting eener zaak, zonder of met de firma, sluit niet noodwendig in zich overneming der schulden. De schuldeischers kunnen den opvolger in de zaak niet, enkel op grond van de voortzetting der zaak, aanspreken. Eene bekendmaking of mededeeling, duidende op overneming

der verplichtingen, is noodig. Indien overneming der verplichtingen is bedongen, werkt zij niet tegen de schuldeischers zonder hun goedvinden.

Rb. Amsterdam 14 April 1881, R. B. 1884 B bl. 46; — 5 Dec. 1888, W. n°. 5675: het overnemen van eene zaak zonder de firma doet den overnemer niet (hoofdelijk) mede-aansprakelijk worden voor de schulden van zijn voorganger. — Rb. Amsterdam 31 Jan. 1896, M. v. H. 1896 bl. 189: het voortzetten van eene zaak sluit niet in zich het overnemen van de schulden der vroegere firma. — Rb. Rotterdam 10 Juni 1896, P. v. J. 1896 n°. 104, bev. Hof den Haag 7 Mrt. 1898, P. v. J. 1898 n°. 93: de nml. venn. tot voortzetting van de zaken eener command. venn. kan niet worden aangesproken voor de schulden van deze. — Rb. Amsterdam 26 April 1901, W. n°. 7692: eene naaml. venn. tot voortzetting van het bedrijf eener ontbonden naaml. venn. is tegenover derden niet gebonden tot nakoming der verplichtingen, voortvloeiende uit de met dezen door de ontbonden venn. gesloten overeenkomsten.

De verkooper eener zaak, die toestaat dat onder zijn naam door den kooper wordt gehandeld, is aansprakelijk voor de door dezen aangegane verplichtingen, althans wanneer de overneming niet bekend is gemaakt.

b. Tegenover schuldenaren. Art. 668 B. W.

Overneming en voortzetting eener zaak sluit niet noodwendig in zich overneming der schuldvorderingen. Bekendmaking van de overneming eener zaak is niet beteekening in den zin van art. 668 al. 2 B. W.

Hof Amsterdam 12 Febr. 1886, W. n°. 5360, cass. verw. H. R. 4 Febr. 1887, W. n°. 5399: eene vennootschap, ten doel hebbende de voortzetting van de zaken eener ontbonden vennootschap, is ontvankelijk in het hooger beroep van een vonnis, waarbij eene door de ontbonden vennootschap ingestelde vordering werd afgewezen. — Rb. Rotterdam 21 Mrt. 1894, W. n°. 6498: wie de zaken van een ander overneemt met alle schulden en rechten kan nakoming of ontbinding van een door zijn voorganger gesloten koopovereenkomst vorderen.

Regeling van het onderwerp in §§ 25—28 DHgb. Zie ook art. 20 Hong. Hwb, en, voor de overdracht van de portefeuille bij levensverzekeringmij^{en}, art. 14 van de Eng. Life-Assurance-Companies-Act van 1870.

§ 11. DE FIRMA.

L. GOLDSCHMIDT, Handb. d. Hr., 3de dr., dl. 1, bl. 243. — ER-LANGER, über Ursprung und Wesen der Firma, Prft. 1892. — V. EHRENBURG, über das Wesen der Firma, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 28, bl. 25. — O. OPET, Beiträge zum Firmenrecht, aldaar, dl. 49, bl. 51. — TH. OLSHAUSEN, das Verhältnis der Namenrechte zum Firmenrecht, 1900. — MÜLLER, die Lehre von der Geschäftsfirma nach Schw. Obligationenrecht, 1884. — MAUNOURY, du nom commercial, 1894. — M. AMAR, dei nomi, dei marchi e degli altri segni, e della concorrenza nell' industria e nel commercio, 1893. — D. M. KERLY, the law of trade-marks, trade name and merchandise-marks, 2de dr. 1901. — W. DE VEER, de firma als naam waaronder handel gedreven wordt, Prft. 1889. — G. KIRBERGER, eenige beschouwingen over de firma, in Themis 1895, bl. 523. — Zie ook hierboven bl. 69.

Naar Nederlandsch recht is de firma :

1°. de naam waaronder iemand handelt, indien deze is een andere dan de burgerlijke naam; zie artt. 30 en 76 K.

Een enkel persoon, onder een firma handelende, behoort in rechte op te treden onder zijn eigen naam, niet onder de firma.

De bevoegdheid van een enkel persoon om een firma aan te nemen, wordt erkend door Hof Zd. Holland 19 Mrt. 1866, M. v. H. 1866 bl. 96; Rb. Amsterdam 15 Mei 1879, P. v. J. 1879 n°. 42, en 25 Oct. 1895, W. n°. 6704; — om ook onder die firma in rechte op te treden door Rb. Rotterdam 20 Mei 1863, M. v. H. 1864 bl. 45; Rb. Maastricht 9 Juni 1864, ald. bl. 178. — Zie ook Rb. Amsterdam 15 Mei 1879, b. a. *20 Mrt. 1866*

Gevolgen van het abusievelijk dagvaarden eener vennootschap, terwijl onder de firma slechts één persoon handelt: Rb. Tiel 22 Mei 1885, W. n°. 5247: wie zich als vennootschap voordoet, kan als venn. gedagvaard worden; — Rb. den Bosch 17 Dec. 1897, W. v. Not. en Reg. n°. 1470 (verwerping van de exceptie van nietigheid der dagv.); — Rb. Amsterdam 20 Apr. 1900, W. n°. 7444, bev. Hof Amsterdam 17 Mei 1901, W. nos. 7614 en 7660: een verstekvonnis, tegen de veronderstelde vennootschap verkregen, kan worden tenuitvoergelegd tegen hem die de firma voert (gedaagde noemde zich handelsvennootschap onder de firma X).

2°. De naam waaronder vennoten gezamenlijk handelen.

Zie artt. 1682 B. W.; 5 2°. Rv.; 16, 20, 21, 30, 36 K. De sanctie op de overtreding van art. 30 K. wordt gevonden in art. 29 K.

Een uitsluitend recht op de firma bestaat niet.

Aanneming of nabootsing van eens anders firma kan, als oneerlijke mededinging, een onrechtmatige daad wezen. Verg. § 12.

Zie KIST-VISSER, dl. 1, bl. 140. — v. JHERING, Rechtsschutz gegen injuriöse Rechtsverletzungen, in Jahrb. f. d. Dogm., dl. 23, bl. 320. — MOLENGRAAFF, de „oneerlijke concurrentie” voor het forum van den Nederlandschen rechter, in Rgl. Mag. 1887, bl. 373. — KIRBERGER, t. a. p., bl. 544. — KOHLER, das Individualrecht als Namenrecht, in Archiv. f. bürgerl. Recht, dl. 5, bl. 77.

Eigendom of wel een uitsluitend recht op den naam of de firma wordt erkend door Rb. Rotterdam 30 Mei 1866, W. n°. 2829; Hof Zd. Holland 15 Febr. 1875, R. Bijbl. 1875 B bl. 204; Rb. Rotterdam 10 Oct. 1877, W. n°. 4181; Rb. den Haag 21 Dec. 1877, W. n°. 4189 (met beroep op art. 30 K.); Rb. Amsterdam 19 Dec. 1879, P. v. J. 1880 n°. 3*; Hof Arnhem 13 April 1881, W. n°. 4699; Rb. den Haag 17 Mrt. 1882, W. n°. 4767; H. R. 21 April 1882, W. n°. 4770; Rb. Amsterdam 6 Oct. 1885, W. n°. 5327; Rb. Utrecht 2 Nov. 1887, W. n°. 5493 (met beroep op art. 625 B. W.); Rb. Groningen 2 Febr. 1888, W. n°. 5609.

Verg. art. 876 Schw. Obl. R. „Die Firma ... steht den Berechtigten zu ausschliesslichem Gebrauche zu. — Wer durch den unbefugten Gebrauch der Firma beeinträchtigt wird, kann den Unberechtigten auf Unterlassung der weiteren Führung der Firma und auf Schadenersatz belangen.”

Uitvoerige regeling van de firma in Duitschland (§§ 17—37 Hgb.), Oostenrijk, Hongarije, Zweden, Denemarken, Noorwegen en Zwitserland (artt. 865—876 Schw. Obl. R.). Firma: de naam waaronder de koopman handel drijft en welken te doen inschrijven bij verplicht is.

Het stelsel der firmawaarheid. Het is aangenomen in Zwitserland. Obl. R. artt. 866, 872 en 874: als de koopman sterft of zijn zaak overdoet, kan de opvolger de firma niet aanhouden. Anders §§ 22 en 24 DHgb.

L. SIEGMUND, zur Revision des schweizerischen Firmenrechts, 1898.

In Engeland bestaat vrijheid zonder inschrijving.

Wetsontwerpen betr. de firma: van de Staatse commissie tot herz. van het Wetb. van Kooph., 1890; van de regeering, ingediend 2 Oct. 1895, ingetrokken 1897. — Zie Z. v. D. BERGH, de wetsontwerpen op de firma, in Rgl. Mag. 1896, bl. 98 (Verg. W. no. 6780).

§ 12. ONEERLIJKE OF ONRECHTMATIGE MEDEDINGING (onderkruiping).

Oneerlijke of onrechtmatige mededinging: concurrence déloyale, illoyale Concurrenz, unehrlicher Wettbewerb, unfair competition, concorrenza sleale.

E. POUILLET, traité des marques de fabrique et de la concurrence déloyale en tous genres, 4de dr. 1898. — E. BERT, traité théorique et pratique de la concurrence déloyale, 1888. — DE MAILLARD DE MARAFY, grand dictionnaire international de la propriété industrielle, 6 dl. 1889/92. — H. ALLART, traité théorique et pratique de la concurrence déloyale, 1892. — R. BARBIER, de la concurrence déloyale, 1895. — TH. WEISS, die concurrence déloyale, ihr Begriff etc., 1894. — A. SIMON, die concurrence déloyale, ihr Begriff etc., 1894. — H. SCHULER, die concurrence déloyale etc., Prft. 1895. — J. VALOTTON, la concurrence déloyale et la concurrence illicite, Prft. 1895. — L. LACOUR, des fausses indications de provenance, in Ann. de dr. comm. 1903/4. — O. MAYER, die Concurrence déloyale, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 26, bl. 363. — R. ALEXANDER-KATZ, die unredliche Konkurrenz, 1892. — H. MITTLER, illoyale Concurrenz und Markenschutz, 1897. — P. BAUER, der unlautere Wettbewerb u. seine Behandlung im Recht, 1902. — T. C. GIANNINI, la concorrenza sleale, 2 dl. 1901. — MOLENGRAEFF, de oneerlijke concurrentie enz., in Rgl. Mag., t. a. p. — P. J. M. AALBERSE, oneerlijke concurrentie en hare bestrijding volgens het Nederlandsche recht, Prft. 1897 (zie Rgl. Mag. 1898, bl. 321). — BEGUIN, de oneerlijke concurrentie in wetgeving en rechtspraak, in Rgl. Mag. 1897, bl. 208 en 539. — D. J. JITTA en AALBERSE, praeadviezen, Hand. Ned. Jur. Ver. 1903, dl. 1; debatten, aldaar dl. 2.

Zie ook KOHLER, das Recht des Markenschutzes, Litteraturverzeichnis.

Oneerlijke mededinging (*onderkruiping*) heeft plaats, wanneer iemand, om de clientèle van een ander tot zich te

trekken of eigen afzet te bevorderen, middelen gebruikt die in strijd zijn met de goede trouw en de eerlijkheid in het verkeer, spec. die strekken tot misleiding van het publiek ten nadeele van den concurrent (Rgl. Mag. 1898, bl. 323).

„La concurrence déloyale est un véritable Protée” (POUILLET).

Oncerlijke mededinging is een onrechtmatige daad, vallende onder art. 1401 B. W. In geval van kwaadsprekerij (dénigrement) kan ook art. 1408 B. W. van toepassing zijn.

Toewijzing der vordering wegens kwaadsprekerij op grond van art. 1408: Hof Leeuwarden 12 Nov. 1884, W. n°. 5209; — Hof Arnhem 18 Mrt. 1885, W. n°. 5221; — Rb. Amsterdam 13 Dec. 1888, P. v. J. 1889 n°. 21; — op grond van art. 1401: Rb. Zwolle 14 Mrt. 1894, W. n°. 6481, bev. Hof Arnhem 16 Jan. 1895, W. n°. 6618; — Rb. den Bosch 25 Juni 1897, Wbl. Not. en Reg. n°. 1468; — Rb. Roermond 25 Mei 1899, W. n°. 7396, bev. Hof den Bosch 8 Mei 1900, W. n°. 7450. — Zie voorts Hof Arnhem 22 Nov. 1899, W. n°. 7405.

P. SUMEN, rapports entre la concurrence déloyale et la diffamation, in Ann. de dr. comm. 1898, bl. 33.

Verschillende uitlegging van art. 1401. Bij de enge opvatting, dat „onrechtmatige daad” is „eene handeling in strijd met eene wet of wettelijke verordening”, is oncerlijke mededinging geen onrechtmatige daad. Zij is dat wèl bij de ruimere opvatting, dat „onrechtmatige daad” is „iedere handeling in strijd met hetgeen in het maatschappelijk verkeer den eenen mensch tegenover den ander betaamt” (in strijd, hetzij met de beschreven, hetzij met de onbeschreven in het maatschappelijk verkeer geldende gedragsregels).

Zie voor de enge opvatting: OPZOOMER, het B. W. verklaard, dl. 6, bl. 313; DIEPHUIS, N. B. R., dl. 11, bl. 81; N. K. F. LAND, beschouwingen over de verbintenis uit onrechtmatige daad, 1896; D. SIMONS, ons burgerlijk delictsrecht, in Themis 1902, bl. 6 v.; voorts H. J. KRIST, over de verbintenissen die uit onrechtmatige daad ontstaan, volgens art. 1401 en 1402 B. W., Prft. 1861; A. v. D. DOES DE BYE, de verplichting tot schadevergoeding wegens onrechtmatige daad volgens het Ned. recht, in Themis 1866, bl. 389; F. A. R. A. VAN ITTERSUM, eene nadere beschouwing van de vereischten voor de actie van art. 1401 B. W., in N. Bijdr. 1866, bl. 101; W. THORBECKE, iets over

de verbintenis tot schadevergoeding wegens onrechtmatige daad, Prft. 1867. — Voor de ruime opvatting: BELINFANTE, wat is onrechtmatige daad en wat is schuld, volgens art. 1401 B. W., in Themis 1865, bl. 341, 1869, bl. 285; MOLENGRAAFF, t. a. p., bl. 384; HAMAKER, het recht en de maatschappij, 1888, bl. 99; J. H. ROELFSEMA, de beteekenis der woorden „onrechtmatig” en „schuld” in art. 1401 B. W., Prft. 1893 (verg. W. n°. 6310); AALBERSE, a. w. bl. 64; Praeadvies, b. a.

H. L. DRUCKER, naar aanleiding van eenige vonnissen uit den laatsten tijd over art. 1401 B. W., in Rgl. Mag. 1890, bl. 582.

Overzichten der rechtspraak: tot 1884 bij ROELFSEMA, tot 1896 bij AALBERSE. — Rb. Rotterdam 5 Jan. 1903, W. n°. 7936; — Rb. Zwolle 29 April 1903, W. n°. 7971; — Hof Amsterdam 20 Nov. 1903, W. n°. 8111; — Rb. Alkmaar 11 Febr. 1904, W. n°. 8131.

Over de leer van het *Individualrecht* als grondslag voor het leerstuk der oneerlijke mededinging zie men KOHLER, das Autorrecht, in Jahrbücher f. d. Dogmatik, dl. 18, bl. 123; das Recht des Markenschutzes, bl. 1, 73; das Recht an Zeitungstiteln, in Centralblatt f. d. jurist. Praxis, § 1.

Overzicht van de rechtspraak in zake oneerlijke mededinging tot 1887 bij MOLENGRAAFF, t. a. p.

Latere rechtspraak: Rb. Rotterdam 12 Nov. 1887, W. n°. 5506; Rb. Groningen 2 Febr. 1888, W. n°. 5609; Rb. Zwolle 14 Mrt. 1894, bev. Hof Arnhem 16 Jan. 1895, b. a.; Rb. Amsterdam 2 Jan. 1894, W. n°. 6490, bev. Hof Amsterdam 8 Febr. 1895, W. n°. 6679; Rb. Amsterdam 13 Juni 1895, W. n°. 6723; Kgt. Bergen op Zoom 6 Nov. 1895, W. n°. 6772, vern. Rb. Breda 30 Juni 1896, W. n°. 6855; Rb. Breda 24 Mrt. 1896, W. n°. 6815; Hof den Bosch 13 April 1897, P. v. J. 1897 n°. 78; Rb. Amsterdam 8 Nov. 1898, P. v. J. 1899 n°. 45; Hof Leeuwarden 23 Mei 1900, bev. Rb. Groningen 3 Mrt. 1899, P. v. J. 1900 n°. 44; Rb. Rotterdam 15 April 1901, W. n°. 7724; 6 Nov. 1901, P. v. J. 1902 n°. 154, W. n°. 7768; 21 April 1902, P. v. J. 1902 n°. 144, W. n°. 7754, bev. Hof den Haag 28 Dec. 1903, P. v. J. 1904 n°. 320; Rb. Amsterdam 17 Jan. 1902, P. v. J. 1902 n°. 186; Rb. Utrecht 3 Dec. 1902, W. n°. 7855 (oneerlijke conc. krenkt niemands recht en is dus geen onrechtmatige daad); Rb. Leeuwarden 15 Mei 1902, vern. Hof Leeuwarden 22 April 1903, W. n°. 7919 (ruime uitlegging v. art. 1401); Rb. Rotterdam 8 Febr. 1904, W. n°. 8089.

Strekking der vordering: 1°. tot verklaring dat de hande-

ken van de handelingen van de hand-
 1900 8163 (over de onrechtmatige
 handelingen onrechtmatige daad)

ling onrechtmatig is; 2°. tot vergoeding der toegebrachte schade; 3°. tot verwijdering of wegneming van het onrechtmatig verrichte of tot verbod met de handeling voort te gaan; 4°. tot schadevergoeding voor het geval van niet-voldoening aan het rechterlijk bevel; 5°. tot machtiging zoo noodig zelf ongedaan te maken, wat onrechtmatig is verricht.

Zie MOLENGRAAFF over 2°—4°, t. a. p., bl. 412, en over 4° en 5° in Hand. Ned. Jur. Ver. 1900, dl. 1 bl. 7, 23, 39; — DRUCKER over 2° in Rgl. Mag. 1889, bl. 369, en over 4° in Rgl. Mag. 1892, bl. 231: — AALBERSE over 2°—4°, a. w., bl. 107 (rechtspraak op bl. 114 v.), 130 en 138. — 5°. werd toegestaan door Rb. Amsterdam 18 Mrt. 1897, W. no. 7027, en Rb. Rotterdam 8 Febr. 1904, W. no. 8089, geweigerd door Rb. Amsterdam 13 Juni 1895, W. no. 6723, en Rb. Breda 30 Juni 1896, W. no. 6855. — Verg. over 3° H. R. 13 Mrt. 1903, W. no. 7899, en over 3° en 4° Rb. Amsterdam 26 April 1901, W. no. 7643; Hof Arnhem 5 Mrt. 1902, W. no. 7796 (weigering): Rb. Rotterdam 8 Febr. 1904, b. a. (toewijzing).

Frankrijk. — Wet van 30 April 1886, relative à l'usurpation des médailles et récompenses industrielles (strafwet).

Duitschland. — Wet van 27 Mei 1896, zur Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbes (zie BEGUIN, in Rgl. Mag. 1897, bl. 208). — POESCHL, die Praxis des Gesetzes zur Bekämpfung enz., 1903.

§ 13. HANDELS- EN FABRIEKSMERKEN.

C. G. HOMELJER, die Haus- und Hofmarken, 1870. — G. LASTIG, Markenrecht und Zeichenregister. Ein Beitrag zur Handelsrechtsgeschichte, 1890. — GOLDSCHMIDT, Universalgeschichte enz., dl. 1, bl. 242.

M. P. G. KAPPEYNE v. D. COPPELLO, overzicht van de geschiedenis en jurisprudentie der Ned. wetgeving op de handels- en fabrieksmerken, 1886. — MOLENGRAAFF, in Rechtsgeleerd Magazijn, t. a. p. — H. C. DRESSELHUIJS, eenige beschouwingen naar aanleiding van de wet o. d. handels- en fabrieksmerken, Prft. 1894. — POUILLET, a. w. — DE MAILLARD DE MABAFY, a. w. — BRAUN, nouveau traité des marques de fabrique et de commerce, 1880. — M. PELLETIER, droit industriel. Brevets d'invention, marques de fabrique, modèles et dessins, nom commercial, concurrence déloyale, 1893. — J. LUCIEN-BRUN, les marques de fabrique et de commerce, 2de dr. 1897. — C. COUHIN, la propriété industrielle, artistique et littéraire, 3 dl., 1898. — PH. DUNANT, traité des marques de

fabrique et de commerce en Suisse, 1898. — KOHLER, das Recht des Markenschutzes, 1885, alwaar eene opgave van de literatuur. — P. SCHMID, das Warenzeichenrecht nebst ein Ueberblick über die Bestimmungen wider d. unlaut. Wettbewerb, 1899. — R. STEPHAN en P. SCHMID, der Schutz der gewerblichen Urheberrechte des In- und Auslandes, 1899. — K. SCHIMA, über die neueste Entwicklung des Markenschutzwesens in Oesterreich, 1893. — D. M. KERLY, a. w. — W. N. LAWSON, the law and practice under the patents, designs and trademarks acts, 3de dr. 1898. — L. B. SEBASTIAN, the law of trade marks and their registration, 4de dr. 1899. — W. H. BROWNE, a treatise on the law of trade-marks and analogous subjects (Am.), 2de dr. 1898. — AMAR, a. w.

Droit industriel, het recht met betrekking tot de nijverheid, omvattende in het bijzonder de wetten op de mijnen, den industrieelen eigendom, het spoorwegrecht, den rechtstoestand der arbeiders. LYON-CAEN en RENAULT, *Traité*, 2° dr. dl. 1, n°. 12.

Propriété industrielle, industrieele eigendom, omvat het recht betreffende de octrooien, nijverheidsteekeningen en modellen, den handelsnaam en de handels- en fabrieksmerken.

M. PELLETIER, *revue pratique de droit industriel*, sedert 1893.

Industrierecht; deze term wordt door Duitsche schrijvers gebruikt om het recht betreffende handels- en fabrieksmerken, modellen en teekeningen, oneerlijke mededinging, enz. aan te duiden.

KOHLER, *Autor-, Patent- und Industrierecht*, in *Archiv für Deutsches Handels- u. Wechselrecht*, dl. 47 en volg.

Wet van 22 Germinal an XI (12 Apr. 1803), relative aux manufactures, fabriques et ateliers, artt. 16—18.

Wet van 25 Mei 1880, S. n°. 85, gewijzigd bij wet van 22 Juli 1885, S. n°. 140.

Wet van 30 Sept. 1893, S. n°. 146, gew. bij wet van 30 Dec. 1904, S. n°. 204 (Merkenwet). Artt. 337—339 Swb. (art. 337 gew. bij art. 6 der wet v. 15 Jan. 1886, S. n°. 6). — K. B^{en}, tot uitvoering der wet v. 1893 voor Nederl.-Indië; Suriname en Curaçao, 9 Nov. 1894, S. nos. 159—161.

H. v. D. HOEVEN, verzameling der stukken en beraadslagingen. Wetgeving, jg. 1893, 2de stuk. — QUARLES v. UFFORD en SCHLINGEMANN, de rechtspraak v. d. Arr.-Rb. te 's-Gravenhage op grond van de wet op de fabrieks- en handelsmerken, dl. 1 en 2.

Handels- of fabrieksmerk is het merk- of herkenningsteeken, dat op handels- of fabriekswaren of hare verpakking door dengene, die ze in den handel brengt, of door den fabrikant geplaatst wordt, ten einde ze van soortgelijke waren van andere herkomst te onderscheiden. Behoudens het bepaalde bij art. 4 al. 3, kan ieder onderscheidingsteeken handels- of fabrieksmerk zijn.

Eene voorstelling die niet kan dienen tot onderscheiding van iemands fabrieks- of handelswaren van de waren van anderen (zooals soort-, kleur- of gewichtsaanduidingen), is, zonder meer, geen merk in den zin der wet, ook al is zij, als zoodanig, hier te lande of bij het Internationaal Bureau te Bern (H. R. 14 Febr. 1902, W. no. 7719) ingeschreven: zie „De rechtspraak” enz., nos. 3, 5, 8, 11 en 50 („Golden Shag”, „Florida”, verschillende letters voor tabak), 29 („dubbel-stijfsel”), 30 („saccharin”), 47 („Aleppo”- [inkt]), 52 (de beeltenis van de Koningin, als behoorende tot het publiek domein en missende voldoende stabiliteit), 65 („stalen gezondheidsmatrassen”, „het bed der toekomst”); Rb. Rotterdam 21 Mrt. 1898, W. no. 7186, bev. Hof den Haag 26 Juni 1899, W. no. 7337 („Lysol”, omdat deze naam tot een gewonen stofnaam is geworden). Zie ook no. 70 (Apollinaris geen soortnaam); Rb. den Bosch 21 Jan. 1896, W. no. 6784 („Gouda-kaarsen” geen soortnaam); Rb. Haarlem 24 Jan. 1901, W. no. 7639 (strafzaak); Rb. Amsterdam 16 Oct. 1903, W. no. 8058 (Balance Spring Pen no. 120, waarboven een wapen als hoofdvoorstelling). — Overigens kunnen letters en woorden, zonder meer, een merk uitmaken: zie nos. 35, 62, 63 en 66; Hof Arahem 7 Dec. 1898, W. no. 7382, vern. Rb. Zutphen 24 Mrt. 1898, W. no. 7144; — anders ten onrechte Rb. Arnhem 22 Oct. 1895, en Hof Arnhem 12 Mei 1895, W. no. 6819 (naar aanl. van art. 337 Sr.). — DRESSELHUIJS, a. w., bl. 47 v.; 55 v.

Ten name van meer dan één rechthebbende geschiedt „ééne” inschrijving van een merk alleen dan, indien dezen allen gezamenlijk gerechtigd zijn tot de fabriek of handelsinrichting, tot onderscheiding van welker waren het merk bestemd is. Zie art. 3bis.

Doel en strekking van de Merkenwet: bestrijding der oneerlijke mededinging door versterking der burgerrechtelijke positie van hem die zich van een merk bedient. Toekenning

van een uitsluitend recht op het merk; beteekenis daarvan.

Art. 3 kent het recht tot uitsluitend gebruik aan den eersten gebruiker toe.

Miskenning van dit recht door Rb. Amsterdam 26 April 1901, W. n°. 7643.

Over hetgeen onder „gebruik” moet worden verstaan, zie men: „de Rsprk.”, n°. 51, 66. DRESSELHUYB, a. w. bl. 30 v.

Inschrijving van het merk bij het Bureau voor den industrieelen eigendom te 's Gravenhage, artt. 1, 4, 5. Eerste inzending ter inschrijving schept een vermoeden van eerste gebruik, art. 3 al. 2, welk vermoeden weer vervalt, als de inzending niet tot inschrijving leidt. Openbaarmaking der inschrijving in de *Staatscourant*, art. 6. Vooronderzoek door het Bureau.

Weigering der inschrijving (binnen acht dagen te berichten) als het ingezonden merk geen merk is (zie „de Rechtspraak”, n°s. 29, 30), in strijd is met art. 4 al. 3, of geheel of in hoofdzaak overeenstemt met dat, hetwelk voor dezelfde soort van waren ten name van een ander is ingeschreven of door een ander vroeger is ingezonden. Vordering tot bevel van inschrijving, binnen één maand, art. 9.

Zie „de Rechtspraak”, n°. 1 (Rijkswapen), 33 (strijd openbare orde). Verg. voorts over het recht, tegen weigering van inschrijving om andere dan de in art. 9 al. 1 genoemde redenen bij de rechtbank op te komen: „de Rsprk.”, n°. 64.

Vordering tot nietigverklaring der inschrijving: door den eersten gebruiker op grond van overeenstemming, geheel of in hoofdzaak, door den rechthebbende op een naam of firma, indien deze in het merk voorkomt, door den Officier van Justitie in geval van strijd met art. 4 al. 3, binnen zes maanden, art. 10.

Bij de beoordeeling van de overeenstemming van twee merken komt het aan op de hoofdvoorstelling dier merken en den indruk dien het niet altijd even scherp toezien groote publiek daarvan moet ontvangen. Zie „de Rechtspraak”, doorlopend.

Regeling der proceduren tot bevel van inschrijving en tot nietigverklaring van inschrijving, artt. 11—15. De rechtbank in den Haag is uitsluitend bevoegd.

Eene veroordeeling in de kosten kan niet worden uitgesproken: „de Rechtspraak”, nos. 22, 27, 49.

Bij het verzoekschrift in cassatie moet een wettelijke vertegenwoordiger (advocaat) worden aangewezen: „de Rechtspraak”, nos. 64 (H. R. 4 Apr. 1899), 65 (H. R. 4 Apr. 1899). Anders: hoofdartikel W. n°. 7264.

Maatregelen van openbaarheid, artt. 16 en 17.

Beteekenis van de inschrijving. Zij schept niet rechten, maar verschaft bekendheid aan beweerde rechten. De eerste gebruiker die verzuimd heeft de nietigverklaring der inschrijving te vorderen binnen den in art. 10 bepaalden termijn, behoudt zijn recht, art. 10 al. 1 („onverminderd andere hem ten dienste staande rechtsmiddelen”). Hij kan alsnog de nietigverklaring verzoeken, „ingeval zijn recht uit een rechterlijk gewijsde blijkt”, art. 10 al. 2.

Het verschil dat reeds bij de behandeling der wet (v. D. HOEVEN, Verzameling, bl. 58 v., 60 v., 61—69) bestond over het rechtsgevolg der inschrijving, werd in dezen zin beslecht door de wijzigingswet van 1904. — Z. v. D. BERGH, het rechtsgevolg der inschrijving van fabrieksmerken, in Rgl. Mag. 1897, bl. 61.

Aan de inschrijving van het merk ontleent degene, te wiens verzoeken deze is geschied, niet het recht zich te verzetten tegen inschrijving van hetzelfde merk door hem die bewijst daarvan de eerste gebruiker te zijn; zie art. 10 j°. art. 3 al. 2.

Anders H. R. 6 Mei 1898, „de Rsprk.” n°. 49, W. n°. 7126; — v. ITERSUM, in Rgl. Mag. 1898, bl. 563 (waartegen TEIXEIRA DE MARTOS in W. n°. 7239).

Verval van „de kracht eener inschrijving” (art. 18): 1°. door doorhaling, 2°. door verloop van 20 jaren. Ook 3°. door opheffing der fabriek of handelsinrichting. — Vernieuwing der inschrijving, art. 19.

Aanteekening van den overgang van het recht op een merk geschiedt alleen, „indien tevens de fabriek of handelsinrichting, tot onderscheiding van welker waren het merk bestemd is”, aan denzelfden persoon is overgegaan, art. 20.

Nietigverklaring van de aanteekening van den overgang van een merk kan niet bij verzoekschrift worden gevorderd: „de Rsprk.”, n°. 48.

Overgangs- en slotbepalingen, artt. 22—27.

Rechtsvordering tot handhaving van het merkenrecht. Zij strekt tot erkenning van recht, tot vernietiging of wegneming van hetgeen in strijd daarmee is verricht, en tot verbod zich verder van het merk te bedienen, zoo noodig ook tot schadevergoeding. *Dat het recht opzettelijk of desbewust is geschonden, is geen vereischte.

Hof Arnhem 22 Jan. 1896, W. n°. 6813. — Hof den Haag 15 Juni 1896, W. n°. 6848, vern. Rb. Rotterdam 22 Mei 1895, W. n°. 6684; — Rb. Utrecht 2 Nov. 1887, W. n°. 5493; — Rb. Amsterdam 10 Mrt. 1898 en 16 Oct. 1903, W. nos. 7183 en 8058 (tevens beslissende dat opzet niet is een vereischte voor een onrechtmatige daad); — 17 Jan. 1902, P. v. J. 1902 n°. 186. — Hof Arnhem 5 Mrt. 1902, W. n°. 7796. — Zie ook Rb. Arnhem 17 Mei 1888, W. n°. 5621; — Rb. Rotterdam 25 Apr. 1894, W. n°. 6515 (vern. Hof den Haag 11 Nov. 1895, W. n°. 6749).

Onjuist Rb. Amsterdam 26 Juni 1884, W. n°. 5166, en 4 Febr. 1886, P. v. J. 1886 n°. 24* (opzet wordt vereischt).

Gelet moet worden niet uitsluitend op de hoofdvorstelling maar ook op den algemeenen indruk, dien de merken maken: Rb. Rotterdam 25 April 1894, Hof den Haag 11 Nov. 1895, b. a.; ook Rb. Amsterdam 10 Mrt. 1898 en 17 Jan. 1902, b. a. — Bovenal moet worden gelet op de hoofdvorstellingen: Rb. Zwolle 4 Mei 1898, W. n°. 7214. — Rb. Amsterdam 12 Oct. 1900, W. n°. 7600: er moet wezen zoodanige nabootsing, dat verwarring bij het publiek daarvan het gevolg moet wezen. — Rb. Amsterdam 26 April 1901, W. n°. 7643.

Zie ook Rb. Utrecht 26 Nov. 1902, W. n°. 7847 (overeenstemming in hoofdzaak niet aangenomen). — Rb. Maastricht 12 Jul. 1904, W. n°. 8101 (op de hoofdvorstelling mag niet worden gelet, als deze het Rijkswapen is).

De rechthebbende kan zich, indien hij schade heeft geleden, bepalen tot eene vordering uit onrechtmatige daad, bestaande in de schending van het merkenrecht. Verg. hierboven § 12.

De vorderingen tot handhaving van merkenrecht en tot schadevergoeding wegens onrechtmatige daad komen ook den eersten gebruiker toe, die zijn merk niet heeft doen inschrijven: H. R. 11 Dec. 1903, W. n°. 8006, cass. verw. Hof Amsterdam 23 Jan. 1903, W. n°. 7877, vern. Rb. Amsterdam 26 Apr. 1901, W. n°. 7643.

Het recht op een merk dat niet is ingeschreven, gaat te niet: 1°. door niet gebruik gedurende drie jaren, art. 3

lid 1; 2°. door het gebruik vrij te laten. DRESSELHUYS, Prft. bl. 76 v.

Internationale overeenkomst van 20 Mrt. 1883, te Parijs gesloten, tot bescherming van den industricelen eigendom, tusschen Nederland, België, Brazilië, Spanje, Frankrijk, Guatemala (sedert weder uitgetreden), Italië, Portugal, Salvador (sedert weder uitgetreden), Servië en Zwitserland, waartoe later toegetreden Ecuador (sedert weer uitgetreden), Groot-Brittannië, Tunis, Noorwegen, Zweden, Dominica, de Vereenigde Staten, Denemarken, Japan, het Duitsche Rijk en Cuba, gewijzigd bij overeenkomst te Brussel van 14 Dec. 1900.

Wet van 23 April 1884, S. n°. 53, houdende goedkeuring van de overeenkomst. K. B. v. 2 Aug. 1884, S. n°. 189 (plaatsing in het *Staatsblad*) — Wet van 7 Juni 1902, S. n°. 85; K. B. van 30 Aug. 1902, S. n°. 177.

Schikking betreffende de internationale inschrijving van fabrieks- en handelsmerken, 14 April 1891 te Madrid getroffen tusschen België, Spanje, Frankrijk, (Guatemala), Italië, Nederland, Portugal, Zwitserland en Tunis, waartoe later toegetreden Brazilië en Cuba. Add. overeenkomst van 14 Dec. 1900 te Brussel.

Wet van 12 Dec. 1892, S. n°. 270. K. B. van 25 Mrt. 1893, S. n°. 55 (plaatsing in het *Staatsblad*). — N. C. M. SMITS VAN OYEN, het internationale recht der handels- en fabrieksmerken, Prft. 1894 — A. OSTERRIETH en A. AXTER, die internationale Uebereinkunft zum Schutz des gewerbl. Eigentums etc., 1903. — Zie voorts hierboven bl. 36 v. — Règlement pour l'exécution de l'arrangement du 14 avril 1891 concernant l'enregistrement international des marques de fabrique ou de commerce, bij DRESSELHUYS, Bijl. 3, en SMITS, Bijl. 6. — Wet van 7 Juni 1902, S. n°. 85; K. B. van 30 Aug. 1902, S. n°. 177.

De vereeniging betreft de octrooien van uitvinding, de nijverheidsteekeningen of modellen, de handels- en fabrieksmerken, den handelsnaam (firma) en de oneerlijke mededinging.

Beginsel: toekenning aan de onderdanen der medecontracteerende Staten van gelijke bescherming als aan eigen onderdanen, mits de formaliteiten in elk land voorgeschreven vervuld worden. Artt. 2 en 3 der overeenkomst.

Depot van een merk in één der Staten geeft voorrang om te deponeeren in de andere Staten gedurende vier maanden. Art. 4 der gewijzigde overeenkomst; art. 3 al. 3 Merkenwet.

Gebruik van een merk voor, op een tentoonstelling uitgestalde, waren geeft voorrang van inzending ter inschrijving, in de tot de vereeniging behorende Staten, gedurende zes maanden na de aanwezigheid ter tentoonstelling. Art. 11 der gew. overeenkomst; art. 3 al. 4 Merkenw.

Het land van oorsprong beslist over de wettigheid van het merk, art. 6 der overeenkomst en art. 4 van het slotprotokol.

Artt. 7 en 9 (inbeslagneming of verbod van invoer) der gew. overeenkomst.

Centraal bureau der vereeniging, gevestigd te Bern onder den titel *Bureau international de l'Union pour la protection de la Propriété industrielle*, art. 13 der overeenkomst, art. 6 van het slotprotokol en het protokol, betreffende de inkomsten van het Bureau, van 15 April 1891 te Madrid (wet v. 12 Dec. 1892, S. n°. 270 en K. B. v. 23 Mrt. 1893, S. n°. 55).

Internationale inschrijving van fabrieks- en handelsmerken door tusschenkomst van het internationale bureau. Zie de desbetreffende schikking en add. overeenkomst en de artt. 7, 8, 9, 10, 12 al. 4, 12*bis* al. 4, 13 al. 6, 14, 15 al. 4 en 5, 16, 17, 18 al. 1 3°, 19 al. 6—9, 20 al. 3, 21 der Merkenwet.

De internationaal ingeschreven merken worden door het Nederl. Bureau ingeschreven in een afzonderlijk register, art. 8 Merkenw.

Art. 8 der overeenkomst: de handelsnaam wordt beschermd, zonder verplichting van depot, hetzij die naam al dan niet deel uitmake van een handels- of fabrieksmerk. Zie ook artt. 9 en 10 (inbeslagneming of verbod van invoer).

Anders ten onrechte Rb. Amsterdam 2 Mrt. 1883, R. Bijbl. 1883, D bl. 29. — Zie Rgl. Mag. 1887, bl. 427 v.

Conferentie der toegetreden Staten te Rome, 29 April—11 Mei 1886: *Journal du dr. int. privé*, dl. 13, bl. 257; SMITS VAN OYEN, bl. 54 v.; — te Madrid 2—14 April 1890: *Journ. d. dr. int. privé*, dl. 17, bl. 984 v.; SMITS VAN OYEN, bl. 62 v.; — te Brussel Dec. 1900: *la Propriété industrielle* v. 20 en 28 Febr. 1901.

Association internationale pour la protection de la propriété

industrielle, in 1897 te Brussel gesticht. Zij geeft sedert 1897 een *Annuaire* uit (Fransche en Duitse uitgave).

Afzonderlijke tractaten of verklaringen over de bescherming van handels- en fabrieksmerken zijn gesloten of uitgewisseld met: Brazilië 26 Juli 1878 (K. B. 8 Juni 1879, S. n°. 108), België 22 Oct. 1880 (K. B. 29 Oct. 1880, S. n°. 186), Denemarken 14 Jan. 1881 (K. B. 28 Jan. 1881, S. n°. 24), Rusland 7 April 1881 (K. B. 1 Mei 1881, S. n°. 54), Zwitserland 27 Mei 1881 (K. B. 28 Juni 1881, S. n°. 125), Duitschland 28 Dec. 1881 (K. B. 3 Jan. 1882, S. n°. 11), Frankrijk 19 Apr. 1884 (K. B. 20 Juli 1884, S. n°. 169), Oostenrijk-Hongarijë 3 Sept. 1886 (K. B. 27 Sept. 1886, S. n°. 172), Griekenland 10 Mei 1895 (K. B. 22 Juli 1895, S. n°. 140), Japan 8 Sept. 1896 (verdrag van handel en scheepvaart, art. 16. Wet 2 Mei 1897, S. n°. 129; K. B. 8 Sept. 1897, S. n°. 199), Mexico 22 Sept. 1897 (tractaat van handel en vriendschap, art. 7. Wet v. 8 Apr. 1899, S. n°. 92; K. B. 11 Aug. 1899, S. n°. 200).

Vreemde wetgevingen: België, loi concern. les marques de fabrique et de commerce van 1 Apr. 1879; — Frankrijk, loi sur les marques de fabr. et de comm. van 23 Juni 1857, aangevuld door de wet van 26 Nov. 1873, gew. door de wet v. 3 Mei 1890; — Italië, wet van 30 Aug. 1868; — Zwitserland, wet van 26 Sept. 1890; — Oostenrijk, wet van 6 Jan. 1890, gew. door de wet v. 30 Juli 1895; — Duitschland, Gesetz zum Schutz der Waarenbezeichnungen v. 12 Mei 1894; — Scandinavische merkenwet: Denemarken 11 Apr. 1890, gew. bij de wet v. 19 Dec. 1899; Zweden 5 Juli 1884; Noorwegen 26 Mei 1884, gew. door de wet v. 31 Mei 1900; — Engeland, Patents, Designs and Trademarks Act van 1883, 46/47 Vict., c. 57, gew. in 1885, 1886, 1888, 1901, 1902; Merchandise Marks Act van 1887, 50/51 Vict., c. 28 (H. M. FINCH, the law relating to the Merchandise Marks Acts, 1904).

§ 14. OCTROOIEN, MODELLEN.

Propriété intellectuelle. — Brevets d'invention. — Geistige Eigentum. — Patentrecht, Urheber-, Erfinderrecht. — Immaterial- of Immaterialgüterrecht.

Verg. over de terminologie: KOHLER, das Patentrecht, Einleitung: — Autor-, Patent- u. Industrierecht, in Archiv f. Handels- und Wechselrecht, dl. 47, bl. 169 vlg.; — die Idee des geistigen Eigentums, in Archiv f. d. civ. Praxis, dl. 82, bl. 141.

Literatuur:

A. J. B. STOFFELS, de wetgeving op octrooien van uitvinding, verbetering en eerste invoering, 1851. — J. HEEMSKERK AZ, voordrachten over den eigendom van voortbrengselen van den geest, 1856. — E. STAR BUSMANN, over octrooien van uitvinding, Prft 1867. — J. FRESEMANN VIËTOR, eene bijdrage tot het leerstuk van den intellectueelen eigendom, 1868. — W. G. SCHIMMEL, uitvindingen en octrooien, 1886. — D'AULNIS DE BOUROUILLE, wederinvoering van octrooien in Nederland, in *De Economist* 1890, bl. 389. — W. J. VAN OVERBERK DE MEIJER, eenige opmerkingen over octrooien van uitvindingen, Prft. 1891.

Wet van 25 Jan. 1817, S. n°. 6, omtrent het verleenen van uitsluitende rechten op de uitvindingen en verbeteringen van voorwerpen van kunst en volksvljht. — Wet van 15 Juli 1869, S. n°. 126, tot afschaffing van het verleenen van uitsluitende rechten op uitvindingen en verbeteringen van voorwerpen van kunst en volksvljht.

Vereeniging van voorstanders eener Nederlandsche octrooi-wet, 1887. Eene nieuwe wettelijke regeling is in voorbereiding.

Buitenlandsche wetgeving. — België, wet van 24 Mei 1854; Frankrijk, wet van 5 Juli 1844, gew. wet van 7 April 1902 (octrooien), wet van 18 Mrt. 1806, portant établissement d'un conseil de prud'hommes à Lyon, in verband met de „ordonnance” van 17 Aug. 1825 (teekeningen en modellen); Engeland, zie boven; Duitschland, wet van 7 April 1891 (Patentgesetz), wet van 11 Jan. 1876 (Urheberrecht an Mustern und Modellen), wet van 1 Juni 1891 (Schutz von Gebrauchsmustern); Oostenrijk, wet van 11 Jan. 1897 (octrooien); Zwitserland, wet van 29 Juni 1888 (octrooien), van 30 Mrt. 1900 (gewerbl. Muster und Modellen).

Literatuur. — POUILLET, traité théorique et pratique des brevets d'invention, 4de dr. 1899. — POUILLET, traité des dessins et modèles de fabrique, 4de dr. 1903. — PATAILLE, annales de la propriété industrielle, artistique et littéraire, sedert 1856. — H. ALLART, traité des brevets d'invention, 2de dr. 1896. — H. RACLOT, brevets d'invention, 1897. — KLOSTERMANN, die Patentgesetzgebung aller Länder, 2de dr. 1876; das Patentrecht, in dl. 2 van ENDEMANN'S Handb. f. Hand.- See- und Wechslr. — KOHLER, Forschungen aus dem Patentrecht, 1888; Handbuch des Deutschen Patentrechts, 1901 — O. SCHANZE, Patentrechtliche Untersuchungen, 1901; das Recht der Erfindungen, 1899 —

Kommentaren der betrekkelijke wetten van PH. ALLFELD, H. ISAY (1904) en A. SELIGSOHN (2de dr. 1901). — L. MUNK, das österr. PatentG. (kommentaar), 1901. — H. MITTLER, Beiträge zur Theorie des Patentrechts, 1894. — L. EDMUNDS, the law and practice of letters patent for inventions, 2de dr. door T. M. STEVENS, 1897. — THOMPSON, handbook of patent law of all countries, 10de dr. 1899.

§ 15. DE BEURS.

Ontw. 1809, artt. 51—54; Code de comm. artt. 71—73.

Beurs is de openbare en (officiele) plaats van „samenkomst” der kooplieden en die samenkomst zelve.

Oorsprong. — De familie VAN DER BURSE, eene voorname hosteliers- en makelaarsfirma in de 14de en 15de eeuw te Brugge. Logement en plein „ter Burse”. In 1460 bestond te Antwerpen een „Beurs”, in 1531 wordt aldaar een nieuwe „beurs” gebouwd.

R. EHRENBURG, Makler, Hosteliers und Börse in Brügge vom 13. bis zum 16. Jahrh., in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 30.

GROSSMANN, die Amsterdamer Börse vor zweihundert Jahren, 1876.

Artt. 59—61 W. v. K. Art. 71 Code d. comm: „sous l'autorité du Gouvernement.”

De prijscouranten van art. 60 zijn niet officieel.

Wet van 13 Mei 1859, S. n°. 36, op het recht van successie en overgang bij overlijden, art. 23 1°. d. (gew. bij de wet v. 31 Dec. 1885, S. n°. 263). Art. 1123 2de lid B. W. (DIEPHUIS, N. B. R. dl. 9, bl. 467 v.; LAND, 2de dr., dl. 3, bl. 233).

De beurs eene plaats voor gerechtelijke aankondigingen: 568 al. 1, 569 Rv.

Onder beurstijd geen gijzeling, art. 600 n°. 3 Rv.

Verkoop tegen den koers: art. 447 al. 4 B. W.; bepaling der waarde door prijscouranten: artt. 456, 1123 al. 2 en 1463 al. 2 B. W.; regeling van den herwissel naar den wisselkoers: artt. 188—190, 192 al. 2, 3 en 5 W. v. K.; bewijs door prijscouranten: art. 621 W. v. K.; verkoop ter beurze: art. 1201 al. 2 B. W.; verzekering ter beurze: art. 262 W. v. K.

Markt is eene openbare plaats van verkoop. Van koop of verkoop ter markte spreken of naar den marktprijs verwijzen artt. 447 al. 4, 637, 1201 al. 2 B. W., artt 373 en 729 W. v. K.

Jaarmarkt of mis. Wisselbrief, betaalbaar op eene jaarmarkt, art. 153 K.

Ontwerp Staatscommissie tot herziening van tit. 4, bk. I W. v. K. (1890): Bepalingen omtrent beurzen en markten.

PELEGER, Börsenrecht, in Handwörterbuch der Staatswissenschaften, dl. 2, 2de dr. — EHRENBURG, Börsenwesen, t. a. p. — J. P. VAN TIENHOVEN, de effectenbeurs van Parijs. Organisatie. Prft. 1904.

Duitschland: Börsengesetz van 22 Juni 1896. — Oostenrijk, wetten van 1 April 1875 en 4 Jan. 1903 (B. MAYER, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 54, bl. 148).

§ 16. HANDELSBEDIENDEN EN -GEMACHTIGDEN.

E. E. VAN RAAJTE, de handelsreiziger. Prft. 1864. — RIVIÈRE, du commis-voyageur et de son préposant, 1863.

Onder handelsbedienden zijn begrepen: (winkel)bedienden, handelsreizigers, agenten (in tegenstelling tot zgn. *handels*-agenten), procuratiehouders, colporteurs, boekhouders, kassiers, enz. Art. 4 n°. 9 K.: „factoors, boekhouders en andere bedienden.”

Ontwerp Burg. Wetb. van 1820, bk. 3, tit. 10, van huur en verhuuring van diensten, art. 2637; bk. 3, tit. 15, van lastgeving, artt. 2792—2796 (factoors)

Bestaat een dienstcontract (huur van diensten) of bloot een overeenkomst van lastgeving?

Lastgeving nemen aan: Rb. Rotterdam 3 Mrt. 1875, W. n°. 3934 (handelsbediende in een wijnhandel); — Rb. Arnhem 10 Febr. 1879, W. n°. 4335; Rb. Amsterdam 4 Oct. 1883, P. v. J. 1884 n°. 6; Hof Leeuwarden 29 April 1891, P. v. J. 1891 n°. 62 (handelsreiziger; lastgeving steeds herroepelijk, doch recht op schadeloosstelling of op het salaris voor den overeengekomen tijd). — DRUCKER, in Rgl. Mag. 1894, bl. 544 v.

Over het onderscheid tusschen dienstcontract en lastgeving, zie DIEPHUIS, Ned. Burg. Regt, dl. 12, bl. 311 v.; dl. 13, bl. 5 v. — P. J. VAN BEYMA, in Themis 1867, bl. 252. — W. E. CAL-

KOEN, de rechtspositie van den handelsagent, Prft 1901, bl. 60 v. (lastgeving is opdracht tot het verrichten van rechtshandelingen, waarvan het economisch gevolg den lastgever toevalt). — PLANIOL, traité de droit civil, dl. 2, n°. 2232 (le mandat a pour objet propre des actes juridiques à accomplir pour le compte du mandant).

Al de genoemde personen stellen hun arbeidskracht gedurende zekeren tijd tot het verrichten van zekere werkzaamheden ter beschikking van een ander; zij verbinden zich gedurende een zeker tijdsverloop bepaalde of nader aan te wijzen werkzaamheden in dienst van hun principaal tegen genot van loon te verrichten. Er is dus dienstbetrekking.

DIEPHUIS, a. w., dl. 12, bl. 305 v., 313 v. — DRUCKER, in Rgl. Mag. 1894, bl. 535, en Ontwerp van wet tot regeling van de arbeidsovereenkomst, bl. 28 v. — Ontwerp van wet tot wijziging van de bepp. in het Burg. Wetb. omtrent huur van dienstboden enz., 1904. Memorie van Toelichting § 6 (uitg. Tjeenk Willink, bl. 35 v.). — CALKOEN, a. w., bl. 51 v. — PLANIOL, a. w., dl. 2, nos. 1877 v. — Rb. Maastricht 18 Mrt. 1897, W. n°. 6974.

Hierin wordt verandering niet gebracht door het beding, dat de handelsbediende in de winst zal deelen (tantiëmist, commis intéressé; participation aux bénéfices, profit-sharing), of provisie zal genieten (provisie-reiziger). Een maatschap wordt niet aangegaan. Zie art. 390 W. v. K. (schipper varende op aandeel in de winst).

C. CROME, die partiarischen Rechtsgeschäfte, 1897. — H. DERNBURG, das bürgerl. Recht, dl. 2, afd. 2, bl. 532. — STAUB, Kommentar zum Hgb., 67e dr., op § 65. — LYON-CAEN en RENAULT, Traité, dl. 2, n°. 58 v. — H. R. 9 Mei 1881, W. n°. 4644; — Hof Amsterdam 27 Mei 1898, W. n°. 7178.

Van winstdeeling is te onderscheiden *copartnership*.

N. P. GILMAN, profit sharing, 1889. — D. F. SCHLOSS, methods of industrial remuneration, 3e dr. 1898. — H. D. LLOYD, labour copartnership, 1898. — M. VAN LAER, la participation aux bénéfices, 1898. — P. BUREAU, l'association de l'ouvrier aux profits du patron et la participation aux bénéfices, 1898. — E. WAXWELLER, la participation aux bénéfices, 1898. — V. BÖHMERT, die Gewinnbetheiligung, 2 dl. 1878.

Rechten van den tantiëmist en den tot provisie gerechtigde als zoodanig.

Hij kan van den patroon rekening en verantwoording vorderen: J. H. VALCKENIER KIPS, de beteekenis van het woord „rekenplichtigen” in art. 771 Rv., Prft. 1891. — KIST-VISSER, dl. 1, bl. 236. — Hof den Haag 7 Mei 1888, W. n°. 5580 (bediende met aandeel in de winst). — Anders: J. H. W. Q. TER SPILL, het rechtskarakter der rekenplichtigheid, Prft 1903. — H. R. 17 Nov. 1876, W. n°. 4057 (agent tegen provisie), vern. Hof Amsterdam 4 Mei 1876, W. n°. 4035; bev. Rb. Amsterdam 12 Mrt. 1875, W. n°. 3830. — Rb. Rotterdam 19 Nov. 1887, W. n°. 5510 (agent tegen provisie). — H. R. 23 Jan. 1891, W. n°. 5989 (onderbaas van een aannemer met aandeel in de winst), cass. verw. Hof Amsterdam 18 April 1890, W. n°. 5868. — Hof Amsterdam 27 Mei 1898, b. a. (bediende met aandeel in de winst). — Zie ook Rb. Rotterdam 5 Nov. 1892, W. n°. 6275.

De tantiëmist heeft recht op overlegging van de balans (*inventaire*) en, ter controle, op overlegging (*communication*) der boeken: LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 1, n°. 291bis, dl. 2, n°. 59; — STAUB, a. w. op § 65 (Vorlegung der Bilanz und Bücher). — De tot provisie gerechtigde kan mededeeling van een uittreksel uit de boeken vorderen, §§ 65 en 91 DHgb.; — STAUB, a. w. op § 91, aant. 3. — Zie voorts TER SPILL, a. w. bl. 62 v. (inzage van boeken en bescheiden). — Verg. Rb. den Haag 19 Apr. 1904, W. n°. 8103.

Handelsbedienden zijn niet dienstboden, werklieden of werkboden. De artt. 1638 en 1639 B. W. zijn niet op hen van toepassing.

G. BELINFANTE, een woord over dienstbodenregt, in Themis 1868, bl. 341. — G. W. DE VOS VAN STEENWIJK, bijdrage tot het dienstbodenregt, Prft. 1870. — GRASHUIS, van huur van dienstboden en werklieden, in Themis 1876, bl. 183 vlg. — DIEPHUIS, Ned. Burg. Regt, dl. 12, bl. 308 v.

Voor de rechtspraak zie men DE VOS VAN STEENWIJK, a. w., en H. L. DRUCKER, de begrippen „huur van diensten” en „dienstboden en werklieden” in de Nederlandsche rechtspraak, in Rgl. Mag. 1894, bl. 499 v. — Kantoorbedienden (H. R. 16 Dec. 1859, W. n°. 2125), boekhouders en handelsreizigers worden in den regel niet tot de dienstboden, werklieden of werkboden gebracht.

Rechtspraak nà 1893: de coupon is een dienst- of werkbode: Rb. Rotterdam 19 Nov. 1894, P. v. J. 1895 n°. 1; — daarentegen niet: de kantoorbediende: Rb. Almelo 16 Oct. 1895, W. n°. 6728; de eerste modiste in een confectiezaak: Kgt. Groningen

an de hand van de handreiking van de eerste
26 Oct 1895 5 2 284.

7 Nov. 1898, P. v. J. 1898 n°. 97; de apothekersbediende: Rb. Rotterdam 4 Dec. 1899, W. n°. 7439; de chef van een winkel: Rb. Amsterdam 9 Jan. 1900, W. n°. 7480; de coupeur: Rb. Utrecht 4 Nov. 1903, W. n°. 7986.

Evenmin zijn op handelsbedienden van toepassing art. 1195 n°. 4 B. W. en art. 39 n°. 3 Regt. Org.

Art. 1195 n°. 4 niet op: den boekhouder: Rb. Amsterdam 3 April 1885, W. n°. 5280; Rb. Rotterdam 14 Nov. 1885, W. n°. 5231; — daarentegen wel op de inwonende winkeldochter: Rb. Amsterdam 13 Febr. 1867, W. n°. 2913.

Art. 39 n°. 3 niet op: den boekhouder: Hof Groningen 24 Juni 1862, Rgl. Bijbl. 1864, bl. 459; — den handelsreiziger: Kgt n°. 4 Amsterdam 15 Juli 1870, W. n°. 3266; Rb. Arnhem 10 Febr. 1879, W. n°. 4335; — den depôthouder: Rb. Amsterdam 28 Juli 1891, W. n°. 6103; — iemand belast met het bijhouden van boeken en het repareren van machines: Rb. Haarlem 13 Juni 1893, W. n°. 6392. — v. BONEVAL FAURE, Nederl. Burg. Procesrecht, dl. 1, bl. 374.

Zie nog over art. 1195 n°. 4: W. n°. 5243.

Duur der dienstbetrekking. Indien zij is aangegaan voor een bepaalden tijd, kan zij niet eenzijdig worden opgezegd. In geval van tusschentijdsch ontslag kan de bediende ontbinding der overeenkomst met schadevergoeding vorderen, artt. 1302 en 1303 B. W.

Rb. Leeuwarden 16 Oct. 1884, W. n°. 5312 (handelsreiziger); — Hof Amsterdam 8 Oct. 1897, W. n°. 7056 (vertegenwoordiger). — Zie ook Rb. Maastricht 18 Mrt. 1897, W. n°. 6974 (overeenkomst om te laten reizen), en Hof Amsterdam 30 Oct. 1885, bev. Rb. Utrecht 19 Nov. 1884, P. v. J. 1885 nos. 48* en 20* (secretaris v. d. Centraal Spw. Mij.).

Indien zij is aangegaan zonder tijdsbepaling (niet voor een bepaalden tijd), kan zij te allen tijde worden opgezegd met inachtneming van een bekwamen termijn. Artt. 1374 en 1375 B. W.

In dezen zin: Rb. Almeloo 16 Oct. 1895, W. n°. 6728 (kantoorbediende); — Rb. Utrecht 25 Juli 1900, W. n°. 7526. — Zie ook Rb. Utrecht 11 Jan. 1893, W. n°. 6284, en 29 Nov. 1899, W. N. e. R. n°. 1567: opzegging te allen tijde geoorloofd, mits een billijke schadeloosstelling worde gegeven. — Anders: ontbinding moet altijd aan den rechter worden gevraagd: Rb. Amsterdam

17 Mrt. 1892, W. n°. 6204; — partijen kunnen elk oogenblik aan de dienstbetrekking een einde maken, zonder verder tot iets gehouden te zijn: Rb. Amsterdam 11 Juli 1865, W. n°. 2738 (handelsreiziger); 31 Dec. 1883, P. v. J. 1884 n°. 29* (coupeur); — Rb. den Haag 14 Dec. 1897, W. n°. 7100 (handelsreiziger). — Verg. Rb. Arnhem 31 Mei 1869, W. n°. 3142 (directeur eener broodfabriek).

Weigering om in dienst te nemen is niet geldige opzegging; vordering tot ontbinding toegewezen: Rb. Almeloo b. a.

Uit de bepaling van het loon voor een bepaalden termijn (per week, maand, enz.) volgt niet, dat de overeenkomst voor denzelfden termijn is aangegaan.

Rb. Breda 20 Dec. 1892, W. n°. 6318; — Hof Amsterdam 8 Jan. 1897, W. n°. 6950; — Rb. den Haag 14 Dec. 1897, b. a. — Anders: Rb. Amsterdam 7 April 1892, W. n°. 6202.

Verplichtingen van partijen. De patroon is verplicht het loon te betalen en voorts tot al hetgeen is overeengekomen of door het gebruik en de billijkheid wordt gevorderd.

Onjuist: Rb. Rotterdam 17 Dec. 1887, W. n°. 5546 (de *eenige* praestatie waartoe de patroon gehouden is, bestaat in de uitbetaling van het overeengekomen loon).

Loon is verschuldigd, al praesteert de bediende geene diensten, indien de patroon deze weigert te ontvangen of den bediende heeft ontslagen: Hof Arnhem 2 Jan. 1901, W. n°. 7586; — Rb. Breda 31 Dec. 1901, W. n°. 7746; — Rb. Rotterdam 27 Apr. 1903, P. v. J. 1903 n°. 274

Met name is de patroon verplicht, indien het loon afhangt van den te verrichten arbeid, den bediende in staat te stellen tot arbeidspraestatie.

Rb. Maastricht 18 Mrt. 1897, W. n°. 6974, bev. Hof den Bosch 9 Nov. 1897, W. n°. 7081. — Anders: Rb. Amsterdam 11 Juli 1865, b. a. — Rb. Rotterdam 17 Dec. 1887, b. a.

De bediende is verplicht de overeengekomen diensten te verrichten en staat in voor zijne geschiktheid daartoe.

Ongeschiktheid tot vervulling der opgenomen taak is wanpraestatie, die den patroon recht geeft ontbinding der overeenkomst te vorderen: Hof Amsterdam 2 Mei 1902, P. v. J. 1902 n°. 168 (chef, belast met het technisch gedeelte van een bedrijf).

De dienstbetrekking kan medebrengen: volmacht om den principaal in ruimer of enger omvang aan derden te verbinden, te vertegenwoordigen. Zij wordt bepaald door hetgeen de derden met wie de bediende handelt, uit de omstandigheden waaronder deze handelt, omtrent diens bevoegdheid kunnen opmaken.

Van belang zijn de werkzaamheden, den bediende opgedragen; de volmacht gaat zoover als die werkzaamheden het noodig maken.

Aanstelling in een bepaalde betrekking, tot agent, reiziger, procuratiehouder, enz., is opdracht tot het verrichten van de werkzaamheden welke in die betrekking plegen te worden verricht, en geeft de daarmede overeenkomende volmacht; in de aanstelling ligt eene voldoende aanduiding van de taak en de bevoegdheid van den bediende.

Beperking, wijziging of intrekking van de aan de betrekking verbonden of op andere wijze toegekende bevoegdheid werkt tegen derden niet, zoolang dezen daarmede niet bekend kunnen zijn. Art. 1852 Burg. Wetb.

Openbare kennisgeving kan voldoende zijn.

H. R. 8 April 1870, W. no. 3210. — Rb. Arnhem 21 Mrt. 1889, W. no. 5704. — Rb. Groningen 13 Mei 1898, W. no. 7135.

De handelsreiziger is bevoegd verkoopen af te sluiten: Hof Nd.-Holland 2 Apr. 1846, W. no. 739, cass. verw. H. R. 26 Febr. 1847, W. no. 793; Rb. Almelo 5 Oct. 1864, W. no. 2876: mits deze vallen binnen het kader van de koopovereenkomsten, gelijk die gewoonlijk in den handel van den patroon worden afgesloten: Rb. Amsterdam 22 Nov. 1901, W. no. 7716; — hij is niet ook bevoegd betaling te ontvangen en daarvoor kwijting te geven: Rb. Arnhem 10 April 1865, M. v. H. 1865 bl. 132; Rb. Zutphen 20 Mrt. 1890, W. N. e. R. no. 1073; althans bij internationale handelsoperaties: Kg. no. 2 Rotterdam 28 Aug. 1880, W. no. 4551 (hij is alleen bevoegd bestellingen op te nemen); Rb. den Bosch 30 Mei 1884, R. B. en B. 1888, B bl. 350; — anders: Rb. den Bosch 27 Mei 1881, W. no. 4714 (in den binnenlandschen handel). — De zetbaas is bevoegd te doen, wat het dagelijksch beheer en een geregelde gang van zaken in den winkel, met het drijven waarvan hij belast is, vereischen: Rb. Arnhem, b. a. — De chef cener fabriek is bevoegd datgene te verrichten, wat noodig is

voor de exploitatie der fabriek: Rb. Groningen, b. a. — De vertegenwoordiger-procuratiehouder is bevoegd tot alle handelingen welke het drijven van een handelszaak medebrenkt, daarvoor geld op te nemen, wisselverbintenissen aan te gaan, ja in rechte op te treden: Rb. Arnhem 24 Oct. 1881, M. v. H. 1882 bl. 81. — Een filiaalhouder is bevoegd om ter uitoefening van de hem opgedragen zaak voor rekening van zijn lastgever inkoop te doen: Rb. Utrecht 4 April 1900, W. n°. 7446. — Verg. over den agent-bode eener levensverzekeringmij.: Hof den Haag 22 Juni 1903, W. n°. 7982.

Zie over de verhouding tusschen lastgeving, opdracht, eener-, en volmacht, vermogen om den lastgever te verbinden, anderzijds (volmacht de bevoegdheid [lastgeving] zooals deze zich aan derden voordoet [de schijnbare bevoegdheid], of wel volmacht eene wilsverklaring tegenover derden, onafhankelijk van de lastgeving): DERNBURG, das bürgerl. Recht, dl. 1, § 163; — LENEL, Stellvertretung und Vollmacht, in Jherings Jahrb., dl. 36, bl. 16; — HUPKA, die Vollmacht, 1901; — CALKOEN, a w., bl. 64 v. — KIST-VISSER, dl. 1, bl. 227 v.

De patroon kan den last te allen tijde herroepen, art. 1851 B. W. De dienstbetrekking eindigt daardoor niet. Deze eindigt evenmin door den dood, de curateele of het faillissement van den patroon. De volmacht vervalt, behoudens art. 1855 B. W.

Voorzoover zij lasthebbers zijn, rusten op de bedienden de verplichtingen van lasthebbers, o. a. tot het doen van rekening en verantwoording: zie Rb. Breda 2 Juni 1903, W. n°. 7983.

DHgb. Bk. 1, Absch. 5: *Prokura* und *Handlungsvollmacht* (handelsreizigers, § 55; winkelbedienden, § 56). Absch. 6: *Handlungsgehülfen* und *Handlungslehrlinge* (regeling van het dienstcontract).

Handlungsgehülfen zijn zij die in een handelszaak tot het verrichten van handelsdiensten zijn aangesteld. Zij kunnen tevens Handlungsbevollmächtigte zijn.

Schweiz. Obl. Recht, tit 15: Prokuristen, Handlungsbevollmächtigte, Handelsreisende, artt 422—429.

Cod. di comm. ital., lib. 1, tit. 12: del mandato commerciale e della commissione, cap. 1, sez. 2: degli institori e dei rappresentanti (regeling der presuntieve bevoegdheid); sez. 3: dei commessi viaggiatori di commercio; sez. 4: dei commessi di negozio.

§ 17. HANDELSAGENTEN.

W E CALKOEN, aangeh. prft. — W. IMMERWAHR, *das Recht der Handlungsagenten*, 1900.

De woorden „agent”, „handelsagent” hebben in het verkeer en in de rechtspraak geen vaste beteekenis. Hier worden bedoeld zelfstandig optredende tusschenpersonen, bemiddelaars, die in vaste betrekking staan tot een of meer koopliden, wier handelsbelangen zij waarnemen.

Over het verschil tusschen handelsagenten (agentschappen) en agenten (agentschappen) in den zin van factoor (factorijen, bijkantoren), zie CALKOEN, bl. 22 v., 39 v.

Aard van de overeenkomst tusschen principaal en agent (het agentuurcontract). De agent treedt niet in dienst van dengene die hem aanstelt; hij verbindt zich gedurende zekeren tijd zelfstandig bepaalde werkzaamheden ten behoeve van de andere partij te verrichten tegen genot van loon.

Anders: Rb. Amsterdam 6 Mei 1903, W. no. 8015: de agent is een bediende.

De verrichtingen van den agent worden niet in artt. 3 en 4 K. genoemd en zijn dus niet daden van koophandel; de agent is niet koopman.

De taak van den agent is in den regel, of alleen bestellingen op te nemen, of ten name van zijn principaal tot diens bedrijf behoorende zaken af te sluiten, alsmede dezen handelsinlichtingen te verstrekken.

Een ruimere opvatting van de taak van den agent komt voor. Zie Hof den Haag 2 Apr. 1902, W. no. 7850: het karakter van den agent is gelegen in het zaken doen voor zijn principaal, hetzij op diens naam, hetzij *op eigen naam*; en 10 Nov. 1902, t. z. p.: het is algemeen gebruikelijk dat agenten van hun principaal goederen koopen, om die later voor zich te verkoopen voor den prijs, dien zij kunnen bedingen (zgn. voorkoop); waarmede te verg. Hof den Haag 28 Mrt. 1898, W. no. 7156, in welk arrest, wat de verhouding tot derden betreft, het handelen als agent en het handelen op eigen naam tegenover elkander worden gesteld — Zie ook Rb. Amsterdam 24 Jan. 1895, W. no. 6611.

Over de aansprakelijkheid van den agent voor verkeerde inlichtingen zie Hof Amsterdam 29 Juni 1883, W. no. 4989.

Het loon is in den regel *provisie* over het bedrag der door bemiddeling van den agent tot stand gekomen transacties. Art. 1845 B. W.

„Tot stand gekomen” transacties, ook al worden ze door den principaal niet uitgevoerd: Rb. Amsterdam 7 Juni 1865, M. v. H. 1865 bl. 164; — Rb. Leeuwarden 4 Febr. 1898, bev. Hof Leeuwarden 22 Febr. 1899, P. v. J. 1899 n°. 30; — ook al komt de koopprijs niet binnen: anders ten onrechte Rb. Maastricht 2 Juni 1864, M. v. H. 1864 bl. 224 (reiziger); — een en ander tenzij den agent eenig plichtverzuim is te wijten.

Bevoegdheid en volmacht van den agent.

Uit de hoedanigheid van agent is niet tot eenige volmacht te besluiten: Rb. Amsterdam 17 Mrt. 1884, W. n°. 4654; — anders: Hof Zd. Holl. 20 Oct. 1859, M. v. H. 1859 bl. 244: de handelsagent is bevoegd voor zijn committent verbintenissen aan te gaan en dus ook die weder te vernietigen. — Zie voorts Rb. Amsterdam 26 Apr. 1901, W. n°. 7716, M. v. H. 1901 bl. 185, bev. Hof Amsterdam 3 Nov. 1902, M. v. H. 1902 bl. 209.

De generaal-agent van een brandverzekeringmij. in het buitenland, die volmacht heeft tot het sluiten van overeenkomsten van verzekering, moet geacht worden ook bevoegd te zijn tot het doen opnemen, regelen en afdoen der schade: Rb. Amsterdam 20 Febr. en 6 Dec 1867, M. v. H. 1867 bl. 131 en 376, bev. resp. Hof Nd. Holl. 25 Juni 1868 (zijne betrekking brengt mede de bevoegdheid om de Mij. in den ruimsten zin te vertegenwoordigen, voorzoverre die macht niet is beperkt en derden niet moeten geacht worden die beperking vooraf te hebben gekend) en 17 Dec 1868, M. v. H. 1868 bl. 172 en 272, cass. tegen arr. v. 25 Juni verw. H. R. 19 Febr. 1869, M. v. H. 1869 bl. 59. — Kennisgeving aan den agent eener verzekeringmij. is kennisgeving aan de Mij. zelve: Rb. Amsterdam 30 Mei 1902, M. v. H. 1902 bl. 145.

Zie over de bevoegdheid van den agent eener reederij: Rb. Rotterdam 30 Apr. 1862, M. v. H. 1862 bl. 98, en van den agent der Ver. van assuradeuren: Hof Zd. Holland 8 Jan. en 24 Mei 1866, M. v. H. 1866 bl. 87 en 134, en Hof Nd. Holland 25 Juni 1874 en 28 Juni 1875, M. v. H. 1874 bl. 127, 1875 bl. 173.

De bevoegdheid van den agent kan te allen tijde worden ingetrokken.

Het agentuur-contract eindigt door afloop van den overeengekomen tijdsduur of, zonder tijdsbepaling aangegaan, door opzegging met inachtneming van een bekwamen termijn.

Aan het contract, zonder bijvoeging van een termijn aangeaan, kan terstond een einde gemaakt worden: Rb. Rotterdam 12 Oct. 1889, W. n°. 5845; 25 Nov. 1895, P. v. J. 1896 n°. 4 (schadevergoeding kan niet gevorderd worden). CALKOEN, a. w. Hfdk. 7.

Bk. 1, titel 7 (§§ 84—92) Dt. Hgb. bevat bepalingen omtrent „Handlungsagenten”.

§ 84. Wer, ohne als Handlungsgehülfe angestellt zu sein, ständig damit betraut ist, für das Handelsgewerbe eines Anderen Geschäfte zu vermitteln oder im Namen des Anderen abzuschliessen (Handlungsagent), hat enz.

§ 18. MAKELAARS.

Ontw. 1809, artt. 55—68; Code de comm. artt. 74—90.

B. STRACCHA, de proxenetis et proxeneticis, 1558. — DE PINTO, iets over de inrichting der makelaardij, Themis 1840, bl. 152 v., 309 v. — U. STHEEMAN, de makelaardij, Prft. 1869. — PINNER, bouwstoffen ter beoordeeling van het vraagstuk der makelaardij, N. Bijdr. v. R. e. W. 1876, bl. 149 v. — A. DUPARC, de makelaardij, Themis 1897, bl. 475. — TH. STUART, de Amsterdamsche makelaardij, Prft. 1879 (rec. FABER, in Themis 1880, bl. 150 v.) — J. FABRE, des courtiers, 2 dl. 1882. — U. GREGO, dei mediatori, in Archivio Giuridico, dl. 43, bl. 1 v.; 45, bl. 109 v. — J. REZARA, dei mediatori e del contratto di mediazione, 1903.

Makelaar: broker, courtier, Mäkler (Sensal), mediatore.

Oorsprong der makelaardij. — Oudste vermelding der makelaars, in Brugge in een charter van 1240. Oudste spoor van hun ambtelijk karakter, te Brugge in eene verordening van 1496.

GOLDSCHMIDT, Ursprünge des Mäklerrechts, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 28, bl. 115 v., en vooral R. EHRENBERG, Mäkler, Hosteliers und Börse in Brügge vom 13. bis zum 16. Jahrh., t. a. p., dl. 30, bl. 403 v.

Vroegste vermelding in Noord-Nederland: handvest van graaf FLORIS V, 7 Juni 1284 aan Dordrecht gegeven (VAN DE WALL, handvesten enz. der stad Dordrecht, dl. 1, bl. 56). Keur op en reglement voor de makelaars en op het stuk der makelaardije te Dordt 18 Oct. 1291 (v. D. WALL, t. z. p. bl. 83). Handvest van 8 Febr. 1334 (v. D. WALL, t. z. p. bl. 164); het kent reeds de beëedigde makelaars en het verbod van eigen handel. Zie verder het oudste keurboek van Dordrecht, uitgave van J. A. FRUIN, in Nw.

Bijdr. 1876, bl. 186 vlg., n°. 95, 99, 103—114, 126—132, 146—149, 197, 222, 228; DE WAL, het Ned. Handelsrecht, dl. 1, bl. 129, en STHEEMAN, bl. 24 v. — Cuerbrief van Aardenburgh, van den Maekelaers, §§ 76—87, 119 (midden der 13de eeuw? Uitgave in de Oude Vaderl. Rechtsbr., n°. XV, door G. A. VORSTERMAN VAN OYEN).

Nieuwe ordonnantie voor de makelaars binnen de stad Amsterdam van 31 Jan. 1746.

Thans zijn makelaars ambtelijke tusschenpersonen (Ontw. 1809, art. 55: „tusschen beiden komende handelaars”; art. 62 K: „tusschenhandelaars”), bemiddelaars, wier boek een bijzondere bewijskracht heeft. Zij verleenen niet alleen hulp bij het afsluiten van overeenkomsten (aldus GRÜNHUT, Mäkler- und Commissionsgeschäfte, in ENDEMANN's Handbuch, dl. 3, bl. 132 v., STAUB, Kommentar, 6/7de dr., op § 93, Anm. 3, en LYON-CAEN en RENAULT, Traité, dl. 3, n°. 416), maar sluiten zelf de overeenkomsten af, op last en in naam van hun meester, hoewel op eigen initiatief: artt. 64 en 66. Zie VOORDUIN, dl. 8, bl. 327 nt. 1. Verg. FREY, in Ann. de dr. comm. 1889, 2, bl. 194.

Artt. 62—73 W. v. K.

Art. 62 al. 1: „plaatselijk bestuur”, d. w. z. de gemeenteraad: H. R. 20 Jan. 1854, W. n°. 1510. — Zie echter: J. OPPENHEIM, het Nederlandsch gemeenterecht, 2^e dr., dl. 1, bl. 723 v.

Art. 71. Zie voor de toepassing: klagte tegen makelaars te Amsterdam wegens handel drijven voor eigen rekening, in M. v. H. 1870, Meng. bl. 22.

Artt. 62 en 64 sluiten makelaardij in vaste goederen uit.

VOORDUIN, t. a. p., bl. 317 § III. — DUPARC, in Themis 1897, bl. 475. — Rb. Amsterdam 1 Mei 1900, W. n°. 7546. — Anders: ASSER c. s., op art. 64: — Kgt. n°. 1 Amsterdam 12 Sept 1890, P. v. J. 1890 n°. 86.

De makelaar is lasthebber en staat als zoodanig buiten de overeenkomst door zijn tusschenkomst afgesloten. Zijn volmacht wordt bepaald door hetgeen volgens wet en gewoonte door hem pleegt verricht te worden (tot zijne bevoegdheid behoort).

Beperkingen van de bevoegdheid des makelaars moeten uitdrukkelijk worden medegedeeld, om tegengeworpen te kunnen

worden: Rb. Rotterdam 29 Juni 1904, W. n°. 8113. — De makelaar is als zoodanig niet bevoegd den koopprijs van door zijn tusschenkomst gekochte goederen te betalen: Rb. Amsterdam 24 Oct. 1889, W. n°. 5810.

Art. 1839 B. W. is op den makelaar toepasselijk: Rb. Amsterdam 18 Juni 1891, P. v. J. 1891 n°. 82.

Bijzonderheid van de bewijskracht van de aantekeningen des makelaars. Zij zijn bewijsmiddel voor de in art. 68 K. genoemde bijzonderheden der overeenkomst in een geding waarin de makelaar niet partij is. Art. 68 K. j°. artt. 66 en 67.

VOORDUIN, t. a. p., bl. 325 § VII. — FAURE, Procesrecht, dl. IV 1, 2e dr., bl. 170, 200.

Ontwerp van wet tot regeling der makelaardij van den Minister WINTGENS van 26 Mei 1868, Mag. v. Handelsr. 1868, Meng. bl. 31 v. Aldaar ook afgedrukt een ontwerp van wet door de Kamer van Koophandel te Rotterdam samengesteld, adres van 25 Juni 1866. Advies van de Kamer van Koophandel te Amsterdam, dd. 24 Febr. 1868, tot intrekking van artt. 62—73 K.

Eischt de instelling der makelaardij eene nieuwe wettelijke regeling? zoo ja, welke beginselen behooren daaraan ten grondslag te liggen? of behoort de geheele instelling te worden opgeheven? Praeadv. KNOTTENBELT, Hand. Ned. Jur. Ver. 1875. Zie over den feitelijken toestand en critiek van de besluiten der Juristen-Vereeniging het opstel van PINNER, b. a.

Ontw. tot wijziging van bk. 1, tit. 4, en tit. 5, afd. 1 W. v. K. v. d. Staatscomm. tot herz. v. het W. v. K., 1890. Voorstel tot intrekking van bk. 1 tit. 4 afd. 2 en bk. 2 tit. 9 afd. 6.

Verg. over de regeling van het bewijs van transacties, door tusschenpersonen gesloten, het praeadv. van M. TH. GOUDSMIT, in Handel. Ned. Jur. Ver. 1876.

Punten hierbij ter sprake gebracht: bewijs, koop en verkoop voor een nader te noemen meester.

Bijzondere voorschriften voor makelaars in zee-assurantiën, artt. 681—685 W. v. K.

R. L. SCHOLTEN, over makelaars in zee-assurantiën, Prft. 1879.

Frankrijk. — Wet van 18 Julij 1866, sur les courtiers de marchandises, art. 1: „à partir du 1er janvier 1867, toute personne sera libre d'exercer la profession de courtier de marchandises." De agents de change (effecten- en wisselmakelaars) bezitten monopolie.

J. P. v. TIENHOVEN, de effectenbeurs van Parijs. Organisatie. Prft. 1904.

België. — Wet van 30 Dec. 1867; zij maakt de makelaardij in haar vollen omvang tot een vrij beroep (beëediging, verbod van eigen handel enz. afgeschaft).

Duitschland. — Afschaffing van de ambtelijke makelaars voor den beurshandel bij de Beurswet van 1896, in het algemeen door het Hgb. van 1897. De makelaardij een vrij beroep: Hgb., bk. 1, tit. 8: Handelsmäkler, §§ 93—104.

§ 19. COMMISSIONNAIRS.

Ontw. 1809, artt. 76—80; Code de comm. artt. 94, 95.

R. LEPA, über den Ursprung des Kommissionshandels, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 26, bl. 438 v.

J. ZIJLSTRA, bijdrage tot de leer van den commissiehandel, Prft. 1861. — J. VIJN, de commissionnair in assurantiën, Prft. 1888. — POUGET, des droits et des obligations des divers commissionnaires, 4 vol. 1872. — DOMENGET et DE PEYRONNY, du mandat, de la commission et de la gestion d'affaires, 2^e dr., 2 dl 1870. — GRÜNHUT, das Recht des Kommissionshandels, 1879. — S. JACOBY, das Recht der Bank- und Warencommission, 1891. — RUSSEL, a treatise on mercantile agency, 1873. — J. STORY, commentaries on the law of agency, 9de dr. (Am.), 1882. — F. R. MECHEM, a treatise on the law of agency, (Am.) 1889. — E. B. WRIGHT, the law of principal and agent, 1894. — W. BOWSTEAD, digest of the law of agency, 2de dr. 1898.

Definitie, art. 76 W. v. K. Zaken, lees: daden van koophandel (verg. art. 58 Wb. 1830 fr. tekst: „*actes de commerce*”).

Hij die er zijn bedrijf van maakt voor een ander op eigen naam burgerlijke daden, d. w. z. daden die burgerlijk zijn voor hem die de opdracht doet, te verrichten, is niet commissionnair in den zin der wet.

Anders: DIEPHUIS, dl. 1, bl. 130.

Fransche schrijvers nemen aan, dat in het verrichten van *handelsdaden* voor anderen juist het kenmerk der commissie is gelegen, hoewel art. 91 (thans 94) C. com. alleen zegt: „*qui agit*”. LYON-CAEN en RENAULT, *Traité*, dl. 3, n°. 413 v.

§§ 383 (Waaren oder Werthpapiere ... zu kaufen oder zu verkaufen) en 406 DHgb.

De afdeeling is alleen toepasselijk op den commissionnair van beroep, niet ook op dengene die, niet commissionnair zijnde, een enkele maal eene commissie op zich neemt.

Anders KIST, dl. 3, bl. 66; DIEPHUIS, dl. 1, bl. 130; Rb. Amsterdam 9 Jan 1883, P. v. J. 1883 n°. 19*. — Zie LYON-CAEN en RENAULT, t. a. p. n°. 415; — § 406 DHgb.

Karakter van het commissiecontract: de overeenkomst tusschen den committent of commissiegever en den commissionnair: artt. 77—79, 85 K.

Het commissiecontract is een niet gepubliceerde, dus niet naar buiten, tegenover derden werkende lastgeving. De commissionnair heeft niet de bevoegdheid den committent jegens derden te verbinden: geen volmacht. Er is middellijke niet rechtstreeksche vertegenwoordiging. Het noemen, mededeelen van den naam van den lastgever brengt hierin niet verandering, wèl, maar ook alléén, het *handelen in naam* van den lastgever.

Rb. Amsterdam 14 Dec. 1864, M. v. H. 1865 bl. 43, W. n°. 2670; — 19 Mei 1893, M. v. H. 1893 bl. 257; — 28 Dec. 1894, M. v. H. 1895 bl. 180, bev. Hof Amsterdam 20 Dec. 1895, M. v. H. 1896 bl. 113. — Zie ook Rb. Amsterdam, 22 Apr. 1892, W. n°. 6240; — Cour de cass. fr. 15 févr. 1893, Sirey 1893, 1, 128. — KIST, dl. 3, 2de dr. bl. 78 v.

De commissionnair bezit de in commissie ontvangen goederen *qq.*, dus voor zijn committent: artt. 240 en 241 K. Art. 241 eene toepassing van art. 2014 B. W. Tegenover derden treedt de commissionnair op als ware hij eigenaar. Art. 240 al. 1 toepasselijk in en buiten faillissement van den commissionnair, art. 240 al. 2 alleen in géval van faillissement.

De committent wordt eigenaar van hetgeen de commissionnair bewijsbaar voor zijne rekening verkrijgt of voor hem bestemt. Artt. 80 en 83 K.

De onmiddellijke eigendomsverkrjiging door den commissionnair wordt aangenomen door DIEPHUIS, dl. 1, bl. 134; — KIST, dl. 3, 2de dr., bl. 81 v.; — DRUCKER, bezitsverkrjiging en bezitsverlies door derden, Prft. 1879, bl. 165 v. — F. H. POSER, Prft. Amsterdam 1902, bl. 125 v. — Rb. Rotterdam 7 Mei 1902, W. n°. 7854. — Anders: J. D. MEIJER, verhoog over de rechten en verplichtingen van een commissionnair, Bijdr. tot Rgl. en Wetg.

1834, bl. 42 v.; — *HOLTJUS*, dl. 1, bl. 201, op art. 84. — Zie voorts *G. H. VAN BOLHUIS*, de eigendomsverkrijging door den commissionnair, *Prft.* 1865.

E. JUNG, die Eigenthumsübergang beim Kommissionseinkauf, *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 47, bl. 183. — *A. LANGEN*, Eigenthums-erwerb und -verlust bei Kommissionsgeschäften, 1900 — *J. OFNER*, stille Rechtsverhältnisse, in *GRÜNHUT'S Zft.*, dl. 20, bl. 259.

Toepassing in geval van faillissement van den commissionnair. Zie hieronder § 83 *E.* — Verg. § 392 *DHgb.*

Commissionnairs treden, ter zake van het door hen voor rekening van hunne committenten verrichte, in eigen naam in rechte op.

Hof *Zd. Holland* 27 Juni 1855, *W. n.* 1661, bev. door *H. R.* 18 Jan. 1856, *W. n.* 1717. — Zie ook *Rb. Amsterdam* 22 Apr. 1892, b. a.

Toepassing op de overeenkomst van verzekering. Verzekering voor rekening van een derde, artt. 264—267 *K.*; voor rekening van wien het aangaat. Zie hieronder § 71.

Tusschen den committent en dengene met wien de commissionnair heeft gehandeld, bestaat geen rechtsband: art. 78 (behoudens art. 1840 al. 3 *B. W.*). — Uitoefening van het vorderingsrecht van den commissionnair door den committent: art. 240 al. 2 *K.*

Het commissiecontract is een wederkeerige overeenkomst: artt. 1302 en 1303 *B. W.*

Aldus *GOUDSMIT*, *M. v. H.* 1873 bl. 6; — *KIST*, dl. 3, 2de dr. bl. 75; — Hof den Haag 25 Juni 1883, *R. B.* 1884, B bl. 101; — *Rb. Amsterdam* 6 Nov. 1883, *P. v. J.* 1883 n°. 50*. — *Rb. Rotterdam* 7 Mei 1902, *W. n.* 7854. — Anders: *Rb. Amsterdam* 25 Mei 1871, *W. n.* 3374, bev. door Hof *Nd. Holland* 6 Juni 1872, *M. v. H.* 1872 bl. 84, *W. n.* 3544.

Verplichtingen van den commissionnair. Artt. 1834, 1837—1840, 1842 *B. W.*

VOIGT, zur Lehre von der Einkaufs-Kommission, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 25, bl. 183 v.

Wat is rechtens, als de committent een inkoop- of verkoop-limite gesteld heeft? *DHgb.* §§ 386 en 387.

a. Inkoop boven de limite.

Verschil tusschen de *Sabiniani* en *Proculeani*: *GAJUS*, *Inst.* III,

161; Instituten, III, 26, 8. — KIST, dl. 3, 2de dr., bl. 87 v. — LYON-CAEN en RENAULT, t. a. p. n°. 441.

b. Verkoop onder de limite.

KIST, t. a. p., bl. 88. — De commissiegever kan als schadevergoeding vorderen het verschil tusschen de prijs waarvoor verkocht is en den limiteprijs: Rb. Amsterdam 21 Mei 1862, M. v. H. 1862 bl. 114. — De commissionnair moet geacht worden zich zelf tot kooper te stellen voor den limiteprijs: Hof Nd. Holland 9 Sept. 1875, M. v. H. 1875 bl. 206. — De commissionnair moet den limietprijs verantwoorden: Hof Amsterdam 2 Nov. 1894, W. n°. 6628.

Mag de commissionnair van zich zelf koopen en aan zich zelf verkoopen?

HOLIUS, dl. 1, bl. 188; KIST, t. a. p., bl. 91, en DIEPHUIS, dl. 1, bl. 133 antwoorden bevestigend. VAN BOLHUIS, a. w., bl. 56 (de inkoopscissionnair neemt niet op zich te *koopen*, maar bepaalde goederen aan zijn committent te *bezorgen*). — Zie echter art. 1506 B. W. Hof Overijssel 11 Dec. 1871, W. n°. 3502: dit artikel verbiedt den commissionnair te koopen wat hem ten verkoop is gegeven.

Het recht, de ontvangen order met zich zelf uit te voeren, wordt voor verzekering erkend in art. 262 K. Zie P. H. FROMBERG JR., de lasthebber-verzekeraar, Prft. 1882. Het art. wordt niet juist uitgelegd door KIST, dl. 4, bl. 71; Hof Zd. Holland 7 Jan. 1846, W. n°. 672, en H. R. 14 Juli 1846, W. n°. 728.

Regeling van het onderwerp in §§ 400—405 DHgb.: *Selbsteintritt des Kommissionärs*.

A. DREYFUS, du commissionnaire en bourse et en marchandises et de la contrepartie, in Ann. de dr. comm. 1898, bl. 201 v. — L. MOREL, le commissionnaire contre-partiste, Th. (Lille) 1904. — Zie voor de fr. rechtspraak over de „exception de contrepartie (de justification)”: Ann. de dr. comm. 1897 en vlg., Bull. jud en Jurisprudence, III. Bourse.

Moet onderscheiden worden naar gelang de order wat den prijs betreft al of niet gelimiteerd is, de commissionnair al of niet delcredere staat, de order al of niet goederen betreft die een geregelde markt- of beursprijs hebben?

Blijft de commissionnair, die de order met zich zelf uitvoert, in betrekking tot zijn committent commissionnair of wordt hij kooper resp. verkooper?

H. VAILLANT, bevoegdh. v. d. commissionnair om zelf te koopen en te verkoopen, Prft. 1887. — Hof Nd. Holland 19 Mrt. 1874, cass. verw. H. R. 2 April 1875, M. v. H. 1875 bl. 148 (tusschen partijen bestaat de overeenkomst zelve, waartoe last is gegeven) — LYON-CAEN en RENAULT, t. a. p., n°. 457.

GRÜNHUT, das Recht des Kommissionshandels, § 43, bl. 452 v.; — LEPA, die Lehre vom Selbsteintritte des Kommissionärs in Einkaufs- en Verkaufsaufträge, 1883. — G. SCHAPS, das Selbsteintrittsrecht des Kommissionärs, Prft. Berlijn, 1887. — J. BREIT, das Selbsteintrittsrecht des Kommissionärs, 1899. — HUPKA, die Vollmacht, 1901, bl. 258. — v. HAHN, in Zft f. d. ges. Hr., dl. 29, bl. 1; — E. MUSKAT, ald. dl. 33, bl. 507; — ESCHENBACH, ald. dl. 41, bl. 1. — ARNÒ, il contratto con sè medesimo, in Archivio Giuridico, dl. 56, bl. 19, 256, 473, 578; dl. 57, bl. 251; — A. SRAFFA, ald. dl. 61, bl. 345.

Verplichting tot kennisgeving. — Moet de commissionnair den committent ook opgeven, van wien hij kocht of aan wien hij verkocht? Het is gebruik deze opgave niet te doen.

Hof Amsterdam 19 Mei 1899, W. n°. 7313. — De commissionnair is daartoe niet verplicht: Kgt. Nijmegen 19 Nov. 1862, M. v. H. 1862 bl. 221, bev. door Rb. Nijmegen 19 Mei 1863, M. v. H. 1863 bl. 141. Zie echter H. R. 2 April 1875, b. a. — Anders KIST, dl. 3, 2de dr., bl. 90. — Verg. DREYFUS, a. w.; — § 384 al. 3 DHgb.

Invloed van het niet-noemen van den naam van kooper of verkooper op de aansprakelijkheid van den commissionnair.

Het niet opgeven van den naam des koopers doet den verkoops-commissionnair niet aansprakelijk worden voor den koopprijs: Rb. Utrecht 29 Juni 1859, bev. door Hof Nd. Holland 27 Juni 1861, M. v. H. 1861 bl. 207. — Anders § 384 al. 3 DHgb.

Verplichting tot rekening en verantwoording, art. 1849 B. W.

De commissionnair moet de wanpraestatie bewijzen van den gene met wien hij ter uitvoering van de hem gegeven order heeft gehandeld: Rb. Amsterdam 1 Juni 1855, R. Bijbl. 1855 bl. 472; Hof Nd. Holland 27 Juni 1861, b. a.; Rb. Zutphen 10 Oct. 1878, W. n°. 4312 (inkoepscommissie).

Buiten last en usance mag hij alleen op eigen risico den koop-prijs crediteeren. Zie Rb. Rotterdam 16 April 1887, W. n°. 5451.

Delcredere, *ducroire*. Beteekenis van dit beding, art. 240 K.

Overeenkomst tusschen den Staat en de Ned. Handel-Mij. van 10/23 Maart 1904 (wet v. 18 Juli 1904, S. n°. 192), artt. 1 en 3.

Verplichtingen van den committent:

1°. Betaling van provisie en e.q. delcredere; 2°. artt. 1845 en 1846 B. W.

De inkoopscissionnair, den koopprijs der door hem gekochte goederen van zijn committent vorderende, behoeft niet te stellen dat hij dien koopprijs heeft voldaan: H. R. 11 Juni 1897, W. n°. 6983, bev. Hof Amsterdam 22 Jan. 1897, W. n°. 6942, vern. Rb. Amsterdam 7 Febr. 1896, W. n°. 6866.

Voorrecht van den commissionnair.

Artt. 80—85 K., opnieuw vastgesteld bij de wet v. 4 Juli 1874, S. n°. 89. Art. 84 gewijzigd bij de wet v. 20 Jan. 1896, S. n°. 9 (Inv. Faillw.).

K. W. BREVET, het voorrecht van den commissionnair, Prft. 1886.

Het is een voorrecht voor de vorderingen die de commissionnair als zoodanig heeft ten laste van zijn committent (het saldo van zijn rekening), op *alle* goederen die hij voor den committent onder zich heeft en voldoen aan de vereischen, gesteld in art. 80 al. 1 of 82 al. 1. Het geeft recht tot eigenrichting (art. 81) of tot parate executie (artt. 82: beperkte verkoopscmissie, en 83: inkoopscmissie). Het verlof wordt door den rechter verleend zonder contradictoor onderzoek (op risico van den aanvrager).

Rb. Amsterdam 19 Jan. 1877, P. v. J. 1877 nos. 2*, 3* en 8*, bev. Hof Amsterdam 7 Juni 1878, P. v. J. 1878 n°. 28*, W. n°. 4264: geen voorrecht op talons, toegezonden om couponbladen te beuren. — Evenzoo en evenmin op effecten gegeven tot dekking van een saldo: Rb. Rotterdam 2 April 1892, W. n°. 6223, bev. Hof den Haag 26 Juni 1893, M. v. H. 1893 bl. 253.

Recht van terughouding, art. 85 K. j^o. art. 1849 B. W. — KIST, dl. 3, 2de dr., bl. 96.

De commissionnair mag, wat hij in handen heeft, terughouden, totdat hem alles is betaald. De committent kan niet volstaan met aanbod van betaling tegen afgifte der goederen: Rb. Winschoten 23 Juli 1902, W. n°. 8099.

§ 20. KASSIERS.

Ontw. 1809, artt. 69—75.

F. FRETZ, verhandeling over kassiers en kassierderij, in Bijdr. tot R. en W. 1836, bl. 361. — TH. EVEKINK, de kassier in verband met artt. 74 en 75 W. v. K., Prft. 1888.

Zie voor de geschiedenis: EVEKINK.

Artt. 74 en 75 K.

Beteekenis van het ter hand stellen van effecten aan een kassier: bevoegdheid van dezen tot verkoop: Rb. Amsterdam 17 Febr. 1870, M. v. H. 1870 bl. 49, W. n°. 3217, bev. Hof Nd. Holland 2 Febr. 1871, M. v. H. 1871 bl. 3, W. n°. 3358.

Zie over kassierspapier, hieronder § 38.

In de praktijk bestaat tusschen het bedrijf van den kassier, den bankier en den commissionnair in effecten geen scherp onderscheid. Kassiers in den zin der wet komen niet voor.

§ 21. BANKIERS.

Geschiedenis: ENDEMANN, Studien i. d. roman-kanon. Wirthschafts- u. Rechtslehre, dl. I. IV. die Banken u. Bankgeschäfte. — GOLDSCHMIDT, Universalgeschichte d. Hr., dl. I. — Banken, in Handwörterb. der Staatswissenschaften, dl. 2, 2de dr., bl. 161.

W. C. MEES, proeve eener geschiedenis van het Bankwezen in Nederland, gedurende den tijd der Republiek, 1838 — P. VERLOREN, de verhouding van den staat en het bankwezen, 1864. — C. V. GERRITSEN, de Nederlandsche Bank, haar verleden en hare toekomst, 1887. — J. J. M. TAUDIN CHABOT, het disconto, Prft. 1863. — J. VAN ASSEN, de credietopening, Prft. 1871. — DE COURCELLE-SENEUIL, traité théorique et pratique des opérations de banque, 8ste dr. 1899. — H. D. MACLEOD, the theory and practice of banking, 5de dr., 2 dl. 1893. — J. D. WALKER, treatise on banking law, 2 dr. 1885. — J. GRANT, treatise on the law relating to bankers and banking companies, 5de dr. door PLUMPTRE en MACKAY, 1897. — J. F. MORSE (F. PARSONS), a treatise on the law of banks and banking, 2 dl., 4de dr. 1903. — J. R. PAGET, the law of banking, 1904. — H. HART, the law of banking, 1904. — Banken, in Handwörterb. enz., t. a. p bl. 132.

Wet van 22 Dec. 1863 (S. n°. 148), houdende voorzieningen omtrent de Nederlandsche Bank, gew. bij de wetten van 7 Aug. 1888, S. n°. 122, en 31 Dec. 1903, S. n°. 335, tot

verlenging en wijziging van het aan de Nederlandsche Bank verleende octrooi.

De Nederlandsche Bank is eene circulatiebank (art. 2), d. w. z. een „inrichting, bestemd om bankbiljetten uit te geven of in omloop te brengen” (art. 1 al. 2).

Werkzaamheden der Bank, art. 7: 1°. disconteeren; 2°. beleenen (prolongatie); 3°. handel in goud en zilver; 4°. ontvangen van gelden in rekening-courant; 5°. koopen en verkoopen van wisselbrieven en ander handelspapier, buitenlands betaalbaar; 6°. in bewaring nemen van gelden en andere waarden. Verboden werkzaamheden, art. 8.

Bankbiljetten, artt. 12—15 der Bankwet; wet van 18 Juli 1904, S. n°. 189. Zij zijn wettig betaalmiddel. Zie voorts: hieronder § 39.

Werkzaamheden van bankiers in het algemeen: behalve de bovengenoemde, het verstrekken van kredieten, het ontvangen van waarden in deposito, koopen en verkoopen van effecten, uitgeven van obligatie-leeningen, incasseeren van vorderingen, enz.

F. LEITNER, *das Bankgeschäft und seine Technik*, 1903.

De term „bank” wordt ook gebruikt in de ruimere beteekenis van instelling die gelden in ontvangst neemt en uitzet: verzekerings-, hypotheek-, spaarbanken, enz.

§ 22. REKLAME VAN KOOPMANSCHAPPEN.

Ontw. 1809, artt. 216—225; Code de comm. artt. 576—585. — Bk. 1, tit. 8, artt. 230—239, 244, 245 W. v. K.; art. 1191 B. W.

KALFF, *de rei vindicatione in rebus mercatoris*, Prft. 1843. — M. DES AMORIE v. D. HOEVEN, in *Ned. Jaarb. v. Rgl. en Wetg.* 1849, bl. 554, 706; 1850, bl. 291. — TROSTORFF, *de reclame of terugvordering in zaken van koophandel*, Prft. 1861. — W. H. HOEFFT, *de aard der reclame van den verkooper*, Prft. 1886. — J. VAN RAALTE, *de reclame van verkochte goederen*, Prft. 1886. — GOLDSCHMIDT, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 8, bl. 302 vlg. — VOIGT, in *N. Archiv f. Handelsr.*, dl. 3.

Zie voor de geschiedenis VAN RAALTE, bl. 54 vlg.; FOCKEMA ANDREAE, *Inleidinge v. DE GROOT*, dl. 2, bl. 76, 148.

I. reklame van koopmanschappen in geval van faillissement des koopers, artt. 230—239 K.;

II. reklame van koopmanschappen, artt. 244 en 245 K.;

III. reklame in burgerlijke zaken, art. 1191 B. W.

Begrip van „koopmanschappen” in dit verband. Zie hierboven bl. 49.

I. Reklame in geval van faillissement.

Art. 230. — Art. 231: uitgesloten zijn goederen die met andere „vermengd”, d. w. z. daarvan „niet meer af te scheiden” zijn; „dezelfde” = „in natura”, in art. 232 al. 1.

Beteekenis van „dezelfde”: Rb. den Bosch 13 Nov. 1868, R. Bijbl. 1870 bl. 148 (ruw of niet bewerkt).

Het komt aan op den dag der sommatie tot afgifte, niet op dien der dagvaarding. Sommeeren tot afgifte is „vorderen” in den zin van art. 230 K.: H. R. 20 Dec. 1894, W. n°. 6605, bev. Hof Arnhem 21 Mrt. 1894, vern. Rb. Zutphen 6 Apr. 1893, W. n°. 6354, P. v. J. 1895 n°. 13. Anders: Rb. Amsterdam 15 Apr. 1852, R. B. 1852 bl. 308. Verg. hieronder bl. 111 over art. 245 K.

Art. 232 al. 1: „hetzij op tijd, hetzij zonder tijdsbepaling”, d. w. z. „hetzij op krediet, hetzij om kontant”. Art. 1307 B. W. Al. 2: de termijn vangt aan met den opslag onder den failliet of den derde, al heeft de levering eerder plaats gehad.

„In beide gevallen” slaat terug op: „hetzij op tijd, hetzij zonder tijdsbepaling” in al. 1. Zie DIEPHUIS, dl. 3, bl. 263 nt. 4. — De dag van opslag telt bij de berekening van den termijn mede: VAN RAALTE, bl. 110 v. Anders VAN GOOR in Nw. Bijdr. 1875, bl. 159.

Regeling der reklame voor het geval dat de koop prijs gedeeltelijk is betaald: artt. 233 en 234. De verkooper mag door de reklame niet verrijkt worden.

VAN RAALTE, bl. 112 v. Teruggaaf in geval van art. 234 van het bedrag, waarmede de waarde der terugontvangen goederen, berekend naar den verkoopprijs en gevoegd bij de ontvangen betaling, den verkoopprijs zoude overtreffen.

De verkooper moet de onkosten, door den koper aan de goederen besteed, aan den boedel vergoeden, art. 235.

Art. 237, eene toepassing van art. 2014 al. 1 B. W. Verg. art. 1198 laatste lid B. W.

Reklame vervalt: 1°. door acceptatie van een wisselbrief of

ander handelspapier voor het *volle bedrag* van den koopprijs door den koper, art. 236 al. 1. Onjuiste opvatting van de beteekenis eener acceptatie, waarin ten onrechte schuldvernieuwing werd gezien. Zie hieronder § 30 *E*. Schuldvernieuwing door wissels.

Beteekenis van „accepteeren bij ander handelspapier”. Dat het afgeven van een orderbiljet hieronder valt, nemen aan KIST, dl. 3, 2de dr., bl. 59; LAND, Wisselrecht, bl. 94 nt. 22, en v. RAALTE, bl. 123 vlg. Anders W. M. D’ABLAING, de zoogen. schuldvernieuwing door wissels, bl. 236 vlg.

Acceptatie voor een gedeelte van den koopprijs, art. 236 al. 2.

Verondersteld wordt, dat het resterende niet betaald is. Zie H. R. 29 Nov. 1872, M. v. H. 1873 bl. 17

2°. Art. 238 al. 1 en 3, eene toepassing van art. 2014 al. 1 B. W. Gelijkstelling van „het koopen op facturen en cognossemerten of vrachtbrieven” (al. 1) met „koop en levering” (al. 3).⁴ Zie hieronder § 28 *D*.

Alinea 2: De reklamant int ten eigen behoefte gelden, aan den boedel verschuldigd.

Gevolg van betaling door den tweeden koper aan den curator in het faillissement des eersten koopers: TROSTORFF, bl. 87; v. RAALTE, bl. 143.

Duur van het inningsrecht; dertig jaren: DE MAREZ OVENS, Hedendaagsch faillietenrecht, bl. 17; v. RAALTE, bl. 144 vlg.; — dertig dagen: KIST, dl. 3, 2^e dr., bl. 62; art. 190 Wetb. van 1830; Rb. Alkmaar 4 Oct. 1849, W. n°. 1087.

Art. 239.

II. Reklame van koopmanschappen buiten faillissement, artt. 244 en 245 K., binnen dertig dagen na de *aflevering*. Zie hieronder. — Geen reclame van op tijd verkochte waren.

Art. 245 al. 2: recht om van den tweeden koper den koopprijs te vorderen gedurende dertig dagen na de oorspronkelijke levering. „Vorderen” beteekent „opvragen”, wat bij exploit kan geschieden: Rb. den Bosch 11 Mrt. 1898, W. n°. 7226, bev. Hof den Bosch 31 Oct. 1899, W. n°. 7424. — Anders Rb. Alkmaar, b. a.

Artt. 231, 233, 234, 236 en 237 toepasselijk; artt. 232 en 235 niet toepasselijk; in plaats van art. 238 komt art. 245.

III. Reklame van roerende goederen die niet koopmanschappen zijn, art. 1191 B. W.

Gedurende dertig dagen na de *aflevering*, d. w. z. na den opslag onder den koper: Rb. Amsterdam 24 Sept. 1841, R. Bijbl. 1842 bl. 114; — na den dag der levering: KIST, dl. 3, 2de dr. bl. 55.

Beteekenis der woorden: „*in handen van den koper*”. KIST, t. a. p., bl. 54; DIEPHUIS, *Systeem*, dl. 7, bl. 632: onder den koper of iemand voor dezen; HOEFFT, bl. 59 v.: onder den koper.

De artt. 232—236, 238 en 245 al. 2 W. v. K. zijn niet toepasselijk te achten; artt. 231, 237 en 245 al. 1 wèl. Zie v. RAALTE, bl. 154 v. KIST, t. a. p., bl. 51, acht ook de artt. 233 en 236 toepasselijk.

(Artt. 240—243 spreken niet over reklame, maar over terugvordering van in commissie gegeven goederen, ter incasso gegeven of als fonds of als onderpand eener kredietopening verstrekt papier).

Rechtskarakter van de vordering tot reklame. Zij is eene terugvordering wegens onverschuldigde levering (art. 1514 B. W.), in verband met het feit der wanbetaling of faillietverklaring (art. 1307 B. W.), strekkende om de goederen weer in de macht van den verkooper te brengen. Verg. de vorderingen van art. 1188 en van art. 1395 B. W. Zij behoort tot de persoonlijke vorderingen, zoogen *in rem scriptae*.

In dezen geest: DIEPHUIS, *Handelsr.*, dl. 3, bl. 258 v.; *Systeem Burg. R.*, dl. 7, bl. 629; HOEFFT, bl. 53 v. — De vordering tot reklame is eene revindicatie: DIJCKMEESTER, 2de Kamer 14 Febr. 1826 (NOORDZIEK, W. v. K., 1825/26, dl. 2, 1ste ged. bl. 174); KIST, t. a. p., bl. 45; TROSTORÉF, bl. 27; DE MAREZ OYENS, *Hedendaagsch Faillietenrecht*, bl. 13; § 41 *Lust. II*, 1; L. 53 *Dig. 18*, 1 — Zij is eene *rem actio rescissoria*, eene vordering tot ontbinding der overeenkomst en teruggave van het goed: HOLTJUS, dl. 1, bl. 478; BRAVARD-VEYRIÈRES, *tr. des faill. et banq.*, II, bl. 533 vlg. — Zij is eene vordering zonder daaraan ten grondslag liggend recht, v. RAALTE, bl. 95 v.

Rb. Maastricht 8 Jan. 1892, M. v. H. 1892 bl. 88: de vordering moet worden ingesteld tegen den curator in het faillissement, niet tegen hem die de goederen voor dezen onder zich heeft.

De verkooper-reklamant kan revindicatoor beslag leggen. Art. 721 (nieuw) Rv.

De reklame heeft ontbinding der koopovereenkomst niet ten gevolge. Partijen worden teruggebracht tot den toestand vóór de levering.

Aldus OPZOOMER, dl. 4, bl. 542 dt. 4; DIEPHUIS, *Systeem*, dl. 7, bl. 628; LAND, *Verkl. B. W.*, 2de dr., dl. 3, bl. 315; HOEUFFT, bl. 65 v. — Volgens HAMAKER, in *W. v. N. e. R.* n°. 1824, geeft de vanwaardeverklaring van het beslag den verkooper het recht, de gereklameerde goederen te executeeren.

§ 23. DE VEREENIGING.

GIERKE, *das deutsche Genossenschaftsrecht*, 3 dl., 1868/81; — *die Genossenschaftstheorie und die Deutsche Rechtsprechung*, 1887; — *das Recht der Verbandspersönlichkeit*, in *Jherings Jahrb.*, dl. 35, bl. 169. — R. SOHM, *die deutsche Genossenschaft*, 1889.

W. T. WATERMAN, *a treatise on the law of corporations other than municipal*, 2 dl. 1888 (Am.). — C. F. BEACH, *commentaries on the law of private corporations*, 1891 (Am.). — T. C. SPELLING, *on private corporations*, 2 dl. 1892. — H. O. TAYLOR, *a treatise on the law of private corporations*, 5de dr. 1902 (Am.). — S. BRICE, *the law of corporations and companies*, 3de dr. 1893.

MOLENGRAAFF, *beschouwingen over de herziening van het vereenigingsrecht*, 1903 (*Rgl. Mag.* 1903, bl. 191).

Vereeniging (*association*) is contractueele samenwerking: het krachtens overeenkomst handelen ten gemeenen bate, voor gemeene rekening, ten gemeenen dienste, tot een gemeen doel.

Drieërlei beteekenis van vereeniging: 1°. de overeenkomst waarbij men zich vereenigt, tot samenwerking verbindt; 2°. de daarop gebaseerde samenwerking zelve; ook het daardoor tusschen de contractanten gevestigde samenstel van rechtsbetrekkingen, de rechtsband tot samenwerking; 3°. als verzamelbegrip, de vereenigde personen. Hetzelfde geldt voor maatschap, vennootschap, reederij en derg. Ad 1um: art. 1655 B. W.: „maatschap is eene *overeenkomst*”; artt. 16, 308 W. v. K.; ad 2um: ontbinding der maatschap, vereeniging, enz., voortzetting der maatschap, enz.; ad 3um: handelen met eene vereeniging, enz.

Soms ook, zoo met name: maatschap en vennootschap, het ten behoeve der samenwerking bijeengebrachte vermogen; bijv. inbreng in de maatschappij, verdeeling der maatschap, art. 1688 al. 2 B. W.

De vereeniging kan dienen tot allerlei doeleinden. Maatschap of vennootschap eene vereeniging tot winstdeeling (het behalen van gemeenschappelijk vermogensrechtelijk voordeel, ASSER-LIMBURG, *Handl. Ned. Burg. R.*, dl. 3, bl. 484), art. 1655 B. W. Het zedelijk lichaam daarentegen eene vereeniging, hetzij tot winstdeeling, hetzij tot eenig ander doeleinde „niet strijdig met de wetten of goede zeden”, art. 1690 B. W.

De overeenkomst van vereeniging werkt zonder meer niet tegen derden, de verhouding der leden tot derden blijft ongewijzigd. Artt. 1679 en 1680 B. W. Burgerlijke maatschap en commanditaire vennootschap.

Bekendmaking van de vennootschapsbetrekking, van het bestaan der vereeniging, heeft geen invloed, art. 1681 B. W. Uitzondering art. 1682 B. W.

Behoeft aan werking tegen derden, opdat één der leden voor allen kunne handelen, zonder bijzondere volmacht. Onder bepaalde voorwaarden heeft zij plaats bij enkele vereenigingen: bij handelsvennootschappen, vereenigingen tot uitoefening van een handelsbedrijf, indien de vennoten onder een gemeenschappelijke naam (firma) optreden (vennootschap onder firma), art. 22 j^o. art. 17 W. v. K.; daarbij werkt art. 1676 1°. B. W. tegen derden. Indien de vereeniging de exploitatie van een schip door de eigenaars daarvan ten doel heeft (reederij), artt. 326 en 327 W. v. K.

De burgerlijke maatschap werkt nooit tegen derden, ook niet als zij een eigen naam (firma) heeft, behoudens art. 1682 B. W. en art. 5 2°. Rv.

Zie over art. 5 2°. Rv.: Hooge Raad 30 Jan. 1874, W. n°. 3687; — Rb. Rotterdam 26 April 1890, W. n°. 5875; — Rb. Maastricht 2 April 1891, M. v. H. 1892 bl. 142; — te vèr gaat Rb. Rotterdam 23 Sept. 1892, W. n°. 6428.

H. R. 26 Oct. 1893, W. n°. 6417, bev. Hof den Haag 17 Apr. 1893, W. n°. 6427: de naam der maatschap is de collectieve benaming van hen die haar vormen.

Het optreden der leden onder een gemeenschappelijken naam geeft aan de vereeniging uiterlijk zekere zelfstandigheid. Wisseling der leden wordt mogelijk bij onveranderd blijven van den naam.

Evenzoo geeft afscheiding van een deel van het vermogen in verband met aansprakelijkheid voor bepaalde schulden aan het afgescheiden vermogen uiterlijk zekere zelfstandigheid. Voorbeelden: de onder voorrecht van boedelbeschrijving aanvaarde nalatenschap; de volgens art. 1153 B, W. afgescheiden boedel eens overledenen; het scheeps- of zeevermogen na den afstand van art. 321 K.; het vermogen bijeengebracht door de leden eener vereeniging: het vereenigingsvermogen (maatschaps-, vennootschapsvermogen).

Indien beide, een eigen naam en een eigen vermogen, aanwezig zijn, leidt de zelfstandigheid in het optreden naar buiten en de zelfstandigheid van het vermogen — de uiterlijke eenheid — ertoe de vereeniging te verpersoonlijken, als een zelfstandig persoon (rechtssubject) te beschouwen. Dit heeft geen nut, als de leden in rechte inderdaad niet als een éénheid worden behandeld, de eigen naam rechtens is de collectieve benaming der individueele leden, het eigen vermogen het gemeenschappelijke (onverdeelde) eigendom der individueele leden. Voorbeelden: de vennootschap onder firma en de reederij. De leden dezer vereenigingen zijn individueel aansprakelijk, al zij het op verschillende wijze, voor hetgeen in naam der vereeniging wordt verricht: hoofdelijk voor het geheel (vennootschap onder firma), art. 18 W. v. K.; naar ieders aandeel in het schip (reederij), artt. 335, 321 en 322 W. v. K. Wie met deze vereenigingen handelt, handelt met de individueele leden, die wel gezamenlijk optreden, doch individueel verbonden worden. Aansprakelijk is ieders persoonlijk vermogen, en bovendien het vermogen der vereeniging als het gemeenschappelijk vermogen der individueele leden. Dezen zijn te zamen eigenaren van dit vermogen, ook al staan hunne aandeelen daarin niet te hunner vrije beschikking, zooals bij de maatschap en vennootschap onder firma.

Eerst dan vormen de vereenigde personen in rechte wer-

kelijk eene eenheid, als zij door hetgeen in naam der vereeniging wordt verricht gezamenlijk verbonden worden, *niet* (althans niet allen) ook individueel. Is dit het geval dan nemen zij aan het rechtsverkeer deel, worden zij in rechte behandeld, evenals een enkel rechts- of vermogenssubject, als een enkele persoon. Wie met de vereeniging handelt, handelt met de gezamenlijke leden, die, gezamenlijk optredende, ook gezamenlijk verbonden worden. De leden gezamenlijk hebben rechten en verplichtingen, die niet zijn rechten en verplichtingen der individueele leden, zij zijn gezamenlijk schuldeischer en schuldenaar. Het vermogen is eigendom der gezamenlijke vennooten of leden, niet het gemeenschappelijk of onverdeeld eigendom van de individueele leden.

Art. 582 B. W.: „Zaken aan eene gemeenschap behorende zijn de zoodanige die het *gezamenlijk eigendom* zijn van een zedelijk lichaam”, lees: die het eigendom zijn van de gezamenlijke tot een zedelijk lichaam vereenigde personen.

M. PLANIOL, traité élémentaire de droit civil, dl. 1 (1901) nos. 670 v. N°. 678: Ce qu'on désigne sous le nom de personnes civiles ou morales c'est la *propriété sous sa forme collective*. N°. 695: Créer une personne fictive, c'est constituer un *patrimoine collectif distinct des patrimoines des particuliers*, c'est-à-dire une masse de biens affectée à l'usage commun de personnes plus ou moins nombreuses sans être leur propriété indivise. — H. BARTHÉLEMY, traité élémentaire de droit administratif, 2e dr. (1902), bl. 39 v. Bl. 43: Nous pouvons être propriétaires, *individuellement*; nous pouvons aussi être propriétaires *indivisément*; nous pouvons, enfin, être propriétaires *collectivement*. . . . La personnalité morale n'est en résumé qu'un moyen d'expliquer les règles de la propriété collective. Bl. 44: *Collectivement*, c'est-à-dire, à nous tous, *envisagés comme n'étant qu'un*.

Alleen voor deze vereenigingen past de term rechtspersoon.

Door het Burgerlijk Wetboek onder den naam zedelijke lichamen algemeen toegelaten, zijn zij thans aan bepaalde voorwaarden (koninkl. goedkeuring) onderworpen door de wet van 22 April 1855, S. n°. 32, tot regeling en beperking der uitoefening van het recht van vereeniging en vergadering.

Zie over de redenen die daartoe geleid hebben, de memorie der

Regeering tot de wet van 1855, en S. J. HINGST, in Nw. Bijdr. v. R. en W. 1882, bl. 36 v.

Art. 14 der wet gew. bij de wet van 14 Sept. 1866, S. n°. 123. Deze bepaling beslist niets over de rechtspersoonlijkheid der daarin genoemde vereenigingen.

Welke vereenigingen rechtspersonen zijn is zeer betwist. Velen nemen een zelfstandig rechtssubject aan en spreken daarom van rechtspersoon, als vorming van een gemeenschappelijk vermogen met optreden onder een eigen naam samengaat. In dezen geest LEVY, het rechtskarakter der firma, 1881; — DIEPHUIS, het Ned. Burg. Regt, dl. 1, bl. 403 v.; Handelsregt, dl. 1, 2de dr., bl. 74 v., 93; — v. BONEVAL FAURE, twee vragen betreffende de rechtspersonen, in Rgl. Mag. 1883, bl. 303 v.; — MOLTZER, in een advies aan het Bestuur der Vereeniging voor den Effectenhandel in zake de Nederl. Mij. van aandeelhouders in de Kansas City Suburban Belt Railroad Comp. — Zij brengen allen de zoogen. handelsvennootschappen, ook de venn. o. firma, tot de rechtspersonen; volgens MOLTZER kan ook de maatschap rechtspersoon zijn.

Anderen nemen rechtspersoonlijkheid eerst dan aan, als het doel der vereeniging een ander is dan het stoffelijk voordeel der leden; — in dezen geest: KIST, dl. 3, 2de dr., bl. 159 v. („een wil buiten den mensch strevende naar een bepaald doel”; een niet zuiver persoonlijk [egoïstisch] doel); — OPZOOMER, Burg. Wetb. verkl., dl. 9, op art. 1655, en op Bk. 3, tit. 10 (een niet geldelijk voordeel voor de leden); — óf wel als de vereeniging berust op het zoogen. doodehandsch-principe (persoonlijk lidmaatschap zonder afrekening bij nittreden of overlijden): HINGST, het rechtskarakter der vennootschap onder firma in haar faillissement, in Nw. Bijdr. 1882. — Zij zien in de handelsvennootschappen, óók in de naaml. vennootschap, niet rechtspersonen.

Naar het doodehandsch principe of onbaatzuchtig karakter van het doel der vereeniging worden de rechtspersonen zelve onderscheiden in de vennootschappelijke vereeniging of vennootschap eenerzijds en het genootschap, de eigenlijke vereeniging of het zedelijk lichaam, anderzijds; o. a. door MOLTZER en door H. J. KOENEN, beschouwingen over rechtsgemeenschap, Prft. 1891, bl. 92 v. Zie ook DIEPHUIS, N. Burg. Regt, t. a. p., bl. 385. — Ook wordt, naast de volledige rechtspersoonlijkheid, voor sommige vereenigingen rechtspersoonlijkheid in enkele opzichten, eene relatieve rechtspersoonlijkheid aangenomen: F. DAHN, handelsrechtliche Vorträge, 1875, bl. 76; — GAREIS, das dt. Handelsrecht, 3de dr.,

bl. 130 v., 174 v.; 6de dr. bl. 176. — Verg. DIEPHUIS, N. Burg. Regt, t. a. p., bl. 403, en OPZOOMER, a. w., bl. 179 v.

Men zie voorts over de leer der rechtspersoonlijkheid: LAND, Verkl. v. h. Burg. Wetb., dl. 1, bl. 488 v.; — C. ASSER, Handl. t. d. beoef. v. h. Ned. Burg. R., dl. 1, 3de dr., bl. 512 v.; — HAMAKER, maatschap of vereeniging? in Wkbl. v. Not. en Reg. nos. 1418—1420, 1434, 1435; — STOBBE, das dt. Privatr., dl. 1, 2de dr. §§ 49—62; — CH. MEURER, die juristischen Personen nach dt. Reichsr., 1901; — SALEILLES, in Ann. de dr. comm. 1895, bl. 64 v.; 1897, bl. 29 v.; — DE VAREILLES-SOMMIÈRES, les personnes morales, 1902.

De hier voorgedragen meening is in overeenstemming met de artt. 12 en 13 der wet v. 1855.

Het eenige zekere kenteeken, of eene vereeniging naar stellig recht rechtspersoon is, is gelegen in de regeling der aansprakelijkheid voor hetgeen in naam der vereeniging wordt verricht. Worden alleen de leden die namens de vereeniging handelden (aldus bij de maatschap, de commanditaire vennootschap, het niet erkende zedelijk lichaam) of wel alle leden der vereeniging (aldus bij de venn. o. firma, de reederij) individueel, dus rechtstreeks met hun eigen vermogen, aansprakelijk jegens derden, de vereeniging is niet rechtspersoon. Wordt niemand der leden (of worden althans niet alle leden) individueel, maar worden wèl allen gezamenlijk, m. a. w. wordt de vereeniging met haar vermogen, rechtstreeks jegens derden aansprakelijk (aldus bij de naaml. vennootschap; de coöperatieve vereeniging, art. 19 der wet van 1876; het zedelijk lichaam, art. 1698 B. W., art. 12 der wet van 1855), de vereeniging is rechtspersoon.

Zie Mem. van Beantw. tot de wet van 1855.

Verg. voorts LABAND, Beiträge zur Dogmatik der Handelsgesellschaften, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 30, bl. 469 v.; — UNGER, Personengesamtheit u. offene Handelsgesellschaft, in Jahrb. f. d. Dogm. etc., dl. 25, bl. 239 v.; — STAUB, kommentaar DHgb., op § 320.

Als de wet zich over de aansprakelijkheid niet uitspreekt, is twijfel mogelijk. Voorbeelden: nml. vennootschap, de geschiedenis en de artt. 40, 41 en 43 K. beslissen vóór de rechtspersoonlijkheid; onderlinge waarborgmaatschappij.

De rechtspersoonlijkheid heeft in de eerste plaats betrekking op de verhouding der vereeniging tot derden, op haar optreden in het rechtsverkeer. De inwendige organisatie, het optreden onder een vereenigingsnaam, het persoonlijke van het lidmaatschap, de vrije toe- en uittreding van leden, het doodehandsprincipe maakt niet den rechtspersoon (artt. 1701 en 1702 B. W.; art. 12 en 13 der wet v. 1855). Wel volgt uit de rechtspersoonlijkheid (het gezamenlijk gerechtigd en verplicht zijn der vereenigde personen), dat ook uit het lidmaatschap voor ieder lid alleen rechten en verplichtingen jegens de gezamenlijke leden voortvloeien. De gezamenlijke leden staan tot ieder lid in rechtsbetrekking, niet de leden individueel tot elkander.

De *economische waarde* van het lidmaatschap hangt af van het daaraan verbonden genot van vermogensvoordeelen: jaarlijkse winstverdeling, aanspraak op uitkeering uit het vermogen der vereeniging bij uittreding of overlijden, verdeling van het vermogen na ontbinding onder de leden. Heeft noch het een noch het ander plaats, dan mist het lidmaatschap het karakter van een op geld waardeerbaar recht (vermogensrecht).

Verg. J. KOHLER, Substanzrecht und Wertrecht, in Archiv f. d. civ. Praxis, dl. 91, bl. 155 v. Hij noemt het in het lidmaatschapsrecht gelegen vermogensrecht (de vermogensrechtelijke zijde van het lidmaatschap) een *Wertrecht* in tegenstelling van een *Teilrecht*: het recht van mede-eigendom (recht op een al of niet vrij beschikbaar aandeel in een zaak of vermogen).

De term *rechtspersoon* (rechtspersoonlijkheid) komt voor in de wet van 22 April 1855, in art. 6 al. 2 van de coöperatiewet, in de Faillissementswet (artt. 2, 106, 117), in art. 52 der Ongevallenwet 1901, in artt. 409 en 421 B. W. (wet v. 6 Febr. 1901, S. n°. 62), niet in het Burg. Wetb., zoo als het luidde bij de invoering.

Onderscheiding der vereenigingen.

1°. Naar gelang zij niet of wel tegenover derden werken.

A. Werken niet tegenover derden: de maatschap, de handeling voor gemeene rekening, de commanditaire vennootschap, alle andere vereenigingen niet vallende onder de hier en de onder B genoemde.

B. Werken wel tegenover derden: de vennootschap onder firma, de naamlooze vennootschap, de reederij, de coöperatieve vereeniging, de onderlinge waarborgmaatschappij, het erkende zedelijk lichaam.

2°. Naar gelang de leden al of niet individueel aansprakelijk zijn voor de handelingen, in naam of voor de vereeniging verricht, naar gelang zij niet of wel rechtspersoon zijn.

A. Zijn niet rechtspersoon: de maatschap, de handeling voor gemeene rekening, de vennootschap onder firma, de commanditaire vennootschap, de reederij, alle andere vereenigingen niet vallende onder de hier en de onder *B* genoemde.

B. Rechtspersoon zijn: de naamlooze vennootschap, de coöperatieve vereeniging, de onderlinge waarborgmaatschappij, het erkende zedelijk lichaam.

3°. Naar gelang van het doel:

A. Vereenigingen tot uitoefening van een burgerlijk of handelsbedrijf: de maatschap.

B. Vereenigingen tot uitoefening van een handelsbedrijf: 1°. handelsvennootschappen in engeren zin: vennootschap onder firma, commanditaire vennootschap, naamlooze vennootschap; 2°. in ruimeren zin: de handelsvennootschappen in engeren zin, de handeling voor gemeene rekening en de reederij.

C. Vereenigingen tot bevordering van de stoffelijke belangen der leden: de coöperatieve vereeniging en de onderlinge waarborgmaatschappij.

D. Vereenigingen tot elk geoorloofd doeleinde: alle andere vereenigingen, o. a. het zedelijk lichaam.

Vereeniging in ruimeren zin omvat naast de vereenigingen krachtens overeenkomst, die krachtens wetsbepaling. Voorbeelden: de vereeniging der schuldeischers bij faillissement van den schuldenaar; der belanghebbenden bij schip, vracht en lading tot het gemeenschappelijk dragen der avarië-grosse, zie hieronder § 63. Andere voorbeelden: houders van obligatiën in eene geldleening volgens Oostenrijksch en Duitsch recht; houders van polissen eener levensverzekeringmaatschappij (art. 14 van de Life Assurance Companies Act van 1870).

Mehrheitsverband: GOLDSCHMIDT, Lex Rhodia und Agarmana-

ment, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 35, bl. 364—367. — *Zwangsgemeinschaft*: HECK, *das Recht der grossen Haverei*, 1889, bl. 553 v.

Obligatiehouders: Oostenrijk, wet v. 24 April 1874; Duitschland, wet v. 4 Dec. 1899. — THALLER, *construction du droit des obligataires sur la notion d'une société qui existerait entre eux*, in *Ann. de dr. comm.* 1894, II, bl. 65. — MOULIN, *de la représentation des obligataires des compagnies de chemins de fer et autres sociétés anonymes*, in *Revue crit. de lég. etc.* 1898. — *Bull. de la soc. de lég. comp.* 1901, bl. 288 v.

§ 24. HANDELSVENNOOTSCHAPPEN.

Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, tit. 8, van societeiten of compagnieschappen. — Ontw. 1809, artt. 20—50. — Code de comm. artt. 18—64.

A. In het algemeen.

Boek 1, titel 3: „Van vennootschap van koophandel”.

Art. 14 noemt drie soorten. Artt. 57 en 58: handelingen voor gemeene rekening.

Art. 15: overeenkomsten der partijen, bijzondere wetten van den koophandel, burgerlijk recht. Burg. Wetb. Bk. 3, tit. 9: „Van maatschap of vennootschap”; tit. 10: „Van zedelijke lichamen”.

Artt. 286, 308 en 320 noemen andere handelsvennootschappen in ruimeren zin. De coöperatieve vereeniging, art. 1 van de wet van 17 Nov. 1876 (S. n°. 227), kan een handelsonderneming ten doel hebben. Art. 14 van de wet van 22 April 1855.

Literatuur.

R. ROUSSEAU, *des sociétés commerciales franç. et étr.*, 2 dl., 1902. — G. DELOISON, *traité des sociétés commerciales françaises et étrangères*, 2 dl. 1881. — A. VAVASSEUR, *traité des sociétés civiles et commerciales*, 2 dl., 5de dr. 1897/1904. — PONT, *commentaire des sociétés civiles et commerciales*, 2de dr. 2 dl., 1885. — J. GUILLERY, *des sociétés commerciales en Belgique*, 2de dr. 3 dl., 1883; suppl. 1893. — C. HOUPIN, *traité général th. et prat. des sociétés civ. et comm.*, 2 dl., 3de dr. 1901. — A. NYSSENS en J. CORBIAU, *traité des sociétés comm.*, dl. 1, 1895. — E. VIDARI, *le società e le associazioni commerciali*, 1889. — L. RODINO, *il contratto di società nel diritto civile italiano*, dl. 1, 1902. — H. MANARA, *delle società et delle associazioni commerciali*, 2 dl., 1902. —

J. M. KERR, the law of business corporations, 1890. — P. F. WHEELER, partnership and companies, 1892.

Tijdschriften:

Revue des sociétés (VAVASSEUR). — Journal des sociétés civiles et commerciales (LEDRU en WORMS). — Revue pratique des sociétés (SMETS).

B. Handelingen voor gemeene rekening.

M. A. L. VORSTMAN, handelingen voor gemeene rekening, Prft. 1880. — R. C. G. M. DE BIEBERSTEIN ROGALLA ZAWADSKY, handelingen voor gemeene rekening, Prft. 1887. — G. POULLE, traité théorique et pratique des associations commerciales en participation, 1887.

Voor de geschiedenis zie DE BIEBERSTEIN, Hfdk. I en II; RENAUD, das Recht der stillen Gesellschaften, § 4.

De handeling voor gemeene rekening (*conto a metà*) is eene niet naar buiten optredende maatschap of vennootschap die ten doel heeft gemeenschappelijk winst te behalen uit handeldaden; eene handelsvennootschap zonder firma.

Mededeeling van het bestaan der vennootschap heeft geen rechtsgevolg.

Is zij uitsluitend eene vereeniging ad hoc, tot een bepaald voorbijgaand doel (*société momentanée*), of kan zij ook wezen eene vereeniging tot uitoefening van een handelsbedrijf (*societas unius alicujus negotiationis*, pr. Inst. 3, 25), evenals de *société anonyme* van SAVARY en de *association en participation* van den Code de commerce volgens de Fransche jurisprudentie?

In den eersten zin: Hof den Haag 24 April 1889, W. n°. 5733 (handel in haring, visch en aanverwante artikelen); — H. R. 15 Oct. 1891, W. n°. 6097 (handel in tabak op ruime schaal voor onbepaalden tijd op naam van een der vennooten); — DE WAL, dl. I, bl. 119.

In den tweeden zin: Hof Limburg 9 Jan. 1865, M. v. H. 1865 bl. 55 (landbouw, aanfokking, aan- en verkoop van vee en paarden); — Rb. Tiel 15 Febr. 1884, W. n°. 5220 (het bevaren van een schip voor gem. rek.); — Rb. Amsterdam 1 Mrt. 1888, M. v. H. 1889 bl. 296 (het drijven van een cacao-fabriek); — Rb. Amsterdam 25 Juni 1891, M. v. H. 1892 bl. 8 (exploitatie van een restaurant en hotel); — DE BIEBERSTEIN, bl. 39; — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 2, n°. 1052 v.

Voorbeeld van het eerste: het consortium of syndicaat.

A. H. WERTHEIM, het emissie-syndicaat, Prft. 1892. — Hof Amsterdam 13 Nov. 1896, W. n°. 6931, cass. verw. H. R. 7 Mei 1897, M. v. H. 1897 bl. 175 v. — Rb. Amsterdam 30 Mei 1899, W. n°. 7409.

De handelingen voor gemeene rekening worden beheerscht door bk. 3, tit. 9 B. W.; artt. 57 en 58 K.

Alleen degene die handelt is aansprakelijk, terwijl zij die te zamen handelen voor gelijke deelen aansprakelijk zijn, artt. 1679—1681 B. W., 58 al. 3 K.

DONKER CURTIUS 10 Febr. 1826, zie VOORDUIN, dl. 8, bl. 295 v. — Rb. Arnhem 26 Febr. 1844, W. n°. 485; — Hof Zd. Holl. 16 Dec. 1861, M. v. H. 1862 bl. 23; — Rb. Amsterdam 12 Dec. 1902, W. n°. 7915. — Opm. en Med., dl. 3, bl. 125 en 161. — Anders ten onrechte: Rb. Zwolle 24 Febr. 1847, M. v. H. 1862 bl. 25.

Als de handeling v. g. r. is geëindigd, hebben de vennoten jegens elkander eene vordering tot scheiding en deeling, of tot rekening en verantwoording, of tot betaling van een bepaalde geldsom als saldo van rekening.

Scheiding en deeling: Rb. Winschoten 20 Oct. 1886, W. n°. 5443; Rb. Zutfen 15 Febr. 1900, W. n°. 7443, bev. Hof Arnhem 7 Nov. 1900, W. n°. 7557 (als beide vennoten beheer hebben gevoerd, kan de een niet van den ander rek. en verantw. vorderen, maar moet scheiding en deeling worden gevraagd, waarbij beide deelgenooten rekening zullen behooren te doen); — Rb. Amsterdam 8 Mei 1896, P. v. J. 1896 n°. 80; 1 Oct. 1897, M. v. H. 1897 bl. 257 (ook als één vennoot beheer heeft gevoerd, kan van dezen niet rek. en verantw., maar moet sch. en d. gevorderd worden); — Rb. den Haag 6 Mei 1903, W. n°. 7928. — Zie voorts Rb. Arnhem 8 Mei 1882, bev. Hof Arnhem 29 Nov. 1882, W. n°. 4930 (veroordeeling tot rek. en verantw. bij nalatigheid om ten overstaan v. d. notaris bij de scheiding rekening te doen).

Rekening en verantwoording: Hof Limburg 9 Jan. 1865, M. v. H. 1865 bl. 55 (niet sch. en d. moet worden gevorderd, maar waar beide vennoten hebben beheerd, het ontvangen en het doen van rek. en verantw.); — evenzoo: Rb. Rotterdam 18 Mei 1903, W. n°. 8009. — Zie ook: Rb. Breda 5 Jan. 1875, W. n°. 3874; — Rb. Almeloo 22 Mrt. 1882, R. Bijbl. 1884 B bl. 20 (vordering tot rek. en verantw. toegewezen); — Hof Leeuwarden 27 Nov. 1889, P. v. J. 1889 n°. 150.

Vordering van een bepaalde som (als saldo van rekening) is niet

uitgesloten: H. R. 28 Nov. 1856, W. n°. 1807; Rb. Hoorn 19 Sept. 1860, M. v. H. 1860 bl. 264 (alwaar oudere jurisprudentie); Hof Nd. Holland 15 Nov. 1860, M. v. H. 1860 bl. 328; Rb. Arnhem 24 Nov. 1864, M. v. H. 1865 bl. 59; Rb. Amsterdam 21 Dec. 1881 en 24 Mei 1882, R. Bijbl. 1882 A bl. 247, 1884 B bl. 22; Rb. Amsterdam 8 Apr. 1892, P. v. J. 1892 n°. 82. — Anders Kgt. Dokkum 16 Sept. 1896, W. n°. 6877 (op grond van art. 1689 B. W.).

Eene gewone opvordering van het ter zake van handelingen v. g. r. verschuldigde is niet uitgesloten: H. R. 23 Mei 1902, W. n°. 7771. — Zie ook H. R. 13 Mrt. 1903, W. n°. 7897: de deelhebber in eene h. v. g. r. kan niet opvorderen zijn aandeel in eene afzonderlijke bate van de maatschap, maar heeft alleen recht op zijn aandeel in het saldo der maatschap.

C. Commanditaire vennootschap.

Geschiedenis:

W. ENDEMANN, Studien in die rom. kan. Wirthschafts- u. Rechtslehre bis gegen Ende des 17ten Jhrh., 1874/83, dl. 1, afd. III, die Societät. — LASTIG, Beiträge zur Geschichte des Handelsrechts, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 24, bl. 387 vlg., en in ENDEMANN'S Handbuch, dl. 1, § 138. — A. RENAUD, das Recht der Commanditgesellschaften, bl. 2 vlg.; das Recht der stillen Gesellschaft, § 2—4. — LATTES, il diritto commerciale nella legislazione statutaria delle città italiane, cap. 4, § 17, bl. 154—177. — BENZA, il contratto di assicurazione nel medio evo, bl. 23 vlg. — WAGNER, Handbuch des Seerechts, dl. 1, bl. 10 vlg. — SILBERSCHMIDT, die Commenda in ihrer frühesten Entwicklung, 1884. — M. WEBER, zur Geschichte der Handelsgesellschaften im Mittelalter, 1889. — GOLDSCHMIDT, Universalgesch., dl. 1, afd. 1, bl. 255 v. — R. SALEILLES, étude sur l'histoire des sociétés en commandite, in Ann. de dr. comm. 1895, bl. 10 en 49; 1897, bl. 29. — A. SACERDOTI, le colleganze nella pratica degli affari e nella legislazione veneta (Atti dell' Ist. veneto per le scienze etc., dl. 59). — BOSCO, partecipazione ed accomandita nella storia del diritto italiano, in Studi e documenti di storia del diritto, dl. 20, 1899. — ARCANGELI, la commenda a Venezia, specialmente nel secolo XIV, in Rivista ital. per le scienze giuridiche, 1902. — SILBERSCHMIDT, Kumpanie und Sendeve, in Archiv f. bürg. Recht, dl. 23, bl. 1.

In de Middeleeuwen was een der meest voorkomende rechtshandelingen het toevertrouwen (commendare) van geld of

waren voor handelsdoeleinden. Dit geschiedde in den vorm van geldleening, lastgeving (commissie), dienstcontract, en ook van een soort vennootschap. Deze komt in de Italiaansche rechtsbronnen voor onder verschillende namen: *comenda*, *rogadia*, *collegantia*, *implicita*, *societas*. Uit haar ontwikkelt zich de commanditaire vennootschap in hare verschillende schakeeringen.

In het Oud-Hollandsche recht is de comm. venn. onder dien naam niet bekend, wèl de participatie in een door een ander uit te voeren handelsonderneming.

De naam komt het eerst voor bij v. D. KEESSEL, theses selectae, n°. 704, daarna in het Ontw. Burg. Wetb. (v. D. LINDEN) van 1807.

De commanditaire vennootschap naar stellig recht, artt. 19—21 K.

TILMAN, over command. venn. bij wijze van aandeelen, Prft. 1860. — W. BINGER, de commanditaire vennootschap, I. de comm. venn. zonder aandeelen, Prft. 1865; II. de comm. venn. bij aandeelen, 1872. — Welke hoofdbeginselen behooren bij een nieuwe regeling der vennootschappen en commandite, zoowel de gewone als die op aandeelen, in de wet te worden neergelegd? Praeadviezen van W. BINGER en A. HEEMSKERK, Hand. Ned. Jur. Ver. 1882. — J. L. NIERSTRASZ RHZN., de commanditaire vennootschap, Prft. 1890. — D. J. H. HAAKMAN, de gewone commanditaire vennootschap enz. naar aanl. van het Ontwerp der Staatscommissie, Prft. 1892. — MOLENGRAAFF, de commanditaire vennootschap, in Rgl. Mag. 1904, bl. 405.

De commanditaire vennootschap is eene niet naar buiten optredende vereeniging, waarbij een of meer vennoten zich verbinden tot den inbreng van een bepaald kapitaal in een door een of meer andere vennoten uit te oefenen handelsbedrijf.

Zij heeft alleen interne werkingen. Als zoodanig heeft zij geen firma.

De handelende, beheerende of werkende vennoot, de complementaris (*gérant*, *régisseur*), wordt alleen jegens derden verbonden. Indien het handelsbedrijf door meerdere vennoten onder een gemeenschappelijken naam wordt uitgeoefend, zijn dezen hoofdelijk voor het geheel aansprakelijk en bestaat er te hunnen aanzien een vennootschap onder firma.

De commanditaire vennoten, geldschieters, worden jegens derden niet verbonden; zij zijn alleen jegens hunne medevennoten gehouden tot storting van het overeengekomen kapitaal. Artt. 19, 20 al. 3.

De inbreng van den commanditair kan in goederen bestaan: Rb. Utrecht 30 Juni 1863, W. n°. 2505, cass. verw. H. R. 13 Mei 1864, W. n°. 2599; — Rb. den Bosch 28 Nov. 1878, W. n°. 4321 (registratie-processen).

Het aannemen door de beheerende vennoten van eene firma, die op het bestaan van commanditairen wijst (zooals: commanditaire vennootschap onder de firma A. en Co.), heeft geen invloed op de verhouding der vennoten tot derden. Verg. echter KIST, dl. 3, 2de dr., bl. 315 v., 318 v.

Art. 25 Ontw. 1822: Het gevolg eener societeit *en commandite* of societeit bij wijze van geldschieting is: ... 4°. dat de *compagnon en commandite* wel aan zijnen medecompagnon of *compagnons* tot nakoming van de verplichtingen, welke hij op zich heeft genomen, doch niet aan derden aansprakelijk is. — Evenzoo Ontw. Burg. Wetb. van 1807 (v. D. LINDEN), bk. 3, tit. 8, art. 19.

Zie NOORDZIEK, dl. 2, 2de ged. (1825/6), bl. 12, 29, 46.

Onderscheid tusschen geldschieting „en commandite” en geldleening met aandeel in de winst. De inhoud der overeenkomst beslist.

Twijfel mogelijk: Rb. Rotterdam 10 April 1886, W. n°. 5333 comm. venn.), vern. Hof den Haag 1 Juni 1887, W. n°. 5496. — Hooge Raad 23 Dec. 1881, W. n°. 4725.

Omtrent de oprichting geeft de wet geen voorschriften.

Art. 20 al. 1 en 2: in de firma, die de beheerende venoot(en) voert(voeren), mag de naam van den commanditairen venoot niet voorkomen. Deze mag zich niet gedragen als beheerend venoot, als ware hij complementaris; hij mag wel toezicht oefenen en machtiging geven. „Zelfs niet uit kracht eener volmacht” gaat te ver.

Sanctie art. 21; betwist is, of de geldschietter hoofdelijk aansprakelijk wordt voor *alle* schulden en verbintenissen, de loopende zoowel als de toekomstige?

Regtsgl. Adv., dl. 4, bl. 206. — J. P. V., in Opm. en Meded., dl. 8, bl. 39.

Uitzondering op art. 20 al. 1 in het geval van art. 30.

In art. 32 al. 1 eene verkeerde toepassing van het beginsel, aan art. 20 al. 2 ten grondslag liggende.

De wet regelt de openbaarmaking van de commanditaire vennootschap niet en verbindt daaraan geen rechtsgevolg. De schuldeischers hebben, ook na openbaarmaking, geen vordering tegen de geldschietende vennoten.

De verhouding der vennoten onderling regelt zich naar hunne overeenkomst, subsidiair naar de bepalingen omtrent maatschap of vennootschap in het Burg. Wetb. Art. 20 al. 3.

Ontbinding, scheiding en deeling: Rb. Zwolle 25 Juli 1888, vern. Hof Arnhem 27 Febr. 1889, P. v. J. 1889 nos. 93 en 94. — Rb. Utrecht 18 Juni 1890, W. n°. 6095. — Arbiters 27 Dec. 1900, W. n°. 7556. — Bij eene vordering tot ontbinding moet ook de commanditaire vennoot in het geding worden geroepen: Rb. Amsterdam 3 Apr. 1866, M. v. H. 1866 bl. 127.

Tegenover derden is de beheerende vennoot alleen eigenaar óók van het vennootschapsvermogen. Hij alleen kan failliet verklaard worden; zijn faillissement omvat alle voorhanden baten en alle schulden.

H. R. 1 Mrt. 1895, W. n°. 6633; — Rb. Haarlem 30 Oct. 1900, W. n°. 7523. — Onjuist Rb. den Haag 7 Aug. 1903 en 5 April 1904, W. n°. 8045 (faillissement v. d. comm. vennp. „de Rijnlandsche Bankvereëning”).

Rechten van den commanditair in geval van faillissement des beheerenden vennoots. De rekening van de vennootschap moet worden opgemaakt. Wijst deze een saldo aan, dan is de commanditair voor zijn aandeel in dit saldo concurrent schuldeischer.

Rb. Amsterdam 28 Nov. 1855, W. n°. 1722.

Commanditaire vennootschap op aandeelen (*commandite par actions* in tegenstelling van *commandite par intérêts*).

De beteekenis ligt hierin, dat het recht van den commanditair vennoot, althans wanneer het aandeel aan toonder luidt, voor overdracht vatbaar wordt; bij aandeelen aan toonder door middel van overgave, art. 668 al. 3 B. W.

Verschil van meening, of aandeelen aan toonder naar stellig recht toegelaten zijn.

Zie de literatuur aangehaald op bl. 125 hierboven. KIST, dl. 3,

2de dr. bl. 311 v.; — A. DE PINTO, in Themis 1844, bl. 276 v.; — A. S. VAN NIEROP, ald. 1845, bl. 39.

De verdeeling van het commanditair kapitaal in aandelen heeft geen invloed op de verhouding tot derden. De onderlinge verhouding wordt beheerscht door het vennootschapscontract.

Tot kapitaalsvergrooting kan niet bij meerderheid van stemmen worden besloten: Rb. Amsterdam 5 Jan. 1859, W. n°. 2072.

Een commanditaire aandeelhouder kan niet vorderen ontbinding der vennootschap voor zooveel hem betreft alléén tegen de beheerende vennoten: Rb. Amsterdam 24 Jan. 1890, W. n°. 5910.

Ontwikkeling van de commanditaire vennootschap in het buitenland.

Frankrijk: Code de commerce artt. 19, 23—28 (artt. 27 en 28 gew. door de wet van 6 Mei 1863), 38 en 39; wet v. 24 Juli 1867 sur les sociétés, titels 1 en 4. — België: Code de comm. (wet v. 18 Mei 1873), in 't bijz. sect. 3 en 5. — Duitschland: §§ 161—177 (Kommanditgesellschaft), §§ 320—334 (Komm. auf Aktien), §§ 335—342 (stille Gesellschaft). — Zwitserland: Schw. Obl. R. artt. 590—611, 676 en 677. — Italië: Cod. di comm. artt. 114—120, 126—185, 233—238. — Engeland: de commanditaire vennootschap onder dien naam niet bekend. Sect. 3 van de Partnership Act van 1890 bepaalt, dat degene die aan een ander (persoon of vereeniging) ten behoeve van handel of bedrijf geld leent onder beding van aandeel in de winst, in geval van gerechtelijke vereffening achterstaat bij de overige schuldeischers, terwijl de Companies Act van 1867, sect. 4—8, toelaat, bij de oprichting van eene naaml. vennootschap of van eene vereeniging *limited by guarantee* te bepalen, dat de bestuurders onbeperkt aansprakelijk zijn. Overigens zijn *sleeping partners*, stille vennoten, hoofdelijk voor het geheel aansprakelijk.

De commanditaire vennootschap van het Wetb. van Koophandel draagt in België den naam van association en participation, in Duitschland van stille Gesellschaft, in Italië van associazione in partecipazione. Daarnaast staat in België de société en commandite, in Duitschland de Kommanditgesellschaft, in Italië de società in accomandita, waarmede overeenkomen de société en commandite van den Code de comm. en de Kommanditgesellschaft van het Schweiz. Oblig. Recht.

De Fransche en Belgische rechtspraak nemen aan, dat de

commanditaire vennooten door de schuldeischers kunnen worden aangesproken, voor zoover zij den door hen toegezegden inbreng niet hebben gestort. In de Zwitsersche wet (art. 602) en in de Deutsche (§§ 161 en 171) is dit uitdrukkelijk bepaald. Feitelijk is in deze landen de comm. venn. een vennootschap onder firma met een of meer beperkt en voorwaardelijk aansprakelijke vennooten.

A. ARCANGELI, la società in accomandita semplice, 1903.

Naar Zwitsersch en Duitsch recht is de comm. venn. op aandeelen een variëteit van de naamlooze vennootschap.

D. Vennootschap onder firma.

Geschiedenis: GOLDSCHMIDT, Universalgeschichte, dl. 1, afd. 1, bl. 271—290. — M. WEBER, a. w. (zie boven bl. 124).

Welke wijzigingen zijn wenschelijk in de bepalingen onzer wet, betrekkelijk de vennootschappen onder firma? praeadviezen van S. J. HINGST en B. C. J. LODER, Hand. Ned. Jur. Ver. 1881. — N. LINDLEY, a treatise on the law of partnership, 6de dr. door W. B. LINDLEY, 1893. — F. POLLOCK, digest of the law of partnership, 7de dr. 1900. — A. UNDERHILL, law of partnership, 1899. — C. BATES, the law of partnership, 2 dl., Chicago, 1888.

De vennootschap onder firma is eene vereeniging tot uitoefening van een handelsbedrijf onder een gemeenschappelijke naam en met rechtstreeksche hoofdelijke aansprakelijkheid der leden tegenover derden, artt. 16 en 18 W. v. K.

Firma, *raison sociale*, te onderscheiden van de *raison de commerce*, den naam van het *maison de commerce*.

De vennootschap o. f. is een naar buiten optredende, immers een door het handelen onder een gemeenschappelijke naam voor derden kenbare maatschap, waarbij art. 1676 1° B. W. tegen derden werkt, art. 17 W. v. K.

Aansprakelijkheid hoofdelijk voor het geheel, art. 18 W. v. K., in afwijking van art. 1680 B. W., doch in overeenstemming met Costumen v. Antwerpen, Hfdk. 52, art. 1, en het Amsterdamsche recht.

BARELS, Advijzen, dl. 2, nos. 59, 60, 61. — Verz. v. casuspositiën enz., n°. 18. — VAN DER KEESSEL, theses selectae, n°. 703.

Er is geen aanleiding de vennootschap o. f. een rechtspersoon te noemen; rechtstreeksche hoofdelijke aansprakelijk-

heid der vennooten en rechtspersoonlijkheid sluiten elkander uit. De opvatting, dat de vennp. o. f. een rechtspersoon is en de vennooten met de vennp. hoofdelijk verbonden borgen zijn, is eene gekunstelde en overbodige constructie, zonder beteekenis voor de praktijk (art. 1869 n°. 2 j^o art. 1341 B. W.).

Zie voor literatuur en jurisprudentie: HINGST en LODER, t. a p., en hierboven bl. 115 vlg. — H. R. 3 Febr. 1854, W. n°. 1513; 23 Dec. 1892, W. n°. 6287. — Hof den Bosch 22 Jan. 1901, W. n°. 7563.

Ieder der vennooten kan onmiddellijk en rechtstreeks worden aangesproken; een vonnis tegen de firma behoeft niet eerst verkregen te worden.

DIERHUIS, Handelsr., dl. 1, bl. 78; KRIST, dl. 3, 2de dr., bl. 272; Rgl. Mag. 1889, bl. 56 v. — Hooge Raad 22 Juni 1849, W. n°. 1040; 26 Oct. 1849, W. n°. 1068; 22 Oct. 1852, W. n°. 1385. — Rb. Rotterdam 3 April 1854, W. n°. 1535, vern. Hof Zd. Holland 2 Oct. 1854, W. n°. 1582. — Rb. Amsterdam 6 Mei 1874, M. v. H. 1874 bl. 114, bev. door Hof Nd. Holland 9 Sept. 1875, M. v. H. 1875 bl. 206, cass. verw. H. R. 10 Mrt. 1876, W. n°. 3965. — Rb. den Haag 16 Oct. 1894, W. n°. 6668. — Anders o. a.: Hof Nd. Holland 9 Oct. 1851, M. v. H. 1874 bl. 117 (op grond van de rechtspersoonlijkheid), en Hof Amsterdam 26 Oct. 1883, W. n°. 4997.

De vennooten zijn hoofdelijk voor het geheel aansprakelijk „wegens de verbintenissen der vennootschap”, niet alleen wegens de geldschulden.

H. R. 20 Jan. 1905, W. n°. 8173 (als aan een vennootschap onder een firma een last is gegeven, kan van ieder der vennooten, dus ook van één hunner, rekening en verantwoording worden gevraagd), vern. Hof Amsterdam 19 Febr. 1904, bev. Rb. Amsterdam 13 Juni 1902, W. n°. 7847.

Stelling van de vennooten in het proces tegen de firma.

Zijn alle vennooten of alleen de beheerende vennooten partij in het geding (eet [zie over eedsoplegging aan eene firma: C. D. ASSER, in Rgl. Bijbl. 1843 bl. 427 v.; Rb. den Haag 4 Mei 1849, 8 Mrt. en 31 Mei 1850, W. n°. 1193], verhoor op vraagpunten); H. R. 21 Mrt. 1879, W. n°. 4356 (alle vennooten, ook gedurende de vereffening), vern. Hof Amsterdam 14 Juni 1878, W. n°. 4266, bev. Rb. Amsterdam 4 Mei 1877, W. n°. 4139 (de vennoot die niet is belast met de vereffening, is niet partij in het geding).

Kan alleen de vennootschap, of ook ieder vennoot voor zich tegen het vonnis opkomen? Rb. Rotterdam 3 Mei 1886, W. n°. 5342; Rb. Amsterdam 20 Jan. 1887, P. v. J. 1887 n°. 49* (alleen de vennp., daar de vennoten niet partij zijn in het geding tegen de vennp.). — Evenzoo voor de maatschap: Rb. Rotterdam 23 Sept. 1892, W. n°. 6428. — Zie voorts Hof Utrecht z. d., W. n°. 583. — In anderen zin Rb. den Haag 10 Dec. 1841, W. n°. 256.

Kan het vonnis, tegen de vennp. verkregen, op de eigen goederen der vennoten worden tenuitvoergelegd? De praktijk neemt dit aan; aan de veroordeeling van de vennp. pleegt eene veroordeeling van de vennoten of eene uitvoerbaarverklaring tegen hen te worden toegevoegd. Verg. Rb. Rotterdam 3 Mei 1886, b. a.; Hof den Haag 27 Jan. 1896, W. n°. 6790. — Zie in anderen zin voor de reederij: Rb. Amsterdam 21 Dec. 1871, M. v. H. 1872 bl. 18 (het vonnis, tegen den boekhouder gewezen, kan niet tegen de reeders worden tenuitvoergelegd, daar hunne persoonlijke middelen van verdediging niet in het tegen den boekhouder gevoerd geding hebben kunnen worden onderzocht).

Zie voorts Rb. den Bosch 10 Jan. 1902, W. n°. 7965: de gerechtelijke erkenning van een der vennoten bindt de venn. o. f., en dus ook de mede-vennoten.

WACH, Handbuch des deutschen Civilprocessrechts, dl. 1, bl. 523 vlg. — ECCRTS, die Stellung der offenen Handelsgesellschaft als Prozesspartei, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 32, bl. 1 vlg. — STAUB, Kommentar zum Hgb., 7de dr., op § 124, Anm. 4—18. — § 129 al 4 DHgb.: Aus einem gegen die Gesellschaft gerichteten vollstreckbaren Schuldtitel findet die Zwangsvollstreckung gegen die Gesellschafter nicht statt.

Partij in het geding zijn alle vennoten in deze hunne hoedanigheid; het vonnis tegen de vennootschap behoort niet zonder meer tegen hen individueel uitvoerbaar te worden verklaard. Verg. art. 1323 B. W.

De vennootschap tot het uitoefenen van een burgerlijk bedrijf onder een firma is niet een vennootschap onder een firma. Artt. 1679—1682 B. W. zijn van toepassing.

Zie Hof den Bosch 29 Mei 1888, W. n°. 5600 (aannemers); Rb. Amsterdam 8 Febr. 1901, W. n°. 7803 (advocaten).

Oprichting der vennootschap onder firma. Artt. 22—28, akte en openbaarmaking. Dezelfde bepalingen in de

gevallen van art. 31. Aanhouding der firma, art. 30. Gevolg der inschrijving en bekendmaking: het contract van vennootschap werkt tegen derden, verg. de artt. 1673—1675 B. W.

„Ontbinding” in art. 31 beteekent ontbinding door den wil der vennoten; het art. is niet van toepassing in geval van overlijden van een venoot: H. R. 21 Jan. 1859, W. n°. 2029; — Rb. den Bosch 17 Dec. 1897, W. N. en R. n°. 1470. — Anders: Rb. Rotterdam 15 Jan. 1851, W. n°. 1225.

Gevolgen van het niet opmaken eener akte, verzuim van inschrijving of bekendmaking.

a. Intern, tusschen de vennoten. Verg. artt. 39, 41 en 42 Code de commerce. Beteekenis van artt. 22 en van de woorden: „zonder dat het gemis eener akte aan derden kan worden tegengeworpen”.

Verschillende meeningen: 1°. bij gemis aan een akte bestaat de vennootschap niet: H. LENSCHOEK VAN ZWAKE, opmerkingen over art. 22 W. v. K., Prft. 1891; — Rb. den Haag 9 Juni 1891, W. n°. 6070. — Anders H. R. 16 Mei 1902, W. n°. 7775, cass. verw. Hof Amsterdam 13 Juni 1901, W. n°. 7670 (op grond van de in het geding vaststaande feiten kan het bestaan eener venn. o. f. ook bij gemis eener akte worden aangenomen). — 2°. In geval van ontkenenis kan het bestaan alleen door de akte worden bewezen: H. R. 23 Febr. en 2 Nov. 1883, W. nos. 4881 en 4974; 15 Oct. 1891, W. n°. 6097. — Hof den Bosch 21 Nov. en 19 Dec. 1882, W. nos. 4873 en 4876; — Hof Amsterdam 6 Jan. 1882, W. n°. 4756 (bewijs door getuigen of boeken is uitgesloten). — Hof den Haag 20 Nov. 1899, W. n°. 7376 (geen ander schriftelijk bewijs, geen getuigenbewijs, ook niet bij begin van bewijs door geschrifte, geen vermoedens), bev. Rb. Rotterdam 15 Juni 1898, t. z. p.; — Hof Amsterdam 5 Jan. 1900, M. v. H. 1900 bl. 169 (getuigenbewijs, ook bij begin van bewijs door geschrifte, en beslissende eed zijn uitgesloten), bev. Rb. Utrecht 18 Mei 1898, W. n°. 7163; — Hof Amsterdam 11 Juni 1900, M. v. H. 1900 bl. 303; Rb. Rotterdam 29 Dec. 1886, W. n°. 5405; Rb. Amsterdam 22 Febr. 1889, W. n°. 5762 (beslissende eed niet toegelaten), en 5 Dec. 1899, P. v. J. 1900 n°. 43. — In elk geval is getuigenbewijs en dus ook bewijs door vermoedens uitgesloten: KISR, dl. 3, 2de dr. bl. 253. — Rgl. Mag. 1889, bl. 53 v. — 3°. Alle bewijsmiddelen zijn toegelaten: J. LOUDON, aantekeningen op art. 22 W. v. K., Prft. 1880; — Rb. Amsterdam 12 Mrt. 1869, W. n°. 3138.

Zie nog Rechtsgel. Bijbl. 1884, B bl. 33.

Dat er handelingen voor gemeenschappelijke rekening zijn verricht, kan altijd door alle bewijsmiddelen worden gestaafd. Verg. Rb. Amsterdam 11 Oct. 1860, M. v. H. 1860 bl. 272; Hof Noord-Holland 2 Maart 1871, M. v. H. 1871 bl. 71. — Anders: Hof Amsterdam 6 Jan. 1882, W. n°. 4756.

b. Extern, in de verhouding tot derden.

Bij verzuim van inschrijving eener akte en van bekendmaking geldt alleen datgene wat uit het openbaar optreden onder eene firma afgeleid kan worden, art. 29 en art. 31 al. 2 en 3. Bij verschil tusschen inschrijving en bekendmaking is art. 29 al. 2 van toepassing.

Derden, iemand met wien zij niet hebben gehandeld, als vennoot aansprekende, kunnen het bestaan der vennootschap door getuigen of vermoedens aantonen. Art. 22 a. h. e. Zij kunnen volstaan met het bewijs van het gezamenlijk handelen onder eene firma of van het zich anderszins voordoen als vennoot.

KIST, dl. 3, 2de dr. bl. 255 v. — Rgl. Mag., t. a. p., bl. 51. — Rb. Amsterdam 7 Apr. 1881, P. v. J. 1881 n°. 48*. — Rb. den Haag 16 Oct. 1894, W. n°. 6668. — Rb. Amsterdam 10 Mei 1895, M. v. H. 1896 bl. 119. — Rb. den Bosch 10 Jan. 1902, W. n°. 7965. — Zie ook Rb. Arnhem 26 Febr. 1844, W. n°. 485; — Hof Zuid-Holland 19 Mrt. 1866, M. v. H. 1866 bl. 96.

Tegenover een derde die het bestaan der vennootschap ontkent, kan dit bestaan door hen die beweren vennoten te zijn, alleen door de akte worden bewezen. Art. 22 a. h. e.

Rb. Amsterdam 15 Dec. 1869, W. n°. 3207; — Hof den Bosch 13 Dec. 1882, R. Bijbl. 1884, B bl. 36; Rb. Rotterdam 29 Dec. 1886, W. n°. 5405; Rb. Almeloo 27 Mei 1903, W. n°. 8050. — Het handelen onder een firma bewijst niet, dat men voor een vennootschap handelt: Rb. Amsterdam 28 Oct. 1898, P. v. J. 1899 n°. 97.

Verhouding tusschen de vennoten onderling. Zij wordt beheerscht door de bepalingen omtrent maatschap.

Een vennoot mag niet aan de vennootschap concurrentie aandoen, art. 1664 B. W. Rb. Amsterdam 18 Oct. 1881, R. Bijbl. 1884, B bl. 48. — Een uitdrukkelijk verbod is opgenomen in DHgb. §§ 112 en 113; Schw. Obl. R. art. 558; Cod. di comm. ital. artt. 112 en 113.

Arbitrage-clausule. Edict van Augustus 1560 (L'HÔPITAL); Ordonnance van 1673, tit. 4, art. 9. Code de commerce artt. 51—63: arbitrage forcée, afgeschaft bij de wet van 17 Juli 1856 relative à l'arbitrage forcée. Nadeel der clausule.

Het lidmaatschap, de hoedanigheid van vennoot, is niet vatbaar voor overdracht onder levenden, tenzij het tegendeel is bepaald.

Indien de overdraagbaarheid van het lidmaatschap is overeengekomen, blijft toch de uitgetreden vennoot aansprakelijk, zolang niet overeenkomstig art. 31 is gehandeld. Aandelen aan toonder zijn daarom niet bestaanbaar, althans onbruikbaar.

Ondervennootschap of ondermaatschap, art. 1678. Door het aannemen van een ondervennoot (*croupier*) wordt het aandeel van den vennoot in den vennootschappelijken boedel tusschen hem en den ondervennoot gemeen; deze is mede-eigenaar van hetgeen den vennoot bij afrekening toekomt. Zie Hof den Bosch 25 Mei 1897, W. n°. 7000 (vern. Breda 7 April 1896, W. n°. 6816), cass. verw. H. R. 24 Juni 1898, W. n°. 7143. Hof Leeuwarden 10 Mrt. 1886, W. n°. 5337, vern. Rb. Leeuwarden 11 Dec. 1884, W. n°. 5182.

Dezelfde verhouding ontstaat als een vennoot in gemeenschap van goederen is gehuwd. Zie echter H. R. 2 Febr 1877, W. n°. 4082: het recht van de erfgenamen der vrouw met betrekking tot de vennootschap lost zich op in een persoonlijk recht tegen den man-vennoot tot uitkeering van de helft der waarde van zijn aandeel daarin.

Indien niet iets anders is overeengekomen, hebben de vennoten, ongeacht het bedrag van ieders inbreng, gelijke aandelen in het vennootschappelijk vermogen. Ten aanzien van hun aandeel in de winst en in het verlies gelden, tenzij iets anders is overeengekomen, de voorschriften van artt. 1670—1672 B. W.

G. VLUG, het aandeel der vennoten in het vermogen van eene maat- of vennootschap, in Tijdschr. voor Privaatr., not. en fiscaalr., jg. 4, bl. 243. — ASSER-LIMBURG, dl. 3, bl. 558.

Kan een vennoot tegen de vennootschap in rechte optreden?

a. Tot handhaving van zijne rechten uit het vennootschapscontract? Rb. Rotterdam 23 Febr. 1898, W. n°. 7181 (niet de vennootschap [i. e. een burgerlijke maatschap onder firma in liq.] maar de individueele mede-vennoten moeten worden aangesproken).

b. Wegens overeenkomsten door hem in privé met de vennootschap gesloten? Rb. Utrecht 9 Jan, 1901, W. 7569. — v. GOURD-OEVER, de vennootschap onder firma tegenover hare leden, in Wkbl. Not. e. Reg. n°. 1628.

Verhouding tot derden.

J. PERCEROU, des abus de la raison sociale, in Ann. d. dr. comm. 1898, bl. 118.

Is, om de medevennooten te verbinden, handelen *onder* de firma een vereischte, of *voor* de vennootschap voldoende.

KIST, dl. 3, 2de dr. bl. 262 v. — Hof Noord-Holland 24 Nov. 1870, W. n°. 3352.

Beteekenis van art. 17 al. 2, in verband met de artt. 26 en 29. De onbevoegdheid van den vennoot kan aan derden alleen worden tegengeworpen, als zij haar gekend hebben of door raadpleging van het bekend gemaakte hadden kunnen kennen, bijv. daardoor hadden kunnen weten, dat de handeling niet tot de vennootschap betrekkelijk was. De bevoegdheid van den vennoot is de regel.

Rb. Rotterdam 5 Nov. 1866, M. v. H. 1867 bl. 35 (wissels, geaccepteerd met de firma). — Hooge Raad 3 Febr. 1882, W. n°. 4742 (geldleening onder de firma). — Rb. Amsterdam 6 Nov. 1885, P. v. J. 1886 n°. 14* (inkoop voor eigen rekening der vennootschap door een der leden van eene commissionairsfirma in strijd met de akte).

De vennoot die onbevoegdelijk van de firma gebruik maakt, verbindt in ieder geval zich zelf: Rb. Groningen 7 Mrt. 1902, W. n°. 7747 (wissel met de firma geaccepteerd, terwijl de bekend gemaakte akte de handteekening van beide vennoten vorderde). — Verg. H. R. 12 Dec. 1873, W. n°. 3668.

De vennoot die onbevoegdelijk van de firma gebruik maakt, is deswege rekenschap verschuldigd aan zijne medevennooten.

Zijne medevennooten worden verbonden in de gevallen van art. 1681 B. W.: Rb. Rotterdam 2 Mrt. 1904, W. n°. 8087 (geldopneming, gestrekt hebbende ten voordeele der vennootschap).

Toetreding van nieuwe vennoten.

Op de toetreding is art. 31 van toepassing.

Beding dat een zoon, een erfgenaam of de weduwe van een vennoot recht heeft als vennoot op te treden.

Hof den Haag 19 Febr. 1894, W. n°. 6493: als de gestelde

voorwaarden vervuld zijn, wordt de bedoelde persoon, ook zonder nieuwe akte, vennoot.

Aansprakelijkheid van den nieuwen vennoot. Is hij aansprakelijk ook voor de bestaande schulden?

F. AMIOT, de la responsabilité à raison du passif social déjà formé du nouvel associé qui entre dans une société en cours d'entreprise, in *Ann. de dr. comm.* 1900, bl. 281. — Art. 565 Schw. Obl. R. — § 130 Hgb.

Ontbinding, vereffening, artt. 1683 v. B. W.; 30—35 K.

Ontbinding. De vennootschap eindigt:

1°. door verloop van den vastgestelden tijd, art. 1683 1° B. W.;

2°. door ontbinding bij rechterlijk vonnis op grond van wettige en gewichtige redenen, ter beoordeeling van den rechter, art. 1684 B. W.;

Rb. Amsterdam 20 Jan. 1881, W. n°. 4689; Rb. Rotterdam 6 Oct. 1902, W. n°. 7948, bev. Hof den Haag 11 Apr. 1904, W. n°. 8115: art. 1684 is niet eene toepassing van de artt. 1302 en 1303 B. W.; de ontbinding werkt niet terug. Zij heeft slechts gevolgen van den dag der uitspraak. — LAND, Verkl. v. h. B. W., dl. 3, 2de st., bl. 169; — DIEPHUIS, N. B. R., dl. 13, bl. 267.

De ontbinding kan alleen wezen ontbinding ten aanzien van alle vennoten: Rb. Amsterdam 3 Juli 1894, W. n°. 6597; derhalve moeten alle mede-vennoten in het geding worden geroepen: Rb. Amsterdam 3 Apr. 1866, M. v. H. 1866 bl. 127. — Anders: C. W. STAR BUSMANN, de exceptio plurium liticonsortium, Prft. 1902, bl. 126.

Art. 1684 spreekt alleen van „maatschappen, voor eenen bepaalden tijd aangegaan”. Geldt de bepaling ook bij de maatschappen, niet voor een bepaalden tijd aangegaan, als bijv. de opzegbaarheid is uitgesloten? Aldus ASSER-LIMBURG, dl. 3, bl. 550, 552.

3°. artt. 1683 2° en 1685 B. W.;

4°. door opzegging aan al de medevennoten, mits te goeder trouw en niet ontijdig, indien de vennootschap niet voor een bepaalden tijd is aangegaan: art. 1683 3° j^o. artt. 1686 en 1687 B. W.;

„Voor geen en bepaalden tijd”; zie ASSER-LIMBURG, dl. 3, bl. 547, 549.

5°. door den dood, de onder-curateele-stelling of de failliet-verklaring van een der vennoten, art. 1683 4° B. W.

Voor de gevallen, onder nos. 2, 4 en 5 bepaald, kan iets anders worden overeengekomen.

Ad 2um. Bedongen kan worden, dat, in geval van wanpraestatie, vervallenverklaring van den nalatigen vennoot kan worden uitgesproken zonder ontbinding der vennootschap: Arb. Rotterdam 22 Dec. 1884, W. n°. 5133.

Ad 4um. Opzegging kan worden uitgesloten, o. a. in verband met de bepaling, dat het lidmaatschap vatbaar is voor overdracht onder levenden.

DIEPHUIS, t. a. p., bl. 259; — LAND, t. a. p., bl. 170; — ASSER-LIMBURG, dl. 3, bl. 549. — Anders OPZOOMER, het B. W. verkl., dl. 9, bl. 146. — H. R. 13 Dec. 1861, W. n°. 2342 (art. 1686 is van openbare orde; door overeenkomst kan daarvan niet worden afgeweken). — Zie echter ten aanzien van de als maatschap beschouwde „negotiatie” *Land is zekere bezitting*: H. R. 22 Dec. 1876, W. n°. 4068, bev. Hof den Haag 29 Mei 1876, W. n°. 3985, vern. Rb. den Haag 25 Mei 1875, W. n°. 3882.

Ad 4um en 5um. Bepaald kan worden dat, in geval van overlijden van een der vennoten, de vennootschap zonder ontbinding zal voortduren met de erfgenamen van den overledene, of alleen tusschen de overblijvende vennoten: art. 1688 B. W.; het laatste ook in geval van onder-curateelestelling, faillietverklaring of opzegging.

DE REGT, het beding van art. 1688 1ste lid B. W. in de akte van maatschap, in W. v. N. R. n°. 1299.

Het beding van voortzetting met de erfgenamen moet op *alle* erfgenamen betrekking hebben; zij zijn verplicht tot voortzetting: OPZOOMER, op art. 1688; — DIEPHUIS, t. a. p., bl. 252 v.; — LAND, t. a. p., bl. 174. — Voorzetting met één der erfgenamen kan worden bedongen: KIST, dl. 3, 2de dr. bl. 255 v.; — WERKER, de liquidatie der vennootschap onder firma, Prft. 1897, bl. 63.

Rb. Amsterdam 31 Dec. 1861, W. n°. 2384; — Rb. Maastricht 7 Juni 1866, W. n°. 2813 (voortzetting tusschen de overblijvenden, terwijl de erfgenamen noch in de baten noch in de lasten aandeel hebben).

Het beding tot voortzetting met de erfgenamen bindt ook minderjarigen: Hof Nd. Holland 27 Juni 1867, M. v. H. 1867 bl. 291. — Evenzoo het beding omtrent voortzetting tusschen de overblijvenden en afrekening met de erfgenamen van den overledene: H. R. 29 Oct. 1885, vern. Rb. Amsterdam 30 Juni 1885,

bev. Kgt. n°. 1 Amsterdam 26 Jan. 1885, R. Bijdr. en Bijbl. 1888 B bl. 323.

H. R. 11 Juni 1880, cass. verw. Rb. Dordrecht 22 Oct. 1879, W. n°. 4521 en 4515 (registratie-proces).

De ontbinding door rechterlijk vonnis of door (afstand of) opzegging moet, om tegen derden te werken, openbaar gemaakt worden, art. 31.

De aanhouding der firma na ontbinding regelt art. 30 K.

Vereffening na ontbinding.

O. FRANCKEN, die Liquidation der offenen Handelsgesellschaften in geschichtlicher Entwicklung, 1890. — NOELDECKE, die Fortdauer der offenen Handelsgesellschaft während der Liquidation, 1887. — A. SRAFFA, la liquidazione delle società commerciali, 2e dr. 1899. — ANFOSSI, in Archivio giuridico, dl. 70, bl. 201. — W. H. M. WERKER, aangeh. prft. (Rgl. Mag. 1899, bl. 113).

Beteekenis der vereffening. De vennootschap blijft bestaan uitsluitend om de zaken tot effenheid te brengen: afwikkeling der loopende zaken, inning der vorderingen, verzilvering der overige baten en betaling der schulden.

Verzilvering der baten alleen voor zooveel noodig tot betaling der schulden of verzilvering van alle baten? § 149 Dt. Hgb. en art. 582 Schw. Obl. R. bepalen het laatste. Aldus voor ons recht WERKER, bl. 83, 126 v. Het eerste volgt uit de meening, dat ieder vennoot van het oogenblik der ontbinding scheiding en deeling kan vorderen, ook vóór of hangende de vereffening.

Rb. Amsterdam 12 Febr. 1862, M. v. H. 1862 bl. 142; — H. R. 29 Oct. 1869, W. n°. 3159; — Rb. den Haag 24 Oct. 1879 en Hof den Haag 3 Mei 1880, R. B. 1881 B bl. 26: de bepalingen omtrent boedelscheiding, art. 1689 js artt. 1112 en vlg. B. W., zijn van toepassing; zoo mogelijk moet verdeeling in natura plaats hebben. — Hof Amsterdam 11 Dec. 1899, W. n°. 7424 (scheiding en deeling kan worden gevorderd, al is de vereffening niet vóórafgegaan, omdat de vereffening een deel is van het scheidingswerk [artt. 1061, 1119 en 1122 B. W., 698 Rv.] en artt. 32 vlg. K. toch toepassing kunnen vinden), cass. verw. H. R. 1 Juni 1900, W. n°. 7459; — Rb. Amsterdam 14 Dec. 1900, W. n°. 7609. — Zie voor het Fransche recht: LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 2, nos. 363, 413, 414bis, 423.

Anders: vereffening behoort vooraf te gaan: concl. Openb. Min. H. R. 5 Febr. 1892, W. n°. 6146; — Rb. Amsterdam 30 Nov. 1894, W. n°. 6805; — S. J. HINGST, praeadvies, bl. 50 v.; — WERKER, bl. 69 v.

De vereffening geschiedt „in naam van dezelfde firma” door een of meer vereffenaars, aangewezen of benoemd volgens art. 32.

Art. 32 is ook toepasselijk in geval van ontbinding door overlijden van een der vennoten: H. R. 15 Mei 1868, M. v. H. 1868 bl. 184, W. n°. 3012. — Toepassing van art. 32 al. 2: Rb. Amsterdam 23 Mrt. 1883, vern. door Hof Amsterdam 29 Juni 1883, R. Bijbl. 1884, B bl. 53 en 57.

Door het doel der vereffening wordt de bevoegdheid van den vereffenaar bepaald. Verhouding tot derden: de onbevoegdheid van den vereffenaar kan aan derden worden tegen- geworpen, als zij haar gekend hebben of hadden kunnen kennen. Naar de noodzakelijkheid der handeling voor de vereffening behoeven zij geen onderzoek in te stellen.

Anders Rb. Amsterdam 6 Nov. 1885, P. v. J. 1886 n°. 14*.

Bevoegdheid van twee of meer vereffenaars. Kunnen zij ieder afzonderlijk of alleen gezamenlijk handelen? Art. 1674 B. W.

Rb. Dordrecht 28 Juni 1882, R. Bijbl. 1884 B bl. 59: alleen gezamenlijk; Rb. Arnhem 9 Jan. 1902, W. n°. 7763: in rechte optreden alleen gezamenlijk. — H. R. 26 Nov. 1857, W. n°. 1910; Hof den Haag 4 Mrt. 1883, R. Bijbl., t. a. p. (vern. voormeld vonnis v. d. Rb. te Dordrecht): ieder afzonderlijk.

Betrekking tusschen de vennoten en den vereffenaar; kunnen de vennoten de bevoegdheid van den vereffenaar beperken en kunnen zij hem ontslaan? In het bijzonder als hij door de rechtbank benoemd is? Verg. art. 1673 B. W.

Rb. Amsterdam 13 Mei 1887, P. v. J. 1887 n°. 29*: de bij het contract aangewezen vereffenaar kan door de vennoten wegens gegronde redenen worden ontslagen. — WERKER, Prft. bl. 135 v., 142, 143 v.

De vereffenaars treden in rechte op en moeten in rechte geroepen worden onder den naam van de firma; art. 32 K. Toevoeging van de woorden „in liquidatie” en dagvaarding namens of van de vereffenaars met vermelding hunner hoedanigheid is niet ongeoorloofd te achten.

Dagvaarding namens en van de firma juist gecoördeld door Hof Nd. Holland 28 Juni 1849 en 12 Nov. 1868, M. v. H. 1868 bl. 150 en 219; Hof den Bosch 26 Mei 1891, W. n°. 6129; Kgt. n°. 4 Amsterdam 31 Mrt. 1896, W. n°. 6823; — van *de firma in liquidatie* (niet van de vereffenaars) door Rb. Amsterdam 3 Juli 1877, R. B. 1878 A bl. 200; Rb. Haarlem 6 Sept. 1881, W. n°. 4740; toegelaten door Hof Nd. Holland 12 Nov. 1868, t. a. p.; — ten name *der vereffenaars in hunne hoedanigheid* gevorderd door Rb. Amsterdam 13 Febr. 1868 en 19 Mei 1893, M. v. H. 1868 bl. 149 en 1893 bl. 248. — Zie ook Rb. Amsterdam 9 Oct. 1889, P. v. J. 1891 n°. 16.

Wettelijke bepalingen omtrent de vereffening: artt. 33 en 34. De vereffenaars zijn rekening en verantwoording schuldig aan de vennoten of medevennoten.

Anders: Rb. Amsterdam 10 Apr. 1903, W. n°. 7996 (er kan slechts scheiding en deeling worden gevorderd).

Gedurende de vereffening, en ook na afloop daarvan, kan ieder vennoot, met voorbijgang van de vereffenaars of gewezen vereffenaars, persoonlijk worden aangesproken, krachtens zijne hoofdelijke aansprakelijkheid.

H. R. 26 Oct. 1849, W. n°. 1068; — Rb. Amsterdam 3 Juli 1894, P. v. J. 1894 n°. 103. — Anders ten onrechte Rb. Amsterdam 13 Mei 1904, W. n°. 8165.

Vereffening heeft niet plaats als in het vennootschapscontract iets anders is bepaald of de vennoten iets anders overeenkomen.

Vennootschapsgoederenrecht.

KIST, dl. 3, 2de dr., bl. 164 v., 204 v., 274 v. — Praeadvies van HINGST en LODER, b. a. — J. C. DE MAREZ OYENS, in Themis 1881, bl. 479 vlg. — P. R. FEITH, in Themis 1881, bl. 342 vlg. — J. A. LEVY, het rechtskarakter der firma, 1881. — HINGST, het rechtskarakter der vennootschap onder firma in haar faillissement, Nw. Bijdr. 1882 en 1883. — MOLENGRAEFF, het faillissement van de vennootschap onder firma, in Rgl. Mag. 1884, bl. 16 vlg. — S. J. FOCKEMA ANDREAE, de gezamende hand naar de Oud-Nederlandsche rechten, in Versl. en Med. der Kon. Akademie van Wetensch., Afd. Letterk. 3de reeks, 4de deel, 1887, bl. 15 v. — P. VAN BEMMELN, regtsgemeenschap, in Rechtsgel. opstellen, dl. 1 bl. 253. — H. J. KOENEN, beschouwingen over rechtsgemeenschap, Prft. 1891. — E. J. BEKKER, Zweckvermogen insb.

Peculium, Handelsvermogen und Actiengesellschaften, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 4, bl. 499 v. — LABAND, Beiträge zur Dogmatik der Handelsgesellschaften, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 30, bl. 469 v.; dl. 31, bl. 1 v. — K. ADLER, zur Entwicklungslehre und Dogmatik des Gesellschaftsrechts, 1895. — GIERKE, Handelsgesellschaftsrecht und bürgerliches Recht, in Archiv f. bürg. Recht, dl. 19. — M. MONGIN, étude sur la situation juridique des sociétés dénuées de personnalité, in Revue crit. de lég. et de jur. 1890, bl. 697 v. — L. GUÉRIN, la société en nom collectif est-elle une personne morale, aldaar 1902, bl. 245 en 308.

Verschillende opvattingen: 1°. het vennootschapsvermogen behoort aan de vennootschap als rechtspersoon, zie boven bl. 117; 2°. de verschillende bestanddeelen van het vennootschapsvermogen behooren aan de vennoten in gewone mede-eigendom; jegens elkander door de overeenkomst van vennootschap beperkt in het beschikkingsrecht over hun aandeel in die goederen, zijn zij daarin vrij tegenover derden; 3°. het vennootschapsvermogen is het door de vennootschapsverhouding beheerschte gemeenschappelijke eigendom der vennoten. Dezen hebben in dit vermogen en in de bestanddeelen daarvan niet vrij beschikbare maar door de vennootschapsverhouding gebonden aandeelen. Over de afzonderlijke bestanddeelen van het vermogen kan alleen door de vennoten, die niet van het beheer zijn uitgesloten, voor vennootschapsdoeleinden worden beschikt, art. 1677 B. W. Over zijn aandeel in het vermogen kan een vennoot alleen beschikken overeenkomstig art. 1678 B. W. Zoolang de vennootschap bestaat kan scheidend en deeling niet worden gevorderd.

Gezamenhandsche gemeenschap, Gesamteigenthum, gebundenes Miteigenthum, boedelgemeenschap. Zie daarover ook STOBBE, Handb. des dt. Privatrechts, § 50 v. — E. JOERGES, zur Lehre vom Miteigenthum und der gesammten Hand nach dt. Reichsrecht, in Zft. f. d. ges. Handelsr., dl. 49, bl. 140 v.; dl. 51, bl. 47 v. — LAND, Verklaring v. h. Burg. Wetb., dl. 1, bl. 537 v. — Schw. Obl. R. artt. 569, 574, 582. — Dt. Bürg. Gb. §§ 719, 725, 731—735.

De laatste opvatting is voor ons recht als de juiste te aanvaarden. Gevolgen: de vennoten kunnen slechts vorderen gedurende het bestaan der vennootschap hun winstaandeel, nà ontbin-

ding der vennp. hun aandeel in het saldo, na betaling der vennootschapsschulden overblijvende. Het recht van de particuliere schuldeischers der vennooten wordt hierdoor bepaald; zij kunnen alleen beslag leggen op het winstaandeel van hun schuldenaar, op het hem eventueel na vereffening toekomende, en op hetgeen hij uit anderen hoofde te vorderen heeft.

Costumen van Antwerpen van 1582, tit. 52, artt. 5 en 6. — BARELS, Verzameling van Advijzen over den Koophandel en Zeevaart, nos. 62 en 86. — Rb. Amsterdam 8 Nov. 1878, P. v. J. 1879 n°. 25*; 10 Mei 1900, W. n°. 7479. — P. VANDERNOTTE, droits des créanciers d'une société sur les biens sociaux, in Ann. de dr. comm. 1898, bl. 437. — Zie ook Rb. Amsterdam 23 Juni 1885, P. v. J. 1885 n°. 38*.

Inschulden van de vennootschap kunnen alleen worden opgevorderd door de beheerende vennooten in naam der vennootschap; in eigen naam kan geen der vennooten vorderen, ook niet voor een aandeel.

Rb. Amsterdam 8 Nov. 1895, M. v. H. 1896 bl. 114.

Schuldvergelijking. — De schuldenaar der vennootschap kan niet in vergelijking brengen eene vordering op een der vennooten in privé, noch de vennoot-schuldenaar, in privé een inschuld der vennootschap, noch de vennootschap aangesproken wordende een inschuld van een der vennooten in privé. Wèl kan in vergelijking brengen de vennoot, als hoofdelijk schuldenaar aangesproken, een vordering van de vennootschap alsook een vordering hem in privé toekomende, evenzoo de schuldenaar van den vennoot in privé eene vordering op de vennootschap.

LABAND, t. a. p., dl. 31, bl. 11 v. — CONRADES, die Kompensation von Schulden einer off Handelsges. mit Privatforderungen eines Gesellschafters, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 43, bl. 52. — STAUB, Komm. 7de dr., Exkurs zu § 129.

Ontbinding. — Na ontbinding der vennootschap, — óók in geval van ontbinding ten gevolge van het faillissement van een of meer of van alle vennooten —, moet vereffening, d. w. z. verzilvering van het vennootschapsvermogen, althans voor zoover noodig, en *voldoening daaruit van de vennootschapsschulden plaats hebben. De schuldeischers der vennoot-

schap zijn niet *bevoorrecht* op de baten der vennootschap, maar de vennootschapsgemeenschap vormt een van de privé-vermogens der vennooten afgescheiden vermogen waarvan alleen het saldo, na vereffening overblijvende, mag worden verdeeld.

„Bij de venn. o. f. bestaat een vennootschappelijk vermogen, dat een zelfstandigen en afgezonderden waarborg vormt voor de vennootschappelijke schuldeischers”: H. R. 28 Juni 1889, W. n°. 5735, vern. Hof den Bosch 5 Febr. 1889, W. n°. 5679, bev. Rb. Maastricht 3 Mei 1888, W. n°. 5595.

TROPLONG, du contrat de société, dl. 2, n°. 865. — FRÉMERY, études de dr. comm., bl. 32; — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 2, n°. 109. — LABAND, t. a. p., dl. 31, bl. 6 v. — Dt. Kon. Ord. §§ 209, 212. — POLLOCK, a digest of the law of partnership, 4de dr. n°. 76; — Bankr. Act 1883, s. 40 subs. 3.

J. J. C. ESCHAUZIER, het faillissement van een lid van eene gemeenschap, Prft. 1905. — Zie voorts voor de literatuur bl. 140 hierboven en voor de jurisprudentie § 83 B 4°.

In België en Frankrijk wordt de leer der rechtspersoonlijkheid algemeen aangenomen. Belgische wet van 18 Mei 1873, art. 2: „Chacune d'elles (société en nom collectif, en commandite simple, anonyme, en commandite par actions, coopérative) constitue une individualité juridique distincte de celle des associés”. Evenzoo Cod. di comm. ital. art. 77 en het Schotsche recht, Partnership act 1890, sect. 4 subs. 2: „In Scotland a firm is a legal person distinct from the partners of whom it is composed”.

E. Naamlooze vennootschap.

Maatschappelijke beteekenis der naamlooze vennootschap. *Private* en *public companies*, *one man companies* en syndicaten. Geschiedenis.

GOLDSCHMIDT, Universalgesch. d. Hr., bl. 290 v. — W. ENDEMANN, Studien i. d. roman-kanon. Wirthsch. u. Rechtslehre, dl. 1, bl. 431, die Montes u. die grossen Banken. — LEHMANN, die geschichtliche Entwicklung des Aktienrechts bis zum Code de comm., 1895; — das Recht der Aktiengesellschaften, 1898, §§ 2—7. — SCHMOLLER, geschichtliche Entwicklung der Unternehmung, in Jahrb. f. Gesetzg., Jg. 15, bl. 635, 963; Jg. 17, bl. 359, 959 — H. SIEVEKING, Genueser Finanzwesen. I. Genueser Finanzwesen

vom 12. bis 14. Jahrh. 1898. II. Die casa di S. Giorgio, 1899. — J. A. v. D. CHLJS, Geschiedenis der stichting van de Vereenigde Oost-Ind. Compagnie, 2de dr. 1857. — V. RING, Asiatische Handlungskompagnien Friedrichs des Grossen, 1890. — PAULLIAT, politique coloniale sous l'ancien régime, 1887.

Een uit verschillende bijdragen bijeengebracht kapitaal werd in Italië *mons*, *monte*, *massa*, *maona* geheeten; de aandelen in dit kapitaal heeten *loca*, *luoghi*, *partes*. Vandaar *montes pietatis* (banken van leening). Tot de montes behooren ook de openbare leeningen (obligatie-leeningen), tot betaling van welker rente en aflossing vaak bepaalde staatsinkomsten werden aangewezen of afgestaan, vandaar de naam *comperae* (koop scil. van zekere inkomsten of rente) voor deze *montes*. De gezamenlijke houders der aandelen (*loca comperarum*) werden als *societas comperarum*, ook zonder meer als *montes*, aangeduid. *Montes* komen reeds in de 12de en 13de eeuw voor. Georganiseerd op de wijze van een naamlooze vennootschap was de in 1407 opgerichte Bank van St. George te Genua (il monte of la società delle compere e de' banchi di S. Giorgio), eene vereeniging der verschillende groepen van schuldeischers (*compara*) der stad Genua, aan wie bepaalde staatsinkomsten waren afgestaan. Zij treedt ook op als girobank. Oorspronkelijk waren er 476.706 aandelen (*loca*) van 100 lire.

Ontwikkeling der hedendaagsche naaml. venn. uit de handelscompagnieën der 17de en 18de eeuw. Reeds in de tweede helft der 16de eeuw vond men hier te lande vele compagnieën voor de koopvaardij, met name op Oost-Indië. Deze compagnieën waren vereenigingen (handelingen voor gemeene rekening) van eenige bewindhebbers (onderwinders of principale reeders [beheerende vennoten]) en een aantal niet genoemde participanten (*fauteurs*, beminnaars van 's lands welvaren of medestanders). De Compagnie op (of: van) Verre (de oude Compagnie) in 1594 de eerste compagnie voor de vaart op Indië. De bestaande compagnieën voor de koopvaardij op Oost-Indië worden bij octrooi van 20 Maart 1602 vereenigd tot de Nederlandsche-Oost-Indische-Compagnie. Deze Compagnie, waarin alle ingezetenen tot deelneming werden toe-

gelaten, is eene „vereeninge” (vereeniging) van in kameren vereenigde participanten (aandeelhouders) en het voorbeeld voor latere soortgelijke vereenigingen, hier en in andere landen. De Ned. West-Indische Compagnie opgericht in 1621, gereorganiseerd in 1674. In de octrooien van 1602 en 1621 worden een vooruit bepaald vast kapitaal en gelijke aandelen niet genoemd. In de Oost-Ind. Comp. werd ongeveer *f* 6.500.000 ingelegd; in de West-Ind. Comp. ruim *f* 7.100.000. Kameren van bewindhebbers, hoofdparticipanten en participanten. Aandeelbewijzen worden niet genoemd. Uitdeeling.

Zie ook het concept-octrooi van eene West-Ind. Comp. van W. WSELINX (1619) bij VAN REES, Geschiedenis der Staathuishoudkunde in Nederland, dl. 2, bl. 384, en van een Compagnie van Assurantie (1629) bij E. LUZAC, Hollands Rijkdom, dl. 3, bijl. S. (P. J. BLOK, het plan tot oprichting eener Compagnie van Assurantie, in Nijhoff's Bijdr. 1900, bl. 1 v; Bijdr. en Meded. v. h. Hist. Gen. te Utrecht 1900, bl. 1 v.). In dit laatste ontwerp wordt uitdrukkelijk uitgesproken, dat noch de bewindhebbers noch de participanten in hun privé verbonden zullen wezen, en dat op de aandelen der participanten beslag niet kan worden gelegd.

Voor aandeel, eerst *paert* of *partije* genaamd, komt weldra het woord *aktie* (1606: COLENBRANDER, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 50, bl. 383) in gebruik.

In „het Groot Tafereel der Dwaasheid”, 1720 (VISSERING, in „de Gids” van 1856, bl. 643 v.), en in de „Verzameling van alle de Projecten en conditiën van de Compagnien van assurantie” enz., 2 dl. 1722, zijn de conditiën (statuten) opgenomen van een aantal in dat jaar opgerichte of ontworpen compagnieën of maatschappijen van commercie, negocië, navigatie, assurantie, enz. Een vast kapitaal of fonds en gelijke *aktiën*, waarop 1°/_o of meer te storten. Participanten of aktionisten of geïnteresseerden, hoofdparticipanten, directeurs en commissarissen. Recepissen; aktie-brieven, brieven of akten van aktie vatbaar voor endorsement. Uitdeeling, die soms wordt bepaald op een minimum van 3°/_o, 4°/_o of 6°/_o. In verscheidene conditiën wordt uitdrukkelijk gezegd, dat niemand tot meer is gehouden dan de ingeteekende som. Vergaderingen van al

de geïnteresseerden of van de hoofdparticipanten tot aanhooring der jaarlijksche rekening als anderszins.

Drie contracten van assurantie-societeiten of compagnieën van 1771, 1772 en 1776 bij LE MOINE DE L'ESPINE en LE LONG, de Koophandel van Amsterdam (1780), dl. 1, bl. 622 v. Een vast fonds of capitaal verdeeld in gelijke *portiën*, *aktiën* of *aandeelen*. Geïnteresseerden, intressanten, leden of eigenaars der aktiën of aandeelen (niet verder aansprakelijk dan voor het bedrag der aktie), directeuren, commissarissen. *Aktiën* of *aandeelen* in den zin van aandeelbewijzen; *akten tot bewijs van aandeel*. Uitdeeling. Het contract van 1776 kent eene generale vergadering der Compagnie en bij ieder aandeel een coupon in blanco om de uitdeeling te ontvangen (ieder jaar wordt een nieuwe coupon verstrekt voor de volgende uitdeeling). Anders dan in 1720 werden deze compagnieën opgericht buiten tusschenkomst der overheid.

Eigenaardige ontwikkeling in Engeland. De South-Sea-Bubble leidt tot de Bubble-Act van 1719. Het oprichten van vereenigingen zonder hoofdelijke aansprakelijkheid der leden en met overdraagbare aandeelen verboden. Intrekking dezer wet in 1825. Beperkte aansprakelijkheid alleen te verkrijgen door verheffing tot corporatie bij parlamentsakte of ook, sedert 1837, bij koninkl. charter of bij *letters patent*. Wetten van 1844: solidaire aansprakelijkheid en verbod van aandeelen aan toonder. De Limited Liability Act 1855 veroorlooft de inschrijving van *companies* met beperkte aansprakelijkheid. Nieuwe regeling door de Joint Stock Companies Acts van 1856 en 1857 en de Joint Stock Banking Companies Act van 1857. Eene wet van 1858 laat ook *joint stock banks* met beperkte aansprakelijkheid toe. Companies Act van 1862; zij onderscheidt: „unlimited companies”, „companies limited by guarantee” en „companies limited by shares” (onze naamlooze vennootschappen). De Companies Act van 1867 vergunt het uitgeven van toonderaandeelen (share warrants to bearer). Belangrijke wijzigingswetten van 1890 en 1900.

Literatuur:

Engeland. — W. W. COOK, the public phases of corporations, 1891. — H. THRING, the law and practice of Joint-Stock and other Companies, 5de dr. 1889. — N. LINDLEY, a treatise on the law of Companies, 6de dr. door W. B. LINDLEY, 2 dl. 1902. — H. B. BUCKLEY, the law and practice under the Companies Act,

8ste dr. door A. C. CLAUSON, 1902. — G. F. EMERY, a treatise on company law, 1901. — W. F. HAMILTON, a manual of company law, 2de dr. 1901. — F. GORE BROWNE en W. JORDAN, a handy-book on the formation etc. of Joint Stock Companies, 24ste dr., 1902. — F. B. PALMER, company law; a practical handbook, 4de dr. 1902. — W. W. COOK, a treatise on the law of corporations having a capital stock, 5de dr., 3 dl. 1903. — F. A. v. NIEROP, de vennootschap met beperkte aansprakelijkheid volgens het Engelsche recht, Prft. 1866. — L. A. C. KOLFF, eenige opmerkingen over naamlooze vennootschappen in Engeland, Prft. 1891. — Over „private companies”: F. B. PALMER, private companies and syndicates, 17de dr. 1902; — Annales de dr. comm. 1899, bl. 256. — Zie voorts h. b., bl. 113 en 121.

Duitschland. — ADHgb. Bk. 2, tit. 3, artt 207—248, herzien bij wetten van 11 Juni 1870 en 18 Juli 1884; thans Hgb. Bk. 2, Hfdst. 3, §§ 178—319. — RENAUD, das Recht der Aktiengesellschaften, 2de dr. 1875. — K. LEHMANN, das Recht der Aktiengesellschaften, 2 dl., 1898/1904. — F. M. BING, la société anonyme en droit allemand, 1892. — Kommentaren van A. PINNER, 1899; R. en F. ESSER, 2de dr. 1899; H. en L. KEYSSNER, 5de dr. 1900.

Frankrijk. — Laatste regeling, wet van 24 Juli 1867, gew. bij wetten van 1 Aug. 1893 en 9 Juli 1902. — Kommentaren der wet v. 1867 van L. TRIPIER, 2 dl., 2de dr. 1876; PONT, 2 dl., 2de dr. 1884. — GOIRAND, traité des sociétés par actions, 3 dl. 1897/1901. — MICHOT, Code annoté des sociétés commerciales anonymes, 1884. — H. E. OYING, iets over vennootschappen van koophandel in Frankrijk, Prft. 1895. — Zie voorts bl. 121.

België. — Wet van 18 Mei 1873, gew. bij de wet van 22 Mei 1886. — A. SIVILLE, traité des sociétés anonymes belges régies par le code d. comm., 2 dl. 1898. — Zie voorts bl. 121.

Oostenrijk. — ADHgb. — Aktienregulativ van 20 Sept. 1899 (Zft f. d. ges. Hr., dl. 49, bl. 308; dl. 50, bl. 111). — W. LANDAUER, das oesterreichische Aktienrecht, 1900.

Zeden. — Wetten van 28 Juni 1895 op de naamlooze vennootschappen en op de nml. venn., die het verzekeringsbedrijf uitoefenen. — RIESENFELD, in Monatschr. f. Aktienr. u. Bankwesen 1896, en in Zft. f. Versicherungsr. u. Wft., dl. 3, bl. 1. — Annuaire de législation étrangère, 25e année, 1896, bl. 591 v.

F. M. BING, la société anonyme en droit italien, 1887.

Ontwerp van den Minister JOLLES, 14 Nov. 1871 (M. v. H.

1872 bl. 178 v.). Voorloopig Verslag 1 Juni 1872. — Ontwerp der Staatscommissie tot herziening v. h. Wetb. v. Kooph., 1890 (zie boven bl. 20). — Hand. Nederl. Jur. Ver., jg. 1872: praeadvies v. M. MEES en C. A. COSMAN, dl. 1, bl. 60; debat, dl. 2, bl. 71. — T. M. C. ASSER, de naamlooze vennootschap, 1879. — J. A. LEVY, actiënrecht, 1884. — A. ENGEL, naamlooze vennootschappen, Prft. 1898. — Weekbl. v. Privr. Not. en Reg. v. 28 Juni 1902, n°. 1696, bijblad: praeadvies van J. A. LEVY en L. E. VISSER.

Naam. Rechtskarakter.

Naam, ontleend aan het voorwerp der handelsonderneming, d. w. z. waaruit blijkt welke de handelsonderneming is: VOORDUIN, W. v. K., dl. 1, bl. 227, n°. 23.

Alleen voor *handelsondernemingen*, zie art. 14 j°. art. 36 W. v. K. VOORDUIN, t. a. p., bl. 206 v., 223, 226 v. (aant. 15, 20, 22 en 23). De vereeniging met een in aandeelen verdeeld kapitaal voor eene burgerlijke onderneming valt onder de wet van 1855:

Voorbeelden bij DÉKING DURA, handhaving der rechten van obligatiehouders, Prft. 1886, bl. 69 vlg.

Naamlooze vennootschappen voor eene burgerlijke onderneming zijn in geen geval als kooplieden te beschouwen: H. R. 7 Febr. 1889, W. n°. 5692 (Holl. Belgische Bouwgrond Mij.); Hof Amsterdam 5 Febr. 1896, W. n°. 6814 (Dagbladonderneming „de Amsterdammer”); Rb. Utrecht 18 Apr. 1900, W. n°. 7455 — Zie voorts hierboven bl. 52 v.; Rb. Zutphen 6 Juni 1878, W. n°. 4268, bev. Hof Arnhem 22 Jan. 1879, W. n°. 4364. — Anders Hof Amsterdam 12 Sept. 1884, W. n°. 5112 (Parkschouwborg).

KIST, dl. 3, 2de dr. bl. 244. — DIEPHUIS, dl. 1, 2de dr. bl. 71. — L. J. GODEFROY, in W. n°. 4388. — Naamlooze vennootschappen, in W. n°. 5839, 5840, 5841 en 5860; zie ook n°. 5843. — J. VAN RAALTE, de rechtstoestand der burgerlijke aandeelen-maatschappij, Prft. 1891. — H. E. OVIING, Prft. bl. 68 v. — CH. THORS, beperkte aansprakelijkheid bij burgerlijke ondernemingen, Prft. 1900. — ASSER-LIMBURG, dl. 3, bl. 491.

De Borgtochtenwet van 14 Juli 1898, S. n°. 180, erkent nml. venn. tot borgstelling voor ambtenaren.

Definitie: de naamlooze vennootschap is eene vereeniging tot uitoefening van een handelsbedrijf, met een bepaald door de leden bijeen te brengen in aandeelen verdeeld kapitaal, en

met uitsluiting van persoonlijke aansprakelijkheid der leden voor hetgeen in naam der vereeniging wordt verricht.

A. Een bepaald door de leden bijeen te brengen in aktiën of aandeelen verdeeld kapitaal.

Door het *bepaalde* kapitaal onderscheidt de naaml. venn. zich van de coöperatieve vereeniging. Art. 50 K.: ten minste een vijfde moet geplaatst zijn bij de oprichting.

Het kapitaal wel te onderscheiden van het vermogen der vennootschap. Het *kapitaal* is een rekengrootheid, de maatstaf voor hetgeen de vennoten moeten bijbrengen, voor de berekening van winst en verlies, en voor de verdeling van het saldo na vereffening; het *vermogen* datgene wat werkelijk voorhanden is.

Leden, vennoten zijn zij die tot het kapitaal bijdragen, daarin deelnemen, een aandeel in het kapitaal houden (aandeelhouders).

Het kenmerk van het lidmaat- of aandeelhouderschap is niet gelegen in het stemrecht of het recht op medebestuur (aandeelhouders zonder stemrecht, niet-aandeelhouders met stemrecht), noch in het deelen in de winsten (ook niet-vennoten kunnen in de winst deelen: inkomst-obligatiën), noch in het deelen in het saldo na vereffening; wèl heeft de aandeelhouder als zoodanig deze bevoegdheden, tenzij de statuten anders bepalen.

De aandeelhouders zijn niet schuldeischers der vennootschap, evenmin mede-eigenaars van het vennootschapsvermogen. Zij zijn gezamenlijk eigenaars van het vermogen der vennootschap, gelijk zij gezamenlijk de vennootschap uitmaken. Zie boven bl. 116.

Oprichtersaandeelen, winstaandeelen, *parts de fondateur*, *parts bénéficiaires*, zijn niet aandeelen, geven niet lidmaatschapsrecht, maar alleen de daaraan uitdrukkelijk toegekende rechten. Daarentegen zijn actions de jouissance (Genusscheine), welke worden uitgegeven voor geamortiseerde aandeelen, werkelijke aandeelen.

A. WAHL, les parts de fondateur, 1897. — E. LECOUTURIER, traité des parts de fondateur, 1903. — MAZAS, les parts de fondateur, th. 1901. — J. MOREL, les actions de jouissance dans les sociétés par actions, th. Paris, 1903. — V. KLEMPERER, die recht-

liche Natur der Genusscheine, Prft. Halle 1898. — R. FRUIN JAzn., oprichtersaandeelen bij naaml. vennootschappen, Prft. 1892.

Verschillende beteekenissen van aktie of aandeel (RENAUD, 2de dr. § 7, bl. 89 v.):

1°. kapitaalsdeel, een ideëel deel van het kapitaal. De aandeele, waarin het kapitaal verdeeld is, kunnen van verschillende grootte zijn; gewoonlijk gelijke deelen, alsdan aandeel: het minst bedrag van deelneming vereischt om vennoot te worden. LEVY, actiënrecht, bl. 25: de eenheid van kapitaalsverdeeling. — Een minstbedrag is niet voorgeschreven.

Verdeeling der aandeele in onderaandeele komt voor.

2°. Lidmaatschap, het geheel der uit de deelneming voortvloeiende rechten en verplichtingen: het recht van vennoot, dat alleen verkregen wordt door in het kapitaal deel te nemen. LEVY, t. a. p., bl. 26: rechtsgevolg der deelneming.

Het lidmaatschap is niet persoonlijk; het kan onder de levenden en bij doode vrijelijk worden overgedragen, tenzij de statuten de vrijheid tot overdracht regelen of beperken. Het behoort tot de roerende zaken door wetsbepaling, art. 567 4°. B. W.

3°. Aandeelbewijs, oorkonde over de deelneming in het kapitaal en daarmee over het lidmaatschap. Het uitgeven van aandeelbewijzen is geen vereichte. Soms wordt één bewijs voor meerdere aandeele gegeven.

Zij zijn op naam of in blanco, art. 40 W. v. K. Bij de laatste is het lidmaatschap verbonden aan den eigendom van de oorkonde. De eigenaar, niet de houder, is vennoot, maar het houden van het aandeelbewijs legitimeert tot het uitoefenen van de rechten des eigenaars (art. 590 B. W.). De algemeene regels over toonderpapier zijn toepasselijk.

Art. 41. Toonderaandeele kunnen niet worden uitgegeven, zoolang het bedrag daarvan niet in de kas der vennootschap is gestort.

Rb. Amsterdam 30 Juni 1865, M. v. H. 1865 bl. 231: de uitgifte van blanco-niet-volgestorte aandeele is niet nietig, maar de leden der directie zijn persoonlijk voor de geheele storting aansprakelijk, indien de houders der blanco-aandeele daartoe in gebreke blijven.

De levering of overdracht van aandeeleu op naam regelen artt. 669 al. 2 B. W. en 42 K.

Rb. Amsterdam 25 Juni 1862, vern. Hof Nd. Holland 5 Febr. 1863, M. v. H. 1863 bl. 30; — Rb. Amsterdam 9 Juni 1864, M. v. H. 1864 bl. 145, vern. Hof Nd. Holland 29 Juni 1865, M. v. H. 1865 bl. 181.

Art. 42 K. is enunciatief: Rb. Amsterdam 9 Oct. 1885, P. v. J. 1885 n°. 50*, en Hof Amsterdam 23 Juni 1887, W. n°. 5509.

Overdracht *in blanco* van niet volgestorte aandeeleu op naam is niet geldig, als in strijd met art. 41 K. Zie Hof den Haag 11 Dec. 1899, M. v. H. 1900 bl. 1.

Verpanding van aandeeleu op naam, art. 1199 B. W.

J. G. MELLINK, over verpanding, in het bijzonder van aandeeleu op naam in eene naaml. vennootschap, Prft. 1898.

B. Uitsluiting van persoonlijke aansprakelijkheid der leden voor hetgeen in naam der vereeniging wordt verricht.

Jegens derden, die met de venn. hebben gehandeld, zijn de individueele aandeelhouders niet aansprakelijk, ook niet voor zoover hun aandeel niet is gestort. Zij zijn alleen tot storting, d. i. tot voldoening hunner deelneming aan de vennootschap, verplicht.

De gezamenlijke vennoten, de vennootschap, maakt mitsdien een rechtspersoon uit.

H. R. 18 Jan. 1901, W. n°. 7553 (eene nml. venn. is een zelfstandig subject van rechten, geheel afgescheiden van de personen harer aandeelhouders). — Zie ook Arb. 25 Oct. 1860, M. v. H. 1861 bl. 164.

Kapitaal: capital divided into shares, joint stock [„stock“ is kapitaal niet in aandeeleu van een vast bedrag verdeeld], capital social; deelhebber in het kapitaal: stockholder; aandeelhouder: shareholder, actionnaire, Aktionär. Aandeel: stock (van een willekeurig bedrag), share (certificate of stock, of shares [E. SCHUSTER, der Englische Aktienschein-share certificate, in Festgabe der jur. Gesellsch. zum Jubiläum des Dr. R. Koch, bl. 327], share warrant), action, Aktie, azione (titoli delle azioni of cartelle), in Amerika: stock; aandeeleu op naam: actions nominatives, Namenaktien, azioni nominative; aandeeleu in blanco (toonderaandeeleu): actions au porteur, Inhaberaktien, share warrants to bearer, azioni al portatore; volgestorte en niet-volgestorte a.: liberierte en nicht liberierte Aktien; preferente aandeeleu: preference shares, pre-

ferred stock, actions de priorité, Prioritätsaktien; gewone aandelen: common stock, Stammaktien; actions de capital, actions d'apport, actions industrielles, actions gratuites; receptissen: scrips, Promessen, Interimsscheine; onderaandeelen: coupures of coupons d'actions, Aktienantheile; actions de jouissance, Genusscheine; oprichtersaandelen of -bewijzen, winstaandeelen: parts de fondateur, parts bénéficiaires; talon: ticket, talon, Erneuerungsschein; dividendbewijs: coupon, Dividendenschein, Nummering, verdeling in serieën.

J. F. MULSKEN, preferente aandelen en actions de jouissance, Prft. 1891. — H. DECUGIS, les action d'apport et les actions de priorité, 1903. — GOLDSCHMIDT, der Lucca-Pistoja-Aktienstreit, 1859. — MEILI, zur Lehre von den Prioritätsaktien, 1874. — W. W. COOK, a treatise on the law of stock and stockholders, 3de dr. 1894. — Zie voorts § 43.

Arb. 25 Oct. 1860, M. v. H. 1861 bl. 164 (receptissen zijn slechts bewijzen der gedane stortingen niet [voorloopige] bewijzen van aandeel). — Hof Amsterdam 6 Dec. 1895, W. n°. 6776; — Rb. Utrecht 18 Sept. 1895, W. n°. 6705; — Hof Amsterdam 16 April 1897, W. n°. 7011 (deelgerechtigdheid in de winst of in de jaarlijksche zuivere winst is deelgerechtigdheid uitsluitend in de exploitatiewinst).

Oprichting.

C. A. J. HARTZFELD, over aansprakelijkheid naar geldend recht van oprichters en commissarissen bij naaml. vennootschappen tegenover deelnemers, 1902.

J. F. E. HAHN, über die aus der Zeichnung von Aktien hervorgehenden Rechtsverhältnisse, 1874. — KUNTZE, der Gesamtakt (in Festgabe der Leipziger Juristenfakultät für MÜLLER), 1892. — DE MURALT, de la fondation des sociétés anonymes, 1887. — A. DOUAY, de la constitution des sociétés par actions à capital fixe en France et à l'étranger, 1889. — J. PERCEROU, des fondateurs de sociétés anonymes, th. 1896. — F. ARTHUYS, de la constitution des sociétés par actions, 1898.

Oprichters, Gründer, fondateurs, promotors. Art. 335 Sr.

T. M. C. ASSER, de nieuwe strafwet in verband met handel en scheepvaart, in Tijdschrift voor Strafrecht, dl. 1, bl. 61.

Zij die bij de samenstelling en openbaarmaking van een prospectus, houdende uitnoodiging tot deelneming in een op te richten nml. vennootschap, betrokken zijn, zijn verantwoordelijk voor den inhoud daarvan, en plegen eene onrecht-

matige daad, indien de inhoud in strijd is met de waarheid hetzij door het verzwijgen of verminken van ware, hetzij door het stellen van onware feiten of omstandigheden.

Rb. Amsterdam 21 Jan. 1903, W. n°. 7979: aansprakelijkheid aangenomen van hen die in het prospectus als commissarissen der nml. venn. werden genoemd en van hem bij wien de inschrijving op de aandelen werd opengesteld. — Evenzoo van hen die, in het prospectus als commissarissen genoemd, tot de verspreiding hebben medegewerkt. Ieder is aansprakelijk voor de geheele schade, met dien verstande dat als de een betaalt de anderen bevrijd worden: Hof Arnhem 3 Febr. en 7 Dec. 1904, W. n°. 8067 en 8171.

Verschillende beteekenis van oprichters: 1°. zij die de zaak op touw zetten, het initiatief nemen; 2°. zij die in persoon of bij gemachtigde partij zijn bij de akte van oprichting.

Een bepaald getal deelnemers wordt voor de oprichting niet gevorderd. Twee personen zijn voldoende.

Vereischten voor de oprichting: 1°. een overeenkomst van oprichting bij notarieele akte, art. 38 al. 1. Van deze overeenkomst maken de „voorwaarden” of statuten (het reglement) een deel uit.

HARTZELD, over de nietigheid der naaml. venn., in Tijdschr. v. Priv. Not. en Fiscr., jg. 3, bl. 31 v.

Rb. Amsterdam 6 April 1900, W. n°. 7489. — Toestemming van alle partijen bij de overeenkomst is noodig: H. R. 27 Mei 1898, W. n°. 7128; — Rb. Amsterdam 9 April 1902, W. n°. 7857.

Een aandeelhouder-oprichter kan niet, op grond dat de venn. hare verplichtingen jegens hem niet nakomt, ontbinding vorderen van de overeenkomst van oprichting: Hof Amsterdam 12 Jan. 1900, M. v. H. 1900 bl. 227, cass. verw. H. R. 18 Jan. 1901, W. n°. 7553.

Eene onderscheiding als de Engelsche Companies Act maakt tusschen het *Memorandum of Association* en de *Articles of Association* kent onze wet niet. Anders G. HYMANS, wijziging der akte van oprichting van naaml. venn., Prft. 1891.

2°. Deelneming door de oprichters in het kapitaal der vennootschap voor ten minste een vijfde deel daarvan. Voor de plaatsing der overige aktiën moet een, door den Koning verlenbare, termijn bepaald worden, art. 50.

3°. Koninklijke bewilliging, te verleenen op de akte of op een ontwerp daarvan, art. 36 al. 2.

Redenen van weigering, art. 37 al. 1 en 2. De statuten mogen niet in strijd zijn met de artt. 38—55.

Kracht van de koninkl. bewilliging in verband met de artt. 14 W. h. Alg. Bep. en 1373 B. W. Bepalingen in strijd met de artt. 38—55 blijven nietig. Hof te Luik 10 Dec. 1902, W. n°. 7981.

De eens verleende bewilliging kan niet worden ingetrokken, art. 37 al. 3. De belangen van derden worden gewaarborgd door art. 45 al. 2.

Inschrijving en openbaarmaking der akte en der koninkl. bewilliging, art. 38. Sanctie, art. 39; persoonlijke en hoofdelijke aansprakelijkheid der bestuurders.

H. R. 19 Juni 1896, W. n°. 6834, M. v. H. 1897 bl. 101 v. (de vennootschap bestaat jegens derden ook zonder inschrijving en openbaarm.; nevens haar zijn bestuurders verbonden), vern. Hof den Haag 6 Mei 1896, M. v. H. 1896 bl. 286.

Hof den Haag 6 Dec. 1897, bev. Rb. den Haag 2 Febr. 1897, M. v. H. 1897 bl. 209: commissarissen kunnen niet op grond van art. 39 worden aangesproken.

Koninklijke bewilliging, notarieele akte, inschrijving en openbaarmaking worden eveneens gevorderd bij wijziging der „voorwaarden” of statuten en bij verlenging der vennootschap, artt. 36 al. 3 en 38 al. 4.

Hof den Bosch 17 Mei 1904, W. n°. 8063: de vergadering van aandeelhouders waarin tot wijziging der statuten wordt besloten, behoeft niet ten overstaan van een notaris te worden gehouden; de directie kan van de vastgestelde wijzigingen een notarieele akte doen verlijden. — Zie echter Hof Luik, b. a.

„Aanvang” der vennootschap, art. 51; beteekenis van dit artikel. Zie hieronder bl. 165.

Inschrijving op aandeelen vóór de oprichting: de inschrijver verbindt zich daardoor jegens de onderteekenaars van de uitnoodiging tot inschrijving of van het prospectus, als deelnemer voor een bepaald bedrag tot de oprichting der ontworpen vennootschap op de aangegeven grondslagen en binnen een redelijken termijn te zullen medewerken.

Men wordt bij de oprichting aandeelhouder niet door de inschrijving, maar door mede te werken tot het verlijden der akte van oprichting: Hof Arnhem 22 April 1903, W. n°. 7969.

Zie over een vóór de oprichting gesloten overeenkomst, nà de oprichting aandeelen te zullen nemen: Rb. Amsterdam 21 Jan. 1903, W. n°. 7956.

Toetreding van aandeelhouders nà de oprichting. Volgens KIST, dl. 3, 2de dr. bl. 352, is eene notarieele akte noodig, anders DIEPHUIS, dl. 1, bl. 101 nt. 6. Praktijk: onderhandse of notarieele (eenzijdige) verklaringen van toetreding of inschrijving; afgifte van aandeelen tegen dadelijke volstorting. Geschiedenis van het stelsel der wet.

Art. 37 C. de c.: „autorisation de l'empereur". Wetb. 1826/30, art. 23 (tit. 3 art 9): bewilliging des Konings. K. B. van 1 Dec. 1833, S. n°. 60, aangevuld door K. B. van 3 April 1834, S. n°. 11, houdende algemeene voorschriften ten aanzien der statuten van naamlooze vennootschappen. Onderzoek en toezicht der regeering op den gang van zaken, met bevoegdheid de bewilliging in te trekken. T. H. VAN LIMBURG STURUM, iets over de naamlooze maatschappijen, 1829.

Ontwerp Wet tot wijziging v. h. W. v. K., 17 Dec. 1833. Adres van kooplieden uit de hoofdstad aan de 2de Kamer (VOORDUIN, dl. 8, bl. 159). Memorie der Regeering ter weerlegging van dit adres, 10 Febr. 1834. F. A. v. HALL, verdediging van de onafhankelijkheid des handels bij het oprichten van nml. maatschappijen, 1834. Onderzoek van het ontwerp in de 2de Kamer: er wordt aangedrongen op bepalingen aanwijzende wat in de statuten moet staan. Ontwerp van 1 April 1835. Bewilliging na onderzoek der statuten, geen toezicht noch intrekking der bewilliging, maar solidaire aansprakelijkheid der bestuurders voor alle verbintenissen bij overtreding der statuten. v. HALL, nadere verdediging enz., 1835. Onderzoek in de Kamers. Ontwerp van 21 Oct. 1835, weigering alleen op bepaalde gronden, verplichte inhoud der statuten, aansprakelijkheid der bestuurders bij overtreding alleen voor schade Dit ontwerp in 1835 aangenomen.

A. S. VAN NIEROP, naamlooze vennootschappen, een woord over het Staatstoezicht, 1865.

De ervaring heeft geleerd, dat in de koninkl. goedkeuring, zooals het Wetb. v. Kooph. haar heeft geregeld, geenerlei waarborg is gelegen. Zij vindt nagenoeg geen voorstanders meer.

Aan bijzondere voorschriften is onderworpen de Nederlandsche Bank. Wet van 22 Dec. 1863, S. n°. 148, houdende

voorzieningen omtrent de Nederlandsche Bank, gew. bij de wetten van 7 Aug. 1888, S. n°. 122, en 31 Dec. 1903, S. n°. 335, tot verlenging en wijziging van het aan de Nederlandsche Bank verleende octrooi.

Buitenlandsche naamlooze vennootschappen behoeven niet koninklijke bewilliging om in ons land in rechte op te treden.

Aldus Opmerk. en Mededeelingen, dl. 9, bl. 5; Rechtsgeleerde Adviezen, dl. 5, bl. 175; W. C. DE JONGE, Prft. 1862; KIST, dl. 3, 2de dr. bl. 342; Hof Nd. Holland 23 Dec. 1852, W. n°. 1425; Rb. Breda 26 Maart 1861, W. n°. 2262; Hof Zd. Holland 9 Dec. 1861, W. n°. 2331; Rb. Almeloo 21 Dec. 1864, W. n°. 2657; Rb. Goes 3 Nov. 1865, W. n°. 2753; Hooge Raad 23 Maart 1866, W. n°. 2781, M. v. H. 1866 bl. 94: art. 36 al. 2 is alleen van toepassing op vennootschappen die in Nederland worden opgericht; Rb. den Bosch 18 Jan. 1893, W. n°. 6384; Hof Amsterdam 7 Mei 1900, M. v. H. 1900 bl. 299. — In anderen zin: Rechtsgeleerde Adviezen, dl. 4, bl. 172; Rb. Roermond 27 Juni 1851, W. n°. 1331; Rb. Maastricht 13 Jan. 1853 en 8 Oct. 1864, W. nos. 1432 en 2634; Rb. den Haag 19 Maart 1861, W. n°. 2254; Rb. den Bosch 24 Juni 1863, W. n°. 2495; Hof Utrecht 12 Juni 1865, W. n°. 2722, M. v. H. 1865 bl. 193.

Verg. T. M. C. ASSER, les sociétés anonymes établies à l'étranger, in de Actes du 1er Congrès de l'association internationale pour le progrès des sciences sociales. — M. v. H. 1863, Meng. bl. 112 v.

Journ. d. dr. int. priv. 1888, bl. 619. — A. LAINÉ, des personnes morales en droit international privé, in Journ. d. dr. int. priv. 1893, bl. 273.

Ontwerp van den Minister Boor tot regeling van de wijze en de voorwaarden van toelating hier te lande van buitenlandsche naamlooze vennootschappen, van Mijen, van verzekering en hare agenten. Het stelde als eisch voor het handel drijven en in rechte optreden hier te lande: de koninkl. bewilliging op de akte van oprichting. Verworpen in de 2de Kamer, 17 Mei 1859, met 50 tegen 9 stemmen. M. v. H. 1859, Wetg. bl. 1—93.

Tractaat met Italië van 11 April 1868, over de wederkeerige toelating van naaml. vennootschappen en andere handels-, nijverheids- en financieele maatschappijen, M. v. H. 1868 Meng. bl. 56, 1869 Meng. bl. 35, bestreden door T. M. C. ASSER, handelsrechtelijke aantekeningen II, verdedigd door F. S. VAN NIEROP, het tractaat tusschen Nederland en Italië, goedgekeurd bij de wet van 9 April 1869, S. n°. 43.

Verschillend karakter van de koninkl. goedkeuring, vereischt tot de oprichting van eene nml. venn. eenerzijds, tot het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid voor eene vereeniging, overeenkomstig de wet van 1855, anderzijds.

Vergadering van aandeelhouders.

G. BOURCART, de l'organisation et des pouvoirs des assemblées générales dans les sociétés par actions, 1905.

De aandeelhouders zijn de hoogste macht in de nml. venn. In den regel oefenen zij deze uit in de algemeene vergadering; echter schrijft de wet het houden van alg. verg. niet voor.

In het algemeen is de verg. van aandeelhouders bevoegd binnen de grenzen der statuten alles te doen, wat noodig is om het doel der vennootschap te verwezenlijken.

Voor wijzigingen in de statuten is toestemming van *alle* aandeelhouders noodig, tenzij de statuten iets anders bepalen.

Verschil van meening bestaat over de vraag, 1°. of de meerderheid der aandeelhouders of de algemeene vergadering bevoegd is tot wijziging der statuten, indien deze daarover zwijgen; 2°. of er bepalingen der statuten zijn, welke niet ter beschikking van de meerderheid der aandeelhouders of van de alg. verg. mogen worden gesteld; 3°. of de meerderheid of de alg. verg., indien zij tot wijziging der statuten bevoegd is, mag overgaan tot iedere wijziging, i. h. b. tot eene wijziging der rechten, aan anderen dan aandeelhouders, aan een groep van aandeelhouders of aan de aandeelhouders individueel toekomende, waardoor deze verminderd of beperkt zouden worden. Met het oog hierop worden de bepalingen der statuten op verschillende wijzen onderscheiden.

Hof Nd. Holland 13 Mrt. 1845, W. n°. 585, cass. verw. H. R. 30 Juni 1846, W. n°. 723. Pleidooien voor de Rb. te Amsterdam in W. n°. 451—453, 455, voor den Hoogen Raad in W. n°. 740. — Hof den Bosch 17 Mei 1904, W. n°. 8063. — M. TH. GOUDSMIT, de aandeelenmaatschappij en haar bestuur, in Nw. Bijdr. 1880, bl. 190. — BIEDERLACK, eenstemmigheid of meerderheid van stemmen? in Themis 1887, bl. 24. — W. n°. 5192. — G. HYMANS, aangeh. prft — J. DROST, rechten van aandeelhouders in naamlooze vennootschappen, Prft. 1903.

GIERKE, Genossenschaftstheorie, bl. 181 v., en in Jherings

Jahrb. dl. 35, bl. 189 v. — K. LEHMANN, Einzelrecht und Mehrheitswille in der Aktiengesellschaft, in Archiv. f. bürg. Recht, dl. 9, bl. 296. — C. CLÉMENT, des pouvoirs des assemblées générales dans les sociétés anonymes relativement aux modifications du pacte social, th. 1897.

Art 59 C. d. e. rev. belg. bk. 1, tit 9, onderscheidt: actes d'administration ordinaire (al. 1), actes de modification aux statuts (al. 2—5), en actes de modification qui changent l'objet essentiel de la société (al. 2: eenstemmigheid vereischt, beh. bep. v. h. tegen-deel i. d. statuten); PIRMEZ, in Revue prat. des soc. 1891, n°. 235
Dt. Hgb. §§ 274—276.

Zie voorts hieronder: rechten der aandeelhouders bl.

Over de algemeene vergadering wordt alleen in art. 55 gesproken.

Art. 54 regelt het stemrecht.

DE WITT HAMER in W. n°. 5616 en 5619. — D. VAN HOUTEN, het stemrecht in de naamlooze vennootschap, Prft. 1889 (roc. W. n°. 5783). — J. DROST, aangeh. prft., Hfdk. IV.

Belet art. 54 stemrecht bij uitsluiting toe te kennen aan vennoten die meer dan één aandeel hebben?

Het stemrecht komt toe aan de vennoten, derhalve aan de eigenaars der aandelen, niet aan stroomannen of pandhouders.

A. NYSSENS, in Revue prat. des sociétés 1891, nos. 241, 247. — STAUB, Exkurs zu § 224, Anm. 5. — ALEXANDER, die Sonderrechte der Aktionäre, bl. 176 v.

Bestuurders.

J. A. LEVY, de aansprakelijkheid des bestuurders, 1879. — DENFERT-ROCHEREAU, des fonctions et de la responsabilité des administrateurs des sociétés anonymes, 1888. — F. DESEURE, responsabilité des administrateurs et des commissaires dans les sociétés anonymes, 1904. — TH. HERGENHAHN, der Vorstand der Aktiengesellschaft, 1893.

De taak van bestuurders is dagelijksch bestier, beheer van het vermogen, vertegenwoordiging tegenover derden, artt. 44 al. 1 en 45 al. 1. Door de statuten kan hun taak nader worden omschreven en beperkt.

Rb. Rotterdam 19 Maart 1881, W. n°. 4634 (de macht van bestuurders is ondergeschikt aan en begrensd door het doel der venn.). — Rb. Amsterdam 30 Dec. 1892, W. n°. 6294. — Rb.

Rotterdam 9 Febr. 1898, W. n°. 7179, bev. door Hof den Haag
12 Juni 1899, W. n°. 7328.

Art. 45 al 2. Bij overtreding van de statuten (of der wet) zijn zij hoofdelijk voor het geheel aansprakelijk jegens derden voor de schade, veroorzaakt doordat de handeling haar gevolg tegenover de vennootschap mist.

Rb. Amsterdam 24 Juni 1903, W. n°. 8057: commissarissen zijn niet derden in den zin van deze bepaling. Derden die, bekend met de gebreken der handeling, het risico daarvan op zich namen, kunnen de bestuurders niet aanspreken.

Zij behoeven niet aandeelhouders te zijn en worden aangesteld bij de akte van oprichting of in de eerste vergadering van aandeelhouders.

Rechtsbetrekking tusschen de vennootschap en hare bestuurders. Volgens de gangbare meening is er alleen eene verhouding van lastgeving.

Rb. Amsterdam 16 Nov. 1886, P. v. J. 1887 n°. 12* (de bestuurders kunnen te allen tijde hun last opzeggen); — Rb. Amsterdam 21 Apr. 1891, P. v. J. 1891 n°. 88 (de last kan te allen tijde herroepen worden, tenzij iets anders is overeengekomen), waarmede te verg. Hof Amsterdam 15 Febr. 1889, M. v. H. 1889 bl. 288, en Rb. Rotterdam 22 Febr. 1904, W. n°. 8086.

Juister is het dienstbetrekking aan te nemen, hoewel niet de huur van diensten bedoeld in de artt. 1638 en 1639 B. W. Art. 45 al 1 ziet alleen op een deel van hun taak: de vertegenwoordiging tegenover derden.

Zij mogen niet onherroepelijk worden aangesteld, art. 44 al. 2, d. w. z. zij kunnen, ook indien zij voor een bepaald aantal jaren zijn aangesteld, te allen tijde worden ontslagen, met inachtneming van art. 1374 al. 3 B. W. Zie overigens hierboven bl. 93 v.

Voorstelling dat de bestuurders een noodzakelijk orgaan zijn van de naaml. vennootschap. Wat de bestuurder als zoodanig binnen den kring zijner bevoegdheid doet, wordt de naaml. vennootschap geacht zelve te doen. Gevolgtrekking ten aanzien van de aansprakelijkheid der naaml. venn. voor de onrechtmatige daden, door den bestuurder in de uitoefening zijner functies gepleegd.

Hof Amsterdam 29 Juni 1888, W. n°. 5610 (aansprakelijkheid aangenomen op grond van art. 1403 B. W.); — Rb. Amsterdam 5 Mei 1896, P. v. J. 1896 n°. 76 (de daden, door het bestuur gepleegd, zijn rechteas aan te merken als door of vanwege de vereeniging begaan). — Zie ook H. R. 26 Oct. 1860, W. n°. 2218 (een zedelijk lichaam kan door zijn bestuur een onrechtmatige daad begaan); 10 Mei 1901, W. n°. 7606; 9 Mei 1902, W. n°. 7766; 24 Juni 1904, W. n°. 8091 (eene gemeente kan *door haar orgaan* een onr. daad plegen, evenzeer als een privaat persoon).

Artt. 276 en 294 W. v. K.: Rb. Winschoten 12 Oct. 1881, W. n°. 4811, bev. Hof Leeuwarden 1 Nov. 1882, W. n°. 4840, cass. verw. Hooge Raad 30 Nov. 1883, W. n°. 4988 (eigen schuld van den bestuurder in de uitoefening van zijne functie is niet eigen schuld van de nml. venn.)

Verg. H. KRABBE, de burgerlijke staatsdienst in Nederland, Prft. 1883, bl. 117 v. — M. MENDELS, de aansprakelijkheid van den staat voor onrechtmatige handelingen zijner beambten, Prft. 1894. — A. R. ARNTZENIUS, aansprakelijkheid voor onrechtmatige ambtshandelingen, in Themis 1895, bl. 1 v. — Zie ook H. VAN LENNEP, een onderzoek naar den rechtsgrond der aansprakelijkheid voor schade door ondergeschikten veroorzaakt, Prft. 1895.

GIERKE, die Genossenschaftstheorie, 1887, en das Recht der Verbandspersönlichkeit, in Jherings Jahrb. dl. 35, bl. 221 v., 234 v. — Zie thans § 31 Dt. B. Gb. — G. KRÜGER, die Haftung der jur. Personen aus unerlaubten Handlungen, 1900. — KLINGMÜLLER, die Haftung f. d. Vereinsorgane, 1900. — H. PREUSS, über Organspersönlichkeit, in Schmollers Jahrb. 1902, bl. 103 v., en Stellvertretung oder Organschaft, in Jherings Jahr. dl. 44, bl. 429 v. — SCHLOSSMANN, die Lehre der Stellvertretung, dl. 2, bl. 409, en Organ und Stellvertreter, in Jherings Jahr. dl. 44, bl. 289 v.

CH. MUTEAU, de la responsabilité civile, 1897.

Verplichtingen van de bestuurders volgens de wet: art. 47 al. 1 (aankondiging verlies van 50°/_o); art. 55 (opgave van winsten en verliezen, lees: inkomsten en uitgaven; goedkeuring dezer opgave door de aandeelhouders wordt niet gevorderd); art. 52 (rekening en verantwoording; jaarlijks niet voorgeschreven).

Bepaling van onvervreemdbaarheid der bestuursaandeelen als onderpand voor het richtig beheer.

Rb. Amsterdam 25 Jan. 1885, W. n°. 5232.

Commissarissen.

C. A. J. HARTZFELD, a. w. — A. CROOCKEWIT, de commissarissen bij de naaml. venn., Prft. 1882. — C. DE ROON SWAAN, het toezicht in de naaml. venn., Prft. 1895.

S. J. BAUER, der Aufsichtsrath, 2de dr. 1900. — H. KEYSSNER, vom Aufsichtsrath und dessen Vergütung, in Zft. f. d. g. Hr., dl. 48, bl. 508. — STIER-SOMLO, die Reform des Aufsichtsraths der Aktiengesellschaft, t. a. p., dl. 53, bl. 20.

Hun taak is het oefenen van toezicht op het beheer, vaak ook het geven van advies, toestemming of machtiging aan bestuurders: art. 44 al. 1 j^o art. 52 al. 1. Zie voorts artt. 43, 53 en 54 al. 2.

Commissarissen behoeven er niet te wezen. Zij staan in dienstbetrekking tot de vennootschap; zij zijn niet lasthebbers.

Rb. Breda 4 Nov. 1902, W. n°. 7957: commissarissen zijn lasthebbers en kunnen mitsdien te allen tijde door de alg. verg. worden ontslagen, tenzij de statuten anders bepalen.

Jegens de vennootschap zijn zij aansprakelijk voor de richte vervulling hunner taak.

Rb. Utrecht 23 Jan. 1901, W. n°. 7590: zij zijn jegens hen die met de venn. hebben gehandeld, niet aansprakelijk wegens verzuim van toezicht en het niet nakomen hunner verplichtingen.

Zij genieten in den regel een tantième (een deel van de jaarlijksche zuivere winst).

Kgt. n°. 3 Amsterdam 30 Juni 1904, W. n°. 8137.

Een of meer commissarissen worden somtijds gekozen uit of door een bepaalde groep schuldeischers, zooals polishouders of obligatiehouders, ter behartiging van wier belangen ook afzonderlijke commissies van toezicht voorkomen.

DÉKING DURA, handhaving der rechten van obligatiehouders, Prft. 1886.

Verplichtingen en rechten der aandeelhouders.

E. JARJAVAY, des droits et des obligations des actionnaires, 1883. — A. PONNET, les droits et les devoirs des actionnaires, 1902.

Verplichting tot volstorting, art. 40 al. 2. Bovendien blijft „de oorspronkelijke vennoot”, na overdracht van het niet volgestorte aandeel op naam, tot storting verbonden, tenzij hij overeenkomstig art. 43 ontslagen wordt.

Hof Nd. Holl. 1 Juni 1871, W. n°. 3366, M. v. H. 1871 bl.

157, bev. Rb. Amsterdam 20 Mei 1870, W. n°. 3256, M. v. H. 1870 bl. 164. — Rb. Amsterdam 16 Nov. 1886, P. v. J. 1887 n°. 12*. — Hof den Haag 27 Juni 1899, M. v. H. 1900 bl. 7, bev. Rb. Dordrecht 23 Nov. 1898, W. n°. 7284.

De storting moet in contanten geschieden, tenzij de statuten anders bepalen (inbreng) of later iets anders wordt overeengekomen.

Verg. Rb. Rotterdam 20 Juni 1888, P. v. J. 1888 n°. 93; — Rgl. Mag. 1892, bl. 146.

Kan de schuldverplichting tot volstorting worden vergeleken met een inschuld op de nml. venn.?

Rb. Amsterdam 18 Mei 1849, bev. Hof Nd. Holland 18 Apr. 1850, R. B. 1849 bl. 494, 1850 bl. 166; M. v. H. 1871 bl. 118 (vergelijking toegelaten bij faillissement der venn.).

Verbod van vergelijking: § 221 Dt. Hgb.; — voor het geval van faillissement der venn.: art. 136 Schw. Obl. R.

De vennoot aan wien vóór de voldoening zijner deelneming in het venn. kapitaal een volgestort aandeel op naam of aan toonder wordt afgegeven, blijft niettemin tot die voldoening verplicht. De *verstrekking* van het aandeel is voor hem bewijs, of althans begin van bewijs door geschrifte, van de nakoming zijner verplichting.

MOLENGRAAFF, in Rgl. Mag. 1889, bl. 412 v. — Anders Rb. den Haag 5 Jan. 1886, W. n°. 5407, bev. Hof den Haag 8 Nov. 1886, W. n°. 5405. — J. DÉKING DURA, art. 41 v. h. W. v. K., in Rgl. Mag. 1890, bl. 19 v. — Rb. den Haag 30 Sept. 1903, bev. Hof den Haag 15 Mrt. 1904, W. n°. 8034, cass. verw. H. R. 2 Dec. 1904, W. n°. 8149 (voldoening aan de deelneming kan niet door getuigen worden bewezen, a. 1933 B. W.).

Rb. Amsterdam 26 Mrt. 1897, M. v. H. 1897 bl. 171 v., bev. Hof Amsterdam 10 Juni 1898, W. n°. 7181; het *bezit* van aandeelen aan toonder bewijst niet, dat het bedrag daarvan door of namens den houder is gestort.

Zie voorts Rb. Amsterdam 25 Sept. 1884, W. n°. 5173; 9 April 1889, M. v. H. 1889 bl. 273; 11 Mrt. 1898, bev. Hof Amsterdam 6 Jan. 1899, M. v. H. 1898 bl. 217.

De grosse van de akte van oprichting is een executoriale titel voor de vordering tot volstorting.

Rb. Amsterdam 26 Mrt. 1897 en Hof Amsterdam 10 Juni 1898, b. a.

In de statuten kan niet rechtsgeldig worden bepaald, dat bij niet-voldoening aan de verplichting tot storting het lidmaatschap vervalt.

Anders: Rb. Rotterdam 19 Dec. 1885, W. n°. 5313, bev. Hof den Haag 27 Juni 1887, W. n°. 5508. — Zie Rgl. Mag. 1889, bl. 421.

Door het faillissement der vennootschap worden de nog verschuldigde stortingen opeischbaar.

Cour de cass. fr. 25 Oct. 1897 en 31 Mei 1902, Ann. de dr. comm. 1898, bl. 272 n°. 67; 1902, II bl. 93 n°. 44. — Anders L. H. KUHN, over faillissement eener naamlooze vennootschap, Prft. 1873, bl. 156.

Rechten, aan den aandeelhouder individueel toekomende (Einzels-, Sonder- of Individualrechten).

LABAND, der Begriff der Sonderrechte nach dt. Reichsrechte, in Hirth's Annalen des dt. Reichs 1874, bl. 1487 v. — E. ALEXANDER, die Sonderrechte der Aktionäre, 1892. — G. BACHMANN, die Sonderrechte des Aktionärs, 1902. — STAUB, Kommentar, § 250, Anm. 8. — J. DROST, aangeh. prft., 1903.

1°. Recht op naleving der statuten, althans om op te komen tegen besluiten van de aandeelhouders of van de algemeene vergadering, welke in strijd zijn met de wet of de statuten.

Deze besluiten zijn voor den aandeelhouder niet verbindend; hij kan daarvan de nietigverklaring vorderen.

Hof Nd. Holland 29 Juni 1865, M. v. H. 1865 bl. 181. — Rb. Winschoten 22 Mrt. 1899, P. v. J. 1899 n°. 71.

Ten onrechte werd eene vordering tot nietigverklaring als zoodanig niet-toewijsbaar geacht door: Rb. Amsterdam 30 Juni 1865, M. v. H. 1865 bl. 231; — Rb. Utrecht 11 Nov. 1891, W. n°. 6102; — Rb. Amsterdam 25 Mei 1894, M. v. H. 1895 bl. 176.

Bovendien kan de aandeelhouder schadevergoeding vorderen van de vennootschap, alsmede van hen die in strijd met de wet of de statuten hebben gehandeld, art. 1401 B. W.

De nietigheid van besluiten in strijd met de statuten is niet van openbare orde. De aandeelhouders kunnen het besluit achterna goedkeuren.

Rb. den Bosch 4 Dec. 1903, W. n°. 8051.

2°. Recht op deelneming aan de algemeene vergadering: stemrecht. Zie boven bl. 158.

3°. Recht op dividend, d. w. z. op uitbetaling van een

evenredig deel der na verloop van ieder jaar aanwezige door de uitoefening van het bedrijf verkregen winst of van dat deel dier winst, dat alsdan door of ingevolge de statuten tot uitdeeling aan de aandeelhouders wordt bestemd.

H. W. E. K. FURNÉE, het dividend, Prft. 1892.

„Na verloop van ieder jaar”, zie art. 55 j^o art. 49 K. Voorloopige of interimdividenden, Abschlagsdividende.

„Winst” is wat er meer is dan het volle bedrag van het gestorte kapitaal, van de opeischbare schulden en van hetgeen noodig is als waarborg voor de niet-opeischbare schulden, m. a. w. het bedrag waarmede de activa de passiva overtreffen (zgn. zuivere winst).

Hof den Haag 4 Febr. 1901, W. n°. 7640: „winst” in art. 55 is niet gelijk te stellen met „brutowinst”.

Zijn dividenden burgerlijke vruchten? Artt. 557, 558 en 810 B. W.

Hof Amsterdam 13 Mrt. 1891, W. n°. 6029; — FURNÉE, a. w. bl. 9 v., antwoorden bevestigend.

Verjaring van dividenden; art. 2012 B. W.

4°. Recht op een evenredig deel van het na vereffening overblijvende saldo.

Bepaling van dit deel, als op de aandeelen verschillende bedragen zijn gestort: Rb. Utrecht 8 Juni 1892, W. n°. 6192, bev. Hof Amsterdam 26 Mei 1893, W. n°. 6373 (naar het nominale bedrag der aandeelen, nadat het gestorte bedrag is terugbetaald), vern. H. R. 29 Dec. 1893, W. n°. 6450 (naar het op de aandeelen gestorte bedrag, met een beroep op art. 1670 B. W.). — FURNÉE, a. w., bl. 91 v. — G. SCHIMMELPENNINCK, de overdracht van den Nederl. Rijnspoorweg aan den Staat, Prft. 1895. — DROST, a. w. bl. 125 v. — § 300 DHgb. — Rev. prat. des soc. 1894, n°. 535; 1896, n°. 705.

5°. De in de statuten aan den aandeelhouder of eenige van hen in 't bijzonder toegekende rechten.

Betwist is, of de onder 2—5 genoemde rechten onaantastbaar zijn, dan wel of daarin door de meerderheid der aandeelhouders of de algemeene vergadering wijziging kan worden gebracht. Zie boven bl. 157.

Rechten toekomende aan een bepaald getal aandeelhouders

of aan personen met een bepaald aandeelenbezit, zgn. Minderheids- of Minoritätsrechte, kent het Wetb. v. Kooph. niet.

Waarborgen voor derden.

Waarborgen voor de integriteit van het kapitaal.

A. N. DE VOS VAN STEENWIJK, het kapitaal van naaml. vennootsch. volgens het Wetb. v. Kooph., Prft. 1875.

Bepalingen omtrent inbreng ontbreken.

C. H. VAN ZEGGELEN, inbreng in naaml. vennootsch., Prft. 1902.

Art. 41 j^o. art. 40 al. 2. Zie boven bl. 150. Het artikel ziet niet op het plaatsen van aandeelen beneden pari.

Art. 51. Er moet 10°/_o van het „gemeenschappelijk”, dus van het geheele, niet alleen van het *geplaatste* kapitaal gestort zijn. Dat op *ieder* aandeel 10°/_o gestort is, wordt daarentegen niet gevorderd.

De bestuurders zijn verantwoordelijk, echter niet hoofdelijk en voor het geheel.

T. M. C. ASSER, bijdrage ter verklaring van art. 51 W. v. K., in M. v. H. 1865 Meng. bl. 178 vlg., 1866 Meng. bl. 81 vlg. — A. S. v. NIEROP, naamlooze vennootschappen, in M. v. H. 1866 Meng. bl. 3 vlg. — Hof Nd. Holland 1 Juni 1871, b a.

Art. 49. Verbod om vaste renten uit te keeren; alleen *winstuitdeeling*. — *Bauzinsen*.

„Uit de inkomsten, na aftrek van alle de uitgaven”, is een minder juiste uitdrukking. De *inkomsten* van een bepaald jaar kunnen de *uitgaven* overtreffen (zgn. exploitatiewinst), zonder dat er inderdaad winst is, bijv. als nog verlies van vroegere jaren is in te halen.

Overeenkomsten tot ontduiking van art. 49 zijn nietig: Hof Amsterdam 30 Mei 1902, W. n°. 7806 (vern. Rb. Amsterdam 11 Sept. 1901, W. n°. 7826), cass. verw. H. R. 9 April 1903, W. n°. 7906.

Garantie van dividenduitkeering op de aandeelen gedurende den bouwtijd door een derde, tegen uitkeering van winstaandeelen.

Het artikel verbiedt niet het uitkeeren van een vaste rente over het bedrag van niet-verplichte stortingen op aandeelen: Hof den Bosch 28 Juni 1904, W. n°. 8101.

Art. 53. Alleen voor verzekering-maatschappijen.

Art. 47. Aankondiging van verlies van 50°/_o; ontbinding van rechtswege bij verlies van 75°/_o van het geplaatste, niet van het gestorte of van het vennootschappelijk kapitaal. Verantwoordelijkheid van de bestuurders in dit geval.

GEULJANS, aantekening op art. 47 W. v. K., Prft. 1888.

Voorbeeld van toepassing van het artikel: Rb. Amsterdam 6 Juni 1879, W. n°. 4385. — Zie voorts Rb. Utrecht 24 Juni 1885, W. n°. 5370; — Hof den Bosch 17 Mei 1904, W. n°. 8063.

Art. 48. Reservekas tot voorkoming der ontbinding. Reserve is een afgezonderd en belegd deel van de winst. Zij vermeerderd het vermogen en is bestemd het na aftrek der schulden overblijvende deel van het vermogen (het netto-vermogen) te houden op het peil van het vennootschappelijk kapitaal. Zie art. 6bis al. 2 en art. 22 al. 2 der Bankwet (wet van 22 Dec. 1863, S. n°. 148, gew. bij de wetten van 7 Aug. 1888, S. n°. 122, en 31 Dec. 1903, S. n°. 335).

Verschil tusschen reserve als boekpost en een reservekas. Posten aan de passiefzijde der balans, welke dienen ter correctie van te hoog getaxeerde posten aan de actiefzijde, onder den naam van reserve of fonds (vernieuwingsfonds, enz.), zijn niet eigenlijke reserves, althans niet reserves in den zin van art. 48; evenmin de zoogen. (wetenschappelijke) reserve bij levensverzekeringmijen.

J. W. A. IMMLIK, reservefondsen bij nml. venn., Prft. 1892. — W. KREUKNIET, depreciatie en reservefondsen, 2de dr. 1899. — NEUKAMP, der Reservefonds der Kommanditgesellschaften auf Aktien und der Aktiengesellschaften, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 38, bl. 10 v. — THALER, amortissement et fonds de réserve, in Ann. d. dr. comm. 1895—2—241.

Kunnen de schuldeischers krachtens art. 1377 B. W. opkomen tegen verdeeling van de reservekas onder de aandeelhouders?

Bepalingen ontbreken omtrent de inrichting van de jaarlijkse balans. Art. 8 K. verplicht de nml. venn. die een handelsbedrijf uitoefenen, tot het opmaken der balans binnen zes maanden.

G. VAN SLOOTEN, verplichte openbaarmaking van balans en winst- en verliesrekening van nml. venn., Prft. 1900. — DÉKING DURA, over balansen van nml. venn., in Themis 1887, bl. 584. — H. V. SINON, die Bilanzen der Aktiengesellschaften und der Kommanditgesellsch. auf Aktien, 3de dr. 1899. — J. BAUER, Inventar und Bilanz bei Aktiengesellsch. und Kommandit-Aktiengesellsch., 2de dr. 1897. — NEUKAMP, das Dogma der „Bilanzwahrheit“, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 48, bl. 450. — O. KNAPPE, die Bilanzen der

Aktiengesellschaften, 1903. — H. REHM, die Bilanzen der Aktiengesellschaften, 1903. — E. LÉAUTY, traité des inventaires et des bilans, 1897.

Bepalingen ontbreken omtrent kapitaalsvermeerdering;

A. WAHL, étude sur l'augmentation du capital dans les soc. anonymes et les soc. en comm. p. act., in Ann. de dr. comm. 1893, bl. 81, 161, 273, 361; 1894, bl. 14, 88, 186.

kapitaalsvermindering (door reductie van alle aandeelen of intrekking van een deel der aandeelen, al of niet met terugbetaling van storting); inkoop van eigen aandeelen (verbod van inkoop: art. 8 al. 4 der Bankwet van 1863); amortisatie van aandeelen.

Ontbinding.

A. MIJS, ontbinding der naaml. venn., Prft. 1893.

1°. Door verlies van $75\frac{0}{10}$ van het geplaatste kapitaal, art. 47 al. 2; 2°. door verloop van den tijd waarvoor de vennootschap is aangegaan, tenzij tot verlenging wordt besloten door *alle* aandeelhouders, of door de meerderheid of de algemeene vergadering, indien de statuten haar daartoe de bevoegdheid geven, art. 46; 3°. door overeenstemmenden wil van *alle* aandeelhouders, of door besluit der meerderheid of van de algemeene vergadering, als de statuten haar daartoe de bevoegdheid geven.

In deze gevallen zijn de bestuurders vereffenaars, tenzij in de statuten anders is bepaald, art. 56.

4°. Door insolventverklaring na faillietverklaring.

L. H. KUHN JR, over faillissement eener naamlooze vennootschap, Prft. 1873. — Rb. Amsterdam 23 April 1862, M. v. H. 1862 bl. 82: door faillietverklaring eindigt eene nml. venn., maar de likwidatie wordt beheerscht door het societair contract.

Door de ontbinding komt de venn. in staat van vereffening. Gedurende de vereffening blijft zij bestaan en blijven hare bestuursorganen in functie, voor zoover zij niet door andere worden vervangen.

In dezen zin: Rb. Amsterdam 6 Dec. 1860, M. v. H. 1862 bl. 85 (het societaircontract blijft voor de deelgenooten verbindend); — Hof Nd. Holland 19 Dec. 1872, vern. Rb. Amsterdam 21 Mei 1872, M. v. H. 1872 bl. 261 (de bestuurder-vereffenaar

houdt niet op bestuurder te zijn en kan als zoodanig optreden); — Hof den Haag 26 Mei 1893, M. v. H. 1893 bl. 241 (wordt al door de ontbinding het afzonderlijk bestaan der venn. als rechtspersoon opgeheven, voor de vennoten moet zij geacht worden met het oog op de vereffening te blijven voortbestaan); — Rb. Dordrecht 23 Nov. 1898, W. n°. 7284, bev. Hof den Haag 27 Juni 1899, M. v. H. 1900 bl. 7 (de venn. houdt alleen in zoverre op te bestaan, dat zij niet voort kan werken tot de bereiking van het doel, waarvoor zij werd opgericht; de commissarissen blijven hunne bevoegdheden behouden, al is een commissie tot likwidatie benoemd). — Anders Hof Amsterdam 15 Febr. 1889, M. v. H. 1889 bl. 288: door ontbinding der venn. vervalt de betrekking van directeur van rechtswege.

Een ontbonden nml. venn. kan te haren name in likwidatie als eischeres in rechte optreden: Rb. Amsterdam 29 Nov. 1892, W. n°. 6383, en gedagvaard worden: Hof Amsterdam 22 Febr. 1899, M. v. H. 1899 bl. 3. — Anders: Rb. Amsterdam 9 Juni 1892, M. v. H. 1893 bl. 251; 21 Febr. 1896, P. v. J. 1896 n°. 54; 17 Dec. 1897, W. n°. 7154, vern. door Hof Amsterdam, b. a.; 15 Jan. 1904, W. n°. 8108: de nml. venn. bestaat na hare ontbinding niet meer en kan dus ook niet in rechte optreden of worden geroepen; de vereffenaars moeten voor haar optreden of worden gedagvaard.

Rb. Rotterdam 20 Apr. 1896, W. n°. 6863; Hof den Haag 22 Febr. 1897, P. v. J. 1897 n°. 52: dagvaarding ten name van den vereffenaar, in deze zijne hoedanigheid, is goed.

Een ontbonden nml. venn. kan gedurende de vereffening faillietverklaard worden: H. R. 5 Febr. 1892, W. n°. 6152; — Hof Amsterdam 26 Oct. 1898, W. n°. 7216, vern. Rb. Utrecht 10 Oct. 1898, W. n°. 7218.

v. GOUDOEVER, de rechtstoestand van de naaml. venn. in liquidatie, in Wkbl. v. Not. e. Reg. n°. 1818.

Zie omtrent de verdeeling na vereffening: hierboven bl. 163, 4.

Verg. over persoonlijke aansprakelijkheid der vereffenaars in geval van niet-uitkeering aan aandeelhouders van hetgeen zij voor dezen onder zich hebben: H. R. 18 Nov. 1904, W. n°. 8145.

Bepalingen omtrent de samensmelting van nml. venn. ontbreken.

Wenschelijke hervormingen. Regeling van de verantwoordelijkheid van oprichters, emittenten, bestuurders en commissarissen; van den inbreng van iets anders dan geld; van de

aansprakelijkheid der aandeelhouders voor de stortingen. Verplichting tot openbaarmaking van balansen, enz. Zie voor literatuur hierboven bl. 148.

F. Coöperatieve vereeniging.

M. J. DE WITT HAMER, de arbeidersvereenigingen, Prft. 1866. — H. GOEMAN BORGESIUS, Schulze Delitzsch en zijne credietvereenigingen, 1872; — de coöperatiewet en hare toepassing, 1877. — J. G. KIST, de coöperatieve vereeniging, 1878. — A. J. ROYAARDS, wettelijke regeling der zoogen. coöperatieve vereenigingen, Prft. 1875. — Coöperatie, I. KERDIJK, over winkelveerenigingen; II. GOEMAN BORGESIUS, over coöperatieve voorschotvereenigingen, en III. de rechtspersoonlijkheid der coöperatieve vereenigingen; IV. DE WITT HAMER, over productieveerenigingen. — J. B. WESTERDIJK, coöperatie op het gebied van den landbouw, 1891. — D. BAUDUIN, landbouwcoöperatie. — J. H. BOUDEWIJNSE, de coöperatieve vereeniging naar Nederl. recht, Prft. 1892. — W. H. DE SAVORNIN LOHMAN, samenwerking op maatschappelijk gebied, inzonderheid voor volksbanken, 1895. — TREUB e. a., de rechtskundige vormen van spaarbanken, productieve en crediet-associaties in Nederland, 1902. — M. POLAK, de wet enz. tot regeling der coöp. vereenigingen, 1904. — SCHULZE-DELITZSCH, die Gesetzgebung über die privatrechtliche Stellung der Erwerbs- und Wirthschaftsgenossenschaften, 1869; Streitfragen im D. Genossenschaftsrecht, 1880. — GOLDSCHMIDT, Erwerbs- und Wirthschaftsgenossenschaften, in Zft. f. d. ges. Hr. 1882, bl. 1—118. — H. CRÜGER, die Erwerbs- u. Wirthschafts-Genossenschaften in den einzelnen Ländern, 1892. — Kommentaren van het Reichsgesetz. van 1889/1898: L. PARISIUS en H. CRÜGER, 4de dr. 1903; MAURER, 2de dr. door F. BERKENBIHL, 1898; BONSHAB, 1899; M. ROSENTHAL, 2de dr. 1900. — HUBERT-VALLEROUX, les associations coopératives en France et à l'étranger, 1884. — CH. GIDE, la coopération, 1900.

Coöperatieve vereenigingen zijn vereenigingen ter bevordering van de stoffelijke belangen der leden, waarvan de leden individueel niet aansprakelijk zijn jegens derden, maar alleen verplicht, in geval van vereffening, indien een tekort aanwezig is, binnen de grenzen bij de statuten bepaald of, zoo deze een grens niet stellen, onbeperkt bij te dragen tot dekking daarvan. Het kapitaal der vereeniging wordt in den regel gevormd uit de inlagen of contributies der leden en kan in aandeelen verdeeld zijn.

Economische beteekenis der coöperatieve vereeniging. Inkoops- of verbruiksvereenigingen (winkelvereenigingen), verkoops- en productieveereenigingen, spaar- en voorschotvereenigingen, bouwvereenigingen. De onderlinge waarborgmaatschappijen zijn uit een economisch oogpunt coöperatieve vereenigingen.

Bevordersaars der coöperatie. In Engeland ROBERT OWEN; the Rochdale equitable pioneer society, in 1844 opgericht met 28 leden en £ 28.

HOLYOAKE, the history of cooperation in England, 2 dl. 1875/9. — B. POTTER, the co-operative movement in Great Britain, 2de dr. 1893. — E. W. BRABROOK, provident societies and industrial welfare, 1898.

In Duitschland SCHULZE-DELITZSCH, de stichter der voorschot- en kredietvereenigingen (*Darlehnskasse*); RAIFFEISEN, die de coöperatie toepast op het landbouwkrediet. In Italië LUZZATI.

Wetgeving. — *Engeland*. Eerste wettelijke regeling in 1852. Thans de Industrial and Provident Societies Act van 1893. De C. V. eene vereeniging met een in aandeelen verdeeld kapitaal, waarvan de leden alleen aansprakelijk zijn voor de volstorting en geen lid voor meer dan £ 200 aandeelen mag bezitten. Bepaald kan worden, dat de aandeelen persoonlijk zijn en bij uittrekking teruggenomen kunnen worden.

Frankrijk. Loi sur les sociétés van 1867, Hfdk. 3: „dispositions particulières aux sociétés à capital variable”. C. V. eene modaliteit of wijziging waarvoor iedere vennootschap, ook de burgerlijke maatschap, vatbaar is, en welke bestaat in veranderlijkheid van het kapitaal, in verband ook met de in- en uittrekking van leden.

België. Wet van 1873, titre: des sociétés, van den C. de comm. rev., sect. 6. C. V.: „la société, qui se compose d'associés dont le nombre ou les apports sont variables et dont les parts sont incessibles à des tiers”. Afzonderlijke vennootschap alleen voor handelsdaden.

Duitschland. Wet van 4 Juli 1868 betr. die privatrechtliche Stellung der Erwerbs- und Wirthschaftsgenossenschaften, thans vervangen door de wet van 1 Mei 1889/20 Mei 1898, betr. die Erwerbs- und Wirthschaftsgenossenschaften. Criteria: vrije- in en uittrekking der leden, bevordering der stoffelijke belangen door

gemeenschappelijk bedrijf (onderneming), opzegbaarheid van het lidmaatschap. De aansprakelijkheid der leden kan verschillend geregeld worden, zij kan al of niet beperkt zijn, doch is steeds een subsidiaire. De C. V. eene bijzondere soort van vennootschap.

Italië. Cod. di comm. artt. 219—228. De C. V. eene wijziging, waarvoor alle handelsvennootschappen vatbaar zijn.

Zwitserland. Het Schw. Obl. R. kent de C. V. als zoodanig niet. Titel 27 regelt alle als rechtspersonen optredende vereenigingen, die „gemeinsame Zwecke des wirthschaftlichen Verkehres verfolgen” en niet zijn venn. o. f., en comm. of naaml. venn., onder den naam Genossenschaften (associations); titel 28 de als rechtspersonen optredende vereenigingen tot een weldadig, gezellig, godsdienstig, wetenschappelijk of dergelijk doel onder den naam Vereine (autres sociétés).

Zweden. Wet van 28 Juni 1895.

Ten onzent werden C. Ven. opgericht in den vorm van naaml. vennootschappen en vennootschappen onder firma; andere verzochten en verkregen koninkl. goedkeuring ingevolge de wet van 1855. De Minister DE VRIES weigerde haar aan de Amerongsche Credietvereening, omdat jaarlijks onder de leden eene verdeling van baten zou plaats hebben, de vereening zich in hare werkzaamheid tot de leden beperkte, dezen hoofdelijk aansprakelijk waren voor de verbintenissen der vereening en bij uittreding hun inleg konden terugnemen. Strijd over het rechtskarakter der C. V., daardoor ontstaan.

De C. V. was vóór 1876 een zedelijk lichaam, vallende onder de wet van 1855.

Wet van 17 Nov. 1876, S. n°. 227.

Art. 1 overbodig. — Art. 2. Definitie, aan de toenmalige Deutsche wet ontleend. In- en uittreding van leden is ook toegelaten bij de naamlooze vennootschap en bij het zedelijk lichaam. Al. 2. Handelen ten behoeve of met de leden moet hoofddoel zijn.

Art. 3. De naam, waarin het woord „coöperatief” moet voorkomen, moet het doel aanwijzen.

Oprihting. Artt. 4 en 5: notarieele akte, op straffe van nietigheid, inschrijving daarvan en openbaarmaking, bij ge-

breke waarvan art. 6 al. 1 geldt. Dezelfde vereischen in geval van verandering der voorwaarden (statuten) en van verlenging van den duur der vereeniging. Zie voorts art. 6 al. 3.

De overeenkomst van oprichting is, tenzij notarieel aangegaan, niet verbindend. — Anders KIST, dl. 3 suppl., bl. 27 v. (nietigheid wil zeggen gemis van rechtspersoonlijkheid); — Rb. Haarlem 19 Febr. 1895, P. v. J. 1895 n°. 71: ook zonder akte van oprichting kan de vereeniging bestaan, en kunnen derden zich op dit bestaan beroepen.

Verplichte inhoud der akte van oprichting: art. 7. Sanctie: nietigheid.

De overeenkomst van oprichting is, tenzij de inhoud der akte voldoet aan art. 7, niet bindend. — Anders Rb. Tiel 20 Nov. 1903, W. n°. 8033: de nietigheid van art. 7 kan alleen door derden worden ingeroepen. Zie daartegen concl. O. M. bij arr. H. R. 10 Juni 1904, W. n°. 8078.

Art. 7 n°. 5: regeling van het toezicht op de handelingen van het bestuur. Zie daarover Rb. Amsterdam 1 Dec. 1898, W. n°. 7316; — Rb. Tiel en concl. O. M. bij den H. R., b. a.

Omtrent de inrichting van de vereeniging en van hare financiën laat de wet in 't algemeen vrijheid.

Art. 6 al. 2. „Eerst na inschrijving en openbaarmaking der akte van oprichting treedt de vereeniging als rechtspersoon op”, bij amendement in de wet gebracht.

Men beriep zich op § 11 al. 1 der Duitsche wet van 1868, welke bepaalde, dat de coöper. vereeniging onder haar eigen naam rechten kan verkrijgen en verbintenissen kan aangaan, eigendommen en andere zakelijke rechten kan verkrijgen en in rechte kan optreden. Voor de rechtspersoonlijkheid zijn deze bevoegdheden niet beslissend. Wel is daarvoor beslissend art. 19 der wet: de leden (d. w. z. zij die bij de ontbinding lid zijn of in het jaar daaraan voorafgaande zijn uitgetreden) zijn alleen verplicht, indien bij de vereffening blijkt dat een tekort aanwezig is, dit tekort aan te zuiveren. De schuldeischers kunnen hen in geen geval aanspreken, alleen de vereffenaar of curator heeft een vorderingsrecht tot dekking van het eventuele tekort.

Deze subsidiaire en indirecte aansprakelijkheid, in beginsel voor gelijke deelen en onbeperkt, kan in de statuten anders worden geregeld, o. a. worden bepaald voor ongelijke deelen, in verband bijv. met ongelijke verdeling der voor-

deelen, en kan vrijelijk worden beperkt: artt. 19, 20 en 7 n° 4. Beperking tot het bedrag der inleggelden is feitelijk uitsluiting der aansprakelijkheid. „Voor de betaling van ieders aandeel in den omslag blijven de leden gezamenlijk borg”, d. w. z. de aandeelen der wanbetalers worden omgeslagen over de andere leden, zoolang de statutaire grens hunner aansprakelijkheid niet is bereikt.

Rb. Amsterdam 23 Nov. 1881, P. v. J. 1882 n°. 2*. — Anders J. A. BERENDSEN, in W. n°. 7613, die beperking der aansprakelijkheid ongeoorloofd acht.

Stelsel van openbaarheid. Artt. 11 (statuten en ledenregister) en 16 al. 3—5 (rekening en verantwoording), alsmede de bepalingen van artt. 12—15 omtrent de toetreding tot, de opzegging van en de ontzetting uit het lidmaatschap.

Zie over art. 11 laatste lid: Hof den Haag 17 Febr. 1896, W. n°. 6781, bev. Rb. den Haag 5 Mrt. 1895, W. n°. 6681. — Over art. 12: H. R. 8 Mei 1903, W. n°. 7922 (het artikel komt alleen te pas, als het lidmaatschap wordt ontkend). — Rb. Amsterdam 1 Dec. 1898, b. a.; — Kgt. Groningen 2 Nov. 1903, W. n°. 7993. — Rb. Heerenveen 23 Dec. 1898, M. v. II. 1898 bl. 274; — Kgt. Heerenveen 13 Mei 1899, P. v. J. 1899 n°. 51 (het art. geldt ook voor de leden oprichters); — anders KIST, a. w., bl. 43; — Kgt. Groenloo 23 Febr. 1904, Not. Wkbl. 1904, n°. 233 (het geldt niet voor de leden oprichters).

Dwingende bepalingen omtrent inrichting en bestuur: art. 9 (over bestuur en commissarissen);

Op eene bepaling in de statuten, welke de bevoegdheid van het bestuur om in rechte op te treden beperkt, kunnen ook derden zich beroepen. Verg. Rb. den Haag 10 Mrt. 1903, W. n°. 7938; anders Rb. Heerenveen, b. a.

art. 10 (beleggen algemeene vergadering); art. 16 (verplichting van het bestuur om jaarlijks rekening en verantwoording te doen). Al. 6 van art. 16 bijgevoegd bij de wet van 7 Mei 1878, S. n°. 41.

Een in aandeelen verdeeld kapitaal wordt niet gevorderd.

De statuten kunnen bepalen, dat het uittredend lid zijn inleg niet terugkrijgt, alsook de vrijheid van uittreden beperken: artt. 7 n°. 8 en 11 al. 1 n°. 4.

Rb. Heerenveen 6 Mei 1904, W. n°. 8114 (boete van f 300 bij uittreden zonder geldige reden).

Art. 8. Het lidmaatschap is persoonlijk, tenzij bij de akte anders is bepaald. Indien wordt bepaald, dat het vatbaar is voor overdracht onder levenden en (of) bij doode, kan de opzegbaarheid worden uitgesloten en de introding worden afhankelijk gesteld van de overneming van lidmaatschap.

Zie over ontzetting van het lidmaatschap door de algemeene vergadering of door het bestuur: Rb. Haarlem 16 Febr. 1897, bev. Hof Amsterdam 18 Febr. 1898, W. n°. 7091, cass. verw. H. R. 8 Dec. 1898, W. n°. 7215; — Rb. Utrecht 20 Dec. 1899, W. n°. 7413; — Rb. Haarlem 13 Mei 1900, W. n°. 7468.

Ontbinding: 1°. door verstrijken van den bepaalden tijd (verg. art. 7 n°. 6), tenzij tot verlenging van den duur der vereeniging is besloten; 2°. door besluit der algemeene vergadering; 3°. door verklaring in staat van faillissement, art. 18.

De ontbinding heft het bestaan der vereeniging niet op: art. 21 al. 1. Vereffening door het bestuur in de gevallen onder 1°. en 2°.: art. 21 al. 2.

Zie over vereffening en omslag van het tekort: Rb. Tiel 20 Nov. 1903, W. n°. 8033, cass. verw. H. R. 10 Juni 1904, W. n°. 8078.

Art. 17 is ingetrokken bij art. 2 der wet tot invoering der Faillissementswet (wet van 20 Jan. 1896, S. n°. 9).

Strafbepalingen: art. 22, gehandhaafd en gewijzigd met intrekking van het tweede lid bij artt. 10 n°. 37 en 11 Invoeringswet tot Strafwetboek (wet van 15 April 1888, S. n°. 64).

G. Onderlinge Waarborgmaatschappij.

Onderlinge brandwaarborg-m^{ij}., onderlinge levensverzekering-m^{ij}.; tontines (overlevingskassen), weduwen- en weezenfondsen, zieken- en begrafenisfondsen en derg., pensioenkas-

C. H. A. BOM, de onderlinge waarborgmaatschappij, Prft. 1882. — MOLENGRAAFF e. a., de begrafenisfondsen in Nederland, 1891, Hfdk. III, rechtstoestand. — B. W. VAN STOLK, onderlinge assurantie, Prft. 1891. — L. M. DE JONG SCHOUWENBURG, de overeenkomst van onderlingen waarborg, Prft. 1892. — R. CLÉMENT, des assurances mutuelles, 1889. — P. ASTRESSE, traité général des assurances mutuelles, dl. 1, 1901. — R. SAVARY, les assurances mutuelles, th. Paris, 1903. — J. MOULIN, les tontines,

th. Paris, 1903. — HINRICHS, die Lebensversicherung, in Zft f. d. ges. Hr., dl. 20, bl. 419 v. — LABAND, t. z. p., dl. 24, bl. 66 v. — V. EHRENBURG, Versicherungsrecht, dl. 1, § 11—17. — O. BÜROW, die Versicherung auf Gegenseitigkeit, Prft. Berlijn, 1883.

Wettelijke bepalingen. Art. 286 W. v. K.: onderlinge brandwaarborg-maatschappijen; art. 308 W. v. K.: onderlinge levensverzekering-maatschappijen, tontines, weduwenfondsen, en derg.

Avis du Conseil d'Etat van 25 Mrt. 1809 (FORTUYN, dl. 3, bl. 47), goedgekeurd bij *Décret impérial* van 1 April 1809. Keizerlijke goedkeuring voor tontines

Décret impérial van 18 Nov. 1810 (FORTUYN, dl. 3, bl. 231): „associations de la nature des tontines”. K. B. van 16 Juli 1830, S. n°. 54; 2 Mei 1833, S. n°. 15; 10 Juli 1840, S. n°. 41; 9 Dec. 1845, S. n°. 69: toepasselijk op maatschappijen van levens-, rente- en pensioenverzekering, tontines, weduwen- en weezenfondsen, en derg., uitgezonderd zieken- en begrafenisfondsen en -bussen, plaatselijke vereenigingen voor bepaalde beroepen of bedrijven en openbare instellingen ten behoeve van ambtenaren.

Oprichting bij authentieke akte en koninklijke goedkeuring van deze en van de tarieven.

Strijd over de rechtsgeldigheid dezer Besluiten. Volgens rapport van de commissie, benoemd bij K. B. van 5 Febr. 1849, S. n°. 5 (METMAN, OLIVIER en DE PINTO), zijn de Fransche decreten afgeschafte door de K. B. van 1830 en 1833. Anders KIST, dl. 4, bl. 261 vlg.; zie verder bl. 265 vlg.

Hooge Raad 12 April 1880, W. n°. 4498. Het K. B. van 16 Juli 1830 (dus ook de andere) mist verbindende kracht, voor zooverre daarbij bepalingen zijn gemaakt voor (onderlinge) levensverzekering-mijen. Anders H. R. 24 Mei 1853, W. n°. 1491, bij welk arrest de verbindende kracht van art. 1 van het K. B. van 1830 was aangenomen.

Rechtskarakter der onderlinge waarborgmaatschappij.

Volgens de regeering was de wet van 22 April 1855, S. n°. 32, niet toepasselijk op wederkeerige verzekering- of waarborg-maatschappijen, W. n°. 2727 en 2728. Zij beriep zich op art. 286 W. v. K. Evenzoo Rb. Leeuwarden 27 Oct. 1863, W. n°. 2679. — Volgens Rb. Groningen 10 Mrt. 1865, W. n°. 2742, en Hooge Raad 20 Oct. 1865, W. n°. 2736 (in zake de onderlinge brandwaarborgmij. „de Adelaar”), zijn zij zedelijke lichamen, wier statuten,

wilden zij als rechtspersonen optreden, koninklijke goedkeuring behoeften overeenkomstig de wet van 1855.

Wet van 14 Sept. 1866, S. n°. 123, tot wijziging van art. 14 der wet van 1855. Invoeging van „wederkeerige verzekerings- of waarborgmaatschappijen”. Art. 2 geeft aan de wet terugwerkende kracht.

De vraag naar het rechtskarakter blijft, ook voor de tontines, zieken- en begrafenisfondsen. Verg. LEON-LEVY, op art. 286 W. v. K., onder n°. 5; DIEPHUIS, dl. 3, bl. 15.

De memorie van toelichting bij het ontwerp van wet tot wijziging van art. 14 van de wet van 1855 bevat daaromtrent geheel onjuiste beschouwingen. Zie de verdere stukken en de beraadslagingen in M. v. H. 1866, bl. 107—121, 136—164. Bij de wet van 1866 is de rechtspersoonlijkheid der onderlinge waarborg-mijnen geheel in het midden gelaten. Zie de memorie van antwoord en de redevoeringen van den Minister BORRET in de 2de Kamer. De Minister noemde deze Mijnen ontwijfelbaar rechtspersonen, de heer LUYBEN ontkende dit even stellig.

De onderl. waarborg-mijnen zijn zedelijke lichamen in den zin van het Burg. Wetb., tenzij blijkt dat rechtstreeksche aansprakelijkheid der individueele leden jegens elkander en jegens derden of wel dat slechts eene administratie is bedoeld. In het laatste geval bestaat er niet een vereeniging, maar een veelheid van administratie-overeenkomsten tusschen den zoogen. directeur als ondernemer der administratie eener- en de enkele leden anderzijds.

Begrafenis- en ziekenfondsen komen in verschillende vormen voor; voor zooverre zij een zelfstandig bestaan hebben en niet vereenigingen zijn van anderen aard, zijn zij in het algemeen als onderl. waarborg-mijnen te beschouwen. Er zijn echter fondsen die een eigen zaak of onderneming van den directeur uitmaken; deze is dan ondernemer van verzekeringen en persoonlijk tot de uitkeeringen verbonden. De zoogen. doktersfondsen onder de ziekenfondsen zijn veelal abonnementen op geneeskundige hulp.

Zie de Begrafnisfondsen in Nederland en de Ziekenfondsen in

Nederland, b. a. — Rb. Amsterdam 31 Juli 1860, M. v. H. 1860 bl. 238, vern. Hof Nd. Holland 24 Oct. 1861, M. v. H. 1861 bl. 259.

Kgt. Breda 11 Oct. 1871, W. n°. 3383: een zieken-societeit is een zedelijk lichaam. — Rb. Amsterdam 19 Juni 1879, R. B. 1879 B bl. 188: onderlinge brandwaarborg-Mijen. kunnen failliet verklaard worden. — Rb. den Haag 15 Mei 1885, W. n°. 5200: het begrafenisfonds is een species van de wederkeerige verzekering-maatschappij en als zoodanig een handelsvereeniging. — Rb. Rotterdam 4 Jan. 1897, W. n°. 6997: begrafenis-societeit is i. e. de naam voor het particulier bedrijf van den zich noemenden directeur. — Hooge Raad 25 Mrt. 1898, W. n°. 7102, cass. verw. Rb. Rotterdam 14 Juni 1897, P. v. J. 1898 n°. 57: de Alg. Rott. Coöp. Begrafenisvereeniging is een wederkeerige verzekering-maatschappij en als zoodanig een zedelijk lichaam naar het Burg. Wetb.

Wederkeerige of onderlinge verzekering- of waarborg-maatschappijen zijn vereenigingen tot uitoefening van een verzekeringbedrijf ten behoeve harer leden, met dien verstande dat de leden tevens degenen zijn met wie de overeenkomsten van verzekering door de vereeniging worden gesloten. Zie art. 4 van het ontw. van wet op het levensverzekeringbedrijf van 1897 (Verslag der Staatscommissie, bl. 7).

Jaarlijksche omslag der schaden over de leden of een veranderlijke premie behoort niet tot het wezen der onderlinge waarborg-maatschappij.

Zie B. L. PH. VAN LIER, eene belangrijke kwestie bij onderlinge verzekering, in Wkbl. Not. en Reg. n°. 1421. — DE JONG SCHOEWENBURG, bl. 73 v. — Rb. Amsterdam 4 Maart 1880, W. n°. 4533: bij faillissement eener onderl. brandwaarborg-Mij. moeten de leden elk hun proportioneel aandeel in de schulden dragen.

Rechtskarakter der deelneming. Er bestaat tusschen de maatschappij en ieder lid een de overeenkomst van verzekering in zich sluitende lidmaatschapsverhouding, niet bloot eene overeenkomst van verzekering (aldus DIEPHUIS), noch ook verzekeren de leden individueel elkander (aldus KIST).

De onderl. waarborg-mijen worden beheerscht door hare statuten of r eglementen, door de artt. 1690—1702 Burg. Wetb. en, voor zooverre ze kunnen worden toegepast, door de bepalingen der wet over verzekering in het algemeen; de brand-

en zeeverzekering-maatschappijen tevens door de bepalingen der wet over brand- resp. zeeverzekering. Verg. artt. 286, en 308 W. v. K.

Frankrijk. Décret impérial van 22 Jan. 1868, portant règlement d'administration publique pour la constitution des sociétés d'assurances, titre II, des sociétés d'assurances mutuelles. Het Decreet is niet toepasselijk op onderlinge levensverzekering-Mijen: art. 66 al. 1 der wet v. 24 Juli 1867, sur les sociétés.

Italië. Cod. di Comm., artt. 239—245. Met de handelingen voor gemeene rekening worden zij gebracht tot de associazioni.

Engeland. Onderlinge Mijen kunnen als *company (limited by guarantee)* worden ingeschreven onder de wet van 1862, of, als zij kleine bedragen verzekeren, als *friendly society* onder de *Friendly Societies Act* van 1896.

J. M. BÄRNREITHER, die englischen Arbeiterverbände und ihr Recht. — W. T. PRATT, the law of friendly societies and of industrial and provident societies, 13de dr. door E. W. BABROOK, 1897.

Duitschland. Gesetz über die privaten Versicherungsunternehmungen van 12 Mei 1901, III. Versicherungsvereine auf Gegenseitigkeit, §§ 15—53.

W. H. A. ELINK SCHUURMAN, de Deutsche rijkswetgeving op de particuliere verzekeringmaatschappijen, in Rgl. Mag. 1905 bl. 105.

Papieren van waarde; order- en toonderpapier.

§ 25. VORMVRIJE EN VORMELIJKE (formeele) OVEREENKOMSTEN.

P. VAN BEMMELEN, De vrijbeschikkende overeenkomst, de vormvrije overeenkomst en de abstracte verbintenis, in Rechtsgel. Bijdr. en Bijbl., jg. 3 (1888), Afd. B; Rechtsgel. Opstellen II, bl. 125; — begripsverwarring in de causaleer, ald., bl. 386.

In het algemeen is voor verbintenis-scheppende overeenkomsten een vorm niet voorgeschreven; zij zijn vormvrij. Elke wijze van wilsopenbaring heeft in rechte waarde.

Plechtige vormen bij het sluiten van overeenkomsten, bijv. het uitspreken van eene bepaalde formule, het overgeven van een halm, stok of oorkonde, het geven van een handslag, enz., kent het moderne recht niet.

Bij uitzondering wordt voor de geldigheid van sommige overeenkomsten schrift, dus een bepaalde wijze of vorm van wilsopenbaring, gevorderd. Schrift hier een constitutief vereischte (*solemnitatis* of *expressionis causa*). Deze overeenkomsten worden wel *vormelijke* (*formeele*) genoemd.

Voorbeelden: Schriftelijke akte bij overdracht van schuldvorderingen op naam en van andere onlichamelijke zaken (*vgn. cessie*, art. 668 B. W.), bij dading, bodemerij; authentieke akte bij huwelijksche voorwaarden, hypotheekverleening, subrogatie van art. 1437 2°. B. W., schenking, naamlooze vennootschap, coöperatieve vereeniging.

Daar order- en toonderpapieren (wissel, assignatie, orderbiljet, cognossement, ceel, enz.) feitelijk niet bestaanbaar zijn zonder

schrift, worden zij om die reden wel tot de formeele verbintenissen gebracht.

Formeele handeling (Formalact): eene aan vormvoorschriften gebonden handeling, waarbij zekere vormen in acht genomen moeten worden: wisselprotest, scheepsverklaring, enz.

Schrift vaak voorgeschreven niet om daarvan de geldigheid der overeenkomst afhankelijk te maken, maar uitsluitend als bewijsmiddel (*probationis causa*). Uitsluiting, in geval van betwisting, van ieder ander bewijsmiddel of alleen van getuigenbewijs (en bij gevolg van vermoedens).

Voorbeelden: Vennootschap onder firma, verzekering (polis), aanmonstering (monsterrol), bevrachting (cherte-partij), alle burgerlijke overeenkomsten (in tegenstelling van handelsovereenkomsten) over verbintenissen van meer dan f 300.

Van een *formeele* handeling (overeenkomst) is in het bijzonder sprake, als de vormelijke handeling (overeenkomst) als zoodanig het daaraan verbonden rechtsgevolg heeft, ook wanneer zij door partijen met een andere bedoeling wordt verricht, mitsdien voor de bepaling van het rechtsgevolg der handeling de afspraak, krachtens welke partijen haar verrichtten, niet in aanmerking komt. Dit was het geval in de oud-Romeinsche en oud-Germaansche rechten, die slechts aan een beperkt stel vormelijke handelingen rechtsgevolg toekenden. In het hedendaagsche recht met zijn vormvrijheid is voor formeele handelingen (overeenkomsten) in dezen zin geen plaats.

§ 26. MATERIEELE EN ABSTRACTE (formeele) VERBINTENISSEN.

P. VAN BEMMELEN, a. w. — Moet de verbintenis uit overeenkomst afhankelijk gesteld worden van het bestaan en de geldigheid eener schuldzaak (*causa*)? Praeadviezen van J. C. NABER en J. P. MOLTZER, in Handelingen Nederl. Juristen-Ver. 1889, dl. I, bl. 20 vlg. en 129 vlg. Beraadslaging, t. z. p., dl. II. — OPZOOMER, het Burg. Wetb. verklaard, op artt. 1371—1373. — F. B. CONINCK LIEFSTING, algemeene beginselen v. d. leer der rechtsgeldigheid van verbintenissen uit overeenkomst, 1890. — C. J. PEKELHARING, terugvordering van vermogensvermeerdering

zonder oorzaak naar Nederlandsch recht, Prft. 1897, bl. 98 v. — H. J. HAMAKER, de oorzaak der overeenkomst, in Wbl. v. Pr. N. en R. nos. 1532—1536; — nog eens de oorzaak eener overeenkomst, ald. nos. 1736—1740. — G. WITTEWAALL, de oorzaak bij de overeenkomst, in Themis 1905, bl. 167 v. — J. W. HUYSSINGA, Schuld und Schuldursache (causa), Prft. 1901 (rec. Rgl. Mag. 1903, bl. 85, en W. v. Pr. N. e. R. nos. 1759 v. door HAMAKER). — H. A. HARTOGH, de oorzaak van overeenkomst en schuldbeken- tenis, historisch beschouwd, Prft. 1907.

REGELSBERGER in ENDEMANN's Handbuch f. H-, S- u. Wr., dl. 2, die Handelsgeschäfte, § 251: der Schuldgrund, bl. 482. — W. KINDEL, das Rechtsgeschäft und sein Rechtsgrund, 1892. — F. K. NEUBECKER, der abstrakte Vertrag in seinen historischen und dogmatischen Grundzügen, in Archiv f. bürg. R., dl. 22, bl. 34. — E. STAMPE, das Causa-Problem des Civilrechts, 1904; — Causa und abstrakte Geschäfte, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 55, bl. 387. — RÜMELIN, zur Lehre von den Schuldversprechen und Schuld- anerkenntnissen des B.G.B., in Arch. f. d. civ. Praxis., dl. 97, bl. 211.

J. TIMBAL, la cause dans les contrats et obligations, th. 1882. — PLANIOL, traité élémentaire de droit civil, dl. 2, n°. 1067 v., 1180 v. — J. CORNIL, à propos de la revision du cod. civ. De la cause dans les conventions, 1890. — S. P. SÉFÉRIADÈS, étude critique sur la théorie de la cause, th. 1897.

Over de „consideration” naar Engelsch recht: E. GRUEBER, in Law Quarterly Review 1886, bl. 33, en in Zft. f. d. vergl. Rwf., dl. 11, bl. 253. — E. SCHUSTER, in Archiv f. H. u. Wr., dl. 46, bl. 112 en 172. — G. HARTMANN, in Archiv f. d. civ. Praxis, dl. 77, bl. 184. — E. JENKS, the history of the doctrine of con- sideration in English law, 1892.

In verband met overeenkomst of verbintenis werd het woord oorzaak (causa) reeds in het Romeinsche recht en wordt het nog heden in velerlei beteekenis gebruikt.

Men onderscheide de artt. 1356, 1371 en 1373 B. W. eener- zijds, art. 1372 B. W. anderzijds.

Artt. 1356, 1371 en 1373 zijn, door tusschenkomst van den Code civil, artt. 1108, 1131 en 1133, en van POTHIER, ontleend aan DOMAT (1625—1696), Loix civiles, livre 1, tit. 1, sect. 1, nos. 5/6.

Volgens de leer van DOMAT heeft ieder verbintenis haar „fon-

dement"; dit is bij overeenkomsten onder bezwarenden titel de genoten of beloofde tegenwaarde (*cause*), bij overeenkomsten om niet „quelque motif raisonnable et juste, comme un service rendu, ou quelque autre mérite du donataire, ou le seul plaisir de faire du bien”, welk motif „tient lieu de cause”. Door POTHIER, traité des obl., n°. 42, is deze leer overgenomen; iedere verbintenis moet hebben een *cause honnête* (de tegenwaarde bij overeenkomsten onder bezwarenden titel, de vrijgevigheid bij overeenkomsten om niet).

Code civil, art. 1108. Quatre conditions sont essentielles pour la validité d'une convention: . . . Une cause licite dans l'obligation. — Art. 1131. L'obligation sans cause, ou sur une fausse cause, ou sur une cause illicite, ne peut avoir aucun effet. — Art. 1133. La cause est illicite, quand elle est prohibée par la loi, quand elle est contraire aux bonnes moeurs ou à l'ordre public.

Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, tit. 1, afd. 1, art. 6. Tot de bestaanbaarheid van alle overeenkomsten, behooren deze wezenlijke vereischten: *1.* Eene wettige oorzaak van VERBINDTENIS. — Art. 35. VERBINDTENIS zonder oorzaak, of uit een valsche oorzaak, of uit eene ongeoorloofde oorzaak, is krachteloos. — Art. 37. Voor eene ongeoorloofde oorzaak wordt gehouden, die bij de wet verboden is, of met de maatschappelijke orde strijdig is. [In 't bijzonder worden daarvoor gehouden zulke toezeggingen, welke het verlorene door weddenschappen of dobbelspelen tot eene oorzaak van schuld hebben, als waar op geen regt mag worden gedaan.]

Burg. Wetb. art. 1356. Tot de bestaanbaarheid der overeenkomsten worden vier voorwaarden vereischt: . . . 4°. Eene geoorloofde oorzaak. — Art. 1371. Eene OVEREENKOMST zonder oorzaak, of uit eene valsche of ongeoorloofde oorzaak, aangegaan, is krachteloos. — Art. 1373. Eene oorzaak is ongeoorloofd, wanneer dezelve bij de wet verboden is, of wanneer dezelve strijdig is met de goede zeden, of met de openbare orde.

De leer van de oorzaak, zooals die in deze artikelen is neergelegd, heeft aanleiding gegeven tot veel verwarring en misverstand; het begrip oorzaak, in dezen zin, heeft geen nut en kan gemist worden.

Art. 1372 B. W. handelt over de kracht van eene schriftelijke schuldbekentenis (schriftelijke betalingsbelofte of schuldverbintenis). Deze kan wezen eene *cautio discreta* of eene *cautio indiscreta* (eene abstracte schuldverbintenis) naarmate in

het stuk het tusschen partijen verhandelde, de concrete transactie waaruit de schuld is ontstaan, al of niet wordt vermeld. Ook bij art. 1371 is hieraan gedacht en dit onderwerp met de leer van DOMAT-POTHIER dooreengehaald, evenals bij art. 1131 C. c. was geschied.

Geschiedenis der bepaling.

L. 25 § 4 Dig. 22,3 de prob.: Sed haec, ubi de solutione indebiti quaestio est. Sin autem cautio indebiti exposita esse dicatur et indiscrete loquitur, tunc eum in quem cautio exposita est, compelli debitum esse ostendere quod in cautionem deduxit, nisi ipse specialiter qui cautionem exposuit, causas explanavit pro quibus eandem conscripsit. Tunc enim stare eum oportet suae confessioni, nisi evidentissimis probationibus in scriptis habitis ostendere paratus sit, sese haec indebite promisisse. — Zie ook l. 13 Cod. de non num. pec. (IV, 30).

c. 14 Decr. Greg. II, 22 (X de fide instr.): Si cautio, quam a te indebite proponis expositam, indeterminate loquatur, adversarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam, propter quam hujusmodi scriptura processerit, expresseris in eadem, confessioni tuae statur, nisi probaveris, te id indebite promisisse.

Over het oud-fransche recht zie VAN BEMMELEN, a. w., in Rgl. Opst. II, bl. 208 v.; HARTOGH, a. w., bl. 107 v. In het algemeen werd geleerd, dat de schuldeischer niet kan volstaan met een beroep op een cautio indiscreta (billet non causé). Evenwel worden ook beslissingen, o. a. van het Parlement te Parijs, in anderen zin aangetroffen.

Code civ. art. 1132: La convention n'est pas moins valable, quoique la cause n'en soit pas exprimée.

Dit artikel erkent de kracht van de cautio indiscreta. Zie HARTOGH, bl. 144 v. De Fransche rechtspraak is in dien zin gevestigd. PLANIOL, traité élém. de droit civil, dl. 2, nos. 1180 v.: Le sens de la loi est clair: elle signifie que celui qui s'est reconnu débiteur sera considéré comme régulièrement obligé, bien que le billet qu'il a signé ne mentionne pas la cause de son obligation (n°. 1181).

Costumen v. Antwerpen van 1582, tit. 53, art. 5: Item al ist saecke dat een obligatie geene redene oft oorsake, waer uyt de schult is spruytende, in en houdt, is van weerden, ende wordt daer op recht ghedaen.

Voor het oud-vaderlandsche recht zie men GROENEWEGEN, de leg. abrogatis, L. 25 § ult. Dig. 22,3: Si cautio sive chirographum debiti causam non contineat, tunc is, in quem cautio exposita est, debitum esse ostendere debet, nisi ex qualitate contrahentium debiti causa satis superque colligi possit: ut puta si mercator mercatori, scholaris praeceptoris, aegrotus medico, vulneratus chirurgus, miles armamentario indiscretam cautionem exposuerint. — W. HUBER, heedendaegse rechtsgeleertheit, dl. 1, bk. 3, kap. 21, n°. 6: En dient gelet, dat in een schriftelijke belofte d'oorzaak uitgedrukt moet worden, alhoewel, daeruit gelaten zijnde, genoeg sal moeten zijn, dat se van elders beweesen kan worden, anders een handschrift, waer by men bekent yets schuldig te weesen, met belofte van te sullen betalen, sonder geblyk van de oorsake des schults heeft geen kracht. — VOET, Comment. ad Pandect., L. 22, t. 4, n°. 17. — HARTOGH, a. w., bl. 170 v.

In de nationale wetgeving is het oud-vaderlandsche recht bestendig.

Ontwerp Burg. Wetb. 1807, bk. 3, tit. 1, afd. 1, art. 36. De overeenkomst is echter van waarde, schoon de oorzaak, in het geschrift dat van de handeling gemaakt is, niet is uitgedrukt, mits dezelve van elders bewijsbaar zij. — Art. 38. Die bij een door hem onderteekend handschrift bekend iets schuldig te zijn, met opgave van eene geoorloofde oorzaak, en van genotene waarde, heeft de presumpcie van het regt tegen zich, dat die oorzaak echt, en de waarde genoten is. — De schuldenaar derhalve moet bewijzen de ongeoorloofdheid der oorzaak, of het niet genieten der waarde, zoo hij daar toe zulke omstandigheden bijbrengt, die eene tegenpresumpcie daarstellen, staat het aan den Regter, om het geschrift, als geen volkomen bewijs opleverende, ter zijde te leggen, en aan den schuldeischer het bewijs van de deugdelijkheid zijner schuldvordering, door andere soort van bewijzen, opteleggen.

Wetb. Nap. v. h. Koningrijk Holland, art. 1048. Eene overeenkomst is niettemin krachtig, waarvan de oorzaak wel bestaat, maar niet bij het contract is uitgedrukt.

Burg. Wetb. art. 1372. Indien er geene oorzaak is uitgedrukt, en er echter eene geoorloofde aanwezig is, of ook indien er eene andere geoorloofde oorzaak dan de uitgedrukte bestaat, is niettemin de overeenkomst van kracht.

C. ASSER, het Nederl. Burg. Wetb. verg. met het Wetb. Nap., § 705: Hieruit volgt dus dat het *aanwezig zijn*, of het *bestaan*

van zoodanige oorzaak moet bewezen worden, en dat bewijs berust natuurlijk op dengenen, die volhoudt dat er eene oorzaak, of eene andere geoorloofde oorzaak dan de uitgedrukte bestaat. Degeen, die de uitvoering der overeenkomst vordert, moet naar aanleiding van dat artikel (1372 B. W.) het gebrek der uitdrukking aanvullen, of de verkeerde opgave herstellen.

Beteekenis der bepaling. Op zichzelf staande bekentenissen van schuld of beloften van betaling komen in het werkelijk leven niet voor. De schuldbekentenis of betalingsbelofte dient òf tot bekrachtiging van eene bestaande doch gebrekkige verplichting òf tot vaststelling (erkenning of bevestiging) van eene vroeger of terzelfder tijd aangegane of voorbereide verplichting of van eene verplichting welke is gewijzigd of vernieuwd, òf somtijds tot vestiging van een verplichting om niet. In het eerste geval is art. 1929 al. 1 B. W. van toepassing, in het laatste is er schenking en moet de daarvoor voorgeschreven vorm (art. 1719 B. W.) worden inachtgenomen. De vraag is nu, of de schriftelijke schuldbekentenis of betalingsbelofte kracht heeft, in dien zin, dat de schuldeischer kan volstaan met een beroep daarop. Deze vraag beantwoordt art. 1372 B. W. ontkennend, indien het geschrift niet meer bevat dan eene bloote schuldigerkenning of betalingsbelofte (*cautio indiscreta*, abstracte schuldbekentenis), waaruit van het tusschen partijen verhandelde of voorgevallene, het rechtsfeit waardoor de schuldverplichting in het leven is geroepen, de *causa* of *oorzaak* dier verplichting niet blijkt. Daarentegen heeft de *cautio discreta* die kracht wèl; naar de gangbare opvatting, omdat daardoor bedoeld rechtsfeit, de oorzaak, wordt bewezen. Bewijst de gedaagde, dat de in het geschrift „uitgedrukte” oorzaak onjuist is (m. a. w. het als bron der verplichting vermelde rechtsfeit niet heeft plaats gehad) of wel ongeoorloofd is, dan rust op den eischer het bewijs van het wèl bestaan van een andere geoorloofde oorzaak: art. 1372 B. W. Ten onrechte wordt wel de schuld, waarop de erkenning betrekking heeft, als hare oorzaak beschouwd.

Aldus, met name wat de verdeeling van den bewijslast betreft:

LAND-LOHMAN, Verkl. v. h. Burg. Wetb., dl. 4, 2° dr., bl. 243 v.; — VAN BONEVAL FAURE, Het Nederl. Burg. Procestr., dl. 4, 1, 2de dr., bl. 150. — H. R. 4 April 1851 en 21 Mei 1852, W. nos. 1215 en 1334; 11 Juni 1886, W. n°. 5309; 3 Febr. 1899, W. n°. 7239; 27 Juni 1902, W. n°. 7778; 9 Jan. 1903, W. n°. 7866, cass. verw. Hof Leeuwarden 7 Mei 1902, P. v. J. 1902 n°. 140; 26 Juni 1908, W. n°. 8728. — Rb. Amsterdam 3 Mei 1853, W. n°. 1446. — Hof den Bosch 18 Juni 1878 en 16 Juni 1893, W. nos. 4273 en 6391. — Rb. Groningen 14 Febr. 1890, W. n°. 5930. — Rb. Maastricht 18 Dec. 1892, W. n°. 6305. — Rb. Alkmaar 7 Juni 1894, W. n°. 6529. — Rb. den Haag 9 Mei 1899, W. n°. 7298. — Zie ook Rb. Amsterdam 25 Mei 1899, W. n°. 7390; — H. R. 26 Jan. 1906, W. n°. 8332 (de eed, dat de uitgedrukte causa onjuist is, is niet beslissend; verg. P. SCHOLTEN, in Wbl. v. Pr. R. e. N. n°. 1904).

Anders: Rb. Middelburg 10 Juni 1885, W. n°. 5267: „dat immers zij die de akte geteekend hebben, daardoor hebben erkend dat zij verbonden zijn en mitsdien, vermits er zonder geoorloofde oorzaak geen verbintenis ontstaat, ook tevens hebben erkend, dat zoodanige oorzaak bestaat; dat nu de schuldeischer, bezitter van de schuldbekentenis, volledig bewijs in handen heeft en niets verder heeft te bewijzen, maar dat zij die door het onderteekenen der akte zich schuldenaars hebben erkend, doch die beweren dat zij zulks niet zijn vermits er eene oorzaak of althans eene geoorloofde oorzaak aan hunne verbintenis ontbreekt, de waarheid van dit beweren moeten bewijzen.” — Rb. Amsterdam 31 Mrt. 1891, W. n°. 6056 (hij die zich beroept op het gemis van oorzaak, moet dit bewijzen).

In de jurisprudentie bestaat verschil over de vraag, wat als een voldoende aanwijzing der oorzaak moet worden beschouwd.

Meermalen is beslist, dat de oorzaak voldoende wordt aangeduid door 1°. *de erkenning schuldig te zijn*: aldus H. R. 18 Febr. 1870, W. n°. 3192: de akte, waarbij de onderteekenaar *erkent* zekere geldsom schuldig te zijn, en aanneemt haar met de renten te betalen, bevat als *oorzaak* dier eenzijdige verbintenis een *daarbij erkende schuld*; — Rb. Zutphen 23 Juli 1891, W. n°. 6117; — Hof Amsterdam 3 Mrt. 1893, W. n°. 6354; — anders: Hof Leeuwarden 12 Febr. 1890, vern. Rb. Assen 23 Apr. 1889, P. v. J. 1891 n°. 30; — Rb. Groningen 24 Sept. 1897, P. v. J. 1897 n°. 82; — H. R. 3 Febr. 1899, W. n°. 7239: een schuldbekentenis luidende:

„de onderget. . . verklaart door dezen wettig en deugdelijk schuldig te zijn aan . . . eene som van f 1000”, is eene *cautio indiscreta*.

2°. De *erkenning van ontvangen of genoten geld of waarde*: aldus Hof Amsterdam 20 Jan. 1882, W. n°. 4758: De schuldbekentenis: „Ik onderget. beken wel en deugdelijk schuldig te zijn . . . f 15000, waarde naar genoegen genoten”, drukt de oorzaak der obligatie, n.l. geldschuld wegens *genoten waarde*, ondubbelzinnig uit; — H. R. 22 Dec. 1882, W. n°. 4859: Uit het vereischte dat uit de schuldbekentenis moet blijken van het bestaan eener oorzaak, volgt niet dat de overeenkomst, waaruit de schuld is ontstaan, met name zoude moeten worden vermeld. De woorden „waarde naar genoegen genoten” in eene schuldbekentenis, toonen voldoende aan, dat de schuldenaar tegenover de schuld, waarvan hij het bestaan erkent, van den crediteur eene met die schuld gelijkstaande praestatie heeft genoten, en dat in die praestatie de oorzaak voor zijne verbintenis gelegen is; — H. R. 27 Nov. 1884, W. n°. 5135; — Hof Leeuwarden 9 Jan. 1884, W. n°. 5053: Door de woorden „de waarde deugdelijk en naar genoegen ontvangen en genoten” wordt in eene schuldbekentenis wel degelijk en ondubbelzinnig de oorzaak der verbintenis, namelijk geldschuld wegens genoten waarde, uitgedrukt; — Rb. Amsterdam 15 Juni 1899 en 17 Febr. 1904, W. nos. 7402 en 8099; — Rb. Winschoten 1 Mrt. 1893, bev. Hof Leeuwarden 13 Sept. 1893, P. v. J. 1893 n°. 89: de schuldbekentenis: „Ontvangen van H. W. de somma van f 650, om deze som op vertoon terug te betalen”, vermeldt de schuldoorzaak, n.l. de ontvangst van geld; — Rb. Amsterdam 16 Jan. 1890, W. n°. 5847: een geschrift, inhoudende dat de ged. *bekent schuldig te zijn* aan den eischer eene som van f 1000 en zich verplicht deze na opzegging van 3 mnd. dadelijk *terug te geven*, toont voldoende het bestaan van eene verbruikleening aan; — Rb. den Haag 21 Febr. 1899, W. n°. 7327: een schuldbekentenis, luidende: „de onderteekenaar verklaart ontvangen te hebben en dus schuldig te zijn f 6000, zich verbindende daarvan rente en aflossing te betalen”, wijst voldoende op verbruikleening; — Rb. Zutphen 11 Jan. 1900, W. n°. 7443: de woorden: „aan contanten ontvangen” in een schuldbekentenis duiden aan, dat er voor die schuldbekentenis een geoorloofde oorzaak is. — Anders Rb. Winschoten 27 Mei 1874, W. n°. 3745: de uitdrukking „waarde naar genoegen ontvangen” in een schuldbekentenis toont geen schuldoorzaak aan, omdat daaruit niet blijkt waarvoor de waarde is genoten en de waarde dus zoowel uit eene ongeoorloofde als geoorloofde oorzaak kan zijn ontvangen. — Zie ook Rb.

Zutphen 16 Juni 1881, Wkbl. Not. en Reg. n°. 697: eene schuldbekentenis met „wegens bewezen diensten” bevat geene voldoende aanduiding eener geoorloofde schuldoorzaak; — Rb. Utrecht 15 Nov. 1905, W. n°. 8360; — H. R. 6 Mrt. 1908, W. n°. 8679: „ter zake van schadevergoeding wegens de ontbinding eener overeenkomst” is niet de vermelding eener geoorloofde oorzaak.

Door „erkenning van schuld” en „ontvangen of genoten geld of waarde” als voldoende aanwijzingen van de oorzaak te beschouwen, wordt het onderscheid tusschen de „cautio discreta” en „indiscreta” in strijd met de wet uitgewischt.

Is behoud van het stelsel der wet wenschelijk? Is er reden, aan de schulderkenning met vermelding eener oorzaak meer waarde toe te kennen dan aan de enkele schulderkenning? De laatste, evenzeer als de eerste, bewijst de erkenning van het bestaan eener schuldverplichting, al laat zij de oorzaak in het midden. De eisch der oorzaak-vermelding levert niet waarborg op voor het geoorloofde en regelmatige der transactie waaruit de erkende schuld voortspuit. De abstracte schuldbekentenis geeft niet inzicht in het tusschen partijen verhandelde, de gecauseerde evenmin indien de oorzaak-vermelding niet juist is. Ten slotte is de grens tusschen de gecauseerde en de niet-gecauseerde schuldbekentenis moeilijk te trekken.

Leer van O. BÄHR: beschouwing van de schuldbekentenis (zoowel van de discrete als van de indiscrete) als *Schuldanerkenntnisvertrag*, als een zelfstandige overeenkomst tot vestiging van schuld, waartegen, behalve op grond van dwang, bedrogen en strijd met de goede zeden, alleen kan worden opgekomen in het geval van verschoonbare dwaling. Volgens deze opvatting roept de schuldbekentenis op zich zelf eene schuldverplichting in het leven, heeft zij verbintenis-scheppende kracht.

O. BÄHR, die Anerkennung als Verpflichtungsgrund, 3de dr. 1894. — Ook ten onzent heeft de leer van BÄHR aanhangers gevonden; zie J. A. LEVY, rekening-courant, 1873, bl. 59 v.; — OPZOOMER-LEVY, Het Burg. Wetb. verklaard, dl. 12, bl. 143 v., 169 v.

Juist opgevat, is de schuldbekentenis, ook de indiscrete, niet een zelfstandige, een verbintenis-vestigende of -scheppende maar een onzelfstandige, een verbintenis bevestigende of vaststel-

lende handeling of overeenkomst. Op zich zelf roept zij een schuldverplichting niet in het leven, erkent zij slechts haar bestaan. Niet alleen kan nietigheid worden tegengeworpen wegens niet-inachtneming van art. 1719 of 1929 B. W., of wel op grond dat de schuldbekentenis werd afgegeven tengevolge van dwang of bedrog, maar ook kan steeds een beroep worden gedaan op de tusschen de partijen bestaande rechtsverhouding in haar geheel, van welke, althans de *cautio indiscreta*, slechts een deel doet kennen. Uitsluiting van elk debat over wat tusschen partijen is verhandeld of voorgevallen, zou, afgezien van den strijd met het stellig recht, onredelijk en onpractisch zijn. Een schuldig-willen-zijn uit welken hoofde dan ook komt in werkelijkheid niet voor. De eenzijdige schuldverbintenis, ook de *cautio indiscreta*, staat nooit op zichzelf, in elk geval behoort dus de schuldenaar het recht te hebben haar te doen beoordeelen in verband zoowel met de omstandigheden, waaronder zij werd opgemaakt, als met die waaronder de verplichting is ontstaan tot welker bevestiging zij dient.

§ 780 Dt. Burg. Wetb. handelt over de verbindende kracht „eines Vertrags, durch den eine Leistung in der Weise versprochen wird, dass das Versprechen die Verpflichtung selbständig begründen soll (Schuldversprechen)”, zonder te bepalen hoe dit moet blijken of wanneer dit het geval is.

§ 27. LEGITIMATIEPAPIER, WAARDEPAPIER, ORDER- EN TOONDERPAPIER.

C. W. STAR BUSMANN, toonder- en legitimatiepapier, in *Rechtsgel. Mag.* 1906, bl. 283 v.

H. BRUNNER, die Werthpapiere, in ENDEMANN's *Handb. f. Handels-, See- und Wechselrecht*, dl. 2, 1884. — H. O. LEHMANN, *zur Theorie der Werthpapiere*, 1890. — K. ADLER, *Studien zur Lehre von den Werthpapieren und dem Wechsel*, in *Zft. f. d. Priv. u. öffentl. Recht*, dl. 26, bl. 19 v. — E. JACOBI, *die Wertpapiere*, 1901; — *das Wertpapier als Legitimationsmittel*, 1906.

Legitimatie: bewijs van recht, in het bijzonder van identiteit, van het feit dat men de rechthebbende is, met name buiten proces. Tot legitimatie kan dienen (legitimatiemiddel

kan wezen) alles waardoor iemand kan worden overtuigd, i. h. b. het bezit van bewijsstukken: een schuldbekentenis, lidmaatschapsbewijs, kwitantie, enz.

Vaak wordt omtrent een bijzonder legitimatiemiddel overeengekomen, door dengene aan wien het recht moet worden aangetoond een bepaald legitimatiemiddel voorgeschreven. Voorbeelden: parool, het bezit van een insigne, penning, regu, contramerck, kaart, portret, enz. of van de oorkonde over het recht, enz. Beteekenis van het overeengekomen of voorgeschreven legitimatiemiddel: De bedoeling is niet recht te geven aan wie het anders niet zou hebben, maar den werkelijk rechthebbende de uitoefening van zijn recht gemakkelijk te maken en den schuldenaar te ontheffen van de verplichting tot nadere verificatie van het recht van dengene die zich als schuldeischer aanmeldt. Gevolgen: het bezit (het houden) strekt tot legitimatie, de houder behoeft niet van elders aanvullend bewijs te leveren, tenzij voor zooverre de schuldenaar zich de bevoegdheid nader bewijs te vragen heeft voorbehouden (in den regel bij spaarbankboekjes en andere papieren op naam betaalbaar aan toonder; voorbehoud van het vorderen der naamteekening ter vergelijking); de schuldenaar kan bevrijdend aan den houder voldoen; de schuldenaar mag den houder terugwijzen, als blijkt dat deze niet is de rechthebbende en, ingeval deze het recht niet persoonlijk behoeft uit te oefenen, ook niet is vertegenwoordiger van den rechthebbende; de schuldenaar moet de voldoening weigeren, als hij weet of behoort te weten, dat de houder niet is houder te goeder trouw; de rechthebbende kan voldoening vorderen, als hij, het legitimatiemiddel niet bezittende, van elders bewijs van zijn recht levert. Alleen de schuldeischer kan in rechte optreden.

Anders, ten onrechte, voor een spaarbankboekje op naam betaalbaar aan toonder: Rb. Rotterdam 18 Oct. 1897, W. n°. 7071.

Bepaald kan worden, dat het bezit (het vertoonen) van een oorkonde of papier voor den rechthebbende het uitsluitende legitimatiemiddel zal zijn: beding dat zal worden voldaan tegen vertoon of teruggave van eenig dokument.

In dit geval kan de rechthebbende zijn recht niet doen gelden, tenzij hij in het bezit is der oorkonde, al kan hij van elders bewijs van zijn recht leveren.

Dokumenten (oorkonden) die krachtens beschikking van den uitgever of krachtens wetsbepaling het uitsluitende middel tot legitimatie zijn, worden wel *waardepapieren* of *papieren van waarde* genoemd.

BRUNNER in ENDEMANN'S Handbuch, dl. 2, § 191, bl. 147: Werthpapier ist eine Urkunde über ein Privatrecht, dessen Verwerthung durch die Innehabung der Urkunde privatrechtlich bedingt ist. — JACOBI, die Wertpapiere, bl. 23: Wertpapiere sind die Papiere, deren Innehabung zur Ausübung des in ihnen verbrieften Rechtes notwendig ist.

Artt. 92, 102 en 103 Faillw.: effecten en andere *papieren van waarde*. Mem. v. Toelichting (v. D. FELTZ, Geschiedenis, dl. 2, bl. 52): Onder *papieren van waarde* zijn te verstaan al die documenten, wier bezit noodzakelijk is tot het uitoefenen van het daarin omschreven of daaraan verbonden recht, al is ook de inhoud van dat recht iets anders dan eene praestatie in geld: bijv. cognossemerten, ceelen en derg. Zie ook art. 96 al. 2 K.: effecten, coupons of *andere papieren* van dien aard, *geldswaarde hebbende*; — art. 445 Rv.: al het *geldswaarde hebbende papier*.

De schuldenaar kan bevrijdend betalen, al wordt het papier niet overgelegd, maar behoeft niet te voldoen dan tegen vertoon of afgifte van het papier, tenzij de schuldeischer bewijst, dat het papier is te niet gegaan of dat hij het heeft verloren; artt. 1374 al. 3 en 1375 B. W. Indien het papier op naam staat, kan alleen de genoemde schuldeischer, niet ook de houder van het legitimatiemiddel, in rechte optreden; indien het papier den schuldeischer niet noemt, alleen degene aan wien het is afgegeven, als hoedanig de eischer zich legitimeert door overlegging van het papier. Het gebruik van den term „*waardepapier*” staat overigens niet vast.

Tot de *waardepapieren* in de boven aangegeven beteekenis behooren de *papieren aan order* en *aan toonder*, oorkonden of documenten voorzien van de *order- of toonderclausule*.

Geschiedenis van de order- en de toonder-clausule.

Literatuur.

EULER, zur Geschichte der Inhaberpapiere, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 1, bl. 63 v. — KUNTZE, Bemerkungen zur Geschichte der Inhaberpapiere, aldaar, dl. 2, bl. 570 v. — EIGENBRODT, ein Beitrag zur Lehre v. d. Inhaberpapieren, in Jahrb. f. d. Dogmatik etc., dl. 2, bl. 181 v. — BIENER, wechsellrechtliche Abhandlungen, 1859. — PLATNER, zur Lehre v. d. Inhaberpapieren, in Archiv f. d. civ. Praxis, dl. 42. — STOBBE, zur Geschichte der Uebertragung von Forderungsrechten u. d. Inhaberpapiere, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 11, bl. 397 v. — HECHT, Beitrag zur Geschichte der Inhaberpapiere i. d. Niederlanden, 1869. — v. POSCHINGER, Beitrag z. Geschichte d. Inhaberpapiere in Deutschland, 1875. — GAREIS, Beitrag zum Handelsrecht des Mittelalters, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 21, bl. 349 v. — BRUNNER, Beiträge zur Geschichte u. Dogmatik der Werthpapiere, aldaar, dl. 22, bl. 1 v. en 505 v., dl. 23, bl. 225 v.; — das französische Inhaberpapier des Mittelalters, 1879. — GOLDSCHMIDT, Handb. des Handelsr., 3de dr., dl. I (1891), bl. 385 v. — A. SCHAUBE, Studien zur Geschichte u. Natur des ältesten Cambiums, in Jahrb. f. Nat. Ök. u. Stat., dl. 65, bl. 153 v., 511 v.; — die Wechselbriefe König Ludwigs des Heiligen, ald., dl. 70, bl. 603, 730; dl. 73, bl. 145. — A. WAHL, traité théorique et pratique des titres au porteur français et étrangers, 1891, 1re partie, ch. II—IV. — DES MAREZ, la lettre de foire à Ypres au XIIIe siècle, 1901. — F. BRANDILEONE, le così dette clausole al portatore nei documenti medievali italiani, 1903.

In het Oud-Romeinsche en het Germaansche recht gold de regel, dat de schuldenaar niet genoodzaakt kan worden aan een ander te voldoen dan dengene jegens wien hij zich heeft verbonden.

Alleen met medewerking van den schuldenaar kan de schuldeischer worden vervangen. Romeinsch recht: novatie; Saksenspiegel: das Gelübde verwandeln.

Novatie: eene nieuwe verbintenis van gelijken inhoud met den nieuwen schuldeischer wordt geacht in plaats te komen van de oude verbintenis met den vroegeren schuldeischer.

v. SALPIUS, Novation und Delegation nach römischem Recht, 1864. — SALKOWSKI, zur Lehre von der Novation nach röm. Recht, 1866. — P. GIDE, études sur la novation et le transport des cré-

ances en droit romain, 1879. — BRUNNER, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 22, bl. 518 v.; dl. 23, bl. 234 v.; — das franz. Inhaberpapier des Mittelalters, 1879. — WAHL, a. w., n°. 28 v.

Beide rechten kenden niet de gerechtelijke vertegenwoordiging, noch in het algemeen de vertegenwoordiging bij rechtshandelingen, althans niet de machtiging tot invordering.

BRUNNER, t. a. p. — HEUSLER, *Institutionen des deutschen Privatrechts*, § 47. — WAHL, n°. 33 v. — FOCKEMA ANDREAE, *het Oud-Nederl. Burgerlijk recht*, dl. 2, bl. 21.

Later Romeinsch recht: de instelling der *cognitores* en *procuratores*; de *cessio actionis*.

Om de *cessio* tegen den schuldenaar te doen werken is *denunciatio* noodig.

Ook in ons vaderland is het recht tot overdracht van vorderingen en de machtiging tot invordering eerst langzamerhand erkend.

Reeds vroegtijdig werd in oorkonden gebruik gemaakt van *clausules* waarbij de schuldenaar zich verbond te betalen aan den schuldeischer of diens order of aan den schuldeischer of den houder of aan den houder alleen. Door de daarin gelegen regeling van de legitimatie ter invordering maakten deze *clausules* machtiging en overdracht ter invordering mogelijk, toen de gerechtelijke vertegenwoordiging en de overdracht van schuldvorderingen nog niet waren toegelaten, en strekten zij ter vereenvoudiging van de invordering door derden (gemachtigden of verkrijgers), nadat de mogelijkheid van gerechtelijke vertegenwoordiging en de overdracht van schuldvorderingen waren erkend.

Of dergelijke *clausules* reeds bij de Grieken en Romeinen in gebruik waren, is betwist, en in elk geval niet afdoende gestaafd. Zie GOLDSCHMIDT, *Inhaber-, Order- und executorische Urkunden im classischen Alterthum*, in *Zft. der Savigny-Stiftung, Rom. Abth.*, dl. 10, bl. 352 v.; — WAHL, dl. I, n°. 14 v.; — O. WENDT, *das allgemeine Anweisungsrecht*, 1895, bl. 127 v. — VANCURA, in *Festgabe voor A. R. von Randa*, 1904.

Wèl komen ze voor in Italiaansche (frankisch-romaansche) oorkonden uit de 8ste—11de eeuw, blijkens de mededeelingen van BRUNNER, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 22.

In schuldoorkonden en schuldbrieven uit de 12de—17de eeuw treft men meer algemeen aan:

1°. de order-clausule. In Italië: *tibi vel tuo (certo) misso (nuncio), tibi aut ei quem mihi ordinaveris, vel cui mandaveris, ei aut cui praeceperit*, en derg. (12de eeuw), *predictos mercatores vel alterum eorum sive certum nuntium vel procuratorem ipsorum* (schuldbrieven van Keizer Frederik II in 1239: FREUNDT, das Wechselrecht der Postglossatoren, bl. 34 v.); *tibi vel tuo nuncio presentes litteras deferenti* (schuldbrieven van Koning Lodewijk den Heilige in 1253: SCHAUBE, t. a. p., dl. 70, bl. 603 v.), later (17de eeuw) *à chi ordinera, all' ordine* (vanwaar ons: of *order*). In Frankrijk: *tibi vel cui mandaveris* (notarieele promessen of schuldbrieven aan order, 1247 en 1248 te Marseille opgemaakt: SCHAUBE, t. a. p., dl. 65, bl. 153 v., 511 v.), *tibi vel (certo) mandato, à N. ou à son (certain) command (commandement, message), à N. ou à commis, à lui ou à son (certain) command (commandement, message) qui ces presentes lettres (cette presente chartre partie) aporlera (aura par devant lui)* (schuldbrieven van Yperen uit de 2de helft der 13de eeuw: DES MAREZ, a. w.); later *à son ordre*. In Duitschland: *oder wer den Brief mit seinem Willen innehat, of dem wissentlichen, getreuen Inhaber des Briefs*; later bij wissels: *oder an seinen Commis*; nog later (2de helft der 17de eeuw): *an Order*. In Nederland: *och sinen zekeren bode, off den helder des briefs mit synen wille*; later bij wissels: *oft ordre*.

2°. De onvolkomen toonder-clausule. In Frankrijk: *N. ou à celui qui ces lettres (la chartre partie) porterait, ou au porteur de ces lettres, ou au porteur*. In Duitschland: *N. oder wer diesen Brief innehat, oder den Behälter dieses, oder den Inhaber dieses Briefs, vel habenti haec litteras*. In Nederland: *N. of brenger 's briefs, houder 's briefs, thoender 's briefs, toonder des briefs*.

Het volkomen toonderpapier, aanduiding van den schuld-eischer uitsluitend als houder of toonder, hoewel reeds vroeger voorkomende, schijnt eerst in de 16de of 17de eeuw meer algemeen in gebruik te zijn gekomen.

In Frankrijk in verband met het verbod van de in den

aanvang der 17de eeuw gebruikelijke „billets en blanc”. Deze werden verboden bij Parlementsbesluiten van 1611, 1615, 1624, 1650 en 1660, bij art. 147 van de Ordonnantie van 1629 en bij de Déclaration van 1664. De inmiddels in zwang gekomen billets au porteur verboden in 1716, welk verbod weder werd opgeheven in 1721.

Ten onzent waren in de 17de eeuw schuldbrieven waarin de naam van den schuldeischer was weggelaten (blanko-obligatiën), en schuldbrieven aan toonder of houder blijkbaar niet zeldzaam.

De Costumen van Tiel 1659, I, 25, art. 3, en het Kuilenburgsche Stad- en Landrecht, 1680, IV, 2, onderscheiden de obligatie welke „simpelyk houd aan toonder deses, sonder eenige naam van den crediteur uyt te drukken”, en die waarin „werd vermeld de naam van den crediteur en voorders of toonder deses”. Evenzoo v. BYNKERSHOEK († 1743), quaestiones juris privati, lib. 2, cap. 11; hij behandelt de clausules: „aan den houder of toonder deses”, aan „A of aan den houder of toonder deses” en „aan A of den wettigen houder”.

De order- en de onvolkomen toonder-clausule werden beschouwd als eenvoudige legitimatie-clausules.

Bij het orderpapier moest de derde houder, om in rechte betaling te kunnen vorderen, zich legitimeeren door een order (volmacht, procuratorium, willebrief, transport) van den genoemden schuldeischer over te leggen.

Later geschiedde de aanwijzing van den order (command) door eene korte verklaring op het stuk zelf, in Italië op de voorzijde daarvan: *girata*, in Frankrijk op de rugzijde: *ordre* of *endossement*. De *girata* wordt reeds in de 16de eeuw vermeld; in de 17de eeuw komt het *endossement* algemeen in gebruik.

GOLDSCHMIDT, Handb. des Handelsr., dl. 1, 3de dr., bl. 448 v. —

G. SCHAPS, zur Geschichte des Wechselindossaments, 1892. —

C. S. GRÜNHUT, Wechselrecht, dl. 1, § 11.

Het onvolkomen toonderpapier gaf aanleiding tot verschil over de vraag, of de derde houder te zijner legitimatie eene procuratie of transport van den genoemden schuldeischer („den principaelen crediteur”) moest overleggen, in het algemeen

zijne wijze van verkrijging moest aantoonen, dan wel dat het houden van den brief hem voldoende legitimeerde.

In de Nederlanden schijnt in de 13de—15de eeuw algemeen het eerste te zijn aangenomen. Zie o. a. DES MAREZ, a. w., bl. 63 v.; HECHT, a. w., bl. 30 v., 68 v. — In de 16de eeuw begint de tweede opvatting door te dringen. De Costumen v. Mechelen v. 1535, I, 48, vorderen nog dat de bringer des briefs doet blijken van procuratie of transport; evenzoo de Costumen van Brussel van 1657, die van Leuven van 1622 en 1675, I, 39, en de boven aangehaalde rechten van Tiel en Kuilenburg. — Daarentegen bepalen de Costumen van Dordrecht van 1570, art. 39, dat recht moet worden gedaan op een obligatie, inhoudende thoender's briefs, al exhibeert de eischer geen procuratie of transport. Insgelijks Costumen van Zuid-Holland, art. 38; Costumen van Antwerpen van 1570, 27, 2, van 1582, 53, 6—8; Geldersche Landt- en Stadrechten int Overquartier van Ruremonde van 1619, IV, 2 § 2, artt. 3 en 5; Costumen van 's Hertogenbosch van 1606, 2, 27. — Zie voorts HECHT, a. w.; C. A. COSMAN, de verbintenissen jegens toonder, Prft. 1863.

Eerst langzamerhand werden de order- en de onvolkomen toonder-clausule opgevat als v e r v a n g i n g s - c l a u s u l e s , als clausules die niet slechts de legitimatie ter invordering regelen, maar tevens den schuldeischer vervangbaar stellen en dus toelaten, met het papier het recht uit het papier over te dragen. Het order- en onvolkomen toonderpapier wordt daardoor verhandelbaar, negotiabel papier.

Het order-papier verkreeg dit karakter, toen de mogelijkheid werd erkend het meer dan eenmaal te endosseeren.

In 1607 werd in Napels het meer dan eens endosseeren van wisselbrieven betaalbaar *al tale ò chi ordinerà* verboden; in 1620 in Frankfort het endosseeren van wissels, welk verbod in 1666 werd opgeheven, in 1647 in Neurenberg het endosseeren, welk verbod in 1654 werd beperkt tot het meermalen endosseeren, en in 1700 werd opgeheven.

In Frankrijk en Nederland is het meermalen endosseeren nooit verboden geworden. In een Amsterdamsche keur van 24 Jan. 1651 wordt reeds gesproken van geëndosseerde wisselbrieven. De Ordonnance du Commerce van 1673 regelt het endossement in tit. 5, artt. 23—25.

Zie voorts SCHAPS, a. w.

De schuldbrieven in blanco en aan toonder schijnen steeds als verhandelbaar te zijn beschouwd. Zij verdringen in de 18de eeuw het onvolkomen toonderpapier.

De order- en toonderpapieren, als papieren met vervangbaar gestelden schuldeischer, zijn in nog hoogere mate waardepapier dan de papieren welke niet anders zijn dan legitimatiemiddel. Niet alleen kan de schuldeischer slechts tegen afgifte van het papier voldoening vorderen, maar omdat hij met het papier zijn recht uit het papier kan overdragen, kan ook de schuldenaar slechts tegen afgifte daarvan bevrijdend betalen, behoudens bijzondere voorziening in het geval van vernietiging of verlies. Hierdoor onderscheiden de verhandelbare papieren zich van de hierboven genoemde waardepapieren, welke alleen ten doel hebben den schuldeischer de uitoefening van zijn recht gemakkelijk te maken, niet ook hem de bevoegdheid te geven zijn recht over te dragen.

Hof Nd. Holland 9 Dec. 1858, W. n°. 2088 (de houder van een verloren loterijbriefje [aan toonder] heeft niet het recht de uitbetaling van den op dat briefje gevallen prijs te vorderen), vern. Rb. Amsterdam 27 Nov. 1857, W. n°. 1919. — Rb. Amsterdam 29 Dec. 1905, W. n°. 8456: alleen de houder van papier aan toonder heeft een vorderingsrecht tegen den uitgever daarvan (spaarbankboekje). — Rb. Haarlem 15 Jan. 1907, bev. Hof Amsterdam 6 Mrt. 1908, P. v. J. 1908 n°. 740: betaling op zich zelf maakt een obligatie aan toonder niet waardeloos en kan niet aan een lateren houder te goeder trouw worden tegengeworpen.

Verhandelbare papieren (*negotiable instruments*). De term „verhandelbaar effect” komt voor in artt. 1201 B. W. en 70 K.

Zie ook art. 60 K.: „obligatiën, fondsen en andere papieren, die voor bepaling van koers vatbaar zijn.” — „Handelspapier” wordt in een meer beperkte beteekenis gebruikt; zie art. 242 K.: „wisselbrieven, handels- en ander papier”; art. 586 I^o. Rv.: „orderbriefjes, assignatiën en andere handelspapieren”; art. 666 al. 3 Rv.: „handelspapier”; ontwerp van wet op het „handelspapier” (wissel, promesse, assignatie, chèque) van 1886.

De schulden uit waardepapieren zijn in den regel haalschulden; verg. art. 1429 B. W.

§ 28. ORDER- EN TOONDERPAPIER.

Algemeene beschouwingen.

KUNTZE, die Lehre von den Inhaberpapieren, 1857. — UNGER, die rechtliche Natur der Inhaberpapiere, 1857. — De bl. 192 aangehaalde opstellen van EIGENBRODT en PLATNER. — G. BINDING, der Vertrag als alleinige Grundlage der Inhaberpapiere, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 10. — v. POSCHINGER, Lehre von der Befugnis zur Ausstellung von Inhaberpapieren, 1870. — STEIN, Skizze einer Theorie der Inhaber- u. Orderpapiere, 1871. — SIEGEL, das Versprechen als Verpflichtungsgrund, 1873. — BRUNNER, die Werthpapiere, in ENDEMANN's Handbuch enz., dl. 2, 1884. — KUNTZE, Wechselrecht, Einleitung, aldaar dl. 4, 1884. — M. PAPPENHEIM, Begriff und Arten der Papiere auf den Inhaber. Prft. 1881. — RIESSER, zur Lehre v. d. rechtl. Natur der Inhaberpapiere, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 28. — GOLDSCHMIDT, Miscellen zur Theorie der Werthpapiere, Zft. f. d. ges. Hr., dl. 28 en 29, en: die Kreationstheorie und der Entwurf des Bürg. Gb., aldaar, dl. 36. — H. O. LEHMANN, Lehrb. d. Dt. Wechselrechts (1886), 2ter Th., das Wesen der Wechselobligationen. — CARLIN, zur rechtlichen Natur der Werthpapiere, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 36. — PH. HECK, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 37, bl. 277. — H. O. LEHMANN, zur Theorie der Werthpapiere, 1890. — GRÜNHUT, zur Theorie des Wechsels, in Zft. f. d. Priv. u. öffentl. Recht, dl. 19, bl. 257. — E. JACOBI, die Wertpapiere, 1901.

FR. DE FOLLEVILLE, traité de la possession des meubles et des titres au porteur, 2de dr., 1875. — A. WAHL, a. w., 2 dl. 1891. — E. THALLER, de la nature juridique du titre de crédit, in Ann. de dr. comm. 1906, bl. 5, 110; 1907, bl. 5, 97.

J. W. DANIEL, a treatise on the law of negotiable instruments, 2 dl., 5de dr., 1903. — J. F. RANDOLPH, a treatise on the law of commercial paper, 3 dl., 2de dr., 1899.

A. BRUSCHETTINI, trattato dei titoli al portatore, 1898.

A. BLOEMBERGEN, over papier aan toonder, Prft. 1861. — C. A. COSMAN, de verbintenissen jegens toonder, Prft. 1863 (hierover D. J. MOM VISCH, in Themis 1863). — Behoort onze wet andere dan de bestaande voorschriften te behelzen nopens papier aan toonder, en van welk beginsel zou hare regeling moeten uitgaan? Praeadviezen van J. A. LEVY en P. R. FEITH in Handelingen der Ned. Juristen-Ver., jg. 1878. — J. G. KIST, de verbintenis uit papier aan toonder, en A. HEEMSKERK, het papier

aan toonder volgens de Nederlandsche wet, beiden in Themis 1878. — M. S. KOSTER, een paar rechtsvragen betreffende order- en toonderpapier, Prft. 1890. — G. WTEWAALL, het toonderpapier, 1893. — D. J. JITTA, de wet als grondslag der wisselverbintenis, in Themis 1898, bl. 553. — J. H. THIEL, de goede trouw van derden en hare bescherming tegenover de handelingen van partijen, Prft. 1903.

Van den meest uiteenloopenden aard kunnen de rechten zijn, waarvan de drager (houder) als order van een bepaald persoon of als toonder kan worden aangeduid en dus vervangbaar kan worden gesteld.

De order- en toonderoorkonden of -papieren kunnen worden onderscheiden in:

I. *Schuldvoorderings*-papieren, oorkonden over een schuldverbintenis of waaruit een schuldverbintenis voortvloeit. Zij komen voor in den vorm:

a. van de schuld bekentenis of schuldbrief (schriftelijke betalings- of leveringsbelofte), en wel 1°. aan order: het orderbiljet (de acceptatie of promesse aan order, artt. 208 vlg. K.), het aanzeggingsbiljet (in promessevorm), de bodemerijbrief aan order; 2°. aan toonder: de promesse aan toonder (artt. 227 v. K.), het schatkistbiljet (wetten v. 4 Apr. 1870, S. n°. 62, en 31 Dec. 1897, S. n°. 281), de schuldbrief of obligatie aan toonder, de coupon, enz. — De als verschuldigd aangeduide praestatie behoeft niet een geldpraestatie te zijn; voorbeelden: het entréebiljet, het spoorwegkaartje, het soep- of spijskaartje, enz.;

b. van de aanwijzing (schriftelijke betalingsopdracht of mandaat), en wel 1°. aan order: de wissel (artt. 100 v. K.), de assignatie aan order (artt. 210 v. K.), de akkreditief, de chèque, het volgbriefje, de orderbrief, de zgn. delivery order; 2°. aan toonder: de assignatie aan toonder (artt. 222 v. K.), de chèque aan toonder;

c. van de kwijting (kwijtbrief): het kassiersbriefje, artt. 222 v. K.

II. *Zakenrechtelijke* papieren, oorkonden over de verplichting tot afgifte of uitlevering van goederen aan den daarop

rechthebbende. Daartoe behooren cognosseminten aan order of toonder, bewijzen van opslag, ceelen, certificaten of bewijzen van deelgerechtigheid, uitgegeven door beschermingscomités of administratiekantoren.

III. *Lidmaatschaps*-papieren, oorkonden over lidmaatschapsrecht: aandeelen aan toonder in naamlooze vennootschappen, coöperatieve vereenigen of zedelijke lichamen.

Plaats van het order- en toonderpapier in de leer van het verbintenissenrecht. Onderscheiding der verbintenissen met het oog op den persoon van den schuldeischer. Deze kan zijn:

- a. een individueel bepaalde persoon (verbintenissen op naam);
- b. de bezitter van eene bepaalde hoedanigheid (kwalitatieve verbintenissen);

Een kwalitatieve verbintenis is niet aanwezig, indien een der partijen handelt in eene hoedanigheid, waarin hij een derde vertegenwoordigt (kapitein van een bepaald schip, burgemeester eener bepaalde gemeente, voorzitter eener bepaalde vereeniging).

- c. een vervangbare persoon: een genoemde persoon „of order” (orderpapier), een genoemde persoon of een door dezen aan te wijzen persoon (voorbeeld: verzekering eener uitkeering bij overlijden met herroepelijke aanwijzing van den bevoordeelde); een genoemde persoon „of die het anders geheel of ten deele zou mogen aangaan” (in polissen van schadeverzekering); een als „toonder” of „houder” aangewezen persoon (toonderpapier).

De onderscheiding is van belang voor het leerstuk van den overgang der verbintenissen aan hare actieve zijde (schuldvorderingen) onder levenden krachtens bijzonderen titel.

Het onderwerp wordt in het Burgerlijk Wetboek niet behandeld, evenmin als de overgang van verbintenissen aan hare passieve zijde (schuldverplichtingen) onder levenden krachtens bijzonderen titel.

Regeling van den overgang van verbintenissen krachtens bijzonderen titel. Systematisch overzicht.

LAND-LOHMAN, Verklaring v. h. Burg. Wetb., dl. 4, 2de dr. bl. 339 v.

A. *Schuldvorderingen op naam.*

Overgang heeft plaats: a. krachtens overeenkomst tusschen den schuldeischer en den verkrijger: overdracht, zoogen. cessie, art. 668 al. 1 en 2 B. W.; in-de-plaats-stelling of subrogatie, art. 1437 1°. B. W.

Art. 668 al. 1: „schuldvorderingen die niet *aan toonder* luiden”, lees: „die aan een bij name aangewezen persoon luiden”.

De akte van overdracht behoeft niet te wezen eene tweezijdige; eene eenzijdige verklaring van den cedent is voldoende: Hof Amsterdam 15 Jan. 1892, W. n°. 6168, cass. verw. H. R. 13 Oct. 1892, W. n°. 6251; — Rb. Rotterdam 13 Apr. 1896, W. n°. 6854; — Rb. den Bosch 11 Mrt. 1898, W. n°. 7226, bev. Hof den Bosch 31 Oct. 1899, W. n°. 7424. — Met beteekening van het feit der overdracht kan worden volstaan; beteekening der akte van overdracht wordt niet vereischt: H. R. 13 Dec. 1889, W. n°. 5813. — De beteekening is bekendmaking van de tot stand gekomen overdracht: Rb. Amsterdam 9 Juni 1892, W. n°. 6254; — A. C. MULDER, de rechten van den voorschotgever op aan zijn order afgegeven incasso's, Prft. 1888. — Daarentegen H. R. 25 Juni 1858, W. n°. 1972: eerst van het oogenblik van de beteekening der overdracht aan den schuldenaar wordt deze de schuldenaar van den cessionaris; — evenzoo Hof Arnhem 7 Nov. 1883, W. n°. 5005, cass. verw. H. R. 30 Mei 1884, W. n°. 5046; — Rb. den Bosch 21 Dec. 1894, W. n°. 6637, W. v. N. R. n°. 1364. — Anders: Rb. den Haag 17 Jan. 1893, W. n°. 6301.

b. Uit kracht der wet. In-de-plaats-stelling of subrogatie, art. 1438 B. W.; zie voorts artt. 1152, 1246, 1877 B. W.; 171, 284, 591, 610 K.

c. Krachtens executorialen verkoop: artt. 471—473 Rv., of beslag onder den schuldenaar: artt. 744, 750, 751, 479 Rv. Zie ook art. 1424 B. W. *Orden 1e?*

Gevolgen van de overdracht. De schuldenaar mag door de handeling van den schuldeischer, waartoe hij niet heeft medegewerkt, niet in een ongunstiger toestand worden gebracht. Hij kan den verkrijger der vordering alle verweermiddelen tegenwerpen, welke hij, op het oogenblik der hem gedane beteekening of der door hem gedane aanneming of erkenning, tegen den oorspronkelijken verweerder kon doen gelden: art. 1467 al. 2 B. W.

Hetzelfde is aan te nemen in de gevallen, onder *b* en *c* genoemd; het oogenblik van den overgang zal beslissen.

B. *Kwalitatieve verbintenissen.*

Voorbeelden van verbintenissen die krachtens wetsbepaling geacht worden in de hoedanigheid van eigenaar te zijn aangegaan.

a. Wat betreft de aktieve zijde (het vorderingsrecht):

1°. de verbintenis tusschen den eigenaar en den erfpachter, krachtens welke de eerste de pacht (den canon) kan vorderen.

De canon is verschuldigd aan den eigenaar: artt. 767 en 772 al. 2 B. W.

2°. Bedingen gemaakt met betrekking tot eene zaak: art. 1354 B. W.

P. R. FEITH, een oude vraag. Beteekenis van art. 1354 B. W., in *Themis* 1897, bl. 629.

b. Wat betreft de rechten en de verplichtingen van een der partijen bij een overeenkomst:

1°. Koop breekt geen huur; art. 1612 B. W.

Ontw. Burg. Wetb. 1820, art. 2605 al. 1: Vrijwillige vervreemding door den verhuurder gedaan, of uitgifte in erfpacht of vruchtgebruik, doet, wanneer zulks niet tusschen den huurder en verhuurder is bedongen geweest, de huur en verhuring geenszins te niet gaan; doch de nieuwe eigenaar, erfpachter of vruchtgebruiker, in het bezit van zijn regt gesteld zijnde, treedt in plaats van den verhuurder, even als of hijzelf de verhuring gedaan had.

A. P. L. NELISSEN, huur en verhuring. *Prft.* 1880.

Door verkoop van het verhuurde gaan de rechten en verplichtingen des verhuurders van rechtswege op den koper over, even alsof deze onder algemeenen titel den verkooper opvolgde: H. R. 5 Nov. 1896, W. n°. 6882, cass. verw. Rb. Winschoten 22 Jan. 1896, W. n°. 6849; — H. R. 5 Mrt. 1897, W. n°. 6937, vern. Hof Amsterdam 17 Apr. 1896, W. n°. 6822, vern. Rb. Haarlem 7 Mei 1895, W. n°. 6680; — H. R. 20 Apr. 1906, W. n°. 8368; — Hof den Haag 18 Apr. 1905, W. n°. 8264; — Rb. Rotterdam 21 Jan. 1907, W. n°. 8607; — Hof Amsterdam 3 Jan. 1908, W. n°. 8688, W. v. Pr. N. en R. n°. 2014. — Onder verkoop in art. 1612 B. W. moet worden verstaan elke vervreemding: H. R. 9 Nov. 1906, W. n°. 8453, vern. Hof Amsterdam 3 Nov. 1905, W. n°. 8416, vern. Rb. Haarlem 17 Nov. 1903, W. n°. 8008.

De rechten en verplichtingen uit de huurovereenkomst gaan op den kooper over, niet bij het sluiten der koopovereenkomst, maar bij den eigendomsovergang: Rb. Breda 21 Juni 1898, W. n°. 7245. — Zie ook H. R. 4 Juni 1880, W. n°. 4520.

2°. De verzekering (d. w. z. de rechten en verplichtingen uit de overeenkomst van verzekering) gaat „bij verkoop en allen eigendomsovergang” van het verzekerde voorwerp op den verkrijger over: art. 263 K. Zie § 71 hieronder.

c. Wat betreft de passieve zijde (de schuldverplichting):

1°. de verplichting des erfpachters den canon te betalen. Deze verplichting is een zoogen. zakelijke last, evenals tiend en grondrente.

2°. Het beding van wederinkoop bindt opvolgende verkrijgers: art. 1559 B. W.

3°. Het beding van onherroepelijke volmacht en andere bedingen bij hypotheek: artt. 1223 al. 2, 1230 al. 1 en 1254 al. 2 en 3 B. W.

Ten aanzien van art. 1230 al. 1 is de vraag betwist: zie ASSER, *Handl.*, dl. 2, 3de dr., bl. 368 v.; LAND, *Verkl. v. h. Burg. Wetb.*, dl. 3, 2^e dr., bl. 384 nt 3.

4°. Volgens de vroegere, thans gewijzigde, jurisprudentie van den Hoogen Raad, de verplichtingen aangegaan door den eigenaar als zoodanig met betrekking tot de zaak: art. 1354 B. W.

H. R. 28 Jan. 1841, W. n°. 157; — 7 Juni 1872, W. n°. 3473; — 26 Nov. 1880, W. n°. 4584; — 24 Apr. 1884, W. n°. 5031. — In anderen zin Rb. Haarlem 20 Nov. 1890, W. n°. 7547; — H. R. 3 Maart 1905, W. n°. 8191.

De rechten en (of) verplichtingen gaan bij de kwalitatieve verbintenissen over met den overgang der hoedanigheid.

Anders: Rb. Amsterdam 19 Apr. 1898, W. n°. 7181: op art. 1612 B. W. kan door den kooper niet beroep worden gedaan, als hij den koop niet tijdig aan den huurder legaal heeft aangezegd.

Of de verweermiddelen tegen den oorspronkelijken schuldeischer wegvallen, laat de wet onbeslist.

C. *Verbintenissen met vervangbaar gestelden schuldeischer.*

Over de bl. 200 genoemde verzekeringen zie hieronder §§ 44 en 71.

Order- en Toonderpapier.

Wat den vorm betreft, geschiedt de vervanging van den schuldeischer (de *levering*) bij orderpapier door endossement en overgave van het stuk: artt. 1198*bis* B. W., 133, 508 al. 2 en 573 K.; bij toonderpapier door de enkele overgave: art. 668 al. 3 B. W.

De vervangbaarstelling geschiedt door den schuldenaar; de verbintenis gaat over met zijn goedvinden, met zijne medewerking. De rechtspositie van de derde verkrijgers wordt derhalve bepaald door de algemeene regels die in het rechtsverkeer in het belang van derden gelden.

Als regel is te stellen, dat derden mogen afgaan op hetgeen zij kunnen waarnemen, kunnen kennen, dat hun niet kan worden tegengeworpen, wat niet voor hen kenbaar is, dat daarop tegenover hen een beroep niet kan worden gedaan. Voor zooveel betreft rechtshandelingen, die bestemd zijn wijziging te brengen in de rechtspositie van een of meer der daarbij betrokken personen, hebben derden die daarbij niet partij zijn geweest, daarmede alleen rekening te houden, indien, voor zoverre en zooals die hun kenbaar zijn; zij mogen afgaan op den schijn, op hetgeen naar buiten blijkt.

J. II. THIEL, de goede trouw van derden enz., Prft. 1903. — JUL. OFNER, das Recht des Anderen erläutert am Schutz des Dritten, in Zft. f. d. Pr. u. öftl. Recht, dl. 29, bl. 587. — M. HACHENBURG, das Bürgerl. Gesetzb. f. d. Dt. Reich. Vorträge, 2de dr. (1900). Der Schutz des guten Glaubens, bl. 130 v. — M. WELLSPACHER, das Vertrauen auf äussere Tatbestände im bürgerlichen Recht, 1906.

Toepassing van dit beginsel in het Nederl. burgerlijk recht.

Art. 501 B. W.: de oorzaak der curateele moet *blijkbaar* hebben bestaan; art. 502: „tenzij het bewijs der kwaal uit de bestreden handeling zelve voortvloede.”

Art. 153 B. W.: de aan derden niet bekende nietigheid van het huwelijk kan hun niet worden tegengeworpen; zij mogen afgaan op den schijn van een huwelijk.

Artt. 1377 al. 2 B. W. en 51 al. 3 Fw.: de nietigheid der handeling wegens benadeeling der schuldeischers kan niet worden ingeroepen tegen latere verkrijgers van het voorwerp der handeling.

Art. 1422 B. W. geldig kan betaald worden aan den schijnbaren schuldeischer, aan dengene die in het bezit is van de positie van schuldeischer.

Art. 1852 B. W.: herroeping van de lastgeving werkt niet tegen derden die daarvan onkundig zijn.

De omvang van iemands volmacht (vertegenwoordigingsmacht) wordt bepaald door zijne oogenschijnlijke bevoegdheid, de bevoegdheid zooals deze zich aan derden voordoet. Zie hierboven § 16, bl. 95 v.

Art. 1855 B. W.: Het eindigen van de lastgeving kan den lasthebber niet worden tegengeworpen, indien hij onkundig was van het feit dat daarvan de oorzaak is. Zie ook art. 1853 B. W.

Als één persoon zich voordoet als een vennootschap, kan hij als zoodanig in rechte worden betrokken: zie de rechtspraak, hierboven aangehaald § 11, bl. 74.

Als twee of meer personen zich gedragen als vennoten onder een firma, mogen derden hen als vennoten beschouwen. Zie hierboven, § 24, bl. 133.

Art. 1910 B. W.: naderé overeenkomsten (tegenbrieven) werken niet tegen derden.

Art. 2014 B. W.: bezit van roerende zaken geldt als volkomen titel. Wie krachtens rechtstitel van eigendomsovergang verkrijgt van dengene die de zaak onder zich heeft en mitsdien oogenschijnlijk gerechtigd is over de zaak te beschikken, wordt eigenaar. De hem niet kenbare beschikkingsonbevoegdheid des houders kan hem niet worden tegengeworpen. Verg. art. 590 B. W.

E. HUBER, die Bedeutung der Gewere im deutschen Sachenrechte, 1894. — O. GIERKE, die Bedeutung des Fahrnisbesitzes für Streitiges Recht, 1897. — H. MEYER, Entwerung und Eigentum im dt. Fahrnisrecht, 1902: — neuere Satzung von Fahrnis und Schiffen, 1903. — H. WELSPACHER, Publizitätsgedanke und Fahrnisklagen im Usus modernus, in Zft. f. d. Pr. u. öfftl. Recht, dl.

31, bl. 631 v. — A. SCHULTZE, Publizität und Gewährschaft im dt. Fahrnisrecht, in Jher. Jahrb., dl. 49, bl. 159 v. — JOBBÉ-DUVAL, étude historique sur la revendication des meubles en droit français, 1881. — PLANIOL, traité élém. de droit civil, dl. 1, nos. 1173 v. — FOCKEMA ANDRÉE, het Oud-Nederl. Burg. Recht, dl. 1, bl. 388 v.
 Zie Hof Zd. Holland 21 Mrt. 1864, bev. Rb. Rotterdam 17 Juni 1863, M. v. H. 1864 bl. 227 v.

Het aangehaalde beginsel beheerscht ook de totstandkoming van overeenkomsten. Wie zich gedraagt als iemand die wil, wie eene wilsverklaring doet, wordt in rechte geacht te willen. Wat hij wil, moet uitsluitend worden beoordeeld naar zijne voor de wederpartij, voor dengene wien de wilsverklaring geldt, kenbare gedragingen, naar hetgeen deze heeft kunnen waarnemen en uit het waargenomene redelijkerwijze heeft moeten afleiden, niet óók naar hetgeen alleen anderen hebben waargenomen. Dit laatste kan aan de wederpartij niet worden tegengeworpen. Naar dit beginsel moet worden beslist, of en waarover partijen tot overeenstemming zijn gekomen.

In dezen geest de zoogen. objectieve wiltheorie: LAND, Verkl. v. h. Burg. Wetb., dl. 4, 2e dr., bl. 178 v. — Zie ook KIST-VISSER, dl. 3, bl. 6 v., benevens de uitgebreide literatuur over de vraag: Wil of Vertrouwen?

Het beginsel brengt mede, dat op bekendheid met de werkelijkheid, langs welken weg ook verkregen, altijd een beroep kan worden gedaan. Daarom wordt in artt. 153, 1377, 1422 B. W., artt. 237, 238, 241 en 245 K. (toepassingen bevattende van art. 2014 B. W.), art. 51 Fw. het vereischte der „goede trouw” gesteld, in artt. 1852 en 1855 al. 1 B. W. onwetendheid gevorderd.

Het gestelde algemeene beginsel heeft geleid tot den eisch eener bepaalde wijze van openbaarmaking met het oog op de werking van rechtsfeiten en rechtshandelingen tegen derden. Men onderscheide de volgende toepassingen:

1°. De openbaarmaking is geldigheidsvereischte. Er is geen geldige handeling, tenzij op de voorgeschreven wijze de openbaarheid is in acht genomen. Voorbeelden: afstand van gemeenschap (art. 188 al. 1 B. W.), recht van beraad (art.

met de 1855

1070 B. W.), voorrecht van boedelbeschrijving (art. 1075 B. W.), bodemerij (artt. 571, 572 K.).

2°. De openbaarmaking is vereischte voor de werking in het algemeen. De werking is opgeschort, zoolang niet openbaarmaking op een bepaalde wijze heeft plaats gehad: het geldende stelsel van eigendomsoverdracht van onroerend goed en van vestiging van zakelijke rechten (de overeenkomsten van overdracht en vestiging hebben eerst zakelijke werking nà openbaarmaking).

3°. De openbaarmaking is vereischte voor de werking tegen derden. Op het rechtsfeit kan tegenover derden een beroep niet worden gedaan, zoolang het niet overeenkomstig de wet is openbaar gemaakt. Voorbeelden: scheiding van tafel en bed, verzoening na scheiding van tafel en bed, scheiding van goederen (artt. 300 en 304 B. W., 811 en 813 Rv.); herstel der gemeenschap (art. 253 B. W.); huwelijksche voorwaarden (art. 207 B. W.); handlichting (art. 486 B. W.); erfstellingen over de hand (art. 1033 B. W.); de vordering tot tenietdoening eener schenking (art. 1727 B. W.); de overeenkomst van vennootschap onder een firma (art. 29 K.); de akte van oprichting, wijziging of verlenging van eene coöperatieve vereniging (art. 6 al. 1 wet v. 17 Nov. 1876, S. n°. 227).

4°. De openbaarmaking is vereischte voor de werking tegen derden, tenzij dezen van elders bekend zijn met hetgeen geschied is. Op het rechtsfeit kan, tenzij het is ingeschreven, tegenover derden alleen een beroep worden gedaan, indien wordt aangetoond dat zij daarmede bekend zijn. Voorbeelden: het firma-register naar Duitsch recht (zie K. LEHMANN, *Lehrb des Handelsr.*, § 30, bl. 144); niet geboekte rechten in het Duitsche grondboekstelsel (§ 892 Dt. B. W.).

5°. De openbaarmaking heeft ten doel aan het rechtsfeit algemeene bekendheid te verzekeren: in den regel heeft de bekendmaking, bijv. door inschrijving in een openbaar register, deze beteekenis.

Toepassing van het aangewezen beginsel van burgerlijk recht op order- en toonderpapier.

A. Ten aanzien van de vraag, wie de rechthebbende, de schuldeischer, is.

Schuldeischers zijn achtereenvolgens de nemer en degenen op wie nà hem het recht overgaat. De overgang wordt beheerscht: voor het toonderpapier door art. 2014 B. W.; voor orderpapier moet hetzelfde worden aangenomen, hetgeen strookt met art. 135 al. 2 K.

Voor inschulden welke aan toonder luiden, geldt het bezit als volkomen titel, d. w. z. schuldeischer wordt wie het papier krachtens rechtstitel van eigendomsovergang van den houder verkrijgt, terwijl diens beschikkingsonbevoegdheid hem niet kenbaar is, behoudens de bepaling van art. 2014 al. 2 j^o. art. 637 B. W. De vordering gaat mitsdien over met den eigendom van het papier, het recht uit het papier met het recht op het papier.

Er is overdracht (overgang door den wil van den vorigen eigenaar) als de houder eigenaar is of bevoegd is voor den eigenaar te handelen, overgang krachtens wetsbepaling als de houder tot beschikking niet bevoegd is.

Gevolg: schuldeischer is niet de houder (zooals KIST, DIEPHUIS, LAND, COSMAN [Prft. bl. 268 v.], FEITH [Hand. N. J. V., 1878, dl. 1 bl. 174] leeren), maar de eigenaar van het papier (aldus de meer algemeen aangenomen meening, welke ook in § 793 al. 1 Dt. B. W. is aanvaard).

Het stuk luidt aan order of aan toonder met het oog op de legitimatie van den schuldeischer. Zie hierboven bl. 191. Het houden krachtens endossement bij orderpapier, het bloote houden bij toonderpapier strekt den schuldeischer tot legitimatie, en wel bij uitsluiting van iedere andere legitimatie. De houder behoeft niet van elders nader bewijs te leveren, maar kan ook niet met het bewijs van zijn recht op andere wijze volstaan. De schuldenaar kan bevrijdend betalen aan den houder en wordt alleen bevrijd door betaling tegen afgifte van het papier. Zie hierboven bl. 197.

Art. 1422 B. W.: De betaling te goeder trouw gedaan aan iemand die in het bezit is der inschuld, is van waarde, ook dan

wanneer die bezitter naderhand bij uitwinning uit dat bezit gestooten is. Verg. art. 1240 Cod. civ.

De schuldenaar moet de voldoening weigeren, als hij weet of redelijkerwijze kan weten, dat de houder niet tot invordering bevoegd is (niet is de schuldeischer noch iemand die met diens wil optreedt) en hij in staat is dit aan te toonen. Betaling te kwader trouw aan den houder bevrijdt hem niet.

Art. 164 K. De betrokkene mag den wissel niet aan den houder betalen, als de rechthebbende daartegen verzet doet. Zie hieronder bl.

Rb. Groningen 2 Dec. 1887, W. n°. 5590: „dat het stuk (een schuldverbintenis aan toonder) als echt is erkend en het gevolglijk, nu niet gebleken is dat de eischer op eene ongeoorloofde wijze daarvan houder is geworden, den eisch voldoende wettigt”. — Rb. Amsterdam 1 Aug. 1876, W. n°. 4038: het veem weigert terecht de afgifte aan den houder van de ceel, als door een derde op het goed revindikatoor beslag is gelegd; 5 Mei 1876, t. z. p.: het moet afgeven hoewel door een derde bij insinuatie verbod tot afgifte is gedaan; 9 Mrt. 1876, t. z. p.: als de houder afgifte vordert, kan een derde niet intervenieeren met de bewering, dat de ceel hem onrechtmatig is onttrokken.

Ontw. Burgerlijk Wetb. van 1820, artt. 2298—2301.

Art. 2298. Wanneer iemand zich bij geschrifte onbepaald aan den vertooner van dit geschrift verbonden heeft, wordt hij gerekend zich oorspronkelijk aan elk en een iegelijk verbonden te hebben, welke houder van dit geschrift is, zonder dat deze verplicht zij de wettigheid of goede trouw van zijn' houder te bewijzen.

Art. 2299. Indien echter aan iemand zoodanige schuldbekentenis aan toonder mogt ontvreemd zijn, of hij dezelve op de eene of andere wijze, zonder wettige overgave, kwijt geworden mogt zijn, kan deze de betaling daarvan door zijne tusschenkomst (d. w. z. verzet) opschorten, en de schuldenaar op grond daarvan, de betaling weigeren; doch komt dan het bewijs van het onregtmatig en ter kwader trouwe houden der schuldbekentenis ten laste van den tusschenkomenden wettigen houder, of van den weigerenden schuldenaar; indien dit bewijs onvoldoende bevonden wordt, heeft de houder regt tot vergoeding van kosten, schaden en interessen. Derden, die ter goeder trouw, en op eenen one-reusen titel houders van eene dergelijke schuldbekentenis zijn

geworden, kunnen in geen geval door het bewijs der kwade trouw van dengenen, door wien zij houder geworden zijn, in hun regt verkort worden.

Art. 2300. De bepalingen van de beide voorgaande artikelen, zijn ook dan van toepassing, wanneer iemand zich aan een' bepaald' persoon, met bijvoeging der woorden *of houder* mogt verbonden hebben.

Art. 2301. Zij gelden daarentegen niet, wanneer iemand zich, hetzij aan een' bepaald' persoon, *of zijnen order*, hetzij aan een' bepaald' persoon of den wettigen houder, verbonden heeft, maar moet in deze gevallen de overdragt van regt, naar den aard der handeling, bewezen worden.

Art. 14 wet v. 22 Dec. 1863, *Stbl.* n°. 148: „de houder van een bankbiljet is bij uitsluiting gerechtigd om de uitbetaling van de daarin uitgedrukte geldsom van de Bank te vorderen”, bevat een exceptioneele bepaling die op bijzondere overwegingen berust.

Door art. 2014 al. 1 B. W. wordt niet onderscheiden, of het toonderpapier reeds in handen van een schuldeischer is geweest of niet. Bezit van toonderpapier geldt als volkomen titel „tegenover derden zoowel als met betrekking tot den schuldenaar”: DIEPHUIS, Ned. Burg. recht, dl. 10, bl. 42. Hieruit volgt, dat als het papier tegen den wil van den vervaardiger in omloop wordt gebracht, schuldeischer wordt wie het eerst het papier krachtens rechtstitel van eigendomsovergang van den houder verkrijgt, terwijl diens beschikkingsonbevoegdheid hem niet kenbaar is. De vervaardiger die het stuk niet heeft uitgegeven, wordt niettemin, behoudens het geval van ontvreemding en verlies (art. 2014 al. 2 B. W.), overeenkomstig den inhoud daarvan verbonden, zoodra een derde daarvan den eigendom verwerft. De eerste nemer verkrijgt ook de vordering niet, tenzij hem de eigendom van het papier wordt overgedragen.

Hetzelfde moet voor orderpapier worden aangenomen ten behoeve van den geëndosseerde die het eerst verkrijgt onder de genoemde omstandigheden. Zie artt. 111 en 135 al. 2 K., hieronder bl. 248 en 253 v.

In geval van verlies en ontvreemding gelden artt. 2014 al. 2 en 637 B. W.

Rechtsgel. Mag. 1892, bl. 146; W. n°. 6445 (recensie van WTEWAALL, het toonderpapier). — Rb. Breda 27 Dec. 1887, P. v. J. 1888 n°. 11 (v. Ee ca Zuider Stoomtram Mij.): vordering van dividend op aandelen, door verduistering in omloop gekomen. — Rb. Amsterdam 13 Mrt. 1907, W. n°. 8567: pandbrieven, door de directie eener hypotheekbank onbevoegdlijk in omloop gebracht. — Zie ook Hof Amsterdam 31 Jan. 1908, W. n°. 8745: obligaties, na aflossing weder in handen van derden gekomen.

Verg. WAHL, n°. 371 v., en voor het Engelsch-Amerikaansche recht: DANIEL, 3de dr., §§ 806, 837—840, 854—856.

B. Ten aanzien van de rechtspositie der opvolgende schuldeischers.

Algemeen wordt aangenomen, dat de schuldenaar den houder niet kan tegenwerpen verweermiddelen, gegrond op zijne verhouding tot een vroegeren schuldeischer (z.g.n. excepties *ex persona prioris creditoris*, *ex persona indossantis*, *ex persona auctoris*).

Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 2, t. 2, afd. 2, art. 30: Alle exceptiën, welken men tegen den transportant zelve zoude hebben kunnen doen gelden, kunnen ook tegen den verkrijger der actie worden ingeroepen, uitgezonderd in die schulden, welke mede ten behoeve van des schuldeischers ordre, of van toonder, zijn aangegaan.

Ontw. Burg. Wetb. 1820, art. 2302: In al de gevallen echter van artt. 2298—2301 (zie boven bl. 209 v.), wordt de zich, in dier voege verbindende persoon gerekend in zooverre zich ook aan den regtverkriggenden verbonden te hebben, dat hij aan dezen, in geen geval, kan tegenwerpen eenig regt, hetwelk hij tegen den oorspronkelijken schuldeischer mogt hebben.

Ter juiste beoordeeling van hetgeen te dezen recht is, moet men onderscheiden: 1°. verweermiddelen, gegrond op gebreken van de uitgifte: het stuk is door den eersten houder met behulp van dwang, bedrog of dwaling verkregen.

Aan het in omloop komen van het stuk niet met den vrijen wil van den vervaardiger kan in rechte niet grooter beteekenis worden toegekend dan aan het in omloop komen

tegen den wil van den vervaardiger. Uit het in het laatste geval toepasselijke art. 2014 al. 1 B. W (zie boven bl. 210) volgt derhalve, dat het recht van den schuldenaar zich te beroepen op gebreken der uitgifte, als dwang, bedrog en dwaling, vervalt, zoodra het stuk, krachtens rechtstitel van eigendomsovergang, wordt verkregen door iemand, voor wien die gebreken niet kenbaar zijn. Zoolang dit niet is geschied, kunnen aan den houder de verweermiddelen, gegrond op gebreken der uitgifte, worden tegengeworpen.

2°. Verweermiddelen, ontleend aan de rechtsverhouding tot den nemer op het oogenblik der uitgifte, men denke aan schenking, ongeoorloofde oorzaak, bekrachtiging eener verbintenis zonder inachtneming van art. 1929 B. W., misbruik van een toevertrouwd blanket, overdracht van het stuk in strijd met daaromtrent gemaakte afspraken of met de goede trouw. Deze verweermiddelen vallen weg, omdat alleen de inhoud van het stuk voor derde verkrijgers kenbaar is. De uitgever doet alleen dien inhoud kennen, de rechten die derde verkrijgers tegen hem kunnen doen gelden mogen daarom alleen naar dien inhoud worden beoordeeld. Bij papier op naam is het anders, omdat de overdracht daarbij geschiedt buiten den schuldenaar om, zonder zijn medewerking of goedvinden. Bij order- en toonderpapier schept daarentegen de schuldenaar zelf de verhandelbaarheid door de vervangbaarstelling van den schuldeischer.

Op hetgeen niet blijkt uit het stuk, kan de schuldenaar tegen een derden houder alleen dan een beroep doen, als hij kan aantoonen, dat deze daarmede tijdens de verkrijging van het stuk bekend was; het verweermiddel gaat dus op, als de houder, in bekendheid met den grond daarvan, schuldeischer is geworden.

Anders ten onrechte: Rb. den Bosch 7 Mrt. 1902, W. n°. 7973.

Handelde de nemer door de overdracht niet in strijd met zijne (contractueele) verplichtingen jegens den uitgever, dan kan deze den derden houder niet tegenwerpen, dat hij den nemer, op grond van de rechtsverhouding waarin hij tot dezen

staat, niet verplicht zou zijn te betalen, ook al was de houder daarmee bij de overdracht bekend. Bijv. het stuk is *complaisance-papier*; de tegenwaarde is gecrediteerd. De tegenwerping gaat niet op, omdat de nemer, door het stuk over te dragen, daarvan een gebruik maakte, waartoe hij tegenover den uitgever bevoegd was. Overdragende, handelde hij rechtmatig.

NICOLAÏ in de zitting van de 2de Kamer van 13 Febr. 1826, naar aanleiding van het tegenwoordige art. 111 K.: *Cependant quel est le but de l'article mis à nu, et dépouillé de tout son entourage? C'est la répétition inutile d'un principe de droit si trivial, qu'on ne doit pas le reproduire ici, où il peut avoir de fâcheux résultats; c'est répéter, que les conventions n'ont d'effet qu'entre les parties, et que tout pacte occulte ne peut être opposé à un tiers.*" VOORDUIN, W. v. K., dl. 1, bl. 560 v.

Verg. ook art. 55 (tit. v. wisselbrieven) Ontw. 1822 = art. 139 Ontw. 1809 = art. 16, bk. 3, tit. 10 Ontw. B. W. van 1807, bepalende dat bijkomende afspraken bij het endossement van een wissel geen gevolg hebben voor de overige personen, welke bij den wissel betrokken zijn.

Rb. Breda 27 Dec. 1887, P. v. J. 1888 n°. 11, bev. Hof den Bosch 11 Dec. 1888, P. v. J. 1889 n°. 98, W. n°. 5757: de houder van een toonderpapier heeft nimmer eenig bijkomend bewijs, als betaling der tegenwaarde, te leveren; tegen den derden houder vervallen alle excepties en andere middelen. — Hof Gelderland 1 Dec. 1841, W. n°. 260: de schuldenaar is gerechtigd tegen den derden houder alle rechtsmiddelen te bezigen die hij tegen den nemer zou kunnen doen gelden, indien hij bewijst dat de derde houder de geheime gebreken van het papier of de simulatie der schuld-oorzaak vóór het endossement heeft gekend.

De schuldenaar kan zich erop beroepen, dat de houder niet is eigenaar van het stuk, maar houder ten behoeve van den nemer of van iemand die van den nemer het stuk heeft verkregen met de wetenschap van het bestaan der gronden van verweer (beroep op schijnoverdracht). Blijkt dit het geval te zijn, dan kan de schuldenaar zich bedienen van alle verweermiddelen die hij tegen den nemer zou kunnen doen gelden, onverschillig of de houder daarmee bekend is.

Daarom onjuist Rb. Rotterdam 19 Mei 1888, W. n°. 5601: de schipper kan den cognossementhouder niet tegenwerpen, dat hij

geen zelfstandig recht uitoefent, maar agent is van den inlader.
Zie voorts hieronder bl. 253 en § 33.

3°. Verweermiddelen, gegrond op rechtsfeiten nà de uitgifte voorgevallen, waardoor de verhouding van den schuldenaar tot een vroegeren schuldeischer werd gewijzigd: betaling, schuldvergelijking en derg. Indien het stuk in handen blijft van den houder en daaruit van de betaling of eenige andere wijze van schulddelging niet blijkt, kan de schuldenaar deze aan een lateren verkrijger, die daarvan onkundig het stuk heeft verworven, niet tegenwerpen, omdat hij zelf den schuldeischer vervangbaar heeft gesteld.

De tegen den vorigen schuldeischer mogelijke maar niet ingeroepen schuldvergelijking kan de schuldenaar tegen den opvolgenden schuldeischer in geen geval inroepen; dit volgt uit art. 1467 al. 1 B. W.: bij vorderingen op naam kan de schuldenaar die in de overdracht toestemt, niet meer beroep doen op schuldvergelijking welke hij den oorspronkelijken schuldeischer had kunnen tegenwerpen.

De hier genoemde verweermiddelen gaan altijd op, als de schuldenaar aantoonst, dat de houder niet voor zichzelf maar voor zijn voorganger vordert, mitsdien in werkelijkheid niet schuldeischer is (verweer van schijnoverdracht, althans van overdracht met een ander doeleinde dan eigendomsovergang).

Zie hieronder bl. 252 v. en § 33.

4°. Verweermiddelen, gegrond op den inhoud van het stuk of op de voor het daarin omschreven recht geldende bepalingen — valsheid, bijv. valsche handteekening; gebreken in den vorm; onbekwaamheid van den vervaardiger om zich te verbinden; verjaring; voorschriften van transportrecht, bijv. omtrent de aansprakelijkheid des vervoerders, bij cognossement; voorschriften van verzekeringsrecht, bijv. omtrent het verzekeraar belang, bij verzekeringspolissen — kunnen tegen iederen houder worden aangevoerd.

Over het wegvallen der verweermiddelen bij order- en toonderpapier, zie JACOBI, die Wertpapiere, §§ 35 en 36. — STAUB, Kommentar zur Allg. Dt. Wechselordnung, 4de dr., op Art. 82, en

Kommentar zum Handelsgesetz, 6/7de dr., dl. 2, op § 364. — DERNBURG, das bürgerl. Recht des Dt. Reichs, dl. 2, 1/2de dr., §§ 150, 276, 278. — GRÜNHUT, Wechselrecht, dl. 2, §§ 86—89. — WIELAND, der Wechsel und seine civilrechtlichen Grundlagen, bl. 96 v. — LYON-CAEN en RENAULT, traité de dr. comm., 4de dr., dl. 4, nos. 130—131bis, 778. — A. PICHON, de l'inopposabilité des exceptions au porteur d'un titre à ordre, th. Paris 1904. — DANIEL, §§ 769, 790, 810—819, 837—840, 843, 844, 847—858. — DANIEL en DOUGLASS, the elements of the law of negotiable instruments, § 110 v. — CHALMERS, a digest of the law of bills of exchange etc., § 30.

Met het oog op het wegvallen der excepties spreken Duitsche schrijvers van *Skripturrechte* (GOLDSCHMIDT, System, 3de dr., § 83a), *Skripturmässige Rechte* (JACOBI, bl. 6 v.), *Werthpapiere öffentlichen Glaubens* (BRUNNER, Werthpapiere, t. a. p., bl. 168 v.).

Tusschen den schuldenaar en den nemer van het order- of toonderpapier is altijd een beroep op het tusschen hen verhandelde, op de aan de afgifte ten grondslag liggende rechtsverhouding in vollen omvang toegelaten. Zie hierboven bl. 189. Order- en toonderpapieren dienen om den werkelijk rechthebbende de uitoefening en de overdracht van zijn recht gemakkelijk te maken, niet om dengene die geen recht heeft, te verschaffen wat hem niet toekomt.

DUPUIS DE LA SERRA, l'art des lettres de change, chap. 5, n°. 23, max. n°. 4: Tant que la lettre de change n'a point changé de propriété, celui qui l'a faite a ses exceptions entières; mais si la lettre de change a changé de propriété, il faut qu'elle soit accomplie, sauf au tireur ses actions contre celui avec qui il a traité.

Ten onrechte wordt beweerd, dat order- en toonderpapier zou zijn abstract of formeel in dien zin, dat het eene zelfstandige verplichting des ondertekenaars in het leven roept, zoodat deze ook tegenover den nemer aan de transactie die aan de uitgifte ten grondslag ligt, geen verweer zou kunnen ontleenen.

Aldus KIST, Handelsregt, dl. 2, 2de dr., bl. 1—18, 70 v. —

LAND, beginselen van het hedendaagsch wisselrecht, § 16.

Het order- en toonderpapier is uit zijn aard zoo weinig abstract of formeel, dat tal van deze papieren de oorzaak omstandig vermelden, mitsdien tot de discrete oorkonden behooren. Zoo bijv. het cognossement, de obligatie, de coupon, het

aandeel, de bodemerijbrief. Indiscreet of abstract kunnen de wissel, de assignatie en de promesse heeten, omdat de vermelding „waarde ontvangen” of „waarde in rekening”, volgens artt. 100, 208 en 210 K. voldoende, de oorzaak niet doet kennen. Verg. hierboven bl. 188.

Anders nog Ord. du comm. van 1673, tit. 5, art. 1: Les lettres de change contiendront sommairement le nom de ceux auxquels le contenu devra estre payé, le temps du paiement, le nom de celui qui en a donné la valeur, et si elle a été receue en deniers, marchandise, ou autres effets. — Verg. SAVARY, le parfait négociant, dl. 1, bl. 132 v., en over de valuta-clausule volgens art. 110 C. d. e.: LYON-CAEN en RENAULT, traité, 4de dr., dl. 4, nos. 82 v.

Formeel, in den zin van aan een vorm gebonden, is ten onzent niet één order- of toonderpapier.

De leer, dat order- en toonderpapier eene zelfstandige bron van verbintenis zou wezen, onafhankelijk van de materiele rechtsoorzaak, is een uitvloeisel van verouderde theorieën, wordt gewraakt door de geschiedenis, miskent de beteekenis van de uitgifte van dit papier, en is in strijd met de verkeersbehoefte, welke alleen bescherming verlangt van den derden verkrijger te goeder trouw.

Dat de schuldenaar aan den nemer verweermiddelen, gegrond op de transactie die tot de afgifte van het papier heeft geleid, kan tegenwerpen, is in Frankrijk en Engeland vaststaand recht en ook in Duitschland de gangbare meening.

Zie LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 4, nos. 481, 482bis, 537⁴ v. — STAUB, Kommentar Hgb., op § 364, Anm. 9; — Kommentar WOrd., op art. 82, §§ 33—44. — DERNBURG, das bürgerl. Recht des Dt. Reichs, dl. 2, 1/2de dr., §§ 149, II; 276, III. — C. S. GRÜNHUT, Wechselrecht, dl. 2, § 86, bl. 129 nt. 2. — K. LEHMANN, Lehrbuch des Handelsrechts, § 138, n°. 4, bl. 631; § 154, n°. 6, bl. 681 v. — WIELAND, a. w., § 13, bl. 124 v. — O. BÄHR, die Anerkennung als Verpflichtungsgrund, 3de dr., bl. 235 v. — CHALMERS, a. w., t. a. p.

Daarentegen wordt de bestreden leer gevolgd in tal van beslissingen van den Hoogen Raad en van onze lagere gerechten.

H. R. 15 Juni 1883, W. n°. 4923, concl. contr., cass. verw. Hof Leeuwarden 18 Oct. 1882, W. n°. 4835, bev. Rb. Leeuwarden

17 Nov. 1881, W. n°. 4797: de verbintenis uit het teekenen van een wissel of van een orderbiljet is een zoogen. formeele, van de materieele oorzaak onafhankelijke verbintenis, die geheel dezelfde is tegenover den nemer, als tegenover diens order; de uitgever kan den nemer niet tegenwerpen, dat zijne verbintenis is zonder oorzaak en dus nietig, doch wèl aan de overeenkomst krachtens welke het orderbiljet is afgegeven een tegenvordering, afzonderlijk of bij reconventie in te stellen; en misschien ook een beroep op schuldvergelijking ontleenen. — Evenzoo H. R. 24 Nov. 1905, W. n°. 8302 (de uitgever kan zich tegen den nemer niet beroepen op het gebrek aan oorzaak: het niet genoten hebben der in het orderbiljet uitgedrukte waarde; anders ware te beoordeelen de verdediging, gegrond op een tusschen partijen gemaakt pactum de non petendo), cass. verw. Hof den Haag 26 Apr. 1905, W. n°. 8235: des uitgevers verbintenis is van zuiver formeelen aard, ontstaan niet uit overeenkomst, doch uit het onderteekende geschrift zelf, geheel onafhankelijk van eenige materieele schuld-oorzaak, zoodat het volmaakt onverschillig is voor des uitgevers obligo, of de vermelding van „genoten waarde” al of niet met de materieele waarheid strookt. — Rb. Amsterdam 17 Jan. 1872, Rgl. Bijbl. 1873 bl. 579 (exc. van ongeoorloofde oorzaak: sluipakkoord); 17 Mei 1876, Rgl. Bijbl. 1877 B bl. 150 (exc. van complaisance-papier). — Rb. Groningen 13 April 1877, W. n°. 4155 (exc. van niet-ontvangen waarde). — Rb. den Haag 7 Oct. 1884, Rgl. Bijbl. 1884 B bl. 273 (exc. van gedeeltelijke betaling vóór de afgifte van het orderbiljet). — Rb. Rotterdam 7 Mrt. 1891, W. n°. 6014; — 30 Mrt. 1898, W. n°. 7182 (de onderteekenaar kan bij eene reconventioneele of eene rauactie het te veel of onverschuldigd betaalde terugvorderen). — Hof den Bosch 14 Jan. 1902, W. n°. 7755 (ook als ten processe vaststaat, dat de nemer de afgifte van het orderbiljet onverschuldigd en onder valsche voorgevens heeft verkregen, moet de vordering tegen den onderteekenaar worden toegewezen). — Rb. Breda 18 Mrt. 1902, W. n°. 7942 (exceptie dat het biljet strekte tot zekerheid eener kredietverleening; de onderteekenaar kan alleen reconventioneel vorderen of op schuldvergelijking zich beroepen). — Evenzoo Rb. Assen 12 Juli 1881, W. n°. 4730, in een geding tusschen geëndosseerde en endossant (exc. van niet ontvangen waarde).

In tegenstelling hiermede wordt den onderteekenaar toegestaan zich, ter betwisting zijner gehoudenheid tot betaling, te beroepen op het tusschen partijen verhandelde, door: H. R. 12 Dec. 1862,

W. n°. 2441, cass. verw. Hof Gelderland 22 Jan. 1862, W. n°. 2368 (exceptie van complaisance-papier). — H. R. 11 Apr. 1902, W. n°. 7753, cass. verw. Hof Leeuwarden 1 Mei 1901, W. n°. 7596 (exc. van diskonteering; de ondertekenaar kan zich tegenover den nemer beroepen op het feit, dat wegens gemis van genoten waarde en in verband daarmee tusschen partijen gemaakt pactum de non petendo de vordering niet kan worden toegewezen: inroeping van schuldvergelijking of het instellen van een reconventioneelen eisch vordert de wet niet). — Hof Limburg 4 Oct. 1858, W. n°. 2017. — Rb. Amsterdam 24 Mrt. 1875, W. n°. 3877, M. v. H. 1875 bl. 197 (exc. van complaisance-papier). — Hof Amsterdam 26 Jan. 1877, W. n°. 4184; — 20 Apr. 1877, W. n°. 4191. — Rb. Tiel 12 Oct. 1877, W. n°. 4190 (valsche schuldoorzaak; complaisance-papier). — Rb. Amsterdam 8 Mrt. 1883 en 25 Juni 1886, P. v. J. 1883 n°. 24* en 1886 n°. 45* (ongeoorloofde oorzaak); — 22 Mrt. 1883, Rgl. Bijbl. 1884 B bl. 257 (exc. van niet-nakoming der wederkeerige overeenkomst op grond waarvan de uitgever het bedrag schuldig bekende). — Rb. Rotterdam 28 Mrt. 1883, Rgl. Bijbl. 1884 B bl. 260. — Rb. Amsterdam 4 Mrt. 1887, P. v. J. 1888 n°. 2*; — 15 Mrt. 1889, W. n°. 5770. — Rb. Rotterdam 18 Nov. 1893, W. n°. 6496 (niet nagekomen afspraak omtrent de diskonteering van een wissel). — Hof Amsterdam 24 Mei 1895, W. n°. 6700 (wissel: exc. van niet genoten waarde). — Rb. den Haag 24 Oct. 1900, W. n°. 7607. — Rb. Tiel 13 Dec. 1901, W. n°. 7722. — Rb. Amsterdam 18 Dec. 1901, W. n°. 7764 (de nemer moet bewijzen, dat er een andere geoorloofde oorzaak aanwezig is, als de uitgedrukte: waarde naar genoegen in contanten genoten, blijkt valsch te zijn). — Hof den Bosch 31 Mrt. 1903, W. n°. 7944 (exc. van complaisance-papier). — Rb. Dordrecht 1 Febr. 1905, W. n°. 8289 (de ondertekenaar die niet is koopman, kan niet door getuigen bewijs leveren als de promesse meer dan f 200 bedraagt). — Rb. Utrecht 6 Juni 1906, W. n°. 8410 (beroep op een bij de afgifte gemaakte afspraak omtrent het van het orderbiljet te maken gebruik). — Rb. Amsterdam 22 Juni 1906, W. n°. 8603 (exc. van het biljet niet in omloop te zullen brengen). — Hof Arnhem 23 Oct. 1907, W. n°. 8703 (beroep op een uit een credietovereenkomst voortvloeiend pactum de non petendo). — HAMAKER, de „oorzaak” bij door middel van het geven en nemen van orderpapier tot stand gekomen overeenkomsten, in W. v. Pr. N. en R. nos. 1780—1782. — COSMAN, Prft., bl. 252 v.

Terecht besliste Hof Arnhem 24 Jan. 1900, W. n°. 7459, dat

de bloote bewering, dat het biljet zonder oorzaak is afgegeven, niet is eene voldoende verdediging. Zie ook Rb. Amsterdam 12 Juni 1907, W. n°. 8711. — Daarentegen bedenkelijk Rb. Amsterdam 27 Mrt. 1891, M. v. H. 1891 bl. 193.

Zie over de terugvordering van het door den onderteekenaar aan den derden houder betaalde van den nemer: Rb. Amsterdam 21 Juni 1859, M. v. H. 1859 bl. 80; — 16 Febr. 1865, W. n°. 2702. — Hof den Bosch 19 Oct. 1880, W. n°. 4587. — Rb. Amsterdam 10 Jan. 1890, W. n°. 5916, bev. Hof Amsterdam 11 Dec. 1891, W. n°. 6160.

Ter samenvatting en verklaring van de verschijnselen die zich bij order- en toonderpapier voordoen, zijn, vooral in Duitschland, een aantal theorieën opgesteld.

Een overzicht van verschillende theorieën o. a. bij LEHMANN, Lehrb. des Dt. Wechselrechts, §§ 43—59; — GRÜNHOFF, in zijn tijdschr., dl. 19, bl. 257.

De voornaamste zijn:

1°. de creatie-theorie: KUNTZE, die Lehre v. d. Inhaberpapieren, 1857, en ENDEMANN's Handbuch enz., dl. 4, Wechselrecht, Einleitung.

De creatie van het order- of toonderpapier (het schrijven en onderteekenen daarvan) is het verbintenis-scheppende feit, als objectivering van den wil om verbonden te zijn, hoewel het papier eerst *wirksam* wordt, als het in handen van een derde komt. De creatie is de *Verpflichtungsakt*; de daad van den derde, de verkrijging, is „niet produktiv, sondern bloss receptiv”.

In denzelfden geest ook SIEGEL, das Versprechen als Verpflichtungsgrund, 1873: „die Verschreibung und nur die Verschreibung, also ein blosses Versprechen (ist) der Verpflichtungsgrund”. „Mit der Erlangung der Schuldverschreibung erwirbt der Genannte, beziehungsweise der nächste Beste ipso jure, ohne sein Wissen und Wollen, ähnlich wie ein necessarius heres das Erbrecht, das Forderungsrecht” (bl. 110).

Zie ook DERNBURG, das bürg. Recht des Dt. Reichs, dl. 2, 1/2de dr., § 147, I: de vordering wordt „begründet einseitig durch das in der Urkunde kundgegebene Versprechen des Ausstellers, die sog. Kreation”, en wel in dien zin, „dass die

Ausfertigung genügt"; § 249, I; — GRÜNHUT, Wechselrecht, dl. 1, § 28: „die Wechselverpflichtung wird lediglich durch die Unterzeichnung eines in gesetzlicher Form ausgestellten Wechsels eingegangen" (bl. 274); „sie hat also ihre alleinige Quelle in der durch die Form verpflichtenden, einseitigen Handlung selbst, in dem... echten Skripturakte der Namenszeichnung" (bl. 277). Evenwel, „durch das Niederschreiben allein ist der Aussteller nur bedingt verpflichtet"; voorwaarde is de verkrijging te goeder trouw door een formeel gelegitimeerden houder (bl. 279 v.); — v. HASENÖHRL, österr. Obligationenrecht, dl. 2, §§ 58, 59, 60, 65, 66: de verbintenis wordt in het leven geroepen „durch den Ausstellungsact allein" (bl. 42); „die Forderung entsteht sofort bei Ausstellung des Papiers, wenn dasselbe dann auch noch durch längere oder kürzere Zeit in Händen des Ausstellers bleibt" (bl. 102).

Ten onzent KRIST, Handelsregt, dl. 2, 2de dr., bl. 3 v., 9 v., 23 v., 355 v. De verbintenis spruit voort uit een eenzijdige wilsverklaring, een eenzijdige betalingsbelofte, die door den vorm, waarin zij wordt gegeven, door het schrift, verbindend is, zonder dat aanneming noodig is. „De belofte des verbondenen, in zekeren vorm gegeven, is de grond der verbintenis". — LEVY, Hand. Ned. Jur. Ver. 1878, dl. 1, bl. 1 v. De zelfstandige belofte scheidt de verplichting van den schuldenaar. „Er zijn *in het geheel geen* partijen. Er is slechts één persoon, die zich verbindt. De schuldenaar verbond zich, *omdat* hij het wilde en is gehouden, *omdat* hij zich verbond" (bl. 104).

2°. De overeenkomst-theorie. Het verbintenis-scheppende feit is de overeenkomst, gelegen in het geven en nemen van het papier.

Zie onder velen: BRUNNER, Verh. des 16. Dt. Juristentags (1882), bl. 227 v., 338 v.; die Werthpapiere, in ENDEMANN'S Handb., dl. 2, § 194, bl. 160 v. — H. THÖL, das Handelsrecht, dl. 1, 6de dr., § 221 (orderpapier), § 224, bl. 671: „Der Aussteller eines Inhaberpapieres wird Schuldner aus demselben durch die Begebung (Geben und Nehmen); aber auch wenn dasselbe nicht von ihm begeben (emittirt) sondern wider

seinen Willen (durch Zufall, Diebstahl, Veruntreuung) an einen Dritten gelangt ist." — GOLDSCHMIDT, Zft. f. d. ges. Hr., dl. 28, bl. 84 v., 100 v., 111 v.; dl. 36, bl. 124 v.; System des Handelsrechts, 3de dr., bl. 148: „dieser Vertrag ist ein Vertrag mit einer individuell bestimmten Person zu ihren und der noch unbestimmten weiteren Papiereigenthümer Gunsten". — SOHM, Zft. f. d. ges. Hr., dl. 17, bl. 92 v. — GIERKE, ald., dl. 29, bl. 254 v.: „zur Hervorbringung eines subjektiven Rechtsverhältnisses ist also Geben und Nehmen erforderlich. Allein es ist dafür unerheblich, an wen man gibt und von wem man nimmt: genug, wenn das Papier vom Aussteller fortgegeben und von einer nach Inhalt des Papiers zu dem Erwerbe des fraglichen Rechts fähigen zweiten Person hingenommen ist" (bl. 257 v.). — WAHL, traité des titres au porteur, n°. 256: „le souscripteur est engagé lorsqu'il se dessaisit en vertu d'une convention spéciale ou de l'exécution d'une convention préexistante . . . , il s'engage envers la personne à laquelle il remet le titre".

Ten onzent v. BONEVAL FAURE, Nw. Bijdr. v. Rgl. en Wetg. 1863, bl. 334 v. — P. R. FEITH, Hand. Ned. Jur. Ver. 1878, dl. 1, bl. 173 v.: „de aanvankelijk eenzijdige belofte des schuldenaars wordt door overeenkomst verbindend op het oogenblik, dat de eerste houder van het stuk in die hoedanigheid optreedt; en, zoo er later andere houders komen, wordt telkens bij wege van novatie de oude overeenkomst opgeheven, en door een nieuwe vervangen". — Laatstelijk THIEL, de goede trouw van derden enz, Prft. (1903), bl. 270 v., die een „contractstheorie gehanteerd uit het oogpunt van goede trouw" opstelt. De overeenkomst waardoor de verbintenis wordt gevestigd, is een overeenkomst met den nemer mede ten behoeve van (gequalificeerde) derden.

3°. De P e n d e n z- of vertoonings-theorie. Alleen de vertoener is schuldeischer, de houder is slechts mogelijke schuldeischer; het houden van het papier schept de mogelijkheid, geeft de macht door het vertoonen schuldeischer te worden. J. RIESSER, Zft. f. d. ges. Hr., dl. 28, bl. 56 v.

Ten onzent LAND, Begins. v. h. hedend. wisselrecht, Inleiding, bl. XXXII v.; Verkl. v. h. Burg. Wetb., dl. 4, 2de dr., bl. 341, 354. — G. WTTWAALL, het toonderpapier, bl. 42 v.: „de verbintenis ontstaat eerst bij de aanbieding van het papier ter betaling” (bl. 42). „Vóór dat oogenblik was de maker geen schuldenaar” (bl. 43). „De pendenz-theorie verklaart evenzeer het orderpapier. Ieder die zijne handteekening op een wissel geplaatst heeft, wordt eerst schuldenaar bij de aanbieding van het papier ter betaling” (bl. 49).

4°. De theorieën, welke als verbintenis-scheppend feit beschouwen een eenzijdige handeling van den vervaardiger (den schuldenaar), welke niet is de creatie. Daartoe behoort de uitgifte-(Emissions)-theorie van STOBBE, Handb. des Dt. Privatr., dl. 3, 2de dr., § 171, IV: „Seine (scil. des Schuldners) Verbindlichkeit beruht nicht auf einem Vertrage, . . . sondern entsteht dadurch, dass der Aussteller die Urkunde, welche seinen Schuldnerwillen verkörpert, aus der Hand gibt, dass er diesen Willen in unwiderrufflicher Weise in die Aussenwelt setzt und sich der Möglichkeit begiebt, ihn zurückzunehmen”.

5°. De theorieën, volgens welke voor het ontstaan van de verbintenis uit het papier noodig is, dat een derde daarvan den eigendom verkrijgt.

Hiertoe behooren: de Eigenthumsverschaffungstheorie van LEHMANN, Lehrb. des Dt. Wechselrechts, § 60 v. (alleen voor den wissel); Zur Theorie der Werthpapiere, bl. 5 v.: „Obligationen aus Werthpapieren entstehen nur dadurch, dass seitens des Schuldners ein Rechtsakt erfolgt, der geeignet ist, das Eigenthum an der Verpflichtungsscriptur einem Anderen zu verschaffen, und seitens des Gläubigers das Eigenthum an dieser Scriptur erworben wird” (bl. 21).

De eigendomsverkrigings-theorie: CARLIN, Zft. f. d. ges. Hr., dl. 36, bl. 9 v.: „Zur Fertigung der Urkunde muss allerdings noch „Etwas” hinzutreten, um die Verpflichtung des Ausstellers zu perfiziren. Dieses „Etwas” ist aber weder im Begebungsvertrag, noch in der Emission, noch im redlichen Besitzerwerb, noch in dem möglicherweise einseitigen Eigen-

thumsverschaffingsakt des Ausstellers zu suchen, sondern in der Thatsache des Eigenthumserwerbes an der gefertigten Urkunde seitens eines aus derselben Legitimierten" (bl. 16). — Evenzoo: A. RANDA, das Eigenthumsrecht, 2de dr., 1^e helft, bl. 312; — STAUB, Kommentar zur Allg. Dt. WOrd, 4de dr., bl. 3 v.: „Wechselunterzeichnung und gutgläubiger Papiererwerb sind die beiden Existenzbedingungen, Erfordernisse, Elemente der Wechselverpflichtung" (bl. 4); — de Kreationseigenthums-theorie van v. CANSTEIN, Lehrb. des Wechselrechts (1890); Check, Wechsel und deren Deckung (1890), bl. 42 v.: „Die Werthpapiere karakterisiren sich eben dadurch, dass sie *einseitig* kreirt werden, und dass der Kreator aus seiner Unterschrift allein schon verpflichtet ist, wenn ein *Dritter Eigenthum* an dem Papiere erlangt, da er ja jedem *Eigenthümer* des Papiers Zahlung verspricht" (bl. 47). — Verg. hierboven bl. 220 de theorie van GRÜNHUT.

Hiertoe behoort ook de stellig-rechtelijke theorie, welke, omdat de schuldenaar ook tegen zijn wil verbonden kan worden, den nadruk legt daarop, dat zijn verbintenis niet is eene verbintenis uit overeenkomst of eenzijdige wilshandeling (belofte), maar uit de wet. Aldus W. M. D'ABLAING, de zoogen. schuldvernieuwing door wissels, Prft. 1877: „de wisselverbintenis is eene obligatio ex lege, voortgesproten uit een, met behulp van menschelijke handelingen in het leven geroepen, toestand (het houden van enz.). Alzoo een wetsfeit is de rechtsgrond van het wisselobligo" (bl. 105). — JITTA, de wet als grondslag der wisselverbintenis, in Themis 1898, bl. 553 v.: „de daad van hem, die door eene op den wissel (het order- of toonderpapier, bl. 570) geplaatste handtekening, verkeersvertrouwen heeft opgewekt, en de regelmatige verkrijging van den wissel (het papier) in ernstig verkeersvertrouwen door een ander, zijn te zamen de bron van een wettelijke, uit den wissel (het papier) op te maken, verbintenis tusschen den onderteekenaar en den verkrijger, tenzij een maatschappelijk belang dat zwaarder weegt dan het belang van het verkeer, de opheffing van die verbintenis vordert" (bl. 565).

Ter beoordeeling dezer verschillende theorieën houde men in het oog het onderscheid tusschen de gebondenheid aan een aanbod en de verbintenis (het verbonden zijn jegens een bepaald persoon).

Gebondenheid aan het aanbod gedurende den daarin gestelden tijd of bij gebreke daarvan gedurende een redelijken tijd, is een onafwijsbare verkeerseiisch, een noodzakelijk beginsel van verbintenissenrecht. Herroeping binnen dezen tijd heeft in rechte geen uitwerking. De overeenkomst komt tot stand, ongeacht de herroeping, indien het aanbod tijdig wordt aangenomen.

Rb. Amsterdam 9 Jan. 1907, W. n°. 8606. — Anders ten onrechte: Hof Amsterdam 9 Nov. 1894, W. n°. 6626; — Rb. Groningen 3 Nov. 1899, W. n°. 7385; — KIST-VISSER, dl. 3, bl. 14 v. — Zie ook Rb. Groningen 19 Apr. 1901, W. n°. 7637. — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 3, 4e dr., nos. 15 v.

In elk geval moet de herroeping, om te werken, worden medegedeeld aan dengene tot wien het aanbod is gericht, en kan zij niet worden tegengeworpen aan derden voor wie zij niet kenbaar is. De gebondenheid aan een gegeven schriftelijke belofte is niet anders dan gebondenheid aan een aanbod.

Een aanbod kan gericht zijn tot een niet individueel bepaalden (een onbepaalden) persoon (*persona incerta*), de overeenkomst komt steeds tot stand met een individueel bepaalden persoon.

De verbintenis als rechtsbetrekking tusschen twee personen is zonder schuldeischer niet bestaandaar.

De creatie, de onderteekening, kan niet als het verbintenis-scheppende feit worden beschouwd, omdat zij niet anders is dan eene voorbereidingshandeling, het in schrift brengen van een voorgenomen wilsverklaring. Eerst het uit- of afgeven van het stuk is eene wilsverklaring, een aanbod of belofte. De enkele creatie verbindt den vervaardiger niet en bindt hem evenmin; zij richt zich niet tot een ander persoon, staat buiten het verkeer.

De creatie-theorie verwaarloost het onderscheid tusschen rechtmatige en onrechtmatige verkrijging; volgens haar is ook de dief schuldeischer.

De overeenkomst-theorie verklaart niet de gehoudenheid van den ondertekenaar, als het papier tegen zijn wil of ten gevolge van dwang, dwaling of bedrog in omloop is gekomen, jegens den derden verkrijger te goeder trouw.

In THIEL'S contractstheorie, gehanteerd uit het oogpunt van goede trouw, is althans voor bescherming tegen de gevolgen van dwaling, bedrog en geweld geen plaats. — WAHL, n°. 371 v., acht den ondertekenaar, voor het geval dat het stuk in omloop is gekomen tegen zijnen wil, toch verbonden indien hij eene fout heeft begaan; zoo altijd in geval van verduistering, op grond van art. 1384 Cod. civ. (art. 1403 B. W.) — Zie ook LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 4, 4e dr., n°. 131bis.

Deze theorie is juist voor het normale geval, dat het papier op regelmatige wijze in het verkeer komt, maar behoeft aanvulling voor de abnormale gevallen, dat dit op onregelmatige wijze geschiedt. Deze gevallen worden ten behoeve van den derden verkrijger te goeder trouw in rechte behandeld als het normale geval, als ware het papier door overeenkomst in het verkeer gekomen.

Naast de overeenkomst met den nemer staat dus als gelijkwaardig verbintenisscheppend feit: de verkrijging van het order- of toonderpapier door een derde te goeder trouw en krachtens rechtstitel van eigendomsovergang. Dit feit doet tusschen den vervaardiger van het stuk en den verkrijger een verbintenis ontstaan, als ware een overeenkomst omtrent de uitgifte tot stand gekomen, *quasi ex contractu*.

Verg. JACOBI, die Wertpapiere, bl. 181 v.

Daar ook in het normale geval de nemer het papier verkrijgt krachtens rechtstitel van eigendomsovergang en te goeder trouw, kan als alle gevallen samenvattende regel worden gesteld: de vervaardiger van een order- of toonderpapier wordt volgens den inhoud van het stuk verbonden jegens dengene die het te goeder trouw en krachtens rechtstitel van eigendomsovergang verkrijgt.

Rechtsgrond is de bescherming van derden als redelijke eisch van een geordend verkeer. Zie hierboven bl. 204.

Verg. de jurisprudentie, hierboven bl. 211 aangehaald. — Zie voorts

Rechtsgel. Mag. 1892, bl. 152 v., en W. n°. 6445 (mijne recensie van WTEWAALL'S Toonderpapier).

De meeste der aangehaalde theorieën dienen tevens om het recht der opvolgende houders te verklaren. Verschillende schrijvers achten wegens het wegvallen der excepties overgang van recht uitgesloten. Zij nemen aan, dat ieder opvolgende schuldeischer het vorderingsrecht op originaire wijze zou verkrijgen.

GOLDSCHMIDT, System, 3de dr., bl. 152: „Es liegt nicht vor eine Succession, weder eine obligatorische in das (etwaige) Forderungsrecht, noch eine dingliche in das Eigenthum des Papiers — denn für jede Succession im Rechtssinn gilt der Grundsatz nemo plus juris in alium transferre potest quam ipse haberet, es müssten also nothwendig die Einreden ex persona auctoris entgegenstehen“. „Es findet statt eine successive Originärbildung des skripturmässigen Rechts durch Eigenthumserwerb des Papiers.“ — EVENZOO RANDA, a. w., dl. 1, 2de dr., bl. 312 nt. 6. — G. CARLIN, niemand kann auf einen anderen mehr Recht übertragen, als er selbst hat. Prft. 1882. — STORBE, a. w., dl. 3, 2de dr., § 180, bl. 204. — GRÜNHUT, a. w., dl. 1, § 28, bl. 285 v. — THIEL, a. w., bl. 298, 302 v.

Anderen houden aan de voorstelling van rechtsovergang vast.

BRUNNER, in ENDEMANN'S Handb., dl. 2, bl. 170. — GIERKE, Zft. f. d. ges. Hr., dl. 29, bl. 259. — KUNTZE, in ENDEMANN'S Handb., dl. 4, das Wechselrecht, § 16. — DERNBURG, das bürg. Recht des Dt. Reichs, dl. 2, 1/2de dr., §§ 133 v., behandelt het order- en toonderpapier in het Hoofdst.: Uebertragung der Forderungen. — STAUB, Kommentaar Hgb., 6/7de dr., § 364, Anm. 2 (orderpapier), § 366, Anm. 5 (toonderpapier). — JACOBI, a. w., bl. 224 v. — KIRBERGER, eenige vragen betreffende het endossement en de order-clausule (Prft. 1893), bl. 100 v.

Er is rechtsovergang, opvolging in het recht, hetzij overdracht, hetzij overgang krachtens wetsbepaling, zie boven bl. 208. Het recht van den verkrijger is niet onafhankelijk van dat van zijn voorganger, ook bij order- en toonderpapier geldt de regel nemo plus juris enz., doch tevens dat aan derden niet kan worden tegengeworpen wat voor hen niet kenbaar is. De omvang van het recht des voorgangers wordt dus ten gunste van den verkrijger bepaald door hetgeen deze daarvan kan

waarnemen; zooals het zich aan den verkrijger vertoont, komt het dezen toe. Dit geldt van iedere eigendomsoverdracht, ook van die van onroerend goed.

§ 29. ORDERPAPIER IN HET ALGEMEEN.

Ontwerp Burg. Wetb. 1820, artt. 2301 en 2302.

Algemeene voorschriften: art. 1198*bis* B. W., artt. 48, 55 en 121 al. 1 Fw.

Bijzondere wettelijke bepalingen voor: den wissel, artt. 100—207 K.; het orderbiljet (acceptatie of promesse), artt. 208 en 209 K.; de assignatie, artt. 210—220 K.; het cognossement aan order, artt. 507 vlg. K.; den bodemerijbrief, art. 573 K.; de schatkistpromesse, wet van 5 Dec. 1881, S. n°. 185. Voorschriften omtrent: het bewijs van opslag van het Gemeentelijk Handels-Entrepôt te Amsterdam, art. 40 van het Reglement voor het beheer v. 14 Juni 1900; — van het Vrij-Entrepôt te Rotterdam, art. 53 v. h. Algemeen Reglement, goedgekeurd bij K. B. v. 10 Juni 1905, n°. 57; — van het Amsterdamsch Westelijk Entrepôt, K. B. van 24 Jan. 1875, n°. 8.

Hebben behalve de door de wet geregelde orderpapieren ook andere een wettig bestaan? M. a. w. kan iedere verbintenis, zoo zij op schrift is gebracht, aan order worden gesteld?

Niet volgens KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 84; ASSER, Schets enz., 10de dr., bl. 98; LAND-LOHMAN, Verkl. v. h. Burg. Wetb., dl. 4, 2de dr., bl. 172; C. W. MARGADANT, cessie door endossement, Prft. 1879; Rgl. Bijbl. 1846, bl. 147 v.; — Rb. Rotterdam 17 Oct. 1860, M. v. H. 1860 bl. 317; — Rb. Amsterdam 14 Febr. 1866, W. n°. 2803, en 16 Nov. 1870, W. n°. 3277; — Rb. Leeuwarden 16 Mrt. 1893, M. v. H. 1893 bl. 182; — Rb. Amsterdam 29 Nov. 1895, P. v. J. 1896 n°. 28 (een door-cognossement is geen cognossement en niet vatbaar voor endossement). — LAURENT, Principes de dr. civ., dl. 24, n°. 498.

Art. 668 al. 1 B. W. regelt alleen de levering van schuldvorderingen op naam. Verg. de redactie, voorgesteld door de 5de afd. der Tweede Kamer in de zitting 1823/4: „De levering nochtans van schuldvorderingen en andere regten, welke op naam liggen enz.”. NOORDZIEK, Burg. Wetb. 1823/4, II,

bl. 262, 346, 531, 542, 565. Aan-order-stelling is in het algemeen geoorloofd.

DIEPHUIS, *Ned. B. R.*, dl. 10, bl. 45 v.; G. KIRBERGER, a. w., *Hfdk. IV*; PARDES-US, *Cours de dr. comm.*, n°. 314; LYON-CAEN en RENAULT, *Traité de dr. comm.*, 4de dr., dl. 3 n°. 98, dl. 4 nos 156 v.; PASCAUD, les obligations civiles à ordre, leur validité, leurs avantages, in *Revue critique de lég. etc.* 1878, bl. 705 v.; CH. BEUDANT, in DALLOZ, *Recueil périod.* 1878, I, bl. 241, op een arrest v. h. Cour de Cassation v. 8 Mei 1878; WAHL, a. w., n°. 425; G. DAUX, de la clause à ordre dans les titres de créances civiles, 1897; CHAMPCOMMUNAL, in *Ann. de dr. comm.* 1897, bl. 156 v. — Zie voorts Cour de cass. 7 Mei 1879 (SIREY, 1879 I, bl. 421): art. 1690 C.c. = art. 668 B.W. is niet van openbare orde, en geeft alleen regels voor het geval, dat omtrent de overdraagbaarheid van de oorkonde (schuldvordering) geen bijzondere overeenkomst is getroffen; — 15 Mrt. 1892, *Ann. de dr. comm.* 1892, I, bl. 84 v.

Rb. Amsterdam 18 Mei 1849, *Rgl. Bijbl.* 1849 bl. 494, bev. Hof Nd. Holland 18 Apr. 1850, ald. 1850 bl. 166.

De order-clausule (of order, of den wettigen houder, of derg.) is noodzakelijk, tenzij de wet iets anders bepaalt, zooals in Duitschland voor den wissel, of van de vervangbaarstelling van den rechthebbende door endossement op andere wijze blijkt, zooals bij het bewijs van opslag.

Eene obligatie ten behoeve van „A of den wettigen houder” is niet vatbaar voor overdracht door endossement, althans door endossement in blanco: Rb. Arnhem 9 Mrt. 1893, *W.* n°. 6329.

Gevolgen van de orderclausule: de schuldeischer wordt door de clausule vervangbaar gesteld. Het stuk wordt verhandelbaar.

De vervanging van den schuldeischer geschiedt door endossement, hetzij op naam, hetzij in blanco, en overgave van het stuk. Zoolang het stuk van een blanco-endossement is voorzien, kan het worden overgedragen door enkele overgave.

Het endossement behoeft de valuta-clausule niet te bevatten. De bepalingen omtrent het wissel-endossement kunnen niet als algemeen geldig voor alle order-papieren worden beschouwd.

Het endossement geeft den houder de positie van recht-

hebbende (eigenaar-schuldeischer), tenzij daaraan een beperking is toegevoegd, als „ter inkasseering” (procura-endossement), en derg. Het kan dienen tot vestiging van pandrecht, art. 1198bis B. W.

Zie over verpanding van een cognossement aan order: Rb. Amsterdam 27 Mrt. 1900, bev. Hof Amsterdam 28 Juni 1900, M. v. H. 1900 bl. 241.

Een onbepaald aantal endossementen is mogelijk, tenzij het tegendeel is overeengekomen (postwissel, bewijs van opslag).

De schuldenaar wordt alleen bevrijd door betaling aan den gelegitimeerden houder, tegen afgifte van het papier.

Men onderscheide. Materieele legitimatie: de legitimatie door een aaneensluitende reeks van echte endossementen; alleen de houder, die zoowel de uiterlijke regelmatigheid der endossementen als de echtheid daarvan aantoon, kan vorderen. Formeele legitimatie: legitimatie door een aaneensluitende reeks van endossementen, waaraan uiterlijk niets ontbreekt; de houder behoeft alleen de uiterlijke regelmatigheid der endossementen aan te toonen.

Dat de endossementen door daartoe bevoegden zijn gesteld, is geen vereischte voor het recht des houders. Zie boven bl. 208. Evenmin kan van hem worden gevergd het bewijs van de echtheid der endossementen. Het orderpapier zou zijn beatekenis als legitimatiemiddel en zijn verhandelbaarheid verliezen, indien het tot legitimatie van den houder niet voldoende ware. Met zgn. formeele legitimatie kan daarom worden volstaan. Bij gevolg kan ook de schuldenaar den uiterlijk regelmatig houder bevrijdend betalen, tenzij hij weet of redelijkerwijze kan weten, dat deze niet is de rechtmatige houder.

Verplichtingen van den endossant jegens latere houders. Bijzondere regeling bij den wissel, artt. 146, 186 v. K.; bij de promesse, art. 209 K.; bij de assignatie, artt. 218 en 219 K.; bij den bodemerijbrief, art. 573 al. 2 K.

Algemeene regel: ieder endossant-vervreemder staat jegens den verkrijger in voor de juistheid van hetgeen in het orderpapier wordt vermeld, en moet dus de schade vergoeden, door

den verkrijger geleden, doordat de inhoud van het papier blijkt niet waar te zijn. Hij staat niet in voor de richtige betaling. Artt. 1570 en 1571 B. W. Er is niet regres in den zin van het wisselregres.

PARDESSUS, a. w., n°. 315. — LYON-CAEN en RENAULT, a. w., 4de dr., n°. 157, nemen aan, dat de endossant instaat voor de betaling.

Proces Schutte ca. Kon. Ned. Stoomboot-Mij.: Rb. Amsterdam 27 April 1883, W. n°. 4943, vern. Hof Amsterdam 27 Juni 1884, P. v. J. 1884 n°. 40*, vern. H. R. 22 Mei 1885, W. n°. 5175, eindarrest Hof Amsterdam 12 Febr. 1886, P. v. J. 1886 n°. 24*. Cognossement met clause: „freight to be paid here”. De Hooge Raad besliste, dat een clause in een cognossement ook bewijst ten behoeve van verdere houders (i. e. dat de vracht betaald is), en dat de verkooper van een cognossement de geldigheid daarvan en van het daarin vervatte vrachtbeding aan den koper moet waarborgen. Verg. Rb. Amsterdam 31 Maart 1882, P. v. J. 1882 n°. 28*.

Eene vordering, in een orderpapier gedokumenteerd, kan door pand of hypotheek worden verzekerd. — Art. 1569 B. W.

Pand. — Art. 1198 al. 1 B. W. — *Bill with documents attached, traite documentaire*. De documenten zijn het cognossement, de polis van verzekering, het certificaat van oorsprong, enz. — Verkoop met beding: accept tegen cognossement, documents against payment, en derg.

LYON-CAEN en RENAULT, a. w., 4de dr., dl. 4, nos. 106 v.: traite documentaire. — P. JONQUIÈRE, des traites documentaires, Prft. Parijs 1899.

Beteekenis van *documents in documents against payment*: Rb. Amsterdam 15 Jan. 1897 en 27 Apr. 1898, W. nos. 7011 en 7214, bev. Hof Amsterdam 19 Febr. 1900, M. v. H. 1900 bl. 154. — Rb. Rotterdam 17 Dec. 1902, W. n°. 7973. — Verg. hieronder, § 33.

Zie ook Rb. en Hof Amsterdam 27 Mrt. en 28 Juni 1900, b. a.

Hypotheek. — Artt. 1231 al. 2 1°, 1234 en 1238 B. W. — Ingevolge art. 1569 gaat het hypotheekrecht over op den koper van de inschuld aan order.

LYON-CAEN en RENAULT, a. w., 4de dr., dl. 4, nos. 57, 129, 731/4. — J. C. HEYNING, over hypotheek ter verzekering van eene vordering uit papier aan order, Prft. 1886. — Il diritto commerciale, dl. 1, bl. 295 v.; dl. 3, bl. 38 v.

België, art. 26 loi du 20 mai 1872 (L. 1, t. 8 C. d. comm. revisé): „la propriété d'une lettre de change se transmet par voie d'endossement... avec les garanties hypothécaires qui y sont attachées”.

Rechten van den eigenaar van een orderpapier in geval van vernietiging, verlies of diefstal.

In geval van vernietiging kan de schuldeischer afgifte van een nieuw stuk (duplikaat) vorderen, of wel betaling, als de schuld opeischbaar is. Zie artt. 1921 en 1940 4°, alsmede 1374 en 1375 B. W.

In geval van verlies of diefstal is art. 163 K. analogisch toe te passen. De schuldeischer kan mitsdien, na bewijs van zijn recht, betaling vorderen tegen verbintenis tot vrijwaring voor alle namaning benevens zekerheidstelling. Voorts heeft hij een recht van terugvordering tegen den houder gedurende drie jaren, art. 2014 al. 2 j^o. art. 637 B. W., en tegen den houder te kwader trouw gedurende dertig jaren. Zie boven bl. 208.

Bepalingen omtrent nietigverklaring of amortisatie ontbreken.

§ 365 al. 2 DHgb.: Kraftloserklärung im Wege des Aufgebotsverfahrens. Dit Verfahren wordt geregeld in §§ 1003 v. C. P. O. — Art. 844 Schweiz. Obl. R.: Amortisation.

Algemeene regels omtrent orderpapieren worden gevonden in Schweiz Obl. R., artt. 843—845.

§ 30. ORDERPAPIER. DE WISSEL.

A. Geschiedenis van den wissel.

G. F. v. MARTENS, Versuch einer hist. Entwicklung d. wahren Ursprungs des Wechselrechts, 1797. — HOLTJUS, het wisselrecht in de 14de eeuw naar de consilia van BALDUS, 1840. — F. A. BIENER, historische Erörterungen über den Ursprung des Wechsels, in Abhandlungen a. d. Gebiete d. Rechtsgeschichte, 1846 en Wechselrechtliche Abhandlungen, 1859. — M. NEUMANN, Geschichte des Wechsels im Hansagebiete bis z. 17. Jahrh., 1863. — STOBBE, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 8, bl. 33—45. — W. ENDEMANN, Studien in der romanisch-kanon. Wirthschafts- u. Rechtslehre bis gegen Ende d. 17. Jahrh., dl. 1 (1874), Hfdk. 2, en daarover LASTIG, Beiträge zur Geschichte des Handelsrechts, in Zft. f. d.

ges. Hr., dl. 23. — BRUNNER, zur Geschichte u. Dogmatik der Werthpapiere, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 22 en 23. — LATTES, il diritto commerciale delle città italiane, 1884, §§ 16 en 17. — GOLDSCHMIDT, Universalgesch. des Handelsr., bl. 403—465. — G. SCHAPS, zur Geschichte des Wechselindossaments, 1892. — A. SCHAUBE, einige Beobachtungen zur Entstehungsgeschichte der Tratte, in Zft. f. d. Savigny-Stiftung, dl. 14, Germ. Abth., bl. 111 v.; — Anfänge der Tratte, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 43, bl. 1 v.; — Studien zur Geschichte u. Natur des ältesten Cambiums, in Jahrb. f. Nat. ök. u. Stat., dl. 65, bl. 153 v., 511 v.; — die Wechselbriefe König Ludwig des Heiligen, ald. dl. 70, bl. 603 v., 730 v., dl. 73, bl. 145 v.; — ein ital. Coursbericht von der Messe von Troyes aus dem 13. Jahrh., in Zft. f. soz. u. Wirtschgesch., dl. 5 (1897). — C. S. GRÜNHUT, Wechselrecht, dl. 1 §§ 4—27. — C. FREUNDT, das Wechselrecht der Postglossatoren, dl. 1, 1899. — R. GRASSHOFF, das Wechselrecht der Araber, 1899 (verg. Rgl. Mag. 1900, bl. 422 v.) — P. HUVELIN, les travaux récents sur l'histoire de la lettre de change, in Ann. de dr. comm. 1901, bl. 1 v. — C. WIELAND, cambium und Wechselbrief, in Festgabe Adr. Heusler, 1904, bl. 1 v.

Onder de bewaard gebleven oorkonden uit de 13de eeuw bevinden zich verschillende betalingsbrieven (aanwijzingen), welke, door den schuldenaar aan den schuldeischer gegeven, opdracht aan een derde inhielden tot betaling aan den schuldeischer of diens gemachtigde of aan een aangewezen persoon. Deze brieven komen voor als *littera clausa* nevens de *littera patens*, den schuldbrief (schuldbekentenis, *cautio*), die eveneens aan den schuldeischer werd ter hand gesteld (bijv. de brieven, door Keizer Frederik II in 1239 en 1240 in Lombardije op zijne belastingontvangers in Sicilië afgegeven; de brieven, door Koning Lodewijk den Heilige in 1253 in Palestina op de beambten der schatkist te Parijs afgegeven: SCHAUBE, in Jahrb. f. Nat. ök., dl. 70 en 73; FREUNDT, a. w., bl. 32 v.), of wel alléén zonder begeleidende *littera patens* (bijv. de betalingsbrieven van Keizerin Maria van het Latijnsche Rijk op Koningin Blanca van Frankrijk in 1249; SCHAUBE, Zft. f. d. ges. Hr., dl. 43. Verg. de briefwisseling van Mornewech met den Raad te Lübeck in 1290: FREUNDT, a. w., bl. 43 v.). De brieven hebben betrekking op transacties van verschil-

lenden aard, in den regel geldleening (*mutuum*) of *cambium*.

Cambium, geldwisseling of -ruiling, oorspronkelijk van hand tot hand (*cambium manuale* of *minutum*, *cambium sine litteris*), was de naam voor iedere transactie, waarbij betaling van een andere geldsoort werd toegezegd dan welke was of zou worden ontvangen, i. h. b. voor geldleening met beding van terugbetaling in een andere geldsoort.

Ook in het handelsverkeer werd in de tweede helft der 13de eeuw van onderhandsche betalingsbrieven ter zake van een gesloten *cambium* gebruik gemaakt, als de terugbetaling elders was bedongen. Deze brieven, die de opdracht inhielden aan een medevennoot, vertegenwoordiger of handelsvriend, op een andere plaats of op een mis aan een aangewezen persoon een betaling te doen, ter voldoening aan een door den afzender met een eveneens genoemden persoon gesloten *cambium*, werden *lettere di pagamento* (scil. *di cambio*) genoemd. In geschriften uit de 13de en 14de eeuw is van deze lettere di pagamento, en in verband daarmee van *mandare a pagare* of *mandare debito*, *mandare a ricevere*, *rimettere e trarre danari* herhaaldelijk sprake (bijv. in de briefwisseling van Consiglio de' Cerchi te Florence met zijn vertegenwoordiger in Engeland in 1291: P. EMILIANI-GIUDICI, *storia dei municipi ital.*, dl. 3, bl. 418 v.; in die van G. Cenami te Lucca met zijn vertegenwoordiger te Venetië in 1375: *Lettere mercantili del 1375*, bij BINI, i Lucchesi a Venezia, Documenti XI; in het werk van PEGOLOTTI, *la pratica della mercatura*, geschreven in 1339, uitgegeven in PAGNINI, *della decima et altre gravezze*, 1765, dl. 3, bl. 198 v., alwaar usolijsten (lijsten van wisselkoersen); in het statutum der arte di Callimala te Florence in 1334: SCHAUBE, FREUNDT, WIELAND, GOLDSCHMIDT).

Uit de *lettera di (del) pagamento*, sedert de tweede helft der 14de eeuw *lettera di cambio* geheeten, is de tegenwoordige wissel voortgekomen.

Verschillende dergelijke lettere uit de 14de en 15de eeuw zijn bewaard gebleven; de oudste zijn van 1334 en 1339. Over twee wissels van 1381 en 1395 handelt BALDUS in zijne Con-

silia, II, n°. 190, en I, n°. 348. Schepenvonnissen in wisselzaken te Brugge 1447—1470: BRUNNER in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 22, bl. 1 v.

De oudste wettelijke bepalingen stammen eveneens uit de 14de eeuw. — Costumen van Antwerpen van 1570 en latere redacties (1582, titel 55: van wisselbrieven; 11 artikels).

Het wisselverkeer concentreert zich in handen van de *campsores*, *cambiatores*, ook *bancherii*, en wordt bij voorkeur geleid over de jaarmarkten of missen. Vooral van belang waren in de 13de en 14de eeuw de missen van Champagne: nundinae Campaniae et Briae (zie boven, bl. 5). Daarnaast de mis van Beaucaire bij Nimes, later die van Lyon, ingesteld in 1419 en 1443. Aldaar sedert 1462 vier jaarlijksche wisselmessen. Stichting van de wisselmis te Besançon in 1537, eerst verlegd naar Piacenza in 1597, later naar Novi in 1648.

Inrichting der wisselmessen. Wijze van verrekening (scontreeren). De wissels, op de mis getrokken, werden in rekenmunt (scutus marcharum, scudo di marche) gesteld. Cambium de reditu nundinarum, cambio de ritorno of cambio ex nundinis.

Onderscheiding tusschen cambia feriarum, nundinalia of regularia en cambia non nundinalia, platearum of irregularia.

Invloed van het woekerdogma. Als cambium reale, cambium verum, werd beschouwd het cambium de loco in locum. De oorkonde daarover is de wisselbrief. Het cambium siccum of obliquum (de wissel zonder werkelijk plaatsverschil) werd in 1570 door Paus Pius V veroordeeld.

Niet-betaling van den wissel gaf aanleiding tot het trekken van een retour- of ricorsa-wissel. Het *recambium*; *cambio con la ricorsa*.

De valuta-clausule: oorspronkelijk werd de ontvangen tegenwaarde gespecificeerd; later komen de uitdrukkingen *per la valuta habita*, *pro valuta habita*, *pro totidem cambiatis*, *per la valuta intesa*, *conti a noi*, in gebruik; in de 17de eeuw ook de vermelding van tegenwaarde in goederen.

De acceptatie geschiedde oorspronkelijk mondeling; aldus op de missen. Eene schriftelijke verklaring omtrent de al of

niet acceptatie wordt gevorderd door Barcelona, keur v. 1394; Lucca, stat. de' merc., II, 26 (1376); Florence, stat. della merc., II, 13 (1393).

Opvatting van het z.g.n. wisselcontract als koop en verkoop van afwezig (elders voorhanden) geld met ter plaatse voorhanden geld: *emptio venditio pecuniae absentis pro praesenti*.

Het moderne wisselrecht is ontstaan, toen de vierpersonenwissel plaats maakte voor den wissel met orderclausule en de gewoonte ontstond, meer dan eens te endosseeren. Zie boven bl. 196.

Oud-Vaderlandsch recht. Opgave van bronnen bij DE WAL, Handelsregt, dl. 1, n°. 264.

B. Literatuur en algemeene beschouwingen.

Literatuur. — Speciale werken over wisselrecht:

THOMAS DE VIO, de cambiis, 1499, in *Tractatus tractatum universi juris*, dl. 6. — S. SCACCIA, de commerciis et cambio, 1618. — RAPHAEL DE TURREI, tractatus de cambiis, 1641. — J. SAVARY, le parfait négociant, 2 dl. 1675. — J. DUPUIS DE LA SERRA, l'art des lettres de change etc., 1693. — G. L. M. CASAREGIS, cambista istruito, 1723. — R. J. POTHIER, traité du contrat de change, 1763. — J. PHOONSEN, Wisselstijl tot Amsterdam, 1677, en I. LE LONG, Vervolg van de Wisselstijl tot Amsterdam, 1729. — J. G. HEINECCIUS, Elementa juris cambialis, 1742. — VISSERING, het wisselregt der XIX^{de} eeuw, 1850. — ZUBLI, het Nederlandsche wisselregt, 1851. — N. K. F. LAND, beginselen van het hedendaagsche wisselrecht, 1881. — NOUGUIER, des lettres de change et des effets de commerce, 4de dr., 1875. — EINERT, das Wechselrecht nach dem Bedürfniss d. Wechselgeschäfts im 19. Jahrh., 1839. — LIEBE, die ADWord. mit Einleitung, 1848. — KUNTZE, Deutsches Wechselr., 1862. — RENAUD, Lehrbuch des allg. Dt. Wechselrechts, 3de dr. 1868. — THÖL, das Wechselrecht, 4de dr. 1878. — KUNTZE-BRACHMANN, das Wechselrecht (ENDEMANN's Handbuch des Handels-, See- u. Wechselrechts, dl. 4), 1884. — H. O. LEHMANN, Lehrbuch des deutschen Wechselrechts, 1886. — C. S. GRÜNHUT, Wechselrecht, 2 dl. 1897. — C. WIELAND, der Wechsel und seine civilrechtlichen Grundlagen, 1901. — Kommentaren op de Allg. Dt. Word. van W. BERNSTEIN, 1898; REHBEIN, 7de dr. 1904, en H. STAUB, 5de dr.

1907, door J. en M. STRANZ. — R. v. CANSTEIN, das Wechselrecht Österreichs, 1903. — K. ADLER, das österreichische Wechselrecht, 1904. — GALLAVRESI, la cambiale nel nuovo codice, 1883. — A. MARGHERI, la cambiale, 5de dr. 1890. — SUPINO, la cambiale e l'assegno bancario, 2de dr. 1903. — VIDARI, la cambiale, gli ordini in derrate e l'assegno bancario, 1885. — R. CALAMANDREI, la cambiale, 3de dr. 1901. — CHITTY, on bills of exchange and promissory notes, 11de dr. 1878. — M. B. en W. J. B. BYLES, the law of bills of exchange, promissory notes, banknotes and cheques, 16^{le} dr. 1899. — M. D. CHALMERS, a digest of the law of bills of exchange, prom. notes, cheques and negotiable securities, 6de dr. 1903. — J. C. W. EVENBLIJ, de Engelsche wisselwet, Prft. 1908. — Verklaringen van *the Negotiable Instruments Law* door J. J. CRAWFORD (2de dr. 1902), J. W. DANIEL en C. A. DOUGLASS (1903), J. W. EATON en F. B. GILBERT (1903), en R. E. BUNKER (1905). — Zie voorts hierboven, bl. 198, i. h. b. de werken van RANDOLPH en DANIEL.

Wetgeving.

Men onderscheide drie groepen :

A. De Fransche groep met den Code de commerce van 1808 als moederrecht. Hiertoe behooren Frankrijk, Nederland, België (wet v. 20 Mei 1872), beide met vele afwijkingen, Spanje, Polen, Rumenië, Griekenland, Turkije, Egypte en de rijken van Centraal- en Zuid-Amerika.

B. De Duitsche groep, met de Allg. DWOrd. van 1848 als moederrecht, omvattende Duitschland, Oostenrijk, Hongarije, Zweden, Noorwegen, Denemarken, Zwitserland, Italië en Portugal. Hiertoe behooren bovendien het Russische ontwerp van eene wisselwet van 1883 en het Nederlandsche ontwerp van eene wet op het „Handelspapier” (wissel, promesse, assignatie en cheque) van 1886.

C. De Engelsch-Amerikaansche groep, omvattende Groot-Brittannië, Ierland, de meeste Engelsche koloniën en bezittingen en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika (de „Negotiable Instruments Law” was in 1907 in 28 Staten ingevoerd).

Waarde dezer indeeling.

De leer van het „contrat de change”. Verband met de vroegere opvatting van de wisselovereenkomst als koop en

verkoop van elders voorhanden geld. Invloed van het woekerdogma op het vereischte van *distantia loci* en van de *valuta-clausule*. POTHIER's *Traité du contrat de change*. Het *contrat de change* „est un contrat par lequel je vous donne ou je m'oblige à vous donner une certaine somme en certain lieu, pour et en échange d'une somme d'argent que vous vous obligez de me faire compter dans un autre lieu” (n°. 2, verg. ook n°. 51). De wissel het bewijsstuk en het middel tot uitvoering dier overeenkomst, daarom de geldigheid en de kracht van den wissel afhankelijk van de realiteit dier overeenkomst, van het tusschen trekker en nemer verhandelde.

Deze leer de grondslag van den Code de commerce. Plaatsverschil, *valuta-clausule*, art. 112 Code de comm., de leer der „provision” (fondsbezorging) en in verband daarmede de behandeling der *effets de complaisance*.

Verzet van EINERT en van zijne navolgers tegen deze leer. Zij leggen den klemtoon op de verplichting van den trekker om in te staan voor de betaling van den wissel door den betrokkene, en leiden deze verplichting af uit eene formeele of abstracte betalingsbelofte. Hunne theoretische beschouwingen hebben geleid tot een eenzijdig formalisme. De wissel aan sacramenteele woorden gebonden, en de verbintenissen uit den wissel beschouwd als onafhankelijk van het tusschen de partijen verhandelde, niet alleen tegenover derden, maar ook tusschen hen die onmiddellijk met elkander handelden.

De klemtoon moet vallen op de belangen der derde houders te goeder trouw. Alleen wat hen betreft mag het rechtsgevolg van den wissel niet afhangen van feiten, waarvan uit den wissel zelf niet blijkt. De onderlinge rechten en verplichtingen der overige bij den wissel betrokken partijen behooren te worden beheerscht door de aan hunne wisselhandelingen ten grondslag liggende verhoudingen en transacties.

Het Engelsch-Amerikaansche recht staat op dezen grondslag: alleen het recht van den holder in *due course* wordt bepaald nitsluitend door den wissel.

De rechtspraak en doctrine in Frankrijk en Duitschland bewegen zich in dezelfde richting. Zie voor Frankrijk LYON-CAEN en RENAULT, *Traité*, 4de dr., dl. 4, nos. 130 v. (verweermiddelen welke al of niet tegen den derde-houder kunnen worden aangevoerd), nos. 168bis en 537 v. (fondsbezorging en effets de complaisance), n°. 478 (verdichte wissels, art. 112 Code de comm.). Het vereischte van het plaatsverschil is afgeschaft door de wet van 7 Juni 1894, wijzigende artt. 110, 112 en 632 Code de comm. — Voor de Duitsche rechtspraak zie STAUB, *Kommentaar*, op art. 82 W. O., §§ 3 v., 33 v., 47; — WIELAND, bl. 57 v., 124 v.

De verplichting van den trekker, ook jegens derde-houders van den wissel voor de betaling daarvan in te staan, vindt haar grond in de door den trekker door middel der order-clausule in het leven geroepen vatbaarheid van den wissel voor overdracht onder bezwarenden titel, in de verhandelbaarheid van den wissel. De waarde-erkenning heeft dientengevolge haar belang als geldigheidsvereischte voor den wissel verloren. Daar ook het vereischte van plaatsverschil sedert het prijsgeven der vroegere bepalingen tegen den woecker reden van bestaan niet meer heeft, ligt de beteekenis des wissels uitsluitend in zijne verhandelbaarheid.

De wissel is de betalingsopdracht of aanwijzing ten behoeve van een vervangbaar gestelden persoon. Er is geen reden, nevens den wissel andere aan order gestelde betalingsopdrachten, onder den naam van „assignatie” of „cheque”, te onderscheiden. Ten onzent althans bestaat tusschen den wissel en de assignatie aan order, wat de verkeersfunctie betreft, niet verschil. Aanneming van de „wissel”-clausule (Duitschland, Italië) is daarom verwerpelijk.

Verg. een turbe van tien Amsterdamsche bankiers, dd. Aug. 1869, bij J. G. PHILIPPI, *accreditiven*, Prft. 1873, bl. 47.

In Frankrijk, België en Engeland is de onderscheiding tusschen den wissel en de assignatie aan order niet bekend. „*La lettre de change ou mandat à ordre*”: België, art. 1 (wet v. 1872). Het Schw. Obl. Recht, artt. 839 en 841, stelt beide gelijk, behoudens de bepalingen omtrent regres wegens non-acceptatie.

Zie over de geldigheidsvereischten voor den wissel: J. A. F. GEISWEIT v. D. NETTEN, *de cheque*, Prft. 1892, bl. 72 v.

Het Wetboek van Koophandel staat onder den invloed van de leer van het contrat de change, met gewichtige concessies aan de praktijk. Verg. art. 102 al. 2 K. met art. 112 C. d. e.: zie voorts art. 111 K. en de bepalingen omtrent het onvolledig endossement. De regeling der assignatie is mislukt. De assignatie aan order is geworden een onvolkomen wissel, zij behoorde met dezen te zijn gelijkgesteld.

Het ontwerp 1886 bevat een al te getrouwe navolging van de Deutsche wet. Critiek van dit ontwerp.

C. Vorm en inhoud van den wissel.

AMSTERDAM, 1 Febr. 1889.

Goed voor f 100—

Tegen vertoon dezès (of: drie maanden na dato, of: 1 Mei e. k.), gelieve UE. te betalen (tegen dezen prima wisselbrief) aan den heer A. of order (of: aan de order van den heer A.) de somma van honderd gulden Ned. Crt., waarde genoten (of: in rekening), en stelt op rekening in gevolge advies.

Den heer B. te Rotterdam.

C.

Een wissel is naar Nederlandsch recht eene schriftelijke betalingsopdracht van den in art. 100 W. v. K. j^{is}. artt. 101 en 111 aangeduiden inhoud: d. w. z. de schriftelijke opdracht tot betaling van een aangegeven geldsom, in eene andere plaats, aan een aangewezen persoon of diens order, of aan de order van den ondertekenaar, op of na zicht, of op een bepaalden tijd.

De aan het stuk gegeven naam (wissel, assignatie, cheque, enz.) is onverschillig. Anders KIST, bl. 311.

Wissel: traite of lettre de change of mandat à ordre, Tratte of Wechsel, bill of exchange, cambiale.

Trekker, nemer: de in den wissel aangewezen persoon aan wien of aan wiens order de betaling moet geschieden (in de artt. 104 en 105: de valuta-gever), houder, betrokkene, acceptant.

De persoon aan wien betaald moet worden, kan al of niet

door middel van de order-clausule vervangbaar gesteld worden: nemer, nemer of order, order van den nemer, order van den trekker. Art. 105 K.

Volgens den Code de commerce is alleen de betalingsopdracht, voorzien van de order-clausule, een wissel, daarentegen volgens de Duitse, Zwitserse, Scandinavische, Italiaansche en Engelsche wetten óók de opdracht tot betaling aan een bepaalden persoon en is deze vatbaar voor overdracht door endossement, tenzij de verhandelbaarheid is uitgesloten. De clausule niet aan order en de wissel-clausule.

Sect. 3 v. d. Bills of Exchange Act: „a bill of exchange is an unconditional order in writing, addressed by one person to another, signed by the person giving it, requiring the person to whom it is addressed to pay on demand, or at a fixed or determinable future time, a sum certain in money to or to the order of a specified person, or to bearer”.

Amerikaansch recht: DANIEL §§ 27, 104—107: „If the bill be payable to Charles only, it is not negotiable; but if payable to C. or order, he may indorse it”. Evenzoo § 20 jº. § 27 Negotiable Instruments Law.

De wissel aan toonder is in Nederland, Duitschland, Scandinavië, Zwitserland en Italië niet toegelaten. De Engelsche wet noemt uitdrukkelijk den wissel „payable to bearer”.

Het plaatsverschil is een vereischte voor de geldigheid van den wissel. Ontbreekt het, het stuk is eene assignatie, onverschillig den daaraan gegeven naam.

De meeste vreemde wetgevingen hebben dit vereischte losgelaten, ook België en Frankrijk (wet van 7 Juni 1894).

„Eene daarin uitgedrukte geldsom” (art. 100); eene opdracht tot betaling (levering) van waren, zooals de order-brief, is geen wissel.

Het beding van rente is niet uitgesloten.

LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4, nº. 80. — Anders DIEPHUIS, dl. 1, bl. 16.

„Op of na zicht, of op een bepaalden tijd”: zie hieronder bl. 264 v.

De waarde-erkenning (valuta-clausule). Zij ziet op de

verhouding tusschen trekker en nemer. Vermeldingen in den wissel, slaande op de verhouding tusschen trekker en betrokkene, bevatten niet een waarde-erkenning in den zin der wet.

H. R. 2 Maart 1841, ZUBLI, bl. 55. — Rb. Rotterdam 8 Nov. 1890, M. v. H. 1892 bl. 15 („het zal UEd. valideeren in rekening”). — Rb. Amsterdam 29 Mrt. 1895, M. v. H. 1895 bl. 260 („het zal UEd. valideeren”). — Anders ten onrechte Rb. Assen 19 Jan. 1880, W. n°. 4774 („het zal UEd. (den betrokkene) valideeren voor geleverd glaswerk volgens rekening dd. 16 Juli j.l.”). — Zie ook Rb. Groningen 22 Oct. 1897, P. v. J. 1897 n°. 92.

De waarde-erkenning behoort niet tot de geldigheidsvereischen van den wissel. Zij kan niet voorkomen in den wissel aan eigen order (art. 101a) en in den inkasso-wissel (art. 111). Deze onderscheidt zich, tenzij door den aan het stuk gegeven naam, niet van de assignatie elders betaalbaar. Clausule: „waarde ter inkasseering”.

Wissel aan eigen order: waarde-erkenning is bij dezen wissel niet mogelijk: Rb. Amsterdam 10 Febr. 1881, W. n°. 4691, bev. Hof Amsterdam 18 Mrt. 1882, R. B. 1884 B bl. 218; — Hof Arnhem 23 Jan. 1901, W. n°. 7624; — althans voor zijne geldigheid niet noodig: Rb. Arnhem 29 Oct. 1900, W. n°. 7548. — „Waarde in mij zelve” is zinledig: Hof den Haag 18 Nov. 1901, W. n°. 7732; — anders ten onrechte Rb. Leeuwarden 19 Oct. 1882, R. B. 1884 B bl. 218.

Inkasso-wissel. De wissel zonder waarde-erkenning valt onder art. 111, zie VOORDUIN, dl. 8, bl. 495 v., aant. XVIII en XIX. — Aldus ook Rb. Rotterdam 24 Juni 1850, W. n°. 1191; Hof Zd. Holland 30 Dec. 1850, t. z. p., en H. R. 14 Nov. 1851, W. n°. 1282. — H. H. A. SLUIS, art. 111 W. v. K., Prft. 1892. — Waarde-erkenning is bij een inkasso-wissel niet mogelijk: Rb. Rotterdam 8 Nov. 1890, en Hof den Haag 16 Nov. 1891, M. v. H. 1892 bl. 13, W. n°. 6130. — Rb. Almeloo 10 Juni 1857, W. n°. 2017, beschouwde een „wissel” zonder waarde-erkenning als assignatie.

Ten onrechte wordt de waarde-erkenning verlangd: in den wissel aan eigen order door H. J. M. DE VRIES, de wissel en de assignatie aan eigen order, Prft. 1894, bl. 18 v.; — in den inkasso-wissel door POLAK DANIELS, in Themis 1852, bl. 92 v.; ZUBLI, in Nw. Bijdr. 1858, bl. 55 v.; — in beide door LAND, wisselrecht, bl. 85 v.; — J. LUDEN, het onvolledige en het procura-endossement, Prft. 1879; —

M. L. VAN GOUDOEVER, de incasso-wissel, in W. v. Pr. N. en Reg. n°. 1682.

Als een der vereischten van art. 100 (plaatsverschil, uitgedrukte geldsom, bepaalde tijd van betaling) ontbreekt, is het stuk niet een wissel, doch wèl, indien het aan order is gesteld, endossabel. Het geldt, mits het voldoet aan de vereischten van art. 210 K., als assignatie.

Verg. art. 3 Ontw. 1822 (VOORDUIN, dl. 8, bl. 418). — Een door den acceptant in een andere plaats betaalbaar gestelde wissel zonder plaatsverschil werd door Rb. Rotterdam 5 Apr. 1871 als assignatie, door Hof Zd. Holland 20 Nov. 1871 als wissel beschouwd; M. v. H. 1872 bl. 6 v., W. nos. 3367 en 3421. — Rb. Dordrecht 30 Juni 1882, N. M. v. H. dl. 1 bl. 352 (prima-wissel zonder plaats-verschil, als assignatie beschouwd).

Gevolgen van verdichting van naam of woonplaats, plaats van trekking of van betaling, art 102 al. 1 K. De regeering verdedigde in 1826 het voorschrift op grond van de bepalingen omtrent den lijfswang (VOORDUIN, dl. 8, bl. 506). Het verdichte stuk zal, aan order gesteld, indien het voldoet aan de vereischten van art. 208 K., gelden als orderbiljet. Overigens valt te letten op de artt. 1372 en 1915 B. W.

Bepaling van al. 2 van art. 102. Tegen degenen die, onbekend met de verdichting, het stuk verkregen, kan deze niet worden tegengeworpen, ook niet door hen die zelf te goeder trouw hebben verkregen.

Aldus KIST, dl. 2, bl. 76 v.; DIEPHUIS, dl. 1, bl. 286. — Anders ZUBLI, bl. 194 v.; LAND, Wisselrecht, § 37; A. LOUDON, verdichte wissels, Prft. 1880.

Wetboek 1830, art. 3 titel van wissels, bepaalde dat de verdichting ook aan derden kan worden tegengeworpen. Daarentegen het ontwerp van 20 Maart 1834: „zij hebben alleen kracht van wisselbrieven ten aanzien van degenen die geene kennis van de verdichting hebben gedragen”. Verg. VOORDUIN, dl. 8, bl. 503 v., i. h. b. aant. X en XVI, bl. 510 en 512.

LYON-CAEN en RENAULT, traité, 4de dr., dl. 4, nos. 473 v.

De gedomicilieerde wissel. Art. 101 b K.: de wissel „getrokken op zekeren persoon en betaalbaar aan de woonplaats van eenen derde”.

De domicilieering kan zijn betaalbaarstelling in een andere plaats dan waar de betrokkene woont of bij (ten huize van) een ander dan den betrokkene, al is het in dezelfde plaats waar deze woont; zie artt. 117 en 180 al. 2 K.

De wissel voor rekening van een derde, art. 101 c K. Clausule: „te betalen, voor rekening van D., aan” enz.; „’t zal UEd. valideeren volgens advies van den heer D.”; „en stelt op rekening van den heer D. volgens advies”.

De mededeeling is gericht tot den betrokkene. Tegenover den nemer en diens order verbindt de trekker zich zelf, niet den derde, al wordt diens naam in den wissel genoemd (art. 106 K.), behoudens de bepaling van art. 200 K.; tegenover den betrokkene verbindt hij den derde, niet zich zelf, tenzij hij den naam van den derde noch in den wissel noch in den adviesbrief noemt, art. 143 K.

LYON-CAEN en RENAULT, traité, 4de dr., dl. 4, nos. 92 v.

D. Wissel-exemplaren.

A. S. VAN NIEROP, de inrichting van wissel-exemplaren, 1861; — De vermenigvuldigde wissel (clausula cassatoria), 1862.

Artt. 103 en 104 K.

Rb. Amsterdam 16 Mrt. 1860, W. n°. 2160, bev. Hof Nd. Holland 7 Mrt. 1861, W. n°. 2253, cass. verw. H. R. 6 Juni 1862, W. n°. 2385.

„Welke alle voor eenen en een voor allen gelden”; toch kan alleen op de prima geldig betaald worden, tenzij in de 2^a, 3^a enz. de clausula cassatoria voorkomt: art. 160 K. De praktijk kent de clausule ook op de prima (op de prima: „de tweede onbetaald zijnde”; op de secunda: „de eerste niet”).

Artt. 161 en 162 K. Clausule: „de geaccepteerde prima bij N.N.” of „de prima bij N.N. om te accepteren”. De houder is verplicht de geaccepteerde prima op te halen en daarop betaling te vragen, c. q. protest van niet-uitlevering te doen opmaken. Rb. Amsterdam 17 Juli 1855, W. n°. 1665, bev. door Hof Nd. Holland 10 April 1856, W. n°. 1748.

E. Verhouding tusschen trekker en nemer.

Het zoogenaamde pactum de cambiando in tegenstelling van het pactum cambii.

Beteekenis der waarde-erkenning. Zij is eene verklaring des trekkers omtrent de verhouding tusschen hem en den nemer, te kennen gevende, dat de nemer den wissel onder bezwarenden titel heeft verkregen (in de terminologie van de wet: „den eigendom des wisselbriefs” heeft verkregen), mitsdien den wissel houdt voor eigen rekening, niet voor rekening van den trekker als diens lasthebber.

Ten onrechte wordt de waarde-erkenning eene bloote formaliteit genoemd door KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 13, 67 v.; — LAND, Wisselrecht, bl. 83 v.; — H. R. 8 Dec. 1882, W. n°. 4849, overigens terecht beslissende, dat de erkenning van waarde in rekening niet bewijst, dat de waarde niet is voldaan; — Rb. Assen 19 Jan. 1880, W. n°. 4774.

In de afgifte van den wissel onder bezwarenden titel, blijkende uit de waarde-erkenning, vindt de verplichting des trekkers in te staan voor de betaling van den wissel, haar grond. Overigens wordt de verhouding tusschen trekker en nemer geheel beheerscht door het tusschen hen verhandelde, waarop de trekker, aangesproken wordende, steeds een beroep kan doen.

Zie voor literatuur en rechtspraak: hierboven bl. 216 v.

Naar oud-vaderlandsch recht moest de nemer, den trekker aansprekende, van elders bewijs leveren van de voldoening der waarde. Aldus turbe van kooplieden te Amsterdam 29 Jan. 1689, bij BARELS, Advysen, dl. 2 n°. 3.

Ontw. Wetb. v. Kph. v. 1809, art. 109: De nemer van een' wissel, ofschoon daarin eene erkenning van ontvangene waarde gevonden wordt, is tot bewijs zijner voldoening, ten aanzien van den trekker, verplicht, bovendien eene afzonderlijke quitantie van den trekker te nemen, of door afschrijving in banco, of door andere voldoende bewijzen, te doen blijken, dat die waarde wezenlijk door hem voldaan is.

Ontw. Wetb. v. Kph. v. 1822, titel van wisselbrieven enz., art. 19: De nemer van een' wisselbrief, ofschoon daarin eene erkenning van ontvangen of genoten waarde of van waarde in rekening

gevonden worde, gelijk ieder geëndosseerde, is tot bewijs zijner voldoening, ten aanzien van ieder' respectieven cedent, verplicht, bovendien, door *afzonderlijk bewijs*, van de voldoening der waarde voor den wisselbrief te doen blijken, wanneer deswege tusschen den cedent en zijnen onmiddellijken opvolger verschil ontstaat; ten ware, behalve de erkenning van genoten waarde of van waarde in rekening, daarenboven in den wissel of het endossement nog gesteld is, dat de waarde in gereed geld, in koopmanschappen of op eene andere daarbij bepaalde wijze voldaan is, — in welk geval zoodanige erkenning, ook tusschen den cedent en zijnen onmiddellijken opvolger, tot volledige kwitantie verstrekt, onverminderd nochtans de uitzondering bij het tweede gedeelte van artikel 6 van deze wet voorkomende.

In het ontwerp 1825 werd deze bepaling niet overgenomen „omdat dezelve *in den eigenlijken zin* niet behoort tot de materie *der wisselbrieven*, maar veeleer tot die *van het bewijs*”. Verg. VOORDUIN, dl. 8, bl. 497 v.

Hof Limburg 9 Nov. 1857, W. n°. 1926: de nemer van een wissel met erkenning van waarde in rekening, den trekker aansprekende, moet bewijzen, dat deze hem het bedrag van den wissel in rekening verschuldigd is. — Anders o. a. Rb. den Haag 14 Dec. 1875, W. n°. 3949, bev. Hof den Haag 3 Mei 1876, W. n°. 3986.

Wat betreft derde houders gelden de regels, hierboven bl. 212 v. uiteengezet.

De Engelsche wisselwet gaat uit van de afgifte van den wissel onder bezwarenden titel als van het normale geval; zij onderstelt de afgifte onder dien titel. Ook als de waarde-erkenning ontbreekt, heeft de trekker, door den nemer aangesproken wordende, te bewijzen dat de afgifte niet onder bezwarenden titel is geschied (Bills of Exch. Act § 3 al. 4; CHALMERS, 4de dr., bl. 14). De Duitsche wet wordt door de rechtspraak op dezelfde wijze gehanteerd (Verg. WIELAND, der Wechsel und seine civilr. Grundlagen, bl. 129 v.).

Verplichtingen van den trekker: 1°. hij staat in, niet alleen voor de betaling, maar ook voor de acceptatie van den wissel (rembours), artt. 186 en 177 K; 2°. hij moet zorg dragen, dat de betrokkene ten vervalddage het noodige fonds tot betaling in handen hebbe, artt. 106 en 107 K.

Gevolgen van het verzuim van fondsbezorging in geval: *a.* van te laat gedaan protest van non-betaling eens geaccepteerden wissels, art. 108; *b.* van te laat gedaan protest van non-betaling eens niet-geaccepteerden wissels, art. 109; *c.* van te late aanbieding ter acceptatie van een nà-zicht-wissel of te late aanbieding ter betaling van een zicht-wissel, art. 116 al. 1.

Art. 110 K. Het fonds blijft eigendom van den trekker, ook nà acceptatie door den betrokkene: art. 242 K., behoudens het geval van faillissement des trekkers, art. 110 al. 3. De houder heeft niet recht op het fonds.

Zie VOORDUIN, dl. 8, op artt. 108—110, bl. 531—558. — Evenzoo de oudere Fransche schrijvers: DUPUIS DE LA SERRA, chap. 9, n°. 22; POTHIER, nos. 58 en 96; ook DELAMARRE en LEPOITVIN, dl. 5, nos. 258—294.

De heerschende meening in Frankrijk beschouwt tegenwoordig den houder als eigenaar van het fonds (provision). De wissel onderstelt fonds; de trekker wordt geacht door de uitgifte van den wissel zijne rechten op dit fonds (zijne rechten tegen den betrokkene) aan den nemer over te dragen.

LYON-CAEN en RENAULT, 4de dr., dl. 4, nos. 177 v.: „La théorie admise par la jurisprudence peut se formuler ainsi: le porteur a sur la provision un droit exclusif, auquel ne peuvent porter atteinte ni des saisies-arrêts pratiquées par des créanciers du tireur, ni la survenance de la faillite de ce dernier, ni la création ultérieure d'autres lettres de change”.

Praktische beteekenis van de Fransche opvatting bij faillissement van den trekker. De houder van een niet-geaccepteerden wissel kan de rechten van den trekker tegen den betrokkene uitoefenen.

In België en Schotland is het recht van den houder uitdrukkelijk erkend.

België, wet v. 20 Mei 1872, art. 6: „Le porteur a, vis-à-vis des créanciers du tireur, un droit exclusif à la provision qui existe entre les mains du tiré, lors de l'exigibilité de la traite, sans préjudice à l'application de l'art. 445 de ce code.”

Bills of exchange Act, 1882, Vict. 45/46, c. 61, sect. 53 al. 2:

„In Scotland, where the drawee of a bill has in his hands funds available for the payment thereof, the bill operates as an assign-

ment of the sum for which it is drawn in favour of the holder, from the time when the bill is presented to the drawee”.

In Amerika bestaat verschil van meening, zie DANIEL en DOUGLASS, the elements of the law of negotiable instruments, §§ 10 v.

Over de vraag, welk stelsel de voorkeur verdient, wordt verschillend geoordeeld.

Zie de Handelingen van het Congrès international de droit commercial te Brussel in 1888. — LYON-CAEN en RENAULT, t. a. p., n°. 188. — THALLER, in Bulletin de la Société de législation comparée, dl. 29, bl. 800.

Verg. ook A. C. MULDER, de rechten van den voorschotgever op aan zijn order afgegeven incasso's, Prft. 1888.

Complaisance-papier.

Men verstaat onder complaisance-papier wissels en orderbiljetten, waaraan een werkelijke handelsbetrekking niet ten grondslag ligt, doch welke slechts dienen om een der daarbij betrokken partijen door diskontteering aan geld te helpen. Er is geen reden deze papieren als ongeldig of de daartoe betrekkelijke afspraken als ongeoorloofd te beschouwen. Aan het feit, dat het stuk complaisance-papier is, kan tegen derde verkrijgers, ook al waren dezen bij de verkrijging daarmede bekend, een verweer niet worden ontleend. Zie hierboven bl. 212 v.

In Frankrijk hebben de *effets de complaisance* tot vele contro-versen aanleiding gegeven. Zie DRAMARD, traité des effets de complaisance, 1880. — LYON-CAEN en RENAULT, 4de dr., dl. 4, nos. 537 v. — J. HÉMARD, des effets de complaisance, th. Paris, 1900. — DEMONT, des effets de complaisance, th. Lille, 1901. — J. PERROUD, les effets de complaisance, in Ann. de dr. comm. 1905, bl. 1 v.

Wissel aan eigen order.

De wissel aan eigen order is een opdracht om te betalen, niet aan den trekker, maar „aan de order van den trekker”. De eerste geëndosseerde heeft dezelfde positie als de nemer bij den wissel, betaalbaar aan een genoemden persoon of order. Als het eerste endossement onvolledig is, valt de wissel aan eigen order, als inkasso-wissel, onder art. 111.

De trekker mag niet als nemer of houder beschouwd worden. Tegen den acceptant heeft hij alleen de vordering, bedoeld in art. 148, niet die genoemd in art. 144.

Aldus: Rb. Amsterdam 22 Mrt. 1877, W. n°. 4110; 18 Mei 1888, P. v. J. 1888 n°. 96; 23 Dec. 1891, M. v. H. 1892 bl. 255. — Hof den Haag 16 April 1894, bev. Rb. Rotterdam 6 Dec. 1893, W. n°. 6499. — Rb. Alkmaar 10 Mei 1894, W. n°. 6510. — Kgt. n°. 3 Amsterdam 16 Juli 1896, W. n°. 6839. — Verg. DIEPHUIS, dl. 1, bl. 164; LAND, bl. 14 en 139; HAMAKER, in Wbl. v. Pr. Not. en Reg. n°. 1826. — LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 4, n°. 88 v.

In anderen zin: Hof Zd. Holland 20 Nov. 1871, W. n°. 3421. — Rb. Zierikzee 10 Apr. 1883, W. n°. 4898. — Rb. Maastricht 10 Jan. 1889, W. n°. 5670; — 19 Maart 1891, W. n°. 6018. — H. R. 13 Dec. 1894, W. n°. 6602, vern. Hof den Haag, b. a. — Rb. Amsterdam 6 Mrt. 1896, W. n°. 6864. — Rb. Groningen 29 Mei 1896, W. n°. 6985. — Hof Amsterdam 13 Juni 1901, vern. Rb. Amsterdam 8 Febr. 1901, W. n°. 7659. — Rb. Rotterdam 16 Dec. 1901, P. v. J. 1902 n°. 139. — Hof den Bosch 4 Mrt. 1902, W. n°. 7748. — H. R. 8 Jan. 1904, W. n°. 8015, bev. Hof den Bosch 26 Mei 1903, W. n°. 7937 (vordering tegen den avalgever voor den acceptant). — KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 84 v.

Inkasso-wissel, art. 111 K.

De nemer heeft de positie van een lasthebber, met bevoegdheid den wissel onder bezwarenden titel over te dragen. Of hij van den acceptant betaling in rechte kan vorderen laat de wet onbeslist; in geen geval kan hij vorderen in eigen naam. Derde houders krachtens volledig endossement hebben dezelfde positie als bij den wissel met waarde-erkenning. De nemer kan den trekker tot rembours aanspreken, als hij bewijst den wissel onder bezwarenden titel te hebben verkregen.

De trekker is *niet* tot rembours gehouden jegens den nemer, wel jegens latere volledig geëndosseerden. Verg. VOORDUIN, op het art.

In dezen zin: Hof Zd. Holland 30 Dec. 1850, W. n°. 1191; — KIST, Themis 1851, bl. 599 v., en Handelsregt, t. a. p., bl. 81 v.; — H. H. A. SLUIS, b. a. Prft. — Anders: H. R. 14 Nov. 1851, W. n°. 1282 (de trekker is jegens latere geëndosseerden niet tot rembours gehouden); — POLAK DANIELS, Themis 1852, bl. 92 v.

Zie voorts J. LUDEN, het onvolledige en het procura-endossement, Prft. 1879, Hfdk. II.

Schuldvernieuwing door wissels.

W. M. D'ABLAING, de zoogenaamde schuldvernieuwing door wissels, Prft. 1877. — J. C. HEYNING, over hypotheek ter verzekering eener vordering uit papier aan order, Prft. 1886. — THALLER, de la manière pratique et commerciale de comprendre les recours de change, in Ann. de dr. comm. 1891, II bl. 265 v.; 1892, II bl. 1 v. — J. AUBIN, de l'influence de la création et de la transmission de billets à ordre ou de lettres de change sur les rapports juridiques antérieurs existant entre les parties, in Ann. de dr. comm. 1899, bl. 294 v.

De vraag, of schuldvernieuwing plaats heeft, kan worden opgeworpen 1°. als een schuldenaar, als trekker of endossant, voor het bedrag dat hij schuldig is, een wissel of assignatie geeft aan zijn schuldeischer, als nemer of geëndosseerde; 2°. als een schuldenaar een op hem door zijn schuldeischer getrokken wissel of assignatie accepteert; 3°. als hij voor de schuld eene promesse (acceptatie) afgeeft.

Van schuldvernieuwing gaat uit art. 236 K., van het voortbestaan der oorspronkelijke schuld art. 148 K. Zie VOORDUIN, dl. 9, bl. 52 v.; dl. 8, bl. 616.

Praktisch belang der vraag. Economische beteekenis van het afgeven van een wissel, assignatie of promesse voor het bedrag eener bestaande schuld, en van bedingen bij een koopovereenkomst als „accept 3 maanden of contant met 4°/₁₀ korting” en soortgelijke.

Schuldvernieuwing aan te nemen beantwoordt niet aan de bedoeling van partijen. Art. 1451 B. W. De schuldeischer kan zijne rechten uit de onderliggende transactie niet doen gelden, zoolang de vervaldag van den wissel of de promesse niet is verstreken. Indien de wissel of promesse op den vervaldag niet wordt betaald, kan hij, zoolang de schuldenaar daaruit door een derde houder kan worden aangesproken, zijne rechten uit de onderliggende transactie slechts doen gelden tegen zekerheidstelling wegens alle aanspraak van derden uit den wissel of de promesse (Zie Rb. Breda 26 Juni 1894, W. n°. 6557).

Is de schuldeischer zelf houder van den vervallen wissel of promesse, dan kan er samenloop van rechtsvorderingen zijn: v. BONEVAL FAURE, Procesrecht, dl. 1, 3de dr., bl. 263 v.; in elk geval moet het orderpapier worden teruggegeven.

Schuldvernieuwing wordt aangenomen door: KIST, dl. 2, 1ste dr., bl. 257 v., en, eenigszins gewijzigd, 2de dr., bl. 283 v.; — Hof Gelderland 15 Dec. 1869, W. n°. 3178; — Rb. Rotterdam 16 Mei 1873, M. v. H. 1873 bl. 175; — Rb. Leeuwarden 21 Febr. 1878, W. n°. 4294; — Rb. Amsterdam 2 Mei 1878, W. n°. 4265; — Hof den Bosch 4 Maart 1884, W. n°. 5110; — Rb. Amsterdam 23 April 1891, W. n°. 6049; — Rb. Maastricht 13 April 1899, W. n°. 7337; — Rb. Roermond 27 Juni 1901, W. n°. 7644; — Rb. Haarlem 12 Nov. 1901, W. n°. 7676, vern. Hof Amsterdam 26 Juni 1902, W. n°. 7814.

Anders: D'ABLAING, behoudens uitzondering bij acceptatie van een wissel of assignatie; — LAND, Wisselrecht, bl. 52 v. en 94 v., behoudens uitzondering bij acceptatie van een wissel en afgifte van een promesse; Verkl. Burg. Wetb., dl. 4, 2de dr., bl. 434 v.; — DIEPHUIS, Ned. Burg. R., dl. 10, bl. 633 v. — LYON-CAEN en RENAULT, t. a. p., nos. 85, 505bis. — C. S. GRÜNHUT, Wechselrecht, dl. 2, § 113. — Evenzoo oudere schrijvers: R. DE TURRI, de cambiis, l. qu. 17 n°. 39: „novatio non fit per subscriptionem litterarum cambii” etc.; — CASAREGIS: „litterae cambii semper intelliguntur datae pro solvendo non pro soluto”.

Acceptatie van een wissel is op zich zelf *niet* schuldvernieuwing: Rb. Gorinchem 31 Maart 1868, W. n°. 3012; — Hof Zd. Holland 13 Apr. 1874, W. n°. 3709, M. v. H. 1874 bl. 87; — Rb. Amsterdam 6 Febr. 1885, P. v. J. 1885 n°. 19*, bev. Hof Amsterdam 30 April 1886, P. v. J. 1886 n°. 25*, W. n°. 5325; — Rb. den Haag 12 Mrt. 1895, W. n°. 6683; — Hof den Haag 14 Mrt. 1899, M. v. H. 1900 bl. 175; — H. R. 16 Jan. 1903, W. n°. 7869, cass. verw. Hof den Bosch 4 Mrt. 1902, W. n°. 7748, vern. Rb. Roermond 27 Juni 1901, t. z. p.

Endosseering van een orderbiljet is op zich zelf *niet* schuldvernieuwing: Rb. Zutphen 9 Mei 1889, W. n°. 6076.

Afgifte van een promesse is op zich zelf *niet* schuldvernieuwing: Rb. Assen 28 Juni 1869, W. n°. 3248; — Rb. Arnhem 31 Jan. 1878, W. n°. 4277; — Hof Leeuwarden 23 Sept. 1878, W. n°. 4294; — Hof Amsterdam 19 Dec. 1884, W. n°. 5171, vern. Rb. Amsterdam 8 Nov. 1883, W. n°. 5010; — Rb. Rotterdam 26 Mei

1888, W. n°. 5604; — Rb. den Haag 4 Jan. 1889, W. n°. 5712; — Rb. Amsterdam 17 Apr. 1891, M. v. H. 1891 bl. 271; — Hof den Haag 6 Mei 1895, vern. Rb. den Haag 6 Juni 1893, P. v. J. 1895 n°. 69; — Rb. den Haag 19 Juni 1901, W. n°. 7644.

Verg. over de beteekenis van bedingen als „betaling op tweemaands accept”: Rb. Rotterdam 11 Juni 1892, W. n°. 6219; — „betaling door middel van te accepteeren 6 maands traites”: Hof Amsterdam 2 Nov. 1894, W. n°. 6602; — „twee maands-accept dato rekening of comptant met $\frac{3}{4}\%$ korting naar verkoopers keuze”: Rb. Rotterdam 10 Mei 1899, M. v. H. 1899 bl. 38 (geen schuldvernieuwing); — „betaling met 3 maands accept”: H. R. 8 Dec. 1899, W. n°. 7374 (betaling in kontanten kan niet worden gevorderd, ook niet na weigering een accept te geven en na verloop der drie maanden).

De remise van een wissel of assignatie en het afgeven van een orderbiljet kunnen, ingevolge overeenkomst van partijen, delging der bestaande schuld ten gevolge hebben. De bedoeling om te kwijten, onverschillig of de wissel, de assignatie of het orderbiljet betaald wordt, moet duidelijk blijken.

Rb. Amsterdam 30 Jan. 1868, W. n°. 3009, M. v. H. 1868 bl. 62. — Hof Leeuwarden 7 Mrt. 1883, vern. Rb. Assen 13 Febr. en 11 Juli 1882, W. n°. 4960 (rekening-courant-saldo, voldaan in vier acceptatiën). — Hof Amsterdam 26 Oct. 1894, W. n°. 6615. — Hof Arnhem 20 Nov. 1895, W. n°. 6779. — Rb. Zierikzee 12 Juli 1907, W. n°. 8622.

F. Endossement.

VELTMAN, endossement van wisselbrieven, Prft. 1861. — G. KIRBERGER, eenige vragen betreffende het endossement en de order-clausule, Prft. 1893.

De wissel *aan order* wordt overgedragen door endossement (aanwijzing van den nieuwen verkrijger op de rugzijde des wissels of op de *allonge*) en overgave.

Soorten van endossement: I. het volledige endossement, art. 134 K.

Voor mij aan den heer A. of order (aan de order van den heer A.). Waarde genoten (in rekening)

UTRECHT, 21 November 1889.

B.

Kracht van het endossement: het doet een beschikking over den wissel onder bezwarenden titel kennen en geldt als eigendomsoverdracht, art. 133 K. j^o. art. 136. De geëndosseerde verkrijgt mitsdien de positie van eigenaar van den wissel, van houder voor zich zelf, art. 133 K. Of hij werkelijk eigenaar wordt, hangt af van zijn overeenkomst met den endossant. Art. 1198*bis* B. W. In elk geval kan hij over den eigendom des wissels beschikken; verg. art. 135 al. 2 K.

Een volledig endossement alleen op naam (rekta-endossement), al of niet met de clausule „niet aan order”, belet verdere endosseering niet: DIEPHUIS, dl. 1, bl. 201 vlg.; KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 114; LAND, bl. 113.

Tusschen de partijen bij het endossement geldt altijd wat is overeengekomen. De endossant kan bijv. aan den geëndosseerde tegenwerpen, dat hij den wissel voor rekening van den geëndosseerde heeft gekocht, of dat deze zijn lasthebber of wel pandhouder is, en hem uit de lastgeving of de pandovereenkomst aanspreken.

Verz. v. casuspositiën enz. betr. den koophandel, 1793, 1ste st., nos. 3 en 7.

Hof Amsterdam 12 Mei 1905, M. v. H. 1905 bl. 145. — Zie ook H. R. 1 Dec. 1882, W. n°. 4845, vern. Hof den Bosch 15 Nov. 1881, W. n°. 4747, bev. Rb. den Bosch 8 Oct. 1880, W. n°. 4565; — Rb. Utrecht 13 Juni 1883, W. n°. 4929.

In geval van faillissement van den geëndosseerde kan de endossant den wissel opvorderen, indien deze ter inkasso is gegeven, zie art. 242 K.

De acceptant en andere wisselschuldenaren, door den geëndosseerde aangesproken wordende, kunnen dezer tegenwerpen, dat hij niet is eigenaar van den wissel en dus niet is schuldeischer, i. h. b. dat het endossement diende tot het geven van een inkasso-opdracht, en op dien grond den geëndosseerde de verweermiddelen tegenwerpen, die zij zouden kunnen doen gelden tegen den endossant, voor wiens rekening de geëndosseerde optreedt.

Zie hierboven bl. 214. — Rb. Amsterdam 16 Juli 1839 (ZUBBLI,

Nederl. Wisselregt, bl. 51): tegen den houder van den wissel krachtens endossement kan het bewijs worden geleverd, dat hij niet eigenaar is. — Rb. Utrecht 19 Mrt. 1841, W. n°. 186: de eed, dat de houder voor zich zelf en niet voor den trekker-endossant opkomt, toegelaten. — Zie ook Rb. Maastricht 30 Mei 1895, W. n°. 6885.

In anderen zin: Rb. Maastricht 19 Mrt. 1864, M. v. H. 1864 bl. 170. — Rb. Amsterdam 28 Juni 1883, P. v. J. 1883 n°. 42*. — Hof den Bosch 31 Mrt. 1896, W. n°. 6796: de eed, dat de geëndosseerde optreedt als prête-nom van den trekker-endossant, is niet toelaatbaar.

LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 4, nos. 145 v. — CHALMERS, a digest of the law of bills of exchange, 4de dr., § 38, bl. 122 v.

In Duitschland bestaat over het Vollindossament zu Inkassozwecken een uitgebreide literatuur. Zie E. JACOBI, die Wertpapiere, bl. 45 v. — WIELAND, der Wechsel u. seine civilrechtl. Grundlagen, §§ 25—31. — STAUB, Kommentar, op art. 17 ADWO. §§ 5—15. — J. GUNZ, das Vollgiro zu Inkassozwecken, 1903. — Over het Vollindossament zu Pfandzwecken: JACOBI, a. w., bl. 55 v.

II. Het onvolledige endossement, art. 135 K. In den regel ontbreekt de waarde-erkenning.

J. LUDEN, het onvolledige en het procura-endossement, Prft. 1879.

Kracht van het endossement: het geldt als volmacht. De geëndosseerde verkrijgt de positie van lasthebber van den endossant, van houder voor diens rekening.

Geldt het onv. endossement als „volmacht” alleen tusschen endossant en geëndosseerde, of ook tegenover derden? De geschiedenis, de tegenstelling tot het volledig endossement en de slotwoorden van art. 135 toonen overtuigend aan, dat de onvolledig geëndosseerde ook tegenover derden geacht wordt lasthebber te zijn van den endossant.

Verg. Ord. du commerce v. 1673, tit. 5, artt. 23—25; Ontw. Burg. Wetb. v. 1807, bk. 3, tit. 10, afd. 3, artt. 13, 17 en 18; Ontw. Wetb. v. Kooph. v. 1809, artt. 137, 140 en 141; Ontw. Wetb. v. Kooph. v. 1822, tit. van wisselbrieven enz., artt. 51, 53, 54, 56 en 57; Ontw. van 1825, titel van wisselbrieven enz., artt. 37 en 38; Ontw. van 1834, art. 30, en de toelichting op dit artikel bij VOORDUIN, dl. 8, bl. 579 v.

In dezen zin: Rb. Heerenveen 20 Mei 1863, W. n°. 2609; —

Hof Nd. Holland 15 Febr. 1866, W. n°. 2793; — H. R. 22 Febr. 1867, W. n°. 2880; — DIEPHUIS, bl. 205 v.; — S. M. J. MODDERMAN in Regtsg. Bijbl. 1845, bl. 837; — MOM VISCH, Nw. Bijdr. 1867, bl. 204; — GODDARD, het wisselprotest, bl. 42 v. — KIRBERGER, bl. 47 v.

Anders: Rb. Almeloo 10 Juni 1857, W. n°. 2017; — Hof Nd. Holland 22 Oct. 1857, en Rb. den Haag 19 Jan. 1866, M. v. H. 1866 bl. 33 v.; — Hof den Bosch, 12 Juni 1883, R. B. 1884 B bl. 225. — KIST, t. a. p., bl. 128, 136 v.; — VELTMAN, bl. 81 v.; — LAND, bl. 107; — LUDEN, a. w.

Tusschen de partijen zelve geldt altijd wat is overeengekomen; mitsdien kan de onvolledig geëndosseerde tegenover zijnen endossant bewijzen, dat het onvolledige endossement tot eigendomsoverdracht heeft gediend en alsdan dezelfde rechten als een volledig geëndosseerde tegen hem doen gelden.

Rb. Amsterdam 31 Mrt. 1843, Rgl. Bijbl. 1843 bl. 356 v., bev. Hof Nd. Holland 11 Jan. 1844, Rgl. Bijbl. 1844 bl. 65. — Anders: Rb. Utrecht 5 Apr. 1844, W. n°. 530; — Rb. Assen 24 Jan. 1848, Rgl. Bijbl. 1849 bl. 127.

De onv. geëndosseerde heeft de bevoegdheid betaling van den wissel, zelfs in rechte, te vorderen, en, indien het endossement aan order luidt, den eigendom van den wissel over te dragen: art. 135. Hij is niet bevoegd den trekker of vroegere endossanten tot rembours aan te spreken.

Als lasthebber kan hij alleen op naam van zijn lastgever, den endossant, in rechte optreden.

Aldus: Hof Nd. Holland 15 Febr. 1866, W. n°. 2793; — H. R. 22 Febr. 1867, b. a.; — Rb. Rotterdam 17 Dec. 1881 en 9 Oct. 1886, R. B. 1884 B bl. 229 en W. n°. 5369; — Concl. Openb. Min. arrest H. R. 15 Jan. 1886, W. n°. 5260.

In anderen zin: KIST, bl. 130 v. en de aldaar bl. 131 nt. 1 vermelde jurisprudentie; — DIEPHUIS, dl. 1, bl. 205; — LAND, Wisselrecht, bl. 107; — VELTMAN, bl. 73 v.; — LUDEN, bl. 30 v.; — Rb. Amsterdam 1 Maart 1883, W. n°. 4882; — Hof den Bosch, b. a.; — Rb. Almeloo 14 Juni 1893, W. n°. 6432.

Het „procura“-endossement: een endossement met de clausule „procura“, „ter inkasseering“. De geëndosseerde heeft alléén volmacht tot inkasseering. Hij kan niet in rechte inwor-

deren noch den eigendom van den wissel overdragen, als het endossement aan order luidt.

Verg. VELTMAN, bl. 77 v.; — KIRBERGER, bl. 51 v. — KIST, bl. 134 v., stelt het procura-endossement gelijk met het onvolledige.

III. Het blanco-endossement, art. 136 K.

N. W. HARMENS, het blanco-endossement, Prft. 1884.

Vorm: bloote naamteekening van den endossant op den rug des wissels.

Hof Arnhem 13 Juli 1887, W. n°. 5544 (een, op de onderteekening na, doorgehaald endossement is niet een blanco-endossement). — Rb. Middelburg 27 April 1882, en Hof den Haag 26 Juni 1882, W. n°. 4789 (bewijs van de plaats waar het endossement is gesteld).

Kracht van het endossement: het staat gelijk met een volledig endossement.

Het blanco-endossement maakt den wissel niet tot een toonderpapier, al geschiedt nu de levering door enkele overgave.

Rechtskarakter van het endossement.

W. C. QUARLES v. UFFORD, beschouwingen over het juridisch karakter van het endossement, Prft. 1885. — J. BUDDÉ, die rechtliche Natur des Wechsel-Indossaments, 1884. — KIRBERGER, aangeh. prft.

De endossant staat in voor de acceptatie en de richtige betaling des wissels, artt. 177, 155, 186 en 146 K.

Het endossement als zoodanig is legitimatie-verschaffing, aanwijzing door den endossant van den persoon, dien hij voornemens is houder van het stuk te maken. In verband met het bezit van het stuk legitimeert het den geëndosseerde (bij blanco-endossement den houder) als rechtmatigen houder. Welke rechten de houder kan doen gelden hangt af van de mogelijkheid van de uitoefening der uit het stuk voortvloeiende rechten door derden en van den inhoud van het endossement. Krachtens wetsbepaling legitimeert bij den wissel het volledige en het blanco-endossement den houder als eigenaar, het onvolledige en het procura-endossement als lasthebber. Het eerste vindt zijn grond in de vervangbaarheid van den rechthebbende uit den wissel, krachtens de order-clausule.

De regresplicht is eene zelfstandige verplichting. den endossant eerst door de gewoonte, later door de wet opgelegd (GRÜNHUT, Wechselrecht, dl. 1, bl. 142); een garantieplicht tegenover latere wissel-eigenaren.

Deze plicht rust niet op den nemer van een inkasso-wissel noch op den onvolledig-geëndosseerde, die verder endosseeren. Zij zijn nooit endossanten, want zij endosseeren namens en voor een ander. Daarentegen rust de regresplicht wèl op den trekker van een inkasso-wissel en op den onderteekenaar van een onvolledig endossement, jegens latere eigenaren van den wissel.

Verg. KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 136 v. — Zie in anderen zin: DIEPHUIS, bl. 210 v.; — LAND, Wechselrecht, bl. 107 v.

De endossant kan den regresplicht uitsluiten door de clause „zonder obligo” bij het endossement te voegen.

Anders: J. W. RAMAER, wisselclausules, Prft. 1880, Hfdk. II.

Is de endossant, die een endossement alleen op naam (rekta-endossement), al of niet met de clause „niet aan order”, op den wissel stelt, bij verder-endosseering door den geëndosseerde, regresplichtig? VELTMAN, bl. 104 v.

Niet vatbaar voor overdracht door endossement en overgaaf zijn de rekta-wissel en de wissel waarvan de vervaldag verstreken is, artt. 133 en 139 K.; niet ook de wissel, overeenkomstig artt. 155 en 178 K. geprotesteerd wegens faillissement van den betrokkene.

Hooge Raad 17 Nov. 1854, W. n°. 1609; — KIST, in Themis 1857, bl. 21 v.; — C. A. VALK, de wisselschuld in het faillissement, Prft. 1881, bl. 13 v. — Anders: J. G. ROCHUSSEN, in Themis 1855, bl. 550 v.

Betwist is, of de houder moet bewijzen, dat het blanko-endossement vóór den vervaldag op den wissel is gesteld, of de schuldenaar die dit ontkent, het tegendeel.

Rb. Amsterdam 8 Jan. 1892, W. n°. 6179, en 20 Dec. 1899, P. v. J. 1900 n°. 37, legt den bewijslast op den houder. — Anders Hof Zd. Holland 26 Juni 1844, W. n°. 524. Verg. in dezen zin: STAUB, Kommentaar, op art. 16 ADWO. § 14a; DERNBURG, das bürger. Recht, Recht, dl. II 2, 2de dr., § 266, bl. 289.

Kracht van het endossement op een rekta- of een vervallen wissel. Het heeft slechts de kracht van een volmacht om te ontvangen, niet die van een eigendomsoverdracht, daar art. 139 K. voor eigendomsoverdracht eene „afzonderlijke” akte van cessie vordert.

DIEPHUIS, dl. 1, bl. 206 v.; — KIRBERGER, bl. 69 v. — Rb. Goes 23 Dec. 1850, W. n°. 1225; — Rb. Groningen 24 Mei 1861, W. n°. 2290. — Rb. Leeuwarden 29 Sept. 1892, W. n°. 6317.

Cessie (eigendomsoverdracht) wordt aangenomen door VISSE-RING, bl. 39; — KIST, dl. 2, bl. 117 v.; — LAND, bl. 110. — Hof Zd. Holland 7 Oct. 1840, W. n°. 166.

GRÜNHUT, Wechselbegebung nach Verfall, 1871.

Valsch endossement. Gevolgen: art. 137 K. Verg. art. 70 K.

Zie over de vervalsching van een onvolledig endossement: Pres. Amsterdam 10 Febr. 1904, W. n°. 8147.

G. Acceptatie.

Acceptatie is eene door naamtekening op de voorzijde van den wissel gestelde verklaring van den betrokkene, dat hij aan de daarin vervatte betalingsopdracht zal voldoen.

De acceptatie kan geldig geschieden op een blanco-formulier of vóór de onderteekening door den trekker.

Rb. Leeuwarden 19 Oct. 1882, Rgl. Bijbl. 1884 B bl. 239. — Hof Arnhem 22 Mrt. 1905, W. n°. 8196, cass. verw. H. R. 1 Dec. 1905, W. n°. 8307.

De acceptatie, niet op den wissel gesteld, maar bijv. in een brief, is geldig doch verbindt den betrokkene alleen jegens den-gene tot wien de brief is gericht.

Zie over acceptatie in een brief: Hof den Bosch 1 Mei 1894, W. n°. 6497. — Rb. Amsterdam 7 Dec. 1900, W. n°. 7599, bev. Hof Amsterdam 14 Mrt. 1902, W. n°. 7778. — Verg. LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4, n°. 213.

Ieder houder kan van iederen wisselbrief, met uitzondering van dien welke op zicht is getrokken, acceptatie vragen, art. 112 K. — Verplichting van den betrokkene om te accepteren: *niet* tegenover den houder, wèl tegenover den trekker, doch alleen in de gevallen van artt. 113 en 114. Vordering van den trekker tot schadevergoeding wegens weigering van accep-

tatie, art. 114 al. 2 en 3 (Rb. Rotterdam 31 Jan. 1883, W. n°. 4873). Zij vervalt als de trekker geen adviesbrief heeft gezonden, art. 142.

Art. 8 van de Belgische wet: „Entre commerçants et pour dettes commerciales, le créancier a le droit, sauf convention contraire, de tirer sur son débiteur une lettre de change pour une somme qui n'excède pas le montant de la dette, et le tiré est tenu d'accepter. — Lorsque la somme excède le montant de la dette, le tiré ne doit accepter que pour la partie de la somme dont il est débiteur”.

De verkooper kan van den kooper de protestkosten wegens wanbetaling van den door hem voor de koopsom getrokken wissel niet terugvorderen, tenzij betaling per wissel tusschen partijen is overeengekomen: Kgt. Groningen 24 Sept. 1877, W. n°. 4203; — Rb. Amsterdam 28 Febr. 1890, P. v. J. 1890 n°. 72; — Rb. den Bosch 1 Febr. 1895, W. n°. 6720; — Kgt. n°. 3 Amsterdam 5 Mrt. 1900, M. v. H. 1900 bl. 57; — of gebruikelijk is: Hof Amsterdam 12 Oct. 1877, P. v. J. 1878 n°. 22*; — Rb. Amsterdam 28 Febr. 1890, b. a.; — Kgt. n°. 3 Amsterdam 26 Sept. 1898, W. n°. 7266; — voor de retourkosten geldt hetzelfde: Rb. Rotterdam 25 Febr. 1888, W. n°. 5566. — Anders: Rb. Rotterdam 25 Nov. 1868, W. n°. 3125: het is in den handel gebruikelijk zich door het trekken van wissels betaling te verschaffen; art. 1383 B. W. is van toepassing; — Kgt. den Bosch 25 Aug. 1898, W. n°. 7183 (alleen voor de retourkosten op grond van art. 1431 B. W.).

Vorm: eene door den betrokkene onderteekende verklaring, waaruit duidelijk van de acceptatie blijkt, art. 115 al. 1 K. De enkele handteekening op de voorzijde van den wissel is voldoende, tenzij blijkt dat zij niet werd gesteld met de bedoeling om te accepteren. Dagteekening wordt vereischt bij wissels na zicht, art. 115 al. 2.

„Gezien den 6 Sept. 1898” met onderteekening op een na-zicht-wissel voldoet aan art. 115: Rb. Heerenveen 25 Nov. 1898, P. v. J. 1898 n°. 99. — De enkele handteekening is voldoende: DIERHUIS, dl. 1, bl. 219. — KIST, dl. 2, bl. 150 v. — Hof den Bosch 31 Mrt. 1896, W. n°. 6796, bev. Rb. Maastricht 28 Febr. 1894, M. v. H. 1896 bl. 103 (handteekening op de voorzijde des wissels); — Rb. Groningen 29 Mei 1896, W. n°. 6985. — Anders: Rb. Amsterdam 16 Nov. 1900, W. n°. 7605 (handteekening op de voorzijde van

den wissel). — H. R. 28 Jan. 1907, W. n°. 8495 (strafzaak). — HOLTJUS, dl. 1, bl. 352 v. — Zie ook LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4, n°. 209.

Tweeledig karakter van de acceptatie van wissels na zicht. Termijn waarbinnen zij moet worden gevraagd, art. 116. Gevolgen van het verzuim van dagteekening, art. 115 al. 3, en van het niet in acht nemen van bedoelden termijn (verlies van regres wegens non-acceptatie of non-betaling in geval van fondsbezorging, art. 116 al. 1).

Verg. art. 20 al. 3 ADWO.; Belg. wet art. 22 a. h. e. — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4, n°. 285.

Voorwaardelijke (geclausuleerde) acceptatie, art. 120. Zij is geen acceptatie volgens KIST, bl. 151. De houder behoeft er geen genoegen mede te nemen volgens DIEPHUIS, dl. 1, bl. 221 v., en LAND, bl. 143 v.

Verg. LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4, nos. 204–207. — Art. 22 al. 2 ADWO.

Gedeeltelijke acceptatie; de houder kan voor het meerdere laten protesteeren, art. 120 K.

Acceptatie van op eene andere plaats gedomicilieerde wissels, art. 117 K.; zij dient tevens tot nadere bepaling van het domicilie.

Acceptatie behoeft nooit gevraagd te worden, behoudens art. 116 al. 1, doch moet, als zij gevraagd wordt, steeds gevraagd worden aan den betrokkene. Zie art. 176 K.

Rechtskarakter van de acceptatie.

H. J. C. A. KEUCHENIUS, op welk tijdstip ontstaat de verbintenis uit de wisselacceptatie? Prft. 1880. — A. GRAWEIN, die Perfection des Accepts, 1876. — GOLDSCHMIDT, zur Theorie der Werthpapiere, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 28, bl. 84 v. — E. JACOB, die Wertpapiere, bl. 191 v. — STAUB, Kommentaar ADWOrd., Einl. § 15.

Doorhaling van de eens gestelde acceptatie is niet toegelaten, art. 119 al. 2 K.

Bepanking der eenmaal gestelde acceptatie is eene verboden herroeping der acceptatie: Hof den Bosch 15 Nov. 1904, W. n°.

8141 (ten aanzien van beperking tot een nominaal bedrag). — Verg. STAUB, Kommentaar ADWOrd., art. 22 inl.

De verbintenis van den acceptant ontstaat door acceptteekening op den wissel, gepaard aan verkrijging van dit stuk door een derde te goeder trouw en krachtens rechtstitel van eigendoms-overgang. Er is overeenkomst, als de acceptatie wordt gegeven op verzoek van den eigenaar van den wissel of van iemand die voor dezen handelt. Maar ook als dit niet het geval is, heeft de verkrijging van den wissel, voorzien van de acceptatie, door een derde te goeder trouw en krachtens rechtstitel van eigendomsovergang ten gevolge, dat de acceptant verbonden is. Men denke aan het geval, dat de wissel, voorzien van de acceptatie, op onregelmatige wijze in omloop komt, of dat de acceptatie wordt gegeven ten verzoeken van een niet-rechtmatigen houder, van iemand die niet rechten aan den wissel kan ontleenen. De acceptant wordt alsdan jegens den eersten houder-eigenaar verbonden op dezelfde wijze, als bij een regelmatigen gang van zaken, mitsdien als ware een overeenkomst tot stand gekomen. Het feit der eigendomsverkrijging kan aan de acceptteekening voorafgaan of daarop volgen.

Volgens andere opvattingen is de acceptatie eene verbintenis uit creatie, uit de enkele handteekening op den wissel (KUNTZE); — uit het schrift, den vorm (KIST); — uit overeenkomst met den houder, tevens ten behoeve van latere en vroegere houders-eigenaars (GOLDSCHMIDT).

De acceptatie roept een verbintenis tusschen den eigenaar van den wissel en den betrokkene in het leven; zij is een zelfstandige, verbintenis-scheppende handeling. De vraag, of zij is een abstracte of een discrete verklaring, welke alleen zin heeft bij de cautio (de schuldbekentenis en de gewone betalingsbelofte), komt daarom niet te pas. Verg. hierboven bl. 185 v.

Gevolgen van de acceptatie.

1°. Verplichting van den acceptant, den wettigen houder, overeenkomstig den inhoud van den wissel, op den vervaldag te voldoen, art. 119 al 1 j°. 144 K. Chi accetta, paga.

Qui accepte, paye. Aan zijne verhouding tot den trekker kan de acceptant verweermiddelen niet ontleenen.

Verg. WENDT, das allg. Anweisungsrecht, § 21. — L. 9 Dig. de novat. 46,2. — Art. 1455 B. W. — Zie voor de geschiedenis: FREUNDT, das Wechselrecht der Postglossatoren, dl. 1, bl. 109 v.

Herstel alleen in geval van minderjarigheid, dwang? en bedrog, art. 119 al. 4 K. Het bedrog kan aan iederen houder worden tegenworpen. „De houder” in al. 4 beteekent: degene die houder was, toen de acceptatie werd gegeven.

Aldus: DIEPHUIS, dl. 1, bl. 225 v. — Anders KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 162; — LAND, bl. 134.

Is de acceptatie van een wissel met valsche handteekening van den trekker verbindend?

Art. 69 tit. van wisselbrieven enz. Ontw. 1825: „de acceptant van eenen wisselbrief is tot deszelfs betaling ongehouden, indien de teekening van den trekker valsch is”. Verwerping van den titel. In het ontw. 1826 werd het artikel weggelaten. VOORDUIN, dl. 8, bl. 643—673.

VISSERING, wisselregt der XIXde eeuw, bl. 161 v.; — LAND, bl. 181 v.; — KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 256 v.; — DIEPHUIS, dl. 1, bl. 283 v.

De wetgever heeft de beslissing aan den rechter overgelaten. Deze neme in aanmerking, of de houder, toen hij den wissel verkreeg, al dan niet de valscheit heeft gekend of redelijkerwijze heeft kunnen kennen.

2°. Verplichting van den acceptant tegenover den trekker, den wissel ten vervalddage aan den houder te voldoen, art. 140 K. Artt. 1829 vlg. B. W. zijn niet alle toepasselijk.

J. A. LEVY, de rechtsverhouding tusschen trekker en acceptant, 1874. — C. F. A. J. LEESBERG, rechtsbetrekking tusschen trekker en acceptant, Prft. 1878.

Als de acceptant niet betaalt, heeft de trekker, die geen fonds bezorgde, eene actie tot schadevergoeding wegens niet-uitvoering van den last, en de trekker, die wel fonds bezorgde, eene vordering tot verantwoording van het fonds en tot schadevergoeding, art. 148 K. De trekker kan niet van den accep-

tant betaling vorderen, op grond dat deze heeft geaccepteerd en de trekker den wissel heeft moeten intrekken. Dit geldt ook van den trekker van een wissel aan eigen order. Zie hierboven bl. 248.

De trekker heeft tegen den acceptant alleen de vordering van art. 148: Rb. Amsterdam 13 Dec. 1866, W. n°. 2889; 18 Maart 1875, W. n°. 3872; — H. R. 12 April 1878, W. n°. 4231; — Rb. Zutfen 10 Maart 1881, W. n°. 4612; — Rb. den Haag 26 Sept. 1882, P. v. J. 1882 n°. 42*; — Rb. Amsterdam 6 Maart 1885, W. n°. 5274; — Hof den Haag 2 Mrt. 1905, W. n°. 8266. — Verg. ook Rb. Amsterdam 31 Mei 1889, P. v. J. 1889 n°. 90.

De trekker moet stellen en e. q. bewijzen, dat hij fonds heeft bezorgd: Rb. Rotterdam 28 Apr. 1888, W. n°. 5592. — Zie ook Rb. Maastricht 25 Maart 1897, W. n°. 7038, bev. Hof den Bosch 1 Maart 1898, W. n°. 7104 (in de dagvaarding behoeft het fonds niet omschreven te worden).

Art. 117 Code de comm.: „l'acceptation suppose la provision. Elle en établit la preuve à l'égard des endosseurs” (LYON-CAEN en RENAULT, 4de dr., dl. 4, nos. 169 v.). Art. 23 al. 2 ADWO. geeft den trekker tegen den acceptant een zoog. wisselactie. Het opstellen van een vermoeden van fondsbezorging is niet wensche-lijk, zie LAND, Wisselrecht, bl. 134—143.

Valsche acceptatie, art. 145 K.

Clausule: „non acceptable”; zij is geldig en heeft ten gevolge dat trekker en endossanten niet instaan voor de acceptatie. De houder heeft niet het recht haar te vragen.

LYON-CAEN en RENAULT, 4de dr., dl. 4, n°. 192.

Weigering om te accepteren.

Protest van non-acceptatie, art. 175 K.

R. GODDARD, het wisselprotest, Prft. 1875. — E. LEIST, der Wechselprotest und seine Reform, 1899.

Door wie wordt geprotesteerd, op welke wijze en waar? artt. 176, 182 en 183 K. — Een termijn is voor het protest van non-acceptatie niet voorgeschreven. De houder kan het laten opmaken wanneer hij wil.

Notificatie van het protest op straffe van schadevergoeding, artt. 184 en 185 K.

F. F. VAN SCHERPENBERG, de notificatie van het wisselprotest, Prft. 1876.

Het protest (oud-Holl.: kennisse, blijk, verhaal-betuijg) is eene authentieke akte, het door de wet aangewezen middel om de aanbieding des wissels en de daarop gevolgde weigering der acceptatie (of betaling) te constateeren. Als zoodanig is het voorwaarde voor het regresrecht.

Inhoud van het regresrecht, art. 177 K., ter keuze van den aangesprokene.

Gelijk recht tot protest en op rembours heeft de houder, als de betrokkene, al of niet acceptant, vóór den vervaldag faillieert, artt. 155 en 178 K. Dit protest wordt door art. 155 een protest van non-betaling genoemd. Het moet worden gedaan aan den curator, art. 99 al. 2 Fw. Zie hieronder § 86 B.

De houder is niet verplicht te protesteeren, maar kan zonder protest niet regres nemen.

KIST, dl. 2, bl. 205; — DIEPHUIS, dl. 1, bl. 254; — LAND, bl. 216 v. — Anders HOLTJUS, Voorlezingen, dl. 1, bl. 398; — GODDARD, a. w., bl. 35 v.

Bij wissels op zekeren termijn na zicht bewijst het protest, dat de houder diligent is geweest en stelt het den aanvang van dien termijn vast, art. 116 K.

Protest bij voorwaardelijke en gedeeltelijke acceptatie, art. 120 K.

Het noodadres (*recommandataire, besoin*): „Desnoods bij den heer N.”. Het wordt vermeld in art. 181 al. 1 K; uit het daar bepaalde schijnt te volgen, dat de acceptatie, bij weigering door den betrokkene, aan het noodadres moet worden gevraagd, op straffe van verlies van het regresrecht.

Het noodadres is een tweede (subsidiare) betrokkene; zijn accept staat dus gelijk met het accept door den betrokkene, niet met het accept gegeven door een acceptant ter eere.

Kunnen ook de endossanten den wissel geldig van een noodadres voorzien? Beteekenis van dit noodadres? Zie GODDARD, a. w., bl. 89 v.

Acceptatie ter eere, acceptatie sopra protesto. — Wissel-interventie, interveniënt, gehonoreerde.

Geschiedenis: ENDEMANN, Studien i. d. röm. kanon. Wirth-

schafts- und Rechtslehre, dl. 1, bl. 208 v. — C. S. GRÜNHUT, a. w., dl. 1, bl. 72 v., § 18.

C. BRULJN, wisselinterventie, Prft. 1878. — C. S. GRÜNHUT, a. w., dl. 2, §§ 133 v.

Wie moet tot acceptatie ter eere toegelaten worden, als verschillenden zich aanbieden? Artt. 122—125 K. Ook de betrokkene kan den wissel ter eere accepteren.

Vorm der acceptatie ter eere: art. 126 K.

Rechtsgevolg: de houder behoudt zijn regresrecht uit hoofde van de non-acceptatie van den betrokkene, art. 128 K.; de acceptant ter eere is jegens hen die volgen op dengene te wiens eere hij geaccepteerd heeft, verbonden tot betaling van de wisselsom, protestkosten en interessen, mits de betrokkene op den vervaldag niet betaald hebbe en daarvan protest opgemaakt zij, art. 129 j°. art. 147 K.

Art. 127 K. De verhouding tusschen dengene te wiens eere geaccepteerd is en den acceptant ter eere is dezelfde als tusschen den trekker en den betrokkene die geaccepteerd heeft.

H. **Aval** (wisselborgtocht).

L. C. v. D. FEEN, iets over aval, Prft. 1876. — COIN-DELISLE, cautions des contraignables par corps en matière civile et commerciale et donneurs d'aval, 1861.

Art. 130 K. Het aval kan gegeven worden voor iederen wisselschuldenaar.

Aval kan worden gegeven voor den acceptant: Rb. den Haag 30 Mei 1884, W. n°. 5047; — Hof den Bosch 26 Mei 1903, W. n°. 7937.

Het aval behoeft niet te worden gesteld op den wissel, art. 131 K.

Iedere borgtocht, speciaal gegeven tot zekerheid van de betaling van een wissel of orderbiljet, moet worden aangemerkt als aval: Rb. Amsterdam 11 Mei 1894, M. v. H. 1895 bl. 184.

Een aval, op de voorzijde van den wissel geplaatst, moet geacht worden te zijn gegeven voor den trekker. Tegenover derden is tegenbewijs uitgesloten.

Zie Rb. Amsterdam 8 Febr. 1865, W. n°. 2686; — H. R. 4 Febr. 1870, W. n°. 3187. — Rb. Rotterdam 27 Febr. 1878, W. n°. 4228.

De avalgever is voor het geheel verbonden op dezelfde wijze als degene voor wien hij aval geeft, art. 132 K.

De avalgever heeft dezelfde verplichtingen als een trekker, ook als de trekker zelf niet verbonden is (i. c. wegens niet inachtneming van de bepalingen van een vennootschapscontract): Rb. Utrecht 14 Nov. 1894, W. n°. 6577; — hij is bevrijd, als de trekker dit is (i. c. wegens niet-naleving van art. 116 al. 1 K.); Rb. den Haag 7 Juni 1904, W. n°. 8111; — Rb. Rotterdam 20 Febr. 1907, W. n°. 8649. — Anders: de avalgever is niet verbonden, als de trekker, voor wien hij aval gaf, zelf niet verbonden is (i. c. wegens curateele): Rb. den Haag 3 Jan. 1905, W. n°. 8189.

De avalgever die betaald heeft, heeft niet als zoodanig een regresrecht op hem voor wien hij aval heeft gegeven.

Rb. Amsterdam 2 Oct. 1903, W. n°. 8076.

Art. 65 al. 2 K.: de makelaar die den wissel verhandeld heeft, mag niet aval geven.

I. Vervaltijd en betaling.

De vervaltijd wordt aangewezen in artt. 116, 149—155 K. Art. 154 is gewijzigd door de wet van 27 April 1904, S. n°. 83.

De wet onderscheidt wissels op tijd (betaalbaar op een bepaalden dag of op een of meer dagen, maanden of uso's na dato), op of na zicht, op eenigen tijd na zicht, op een jaarmarkt. Andere tijdsbepalingen zijn niet uitgesloten, mits de tijd niet onbepaald en onbepaalbaar worde. Betaalbaarstelling in termijnen is niet verboden.

Bij op-zicht-stelling nà verloop van zekeren tijd of nà een bepaalden dag is art. 116 toe te passen in dier voege, dat de daarin vermelde termijnen beginnen te loopen nà afloop van den bepaalden tijd of nà den bepaalden dag. — Zie Rb. den Haag 7 Juni 1904, W. n°. 8111 (betaalbaar op 30 Jan. 1903 of te allen tijde na dien). — Anders: Hof den Haag 29 Dec. 1902, W. n°. 7890, M. v. H. 1902 bl. 192 („twee maanden [eene maand] na heden of te allen tijde na dien op vertoon dezes”; de betaling moet gevraagd worden nà verloop van den bepaalden tijd doch binnen drie maanden nà de dagteekening, volgens art. 116 l. 1. K.), cass. verw. H. R. 12 Febr. 1904, W. n°. 8035. — Rb. Rotterdam 20 Febr. 1907, W. n°. 8649 („op den 1 April 1902 of ten allen tijde

na dien op vertoon dezes"; de betaling moet gevraagd worden binnen drie mnd. na de dagteekening, i. c. 1 Oct. 1901!).

Voorbeeld van een wissel, te betalen „on arrival of vessel and right delivery of cargo": Rb. Amsterdam 17 Febr. 1888, P. v. J. 1888 n°. 37.

Art. 152 K: bepaling van „maanden" en „uso's". Uso's zijn niet meer gebruikelijk.

Een halve maand is een termijn van 15 dagen: Rb. Maastricht 27 Nov. 1890, W. n°. 5987.

Betaling moet gevraagd en gegeven worden op den vervaldag. De houder mag weigeren betaling vóór dien tijd aan te nemen, art. 159 K. Verg. artt. 1306 B. W. en 119 al. 3 K.: geen beslag om bijv. tot compensatie te komen, dus ook geen acceptatie „om te betalen aan mij zelve".

Betaling behoeft alleen te geschieden tegen uitlevering van den wissel, door den houder gekwiteerd (Hof den Bosch 15 Mei 1877, R. B. 1884 bl. 251), art. 167 K. Verg. hierboven bl. 208 en 229.

Zijn er meer exemplaren, dan moet tegen de prima betaald worden, tenzij de overige exemplaren de clausula cassatoria inhouden, art. 160 K.; is een exemplaar geaccepteerd, dan moet dit ingetrokken worden, art. 161 K. Zie ook art. 162 K.

Uitzondering: betaling van een vermisten wissel door den acceptant, art. 163 K. Voor welken tijd moet de borgtocht gesteld worden: voor 10 of voor 30 jaren? Verg. art. 206 K.

Rb. Haarlem 3 Mrt. 1868 (v. NIEROP, de verloren wisselbrief, Prft. 1881, bl. 51): tien jaren. — KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 187; — DIEPHUIS, dl. 1, bl. 279; — v. NIEROP, bl. 53 v.: dertig jaren.

Verg. LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4, 4de dr., n°. 324.

Wat moet betaald worden? Art. 156 j^o. art. 60 en art. 157 K.

Zie over art. 156: W. WESTERMAN, verkeerde toestanden en verouderde gebruiken in het wisselverkeer, in de Economist 1907, dl. 2, bl. 625 v.

Gedeeltelijke betaling van den wissel moet worden aangenomen, artt. 168 en 169 K. Art. 1435 B. W. is niet van toepassing. Zie Rb. Leeuwarden 15 Apr. 1897, W. n°. 7008.

Betaling kan worden gevorderd door en betaald moet worden aan den *regelmatigen houder* van den wissel.

H. D. L. BOURICIUS, over materiële legitimatie bij den wissel, Prft. 1879.

Volgens algemeene, hierboven bl. 191, 208 en 229 nader uiteengezette beginselen, is de *regelmatige houder* van den wissel, d. w. z. degene die den wissel houdt in overeenstemming met de daarop voorkomende aanwijzingen, gelegitimeerd de betaling daarvan te vorderen, hetzij voor zichzelf, indien hij is volledig geëndosseerde, hetzij voor zijn endossant, indien hij is onvolledig geëndosseerde Zoogen. formeele legitimatie volstaat. De betrokkene kan van den *regelmatigen houder* niet verlangen nader bewijs, hetzij van de echtheid der endossementen, hetzij van zijn recht tot vorderen, hetzij van zijn identiteit.

Beteekenis der artt. 158 en 164 K.

Art. 158 K.: „De betrokkene, den wisselbrief vóór den vervaltijd betalende of in disconto nemende, is verantwoordelijk voor de geldigheid der betaling”. De betrokkene die vóór den vervaldag de betaling mag weigeren, kan haar afhankelijk stellen van nader bewijs van recht. Betalende, wordt hij daarom alleen bevrijd, als hij betaalt aan den werkelijken schuldeischer. Het bewijs daarvan heeft hij zoo noodig te voeren.

Art. 164 K.: „Die eenen vervallen wisselbrief op den vervaltijd betaalt, zonder dat er verzet tegen zij gedaan, wordt vermoed deugdelijk gekweten te zijn”. De zin van het artikel is niet duidelijk. Bedoeld schijnt te zijn, dat de betrokkene (acceptant ter eere, avalgever), die den wissel op den vervaltijd betaalt aan den houder, van wien hij immers nadere legitimatie niet kan vorderen, deugdelijk is gekweten, tenzij hij de betaling had behooren te weigeren. Hij is daartoe verplicht, als de houder niet is *regelmatige houder* (gemis van formeele legitimatie), of als hij weet, of redelijkerwijze kan weten, dat de houder, hoewel *regelmatig* houder, niet is *rechtmatig* houder.

De ware eigenaar (schuldeischer), zijnerzijds betaling vor-

derende, moet dus bewijzen, dat de betrokkene te kwader trouw of op lichtvaardige wijze aan den niet-rechtmatigen houder heeft betaald. Alleen als de betaling aan den regelmatigen houder te goeder trouw is gedaan, is de betrokkene tegenover den werkelijken schuldeischer bevrijd. Dit stemt overeen met de bepaling van art. 1422 B. W. Zie hierboven bl. 208 v.

Verg. LOCRÉ, *Esprit du Code de commerce*, dl. 2, bl. 177—196, op art. 145 *Code de comm.* — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4, 4de dr., nos. 293 v., 297, 299. — VOORDUIN, dl. 8, bl. 638—640. — DONKER CURTIUS v. TIENHOVEN bij NOORDZIEK, 1825/26, dl. 2, bl. 115.

VELTMAN, bl. 144 v. en KIST, dl. 2, bl. 178 v.; als de eigenaar bewijst dat de houder niet was wettige houder, moet de betrokkene opnieuw betalen. — LAND, bl. 167 v., ontzegt zoowel aan art. 158 als aan art. 164 alle beteekenis; materiele legitimatie acht hij steeds noodig. — DIEPHUIS, dl. 1, bl. 241 v.: alleen als de eigenaar samenspanning, kwade trouw of nalatigheid des betrokkenen bewijst, moet deze opnieuw betalen. Evenzoo F. A. v. HALL, proeve van een onderzoek wegens de gevolgen van gepleegde valsheid in wisselbrieven, 1828, § 20; M. DES AMORIE v. D. HOEVEN, *Regtsgeleerde Opstellen*, bl. 91 v.

Art. 164 maakt eene uitzondering als tegen de betaling verzet is gedaan. In dit geval moet dus de betrokkene de betaling weigeren, en de houder buiten-werkingstelling van het verzet vorderen. Gedacht moet worden aan een verzet bij deurwaarders-exploot.

Art. 166 K. De houder die betaling ontving, is gehouden tot vrijwaring wegens valsheid van een vroeger endossement.

Bijzondere bepaling van art. 165 K.

Zie voor een voorbeeld van toepassing van dit artikel: Hof den Bosch 15 April 1890, P. v. J. 1890 n°. 36.

Betaling moet worden gevraagd ter woonplaats (d. w. z. ten huize of ten kantore) van den betrokkene of, indien de wissel is gedomicilieerd, aan het aangewezen domicilie; is de betrokkene of de tot betaling aangewezen persoon „geheel onbekend of niet te vinden” of het domicilie niet aangeduid:

aan het postkantoor; artt. 117 en 180 K. De wisselschuld is een „haalschuld”. Verg. art. 1429 B. W.

De betrokkene, al of niet acceptant, die betaald heeft, heeft, tenzij hem fonds is bezorgd, eene vordering tegen den trekker of den derde voor wiens rekening is getrokken, artt. 140, 141 en 143 K. j^o. art. 1845 B. W.

Rb. Heerenveen 6 Jan. 1874, W. n°. 3733; — H. R. 7 April 1876, W. n°. 3983; — Hof den Bosch 28 Juni 1886, W. n°. 5399; — Rb. Groningen 22 Oct. 1897, P. v. J. 1897 n°. 92.

Verg. O. WENDT, *das allg. Anweisungsrecht*, bl. 100 v. — C. S. GRÜNHUT, *Wechselrecht*, dl. 2, § 112.

Protest van non-betaling.

CH. PATRIAU, *du protêt faute de payement*, th. Parijs 1897.

Het protest moet worden opgemaakt daags na den vervaldag, art. 179 j^o. art. 154 K., gew. door art. 1 der wet v. 27 April 1904, S. n°. 83. Op dien dag kan nog betaald worden. Verg. GODDARD, bl. 60 v. Respijtdagen kent de wet niet.

Volgens Rb. Utrecht 24 Dec. 1902, W. n°. 7863, is art. 179 niet van toepassing op zichtwissels; deze kunnen op den dag zelf van de weigering van betaling worden geprotesteerd.

Valt de protestdag op een Zondag of een daarmee gelijkgestelden dag, alsdan protest op den eersten daarop volgende werkdag, art. 179 al. 2 gew. door art. 2 der wet v. 27 April 1904, S. n°. 83, j^o. art. 154 gew. door art. 1 dier wet.

Zie over het misbruik van het geven van uitstel van betaling bij wissels met de clausule „zonder kosten”: W. WESTERMAN, in de *Economist* 1907, dl. 2, bl. 821 v.

Bijzondere bepaling van art. 202 K.

Plaats waar, personen door wie en wijze waarop geprotesteerd moet worden, artt. 180, 182 en 183 K. „Woonplaats” in art. 180 beteekent het huis of kantoor van den betrokkene; zie GODDARD, bl. 77 v. Protesten, den gefailleerde betreffende, worden gedaan aan den curator: art. 99 al. 2 Fw.

Notificatie van het wisselprotest op straffe van schadevergoeding, artt. 184 en 185 K.

Zie over den omvang der schadevergoeding: Ktg. n°. 1 Amsterdam 8 Juli 1862, M. v. H. 1862 bl. 194, bev. door Rb. Amster-

dam 2 Jan. 1863, M. v. H. 1863 bl. 3; — Hof Leeuwarden 29 Mei 1880, W. n°. 4509; — Rb. Amsterdam 21 Mrt. 1890, M. v. H. 1890 bl. 255.

Op de verhouding tusschen den nemer en den trekker van een inkasso-wissel (tusschen den onvolledig geëndosseerde en diens endossant) zijn niet de artt. 184 en 185 K. van toepassing, maar de bepalingen omtrent lastgeving: Rb. Amsterdam 24 Mei 1889, W. n°. 5772.

Het protest dient om de aanbieding des wissels en de daarop gevolgde weigering van betaling te constateeren. Als het door de wet aangewezen bewijsmiddel daarvan is het voorwaarde voor het regresrecht. De wenschelijkheid van vereenvoudiging van het wisselprotest is herhaaldelijk betoogd.

Naar oud-vaderlandsch recht behoeften binnenlandsche wissels (uit dezelfde provincie of dezelfde stad) niet geprotesteerd te worden. Zie BARELS, Advysen, dl. 2, n°. 32 (3 Febr. 1711). Verz. v. casuspositiën enz. betr. den koophandel, 2de st., n°. 41 (10 Dec. 1792). — De Engelsche wet stelt bij binnenlandsche wissels het protest facultatief. — België, loi sur les protêts v. 10 Juli 1877, en Italië, Cod. di comm. a. 307, laten toe, dat het protest wordt vervangen door eene verklaring van dengene aan wien de acceptatie of betaling wordt gevraagd.

Zie voorts Rgl. Mag. 1890, bl. 169. — LEIST, a. w. — H. MAKOWER, Wechselproteste, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 41, bl. 361. — J. STRANZ, ein Protest gegen den Wechselprotest, in Festgabe z. 50j. Dienstjub. des Dr. R. KOCH, bl. 342. — Duitsche wet v. 30 Mei 1908 ter vereenvoudiging van het wisselprotest.

Clausule „zonder kosten”, „z. k.” of „zonder protest”.

GODDARD, het wisselprotest, Hfdk. III. — RAMAER, wisselclausules, Hfdk. I.

Indien deze clausule door den trekker op den wissel is gesteld, wordt de houder tegenover dezen en alle endossanten van de verplichting om te protesteeren ontslagen, en de kosten van het protest blijven, zoo hij dit toch doet opmaken, voor zijne rekening. De trekker en de endossanten zijn tot rembourss verplicht, al is protest niet opgemaakt, terwijl op den regresplichtige het bewijs rust, dat de wissel niet tijdig ter betaling is aangeboden.

H. R. 13 Jan. 1865, W. n°. 2660, M. v. H. 1865 bl. 41. — Rb.

Maastricht 15 Jan. 1859 en 14 Maart 1872, W. nos. 2042 en 3482.

Anders: GODDARD, die de clause alleen verbindend acht voor den trekker, en RAMAER, die haar als nietig beschouwt. — Rb. Amsterdam 21 Dec. 1849, Rgl. Bijbl. 1850 bl. 108; — Hof Limburg 4 Oct. 1858, W. n°. 2017; — Rb. Assen 1 April 1867, W. n°. 2982, vern. door Hof Drente 7 Sept. 1867, W. n°. 2956, volgens welk arrest de clause medebrengt, dat de houder, in geval van niet-betaling, op den wissel als zoodanig een vordering niet kan gronden (m. a. w. dat de regresplicht vervalt).

Verg. over de clause „sans frais” of „retour sans frais”: LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4, 4de dr., nos. 100bis, 228, 376 v.

Door een endossant op den wissel gesteld, ontheft de clause „z. k.” den houder alleen tegenover den steller dier clause van de verplichting protest op te maken; de kosten van het protest kan hij niettemin op den steller verhalen.

Verg. over de clause „zonder kosten”, gesteld door een endossant: H. R. 23 Oct. 1873, W. n°. 3651; — Rb. Leiden 11 Febr. 1868, W. n°. 2992.

Wissels met de clause „zonder kosten” pligen als niet acceptabel te worden beschouwd. Van de niet-betaling moet door den houder binnen een redelijken tijd aan zijn voorman worden kennis gegeven.

Art. 5 laatste lid v. d. wet v. 11 Juli 1882, S. n°. 93, tot wijziging van de wet op het recht van regel:

„De aanduiding „zonder kosten” en elke andere daarvoor in de plaats tredende vermelding op het stuk, alsmede iedere overeenkomst, ten doel hebbende den houder te ontheffen van zijne verplichting om protest te doen opmaken, is *nietig*, indien zij betrekking heeft op een handelspapier, dat niet of niet voldoende gezegeld is.”

Na opgemaakt protest van non-betaling is de houder verplicht betaling te vragen aan het noodadres of den acceptant ter eere, en tegen ieder van hen in geval van weigering van betaling protest te doen opmaken, art. 181 K.

K. Regres bij niet-betaling.

In geval van niet-betaling heeft de houder van den wissel:

H. R. 12 April 1878, W. n°. 4231: onder *houder* is te verstaan „hij die, krachtens een geldig endossement eigenaar van den wissel geworden, dien wissel op den vervaldag in handen heeft, of wel endossanten, aan wie de wissel uit hoofde van op hen genomen

regres, is uitgeleverd"; de trekker is niet houder in den zin der artt. 144 en 186 K. — Dit geldt ook van den trekker aan eigen order, die heeft gerembourseerd. Zie hierboven bl. 248. — H. R. 11 Mei 1900, W. n°. 7452 (vern. Hof Leeuwarden 26 Apr. 1899, W. n°. 7335): de nemer die heeft gerembourseerd, is tegenover den trekker niet houder. — Rb. Rotterdam 8 Nov. 1890, M. v. H. 1892 bl. 15 v.: de nemer van een inkasso-wissel is niet houder in den zin van art. 144 K., hij kan alleen als lasthebber van den trekker de vordering van art. 148 instellen; ten onrechte vern. door Hof den Haag 16 Nov. 1891, M. v. H. t. a. p. bl. 13 v., W. n°. 6130, cass. verw. H. R. 29 Apr. 1892, W. n°. 6179, M. v. H. t. a. p. bl. 241.

Verg. over de vraag, wie als houder de vordering kan instellen en wat hij daartoe in de dagvaarding moet stellen: Rb. Heerenveen 4 Nov. 1870, W. n°. 3308; — Rb. Alkmaar 16 Nov. 1882, W. n°. 4859. — Rb. Rotterdam 25 Febr. 1895, W. n°. 6687; — Rb. Amsterdam 4 Dec. 1896, M. v. H. 1898 bl. 15; — Rb. Amsterdam 8 Febr. 1901, W. n°. 7649, vern. Hof Amsterdam 3 Jan. 1902, W. n°. 7743; — Hof den Haag 18 Nov. 1901, W. n°. 7732.

1°. een onvoorwaardelijk vorderingsrecht tot betaling, en, indien protest is opgemaakt, tot „vergoeding” (d. i. tot betaling van den wissel met protestkosten, andere wettige onkosten en interesten [artt. 192 al. 1, 195 en 196 K.], Rb. Rotterdam 27 Febr. 1878, W. n°. 4228), tegen den acceptant: artt. 119, 144, 186 en 201 K.

De houder kan van den acceptant betaling vorderen, al heeft hij niet protest doen opmaken: H. R. 14 Apr. 1898, vern. Rb. Haarlem 30 Nov. 1897, W. n°. 7114. Zie ook H. R. 24 Juni 1898, W. n°. 7142.

Ook als de wissel is gedomicilieerd, is protest van non-betaling tegen den gedomicilieerde niet noodig om den acceptant aan te spreken. GODDARD, bl. 87 v. Anders KIST, dl. 2, bl. 86; LAND, bl. 128. Uitzondering, art. 118 K.: wanneer de gedomicilieerde na den vervalddag failleert en de acceptant hem fonds heeft bezorgd, moet de houder, om den acceptant te kunnen aanspreken, tijdig protest hebben opgemaakt. Protest dus steeds geraden.

Acceptant is ook het noodadres, dat geaccepteerd heeft na weigering van acceptatie door den betrokkene.

2°. Een soortgelijk vorderingsrecht tegen den avalgever voor den acceptant. Protest is niet vereischt.

Verg. Rb. den Haag 30 Mei 1884, W. n°. 5047.

3°. Een vorderingsrecht tot voldoening van den wissel tegen den acceptant ter eere, zoo die er is: art. 129 K.

Voorwaarde: tijdig protest tegen den betrokkene.

4°. Eene regresvordering tot „vergoeding” van den wissel (betaling van de hoofdsom, protestkosten, enz.) tegen den trekker en al de endossanten: artt. 186, 192 al. 1, 195 en 196 K.

Voorwaarde: voor zooveel de endossanten betreft, tijdig protest tegen den betrokkene of gedomicilieerde en tegen het noodadres of den acceptant ter eere, art. 201 K.

De trekker wordt niet bevrijd, doordat het protest te laat wordt opgemaakt, tenzij hij den betrokkene fonds heeft bezorgd en deze heeft geaccepteerd, art. 108 K. Heeft hij fonds bezorgd, doch de betrokkene niet geaccepteerd, dan kan hij volstaan met afstand van zijne vordering op het fonds tot het beloop van den wisselbrief, art. 109 K. Bovendien is hij bevrijd, mits hij fonds heeft bezorgd, als de betaling van een zicht-wissel of van een na-zicht-wissel niet is gevraagd met inachtneming van de termijnen, in art. 116 bepaald, onverschillig of protest al of niet tijdig is opgemaakt.

Wisselkoers kan bij deze vordering niet in rekening worden gebracht. Anders Kist, bl. 235.

Acceptant, acceptant ter eere, trekker en alle endossanten zijn ieder voor het geheel verbonden: artt. 146, 147 en 186 al. 1 K.

Springend regres. Electieve samenloop van vorderingen. De namannen van dengene die aangesproken wordt, worden bevrijd, de voormannen daarentegen niet, art. 186 al. 2—4 K. De acceptant wordt door het aanspreken van een ander nooit bevrijd.

In geval van faillissement van twee of meer dezer hoofdelijke schuldenaren geldt art. 136 Fw. De wet zwijgt over het faillissement van één der hoofdelijke schuldenaren; in dat geval móet hetzelfde worden aangenomen.

In verband met art. 136 Fw. is art. 198 K. ingetrokken bij art. 2 der wet v. 20 Jan. 1896, S. n°. 9, tot invoering der Faillissementswet.

Zie over art. 136 Fw.: hieronder § 88 onder A. De verificatie der schuldvorderingen; — MOLENGRAAFF, de Faillissementswet verklaard, bl. 360 v. — Rb. Rotterdam 19 Mrt. 1902, W. n°. 7835: als één hoofdelijke schuldenaar in staat van faillissement verkeert, moeten betalingen, na de faillietverklaring door den schuldeischer ontvangen, bij de verificatie in mindering worden gebracht. — Verg. G. KIRBERGER, in Rgl. Mag. 1904, bl. 159 v.

Volgens Rb. den Haag 28 Juni 1870, W. n°. 3225, M. v. H. 1870 bl. 156, kan de houder, die door een endossant gedeeltelijk is voldaan, niettemin toch altijd den acceptant voor het geheel aanspreken. — Anders daarentegen Rb. den Bosch 15 Juni 1870, W. n°. 3219, M. v. H. t. a. p. bl. 161.

Gevolgen van een vrijwillig akkoord met een der regresplichtigen, art. 199 K.

W. GRENFELL, enkele beschouwingen naar aanleiding van art. 199 K., Prft. 1893.

De regresvordering kan niet worden ingesteld tegen den endossant die onvolledig geëndosseerde is, noch ook door den onvolledig geëndosseerde; zie hierboven bl. 254. De onmiddellijke voorman is niet rembours schuldig, als hij van den houder de waarde niet heeft ontvangen.

Verg. over de verhouding tusschen trekker en nemer, endossant en geëndosseerde, hierboven bl. 244 v. en 252.

De endossant die gerembourseerd heeft, kan op zijn beurt den acceptant, den trekker of een vroegeren endossant aanspreken. Indien hij niet tot rembours verplicht was, omdat de wissel te laat was geprotesteerd, kan hij zijnerzijds niet verhaal nemen op een wisselschuldenaar die zich te zijner bevrijding erop kan beroepen, dat het protest niet tijdig is gedaan, art. 201 K.

H. R. 13 Maart 1885, W. n°. 5148; 29 Maart 1889, W. n°. 5700: de endossant, die niet tot rembours verplicht was, omdat de wissel te laat was geprotesteerd, heeft in geen geval verhaal op een der wisselschuldenaren. — Anders: Rb. Heerenveen 22 Dec. 1871, W. n°. 3498: hij heeft eene vordering tegen den trekker

die niet bewijst fonds bezorgd te hebben; — Rb. Winschoten 13 Juli 1887, W. n°. 5593: hij heeft verhaal op den acceptant.

Een bijzonder middel om regres te nemen tegen den trekker of de endossanten is de Herwissel, die getrokken wordt op dengene van wien de houder rembourss verlangt. Door het trekken van een herwissel worden de namannen niet bevrijd, art. 187 K. Wordt hij niet betaald, op een ander der regresplichtigen kan door den houder een nieuwe herwissel getrokken worden; de kosten van den eersten herwissel mogen daarbij niet in rekening worden gebracht, art. 194 K.

De herwissel (hoofdsom des wissels, protestkosten en andere wettige onkosten) wordt berekend naar den wisselkoers, in artt. 188—190 K. aangewezen. Hij gaat vergezeld van eene retour-rekening, art. 191 K. Deze retour-rekening bestaat uit de posten in art. 192 al. 1 genoemd, houdt in het in art. 192 al. 2 vermelde, en moet vergezeld gaan van de stukken, waaronder den wissel en het protest, genoemd in art. 192 al. 3—5 j^o. art. 197 K.

Degene die den herwissel betaald heeft, kan op zijn beurt een herwissel trekken; de retour-rekening blijft echter dezelfde, art. 193 K.; meerdere kosten draagt hij zelf. Wat hij meer rembourseerde wegens koersverschil mag hij evenmin in rekening brengen, art. 194 K.

H. W. VAN DER MELJ, eenige beschouwingen over herwisselen en herwisselkoers, Prft. 1890.

Gaat de wisselbrief na protest van non-betaling verloren, dan kan de houder alleen regres nemen op den trekker „tegen bewijs van zijn regt en het stellen van borgtogt”, art. 203 K. Van den acceptant kan hij betaling vorderen overeenkomstig art. 163 K. Zie hierboven bl. 266, omtrent den duur der te stellen zekerheid.

5°. Eene vordering tot vergoeding tegen den derde, voor wiens rekening de wissel is getrokken, indien deze de waarde heeft genoten, art. 200 K.

Voorwaarde: tijdig protest. —

Omtrent oproeping in vrijwaring in wisselzaken bestaan

niet bijzondere voorschriften. Of de oproeping kan worden toegestaan, moet worden beslist naar regelen van procesrecht.

Aan den acceptant, door den houder aangesproken, werd toegestaan de oproeping in vrijwaring van den trekker: Rb. Amsterdam 30 Nov. 1875, W. n°. 3948, M. v. H. 1875 bl. 260; — van een derde: Rb. den Bosch 9 Jan. 1903, W. n°. 8045. — Daarentegen werd beslist, dat hij den trekker niet in vrijwaring mag roepen: Rb. Rotterdam 7 Febr. 1876, W. n°. 3951; — noch den trekker noch een derde: Rb. Maastricht 3 Nov. 1859, W. n° 2179, bev. Hof Limburg 16 Apr. 1860, W. n°. 2219; — niet een derde: Rb. Arnhem 20 Sept. 1892, W. n°. 6375.

De acceptant, door den trekker aangesproken tot verantwoording van het fonds en schadevergoeding, mag niet in vrijwaring roepen een derde wien de wissel voor de helft zou aangaan: Rb. Amsterdam 20 Nov. 1903, W. n°. 8058.

De trekker van een wissel of de onderteekenaar van een orderbiljet, door den houder aangesproken, werd toegelaten den nemer in vrijwaring te roepen: Rb. Amsterdam 28 Juni 1907, W. n°. 8559. — Daarentegen werd hem de bevoegdheid daartoe ontzegd door: Rb. Leiden 3 Maart 1857, W. n°. 1842 (wissel); — Hof Amsterdam 11 Oct. 1901, W. n°. 7703 (wissel aan eigen order); — Hof Amsterdam 1 Febr. 1901, W. n°. 7626, bev. Rb. Amsterdam 3 Mei 1900, W. n°. 7472 (orderbiljet).

Invloed van overmacht op de rechten en verplichtingen ter zake van den wissel. In art. 202 K. wordt een speciale bepaling gegeven; een algemeen voorschrift ontbreekt.

De wisselmoratoria in Frankrijk tijdens den Fransch-Duitschen oorlog van 1870/71. Wet v. 13 Aug. 1870 en latere Dekreten.

E. E. v. RAALTE, de schorsing van het wisselprotest in Frankrijk en hare gevolgen voor buitenlandsche garanten, 1871. — A. J. HOVY in Mag. v. Hr. 1871, bl. 43 v.; — KIST in Themis 1872, bl. 20 v.; — Zft. f. d. ges. Hr., dl. 17, bl. 294 v.; dl. 18, bl. 625.

L. Betaling ter eere.

De geprotesteerde wisselbrief kan betaald worden ter eere van den trekker of van een der endossanten, art. 170 K. Ook de betrokkene, niet acceptant, kan ter eere betalen, art. 174 K.

Van wien moet de betaling aangenomen worden, als verschillenden haar aanbieden? art. 173 K.

De betaling ter eere staat gelijk met betaling door hem te wiens eere zij geschiedt, art. 172 K. Weigering om de betaling ter eere aan te nemen, brengt den houder in de positie van dengene die de betaling ter eere aanbod.

De betaler ter eere treedt in de rechten en verplichtingen van den houder tegen dengene, te wiens eere hij betaalt, en diens voormannen, art. 171 al. 1 j^o. 172 K. Notificatie aan dengene te wiens eere hij betaalt, art. 171 al. 2 K.

Zie voorts voor literatuur hierboven bl. 263 v.

M. Verjaring.

W. A. MEES, wisselverjaring, Prft. 1884.

Termijn van één tot twee jaren tegenover den trekker die fonds bezorgde, en de endossanten; van tien jaren tegenover den trekker die geen fonds bezorgde, den acceptant en andere wisselschuldenaren; artt. 207 en 206 K. Het verjarings-, het notificatie- en het gemengde systeem. GODDARD, bl. 145 v.; v. SCHERPENBERG, a. w.

Rb. Amsterdam 20 Nov. 1907, W. n°. 8748.

Zijn de termijnen van art. 207 verjarings-termijnen of verval-termijnen (déchéance)?

KIST, t. a. p., bl. 263; Rb. den Haag 20 Nov. 1857, W. n°. 1906: vervaltermijnen. — LAND, bl. 241; MEES, bl. 108 v.: verjaringstermijnen.

Art. 204 K. overbodig. Art. 205 K. in verband met art. 55 Fw. ingetrokken bij art. 2 der wet v. 20 Jan. 1896, S. n°. 9, tot invoering der Faillissementswet. Zie hieronder § 85.

MOLENGRAAFF, de Faillw. verklaard, bl. 212 v.

Het eigenaardige van den wissel is uitsluitend gelegen in het regres wegens non-acceptatie en in het regres wegens non-betaling tegen de endossanten. Springend regres en hoofdelijkheid.

Het Ned. recht kent geen wisselproces. Over conservatoor beslag en lijfswang bij wissels handelen artt. 303 en 586 al. 1 2°. Rv.

§ 31. HET ORDERBRIEFJE of -BILJET, DE PROMESSE
AAN ORDER of ACCEPTATIE.

f 100.—

Ondergeteekende neemt aan te betalen (of: Accepteere te betalen) op den aan N.N. of order de somma van honderd gulden Ned. Crt., waarde genoten (of in rekening).

UTRECHT, 1 Februari 1889.

(Onderteekening.)

Het orderbriefje wordt ook genoemd orderbiljet, acceptatie of promesse; *eigener* of *trockener* of *Solo-Wechsel* (*trassirt eigener Wechsel*); *billet à ordre*; *promissory note*.

Het orderbriefje is eene schuldbekentenis of eenzijdige schuldverbintenis aan order. Verg. art. 586 1°. al. 2 Rv.

Art. 1915 B. W. is toepasselijk op het orderbriefje, geteekend door een niet-koopman; art. 4 2°. K.

Verg. de declaraties van 30 Juli 1730 en 22 Sept. 1733, die de formaliteit van „bon pour” of „approuvé” invoeren voor „tous billets et autres promesses ou quittances sous signature privée”, resp. voor „les billets sous signature privée, au porteur, à ordre ou autrement causés pour valeur en argent”. Tekst bij v. BONEVAL FAURE, Procesrecht, dl. 4, 1ste st., 2de dr., bl. 134 v. — Art. 1326 Code civil: „le billet ou la promesse sous seing privé” etc. — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4, 4de dr., n°. 509.

Art. 1915 B. W. is niet van toepassing volgens Rb. Amsterdam 1 Juli 1879, W. n°. 4422. — v. BONEVAL FAURE, t. a. p., bl. 138 v. — Verg. ook Rb. Amsterdam 12 Juni 1907, W. n°. 8711.

De onderteekenaar vervult zoowel de rol van den trekker als die van den acceptant van een wissel.

De onderteekening kan worden gesteld op een blanko-formulier, althans aan de volledige invulling daarvan voorafgaan. Zie Hof den Haag 25 Juni 1906, W. n°. 8438.

Nevens de plaats van uitgifte behoeft die van betaling slechts dan te worden vermeld als deze een andere is dan die van uitgifte.

Rb. Amsterdam 11 Mrt. 1884, W. n°. 5087; — Hof Arnhem 24 Jan. 1900, W. n°. 7459.

Het orderbriefje kan gedomicilieerd (bij een derde betaalbaar gesteld) worden (*billet à domicile*). Voorbeeld:

<u>f 100.—</u>	
Accepteere te betalen aan N.N. of order, op drie maanden na heden, de somma van honderd gulden Ned. Crt., waarde genoten.	
Den Heer A. te Amsterdam.	UTRECHT, 1 Februari 1889.
	X.

De wissel, door den trekker op zich zelf getrokken, of door een procuratiehouder van den betrokkene op dezen, is een orderbiljet.

Rb. Arnhem 24 Oct. 1881, N. M. v. H. dl. 1 bl. 81. — KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 300 v., erkent het stuk als wissel, indien de namen, waaronder de trekker op zich zelf trekt, verschillen, waartegen terecht LAND, bl. 248 v. — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4, 4de dr., n°. 75. — Tot de gedomicilieerde orderbiljetten behooren de assignaties, welke de Nederlandsche Bank, hare bijbank en hare agentschappen op elkander afgeven.

Prima.	ASSIGNATIE.
N°.	
De Bijbank der Nederlandsche bank te Rotterdam zal, na ontvangst van advies, voor deze Prima Assignatie (de secunda niet betaald zijnde) aan den Heer A. of order betalen de som van gulden.	
Amsterdam, den 19..	De Directie der
Zegge f	Nederlandsche Bank,
	B.
	Kassier-Generaal.

Een schuldbekentenis aan order verliest niet het karakter van orderbiljet door het beding van interessen;

Rb. Almeloo 20 Oct. 1869, W. n°. 3201. — Anders KIST, t. a. p., bl. 298; — DREPHUIS, dl. 1, bl. 289; — RAMAER, wissel-clausules, bl. 95 v.

noch ook door betaalbaarstelling in termijnen.

Anders Rb. Amsterdam 14 Febr. 1866 en 16 Nov. 1870, W. nos. 2803 en 3277.

Daarentegen is eene schuldbekentenis aan order over een schuld, waarvan de opvorderbaarheid afhankelijk wordt ge-

steld van eene opzegging door een der partijen, niet als orderbiljet te beschouwen.

Verg. Hof den Bosch 19 Dec. 1882, W. n°. 4871; — Rb. Leeuwarden 16 Mrt. 1893, M. v. H. 1893 bl. 182.

Op het orderbriefje zijn de bepalingen omtrent wisselbrieven van toepassing, met uitzondering van die welke verband houden met het karakter van den wissel als betalingsopdracht, zooals die betreffende de acceptatie, art. 209 K.

Ondertekenaars van een orderbriefje zijn hoofdelijk aansprakelijk, art. 146 K. Rb. Amsterdam 1 Juli 1879, W. n°. 4422.

De ondertekenaar is tot betaling verplicht, al is protest niet opgemaakt en ingebrekestelling niet geschied. Dit geldt ook van den avalgever voor den ondertekenaar.

H. R. 14 Apr. 1898, W. n°. 7114, hierboven bl. 272. — Hof Arnhem 24 Jan. 1900, W. n°. 7459. — Rb. Amsterdam 8 Febr. 1901, W. n°. 7649. — Hof den Haag 3 Juni 1901, vern. Rb. den Haag 3 April 1901, W. n°. 7609 (avalgever). — Rb. Amsterdam 12 Juni 1907, W. n°. 8711 (avalgever).

Ook als het orderbriefje is gedomicilieerd, is protest tegen den gedomicilieerde niet noodig om den ondertekenaar aan te spreken, behoudens de bepaling van art. 118 K.

Rb. Haarlem 20 Mrt. 1906, M. v. H. 1906 bl. 104. — OFFERHAUS, in Het Recht in Nederl.-Indië, dl. 79, bl. 159 v.

Zie over verjaring bij orderbriefjes: Rb. Amsterdam 20 Nov. 1907, W. n°. 8748 (avalgever op een niet geëndosseerd gedomicilieerd orderbiljet).

De Postwissel en het Postbewijs zijn gedomicilieerde orderbiljetten, welke door de Nederlandsche postereien worden afgegeven ingevolge opdracht van den afzender. Zij kunnen slechts eenmaal worden geëndosseerd en zijn dus slechts in beperkte mate verhandelbaar. Voor de overdracht is een endossement op naam zonder waarde-erkenning voldoende.

J. H. HIJMANS, de postwissel, Rgl. Mag. 1894, bl. 1 v. — C. W. STARBUSMANN, toonder en legitimatie-papier, Rgl. Mag. 1906, bl. 326 v.

Ten onrechte noemt H. R. 16 Apr. 1883, W. n°. 4903, den postwissel eene lastgeving aan de postadministratie tot uitbetaling voor en namens den afzender; de lastgeving of opdracht tot betaling ligt buiten den postwissel.

De Schatkistpromesse aan order, Wet van 5 Dec. 1881, S. n°. 185. Zie hieronder § 40.

Op schuldbekentenissen aan order, die niet zijn orderbriefjes in den zin der wet, zijn de algemeene beginselen van orderpapier van toepassing. Zie hierboven § 29.

§ 32. DE ASSIGNATIE.

V. D. KEESSEL, theses selectae, nos. 837—852. — A. J. RETHAAN MACARÉ, de leer der assignatiën, I. Prft. 1866. — J. G. PHILIPPI, aecreditiven, Prft. 1873. — J. H. BLDENDIJK, het rechtskarakter der assignatie, Prft. 1887.

O. WENDT, das allgemeine Anweisungsrecht, 1895.

In Italië, Frankrijk, België en Engeland is de assignatie aan order naast den wissel niet bekend. In Duitschland worden onderscheiden de gewone *Anweisung* op naam (BGB. §§ 783—792) en de *kaufmännische Anweisung* aan order (Hgb. §§ 363—365). Het Schw. Obl. R. stelt in art. 839 de assignatie aan order met den wissel nagenoeg gelijk.

Naar oud-Hollandsch recht werden assignaties, ordres om betalingen te doen en binnenlandsche wissels gelijkgesteld. Zie BARELS, Advysen, dl. 2, n°. 32 (3 Febr. 1711), en Verz. v. casuspositiën enz. betr. den koophandel, 2de st., n°. 41 (10 Dec. 1792).

Het Ontw. 1822, artt. 140 en 141, Titel van wisselbrieven, assignatiën en promessen, stelt de assignatie gelijk met de kassiers-kwitantie. Evenzoo het Ontw. 1825 en het Wetboek 1830. Bij de herziening in 1834 is de tegenwoordige 7de titel vastgesteld. Het Ontw. van 20 Mrt. 1834 kent wel de assignatie aan order betaalbaar op dezelfde plaats, doch de assignatie elders betaalbaar alléén op naam, „omdat anderszins de(ze) assignatie niet van een gewonen wisselbrief zou verschillen”. Zie VOORDUIN, dl. 8, bl. 731, 736 aant. IV en 737 aant. VIII.

De leer, dat de assignatie aan order naar Nederlandsch recht eene dubbele lastgeving is, in tegenstelling van den wissel als formeele en abstracte verbintenis: KIST, dl. 2, bl. 312 v.; BLDENDIJK, t. a. p., Hfdk. 5; verg. LAND, § 56. Zie tegen deze voorstelling: DIEPHUIS, bl. 296 v.; G. BELINFANTE, in Themis 1862,

bl. 110 v.; VAN WEEL, de leer der solidaire verbintenissen, Prft. 1863, bl. 418 v., en PHILIPPI, Hfdk. II; voor het Duitsche recht: WENDT, a. w., bl. 71 v.; DERNBURG, das bürgerliche Recht, dl. 2, 2de dr., § 237, bl. 215. — KIST, bl. 316, maakt nog onderscheid tusschen de assignatie mèt en die zonder erkenning van genoten waarde; LAND, § 57, tusschen den houder, lasthebber van den uitgever, en den houder, die de assignatie kocht en betaalde. Deze onderscheidingen vinden geen steun in de wet. Zie het vonnis van de Rb. te Leiden 11 Febr. 1868, W. n°. 2992, bev. Hof Zd. Holland 21 Dec. 1868, W. n°. 3076.

Tusschen den wissel aan order en de assignatie aan order bestaat geen verschil in rechtskarakter, economisch geen verschil in functie; het verkeer kent tusschen beide stukken geen onderscheid, tenzij misschien wat betreft het regres wegens non-acceptatie. Zie reeds EINERT, das Wechselrecht enz., bl. 95. Verg. hierboven bl. 238.

De bepalingen omtrent de assignatie in het Ontw. van een wet op het „Handelspapier” van 1886 zijn af te keuren.

De assignatie aan order elders betaalbaar en de inkasso-wissel van art. 111 K. hebben denzelfden inhoud. Zie hierboven bl. 241.

AMSTERDAM, 1 Febr. 1889.

Goed voor f 100.—

Tegen vertoon dezes (of: drie maanden na dato, of 1 Mei e. k.) gelieve UE. te betalen aan den heer A. of order (of: aan de order van den heer A.) de somma van honderd gulden Ned. Crt., en stelt op rekening ingevolge advies van

Aan den heer B. te Utrecht.

C.

AMSTERDAM, 1 Febr. 1889.

Goed voor f 100.—

Tegen vertoon dezes (of: drie maanden na dato, of: 1 Mei e. k.) gelieve UE. te betalen aan den heer A. of order (of: aan de order van den heer A.) de somma van honderd gulden Ned. Crt. (waarde genoten of in rekening), ingevolge advies van

Aan den heer B. te Amsterdam.

C.

De assignatie is eene schriftelijke betalingsopdracht van den in art. 210 of art. 211 K. aangeduiden inhoud.

De aan het stuk gegeven naam (wissel, assignatie, accreditief, cheque, enz.) is onverschillig.

Rb. Dordrecht 30 Juni 1882, N. M. v. H. dl. 1 bl. 352 („prima wisselbrief” zonder plaatsverschil). — Hof den Bosch 15 April 1890, P. v. J. 1890 n°. 36. — Rb. Amsterdam 15 Nov. 1894, W. n°. 6582 (cheque); — 18 Apr. 1902, W. n°. 7828 („wisselbrief” zonder plaatsverschil). — Zie ook Rb. Rotterdam 5 Apr. 1871, W. n°. 3367.

De persoon aan wien betaald moet worden (de nemer), kan al of niet door opneming van de order-clausule vervangbaar worden gesteld, met alle gevolgen van dien. De nemer van een assignatie aan order kan den eigendom daarvan door endossement overdragen, ook al ontbreekt in het stuk de waarde-erkenning, art. 212 j°. artt. 111 en 135 K. — Rb. Leiden, b. a.

Voor de assignatie aan toonder zie hieronder § 38.

De assignatie kan aan eigen order worden getrokken.

Rb. Rotterdam 5 April 1871, W. n°. 3367; — H. R. 18 Mei 1877, W. n°. 4124, Rgl. Bijbl. 1884 B bl. 281. — Anders Rb. Rotterdam 25 Sept. 1878, W. n. 4286, Rgl. Bijbl. t. z. p. bl. 284. — Hof Arnhem 24 Jan. 1906, W. n°. 8355. — F. ТАУНАУ, in W. n°. 4136.

De verhouding tusschen trekker en nemer is dezelfde als bij den wissel. Bij ontbreken van de waarde-erkenning moet de nemer, rembours vragende, aantoonen, dat hij de assignatie onder bezwarenden titel heeft verkregen. Zie Rb. Amsterdam 15 Nov. 1894, b. a.

Verplichtingen van den trekker: 1°. hij moet zorgen dat de betrokkene fonds in handen hebbe; 2°. hij staat in voor de betaling, niet ook voor de acceptatie, artt. 218 al. 2 en 219 K.

Gevolgen van verzuim van fondsbezorging, bij te laat gedaan protest van non-betaling, art. 218 al. 3 K.

Endossement, art. 212 K. De bepalingen omtrent het endossement van wissels zijn toepasselijk, uitgezonderd de aansprakelijkheid van den endossant jegens derde houders, art. 219 K. Rb. Leiden 11 Febr. 1868, b. a.

Acceptatie, artt. 214 al. 2 K., 304 Rv. Zij heeft dezelfde gevolgen als bij den wissel.

Rb. Rotterdam 5 April 1871, W. n°. 3367; — H. R. 18 Mei 1877, W. n°. 4124; — Rb. Dordrecht 30 Juni 1882, N. M. v. H. dl. 1 bl. 352; — Rb. Amsterdam 16 Juni 1893 en 16 Febr. 1894, M. v. H. 1894 bl. 13 en 108; — Rb. Rotterdam 18 Mrt. 1901, W. n°. 7662. — DIEPHUIS, dl. 1, bl. 298; — KIST, dl. 2, bl. 341 v.; — LAND, bl. 260; — BIJDENDIJK, bl. 108 v. — Anders Rb. Amersfoort 10 Jan. 1859, M. v. H. 1861 bl. 298; — Hof Zd. Holland 16 Juni 1862, W. n°. 2384, bev. Rb. den Haag 3 Dec. 1861, W. n°. 2333.

De houder heeft tegenover den trekker niet recht op acceptatie. Protest en regres wegens non-acceptatie komen niet te pas, evenmin acceptatie ter eere.

De trekker heeft tegen den acceptant niet anders dan de in art. 148 K. omschreven vordering tot verantwoording van het fonds en schadevergoeding.

Anders ten onrechte Rb. Rotterdam 5 Apr. 1871, b. a.; — Rb. Amsterdam 18 Apr. 1902, W. n°. 7828 (niet-geëndosseerde ten verzoeken van den trekker geprotesteerde assignatie aan eigen order!). — Hof den Haag 5 Jan. 1903, W. n°. 7874.

Aval-teekening wordt in de wet niet genoemd, doch evenmin uitgesloten. Zij heeft dezelfde gevolgen als bij den wissel.

Zie Hof den Haag 5 Jan. 1903, b. a. (aval voor den acceptant). — Anders: avalteekening bindt niet: Rb. Arnhem 29 Dec. 1904, W. n°. 8218; — Rb. Rotterdam 20 Febr. 1907, W. n°. 8649.

Vervaltijd en betaling.

Vervaltijd van de assignatie op zicht of zonder tijdsbepaling, art. 213 K.; van de assignatie op eenigen tijd na zicht, art. 214 al. 1 K. Bij weigering om voor „gezien” te teekenen, protest van non-betaling, art. 214 al. 3 K.

Betaling en protest van non-betaling als bij wissels, artt. 213 en 215 K.

Regres wegens wanbetaling kan de houder nemen:

1°. tegen den endossant, art. 219 K. Zie ook art. 304 Rv.

In het oud-Hollandsche recht stond het regresrecht van den houder op zijn endossant vast. Zie BARELS, Advysen, dl. 2, n^o.

32: — Verz. v. casuspositiën enz., st. 2, n°. 41; — v. D. KEESSEL, theses selectae, n°. 850.

Evenals bij den wissel is alleen de endossant die voor de assignatie waarde heeft ontvangen (de endossant die volledig heeft geëndosseerd, tenzij hij bewijs levert, dat hij de waarde niet heeft ontvangen, en de endossant die onvolledig heeft geëndosseerd, indien de houder bewijst hem de waarde te hebben voldaan) tot rembours verplicht. Zie hierboven bl. 252, 254, 274.

Als voorwaarde van het recht van regres mag tijdig protest van non-betaling en notificatie van dit protest worden aangenomen. Zie art. 218 al. 1 K.

Art. 218 schijnt te zijn geschreven voor assignaties niet aan order, met „zijnen cedent” (wat in het Ontw. 20 Mrt. 1834 werd gelezen voor „dengenen van wien hij de assignatie heeft ontvangen”) de trekker of uitgever te zijn bedoeld. Zie de toelichting bij VOORDUIN, dl. 8, bl. 732, onder 8°. De behandeling van het artikel (VOORDUIN, t. a. p., bl. 744 v.) toont niets dan spraak- en begripsverwarring.

Zie over art. 218 en de beteekenis van „dengenen van wien hij de assignatie heeft ontvangen”: VAN WEEL, a. w., bl. 418; — BIJDENDIJK, a. w., bl. 98 v.; — KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 321 v.

Springend regres is uitgesloten.

2°. Tegen den trekker, artt 218 en 219 K. Rb. Leiden 11 Febr. 1868, b. a.

Gevolgen van het verzuim van tijdig protest, art. 218 al. 2 en 3. Gevolgen van het verzuim van notificatie, art. 217 K.

Art. 218 al. 2 en 3 zijn op overeenkomstige wijze toe te passen op assignaties aan order in handen van een derden houder. Zie het hierboven omtrent dit artikel opgemerkte.

Evenals bij den wissel kan de regresvordering niet worden ingesteld door den onvolledig geëndosseerde. Zie hierboven bl. 274.

Verjaring, art. 220 K.

Conservatoor beslag, art. 304 Rv.; lijfswang, art 586 1°. en 3° Rv.

Verschil tusschen wissels en assignaties; 1°. de trekker en

de endossanten eener assignatie staan niet in voor de acceptatie; 2°. de endossant eener assignatie staat voor de betaling in alleen jegens zijn geëndosseerde.

Kredietbrieven (*lettres de crédit* of *lettres de délégation*). Wanneer zij aan order zijn gesteld, doch niet voldoen aan de vereischten van artt. 210 en 211 K., zijn de algemeene bepalingen omtrent order-papier (zie hierboven § 29) van toepassing.

Zie over kredietbrieven in de 12de en 13de eeuw: A. SCHAUBE, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 43, bl. 29 v.; — GOLDSCHMIDT, Unversalgesch. d. Handelsr., bl. 397 v.

PHILIPPI behandelt de kredietbrieven in zijn proefschrift, 1873, onder den naam „Accreditiven”. Hij geeft bl. 47 het volgende voorbeeld van een accreditief aan order:

Messieurs N.N. à PARIS.

LONDRES 14 Juin 1869.

Par la présente nous vous prions de vouloir bien tenir à la disposition de Mons. B. ou de son délégué la somme de Dix-mille frs. payables au 24 juin courant, dont il vous plaira débiter notre compte.

Recevez, Messieurs, nos salutations distinguées
X.

§ 33. COGNOSSEMENT AAN ORDER.

W. v. K. artt. 507—519.

Formulier van een cognossement, A. voor een zeilschip:

Ik wonende voerende het (bark)schip genaamd:

nu gereed liggende te A., om met den eersten goeden wind te zeilen naar, alwaar mijn rechte losplaats zal zijn, beken onder den overloop van mijn voornoemd schip ontvangen te hebben van den Heer
goed en wel geconditionneerd en gemerkt, gelijk hiernevens, al hetwelk ik bij behouden aankomst beloof te leveren tot aan of order, mits mij betalende voor vracht met pCt. Ongelden en de Avarij naar de Usantie der Zee. Ter nakoming van het voorschrevene verbind ik mij zelve en alle mijne goederen, alsmede mijn voornoemd schip met zijn toebehooren, en heb ik hiervan eensluitende cognossementen onderteekend, waarvan het eene voldaan zijnde de andere van geene waarde zullen wezen. A., den 18

(Handteekening van den schipper.)

B. voor een stoomschip:

Ontvangen van
 om te worden geladen in het stoomschip genaamd
 gevoerd door Kapitein met
 vrijheid, enz.

Al hetwelk bij behouden aankomst, onder de hierachter vermelde voorwaarden, zal geleverd worden te aan of order, tot vracht en kosten hiernevens uitgedrukt, verschuldigd en te betalen door den inlader vóór het vertrek van het stoomschip. De gezagvoerder, de Maatschappij of hare agenten behoeven de goederen niet aan den geconsigneerde af te geven dan tegen betaling van hetgeen voor vracht en kosten (die van invordering daaronder begrepen) mocht verschuldigd zijn of zekerheidstelling voor Averi-grosse, en zullen bij niet-voldoening hieraan door den geconsigneerde, gebruik mogen maken van de in artt. 487 en 489 W. v. K. toegekende rechten.

Door de aanneming van dit Connossement verklaren partijen zich te onderwerpen aan de gedrukte en geschreven conditiën in dit Connossement.

Hiervan geteekend eensluitenden, het eene nagekomen zijnde, de andere van geen waarde, alsmede één afschrift voor den gezagvoerder en één voor de Maatschappij.

AMSTERDAM, 19 . .
 per proc. den kapitein voornoemd,
de Chef van het Vrachtbureau der
Stoomvaart-Maatschappij X.
 (Handteekening).

N. N.
 Agenten.

Het cognossement is eene oorkonde waarin de ondertekenaar (vervoerder) verklaart, dat hij zekere goederen heeft in ontvangst genomen, op bepaalde voorwaarden zal vervoeren en ter bestemmingsplaats aan een aangewezen persoon zal uitleveren. In art. 507 K. wordt de inhoud nader aangegeven.

Het kan luiden: aan den inlader, aan een derde (rekta-cognossement), aan de order van den inlader, aan een derde of order, aan toonder; art. 508 K.

Aan „eigen order” wil zeggen: aan de order van den inlader; Hof Amsterdam 19 Dec. 1879, W. n°. 4476.

Het is niet en kan ook niet wezen eene *cautio indiscreta*. De verbintenis uit het cognossement te noemen een *formeele*

verbintenis, onafhankelijk van de materiele rechtsoorzaak (KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 455), berust op miskenning van den aard van het cognossement.

Getal af te geven exemplaren, die alle voor één en één voor alle gelden: artt. 509 en 510 K.

Het cognossement aan order wordt overgedragen door middel van endossement en overgave, art. 508 al. 2 K.; ook door blanko-endossement. Volgens gebruik is voor eigendomsoverdracht waarde-erkenning in het endossement niet noodig, mitsdien is ook de onvolledig-geëndosseerde tegenover den schipper gelegitimeerd tot vorderen voor eigen rekening, behoudens tegenbewijs. Het endossement behoeft niet aan order te luiden.

De bepalingen omtrent het endosseeren van wisselbrieven zijn op het endosseeren van cognossementen van toepassing: H. R. 18 Jan. 1856, W. n°. 1717 (blanko-endossement); — Rb. Amsterdam 29 Oct. 1852, W. n°. 1383 (id.); — Rb. Rotterdam 30 Sept. 1863, W. n°. 2542 (id.); — Rb. Amsterdam 3 Dec. 1869, W. n°. 3193 (onvolledig endossement); — Rb. Amsterdam 29 Mrt. 1871, bev. Hof Nd. Holland 8 Mei 1873, M. v. H. 1871 bl. 175, 1873 bl. 133 (blanko-endossement); — Rb. Appingedam 13 Apr. 1876 en 12 Mrt. 1877, n°. 4011 en 4427, ged. bev. Hof Leeuwarden 30 Apr. 1879, W. n°. 4417. — KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 515 v. — A. POLAK, hist.-jurid. onderzoek naar den aard v. h. cognossement, Prft. 1865, bl. 300 v. — KIRBERGER, a. w., bl. 58 v.

Kan bij het cognossement worden gesproken van een vervaldag, waarna de verhandelbaarheid ophoudt, zooals bij den wissel volgens art. 139 K.?

Volgens Rb. Amsterdam 29 Oct. 1852, b. a., is het cognossement niet meer verhandelbaar na de lossing en heeft het endossement, na de lossing geschied, slechts kracht van volmacht om te ontvangen. — Evenzoo POLAK, bl. 305 v., volgens wien de vervaltijd duurt vijftien dagen na des schippers bereidverklaring tot lossing (art. 457 K.). — KIRBERGER, bl. 79 v. — Anders KIST, t. a. p., bl. 517 v. — Rb. Appingedam en Hof Leeuwarden, b. a.

Uitgeleverd moet worden aan den rechtmatigen houder, tenzij wordt aangetoond dat deze niet is de regelmatige houder.

Zie Rb. Amsterdam 25 Oct. 1895, W. n°. 6784.

De rechten en verplichtingen van den geconsigneerde en van iederen derden houder worden bepaald door den inhoud van het cognossement. In het algemeen mogen derde belanghebbenden daarop afgaan. Zie hierboven bl. 212 en 214. In art. 512 K. wordt dit gebrekkig uitgedrukt.

Rb. Amsterdam 12 Oct. 1854, W. n°. 1693, M. v. H. 1860 bl. 248: de geconsigneerde is verplicht de vracht te betalen volgens de in het cognossement vermelde scheepsruimte, ook als blijkt dat deze opgaaf onjuist is. — Rb. Amsterdam 21 Mrt. 1860, M. v. H. 1860 bl. 245: de schipper is gehouden de in het cognossement vermelde goederen uit te leveren, ook al zijn deze niet ingeladen. — Rb. Amsterdam 18 Juni 1862, M. v. H. 1862 bl. 136: het cognossement bewijst tegen den schipper het ingeladen gewicht zonder tegenbewijs. — Hof den Haag 26 Oct. 1903, W. n°. 8015 (met onjuiste beschouwingen over den formeelen aard van het cognossement). — Zie verder hieronder: Transportrecht.

De vervoerder kan volstaan met uitlevering van hetgeen hij werkelijk heeft ontvangen, indien de geconsigneerde de aflader is of het cognossement voor rekening van den aflader, als diens agent of gemachtigde, in handen heeft. Zie art. 514 K., dat alleen spreekt van het geval, dat het cognossement meer goederen vermeldt dan in het schip geladen konden worden.

De bepalingen van de vervoer-overeenkomst of de charter-partij kunnen den geconsigneerde niet worden tegengeworpen, en deze kan zich daarop ook zijnerzijds niet beroepen, tenzij hij zelf of degene voor wiens rekening hij het cognossement in handen heeft daarbij partij was, of wel indien en voor zooverre in het cognossement naar de charter-partij wordt verwezen.

Ten onrechte werd de schipper door Rb. Rotterdam 19 Mei 1888, W. n°. 5601, niet toegelaten te bewijzen, dat de houder van het cognossement de agent was van den inlader met wien de vervoer-overeenkomst was gesloten.

Bedingen in de charter-partij omtrent de vracht en de overligdagen zijn voor den cognossementhouder verbindend, al wordt daarnaar in het cognossement niet verwezen: H. R. 26 Nov. 1841, W. n°. 249, bev. Rb. Amsterdam 20 Nov. 1840, W. n°. 144. — Zie ook H. R. 8 Jan. 1864, W. n°. 2554, bev. Hof Gelderland

8 Juli 1863, W. n°. 2510, vern. Rb. Arnhem 18 Mei 1863, M. v. H. 1863 bl. 217. — Anders terecht: Hof Amsterdam 29 Nov. 1878, W. n°. 4343 (clause: or so near thereunto as she may safely get, always afloat); — Rb. Rotterdam 10 Nov. 1888, W. n°. 5649, M. v. H. 1889 bl. 65 (cargadoors-clause); — Hof den Haag 22 Mei 1883, W. n°. 5036, bev. Rb. Dordrecht 9 Nov. 1881, W. n°. 4727; — Rb. Rotterdam 14 Nov. 1900, W. n°. 7562; 29 Jan. 1902, W. 7820, bev. Hof den Haag 25 Mei 1903, W. n°. 7961; — Hof Amsterdam 3 Dec. 1897, vern. Rb. Amsterdam 3 Apr. 1896, M. v. H. 1898 bl. 290, 1897 bl. 56 (sonstige Bedingen laut Charter); — Hof Leeuwarden 29 Mei 1907, W. n°. 8637. — W. M. REEPMAKER, over de verbindbaarheid der chertepartij voor den cognossementhouder, Prft. 1876.

Ontvanger van het goed en verplicht tot betaling van de vracht, c. q. van overliggeld, is niet de bloote houder van het cognossement, maar degene voor wien de houder het cognossement in handen heeft en de goederen in ontvangst neemt. Deze kan door den vervoerder tot betaling worden aangesproken.

Aldus: Hof den Haag 27 Mei 1889, W. n°. 5755, bev. Rb. Middelburg 23 Mei 1888, W. n°. 5598. — Rb. Rotterdam 24 April 1901, W. n°. 7689. — Zie ook Rb. Rotterdam 12 Nov. 1906, W. n°. 8626.

De verbintenissen uit de bevrachtingsovereenkomst (de charterpartij) tusschen bevrachter en vervoerder blijven in het algemeen voortbestaan na het afgeven van cognossementen (anders ten onrechte KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 453). Uitlevering der goederen of schadevergoeding wegens niet-uitlevering kan de inlader echter alleen vorderen, wanneer hij in het bezit is der cognossementen, immers tegen teruggave daarvan; zie art. 511 j^o. art. 478 K.

Anders: Rb. Dordrecht 8 Oct. 1866, W. n°. 3136. — Zie ook: Rb. Rotterdam 17 Oct. 1871, W. n°. 3392 (juiste beslissing op onjuiste gronden); — Rb. Rotterdam 6 Nov. 1880, W. n°. 4578.

Het cognossement wordt in den regel afgegeven in verschillende exemplaren. Dientengevolge bestaat de mogelijkheid, dat verschillende personen, als houders van cognossementen over hetzelfde goed, de uitlevering daarvan vorderen. Artt.

516—519 K. regelen dit geval. De kapitein wordt gekweten door te handelen, zooals art. 518 K. hem voorschrijft. Artt. 516 en 517 spreken van voorloopigen opslag; zij beslissen niet, wie van de verschillende houders het beste recht heeft. Om te beoordeelen wie dit heeft, moet worden nagegaan wie houder is van het exemplaar, waarover de gemeenschappelijke voorman die over alle exemplaren kon beschikken, het eerst ten behoeve van een verkrijger te goeder trouw onder bezwarenden titel heeft beschikt. Daarbij moet worden gelet op hetgeen hierboven bl. 228 v. is uiteengezet.

Verg. §§ 648 en 649 Dt. Hwb.; — LEWIS-BOYENS, *das Dt. Seerecht*, dl. 2, en SCHAPS, *das Dt. Seerecht*, aant. op deze §§. — CARVER, *a treatise on the law relating to the carriage of goods by sea*, 4e dr., sect. 503, bl. 591 v. — SCRUTTON, *the contract of affreightment as expressed in charterparties and bills of lading*, art. 125, bl. 245. — DESJARDINS, *traité de droit comm. marit.*, dl. 4, n°. 945. — LYON-CAEN en RENAULT, *traité*, dl. 5, 3de dr., n°. 725 v. — J. PERROUD, in *Ann. de dr. comm.* 1906, 1re partie, bl. 168 v. — Scandinavische Zeewet, art. 165.

Zie voorts Rb. Rotterdam 6 Juni 1849, W. n°. 1059, bev. Hof Zd. Holland 12 Dec. 1849, W. n°. 1095. — Rb. Rotterdam 5 Nov. 1887, W. n°. 5503.

Ten einde over gedeelten van de in een cognossement vermelde hoeveelheid goederen (bijv. gestort graan) te kunnen beschikken, wordt het cognossement door den houder gedeponeerd bij een bankier of een factor, waarna, door dezen of met diens medewerking door den bewaargever, bewijzen van aandeel aan order in het cognossement of, door den bewaargever alleen, zgn. *delivery-orders*, eveneens aan order, worden uitgegeven.

Voorbeelden van een *bewijs van aandeel*, hieronder bl. 292, en van een *delivery-order*, bl. 293.

Deze bewijzen van aandeel en *delivery-orders* geven den houders een vorderingsrecht tegen de ondertekenaars en mede-ondertekenaars dezer stukken, doch niet tegen den vervoerder die het cognossement heeft afgegeven. Tegenover den kapitein zijn de houders ontvangers voor den cognossementhouder.

A

N°. 239.G. B. F^o. 144.

Bewijs van aandeel
voor de
N.N.sche Stoommeelfabriek te N.N.
over
Kilogr. 240000 Donau Tarwe
aan het bestaande cognossement over:
Hr. Kos. 566 Donau Tarwe
gedeponeerd bij de Heeren W. & G. alhier
verladen per *S s. „Adelaar”* kap.: *J. R.*
van *Ibraïl* naar *Amsterdam* in dato *Mei 188 . .*

De ondergeteekende verplicht zich aan genoemde *firma* of order, bij behouden aankomst van het schip, de vermelde hoeveelheid van *Kilogr. 240000 Donau Tarwe* tegen overgave van dit bewijs en op overeengekomen conditiën te zullen afleveren. De assurantiepolis is op de geheele hoeveelheid van het Cognossement gesloten, waaraan de houder van dit stuk voor de door hem gekochte kwantiteit voor *f 21000.*— aandeel heeft (*zegge een en twintig duizend gulden*).

Boven vermeld cognossement over *Hr. Kos. 566 Donau Tarwe* is bij ons gedeponeerd en ter dispositie van door ons medeonderteekende bewijzen van aandeel, naar gelang der daarop vermelde hoeveelheden.

A., Mei 18. .
M. H. S.

W. en G.

B

Ontvangen van den heer alhier de navolgende documenten over eene lading groot van naar afgeladen per schip kapt. te weten:

1°. Charterpartij dd.2°. Connossement dd.3°. Polissen van assurantie ten gezamenlijke bedrage van *f*

en neem ik aan (*zegge*) aandeel . . .
daarin ter dispositie te houden van de . . Heer
. te of order.

Amsterdam
(*Handteekening van den factor.*)

Endossement van het cognossement:

Voor mij aan den Heer
om in bewaring te houden ten behoeve van
de resp. eigenaren der lading.

Amsterdam
(*Onderteekening.*)

Delivery-order :

De Heeren A. en C°.

U gelieve *ter dispositie te houden* van de Heeren B. en Zn. of order de onderstaande goederen ex S.S. „*Wolga*” van Novorossisk naar Rotterdam, tegen betaling der vracht volgens cognossement en eventueele kosten, zegge eene partij maïs 620 chetwerts wegende 100750 kilogram ex. *cognossement* over 1240 chw.

.....

Onderwicht, overwicht, schade, vermenging of veegsel, pro rata door de ontvangers te verdeelen.

Rotterdam 20 Maart 1900.

M I Handelsbank.

Aangenomen

A. en C°.

Rb. Amsterdam 27 Apr. 1898, W. n°. 7214, bev. Hof Amsterdam 19 Febr. 1900, M. v. H. 1898 bl. 248 en 1900 bl. 154: de delivery-orders en de bewijzen van aandeel afgegeven door een koornfactor zijn verhandelbaar en endossabel, treden voor het daarin aangewezen onderdeel der lading in plaats van het cognossement en zijn bij verkoop van maïs uit Amerika naar Amsterdam onder „documents” in de clause „documents against payment” begrepen. — Rb. Rotterdam 25 Mrt. 1903, W. n°. 8061: de houder van een delivery-order treedt tegenover den houder van het cognossement in rechten en verplichtingen van dezelfde strekking en omvang als waarin deze staat tegenover den kapitein van het schip. — Verder gaat Rb. Rotterdam 17 Dec. 1902, W. n°. 7973: de houders van delivery-orders treden als rechtsopvolgers van den oorspronkelijken cognossementhouder, die de delivery-order uitgaf, in al diens rechten en verplichtingen (i.e. tegenover andere cognossementhouders).

§ 34. BODEMERIJBRIEF AAN ORDER.

De bodemerijbrief is eene oorkonde over een gesloten overeenkomst van bodemerij, artt. 569 en 570 K.

Inschrijving, art. 571; gevolgen van het verzuim, art. 572 K.

Indien de bodemerijbrief aan order houdt, kan zij worden overgedragen door middel van endossement, „in denzelfden vorm als wisselbrieven”, art. 573 al. 1 K. Ook blanko-endosse-

ment, Arb. Amsterdam 12 Mei 1843, KUYPER v. HARPEN, Verzameling v. gewijsden, bl. 26 v.

De endossant staat alleen in voor het bestaan der bodemerij, art. 573 al. 2 K.

Volgens algemeene beginselen, zie hierboven bl. 214, kan op het ontbreken der door de wet gestelde vereischten voor de geldigheid der bodemerij (zie artt. 372, 571, 579 K.) tegen den derden houder in denzelfden omvang een beroep worden gedaan als tegen den gedschieter. De houder kan te dezer zake regres nemen op zijn endossant. Verg. § 686 Dt. Hwb. en art. 178 Skandinavische Zeewet.

§ 35. BEWIJZEN VAN OPSLAG.

A. HEEMSKERK, de wijzen van levering eigen aan den koophandel, Prft. 1871, bl. 168 v. — HECHT, die Warrants (Lager- und Lagerpfandscheine), 1884.

Gemeentelijk Handels-Entrepôt te Amsterdam, Reglement voor het beheer van 14 Juni 1900, laatstelijk gew. 6 Mrt. 1902; Vrij-Entrepôt der Gemeente Rotterdam, Algemeen Reglement, goedgekeurd bij K. B. v. 10 Juni 1905, n°. 57; Amsterdamsch Westelijk Entrepôt, K. B. v. 24 Jan 1875, n°. 8.

Zie het formulier, hieronder *Bijlage I*.

Hoewel niet aan order gesteld, is het bewijs van opslag endossabel, art. 40 Regl. Amsterd. Handels-Entrepôt; art. 53 Regl. Rotterd. Vrij-Entrepôt.

Art. 40. De bewijzen van opslag (die volgens artt. 37 en 38 luiden op naam van den bewaargever) kunnen worden geëndosseerd; het endossement wordt, met vermelding van dagteekening, op het bewijs van opslag gesteld en door den belanghebbende onderteekend. De geëndosseerde verkrijgt hierdoor de macht om de goederen uit het Entrepôt te ontvangen.

Art. 53. De bewijzen van opslag kunnen door endossement worden overgedragen. Na endossement houdt het Vrij-Entrepôt de opgeslagen goederen voor den laatst-geëndosseerde.

Geen uitslag van het goed, dan onder overlegging van het bewijs van opslag, art. 49 resp. art. 62, en tegen betaling

van alle daarop verschenen opslag-, bewaar- en werkloonen, art. 50 al. 1, resp. art. 63 al. 1.

Het endossement van het bewijs van opslag kan in blanco wezen, waarna het bewijs door enkele overgave kan worden overgedragen. Zie Rb. Rotterdam 17 Juni 1863, bev. Hof Zd. Holland 21 Mrt. 1864, M. v. H. 1864 bl. 227 (naar aanleiding van het toenmalige Reglement van het Vrij-Entrepôt te Rotterdam).

Bepalingen bij verlies van ontvang-eeelen en bewijzen van opslag, luidend op naam van den bewaargever, vormen Hfdst. IV der Reglementen voor het Handels-Entrepôt te Amsterdam en voor het Vrij-Entrepôt te Rotterdam.

Warrants of dubbele bewijzen.

Wetgeving op de pakhuizen en warrants:

Frankrijk: wet v. 28 Mei 1858, sur les négociations concernant les marchandises déposées dans les magasins généraux; dekreet v. 12 Mrt. 1859 gew. 21 Apr. 1888; wet v. 31 Aug. 1870, concernant les marchandises déposées dans les magasins généraux; wet v. 30 April 1906 sur les warrants agricoles. — België: wet v. 18 Nov. 1862, portant institution du système des warrants. — Hongarije: Wetb. v. Kooph. artt. 434—452. — Italië: Cod. di comm. artt. 461—479. — Zwitsersch Obl. recht, artt. 209, 212, 844 en 845. — Rusland: wet van 30 Mrt./11 April 1888. — Oostenrijk: wet van 28 April 1889. — DHgb. §§ 363—365, 416—424. J. RIESSER, zur Revision des Handelsgesetzbuchs, § 21.

Literatuur:

O. C. FISCHER, die wirthschaftliche Entwicklung des Warrantverkehrs in Europa und Amerika, 1908.

Nederland: D'AULNIS DE BOUROUILL, in Themis 1878, bl. 412 v. — A. HEEMSKERK, in Themis 1878, bl. 485 v. — J. A. LEVY, de warrant, 1889, en in Themis 1889, bl. 344 v. — Verdient de invoering van het warrantstelsel ten onzent aanbeveling? Zoo ja, op welke grondslagen ten civiele? Praeadvies van N. G. PIERSON in Hand. Ned. Jur. Ver. 1889, dl. 1, bl. 59 v.; beraadslaging, ald., dl. 2, bl. 93 v. — C. W. SCHLINGEMANN, het warrantstelsel, Prft. 1890. — H. J. DUPARC VAN LIER, het Oostenrijksch en Duitsch Warrantrecht beschouwd in verband met de belangen van den Nederlandschen goederenhandel, Prft. 1898.

Engeland: J. ELLA, warrants for goods, their use and abuse, 1856.

Frankrijk: NICOLE, [magasins généraux, docks et warrants, 2de

dr. 1860. — BACQUET, des magasins généraux et warrants, 1880. — AUGER, des magasins généraux, th. 1881. — VERMOREL, des magasins généraux et des warrants, th. 1882. — A. SIMONSON, das französische Warrantrecht, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 33, bl. 207 v. — L. SCANSA, traité des magasins généraux, 1890. — D. M. J. DUBRON, docks et warrants, th. 1898.

Duitschland en Oostenrijk: HECHT, die Warrants, 1884, alwaar een literatuuropgave. — Voorts: G. COHN, das Lagerhausgeschäft, in ENDEMANN'S Handb. f. H.- S.- u. Wr., dl. 3, § 432. — G. LEONHARDT, der Warrant als Bankpapier, 1886. — A. SIMONSON, Beiträge zur Lehre vom Warrant, in SCHMOLLER'S Jahrb. 1885, bl. 155 v. — W. WERTHEIMER, das Lagerhaus und die Vortheile der Lagerhausbenützung, 1886. — K. ADLER, das österreichische Lagerhausrecht, 1892. — A. v. KOSTANECKI, der Lagerschein als Traditionspapier, 1902. — WIMPFHEIMER, der Lagerschein nach dt. Recht, 1903.

Italië: U. NAVARRINI, i magazzini generali, 1901.

De *Weight Note* en de *Warrant* (Engeland), de *récépissé* en de *warrant* (Frankrijk), de *cédule* en de *warrant* (België), de *fede di deposito* en de *nota di pegno* (Italië), de *Lagerschein* en de *Pfandschein* (Zwitserland), de *Lager-Besitzschein* [*Recepissé*] en de *Lager-Pfandschein* [*Warrant*] (Oostenrijk) zijn papieren aan order, in elk geval endossabel.

§ 36. ANDERE PAPIEREN (verbintenissen) AAN ORDER.

A. Verschillende papieren, in den goederenhandel in gebruik:

a Acceptaties, in het Reglement voor den handel in olie

Ik wij	ondergeteekende(n)	neem nemen	aan af te leveren aan de(n) Heer(en)
.....			of order vijfduizend kilogrammen Olie.
waarde ontvangen.			

Al de bepalingen van het Reglement voor den Handel in Olie, enz. zijn ten aanzien van deze partij bindend, zoowel voor den onder- teekenaar als voor den nemer en de geëndosseerden van dezen volgbrief, ook nadat zij den eigendom daarvan door endossement aan anderen hebben overgedragen.

Amsterdam, 14 Mei 1908.

A.

te Amsterdam v. 12 Oct. 1895, laatstelijk gewijzigd 21 Sept. 1904, volgbrief geheeten.

Het Reglement kent volledige endossementen (wanneer het endossement gedagteekend en onderteekend is en den naam behelst van hem, aan wien of aan wiens order de levering geschieden moet, met bijvoeging van: waarde genoten) en blanko-endossementen (naamteekening met vermelding van den datum daarvan), art. 3.

Voor de deugdelijkheid van den volgbrief is ieder endossant gehouden in te staan aan zijn geëndosseerde gedurende drie achtereenvolgende werkdagen na den datum van het endossement, art. 11.

b. Orderbrieven, volgbriefjes of aanzeggingsbiljetten (filière, Audienung, transferable notice).

Orderbrief, volgens de reglementen (van 26 Febr. 1902) voor den handel in tarwe en in rogge op termijn te Amsterdam:

<p>..... ondergeteekende autoriseere . . . de . . . korenfactor aan de Heer of order, af te leveren eene partij van twee-en-vijftigduizend-vijf- honderd kilogram rogge (zestigduizend kilogram tarwe) van onder berusting liggende te Amsterdam, B.</p>
--

H. R. GOUDSMIT, het volgbriefje, Prft. 1880.

Zie over het rechtskarakter van het volgbriefje, hieronder § 46, bl. 341.

B. Polissen van schade-verzekering aan order.

J. A. STOOR JR., Polissen aan order en aan toonder, Prft. 1893.

— E. JACOBI, die Wertpapiere, § 51, bl. 311 v.

Men onderscheide: *a.* polissen ten behoeve van een genoemden persoon of order. Bij deze polissen wordt de verzekerde vervangbaar gesteld door middel van endossement en overgave van de polis. Deze wordt verhandelbaar, evenwel, daar zij een schadevergoedingsbelofte bevat, alleen ten behoeve van personen die de daarin omschreven schade kunnen lijden.

De polis aan order komt weinig voor, omdat tot vervang-

baarstelling van den verzekerde de clause „of die het anders geheel of ten deele zou mogen aangaan” pleegt te worden gebruikt; bovendien regelt art. 263 K. den overgang der verzekering „bij verkoop en allen eigendoms-overgang van verzekerde voorwerpen”.

Ontw. 1809, art. 490. Geen polis van assurantie mag gesteld worden ten behoeve van toonder, op pene van nulliteit; zij kan insgelijks door geen endossement overgedragen worden.

Ontw. 1822, bk. II, tit. 9, art. 17 (Ontw. 1825, bk. II, tit. 9, art. 15; Wetb. 1830, art. 482 1°). De polissen drukken uit: 1°. de benoeming van dengene die de assurantie laat doen, en mogen niet aan toonder gesteld worden, enz.

De regeering achtte in 1826 eene bepaling omtrent de aan-orderstelling onnoodig: zie VOORDUIN, dl. 9, bl. 190, aantek. V en IX.

Evenals ieder verzekerde moet de geëndosseerde bewijzen, dat hij schade heeft geleden. De verzekeraar kan aan den houder tegenwerpen verweermiddelen, gegrond op de wettelijke voorschriften omtrent verzekering, de bepalingen van de polis of de verhouding waarin hij tot den houder zelven staat.

Dt. Hwb. §§ 891, 899 al. 4 j^o. § 363 al. 2. — V. EHRENBURG, Versicherungsrecht, dl. 1, bl. 474 v. — JACOBI, t. a. p.

LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4, 4de dr., nos. 156 v., dl. 6, 3de dr., n°. 1457.

Naar Engelsch recht (Marine Insurance Act, 1906, s. 50 en 51) kan iedere polis van zeeverzekering worden gecedeerd door middel van endossement. De polis is endossabel, niet *negotiable*.

De endossant staat in voor het aanwezen van de verzekering tijdens de overdracht van de polis; art. 1570 B. W.

b. Polissen met betalingsclausule aan order.

De betalingsclausule aan order heeft alleen betrekking op de betaling van hetgeen krachtens de polis door den verzekeraar aan den verzekerde verschuldigd is. Zij is niet gebruikelijk.

C. Polissen van sommen-verzekering aan order.

MOLENGRAAFF, eischen de wettelijke bepalingen omtrent de overeenkomst van levensverzekering herziening? Zoo ja, in welken zin?, in Hand. Ned. Jur. Ver. 1888, dl. 1, bl. 159 v. — SROOP, a. w., Hfdst. IV. — J. WESTERMAN HOLSTIJN, de polis van levens-

verzekering als zekerheid voor een voorschotgever, Prft. 1906. — COUTEAU, traité des assurances sur la vie, n°. 461 v. — HERBEAULT, traité des assurances sur la vie, n°. 212. — REHFOUS, le contrat d'assurance en cas de décès, n°. 117 v. — LYON-CAEN en RENAULT, t. a. p.

Bij de sommenverzekering kan de bevoordeelde worden aangewezen door de order-clausule, in welk geval de verzekeringnemer het recht op de uitkeering door endossement en overgave van de polis kan overdragen. Waarde-erkenning in het endossement is geen vereischte, zie hierboven bl. 228. De geëndosseerde kan verder endosseeren. Het recht van den houder wordt beheerscht door de in de polis gemaakte bedingen, bijv. omtrent de gevolgen van wanbetaling van de premie door den verzekeringnemer, omtrent afkoop, enz.; de verhandeling van de polis wordt daardoor belemmerd.

Rb. Amsterdam 18 Mei 1849, bev. Hof Nd. Holland 18 Apr. 1850, M. v. H. 1871 bl. 118: eene polis van levensverzekering kan aan order gesteld en alsdan in blanco geëndosseerd worden.

De Engelsche wet v. 20 Aug. 1867, to enable assignees of policies of life assurance to sue thereon in their own names, 30/31 Vict., c. 144, bepaalt in sect. 5, dat de polis van levensverzekering kan worden gecedeerd door middel van endossement. — Verg. C. CRAWLEY, the law of life insurance, ch. II, assignment of the contract.

D. Hypotheken aan order.

J. CHALLAMEL, de la cession des créances hypothécaires en droit français, th. Paris 1878.

§ 37. TOONDERPAPIER. ALGEMEENE REGELS.

Zie voor de literatuur hierboven bl. 189 en 198; voor het ontwerp Burg. Wetb. v. 1820, artt. 2298—2300 en 2302, hierboven bl. 209 v., 211.

Wettelijke regeling:

B. W. artt. 668 al. 3, 1198, 1724 en 2014. — Faillw. artt. 48, 55, 82, 121 al. 1 en 134. — W. v. K. bk. 1, tit 7, afd. 3: het kassiersbriefje, de assignatie aan toonder en de promesse aan toonder; art. 508 al. 1: het cognossement aan

toonder; artt. 40 en 41: het aandeel in blanco (aan toonder). — Wet van 22 Dec. 1863, S. n°. 184: het bankbiljet. — Wetten v. 4 April 1870, S. n°. 62, en 31 Dec. 1897, S. n°. 281: het schatkistbiljet. — Wet v. 5 Dec. 1881, S. n°. 185: de schatkistpromesse. — Wet van 30 Mei 1847, S. n°. 26, over de amortisatie van schuldbrieven ten laste van het Rijk.

Toonderpapieren zijn alle stukken luidende aan toonder („toonder”, „houder” of eene gelijksoortige uitdrukking), en alle stukken, die een aanwijzing van den rechthebbende niet bevatten (in blanco), tenzij vervangbaarstelling van den schuldeischer niet is bedoeld. Ook andere stukken kunnen toonderpapier zijn, indien voldoende blijkt van de vervangbaarstelling van den schuldeischer. — Verg. § 807 Dt. B. W.

Zie Rb. Amsterdam 29 Dec. 1905, W. n°. 8456: het inlegboekje van de Spaarbank der stad Amsterdam, hoewel op naam gesteld, is een inschuld aan toonder betaalbaar, op grond van het huishoudelijk reglement der Bank.

Zie over het verschil tusschen *toonderpapier* en *legitimatiepapier*, hierboven bl. 196 v. Rechthebbende, schuldeischer is bij legitimatiepapier alleen de nemer, de bepaalde persoon aan wien het papier is afgegeven, bij toonderpapier achtereenvolgens ieder opvolgende eigenaar van het papier. Beide, zoowel het legitimatie- als het toonderpapier, strekken den rechthebbende tot bewijsmiddel, behoudens tegenbewijs. De houder van het legitimatiepapier moet in rechte worden afgewezen, als blijkt dat hij niet is de nemer (noch diens vertegenwoordiger), de houder van het toonderpapier, als blijkt dat hij niet is eigenaar van het papier noch gemachtigde tot invordering van den eigenaar.

Legitimatiepapieren zijn onder meer bagage-reçu's, sortiekaartjes, garderobe-kaartjes, abonnementskaartjes, enz.; tot de toonderpapieren behooren spoorwegkaartjes, toegangkaartjes, loten, soep- en spijskaartjes.

Naast de volkomen toonderpapieren komen voor de onvolkomen toonderpapieren, welke luiden op naam van een bepaalden persoon of den (wettigen) toonder (houder).

Bij het onvolkomen toonderpapier is de schuldeischer op dezelfde wijze vervangbaar als bij het volkomen toonderpapier. Een blanko-endossement, afkomstig van den genoemden schuldeischer, is niet noodig tot legitimatie van den houder.

Verg. COSMAN, de verbintenissen jegens toonder, Prft. 1863, bl. 333 v.

Zie echter Rb. Arnhem 9 Mrt. 1893, W. n°. 6329: schuldbrieven „aan den heer A. of den wettigen houderdezes” zijn niet toonderpapieren en worden dit niet door een endossement in blanko.

Algemeene bepalingen:

Art. 668 al. 3 B. W.: levering; art. 1198 al. 1 B. W.: in-pand-geving.

Over in-pand-geving van effecten zie hieronder bl. 317 v.

Art. 1724 B. W.: giften van hand tot hand.

Rb. Amsterdam 8 Juni 1847, W. n°. 859 (certificaten Ned. Werk. Sch.). — Rb. Amsterdam 16 April 1857, R. Bijbl. 1857 bl. 413. — Rb. den Haag 8 Febr. 1876, W. n°. 4107 (Oostenrijksche metallieken). — Rb. Amsterdam 28 Juni 1898, W. n°. 7300 (verschillende effecten). — Zie ook Rgl. Adv. 1ste verz., bl. 98.

Artt. 2014 en 1198 al. 5 j°. art. 637 B. W. Ook in geval van verpanding is art. 637 van toepassing te achten.

Anders: Rb. Amsterdam 27 Juni 1902, bev. Hof Amsterdam 1 Mei 1903, cass. verw. H. R. 15 Apr. 1904, M. v. H. 1904 bl. 242 v.

Het bezit van het toonderpapier legitimeert den houder als schuldeischer. De schuldenaar kan hem bevrijdend betalen, tenzij hij weet of redelijkerwijze kan weten, dat de houder niet is rechtmatige houder (niet is eigenaar noch met den wil van den eigenaar vordert). Zie art. 1422 B. W. en hierboven bl. 209.

Een ieder kan zich jegens toonder verbinden; iedere verbintenis kan jegens toonder worden aangegaan.

Zie Rb. Amsterdam 5 Febr. 1861 (COSMAN, bl. 194 v.) over borgtocht ten behoeve van een ongenoemden schuldeischer (aan toonder).

Verg. omtrent de rechten van den houder en van den uitgever, hierboven bl. 211 v.

Schuldvernieuwing door afgifte van toonderpapier.

Regel: het afgeven door den schuldenaar van een door hem of door een derde ondertekend toonderbriefje voor het door hem verschuldigde bedrag is noch schuldvernieuwing noch betaling. Het toonderbriefje dient om tot betaling te komen. In geval van twijfel, ook als kwijting voor de bestaande schuld is gegeven, beslist de opvatting van het verkeer. Het bankbiljet is wettig betaalmiddel. Indien er niet is schuldvernieuwing of betaling, geldt het hierboven bij den wissel opgemerkte.

Zie COSMAN, Prft., bl. 244—252, 260—268. — GEISWEIT v. D. NETTEN, de cheque, Prft., bl. 44 v.

Regres.

Bijzondere bepalingen voor kassierspapier en promessen aan toonder. Algemeene regel: artt. 1570 en 1571 B. W. Wie toonderpapier overdraagt onder bezwarenden titel, staat in voor het aanwezen der inschuld ten tijde der levering, doch niet voor de betaling. Geen regres als bij wissels.

Het onderwerp heeft vooral belang bij koop en verkoop van effecten. Men onderscheide: *a.* verkoop van een individueel bepaald effect, *b.* verkoop van een alleen naar de soort bepaald effect.

Wat betreft *a.*: De koper heeft, als de schuldvordering door den schuldenaar wordt betwist (het stuk is ongeldig, geamortiseerd, enz.), eene vordering tot vrijwaring ingevolge art. 1570 B. W.; als het stuk wordt opgevorderd (art. 2014 al. 2 B. W.), eene vordering tot vrijwaring wegens uitwinning volgens artt. 1528 v. B. W.; als het stuk een verborgen gebrek heeft, eene vordering tot vrijwaring volgens artt. 1541 v. B. W.; als hij heeft gedwaald in de zelfstandigheid der zaak (het stuk is uitgeloot), eene vordering tot nietigverklaring (artt. 1358, 1488, 1490 v. B. W.).

Rb. den Haag 28 Apr. 1896, W. n°. 6841 (vernietiging, op grond

van dwaling, van den verkoop van 1/20 aandeel in de Staatsloterij, toen achteraf bleek dat de trekking reeds had plaats gehad).

Wat betreft *b.*: De verkooper moet gangbare stukken leveren. De koper heeft het recht, als hem blijkt dat de verhandelbaarheid van het stuk, om welke reden ook, niet volkomen is, tegen teruggave van het ontvangen stuk de levering van een ander gangbaar stuk, subsidiair schadevergoeding, te vorderen. Artt. 1541 v. B. W. zijn niet van toepassing.

Hof Nd. Holland 21 Dec. 1868, W. n°. 3071, M. v. H. 1869 bl. 17 (Texas-bonds). — Rb. Amsterdam 19 Sept. 1877, W. n°. 4220, en 23 Juli 1878, W. n°. 4329; bev. Hof Amsterdam 2 Jan. 1880, W. n°. 4470; cass. verw. H. R. 28 Jan. 1881, W. n°. 4600 (zaak Mézidon-à-Dives-obligatiën). — Rb. Amsterdam 21 Jan. 1881, W. n°. 4686. — Zie voorts Rb. Amsterdam 28 Mrt. 1866, M. v. H. 1866 bl. 75 (vordering van den verkooper tegen den koper tot teruggave van het niet gangbare stuk ter verwisseling tegen een gangbaar); — 26 Apr. 1867, W. n°. 2899 (op grond van art. 1570 B. W. kan levering van andere stukken in de plaats van ongeldige worden gevorderd).

Verg. WAHL, traité des titres au porteur, dl. 2, nos. 978 v. — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 4, 4de dr., nos. 949 v. — M. KOENIG, die Haftpflicht des Verkäufers von Inhaberpapieren, Diss. 1892. — P. SCHOLTEN, onvoldoende levering en verborgen gebreken, in Wkbl. Pr. N. en R. nos. 2002—2005. — Zie ook S. R. FULDAUER, verlies en diefstal van effecten, Prft. 1901, bl. 124 v. (rec. Rgl. Mag. 1902, bl. 223).

Het onderwerp is geregeld in de artt. 12—14 van het Reglement van de Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam. Artt. 12 en 13: levering van een uitgeloot stuk; art. 14: in geval van levering van een stuk waaraan eenig ander gebrek dan dat van uiloting kleeft, is de verkooper verplicht een ander stuk te leveren.

Rb. Amsterdam 1 Mei 1885, W. nos. 5281 en 5282; — 22 Nov. 1889, W. n°. 5831, bev. Hof Amsterdam 10 April 1891, W. n°. 6033.

H. J. VAN OGTROP, het reglement voor den effectenhandel, Prft. 1893, bl. 63 v., alwaar ook beslissingen van de Commissie voor de geschillen.

Verzekering van een verbintenis aan toonder door pand of hypotheek.

Art. 1231 al. 2, 1° j^o. art. 1235 B. W.: „bepaalde aanwijzing” of „voldoende kenbaarmaking” van den schuldeischer. Aan dit vereischte kan worden voldaan, als de verbintenis wordt aangegaan jegens een bepaald persoon of toonder. Ingevolge art. 1569 B. W. gaat alsdan het hypotheekrecht over op den koper van de inschuld aan toonder.

In de Costumen van Antwerpen (1582), 53, 9, komt reeds een bepaling voor omtrent „pand van meubele oftimmerbele goeden” ter verzekering van een obligatie, inhoudende clause van brenner's briefs.

Verzekering van obligatie-leeningen door pand of hypotheek. In de praktijk geschiedt dit door verleening der hypotheek ten behoeve van een vertegenwoordiger der obligatiehouders en inschrijving te diens name. Het kan ook geschieden door alle obligaties te stellen ten name van eenzelfden persoon „of toonder”, de hypotheek te verleenen ten behoeve van dezen persoon als nemer dier obligaties en deze te zijnen name in te schrijven. De uitoefening van het hypotheekrecht vordert in ieder geval een bijzondere regeling in de voorwaarden der obligatie-leening.

Hof Nd. Holland 4 Febr. 1858, W. n°. 1984: hypotheek „ten behoeve der gezamenlijke aandeelhouders in eene negotiatie” is onbestaanbaar — Rb. Arnhem 17 Oct. 1881, P. v. J. 1881 n°. 45*: pandrecht op roerende zaken kan geldig verleend worden ten behoeve van de „gezamenlijke houders” van obligatiën eener geldleening.

Voor Duitschland is het onderwerp geregeld in §§ 1187—1189 B. W. Zie voorts hieronder bl. 325.

Literatuur.

COSMAN, a. w., bl. 213 v., 307 v. — J. A. LEVY en P. R. FEITH, in Hand. Ned. Jur. Ver. 1878, dl. 1, bl. 93 v., 195 v. — T. M. C. ASSER en S. J. HINGST, in Hand. Ned. Jur. Ver. 1885, dl. 1, bl. 41 v., 76 v. — H. L. DRUCKER, in Rgl. Mag. 1885, bl. 405 v. — M. BURGERHOUT, hypotheek ter verzekering van

schuldbrieven aan toonder, Prft. 1895. — Praeadviezen van H. W. HELLEMA, B. DE REGT en J. S. G. KONING, in Wkbl. Pr. Not. en Reg., nos. 1590 en 1591 Bijv.; H. J. HAMAKER, ald. n°. 1593 en 1594; Beraadslaging, ald. nos. 1597 v. — P. SCHOLTEN, Hypotheekstelling voor schulden aan toonder met z.g.n. „trust-beding”, in Wkbl. Pr. Not. en Reg., nos. 1976 v.

LYON-CAEN en RENAULT, dl. 2, 4e dr., nos. 584—592. — WAHL, a. w., n°. 972. — P. HOLDHEIM, Mortgage et mortgagebonds, in Ann. de dr. comm. 1895, II, bl. 126. — Over het Duitsche recht: JACOBI, die Wertpapiere, § 61, bl. 341 v. — M. HACHENBURG, das Bürg. Gesetzb. Vorträge, 2de dr., bl. 601 v.

Over de wenschelijkheid en de mogelijkheid, aan de houders van schuldbrieven eener hypotheekbank (z.g.n. pand- of hypotheekbrieven) een boven de overige schuldeischers der bank bevoorrechte positie te verzekeren, zie de aangeh. verhandelingen van ASSER, HINGST, DRÜCKER, BURGERHOUT, HELLEMA, DE REGT en KONING. Verg. het Hypothekenbankgesetz van 13 Juli 1899 voor het Duitsche Rijk.

Over de regeling, door de Eerste Nederlandsche Hypotheekbriefbank getroffen, zie J. LIMBURG, een merkwaardige hypotheekbank, in Wkbl. Pr. Not. en Reg. n°. 1471, en H. de RANITZ, in Themis 1900, bl. 139.

Buiten-koers-stelling.

Alleen met medewerking van den schuldenaar, door een door hem op het stuk te stellen verklaring, kan een toonderpapier ten name van een bepaald persoon worden gesteld, en daarna weder de hoedanigheid van toonderpapier verkrijgen. Verg. § 806 Dt. B. W.

BRUNNER, die Werthpapiere, in ENDEMANN'S Handbuch, dl. 2, § 199, VII. — DERNBURG, das bürgerl. Recht des Dt. Reichs, dl. 2, afd. 1, § 151. — JACOBI, die Wertpapiere, § 26, bl. 138 v.

Amortisatie.

KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 374 v. — COSMAN, a. w., bl. 277 v. — A. A. WEVE, in Nw. Bijdr. 1860, bl. 45 v. — J. H. GOUDSMIT, verlies en vernietiging van toonderpapier, Prft. 1886. — S. R. FULDAUER, verlies en diefstal van effecten, Prft. 1901 (rec.

v. SLOOTEN, *Themis* 1904, bl. 481). — WAHL, a. w., nos. 1222—1415. — LYON-CAEN en RENAULT, *traité*, dl. 2, 4de dr., nos. 626—660; dl. 4, 4de dr., n°. 780. — PAPA D'AMICO, *l'ammortamento dei titoli al portatore*, in *Archivio Giuridico*, dl. 41, bl. 78 v.

Algemeene bepalingen ontbreken.

Men onderscheide tusschen vernietiging en verlies of diefstal. In geval van vernietiging kan de eigenaar van het vernietigde toonderpapier (de schuldeischer) afgifte van een nieuw stuk (duplikaat) of, als de schuld opeischbaar is, betaling vorderen. Zie artt. 1921 en 1940 4°, alsook 1374 en 1375 B. W. In geval van verlies of van diefstal gelden de artt. 2014 al. 2 j^o. art. 637 B. W.; bovendien kan de rechthebbende het stuk van den vinder, den dief of een lateren verkrijger te kwader trouw gedurende dertig jaren opvorderen. Zie hierboven bl. 208. Tegen betaling aan den houder kan hij verzet doen gedurende den in art. 2014 al. 2 genoemden termijn van drie jaren, en tegen betaling aan den houder te kwader trouw gedurende dertig jaren. Een zgn. amortisatie-proces kent de wet niet.

Het onderwerp is alleen gedeeltelijk geregeld voor schuldbrieven ten laste van het Rijk. Zie hieronder bl. 322 v. en 326.

Hof Nd. Holland 9 Dec. 1858, W. n°. 2088 (degene die een loterijbriefje aan toonder heeft verloren, heeft niet het recht de uitbetaling van den daarop gevallen prijs te vorderen, ook niet tegen zekerheidstelling), vern. Rb. Amsterdam 25 Nov. 1857, W. n°. 1919.

Voorzieningen voor het geval van verlies van eene obligatie bevatten de Costumen van Antwerpen in tit. 53, 10 en 58, 4.

Frankrijk: wet van 15 Juni 1872, sur la perte et le vol des titres au porteur, gew. door de wet van 8 Febr. 1902.

A. P. D. BAUDUIN, de bescherming der gedeposedeerde houders van toonderpapier. Aanteekening op de Fransche wet van 1872, Prft. 1888. — Duitschland: Kraftloserklärung im Wege des Aufgebotsverfahrens, §§ 799 en 800 B. W.; §§ 1003—1024 CPrOrd.

§ 38. KASSIERSPAPIER (DE KWITANTIE OP EEN KASSIER
EN DE ASSIGNATIE AAN TOONDER).

J. VAN ASSEN, de credietopening, Prft. 1871. — J. A. F. GEIS-
WEIT VAN DER NETTEN, de cheque, Prft. 1892.

KEUR v. Amsterdam v. 30 Jan. 1776. Handy. 2de Verv., bl. 83;
LE MOINE DE L'ESPINE EN LE LONG, de Koophandel van Amsterdam,
dl. 1, 9de dr., bl. 156.

Wetb. v. Kooph. artt. 221—226, 228, 229.

„Ander papier aan toonder” in art. 222 ziet op de „assignatie aan toonder”.

Assignatie aan toonder:

ROTTERDAM, 12 Mei 1908.	Goed voor <i>f</i> 1000.00
De Crediet- en Deposito-Bank te Rotterdam.	
Betaal aan <i>toonder</i> de somma van één duizend gulden.	
	A.

Kassierskwitantie:

N ^o
Ontvangen van de Crediet- en Deposito-Kas te Utrecht de som van Eén duizend gulden waarvoor haar in rekening crediteere.
UTRECHT den 12 Mei 1908.
Zegge <i>f</i> 1000.00.
(Betaalbaar)
A.

Niet alleen op een kassier, maar op ieder derde kan dit papier worden getrokken, art. 222; verg. ook artt. 223 en 224, waarin niet van een kassier wordt gesproken, en de Amsterd. keur van 1776. Eene definitie van kassier geeft art. 74 K.

Verg. VOORDUIN, dl. 8, bl. 751, aantek. VIII: „Kwitantiën een bepaalde som inhoudende, die door kooplieden of anderen op hunnen kassier, en in het algemeen door den schuldeischer op zijnen schuldenaar ondertekend en in betaling worden uitgegeven”, enz. —

WAHL, a. w., n°. 390 (iedere kwitantie is een papier aan toonder).
Vereischen: juiste dagteekening, art. 221 K. Gevolg

van verdichte dagteekening en van het outbreaken der dagteekening: postdateering: de aansprakelijkheid van den uitgever duurt voort tot den tienden dag na de dagteekening; antideatering: aansprakelijkheid gedurende tien dagen na den bewijsbaren werkelijken dag van uitgifte; outbreaken der dagteekening: de aansprakelijkheid loopt door.

Verg. VOORDUIN, dl. 8, bl. 758 v., aantEEK. op art. 223. — DIEPHUIS, dl. 1, bl. 302; — DE WAL, dl. 1, n°. 382; — COSMAN, bl. 355; — v. D. NETTEN, bl. 15. — Anders KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 395 (het stuk zonder dagteekening is niet geldig).

„Aansprakelijkheid” van den uitgever voor de voldoening gedurende tien dagen na den dag van uitgifte jegens iederen houder, art. 222 K. Deze „verantwoordelijkheid” duurt daarna voort, als de uitgever niet ten beloope van het uitgegeven papier gereede penningen laat onder dengene op wien het papier is uitgegeven, art. 223 j^o. art. 229 al. 2 K. Heeft hij dit gedaan, dan kan hij volstaan met afstand van recht tegen den betrokene, art. 224 K.

Aansprakelijkheid van den nemer en van iederen lateren houder voor de voldoening, gedurende *drie* dagen na den dag der afgifte of overdracht, alléén jegens zijn opvolger, art. 225 K.

De termijnen van tien en drie dagen zijn ontleend aan de Amsterdamsche keur van 1776: VOORDUIN, dl. 8, bl. 755, aantEEK. V; bl. 763.

Verlenging dezer termijnen, als de laatste dag invalt op een Zondag of een daarmede gelijkgestelden dag, art. 228 K., gew. bij art. 3 der wet van 27 April 1904, S. n°. 83.

Binnen de genoemde termijnen moet de assignatie of kwitantie aan den voorganger, resp. den trekker, ter intrekking worden aangeboden. v. D. NETTEN, bl. 19, acht notificatie voldoende.

Faillissement van den uitgever; de houders van briefjes of kwitanties, op een kassier (niet ook op een ander) afgegeven, hebben recht van voorrang op de penningen, die de kassier van den uitgever onder zich heeft, art. 226 K.

Verg. VOORDUIN, dl. 8, bl. 767 v. — COSMAN, a. w., bl. 347 v. — v. D. NETTEN, bl. 37 v. — VOORDUIN, bl. 772: „Men merkte

ten slotte aan, dat het stelsel te dezen aangenomen, berust op het beginsel, *dat door de afgifte van het briefje waarbij de kassier in rekening wordt gecrediteerd, de eigendom van het beloop der penningen ficta traditione tot den houder is overgegaan.*" Niettemin heeft de houder geen direkt vorderingsrecht tot voldoening tegen den betrokken kassier, zie art. 224. v. D. NETTEN, bl. 42 v. Art. 226 heeft ten doel het uitgeven van kassierspapier zooveel mogelijk met betalen gelijk te stellen.

Verjaring door tijdsverloop van tien jaren, behoudens den eed, art. 229 K.

De artt. 221—226, 228 en 229 zijn uitsluitend van toepassing op papier, dat op zicht of op vertoon betaalbaar is. Omtrent het regresrecht bij assignaties aan toonder met vasten vervaldag of betaalbaar op eenigen tijd nà zicht ontbreken bepalingen.

Ontw. 22 Oct. 1834, art. 13 (thans art. 222) slot: „Indien het afgegeven papier den dag uitdrukt op welken hetzelfde betaalbaar is, begint de termijn van tien dagen eerst te loopen daags na den uitgedrukten betaaldag". De 2de Afd. achtte de aanduiding van een specialen dag voor de betaling in strijd met de natuur en den gewonen inhoud van papier aan toonder. De bepaling is daarop weggelaten. Zie VOORDUIN, dl. 8, bl. 756 v. — v. D. NETTEN, bl. 21 v.

Met de kassiers-kwitantie komt overeen de in Frankrijk voorkomende *récépissé*. Verg. LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4, 4de dr., nos. 546, 598—602.

De cheque.

Wetgeving:

Ontwerp van wet op „het handelspapier”, titel IV „cheques”. — Engeland: Bills of exchange Act, 1882, part III: „cheques on a banker” (sect. 82 is aangevuld door de Bills of exchange (crossed cheques) Act, 1906. 6 Edw. 7, ch. 17). — Frankrijk: loi du 14 juin 1865, concernant les chèques; loi du 19 févr. 1874, portant augmentation des droits d'enregistrement et de timbre. — België: loi du 20 juin 1873, sur les chèques. — Italië: Cod. di comm., lib. 1, tit. X, cap. 2 (artt. 339—344): dell'assegno bancario (check). — Zwitserland: Obl. R., tit. XXX, der Check (artt. 830—837). — Denemarken: 23 April 1897, Noorwegen: 3 Aug. 1897, Zweden: 24 Mrt. 1898 (Scandinavische) wet op de cheques en de zicht-

papieren. — Oostenrijk: wet van 3 April 1906. — Duitschland: wet van 11 Maart 1908.

Literatuur:

B. HULSHOFF Gz., de cheque uit een economisch en juridisch oogpunt beschouwd, Prft. 1870, en: de cheque volgens het Engelsche recht, in Themis 1871, bl. 430 v. — GEISWEIT VAN DER NETTEN, a. w. — E. R. WATSON, the law relating to cheques, 1902. — BIRNBAUM, über Checks, en W. KAPP, der Check, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 30, bl. 1 v. en 325 v. Bij den laatste ecne opgave van de Deutsche en Engelsch-Amerikaansche literatuur. — J. RIESSER, zur Revision des Handelsgesetzbuchs, § 22. — G. COHN, der Check, in ENDEMANN'S Handbuch, dl. 3, § 454; Check, in Handwörterb. der Staatswftn., 2de dr., 1900. — L. KUILLENBECK, der Check, 1890. — R. VON CANSTEIN, Check, Wechsel und deren Deckung, 1890. — F. FICK, die Frage der Checkgesetzgebung auf dem europ. Kontinent, 1897. — W. CONRAD, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 57, bl. 49 v.; Handb. des dt. Scheckrechts, 1908. — BÉDARRIDE, commentaire de la loi sur les chèques, 1874. — L. NOUGUIER en ESPINAS, commentaire des lois concernant les chèques, 2de dr., 1874. — D. TOUZAUD, des effets de commerce, 1882. — G. CHASTENET, les chèques, th. 1882. — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 4, 4le dr., nos. 538—604bis. — GALLAVRESI, l'assegno bancario, 1883. — FRANCHI, l'assegno bancario (check), 1892. — Zie voorts hierboven, bl. 235 v., de literatuur over wisselrecht.

Crossed cheques (gestrepte cheques), onderscheiden in cheques *crossed generally* en cheques *crossed specially*. Gevolg: de betrokkene mag de eerste alleen betalen aan een bankier, de tweede alleen aan den bankier, wiens naam dwars over de cheque is geschreven.

Cheques zijn het eerst in Engeland in gebruik gekomen. Zij zijn aldaar „zichtwissels op een bankier” (Bills of exchange Act, sect. 73), en onder dien naam in omloop gekomen ter ontduiking van het wisselzegel. — Ook in Frankrijk danken zij haar bestaan uitsluitend aan fiscale overwegingen, zie LYON-CAEN en RENAULT, nos. 546 v.

Ten onzent is al het binnen het Rijk betaalbare zgn. *kort papier*, waaronder de wet verstaat „dat, hetwelk betaalbaar is gesteld hetzij op zicht of vertoon, hetzij uiterlijk drie dagen

na zicht of vertoon of wel uiterlijk acht dagen na zijne dagteekening, slechts onderhevig aan een *vast* regt van *vijf centen*": art. 21 2° Zegelwet, gew. bij art. 5 der wet van 11 Juli 1882, S. n°. 93. Fiscale redenen ter invoering van de cheque ontbreken derhalve.

Naar Nederlandsch recht zijn cheques: òf wissels, òf assignaties, òf assignaties aan toonder, naar gelang de inhoud beantwoordt aan artt. 100, 210, 211 of 222 K. Het verdient overweging voor al het *kort papier* het regres wegens non-acceptatie en het protest wegens non-betaling af te schaffen.

Clearing-houses, — chambres de compensation — Abrechnungsstellen. — Het *scontreeren*.

COULLET, les chèques et le clearing-house, 1864. — A. TESSIER, traité théorique et pratique des Chambres de compensation (clearing-houses), 1894. — G. FRANÇOIS, Clearing-Houses et Chambres de compensation, 1897. — E. VIDAL, les Clearing-Houses, Chambres de compensation, 1906. — E. SEYD, the London Banking and Banker's Clearing-House System. — FORNARI, i checks e la clearinghouse, 1878. — R. KOCH, Abrechnungsstellen in Deutschland und deren Vorgänger, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 29, bl. 54 v. — COUX, die Skontration, in ENDEMANN'S Handbuch, dl. 3, § 448.

§ 39. DE PROMESSE AAN TOONDER.

Wetb. v. Kooph. artt. 227—229.

Aansprakelijkheid van den houder eener promesse aan toonder, die deze in betaling geeft, jegens dengene die de promesse van hem neemt, art. 227 j^o. art. 228 K., gew. bij art. 3 der wet van 27 April 1904, S. n°. 83.

De vordering tegen den uitgever verjaart in tien jaren, behoudens den eed, art. 229 al. 1 en 2 K. Voor promessen met een bepaalden vervalddag behoorde de verjaringstermijn te loopen van dien dag af.

Art. 227 is niet toepasselijk op schuldbekentenissen aan toonder, die in het verkeer den naam van promesse niet dragen. Vgl. Rb. Groningen 2 Dec. 1887, W. n°. 5590.

Op promessen aan toonder, door niet-kooplieden ondertekend, is art. 1915 B. W. van toepassing.

Bankbiljetten (promessen aan toonder, uitgegeven door de Nederlandsche Bank).

Wet van 22 Dec. 1863, S. n°. 148, houdende voorzieningen omtrent de Ned. Bank, gew. bij de wet van 7 Aug. 1888, S. n°. 122 en van 31 Dec. 1903, S. n°. 335.

Art. 1: een circulatiebank mag niet worden opgericht dan krachtens eene bijzondere wet „Onder circulatiebank wordt verstaan elke inrichting, bestemd om bankbiljetten uit te geven of in omloop te brengen”.

Vorm van het bankbiljet:

AA 1502	AA 1502
<i>De Nederlandsche Bank</i>	
betaalt Honderd Gulden aan toonder.	
AMSTERDAM 3 Mei 1908.	
<i>De Secretaris,</i> B.	<i>De President,</i> C.

Artikel 1 bevat het verbod, *op zicht* betaalbare rentelooze toonderpromessen voor vaste bedragen op groote schaal uit te geven. Alleen deze kunnen dezelfde functie vervullen als bankbiljetten en maken, in 't groot uitgegeven, de bank tot een circulatiebank.

Verg. A. BATBIE, qu'est-ce que le billet de banque? in *Revue crit. de lég.* 1884, bl. 272. — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 4. 4de dr., nos. 759 v. (n°. 769: les billets de banque „sont des billets qui ont pour objet une somme d'argent et sont payables à la fois au porteur et à vue”).

Op de bankbiljetten zijn de artt. 227—229 W. v. K. niet van toepassing, art. 14 al. 4 der Bankwet.

Zij mogen niet kleiner zijn dan f 10, art. 12 al. 2.

Zij zijn op vertoöning (op zicht) betaalbaar en vrij van zegel, art. 13.

De houder is bij uitsluiting gerechtigd de betaling te vorderen, art. 14 al. 1; „bij verdenking wegens misdrijf of op schriftelijk aanzoek der belanghebbenden, staat het der directie

vrij, quitering en afteekening der biljetten te vorderen van hem, die ze ter inwisseling aanbiedt" (al. 3). Verg. hierboven bl. 210.

In geval van verlies of vernietiging behoeft door de Bank vergoeding niet verleend te worden, art. 14 al. 2.

De bankbiljetten zijn wettig betaalmiddel, zoolang de Bank gerechtigd is als circulatiebank werkzaam te zijn, behalve voor betalingen, door de Bank zelve te doen: wet v. 18 Juli 1904, S. n°. 189. Zij werden reeds vroeger als betaalmiddel in 's Rijks kassen toegelaten door art. 13 al. 3 der Bankwet.

Anticipatiebiljetten zijn al of niet rentedragende schuldbekentenissen (promessen) aan toonder, welke door gemeenten bij de opneming van kasgeld worden uitgegeven; gemeenteschatkist-biljetten.

M. L. VAN GOUDOEVER, effect of schuldbekentenis, in Wkbl. v. Pr. Not. en Reg. n°. 1872.

§ 40. SCHATKISTBILJETTEN EN SCHATKIST-PROMESSEN.

Schatkistbiljetten.

Wet van 4 April 1870, S. n°. 62, gew. bij de wet van 31 Dec 1897, S. n°. 281. — Schatkistbiljetten zijn rentedragende staats-schuldbekentenissen (aan toonder) van ten minste f 100, met korten omloopstijd, ten hoogste 12 mnd., welke echter voor verlenging vatbaar is. Zie artt. 3, 5 en 6 der wet.

Zij worden a pari of hooger uitgegeven of in beleening geplaatst, artt. 2 al. 1 en 9. — Verjaring: vijf jaren na den dag, waarop ze opvorderbaar zijn, art. 8.

Amortisatie: artt. 2—8 der wet van 30 Mei 1847, S. n°. 26, zijn van toepassing in geval van vernietiging van schatkistbiljetten.

K. B. v. 21 Aug. 1870, S. n°. 154, houdende bepalingen omtrent de uitgifte, opzegging, aflossing en rentebetaling van schatkistbiljetten, gew. bij K. Ben. v. 30 Dec. 1891, S. n°. 247; v. 25 Jan. 1898, S. n°. 27; v. 25 Nov. 1899, S. n°. 233.

Schatkistpromessen (zie hierboven bl. 281).

Wet van 5 Dec. 1881, S. n°. 185. — Schatkistpromessen zijn staats-schuldbewijzen, waarvan de rente bij de uitgifte verrekend wordt, ten bedrage van *f* 1000 of veelvouden dier som, met vasten vervalddag, ten hoogste 12 maanden na de uitgifte.

Zij luiden hetzij aan de order van den nemer, hetzij aan toonder, art. 4, en worden uitgegeven bij inschrijving aan de meest biedenden, of ondershands, in beide gevallen tegen overeengekomen disconto, art. 6.

Verjaring: vijf jaren na den dag, waarop de promesse opvorderbaar is geworden, art. 5.

Amortisatie: de artt. 2—5 en 6 al. 1 der wet van 30 Mei 1847, S. n°. 26, zijn van toepassing in geval van vernietiging van schatkistpromessen, art. 12.

Op de schatkistpromessen zijn de bepalingen van het Wetb. v. Kooph. omtrent promessen niet van toepassing te achten.

§ 41. HET COGNOSSEMENT AAN TOONDER.

Het cognossement kan aan toonder gesteld worden, art. 508 K. In dit geval moet het goed worden uitgeleverd aan den houder van het cognossement, tenzij wordt aangetoond dat deze niet is de rechtmatige houder, immers niet recht heeft op het stuk noch bevoegd is voor den rechthebbende uitlevering te vragen.

Overigens geldt het hierboven, § 33, omtrent het cognossement aan order opgemerkte.

§ 42. ONTVANG-CEELEN OF -CEDULLEN.

Zie voor wetgeving en literatuur hierboven § 35 en voor voorbeelden hieronder bl. 315 en *Bijlagen* II—XIV.

Zij luiden aan toonder en worden afgegeven door entrepots en veemen (bewaarders van goederen).

Ontvang-eeelen of -cedullen zijn oorkonden, behelzende de verplichting van den uitgever om aan toonder, op zijne aan-

Anno 18 . .

Toonder zal ontvangenEen koop **Banka-Tin**, kav.

. Blokken wegende kilogrammen.

Verzekerd tegen *Brandschade*.

De pakhuishuur gaat in

den 18 . .

AMSTERDAM, den

18 . .

De Nederlandsche Handel-Maatschappij.

vrage, iederen werkdag, de goederen in de ceel omschreven af te leveren: art. 44 al. 1 van het Reglement voor het beheer v. h. Amsterdamsch Gemeentelijk Handels-Entrepôt; art. 57 al. 1 Reglement voor het Vrij-Entrepôt te Rotterdam. Zij worden afgegeven voor den tijd van uiterlijk vier jaren, behoudens verlenging na betaling van het verschuldigde bewaarloon, art. 44 al. 3 en 4, resp. art. 57 al. 3.

De Reglementen bevatten ook bepalingen over de nietigverklaring van verloren of te niet gegane ceelen en de afgifte van duplikaten, artt. 51—55, resp. 64—68.

De reglementen, waaronder de ceelen worden uitgegeven, beslissen over de rechten en verplichtingen van het entrepot of veem eenerzijds en den ceelhouder anderzijds.

§ 43. EFFECTEN.

A. BUCHÈRE, traité théorique et pratique des opérations de la Bourse, 3de dr. 1892. — G. DELOISON, traité des valeurs mobilières franç. et étr. et des opérations de bourse, 1890. — T. CRÉPON, de la négociation des effets publics et autres, 2de dr. 1891. — A. COURTOIS, traité des opérations de bourse et de change, 13de dr., door E. VIDAL, 1904. — B. MAYER, die Effektenbörsen und ihre Geschäfte, 1899. — SALING'S Börsen-Papiere, dl. I. A. SCHÜTZE, Die Börse u. die Börsengeschäfte, 11de dr. 1908.

Betekenis van het woord effect.

B. W. artt. 195 al. 3 (de inschrijvingen op het grootboek der nationale schuld, en de andere effecten en inschulden), 205 (inschrijvingen op het grootboek der nationale schuld, en andere op naam staande effecten en inschulden), 214 (onroerende

goederen en effecten), 391 (effecten aan toonder), 397 al. 1 (effecten aan toonder), 429 (effecten en bescheiden), 451 (effecten, schuldvorderingen en actiën), 456 (effecten), 484 al. 2 (rentegevende effecten . . . en aandelen in naamlooze of andere vennootschappen), 521 (effecten en bescheiden), 567 5° (certificaten, schuldbekentenissen, obligatiën of andere effecten), 668 (effecten en schuldvorderingen aan toonder), 1201 (ter beurze verhandelbare effecten). W. v. K. artt. 64 (openbare fondsen en andere effecten en obligatiën), 70 (wisselbrief of . . . ander dergelijk verhandelbaar effect), 96 al. 2 (effecten, coupons of andere papieren van dien aard). Failw. artt. 92, 102 en 103 (effecten en andere papieren van waarde).

Wet van 31 Dec. 1885, S. n°. 263 (recht van overgang bij overlijden), art. 1: onder effecten verstaat deze wet alle aandelen in binnen- en buitenlandsche geldleeningen en renten, in maatschappijen of ondernemingen, wier kapitaal door aandelen wordt vertegenwoordigd, de voorloopige bewijzen van storting op al die aandelen, de zoogenaamde oprichtersaandelen, restantbewijzen, bewijzen van deelgerechtigheid (actions de jouissance) en dergelijke die, na aflossing der oorspronkelijke aandelen, aan de houders verblijven of uitgereikt worden, en in het algemeen alle stukken, die, onder welke benaming ook, gerangschikt kunnen worden onder de publieke fondsen. — Verg. K. WIERSTUM, de wetgeving op het recht van successie (1904), n°. 93, bl. 122 v.

Wet van 27 Sept. 1892, S. n°. 223, art. 7 D al. 2: onder effecten worden verstaan inschrijvingen in Grootboeken van Nationale en buitenlandsche Staatsschuld, aandeelbewijzen en obligatiën, ook die, welke in den vorm van certificaten of receipten zijn opge maakt. — Verg. J. P. SPRENGER v. EYK, de wet op de vermogensbelasting (1893), n°. 62, bl. 89 v.

De wet van 24 Mei 1897, S. n°. 155, tot nadere regeling van het zegelrecht van effecten, gew. bij de wet van 23 Juli 1908, S. n°. 240, geeft geene definitie van effecten. Art. 1 noemt, nevens bewijzen van aandeel in premieleeningen, bewijzen van aandeel in maatschappijen of ondernemingen, en pandbrieven van hypotheekbanken, „alle andere stukken die, onder welke benaming ook, gerangschikt kunnen worden onder de effecten of publieke fondsen”. Zie voorts art. 7.

Vereeniging voor den effectenhandel te Amsterdam. Reglement van 27 Dec. 1876, laatst gew. 1 Juni 1908. Rechtspraak door eene Commissie voor de geschillen.

Het Reglement der Vereeniging is van toepassing op overeenkomsten tusschen de leden der Vereeniging: Rb. Amsterdam 22 Nov. 1889 en Hof Amsterdam 10 Apr. 1891, M. v. H. 1890 bl. 92, 1891 bl. 280; — daarentegen niet op overeenkomsten tusschen leden en derden: Rb. Amsterdam 14 Juni 1883, bev. Hof Amsterdam 27 Juni 1884, W. nos. 4954 en 5157; Rb. Amsterdam 28 Juni 1894, M. v. H. 1895 bl. 16.

Uitspraken van de Commissie voor de geschillen zijn opgenomen in Rgl. Bijbl. 1881 B bl. 135; 1883 B bl. 385; Rgl. Bijdr. en Bijbl. 1888 B bl. 356; M. v. H. 1892 bl. 301, 1894 bl. 255, 1895 bl. 220, en in

H. J. VAN OGTROP, het reglement voor den effectenhandel, Prft. 1893.

Vruchtgebruik van effecten is een eigenlijk vruchtgebruik, waarop artt. 829 en 861 B. W., niet art. 804 B. W., van toepassing zijn. Dat de effecten bij de overgave alleen naar de soort worden omschreven, staat hieraan niet in den weg.

Zie DIEPHUIS, Ned. Burg. recht, dl. 7, bl. 217 v. — E. DULL, iets over den aard van het vruchtgebruik eener schuldvordering, Prft. 1886. — Rb. Zwolle 22 Mei 1889, W. n°. 5750 en 5766. — Verg. ook Rb. Leeuwarden 11 Oct. 1883, W. n°. 4983. — Anders: W. MODDERMAN, over den aard van het vruchtgebruik eener inschuld, in Nw. Bijdr. v. Rgl. en Wetg. 1864, bl. 268 v. — H. FRIMA in W. n°. 4985. — Zie ook L. Ch. BESTER, de vervangbaarheid van zaken en hare rechtsgevolgen, in Rgl. Mag. 1893, bl. 370 v., 485 v.

Op eene conversie-premie en andere, niet als dividend of rente te beschouwen, voordeelen welke den houder van het stuk worden toegekend, kan de vruchtgebruiker niet aanspraak maken, ook al geschiedt, zooals voorkomt bij certificaten, uitgegeven door administratie-kantoren, na verzilvering van het recht uitkeering der opbrengst op een dividendbewijs of coupon.

Verg. A. P. Th. EYSSELL, conversie van Nederl. staatsschuld, in Themis 1895, bl. 106. — E. H. MARKVOORT, Prft. 1895.

Verpanding van effecten. Burg. Wetb. artt 1196 v.

Zie de formulieren, hieronder *Bijlagen* XIX en XX.

Geldleeningen tegen onderpand van effecten worden gesloten voor onbepaalden tijd tot wederopzegging door een der partijen

(zgn. *on call*), voor ééne maand (prolongatie), voor drie maanden (beleening). Prolongatiën en beleeningen worden geacht verlengd te zijn voor den rentekoers van den vervaldag, indien ze niet tijdig zijn opgezegd. Artt. 44—54 Regl. v. d. Effectenhandel.

Bij beleeningen moet steeds 20 %₀, bij prolongatiën en geldleeningen *on call* 10 %₀ surplus aanwezig zijn: art. 51 v. h. Regl.

I. DA COSTA, eenige opmerkingen in verband met het tijdstip van inpandgeving bij prolongatie, Prft. 1893.

Indien alleen naar de soort bepaalde effecten zijn verpand, kan de geldgever deze door andere vervangen en mitsdien volstaan met soortgelijke stukken terug te geven. Hij heeft niet het recht de ontvangen stukken te verkoopen of te herverpanden zonder ze door andere te vervangen. De geldnemer blijft, zoolang ze niet zijn vervangen, eigenaar der effecten, ook na herverpanding, en wordt, als de geldgever ze vervangt, eigenaar der stukken welke ter vervanging strekken.

M. L. v. GOUDOEVER, het prolongatiecontract, in W. v. Pr. N. en R. nos. 1643 en 1658; — HAMAKER, het prolongatiecontract, ald. nos. 1650 en 1660. — G. H. M. DELPRAT, opmerkingen naar aanleiding van herbeleening en herprolongatie, Prft. 1894. — Zie voorts L. Ch. BESIER, t. a. p., bl. 379 v., 485 v.; — en over art. 321 Sr. in verband met herprolongatie: J. C. SROOP, herprolongatie, Prft. 1891; — SIMONS, Leerb. v. h. Nederl. Strafrecht, dl. 2, bl. 82 v.

Bijzondere clausules. Ver. v. Effectenhandelaren te Rotterdam: „De tweede ondergeteekende (geldgever) heeft het recht, de in deze akte vermelde effecten onder ^{zijne} hare verantwoordelijkheid aan anderen in onderpand te geven”. — Twentsche Bankvereniging: „Ik (de geldnemer) neem nota, dat gij het onderpand van prolongatiën en beleeningen onder uwen algemeenen effecten-voorraad opneemt, onder uwe verantwoordelijkheid in uwe zaken gebruikt, en geene nummers verantwoordt, behalve die van obligatiën van premie-leeningen en loten”.

Koop en verkoop van effecten.

Zie over de verplichtingen van den verkooper hierboven bl. 302 v.

Men onderscheide contanten handel, volgens het Regl. v. d. Ver. v. d. Effectenhandel met verplichting tot levering binnen vier dagen, en termijnhandel, waartoe onder meer behooren tijdkopen: koop en verkoop met toevoeging eener tijdsbepaling voor de levering, hetzij een bepaalden dag (rescontre-dag), hetzij een termijn gedurende welken de levering in koopers of verkoopers keuze kan worden opgevraagd of aangezegd; premie-affaires, te leveren of te ontvangen, waarbij de eene partij zich, tegen betaling van een premie door de wederpartij, verbindt, binnen een bepaalden termijn tot een overeengekomen prijs zekere fondsen op verlangen van de wederpartij te leveren of in ontvangst te nemen; report-zaken, eene combinatie van twee affaires in tegengestelden zin en op verschillenden termijn (E. ALLIX, des reports dans les bourses de valeurs, 1900). De termijnhandel geeft aanleiding tot afwikkeling der zaken door (re)scontreering tegen een passage- of compensatie-koers en nadere verrekening onder de onmiddellijke partijen van de verschillen tusschen dezen koers en de bedongen prijzen. Ook bij den contanten handel kan de afwikkeling van verschillende affaires geschieden door middel van overwijzingen en verrekening van prijsverschillen. Aan de Amsterdamsche beurs worden, behalve in aandelen Handelmaatschappij, termijnzaken in effecten niet gedaan.

De termijnhandel, althans het afsluiten van verschillende termijnzaken, wordt vaak beschouwd als spel en weddenschap. Naar Nederlandsch recht ten onrechte. Spel en weddenschap is volgens het Burg. Wetb. een bijzondere overeenkomst met een eigen inhoud, niet een algemeene hoedanigheid of karakter hetwelk de meest verschillende overeenkomsten kunnen bezitten, onafhankelijk van haar inhoud, alléén om het economisch gevolg dat partijen of een van hen trachten te bereiken, of dat de overeenkomst voor beiden of voor een van hen kan hebben. De bedoeling te speculeeren maakt daarom een koop-overeenkomst nooit tot spel en weddenschap in den zin der wet, evenmin de wijze waarop een of meer van die overeenkomsten worden afgewikkeld. Alleen wanneer de tijdkoop

gepaard gaat met een al of niet uitdrukkelijke afspraak, dat levering en betaling niet kunnen worden gevorderd doch alleen verrekening van het koersverschil, is simulatie aanwezig en kan er sprake zijn van spel en weddenschap. De zgn. intentie-leer gaat in dezen veel te ver; zij rekent met de bedoeling van partijen in plaats van met hare afspraken.

H. WIERSMA, over de natuur van den tijdkoop van openbare fondsen, Prft. 1868. — M. Th. GOUDSMIT, het begrip en wezen der kansovereenkomsten, Prft. 1871; — beursspel, Themis 1886, bl. 22 v. — G. WTEWAALL en M. v. REGTEREN ALTENA, praeadvieszen, Hand. Ned. Jur. Ver. 1903, dl. 1, bl. 1 v., 186 v.; beeraadslaging, ald., dl. 2, bl. 8 v. — H. HELMANS, Rgl. Mag. 1903, bl. 279. — J. A. PHILIPSE, Themis 1903, bl. 357. — H. W. M. v. HELTEN, Rgl. Mag. 1907, bl. 251. — Zie ook Ed. JACOBSON, termijnhandel in goederen, Prft. 1889.

Het beroep op art. 1825 B. W. (spel of weddenschap) werd afgewezen en tevens beslist, dat ter beoordeeling van het wettelijk karakter der handelingen waartoe order werd gegeven, de bedoeling van den lastgever niet afdoet, door: Rb. Amsterdam 28 Juni 1894, M. v. H. 1895 bl. 16. — Hof Amsterdam 9 Oct. 1899, W. n°. 7364; — Rb. den Haag 22 Dec. 1903, W. n°. 8075; — Hof den Haag 13 Mrt. 1905, bev. Rb. den Haag 11 Mei 1904, W. n°. 8195 (rescontre-affaires op de Londensche beurs). — Hof den Haag 29 Jan. 1906, W. n°. 8397. — Hof Amsterdam 9 Febr. 1906, M. v. H. 1906 bl. 237. — Evenzoo besliste H. R. 23 Mrt. 1900 en 26 Oct. 1906, W. nos. 7415 en 8444, dat, als opdracht is gegeven tot koop en verkoop, de bedoeling van den committent om te speculeeren er niet op aankomt. Zie ook H. R. 6 Jan. 1905, M. v. H. 1905 bl. 62, cass. verw. Hof Arnhem 7 Mrt. 1904, bev. Rb. Arnhem 13 Aug. 1903, M. v. H. 1904 bl. 300 (termijnzaken in koffie). — Volgens Rb. Amsterdam 12 Mrt. en 23 Apr. 1897 en 4 Dec. 1900, W. nos. 7014, 7091 en 7621, kan de committent tegenover den commissionnair nooit een beroep doen op art. 1825 B. W.

Het beroep op art. 1825 B. W. werd toegewezen, omdat de gegeven orders tot koop en verkoop niet ten doel hadden levering en betaling, doch enkel verrekening van koersverschil, door Hof den Haag 17 Oct. 1898, W. n°. 7202, cass. verw. H. R. 9 Juni 1899, W. n°. 7296 (premie-contract). — Zie ook Rb. Middelburg 17 Juli 1895, W. n°. 6706 (speculatie in koffie); — Hof Amsterdam 27 Dec. 1895, W. n°. 6796 (speculatie in katoen); — Hof

den Haag 18 Apr. 1900, W. n°. 7461, vern. Rb. den Haag 31 Mei 1899, W. n°. 7310 (speculatie in witte suiker en meel); — Rb. den Haag 8 Nov. 1899, W. n°. 7374, bev. Hof den Haag 4 Nov. 1901, W. n°. 7712 (premie-contract in suiker en raapolie).

Vroegere rechtspraak in de aangehaalde opstellen van GOUDSMIT en PHILLIPSE, Themis 1886 en 1903.

Frankrijk. Wet v. 28 Mrt. 1885, art. 1: Tous marchés à terme sur effets publics et autres, tous marchés à livrer sur denrées et marchandises sont reconnus légaux. — Nul ne peut, pour se soustraire aux obligations qui en résultent, se prévaloir de l'article 1965 du Code civil, lors même qu'ils se résoudraient par le paiement de simples différences. — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 4, 4de dr., nos. 937, 952—988^{quater}.

Duitschland. § 764 B. W. — Börsengesetz v. 22 Juni 1896 en 8 Mei 1908 (nieuwe tekstuitgave v. 27 Mei 1908). — STAUB, Kommentar z. Hgb. Exkurs zu § 376. — TRUMPLER, die Differenzgeschäfte nach dem Bürgl. Gb. und nach dem Börsengesetz, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 50, bl. 388 v. — M. APT, Börsengesetz, 5de dr., 1909.

A. Aandeelen aan toonder.

Verg. over aandeelen aan toonder, hierboven bl. 127 en 150 v., en over talons en dividendbewijzen, hieronder bl. 326 v. — COSMAN, bl. 340 v.

B. Obligatiën.

Obligatie in ruimeren zin = schuldbekentenis; hypothekaire obligatie.

Obligatie in engeren zin: een aan toonder luidende schuldbrief (schuldbekentenis of schuldbewijs) over te leen ontvangen geld.

In den regel maakt de obligatie een deel uit van eene obligatieleening (eene op groote schaal en met tal van geldschieters op gelijke voorwaarden aangegane geldleening, van waar de naam: bewijs van aandeel in eene geldleening), en is zij voorzien van een talon: een bewijs tot ontvangst van een nieuw stel coupons, en van coupons (rentebewijzen of rentebrieven): schuldbekentenissen over rente, op de obligatie te betalen. Het stuk, ontdaan van talon en coupons, wordt mantel (stam of stok, *souche*) genoemd.

G. COHN, die öffentliche Anleihe, in ENDEMANN'S Handbuch, dl. 3, § 428. — E. I. BEKKER, über die Couponprozesse der österr. Eisenbahngesellschaften und über die internationalen Schuldverschreibungen, 1881 (Rgl. Mag. 1882, bl. 235 v.). — G. S. FREUND, die Rechtsverhältnisse der öffentlichen Anleihen, 1907. — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 2, 4de dr., nos. 562—664. — G. AUBRY, des obligations émises par les sociétés, l'état, les départements et communes, th. Lyon, 1891. — GRIVET, les obligations émises par les sociétés par actions, th. Lyon, 1891. — E. MANSON, debentures and debenture stock, 1894. — P. F. SIMONSON, treatise on the law relating to debentures and debenture stock, 2de dr., 1899.

A. H. WERTHEIM, het emissie-syndicaat, Prft. 1896. — G. M. BOISSEVAIN, de fondsenhandel en het emissie-syndicaat, in Economist 1891, bl. 749 v. — W. LOTZ, die Technik des deutschen Emissionsgeschäfts, 1890. — H. SATTLER, die Effektenbanken, 1891.

Bij de premie-leening worden door het lot aan te wijzen obligaties terugbetaald met een hooger bedrag dan de overige. De premie-leening valt onder het begrip loterij in den zin der Loterijwet 1905 (wet v. 6 Juni 1905, S. n°. 171). Uitgezonderd worden door art. 1 al. 2: de tegen eenen niet hooger dan den pari-koers voor het publiek opengestelde premie-leening, die eene jaarlijksche rente geeft van ten minste 3 $\frac{0}{10}$; de tegen eenen niet hooger dan den pari-koers voor het publiek opengestelde premie-leening, die eene jaarlijksche rente geeft van ten minste 2 $\frac{0}{10}$, en waarvan de premiën voor gezamenlijk gelijke bedragen zijn verdeeld over de jaren, gedurende welke de leening loopt.

Wettelijke bepalingen omtrent obligaties ontbreken, behoudens de wet van 30 Mei 1847, S. n°. 26, betreffende verliezen door het te loor gaan van schuldbrieven ten laste van het Rijk (en van certificaten ten laste van administratie-kantoren van inschrijvingen van Ned. Werkelijke Schuld), gew. bij de wetten van 2 Mei 1851, S. n°. 26, en 17 April 1887, S. n°. 63. COSMAN, bl. 296 v.

Amortisatie alleen toegelaten in geval van vermoedelijke vernietiging van den schuldbrief („schuldbekentenis aan toonder, welke rente draagt”), niet ook in geval van ver-

lies of diefstal. Regeling der procedure in de artt. 2—8.

Hij die beweert recht te hebben op het vernietigde stuk, kan verzet doen, art. 4.

Twee maanden na de laatste aankondiging wordt den verzoeker een rentebewijs afgegeven, art. 6; na verloop van tien jaren daarna een nieuwe titel, art. 8, waardoor de als vernietigd beschouwde titel krachteloos wordt.

Blijkt vóór de afgifte van den nieuwen titel, dat het als vernietigd opgegeven stuk of de daarbij behorende coupons (rentebewijzen) nog in wezen zijn, dan moeten het rentebewijs en de daarop ontvangen rente teruggegeven worden, art. 7. —

De uitgifte van obligaties aan toonder, in den vorm van een obligatie-leening, is vrij.

De obligatie is eene cautio discreta, eene discrete schuldbekentenis of -bewijs; zij constateert eene geldleening.

Tusschen den uitgever en den eigenaar der obligatie bestaat eene rechtsbetrekking van verbruikleening. Bij niet-nakoming van het plan van uitloting, zijn de obligaties ingevolge de bepaling van art. 1296 B. W. als losbaar te beschouwen en kan mitsdien aflossing worden gevorderd.

Rb. Utrecht 20 Juni 1883, W. n°. 4917 (obligatiehouder *ca.* Centraal Spoorw. Mij.): de obligatiehouder kan bij niet-nakoming van de voorwaarden der leening, *i. e.* van de verplichting tot rente-betaling, ontbinding met schadevergoeding vorderen. — Verg. echter Rb. Deventer 19 Dec. 1866, W. n°. 2859; Rb. Dordrecht 19 Sept. 1883, W. n°. 4965, en Rb. Amsterdam 20 Dec. 1887, P. v. J. 1888 n°. 55: geldleening onder beding van interesten is geen wederkerige overeenkomst.

De rechten en verplichtingen van den obligatiehouder worden bepaald door den inhoud van de obligatie; evenwel is een beroep op voorwaarden van uitgifte of op bepalingen van statuten (als de leening is uitgegeven door een naamlooze vennootschap), welke niet in de obligatie zijn opgenomen, niet altoos uitgesloten.

Verg. Hof den Haag 14 Maart 1881, Rgl. Bijbl. 1884 B bl. 296.

Is vervroegde aflossing of aflossing in strijd met het aflossingsplan geoorloofd? Art. 1306 B. W. Gelet mag worden

uitsluitend op zgn. objectieve omstandigheden, d. w. z. op omstandigheden die voor alle obligatiehouders gelden; met het oog daarop moet „de tijdsbepaling” zijn „geschied”, derhalve moeten beide partijen bij het sluiten der overeenkomst (de uitgifte der leening) de omstandigheden hebben gekend en in aanmerking genomen.

Rb. Utrecht 6 Juni 1888, W. n°. 5604: „dat, waar iemand het publiek, onder voorspiegeling van eene bepaalde rente gedurende een zeker tijdsverloop, tot plaatsing van zijn geld uitnoodigt, met bepaling van een vasten termijn voor aflossing, de aard van die verbintenis medebrenkt, dat die tijdsbepaling in het belang van beide partijen is gemaakt”. In denzelfden geest: Rb. Utrecht 10 Juli 1889, W. n°. 5864, bev. Hof Amsterdam 6 Juni 1890, W. n°. 5875 (met een beroep op den aard der verbintenis en op de omstandigheden). — Zie ook Hof Arnhem 12 Juli 1887, W. n°. 5529 (aflossing van ten minste *f* 6000 ieder jaar) en Kgt. n°. 1 Amsterdam 2 Mrt. 1894, M. v. H. 1894 bl. 89 (aflossing bij loting in December zóó, dat de gansche leening uiterlijk in 30 jaren is uitgeloot).

J. L. GUNNING, aflossing en conversie van obligatieleeningen, Prft. 1887. — S. FREUND, vorzeitige Rückzahlung und einseitige Konversion verzinslicher Anlehen, Diss. Berlin 1888. — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 2, 4de dr., n°. 579. — G. DE BRABANDÈRE, du remboursement anticipatif des obligations à primes, in Rev. prat. des sociétés 1890, bl. 215 v.

Beteekenis van het als onderpand geven van eigen obligaties. Kan de geldschieter, in geval van faillissement van den geldnemer, voor het bedrag der obligaties als schuldeischer optreden?

CHÂTEL, le nantissement des obligations de sociétés non placées, th. 1907.

Verzekering van obligatieschuld door pand of hypotheek, zie hierboven bl. 304 v.

De talon en de nog niet vervallen coupons (het couponblad) hebben het karakter van hulpzaken of toebehooren (pertinentia) der obligatie.

Aldus KOHLER, zur Lehre von den Pertinenzen, § 17, in Jahrb. f. d. Dogm. enz., dl. 26. — Rb. den Haag 14 Dec. 1904, W. n°.

8238 (niet vervallen coupons zijn burgerlijke vruchten in den zin van art. 557 B. W., evenals de talon zijn zij een toebehooren van de obligatie; eigendom van de obligatie omvat dien van de talon en het couponblad). — Verg. echter: Rb. Amsterdam 6 Febr. 1872, M. v. H. 1872 bl. 65, bev. Hof Nd. Holland 20 Febr. 1873, M. v. H. 1873 bl. 33; — Hof Amsterdam 2 Juni 1904, W. v. Pr. N. en R. n°. 1839.

De obligatie-leening draagt in den regel een vaste rente. Bij de inkomst-obligaties is de schuldenaar een gedeelte der netto-inkomsten tot een bepaald maximum als rente verschuldigd. Verplichting tot justificatie moet worden aangenomen.

J. P. MOLTZER, landbouw en kapitaalbelegging (1892), bl. 237 v.
— J. B. M. HERTZOG, de income-bond, Prft. 1892.

Handhaving der rechten van obligatiehouders Vereeniging van obligatiehouders. Voorbeeld: Rb. Rotterdam 9 Mrt. 1885, W. n°. 5168.

H. L. DRUCKER, Rgl. Mag. 1885, bl. 403 v. — J. DERING DURA, handhaving der rechten van obligatiehouders, Prft. 1886.
— Zie voorts hierboven bl. 120 v. en bl. 304 v.

Oostenrijksche wetten van 24 April 1874: 1°. „betreffend die gemeinsame Vertretung der Rechte der Besitzer von auf Inhaber lautenden oder durch Indossament übertragbaren Theilschuldverschreibungen und die bürgerliche Behandlung der für solche Theilschuldverschreibungen eingeräumten Hypothekrechte“ (Curatorenwet), aangevuld bij eene wet van 5 Dec. 1877; 2°. „betreffend die Wahrung der Rechte der Besitzer von Pfandbriefen“.

Duitschland: Reichsgesetz, betr. die gemeinsamen Rechte der Besitzer von Schuldverschreibungen, van 4 Dec. 1899.

C. Certificaten.

Administratie-kantoren van Nederl. Werkelijke Schuld. Wet van 27 Jan. 1809, waarbij de daarstelling van een Grootboek van Nationale Schuld werd bevolen; wet van 14 Mei 1814, S. n°. 58; tot herstel der nationale schuld; K. B. van 8 Dec. 1814, S. n°. 111, houdende een reglement op de inschrijving in het Grootboek der nationale schuld; K. B. v. 22 Nov. 1823, S. n°. 48.

Certificaten, uitgegeven door administratie-kantoren, zijn hetzij bewijzen van deelgerechtigheid in eene ten name van het administratie-kantoor staande inschrijving in het Grootboek

der nationale schuld (zie *Bijlage XV*) of in bepaalde onder het administratie-kantoor berustende effecten (akten van deelgeving of van aandeel in een inschrijving of in een gemeenschappelijk eigendom van effecten), hetzij bewijzen van gerechtigheid tot een in het certificaat vermeld aantal aandeelen of obligatiën, berustende onder of staande ten name van het administratie-kantoor (certificaten van aandeelen of obligatiën). De door een beschermingscomité uitgegeven certificaten zijn bewijzen van gerechtigheid tot bepaalde door het comité tot een aangewezen doel overgenomen effecten. Ook worden de door eene vereeniging ter behartiging van de belangen van houders van bepaalde fondsen tegen overdracht hunner stukken afgegeven lidmaatschapsbewijzen certificaten genoemd. Zie *Bijlagen XVI—XVIII*.

Rb. Amsterdam 10 Jan. 1899, W. n°. 7331: indien de administratie niet het karakter heeft van „een zuivere bewaargeving”, is art. 1762 B. W. niet van toepassing.

Rechten der houders van certificaten Ned. Werk. Schuld: artt. 17—21 K. B. v. 8 Dec. 1814, S. n°. 111.

Amortisatie van certificaten van Ned. Werk. Schuld: artt. 9—12 van de wet van 30 Mei 1847, S. n°. 26. Zie hierboven bl. 321 v.

J. F. NEEB, de grootboeken der nationale schuld, 1882 (3de dr. 1889), bl. 39 en 130 v. — E. J. WISSELINGH, de Grootboeken, 2 dl. 1906. — WISSELINGH, in W. v. Pr. N. en R., nos. 1981 en 1982; — E. M. MEIJERS, in W. v. h. Not., n°. 119; — A. LAND, in W. v. Pr. N. en R., nos. 2012—2014.

D. Dividendbewijzen, coupons en talons.

A. H. DU MOSCH, het rechtskarakter van coupon, dividendbewijs en talon, Prft. 1886. — H. W. E. K. FURNÉE, het dividend, Prft. 1892, Hfdst. 4. — STAR BUSMANN, toonder- en legitimatiepapier, § 3a, Rgl. Mag. 1906, bl. 300 v. — BRUNNER, die Werthpapiere, in ENDEMANN'S Handbuch, dl. 2, bl. 203 en 205 v. — W. NAGEL, die rechtliche Natur der Zinskupons, Diss. 1891. — DENEKE, der Erneuerungsschein (Talon), in Jher. Jahrb., dl. 42, bl. 353. — E. JACOB, die Wertpapiere, § 45, bl. 278 v. — WAHL, a. w., nos. 332 v., 636 v., 764 v.

<p>Aandeel n°. 13448. — Uitdeeling <i>f</i></p> <p>Bewijs tot ontvangst der uitdeeling</p> <p>over het boekjaar geëindigd den 31sten Maart 18 , waarvan het bedrag volgens bekendmaking der Directie en tegen afgifte van dit bewijs betaalbaar is bij de Nederlandsche Bank.</p>
<p>..... Hypotheekbank</p> <p>Gevestigd te A.</p> <p>8ste Dividend-Bewijs behoorende bij het</p> <p>Oprichtersbewijs N°. 109</p> <p>na aankondiging betaalbaar met <i>f</i></p>
<p>..... Spoorweg-Maatschappij</p> <p>Aandeel n°. 05933.</p> <p>Een-en-twintigste Bewijs tot ontvangst van Dividend,</p> <p>betaalbaar na aankondiging met <i>f</i></p>
<p>..... Maatschappij</p> <p>22ste Coupon van den Schuldbrief</p> <p>Eerste Serie N°. 22.</p> <p>Betaalbaar 1 Januari 19.. met <i>f</i> 25 = bij de</p> <p>. . . Maatschappij te Amsterdam en hare correspondenten.</p>
<p>..... Bank</p> <p>Coupon van <i>f</i> 20.—. voor 6 maanden rente à 4 pct.,</p> <p>verschenen 1°. April 19 , van de obligatie</p> <p>n°. 2054 groot <i>f</i> 1000.—, betaalbaar te Amsterdam</p> <p>(mits niet uitgeloot).</p> <p style="text-align: right;">B.</p>
<p>Handelsvereniging</p> <p>Gevestigd te Amsterdam.</p> <p>57ste Coupon der obligatie n°. 0605 groot <i>twintig</i></p> <p><i>gulden</i> voor zes maanden rente, verschijnende 2 Jan.</p> <p>19 , betaalbaar te Amsterdam, zoolang de obli-</p> <p>gatie niet uitgeloot is.</p> <p style="text-align: right;">C.</p>

Nederlandsche Maatschappij
 Gevestigd te Amsterdam.

Talon ter bekoming van nieuwe coupons na 1 September 19 . .
 Obligatie, groot duizend gulden, 6te Serie n°. 2616.

B.

TALON.

Na betaling van het vijf-en-twintigste Dividend-Bewijs van het
 Preferente Aandeel n°. 0093 in de Cultuur-Maatschappij,
 zal, na aankondiging en tegen intrekking van dit bewijs, een stel
 nieuwe Dividend-Bewijzen worden uitgegeven.

A.

Het dividend-bewijs bevat eene verbintenis tot betaling van dividend, de coupon eene tot betaling van rente, de talon eene tot afgifte van een stel dividendbewijzen of coupons. Dividendbewijs, coupon en talon worden, voor zooverre zij niet verschenen zijn, ingevolge hun accessoor karakter, krachteloos door aflosbaarheid of schuldregeling (conversie) van de obligatie of van het aandeel, waartoe zij behooren, niet ook door inkoop van de obligatie door den schuldenaar, terwijl de coupons in omloop worden gelaten.

Verg. Rb. Breda 27 Dec. 1887, P. v. J. 1888 n°. 11; — Kgt. n°. 1 Amsterdam 2 Mrt. 1894, M. v. H. 1894 bl. 89. — COSMAN, bl. 319 v.; — FURNÉE, bl. 121 v. — Anders voor coupons: KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 386. — BRUNNER, t. a. p. — Dt. B. W. § 803.

Zijn dividendbewijzen, coupons en talons legitimatiemiddelen ten behoeve van den eigenaar van het effect, of toonderpapieren die op zich zelf verhandelbaar zijn? Dat deze stukken hulpzaken of toebehooren zijn van het effect, verhindert niet, dat zij daarvan worden afgescheiden. Indien zij zelfstandige toonderpapieren zijn, kan de schuldenaar alleen tegen afgifte daarvan bevrijdend praesteeren. Zijn zij bloot legitimatiemiddelen, dan geldt het hierboven bl. 190 gezegde.

Coupons en dividendbewijzen die aan toonder luiden of den rechthebbende niet aanwijzen, zijn als afzonderlijk verhandelbaar te beschouwen.

Ten aanzien van den talon bestaat, als hij aan toonder luidt, reden tot twijfel. Wijst de talon den rechthebbende niet aan, dan moet hij geacht worden het karakter te hebben van een bloot legitimatiemiddel, en wel in den regel van een uitsluitend legitimatiemiddel.

COSMAN, bl. 321: de talon is legitimatiepapier. — Zie voorts KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 387 v. — H. L. DRUCKER, eenige binnen- en buitenlandsche rechterlijke beslissingen omtrent papier aan toonder, in Rgl. Mag. 1882, bl. 329 v. — K. LEHMANN, das Recht der Aktiengesellschaften, dl. 2, bl. 119 v.

Rb. Amsterdam 6 Febr. 1872, W. n°. 3492, M. v. H. 1872 bl. 65 (de talon van de certificaten 4% Russ. leening v. 1840 is waar toonderpapier), bev. Hof Nd. Holl. 20 Febr. 1873, M. v. H. 1873 bl. 33. — Rb. Amsterdam 19 Jan. 1877, P. v. J. 1877 n°. 8: coupons en talons zijn legitimatie-papieren, bev. Hof Amsterdam 7 Juni 1878, W. n°. 4264. — Kgt. n°. 3 Amsterdam 8 Nov. 1900. M. v. H. 1900 bl. 102: het dividendbewijs van aandeelen Nederl. Bank is zuiver (zelfstandig) toonderpapier; de aandeelhouder kan, ook als het dividendbewijs hem is ontstolen, het dividend niet vorderen.

§ 803 Dt. B. W. beschouwt de coupon als een zelfstandig toonderpapier, § 805 den talon als een legitimatiemiddel uitsluitend voor den eigenaar van de obligatie. Zie voor den talon van aandeelen § 230 Dt. Hwb.

Heeft de schuldenaar, die voortgaat de coupons van eene door hem uitgegeven obligatie, nadat deze aflosbaar is geworden, aan den houder te betalen, het recht het bedrag dier betaalde coupons van de hoofdsom af te houden, bij gelegenheid van de inlossing der obligatie? Art. 1803 B. W.

FURNÉE, a. w., bl. 123 v. — MONTAGNON, de la continuation du service des intérêts après amortissement d'une obligation, in Ann. de dr. comm. 1886, bl. 75. — CHARTON DE MEUR, des coupons payés par les sociétés après les tirages des titres, in Revue de dr. comm., 52e année, bl. 311. — WAHL, nos. 788 v. — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 2, 4de dr., nos. 661 v. — SELIGSOHN, Verzinsung aufgerufener Obligationen, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 36, bl. 49.

Frankrijk: art. 70 der wet v. 24 Juli 1867 (toegevoegd bij art. 6 der wet v. 1 Aug. 1893) verbiedt aan vennootschappen de terugvordering. — Duitschland: uit § 803 al. 1 B. W. wordt afgeleid,

dat de schuldenaar het bedrag der betaalde coupons mag inhouden.
Zie JACOBI, a. w., bl. 281. — LEHMANN, a. w., dl. 2, bl. 120.

Coupons verjaren na verloop van vijf jaren sedert den vervalldag, art. 2012 B. W.

§ 44. POLISSEN AAN TOONDER.

Men onderscheide: a. Polissen van schade-verzekering aan toonder.

Art. 490 Ontw. Wetb. v. Kph. 1809 en art. 482 1°. Wetboek van 1830 verboden het stellen van polissen van verzekering aan toonder. Zie hierboven bl. 298. Bij de herziening in 1835 werd het verbod op aandrang van de Kamer van Koophandel te Rotterdam weggelaten. Zie VOORDUIN, dl. 9, bl. 190, 195 v.

Polissen aan toonder zijn niet gebruikelijk, omdat de clausule „of die het anders geheel of ten deele zou mogen aangaan” in de praktijk de toonderclausule vervangt. Zie hieronder § 71 en voor de geschiedenis: F. HECHT, ein Beitrag zur Geschichte der Inhaberpapiere in den Niederlanden, bl. 158 v. In elk geval is de toonderpolis waar toonder-papier, strekkende tot vervangbaarstelling van den verzekerde. Zie voorts art. 263 K. en hierboven bl. 297 v. over de polis aan order.

b. Polissen van schade-verzekering met betalings-clausule aan toonder.

Polis, gevoegd bij de ordonnantie van Philips II van 1563: „de voorz. asseureurs verobligeren henlyuden den voorsz. geasseureerden, of den bringer van dese tegenwoordige, te betalen al 't gene dat een yegelijk van hun onderteekent zal hebben”, enz.

Ord. van Rotterdam 1721. Formulier van Polieen van Asseurantie voor Rantçoen tot lossinge uyt slavernye: „ wij beloven elke onse volle geteykende somme promptelijk zonder eenige kortinge aan den Geasseureerde of Toonder dezese te betalen”, enz.

De betalingsclausule aan toonder heeft alleen betrekking op de betaling van hetgeen krachtens de polis door den verzekeraar aan den verzekerde verschuldigd is. Zij heeft ten doel, niet den schuldeischer vervangbaar te stellen, doch enkel van de polis een legitimatiemiddel te maken. Ten onzent is zij niet gebruikelijk. Zie hierboven bl. 298 en hieronder § 71,

c. Polissen van sommen-verzekering aan toonder.

Indien de bevoordeelde als toonder is aangeduid, kan de verzekeringnemer het recht op de uitkeering overdragen door overgave van de polis en kan deze verder van hand tot hand gaan. Overigens geldt het hierboven bl. 299 omtrent polissen van sommenverzekering aan order gezegde.

Literatuur:

J. A. STOOP, Polissen aan order en aan toonder, Prft. 1893. — STAR BUSMANN, a. w., Rgl. Mag. 1906, bl. 309 v. — JACOBI, die Wertpapiere, § 51, bl. 311 v. — BENDIX, die jur. Natur der Lebensversicherungspolice auf den Inhaber, in Zft. f. d. ges. Vers. Wft., dl. 3, bl. 248. — CRUYSMANS, Belgique judiciaire 1879, bl. 1377 v. — Zie voorts hieronder § 71.

§ 45. OVERIGE TOONDERPAPIEREN.

A. Loten.

G. COHN, die Lotterie- und Ausspielgeschäfte, in ENDEMANN'S Handbuch, dl. 3, §§ 288—302. — FR. ENDEMANN, Beiträge zur Geschichte der Lotterie und zum heutigen Lotterierecht, 1882.

Wet van 23 Juli 1885, S. n°. 142, tot regeling der staatsloterij, gew. bij de wet v. 10 Nov. 1900, S. n°. 185. K. B. van 14 Dec. 1885, S. n°. 256, tot uitvoering van art. 22 der wet.

De loten en de bewijzen van aandeel in een lot zijn aan toonder. Wegens verlies van loten of gedeelten van loten wordt vergoeding niet verleend, art. 12 al. 3 der wet; echter kunnen na afloop van den verjaringstermijn (volgens art. 12 al. 1 drie jaren na de trekking) prijzen of premiën, gevallen op vernietigde of vermiste loten of gedeelten van loten, worden uitbetaald, mits de uitbetaling is gevraagd vóór het intreden der verjaring en het recht daarop waarschijnlijk is gemaakt.

Art. 11 verklaart art. 1825 B. W. niet van toepassing.

De wet van 6 Juni 1905, S. n°. 171, houdende wettelijke bepalingen betreffende loterijen (Loterijwet 1905), verbiedt in het algemeen, zonder toestemming van overheidswege een loterij aan te leggen of te houden.

B. Kaarten en biljetten van verschillenden aard.

FUCHS, die Karten und Marken des täglichen Verkehrs, 1881.
 — GAREIS, in BUSCH'S Archiv f. Handelsr., dl. 34, bl. 34, 97 v.
 — JACOBI, die Wertpapiere, 7tes Kap. Die Karten und Marken
 des täglichen Verkehrs. — STAR BUSMANN, a. w., Rgl. Mag. 1906,
 § 3 c, d, e en g. — J. H. BEALE JR., tickets, in Harvard Law
 Review, April 1887.

1°. De door vervoerders ter zake van het vervoer uitgegeven kaartjes (spoorweg-, stoomboot en dergelijke kaartjes); plaatsbewijzen of vervoerbiljetten die den rechthebbende niet noemen.

J. KALFF JR., Spoorwegkaartje en bagagereçu, Prft. 1888. —
 STAR BUSMANN, t. a. p., bl. 315 v. — M. SCHNEELI, die rechtl.
 Natur des Eisenbahnfahrscheins, 1890. — F. KEMPNER, der rechtl.
 Charakter d. Strassenbahnbillets, 1902. — W. SEELMANN, das
 Strassenbahnbillet, in Arch. f. bürg. Recht, dl. 25, bl. 186.

De plaatskaartjes of -biljetten voor een bepaald vervoer zijn kwitanties wegens voldoening van den prijs voor dit vervoer, als zoodanig bewijsstuk van de gesloten vervoerovereenkomst en tevens overeengekomen legitimatiemiddel. Zoolang het vervoer niet is begonnen, is den vervoerder de persoon van zijne wederpartij bij de vervoerovereenkomst onverschillig en mag deze als vervangbaar worden beschouwd; zoolang is het kaartje toonderpapier. Kaartjes die niet een bepaald vervoer aanwijzen (zooals sectie-kaartjes e. d.), zijn kwitanties wegens de storting van een bepaalde geldsom, en krachtens overeenkomst voor den houder middel tot betaling van den in geval van vervoer verschuldigde vrachtprijs; zij zijn niet toonderpapier, recht gevende op een bepaalde praestatie, maar binnen bepaalde grenzen in het verkeer met den vervoerder betaalmiddel. Het contramerk is de kwitantie wegens den vrachtprijs, het plaatskaartje of vervoerbiljet. Overgangsvormen zijn de kilometerboekjes voor vaste reizen, tienritten-boekjes en derg., wier rechtskarakter afhangt van de voorwaarden waaronder zij worden uitgegeven.

Zie voor de plaatsbewijzen op spoorwegen: artt. 9—12 van het Alg. Reglement voor het vervoer op de spoorwegen (K. B. v. 4

Jan. 1901, S. n°. 20, gew. bij K. B. v. 9 Juli 1906, S. n°. 201). Voor de plaatsbewijzen op de spoorwegen, bedoeld in art. 1 der wet van 9 Juli 1900, S. n°. 118: artt. 6—9 v. h. Locaal-spoorweg-reglement 1902, deel B (K. B. v. 18 Aug. 1902, S. n°. 170), en artt. 35—37 v. h. Vereenvoudigd Locaal-spoorweg-reglement 1902 (K. B. als voren).

Het Retourbiljet heeft aanleiding gegeven tot de vraag, of de retourhelft van dit biljet toonderpapier is of bloot legitimatiepapier ten behoeve van dengene die de heenreis deed?

Zie hierover: LAND, wisselrecht, bl. 280 n°. 5. — KALFF, t. a. p., Hfdst. III. — STAR BUSMANN, t. a. p., bl. 317 v. — v. JHERING, die actio injuriarum, in Jahrb. f. d. Dogmatik, dl. 23, bl. 327 v. — M. DE JONGE, die Unübertragbarkeit des Retourbillets, 1888. — SCHNEELI, a. w.

Het Bagagereçu behoort tot de legitimatiepapieren, die niet uitsluitende legitimatiemiddelen zijn.

Zie boven bl. 190. — KALFF, a. w., Hfdst. IV. — STAR BUSMANN, t. a. p., bl. 321 v.

2°. Toegangskaarten of -bewijzen, die den rechthebbende niet aanwijzen, zijn naar de opvatting van het verkeer toonderpapieren. Niet-vervangbaarheid van den rechthebbende ligt niet in de bedoeling van den uitgever. Daarentegen is de zgn. sortie of het contramerk een bloot legitimatiepapier en in den regel bedoeld als uitsluitend legitimatiemiddel.

De uitgever kan een bepaald persoon van den toegang uitsluiten, mits hij dezen daarvan vóór de uitgifte kennis geeft.

3°. Lombard- of beleenbriefjes, afgegeven door eene bank van leening.

K. B. v. 31 Oct. 1826 (LUTTENBERG, dl. 1, 2de dr., bl. 862), op de openbare banken van leening, art. 33: De beleener, die zijn briefje verloren heeft, wordt tot lossing van het pand toegelaten, wanneer de eenzelve van den persoon, en die van het pand, genoegzaam blijken.

In den regel bepalen de voorwaarden van beleening, dat de afgifte van het onderpand geschiedt aan den toonder van het briefje, ook al vermeldt dit den naam van den inbrenger.

Beleenbriefjes plegen te worden verhandeld, doch zijn te beschouwen als legitimatiemiddelen.

4°. Post- en telegramzegels.

Art. 21 der wet van 15 April 1891, S. n°. 87, tot regeling der brievenposterij: „De porten en rechten, bij vooruitbetaling verschuldigd, worden voldaan door middel van postzegels”, enz.

Art. 1 v. h. K. B. van 14 Aug. 1876, S. n°. 172, betr. het gebruik van telegramzegels: „de vooruitbetaling der overbrengingskosten van telegrammen bij de kantoren van den Rijkstelegraaf (kan) ook geschieden door aanhechting van telegramzegels”.

De post- en telegramzegels zijn betaalmiddelen in het verkeer met de post en de telegraaf, binnen de in wet of Kon. Besluit aangegeven grenzen. Zij zijn niet toonderpapier, de verplichting tot een bepaalde praestatie inhoudende, maar papiergeld.

J. KOHLER, die Briefmarke im Recht, in Archiv f. bürgerl. Recht, dl. 6, bl. 316 v. — Anders STAR BUSMANN, t. a. p., bl. 323 v.

§ 46. LEVERING DOOR MIDDEL VAN ZAKEN- RECHTELIJKE PAPIEREN.

Bij zakenrechtelijke papieren en bij aanwijzingen doet zich de vraag voor, of de beschikking over het papier gelijkstaat met de beschikking over de daarin vermelde goederen, i. h. b. of de overdracht (de levering) van het papier gelijkstaat met de overdracht (de levering) van de betrekkelijke goederen. Zij heeft vooral belang, als het papier aan order of toonder luidt. In verband hiermede wordt de term leveringspapier (Traditions-, Dispositions-, Lieferungspapier) gebruikt.

Literatuur:

HOLTJUS, Bijdr. t. Rglh. en Wetg. 1834, bl. 181 v.; Voorlezin-
gen, dl. 2, bl. 290 v. — DEN TEX, over eigendomsoverdracht door
middel van ontvang-cedullen in zaken van koophandel, in Ned.
Jaarb. v. Rglh. en Wetg. 1849, bl. 317 v. — KIST, Handelsr.,
dl. 2, 2de dr., bl. 436 v., 518 v. — DIEPHUIS, Handelsr., dl. 2,
2de dr., bl. 185 v. — CONINCK LIEFSTING, Bezitrecht, bl. 75 v. —
A. POLAK, Historisch-juridisch onderzoek naar den aard van het

cognossement, Prft. 1865. — A. HEEMSKERK, de wijzen van levering eigen aan den koophandel, Prft. 1871. — THÖL, Handelsr., § 270. — GOLDSCHMIDT, Handelsr., dl. 1, 2de afd., 2de dr., §§ 69, 72—77. — ENDEMANN, in ENDEMANN'S Handbuch, dl. 2, § 170. — RANDA, Eigenthumsrecht, 1ste Hälfte, 2de dr., bl. 319 v. — K. LEHMANN, Lehrbuch des Handelsrechts, § 119. — G. BEYERLIN, Besitzerwerb durch Konossement, 1896. — De zeerechtscommentaren van SCHAPS en LEWIS-BOYENS, op § 647 Dt. Hwb.

Men onderscheide:

1º de zakenrechtelijke papieren, welke worden afgegeven door personen die zaken van anderen onder zich hebben, zooals vervoerders, bewaarnemers, enz. Deze papieren (cognossementen, bewijzen van opslag, ceelen, certificaten) constateeren niet een recht tot schuldvordering maar tot opvordering of aflevering, en daartegenover de verplichting van den ondertekenaar de in het papier genoemde goederen te houden voor en ter beschikking van den tot de opvordering gerechtigde. Als het papier aan order of toonder is gesteld, legitimeert het op regelmatige wijze houden daarvan tot uitoefening van het opvorderingsrecht en is bovendien de tot opvordering gerechtigde vervangbaar. Derhalve komt bij overdracht van het papier de verkrijger daarvan in de positie van gerechtigde tot de opvordering, wordt hij degene voor wien en te wiens beschikking de ondertekenaar verplicht is de goederen te houden, zoodat zijne positie tegenover derden dezelfde wordt als die van iemand die het goed zelf onder zich krijgt; hij heeft dit in zijne macht door den ondertekenaar, die het voor hem houdt, overeenkomstig het beginsel van art. 596 B. W. Zie voorts artt. 1756 en 1757 B. W.

Hetzelfde geldt, als uitlevering aan een bij name genoemden derde wordt beloofd, zooals in het cognossement ten behoeve van een bij name genoemden ontvanger. Ook aan dezen verschaft de overgave van het cognossement de macht over het goed, omdat de ondertekenaar zich heeft verbonden alleen af te leveren tegen teruggave daarvan.

Uit het gezegde volgt, dat de houder van het papier in dezelfde rechtsverhouding staat tot de daarin vermelde goederen,

als tot het papier zelf: hij is eigenaar of bloot houder der goederen, hij heeft daarop pandrecht of commissionnairs-voorrecht, naar gelang hij eigenaar is of bloot houder van het papier, of wel daarop pandrecht heeft of commissionnairs-voorrecht. De deugdelijkheid van revindikatoor en konservatoor beslag door een derde moet hiernaar worden beoordeeld. In geen geval mag tegenover derden die rechten op het goed beweren te hebben, de regelmatige houder van het papier zonder meer als eigenaar worden beschouwd; hij is als zoodanig slechts houder van het goed, hetzij voor zich zelf, hetzij ten behoeve van een ander, waarbij hem art 590 B. W. te stade komt. Overigens heeft hij die revindikatoor beslag legt, ook als hij de houder is van het papier, zijn eigendomsrecht te bewijzen.

a. Cognossem^{en}ten. Verschillende wetsbepalingen houden rekening met het recht van den houder op uitlevering van het goed. Zie artt. 473 al. 1 en 511 K.: borgstelling wegens alle namaning, omdat de vervoerder jegens den eventueelen derden cognossem^{en}thouder tot oplevering van het goed gehouden blijft.

Art. 520 K.: het beslag op de in het cognossem^{en}t vermelde goederen wordt behandeld als een beslag onder handen van den cognossem^{en}thouder.

De beteekenis van de woorden: „dat hij den opslag en verkoop geregte^{lijk} vordere” is niet duidelijk. Verg. artt. 516 en 517. De Fransche tekst van de ontwerpen 1825 had: „requérir le depôt ou la vente judiciaire des marchandises”. Feitelijk zal steeds ingevolge art. 518 gerechte^{lijke} opslag plaats hebben. Zie voorts KIST, dl. 2, 2de dr., bl. 443: opslag in eigen pakhuis; — POLAK, a. w., bl. 273 v.: gerechte^{lijke} opslag. — Hof Amsterdam 8 Mei 1873, M. v. H. 1873 bl. 133. — Rb. Rotterdam 17 Juni 1874, Rgl. Bijbl. 1875 B bl. 299: vordering van den cognossem^{en}thouder tot uitlevering, niettegenstaande door den inlander gelegd revindikatoor beslag, toegewezen.

Art. 238 al. 1 K.: reklame van goederen die onder weg zijn, *stoppage in transitu*; deze vervalt, als de goederen „op facturen en op cognossem^{en}ten of vrachtbrieven te goeder trouw door eenen derde zijn gekocht”. Al. 3: reklame van goe-

deren die reeds „in het bezit van den failliet of van iemand van zijnentwege” zijn overgegaan, vervalt als ze „door koop en levering, te goeder trouw, de eigendom van eenen derde zijn geworden”. De tegenstelling is niet nauwkeurig.

In het oud-vaderlandsche recht werd eveneens aangenomen, dat overlevering van het cognossement gelijkstaat met overgave van de goederen zelf: BARELS, Advijsen, dl. 1, nos. 15 en 42. — Zie voorts ald., dl. 2, n°. 79; — Turbe van Amsterdamsche praktizijns v. 12 Mrt. 1660, in Handvesten enz. der stad Amsterdam, uitg. NOORDKERK, 2de stuk, bl. 498; — Willekeur v. 30 Jan. 1682, t. z. p., bl. 538.

Jurisprudentie :

Rb. Rotterdam 27 Oct. 1854, W. n°. 1609 (conserv. beslag op het goed ten laste van den afzender): de cognossementhouder heeft niet het recht, alleen op vertoon van het cognossement, als eigenaar der goederen te worden aangemerkt. De Rb. weigert opheffing van het beslag, omdat de cognossementhouder het cognossement als lasthebber onder zich had. Hof Zd. Holland 27 Juni 1855, W. n°. 1661, vernietigt, op grond dat de committenten van den cognossementhouder eigenaars waren der goederen. — Rb. Amsterdam 5 Mrt. 1858, W. 1943 (conserv. beslag op het goed): door het cognossement gaat niet recht van eigendom per se over, maar wordt slechts een titel van bezitrecht daargesteld. De opheffing van het beslag geweigerd, omdat de cognossementhouder zijn eigendomsrecht niet had bewezen. — Rb. Appingedam 13 April 1876, W. n°. 4011 (conserv. beslag ten laste van den inlader): de cognossementhouder is gerechtigd de lading in ontvangst te nemen, tenzij een ander mocht kunnen aantoonen daarop een beter recht te hebben; 12 Mrt. 1877, W. n°. 4427: het endossement van een cognossement aan order levert tegenover den schipper en derden, onafhankelijk van de verhouding tusschen endossant en geëndosseerde, volledig bewijs op, dat de eigendom van het cognossement is overgedragen, zonder dat tegenbewijs is toegelaten; de eigenaar van het cogn. is bezitter der daarin vermelde goederen en dus volgens art. 2014 B. W. eigenaar daarvan. Vern. Hof Leeuwarden 30 Apr. 1879, W. n°. 4417: de cognossementhouder kan in het cogn. alleen geen anderen titel vinden, dan die voor het recht om het bezit van de goederen van den schipper over te nemen en voort te zetten; de leer dat de cognossementhouder, enkel als zoodanig, formeel bezitter en eigenaar zou zijn

van de goederen, is onjuist. Het beslag werd van waarde verklaard, omdat bewezen werd geacht, dat de cogn.houder vertegenwoordiger was van den afzender. Cass. verw. H. R. 3 Dec. 1880, W. n°. 4585: als beslag is gelegd, is het niet de vraag wie de goederen in zijn macht heeft, maar wie eigenaar is. — Rb. Amsterdam 26 Apr. 1902, M. v. H. 1902 bl. 292 (conserv. beslag ten laste van den verscheper): de cognossementhouder die pandrecht beweert, moet dit in geval van betwisting bewijzen. — Rb. Amsterdam 25 Nov. 1852, W. n°. 1397 (revindikatoor beslag door den inlander na vernietiging van den verkoop der goederen): de derde houder verkrijgt door het endossement dezelfde rechten, als degene heeft gehad, aan wien het cogn. direct is toegezonden. Daar deze koper was, heeft ook de derde houder de rechten die aan een koper toekomen. Opheffing van het beslag. — Rb. Amsterdam 29 Mrt. 1871, M. v. H. 1871 bl. 173 (revindikatoor beslag op grond van koop en levering): de cognossementhouder krachtens blanko-endossement moet als eigenaar van het cognossement worden beschouwd en behoeft daarvan nader bewijs niet te leveren. De beslaglegger aan wien een cognossement niet was toegezonden, is niet eigenaar. Bev. Hof Nd. Holland 8 Mei 1873, M. v. H. 1873 bl. 133: geleverd is aan dengene, die bij aankomst van het schip zou blijken wettige houder van het cognossement te zijn en te wiens behoeve de schipper als detentor de ingenomen lading had te vervoeren. — Middelburg 24 Juni 1891, W. n°. 6089 (revindikatoor beslag op de goederen door den cognossementhouder krachtens blanko-endossement): de stelling, dat de houder van een cogn. is eigenaar der goederen, is in het algemeen genomen onjuist. Opheffing van het beslag, omdat de cognossementhouder niet heeft aangetoond, dat hij bezit heeft voor zich zelf. — Rb. Rotterdam 12 Nov. 1906, W. n°. 8626 (revindikatoor beslag door den cognossementhouder op balen, gestolen tijdens de lossing): de kapitein als bloot houder der goederen waarvoor hij cognossementen heeft afgegeven, houdt die goederen in bezit voor den rechtmatigen bezitter dier cognossementen. De koper der goederen krijgt met het cognossement de feitelijke heerschappij over die goederen en wordt daarvan eigenaar. — Rb. Dordrecht 25 Mrt. 1908, W. n°. 8722: de cognossementhouder-pandhouder (blanko-geëndosseerde) heeft niet het recht op de lading revindikatoor beslag te leggen, wèl om van den schipper afgifte der lading te vorderen, vóór deze op de bestemmingsplaats is aangekomen. — Anders Rb. Rotterdam 6 Dec. 1905, W. n°. 8447 (revindikatoor beslag door den inlander-

verkooper in de haven van overlading): door de inlading en de afgifte van het cognossement aan den kooper is de uitsluitende beschikingsbevoegdheid over het goed niet op den kooper overgegaan en de eigendom niet overgedragen.

b. Bewijzen van opslag en ceelen.

Zie over deze stukken hierboven bl. 294 v. en 314 v.

Reglement voor het beheer van het Gemeentelijk Handels-Entrepôt te Amsterdam v. 14 Juni 1900. Art. 40 De geëndosseerde (v. een bewijs van opslag) verkrijgt hierdoor (nl. door het endossement) de macht om de goederen uit het Entrepôt te ontvangen. — Art. 43. Door het afgeven van de ontvang-ceel houden alle betrekkingen tot den in het vorig artikel bedoelden bewaargever op en kunnen alle rechten op de daarin uitgedrukte goederen slechts worden uitgeoefend door den houder der ceel, tegen nakoming der daaraan verbonden verplichtingen.

Alφ. Reglement voor het Vrij-Entrepôt der Gemeente Rotterdam v. 10 Juni 1905. Art. 53. De bewijzen van opslag kunnen door endossement worden overgedragen. Na endossement houdt het Vrij-Entrepôt de opgeslagen goederen voor den laatst geëndosseerde. Art. 56 = art. 43 v. h. Regl. v. h. beh. v. h. gem. Handels-Entrepôt te Amsterdam.

Jurisprudentie:

Rb. Rotterdam 17 Juni 1863, bev. Hof Zd. Holland 21 Mrt. 1864, M. v. H. 1864 bl. 227 (revindikatoor beslag onder het entrepot door een vroegeren houder van een in blanco geëndosseerd bewijs van opslag): het bewijs van opslag vertegenwoordigt de goederen. De vroegere houder, beslag leggende, moet aantoonen, dat hij door verlies of diefstal uit het bezit is geraakt, of dat de tegenwoordige houder in het bezit is niet voor zich en als eigenaar maar onder eenigen anderen titel. — Rb. Amsterdam 23 Dec. 1881, P. v. J. 1882 n°. 6* (revindikatoor beslag onder het veem): naar gebruik in zaken van koophandel is de levering van een ceel de levering der goederen en stelt het bezit der ceel aan toonder ook het bezit der goederen daar. Tegen het veem kan een revindikatie nimmer eenig gevolg hebben, omdat de goederen zich bevinden in handen van den houder der ceel, niet van het veem. — Rb. Amsterdam 29 Mei 1896, W. n°. 6860: de in het geding overgelegde ceelen vertegenwoordigen naar gebruike van koophandel het goed

zelf, dat zij vermelden, en treden voor dat goed zelf in de plaats; de stelling, dat zij zijn de dragers van een vorderingsrecht tegen den uitgever, is onjuist. Inpandgeving der ceelen aan het veem zelf is inpandgeving der goederen. — H. R. 28 Febr. 1887, W. n°. 5409 (strafzaak): verduistering van ceelen aan houder is verduistering van de goederen waarvoor zij zijn afgegeven. — Anders Hof Nd. Holland 13 Jan. 1853, W. n°. 1428.

2°. Aanwijzingen, i. h. b. volgbriefjes.

De Wester Suikerraffinaderij	
gelieve te laten volgen 2 zakken <i>Gemalen Melis</i> .	
APC.	
Geldig voor twee maanden.	AMSTERDAM 10 Mei 19 (<i>Handteekening.</i>)
Amsterdamsch Petroleum-Entrepôt, kav. 1044.	
VOLGBRIEFJE voor 1000 vaten Petroleum, te ontvangen door:	
Fiat:	AMSTERDAM 31 Mei 1876.
(<i>Handt. v. d. Administrateur.</i>)	(<i>Handt. v. d. verkooper.</i>)
De Heeren A. en E. J. gelieven te laten volgen aan den heer D. B. alhier, 100 ankers anjovis 1876.	
Pakhuishuur ingaande	AMSTERDAM 18 J. en C ^o .
De Naamlooze Vennootschap Blauwhoedenveem	
gelieve te laten volgen van:	
Cedul n ^o . 95493	2 balen koffie n ^o . 3/4.
Dit volgbriefje is gedurende eene maand geldig, heden ingaande.	AMSTERDAM 2 Sept. 1908. (<i>Handteekening.</i>)
AMSTERDAM 2 Sept. 1908.	
Naaml. Venn. Blauwhoedenveem.	

Volgbriefjes zijn schriftelijke opdrachten tot aflevering van de daarin vermelde goederen. Zij geven den houder geen recht tot opvordering tegen den betrokkene, tenzij ze door dezen zijn aangenomen of het handelsgebruik medebrengt,

dat de betrokkene daaraan moet voldoen, mitsdien herroeping niet mogelijk is. Is het een of het ander het geval, dan kan de houder geacht worden de goederen in zijn macht te hebben door tusschenkomst van den betrokkene en staat overgaaf van het volgbriefje gelijk met overgaaf der goederen.

H. R. GOUDSMIT, het volgbriefje, Prft. 1880.

Jurisprudentie:

Rb. Amsterdam 11 Oct. 1877, W. n°. 4167, vern. Hof Amsterdam 28 Mrt. 1879, W. n°. 4397: beteekenis van het fiatteeren van een volgbriefje op het Amsterd. Petroleum-Entrepôt door den administrateur. Rb.: het is eene herroepelijke lastgeving op den magazijnmeester; het heeft niet de bedoeling eene zelfstandige verbintenis tegenover den houder van het briefje aan te gaan. Hof: het fiat heeft volkomen dezelfde strekking als de geheel zelfstandige verklaring, op een ceel geplaatst. — Rb. Rotterdam 9 Juni 1902, W. n°. 7859 (revindikatoor beslag onder een expediteur door den koper, houder van een volgbriefje, op goederen, door een derde in conservatoor beslag genomen): zoodra de houder van het volgbriefje zich heeft aangemeld om de goederen te ontvangen, houdt de bewaarnemer die goederen voor dien persoon, en verkrijgt deze ze in zijn bezit door tusschenkomst van den bewaarnemer. Vordering tot afgifte toegewezen. — Uit arrest Hof Amsterdam 15 Nov. 1907, W. n°. 8701, beslissende dat de daarin bedoelde „volgbriefjes voor den onderteekenaar scheppen een formeele verbintenis tot afgifte van de daarin vermelde goederen aan den rechtmatigen houder dier briefjes”, blijkt niet, hoe deze briefjes luiden.

Bij den wissel en het kassierspapier doen zich eenigszins analoge vragen voor. Zie daaromtrent hierboven bl. 246 v. en 308 v.

Een geheel andere vraag is, of de verkooper door levering van een dokument betreffende de verkochte goederen (cognossement, volgbriefje) aan zijne verplichtingen als verkooper voldoet. Het antwoord kan verschillend luiden, naar gelang de leveringsplicht, de overgang van het gevaar, de waarborg voor gebreken (het voldoende der levering), enz ter sprake komt.

a. Leveringsplicht: Rb. Rotterdam 19 Febr. 1896, W. n. 6851: bij verkoop *ci f.* heeft de verkooper het recht dokumenten de waar vertegenwoordigende aan te bieden en voldoet hij daarmee aan zijn leveringsplicht. — Rb. Rotterdam 19 Jan 1898, W. n. 7183: de clausule „rembours 4 mnd. zicht” verplicht den kooper te accepteren tegen overgifte van het cognossement, dat de vervoerde goederen representeert. — Rb. Amsterdam 14 Dec. 1877, Rgl. Bijbl. 1877 B bl. 343 en 348: vordering tot levering tegen terug-gave van een volgbriefje, waarvan de voldoening door den betrokkene was geweigerd. Beslist, dat ged. door afgifte van het volgbriefje niet had geleverd in den zin van art. 1511 B. W., daar het volgbriefje voor den houder slechts een middel is om in het bezit te komen van het aangewezen goed. — Hof Amsterdam 4 Mrt. 1887, W. n. 5471, en 14 Juni 1889, W. n. 5782: vordering tot ontbinding eener koopovereenkomst wegens niet-voldoening van den koopprijs na aanbieding van volgbriefjes. De beslissing afhankelijk gesteld van het bewijs, dat bij koop en verkoop van suiker in consumtie het *usance* is, de op die wijze verkochte suiker door overgifte van volgbriefjes op de suikerraffinaderij te leveren en te ontvangen.

b. Overgang van het gevaar: Hof Groningen 28 Juni 1870, W. n. 3246: als bedongen is levering ter plaatse waar de kooper woont, is toezending en ontvangst van het cognossement over het afgescheepte goed niet als levering te beschouwen, en bleef dit goed tot de weging en levering ter genoemde plaatse voor rekening van den verkooper. — Verg. art. 1429 B. W.

c. Waarborg voor gebreken: Rb. Amsterdam 5 Nov. 1858, W. n. 2024: bij koop en verkoop op cognossement wordt door den verkooper aan de verplichting tot levering niet volledig voldaan door uitlevering van het cognossement, omdat het cogn. niet is de verkochte waar. Een vordering van den kooper tot ontbinding wegens levering van, blijkens onderzoek na aankomst, ondeugdelijke waar blijft ontvankelijk. — Rb. Rotterdam 25 Oct. 1899, W. n. 7411: het cognossement is niet met de goederen zelve gelijk te stellen, zoodat de verkooper die den kooper slechts een cognossement levert, daarmee in geen geval het verkochte en geleverde goed zelf levert. De kooper kan als wanpraestatie stellen den toestand van de waar bij aankomst ter destinatieplaats. — Verg. P. SCHOLTEN, onvoldoende levering en verborgen gebreken, in Wkbl. Pr. N. en R., nos. 2002—2005.

De overeenkomst tusschen verkooper en kooper kan mede-

brengeu, dat de levering ook door toezending van andere dan de genoemde dokumenten, bijv. door toezending van een *factuur*, kan geschieden.

Hof Nd. Brabant 14 Mei 1867, M. v. H. 1867 bl. 199 (vern. Rb. den Bosch 19 Jan. 1866, M. v. H. 1866 bl. 63), cass. verw. H. R. 13 Febr. 1868, M. v. H. 1868 bl. 78.

G. HANAUSEK, *Facturen und Facturaclauseln*, 1891. — C. PAGANI, *della fattura commerciale*, 1892.

Transportrecht.

§ 47. INLEIDING.

Transportrecht in uitgebreide beteekenis omvat alle rechtsbetrekkingen welke voortspruiten uit het vervoer en wat daarmee in verband staat: expeditie, goederenvervoer, personenvervoer, vervoermiddelen en de exploitatie daarvan.

Wettelijke bepalingen:

- a.* Expeditie, Wetb. v. Kooph., bk. I, tit. 5, afd. 2.
- b.* Vervoer binnenslands, Wetb. v. Kooph., bk. I, tit. 5, afd. 3.
- c.* Binnenscheepvaart, Wetb. v. Kooph., bk. II, tit. 13.
- d.* Vervoer ter zee, Wetb. v. Kooph., bk. II, tit. 1—12.
- e.* Openbare middelen van vervoer, met uitzondering der spoorwegdiensten, Wet van 23 April 1880, S. n°. 67, gew. bij Invw. Swb. en bij de wet van 9 Juli 1900, S. n°. 118 (wijziging van art. 11); — K. B. van 31 Juli 1880, S. n°. 121.
- f.* Spoorwegvervoer, Wet van 9 April 1875, S. n°. 67 (vroeger wet van 21 Aug. 1859, S. n°. 98), tot regeling van de dienst en het gebruik der spoorwegen, gewijzigd, behalve bij Invw. Swb., bij de wet van 31 Dec. 1880, S. n°. 258 (wijziging van art. 70), aangevuld bij die van 10 Mei 1882, S. n°. 66 (invoeging van art. 33*a*), gewijzigd bij die van 8 Apr. 1893, S. n°. 62 (wijziging van art. 64). — Algemeen reglement voor de dienst op de spoorwegen: K. B. van 27 Oct. 1875, S. n°. 183, sedert

herhaaldelijk gewijzigd, het laatst 23 Febr. 1909, S. n°. 58. — Algemeen reglement voor het vervoer op de spoorwegen: K. B. van 4 Jan. 1901, S. n°. 20, sedert herhaaldelijk gewijzigd, het laatst 10 Mrt. 1910, S. n°. 85. — Reglement voor den dienst op spoorwegen, op welke vervoer plaats heeft zoowel met stoom als met electriciteit als beweegkracht, K. B. van 2 Juli 1908, S. n°. 212. — Wet van 9 Juli 1900, S. n°. 118, houdende nadere regeling van den dienst en het gebruik van spoorwegen, waarop uitsluitend met beperkte snelheid wordt vervoerd. Algemeen reglement voor de spoorwegen, bedoeld in art. 2 dier wet (Tramwegreglement 1902): K. B. van 31 Juli 1902, S. n°. 162; Algemeen reglement voor de spoorwegen, bedoeld in art. 1 dier wet (Locaalspoorwegreglement 1902, deel A en B), en Reglement houdende vereenvoudigde bepalingen voor spoorwegen, als bedoeld in art. 1 dier wet, op welke geen vervoer plaats heeft dan met eene snelheid van ten hoogste 35 kilom. per uur (Vereenvoudigd Locaalspoorwegreglement 1902): K. B. van 18 Aug. 1902, S. n°. 170, sedert gewijzigd, het laatst bij K. B. van 8 April 1910, S. n°. 106.

g. Vervoer van landverhuizers, Wet van 1 Juni 1861, S. n°. 53, houdende bepalingen omtrent den doortocht en het vervoer van landverhuizers, gewijzigd bij de wet van 15 Juli 1869, S. n°. 124. K. B. van 27 Nov. 1865, S. n°. 130, gewijzigd bij K. B. van 30 Sept. 1869, S. n°. 155, en 21 Juli 1875, S. n°. 138.

h. Vervoer van brieven, enz., Wet van 15 April 1891, S. n°. 87, tot regeling der brievenposterij, sedert meermalen gewijzigd. Nieuwe tekstuitgave: K. B. van 9 Oct. 1908, S. n°. 316. Besluiten tot uitvoering: K. B. van 14 Dec. 1895, S. n°. 222, sedert herhaaldelijk gewijzigd, het laatst 28 Sept. 1908, S. n°. 302; K. B. van 30 Sept. 1907, S. n°. 261 (zeepost).

i. Vervoer van pakketten, Wet van 21 Juni 1881, S. n°. 70, tot inrichting eener dienst ter verzending met de post van pakketten, een gewicht van 5 kilogram niet te boven gaande. Artt. 11—15 en 16 al. 2 zijn afgeschaft bij art. 30 der Postwet van 1891. K. B. van 15 Jan. 1882, S. n°. 14,

gewijzigd bij K. B^{en} van 16 Mei 1896, S. n°. 83, en 19 Sept. 1900, S. n°. 162; K. B. van 17 Juni 1901, S. n°. 152.

k. Overbrenging van berichten per telegraaf, Wet van 11 Jan. 1904, S. n°. 7, betr. aanleg, exploitatie en gebruik van telegrafen en telefonen (Telegraaf- en Telefoonwet 1904), gew. bij de wet van 2 Jan. 1905, S. n°. 2. Reglement voor den dienst der Rijkstelegraaf: K. B. van 23 Juni 1909, S. n°. 199.

Internationale regeling van het goederenvervoer op spoorwegen, van de overbrenging van berichten per telegraaf en van het postvervoer, zie hierboven bl. 37. Tot de overeenkomst omtrent het goederenvervoer op spoorwegen zijn nog toegetreden Rumenië in 1904 en Zweden in 1907. Additioneele overeenkomst van 19 Sept. 1906 (wet van 1 Nov. 1907, S. n°. 280; K. B. van 12 Dec. 1908, S. n°. 408). Het internationale postvervoer is thans geregeld bij het Algemeene Postverdrag en de overeenkomsten van Rome van 26 Mei 1906 (K. B. van 27 Aug. 1907, S. n°. 239. Uitvoeringsmaatregelen: K. B. van 30 Sept. 1907, S. n°. 260, gew. bij K. B. van 5 Febr. 1909, S. n°. 24 [brieven, enz.]; K. B. van 16 Sept. 1907, S. n°. 251 [postpakketten]). Postverdrag met België van 19 Sept. 1907 (K. B. van 27 Sept. 1907, S. n°. 259).

§ 48. EXPEDITIE.

Ontwerp Wetb. v. Kooph. van 1809, artt. 81—84; Code de comm., artt. 96—100; Wetb. v. Kooph., artt. 86—89.

GRÜNHUT, das Recht des Commissionshandels, 1879. — J. L. BURCHARD, das Recht der Spedition, 1894. — R. SENCKPIEHL, das Speditionsgeschäft, 1907. — POUGET, des droits et des obligations des divers commissionnaires, 4 dl., 1872. — A. M. DE COCK, bijdrage tot de kennis van den expeditiehandel, Prft. 1862. — D. W. K. DE ROO DE LA FAILLE, aantekening op de artt. 86—89 W. v. K., Prft. 1890. — L. S. HOLLANDER, het expeditiecontract naar Nederlandsch recht, Prft. 1892 (rec. TICHELAAAR, Rgl. Mag. 1892, bl. 602).

Expéditeur is iemand die zich (tegen loon) met het *doen vervoeren* (liever: met de bezorging van het vervoer) van goederen bezighoudt, art. 86 K. Hij belast zich niet met het

vervoer, neemt dit niet voor zijne rekening, maar bezorgt het vervoer, zorgt voor de verzending (art. 87 K.).

In „zich bezighoudt” (art. 86) ligt opgesloten het „beroep (bedrijf) maken”: bezigheid als middel van verdienste. Zie hierboven bl. 52.

„Te land of te water” (art. 86): ook over *zee*.

Uit de artt. 87 en 88 blijkt, dat de expediteur in den zin der wet is de tusschenpersoon tusschen den afzender en den vervoerder, degene die, al of niet op eigen naam, goederen ten vervoer aanbiedt. Hij belast zich uitsluitend met de verzending in den zin van afzending, niet met de bezorging van het goed aan den geadresseerde.

Zie VOORDUIN, Wetb. v. Kooph., dl. 1, bl. 372 v. — H. R. 11 Mrt. 1887, W. n°. 5405: de expediteur is niet verplicht het meest spoedige en veilige transportmiddel te kiezen, wèl de goederen zoo spoedig mogelijk af te zenden.

De transportondernemer, die zich belast met de zorg voor het geheele vervoer, dit voor zijne rekening neemt, terwijl hij het geheel of gedeeltelijk door anderen doet uitvoeren, is in geen geval expediteur in den zin der wet. Beding van een som in eens (vracht) voor het geheele vervoer wijst op aanneming van vervoer, niet op bezorging ten vervoer bij den vervoerder.

Anders Hof Leeuwarden 17 Mei 1876, W. n°. 4029: de transportonderneming moet als expediteur worden beschouwd, voor zooverre zij niet vervoert met eigen middelen; waartegen J. A. LEVY in W. n°. 4037. — Anders ook DE ROO DE LA FAILLE, bl. 15 v.; — HOLLANDER, bl. 47 v. — Verg. Rb. Rotterdam 10 Mei 1875, W. n°. 3885; — KIST, dl. 3, 2de dr., bl. 115 v.

Zie over vervoer verder dan de lijn reikt, hieronder bl. 377.

De *commissionnaire pour le transport* van artt. 96 vlg. Code de comm. is, anders dan onze expediteur, transportondernemer.

LYON-CAEN en RENAULT, traité de droit comm., dl. 3, 4de dr., n°s. 551 vlg. — Zie ook VOORDUIN, t. a. p., bl. 370: „ici il est question de ceux qui se chargent de transporter la marchandise à sa destination”.

De expeditie-overeenkomst is eene overeenkomst tot het verrichten van enkele diensten (art. 1637 B. W.), welke eene lastgeving in zich sluit.

De expediteur „moet instaan voor de behoorlijke zoo spoedig mogelijke verzending”, art. 87 K. Verg. artt. 1837 en 1838 B. W.

„Behoorlijk”: Rb. Amsterdam 20 Febr. 1874, Rgl. Bijbl. 1875 B bl. 280; — Rb. Rotterdam 10 Mei 1875, W. n°. 3885 (dek-lading); — H. R. 14 Dec. 1877, W. n°. 4196 (de expediteur moet bekend zijn met de wetten op den invoer van het land, waarheen hij eene verzending op zich neemt); — Rb. Rotterdam 11 Apr. 1894, W. n°. 6509.

„Zoo spoedig mogelijk”: Rb. Amsterdam 13 Apr. 1888, P. v. J. 1888 n°. 73; — Rb. Amsterdam 8 Apr. 1869, bev. Hof Nd. Holland 3 Febr. 1870, M. v. H. 1870 bl. 73 v.; — Kgt. n°. 2 Rotterdam 4 Oct. 1895, P. v. J. 1896 n°. 30; — Hof den Haag 27 Dec. 1899, M. v. H. 1900 bl. 24: inverzuimstelling is niet noodig. — Zie voorts Rb. den Haag 6 Juni 1853, W. n°. 1455.

Nà de afzending (gedurende het vervoer) staat de expediteur in voor de beschadiging en het verlies van het goed, welke aan zijne schuld of onvoorzichtigheid kunnen worden toegeschreven: art. 88 K., waarmede te verg. art. 83 Ontw. 1809.

Zie over de beteekenis van art. 88: VOORDUIN, t. a. p., bl. 373, aant. IV.

Rb. Amsterdam 27 Mei 1881, P. v. J. 1881 n°. 40* (aansprakelijkheid voor de keuze van een vervoerder; het in dit vonnis voorkomende beroep op art. 1840 2° B. W. is niet juist). — Rb. Rotterdam 16 Jan. 1897, W. n°. 6998 (aanneming van een onzeewaardig schip). — Verg. Rb. Rotterdam 10 Mei 1875, b. a.

Afwijking van den Code de commerce, die echter in artt. 96 vlg. meer bepaaldelijk het oog heeft op den transport-ondernemer.

Art. 98: Il (le commissionnaire qui se charge d'un transport par terre ou par eau) est garant des avaries ou pertes de marchandises et effets, s'il n'y a stipulation contraire dans la lettre de voiture, ou force majeure.

LYON-CAEN en RENAULT, t. a. p., n°. 552: le commissionnaire de transport est de plein droit *ducroire*, sauf convention con-

traire: il répond des fautes des voituriers qu'il emploie pour opérer le transport.

Uit artt. 87 en 88 volgt, dat „de expediteur verantwoordelijk is voor alle daden die tot de expeditie betrekking hebben” (VOORDUIN, t. a. p., bl. 374). Indien hij wordt aangesproken tot schadevergoeding wegens verlies, beschadiging of vertraagde aankomst van het goed, heeft hij, volgens algemeene beginselen van verbintenissen-recht, te zijner bevrijding te bewijzen, dat hij zijne verplichtingen heeft nagekomen, m. a. w. dat de verzending door hem behoorlijk is geschied.

Aldus TICHELAAAR, de aansprakelijkheid des vrachtvervoerders, in Themis 1890, bl. 43, en Rgl. Mag. 1892, bl. 604; — DE ROO DE LA FAILLE, bl. 50 v.

Daarentegen verlangen KIST, dl. 3, 2de dr., bl. 121 v., en HOLLANDER, bl. 103 v., van den afzender die vergoeding vordert, het bewijs der niet-behoorlijke verzending. — In dezen zin Rb. Amsterdam 11 Oct. 1871, W. n°. 3411; — 17 Juni 1887, P. v. J. 1888 n°. 19; — 19 Febr. 1892, P. v. J. 1892 n°. 46. — Rb. Rotterdam 10 Mei 1875, W. n°. 3885; — 4 Dec. 1880, W. n°. 4604; — 16 Jan. 1897, b. a.

Indien de expediteur, wat in den regel het geval is, de goederen onder zich neemt, ten einde die bij den vervoerder te bezorgen, zijn de artt. 1271 en 1272 B. W. van toepassing, zoolang die bezorging niet is geschied. Alsdan heeft de expediteur, aangesproken wordende wegens schade aan de goederen overkomen vóór de aflevering aan den vervoerder, te bewijzen, dat hij voor het behoud der goederen de vereischte zorg heeft gedragen, m. a. w. dat de schade het gevolg is van een vreemde oorzaak die hem niet kan worden toegerekend. Verg. artt. 1280, 1281, 1743—1745 B. W.

Hof den Bosch 12 Apr. 1898, W. n°. 7150, cass. verw. H. R. 24 Febr. 1899, W. n°. 7245. — Onjuist: Rb. Amsterdam 19 Febr. 1892, P. v. J. 1892 n°. 46.

Aansprakelijkheid voor tusschen-expediteurs „door hem gebruikt”, art. 89 K. Verg. art. 1840 B. W.

Zie HOLLANDER, bl. 111 v. — Rb. Amsterdam 20 Febr. 1874, Rgl. Bijbl. 1875 B bl. 280; — 13 Apr. 1888, P. v. J. 1888 n°. 73. — Rb. Rotterdam 10 Mei 1875, W. n°. 3885.

Verjaring der vordering wegens verlies, vertraging of schade, tenzij in geval van bedrog of ontrouw: zes maanden of één jaar, art. 95 K. Zie hieronder bl. 375 v.

Rb. Amsterdam 11 Febr. 1887, P. v. J. 1888 n°. 3: de korte verjaring heeft alleen betrekking op de rechtsvorderingen welke uit het den expediteur opgedragen transport ontstaan. — Rb. Rotterdam 22 Mei 1886, W. n°. 5346: de korte verjaring is van toepassing op de vordering uit hoofde van alle verlies, zoowel vóór als na de verzending; waartegen HOLLANDER, bl. 134.

Bijzondere plichten van den expediteur, artt. 86 al. 2 (dagregister) en 90 al. 2 K. (inschrijving van den vrachtbrief in het dagregister); art. 118 v. d. Algemeene Wet v. 26 Aug. 1822, S. n°. 38, over de heffing der rechten van in-, uit- en doorvoer en van de accijnzen.

De expediteur heeft tegen den afzender eene vordering tot betaling van vracht, provisie, en andere voorschotten, zooals kosten van maatregelen ter bewaring van het goed, betaalde invoerrechten, enz.

Rb. Amsterdam 19 Apr. 1889, P. v. J. 1889 n°. 81.

Wat hij heeft te vorderen, kan de expediteur ook vorderen van den ontvanger die de goederen heeft aangenomen.

Kgt. Utrecht 7 Juli 1870; Rb. Utrecht 21 Dec. 1870 en 29 Mrt. 1871, W. n°. 3326; H. R. 29 Dec. 1871, W. n°. 3418 (op grond van art. 1393 B. W.); — Rb. Groningen 14 Oct. 1881, W. n°. 4761; — Kgt. den Haag 19 Dec. 1887, W. n°. 5557 (op grond van art. 1393 B. W.).

Indien de expediteur de vervoerovereenkomst op eigen naam heeft gesloten, kan hij tegen den vervoerder de aan den afzender toekomende rechten uit die overeenkomst doen gelden.

Zie Rb. Rotterdam 27 April 1904, W. n°. 8156. — Kgt. Alkmaar 14 Juli 1909, W. n°. 9008: alleen de expediteur, niet de afzender, kan den vervoerder aanspreken.

Expeditie van koopmanschappen, niet ook van andere goederen, is een handelsdaad, art. 4 n°. 5 K.

Op hen die zich expediteurs noemen, doch hun werkkring

niet beperken tot expeditie in den zin der wet, zijn de bepalingen der artt. 86—89 K. niet van toepassing.

De Cargadoor, scheepsmakelaar (shipbroker, Schiffsmäkler, courtier maritime), is de tusschenpersoon tusschen den inlader of ontvanger en den zeevervoerder (reeder of schipper). Hij bezorgt gewoonlijk als agent van den reeder de lading en lossing, int de vrachtpenningen, regelt de ontvangst en aflevering der goederen, belast zich met de expeditie der geloste goederen, enz. Hij brengt daarvoor den reeder het gebruikelijke loon in rekening.

Verg. over de berekening van cargadoorsloon „customary to the port”: Rb. Rotterdam 6 Dec. 1905, W. n°. 8453, en Hof den Haag 20 Jan. 1908, W. n°. 8694, M. v. H. 1908 bl. 1.

De Konvooi looper zorgt voor de in- en uitklaring van schepen en goederen, voor de betaling der in- en uitgaande rechten, de paspoorten, enz.

De expediteurs, cargadoors en konvooi loopers zijn voor betaalde vrachtloonen en bijkomende onkosten bevoorrecht op het vervoerde goed, art. 1185 7°. i. v. m. art. 1193 B. W.; indien zij geadmitteerd zijn, hebben zij voor betaalde inkomende rechten en accijnzen voorrecht op alle roerende goederen van hunne schuldenaren gedurende 6 maanden, art. 119 van de Algemeene Wet van 26 Aug. 1822, S. n°. 38.

Zij hebben recht van terughouding volgens artt. 1766 en 1849 B. W.

Zie over een en ander HOLLANDER, bl. 170 v.

Staatscommissie van 1879 tot herziening van het Wetb. v. Kooph. Ontwerp van een wetsvoorstel (uitgegeven in 1890) betreffende de vrachtvervoerders en expediteurs. Tweede afd., van expediteurs: artt. 47—51.

§ 49. VERVOER. ALGEMEENE BESCHOUWINGEN.

F. MEILL, das Recht der modernen Verkehrs- und Transportanstalten, 1888 (vooral voor literatuur). — R. VON DER BORGHT, das Verkehrswesen, 1894. — J. GRUNZEL, System der Verkehrspolitik, 1908.

Verhouding van den Staat tot de ondernemers van vervoer; bemoeiing van den Staat met de openbare middelen van

vervoer, vooral van vervoer te lande en op de binnenlandsche wateren.

Verschillende stelsels:

1°. Staatsaanleg en -bedrijf: de Staat is eigenaar van het middel van vervoer en exploiteert het; hij treedt op als vervoerder, *a.* met uitsluiting van ieder ander, staatsmonopolie, regaal: het brievenvervoer volgens de Postwet; *b.* met vrijlating van het particulier bedrijf: vervoer van pakketten, telegraaf, telefoon.

2°. Staatseigendom met exploitatie door bijzondere ondernemers: de staatsspoorwegen. Wetten van 22 Juli 1890, S. n°. 134, en 2 Apr. 1898, S. n°. 81, welke thans de exploitatie der staatsspoorwegen beheerschen.

W. J. M. WESTERWOUT, de Staat en de spoorwegmaatschappijen, Prft. 1882 (waarover B. H. PEKELHARING, in Rgl. Mag. 1882, bl. 604 v.). — G. VISSERING, spoorwegen in Europa en in Amerika, in De Economist 1895. — M. W. F. TREUB, staatsexploitatie onzer spoorwegen, in Vragen des Tijds 1898. — M. I. B. BRUINING, aanleg en exploitatie van spoorwegen, Prft. 1899. — Praeadviezen en Verslag v. d. Ver. v. d. Staathhk. e. d. Stat., jg. 1899.

3°. Het concessie-stelsel: uitoefening van het bedrijf of aanleg van de daarvoor benoodigde werken niet geoorloofd zonder voorafgaande vergunning van de overheid.

G. DE BOSCH KEMPER, de concessiën volgens het Nederlandsch recht, Prft. 1866. — J. M. NAP, concessies voor publieke ondernemingen, Prft. 1898. — S. J. R. DE MONCHY, iets over het rechtskarakter van concessies, in Rgl. Mag. 1908, bl. 1 v.

Men onderscheide: concessie als vergunning voor de uitoefening van het bedrijf, en concessie als vergunning om van staats-, provinciale of gemeente-eigendommen gebruik te maken, als vergunning voor den aanleg van werken. Beide kunnen samengaan. Zoogen. gas-, waterleiding-, tram-concessies van gemeentewege zijn concessies van de tweede soort.

C. J. H. SCHEPEL, aanleg van tramwegen op openbare wegen, 1898.

Concessie wordt door de wet alleen gevorderd voor telegrafien en telefonen.

Art. 2 al. 1 van de Telegraaf- en Telefoonwet 1904: „Voor den aanleg en de exploitatie van (voor het openbaar verkeer bestemde) telegraafen en telefonen door anderen dan door den Staat, wordt eene door ons verleende concessie vereischt”. Zie voorts art. 3.

De praktijk, dat eene concessie noodig is voor den aanleg van spoorwegen en locaalspoorwegen, steunt niet op eenige wetsbepaling.

Art. 2 van de Onteigeningswet van 28 Augustus 1851, S. n°. 125: „In dat publiek belang kan ook ten name van bijzondere personen of vereenigingen, aan wie de uitvoering van het werk, dat onteigening vordert, is toegestaan, worden onteigend”, vestigt niet het vereichte van concessie-verleening. Verg. DE MONCHY, t. a. p., bl. 5 v., 23 v.

Zie overigens artt. 6 en 7 der Spoorwegwet.

Vroeger was concessie noodig *a.* voor openbare middelen van vervoer te lande: art. 1 v. h. Reglement op den dienst der openbare middelen van vervoer te lande, K. B. van 24 Nov. 1829, S. n°. 73, gew. bij K. B. van 6 Juni 1831, S. n°. 14; *b.* voor stoombootdiensten: K. B. van 31 Juli 1841, S. n°. 26 (waaraan echter de H. R. 20 Oct. 1879, W. n°. 4435, verbindende kracht heeft onzeggd), met uitzondering voor de zee-stoomvaart rechtstreeks naar het buitenland, K. B. v. 12 Febr. 1850, S. n°. 7.

4°. Vrijheid van bedrijf; art. 1 v. d. wet van 23 April 1880, S. n°. 67, betreffende de openbare middelen van vervoer met uitzondering der spoorwegdiensten: „Tot het in werking brengen van een openbaar middel tot vervoer van personen of goederen wordt geene voorafgaande vergunning gevorderd.”

Art. 11 al. 2. „Het vervoer van personen binnen eene gemeente, alsmede de overzetveren, worden door deze wet niet geregeld.”

Door deze wet zijn de bovengenoemde Kon. Besl^{en}. van 1829, 1831, 1841 en 1850, benevens die betreffende de beurtveren, vervallen, art. 12 al. 2.

Verg. voor het vroegere recht:

J. T. BUIJS, de verordeningen op veer- en beurtschepen, 1853, en J. DE SITTER, over beurtveeren, Prft. 1868.

Het recht van veer is een zakelijk recht, het recht om, met

uitsluiting van ieder ander, personen en goederen tusschen twee bepaalde plaatsen te vervoeren: Rb. Rotterdam 14 Apr. 1890, W. n°. 5905, bev. Hof den Haag 20 April 1891, W. n°. 6033, waarmede te verg. H. R. 5 Febr. 1864, W. n°. 2563. — Evenzoo Rb. Dordrecht 30 Oct. 1878, W. n°. 4312 (overzetveer), bev. door Hof den Haag 7 Juni 1880, W. n°. 4511.

De concessiën zijn een middel tot het stellen van voorwaarden in het belang van het publiek en van het personeel; zie art. 2 Telegr. en Telef.wet 1904. Zij worden veelal verleend in den vorm van overeenkomsten; karakter dezer overeenkomsten. *Contrats d'utilité publique.*

CH. SAINCLELETTE, des contrats d'utilité publique, in *Revue de dr. int.*, dl. 20 (1888), bl. 425 v. — MEILL, *Telephonrecht*, bl. 163 v. — E. BOURDON, des contrats d'utilité générale passés au profit d'une collectivité. Les contrats syndicaux et municipaux, 1905. — E. M. MELJERS, in *Themis* 1905, bl. 426 v. (overeenkomsten van gemeenschappelijk nut).

Wettelijke beperking der contractsvrijheid en uitgebreide bepalingen van dwingend recht, in het bijzonder ten opzichte van het spoorwegvervoer. De wet regelt op dwingende wijze den inhoud van de overeenkomst van vervoer.

§ 50. VERVOER TE LAND EN OP BINNEN- LANDSCHE WATEREN.

Ontw. Wetb. v. Kooph. 1809, artt. 85—90; Code civil, artt. 1782—1786 (des voituriers par terre et par eau); Code de comm., artt. 101—108; Burg. Wetb., art. 1653; Wetb. v. Kooph., artt. 90—99, 748—763.

C. H. J. PERSILLE, de overeenkomst van vervoer bij binnenslandsch verkeer, *Prft.* 1877. — M. C. L. LOTSY, beschouwingen over de binnenvaart, *Prft.* 1869. — DUVERDY, traité du contrat de transport par terre, 2e dr. 1874. — C. COLSON, transports et tarifs, 3de dr. 1908. — G. EGER, das deutsche Frachtrecht, 3 dl., 2de dr. 1887—1890. — SCHOTT, das gewöhnliche Transportgeschäft, in ENDEMANN'S Handbuch, dl. 3, bl. 289 v. — W. H. MACNAMARA, the law of carriers, 2de dr. 1908. — E. P. WHEELER, the modern law of carriers, New-York, 1890. — R. HUTCHINSON, a treatise on the law of carriers, 3de dr. 1907 (Am.). — E. VIDARI, il contratto di trasporto terrestre, 1890.

Het spoorwegvervoer, het brieven- en het postpakkettenvervoer, het overbrengen van berichten door middel van de telegraaf en telefoon zijn afzonderlijk wettelijk geregeld; zie de volgende §§.

De wet onderscheidt: 1°. openbare middelen van vervoer, *a.* van personen, wet van 23 April 1880, S. n°. 67; *b.* van goederen, art. 1 dezer wet en art. 96 W. v. K.; 2°. schepen en vaartuigen varende van of naar het buitenland: zij zijn aan het zeerecht onderworpen, art. 748 W. v. K.; 3°. schepen en vaartuigen bij uitsluiting varende van de eene plaats in het binnenland naar de andere, artt. 91—96 en 749—763 W. v. K.; 4°. andere middelen van vervoer, als rij- en voertuigen, artt. 91—96 W. v. K.

Staatscommissie van 1879 tot herziening van het Wetboek van Koophandel. Ontwerp van een wetsvoorstel (uitgegeven in 1890) betreffende de vrachtvervoerdere en expediteurs. Eerste afd., van vrachtvervoerdere: artt. 1—46. De bepalingen hebben een algemeene strekking.

A. Vervoer van goederen.

A. TAK, de vrachtbrief, in Themis 1896, bl. 121 v. —
A. MESRITZ, de vrachtbrief, Prft. 1904.

De wet geeft noch van „vervoerovereenkomst” noch van „vervoerder” eene definitie. Vandaar de vraag, wie vervoerder is in den zin der wet.

Men kan bij het vervoer onderscheiden: *a.* dengene die het voertuig (wagen, schip, enz.) bestuurt (den koetsier, conducteur, schipper, kapitein), *b.* dengene die het voertuig exploiteert (den ondernemer van het vervoermiddel), *c.* dengene die het vervoer voor zijne rekening neemt, terwijl hij het geheel of gedeeltelijk door anderen doet uitvoeren (den aan- nemer of ondernemer van het vervoer, den transporton- dernemer).

In artt. 91—95 K. wordt gesproken van den voerman of den schipper; in art. 96 van ondernemers van openbare rijtuigen en vaartuigen; in art. 755, met verwijzing naar

den vijfden titel van het eerste boek, van bevrachting; in de wet van 23 Apr. 1880 van den ondernemer van een openbaar middel van vervoer. Deze terminologie toont aan, dat de exploitant van een vervoermiddel is vervoerder in den zin der wet, niet degene die bloot is bestuurder van het vervoermiddel.

H. R. 27 Dec. 1895, W. n°. 6755, M. v. H. 1896 bl. 90, cass. verw. Hof den Haag 25 Mrt. 1895, M. v. H. 1895 bl. 119: „schipper” in art. 91 is hij die het vervoer op zich neemt, niet degene die, buiten het vervoercontract staande, met het feitelijk vervoer is belast; vern. Rb. den Haag 17 Apr. 1894, W. n°. 6523: „schipper” in art. 91 is hij die gedurende het vervoer over het voertuig onmiddellijk gezag heeft, niet de eigenaar of de ondernemer van het vaartuig. — Rb. Amsterdam 21 Oct. 1898, W. n°. 7304: schipper in den zin van art. 91 is de gezagvoerder, die ten aanzien van het vervoer zelfstandig (als contractant) optreedt. — Zie ook Hof Amsterdam 3 Nov. 1882, Rgl. Bijdr. en Bijbl. 1885 B. bl. 106, en Rb. Rotterdam 11 Nov. 1908, W. n°. 8921.

Betwist is, of ook de transportondernemer vervoerder is in den zin der wet.

H. R. 17 Apr. 1874, W. n°. 3712, M. v. H. 1874 bl. 111, cass. verw. Hof Limburg 30 Juni 1873, W. n°. 3621, M. v. H. 1873 bl. 182: alleen hij die met eigene of gehuurde schepen vervoert of zich tot zoodanig vervoer heeft verbonden, is vervoerder. — Hof Leeuwarden 17 Mei 1876, W. n°. 4029: de transportondernemer is vervoerder, alleen voor zooverre hij vervoert met eigen middelen. — Anders LEVY in W. n°. 4037. — Zie voorts hierboven bl. 348 en hieronder bl. 376.

In elk geval zijn op transportondernemers de artt. 1375, 1271 v. en 1279 v., alsmede de artt. 1637b en 1649 B. W. over aanneming van werk, van toepassing.

Ook de vervoerovereenkomst valt naar stellig recht onder aanneming van werk: artt. 1653 B. W. en 755 al. 2 K., dat nog verwijst naar den vroegeren titel „van huur en verhuur” in het Burg. Wetb.; zij is althans eene „overeenkomst tot het verrichten van arbeid”.

Rb. Zierikzee 21 Oct. 1890, W. n°. 5953. — Kgt. Dordrecht 2 Nov. 1852, W. n°. 1385: huur van diensten, werk en nijverheid. — Hof Utrecht 4 Mei 1867, W. n°. 2911; Rb. Alkmaar

6 Dec. 1877, W. n°. 4192: huur en verhuur van diensten; — Rb. Amsterdam 20 Mei 1859, M. v. H. 1859 bl. 110: contractus sui generis.

KIST, dl. 3, 2de dr., bl. 130: de overeenkomst van bevrachting is een samengesteld contract, huur en verhuur van diensten en van zaken, vermengd met bewaargeving.

Artt. 91 vlg. zijn van toepassing op elk vervoer van goederen, ook door boden, kruiers, ondernemers van verhuizingen, enz., of met handkarren, vrachtwagens, zolderschuiten en derg.

Alleen het vervoer van koopmanschappen is een handelsdaad, art. 4 5°. K.

De overeenkomst is vormvrij, doch geeft in den regel aanleiding tot het opmaken van een schriftelijk stuk, een vrachtbrief of een cognossement.

De vrachtbrief, art. 90 K., heeft den vorm van een open geleidebrief, wordt door den afzender of expediteur ondertekend en met het goed aan den vervoerder ter hand gesteld; het cognossement wordt door den vervoerder ondertekend, en, na ontvangst van het goed, aan den afzender afgegeven. De vrachtbrief vermeldt de bedingen waaronder het goed ten vervoer wordt gegeven, het cognossement de bedingen waaronder het ten vervoer wordt aangenomen.

Wat het bewijs betreft, zijn de artt. 1933 en 1934 B. W. van toepassing, tenzij het geding een zaak van koophandel is, art. 1935 B. W. (naar de heerschende meening, als de overeenkomst voor den gedaagde het karakter heeft van een handelsdaad: art. 4 3° en 5° K.; zie hierboven bl. 50 v.). De vrachtbrief is niet „een bepaald middel van bewijs bij uitsluiting voorgeschreven”, art. 1 al. 2 K.

Rb. Haarlem 11 Mei 1869, cass. verw. H. R. 10 Dec. 1869, M. v. H. 1870 bl. 58, W. n°. 3172. — Verg. Lotsy, binnenvaart, bl. 164 v.

De aanneming van den vrachtbrief door den vervoerder levert het vermoeden op, dat de daarin vermelde goederen aan hem zijn overgegeven.

DIEPHUIS, dl. 1, bl. 149; — MESRITZ, a. w., bl. 104. — Rb. Rotterdam 2 Juni 1840, W. n°. 123.

Een cognossement, afgegeven voor binnenlandsch vervoer, heeft dezelfde kracht en beteekenis als een zee-cognossement.

Hof Nd. Holland 2 Febr. 1871, vern. Rb. Amsterdam 30 Dec. 1870, W. n°s. 3359 en 3331, M. v. H. 1871 bl. 17. — Rb. Leeuwarden 9 Juni 1904, W. n°. 8088; Hof Leeuwarden 30 Mei 1906, W. n°. 8508, cass. verw. H. R. 22 Mrt. 1907, W. n°. 8512.

Verplichtingen des vervoerders.

W. J. KARSTEN, de aansprakelijkheid van den voerman krachtens artikel 91 W. v. K., in Themis 1873 bl. 386 v., 1874 bl. 289 v. — M. M. W. PENNINK, de aansprakelijkheid van den schipper in verband met het algemeen handelsbelang, Prft. 1879. — P. A. TICHELAAAR, de aansprakelijkheid des vrachtvervoerders, in Themis 1889 bl. 299 v., 1890 bl. 26 v. — A. COTELLE, des dommages-intérêts en matière de transports, 1894. — CH. SAINCTELETTE, de la responsabilité et de la garantie (accidents de transport et de travail), 1884, chap. 3, du transport des choses.

Artt. 91 en 92 W. v. K., waarmede te vergelijken art. 753 al. 1 i. v. m. art. 345 K. en art. 2 Spoorwegwet.

De vervoerder verbindt zich de goederen, die hij daartoe onder zich neemt, te vervoeren en af te leveren, wat medebrengt de verplichting voor het behoud der goederen gedurende het vervoer te zorgen, m. a. w. te zorgen dat hij ze op de plaats van bestemming aflevert in denzelfden toestand, waarin hij ze ten vervoer heeft overgenomen. Toepassing van artt. 1271 en 1280 B. W. in art. 91 K. De vervoerder is tevens verplicht met bekwamen spoed (tijdig) te vervoeren en is dus aansprakelijk voor vertraging, art. 1280 B. W., toegepast in art. 92 K.

De verplichting, den vervoerder in art. 91 K. opgelegd, in te staan „voor alle schaden aan de ter vervoering overgenomene koopmanschappen of goederen overgekomen”, vloeit mitsdien voort uit de vervoervereenkomst, niet zoogen. uit de wet alleen, uit schuld of onrechtmatige daad of uit eene bijkomstige verplichting tot praestatie van custodia (Rechtsgel. Adviezen, dl. 6, bl. 189; PINNER, W. n°. 3391), noch uit wat men noemt *receptum* of bewaarneming.

L. 1 pr. Dig. 4, 9: Ait praetor: nautae, caupones, stabularii, quod cujusque salvum fore receperint, nisi restituent, judicium in eos dabo.

Zie KARSTEN, t. a. p., Themis 1873, bl. 389 v. — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 3, 4de dr., n°. 603.

De schuldeischer (afzender) heeft te bewijzen de wanpraestatie zijner wederpartij: het door haar niet-nakomen of niet-behoorlijk-nakomen van hare verbintenis om te geven; derhalve, na uitlevering schadevergoeding vorderende, hetzij uitlevering van het goed ter bestemmingsplaats in een toestand van beschadigdheid, die bij de afzending niet aanwezig was, hetzij vertraagde (d. i. niet-tijdige) uitlevering.

Mag uit de aanneming zonder eenige bemerking worden afgeleid, dat de vervoerder het goed, voor zoover uiterlijk waarneembaar, in goeden toestand heeft ontvangen, behoudens bewijs van het tegendeel? Kracht van een *schoonen* vrachtbrief.

Rb. Roermond 15 Oct. 1863, W. n°. 2593: het ten vervoer aannemen van een kist doet het rechtsvermoeden ontstaan, dat de vervoerder het daarin gesloten voorwerp in een goeden staat heeft ontvangen. — Anders Rb. Arnhem 15 Dec. 1856, W. n°. 1842: een vermoeden, dat de vervoerder verpakte goederen inwendig onbeschadigd en wel geconditionneerd heeft ontvangen, mag niet worden aangenomen. — Verder nog gaan Rb. Amsterdam 29 Apr. 1887, W. n°. 5528, en Rb. Rotterdam 19 Mrt. 1889, M. v. H. 1890 bl. 138 (beide vervoer op een spoorweg betreffende): uit het aannemen van een *schoonen* vrachtbrief mag niet worden afgeleid, dat het goed in onbeschadigden toestand is ingeladen. — Zie voorts LOTSJ, binnenvaart, bl. 127 v., 174 v.; — MESRITZ, bl. 100 v. — LYON-CAEN en RENAULT, a. w., n°. 634 v.

Verg., voor de zee- en de buitenlandsche riviervaart, art. 351 i. v. m. art. 753 K.

De schuldenaar (vervoerder) heeft te zijner bevrijding te bewijzen, dat de wanpraestatie (de aan de goederen overkomen schade) een gevolg is: van „eene vreemde oorzaak, die hem niet kan worden toegerekend”, art. 1280 B. W.; van overmacht of van toeval, art. 1281 B. W.; van een „onvoorzien toeval”, art. 1480 B. W.; van een gebrek van het goed zelf, overmacht, schuld of nalatigheid van den afzender of expeditie, art. 91 K.; van overmacht (ook gebrek

aan het goed zelf en schuld of nalatigheid van den afzender of expediteur), art. 92 K.

Over de beteekenis van „overmacht” in onderscheiding van „toeval” bestaat veel verschil van meening.

KARSTEN, PENNINK, TICHELAAR, aa. ww. — P. H. SCHOLTEN, overmacht, Prft. 1886. — J. F. HOUWING, overmacht of onmogelijkheid, in Rgl. Mag. 1904, bl. 250.

GOLDSCHMIDT, das receptum nautarum, cauponum, stabulariorum, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 3, bl. 58 v., 331 v., en 16, bl. 328. — EXNER, der Begriff der höhern Gewalt (vis major), in Zft. f. d. Pr. u. öfftl. Recht, dl. 10, bl. 497 v. — DERNBURG, t. z. p., dl. 11, bl. 335 v. — H. HAFNER, über den Begriff der höheren Gewalt im deutschen Transportrecht, 1886 (en daarover O. BÄHR, in Krit. Vjs., dl. 28, bl. 410). — F. X. BRUCKNER, die Custodia nebst ihrer Beziehung zur vis major, 1889. — GERTH, der Begriff der vis major, 1890 (rec. BRUCKNER, in Krit. Vjs., dk. 36, bl. 387 v.). — E. VOLKMAR, Vis major und Betriebsgefahr, 1900. — BARON, in Arch. f. d. civ. Pr., dl. 78, bl. 203 v. — W. STINTZING, t. z. p., dl. 81, bl. 427 v. — H. SCHNEIDER, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 44, bl. 75 v., 341 v. — Verhandlungen d. 22. Dt. Juristentages. — BIERMANN, die höhere Gewalt im engl. und im franz. Recht, in Arch. f. bürg. R., dl. 10.

Verg. ook H. HJLMANS, aansprakelijkheid uit contract in het Romeinsche recht, in Themis 1896, bl. 226 v., 1897, bl. 235 v. — ASSER-LIMBURG, Handl. Ned. Burg. R., dl. 3, 2de dr., bl. 105 v., 137 v.

„Toeval” en „overmacht” zijn naar Nederlandsch recht betrekkelijke begrippen, welke bij de verbintenissen om te geven verband houden met de zorg, tot welker aanwending de schuldenaar verplicht is. Waar de te praesteeren zorg ophoudt, beginnen het toeval en de overmacht, van daar dat deze telkens worden gesteld tegenover schuld, nalatigheid of toedoen van den schuldenaar, d. w. z. niet-aanwending van de verschuldigde zorg. Naarmate de verplichting, voor het behoud der te leveren zaak te zorgen, meer of minder uitgestrekt is (art. 1271 B. W.), is het gebied van het toeval en de overmacht kleiner of grooter.

Tusschen „toeval” en „overmacht” wordt in het Burg. Wetb. en het Wetb. v. Kooph. onderscheid niet gemaakt; de uitdrukkingen worden door elkander gebruikt.

Verg., behalve de hierboven aangehaalde artikelen, de artt. 851, 1533, 1546, 1598, 1600, 1601, 1619, 1628, 1631, 1632, 1745, 1752 al. 2, 1753, 1781—1784, 1940 3° en 4° B. W.; artt. 202, 345, 416, 482, 499 1°, 505, 525, 582 en 588 K. — Zie bovendien artt. 1203, 1300, 1427, 1642 B. W. — TICHELAAAR, in Themis, t. a. p.

Zie voor het Fransche recht: L. JOSSEKAND, les transports (THALLER, traité de dr. comm., dl. 7), n°. 570: „l'équivalence de ces deux expressions (*force majeure et cas fortuit*) est admise, aujourd'hui encore, par la majorité des auteurs qui les déclarent interchangeables et par une jurisprudence dominante qui les emploie, séparément ou cumulativement, l'une pour l'autre ou l'une et l'autre, pour désigner toute cause d'inexécution non imputable au débiteur". Deze heerschende meening wordt door hem bestreden, t. a. p., n°. 577 v. — Verg. LYON-CAEN en RENAULT, a. w. n°. 599.

Met name geven de aangehaalde wetsbepalingen niet aanleiding tot de meening, dat overmacht een enger begrip is dan toeval en dus wijst op een verhoogde verplichting tot zorg.

In dezen zin PENNINK, a. w., en vele Duitsche schrijvers, o.a. GOLDSCHMIDT, t. a. p., en DERNBURG, das bürg. Recht, dl. 2, afd. 1, § 69 III.

Bij de verbintenissen om te geven is overmacht of toeval een voorval, dat den schuldenaar verhindert zijn leveringsplicht na te komen, niettegenstaande door hem tot behoud van de te leveren zaak de maatregelen van zorg werden aangewend, waartoe hij, naar de opvatting van het verkeer en den redelijken zin der door hem aangegane overeenkomst, verplicht was. Niet verplicht is hij tot het nemen van maatregelen, waarmede partijen redelijkerwijze geacht moeten worden bij het aangaan hunner overeenkomst niet rekening te hebben gehouden. Vandaar dat men bij verschillende overeenkomsten tot verschillende uitkomsten kan geraken.

De schuldenaar kan het bewijs van toeval of overmacht leveren, hetzij rechtstreeks, door het bewijs van een voorval, dat op zich zelf een voldoende verantwoording voor hem oplevert, omdat het tekortkoming in zijne verplichtingen uitsluit (bijv. aardbeving, overstrooming, maatregel van hooger

hand, oorlogsgeweld), hetzij middellijk, door het bewijs van een voorval, dat het bestaan van een tekortkoming in het midden laat (bijv. brand, aanvaring), in verband met het bewijs van feiten (bijv. dat ter voorkoming van dit voorval voldoende voorzorgsmaatregelen zijn genomen), welke aannemelijk maken, dat hij aan zijne verplichtingen heeft voldaan.

Tegen het indirecte bewijs is gericht de zgn. objectieve theorie der overmacht, volgens welke overmacht een volstrekt begrip is, een voorval van zoodanigen aard, dat het wat betreft zijn ontstaan de mogelijkheid van schuld van den schuldenaar uitsluit. Als kenmerken van dien aard noemt SCHOLTEN, a. w., dat het voorval „buiten den bedrijfskring van den schuldenaar is ontstaan” en „door de kracht en de wijze van zijn optreden verschilt van die voorvallen, welke ieder dag gebeuren”.

In dezen zin, onder de hierboven aangehaalde schrijvers, o.a. EXNER, HAENER, BRUCKNER. — Zie ook de omschrijving van KIST, dl. 3, bl. 140: „overmagt is elke door uitwendige magt voortgebragte onweestaanbare kracht”.

JOSSERAND, a. w., stelt als eenig kenmerk „l'extériorité du fait dommageable: le défaut de connexité entre le fait dommageable et le milieu, l'organisme où il s'est produit”.

Bepalingen over het bewijs van toeval of overmacht komen in onze wetboeken niet voor. Het indirect bewijs (bewijs door vermoedens) t^{er} beoordeeling van den rechter is mitsdien niet uitgesloten.

Jurisprudentie. Onderscheid tusschen (onvoorzien) toeval en overmacht wordt niet gemaakt.

Omschrijvingen van overmacht geven Rb. Alkmaar 6 Sept. 1877, W. n°. 4193: overmacht een feit, waarbij alle gedachte niet alleen aan schuld of nalatigheid, maar ook aan onvoorzichtigheid wordt uitgesloten; — Rb. Amsterdam 19 Jan. 1900, W. n°. 7508: overmacht een toestand of gebeurtenis, die niet kon worden voorzien of voorkomen en waarvan ook de gevolgen niet konden worden voorkomen.

Als overmacht werd beschouwd door Rb. Amsterdam 30 Mei 1872, W. n°. 3471, M. v. H. 1872 bl. 97, bij vervoer te water: aanvaring door schuld van een ander, omdat overmacht of casus

alleen die rampen uitsluit, welke een gevolg zijn van een schuld van hem dien ze treffen, bev. Hof Nd. Holland 26 Oct. 1875, M. v. H. 1875 bl. 240; — Rb. Rotterdam 4 Jan. 1890, W. n°. 5826, bij aanneming van een transport te water: laag water hetwelk belet op de gewone wijze het transport uit te voeren; — Rb. Amsterdam 28 Juni 1895, W. n°. 6699, bij zeevervoer: machtsvertoon, bestaande in het dreigen met den sterken arm door het hoofd der politie, ambtshalve optredende; — Rb. Rotterdam 1 Dec. 1900, W. n°. 7595, bij een overeenkomst tot levering van Engelsche steenkolen per waterweg: gesloten water. — Daarentegen werd niet als overmacht beschouwd, in het laatst aangeh. vonnis: werkstaking in één Engelsche haven; — door Rb. Rotterdam 29 Juni 1892, M. v. H. 1893 bl. 34, bij een overeenkomst tot levering van Ruhrkolen: stilstand van scheepvaart in den winter en werkstaking in verschillende mijnen; — zie ook Rb. Amsterdam 18 Apr. 1902, M. v. H. 1902 bl. 312 (verkoop van te vervaardigen papiersoorten).

Herhaaldelijk is ten aanzien van vervoerovereenkomsten beslist, dat een onvoorzien voorval (dat ook door schuld kan zijn veroorzaakt) niet als *overmacht* is te beschouwen, indien de oorzaak daarvan niet blijkt. Zie Rb. Rotterdam 30 Apr. 1862, W. n°. 3206, M. v. H. 1862 bl. 98 (binnenvaart: zinken); — H. R. 22 Juni 1860, W. n°. 2180 (zeevervoer: openstaan van een patrijspoort), bev. Hof Zd. Holland 31 Oct. 1859, vern. Rb. Rotterdam 14 Febr. 1859, W. n°. 2112; — Rb. Dordrecht 30 Mrt. 1868, W. n°. 3038, M. v. H. 1875 bl. 91, bev. Hof Zd. Holland 25 Jan. 1869, W. n°. 3751 (binnenvaart: brand); — Rb. den Haag 7 Apr. 1870, W. n°. 3206 (spoorwegvervoer: brand); — de verschillende vonnissen naar aanleiding van het verbranden van de Willem III, waarbij tevens de vraag ter sprake kwam wat bovendien door den vervoerder moet worden bewezen: Rb. Rotterdam 18 Febr. 1874, W. n°. 3694, M. v. H. 1875 bl. 85 (de schipper moet aantonen, dat hij den brand niet heeft kunnen voorkomen of dat deze niet is te wijten aan zijne schuld of nalatigheid; dit bewijs wordt geleverd, als blijkt dat de brand is uitgebroken in het salon der kajuiten), vern. Hof Zd. Holland 1 Mrt. 1875, W. n°. 3824, M. v. H. t. a. p., cass. verw. H. R. 3 Dec. 1875, W. n°. 3925 (de schipper is bovendien gehouden te bewijzen, dat de brand is ontstaan door een onvoorzien en onoverkomelijk toeval); — Rb. Rotterdam 21 Febr. 1877, W. n°. 4078, vern. Hof den Haag 28 Mrt. 1878, W. n°. 4230 (de schipper kan volstaan met het bewijs, dat de brand in geen enkel opzicht aan hem te wijten is; uit de gestelde feiten kan het vermoeden worden afgeleid, dat de oorzaak van den brand een zoodanige is geweest, die de schipper niet bij machte was te voorzien en te voorkomen, en die dus

als overmacht is te beschouwen); — Rb. Amsterdam 14 Mei 1877, W. n°. 4127 (de gestelde feiten zijn niet voldoende om overmacht aan te nemen). — Zie ook H. R. 22 Juni 1860, b. a. (bewezen moet worden dat het voorval: het openstaan van een patrijspoort, is teweeggebracht door eenig onweerstaanbaar zee-evenement of ander overmachtig voorval, hetwelk onmogelijk kon worden ontweken of afgewend); — H. R. 26 Apr. 1907, W. n°. 8533 (vervoer met een wagen: bewezen moet worden dat het ongeval, in deze zaak diefstal, niet door de vereischte voorzorg en toezicht was te voorkomen). — In geval van schade aan de lading door (zee)water wordt als bewijs van overmacht beschouwd het bewijs, dat het schip buitengewone zee-evenementen heeft doorgestaan, die redelijkerwijze geacht mogen worden de schade te hebben veroorzaakt: Rb. Amsterdam 12 Febr. 1862, M. v. H. 1862 bl. 33; — 23 Mei 1879, Rgl. Bijbl. 1879 B bl. 266; — Rb. Rotterdam 4 Mei 1904, W. n°. 8178. — Bij schade aan balen koffie door rattenvraat werd aan deskundigen de vraag voorgelegd, of er voor een schipper mogelijkheid bestond maatregelen te nemen, waardoor deze beschadiging zou kunnen zijn voorkomen: Hof den Haag 22 Jan. 1883, W. n°. 4867.

In denzelfden geest is beslist, bij verkoop van te vervaardigen fabrikaten, dat brand op zichzelf niet is overmacht of een onvoorzien toeval: Rb. Amsterdam 23 Mrt. 1876, W. n°. 4008 (verkoop van suiker: de verkooper moet bewijzen, behalve den brand, dat de oorzaak daarvan was eene van haren wil of daad onafhankelijke omstandigheid), bev. Hof Amsterdam 12 Jan. 1877, W. n°. 4182 (de verkooper moet bewijzen, zool niet de oorzaak van den brand, dan toch dat hij in alle opzichten voor het behoud der zaak die zorg heeft gedragen, welke van een zorgvuldig huisvader kan verwacht worden), cass. verw. H. R. 23 Nov. 1877, W. n°. 4194 (het arrest is geheel in overeenstemming met artt. 1271 en 1480 al. 3 B. W.); — Rb. Rotterdam 30 Oct. 1880, W. n°. 4592 (verkoop van bloem van een bepaald merk: de verkooper moet bewijzen, dat de brand buiten zijn schuld door een onvoorzien toeval plaats had; de gestelde feiten kunnen niet doen blijken van dat toeval en mitsdien van algeheele onschuld van den verkooper aan den brand); — Rb. Winschoten 11 Jan. 1893 en Hof Leeuwarden 24 Jan. 1894, W. n°. 6510 (de verkooper moet bewijzen, dat de brand niet aan zijn schuld is te wijten en hij tegen brandgevaar alle mogelijke voorzorgsmaatregelen heeft genomen, die redelijkerwijze kunnen worden gevorderd, welk bewijs uit de omstandigheden kan worden afgeleid en alzoo indirect kan worden geleverd, al is de oorzaak van den brand niet bekend geworden). — Zie ook Hof Nd. Brabant 6 Apr. 1875, W. n^o.

3879 (verkoop van melassen, afkomstig uit een bepaalde fabriek; het in brand geraken van eene, aan zeer hooge temperatuur blootgestelde, partij stroopen in de droogkamer eener beetwortsuikerfabriek is, zoolang schuld of plichtverzuim aan de zijde van den fabrikant niet is bewezen, een onvoorzien toeval in den zin van art. 1480, een vreemde oorzaak, die hem niet kan worden toegerekend in den zin van art. 1280 B. W.).

Anders: Rb. Rotterdam 2 Sept. 1846, W. n°. 755 (maalcontract: brand is als een onvoorzien toeval en ontoerekenbare vreemde oorzaak te beschouwen, tenzij verzuim of schuld van den schuldenaar wordt bewezen); — Rb. Groningen 30 Mrt. 1894, W. n°. 6550 (bruikleening: brand is, zoolang niet blijkt, dat hij te wijten is aan opzet, onvoorzichtigheid of nalatigheid, te beschouwen als een bloot toeval).

De vervoerder is verantwoordelijk voor de daden van degenen die hij in het werk stelt (art. 1649 B. W. = art. 1797 C. c.), uit den aard van zijne contractueele verbintenis, niet op grond van art. 1403 al. 3 B. W. De daden van zijn personeel zijn *zijne* daden. Zie TICHELAAAR, t. a. p., jg. 1890, bl. 51 v. Het instaan alleen voor zgn. *culpa in eligendo* (aldus KARSTEN, t. a. p., jg. 1873, bl. 420 v.; jg. 1874, bl. 325 v.) vindt geen steun in de wet.

Verg. H. R. 26 Apr. 1907, b. a. — UNGER, Handeln auf eigene Gefahr, 3de dr. 1904.

Art. 62 Alg. Regl. voor het vervoer op de spoorwegen: „De ondernemers van elken spoorwegdienst zijn verantwoordelijk voor hun personeel en voor de andere personen, van wie zij zich bij het verrichten van het door hen aangenomen vervoer bedienen”.

Zie voorts art. 29 der Berner Overeenk.; — § 431 DHwb.; — art. 115 Zw. Obl.r.; — § 278 Dt. B. W.

Evenzoo is de vervoerder, uit den aard van zijne contractueele verbintenis, verantwoordelijk voor de deugdelijkheid van het materiaal bij hem in gebruik.

De aansprakelijkheid des vervoerders bestaat ook bij kosteloos vervoer. Zij volgt uit de bepaling van art. 1271 al. 1 B. W.

De toepasselijkheid ook in dit geval van art. 91 K. werd aangenomen door H. R. 6 Febr. 1863, W. n°. 2457, vern. Rb. Roermond 24 April 1862, W. n°. 2495 (goederen voor eene tentoonstelling bestemd).

De aansprakelijkheid begint met de aanneming van het

goed en duurt tot de richtige aflevering, begint dus vóór de inlading en eindigt niet met de lossing.

Kgt. Groningen 16 Mei 1881, W. n°. 4743; Rb. Groningen 27 Juni 1873, W. n°. 3627. — Verg. art. 1783 C. e.

Omvang der aansprakelijkheid: de vervoerder moet overeenkomstig artt. 1272 en 1282 B. W. en binnen de grenzen, gesteld in art. 1283 B. W., vergoeden het geleden verlies en de gederfde winst, niet alleen de schade aan het goed zelf toegebracht.

DIEPHUIS, Handelsr, dl. 1, bl. 150; — KARSTEN, t. a. p., jg. 1873, bl. 404 v., jg. 1874, bl. 328 v.; — LEVY, ADHwb., op art. 396; — Rb. Breda 27 Juni 1871, W. n°. 3371; — LYON-CAEN en RENAULT, a. w., n°. 608bis. — Anders H. R. 25 Oct. 1872, W. n°. 3525, M. v. H. 1872 bl. 252, vern. Rb. Amsterdam 13 Mrt. 1872, M. v. H. t. z. p.; — ook KIST, dl. 3, bl. 141 v. — Zie voorts Hof Nd.-Holland 19 Jan. 1860, W. n°. 2195, vern. Rb. Amsterdam 9 Mrt. 1859, M. v. H. 1859 bl. 10, 1860 bl. 36, en hieronder § 60.

Art. 69 Wetb. 1830. Nederl. tekst: „schaden, die aan de te vervoeren koopmanschappen of goederen overkomen.” Fr. tekst: „les voituriers et les bateliers sont garans des pertes et avaries, autres que celles qui proviennent’... .

De wet kent den afzender of den geadresseerde niet het recht toe, de goederen in geval van beschadiging of van manko voor rekening van den vervoerder te laten, d. w. z. de ontvangst te weigeren, en vervolgens schadevergoeding wegens niet-bezorging, dus op den voet van geheel verlies, te vorderen. Alleen indien de goederen ten gevolge van de beschadiging of vermindering voor den geadresseerde geen waarde meer hebben, kan van zoodanig recht sprake zijn.

Verg. Rb. Amsterdam 22 Apr. 1863, W. n°. 2506, M. v. H. 1863 bl. 113, en Hof Nd. Holland 7 Apr. 1864, M. v. H. 1864 bl. 89. — Rb. Alkmaar 29 Febr. 1872, bev. Hof Nd. Holland 8 Jan. 1874, M. v. H. 1874 bl. 3 v.: als de geadresseerde de goederen wegens beschadigdheid weigert, kan hij niet schadevergoeding wegens niet-bezorging vorderen. — Rb. Breda 27 Juni 1871, W. n°. 3371: de geadresseerde kan in geval van manko niet op grond van art. 1426 B. W. de ontvangst weigeren en schadevergoeding voor het geheel vorderen, tenzij hij bewijst, dat hij bij de ontvangst der geheele bezending een wezenlijk

belang heeft. Hiertegen KARSTEN, a. w., in Themis 1873 bl. 408, en naar aanleiding van dit vonnis een debat tusschen Mrs. LEVY en PINNER, W. n°s 3385, 3391, 3393, 3399 en 3400. — Zie voorts Hof Arnhem 12 Juni 1895, W. n°. 6739, hieronder bl. 371. — Anders Kgt. n°. 3 Amsterdam 4 Mei 1871, bev. Rb. Amsterdam 13 Mrt. 1872, cass. verw. H. R. 25 Oct. 1872, M. v. H. 1872 bl. 252, W. n°. 3525: vordering van geadresseerde tot schadevergoeding, na weigering om te ontvangen wegens beschadiging.

Verg. over het *laissé pour compte* door den geadresseerde: LYON-CAEN en RENAULT, a. w., n°s 31 v., n°s 614 v.

De contractueele aansprakelijkheid van den vervoerder kan bij *overeenkomst* gewijzigd, in het bijzonder verminderd en zelfs geheel uitgesloten worden; eene eenzijdige verklaring van den vervoerder is daartoe niet voldoende. Veelal wordt een maximum der te vergoeden schade of een bepaald bedrag per gewichtshoeveelheid vastgesteld; art. 1285 B. W. is alsdan van toepassing.

Voor den afzender of geadresseerde niet verbindend zijn onge- teekende bedingen in dorso van een cognossement: Hof Gelderland 6 October 1852, W. n°. 1397; — bepalingen omtrent de aansprakelijkheid, opgenomen in door den vervoerder openbaar gemaakte tarieven: Rb. Amsterdam 7 Nov. 1845, W. n°. 658; Rb. Breda 28 Sept. 1869, W. n°. 3152; Rb. Arnhem 8 Juni 1865, M. v. H. 1865 bl. 151, bev. Hof Gelderland 11 Apr. 1866, W. n°. 3007; ook al zijn deze bepalingen in dorso van het reçu afgedrukt: Rb. Amsterdam 5 Juni 1849, W. n°. 1052, M. v. H. 1865 bl. 155, cass. verw. H. R. 29^e Mrt. 1850, W. n°. 1134 (anders Rb. Amsterdam 23 Nov. 1849, W. n°. 1080, M. v. H. 1865 bl. 157: de aanneming en het niet terstond als niet akkoord teruggeven van een reçu is goedkeuring der in dorso daarvan vermelde voorwaarden, waartegen men verg. LORSY, t. a. p., bl. 153 v.); — beperkingen der aansprakelijkheid, voorkomende in een dienstreglement bij ministerieele resolutie goedgekeurd: Rb. Arnhem 15 Dec. 1856, W. n°. 1842; Rb. Roermond 15 Oct. 1863, W. n°. 2593; Hof Zd. Holland 11 Jan. 1869, W. n°. 3072; anders Rb. Amsterdam 10 Dec. 1874, W. n°. 3819; — of opgenomen in eene eenzijdige notarieele, in de nieuwsbladen bekend gemaakte akte: Rb. Rotterdam 6 Mrt. 1886, W. n°. 5305.

Bedingen, opgenomen in eene circulaire van den exploitant eener lichtervaart, binden dengene die van die onderneming gebruik maakt: Hof Nd. Holland 30 Jan. 1868, W. n°. 3029, vern. Rb. Amsterdam 29 Nov. 1866, W. n°. 2888, M. v. H. 1866 bl. 224; —

evenzoo verwijzingen in den vrachtbrief naar een reglement voor het vervoer: Hof Zd.-Holland 2 Jan. 1871, W. n°. 3287, M. v. H. 1871 bl. 24, en 26 Juni 1871, W. n°. 3357. — Zie voorts hieronder § 60.

De Fransche rechtspraak kende aan clauses welke de aansprakelijkheid uitsluiten, slechts het gevolg toe van omkeering van den bewijslast: de afzender of geadresseerde, schade vorderende, moest de schuld van den vervoerder of diens ondergeschikten aantoonen. Bij de wet van 17 Maart 1905 is iedere afwijking van de wettelijke bepaling omtrent de aansprakelijkheid verboden (art. 103 al. 3 C. d. c.). Zie hierover LYON—CAEN en RENAULT, a. w., n°s. 625 v. — P. SARDOU, des clauses modificatrices de la responsabilité en matière contractuelle, 1903.

Bijzondere bepaling van art. 96 voor ondernemers van openbare rijtuigen en vaartuigen. Opgaaf der waarde bij verzending van geld, goud, zilver, enz., en aantekening in een register. Het Hoog Gerechtshof in den Haag, 30 April 1830, veroordeelt de firma v. Gend en Loos tot betaling van f 5669.38 voor een vermist pakket met effecten. Adres dier firma bij VOORDUIN, Wetb. v. Kph., dl. 1, bl. 396 v.

„Bijzondere reglementen”; hieronder zijn te verstaan verordeningen, door of van wege het openbaar gezag uitgevaardigd, niet ook cenzijdig door den Minister goedgekeurde reglementen en tarieven: Hof Gelderland 11 Apr. 1866, b. a.; — anders Rb. Amsterdam 10 Dec. 1874, b. a.

Er is samenloop van de vordering uit de vervoerovereenkomst (art. 91 K.) en de vordering wegens schuld of nalatigheid (artt. 1401—1403 B. W.), indien de daad of de nalatigheid, waardoor de schade is veroorzaakt, niet alleen in strijd is met de vervoerovereenkomst, maar ook op zich zelf onrechtmatig.

Zie DRUCKER, in Rgl. Mag. 1887, bl. 79. — Rb. Rotterdam 8 Jan. 1881, W. n°. 4612: indien de daad of handeling valt binnen de grenzen van het vervoercontract, kan alleen uit dit contract, niet uit onrechtmatige daad worden geageerd. — Verg. Hof Arnhem 12 Juni 1895, W. n°. 6739.

Clauses tot beperking of uitsluiting der aansprakelijkheid moeten geacht worden ook betrekking te hebben op de aansprakelijkheid volgens artt. 1401 en vlg. B. W. Evenwel wordt

uitsluiting of beperking der contractueele of wettelijke aansprakelijkheid voor opzet als nietig beschouwd wegens strijd met de goede zeden, zoodat de vervoerder in ieder geval tot vergoeding van door opzet toegebrachte schade kan worden aangesproken.

SAINTELETTE, a. w.; — LABBÉ en THALLER in Ann. de dr. comm., dl. 1, bl. 185 v.; — LYON-CAEN en RENAULT, a. w., n°. 626bis; — A. DE COURCY, Questions de droit maritime, 2me série, bl. 75 v.

Bij remboours-zendingen rusten op den vervoerder ten aanzien van het innen van het remboursement de verplichtingen van een lasthebber, artt. 1837 vlg. B. W.

De afzender kan den vervoerder, in geval van afgifte van het goed zonder betaling, aanspreken tot schadevergoeding, niet tot voldoening van het te remboourseeren bedrag: Rb. Amsterdam 22 Mei 1861, M. v. H. 1861 bl. 156.

Verplichtingen van den afzender: betaling van vracht en bijkomende onkosten (inkomende rechten, enz.), van vergoeding wegens overligdagen (overliggeld) zoo bij de lading als bij de lossing.

Zie over overliggeld wegens vertraging bij de lossing: Rb. Amsterdam 14 Febr. 1896, W. n°. 6887, M. v. H. 1896 bl. 221.

Voorrecht van den vervoerder, art. 1185 7° i. v. m. art. 1193 B. W.

Rechten en verplichtingen van den geadresseerde.

J. J. VAN TROOSTENBURG DE BRULJN, de Nederl. rechtspraak omtrent overeenkomsten ten behoeve van derden, Prft. 1892, bl. 37 v. — MESRITZ, a. prft., bl. 65 v. — G. KIRBERGER, de positie van den geadresseerde, in Rgl. Mag. 1898, bl. 41 v. — LYON-CAEN en RENAULT, a. w., n°s. 550 en 629. — HELLWIG, Verträge auf Leistung an Dritte, bl. 478 v. — K. LEHMANN, Lehrb. d. Handelsr., § 201.

Afzender en vervoerder sluiten de vervoerovereenkomst mede ten behoeve van den geadresseerde (art. 1353 B. W.). Deze kan, na ontvangst van het cognossement of van eenig ander vervoerdokument (bijv. een duplikaat van den vrachtbrief) of, bij gebreke daarvan, na kennisgeving van den afzender of van

den vervoerder, en nadat het goed op de plaats van bestemming is aangekomen of had moeten aankomen, tot die overeenkomst toetreden, en doet dit door zich als zoodanig aan te melden en zich de zaak aan te trekken. Zoowel zijne rechten als zijne verplichtingen worden alsdan bepaald door de vervoerovereenkomst, welke hij niet anders dan in haar geheel kan aanvaarden; hij mag daarbij afgaan op het hem ter hand gestelde vervoerdokument.

Door de rechtspraak wordt aangenomen, in den regel met een beroep op art. 1353 B. W., dat de geadresseerde eene vordering heeft tot uitlevering of tot schadevergoeding wegens niet-uitlevering, als ook, na aanneming van het goed in beschadigden toestand, eene vordering tot schadevergoeding op grond van art. 91 K.

Hof Gelderland 14 Febr. 1844, cass. verw. H. R. 28 Febr. 1845, W. n°. 601. — Rb. Amsterdam 7 Nov. 1845, W. n°. 658; — 3 Jan. 1861, W. n°. 2244, M. v. H. 1861 bl. 44, cass. verw. H. R. 21 Juni 1861, W. n°. 2286, M. v. H. 1861 bl. 221; — 22 Apr. 1863, W. n°. 2506. — Rb. Utrecht 17 Oct. 1866, W. n°. 2863, bev. Hof Utrecht 4 Mrt. 1867, W. n°. 2911. — Rb. Amsterdam 14 Oct. 1881, Rgl. Bijdr. en Bijbl. 1885 B bl. 63. — Zie ook Rb. Rotterdam 8 Jan. 1881, W. n°. 4612. — Hof Arnhem 12 Juni 1895, W. n°. 6739: de geadresseerde staat krachtens de wet, zonder dat hij zelf een contract behoeft te hebben gesloten, in eene rechtsbetrekking tot den vervoerder.

Ook wordt den geadresseerde eene vordering toegekend tot schadevergoeding na weigering het goed te ontvangen op grond van beschadiging.

Kgt. n°. 3 Amsterdam 4 Mei 1871, bev. door Rb. Amsterdam 13 Mrt. 1872, cass. verw. H. R. 25 Oct. 1872, M. v. H. 1872 bl. 252, W. n°. 3525: als de geadresseerde weigert het goed te ontvangen, omdat het beschadigd is, kan niet-toetroding zijnerzijds tot de vervoerovereenkomst niet worden beweerd. — Zie ook Rb. Amsterdam 14 Oct. 1881, bev. Hof Amsterdam 27 April 1883, W. n°. 4982, Rgl. Bijdr. en Bijbl. 1885 B bl. 77. — Verg. hierboven bl. 367 vlg.

Dat de geadresseerde een vordering kan instellen tot ontbinding der vervoerovereenkomst wegens wanpraestatie werd

beslist door Hof Amsterdam 13 Juni 1879, Rgl. Bijbl. 1880 B bl. 155.

De afzender blijft meester van de zaak en kan tegenorders geven, totdat de vervoerder zich in betrekking heeft gesteld tot den geadresseerde of deze tot de overeenkomst is toegetreden. Indien hij een cognossement of soortgelijk dokument heeft ontvangen, moet dit door hem worden teruggegeven.

Wat betreft de verplichtingen van den geadresseerde, neemt de rechtspraak aan, dat de geadresseerde, die de goederen in ontvangst heeft genomen, verplicht is de vracht en bijkomende onkosten te voldoen.

In dezen zin: Rb. Maastricht 14 Febr. 1867, M. v. H. 1867 bl. 147; — Rb. Amsterdam 29 Mrt. en 14 Mei 1872, W. n°. 3544, en Rgl. Bijbl. 1880 B bl. 160. — Het is onverschillig, of de geadresseerde het goed franko heeft gekocht, indien uit den vrachtbrief niet blijkt, dat de vracht voor rekening is van den afzender: Rb. Amsterdam 27 Juni 1902, P. v. J. 1903 n°. 246. — Anders Kgt. Arnhem 5 Oct. 1881, W. n°. 4756, in een geval waarin de ontvanger van den afzender franko levering aan den wal had bedongen.

De geadresseerde, de uitlevering vorderend, is in het algemeen verplicht al datgene te voldoen, waarop de vervoerder tegen de uitlevering aanspraak kan maken, zooals, nevens de vracht en bijkomende onkosten, de vergoeding wegens bij de inlading of de lossing gebruikte overligdagen.

Hof Gelderland 8 Juli 1863, M. v. H. 1863 bl. 217, W. n°. 2510 (op grond dat de bevrachter in den regel beschouwd moet worden als de lasthebber van den geadresseerde), cass. verw. H. R. 8 Jan. 1864, M. v. H. 1864 bl. 18, W. n°. 2554 (omdat de bevrachter moet worden aangemerkt als *negotiorum gestor* van den geadresseerde).

Zie voorts over de verklaring van de verplichtingen des geadresseerden: v. TROOSTENBURG DE BRUIJN, a. w., bl. 75 v. — J. H. L. BERGSMAN, de wanpraestatie des bevrachters, Prft. 1892, bl. 99.

Door de toetreding van den geadresseerde tot de vervoerovereenkomst wordt de rechtsbetrekking tusschen den afzender en den vervoerder niet opgeheven. De vervoerder is zoowel

jegens den afzender als jegens den geadresseerde verbonden en kan zoowel den een als den ander aanspreken.

Kgt. Groningen 20 Jan. 1879, W. n°. 4408: de vervoerder kan, ook na aanneming van het goed door den geadresseerde, den afzender voor de vracht aanspreken. Verg. art. 488 K. — Rb. den Haag 4 Dec. 1906, W. n°. 8498: vordering tot betaling van vracht en overliggeld zoowel tegen den bevrachter als tegen den geadresseerde toegewezen. — Daarentegen Kgt. n°. 4 Amsterdam 18 Nov. 1888, W. n°. 5655: na toetreding door den geadresseerde is deze tegenover den vervoerder de gerechtigde op het vervoerde goed en de vervoerder uitsluitend tegenover hem verbonden; elke vordering uit het vrachtcontract gaat op hem over.

v. TROOSTENBURG DE BRUIJN, bl. 79; — BERGSMAN, bl. 101 v.

Verval en verjaring der vordering tot schadevergoeding.

Door aanneming der goederen en betaling der vracht (zonder protest) vervalt de bevoegdheid van den geadresseerde en van den afzender, tegen den vervoerder eene rechtsvordering in te stellen ter zake van uiterlijk waarneembare beschadiging of vermindering, art. 93 al. 1 K.; evenzoo door de aanneming zonder meer bij franko-zendingen.

In geval van aanneming en vrachtbetaling (resp. van aanneming) *onder reserve of protest* blijft de rechtsvordering van den geadresseerde ontvankelijk, mits de reserve of het protest door den vervoerder is aanvaard.

Zie Rb. Assen 26 Juni 1876, W. n°. 4161: er moet zijn eene zoodanige aanneming, waaruit de voerman of schipper moet afleiden, dat de geadresseerde tevreden is. — De rechtsvordering van den afzender gaat niettemin verloren: H. R. 31 Mei 1878, W. n°. 4253.

Evenzoo blijft de rechtsvordering tot schadevergoeding ontvankelijk in geval van aanneming *zonder* betaling der verschuldigde vracht. De uiterlijk waarneembare beschadiging of vermindering kan in deze gevallen niet worden bewezen door eene gerechtelijke bezichtiging op den voet van art. 94, aangevraagd en gedaan *nà* de aanneming van het goed.

Een en ander geldt ook voor de binnenvaart; art. 746 K. (i. v. m. art. 763 K.) is daarop niet van toepassing: H. R.

17 Apr. 1863, vern. Hof Limburg 12 Mei 1862, vern. Rb. Roermond 27 Juni 1861, M. v. H. 1863 bl. 200. — Anders Rb. Rotterdam 22 Juni 1904, W. n°. 8134.

Indien de beschadiging of vermindering uiterlijk niet waarneembaar is, gaat de rechtsvordering tot schadevergoeding door de aanneming van het goed en betaling der vracht niet verloren, en kan alsnog de gerechtelijke bezichtiging tot vaststelling van de beschadiging of vermindering worden gedaan, mits deze worde gevraagd binnen 2 × 24 uren na de aanneming en van de eenzelligheid der goederen blijke, art. 93 al. 2 K. Geschiedt de aanvraag later, dan levert de bezichtiging geen bewijsmiddel op; dat schadevergoeding niet meer kan worden gevorderd, bepaalt de wet niet.

Rb. Amsterdam 9 Mrt. 1859, M. v. H. 1859 bl. 10. — DIEPHUIS, dl. 1, bl. 152, neemt aan verval van het recht op schadevergoeding na verloop van 2 × 24 uren zonder aanvraag van bezichtiging. — Evenzoo voor de binnenvaart Rb. Rotterdam 22 Juni 1904, b. a., op grond van artt. 746 en 763 K., tevens beslissende dat verlies van 6 balen op een partij van 1250 balen is eene uiterlijk niet waarneembare vermindering.

Art. 93 heeft alleen betrekking op de vordering tot schadevergoeding tegen den vervoerder, niet op het verweer tegen de vrachtvordering van den vervoerder.

Rb. Amsterdam 15 Oct. 1902, W. n°. 7883. — Rb. Amsterdam 7 Mei 1909, W. n°. 8910: het recht op schadevergoeding vervalt niet, zoodat de vervoerder wat door hem betaald wordt niet als onverschuldigd kan terugvorderen.

Gerechtelijke opneming of opslag bij weigering van aanneming of geschil over de aanneming (bijv. geschil over de te betalen vracht, overliggelden of schadevergoeding); gerechtelijke verkoop, art. 94 K.

Deze maatregelen dragen een conservatoor karakter; de kosten komen ten laste van de partij die in het ongelijk wordt gesteld.

Hof Arnhem 12 Juni 1895, W. n°. 6739, cass. verw. H. R. 17 Apr. 1896, W. n°. 6800: als de geadresseerde geen redelijk belang had de ontvangst te weigeren, komen de kosten van

gerechtelijk onderzoek en opslag, daarna door den vervoerder aangevraagd, te zijnen laste.

Geen van beide partijen is verplicht een dezer maatregelen te nemen. De geadresseerde kan, na weigering om te ontvangen, schadevergoeding vorderen, ook al heeft hij het goed niet door deskundigen doen opnemen.

Hof Amsterdam 27 Apr. 1883, W. n°. 4982.

De vervoerder verliest zijne rechten tegen den afzender niet, door de maatregelen van art. 94 achterwege te laten, behoudens zijne verantwoordelijkheid voor het goed, zoolang hij dit onder zich heeft. Hij behoort echter van de niet-aaneming door den geadresseerde aan den afzender kennis te geven en is verplicht dezen het goed af te geven tegen betaling van de vracht en hetgeen hem verder verschuldigd mocht zijn (bewaarloon, ligdagen).

Zie Rb. Amsterdam 28 Sept. 1859 en 14 Febr. 1896, M. v. H. 1859 bl. 185 en 1896 bl. 221, W. n°. 6887. — Hof Nd. Brabant 17 Mrt. 1868, W. n°. 4205. — Kgt. Utrecht 16 Jan. 1879, W. n°. 4511.

Regeling der verjaring van „alle regtsvordering” tegen den vervoerder, „uit hoofde van een geheel verlies, vertraging der bezorging, of geledene schade aan koopmanschappen of goederen”, tenzij in geval van bedrog of ontrouw, art. 95 K. Er is geen reden, niet verjaring maar verval van het verdelingsrecht aan te nemen.

Verg. L. S. HOLLANDER, het expeditiecontract naar Nederl. recht, Prft. 1892, bl. 124 v. — Anders: A. F. VAN LIJNDEN, bijdrage tot de leer der verjaring en de wettelijke vervaltermijnen op privaatrechtelijk gebied, Prft. 1880, bl. 104. — DE ROO DE LA FAILLE, aantekening op de artt. 86—89 W. v. K., Prft. 1890, bl. 63.

Met „geheel verlies” staat niet-bezorging gelijk.

H. R. 22 Mei 1863, W. n°. 2486, M. v. H. 1863 bl. 175: onder verlies moet worden verstaan elk niet-aankomen ter plaatse van bestemming, hoe ook. — Evenzoo: Rb. Maastricht 8 Dec. 1850, W. n°. 1222; — Rb. Rotterdam 13 Nov. 1871, W. n°. 3401; — Rb. Amsterdam 6 Mrt. 1879, Rgl. Bijbl. 1880

B bl. 169; — Rb. Rotterdam 22 Mei 1886, W. n°. 5346. — Anders Rb. Arnhem 18 Oct. 1866, W. n°. 2917.

Onder „geledene schade aan koopmanschappen of goederen” is verlies van een deel (manko) begrepen.

Rb. Amsterdam 6 Mrt. 1879, b. a. — HOLLANDER, a. w., bl. 137.

De wet zwijgt over verzendingen van buiten 's lands. Het schijnt redelijk den termijn van één jaar toe te passen.

Rb. Breda 27 Juni 1871, W. n°. 3371: de termijn van zes maanden is niet van toepassing. — Anders Rb. Arnhem 15 Apr. 1869, M. v. H. 1869 bl. 148.

De verjaring treft ook de vordering, in reconventie ingesteld. Of na afloop van de verjaring het recht op schadevergoeding nog bij wijze van verdediging kan worden aangevoerd (exceptie van schuldvergelijking tegen een vrachtvordering) is betwist.

Ontkennend HOLLANDER, a. w., bl. 143. — Bevestigend LYON-CAEN en RENAULT, a. w., n°. 683.

Beteekenis van „bedrog of ontrouw” in art. 95 al. 2, waarvan het bewijs rust op dengene die daarop een beroep doet.

HOLLANDER, a. w., bl. 147 v.

Artt. 97—99.

Doorgaand vervoer.

LYON-CAEN en RENAULT, a. w., n°s 630 v.

Doorgaand vervoer heeft plaats: 1°. als een transportondernemer een vervoer aanneemt, dat hij geheel of gedeeltelijk door anderen doet uitvoeren.

De transportondernemer is alsdan jegens den afzender of den geadresseerde voor het behoud van het goed aansprakelijk gedurende het geheele vervoer: artt. 1271, 1280 v., 1649 B. W. De geadresseerde kan bovendien den laatsten vervoerder aanspreken, indien deze het goed rechtstreeks aan hem heeft af te leveren. Overigens bestaat tusschen de vervoerders en den afzender of den geadresseerde geen rechtsband, wèl tusschen de vervoerders en den transportondernemer, die in eigen naam en voor eigen rekening handelt.

2°. Als een vervoerder goederen ten vervoer aanneemt naar een plaats, welke niet in zijn vervoerdienst is begrepen.

Betwist is, of deze vervoerder is te beschouwen als vervoerder, alléén voor zoover het vervoer met zijne eigene vervoermiddelen betreft, daarentegen als expediteur voor wat aangaat het aansluitende vervoer, dan wel als vervoerder voor het geheele vervoer tot de eindbestemming toe, omdat hij de vracht bedingt voor het geheele vervoer.

Naar de eerste meening is hij als vervoerder alleen aansprakelijk voor het vervoer met eigen lijn, en voorts als expediteur voor de bezorging van het verdere vervoer; naar de tweede opvatting kan hij als vervoerder worden aangesproken voor de schade, aan het goed overkomen tot de aflevering aan den geadresseerde.

Rb. den Haag 24 Mei 1870, W. n°. 3227, M. v. H. 1870 bl. 128: bij aanneming van goederen, om deze te vervoeren verder dan de lijn strekt, is een spoorwegmaatschappij, ten aanzien van het aansluitend verder vervoer, expediteur. — In gelijken zin voor een stoombootdienst: Hof Limburg 30 Juni 1873, W. n°. 3621, M. v. H. 1873 bl. 182, cass. verw. H. R. 17 April 1874, W. n°. 3712, M. v. H. 1874 bl. 111. — Rb. Utrecht 9 Febr. 1876, Rgl. Bijbl. 1876 A bl. 165. — Rb. Roermond 12 Dec. 1878, W. n°. 4348, op dit punt bev. Hof den Bosch 1 Dec. 1879, W. n°. 4602. — LORSY, binnenvaart, bl. 142 v. — HOLLANDER, expeditiecontract, bl. 49 v.

In anderen zin: hij die goederen aanneemt, om die te vervoeren verder dan zijn lijn reikt, is voor het geheele vervoer als vervoerder aansprakelijk: Rb. Arnhem 18 Oct. 1866, W. n°. 2917 (Rijnspoorweg, vervoer van Arnhem naar Vlakte). — Rb. Amsterdam 2 Febr. 1877, W. n°. 4128. — Verg. ook Rb. Breda 6 Nov. 1877, W. n°. 4189; — Hof Nd. Holland 28 April 1864, W. n°. 2623, bev. Rb. Amsterdam 22 Oct. 1863, M. v. H. 1864 bl. 135 (vervoer Stettin—Amsterdam—Brussel); — Rb. Amsterdam 26 Jan. 1882, Rgl. Bijbl. 1882 B bl. 71 (vervoer Amsterdam—Hull—Galatz).

De vervoerder die het goed tot verder vervoer overneemt, is in ieder geval jegens den afzender en, als hij de laatste vervoerder is, ook jegens den geadresseerde aansprakelijk voor de schade welke het goed lijdt gedurende den tijd, dat hij het onder zich heeft.

Zie Rb. Groningen 31 Dec. 1852, Rgl. Bijbl. 1854 bl. 397; — Rb. Arnhem 15 Apr. 1869, M. v. H. 1869 bl. 148.

Indien hij niet is de laatste vervoerder, is hij verplicht als expediteur te zorgen voor het verdere vervoer van het goed. Al de bedingen van de oorspronkelijke vervoerovereenkomst zijn bindend voor hem, indien hij de uitvoering dier overeenkomst, bijv. door overneming van den vrachtbrief, op zich heeft genomen.

3°. Als een vervoerder goederen ten vervoer aanneemt op een plaats, niet in zijn vervoerdienst begrepen.

Ook voor dit geval is betwist, of de vervoerder ten aanzien van het, aan het vervoer met het eigen vervoermiddel voorafgaande, vervoer is te beschouwen als vervoerder of als expediteur.

Hof Leeuwarden 17 Mei 1876, W. n°. 4029: een stoombootonderneming is expediteur ten aanzien van het vervoer tot de plaats waar haar dienst aanvangt.

Bij ieder doorgaand vervoer kan de geadresseerde, als de laatste vervoerder bij de aflevering van het goed de vracht voor het *geheele* vervoer vordert, op de vracht de schade verhalen, door het goed gedurende het vervoer geleden, ook vóórdat de laatste vervoerder het onder zich heeft genomen.

Zie voor de regeling van dit onderwerp voor het spoorwegvervoer, sedert 1876, hieronder § 51, bl. 395.

Verhaalsrecht van den aangesproken vervoerder op dengene op wiens lijn de schade is geleden. De regeling der verjaring in art. 95 K. geeft hier aanleiding tot moeilijkheid.

Art. 108 C. d. e. fr. (wet v. 11 Apr. 1888) al. 4. „Le délai pour intenter chaque action récursoire est d'un mois. Cette prescription ne court que du jour de l'exercice de l'action contre le garanti.”

Indien ieder opvolgend vervoerder zich bepaalt tot het vervoer langs zijn eigen lijn naar een geadresseerde die voor het verdere vervoer zorgt, is er niet doorgaand vervoer, maar een opeenvolging van op zichzelf staande vervoeren.

Binnenvaart. Zie voor de bijzondere bepalingen betreffende schepen en vaartuigen, varende van de eene plaats in het binnenland naar de andere, hieronder §§ 55 vlg.

B. Vervoer van personen.

CH. SAINTELETTE, de la responsabilité et de la garantie, 1884, Ch. 4, du transport des personnes. — A. COTELLE, a. w., Hfdst. 5, bl. 333 v. — A. ZENS, de la responsabilité du voiturier à raison des accidens de personnes, 1896. — V. VANSTEENBERGHE, les accidens de voyageurs et les droits des victimes, 1905. — BARON, der Mönchensteiner Eisenbahnunfall, in Archiv f. d. civ. Prax., dl. 81, bl. 177 v. — FR. PERRONE, il trasporto marittimo di persone. La responsabilità del vettore, 1906. — W. LULOFS, de passage-overeenkomst, Prft. 1879. — F. W. A. ENGELMANN, over de verplichtingen van den vervoerder van personen, Prft. 1896.

Eene algemeene regeling van de overeenkomst tot vervoer van personen ontbreekt; omtrent het vervoer ter zee, over spoorwegen en met andere openbare middelen van vervoer bestaan enkele bepalingen.

Het vervoer van personen is niet een daad van koophandel, mitsdien degene die uitsluitend personen vervoert (zooals de meeste ondernemers van stads-tramwegen) niet koopman in den zin der wet. Het vervoer van personen door een vervoerder die ook zijn beroep maakt van het vervoer van koopmanschappen, valt niet onder art. 4 n°. 3 K., daar het niet is een handeling van een goederenvervoerder in zijne betrekking als zoodanig.

De overeenkomst is een overeenkomst tot het verrichten van arbeid (bk. 3, tit. 7a Burg. Wetb.) en kan meer in 't bijzonder als aanneming van werk (art. 1637b B. W.) worden beschouwd.

De plaatsbewijzen of vervoerbiljetten worden in den regel niet op naam gesteld. Zie over deze biljetten hierboven § 45, bl. 333.

De vervoerder van personen is naar den aard der overeenkomst (art. 1375 B. W.) verplicht den reiziger veilig te vervoeren en staat dus in voor alle schade of letsel, dat dezen *in verband met* het vervoer overkomt. In geval van wanprae-

statie is hij, krachtens artt. 1280 v. B. W., gehouden tot vergoeding van kosten, schade en interessen, tenzij hij bewijst dat de schade of het letsel is voortgekomen uit eene oorzaak, die hem niet kan worden toegerekend (overmacht of toeval, eigen schuld van den reiziger). Op den reiziger rust het bewijs, dat hem schade of letsel is overkomen *in verband met* het vervoer; het bewijs dat dit is geschied *gedurende* het vervoer, in den zin van het verblijf in het vervoermiddel, is niet noodig, maar evenmin voldoende. Onjuist is de meening, dat de reiziger uitsluitend aan artt. 1401 v. en 1406 v. B. W. (onrechtmatige daad) een vordering kan ontleenen en dat hij dus de schuld van den vervoerder heeft te bewijzen.

Hof Amsterdam 8 Dec. 1899, W. n°. 7425: het object der verbintenis van den vervoerder is het veilig vervoer en daarmee samenhangend verkeer der reizigers over het spoorwegterrein. — Rb. Rotterdam 21 Jan. 1907, W. n°. 8618: de ondernemer van een omnibus neemt het veilig vervoer der reizigers op zich; bewijs van overmacht. — SAINCTELETTE, a. w. — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 3, 4de dr., n°s. 707 v. — ENGELMANN, a. prft. — C. d. comm. belge, art. 4 der wet v. 25 Aug. 1891: Il (le voiturier) est responsable . . . des accidens survenus aux voyageurs, s'il ne prouve pas que . . . les accidens proviennent d'une cause étrangère qui ne peut lui être imputée.

Anders Rb. Utrecht 6 Nov. 1895, W. n°. 6733: ingeval den reiziger letsel overkomt, kan alleen eene vordering wegens onrechtmatige daad worden ingesteld. — Zie ook Rb. Amsterdam 17 Nov. 1908, W. n°. 8879: de vervoerder die niet zoo veel mogelijk waakt voor de veiligheid der passagiers, handelt tegenover dezen onrechtmatig. — ZENS, a. w.

De verantwoordelijkheid van den vervoerder houdt verband met de wijze waarop het vervoer geschiedt (in open of dichte wagens, te land of te water, enz.). Aanleiding tot twijfel geeft het geval, dat het letsel of de schade is veroorzaakt door medereizigers. Zie ENGELMANN, bl. 84 v.

De vordering tot schadevergoeding wegens wanpraestatie komt toe zoowel aan den reiziger als aan zijne erfgenamen, indien hij bij of ten gevolge van een ongeval het leven heeft verloren.

Behalve de vordering wegens wanpraestatie kan de reiziger ook eene vordering instellen op grond van onrechtmatige daad, mits hij schuld of opzet van den vervoerder of van diens personeel bewijst: artt. 1401 v. en 1407 B. W.

Hof Nd. Holland 1 Oct. 1857, W. n°. 1960 (bewijs van schuld voortvloeiende uit de omstandigheden), cass. verw. H. R. 11 Juni 1858, W. n°. 1967. — Rb. Utrecht 10 Juli 1889, W. n°. 5860, en 17 Sept. 1890, W. n°. 5923: art. 1407 B. W. sluit vergoeding van winstderving uit; beteekenis van „schade” in dit artikel.

Indien de reiziger het leven heeft verloren, kunnen de nabestaanden deze vordering alleen instellen binnen de grenzen, door art. 1406 B. W. getrokken.

Verg. Rb. Rotterdam 21 Jan. 1907, b. a.; — H. R. 12 Jan. 1906 en 6 Dec. 1907, W. n°s. 8324 en 8630, M. v. H, 1907 bl. 78 en 180. — Zie ook Rb. Utrecht 10 Mrt. 1897. W. n°. 6954.

Het vervoer moet geschieden binnen den overeengekomen tijd of, is de duur niet bepaald bij de overeenkomst, binnen een redelijken tijd. De vervoerder staat in voor vertraging, tenzij het niet tijdig uitvoeren der verbintenis voortkomt uit eene vreemde oorzaak, die hem niet kan worden toegerekend (art. 1280 B. W.). De reiziger kan bij niet-tijdige aankomst vergoeding van kosten, schade en interessen vorderen.

De wet van 23 April 1880, S. n°. 67, betreffende de openbare middelen van vervoer met uitzondering der spoorwegdiensten (gew. door de wet tot invoer. v. h. Wetb. v. Strafr. en, wat betreft art. 11, door de wet van 9 Juli 1900, S. n°. 118), legt den ondernemers dezer middelen van vervoer in het openbaar belang en ter verzekering van de veiligheid der reizigers verschillende verplichtingen op, o. a. tot aankondiging van de bijzonderheden van den dienst. Zie mede K. B. van 31 Juli 1880, S. n°. 121, ter uitvoering der wet.

Art. 11 der wet:

„Voor de toepassing van deze wet worden onder de woorden *openbare middelen tot vervoer van personen* verstaan de rijtuigen,

met uitzondering van die der spoorwegdiensten, en de vaartuigen, bestemd om geregeld langs een bepaalden weg de personen, die zich daartoe aanmelden, te vervoeren.

Het vervoer van personen binnen eene gemeente, alsmede de overzetveren, worden door deze wet niet geregeld".

Rb. Groningen 16 Juni 1881, W. n°. 4728: openbaar middel van vervoer van personen is ieder rijtuig, hetwelk bestemd is om geregeld, d. i. op vaste telkens terugkeerende tijdstippen, langs een bepaalden weg, ten behoeve van het publiek, de gemeenschap tusschen twee plaatsen te onderhouden. — H. R. 9 Jan. 1882, W. n°. 4739: de wet van 1880 is niet toepasselijk op schepen *rechtstreeks* varende naar het buitenland (Stoomvaartm^o Zeeland). — Rb. Arnhem 14 Juni 1897, W. n°. 6996.

Art. 6 der wet:

„De ondernemer is verantwoordelijk voor de schade door de reizigers bij de uitoefening der dienst geleden, ten ware de schade buiten zijne schuld of die zijner beambten of bedienden zij ontstaan.

Insgelijks is hij verplicht tot vergoeding der schade, veroorzaakt door niet nakoming der bepalingen omtrent de dienst in de aankondigingen opgenomen, of door verzuim van de aankondigingen, bij art. 4 bedoeld.

Voor de in dit artikel bedoelde schadevergoedingen zijn de ondernemers hoofdelijk aansprakelijk".

Het eerste lid is in overeenstemming met hetgeen bij het vervoer van personen in het algemeen rechtens is.

Zie voor de toepassing van art. 6: Rb. Arnhem 14 Juni 1897, W. n°. 6996, de erfgenamen kunnen niet vorderen krachtens het eerste lid, als de reiziger is omgekomen, omdat deze alsdan niet bij zijn leven schade heeft geleden; zij kunnen wel vorderen krachtens het tweede lid, dat van schade in het algemeen spreekt. — Hof Amsterdam 11 Juni 1903, M. v. H. 1903 bl. 194, en Rb. Rotterdam 23 Jan. 1907, W. n°. 8618: bewijs van onschuld.

C. Openbare middelen van vervoer.

Is in het openlijk aankondigen van den dienst, van de tarieven en voorwaarden van vervoer door den ondernemer van een openbaar middel van vervoer een algemeen of openbaar aanbod, zgn. aanbod aan het publiek of aan een *incerta persona*, gelegen? Geldt hetzelfde van de aankondigingen betreffende

de exploitatie door ondernemers van andere openbare inrichtingen, als openbare gemakkelijkheden, openbare badhuizen, enz.?

Wanneer kan in het algemeen een openbaar aanbod worden aangenomen? Geprijsd te koop stellen van een bepaald voorwerp, aanbod ter beurze, automaat, prospectussen, enz.

Het aanbod wordt nader bepaald door de omstandigheden waaronder het geschiedt. Bij openbare inrichtingen is bijv. het aanbod een aanbod van de beschikbare plaatsruimte. Onvoorziene omstandigheden blijven steeds voorbehouden.

Van het aanbod zijn bij openbare middelen van vervoer uit den aard der zaak uitgesloten de personen, wier vervoer voor medereizigers hinderlijk of gevaarlijk is, en de goederen waarvan het vervoer voor andere goederen nadeelig of gevaarlijk is.

Het aanbod kan bovendien beperkt worden door openlijke uitsluiting van een of meer bepaalde personen, of van bepaalde goederen, of van de goederen van bepaalde personen.

Bij weigering om te vervoeren of de daarvoor vereischte voorbereidingshandelingen te verrichten, zooals opmaking van een vrachtbrief of afgifte van een vervoerbiljet, kan door de wederpartij (afzender of reiziger) nakoming, indien deze mogelijk is, of vergoeding van kosten, schade en interessen wegens wanpraestatie worden gevorderd.

Zie over het onderwerp in het algemeen: SOHM, *Vertragschluss unter Abwesenden und mit einer persona incerta*, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 17, bl. 13. — J. BIERMANN, *Rechtswang zum Kontrahiren*, in *Jher. Jahrb.*, dl. 32, bl. 267. — H. NEUMOND, *der Automat*, in *Arch. f. d. civ. Pr.*, dl. 89, bl. 166. — W. ZSCHIMMER, *die Offerte an das Publikum*, Prft Rostock, 1897. — LYON-CAEN en RENAULT, *traité*, dl. 3, 4e dr., n°. 22. — SALEILLES, *de la déclaration de volonté*, n°s 229 v. (*contrats d'adhésion*).

Rb. Amsterdam 18 Sept. 1883, W. n°. 5005, bev. Hof Amsterdam 17 Oct. 1884, W. n°. 5158 (aanbod ter beurze).

Van het openbaar aanbod is te onderscheiden de verplichting tot het aangaan van overeenkomsten (Kontrahierungszwang). Bestaat deze voor hen die in het bezit zijn van een feitelijk monopolie, of wel rust op de ondernemers van inrichtingen van openbaar nut in het algemeen, en op de ondernemers

van openbare middelen van vervoer in het bijzonder, de verplichting iedereen tot het gebruik daarvan toe te laten, op grond van het karakter hunner onderneming? De verplichting sluit de bevoegdheid uit, de algemeenheid van het aanbod te beperken, of te weigeren met iemand de vereischte overeenkomst aan te gaan.

Verg. MEILL, *Telephonrecht*, bl. 152 v. — M. SCHNEELI, *die rechtliche Natur des Eisenbahnfahrseins*, 1890, bl. 1 v. — J. W. SMITH, *mercantile law*, 10de dr., dl. 1, bl. 301 v. (*contracts with carriers*).

Spreekt de wet van 1880 in art. 11 (zie hierboven bl. 381 vlg.), in de woorden: „bestemd . . . de personen, die zich daartoe aanmelden, te vervoeren”, een verplichting tot vervoer uit?

Niet-nakoming der verplichting geeft den belanghebbende recht op schadevergoeding.

Kan met name, indien de vervoerder een feitelijk monopolie bezit, de weigering te vervoeren als een onrechtmatige daad worden beschouwd, uit het oogpunt van *abus du droit* of van *chikanöse Ausübung eines Rechts* (§§ 226 en 826 DBW.; art. 2 al. 2 Zw. B. W.: *Der offenbare Missbrauch eines Rechtes findet keinen Rechtsschutz*)?

BIERMANN, a. w. — R. L. MOREL, *du refus de contracter opposé en raison de considérations personnelles*, in *Rev. trim. d. dr. civ.*, 1908, bl. 289. — Zie over *abus du droit* in 't algemeen: R. SALEILLES, *de l'abus de droit*, in *Bull. soc. d'étud. lég.*, 1905, bl. 325; — L. JOSSERAND, *de l'abus des droits*, 1905; — M. DESSERTAUX, in *Rev. trim. dr. civ.*, 1906, bl. 119; — RIPERT, *l'exercice des droits et la responsabilité civile*, in *Rev. crit. d. lég. etc.*, 1906, bl. 352; — en over het chikaneverbod: H. TRÜEB, *der Rechtsmissbrauch (Schikane) im modernen Recht*, 1909; — K. HUBER, *über den Rechtsmissbrauch*, 1910.

§ 51. SPOORWEGVERVOER.

J. DUTRY VAN HAEFTEN, *de spoorwegwetgeving in Nederland*, Prft. 1863. — R. VAN REES, *het personenvervoer op de spoorwegen*, Prft. 1876. — H. POWW, *eenige aantekeningen op artt. 1—9 Spoorwegwet*, Prft. 1876. — J. KALFF JR., *spoorwegkaartje en bagagereçu*, Prft. 1888. — W. TH. C. VAN DOORN, *de*

Nederl. Spoorwegwet met aantekeningen, 1889. — v. CITTERS en v. ROSENDAAL, Verzameling van wetten, besluiten enz. betreffende de spoorwegen in Nederland. — Regeling van de aansprakelijkheid der spoorwegondernemingen bij het vervoer van goederen en personen in verband met het Ned. burgerlijk handelsrecht; Praeadvies van G. H. van BOLHUIS en M. J. PIJNAPPEL in Hand. Ned. Jur. Ver. 1874, dl. 1, bl. 154 v.; discussie, dl. 2, bl. 151 v. — L. G. N. BOURICIUS, de burgerlijkrechtelijke gevolgen v. d. wet v. 9 Juli 1900 (S. 118), Prft. 1902. — A. MESRITZ, de vrachtbrief, Prft. 1904, Hk. II, § 3.

BÉDARRIDE, des chemins de fer, 2 dl., 3de dr. door H. RIVIÈRE, 1892. — FÉRAUD-GIRAUD, Code des transports par chemins de fer, 2de dr., 3 dl. 1889. — A. PICARD, traité des chemins de fer, 4 dl. 1887. — A. CARPENTIER en G. MAURY, traité des chemins de fer, 3 dl. 1894. — LAMÉ-FLEURY, Code annoté des chemins de fer, 4de dr. door SARRUT, 1905. — SCHOTT, das Eisenbahntransportgeschäft, in ENDEMANN's Handbuch, dl. 3, bl. 462 v. — W. KOCH, das Frachtgeschäft der Eisenbahnen, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 8, bl. 401 v., en dl. 10, bl. 58 v. — EGER, das deutsche Frachtrecht, b. a. — M. SCHNEELI, a. w. — R. SENCKPIEHL, das Eisenbahntransportgeschäft, 1909. — G. EGER, Eisenbahnrecht im Deutschen Reich und in Preussen, 1910. — BROWNE en THEOBALD, the law of railway companies, 3de dr. 1899. — HODGES, a treatise on the law of railways, 7de dr. door LELY, 1889. — MACNAMARA, a. w. — H. W. DISNEY, the law of carriage by railway, 1905. — MANARA, il diritto ferroviario, in Archivio Giuridico, dl. 40, bl. 88 v. — MARCHESINI, del contratto di trasporto per strada ferrata, 2 dl., 1888. — C. L. GASCA, il codice ferroviario, 4 dl. 1887—1890.

Het vervoer per spoorweg in het binnenland is geregeld in de spoorwegwetten en daarbij behoorende reglementen, zie bl. 345 v.; het vervoer naar of van een der tot de Berner-overeenkomst van 1890 toegetreden Staten in die overeenkomst en de latere toevoegingen, zie bl. 37 v. en 347¹⁾.

Eene definitie van „spoorweg” wordt in geen der toepasselijke wetten en reglementen gevonden. Aanwending van stoomkracht of van andere mechanische kracht wordt door de wet niet vereischt.

¹ Een *volledig* overzicht van de bepalingen der spoorwegwetten en -reglementen en van den inhoud der Berner-overeenkomst wordt hier niet gegeven; alleen het belangrijkste wordt vermeld.

I. Spoorwegen waarop niet uitsluitend met beperkte snelheid wordt vervoerd. Spoorwegwet van 1875.

De Spoorwegwet bevat een ver gaande delegatie van wetgevende macht. Art. 27 bepaalt, dat bij algemeenen maatregel van bestuur worden geregeld, o. a. de voorwaarden voor het vervoer van reizigers en goederen. Zie ook art. 3 Spww. Algemeen Reglement voor het vervoer op de spoorwegen, vastgesteld bij K. B. van 4 Jan. 1901, S. n°. 20, laatst gewijzigd bij K. B. van 10 Mrt. 1910, S. n°. 85. Dit Reglement regelt burgerlijk recht: de overeenkomst van vervoer per spoorweg.

Naast het Vervoerreglement zijn van toepassing de algemeene bepalingen van verbintenissenrecht, alsmede „hetgeen bij het Wetboek van Koophandel betrekkelijk voerlieden, schippers en ondernemers van openbare rijtuigen en vaartuigen is bepaald” (artt. 91 v.), voor zoover daarvan niet in het reglement wordt afgeweken. Zie art. 2 Spww., hieronder bl. 390.

A. Algemeene bepalingen.

1°. Art. 1 der wet:

„Ondernemers eener spoorwegdienst zijn verantwoordelijk voor de schade, door personen of goederen bij de uitoefening der dienst geleden, ten ware de schade buiten hunne schuld of die hunner beambten of bedienden zij ontstaan.”

P. A. TICHELAAK, art. 1 der wet v. 9 Apr. 1875, S. n°. 67, in Rgl. Mag. 1891, bl. 1 v. — L. G. N. BOURICIUS, a. prft., Hk. III. — F. A. R. A. VAN ITTERSUM, in Rgl. Mag. 1897, bl. 459 v.

Verg. § 1 van de Deutsche wet van 7 Juni 1871 en daarover WESTERKAMP, die Haftpflicht, in ENDEMANN'S Handbuch, §§ 376 v.; — UNGER, Handeln auf eigene Gefahr, in Jahrb. f. d. Dogm., dl. 30, bl. 409 v.

Ondernemer eener spoorwegdienst (in art. 1 en andere artikelen der wet) is de exploitant van den spoorweg, niet de eigenaar die niet exploiteert (dus bijv. de M^o. tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, *niet* de Staat).

Aldus: Rb. Utrecht 4 Mrt. 1896 en 14 Apr. 1897, P. v. J. 1896 n°. 26 en W. n°. 6967 (uitlegging van art. 1). — Rb.

Rotterdam, 1 Nov. 1898, P. v. J. 1898 n°. 90 (strafzaak). — BOURICIUS, bl. 69 v. — Anders: H. R. 18 Mei 1883 en (revisie) 16 Apr. 1885, W. n°s 4920 en 5154 (uitlegging van art. 5); — Rb. Utrecht 24 Nov. 1886, W. n°. 5351 (uitlegging van art. 1); — H. R. 7 Mrt. 1887, W. n°. 5434, en 4 Juni 1888, W. n°. 5567; Hof den Haag 6 Oct. 1888, W. n°. 5621 (strafzaken, uitlegging van art. 9).

Art. 1 ziet op de aansprakelijkheid wegens schuld of nalatigheid, niet op de contractueele aansprakelijkheid; het bevat eene afwijking van de artt. 1401—1403 B. W. ten aanzien van de regeling van den bewijslast. De eischer heeft te bewijzen *schade bij de uitoefening van den dienst geleden*, niet ook *schuld* van den ondernemer of van diens ondergeschikten. *Personen en goederen* omvat alle personen en alle goederen, die met de uitoefening van den dienst des spoorwegs in aanraking komen, meer bepaaldelijk personen en goederen die *niet* worden vervoerd, zooals bedienden of beambten, personen die lossen of laden, aangrenzende eigendommen, enz.; met betrekking tot schade, aan reizigers of aan goederen die vervoerd worden, toegebracht, loopt de vordering uit art. 1 samen met de vordering uit de vervoerovereenkomst, art. 2 Spww. i.v.m. art. 91 W. v. K. (zie hierboven bl. 369).

De beperking van de toepasselijkheid van art. 1 tot *reizigers* en tot *goederen die vervoerd worden* is in strijd met de woorden van het artikel, met de strekking der wet en met de geschiedenis der bepaling.

De ruime beteekenis wordt aangenomen door VAN DOORN, TICHELAAAR en BOURICIUS. — Rb. Utrecht 24 Nov. 1886, W. n°s 5351 (persoon, bezig met inladen), en 14 Apr. 1897, W. n°. 6967 (beampte). — Dat beambten, die vervoerd worden, tot de „personen” van art. 1 behooren, al zijn zij niet reizigers, besliste Rb. Utrecht 4 Mrt. 1896, b. a. — Zie ook Hof Amsterdam 12 Oct. 1883, W. n°. 4992.

Anders: art. 1 ziet op reizigers en op goederen die vervoerd worden: LULOFS, bl. 90 v.; — Pouw, bl. 62. — Rb. Amsterdam 7 Febr. 1888, bev. Hof Amsterdam 21 Juni 1889, M. v. H. 1889 bl. 37 en 328, cass. verw. (wat dit punt betreft) H. R. 3 April 1890, W. n°. 5856 (persoon, bezig met lossen); — Hof Amsterdam 10 Jan. 1890, W. n°. 5826, bev. Rb. Amsterdam 14 Febr. 1889, W. n°. 5687 (beampte); — Rb. Amsterdam

14 Jan. 1890, M. v. H. 1890 bl. 101 (rijtuig en paard, op een overweg beschadigd); — Rb. Utrecht 26 Nov. 1890, W. n°. 5958 (door den trein overreden koe); — Hof Amsterdam 28 (29) Apr. 1898, M. v. H. 1898 bl. 123, W. n°. 7173 (beambte); — H. R. 30 Jan. 1903, W. n°. 7879 (personen in art. 1 Spww. zijn uitsluitend zij, die over den spoorweg worden vervoerd); — Rb. Amsterdam 5 Mei 1905, W. n°. 8387 (nagelaten betrekkingen van een gedooden reiziger kunnen niet vorderen op grond van art. 1 Spww.); — H. R. 6 Dec. 1907, W. n°. 8630, M. v. H. 1907 bl. 180, bev. (wat dit punt betreft) Hof Amsterdam 26 Oct. 1906, M. v. H. 1907 bl. 44, W. n°. 8489, bev. Rb. Amsterdam 21 Oct. 1904, W. t. z. p. (nagelaten betrekkingen van een gedooden reiziger); — Rb. Amsterdam 25 Mei 1904, W. n°. 8213, en Hof Amsterdam 12 Jan. 1906, W. n°. 8432, cass. verw. H. R. 7 Dec. 1906, W. n°. 8470.

De schade moet geleden zijn „bij de uitoefening der dienst”, d. w. z. in verband met het bedrijf van de spoorwegonderneming.

Zie over de beteekenis van deze woorden: *BOURICIUS*, bl. 77 v. — v. *ITERSUM*, t. a. p., bl. 479 v. — Rb. Amsterdam 23 Febr. 1893, M. v. H. 1893 bl. 142: b. d. u. d. d. beteekent tengevolge van die uitoefening, waaronder te verstaan is de slechte uitoefening, niet gedurende de uitoefening of onder het rijden van den trein. — Rb. Utrecht 14 Apr. 1897, W. n°. 6967: schade geleden b. d. u. d. d. omvat elke schade, ook geleden door iemand buiten het vervoer (aanteekenaar-weger die bij het overgaan van sporen struikelt). — H. R. 7 Dec. 1906, W. n°. 8470: dienst in art. 1 beteekent de exploitatie in haren geheelen omvang, met name is daaronder begrepen de dienst op de stations (reiziger, op het perron door een ongeluk getroffen), cass. verw. Hof Amsterdam 12 Jan. 1906, b. a.; Rb. Amsterdam 25 Mei 1904, b. a.

„Ten ware de schade” enz.; dit geval is aanwezig, als blijkt van roekeloosheid of onvoorzichtigheid van den getroffene.

Zie Rb. Utrecht 13 Febr. 1895, W. n°. 6615, en 22 Apr. 1896, W. n°. 6807. — Rb. Amsterdam 23 Febr. 1893, M. v. H. 1893 bl. 142. — Hof Amsterdam 8 Dec. 1899, W. n°. 7425; — 7 Mrt. 1902, P. v. J. 1902 bl. 160. — Kgt. n°. 4 Amsterdam 30 Jan. 1906, M. v. H. 1906 bl. 31.

2°. Verplichting om te vervoeren. De spoorwegvervoerder (ondernemer) is verplicht alle reizigers, die zich aanmelden,

en alle goederen, die aangeboden worden, te vervoeren, tenzij die goederen door wettelijke bepalingen zijn uitgesloten, art. 31 al. 1 Spww.

De bedoelde wettelijke bepalingen worden gevonden in artt. 43 en 44 v. h. Alg. Regl. voor het vervoer. Zie voorts Hfdk. III en Bijl. A en B. v. h. Regl.

De ondernemers van spoorwegdiensten zijn bovendien verplicht, onder goedkeuring van den Minister van Waterstaat, het doorgaand vervoer van goederen en reizigers over de spoorwegen onder hun beheer tusschen alle daartoe door den Minister aangewezen stations onderling te regelen, met inachtneming van het bepaalde in art. 32 Spww.

Uitsluiting van bepaalde personen of goederen van het vervoer heeft in rechte geen gevolg.

Weigering om te vervoeren is hetzij wanpraestatie hetzij eene onrechtmatige daad, die dengene aan wien geweigerd is, recht geeft op schadevergoeding. Zie hierboven bl. 384.

3°. De spoorwegvervoerder is niet vrij in het bedingen der vracht, artt. 28—31 Spww. De tarieven voor het vervoer van personen en goederen behoeven goedkeuring van den Minister v. Waterstaat (K. B. v. 6 Nov. 1877, S. n°. 194, i. v. m. wet v. 19 Dec. 1877, S. n°. 285; K. B. van 7 Sept. 1905, S. n°. 264, gew. bij K. B. van 17 Febr. 1906, S. n°. 35), artt. 28 en 30. De regeering kan verlaging der tarieven bevelen, art. 29. De ondernemers moeten vervoeren tegen de vrachtprijzen bij de openlijk aangekondigde tarieven en op de voorwaarden bij de reglementen bepaald, „zonder verleening van gunst”; zij mogen dus niet vervoeren voor lageren vrachtprijs of op gunstiger voorwaarden, art. 31 al. 1. Verbod van geheime refactie, art. 31 al. 2. Vervoer beneden het tarief is alleen toegestaan voor *a.* groote hoeveelheden, *b.* abonnementen voor een of meer wagenladingen, *c.* weldadige doeleinden en tentoonstellingen. De verlagingen, krachtens *a.* en *b.* verleend, moeten dadelijk worden aangekondigd en gelden dan ten behoeve van iedereen, art. 31 al. 3—5.

„Voorwaarden bij de reglementen bepaald” (art. 31 al. 1). Onder reglementen is te verstaan de algemeene maatregel van bestuur, voorgeschreven in art. 27, waarbij de voorwaarden voor het vervoer van reizigers en goederen worden geregeld, mitsdien het Algemeen Reglement voor het vervoer van 1901.

B. Goederenvervoer.

Art. 2 der wet:

„Ten aanzien van ondernemers van spoorwegdiensten geldt hetgeen bij het Wetboek van Koophandel betrekkelijk voerlieden, schippers en ondernemers van openbare rijtuigen en vaartuigen is bepaald”.

Dit artikel ziet, in tegenstelling van art. 1, op de vervoer-overeenkomst.

Art. 3 der wet:

„Ondernemers van spoorwegdiensten zijn niet bevoegd hunne verantwoordelijkheid voor verlies, vertraagde bezorging van of schade aan koopmanschappen en goederen, noch den omvang en duur hunner verplichtingen en den bewijslast door eenig beding van den vrachtbrief, of door bijzondere dienstreglementen uit te sluiten of te beperken, dan met inachtneming der regels, door Ons bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur vast te stellen”.

Het staat den ondernemers vrij bij bijzondere overeenkomst hunne verantwoordelijkheid voor verlies enz., ook verder dan deze algemeene maatregel (het Algemeen Reglement voor het vervoer op de spoorwegen) toelaat, te beperken of wel die op te heffen of, bijv. ten aanzien van den bewijslast, anders te regelen; daarentegen niet haar uit te breiden buiten de grenzen, gesteld in de reglementen, in art. 31 al. 1 der wet bedoeld (het Algemeen Reglement voor het vervoer, zie hierboven), immers zij mogen niet vervoeren op gunstiger voorwaarden dan deze reglementen inhouden: art. 31 al. 1. Bijzondere dienstreglementen mogen gunstiger algemeene voorwaarden vaststellen dan de algemeene maatregel van bestuur (het Alg. Reglement voor het vervoer), dat het minimum van de verplichtingen der spoorwegvervoerders aangeeft.

Algemeen Reglement voor het vervoer op de spoorwegen:

K. B. (van 9 Jan. 1876, S. n°. 7, thans) van 4 Jan. 1901, S. n°. 20, laatst gewijzigd bij K. B. van 10 Mrt. 1910, S. n°. 85. Hfdk. III, vervoer van levende dieren, lijken, voertuigen, enz.; Hfdk. IV, vervoer van goederen; Hfdk. V, het afhalen en bestellen der goederen en het loon daarvoor te genieten; Hfdk. VI, behandeling der in de rijtuigen of op stations achtergelaten voorwerpen en der onafgehaalde, geweigerde, overbevonden of onbestelbare goederen.

Onderscheiding tusschen bestel-, ijl- en vrachtgoed.

Art. 48 Alg. Regl.:

„De vrachtvereenkomst wordt gesloten van de zijde des afzenders, door het opmaken en aanbieden van den vrachtbrief, en van de zijde van den spoorwegdienst, door het als blijk van aanneming daarop afdrukken van den expeditiestempel van het station van afzending. Van dit oogenblik is de vrachtvereenkomst gesloten, en wordt de aanneming van de goederen geacht te hebben plaats gehad. De stempeling geschiedt, nadat al de in den vrachtbrief vermelde goederen aan het station bezorgd en, zoo zij van wege den afzender worden geladen, ook op de spoorwegwagens geladen zijn”.

Art. 49 Alg. Regl.:

„§ 1. Behalve bestelgoederen (welke ook met een adres kunnen verzonden worden) moet elke zending vergezeld zijn van den voorgescreven gedrukten, door den spoorwegdienst gestempelden vrachtbrief”.

Aan het reglement zijn formulieren voor de vrachtbrieven toegevoegd, bijl. D en E (bestelgoed: blauw papier; ijlgoed: rood papier; vrachtgoed: wit papier).

De vrachtbrief kan in twee exemplaren worden opgemaakt, waarvan één voorzien van het woord „duplacaat”. Dit exemplaar kan alleen strekken tot ontvangbewijs, A. R. art. 49 § 2 E.

De vrachtbrief is niet een geldigheidsvereischte voor de vrachtvereenkomst, maar bewijsmiddel. Indien hij ontbreekt of de afstempeling is verzuimd, kunnen de overeenkomst en de aanneming der goederen door andere middelen worden bewezen.

Art. 49 § 2 B al. 1 A. R. „Als bewijs voor de tusschen den afzender en de ondernemers van den spoorwegdienst gesloten vrachtovereenkomst, geldt de overeenkomstig het bepaalde bij artikel 48 gestempelde vrachtbrief” . . .

Rb. Zutfen 23 Oct. 1890, M. v. H. 1891 bl. 163; art. 49 A. R. sluit ander bewijs, zooals getuigenbewijs, niet uit.

Zie over aanneming, door den vervoerder, van het goed met een vrachtbrief, die omtrent den toestand van het goed niets inhoudt (een schoonen vrachtbrief), hierboven bl. 360.

Regeling der „verantwoordelijkheid”: artt. 62—64, 66—69 A. R.

E. RUNDNAGEL, die Haftung der Eisenbahn für Verlust, Beschädigung und Lieferfristüberschreitung nach dt. Eisenbahnfrachtrecht, 2de dr., 1909.

De ondernemers zijn verantwoordelijk voor hun personeel en voor de andere personen, van wie zij zich bij het verrichten van het door hen aangenomen vervoer bedienen (art. 62). Zie hierboven bl. 366.

De „verantwoordelijkheid” voor verlies of beschadiging van het goed begint met de aanneming ten vervoer en eindigt met de aflevering. De spoorwegdienst moet te zijner bevrijding bewijzen, dat het verlies of de beschadiging is ontstaan door overmacht, uit den aard der goederen zelve of door schuld of nalatigheid van den afzender. De rechtsvordering vervalt door aanneming van het goed en vrachtbetaling, indien het gebrek zichtbaar is; zij blijft bestaan, als het gebrek bij de aflevering niet uiterlijk zichtbaar is, „mits het verlies of de beschadiging worde geconstateerd op de wijze als bij het Wetb. v. Kph.” (art. 93 al. 2) „is voorgeschreven” (art. 64 A.R.) Ten aanzien van verlies en beschadiging uit bepaalde oorzaken (gevaarlijke goederen, breekbare goederen, lekgoederen, vervoer in open wagens, enz.) wordt de verantwoordelijkheid uitgesloten door art. 66 §§ 1—7; onderwicht wordt niet vergoed, indien het bij droge goederen niet meer bedraagt dan 1°/_o, bij natte goederen en daarmee gelijkgestelde niet meer dan 2°/_o, tenzij wordt bewezen, dat het verlies niet is ontstaan ten gevolge van den aard van het goed (art. 66 § 8).

Verg. over de vraag, wat bij vervoer in open wagens een schade is, „ontstaan uit het gevaar aan die wijze van vervoer verbonden” (art. 66 § 2 al. 1 A. R.): Rb. Amsterdam 12 Juni 1891, P. v. J. 1891 n°. 74 (brand door vonken uit de locomotief); 23 Oct. 1896, W. n°. 6944, M. v. H. 1896 bl. 247 (storm die het goed van den waggon slingert).

De verantwoordelijkheid is een beperkte.

Grondslag der schadevergoeding is in geval van geheel of gedeeltelijk verlies: de door den eischer te bewijzen handelswaarde en, bij gebreke van dien, de waarde, welke goederen van dezelfde soort en hoedanigheid zouden gehad hebben, ten tijde waarop en ter plaatse waar de ondernemers van den spoorwegdienst hadden aangenomen de goederen te leveren, onder aftrek van het bedrag der ten gevolge van het verlies niet betaalde rechten of accijnzen en onkosten. De waarde wordt geacht niet hooger te zijn dan *f* 0.60 voor elk kilogram bruto (welk gewicht een eenheidsgewicht is, zoodat gedeelten voor het geheel moeten worden gerekend; verg. H. R. 20 Apr. 1882, W. n°. 4771), tenzij op den vrachtbrief eene hoogere waarde is aangegeven, in welk geval voor het vervoer eene premie boven het gewone tarief is verschuldigd en de aangegeven som het maximum vormt der schadevergoeding. Bij beschadiging wordt de waardevermindering vergoed tot het volle bedrag, indien de waarde der goederen, berekend naar denzelfden grondslag, kleiner is dan of gelijk is aan het wettelijk maximum of de aangegeven som; indien die waarde grooter is dan dit maximum of die som, wordt vergoed een zooveelste gedeelte der waardevermindering, als dit maximum of die som bedraagt van die waarde. De beperking der verantwoordelijkheid geldt niet, als de bestuurders van den spoorwegdienst of hunne beambten of bedienden met opzet verkeerd hebben gehandeld (art. 67).

Deze regeling der schadevergoeding geldt ook voor bestelgoed, verzonden zonder vrachtbrief: Kgt. Groenloo 5 Sept. 1893, M. v. H. 1894 bl. 10; en voor postpakketten: Rb. Amsterdam 21 Jan. 1896, M. v. H. 1896 bl. 253, bev. Hof Amsterdam 18 Nov. 1898, W. n°. 7223, cass. verw. H. R. 19 Jan. 1900, W. n°. 7393.

f 30 per 50 kilogr. (thans, sedert K. B. v. 9 Juni 1891, S. n°. 100: *f* 0.60 per kilogr. bruto) is eene „normaal-schade-loosstelling”, die door den spoorwegvervoerder ook dan moet worden betaald, als de werkelijke waarde niet is bewezen: H. R. 20 Apr. 1882, b. a.; verg. ook Rb. Arnhem 14 Dec. 1882, W. n°. 4936.

De ondernemers zijn verantwoordelijk voor de schade, ontstaan uit overschrijding van den leveringstijd (zie art. 56), voor zooverre zij niet kunnen aantonen, dat de vertraging door overmacht of door bijzondere omstandigheden buiten hunne schuld en die van hunne beambten of bedienden is veroorzaakt. De vordering tot schadevergoeding vervalt door de aaneming van het goed en de vrachtbetaling, tenzij zij wordt ingediend binnen acht dagen na de aflevering of na de vrachtbetaling, art. 68. De vergoeding is vastgesteld in art. 69 van het Alg. Regl. Gevorderd kan worden: *a.* op grond van het enkele feit der overschrijding van den leveringstijd, vergoeding van ten minste een vierde en ten hoogste de helft der vracht; *b.* wegens schade, veroorzaakt door de vertraagde aflevering, vergoeding der bewezen werkelijke schade, echter niet tot een hooger bedrag dan de geheele vracht, tenzij op den vrachtbrief aangifte is gedaan van het belang bij tijdige aflevering, in welk geval de aangegeven som het maximum is en de vervoerder het recht heeft een premie boven het tarief te heffen. De beperking der aansprakelijkheid geldt niet, als de bestuurders van den spoorwegdienst of hunne beambten of bedienden met opzet verkeerd hebben gehandeld.

Door den afzender of geadresseerde kan tegelijkertijd gevorderd worden vergoeding der schade, veroorzaakt door vertraagde aflevering, en der schade, geleden door geheel of gedeeltelijk verlies (of beschadiging), ook al is deze ontstaan na of een gevolg van de overschrijding van den leveringstijd.

Zie Rb. Amsterdam 14 Oct. 1881, P. v. J. 1882 n°. 1*, bev. door Hof Amsterdam 27 April 1883, W. n°. 4982; — Rb. Amsterdam 5 Nov. 1886, P. v. J. 1887 n°. 3*. — Anders Rb. Amsterdam 27 Nov. 1879, W. n°. 4490: de spoorwegmaatschappij is niet aansprakelijk wegens beschadiging, veroorzaakt door vertraagde aflevering.

Doorgaand vervoer. Gaat het vervoer met een vrachtbrief over aansluitende spoorweglijnen, dan zijn de eerste spoorwegdienst en die welke de goederen met den vrachtbrief het laatste heeft overgenomen (de overneming der goederen, of de overneming van den vrachtbrief met de bedoeling overeenkomstig den inhoud daarvan te vervoeren, moet worden bewezen: Hof den Haag 12 Febr. 1877, R. B. 1880 B bl. 173 v.), voor het geheele vervoer aansprakelijk; een tusschenvolgende spoorwegdienst kan alleen worden aangesproken, indien wordt aangetoond dat de schade op zijn lijn is ontstaan, art. 61 Alg. Regl.

Wordt goed met een vrachtbrief aangenomen voor eene plaats, niet aan een aansluitenden spoorweg gelegen, dan is de spoorwegonderneming alleen verantwoordelijk voor het vervoer tot de plaats waar de goederen de lijn verlaten. Ten opzichte van het verdere vervoer is de spoorwegdienst slechts expediteur, tenzij dit vervoer geschiedt door vervoermiddelen, ingericht door den spoorwegdienst, art. 64 Alg. Regl. Zie ook art. 65.

Indien het vervoer over aansluitende lijnen of naar eene plaats, niet aan een aansluitenden spoorweg gelegen, geschiedt zonder vrachtbrief (bestelgoed), geldt het hierboven bl. 376 vlg. gezegde.

Zie over art. 61: MESRITZ, de vrachtbrief, bl. 136 v.; — CANES, schuldovertreving, in W. Pr. N. R. n°. 1857; — over art. 64: Hof Amsterdam 20 Jan. 1888, P. v. J. 1888 n°. 31.

Positie van den geadresseerde. — Van de aankomst van goederen die niet besteld worden, wordt door den vervoerder schriftelijk kennis gegeven aan den geadresseerde. Tot zoolang kan de afzender omtrent de aflevering der goederen, aan een ander dan den geadresseerde, nadere schriftelijke orders geven. Indien hij een duplikaat-vrachtbrief of een bewijs van aanneming der goederen heeft ontvangen, moet hij dit stuk daarbij teruggeven, art. 58 al. 1—3 A. R. Zie ook art. 58 al. 4 en omtrent de aflevering aan den geadresseerde art. 58 al. 5—7 C 7.

Hooge Raad 13 Apr. 1883, cass. verw. Hof den Haag 26 Juni 1882, Rgl. Bijdr. en Bijbl. 1885 B bl. 65.

C. Personenvervoer.

M. LACOMBE, de la responsabilité des Compagnies de chemins de fer en matière d'accidents survenus aux voyageurs, Th. Toulouse, 1908. — II. GÖPPERT, zur rechtlichen Natur der Personenbeförderung auf Eisenbahnen, 1894. — A. PARSONS, the liability of railway companies for negligence towards passengers, 1893. — J. KALFF JR., spoorwegkaartje en bagagereçu, Prft. 1888. — Zie voorts de literatuur, vermeld op bl. 379 en 384 vlg.

Algemeen Reglement voor het vervoer op de Spoorwegen: Hfdk. I, Algemeene bepalingen; Hfdk. II, Voorwaarden voor het vervoer van reizigers en bagage. Nevens het Alg. Regl. gelden de algemeene beginselen, hierboven bl. 379 vlg. uiteengezet.

De verplichting van den ondernemer van den spoorwegdienst, te vervoeren, is eene verplichting, met een ieder die zich ten vervoer aanmeldt, een vervoerovereenkomst aan te gaan.

Naar gelang van de meening, die men heeft over de betekenis van openbare aanbiedingen, komt de vervoerovereenkomst tot stand door de vraag van den reiziger om een vervoerbiljet (plaatskaart of -bewijs), waarmede hij het openbaar aanbod tot vervoer van den ondernemer aanneemt, of wel door het niet afwijzen van die vraag door den ondernemer, waarmede deze het aanbod van den reiziger om vervoerd te worden, aanneemt. In elk geval is het plaatsbewijs bewijsstuk van de tot stand gekomen vervoerovereenkomst.

Zie over het rechtskarakter van het plaatsbewijs, het retourbiljet en het bagagereçu hierboven bl. 333 v. De rechten en verplichtingen van den reiziger worden bepaald door de voorschriften van het Algemeen Reglement.

Verantwoordelijkheid van den spoorwegvervoerder voor bagage en voor vertraagde aflevering van bagage: vergoeding, bij verlies of beschadiging, van de werkelijke schade tot een maximum van *f* 7 per kilogr., tenzij een hogere waarde is aangegeven, in welk geval boven den gewonen vrachtprijs door den reiziger een premie is verschuldigd; vergoeding, bij vertraagde aflevering, van de bewezen schade tot een bedrag van *f* 0.10 per kilogr. en per etmaal, tenzij de reiziger zijn

geldelijk belang bij tijdige aflevering der bagage heeft aangegeven. Verantwoordelijkheid voor in de rijtuigen medegenomen voorwerpen: schadevergoeding bij verlies of beschadiging, alleen indien de schuld der bestuurders van den spoorwegdienst of van hun personeel bewezen wordt. Artt. 24—26 Alg. Regl.

II. Spoorwegen waarop uitsluitend met beperkte snelheid wordt vervoerd.

Wet van 9 Juli 1900, S. n°. 118.

Voor spoorwegen, waarop geen vervoer plaats heeft dan met eene snelheid van ten hoogste 50 kilometer per uur, kan bij algemeenen maatregel van bestuur worden afgeweken van de artt. 5, 8, 25—27, 29—33a, 35, 43—48 der Spoorwegwet; voor de gedeelten, aangelegd op openbare wegen, ook van art. 1 Spww., „behalve met betrekking tot de verantwoordelijkheid ten aanzien van reizigers en tot vervoer aangenomen goederen” (art. 1).

Algemeen Reglement voor deze spoorwegen, deel A: voor den dienst (Locaalspoorwegreglement 1902, deel A); deel B: voor het vervoer (Locaalspoorwegreglement 1902, deel B), vastgesteld bij K. B. van 18 Aug. 1902, S. n°. 170, deel B gew. bij K. Ben. van 12 Mrt. 1909, S. n°. 67, en 14 Jan. 1910, S. n°. 30. In deel B van dit reglement wordt afgeweken van artt. 8 en 47 der Spoorwegwet en van artt. 4, 8—13, 15, 23 al. 10, 30 al. 2 en 39 al. 5 Alg. Regl. v. h. vervoer op de spoorwegen van 1901, terwijl artt. 2 al. 3—7, 27 en 80 Alg. Regl. 1901 niet van toepassing worden verklaard. Het hierboven onder I gezegde (bl. 386 vlg.) geldt derhalve ook voor deze spoorwegen, tenzij geen vervoer plaats heeft, dan met eene snelheid van ten hoogste 35 kilometer per uur. Alsdan kan door den Minister, op verzoek van de bestuurders van den spoorwegdienst, van toepassing worden verklaard het „Reglement houdende vereenvoudigde bepalingen voor spoorwegen, als bedoeld in artikel 1 der wet van 9 Juli 1900 (S. n°. 118), op welke geen vervoer plaats heeft dan met een snelheid van ten hoogste 35 kilometer

per uur" (Vereenvoudigd Locaalspoorwegreglement 1902), vastgesteld en gewijzigd bij de aangehaalde K. B^{en}.

Volgens dit reglement (art. 3) geldt art. 1 Spww. (zie hierboven bl. 386) alleen voor de niet op openbare wegen aangelegde gedeelten dezer spoorwegen. Voor de op openbare wegen aangelegde gedeelten geldt, in afwijking van art. 1, dat de ondernemer verantwoordelijk is voor de schade door *reizigers* of *tot vervoer aangenomen goederen* bij de uitoefening van den dienst geleden, ten ware de schade buiten hunne schuld of die hunner beambten of bedienden is ontstaan.

De verplichting om te vervoeren is, wat het doorgaand vervoer betreft, beperkt (art. 9). De reizigers en de ten vervoer aangeboden goederen moeten worden vervoerd tegen prijzen, niet hooger dan in de tarieven zijn bepaald (art. 8); vervoer tegen lagere prijzen is geoorloofd, geheime refactie mitsdien toegelaten.

Het vervoer van personen en goederen is geregeld in Hfdk. IV van het Reglement. De onderscheiding tusschen bestel-, ijl- en vrachtgoed wordt niet gemaakt. De vrachtbrief is facultatief. Wordt een vrachtbrief gebezigd, dan komt de vervoervereenkomst tot stand door de aanbieding van den vrachtbrief eenerzijds en de afstempeling daarvan anderzijds. De verantwoordelijkheid der ondernemers is geregeld op dezelfde wijze als voor het vervoer op de spoorwegen (zie hierboven bl. 392 vlg.); evenwel kent het Reglement niet de aangifte van de waarde der goederen noch van het belang bij tijdige aflevering.

Ingeval ten vervoer aangenomen goederen bestemd zijn voor een plaats, niet aan den spoorweg gelegen, rusten op den spoorwegondernemer voor het verdere vervoer slechts de verplichtingen van een expediteur, tenzij het verdere vervoer geschiedt door middel van door de bestuurders van den spoorwegdienst ingerichte vervoermiddelen.

De voorschriften omtrent de aflevering der goederen aan den geadresseerde komen in hoofdzaak overeen met die voor het vervoer op de spoorwegen (zie hierboven bl. 395).

De beperking van de verantwoordelijkheid voor de bagage is op dezelfde wijze geregeld als voor het vervoer op de spoorwegen (zie hierboven bl. 396); doch ook hierbij kent het Reglement niet de aangifte van de waarde noch van het geldelijke belang bij tijdige aflevering.

Op spoorwegen, waarop geen vervoer plaats heeft dan met eene snelheid van ten hoogste 20 kilometer per uur, zijn van de Spoorwegwet alleen toepasselijk de artt. 4, 7, 9—12, 16, 17, 20—22 en 42. De ondernemer is verantwoordelijk voor de schade, door de reizigers bij de uitoefening van den dienst geleden, ten ware de schade buiten zijne schuld of die zijner beambten of bedienden zij ontstaan (art. 2 al. 1 en 2).

Op deze spoorwegen is van toepassing het Algemeen Reglement voor de spoorwegen, bedoeld in art. 2 der wet van 9 Juli 1900, S. n°. 118 (Tramwegreglement 1902), vastgesteld bij K. B. van 31 Juli 1902, S. n°. 162, gew. bij K. B. van 23 Oct. 1909, S. n°. 342. Bepalingen omtrent het vervoer van personen of goederen komen daarin niet voor. Voor dit vervoer geldt dus wat hierboven § 50 omtrent het vervoer te land en op binnenslandsche wateren is gezegd.

Rb. Amsterdam 1 Febr. 1907, W. n°. 8669: aansprakelijkheid van een stoomtramonderneming voor aanrijding.

Op spoorwegen, waarop geen ander vervoer plaats heeft dan personen vervoer binnen één gemeente, is noch de Spoorwegwet noch art. 2 der wet van 1900 van toepassing. Met deze spoorwegen kunnen bij K. B. worden gelijkgesteld spoorwegen, waarop in hoofdzaak geen ander dan zoodanig vervoer plaats heeft (art. 4). De algemeene regels omtrent het personenvervoer (zie hierboven bl. 379 v.) zijn uitsluitend van toepassing.

III. Internationaal goederenvervoer op spoorwegen.

Zie voor literatuur hierboven bl. 37 benevens MESRITZ, de vrachtbrief, bl. 124 v.

Berner Overeenkomst van 14 Oct. 1890 (wet van 18 Juni 1892, S. n°. 145; K. B. van 30 Nov. 1892, S. n°. 258), zooals deze is gewijzigd bij de Additioneele Overeenkomst van Parijs

van 16 Juni 1898 (wet van 11 Dec. 1899, S. n°. 256; K. B. van 30 Sept. 1901, S. n°. 214), en bij de tweede Additioneele Overeenkomst van Bern van 19 Sept. 1906 (wet van 1 Nov. 1907, S. n°. 280; K. B. van 12 Dec. 1908, S. n°. 408). Zie voorts hierboven bl. 37 en 347.

De Fransche tekst der overeenkomst is voor Nederland de oorspronkelijke, en verbindend ook als de Nederlandsche vertaling daarvan afwijkt. Zie Rb. Rotterdam 24 Nov. 1897, W. n°. 7068, en Rb. Utrecht 22 Jan. 1908, W. n°. 8688 (de in het vonnis van de Rb. te Utrecht voorkomende opmerking omtrent het verschil tusschen den Franschen en den Nederlandschen tekst van art. 31 1° berust op een dwaling; zie de vertaling, gevoegd bij het K. B. v. 30 Sept. 1901, S. n°. 214, art. 1 onder VII).

De overeenkomst stelt een supernationaal recht vast voor het internationaal spoorwegvervoer, d. w. z. voor het vervoer van goederen, op den grondslag van een rechtstreekschen vrachtbrief, van het grondgebied van een der overeenkomende Staten naar het grondgebied van een anderen overeenkomenden Staat, op de spoorwegen welke vermeld zijn in een aan de overeenkomst gehechte lijst (art. 1). Omtrent uitsluiting van en toelating onder zekere voorwaarden tot het internationaal vervoer zie artt. 2 en 3 benevens de uitvoeringsbepalingen.

De spoorwegen zijn verplicht de goederen die hun worden aangeboden te vervoeren overeenkomstig de bepalingen der overeenkomst, art. 5, in de volgorde waarin zij zijn aangenomen en tegen de vrachtprijzen, in de openbaar gemaakte tarieven opgenomen. Bij bijzondere overeenkomst mag een vrachtvermindering niet worden toegestaan (art. 11 al. 1). Bepalingen, in strijd met de overeenkomst, in tarieven voorkomende, zijn ongeldig (art. 4).

Het gebruik van een vrachtbrief met een voorgeschreven inhoud is verplicht (art. 6). Aan de overeenkomst zijn formulieren voor de vrachtbrieven toegevoegd (vrachtgoed: wit papier; ijlgoed: wit papier met een roode streep aan den boven- en benedenrand). De overeenkomst van vervoer komt tot stand door de aanneming van het goed met den vracht-

brief. Na afstempeling door den spoorwegdienst strekt de vrachtbrief tot bewijs der vervoerovereenkomst. Een duplicaat van den vrachtbrief moet worden opgemaakt; het heeft uitsluitend de kracht van een bewijs van ontvangst van het goed (art. 8).

De afzender is aansprakelijk voor de gevolgen van gebreken der verpakking; voor zooveel betreft de uiterlijk waarneembare, mits deze op vordering van den vervoerder behoorlijk zijn geconstateerd (art. 9). Hij is verplicht te zorgen voor de ingevolge belasting- of politievoorschriften vereischte geleidepapieren (art. 10).

Vooruitbetaling der vracht kan worden gevorderd, als de goederen aan spoedig bederf onderhevig of van geringe waarde zijn (art. 12). Belasting van het goed met een remboursement tot het bedrag der waarde is toegelaten. Verzuim van inning verplicht den vervoerder tot vergoeding der schade tot het bedrag van het remboursement (art. 13).

De spoorweg is aansprakelijk voor zijn personeel en voor de andere personen, van wie hij zich bij het verrichten van het aangenomen vervoer bedient (art. 29). Voorts is hij aansprakelijk, van de aanneming van het goed tot de aflevering, voor de schade voortvloeiende uit geheel of gedeeltelijk verlies of uit beschadiging, tenzij hij schuld van den rechthebbende, eigen gebrek van het goed of overmacht bewijst. Is de bestemmingsplaats geen spoorwegstation dan eindigt de aansprakelijkheid aan het laatste station (art. 30). Ten aanzien van bepaalde goederen wordt de aansprakelijkheid voor schade uit bepaalde oorzaken uitgesloten door art. 31; over de aansprakelijkheid voor onderwicht handelt art. 32.

Zie over art. 31 onder 4: Rb. Amsterdam 14 Mei 1909, W. n°. 9044.

Vergoed wordt de waardevermindering van het goed of, in geval van geheel of gedeeltelijk verlies, de marktprijs of bij gebreke daarvan de gewone waarde van goederen van dezelfde soort en hoedanigheid, ter plaatse waar en ten tijde waarop het goed ten vervoer is aangenomen, vermeerderd met hetgeen betaald is wegens rechten, andere onkosten en

vracht (artt. 34 en 37). De spoorwegen mogen speciale tarieven aanbieden, welke eene beperking van de schadevergoeding vaststellen, mits zij tevens eene vermindering van de vracht inhouden (artt. 35 en 37). Aangifte van het belang bij de aflevering tegen vrachtverhooging is toegelaten. Alsdan wordt de bewijsbare schade tot het bij de aangifte bepaalde bedrag vergoed (art. 38).

In geval van overschrijding van den leveringstijd kan worden gevorderd, hetzij, op grond van het enkele feit der overschrijding, betaling van ten minste $\frac{1}{10}$ en ten hoogste $\frac{5}{10}$ der vracht, of, indien het belang bij de aflevering is aangegeven, van ten minste $\frac{2}{10}$ der vracht en ten hoogste de geheele vracht; hetzij de geleden schade doch niet meer dan de volle vracht of, indien het belang bij de aflevering is aangegeven, niet meer dan het aangegeven bedrag, indien dit hooger is dan de vracht (artt. 39 en 40).

Volle schadevergoeding is steeds verschuldigd, als de schade door opzet („dol”) of grove schuld van den vervoerder is ontstaan (art. 41).

Zie over dit artikel: Rb. Utrecht 22 Jan. 1908, W. n°. 8688.

Door betaling van de vracht met bijkomende onkosten en ontvangst van het goed vervallen alle vorderingen uit de vervoerovereenkomst tegen den spoorweg, tenzij 1°. de schade is veroorzaakt door opzet of grove schuld van den spoorweg; 2°. in geval van vertraging, binnen veertien dagen na den dag der ontvangst is gereklameerd; 3°. de schade vóór de aflevering op vordering van den geadresseerde is geconstateerd; 4°. in geval schadevergoeding wordt gevorderd wegens uiterlijk niet merkbare gebreken, binnen zeven dagen na den dag der ontvangst door den geadresseerde een onderzoek is aangevraagd. Een voorbehoud, bij de ontvangst van het goed gemaakt, heeft alleen kracht, als de vervoerder daarin heeft toegestemd. In geval van manko is een aantekening daarvan in het door den geadresseerde af te geven ontvangbewijs voldoende (art. 44).

De vorderingen tot schadevergoeding verjaren door verloop van één jaar resp., in geval van opzet of grove schuld van den

spoorweg, door verloop van drie jaren (art. 45). Het verval en de verjaring treffen ook de reconventioneele vordering en de verdediging (art. 46).

De afzender kan nadere schriftelijke beschikkingen omtrent het goed maken, mits hij het duplicaat van den vrachtbrief overlegt. Zijn beschikkingsrecht vervalt en gaat over op den geadresseerde, als, na aankomst van het goed ter bestemmingsplaats, de vrachtbrief aan den geadresseerde is afgegeven of deze aflevering van het goed vordert (art. 15). De geadresseerde kan, na de aankomst van het goed ter bestemmingsplaats, alle rechten uit de vervoerovereenkomst doen gelden, tegen vervulling zijnerzijds van de verplichtingen, die de overeenkomst hem oplegt (art. 16). In elk geval verplicht aanneming van het goed en van den vrachtbrief hem tot betaling van hetgeen blijktens den vrachtbrief betaald moet worden (art. 17).

Rb. Rotterdam 24 Nov. 1897, W. n°. 7068: opdracht aan den vervoerder tot inkleding van het goed sluit aanneming daarvan in.

Als het goed niet kan worden afgeleverd, moet daarvan worden kennis gegeven aan den afzender en moeten diens instructies worden gevraagd (art. 24). De uit de vervoerovereenkomst voortspuitende vorderingen kunnen alleen worden ingesteld door dengene, die bevoegd is over het goed te beschikken (art. 26).

Door overneming van het goed met den vrachtbrief treedt ieder opvolgende spoorweg tot de vervoerovereenkomst toe op den grondslag van den vrachtbrief. Ter zake van het geheele vervoer kan de rechthebbende te zijner keuze aanspreken den eersten vervoerder, den laatsten vervoerder en dengene op wiens lijn de schade is ontstaan (art. 27). Bij wege van reconventie of verdediging kan de rechthebbende op het goed zijne rechten tegen iederen vervoerder doen gelden (art. 28). De laatste vervoerder int de geheele vracht en bijkomende onkosten (art. 20), waarvoor het goed is verbonden, zoolang het zich onder hem bevindt (art. 21).

Zie over art. 21, Rb. Rotterdam, b. a.

Omtrent het verhaalsrecht der spoorwegen onderling en de verrekening van ontvangen vracht en verschotten bevat de overeenkomst verschillende bepalingen (artt. 47—55, 23).

Vonnissen, door den bevoegden rechter krachtens de overeenkomst gewezen, zijn uitvoerbaar in alle tot de overeenkomst toegetreden Staten (art. 56).

Ter uitvoering van de overeenkomst is een Centraal Bureau voor het internationaal vervoer te Bern opgericht (artt. 57 en 58).

Aan de overeenkomst zijn uitvoeringsbepalingen toegevoegd, die o. a. den leveringstijd regelen, benevens eenige bijlagen. De additioneele verklaring van 24 Sept. 1893 (wet van 13 Juli 1896, S. n°. 113; K. B. van 28 Sept. 1896, S. n°. 160) regelt de toetreding tot de overeenkomst van 1890 van Staten die aan die overeenkomst niet hebben deelgenomen.

De additioneele schikking van 16 Juli 1895 (wet van 13 Juli 1896, S. n°. 113; K. B. van 18 Nov. 1896, S. n°. 174) bevat eene aanvulling van § 1 der uitvoeringsbepalingen van de overeenkomst van 1890 omtrent de toelating tot het internationale vervoer van kostbare voorwerpen en lijken, benevens wijziging van de bepalingen aangaande de goederen welke voorwaardelijk ten vervoer worden toegelaten.

Ingevolge deze schikking is 24 Oct. 1898 eene bijzondere schikking tot stand gekomen tusschen Nederland, België, Frankrijk en Luxemburg ten aanzien van het vervoer van kostbare voorwerpen (K. B. van 12 Jan. 1899, S. n°. 46), waarin ook bepalingen omtrent de verantwoordelijkheid van den vervoerder in geval van verlies of beschadiging van de vervoerde voorwerpen zijn opgenomen.

Bij de additioneele overeenkomsten van 1898 en 1906 zijn ook de uitvoeringsbepalingen en de bijlagen in verschillende opzichten gewijzigd.

§ 52. POSTVERVOER.

J. C. W. LE JEUNE, het brievenpostwezen in de Republiek der Vereenigde Nederlanden, 1851. — H. J. LETTINK, de ontwikkelingsgeschiedenis der Nederlandsche posten, 1888. —

D. J. WOLTERBEEK, beschouwing over de wet op de brievenposterijen, Prft. 1860.

E. S. HOLLANDER, het brievenvervoer uit een privaatrechtelijk oogpunt beschouwd, Prft. 1893. — SCHOTT in ENDEMANN's Handbuch, dl. 3, §§ 365 v. — M. MITTELSTEIN, Beiträge zum Postrecht, 1891. — A. WOLCKE, Postrecht, 1909. — G. EGER en K. GORDAN, Post- Telegraphen- und Telefonrecht, 1909. — K. LEHMANN, Handb. des Handelsrechts, § 220. — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 3, 4de dr., nos 808—837.

Wet van 15 April 1891, S. n°. 87, gewijzigd bij de wetten van 31 Dec. 1906, S. n°. 358, en 23 Juli 1908, S. n°. 238. Nieuwe tekstuitgave bij K. B. van 9 Oct. 1908, S. n°. 316. Ter uitvoering der wet strekt het K. B. van 14 Dec. 1895, S. n°. 222, sedert herhaaldelijk gewijzigd, het laatst bij K. B. van 28 Sept. 1908, S. n°. 302. — Het vervoer van pakketten is geregeld bij de wet van 21 Juni 1881, S. n°. 70, gewijzigd bij art. 30 der Postwet van 1891. Ter uitvoering der wet strekt het K. B. van 15 Jan. 1882, S. n°. 14, gew. bij K. B^m van 16 Mei 1896, S. n°. 83, en 19 Sept. 1900, S. n°. 162. Zie hierboven bl. 346.

Art. 2 der wet van 1891: „Niemand dan de Staat is bevoegd, tegen genot van vracht, brieven te vervoeren, tenzij” enz.

Sanctie: art. 27 (geldboete).

De post vervoert brieven tot een gewicht van twee kilogram: art. 4 K. B. van 1895, doch het vervoer van brieven die zwaarder wegen dan een half kilogram, staat aan een ieder vrij: art. 2 1°. der wet van 1891. Het monopolie omvat niet het vervoer van gedrukte stukken, nieuwsbladen, monsters en pakketten.

De post-administratie is vervoerder van „stukken” (brieven, gedrukte stukken, nieuwsbladen [met bijvoegsels] en monsters) en pakketten tot een gewicht van vijf kilogram. Als vervoerder van pakketten, die koopmanschappen kunnen zijn, kan zij als koopman worden beschouwd.

De vervoerovereenkomsten, welke door de post worden gesloten, worden in het bijzonder beheerscht door de wetten van 1881 en 1891, en daarnevens door de bepalingen van het Wetb. van Kooph. en het Burg. Wetb. Zij komen tot stand door be-

zorging der brieven enz. op de post; weigering ze aan te nemen, tenzij wegens wettige redenen (zie bijv. art. 8 al. 3—5 en art. 17 der wet van 1891, art. 10 der wet van 1881), is wanpraestatie.

„Stukken, aan de zorg der postereien toevertrouwd”, blijven ter beschikking van den afzender, art. 23 al. 1 der wet van 1891, en worden zoo mogelijk aan dezen teruggezonden, als de aanneming door den geadresseerde wordt geweigerd of ze om andere redenen niet aan den geadresseerde kunnen worden uitgereikt, art. 22. Beslag op deze stukken is niet toegelaten, art. 23 al. 2. De vraag, wie gedurende het vervoer eigenaar is van het stuk, is niet anders te beantwoorden dan bij ieder ander vervoer van goederen.

Zie hierover A. H. WALKATE, eigendom van brieven, Prft. 1893, hfdk. 2; — HOLLANDER, a. w., bl. 46 v.

De verschuldigde vrachtprijs (port) wordt, bij vooruitbetaling, voldaan door middel van postzegels, art. 21 der wet van 1891 en art. 2 al. 2 der wet van 1881. Wat postpakketten betreft is alleen vooruitbetaling van het port toegelaten. Zie over het karakter van het postzegel hierboven bl. 335.

HOLLANDER, a. w., bl. 90—146. — F. MEILL, die Haftpflicht der Postanstalten, 1877. — WIRSING, die civilrechtliche Haftung der Post, 1892. — SANLAVILLE, responsabilité civile de l'Etat en matière de postes et de télégraphes, 1886.

Aansprakelijkheid van den Staat als brievenvervoerder, artt. 12—14 der wet van 1891. Voor vermissing, beschadiging of vertraging in de uitreiking van een niet aangeteekend stuk of van den geheelen of gedeeltelijken inhoud daarvan wordt geen vergoeding verleend (art. 14); de aansprakelijkheid der postadministratie voor beschadiging of verlies ontstaat eerst door aanteekening (artt. 10 en 11). Gewone aanteekening van alle niet gesloten stukken, die geen geld, geldswaardig papier, edele metalen of kostbaarheden bevatten, alsmede van alle gesloten stukken, tegen betaling van een vast recht van 10 cent: vaste schadevergoeding van f 25.— in geval van verlies ook ingevolge overmacht, artt. 11 en 12; aanteekening met aangifte der geldswaarde, alleen van gesloten brieven en tot

een maximum van *f* 12.000 (art. 5 § 5 van het K. B. van 1895), tegen betaling van een opklimmend recht: vergoeding, in geval van verlies of van vermissing van den inhoud of van een gedeelte daarvan, van het volle bedrag der aangegeven geldswaarde of van het gedeelte dat aan dat bedrag ontbreekt, ook al is het verlies het gevolg van overmacht, artt. 11 en 12. Rechthebbende op de vergoeding is de afzender.

De aanspraak op vergoeding vervalt door uitreiking van het aangeteekend stuk aan den geadresseerde tegen ontvangstbewijs, art. 12 al. 3, alsook door verloop van één jaar na de dagteekening van het aan den afzender verstrekte bewijs van ontvang, indien niet te voren bij het hoofdbestuur der posterijen schriftelijk aanvraag tot uitbetaling is gedaan, art. 12 al. 4. Indien het vermiste wordt teruggevonden, wordt het ter beschikking gesteld eerst van den afzender, daarna van den geadresseerde, tegen uitkeering der betaalde vergoeding; ten slotte vervalt het aan den Staat, art. 12 al. 6 en 7.

Onder *verlies* van een aangeteekend stuk, in art. 12, is begrepen het niet terecht komen van een brief aan zijn adres door uitreiking aan een ander; eerst door uitreiking aan den geadresseerde vervalt de aanspraak van den afzender: Rb. den Haag 2 Mei 1906, W. n°. 8375, cass. verw. H. R. 5 April 1907, W. n°. 8523. — Zie voor de vroegere wetgeving: H. R. 16 Oct. 1857 en 20 Juni 1873, W. n°s. 1897 en 3603 (gewone aantekening); — H. R. 26 Febr. 1875 en 23 Febr. 1894, W. n°s. 3824 en 6465 (uitreiking in ongeschonden toestand).

De uitreiking van aangeteekende stukken geschiedt, volgens art. 5 § 3 al. 1 van het K. B. van 1895, alleen aan den geadresseerde *persoonlijk* of aan diens gemachtigde. Zie daarover HOLLANDER, a. w., bl. 69 v.

Is, nevens de bepalingen van de Postwet, art. 1403 B. W. van toepassing, indien opzet of schuld van een postambtenaar wordt bewezen, zoodat in dat geval altijd, ook als het stuk niet is aangeteekend, volledige schadevergoeding kan worden gevorderd?

HOLLANDER, a. w., bl. 91 v., 110 v. — LYON-CAEN en RENAULT, t. 3. p., n°. 829. — Verg. H. R. 16 Oct. 1857

en 20 Juni 1873, W. nos. 1897 en 3603: in geval van gewone aanteekening kan nooit meer dan het in de Postwet vastgestelde bedrag worden gevorderd

Aanteekening is verplicht bij verzending van geld, bankpapier en muntpapier, edele metalen of kostbaarheden. Bij vermoeden van verzuim: ambtshalve aanteekening en afgifte alleen tegen betaling door den geadresseerde van driemaal het recht, voor de gewone aanteekening bepaald, tenzij het vermoeden onjuist blijkt, art. 13.

Regeling der aansprakelijkheid bij het pakkettenvervoer, artt. 3, 4 en 5 der wet van 1881. Vergoeding aan den afzender, in geval van verlies of beschadiging, van de werkelijk geleden schade tot een maximum van *f* 2.50 per kilogr. of gedeelte daarvan. Bij pakketten met aangegeven waarde, welke aangifte tegen betaling van een evenredig recht is toegelaten tot eene som van *f* 500, wordt aan den afzender in geval van verlies het volle bedrag der aangegeven waarde vergoed, in geval van gedeeltelijk verlies dat gedeelte, en, in geval van beschadiging, de werkelijk toegebrachte schade. In de beide laatste gevallen is art. 93 W. v. K. van toepassing.

De vergoeding is niet verschuldigd in geval van overmacht, eigen gebrek van het vervoerde en schuld of nalatigheid van den afzender, voorts wanneer de aanvraag om vergoeding niet binnen zes maanden na het ter post bezorgen van het pakket is gedaan. Schade ten gevolge van vertraagde overkomst, niet ten gevolge van overmacht ontstaan, wordt alleen dan vergoed, als de inhoud van het pakket door de vertraging bedorven is. Niet-aflevering binnen 30 dagen na de bezorging op de post staat gelijk met verlies.

H. HIJMANS, de postwissel, in Rgl. Mag. 1894, bl. 1 v. — C. W. STAR BUSMANN, toonder- en legitimatie-papier, in Rgl. Mag. 1906, bl. 326 v. — H. TINSCH, die Postanweisung, 1889. — SCHMIDT, über die rechtliche Natur der Postanweisungen, 1890. — G. PFIZER, die Postanweisung, in Jahrb. f. d. Dogm., dl. 31, bl. 330 v.

De post belast zich ook, zonder deswege monopolie te bezitten, met de overmaking van geldelijke bedragen door

postwissels (tot elk bedrag) of door postbewijzen (tot een bedrag van *f* 10.—, art. 7 § 2 K. B. v. 1895) tegen vooruitbetaling van het daarvoor vastgestelde recht, met de invordering van gelden op kwitantien, wisselbrieven, assignatiën en ander handelspapier, tot een bedrag van *f* 500.— (art. 8 K. B. v. 1895), en met het bezorgen van abonnementen op nieuwsbladen en tijdschriften, artt. 18—20 der wet v. 1891. De verplichting tot uitbetaling van een postwissel of postbewijs vervalt, indien het stuk niet binnen vijf jaren, te rekenen van den dag der uitgifte, ter uitbetaling is aangeboden.

Verg. over het rechtskarakter van den postwissel, hierboven bl. 280.

Een postwissel en de daarop gestelde kwijting zijn authentieke akten: Hof Amsterdam 18 Mrt. 1885, W. n°. 5244; Rb. Maastricht 19 Mrt. 1888, R. B. 1888 C bl. 47; Rb. Amsterdam 26 Mrt. 1889, W. n°. 5786; — anders (het endossement en de kwijting op een postwissel zijn onderhandsche geschriften) Hof den Haag 9 Dec. 1882, R. B. 1883 C bl. 66.

De postwetten van 1891 en 1881 zijn alleen van toepassing op het binnenlandsche verkeer (art. 25 wet v. 1891, art. 9 wet v. 1881). Het verkeer met de verschillende tot de na te noemen overeenkomsten toegetreden Staten wordt geregeld door het Algemeen Postverdrag betreffende de uitwisseling van brieven, briefkaarten, gedrukte stukken van allerlei aard, akten en geschreven bescheiden en monsters van koopwaren (geteekend voor Nederland en de Nederl. koloniën); de Overeenkomst betreffende de uitwisseling van brieven en doosjes met aangegeven waarde (geteekend voor Nederland en Nederl. Indië); de Overeenkomst betreffende den dienst der postwissels (get. voor Nederland en de Nederl. koloniën); de Overeenkomst betreffende den dienst der invordering van gelden op kwitantien en handelspapier (get. voor Nederland en Nederl. Indië); de Overeenkomst betreffende de levering van abonnementen op nieuwsbladen en tijdschriften door tusschenkomst van de post (get. voor Nederland); het Verdrag betreffende de uitwisseling van postpakketten (get. voor Nederland en de Nederl. koloniën). Al deze verdragen en overeenkomsten zijn

onderteevend te Rome 26 Mei 1906 en bekendgemaakt bij K. B. van 27 Aug. 1907, S. n°. 239. Ter uitvoering strekken de K. B^{en} van 16 Sept. 1907, S. n°. 251 (overeenkomst betreffende de postpakketten), en 30 Sept. 1907, S. n°. 260, gew. bij K. B. van 5 Febr. 1909, S. n°. 24 (alle overige overeenkomsten). De porten en rechten, verschuldigd voor het rechtstreeksch vervoer over zee van brieven en andere stukken tusschen het Rijk en zijne koloniën en bezittingen in Oost- en West-Indië (zoogen. „zeepost”), zijn vastgesteld bij K. B. van 30 Sept. 1907, S. n°. 261. Met België is een afzonderlijk Postverdrag gesloten te 's-Gravenhage 19 Sept. 1907, bekendgemaakt bij K. B. van 27 Sept. 1907, S. n°. 259.

Zie voorts hierboven bl. 36.

§ 53. DE TELEGRAAF, DE TELEFOON EN DE FONOGRAAF.

De telegraaf.

A. v. d. DOES DE BYE, overeenkomsten gesloten door middel van brieven, boden, openbare aankondigingen of telegrammen, Prft. 1860. — P. J. v. BEYMA, de vergoeding der schade ontstaande uit het niet richtig overkomen van telegrammen, Prft. 1862. — C. ASSER, de telegrafie en hare rechtsgevolgen, Prft. 1866. — C. M. J. WILLEUMIER, het telegraafrecht, 1867. — F. MEILLI, das Telegraphenrecht, 2de dr. 1873; — die Telegraphie und Telephonie in ihrer rechtl. Bedeutung für die kaufmännische Welt, 1892. — SCHOTT, in ENDEMANN'S Handbuch, dl. 3, §§ 372—375. — G. MAAS, der Vertragsschluss auf elektrischem Wege, 1889. — J. VALÉRY, des contrats par correspondance, 1895; — de la preuve des contrats par correspondance, in Ann. de dr. comm. 1892, II bl. 66, 116, 157. — Zie verder voor literatuur MEILLI, das Recht der modernen Verkehrs- und Transportanstalten, bl. 101 vlg.

Wet van 11 Jan. 1904, S. n°. 7, gew. bij de wet van 2 Jan. 1905, S. n°. 2 (Telegraaf- en Telefoonwet 1904, S. n°. 7). Reglement voor den dienst der rijkstelegraaf, vastgesteld bij K. B. van 23 Juni 1909, S. n°. 199.

Kommentaar der Telegraaf- en Telefoonwet door A. E. R. COLLETTE, 1905.

Staatsaanleg en staatsexploitatie, doch niet staatsmonopolie. Bijzondere personen hebben concessie noodig voor den aan-

leg en de exploitatie van telegrafen en telefonen, bestemd voor het openbaar verkeer, alsmede goedkeuring der regering op hunne tarieven en goedkeuring van den Minister op de voorwaarden van het gebruik, de dienstregelingen en de regelingen der loonen en dienstitijden van het bedienend personeel, art. 2 der wet van 1904.

Art. 14 bepaalt dat het aan een ieder geoorloofd is van telegrafen en telefonen gebruik te maken, tenzij voor het overbrengen van telegrammen of het voeren van gesprekken in strijd met de veiligheid van den Staat, de openbare orde of de goede zeden. Er bestaat dus voor den ondernemer eene verplichting tot het sluiten van de vereischte overeenkomsten.

De Staat en de concessionaris zijn niet aansprakelijk voor schade, ontstaan door den dienst van telegrafen en telefonen, behalve in de gevallen, bedoeld bij de artikelen 374 en 375 W. v. Sr.; art. 17.

Als regel worden de seinkosten van den afzender geheven; deze is verplicht tot betaling van de kosten, welke de geadresseerde verschuldigd is, maar niet vergoedt, of die van hem niet kunnen worden ingevorderd, omdat hij niet te vinden is, artt. 18 en 20 Regl. v. d. dienst.

Het ontvangen telegram is eene schriftelijke mededeeling, door de telegraafonderneming aan den ontvanger, van een bericht des afzenders. Het heeft niet de bewijskracht van een door den afzender onderteekend authentiek of onderhandsch geschrift. Het bewijst alleen wat als een bericht des afzenders door de telegraafonderneming is medegedeeld. De ontvanger moet bij ontkenenis door den afzender bewijzen, dat door dezen of op diens last het bericht, in het telegram vervat, ter overseining is aangeboden. Verkeerde overseining staat gelijk met verkeerd overbrengen van een boodschap. WILLEUMIER, bl. 110 vlg. Erkent de afzender den inhoud van het ontvangen telegram als van hem afkomstig, dan is eene schriftelijke wilsverklaring aanwezig. Verg. art. 12 al. 2 Zw. ObIR., § 127 DBW. en artt. 45 en 47 Ital. Hwb.

De afzender is bevoegd de verklaring der echtheid van zijne handteekening in het telegram op te nemen, art. 14 al. 3 Regl. v. d. dienst.

Rb. Tiel 7 Mei 1909, W. n°. 8886: als de ontvanger van het telegram om telegrafisch bericht heeft gevraagd, is verkeerde overseining te beschouwen als het verkeerd overbrengen van een bericht door een bode van den ontvanger.

Zie, behalve de hierboven aangehaalde werken: LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 3, 4de dr., n°. 23. — NIETSCHMANN, zum Problem einer Telegrammversicherung, in Zft. f. d. ges. Vers.-Wft., dl. 10.

Artt. 1202 al. 2 B. W., 82 en 83 K. bepalen voor de daarin genoemde gevallen, dat bericht per telegraaf geldt voor behoorlijke kennisgeving.

Het telegrafisch verkeer met het buitenland is geregeld bij de Internationale Telegraafovereenkomst van St. Petersburg van 22 Juli 1875 (K. B. van 1 Juni 1876, S. n°. 112) en bij bijzondere overeenkomsten met enkele Staten; het radiotelegrafisch verkeer bij de Internationale Radio-telegraafovereenkomst met daarbij behoorende aanvullingsverbintenis en slot-protokol, 3 November 1906 te Berlijn gesloten (K. B. van 31 Mrt. 1908, S. n°. 97).

De telefoon.

J. E. JACOBSON, de telefonie van privaatrechtelijk standpunt bezien, Prft. 1893. — H. BRUNARD, de la téléphonie, 1884. — G. VIDAL, le téléphone au point de vue juridique, 1886. — MELLI, das Telephonrecht, 1885. — SCHOTT, in ENDEMANN'S Handbuch, dl. 3, § 375. — JOERGES, zum Recht des Fernsprechverkehrs, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 56, bl. 44. — NORSIA, il telefono e la legge, 1883.

De wet van 11 Jan. 1904, S. n°. 7, regelt zoowel de telefoon als de telegraaf. Op de telefoon is het hierboven, bl. 410 vlg., gezegde van toepassing.

De vroeger betwiste vraag, of telefoondraden over eens anders grond mogen worden gespannen, is opgelost door art. 7 der wet van 1904.

Art. 7. „Onverminderd het bepaalde bij artikel 4 is een ieder verplicht den aanleg en de instandhouding van draden ten behoeve

van telegrafen en telefonen boven openbare en andere gronden, gebouwen en wateren, mits zonder aanhechting of aanraking en behoudens recht op schadevergoeding, te gedoogen”.

De Rijkstelefoondienst is geregeld bij K. B. van 9 Juni 1904, §. n°. 117, gew. bij K. B. van 28 Aug. 1905, S. n°. 257.

De overeenkomst, gesloten door middel van de telefoon, moet geacht worden tot stand te komen tusschen aanwezigen, ter plaatse waar degene die te dien einde is opgeroepen, zich bevindt.

§ 147 al. 1 DBW. — LYON-CAEN en RENAULT, t. a. p., nos. 19bis, 28. — JACOBSON, bl. 173 v.

De fonograaf.

J. WOLTERBEEK MULLER, de phonograaf in het rechtsleven, Prft. 1895. — J. VALÉRY, in Ann. de dr. comm. 1890, II, bl. 95.

Het fonogram is eene opteekening van hetgeen iemand spreekt en staat als zoodanig gelijk met een door den spreker niet eigenhandig geschreven en niet onderteekend onderhandsch geschrift.

De telefonograaf kan worden gebruikt om telefonische gesprekken weer te geven.

§ 54. BRONNEN EN LITERATUUR VAN HET ZEERECHT.

Het zeerecht. — Cosmopolitisch karakter.

Bronnen.

Uitvoerige opgaven bij DE WAL, dl. 2, Inl.; bij WAGNER, Handbuch des Seerechts, §§ 5—12, met vermelding der verschillende uitgaven en van de literatuur, en bij DESJARDINS, Introduction historique à l'étude du droit commercial maritime, 1890.

Grieksch recht, o.a. bij DEMOSTHENES, rede tegen Lakritos, II, 925.

Romeinsch recht: Dig. 4, 9 (nautae, caupones, stabularii ut recepta restituant); 47,5 (furti adversus nautas, caupones, stabularios); 47,9 (de incendio, ruina, naufragio); 14,1 (de exercitoria actione); 14,2 (de lege Rhodia de jactu); 22,2 (de nautico faenore); Cod. 4,25 (de exercitoria et institoria actione); 4,33 (de nautico faenore); 11,6 (de naufragiis). Nov. 106 en 110. — PARDESSUS, collection, dl. 1, bl. 85 v. — C. P. BURGER JR., de beperkte aansprakelijkheid van den schuldenaar i. h. hedend, e. i. h. oude zeerecht, Prft. 1889, §§ 33—47.

Basilica, Bk. 53 (einde 9de eeuw), uitgegeven door ZACHARIË v. LINGENTHAL in Monatsb. kgl. preuss. Akad. d. Wiss., 1881. Verg. ook PARDESSUS, dl. 1, bl. 179 v.

Het *Pseudo-rhodische* recht uit de 8ste eeuw (zg. *ρομοσ Ποδιωρ ναυτιος*), bij PARDESSUS, dl. 1, bl. 231 v., en bij ZACHARIË v. L., *Jus Graeco-Romanum*, dl. 4, bl. 162 v. — W. ASHBURNER, *Νόμοσ Ποδιωρ ναυτιος*. The Rhodian Sea-Law, 1909. — Zie ook ZACHARIË v. L., *Geschichte des griechisch-röm. Rechts*, 2de dr., 1877, bl. 292 vlg.; — BURGER, a. w., hfdk. III.

Middeleeuwsche bronnen.

1°. *Ordinamenta et consuetudo maris*, edita per consules civitatis *Trani* van 1063?; volgens SCHAUBE, das Konsulat des Meeres in Pisa, bl. 277 v., en Neue Aufschlüsse über die Anfänge des Consulats des Meeres, in Dt. Zft. für Geschichtswft., 1893, bl. 223 v., van 1453. Oudste Hs. uit het begin der 16de eeuw. ALIANELLI, delle antiche consuetudini e leggi marittime delle provincie Napolitane, 1871, bl. 53 v. — SCHUPFER, *Trani ed Amalfi*, in Rivista ital. di scienze giur., 13,2.

2°. De *Tabula Amalphytana*. Latijnsch-Italiaansch handschrift (21 en 45 artikelen); het latijnsche deel van vóór 1131? (SCHUPFER, t. a. p.), volgens SCHAUBE, das Konsulat des Meeres in Pisa, bl. 276, afkomstig uit de 15de eeuw.

3°. De *Assisen van Jeruzalem*. Livre des Assises de la Cour des Bourgeois, verzameld tusschen 1173 en 1180. BEUGNOT, recueil des historiens des croisades, lois, dl. 2, 1843. — H. L. ZELLER, Samml. älterer Seerechtsquellen. H. 4. Die Assisen von Jerusalem, 1910.

4°. Het *zeerecht van Pisa*. Het constitutum (legis et) usus, oudste redactie van 1233 met bepalingen uit de tweede helft van de 12de eeuw; de breve curiae (ordinis) maris van 1297. Fr. BONAINI, statuti inediti della città di Pisa, 3 dl. 1859—1870. — A. SCHAUBE, zur Entstehungsgeschichte des pisani-schen Constitutum usus, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 46, bl. 1 v.

5°. Het *Consulaat der zee* (eerst: costumes de la mar; daarna: libro del consolat del mar; Consolato del mare), een rechtsboek waarschijnlijk omstreeks 1370 te Barcelona uit oudere bronnen samengesteld. Oudste Hs. (Parijs) uit het einde der 14de eeuw; oudste Katalaansche druk 1494, eerste Italiaansche uitgave 1519. Vertaling in het Nederlandsch van WESTERVEEN, 1704. R. WAGNER, zur Entstehungsgeschichte des Consulats der See, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 29, bl. 413. — A. SCHAUBE, neue Beiträge zur Geschichte des Consulats des Meeres, in het Programm v. h. gymnasium te Brieg, 1891. — Beteekenis en geldingsgebied van het Consulaat.

6°. Statuten of keuren van Venetië, Ancona, Genua, Arles, Marseille, Valencia, Tortosa en Barcelona, uit de 13de, 14de en 15de eeuw. — PREDELLI en SACERDOTI, gli statuti marittimi veneziani fino al 1255, 1903.

7°. De *Roles d'Oléron* (Rolles des jugemens d'Oléron),* eene verzameling van beslissingen in zeezaken, waarschijnlijk reeds in de 12de eeuw aan de Westkust van Frankrijk in gebruik. Oorspronkelijk (gascognische tekst) 24 beslissingen; later (normandisch-bretonsche tekst) tot 47 beslissingen. Beteekenis en invloed dezer verzameling. Vlaamsche vertaling onder den naam van de Vonnissen van Damme of de zeerechten van West-Kapelle. — H. L. ZELLER, a. w., H. 1/3, 5. Das Seerecht von Oléron. — J. G. BIBEN, bijdrage tot de geschiedenis van het oud-Nederlandsche zeeregt, in Bijdr. t. R. en W. 1828, bl. 232 v. — C. A. DEN TEX, critische bewerking van den tekst der Vlaamsche zeeregten, in Bijdr. v. R. en W. 1830, bl. 33 v. — TH. KIESSELBACH, der Ursprung der Rôles d'Oléron en des Seerechts von Damme, in Hans. Geschichtsblättern 1906, afl. 1, bl. 45. — P. DE LAUNAY, Rôles d'Oléron, 1900.

8°. De zeerechtsbepalingen in de stadboeken van *Kampen*, 14de eeuw, de oudste Nederlandsche bron van zeerecht. Uitgave NANNINGA UTERDIJK, in de Overijsselsche Stad-, Dijk- en Markerechten, 1875.

9°. De *Amsterdamsche Ordonnantie*, eene verzameling van ongeveer 30 bepalingen van zeerecht, — volgens R. WAGNER, zur Geschichte der Quellen des Wisbuy'schen Seerechts, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 27, bl. 393, in 1407 te Amsterdam door belanghebbenden opgesteld, — waarschijnlijk reeds vóór 1400 in Noord-Nederlandsche zeehavens (Amsterdam, Stavoren) in gebruik gekomen. Een der oudste handschriften in het Privilegieboek van Amsterdam (1412). J. G. BIBEN, t. a. p., bl. 469 v. — C. A. DEN TEX, over handschriften van Oud-Nederl. Zeeregt, en Kritische bewerking van den tekst der Amsterdamsche Ordonnantie, in Bijdr. t. R. en W. 1828, bl. 510 v.; 1830, bl. 170 v. — A. TELTING, die alt-niederländischen Seerechte, 1907.

De Amsterd. Ordonnantie en de 24 Vonnissen van Damme bekend onder den naam van het *Waterrecht* (Waterrecht te Amsterdam ende in Vlaenderen). Later werden aan het Waterrecht bepalingen van Lubecksch recht toegevoegd en werd alles bij elkander in 1505 te Kopenhagen uitgegeven onder den naam: *Gotlandsch Waterrecht* gemaakt te Wisbuy (Wisbuysch zeerecht). C. J. SCHLYTER, corpus juris Visbyensis urbici et maritimi (Samling af Sveriges gamla Lagar, dl. 8), 1853. — HOLTIUS, over Wisbuy en het Wisbuysche zeeregt, in Geschied- en regtskundige verhandelingen, 1853. — C. P. BURGER JR., oude

Hollandsche zeevaart-uitgaven, in Tijdschr. v. boek- en bibliotheekwezen, 1909.

10°. Hamburgsch en Lubecksch zeerecht. Het Hamburgsche scheepsrecht uit de 13de eeuw. J. M. LAPPENBERG, die ältesten Stadt-, Schiffs- und Landrechte Hamburgs, 1845. — Daarnevens bepalingen der Hansa-recessen uit de 14de en 15de eeuw.

Nieuwere bronnen.

Frankrijk. — De *Guidon de la Mer*, een rechtsboek tegen het einde der 16de eeuw in Nd. Frankrijk samengesteld (voornamelijk zeeverzekeringsrecht). De Ordonnance de la Marine van 1681.

Spanje. — Verschillende verordeningen van de „Casas de contratacion” (Kamers, tevens rechtbanken, van Koophandel) van Sevilla, Burgos, Bilbao en St. Sebastiaan. Herzienne Ordonnanties van Bilbao van 1737. E. G. DE QUEVEDO Y CONCELLON, Ordenanzas del Consulado de Burgos de 1538, 1905.

Nederland. — Ordonnanties op 't faict (van) der Zeevaert van 29 Jan. 1549, 19 Juli 1551 en 31 Oct. 1563. De keuren van Amsterdam, Rotterdam (vooral de Ordonnantie op het stuk van Assurantie ende van Avariën mitsgaders van Zeezaken van 9 Oct. 1721) en Dordrecht. De Costumen van Antwerpen. Het Friesche Landrecht (Statuten, Ordonnantien en Costumen van Friesland) van 1602 en 1723. P. v. d. HOEVEN, bijdrage tot de geschiedenis van het Nederlandsche Zeerecht, in Ned. Jaarb. v. R. en W. 1840, bl. 553 v.

Duitschland. — De Hansa-recessen van 1591 en 23 Mei 1614. Seerecht für das Königreich Preussen van 11 Dec. 1727. Algemeen Landrecht voor Pruisen van 5 Febr. 1794, dl. 2, tit. 8.

Denemarken. — Zeerecht van 1561, in 1683 vervangen door boek 4 van de Danske Lov.

Zweden. Zeerecht van 1667, gewijzigd in 1748 en 1750.

Hedendaagsch recht.

Engeland. — Merchant Shipping Act van 1894, sedert herhaaldelijk gewijzigd, het laatst in 1907; Bills of Lading Act van 1855.

Vereenigde Staten van Amerika. — Revised Statutes van 1873, titel 48—56, sect. 4131—4691.

Frankrijk. — Het 2de boek van den Code de commerce, gewijzigd bij de wetten van 14 Juni 1841 (over het abandon), 10 Juli 1885 (over de hypothèque maritime, ter vervanging v. d. wet van 10 Dec. 1874), 12 Aug. 1885 (tot wijziging van verschillende artikelen), 24 Mrt. 1891 (artt. 435 en 436), 14 Dec. 1897 (artt. 407 en 433). Wet van 17/20 April 1907 over de

veiligheid van de zeevaart en de regeling van den arbeid aan boord van koopvaardij-schepen.

België. — Wet van 21 Aug. 1879, gew. bij de Wet van 10 Febr. 1908. Nieuwe tekst van 4 Sept. 1908.

Duitschland. — Het 5de boek v. h. ADHgb. van 1860; artt. 432—438, gewijzigd door de wet op de nationaliteit der zeeschepen van 25 Oct. 1867; tit. IV en art. 453 vervangen door de Seemannsordnung van 27 Dec. 1872. Het 4de boek van het Hwb. van 1897, gew. bij de wetten van 2 Juni 1902, 12 Mei 1904 en 30 Mei 1908. Wet op de nationaliteit der zeeschepen van 22 Juni 1899. Zeemanswet van 2 Juni 1902, gewijzigd 23 Mrt. 1903 en 12 Mei 1904. Wetten op de binnenvaart van 15 Juni 1895, gew. door art. 12 van de wet tot invoering van het Hwb. van 10 Mei 1897 (nieuwe tekst van 20 Mei 1898), en op de vlotvaart van 15 Juni 1895.

Skandinavische zeewet voor Denemarken (1 April 1892, met aanv. van 10 Dec. 1896), Zweden (12 Juni 1891, vervangende de zeewet van 23 Febr. 1864) en Noorwegen (20 Juli 1893, vervangende de zeewet van 24 Mrt. 1860).

Finland. — Zeewet van 9 Juni 1873.

Bronnenverzamelingen.

't Boek van de Zeerechten, 1594 en later herhaaldelijk (E. MOES en C. P. BURGER JR., de Amsterd. boekdrukkers en uitgevers in 'de 16de eeuw, dl. 3, bl. 299). — CÉFIRAC, Us et coutumes de la mer, 1647 en later. — J. A. ENGELBRECHT, corpus juris nautici, 1790. — A. DE CAPMANY Y DE MONPALAU, código de las Costumbres marítimas de Barcelona, etc., 1791. — J. M. PARDESSUS, collection de lois maritimes antérieures au XVIIIe siècle, 6 dl., 1828—1845. — TRAVERS TWISS, Monumenta juridica. The black book of the admiralty, 4 dl., 1871—1876. — M. TH. GOUDSMIT, Geschiedenis van het Nederlandsche zeerecht, dl. I, 1882. — Verg. WAGNER, Handb. des Seerechts, § 4.

Literatuur.

(DE WAL, dl. 2, Inl. Hfdk. 5; WAGNER, §§ 13—15.)

BENV. STRACCHA, de nautis, navibus et navigatione, 1553 en later. — J. LOCCENIUS († 1677), de jure maritimo et navali, 1651. — FR. STYPMANN († 1650), de jure maritimo et nautico, 1652. — R. KURICKE, jus maritimum hanseaticum, 1667. — C. TARGA, ponderazioni sopra le contrattazioni marittime, 1692. — H. LANGENBECK, Anmerkungen über das Hamburgische Schiff- und Seerecht, 1727. — H. WEDDERKOP, introductio in jus nauticum, 1757. — R. J. VALIN († 1765), nouveau commentaire sur l'ordonnance de la marine 1681, 2 dl., 1766; uitg. door

BÉCANE, 1829. — B. M. EMÉRIGON († 1784), traité des assurances et des contrats à la grosse, 2 dl., 1783; uitg. door BOULAY-PATY, 1827. — DOM. ALB. AZUNI (1749—1827), Sistema universale dei principii del diritto marittimo dell' Europa, 2 dl., 1795.

Nederland. — QUINTYN WEYTSSEN († 1565), tractact van Avaryen, geschreven tusschen 1554 en 1565, uitgegeven 1617. — P. PECKIUS († 1589), in titulos Dig. et Cod. ad rem nauticam pertinentes commentarii, 1556, uitg. met aantekeningen van VINNIUS, 1647. — TACO V. GLINS, Aenmerkingen ende Bedenkingen over de zeerechten uyt het placeaet van Koninck Philips, 1665. — ADR. VERWER, Nederlants Seerechten, Avaryen en Bodemeryen, 1711. — BARELS, advysen over den koophandel en zeevaert, 2 dl., 1780.

Nieuwere literatuur.

Engeland. — CH. ABBOT (Lord TENTERDEN) † 1832, a treatise of the law relating to merchant ships and seamen, 1802, 14de dr. door J. P. en B. ASPINALL en H. S. MOORE, 1901. — MACLACHLAN, on the law of merchant shipping, 4de dr. 1892. — LEE, the laws of british shipping, 12de dr. door J. A. HAMILTON, 1903. — A. SAUNDERS, maritime law, 1901. — PRITCHARD, Digest of Admiralty and Maritime Law, 3de dr., 2 dl., 1887. — R. G. MARSDEN, a complete digest of cases relating to shipping, admiralty and insurance law down to the end of 1897, 1899. — Uitgaven van de Merchant Shipping Acts met noten van TEMPERLEY, 2de dr. 1907, en J. D. WHITE, 4de dr. 1908.

Frankrijk. — P. S. BOULAY PATY († 1830), cours de droit commercial maritime, 4 dl., 1821—23, 2de dr. 1834. — ED. DUFOUR, droit maritime, titres 1 et 2 livre II C. d. e., 2 dl., 1859. — CRESP en LAURIN, cours de droit maritime, 4 dl., 1876 vlg. — A. DESJARDINS, traité de droit commercial maritime, 9 dl., 1878—1890. — L. DE VALROGER, droit maritime, commentaire du livre II C. d. e., 5 dl., 1882—1886. — A. DE COURCY, questions de droit maritime, 4 dl., 1877—1887. — D. DANJON, éléments de droit maritime commercial, 1893.

Duitschland. — MENO PÖHLS, Darstellung des Seerechts nach gemeinem u. hamburgischem Rechte, 3 dl., 1830—1833. — C. V. KALTENBORN, Grundsätze des praktischen europ. Seerechts, 2 dl., 1851. — W. LEWIS, das deutsche Seerecht, 2de dr. 1883/8; nieuwe bewerking door E. BOYENS, 2 dl., 1897, 1901. — ENDEMANN, Handb. des dt. Handels-, See- u. Wechselrechts, dl. 4, 1883. — R. WAGNER, Handbuch des Seerechts, dl. 1, 1884, dl. 2 door M. PAPPENHEIM, 1906. — V. EHRENBERG, beschränkte Haftung des Schuldners nach See- und Handels-

recht, 1880. — A. SIEVEKING, das deutsche Seerecht, 1907. — E. BRODMANN, die Seegesetzgebung des dt. Reiches. Kommentar, 2de dr. 1905. — G. SCHAPS, das deutsche Seerecht. Kommentar, 1906.

België. — V. JACOBS, le droit maritime belge. Commentaire. 1889/91.

Italië. — E. VIDARI, il diritto marittimo italiano, 2 dl., 1891. — U. PIPIA, trattato di diritto marittimo, 2 dl., 1901.

Vereenigde Staten van Amerika. — E. P. WHEELER, the modern law of carriers, 1890. — T. PARSONS, a treatise on maritime law, 2 dl., 1859.

Voorts de algemeene werken, vermeld in §§ 2 en 3.

L. HENNEBICQ, principes de droit maritime comparé, 1e partie: le navire, 1904; 2e partie: l'armement, 1910. — F. C. AUTRAN, revue internationale de droit maritime, sedert 1885. — R. DE RYCKERE e.a., le droit maritime. Revue mens., sedert 1910.

§ 55. ZEESCHEPEN.

Ontw. Wetb. v. Kph. van 1809, artt. 226—232; Code de comm., artt. 190—196; Wetb. v. Kph., artt. 309—319, 748—750.

M. H. s'JACOB, over schepen en derzelver regtsgevolg, in Ned. Jaarb. v. Rgl. en Wetg. 1850, bl. 267 vlg., 517 vlg. — A. W. SCHIPPERS JR., bijdragen tot het privaatrecht der zeevisscherij. Prft. 1900.

Opschrift van het 2de Boek Wetb. v. Kooph.: „van de regten en verplichtingen uit scheepvaart voortspuitende”.

Zeeschip in den zin der wet: „een schip dat de buitenwateren bevaart”, „dat gebruikt wordt tot de vaart op zee, de binnenlandsche zeeën en de wadden daaronder niet begrepen”, zie artt. 748 en 749 K.; visschers-, loods-, reddings-, sleep- en pleziervaartuigen zijn niet uitgesloten.

Sleepbooten: Rb. Middelburg 7 Maart 1883, W. n°. 4893 (scheepsverklaring). — Visschersvaartuigen: zie hierover DE PINTO (zeevisschersvaartuigen zijn niet zeeschepen) en KAPPELJNE v. D. COPPELLO (zeevisschersvaartuigen zijn wel zeeschepen) in W. n°s. 2126, 2130 en 2134; — SCHIPPERS, a. w., bl. 2—30, betoogt op historische gronden, dat zeevisschersvaartuigen zeeschepen zijn. — Rb. Middelburg 5 Febr. 1879, W. n°. 4368 (vischsloepen zijn zeeschepen); — anders: Rb. Rotterdam 9 Apr. 1879, W. n°. 4380.

De wet kent stoomschepen niet en past niet voor het tegenwoordige scheepvaartbedrijf.

Welke veranderingen in ons zeerecht zijn noodzakelijk of wenschelijk geworden ten gevolge van de toenemende stoomvaart? Praeadvies van E. N. RAHUSEN in Hand. Ned. Juristen-Ver. 1879, dl. 1.

Met zeeschepen worden gelijkgesteld „schepen en vaartuigen, welke de rivieren en binnenwateren bevaren, en tevens van buiten 's lands komen of naar buiten 's lands bestemd zijn”, art. 748 K. Zij zijn aan het zeerecht onderworpen „in het algemeen en naar de omstandigheden”, d. w. z. tenzij de toepassing niet mogelijk of niet verstandig zou zijn, ter beoordeeling van den rechter.

M. C. L. LORSY, beschouwingen over de binnenvaart, Prft. bl. 21 v. — Kgt. Groningen 17 Mrt. 1898, P. v. J. 1898 n°. 53. — H. R. 28 Febr. 1845, W. n°. 601 (aan den rechter is overgelaten in ieder geval te beoordeelen of het zeerecht behoort te worden toegepast). — Zie voorts Hof Zeeland 15 Dec. 1874, W. n°. 3872, en Rb. Nijmegen 29 Juni 1875, W. n°. 3873.

„Behoudens de reglementen en verordeningen op de vaart van zoodanige schepen en vaartuigen wettiglijk vastgesteld.” Bedoeld zijn voor den Rijn: de herziene akte omtrent de Rijnvaart v. 17 Oct. 1868, gesloten tusschen de Rijnsoeverstaten (Wet v. 4 April 1869, S. n°. 37, en K. B. v. 3 Mei 1869, S. n°. 75), met de daarbij behoorende additioneele verklaring van 18 Sept. 1895 (wet v. 30 Dec. 1896, S. n°. 243) en de wijzigingsovereenkomst van 4 Juni 1898 (wet v. 8 Apr. 1899, S. n°. 93; K. B. v. 13 Dec. 1899, S. n°. 277), benevens het reglement van politie voor de scheepvaart en de vlotvaart op den Rijn, met inbegrip van de Waal en de Lek, K. B. v. 7 Apr. 1905, S. n°. 126, gew. en aangev. K. B. v. 22 Oct. 1906, S. n°. 266, en 21 Apr. 1910, S. n°. 119; — voor de Merwede, de Noord en de Nieuwe Maas: regl. v. politie v. d. scheepvaart e. d. vlotvaart, K. B. v. 28 Sept. 1905, S. n°. 277, gew. K. B. v. 11 Juni 1907 S. n°. 145, 23 Oct. 1907 S. n°. 276, 2 Mrt. 1909 S. n°. 62; — voor de Maas: art. 9 van het vredetractaat met België v. 19 Apr. 1839 (K. B. v. 22 Juni 1839, S. n°. 26), Hfdk. 2, afd. 4 v. h. tractaat v. 5 Nov. 1842 (Wet v. 4 Febr. 1843, S. n°. 3) en het internationaal politie- en scheepvaartreglement v. 20 Mei 1843 (K. B. v. 9 Sept. 1843, S. n°. 45), gew. bij overeenkomst van 31 Oct. 1885 (K. B. v. 12 Febr. 1886, S. n°. 36); — voor de

Schelde: art. 9 van het voormelde vredestractaat, Hfdk. 2, afd. 1 van het aangehaalde tractaat v. 1842 en het reglement betrekkelijk de scheepvaart op de Schelde van 20 Mei 1843 (K. B. v. 9 Sept. 1843, S. n°. 45); — voorts het Algemeen reglement van politie voor rivieren, kanalen, havens, sluizen, bruggen, en daartoe behorende werken, onder beheer van het Rijk, K. B. van 13 Aug. 1891, S. n°. 158, sedert herhaaldelijk gewijzigd, het laatst bij K. B. van 25 Nov. 1909, S. n°. 372; benevens tal van bijzondere reglementen.

H. DE RANITZ, de Rijnvaartacte. Prft. 1889.

Op schepen en vaartuigen, welke bij uitsluiting gebruikt worden voor de binnenlandschè vaart (art. 749), zijn de artt. 750—763 van toepassing.

Verleent aan het schip elke reis een tijdelijk karakter of de doorgaande bestemming een doorgaand karakter of is één reis naar het buitenland beslissend?

VOORDEIN, Wetb. v. Kooph., dl. 3, art. 748, aant. III en IV; art. 749, aant. I en II. — Kist, dl. 5, bl. 443: één reis naar buiten 's lands stelt het schip gelijk met een zeeschip. — Anders ASSER e. a., op art. 748: de reis welke wordt afgelegd, beslist.

Wat het bevrachtingscontract, het vervoer, betreft (bijv. de bepalingen omtrent lading en lossing) is elke reis beslissend: zie Rb. Amsterdam 11 Mrt. 1890, W. n°. 5848 (art. 94 al. 1, niet art. 487, is van toepassing, als een schip, bestemd voor de binnen- en buitenlandse vaart, een binnenlandse reis maakt); — evenzoo Rb. Nijmegen 29 Juni 1875, b. a. (ligdagen); — zie voorts Rb. Amsterdam 30 Oct. 1891, P. v. J. 1892 n°. 32 (bewijskracht der scheepsverklaring in een aanvaringszaak); — anders Rb. Arnhem 23 Juni 1873, W. n°. 3663, en 26 Apr. 1875, W. n°. 3847 (ligdagen: een schip nu en dan buiten 's lands varende moet steeds worden beschouwd als een zeeschip), cass. verw. H. R. 2 Juni 1876, W. n°. 3996; — Kgt. 1 Amsterdam 11 Mrt. 1892, W. n°. 6177, en Rb. Breda 8 Juni 1897, W. n°. 7077 (ligdagen).

De laad- en lostijden zijn voor alle schepen welke de rivieren en binnenwateren bevaren, zoowel de in art. 748 als de in art. 749 genoemde, op dezelfde wijze geregeld bij de wet van 2 Mei 1897, S. n°. 140, tot wijziging der artt. 748 en 755 K.

Wat bk. 2 tit. 1 W. v. K. betreft, beslist het feit dat het schip ook wel gebruikt wordt voor de vaart op het buitenland.

Andere wettelijke bepalingen geven andere omschrijvingen van zeeschip. Zie de wet op de zeebrieven, hieronder bl. 423, en het Reglement tot voorkoming van aanvaring op de openbare wateren in het Rijk van 18 Mei 1892, S. n°. 102, art. 1: zeeschip is een vaartuig bestemd om de zee te bevaren.

Op een vlot kan het recht betreffende schepen slechts in het algemeen en naar omstandigheden worden toegepast.

Hof Arnhem 29 Dec. 1909, W. n°. 9055: een vlot moet worden beschouwd als een vaartuig in den zin van art. 748 K., al vinden niet alle bepalingen van het Wetb. v. Kph. toepassing. — Anders Lotsv, bl. 14 v.: een vlot is geen schip.

De grootte van het schip is van invloed 1°. bij de executie van *alle* schepen, artt. 566 en 573 Rv.: schepen grooter dan 10 lasten en schepen van 10 lasten of minder; 2°. bij de levering van schepen, bestemd voor de *binnenlandsche vaart*: levering door inschrijving alleen bij schepen van 10 lasten of meer, art. 750 1°. K.; 3°. bij art. 27 van de wet, houdende bepalingen omtrent de huishouding en tucht op de *koopvaardij*-schepen v. 7 Mei 1856, S. n°. 32: op schepen kleiner dan 100 lasten *in de kleine vaart* behoeft een strafregister niet gehouden te worden; 4°. bij de toepassing van de Schipperswet (S. 1907, n°. 244), voor de onderscheiding tusschen *grote vaart*: de vaart met koopvaardij-schepen van meer dan 200 ton (2.83 M³.) bruto-inhoud, en *kleine vaart*: de vaart met koopvaardij-schepen van 200 ton (2.83 M³.) bruto-inhoud en daar beneden (koopvaardij-schepen in den zin der Schipperswet zijn de zeeschepen in den zin der wet op de zeebrieven); 5°. bij de toepassing v. d. algemeenen maatregel van bestuur tot uitv. v. d. artt. 5, 9 en 17 van de Schepenwet (K. B. v. 22 Sept. 1909, S. n°. 315), voor de onderscheiding tusschen *grote vaart*: de vaart met schepen van meer dan 200 ton (2.83 M³.) bruto-inhoud, en *kleine vaart*: de vaart met schepen van 200 ton (2.83 M³.) bruto-inhoud en daar beneden.

Het casco en de kiel = het schip zonder het toebehooren, artt. 574 en 593 K. Cascoverzekering. Het scheepstoebehooren (tuig, takelaadje, staand en loopend want, ankers, zeilen, boo-

ten, enz.), art. 313 4° en 6° K.; in art. 593 genaamd „het tuig en de takelaadje”, in art. 574 „de takelaadje en het verdere scheepstuig”. De verschillende deelen van het toebehooren zijn zaken op zich zelf, art. 4 6° K., doch kunnen één geheel vormen: toebehooren als verzamelbegrip, artt. 574 en 593. Het *schip* zonder meer omvat het toebehooren, artt. 575 en 593 laatste lid. Scheepsschulden rusten op het schip en het toebehooren. De executie van een schip omvat het toebehooren, art. 565 voorlaatste lid Rv.

Het schip heeft eene nationaliteit, een naam en eene woonplaats (Heimatshafen, port d'attache).

Nationaliteit.

T. G. H. REITSMA, de nationaliteit v. koopvaardij-schepen, Prft. 1868. — A. TAK VAN POORTVLIET, het recht van koopvaardij-schepen tot het voeren der Nederlandsche vlag, Prft. 1896. — W. A. VAN ZIJST, de nationaliteit van schepen uit een internationaalrechtelijk oogpunt, Prft. 1897.

Wet van 28 Mei 1869, S. n°. 96, betrekkelijk de afgifte van zeebrieven en vergunningen tot het voeren der Nederlandsche vlag, gew. bij de Invoeringswet tot het Strafwetboek van 15 April 1886, S. n°. 64.

Regel: om de Nederlandsche vlag te mogen voeren moet een zeeschip voorzien zijn van een zeebrief. Zeeschepen in den zin der wet zijn: alle schepen die buiten de tonnen in zee varen, uitgenomen oorlogsschepen, vaartuigen van erkende zeilverenigingen, vaartuigen in rijksdienst, reddings- en visschersvaartuigen, en binnenschepen die bij uitzondering buiten de tonnen varen, art. 1. Schepen, op voet van oorlog uitgerust, kunnen geen zeebrief krijgen, art. 2 1. 1.

Voorwaarden voor het verleen van den zeebrief, art. 2: voor meer dan de helft moet het schip aan ingezetenen van Nederland toebehooren of aan vennootschappen onder eene firma of bij wijze van geldschieting, gevestigd in Nederland, mits ten minste de helft der vennoten of der complementaire vennoten ingezetenen van Nederland zij, of aan naamloze vennootschappen of rechtspersoonlijkheid bezittende ver-

eenigingen, beide opgericht of gevestigd in Nederland, mits ten minste de helft der bestuurders ingezetenen van Nederland zij. Wie ingezetenen zijn bepaalt art. 2 al. 3, gehandhaafd door art. 16 der wet van 12 Dec. 1892, S. n°. 268, op het Nederlandschap en het ingezetenschap.

Inhoud van den zeebrief, art. 3 (o. a. naam, inhoud en soort van het schip). Hij wordt uitgereikt door den Minister v. Landbouw, Nijverheid en Handel (K. B. van 17 Febr. 1906, S. n°. 35) op eene schriftelijke, met eed bevestigde verklaring (zie voor het formulier K. B. van 21 Sept. 1869, S. n°. 153, gew. bij K. B. v. 13 Dec. 1875, S. n°. 242), dat het schip voldoet aan de voorwaarden in art. 2 gesteld, art. 4. Beëdiging der verklaring voor den kantonrechter, art. 5; behalve de verklaring moeten aan den kantonrechter worden overgelegd de meetbrief, het bewijs van in- of overschrijving in de registers, de koop- of bijlbrief. Zie voorts voor stoomschepen de Ministerieele beschikking van 21 Dec. 1903, Luttenberg, Chron. Verz. 1903, bl. 353.

Beteekenis van bijlbrief: 1°. (hier bedoeld) de verklaring van den scheepsbouwmeester, dat het schip op zijn werf is gebouwd, v. HALL, Bijdr. t. R. en W., dl. 5 (1830), bl. 97; 2°. de oorkonde over een geldopneming ten behoeve van den bouw van een huis of van een schip, of over een schuld wegens den bouw daarvan; zij geeft stilzwijgend onderzetting: DE GROOT, Inleydinge, bk. 2, dl. 48, § 13; verg. Wetb. v. Kph. van 1826 (1830), bk. II, art. 6, n°. 8 (thans art. 313 8°. K.), en M. II. 's JACOB, t. a. p., bl. 536 v. („de *hijl-* of *waterbrieven* waren de akten, waarbij de maker, of hij, die het geld geleend had om het schip te bouwen, een regt van speciaal hypotheek erlangde”); 3°. de koopbrief van een schip, waarin de verkooper zich voor den koopprijs het schip laat verpanden: v. D. KEESSEL, thes. select. n°. 550; BARELS, advysen, dl. I, adv. n°. 75. v. D. LINDEN, regtsg. pract. en koopm. hbk., bl. 478, § IV, noemt *bijlbrief* de oorkonde over de verpanding van het schip voor een bouw- of koopschuld.

Vervallen van den zeebrief, artt. 6 en 7 (o. a. door verloop van vier jaren). Verplichting om den vervallen zeebrief in te zenden, art. 8; uitreiking van een nieuwen brief als de eerste is vervallen door verloop van tijd of door naamsverandering

van het schip, art. 9. Voorloopige en buitengewone zeebrieven, artt. 10 en 11; tijdelijke vergunningen tot het voeren der Nederlandsche vlag, art. 12. De schipper moet den zeebrief ondertekenen en altijd aan boord hebben, art. 13 der wet en art. 357 2° K. Ieder zeeschip moet, Nederlandsche havens of zee-gaten in- of uitvarende, zijn bewijs van nationaliteit toonen, art. 14; de schipper van een Nederlandsch schip, eene vreemde haven binnenvallende, zijn zeebrief doen afteekenen door den Nederlandschen consulairen ambtenaar, art. 15. Artt. 17—21 deels vervangen, deels gewijzigd, deels afgeschaft door de artt. 409 en 207 Sr., artt. 10 n°. 24, 11 en 3d der Invoeringswet tot het Strafwetboek.

Naam.

De zeebrief vermeldt den naam van het schip, welke evenals die van de plaats, waar het tehuis behoort (de woonplaats), met duidelijke goed zichtbare letters op het achterschip moet worden aangebracht, art. 16. Bij naamsverandering vervalt de zeebrief, art. 6.

Woonplaats. Zie hieronder bl. 428.

Meting.

Wet van 3 Juni 1875, S. n°. 101, tot afschaffing van het vuur-, ton- en bakengeld, en nadere regeling der meting van zeeschepen. De eigenaars, reeders of schippers van zeeschepen, welke moeten voorzien zijn van een gewonen Nederlandschen zeebrief, zijn verplicht hun schip te doen meten door de daartoe aangestelde Nederlandsche ambtenaren, wanneer zulks wordt vereischt, art. 2. De eenheid is de kub. meter (scheepston). Bovendien vermeldt de meetbrief den inhoud in register-tonnen van 2.83 kub. meter. De meting geschiedt volgens het stelsel van MOORSOM, art. 3. De meetbrief moet worden overgelegd bij de aanvraag van een zeebrief, zie hierboven bl. 424, en aan boord aanwezig zijn, art. 8 der straks te noemen wet v. 1855, waarvan de strafbepaling is afgeschaft ingevolge art. 3d der Invoeringswet tot het Strafwetboek.

K. B. van 21 Aug. 1875, S. n°. 146, tot regeling van de meting

van zeeschepen, gew. bij K. B^{en} van 13 Dec. 1887, S. n°. 216, 18 Sept. 1899, S. n°. 208.

Verg. voorts artt. 5—8 der wet van 14 Juli 1855, S. n°. 105, tot afschaffing van het tonnégeld der zeeschepen en houdende bepalingen omtrent het meten derzelve. Artt. 2—4 dezer wet zijn ingetrokken bij de wet van 3 Juni 1875.

Zie over de meting van vreemde schepen: artt. 5 en 6 der wet van 1875.

De meting van binnenvaartuigen is internationaal geregeld bij overeenkomst van 4 Febr. 1898, te Brussel gesloten tusschen Nederland, België, Frankrijk en Duitschland: wet van 2 Jan. 1899, S. n°. 1; K. B. van 16 Febr. 1899, S. n°. 73. De eenheid van inhoudsmaat is de kub. meter, en ter uitdrukking van het laadvermogen de ton van 1000 kilogr. In verband met deze overeenkomst is de meting der binnenvaartuigen (d. w. z. van alle vaartuigen welke niet of slechts bij uitzondering buiten de tonnen in zee varen, art. 1) geregeld bij K. B. van 20 Juli 1899, S. n°. 164, gew. bij K. B. van 4 April 1910, S. n°. 94.

Het toezicht op schepen in het belang van de veiligheid is geregeld bij de wet van 1 Juli 1909, S. n°. 219, houdende bepalingen ter voorkoming van scheepsrampen, tot het instellen van een onderzoek omtrent voorgekomen scheepsrampen en omtrent maatregelen van tucht ten opzichte van schippers, stuurlieden en machinisten (Schepenwet).

De wet is van toepassing op zeeschepen in den zin van de wet van 1869 op de zeebrieven (zie hierboven bl. 423), waarvoor een zeebrief kan worden afgegeven, en op in Nederland thuis behoorende schepen voor de schelpvisscherij, zeevisschers- en pleiziervaartuigen, dokken of andere dergelijke drijvende voorwerpen, welke over zee worden gesleept.

Ieder schip moet voorzien zijn van een certificaat van deugdelijkheid, af te geven door het hoofd van de scheepvaartinspectie; ieder schip, met uitzondering van visschersvaartuigen, bovendien van een certificaat van uitwatering, af te geven door een daarvoor benoemde commissie, terwijl alle schepen

onderworpen zijn aan een voortdurend toezicht van de scheepvaart-inspectie.

De alg. maatregel van bestuur, tot uitvoering van de artt. 5, 9 en 17 der Schepenwet (K. B. van 22 Sept. 1909, S. n°. 315), regelt het onderzoek, dat aan de afgifte van het certificaat van deugdelijkheid moet voorafgaan, en omschrijft in bijzonderheden de eischen waaraan schepen, wat betreft uitrusting, belading en bemanning, moeten voldoen. Niet-voldoening aan deze eischen, gemis van een certificaat van deugdelijkheid en onvoldoende zeevaardigheid, niettegenstaande een certificaat van deugdelijkheid is afgegeven, kunnen leiden tot aanhouding van het schip door de scheepvaart-inspectie.

M. H. s'JACOB, over schepen en derzelve regtsgevolg volgens het Nederlandsche Handelsregt, in Ned. Jaarb. voor Rgl. en Wetg., dl. 12, bl. 267 v.

Schepen zijn roerende zaken: art. 566 B. W.; roerende goederen: art. 309 al. 1 K. Verg. voor de rechtsgevolgen: artt. 160 laatste lid, 205, 220, 221, 451, 529, 569, 570, 571, 1059 B. W.; 683 vlg. Rv.

Bijzondere regeling van de opdracht of levering en van de bevoorrechte schulden.

Levering van zeeschepen, van daarmede gelijkgestelde binnenschepen en van andere binnenschepen mits van 10 of meer lasten, alsmede van scheepsportiën, „kan niet anders geschieden” dan door overschrijving der akte in de daarvoor bestemde openbare registers, artt. 309, 748 en 750 1° K.

Volgens Rb. Alkmaar 8 Juli 1886, P. v. J. 1888 n°. 50, is voor levering van zeevisschersvaartuigen beneden 10 lasten overschrijving der akte niet noodig; — anders Hof Amsterdam 24 Febr. 1888, P. v. J., t. z. p.; W. n°. 5551.

K. B. van 21 Juni 1836, S. n°. 41, i. v. m. K. B. van 2 Mei 1877, S. n°. 96. De scheepsregisters (een dagregister, benevens registers voor overschrijving en inschrijving) worden gehouden

ten kantore van bewaring van de hypotheeken en het kadaster. Een hoofdkantoor van bewaring der scheepsbewijzen te 's Gravenhage, art. 2 K. B. Overschrijving van eene verklaring van eigendom, als het schip in Nederland is gebouwd, art. 7. Eerste teboekstelling op een kantoor ter keuze; dit kantoor is de woonplaats van het schip, art. 8 K. B. Dat het schip een Nederlandsch schip is, wordt voor de teboekstelling niet vereischt; ieder vreemd schip, waar ook thuis behoorende, kan in de Nederlandsche registers worden teboekgesteld. Inbranding in het schip door een beëdigden scheepsmeter van den naam van het kantoor, het nommer van het register van overschrijvingen en het jaartal. Zie voorts het Besluit zelf.

Overschrijving bij iedere levering; uitzondering: levering buitenslands van een aldaar zich bevindend, „aan ingezetenen van dit koninkrijk toebehoorend” schip aan een vreemdeling, art. 310 K., onverschillig waar de vervreemding heeft plaats gehad. Voor „aan ingezetenen van dit koninkrijk toebehoorende” leze men „in een Nederlandsch scheepsregister teboekgesteld”. Levering van een in een Nederlandsch scheepsregister teboekgesteld schip binnenslands of aan ingezetenen van Nederland moet derhalve steeds geschieden volgens de Nederlandsche wet, d. w. z. door overschrijving der akte in het register van het kantoor, waar het schip is teboekgesteld. Verg. art. 12 van het K. B. van 1836, regerende de aantekening van de levering buitenslands aan „buitenlanders” in het register van overschrijvingen van de woonplaats van het schip. Het artikel spreekt ten onrechte van verkoop buitenslands.

Behalve van verkoop (levering) buitenslands aan buitenlanders, moet aangifte worden gedaan en in het register aantekening geschieden van het feit, dat het schip is genomen, vergaan of vernield, art. 12 l. l.

Art. 2014 B. W. geldt niet voor schepen.

Behalve door de overschrijving van een akte, inhoudende een titel van eigendomsovergang, afkomstig van dengene die over den eigendom kan beschikken, wordt de eigendom van

schepen (zonder overschrijving) verkregen door erfopvolging, door verjaring en door abandonnement, art. 678 K., niet door afstand (abandon), art. 321 K.

Bij gerechtelijken verkoop is art. 584 Rv. i. v. m. art. 529 Rv. van toepassing, art. 311 K. Indien de eigenaar zich niet vóór de toewijzing verzet tegen den gerechtelijken verkoop van zijn schip door eisch te doen tot reklame, verliest hij zijn eigendom, art. 576 Rv. De koper bij executie wordt dus steeds eigenaar. Verg. art. 210 C. d. c.

Rb. Leeuwarden 3 Dec. 1896, W. n°. 6930: de koperbezitter van een niet te zijnen name overgeschreven schip kan dit reklameeren, als het ten laste van een derde in beslag wordt genomen.

Zeevisschersschepen en binnenschepen worden in den regel alleen te boek gesteld, als ze worden bezwaard. Zolang ze niet zijn teboekgesteld, heeft feitelijk de levering plaats als bij andere roerende zaken.

Gevolgen van het verzuim van overschrijving der akte van eigendomsoverdracht van een teboekgesteld schip; de overdracht is niet voltooid, werkt met name niet tegen derden.

Bevoorrechte schulden op schepen en scheepsaandeelen.

M. H. S'JACOB, over schepen enz., IV, V, VI, in Ned. Jaarb. voor Rgl. en Wetg., t. a. p., bl. 517 v. — A. CALKOEN, bevoorrechte schulden op schepen, Prft. 1880. — T. H. FOKKER, bijdrage tot de internationaal gelijkvormige regeling der scheepsvoorrechten, Prft. 1907.

A. Wettelijk voorrecht, artt. 317 en 313 K.

1°. De gerechtskosten, art. 317.

2°. De voorrechten van art. 313, naar volgorde der nummers. Vorderingen, onder hetzelfde nummer vermeld, staan in rang gelijk, indien zij in dezelfde haven gedurende hetzelfde verblijf zijn gemaakt; zijn zij gedeeltelijk in een latere haven of in dezelfde haven gedurende een later verblijf gemaakt, dan gaan de jongere vorderingen vóór de vroeger gemaakte, art. 314 K.

Art. 313 8° (= art. 750 2° g): Rb. Amsterdam 12 Jan. 1843, bev. Hof Nd. Holland 19 Oct. 1843, Rgl. Bijbl. 1843 bl. 549, 1844 bl. 17 (de bepaling ziet op de schuldvordering van den bouwmeester zelf, niet op de vorderingen van de leveranciers, die aan den bouwmeester materialen tot aanbouw hebben geleverd). — Rb. Amsterdam 16 Juni 1846, W. n°. 765 („schip” beteekent hier het geheele vaartuig in een toestand, geschikt om zee te bouwen, niet alleen het „scheepshol”; het voorrecht komt toe aan den scheepsbouwmeester en aan de leveranciers die, na de aflevering door den scheepsbouwmeester, tot de voltooiing van het schip hebben bijgedragen). — In tegengestelden zin Rb. Breda 20 Dec. 1904, W. n°. 8258 (het voorrecht komt niet toe aan leveranciers van scheepsbenodigdheden voor de eerste uitrusting; „schip” beteekent hier casco of scheepshol), en Rb. Groningen 15 Mei 1874, W. n°. 3763, tevens beslissende dat n°. 6 en 7 van art. 313 (= art. 750 2° f) alleen slaan op bevaren schepen, niet op de eerste uitrusting. — Zie voorts over „aانبouw van het schip”: Rb. Leeuwarden 12 Oct. 1899, W. n°. 7441.

Wettelijk voorrecht op binnenschepen, art. 750 2° en 3° K.

W. D. Bosch, over de bevoorregte schulden, welke volgens art. 750 W. v. K. op de aldaar bedoelde schepen en vaartuigen rusten, Prft. 1861.

Art. 750 2° f: Hof Amsterdam 16 Mrt. 1888, W. n°. 5556, en H. R. 7 Dec. 1888, W. n°. 5653.

Zie voorts artt. 391, 392, 451 en 581 K., waarvan de artt. 391 en 451 het voorrecht uitbreiden tot de vracht, op de reis verdiend.

B. Contractueel voorrecht, art. 315, gewijzigd bij art. 2 der wet van 8 Juli 1874, S. n°. 95:

1°. onbetaalde kooppenningen en 2 jaren rente (kustingbrieven, Ontw. W. v. K. v. 1822, bk. II, tit. 1, art. 9);

2°. pand- of verbandbrieven.

Onder „schip” in art. 315 2°. K. is te verstaan de kiel met al hetgeen noodig is om deze voor de vaart geschikt te maken, *niet* ook het vischtuig bij visschersschepen: Rb. den Haag 1 Oct. 1907, W. n°. 8622.

Hetzelfde geldt voor binnenschepen van 10 of meer lasten, art. 750 4°. K.

Inschrijving in het scheepsregister: artt. 9 en 10 van het K. B. van 21 Juni 1836 (twee borderellen). De contractueele voorrechten volgen in rang op de wettelijke voorrechten en hebben onderling rang naar den dag van inschrijving.

Het scheepsvoorrecht is een zakelijk zekerheidsrecht; het volgt het schip ook in handen van derden (zaaksgevolg, *droit de suite*), artt. 312 en 750 1° K.

Art. 312: verkoop, d. w. z. willige verkoop. Hetzelfde is rechtens bij iederen eigendomsovergang onder bijzonderen titel.

Verlies van het recht van verhaal op het schip (zaaksgevolg), art. 316 al. 1 en 2, behoudens de bepaling van al. 3 („buitenlandsche verkoop bij art. 310 vermeld”; verg. dit art.). Zie voor binnenschepen art. 750 5°. „Ten name en voor rekening van den nieuwen eigenaar”: het voorrecht blijft bestaan, zoolang het schip (zee- of binnenschip) niet is overgeschreven op naam van den nieuwen eigenaar.

Art. 316 is alleen toepasselijk bij eigendomsovergang onder bijzonderen titel, niet, bij overgang onder algemeenen titel. In dit geval gaat het voorrecht niet verloren.

Het contractueele voorrecht (scheepsverband) geeft niet, zooals pandrecht, aan den schuldeischer de bevoegdheid tot eigenmachtige tegeldemaking (parate executie); evenmin kent de wet bij het scheepsverband het beding van onherroepelijke volmacht, vermeld in art. 1223 al. 2 B. W.

Zie over het rechtskarakter van het scheepsverband: A. LEVY, in W. nos. 8324 en 8332 (het is pand); D. J. JITTA, in W. nos. 8327 en 8336, en E. M. MEIJERS, in W. n°. 8334 (het is voorrecht); CH. THORS, in W. n°. 8337. — Zie ook C. P. BURGER JR., de beperkte aansprakelijkheid v. d. schuldenaar i. h. zeerecht, Prft. 1889, bl. 65 v.

Art. 319 K.

Zuivering: 1°. in geval van gerechtelijken verkoop, art. 575 Rv.;

2°. in geval van verkoop door den curator in het faillissement, art. 188 al. 2 Fw.

Door tijdsverloop vervallen het voorrecht wegens bodemerijschuld, art. 745 K., en dat van art. 313 n°. 7; door het aanvangen van eene nieuwe reis de voorrechten van art. 313 n°s. 1, 2, 5 en 6.

In geval van faillissement zijn „alle vorderingen en schulden, ten laste van het schip loopende”, bevoorrecht op de opbrengst van het schip boven „de overige schuldeischers van den boedel”, art. 318; ook de bevoorrechte schuldeischers van art. 1195 B. W. staan achter, art. 1184 B. W.

H. R. 24 Dec. 1875, W. n°. 3939: in art. 318 worden bedoeld de vorderingen en schulden welke tot het schip of de daarmede ondernomen reis betrekkelijk zijn (zooals i. c. eene vordering voortspruitende uit aanvaring). — Rb. Rotterdam 23 Dec. 1903, W. n°. 8080, P. v. J. 1904 n°s. 347 en 349, bev. Hof den Haag 22 Juni 1905, W. n°. 8274: de onbetaalde koopprijs van het schip en de daarvan bedongen rente, niet ingeschreven overeenkomstig art. 315 1°, zijn in geval van faillissement van den koper bevoorrecht krachtens art. 318.

De verzekeringspenningen treden niet in de plaats van het schip, art. 318; evenmin, in geval van faillissement nà willigen verkoop van het schip, de door den curator geïnde kooppenningen: Rb. den Haag 21 Maart 1890, W. n°. 5896, bev. Hof den Haag 2 Mrt. 1891, W. n°. 6058.

Artt. 317—319 zijn ook toepasselijk op binnenschepen, art. 750 aanhef. H. R. 24 Dec. 1875, b. a.

Parallel tusschen hypotheek en het contractueele voorrecht (het scheepsverband) van art. 315.

Na de faillietverklaring kan de overschrijving van het schip of de inschrijving van het scheepsverband niet meer geldig geschieden, art. 35 Fw.

Het schip is aansprakelijk en bij voorrecht verbonden voor de schulden, vermeld in art. 313, ook als het wordt geëxploiteerd door een huurder-reeder.

In dezen zin: LEVY op art. 477 ADHwb.; — Rb. Rotterdam 16 Jan. 1886, W. n°. 5321 (voorrecht wegens reparatiën); — Ann. d. dr. comm. 1902, Bull. bl. 134, n°. 23 (Hof Rouaan 22 Jan. 1902). — Vgl. KIST, dl. 5, bl. 42 v.

Anders: Rb. Winschoten 17 Dec. 1873, W. n°. 3722 (aankoop van zeilen door den schipper, huurder van het schip); — M. TH. GOUDSMIT, de aansprakelijkheid van den eigenaar-niet-reeder voor de verbintenissen van den schipper, in Themis 1887, bl. 55 v.

§ 56. HET REEDEN.

S. H. LOTSY, over reederijen, Prft. 1859. — H. N. KLUIJVER, de regeling van de aansprakelijkheid des reeders, Prft. 1901. — G. J. C. SCHILTHUIS, de beperking van de aansprakelijkheid des reeders, Prft. 1909. — R. DE SÈZE, de la responsabilité des propriétaires de navire, in Rev. prat. de dr. fr. 1883. — L. THÉBAULT, de la responsabilité des propriétaires de navires et des armateurs, 1895. — G. RIPERT, la responsabilité du propriétaire de navire, in Ann. d. dr. comm. 1908, bl. 409 v., 1909, bl. 31 v.

Reeden: het uitrusten en exploiteeren van een schip voor het vervoer van personen of goederen, de vischvangst, den sleepdienst, enz.; het voor zijne rekening laten varen van een schip.

Door de wet in verband gebracht met mede-eigendom, art. 320 K.: „Wanneer twee of meer personen een schip, onder hen gemeen zijnde, tot gemeene baat gebruiken, ontstaat daaruit eene reederij.”

Reeder is degene die voor zijne rekening het schip òf zelf voert òf door een door hem aangestelden, althans in zijn dienst staanden schipper doet voeren.

Zie KIST, dl. 5, bl. 43. — Rb. Middelburg 11 Mei 1892, W. n°. 6195. — Rb. Rotterdam 17 Apr. 1907, P. v. J. 1909 n°. 816, bev. Hof den Haag 13 April 1908, W. n°. 8688, cass. verw. H. R. 15 Jan. 1909, W. n°. 8801. — Rb. Amsterdam 19 April 1907, W. n°. 8731.

Verg. voorts § 510 DHwb.; — T. E. SCRUTTON, the contract of affreightment, 5de dr., 1904, bl. 3 v.

Men kan eigenaar wezen zonder reeder, reeder zonder eigenaar te zijn. Tot de reeders-niet-eigenaars van het schip behooren de vruchtgebruiker, artt. 853 en 860 B. W., en de huurder van een niet uitgerust, althans niet bemand schip.

Aansprakelijkheid van den eigenaar-niet-reeder. De eigenaar-niet-reeder is niet persoonlijk aansprakelijk voor

de handelingen én onrechtmatige daden van den in dienst van den reeder staanden schipper. In art. 321 al. 1 K. is onder „eigenaar” van het schip te verstaan de eigenaar die tevens reeder is, daar de bepaling berust op de aanstelling of dienstverhouding; van den eigenaar wordt gesproken, omdat de reeder in den regel ook de eigenaar is.

Zie KIST, t. a. p., en bl. 65. — J. P. L. GELPKE, eenige beschouwingen over het recht van afstand, Prft. 1894, bl. 45 v. — KLUIJVER, a. w., bl. 39 v. — SCHILTHUIS, a. w., bl. 33 v. — R. WAGNER, Handbuch, dl. 1, bl. 148; — G. SCHAPS, das dt. Seerecht, op § 510. — ABBOTT (Lord TENTERDEN), Law of merchant ships and seamen, 14de dr., bl. 54 v., 61 v., 74 v. — Rb. Nijmegen 31 Dec. 1861, W. n°. 2357; — Rb. Amsterdam 7 Febr. 1878, W. n°. 4276; — de hierboven, bl. 433, aangehaalde rechtspraak, i. h. b. H. R. 15 Jan. 1909, W. n°. 8801 (concl. contr.). — Anders: DIEPHUIS, Handelsr., dl. 2, bl. 50; — Rb. Rotterdam 24 Nov. 1869, W. n°. 3171 (art. 321 verstaat onder schipper ook den schipper-bruikleener van het schip).

Door de Fransche schrijvers wordt aangenomen, dat steeds de eigenaar wordt verbonden, al kan ook de reeder worden aangesproken: o. a. PARDESSUS, cours de dr. comm., dl. 2, n°. 666; — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 5, n°. 192; — DANJON, éléments de droit maritime, n°. 175; — DE VALROGER, droit mar., dl. 1, n°. 222. — Zie voorts DESJARDINS, traité, dl. 2, n°s. 259 v.; — RIPERT, a. w., Ann. d. dr. comm. 1908, bl. 426 v.

Zie voor het verhaal van de schuldeischers van den reeder op het schip, hierboven bl. 432 en hieronder bl. 445.

Aansprakelijkheid des reeders.

De reeder (ook de reeder-niet-eigenaar van het schip: Rb. Amsterdam 27 Nov. 1885, P. v. J. 1886 n°. 11*) is aansprakelijk voor hetgeen hij zelf doet en overeenkomt, voor de rechtshandelingen die de schipper (of diens vervanger) in zijne dienstbetrekking verricht, en voor alle aan derden schade toebrengeende daden van den schipper en de schepelingen als zoodanig (artt. 1649 en 1403 al. 3 B. W.). Verg. H. R. 22 Juni 1900, W. n°. 7467.

Art. 321 al. 1 en 2 K.: „handelingen en verbindtenissen”,

d. w. z. verbintenissen uit overeenkomst en uit andere handelingen en verzuimen. Art. 216 C. d. e. sprak alleen van „faits du capitaine”. Verschillende uitlegging. Wijziging van dit artikel bij eene wet van 1841.

DE WAL, het Nederl. Handelsregt, nos. 81, 82 v. — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°. 202.

Art. 321 al. 1 K. geeft in de woorden „in alles wat tot het schip en de onderneming betrekking heeft” eene wettelijke omschrijving van des schippers bevoegdheid voor den reeder te handelen. Zie hierboven bl. 95 en hieronder bl. 462 vlg.; verg. voorts hierboven bl. 366. De bepaling van art. 321 al. 1 zegt omtrent de aansprakelijkheid van den reeder niets, wat niet, ook zonder die bepaling, zou gelden.

Beginsel der beperkte aansprakelijkheid.

C. P. BURGER JR., de beperkte aansprakelijkheid in het zee-recht, Prft. 1889. — P. REHME, die geschichtliche Entwicklung der Haftung des Reeders, 1891. — V. EHREBERG, die beschränkte Haftung des Schuldners nach See- und Handelsrecht, 1880. — A. Rocco, le limitazioni alla responsabilità degli armatori, in Archivio Giuridico, dl. 59, bl. 67 v. — Voorts de hierboven bl. 433 aangeh. werken.

Rechtspreuk: men behoort (behalve ten gevolge van eigen handelingen) aan de zee niet meer te verliezen dan men aan haar heeft toevertrouwd.

In de tegenwoordige wetboeken is de aansprakelijkheid van den reeder voor de handelingen en onrechtmatige daden van den schipper in beginsel een beperkte. Dit beginsel werd het eerst uitgesproken in de Zweedsche zeewet van 1667, afd. 2, cap. 16, en in de Ordonnance de la Marine van 1681, bk. 2, tit. 8 des propriétaires, art. 2: „les propriétaires de navires seront responsables des faits du maître, mais ils en demeureront déchargés en abandonnant leur bâtiment et le fret.”

Zie R. J. VALIN, nouv. commentaire, uitg. 1776, dl. 1, bl. 568 v. — EMÉRIGON, traité des assurances et des contrats à la grosse, uitg. BOULAY-PATY, dl. 2, bl. 482 (traité des contr. à la grosse, hfdk. 4, sect. 11, §§ 1 v.).

Ook in het oud-vaderlandsche recht werd in verschillende gevallen beperkte aansprakelijkheid aangenomen: DE GROOT, *Inleydinge*, bk. 3, dl. 1, § 32; — *Rotterdamsche Ordonnantie van 1721*, artt. 126, 127, 167, 268; — KOHLER, *Niederl. Handelsrecht in der Blütezeit des Freistaates*, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 59, bl. 540, 545, 548. Of de beperking der aansprakelijkheid een algemeene regel was, schijnt twijfelachtig. Het ontwerp *Burg. Wetb. van 1807* en het ontwerp *Wetb. v. Kooph. van 1809* kennen het beginsel niet.

In het Engelsche recht heeft het beginsel nooit gegolden en geldt het ook thans niet; slechts in bepaalde gevallen is de aansprakelijkheid een beperkte.

In de landen, waar het beginsel der beperkte aansprakelijkheid is aangenomen, wordt dit op verschillende wijzen toegepast. Men onderscheide:

1°. Het *abandon*-systeem. Het stelsel van onze wet, van de Fransche (art. 216 C. d. c., gew.: wet v. 14 Juni 1841, aangevuld: wet v. 12 Aug. 1885), Belgische (art. 7 wet v. 24 Aug. 1879, verv. door art. 2 der wet v. 10 Febr. 1908 [C. d. c., bk. 2, art. 46]) en Italiaansche (artt. 491 vlg. C. di c.) wetten. *Afstand* (*abandon*) van het schip en van de vracht, tot de onderneming (reis) betrekkelijk: de vormelijke verklaring, door de aflegging waarvan de reeder zich bevrijdt van de aansprakelijkheid voor het geheel en met zijn gansche vermogen voor de handelingen en onrechtmatige daden des schippers.

2°. Het Duitsche stelsel. Aansprakelijkheid voor de handelingen en onrechtmatige daden van den schipper alleen met schip en vracht (DHwb. § 486; Skandinav. zeewet, artt. 7 en 8).

Volgens de Belgische wet kan de eigenaar, in plaats van afstand te doen van het schip, de waarde daarvan bij het einde van de reis betalen of een som, overeenkomende, voor elke reis, met 200 frank per bruto ton van het schip.

Het Engelsche recht kent slechts beperking van de aansprakelijkheid des reeders voor door den schipper toegebrachte schade; overigens is de reeder voor de verbintenissen van den schipper onbeperkt aansprakelijk. Voor schade, buiten zijn

schuld toegebracht, hetzij aan personen of goederen die zich op zijn schip bevinden, hetzij, ten gevolge van het verkeerde varen (*improper navigation*) van zijn schip, aan personen of goederen die zich op een ander schip bevinden, of aan een ander schip zelf of aan andere eigendommen (bruggen, kaden, enz.) is de reeder niet verder aansprakelijk dan tot een bedrag van £ 15 per registerton, wat de schade aan personen, tot een bedrag van £ 8 per registerton, wat de schade aan schepen, goederen, enz. betreft, terwijl ieder schade-toebrengend voorval afzonderlijk wordt beschouwd (Merchant Shipping Act 1894, sect. 503, i. v. m. Merchant Shipping [Liability of Shipowners and others] Act 1900, sect. 1 en 3, en Merchant Shipping Act 1906, sect. 69 en 71).

Tusschen het Europeesch-continentale en het Engelsche recht staat de bondswet van de Vereenigde Staten van Amerika (wet v. 3 Mrt. 1851, cap. 43, gew. in 1871 en opgenomen in de Revised Statutes, sect. 4283—4289, gew. bij wetten van 26 Juni 1884 en 19 Juni 1886), welke de aansprakelijkheid van den reeder voor diefstal, verlies of vernietiging van goederen, zich bevindend aan boord van zijn schip, voor verlies of schade door aanvaring, en voor handelingen en verliezen, zonder zijne medewerking of voorkennis verricht of veroorzaakt, beperkt tot de waarde van het schip en de vracht bij het einde van de reis. De reeder kan volstaan met schip en vracht over te dragen aan een curator (*trustee*) voor de schuldeischers.

Volgens de Europeesch-continentale en Amerikaansche wetsbepalingen vaart het schip voor risico, niet van den reeder, maar van diegenen zijner schuldeischers, die vorderingen hebben ter zake van handelingen of onrechtmatige daden des schippers.

Leer van de rechtspersoonlijkheid van het schip, voorgestaan door BURGER, a. w., §§ 28, 29 en 71.

Nederlandsch Recht.

Artt. 321 en 322, die ook van toepassing zijn op de binnenslandsche vaart, art. 751.

Zie over afstand bij de binnenlandsche vaart: H. R. 27 Dec. 1895, W. n°. 6755, bev. Hof den Haag 25 Mrt. 1895, M. v. H. 1895 bl. 119 v.

Geen afstand bij verbintenissen, aangegaan door den reeder zelf of door hem bekrachtigd, of aangegaan door den schipper op bijzonderen last, dus niet krachtens zijne wettelijke bevoegdheid of ingevolge algemeene orders of instructies. De eigenaarschipper kan nooit afstand doen.

J. B. NIJKERK, iets over het begrip „Afstand” volgens art. 321 al. 2 W. v. K., Prft. 1877. — C. M. s'JACOB, het recht van abandon, Prft. 1890. — De proefschriften van GELPKE, KLUIJVER en SCHILTHUIS, b. a.

A. De afstand geschiedt door eene verklaring bij notariële akte, art. 321 al. 3.

B. Welke zijnde beteekenis en het gevolg vanden afstand?

Het doen van afstand is niet in-betaling-geven (aldus M. H. s'JACOB, in Ned. Jaarb. v. R. en W. 1850, bl. 286 v.); evenmin boedelafstand (aldus B. T., in Opm. en Med., dl. 6, bl. 191; LEVY, Alg. DHwb. op art. 454); evenmin derelictio (aldus MOLSTER, in Mag. van Handelsr. 1859 bl. 41 v., 1866 bl. 103 v.; LORSY, Prft. b. a., bl. 118); evenmin overdracht aan de schuldeischers van des reeders rechten op schip en vracht (aldus HOLTJUS op art. 321 K.); noch ook overgave aan de schuldeischers ter executie (KIST, dl. 5, bl. 59).

Afstand eene vormelijke verklaring, dat gebruik wordt gemaakt van het recht om de aansprakelijkheid te beperken tot schip en vracht; eene verwijzing van de schuldeischers voor hun verhaal naar schip en vracht. Zij heeft ten gevolge scheiding van het vermogen in twee boedels: het zg. landvermogen (fortune de terre) en het scheepsvermogen (fortune de mer). Verg. DIEPHUIS, Handelsregt. dl. 2, bl. 45 vlg., en in Opm. en Med., dl. 16 bl. 177 v., dl. 17 bl. 223 v.; C. M. s'JACOB, Prft. bl. 37 v.; KLUIJVER, Prft. bl. 25; SCHILTHUIS, Prft. bl. 26 v. Beteekenis dezer scheiding. „Analogie met de verklaring van aanvaarding eener nalatenschap onder voorrecht van boedelbeschrijving.

Verg. over de gevolgen van aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving o.a.: H. R. 11 Jan. 1889, 7 April 1898 en 22 April 1910, W. n°s. 5659, 7110 en 9022.

De eigendom gaat niet over (anders sommige Fransche schrijvers, verg. RIPERT, in Ann. d. dr. comm. 1909, bl. 45 v.; — SCHILTHUIS, bl. 61); de reeder blijft schuldenaar; hij kan als vroeger in rechte worden betrokken, maar het te wijzen vonnis kan alleen ten uitvoer gelegd worden op schip en vracht. De ten-uitvoer-legging geschiedt overeenkomstig de bepalingen van het Wetb. v. burg. Rv., bk. 2, tit. 4; de positie der schuldeischers, ook van hen, voor wier vorderingen de reederij wèl met haar geheel vermogen aansprakelijk is, ondergaat geen verandering; wie bevoorrecht is, blijft het (anders s'JACOB, in Ned. Jaarb. enz., t. a. p., bl. 288 v.). Evenwel gaan de schuldeischers van het scheepsvermogen, die een voorrecht op het schip niet hebben, vóór de schuldeischers van het landvermogen (d. w. z. de schuldeischers tegenover wie afstand niet is toegelaten), die ook zoodanig voorrecht niet hebben; zij nemen verhaal op den reeder, indien de schuldeischers van het landvermogen, die een voorrecht op het schip wèl hebben, dit doen gelden. De reeder int de vracht, voor zoover daarop niet beslag is gelegd.

Zie over de wijze, waarop in het dictum van het vonnis met den afstand rekening kan worden geworden: Rb. Amsterdam 19 Juni 1872, M. v. H. 1872 bl. 112, W. n°. 3545; — Rb. Middelburg 20 Mei 1896, W. n°. 6827.

C. Wie kan afstand doen? Alleen de eigenaar, of ook de reeder-niet-eigenaar?

Den reeder-niet-eigenaar van het schip mag de bevoegdheid afstand te doen, niet worden ontzegd, daar de in het eerste lid van art. 321 vooropgestelde aansprakelijkheid van den „eigenaar” van het schip haar grond vindt in de aanstelling van den schipper (zie hierboven bl. 434), en in het tweede lid deze aansprakelijkheid van den aansteller door het middel van afstand wordt beperkt. Ook voor den reeder-niet-eigenaar heeft de verklaring van afstand de beteekenis

van een verwijzing der schuldeischers voor hun verhaal naar schip en vracht. Zie hieronder bl. 445.

Dat de reeder-niet-eigenaar afstand kan doen, nemen aan: KIST, dl. 5, bl. 43 v., 65; — DIEPHUIS, Hr., dl. 2, bl. 50; — KLUIJVER, bl. 42 (afstand van de waarde van het schip). — Anders: LOTSY, bl. 106 v.; — LEVY, ADHwb., op art. 477; — ASSER, Schets, 10de dr., bl. 130; — SCHILTHUIS, bl. 36.

Jegens den eigenaar is de reeder voor het door de schuldeischers op het schip te nemen verhaal verantwoordelijk.

Elk schip vormt een scheepsvermogen met het oog op de ter zake daarvan aangegane schulden; van elk schip kan afzonderlijk afstand worden gedaan.

Dat eene naamlooze vennootschap afstand kan doen, bevestigt terecht H. R. 16 Mrt. 1883, W. n°. 4896.

D. Wat kan worden afgestaan?

Het schip (de scheepspartie) en de vracht (het aandeel in de vracht) van de onderneming, waartoe de handeling of verbintenis van den schipper betrekking heeft. Voor eene schuld, welke betrekking heeft op de retourreis, dus alleen de vracht van de retourreis: H. R. 3 Jan. 1845, W. n°. 567.

De vracht, welke moet worden afgestaan, is de bruto-vracht.

Aldus H. R. in hetzelfde arrest; — KLUIJVER, bl. 36 v.; — SCHILTHUIS, bl. 49 v. — Anders KIST, dl. 5, bl. 64: de netto-vracht (de vracht na aftrek van gage, commissie, provisie, enz.). — Verg. RIPERT, in Ann. de dr. comm. 1909, bl. 40 v.

Onder de „vrachtpenningen” in art. 321 zijn begrepen bij passagiersbooten de „passagegelden” (na aftrek der kosten van voeding), bij sleepbooten de sleeploonen, bij reddingsvaartuigen de hulp- en bergloonen, bij visschersvaartuigen de besomming. Of ook toevallige hulp- en bergloonen moeten worden afgestaan, is voor twijfel vatbaar.

Vorderingen tot vergoeding tegen derden wegens schade aan het schip of verlies van vracht (schadevergoeding wegens aanvaring, avarij-grosse) maken deel uit van het schip en de vrachtpenningen.

Indien het schip, bijv. in de noodhaven, is verkocht, treedt de koop prijs in plaats van het schip en kan daarvan afstand worden gedaan.

Rb. Amsterdam 21 Dec. 1871, M. v. H. 1872 bl. 18, vern. door Hof Nd.-Holl. 12 Sept. 1872, W. n°. 3567, M. v. H. 1872 bl. 192, vern. H. R. 27(26) Juni 1873, W. n°. 3608, M. v. H. 1873 bl. 139; — Rb. Amsterdam 19 Juni 1872, M. v. H. 1872 bl. 112; — KLUIJVER, bl. 38 v.; — SCHILTHUIS, bl. 45 v. — RIPERT, t. a. p. 1908, bl. 441. — Anders ASSER, Schets, 10de dr., bl. 130.

De afstand omvat *niet* de assurantiepenningen, art. 321 l. l.

Onder den Code is dit betwist: PARDESSUS, n°. 663. — Zie voorts LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°s. 241v.; — DE COURCY, questions de dr. mar., 2e série bl. 194, 3e série bl. 308; — RIPERT, t. a. p. 1909, bl. 34 v.

E. Wanneer moet de afstand worden gedaan?

Een termijn is niet voorgeschreven: H. R. 27 Juni 1873, b. a.

De afstand kan geschieden hangende het geding, zelfs nà de veroordeeling.

Nà de dagvaarding: Rb. Amsterdam 19 Juni 1872, M. v. H. 1872 bl. 112; — nà de veroordeeling: H. R. 5 Mei 1876, W. n°. 3993; — „zoolang de reeder niet betaald heeft”, ook nà de veroordeeling: Rb. Middelburg 20 Mei 1896, W. n°. 6827; — Hof den Haag 3 Jan. 1898, W. n°. 7111.

Betwist is, of afstand kan worden gedaan, ook nadat het schip nieuwe reizen heeft gemaakt.

Rb. Amsterdam 16 Jan. 1873, M. v. H. 1873 bl. 3 (de bevoegdheid houdt op, wanneer de reis wordt ondernomen, nadat de reeder ter zake van handelingen of verbintenissen des schippers in rechte werd aangesproken), bev. door Hof Nd.-Holl. 29 Jan. 1874, W. n°. 3694 (dat in de daad van den reeder, die het schip tot nieuwe reizen uitrust, een afstand zag van de bevoegdheid tot abandon), cass. verw. H. R. 22 Jan. 1875, W. n°. 3811; — Rb. Rotterdam 9 Dec. 1908, W. n°. 8937: de afstand moet geschieden tijdens of na afloop van de reis, waartoe de verbintenissen betrekkelijk zijn en vóór de volgende reis. — Evenzoo ASSER, Schets, 10de dr., bl. 131. — Anders: KIST, dl. 5, bl. 61; — KLUIJVER, bl. 45 v.; — DE COURCY, questions de dr. mar., 2me série, une nouvelle violation de l'art.

216 C. de c. — RIPERT, t. a. p. 1908, bl. 437 v., n°s. 39—42, 1909, bl. 32 v., n°. 50.

SCHILTHUIS, bl. 27 v., acht afstand mogelijk, maar is van oordeel, dat als om de eene of andere reden het verhaal nà de reis onmogelijk is geworden, voor schip en vracht in de plaats treedt hunne waarde op het oogenblik, dat de reis werd geëindigd.

Wat ter zake van vorderingen, niet tot de onderneming betrekkelijk, bijv. nà het einde van de reis ontstaan, op het schip, nà den afstand daarvan, wordt verhaald, moet door den reeder (uit zijn landvermogen) worden vergoed.

F. Voor welke schulden kan de afstand worden gedaan?

Afstand: 1°. voor handelingen door den schipper verricht binnen den kring zijner bevoegdheid. Evenzoo voor handelingen door andere schepelingen dan den schipper verricht binnen den kring hunner bevoegdheid of als vervangende den schipper. LEVY, ADHwb. op art. 452; LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°. 203.

2°. Voor de onrechtmatige daden (schuld of onvoorzichtigheid) door schipper en schepelingen als zoodanig („in de werkzaamheden waartoe dezelve gebruikt” worden) gepleegd, art. 1403 al. 3 B. W.

3°. Voor de handelingen en verzuimen van den schipper, welke in strijd zijn met verplichtingen die de reeder heeft aangegaan, doch waarvan de uitvoering tot de taak van den schipper behoort; men denke aan de verplichtingen des reeders uit de overeenkomst van ver- en bevrachting, van stukgoederenvervoer (cognossement), van vervoer van reizigers.

Verg. de procedure, beëindigd bij arrest H. R. 16 Mrt. 1883, W. n°. 4896. — H. DE GROOT, Inleydinge, bk. 3, dl. 1, § 32: de reders moghen volstaen met afstand te doen van haer aendeel in de redinghe van wegghen alle verzuim van de schipper in 't stuck van zijn ampt. — Zie voorts § 486 n°. 2 DHwb. en LEVY op art. 452 al. 1 n°. 2 ADHwb. — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°. 204.

Handelingen, door den schipper onbevoegd verricht, verbinden noch het schip noch den reeder.

G. Verhouding tusschen afstand en abandonnement (*délaissement*).

Abandonnement, artt. 663—680 K.

Volgens KIST, dl. 5, bl. 63, en LOTSY, bl. 125 v., sluiten abandon en abandonnement elkander uit; volgens DIEPHUIS, dl. 2, bl. 49, en SCHILTHUIS, bl. 46 v., kunnen beide samengaan.

Na afstand is abandonnement mogelijk, zoolang de schuldeischers zich nog niet op het schip hebben verhaald: door het abandonnement treden de assurantiepenningen ter waarde van het geabandonneerde in de plaats van het schip.

Evenzoo zal na abandonnement de afstand betreffen een deel der assurantiepenningen ter waarde van het aan den verzekeraar geabandonneerde.

In beide gevallen behouden de schuldeischers, wien zaakgevolg toekomt, hun recht van verhaal op het schip; indien zij dit uitoefenen, kan deswege eene verrekening tusschen den verzekeraar en den verzekerde noodig worden. Zie hieronder § 74, Abandonnement.

Verg. voor het Fransche recht: DE VALROGER, dl. 1, op art. 216, n°. 276; — DESJARDINS, dl. 2, n°. 295, bl. 101 v.; — DE COURCY, a.w., 2e série, bl. 197 v.; 3e série, bl. 308 v.; — DROZ, traité des ass. marit., dl. 2, n°. 680; — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 6, n°s. 1392 v.; — DANJON, n°. 743. — SCHILTHUIS, bl. 80 v.

Andere gevallen van beperkte aansprakelijkheid in het Nederlandsche zeerecht.

1°. Reeders kunnen, door afstand, tot hun scheepsvermogen beperken hunne aansprakelijkheid voor handelingen en verbintenissen van den boekhouder, art. 335 K.

2°. Aansprakelijkheid alleen van schip en vracht (zonder afstand) voor schade, door opzet of schuld van schipper of schepelingen aan de lading toegebracht, artt. 349, 452 al. 1 en 707 K., van welke de artt. 349 en 452 al. 1 ook van toepassing zijn op de binnenlandsche scheepvaart. De aansprakelijkheid des reeders voor deze schade vloeit voort uit de vervoerovereenkomst. De aangeh. artikelen, niet aan den Code

de commerce ontleend, wijken af van art. 321 K. Naar art. 1403 B. W. wordt in art. 452 al. 1 K. ten onrechte verwezen.

Verg. C. P. BURGER JR., bl. 30 v.; KLUIJVER, bl. 47 v.; SCHILTHUIS, bl. 51 v.

3°. Reeders zijn, in geval van voor-goeden-prijs-verklaring van het schip en van schipbreuk, alleen met het scheepsvermogen (schip en vracht) aansprakelijk voor hunne verbintenissen uit of ter zake van het arbeidscontract met schipper en schepelingen, Wetb. v. Kph. artt. 418 en 419 i. v. m. art. 386 (loon); artt. 424—426 i. v. m. artt. 427 en 386 (kosten van oppassing en genezing, schadeloosstelling wegens verminking, loon gedurende ziekte en reiskosten); art. 433 i. v. m. artt. 418, 419 en 386 (soldij en schadeloosstelling bij slaafmaking). Art. 427 verwijst niet naar de artt. 418 en 419 en schijnt dus de aanspraken, uit de artt. 424—426 voortvloeiende, steeds te beperken tot schip en vracht, en niet alleen in geval van voor-goeden-prijs-verklaring en van schipbreuk.

4°. Inladers of ontvangers kunnen vaten, met vlocibare stoffen gevuld geweest en gedurende de reis geheel of bijna ledig gelooopen, voor de vracht, avarij en onkosten abandonneeren, art. 497 al. 2 K.

5°. Eigenaars van de lading behoeven in de gemeene avarij niet meer te dragen dan de goederen bij aankomst waard zijn, art. 738 K. Voor de binnenlandsche scheepvaart geldt hetzelfde, artt. 760 en 761 K.

6°. Voor hulp- en bergloon is alleen het geredde goed aansprakelijk. Verg. artt. 547, 549, 552, 556, 557 en 757 K.

7°. Bij aanvaring door onbekende oorzaak, of onder de omstandigheden in art. 540 vermeld, wordt de te vergoeden schade over schip en lading omgeslagen (bij wijze van avarij-grosse), artt. 538, 540 K. Voor de eigenaars der lading zal ook in dit geval art. 738 gelden. Ook spreken artt. 538, 540 en 756 van het dragen van de schade door het schip, art. 541 van het tot vergoeding gehouden zijn van het schip, wat op aansprakelijkheid alleen van het schip schijnt te duiden.

In de regeling van de aansprakelijkheid des reeders ont-

breekt eenheid. Men heeft te onderscheiden: 1°. schulden met voorrecht en zaaksgevolg op het schip, artt. 312—316; 2°. schulden ten laste van het schip, daarop bevoorrecht in geval van faillissement, art. 318; 3°. schulden waarvoor het schip met de vracht kan worden afgestaan, artt. 321 en 335; 4°. schulden welke verhaal geven alleen op schip en vracht, artt. 349, 424—426 (i. v. m. artt. 427 en 386), 452, 707; ook artt. 538, 540 en 541; 5°. schulden welke, in geval van voor-goeden-prijs-verklaring en van schipbreuk, verhaal geven alleen op schip en vracht, artt. 418, 419 en 433 i. v. m. art. 386.

Aansprakelijkheid van het schip.

Nevens de persoonlijke aansprakelijkheid des reeders (al of niet eigenaar van het schip), als degene die den schipper heeft aangesteld (den *exercitor*), staat de aansprakelijkheid van het schip en de vracht voor de daden van den schipper (en de schepelingen), zie artt. 349, 452 en 707, waarin wordt gesproken van een verbonden zijn van het schip en van verhaal op het schip, alsmede artt. 538, 540 en 541. Evenzoo is het schip verbonden voor de aanspraken van schipper en schepelingen uit de dienstbetrekking, artt. 419, 427, 433, i. v. m. art. 386. Ook de afstand, waarmede de schuldeischers voor hun verhaal worden verwezen naar schip en vracht, veronderstelt een in het bijzonder verbonden zijn van het schip en de vracht.

Aangenomen mag dus worden, dat het schip, ook als de reeder niet is de eigenaar, aansprakelijk is niet alleen voor de schulden, genoemd in de artt. 313 en 315, maar ook voor de handelingen en verbintenissen van den schipper „in alles wat tot het schip en de onderneming betrekking heeft”.

Rb. Amsterdam 16 Sept. 1840, W. n°. 160: verhaal van schadevergoeding en proceskosten, waartoe de schipper was veroordeeld, op het schip. — Rb. Amsterdam 7 Febr. 1878, W. n°. 4276: het schip is verbonden voor bij aanvaring toegebrachte schade. — Zie voorts hierboven bl. 432 v. en 439 v. — § 510 ak. 2 DHwb. — Rev. Statutes der Ver. Staten v. Amerika, sect. 4286.

§ 57. DE REEDERIJ.

Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, tit. 11, afd. 4, artt. 1—15; Ontw. Wetb. v. Kph. 1809, artt. 233—256; Code de comm., artt. 218—220; Wetb. v. Kph., artt. 320—340.

S. H. LOTSY, over reederijen, Prft. 1859. — P. VAN BEMMELLEN, is reederij een maatschap of vennootschap? in Themis 1852, bl. 258 vlg. — M. C. L. LOTSY, beschouwingen over de binnenvaart, Prft. 1869, Hfdk. IV.

Reederij is zoowel de overeenkomst tusschen medeëigenaren van een schip om dit ten gemeenen bate te gebruiken, als de daarop gegronde vereeniging: art. 320 K.

De reederij is niet eene bloote gemeenschap maar eene vereeniging van personen, evenals de maatschap, en wel eene vereeniging van mede-eigenaren (scheepsportionarissen).

De bepalingen omtrent andere soorten van vereenigingen (met name omtrent de maatschap) zijn niet van toepassing.

Aldus DIEPHUIS, dl. 2, bl. 51 v.; S. H. LOTSY, bl. 21 v.; anders KIST, dl. 5, bl. 68; M. C. L. LOTSY, bl. 68 v., 73 v.

De overeenkomst is vormvrij. De reederij-cedul (formulier bij S. H. LOTSY, bijl. A).

Ieder medereeder kan zijn portie (aandeel) verkoopen; de kooper wordt lid der reederij: DIEPHUIS, dl. 2, bl. 52 v.; DE WAL, dl. 2, n°. 77; KIST, dl. 5, bl. 69 v.; S. H. LOTSY, bl. 27 v.; anders M. C. L. LOTSY, t. a. p., bl. 62 v. Evenzoo wordt dit de kooper bij executie van een (scheeps)portie, art. 583 Rv. Faillissement of overlijden van een lid der reederij heeft ontbinding der reederij niet ten gevolge.

Het aandeel in de reederij (de scheepsportie) is maatstaf van de rechten en verplichtingen van ieder lid der reederij. Verplichting om tot de uitrusting van het schip bij te dragen, art. 323; sanctie, art. 342; zie ook art. 580 K.

De leden der reederij zijn voor de schulden der vereeniging aansprakelijk, ieder naar evenredigheid van zijn aandeel, artt. 321, 322, 335 en 336 K.

De schuldeischers kunnen alleen de afzonderlijke reeders aanspreken, ieder voor zijn aandeel, niet allen te zamen voor het geheel:

Rb. Amsterdam 3 Dec. 1862, M. v. H. 1863 bl. 9, W. n°. 2459, bev. Hof Nd. Holland 28 Apr. 1864, M. v. H. 1864 bl. 97, W. n°. 2607.

Zij kunnen ieder afzonderlijk van hun portie afstand doen in de gevallen van artt. 321 en 335.

Gaat bij verkoop alleen de scheepsportie over, of óók het aandeel in de schulden en in de vorderingen, met name tegenover derden?

Zie hierover: JOERGES, Zft. f. d. ges. Hr., dl. 49, bl. 189, 208 v. — SCHAPS, Commentaar op § 503 DHwb., Zusatz.

Inwendig beslist, binnen de grenzen der overeenkomst, de meerderheid van stemmen, het kleinste aandeel voor één stem gerekend, art. 320. De meerderheid van de stemmen der ter vergadering aanwezigen, mits allen behoorlijk zijn opgeroepen (Rb. Amsterdam 10 Dec. 1847, W. n°. 944, op andere gronden vern. door Hof Nd.-Holl. 13 Jan. 1848, R. B. 1848 bl. 14), of van *alle* reeders (H. R. 3 Juni 1848, W. n°. 922; Hof Nd. Holl. 10 Febr. 1859, W. n°. 2125), zonder dat eene vergadering noodig is?

Eenstemmigheid wordt vereischt in de gevallen, vermeld in artt. 325 al. 1 (onderhandsche verkoop), 326 en 333.

Bescherming van de minderheid, artt. 324 en 366; ook art. 340.

Ontbinding en (door) verkoop van het schip, als de meerderheid daartoe besluit, art. 325 al. 1; tot de ontbinding kan echter niet worden overgegaan gedurende eene reis, art. 325 al. 2; ook niet met gemeen goedvinden?

Verg. DE WAL, dl. 2, n°. 109; KIST, dl. 5, bl. 73 v.; DIEPHUIS, dl. 2, bl. 63 v.

Vergaan van het schip heeft ontbinding der reederij ten gevolge; vereffening moet plaats hebben.

Zie Hof Zd. Holland 17 Mei 1858, W. n°. 1981.

De reederij wordt naar buiten vertegenwoordigd door den boekhouder (armateur-gérant, ships-husband of managing-

owner, Correspondent-rheder of Schiffsdirector), zoo die er is.

A. N. RIETVELD VAN DER FEEN, de societatis exercitoriae actore, Prft. 1840.

Art. 326 al. 1 K.: de boekhouder moet medereeder zijn; alleen met toestemming van allen kan een ander tot boekhouder worden benoemd.

Eene firma (d. i. eene vennootschap onder firma) kan tot boekhouder worden benoemd: Rb. Rotterdam 15 Nov. 1880, W. n°. 4683, en 22 Nov. 1880, W. n°. 4686, bev. door Hof den Haag 2 Jan. 1882, W. n°. 4716, en 6 Mrt. 1882, N. Mag. v. H. 1882 bl. 184.

Aard der overeenkomst. Indien de boekhouder medereeder is en als zoodanig is aangewezen bij de reederij-cedul, maakt zijn aanstelling een deel uit van het reederij-contract, doch bevat tevens de kenmerken van een arbeidsovereenkomst. Art. 1637c B. W. is in dit geval van toepassing. In andere gevallen is er bloot een arbeidsovereenkomst, welke wordt beheerscht door de artt. 1637d en vlg. B. W., voor zooverre in het Wetb. van Kooph., artt. 326 en vlg., afwijkende bepalingen niet voorkomen.

Ontslag kan te allen tijde door de meerderheid der reeders worden gegeven, art. 326 al. 2.

Nietig is de bepaling in het reederij-contract, dat het boekhouderschap erfelijk zal zijn: Rb. Rotterdam 22 Nov. 1880, bev. door Hof den Haag 6 Mrt. 1882, b. a. (de bepaling van art. 326 al. 2 is van openbare orde).

Taak en bevoegdheid van den boekhouder, art. 327 K. In beginsel is zijne macht onbeperkt, althans tegenover derden.

Volgens Rb. Dordrecht 25 Jan. 1864, M. v. H. 1864 bl. 21, moet hij de reeders raadplegen in alle buitengewone gevallen (d. i. over alles wat niet betreft het dagelijksch beheer).

„De boekhouder vertegenwoordigt de geheele reederij, zoo in als buiten regte(n)”, art. 327 K.

Rb. Amsterdam 2 Juni 1899, W. n°. 7368, leidt hieruit ten onrechte af, dat niet mag worden gedagvaard in naam van de reederij, doch dit moet geschieden in naam van den boekhouder.

Als de boekhouder is veroordeeld, kan dit vonnis niet worden

tenuitvoergelegd tegen de reeders in privé; wel kan tegen ieder der reeders worden gevorderd, dat dit vonnis tegen hem zal worden verklaard executabel voor zijn aandeel: Rb. Amsterdam 21 Dec. 1871, M. v. H. 1872 bl. 18.

Nadere bepaling van de taak des boekhouders, artt. 328 al. 1 en 330; artt. 334, 388, 389. Verg. ook artt. 343, 352, 445, 448 en 449 K.

Beperking van zijne bevoegdheid, artt. 331 en 333. Gevolg van de overtreding dezer artikels: de handeling bindt noch de reeders in privé noch de reederij, zoodat noch de reeders persoonlijk noch de boekhouder ter zake daarvan kunnen worden aangesproken of daaruit rechten kunnen ontleenen. Bekrachtiging der handeling door de reeders is niet uitgesloten.

De boekhouder kan in eigen naam het schip verzekeren voor rekening van de reederij of van wien het aangaat. Zie hieronder § 71, De partijen.

Hof Zd. Holland 29 Mrt. 1854, W. n°. 1529, bev. Rb. Rotterdam 22 Juni 1853, W. n°. 1519.

Beperkingen bij reeder-ccdul werken tegen derden alleen, indien ze hun bekend zijn gemaakt.

Aansprakelijkheid der reeders voor de handelingen en verbintenissen des boekhouders, art. 335. Recht van afstand voor zooveel betreft onrechtmatige daden des boekhouders en verbintenissen door hem in zijne hoedanigheid, binnen den kring zijner bevoegdheid, op eigen gezag (d. w. z. zonder bijzonderen last of voorkennis der reederij) aangegaan, artt. 335 en 336.

Deze beperking van de aansprakelijkheid van medereeders komt in geen andere wetgeving voor.

Verplichtingen des boekhouders, art. 332. Volledig recht van controle der reeders individueel, art. 337. Rekening en verantwoording na het einde van elke reis, art. 338.

Verg. Rb. Amsterdam 25 Nov. 1863 en 2 Nov. 1864, W. n°. 2654. — Voorschotten, welke hebben gestrekt tot uitrusting van het schip, kan de boekhouder te allen tijde terugvorderen: Hof Nd.-Holland 18 Nov. 1847, R. Bijbl. 1848 bl. 172.

Ieder reeder individueel heeft recht op rekening en verant-

woording en op uitkeering van zijn aandeel in het voordeelig saldo, en is verplicht de rekening op te nemen, artt. 338—340.

Verg. KIST, dl. 5, bl. 86; — DIEPHUIS, dl. 2, bl. 62; — M. v. H. 1864, Meng. bl. 44 v. — C. W. STAR BUSMANN, de exceptio plurium liticonsortium, Prft. 1902, bl. 58 v. — Hof Nd.-Holland 6 Febr. 1851, W. n°. 1238; — Rb. Amsterdam 24 Apr. 1863, M. v. H. 1863 bl. 116; — Hof Leeuwarden 8 Febr. 1893, W. n°. 6327, cass. verw. H. R. 19 Oct. 1893, W. n°. 6418, M. v. H. 1894 bl. 28.

De reeders kunnen zich door afstand niet ontslaan van hunne verplichtingen jegens den boekhouder (bijv. door dezen gedane voorschotten terug te betalen).

H. R. 21 Nov. 1862, W. n°. 2432, cass. verw. Hof Zd.-Holl. 24 Febr. 1862, M. v. H. 1862 bl. 45. — Anders Rb. Amsterdam 19 Juni 1872, M. v. H. 1872 bl. 112, op grond dat het voorschot een verbintenis is, door den boekhouder qq. aangegaan jegens een derde, den boekhouder in privé; — evenzoo ASSER, Schets, 10de dr., bl. 132.

Bij de binnenlandsche vaart zijn niet toepasselijk (zie art. 751) artt. 324, 325 al. 2, 331, 334, 338—340; verg. echter art. 752 K.

Een reederij kan slechts één schip omvatten.

De overeenkomst tusschen vruchtgebruikers of huurders van een schip tot het reeden daarvan ten gemeenen bate is geen reederij, maar eene vennootschap (handeling voor gemeene rekening of vennootschap onder firma), waarop de bepalingen omtrent de reederij (met name omtrent het stemrecht en de aansprakelijkheid naar aandeelen) niet bij analogie mogen worden toegepast.

Anders TACO v. GLINS, op tit. 1, art. 10 v. h. plakaat v. Philips II; — S. H. LOTSY, a. w., bl. 15 v. — A. W. SCHIPPERS JR., bijdrage tot het privaatr. der zeevisscherij, Prft. 1900, bl. 68 v.

De reederij is een verdwijnende vereenigingsvorm, die meer en meer wordt vervangen door de naamlooze vennootschap tot exploitatie van één schip (*single ship company*).

§ 58. DE SCHIPPER.

Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, tit. 11, afd. 4, artt. 16—36;
 Ontw. Wetb. v. Kph. 1809, artt. 257—305; Cod. de comm.,
 artt. 221—249; Wetb. v. Kph., artt. 341—393.

J. v. HALL, de magistro navis, Prft. 1822. — J. KAY, the
 law relating to shipmasters and seamen, 2de dr. 1895.

Schipper, (scheeps)kapitein, gezagvoerder (artt. 35, 60 en
 994 B. W.); capitaine (maitre, patron); master („shipper” be-
 teekent inlader); Schiffer, Schiffskapitain.

Hij is de gezagvoerder op het schip.

1°. Hij is tevens eigenaar-reeder. Hij heeft alle rechten en
 verplichtingen, die de wet den schipper als gezagvoerder toe-
 kent of oplegt, nevens de rechten en verplichtingen van den
 reeder.

2°. Hij is tevens medereeder. Hij heeft alle rechten en ver-
 plichtingen onder n°. 1 genoemd, voorts tegenover zijne mede-
 reeders die welke uit het reederij-contract voortvloeien, alsook
 tegenover dezen (of den boekhouder voor hen) die waartoe
 de arbeidsovereenkomst aanleiding geeft. Bijzondere bepaling
 van art. 329 K.

3°. Hij is alleen schipper. Hij heeft alle rechten en ver-
 plichtingen, die de wet den schipper als gezagvoerder toekent
 of oplegt, benevens tegenover den reeder (reederij) die welke
 uit zijn arbeidsovereenkomst voortspuiten.

Men onderscheide wel de bepalingen van de wet omtrent
 den schipper als gezagvoerder, en die omtrent den schipper als
 persoon die in dienst staat van den reeder; de wet onder-
 scheidt niet.

Vgl. DE COURCY, la baraterie de patron, in Questions de dr.
 maritime, 2e série, bl. 46 v.

A. De schipper als gezagvoerder.

Wet van 28 Mei 1901, S. n°. 139, houdende regeling be-
 treffende de toelating als schipper op koopvaardij-schepen en
 het aan boord daarvan in dienst hebben van stuurlieden en
 machinisten, gewijzigd bij de wetten van 14 Juli 1904, S. n°. 156,

en 16 Juli 1907, S. n°. 218 (Schipperswet Stbl. 1907, n°. 244). K. B. v. 27 Dec. 1907, S. n°. 352, houdende voorschriften betr. de toelating als schipper op sleepbooten en het aan boord daarvan in dienst hebben van stuurlieden en machinisten.

Verg. over de ontneming der bevoegdheid, als schipper te varen, door den Raad voor de Scheepvaart, hieronder bl. 477.

De schipper oefent aan boord gezag, autoriteit uit. Als gezagvoerder zijn hem verschillende verplichtingen opgelegd en bevoegdheden gegeven in het openbaar belang en in het belang van alle bij den goeden afloop der reis betrokken personen.

I. De gezagvoerder als vertegenwoordiger van het staatsgezag.

a. Hij is ambtenaar van den burgerlijken stand, artt. 35—37 en 60 B. W. Sanctie, art. 472 Sr.

Huwelijken kunnen aan boord niet worden gesloten. Anders o. a. naar Engelsch recht.

b. Hij vervangt den notaris bij testamenten, art. 994 B. W.; evenzoo de stuurman. Zie voorts artt. 996—999 B. W.

c. Hij zorgt voor de begrafenis en de nagelaten goederen van aan boord gestorven personen, artt. 429, 430 en 531 W. v. K. Artt. 1—4 en 7 K. B. van 18 Oct. 1869, S. n°. 162, houdende bepalingen omtrent de wijze, waarop met lijken van personen, aan boord van in zee zijnde Nederlandsche schepen overleden, moet worden gehandeld, alsmede enz., een en ander ter uitvoering van art. 3 der Begrafeniswet van 10 April 1869, S. n°. 65.

d. Hij heeft eene disciplinaire macht over hen die zich aan boord bevinden en handhaaft daar de orde. Zie voor de passagiers art. 528 W. v. K. en art. 6 der Tuchtwet v. 7 Mei 1856, S. n°. 32; voor de schepelingen op koopvaardij-schepen artt. 1, 7—10, 12, 13, 16—19 der Tuchtwet. In verband hiermede houdt hij een strafregister. Sanctie, art. 471 Sr.

e. Hij neemt, een koopvaardij-schip voerende, ingeval buitengaats aan boord een misdrijf wordt gepleegd, de functiën van opsporingsambtenaar en van ambtenaar van het Openbaar Ministerie waar, artt. 14 en 19 der Tuchtwet.

II. Andere verplichtingen van den gezagvoerder.

a. Verplichting, alvorens met zijn schip eene reis te ondernemen, te zorgen, dat voldaan is aan de voorschriften, welke in het belang van de veiligheid met betrekking tot de uitrusting, de belading en de bemanning van het schip worden gegeven in art. 4 der Schepenwet van 1909 en nader zijn uitgewerkt in het K. B. van 22 Sept. 1909, S. n°. 315.

b. Verplichting, het schip vóór de belading, op verzoek van ieder belanghebbende en op diens kosten, door deskundigen te laten onderzoeken, art. 347 K. (een verouderde bepaling). Volgens art. 225 C. d. e. moest het onderzoek altijd geschieden. Kracht van het certificaat van onderzoek. Het bewijst de zeewaardigheid van het schip bij het vertrek behoudens tegenbewijs, art. 479 K.

De certificaten van deugdelijkheid, door de scheepvaart-inspectie ingevolge de Schepenwet afgegeven, zijn „certificaten van onderzoek vóór het vertrek” in den zin van art. 479 al. 2.

c. Verplichting, zich aan boord te bevinden, artt. 361 en 362 K.

d. Verplichting, zich van loodsen te bedienen, art. 363 K. Verg. de wet houdende bepalingen op den loodsdienst voor zeeschepen van 20 Aug. 1859, S. n°. 93 (gew. bij de wet van 6 April 1875, S. n°. 62), in 't bijz. art. 5.

Het Algemeen Reglement op den loodsdienst en de bijzondere reglementen voor de verschillende districten zijn vastgesteld bij K. B. van 22 Jan. 1902, S. n°. 5, en het laatst gewijzigd bij K. B. van 30 Mei 1908, S. n°. 192.

e. Verplichting, de vereischte papieren aan boord te hebben, art. 357 K. Sanctie, art. 470 Sr.

1°. De brief van opdracht (koopakte) of het bewijs van eigendom (verklaring van eigendom: art. 7 K. B. van 21 Juni 1836, S. n°. 41, i. v. m. K. B. van 21 Sept. 1869, S. n°. 153); 2°. de zeebrief; 3°. de monsterrol; 4°. het manifest (een verzamelstaat der ingeladen goederen), verg. artt. 318 al. 1 n°. 1 Rv. en 12 der Algemeene wet van 26 Aug. 1822, S. n°. 38; 5°. de cognossemerten en de chertepartij; 6°. het Wet-

boek van Koophandel; 7°. de meetbrief (wetten v. 14 Juli 1855, S. n°. 105, en 3 Juni 1875, S. n°. 101); 8°. (alleen voor koopvaardij-schepen) een strafregister, zie artt. 12 en 27 der Tuchtwet (uitgezonderd zijn koopvaardij-schepen van minder dan 100 lasten in de kleine vaart).

De Turksche pas is vervallen door de wet van 28 Mei 1869 op de zeebrieven.

f. Verplichting, een dagregister of journaal te houden, art. 358: een dagboek van alles de reis betreffende.

M. J. v. LENNEP, de diario nautico, Prft. 1853.

Zie, voor inhoud en inrichting, artt. 358 en 359 K.; voorts art. 368 (l. lid) K.; artt. 35 en 60 al. 1 B. W.; het K. B. van 18 Oct. 1869, S. n°. 162; art. 14 al. 5 i. v. m. art. 13 der Tuchtwet; art. 9 al. 1*d* der Schepenwet; art. 14 K. B. van 22 Sept. 1909, S. n°. 315, tot uitvoering der Schepenwet. Modellen van de journalen voor koopvaardij-schepen en voor visschersschepen zijn vastgesteld bij laatstgenoemd Kon. Besl.

De schipper is verplicht in iedere haven die hij aandoet, aan het daartoe bevoegde gezag (zie hieronder bij *h*) het journaal te vertoonen, ten einde daarop een exhibitum te doen stellen; na iedere reis het journaal ter inzage te geven aan den bevoegden ambtenaar der scheepvaart-inspectie, art. 14 al. 3 K. B. van 22 Sept. 1909, S. n°. 315; te allen tijde het journaal aan de belanghebbenden te toonen en daarvan afschrift te laten nemen, art. 381 K. Sanctie, art. 471 Sr.

De wet kent aan het journaal een bepaalde bewijskracht niet toe; echter moeten de in art. 358 K. genoemde feiten uit het journaal blijken en kan dus de reeder zich op die feiten niet beroepen, indien ze niet in het journaal worden vermeld (zie hieronder bl. 472); overigens is art. 1918 B. W. van toepassing.

Het scheepsjournaal kan op zich zelf niet dienen tot bewijs: Hof Nd.-Holland 14 Nov. 1861, M. v. H. 1861 bl. 310; — Rb. Rotterdam 4 Mrt. 1863, M. v. H. 1863 bl. 91; — Rb. Amsterdam 7 Juni 1883, P. v. J. 1884 n°. 6*. — Anders: Hof Nd.-Holland 8 Mrt. 1860, M. v. H. 1860 bl. 88 (in een ge-

ding tusschen den eigenaar van de lading en zijn verzekeraar), tevens beslissende dat de verzekeraar kan volstaan met een uitreksel van het journaal in het geding te brengen, wat dit punt betreft bev. H. R. 26 Apr. 1861, M. v. H. 1861 bl. 175.

Aan een niet overeenkomstig de wet gehouden journaal werd bewijskracht toegekend, ten aanzien van de daarin vermelde degradatie van een schepeling, door Rb. Amsterdam 4 Dec. 1856, M. v. H. 1859 bl. 198 (bestreden in Opm. en Med. 1857, bl. 182), en eveneens, doch in verband met de scheepsverklaring, ten aanzien van ondervonden zeeëvenementen, door Rb. Amsterdam 22 Sept. 1859, M. v. H. 1859 bl. 196; — daarentegen Rb. Amsterdam 8 Febr. 1855, M. v. H. 1860 bl. 141: het journaal verdient geen geloof ten aanzien van de redenen van ontslag van een schepeling, indien art. 379 K. niet is nageleefd.

g. Verplichting, scheepsraad te houden: *a.* in alle gevallen van aanbclang, art. 367 K.; *b.* in geval van werping, art. 368; *c.* in het geval van art. 374; *d.* alvorens het schip te verlaten, art. 362 K.

De scheepsraad geeft advies, de schipper beslist.

P. J. BOSCH v. DRAKENSTEIN, de consilio nautico, Prft. 1848. — A. A. v. D. MERSCH, de scheepsraad, Prft. 1868. — Voor de geschiedenis vooral GOLDSCHMIDT in Zft. f. d. g. Hr., dl. 35, bl. 368 v.

h. Verplichting, scheepsverklaring af te leggen.

TH. A. RUYSS, de scheepsverklaring, Prft. 1863. — J. B. F. VAN HASSELT, de scheepsverklaring, Prft. 1894.

De artt. 379, 380, 383 en 384 K. zijn gewijzigd bij de wet van 31 Dec. 1896, S. n°. 244.

Binnen drie dagen (den Zondag en buitenslands de aldaar algemeen erkende feestdagen niet medegerekend) na den dag van aankomst in eene haven moet de schipper zijn journaal toonen (sanctie, art. 471 Sr.) en eene verklaring omtrent de reis afleggen. Inhoud dier verklaring, art. 379 K. In een vreemde haven ten overstaan van den Nederlandschen consul of van het bevoegde gezag; in Nederland van den kantonrechter; in de koloniën en bezittingen in andere werelddeelen van het daartoe bevoegde gezag, art. 380 K. Exhibitum op het journaal, art. 381 K.

Vreemde schippers moeten in Nederland de verklaring afleggen ten overstaan van den kantonrechter, niet van hun consul: Rb. Middelburg 16 Dec. 1885, W. n°. 5331.

Buitengewone scheepsverklaring: in geval van schipbreuk, van het inloopen in eene noodhaven of van schade, is de schipper gehouden op de eerste plaats van aankomst, binnen één dag (den Zondag en buitenslands de aldaar algemeen erkende feestdagen niet medegerekend) na den dag van aankomst, het journaal te vertoonen en daarop het exhibitum te doen stellen, alsmede tegelijk of uiterlijk binnen den termijn, in art. 379 gesteld, verklaring af te leggen met een voldoende aantal personen van de bemanning, ten genoegen van de openbare macht die de verklaring ontvangt, art. 383 K.

„Eerste plaats van aankomst”: zie VAN HASSELT, bl. 21; — Hof Nd.-Holland 8 Febr. 1872, M. v. H. 1872 bl. 32; — Rb. Amsterdam 21 Jan. 1887, P. v. J. 1887 n°. 31*; — Rb. Rotterdam 8 Jan. 1902 en 28 Jan. 1903, W. n°. 7835 en 7986.

Volgens de voorschriften der wet opgemaakt en met eede bevestigd, levert de scheepsverklaring bewijs op, behoudens tegenbewijs, van de daarin vermelde feiten. De bevoegde macht kan bij de beëdiging schipper, officieren, scheepsgezellen en passagiers ondervragen en hen daartoe oproepen, art. 384 al. 1 en 2 K. Tegen den schipper of reeder bewijst de scheepsverklaring, ook als zij is afgelegd zonder inachtneming van de bepalingen der wet.

Het procesverbaal van de scheepsverklaring is te vergelijken met een procesverbaal van een (voorloopig) getuigenverhoor; de verklaring zelve heeft het karakter van een getuigenverklaring.

Eene informeele of te laat afgelegde scheepsverklaring is wel, in verband met het journaal of met andere stukken, als vermoeden of als voldoende bewijs aangenomen: zie Rb. Amsterdam 12 Febr. 1862, M. v. H. 1862 bl. 33; Hof Nd.-Holland 24 Sept. 1863 en 31 Mrt. 1870, M. v. H. 1863 bl. 229 en 1870 bl. 85. — Verg. voorts KUYPER v. HARPEN, Verz. v. gewijsden in zaken v. zee-assurantie, n°. 31, 37, 62, 69 en 71.

Dat eene informeele of tardieve scheepsverklaring, althans op

zich zelf, niet bewijskracht heeft, beslisten H. R. 9 Nov. 1860, W. n°. 2222, cass. verw. tegen Hof Zd.-Holland 23 Jan. 1860, W. n°. 2140, vern. Rb. Rotterdam 25 Mei 1859, W. n°. 2092; Rb. Rotterdam 10 Mrt. 1869, W. n°. 3138; Rb. Middelburg 7 Mrt. 1883, W. n°. 4893; Rb. Rotterdam 31 Jan. 1885, W. n°. 5149; Rb. Middelburg 16 Dec. 1885, W. n°. 5331 (scheepsverkl. door een vreemden schipper in Nederland voor zijn consul afgelegd); Rb. Amsterdam 21 Jan. 1887, P. v. J. 1887 n°. 31*; Hof den Haag 5 Dec. 1887, W. n°. 5491, vern. Rb. Rotterdam 30 Juni 1886, P. v. J. 1886 n°. 36*; Hof den Haag 29 Dec. 1890, W. n°. 5996; Hof Arnhem 25 Oct. 1893, W. n°. 6417; Rb. Rotterdam 8 Jan. 1902 en 28 Jan. 1903, W. n°. 7835 en 7986 (scheepsverkl. niet in de eerste plaats van aankomst afgelegd); Rb. Dordrecht 13 Febr. 1907, W. n°. 8650. — Zie ook KUYPER v. HARPEN, n°. 17 en 40.

Verg. verder MOLSTER in M. v. H. 1863, Meng., bl. 82.

Verband met het scheepsjournaal. Een informeele scheepsverklaring (niet met alle tegenwoordig zijnde officieren en scheepsgezellen afgelegd) heeft geenerlei bewijskracht en kan deze niet ontleenen aan het journaal: Rb. Middelburg 8 Apr. 1896, W. n°. 6808, bev. Hof den Haag 1 Mrt. 1897, W. n°. 6958. — Een scheepsverkl., overeenkomstig de wet afgelegd, heeft bewijskracht, al is het journaal niet vertoond binnen één dag, zooals voorgeschreven is in art. 383: Rb. Rotterdam 14 Oct. 1903, W. n°. 8078. — Aan de scheepsverkl. moet bewijskracht worden ontzegd, als een journaal niet is gehouden, omdat de scheepsverkl. slechts een beëdigde bekrachtiging is van het journaal: Hof Amsterdam 29 Jan. 1909, W. n°. 8888.

In geval van tegenbewijs door getuigen blijven de artt. 1947 (onbekwaamheid) en 1950 (waking) B. W. buiten toepassing, doch kunnen de in art. 1947 genoemde personen zich van het afleggen van getuigenis verschoonen, art. 384 al. 3 K.

Het derde lid van art. 384 is alleen van toepassing, als getuigen moeten worden gehoord, bij of naar aanleiding van bewijsvoering tegen eene scheepsverklaring: Rb. Rotterdam 8 Jan. 1900, W. n°. 7477; — vóór of tegen den inhoud eener scheepsverklaring: H. R. 1 Mrt. 1901, W. n°. 7576.

Bijzondere bepaling voor het geval van werping: procesverbaal, door schipper en scheepsraad te ondertekenen (art. 368 al. 2—4) en zoodra mogelijk na aankomst in de eerste haven door den schipper te beëdiggen, art. 369 K.

III. Recht van den gezagvoerder tot opoffering van eigendom en tot onteigening ten algemeenen nutte (ten nutte van de bij de onderneming betrokken personen):

a. Werpung van goederen met inachtneming der formaliteiten van artt. 368 en 369 K. Sanctie, art. 407 Sr.

b. Verbodeming of verkoop van koopmanschappen in eene noodhaven ter bestrijding van gemaakte kosten, art. 372 al. 2 K. Zie over de schadevergoeding art. 373 K.

Verg. over art. 373: C. P. BURGER JR., de beperkte aansprakelijkheid enz., bl. 42 v.; — A. NICOL SPEYER, verschuldigheid van vracht bij vervoer ter zee, Prft. 1906, bl. 69 v.

c. Onteigening van levensmiddelen, artt. 374 en 530 al. 3 K. —

Op de binnenlandsche scheepvaart zijn alleen toepasselijk de artt. 363 (gebruik van loodsen), 367 en 368 al. 1 (scheepsraad), art. 753 al. 1 K.

Zie over art. 753: J. DE WITT HAMER, in W. n°. 7415.

B. De schipper in zijne verhouding tot den reeder.

W. J. VINKE Az., in hoeverre verbindt de schipper zich zelf, wanneer hij overeenkomsten sluit krachtens zijn ambt? Prft. 1896, Hfdk. 1.

Tusschen reeder en schipper wordt een arbeidsovereenkomst gesloten, waardoor een dienstbetrekking wordt gevestigd, waarop de bepalingen van bk. III, titel 7A Burg. Wetb. niet van toepassing zijn, art. 1637z B. W.

Velen nemen ten onrechte aan, dat er is een overeenkomst van lastgeving of een verbinding van dienstbetrekking en lastgeving. De schipper ontleent aan de hem opgedragen werkzaamheden (aan zijne aanstelling) de macht voor den reeder te handelen. Verg. hierboven bl. 95.

Verg. CHARVÉRIAT, nature juridique de l'engagement du capitaine, in Ann. de dr. comm. 1888, bl. 1 v., die lastgeving aanneemt.

De overeenkomst is vormvrij.

De reeder mag de dienstbetrekking te allen tijde doen eindigen door ontslag, art. 328 al. 1: *a.* om wettige redenen (uit-

betaling gagie, indien deze een vast loon is, tot den dag van ontslag, art. 328 al. 2; verg. art. 436; anders DE WAL, dl. 2, bl. 72, n°. 113); *b.* zonder wettige redenen (uitkeering van het in art. 328 al. 3 genoemde, Rb. Amsterdam 10 Nov. 1859, W. n°. 2160). De reeder heeft het wettige van het ontslag te bewijzen. Recht van den ontslagen schipper die medereeder is, art. 329 K.

Verbreking der overeenkomst door den schipper is strafbaar, art. 390 Sr.

Verplichtingen van den reeder uit de arbeidsovereenkomst,

Verplichting tot voldoening van het loon (vast loon, aandeel in de winst of in de vracht), art. 341. Ingeval aandeel in de winst is bedongen, zijn de bepalingen omtrent „handelsvenootschappen” van toepassing, voor zooveel betreft de loonbetaling en hetgeen daarmede in verband staat, art. 390. Verplichtingen van den reeder, als de schipper voor een vast loon bij de maand of bij de reis is aangesteld en de reis niet wordt aangevangen of niet wordt voleindigd, artt. 385 en 386 i. v. m. artt. 411 en 412 al. 1 (door toedoen van den eigenaar [reeder] of den bevrachter, zie hieronder bl. 474) en met artt. 413 en 414 (ten gevolge van verbod van handel of van uitvoer of van inbeslagneming van het schip door hooger hand), of wordt verlengd, art. 385 i. v. m. art. 415; als de schipper op aandeel in de winst of de vracht is aangesteld en de reis wordt afgebroken, uitgesteld of verlengd (door overmacht, door toedoen van de inladers, door toedoen van den reeder), art. 385 i. v. m. art. 416 K.

De gehoudenheid tot betaling van loon is, in geval van voor-goeden-prijs-verklaring of van vergaan van het schip, beperkt tot het schip en de vracht, art. 386 i. v. m. artt. 418 al. 1 en 419. Zie voorts art. 418 al. 2, hierboven bl. 444 en hieronder bl. 474. Indien de schipper vaart op aandeel in de vracht of de winst, zijn deze artikelen niet van toepassing.

Het loon (de gagie) van den schipper op een koopvaardij-schip moet hem persoonlijk of aan zijn gemachtigde worden

uitbetaald; het is niet vatbaar voor inbeslagneming en slechts in zeer beperkte mate voor afstand. De volmacht tot ontvangst kan steeds door den schipper worden herroepen: art. 21 al. 1—3 der Tuchtwet.

De loonvordering verjaart in één jaar na het eindigen der reis, art. 741 1° i. v. m. art. 747 K.

Verplichting van den reeder, de rekening en verantwoording des schippers op te nemen, artt. 388 en 389 K. In geval van geschil moet niettemin het loon of de gagie bij voorraad worden uitbetaald. De reeder kan zich niet door afstand bevrijden van zijne verplichting den schipper diens verschotten terug te betalen en gedane uitgaven goed te maken.

Verplichtingen des reeders in geval van ziekte, verwonding, verminking, overlijden of slaafmaking van den schipper, art. 386 i. v. m. artt. 423—435 K.

MOLENGRAAFF, dwangverzekering ten behoeve der arbeiders, in Rgl. Mag. 1887, bl. 332 vlg. — K. F. A. VAN DER BREGGEN, ziekte of verminking van schepelingen, Prft. 1888. — CHARVÉRIAT, t. a. p., bl. 12 v.

1°. Ziekte of verwonding, art. 386 i. v. m. artt. 423—428 K. De schipper blijft zijn loon behouden en heeft recht op verpleging en, in geval van verminking, ook op schade-loosstelling. De reeder moet hem òf aan boord verplegen òf, indien hij niet mede vervoerd kan worden, aan den wal doen verplegen.

Verg. over art. 423: Hof Zd.-Holland 2 Nov. 1863, W. n°. 2535, en Rb. Amsterdam 29 Sept. en 10 Nov. 1865, W. n°. 2744 en 2767 (beteekenis van „verminking”); — Rb. Rotterdam 16 Jan. 1861, W. n°. 2271, M. v. H. 1861 bl. 35 (oppassing en genezing niet langer dan tot het einde van de reis of van den diensttijd, behalve in het geval van art. 425), evenzoo Kgt. n°. 1 Amsterdam 9 Juli 1909, W. n°. 8889 (tevens beslissende, dat het recht op loon in geval van art. 423 niet langer duurt dan tot de afmonstering), anders Rb. Amsterdam 3 Jan. 1861, M. v. H. 1861 bl. 19 (in geval van art. 423 oppassing en genezing tot de herstelling, ook na het einde van de reis); — Kgt. n°. 4 Amsterdam 10 Sept. 1901, W. n°. 7796 (de schepe-ling, in strijd met de wet onderweg wegens ziekte naar huis

gezonden, heeft recht op loon en kostgeld tot den dag van terugkomst van het schip); — over art. 426 i. v. m. art. 423: Rb. Amsterdam 14 Dec. 1843, W. n°. 471, M. v. H. 1861 bl. 29 (bestreden in Opm. en Med., dl. 1, bl. 104), en 11 April 1866, W. n°. 2820 (recht op loon tot op den dag waarop de schipper na genezing in de plaats van vertrek heeft kunnen teruggekomen zijn, maar nooit langer dan tot het einde der reis, ook al komt hij ten gevolge der ziekte eerst later terug); — Rb. Rotterdam 29 Oct. 1856, M. v. H. 1861 bl. 32; — Rb. Groningen 7 Juli 1893, W. n°. 6460, M. v. H. 1894 bl. 119 (recht op loon, alsof hij gezond ware gebleven, dus tot het einde der reis of totdat het schip is wrak geworden).

Beteekenis der onderscheiding tusschen „gedurende de reis” en „in dienst van het schip” in art. 423; strekking der laatste uitdrukking en van „in scheepsdienst” in art. 424: aan boord is de schipper steeds in scheepsdienst, aan den wal alleen als hij in zijne betrekking werkzaam is. Wat ongevallen betreft, behoort verband tusschen het ongeval en het verblijf aan boord of de dienstuitoefening te worden gevorderd.

Verg. omtrent de beteekenis van scheepsdienst: Rb. Amsterdam 29 Sept. 1865, W. n°. 2744 („in dienst van het schip” beteekent „tijdens en ter zake van dienst op het schip”); 11 April 1866, W. n°. 2818 (eigen toedoen sluit scheepsdienst uit); — Rb. Rotterdam 22 Mrt. 1869, W. n°. 3139 („in dienst van het schip” wil zeggen „terwijl men op het schip den eenen of anderen dienst verricht”); — ook Rb. Amsterdam 26 Mei 1876, W. n°. 4016.

Schuld van den schipper heft de verplichtingen des reeders niet op; anders moet worden, beslist in geval van roekeloosheid of van opzet.

Dat in geval van *verminking* de aansprakelijkheid des reeders wegvalt, indien de ziekte of het ongeval is veroorzaakt door schuld van den schipper of van den schepeling, wordt aangenomen door: Rb. Amsterdam 11 April 1866, W. n°. 2818; 26 Mei 1876, b. a.; 24 Febr. 1887, P. v. J. 1887 n°. 47*; — Rb. Rotterdam 30 Dec. 1903, W. n°. 8041. — In elk geval rust op den reeder het bewijs van de schuld des schippers; anders ten onrechte Rb. Amsterdam 11 Apr. 1866, b. a.

Aansprakelijkheid alleen met schip en vracht, art. 427; omslag in avarij-grosse, art. 424 al. 2 i. v. m. art. 699 n°. 7 K.

2°. Overlijden, art. 386 i. v. m. artt. 429—431 K. Verg. K. B. v. 14 Nov. 1827, S. n°. 51, betrekkelijk het beheer van gelden en goederen van zeelieden, die, ter koopvaardij uitvarende, op de reis komen te overlijden of vermist raken.

3°. Slaafmaking, art. 386 i. v. m. artt. 432—435 K. Verg. K. B. van 30 Aug. 1829, S. n°. 61, houdende bepalingen nopens het verlossen uit de slavernij van slaafgemaakte scheepelingen.

De schipper is voor al zijne vorderingen uit het arbeidscontract bevoorrecht op schip en vracht, art. 391. Verg. art. 313 5° K.

Op de binnenlandsche scheepvaart zijn alleen van toepassing de artt. 390 en 391. Zie art. 753 K.

Verplichtingen van den schipper uit de arbeidsovereenkomst.

De schipper voert het schip en leidt de daarmede te volbrengen onderneming, art. 341 i. v. m. art. 321 al. 1. Ziekte ontslaat hem niet van zijne verplichtingen: hij moet een plaatsvervanger stellen, art. 356. Algemeene verplichting, art. 345 al. 1. Bijzondere verplichtingen, artt. 360—362, 364, 370, 377, 378. Zie voorts artt. 352 (zgn. voering) en 353 K.

In art. 352 leze men: „zonder daarvoor vracht te betalen, *dan na* daartoe van den eigenaar” enz. In geval van overtreding is hij tot schadevergoeding gehouden.

Rekening en verantwoording na afloop van de reis, artt. 387—389 K. Verg. Hof Zeeland 18 Dec. 1855, W. n°. 1719.

De gagie van den schipper is verbonden voor de door hem verschuldigde schadevergoeding wegens wanpraestatie of wangedrag, art. 21 al. 5 der Tuchtwet. Is hij medereeder, zijn scheepsportie en winstaandeel zijn bij voorrecht verbonden aan de reederij, voor hetgeen deze heeft te vorderen, art. 392 K.

Op de binnenlandsche scheepvaart zijn alleen van toepassing de artt. 341, 356 en 392. Zie art. 753 K.

Bevoegdheid van den schipper namens den reeder te handelen, dezen te verbinden.

P. REHME, die geschichtliche Entwicklung der Haftung des Reeders, 1891. — W. J. VINKE Az., aangeh. prft.

Handelt de schipper binnen den kring van zijne bevoegdheid, alleen de reeder wordt verbonden, niet ook de schipper zelf, tenzij de wet uitdrukkelijk eene verbintenis ook van dezen aanneemt. Verg. § 533 DHwb.

Rb. Haarlem 27 Febr. 1883, W. n°. 5037 (de schipper, in zijne hoedanigheid handelende, verbindt niet zich zelf). — Hof Amsterdam 12 Apr. 1907, W. n°. 8728, M. v. H. 1907 bl. 115: eene algemeene persoonlijke aansprakelijkheid van den schipper bestaat naar Nederl. recht niet; betaling van bergloon kan niet van hem in privé worden gevorderd. — H. R. 24 Juni 1898, W. n°. 7142: verplichting van den reeder tot betaling van een door den schipper afgegeven orderbiljet.

Gaat de schipper zijne bevoegdheid te buiten, noch de reeder, noch het schip wordt verbonden, maar alleen de schipper: S. H. LOTSJ, bl. 73 v.; KIST, dl. 5, bl. 46 v.; DIEPHUIS, dl. 2, bl. 96 v.

Algemeene aanwijzing van de bevoegdheid des schippers: art. 321 al. 1 i. v. m. artt. 341 en 371. Hij is wettelijk bevoegd tot al wat de normale exploitatie van het schip, overeenkomstig de daaraan door den reeder gegeven bestemming, medebrengt. Verg. art. 1833 al. 1 B. W. De taak van den schipper, in het bijzonder die van den schipper op booten van vaste stoomvaartlijnen, en daarmede ook zijne bevoegdheid, is tegenwoordig eene veel beperktere. Hij wordt meer en meer uitsluitend de bestuurder van het schip.

De schipper is als zoodanig bevoegd een sleepcontract te sluiten, dat de reederij verbindt: Rb. Dordrecht 22 April 1908, W. n°. 8742. — De schipper vertegenwoordigt den reeder bij de belading in uitvoering van de bevrachtingsovereenkomst: Rb. Rotterdam 6 Mei 1908, W. n°. 8807.

Bijzondere bepalingen: artt. 342, 343, 344 i. v. m. art. 439 al. 4, 365, 453 2°, 457 al. 3, 467, 471 al. 2, 478, 485—487, 489, 493, 502, 507 8°. en 510 K.

Beperkingen: artt. 371, 579 i. v. m. art. 580, 372, 375, 376 K. Verg. art. 1833 al. 2 B. W. Sanctie, art. 402 Sr.

Zie over art. 376 en de beteekenis van „wettelijk bewezen onbevaarbaarheid”: VAN TIENHOVEN, wettelijk totaal verlies van beschadigde schepen, Prft. 1893, bl. 156 v. — Rb. Middelburg 23 Mei 1879, W. n°. 4448.

Handelingen des schippers in strijd met deze artikelen verbinden den reeder niet, tenzij deze daardoor gebaat mocht zijn. Uitdrukkelijke bepalingen van de artt. 376 en 579 K. De schipper wordt alléén verbonden en is tot schadevergoeding gehouden.

In dezen zin: KIST en DIEPHUIS, t. a. p.; S. H. LOTSY, t. a. p., bl. 76 v. — Rb. Rotterdam 10 Febr. 1897, P. v. J. 1897 n°. 58, bev. Hof den Haag 3 Mei 1897, W. n°. 6980, M. v. H. 1897 bl. 62 (naar aanl. van artt. 371 en 372). — Anders DE WAL, dl. 2, n°s. 119, 120 en 140; — ASSER, Schets, 10de dr., bl. 134 v. — Rb. Amsterdam 3 Juni 1859, M. v. H. 1859 bl. 48 v., bev. door Hof Nd.-Holl. 18 Oct. 1860, W. n°. 2261, M. v. H. 1860 bl. 286 (art. 371 werkt niet tegen derden, maar gaat alleen den schipper en den reeder aan); — Rb. Rotterdam 29 Juni 1860, M. v. H. 1860 bl. 233 (de schipper, zijne in art. 372 omschreven bevoegdheid te buiten gaande, verbindt den reeder); — evenzoo H. R. 22 Dec. 1899, W. n°. 7382, vern. Hof Leeuwarden 8 Febr. 1899, W. n°. 7240, bev. Rb. Groningen 15 Jan. 1897, W. n°. 6966. — VINKE, a. w., hfdk. 5, bl. 117, acht den reeder verbonden, tenzij degene die met den schipper handelde, diens onbevoegdheid heeft gekend (te kwader trouw was). Verg. voor het Fransche recht DE VALROGER, dl. 1, n°. 408; LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°s. 185, 580; DANJON, n°. 122.

De wet zwijgt over de bevoegdheid van den schipper als zoodanig voor den reeder in rechte op te treden. Die bevoegdheid kan hem niet worden ontzegd ten aanzien van onderwerpen, liggende binnen den kring van zijne bevoegdheid tot handelen.

De schipper als zoodanig is niet bevoegd voor de reederij eene vordering ter zake van aanvaring in te stellen: H. R. 16 Nov. 1871, W. n°. 3402, bev. Hof Groningen 3 Jan. 1871, bev. Rb. Winschoten 23 Juni 1869, W. n°. 3281; — Rb. Rotterdam 24 Dec. 1902, M. v. H. 1903 bl. 60, en Rb. Dordrecht 13 Febr. 1907, W. n°. 8650, beide tevens beslissende, dat de schipper op grond van art. 1753 B. W. vergoeding kan vorderen van de schade aan de lading (waarvan echter de eigenaar steeds zelf kan optreden: Hof den Haag 7 Jan. 1907, W. 8492, M. v. H. 1907 bl. 176). — Anders: Rb. Amsterdam 16 Sept. 1840, W. n°. 160, de schipper heeft het recht voor en ten behoeve van den reeder eene rechtsvordering in te stellen tot schadevergoeding wegens aanvaring.

In geval van art. 540 K. moet, anders dan in geval van artt. 534, 535, 543 al. 2 en 544 K., de eigenaar als uit eigen hoofde schadeplichtig worden aangesproken, niet de schipper: Rb. Rotterdam 11 Dec. 1901, W. n°. 7785; — 8 Oct. 1902, W. n°. 7893.

De schipper kan niet als vertegenwoordiger der reederij in rechte worden geroepen tot betaling van bergloon, ook al heeft hij, daartoe gemachtigd, het bergloon geregeld en afgemaakt: Rb. Groningen 24 Mei 1895, P. v. J. 1895 n°. 97, bev. Hof Leeuwarden 23 Sept. 1896, W. n°. 6879. — Zie ook Hof Amsterdam 12 Apr. 1907, W. n°. 8728, M. v. H. 1907 bl. 115.

Betalingen, gedaan in opdracht van den reeder, kunnen niet worden teruggevorderd van den kapitein, die zijnerzijds niet vracht kan vorderen krachtens een door den reeder gesloten chertepartij: Rb. Amsterdam 15 Febr. 1907, M. v. H. 1907 bl. 70.

C. De schipper in zijne verhouding tot de bemanning en de inladers.

De bepalingen der wet hebben aanleiding gegeven tot de opvatting, dat de schipper, handelende in zijne hoedanigheid ten behoeve der onderneming, zich zelf verbindt, en dat de reeder door de handelingen van den schipper niet rechtstreeks wordt verbonden, doch dat hij slechts krachtens art. 321 al. 1 K. aansprakelijk is voor de verbintenissen van den schipper, met recht van abandon. Historische verklaring dier verouderde voorstelling.

1°. De aanmonstering van het scheepsvolk wordt genoemd eene overeenkomst tusschen den schipper en het scheepsvolk, artt. 394 en 399. Verg. artt. 343 en 355, alsmede artt. 448 en 449 K.

Volgens art. 452 K. staat ook de schipper jegens den reeder in voor de schade, toegebracht door ontrouw of schuld, in den dienst gepleegd door de scheepsofficieren of -gezellen, behoudens art. 1403 laatste lid B. W.

Daarentegen wijzen de artt. 434, 445, 446, 448 en 449 K. op dienstbetrekking tusschen de schepelingen en den eigenaar of de reederij.

2°. De schipper heet persoonlijk verantwoordelijk voor de

vervoerde goederen jegens de inladers: art. 349 i. v. m. artt. 345 al. 2, 346 en 348. De leer van het zoogen. *receptum*, het in bewaring nemen der goederen. Ook wordt in verschillende artikelen betreffende de vervoerovereenkomst van den schipper gesproken, als ware hij de wederpartij in de overeenkomst, zie artt. 456, 457, 477, 478, 488, 507 en vlgg. Daarnevens wijst op een gezamenlijk verbonden (zoowel gerechtigd als verplicht) zijn door de overeenkomst van bevrachting het genoemd worden van den vervrachter nevens den schipper in de artt. 459, 467, 471 al. 2, 474, 475, 483, 485—487, 489, 490, 496, 500 al. 4, 502 2°. en 505 al. 3. Uitsluitend de vervrachter wordt vermeld in de artt. 464, 465, 466, 468, 469 en 470 K.

De opvatting, dat de schipper alléén of althans in de eerste plaats zich zelf verbindt, is in strijd met de feitelijke toestanden en met de positie van den schipper in het tegenwoordige scheepsbedrijf. De schipper handelt niet voor zich, maar voor den reeder die hem heeft aangesteld; daarom wordt de reeder door de handelingen des schippers verbonden, niet deze zelf. De aangehaalde wetsbepalingen zijn op te vatten als te handelen van den schipper „in zijne hoedanigheid”, voor zoover ze niet uitdrukkelijk eene persoonlijke verantwoordelijkheid (zie artt. 349, 362 en 375) vaststellen.

Zie in dezen zin W. J. VINKE Az., a. w., hfdk. III en IV, en i. h. b. over art. 349, bl. 82 v.

Rechtspraak. — Naar Engelsch en naar Nederlandsch zeerecht heeft de schepeling eene vordering tegen den kapitein die hem aanstelde, niet tegen den eigenaar van het schip: Rb. Rotterdam 2 Dec. 1896, W. n°. 6993. — Door de aanmontering ontstaat een rechtsband tusschen den eigenaar of de reederij en den schepeling; deze kan gene (op grond van art. 321) terstond met voorbijgaan des schippers in rechte betrekken: Rb. Rotterdam 22 Juni 1898, W. n°. 7194. — De reeder is krachtens art. 321 al. 1 K. aansprakelijk voor de verbintenis van den kapitein, ingevolge art. 1403 B. W., tot vergoeding van de schade, veroorzaakt door den in zijn dienst staanden stuurman: Rb. Rotterdam 7 Mrt. 1906, W. n°. 8480, bev. Hof den Haag 18 Febr. 1907, W. n°. 8581. — Het scheepsvolk, hoewel aangemonsterd door den schipper, staat in dienst

niet van dezen maar van de reederij: Rb. Middelburg 7 Juni 1895, W. n°s. 6679 en 6745 (strafzaak).

De reeder is krachtens art. 321 al. 1 K. aansprakelijk voor de verbintenis des schippers, ingevolge art. 345 al. 2 K., jegens de inladers: Rb. Rotterdam 21 Febr. 1877, W. n°. 4078. — Nevens den schipper is de reeder jegens de inladers verbonden, als de schipper binnen de grenzen van zijne bevoegdheid heeft gehandeld: Rb. Amsterdam 14 Mei 1877, W. n°. 4127. — Onafhankelijk van eenige overeenkomst is de schipper krachtens art. 345 al. 2 K. aansprakelijk voor de door hem ten vervoer ingenomen goederen: H. R. 24 Dec. 1903, W. n°. 8011, bev. Hof den Haag 9 Mrt. 1903, W. n°. 7925, bev. Rb. Rotterdam 8 Jan. 1902, W. n°. 7802. — Bij het receptum moet de schipper steeds de eerst aansprakelijke persoon zijn: Rb. Amsterdam 22 Febr. 1889, W. n°. 5824. — Rb. Rotterdam 14 Juni 1899, W. n°. 7315.

Van eene andere opvatting getuigen de beslissingen van Rb. Rotterdam 30 April 1862, W. n°. 2378, M. v. H. 1862 bl. 98: de aansprakelijkheid van den schipper jegens de inladers is niet (gelijk in het geval van art. 349 K.) eene eigenlijk personeele, maar eene aansprakelijkheid in de hoedanigheid van vertegenwoordiger der in eigenlijken zin slechts verbonden reederij. — Rb. Amsterdam 22 Dec. 1890, W. n°. 5995: de schipper is te beschouwen als de gemachtigde en in dienst zijnde van den gene, die hem het voeren van het schip heeft opgedragen; *als zoodanig* neemt hij goederen ten vervoer bostemd in ontvangst, houdt hij ze onder zich, en is hij verplicht tot hunne wederinlevering. Zie voorts hieronder bl. 489, 509 en 522.

Verg. de Fransche jurisprudentie over aansprakelijkheid van den schipper *ès-qualité*: DE COURCY, Q. d. dr. mar., 2e série, bl. 102 v.; — DE VALROGER, dl. 1, n°s. 232 v., 328 en 332; — DANJON, n°s. 168—171; — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°s. 273 v., 521 v.

Als leider der onderneming is de schipper verplicht zoo noodig de belangen van de eigenaars der lading waar te nemen (artt. 365, 478 al. 5, 502 1°. en 738 K.); hij is bevoegd binnen de grenzen der noodzakelijkheid namens hen te handelen, maar ook verplicht zoo mogelijk met hen in overleg te treden of hunne orders af te wachten (artt. 364, 367 al. 1, 372 al. 1 K.). Verg. § 535 DHwb.

Arbiters Amsterdam 26 Nov. 1867, M. v. H. 1868 bl. 5.
— Rb. Amsterdam 12 Dec. 1890, M. v. H. 1891 bl. 125;
Rb. Rotterdam 1 Apr. 1893, M. v. H. 1893 bl. 146; 12 Juni

1895, W. n°. 6700 (verkoop van de lading in een noodhaven). — Hof den Haag 23 Dec. 1902, M. v. H. 1902 bl. 55 (buitengewone onkosten, door den schipper ten behoeve van de lading gemaakt, kan deze van den geconsigneerde terugvorderen).

A. LAURIN, si le capitaine est le mandataire des chargeurs, in *Annales de dr. comm.* 1886/7, bl. 5 v. — DE COURCY, le capitaine n'est pas le mandataire des chargeurs, in *Q. de dr. mar.*, 4e série, bl. 183 v. — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°. 277. — WAGNER, *Handb. des Seerechts*, §§ 43 vlg.

Op de binnenlandsche scheepvaart zijn de artt. 345, 346, 348 en 355 eveneens van toepassing, art. 753 K.

§ 59. HET SCHEEPSVOLK.

Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, tit. 11, afd. 4, artt. 78—108;
Ontw. Wetb. v. Kph. 1809, artt. 306—354; *Cod. de comm.*,
artt. 250—272; Wetb. v. Kph., artt. 394—452.

Scheepsvolk, equipage of schepelingen omvat de scheepsofficieren en scheepsgezellen. Belang der onderscheiding, art. 448 K. Het Wetb. v. Kph. verstaat onder *scheepsvolk* nu eens de scheepsgezellen, zie artt. 395 al. 1, 397 1°, 412 al. 2, 413, 417, 440, 444, 447, dan weder ieder schepeling, zie artt. 401, 416 al. 2—4, 441, 442, 446.

E. BOYENS, über den Begriff der Schiffsbesatzung, in *Zft. f. d. g. Hr.*, dl. 50, bl. 56.

Scheepsofficieren: volgens Rb. Amsterdam 10 Juli 1855, R. B. 1855 bl. 480, de schepelingen aan wie eenig gezag is toegekend. Zie voorts KIST, dl. 5, bl. 149.

Schipperswet, Stbl. 1907 n°. 244; zie hierboven bl. 451 v. — Reglement voor de examens ter verkrijging van een diploma van stuurman aan boord van koopvaardijsschepen, K. B. v. 27 Dec. 1907, S. n°. 353. — Reglement voor de examens ter verkrijging van een diploma als machinist aan boord van koopvaardijsschepen, K. B. v. 27 Dec. 1907, S. n°. 354. — Zie voor sleepboten, hierboven bl. 452. — K. B. v. 27 Dec. 1907, S. n°. 355, tot uitvoering van art. 9 der Schipperswet.

Over de ontneming der bevoegdheid als stuurman of machinist te varen door den Raad voor de Scheepvaart, zie hieronder bl. 477.

Aard der overeenkomst, art. 394 K; zij is een arbeidsover-

eenkomst, waarop de bepalingen van boek III, titel 7A Burg. Wetb. niet van toepassing zijn, art. 1637z B. W.

De wettelijke regeling der overeenkomst is grootendeels van dwingenden aard, althans voorzoo veel de rechten en verplichtingen betreft, die in de monsterrol opgenomen moeten worden of omschreven zijn in de in art. 397 10°. K. aangehaalde artikelen.

Het scheepsvolk staat in dienst van den reeder, niet van den schipper, zie hierboven bl. 465 vlg. De overeenkomst wordt vaak rechtstreeks door den reeder gesloten, ook al teekent de schipper de monsterrol. De schipper heeft, als hij de equipage samenstelt, de bepaling van art. 343 K. in acht te nemen.

Consulaire rechtsmacht in geschillen tusschen schipper en schepelingen, krachtens vrijwillige opdracht of bepaling van een met een vreemden Staat gesloten verdrag, art. 6 der Consulaire wet (25 Juli 1871, S. n°. 91, laatst gew. 7 Juni 1905, S. n°. 203) [tekstuitgave v. 15 Juli 1887, S. n°. 138].

Het loon (huur, gagie, soldij) is een vast loon of een aandeel in de vracht of in de winst, bij de zeevisscherij ook een aandeel in de vangst.

Bepaling van het loon in den vorm van een aandeel in de winst doet niet eene maatschapsverhouding ontstaan. Verg. art. 390 K. en hierboven bl. 91 vlg.

Zie DANFON, nos. 49 en 50. — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°. 353 v.

Afsluiting der overeenkomst.

De arbeidsovereenkomst kan tot stand komen vóórdat de monsterring plaats heeft; zoolang deze niet is geschied, zijn de algemeene bepalingen van verbintenissenrecht van toepassing. Niet toelating van den schepeling tot de monsterring is wanpraestatie van de zijde des reeders.

Rb. Rotterdam 10 Mrt. 1897, W. n°. 7045 (ontbinding met schadevergoeding toegewezen); — Kgt. Groningen 27 Apr. 1910, W. n°. 9054 (de dienstbetrekking ontstaat eerst bij de monsterring; vóórdien is er een overeenkomst tot aanmonsterring). — Anders Rb. Rotterdam 8 Mrt. 1871, W. n°. 3346, M. v. H. 1871 bl. 126 (vóór de monsterring is er geen verbindende over-

eenkomst); — Rb. Dordrecht 24 Mrt. 1909, W. n°. 8966, bev. Hof den Haag 9 Mei 1910, W. n°. 9054 (vordering tot ontbinding met schadevergoeding afgewezen).

De monsterring, art. 396 K. De dienstbetrekking begint met de monsterring. Vandaar dat de wet verschillende rechten en verplichtingen van partijen aan de monsterring verbindt, zie artt. 399, 400, 411 al. 2, 438 K.

Beteekenis van de monsterrol, art. 395 K.; zij is geen vereischte voor de geldigheid der arbeidsovereenkomst, maar de authentieke akte (Hof Nd.-Holl. 5 Jan. 1852, W. n°. 1313), welke van de monsterring (de indiensttreding) wordt opgemaakt. Verplichte inhoud van de monsterrol: artt. 397 K. en 10 en 20 der Tuchtwet; bepalingen in de monsterrol, afwijkende van of in strijd met den inhoud van de onder 10 van art. 397 aangehaalde artikelen, zijn krachteloos. De schipper is verplicht een monsterrol te doen opmaken, art. 398 ingetrokken bij art. 1 der wet v. 26 April 1884, S. n°. 95; thans art. 469 Sr.

Het K. B. van 5 Oct. 1867, S. n°. 104, ter uitvoering van art. 396 K., wijst als ambtenaar aan den waterschout, bij gebreke of verhindering van dezen, den commissaris van politie, bij gebreke of verhindering van den commissaris, den burgemeester of diens plaatsvervanger. Tarief, vastgesteld bij K. B. v. 29 Juni 1878, S. n°. 99, aangevuld bij K. B. v. 5 Aug. 1884, S. n°. 190. In het buitenland geschiedt de monsterring van scheepsvolk op Nederlandsche schepen ten overstaan van den hoogst geplaatsten consulairen ambtenaar of van diens plaatsvervanger: K. B. v. 17 Juli 1906, S. n°. 206. Tarief, art. 3 *b* en *c* der wet tot regeling der consulaatrechten v. 18 Apr. 1874, S. n°. 65 (tekstuitgave v. 30 Sept. 1892, S. n°. 230).

Duur der dienstbetrekking: voor eene of meer reizen (artt. 394, 440 1° en 441), dikwijls feitelijk voor een onbepaald aantal reizen (een bepaalde reis met bevoegdheid van den reeder meer reizen te doen), voor een bepaalden of voor een onbepaalden tijd.

Zie KIST, dl. 5, bl. 151 v.; DE WAL, dl. 2, n°. 159; DIEPHUIS, dl. 2, bl. 108.

Begin der dienstbetrekking van het oogenblik der monsterring, artt. 399 en 400; einde (afdanking), nadat door den schepeling aan art. 446 (verklaring afleggen?) is voldaan, art. 447. Als de tijd, waarvoor een schepeling is aangemonsterd, verstrijkt gedurende eene reis, eindigt de verbintenis, zoodra het schip nà het verstrijken van den overeengekomen tijd een haven aandoet; de schipper is verplicht den schepeling in die haven af te danken; de bepaling van art. 397 11° K. is alleen van toepassing tijdens den duur der verbintenis.

Zie echter KIST, DE WAL EN DIEPHUIS, t. a. p. — H. R. 21 Dec. 1866, M. v. H. 1867 bl. 113, cass. verw. Rb. Amsterdam 5 Juli 1864, M. v. H. 1864 bl. 165 (de schepeling is in elk geval verplicht de aangevangen reis ten einde te brengen).

Verbreking der overeenkomst door den schipper. Deze kan haar te allen tijde verbreken (ontslag, afdanking), artt. 436 vlg. K. i. v. m. art. 9 al. 3 Tuchtwet, behoudens zijne verantwoordelijkheid tegenover den reeder, artt. 344 en 439 l. l. K. De redenen van afdanking moeten in het journaal worden vermeld, art. 358 8°.

Onjuiste uitlegging van art. 439 l. l. door Rb. Amsterdam 4 Dec. 1856, M. v. H. 1860 bl. 146 (het schip en de reeder zijn niet aansprakelijk voor de hier genoemde schadeloosstelling).

1°. Om wettige redenen, art. 436. Wat wettige redenen zijn, zegt art. 437; beteekenis dezer opsomming.

De opsomming is enunciatief; de rechter heeft steeds het wettige d. i. voldoende der redenen te beoordeelen, doch de feiten van art. 437 zijn aan zijne beoordeeling onttrokken. Aldus: KIST, dl. 5, bl. 165 v.; S. E. NIJKERK, in W. n°. 2189. — Rb. Amsterdam 8 Febr. 1855, W. n°. 1627, M. v. H. 1860 bl. 141 (onnatuurlijke onkuisheid); H. R. 1 Juni 1860, W. n°. 2175, M. v. H. 1860 bl. 178, vern. Rb. Rotterdam 9 Jan. 1860, W. n°. 2146, M. v. H. 1860 bl. 137; Rb. Amsterdam 2 Nov. 1860, M. v. H. 1860 bl. 310; 21 Oct. 1904, W. n°. 8233, M. v. H. 1904 bl. 78 (monsterring voor een zeker aantal reizen gedurende een bepaalden tijd), vern. Kgt. n°. 1 Amsterdam 14 Aug. 1903, M. v. H. 1903 bl. 21. — Daarentegen is de opsomming limitatief volgens Rb. Amsterdam 4 Dec. 1856, b. a. (onkunde of onbekwaamheid is geen wettige reden van ontslag van een eersten stuurman); — DIEPHUIS, dl. 2, bl. 117 v., en HOLTJUS, Voorlez., dl. 2 bl. 186; zie voorts Rgl. Adv., dl. 6, bl. 206, en W. n°. 2181.

Wettige redenen worden bovendien genoemd in art. 397 7° en 16° (verg. Rb. Amsterdam 21 Oct. 1904, b. a.); wat den stuurman betreft, ook in art. 409 al. 3 i. v. m. art. 407 K.

2°. Zonder wettige redenen, art. 438 en art. 409 al. 1 i. v. m. artt. 407 en 408; bedrag der schadeloosstelling, artt. 439 en 409 al. 1 en 2. De bewijslast rust op den schepeling.

Het verzuim des schippers om tijdig scheepsverklaring af te leggen en de niet-vermelding in het journaal van de reden van het ontslag ontheffen den schepeling van den bewijslast: Rb. Amsterdam 8 Febr. 1855, b. a.; anders H. R. 28 Febr. 1845, W. n°. 588, M. v. H. 1859 bl. 170 (de niet-vermelding in het journaal heeft te dezen geen invloed).

Het „reisgeld terug” bij afdanking buitenslands wordt „afstappersgeld” geheeten.

De schepelingen mogen de overeenkomst niet verbreken. Elke verbreking, buiten de in de wet aangewezen gevallen, is strafbare desertie, artt. 391 v. en 398 v. Sr. Zij verbeuren tevens hun loon, art. 397 11°. K. i. v. m. art. 10 Tuchtwet. Reëele executie van art. 402 K. i. v. m. artt. 5 en 21 al. 4 Tuchtwet.

Uitzondering: geoorloofde verbreking, art. 440 K., aangevuld bij art. 2 der wet van 26 April 1884, S. n°. 95. Art. 440 n°. 1—6 laat de verbreking alleen toe vóór het begin der reis. De schepeling heeft recht op gagie tot op den dag van het verlaten van den dienst, ASSER e. a. op art. 440; anders DIEPHUIS, dl. 2, bl. 130.

Ontslag van de verbintenis (ontbinding der overeenkomst) in het geval van art. 444 al. 2 K. i. v. m. artt. 397 8° K. en 20 Tuchtwet. De schepeling heeft recht op gagie tot den dag van het ontslag en op schadevergoeding; anders DIEPHUIS, t. z. p.

Invloed van verandering der reis op de overeenkomst met den stuurman, artt. 407—409, met de overige bemanning, art. 441 K.

Verplichtingen van den reeder (den schipper).

De reeder heeft aan de schepelingen te betalen de bedongen gagie op de overeengekomen wijze; de gagie wordt berekend

bij de reis of bij de maand, artt. 397 3°, K. en 20 Tuchtwet. Een gedeelte kan als handgeld worden vooruitbetaald, zie artt. 397 4°, 413 en 418 K. Het handgeld komt weinig meer voor en is in de praktijk vervangen door voorschotbewijzen, zgn. *advance-notes*, orderbiljetten over een voorschot op de gagie, betaalbaar nà vertrek van het schip. Behalve het loon is de reeder, gedurende den tijd dat de schepelingen in dienst zijn, aan hen levensonderhoud verschuldigd, artt. 397 8°, 403 K., 20 en 22 Tuchtwet.

Verschuldigheid van het loon: gedurende de reis mag de schipper niet meer dan een derde van het verdiende loon uitbetalen, art. 442 K.; nà afloop van iedere reis wordt het volle op de reis verdiende loon opeischbaar, art. 417 K. In den regel wordt een deel der gagie (soms de helft) door den reeder gedurende de reis op maandbrieven (*allotment-notes*) aan een familiebetrekking van den schepeling uitbetaald.

Betaling van het loon: art. 443 (afdanking), art. 447 (afmonstering). Voor iederen dag, dat de schepeling, zonder wettige reden, wordt opgehouden in het verkrijgen van zijn loon, is hem eene door de wet vastgestelde schadevergoeding verschuldigd, ook zonder ingebrekestelling, artt. 448 en 449 K.

Artt. 446—448 zijn niet toepasselijk op den scheeps-dokter, Rb. Amsterdam 8 Sept. 1841, M. v. 1871 bl. 128.

Zie over de beteekenis van „zonder wettige reden ophouden”: DIEPHUIS, dl. 2, bl. 126; — KIST, dl. 5, bl. 181 v. — Rb. Amsterdam 16 Aug. 1859, M. v. H. 1859 bl. 170; 4 Dec. 1856 en 2 Nov. 1860, M. v. H. 1860 bl. 146 en 310.

Verg. over de vraag, of ingebrekestelling noodig is, de vonnissen medegedeeld in M. v. H. 1860 bl. 147 v., Rb. Amsterdam 8 Febr. 1855, W. n°. 1627, M. v. H. t. a. p. bl. 141, en 2 Nov. 1860, M. v. H. 1860 bl. 310. — Zie voorts Rb. Amsterdam 15 Nov. 1877, R. B. 1877 B bl. 295, en Opm. en Med., dl. 9, bl. 52 v.

Art. 448 is van toepassing in het geval van art. 438 i. v. m. art. 439 al. 2: Rb. Rotterdam 2 Nov. 1860, b. a.; doch anders Kgt. n°. 1 Amsterdam 14 Aug. 1903, M. v. H. 1903 bl. 21; — het is niet van toepassing in het geval van art. 422: Rb. Rotterdam 20 Dec. 1855, W. n°. 1736.

Verzekering (wat betreft koopvaardij schepen) van des reeders

verplichtingen ten aanzien van de gagie, de voeding, de ruimte tot ligging en verblijf en de betamelijke behandeling der schepelingen door artt. 20—24 der Tuchtwet. Uitbetaling van de gagie aan den schepeling persoonlijk of aan diens gemachtigde, herroepelijkheid van iedere volmacht tot ontvangst, onvatbaarheid van de gagie voor beslag, beperking van de bevoegdheid tot afstand (alleen voor de helft ten behoeve van ouders, huisvrouwen en kinderen, en voor één derde ten behoeve van andere bloed- of aanverwanten tot in den vierden graad), art. 21 al. 1—3. Sanctie van art. 22 in art. 406 Sr. Met artt. 23 en 24 verg. men art. 444 al. 2 K.

In geval van voor-goeden-prijs-verklaring of vergaan van het schip is het loon alleen verschuldigd voor zoover het kan worden betaald uit de opbrengst van het wrak of uit de verdiende vracht, artt. 418 en 419; zie hierboven bl. 444. Na het behouden eindigen der reis (artt. 446 v. K.) schijnt afstand van schip en vracht voor de verbintenissen jegens de schepelingen uitgesloten. Voor het geval van afdanking buitenslands met of zonder wettige redenen ontzegt art. 443 K. uitdrukkelijk de bevoegdheid tot afstand.

Afkeuring van een schip, gevolgd door abandonnement, ten gevolge van onbevaarbaarheid, moet worden gelijkgesteld met schipbreuk, als bedoeld in art. 419: Rb. Amsterdam 16 Mei 1862, M. v. H. 1862 bl. 111, vern. Kgt. n°. 4 Amsterdam 10 Dec. 1861, t. z. p., bl. 106.

Aanspraak van officieren of gezellen, die op aandeel in de vracht varen, art. 420 K.

Betaling van loon, van schadevergoeding en van reisgeld ingeval de reis niet wordt aangevangen, wordt gestaakt na te zijn begonnen, wordt uitgesteld of verlengd, artt. 411—416.

Art. 412 handelt over schorsing door „toedoen van den eigenaar, den schipper of den bevrachter” (zie art. 411), d. w. z. niet door overmacht, welke aanwezig is in geval van abandonnement en verkoop van het schip na afkeuring: Kgt. n°. 1 Amsterdam 4 Jan. 1861, M. v. H. 1861 bl. 90, en Rb. Amsterdam 20 Nov. 1861, t. z. p., bl. 303; H. R. 4 Dec. 1863, M. v. H. 1864 bl. 15, bev. Rb. Amsterdam 16 Mei 1862,

b. a. — Anders: art. 412 is van toepassing in geval van afkeuring en verkoop van het schip: Rb. Amsterdam 29 Sept. 1854, M. v. H. 1861 bl. 92; Kgt. n°. 4 Amsterdam 10 Dec. 1861, b. a., tevens beslissende dat abandonnement van het schip, na afkeuring, gevolgd door ontslag der equipage, is eene schorsing der reis door toedoen van den eigenaar of schipper. — Zie voorts G. VAN TIENHOVEN JR., a. w., bl. 180 v., die, hoewel de eerste meening toegedaan, van oordeel is, dat de schepeling, in geval van afkeuring van het schip en staking dientengevolge der reis, recht heeft op reisgeld. — Verg. LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°s. 411 v.

Verplichtingen van de reederij in geval van ziekte, verwonding, overlijden of slaafmaking van een scheepsofficier of -gezel, artt. 423—435 en 445 K. Zie hierboven bl. 460 vlg.

Volgens Rb. Amsterdam 22 Febr. 1878, W. n°. 4280, gaat door afrekening, zonder voorbehoud, des schepelings recht op schadevergoeding verloren. Evenzoo volgens Rb. Amsterdam 3 Jan. 1861, M. v. H. 1861 bl. 19, zijn recht op oppassing en genezing.

Buitengewone belooning voor buitengewonen scheepdienst en in geval van berging, artt. 421 en 422 K.

De schepelingen kunnen niet op grond van art. 421 bergloon vorderen van de eigenaars der lading; zij hebben alleen eene vordering tot buitengewone belooning tegen de reeders: Rb. Rotterdam 20 Dec. 1884, W. n°. 5124, bev. door Hof den Haag 8 Febr. 1886, W. n°. 5344, cass. verw. H. R. 3 Dec. 1886, W. n°. 5373.

Voor gagie (zie ook art. 313 5°), schadeloosstelling en reisgeld zijn het schip en de vracht bij voorrecht verbonden, art. 451 K., ook in geval van onwettige afdanking.

Rb. Amsterdam 8 Febr. 1855, W. n°. 1627, M. v. H. 1860 bl. 141. — Anders: Rb. Amsterdam 4 Dec. 1856, M. v. H. 1860 bl. 146.

Verjaring van de loonvordering (niet ook van de actie tot schadevergoeding wegens verminking, Rb. Amsterdam 22 Febr. 1878, W. n°. 4280) in één jaar na het eindigen der reis, art. 741 1° i. v. m. art. 747. Zie ook art. 741 2° i. v. m. art. 747 K.

Verplichtingen van de schepelingen.

Zij worden omschreven in de artt. 397 5°, 9° en 14°, 400, 401, 404 en 446 K. Reëele executie, art. 402 K. i. v. m. art. 5 Tuchtwet. Bijzondere bepalingen: art. 410 (oudtijds hadden de schepelingen het recht *voering* of *pacotille* te laden of desverkiezende een deel der vracht te ontvangen: Rôles d'Oléron [Vlaamsch Zeerecht], art. 18; Konsulaat v. d. zee, artt. 86 v.), artt. 444 en 450 K.

Bijzondere verplichtingen van den stuurman, artt. 397 6°, 12° en 13°, 406, 407 en 408 K.

Gevolgen van ongeschiktheid, onbevarenheid of onkunde, art. 405, voorts art. 397 7°, en, wat den stuurman betreft, bovendien artt. 406 en 407 i. v. m. art. 409 al. 3 K.

Op koopvaardij-schepen oefent de schipper over de schepelingen een tuchtrecht uit overeenkomstig de bepalingen der Tuchtwet, artt. 7—10, 12, 13, 16, 17—19. De tuchtmiddelen zijn verbeurte van gagie (1—30 dagen) en sluiting in de boeien (1—3 dagen). De gagie is bij voorrecht verbonden voor de kortingen en de kosten naar aanleiding van art. 402 K. gemaakt: art. 21 al. 4 i. v. m. art. 5 Tuchtwet.

De Tuchtwet is niet van toepassing op zeevisschersschepen: Rb. Rotterdam 14 Mrt. 1865, M. v. H. 1865 bl. 92; H. R. 12 Febr. 1877, W. n°. 4081.

De reeders zijn jegens derden aansprakelijk voor de schade, dezen veroorzaakt door schuld of verzuim der schepelingen, art. 1403 al. 3 B. W. Exceptioneele bepaling van art. 452 K.: beperking der aansprakelijkheid tot schip en vracht, en toepasselijkverklaring van art. 1403 al. 5 B. W., voor zooveel betreft schade aan de eigenaars der lading toegebracht. Verhaal van de reeders op den schipper, van dezen op de schepelingen, wier gagie voor dit verhaal bij voorrecht verbonden is, art. 452 al. 2 K. Zie hierboven bl. 443 vlg.

Op de binnenlandsche scheepvaart zijn alleen van toepassing de artt. 451 en 452 (over den voorrang), zie art. 754 al. 1 K. Het tweede lid van dit artikel is gewijzigd bij art. V der

wet op de arbeidsovereenkomst van 13 Juli 1907, S. n°. 193. Het verklaart de bepalingen van het Burg. Wetb. over de arbeidsovereenkomst van toepassing op de rechten en verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst van stuurlieden, schippersknechts of ander scheepsvolk in de binnenlandsche scheepvaart.

Krachtens art. 10 6° en 7° der Ongevallenwet 1901 is deze wet van toepassing op de schippersbedrijven met schepen, welke in den regel van eene plaats hier te lande naar eene andere plaats hier te lande varen, of met schepen, welke in den regel binnen dezelfde plaats varen (de binnenlandsche scheepvaart), voorts op de schippersbedrijven met schepen, welke uitsluitend de rivieren en binnenwateren bevaren en tevens geregeld van buitenslands komen of naar buitenslands bestemd zijn (de binnenvaart, bedoeld in art. 748 al. 1 K.), alsmede op het veerschippersbedrijf. Art. 87 Ongevw. sluit ten aanzien van ongevallen, aan scheepsgezellen in verband met de uitoefening van het bedrijf overkomen, de toepasselijkheid van artt. 423 vlg. K. uit, tenzij het dagloon van den getroffene meer dan vier gulden bedraagt, in welk geval de rechter bij de vaststelling der schadevergoeding ingevolge de artt. 423 vlg. K. rekening moet houden met hetgeen krachtens de Ongevallenwet wordt genoten.

Raad voor de Scheepvaart.

Deze Raad is ingesteld door art. 23 der wet van 1 Juli 1909, S. n°. 219 (Schepenwet) ter vervanging van den Raad van Tucht voor de koopvaardij. De Raad van Tucht werd ingesteld door art. 25 Tuchtwet en zijn werkkring nader geregeld door de wet van 13 Nov. 1879, S. n°. 190, waarbij art. 25 Tuchtwet werd vervangen door de artt. 25 *a—n*, welke artikelen zijn ingetrokken bij art. 71 Schepenwet. De inrichting van den Raad voor de Scheepvaart wordt geregeld door Hfdk. III der Schepenwet en het K. B. van 5 Oct. 1909, S. n°. 333.

De Raad is belast met het onderzoek naar de oorzaken van plaats gehad hebbende scheepsrampen, na een voorloopig onderzoek door de scheepvaartinspectie. Hij kan, indien de ramp is veroorzaakt door de ongeschiktheid van den schipper

of van een of meer stuurlieden of machinisten, den betrokkene onbevoegd verklaren als schipper, stuurman of machinist op een schip, waarop de Schepenwet van toepassing is, dienst te doen. Het onderzoek is geregeld in Hfdk. IV der Schepenwet. Bovendien is de Raad bevoegd den schipper, die zich ten opzichte van zijne reederij, de bevrachters, de schepelingen of de passagiers op eenigerlei wijze heeft misdragen, alsmede den schipper, stuurman of machinist, door wiens daad of nalatigheid eene scheepsramp is veroorzaakt, disciplinair te straffen door het uitspreken van eene berisping of door ontneming van de bevoegdheid om gedurende eenen bepaalden tijd, twee jaren niet te boven gaande, in een of meer dezer betrekkingen op een schip, waarop de Schepenwet van toepassing is, te varen. Onderzoek ter zake van misdragingen van den schipper op aanklacht van den hoofdinspecteur van de scheepvaart, den boekhouder of een of meer van de reeders, de assuradeuren, de bevrachters, het scheepsvolk of de passagiers. Zie Hfdk. V der Schepenwet. Sanctie, art. 411 Sr.

§ 60. VERVOER VAN GOEDEREN.

Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, tit. 11, afd. 4, artt. 37—72; Ontw. Wetb. v. Kph. 1809, artt. 355—420; Cod. de comm., artt. 273—310; Wetb. v. Kph., artt. 453—520.

MOLENGRAAFF, *étude sur le contrat d'affrètement*, in *Revue de droit international*, 1882. — DE COURCY, *le fret*, in *Questions de dr. mar.*, 1re série. — E. LEGGETT, *a treatise on the law of charter-parties*, 1894; *a treatise on the law of bills of lading*, 2de dr. 1893. — W. W. PORTER, *a treatise on the law of bills of lading (Am.)*, 1891. — J. E. R. STEPHENS, *the law relating to freight*, 1907. — T. G. CARVER, *a treatise on the law relating to the carriage of goods by sea*, 5^e dr. door R. A. WRIGHT, 1909. — T. E. SCRUTTON, *the contract of affreightment as expressed in charter-parties and bills of lading*, 5de dr. 1904. — H. WÜSTENDÖRFER, *Studien zur modernen Entwicklung des Seefrachtvertrages*, 2 dl. 1905, 1910. — PIPIA, *il contratto di noleggio e la polizza di carico*, 1893.

Men onderscheide:

I. Huur en verhuur van een schip. De eigenaar stelt het schip, in den regel niet uitgerust en bemand, ter beschik-

king van den huurder, opdat deze het gebruike tot het vervoer van personen of goederen, of tot een ander doeleinde. Indien het schip is bemand, gaan de kapitein en de scheepelingen over in dienst van den huurder; die hen kan ontslaan en anderen kan aanstellen. De overeenkomst pleegt schriftelijk te worden aangegaan bij chertepartij (charter-partij), de huurder wordt ook wel charterer genoemd.

II. De overeenkomst, waarbij de eene partij zich verbindt ten behoeve van de andere met een schip personen of goederen te vervoeren, en wel

a. met een bepaald schip, gedurende een bepaalden tijd of op een of meer reizen, de personen of goederen, aan te wijzen door de wederpartij, tegen betaling van een prijs berekend naar tijdsduur; tijd-vervrachting en -bevrachting, *time-charter*. De schipper en schepelingen staan in dienst van den vervoerster, die hen benoemt en ontslaat. Vervoerster is de exploitant (eigenaar, vruchtgebruiker, huurder) van het schip, terwijl ook onder-vervrachting kan voorkomen;

b. met een bepaald schip op een bepaalde reis zooveel personen of goederen als in het schip of een bepaalde ruimte daarvan kunnen worden vervoerd, tegen betaling van een voor dit vervoer vastgestelden prijs (vervoer van een geheele of gedeeltelijke lading); reis-vervrachting en -bevrachting, reis-charter. Vervoerster kunnen zijn de exploitant van het schip en de tijdbevrachter, terwijl ook onder-vervrachting kan voorkomen.

Van de overeenkomsten onder *a* en *b* wordt in den regel een schriftelijke akte (charter-partij) opgemaakt; de bevrachter wordt ook charterer genoemd;

c. op een bepaalde reis enkele personen of goederen (colli) of bepaalde hoeveelheden van goederen, niet uitmakende een geheele of gedeeltelijke lading; stukgoederenvervoer. Vervoerster kunnen wezen de exploitant en de bevrachter (tijd- of reisbevrachter) van het schip alsook een ondernemer van vervoer.

Vaak wordt in de overeenkomsten onder II *a* en *b* van huur en verhuur gesproken en worden dientengevolge die

overeenkomsten, vooral die onder II *a* genoemd, ten onrechte, als huurovereenkomsten beschouwd. De overeenkomsten onder II zijn alle vervoer-overeenkomsten, vallende onder het ruimere begrip „aanneming van werk” (art. 1637*b* B. W.) en het nog ruimere „overeenkomsten tot het verrichten van arbeid” (art. 1637 B. W.). Zie hierboven bl. 357, J. H. L. BERGSMA, de wanpraestatie des bevrachters, Prft. 1892, Hfdk. 1, en A. NICOL SPEYER, verschuldigdheid van vracht bij vervoer ter zee, Prft. 1906, bl. 9—35.

Terminologie: bevrachting, affrètement en nolisement, affreightment, Befrachtung; — bevrachten, affréter, to charter en to affreight, befrachten; — bevrachter, affréteur en nolisataire, charterer en freighter, Befrachter; — vervrachting, Verfrachtung; — vervrachten, fréter, verfrachten; — vervrachter, fréteur, Verfrachter; — vracht, fret en nolis, freight, Fracht; — afscheper en afzender, inlader, expéditeur en chargeur, shipper, Ablader; — charter-partij en chertepartij, charte-partie, charter-party (charta-partita); — stukgoederenvervoer, affrètement à cueillette, Stückgüterfrachtvertrag; — cognossement, connaissement, bill of lading, Connossement.

Huur en verhuur. De vijfde titel van boek II W. v. K. heeft, al is daarin van „verhuring” en „verhuurd” sprake, op verhuring van schepen niet betrekking. Van toepassing zijn de algemeene bepalingen omtrent overeenkomsten, bij gebreke van algemeene bepalingen omtrent huur en verhuur.

Vervrachting en bevrachting. De tijd-bevrachting mist wettelijke regeling. Zij kan worden gesloten ook voor andere doeleinden dan het vervoer van personen of goederen. Zie het formulier, hieronder *Bijlage XXI*.

De reis-bevrachting is de overeenkomst, in art. 453 1° K. genoemd. Zij betreft in den regel zeilschepen en stoomschepen, die niet in een geregelden dienst varen (vrachtzoekers, wilde booten).

Art. 454 gebiedt bij reis-bevrachting het opmaken van een schriftelijk contract, „chertepartij” genaamd, waarvan de inhoud in art. 455 wordt aangegeven. Ieder der partijen kan de opmaking vorderen. De chertepartij is noch geldigheids-

vereischte noch „uitsluitend middel” van bewijs. Zie het formulier, hieronder *Bijlage XXII*.

H. R. 10 Juni 1904, W. n°. 8081, M. v. H. 1904 bl. 112 (zoowel getuigenbewijs als bewijs door andere schriftelijke bescheiden dan de chertepartij is uitgesloten), vern. Hof den Haag 4 Jan. 1904, W. n°. 8062, bev. Rb. Dordrecht 16 Apr. 1902, W. n°. 7764 (bewijs door schriftelijke bescheiden, als brieven enz., is bij ontbreken van de chertepartij niet uitgesloten). — Hof Nd. Holland 19 Apr. 1849, W. n°. 1117 (getuigenbewijs is uitgesloten ook in geval van begin van bewijs bij geschrifte). — Verg. LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°. 642; — DE VALROGER, commentaire, dl. 2, n°. 669—671; — DESJARDINS, dl. 3, n°. 763.

De schipper is tot vervrachting van het schip alleen bevoegd ter plaatse, waar de reeder noch woont noch vertegenwoordigd is, art. 371 K. Hij is nooit, ook niet als hij zelf de chertepartij afsluit, partij bij de bevrachtings-overeenkomst, doch steeds, tenzij een ander daarvoor is aangewezen, belast met de uitvoering daarvan. In het buitenland kan hij daartoe, zoo noodig, rechtsmaatregelen nemen.

Verg. Rb. Rotterdam 6 Mei 1908, W. n°. 8807, hierboven bl. 463; — Rb. Rotterdam 23 Dec. 1901, W. n°. 7749: de schipper is niet partij bij een door den reeder gesloten bevrachtingsovereenkomst en kan in den vreemde niet tot schadevergoeding wegens schending dier overeenkomst worden aangesproken. — Volgens Rb. Rotterdam 22 Juni 1904, W. n°. 8139, kan de schipper die een bevrachtingsovereenkomst heeft aangegaan, de daaruit voortspuitende vorderingen instellen, ook nadat hij als schipper is ontslagen.

Cargadoors en agenten treden veelal bij het sluiten der bevrachtingsovereenkomst als tusschenpersonen op.

Wie de chertepartij teekent qq. verbindt zich zelf, als hij nalaat een lastgever te noemen. Zie Hof Amsterdam 9 Febr. 1906, M. v. H. 1906 bl. 58 v.

Aan-order-stelling van de chertepartij komt voor; niet ongewoonlijk is ook het endosseeren van een niet aan order gestelde chertepartij. Beteekenis dezer handelingen.

Vervrachting van het geheele schip voor goederenvervoer omvat alle laadruimten van het schip, niet ook de kajuit,

art. 456, het volkslogies, de bergplaatsen voor scheepsbenodigdheden en derg. Voor anderen dan den bevrachter mogen goederen niet worden vervoerd, art. 456 i. v. m. artt. 352 en 410 K.

Vervraching van een schip tot het maken van pleziertochtjes omvat de buffetten en wat daarbij behoort: Hof Amsterdam 10 Dec. 1906, M. v. H. 1906 bl. 228.

Bij vervraching van het geheele schip heeft de kapitein niet het recht voor zich of voor den reeder vracht te verdienen door het vervoer van passagiers in de kerk en het kabelgat; de passagegelden komen ten voordeele van den bevrachter: Rb. Amsterdam 6 Jan. 1848, W. n°. 946; — evenzoo, bij vervoer van passagiers in het volkslogies: Hof Nd. Holland 7 Febr. 1861, W. n°. 2274, cass. verw. H. R. 14 Dec. 1862, W. n°. 2357. — Anders: bij bevrachting tot vervoer van „a full and complete cargo of grain or seed” blijft de kapitein bevoegd op het dek voor derden schapen te vervoeren: Rb. Rotterdam 13 Oct. 1875, W. n°. 3903.

De vervrachter is verantwoordelijk voor de in de chertepartij opgegeven grootte van het schip, art. 459 K.

De bewijslast rust op den bevrachter: Rb. Amsterdam 19 Juni 1861, M. v. H. 1861 bl. 158. — Zie voorts over art. 459: Rb. Rotterdam 27 Juni 1896, P. v. J. 1896 n°. 86.

Stukgoederenvervoer. Het aannemen van stukgoederen wordt in art. 453 2° als een wijze van bevrachting voorgesteld. Stoomschepen die in een geregelden dienst varen (*lijnbooten*), bezorgen uitsluitend vervoer van stukgoederen.

De overeenkomst omtrent het vervoer van stukgoederen is vormvrij. Tot bewijs strekt het cognossement.

De bepalingen der wet houden niet voldoende rekening met het onderscheid tusschen bevrachting en stukgoederenvervoer, en in het geheel niet rekening met het onderscheid tusschen het vervoer met lijnbooten en met andere schepen.

Verplichtingen van den vervoerder (vervrachter of vervoerder van stukgoederen).

1°. Het schip ter inlading gereed houden.

Bevrachting bij chertepartij: De vervrachter is verplicht te zorgen, dat het schip niet alleen zeewaardig is in den zin van geschikt om zee te bouwen, maar ook in staat om het

overeengekomen vervoer te bewerkstelligen. Zie art. 479 K., waarmede te verg. art. 347 K.

H. WITTMACK, die Seetüchtigkeit des Schiffes beim Frachtvertrag, in Zft. f. d. g. Hr., dl. 53, bl. 337. — Rb. Amsterdam 26 Sept. 1890, W. n°. 6013, bev. Hof Amsterdam 8 Jan. 1892, W. n°. 6167.

Hij moet het schip, ten tijde en ter plaatse bij de overeenkomst bepaald, ter inlading in gereedheid hebben, art. 470 K.

Ingebrekestelling is niet noodig: H. R. 17 Dec. 1869, W. n°. 3180.

De overeenkomst van bevrachting wordt door de vergraging in het gereed zijn van het schip niet van rechtswege ontbonden: Hof Nd.-Holland 14 Jan. 1858, W. n°. 1933, vern. Rb. Amsterdam 7 Aug. 1855, W. n°. 1677.

Ter plaatse bij de overeenkomst bepaald: verg. Hof Amsterdam 9 Febr. 1906, M. v. H. 1906 bl. 58.

De meeste chertepartijen geven den bevrachter het recht de overeenkomst te verbreken, indien het schip niet op tijd gereed is.

De verryachter (schipper) is verplicht aan den bevrachter gelegenheid te geven tot inlading gedurende den overeengekomen of den door de wet vastgestelden tijd (laadtijd of ligdagen, *staries* of *jours de planche*, *Wartezeit*, *laydays*). Deze tijd gaat in daags nà verklaring van den schipper, dat hij tot laden gereed is, art. 457 al. 1 K.

Een verplichting van den bevrachter, aan den verryachter lading te verschaffen, is in 't algemeen niet aan te nemen; verg. J.B. WILLEUMIER, het verzuim van den schuldeischer, Prft. 1903, bl. 26.

Overeengekomen tijd: in de chertepartij kan hetzij een bepaalde ligtijd (bijv. *ten days to load*), alsmede een bepaalde overligtijd (bijv. *ten days to load, ten days on demurrage at £ 2 per day*), worden bedongen, hetzij een ligtijd van een bepaalden duur worden uitgesloten (bijv. *the cargo to be supplied at port of loading as fast as the steamer can receive*).

Het beding *the cargo to be supplied* enz. ontheft den schipper niet van de verplichting kennis te geven van gereedheid tot laden: Rb. Amsterdam 18 Nov. 1892, M. v. H. 1893 bl.

96. — Beteekenis van het beding *as fast as steamer can receive . . . always wheather permitting . . . strikes and lockouts of workmen . . . mutually excepted*: Hof Amsterdam 28 Mrt. 1907, M. v. H. 1907 bl. 93, vern. Rb. Amsterdam 31 Mrt. 1905, W. n°. 8370. — Zie voorts Rb. Amsterdam 21 Febr. 1890, M. v. H. 1890 bl. 206, bev. Hof Amsterdam 13 Nov. 1891, W. n°. 6120, M. v. H. 1892 bl. 116, en Rb. Amsterdam 31 Dec. 1897, M. v. H. 1898 bl. 162.

Door de wet vastgestelde termijn: vijftien werkdagen, art. 457 al. 1 K. Zie hieronder bl. 497.

De bevrachter die den laadtijd overschrijdt, is voor iederen dag dien hij meer gebruikt (overligdag), aan den vervrachter (schipper) schadevergoeding, overliggeld (*damages for detention*; indien het bedrag is overeengekomen: *demurrage*) verschuldigd, art. 457 al. 3. Overligdagen: *surestaries, demurrage (days), Überliegezeit*; overligdagen na de bedongene: *contrestaries, sursurestaries*.

A. A. WEVE, art. 457 W. v. K., in Nw. Bijdr. 1882, bl. 118 v. — Welke veranderingen in ons zeerecht zijn noodzakelijk of wenschelijk geworden tengevolge van de toenemende stoomvaart? Praeadvies van E. N. RAHUSEN, in Hand. Ned. Jur. Ver. 1879, I, bl. 108 v. — J. H. L. BERGSMAN, de wanpraestatie des bevrachters, Prft. 1892. — Zie voorts hieronder bl. 498 v.

Indien het overliggeld niet is vastgesteld in de chertepartij, wordt het bepaald „bij begrooting van deskundigen”, artt. 455 n°. 7 en 464 al. 2 K.

Over de beteekenis van „nalatigen” in art. 457 al. 3 en over de vraag, of overmacht den laadtijd schorst, zie hieronder bl. 498 vlg.

De vervrachter is niet verplicht andere dan de overeengekomen goederen te laden.

Rb. Amsterdam 5 Nov. 1847, W. n°. 943 (niet balken voor graan); 16 Dec. 1875, W. n°. 3970. — BERGSMAN, a. w., bl. 84.

Als de bevrachter bij het verstriken van den laadtijd nog niets heeft geladen, heeft de vervrachter, ingevolge art. 464 K., de keuze tusschen: 1°. blijven liggen tegen schadeლოსstelling

(op overliggeld), zonder ingebrekestelling; 2°. verbreking (eigenmachtige ontbinding) der overeenkomst behoudens betaling door den bevrachter van de halve vracht, avarij en kaplaken; 3°. nakoming zijnerzijds (onderneming der reis zonder lading), 3 × 24 uren na sommatie,

„Na sommatie”; verg. hierover BERGSMA, a. w., bl. 112 v.: zij is niet noodig, „wanneer er toch voldoende bewijs is, dat de inlader niet van plan was te laden of verder te laden”; — H. R. 30 April 1847, W. n°. 823. — Anders WILLEUMIER, a. w., bl. 99, op grond dat de sommatie formeel is.

De sommatie kan geschieden per brief: Rb. Rotterdam 18 Apr. 1900, W. n°. 7434.

tegen genot van de „volle verdiende” vracht (*wanvracht*, *Faut-fracht*, *dead-freight*) en het mogelijk verschuldigde overliggeld, na volbrenging van de reis.

„Avarij” in art. 464 al. 3 is de z.g. ordinaire avarij (*petty average*), de kosten genoemd in art. 708 K.; „kaplaken”: een opslag op de vracht, vroeger ten bate van den schipper.

„Volle verdiende vracht” is de volgens de chertepartij bedongen vracht, verminderd met de door het varen zonder lading of met gedeeltelijke lading uitgespaarde onkosten. Zie Rb. Rotterdam 4 Dec. 1895, W. n°. 6785; foutvracht kan de bedongen vracht, verminderd met hetgeen de schipper te betalen zou hebben gehad als de volle overeengekomen hoeveelheid ware ingeladen, niet overschrijden.

Als de verryachter het eerste heeft gekozen, kan hij alsnog het tweede kiezen, mits hij zijn aanspraak op overliggeld prijs geeft; steeds kan hij nà het eerste tot het derde overgaan.

Verg. hierover BERGSMA, bl. 109 v., 113; — WILLEUMIER, bl. 267 v.

Tot de maatregelen, onder 2 en 3 genoemd, is de verryachter ook dan bevoegd, als de bevrachter door overmacht is verhinderd geworden tijdig te laden.

Art. 465: heeft de bevrachter bij het verstrijken der ligdagen slechts een gedeelte van het schip beladen, dan heeft de verryachter de keuze tusschen hetgeen in art. 464 onder 1° en 3° is genoemd (blijven liggen op overliggeld of nakoming zijnerzijds tegen genot der volle vracht).

De vervrachter kan niet kiezen verbreking der overeenkomst behoudens betaling van de halve vracht: Rb. Rotterdam 15 Dec. 1888, W. n°. 5674; 8 Apr. 1896, W. n°. 6859. — BERGSMa, bl. 52 v.

Artt. 1302 en 1303 B. W. zijn in de gevallen van artt. 464 en 465 K. niet van toepassing, ook al neemt men eene verplichting van den bevrachter tot verschaffing van de lading aan.

Rb. Rotterdam 25 Mei 1864, W. n°. 2618; 7 Apr. 1897, W. n°. 7052. — BERGSMa, bl. 48 v.

De ^{ver}bevrachter heeft niet het recht eene vordering tot vergoeding van kosten, schaden en interessen in te stellen.

Rb. Amsterdam 27 Sept. 1855, M. v. H. 1859 bl. 125.

Indien het schip, niet of slechts gedeeltelijk beladen, de reis onderneemt, zijn de artt. 466 en 468 van toepassing; worden meer goederen ingeladen dan bij de chertepartij is bepaald, dan geldt art. 469 K.

Verg. over art. 466: BERGSMa, bl. 116 v.; — over art. 468: BERGSMa, bl. 114 v.; A. NICOL SPEYER, verschuldigdheid van vracht bij vervoer ter zee, Prft. 1906, bl. 175 v.; — en over de vraag of de schipper andere lading behoort te zoeken: CARVER, a. w., 4° dr., sect. 720 v; — SCRUTTON, a. w., art. 159.

De wanvracht (foutvracht) en het overliggeld zijn verschuldigd aan den reeder-vervrachter (zie artt. 464 en 465), niet aan den schipper persoonlijk, al kan deze in zijne hoedanigheid voor den vervrachter het overliggeld vorderen (art. 457 al. 3).

Anders ten onrechte Rb. Amsterdam 31 Oct. 1890, W. n°. 6191: aan den kapitein die overliggeld vordert, kan worden tegengeworpen dat de belading door zijn schuld is vertraagd geworden, niettegenstaande beding van niet-aansprakelijkheid voor schuld van den kapitein.

Schuldenaar is de bevrachter (artt. 464 en 465), niet de ontvanger of geconsigneerde, tenzij deze tevens is de bevrachter of wel voor diens rekening handelt, of het cognossement de betaling voorschrijft, hetzij rechtstreeks, hetzij door verwijzing naar de chertepartij.

Eene algemeene verwijzing naar de chertepartij (*all other*

conditions as per charter) werd voldoende geacht door Hof den Haag 27 Mei 1889, W. n°. 5755, ten aanzien van overliggeld bij de belading, daarentegen onvoldoende door hetzelfde Hof 23 Juni 1902, W. n°. 7845, M. v. H. 1902 bl. 65 (bev. Rb. Rotterdam 14 Nov. 1900, W. n°. 7562), voor wat betreft de foutvracht; bij dit arrest werd tevens beslist, dat het beding: *owners to have an (absolute) lien on the cargo for freight, dead freight and demurrage*, wèl den schipper het recht geeft afgifte van het goed te weigeren anders dan tegen betaling van de foutvracht, maar hem niet, nà aflevering van het goed, een vorderingsrecht geeft tot betaling van de foutvracht tegen den geconsigneerde.

De aansprakelijkheid des bevrachters wordt opgeheven door de zgn. *cesser-clause*, bijv. „charterer's liability to cease upon shipment of cargo”, welke vaak in de chertepartijen voorkomt in verbinding met het beding, dat aan den vervoerster een *lien on the cargo* geeft voor vracht, foutvracht, overliggeld, enz.

Zie, behalve de zoeven aangehaalde beslissingen, Rb. Rotterdam 6 Mei 1908, W. n°. 8807. — Verg. omtrent de beteekenis en de kracht van deze bedingen: SCRUTTON, a. w., artt. 53 v., 134; — CARVER, a. w., 4^e dr., sect. 645 v.

Er is aanleiding tot analogische toepassing van de artt. 464 en 465, indien de bevrachter een laadplaats aanwijst, die niet voldoet aan het in de chertepartij bepaalde, daar de vervoerster niet verplicht is op zoodanige plaats lading in te nemen.

Rb. Rotterdam 3 Apr. 1908, bev. Hof den Haag 2 Nov. 1908, W. n°. 8830 (beding omtrent de laadplaats *to be perfectly safe and always afloat*).

De bevrachter kan „de reis opzeggen” (de overeenkomst verbreken), zoolang hij nog niets heeft geladen en de overligdagen nog niet zijn begonnen, mits tegen betaling van de helft der bij de chertepartij bedongen vracht, art. 467. Is de belading of zijn de overligdagen aangevangen, dan is in elk geval de volle vracht verschuldigd. — Verg. art. 511 K. — BERGSMA, bl. 121 v. — SPEYER, a. w., bl. 171 v.

Bij „aanleg op stukgoederen” is art. 457 niet van toepassing; de vervoerder bepaalt waar en hoelang het schip in lading ligt, art. 472, terwijl art. 473 van toepassing is, als hij

den tijd van in lading liggen niet heeft bepaald. Worden goederen, omtrent welker vervoer is overeengekomen, niet tijdig ter inlading bezorgd en blijven ze daardoor achter, de afzender is verplicht tot schadevergoeding.

Stoomschepen, in een geregelden dienst varende, vertrekken op vooruit bepaalde dagen, waarnaar de afzenders van goederen zich hebben te regelen.

Ingeladen goederen kunnen, behalve in het geval van art. 473 al. 1, alleen worden teruggenomen met inachtneming van het bepaalde in de artt. 511 en 474 K.

Onverschillig of het schip bij chertepartij is vervoerd of niet, is de schipper gehouden voor alle goederen, die door den bevrachter of door andere afzenders in het schip worden geladen, recieven of ontvangstbewijzen af te geven, art. 350, en deze binnen 24 uren in te wisselen tegen door hem onderteekende cognossementen, artt. 509 en 510 K.

Verg. Rb. Amsterdam 12 Oct. 1860, M. v. H. 1860 bl. 278: de cognossementen moeten worden geleverd door den inlader aan den schipper, niet door dezen aan genen.

Getal exemplaren en inhoud van het cognossement, artt. 507—510. Zie de formulieren, hieronder *Bijlagen* XXIV—XXVII.

Bij stukgoederenvervoer worden altijd cognossementen opgemaakt, bij bevrachting bij chertepartij in den regel, doch kunnen deze ook achterwege blijven.

A. POLAK, historisch-juridisch onderzoek naar den aard van het cognossement, Prft. 1865.

Het cognossement is volgens de wet een door den inlader en den schipper onderteekende schriftelijke akte (art. 507), waarin wordt geconstateerd dat bepaalde goederen ten vervoer zijn ingeladen, op welke voorwaarden het vervoer daarvan zal plaats hebben en waar en aan wien ze zullen worden uitgeleverd; het legt een rechtsband tusschen den reeder en den inlader of lateren houder. De schipper teekent het cognossement qq., in zijne hoedanigheid van vertegenwoordiger des reeders.

Verg. Rb. Rotterdam 30 April 1862, W. n°. 2378, hierboven bl. 467. — Anders Rb. Rotterdam 26 Juni 1880, W. n°. 4542: de kapitein verbindt zich door de afgifte van het cognossement jegens den houder, zelfstandig en onafhankelijk van zijne betrekking tot de reederij, tot uitlevering der lading; aan hem persoonlijk, niet aan den vervrachter of reeder, is de vracht verschuldigd. — Rb. Rotterdam 24 Mei 1882, W. n°. 4803, bev. door Hof den Haag 5 Mrt. 1883, W. n°. 4872: het cognossement verbindt den geconsigneerde wel tegenover den schipper, maar niet tegenover den eigenaar of reeder. — Rb. Rotterdam 8 Mei 1895, W. n°. 6690: de kapitein is de hoofddebiteur uit het cognossement. — Rb. Middelburg 20 Dec. 1899, W. n°. 7430, bev. Hof den Haag 31 Dec. 1900, W. n°. 7569: cognossementsvracht is den schipper persoonlijk verschuldigd. — Rb. Rotterdam 13 Oct. 1909, W. n°. 8996: de kapitein kan zelf en op eigen naam, als mede-contractant van den cognossementshouder aan wien het goed is uitgeleverd, de vracht vorderen.

Het moderne cognossement is niet een inladings- maar een vervoer-dokument (akte of oorkonde van de vervoer-overeenkomst), hetwelk wordt afgegeven door of namens den vervoerder, voor door hem ten vervoer ontvangen goederen. De schipper persoonlijk staat er geheel buiten, ook wanneer hij het in zijne hoedanigheid onderteekent. Dit blijkt uit den geheelen inhoud van het cognossement, uit de niet-aansprakelijkheids-clausules, bijv. voor „barratry and negligence of the master”, uit wendingen als: „the owner and consignees of the goods and shipowner mutually agree”, en derg. De cognossementen der vaste stoomvaartlijnen worden in den regel niet door den schipper onderteekend, maar namens de reederij door een anderen daarvoor aangewezen beampte.

Miskenning van den aard van het hedendaagsche cognossement door de rechtspraak. Verg. Rb. Amsterdam 5 Mei 1875, W. n°. 3848: de niet door den schipper onderteekende cognossementen van de Stoomvaartm^v. Java zijn expeditie-contracten; — Rb. Rotterdam 8 Jan. 1902, W. n°. 7802: een niet door den schipper onderteekend cognossement heeft niet de kracht, uit een deugdelijk cognossement voortvloeiende; — Rb. Rotterdam 22 Jan. 1902, W. n°. 7804: een cognossement, wil een gecons. daarmee tegen den kapitein kunnen optreden, moet zijn onderteekend door dezen of door iemand namens hem (in dit geval was het onderteekend door den agent van den time-charterer);

— Rb. Rotterdam 12 Dec. 1906, W. n°. 8603: een als cognossement aangeduid stuk, dat niet namens den kapitein is onderteekend, is niet een cognossement (in dit geval was het stuk onderteekend namens den charterer).

Tegenover den schipper kan een beroep worden gedaan op ieder cognossement, dat is onderteekend door of namens iemand wiens orders de schipper ten aanzien van de ingeladen goederen heeft op te volgen; tot hen behoort, nevens den reeder, de time-charterer, indien in de chertepartij de bepaling is opgenomen: „the captain (although appointed by the owners) shall be under the control (of: under the orders) and direction of the charterer, as regards employment, agency and other arrangements”.

Is het cognossement onderteekend door een vervoerder, wiens orders de schipper niet heeft op te volgen, zooals in den regel bij reisbevrachting het geval is, dan kan de houder alleen van den onderteekenaar, niet ook van den schipper, de aflevering vorderen.

Onderteekening door den inlader komt nagenoeg niet voor.

Volgens KIST, dl. 2, bl. 493 v., heeft een niet door den inlader onderteekend cognossement niet bewijskracht tegen den inlader, wel tegen den schipper en andere belanghebbenden. Anders POLAK, bl. 294.

Verg. Hof Nd.-Holland 8 Mei 1873, M. v. H. 1873 bl. 133; Rb. Appingedam 13 Apr. 1876, W. n°. 4011, en 12 Mrt. 1877, W. n°. 4427, bev. door Hof Leeuwarden 30 Apr. 1879, W. n°. 4417; Hof Amsterdam 13 Febr. 1891, W. n°. 6016: endosseering door den inlader staat gelijk met onderteekening door den inlader; de houder kan zich niet beroepen op het gemis van onderteekening door den inlader. — Evenzoo, wat het laatste betreft, H. R. 18 Nov. 1887, W. n°. 5501. — Rb. Rotterdam 17 Juni 1874, R. B. 1875 B bl. 299: ook de inlader kan zich niet op dit gemis beroepen. — Rb. Amsterdam 25 Oct. 1871, bev. door Hof Nd.-Holland 13 Juni 1872, M. v. H. 1872 bl. 107: in dorso van het cognossement afgedrukte bedingen tot beperking der aansprakelijkheid verbinden inlader en cognossementhouder niet, als de inlader het cognossement niet heeft geteekend; een stempel-afdruk is geen onderteekening. Evenzoo Hof Nd.-Holland 3 Juli 1845, M. v. H. 1875 bl. 100; Hof Gelderland 6 Oct. 1852, W. n°. 1397 (ongeteekende bedingen in dorso van een cognossement). — Anders, voor zoo-

veel betreft clausules ongeteekend buiten het lichaam van het cognossement staande: Rb. Rotterdam 29 Jan. 1881, R. B. 1881 B bl. 233, P. v. J. 1881 n°. 27, bev. Hof den Haag 20 Mrt. 1882, R. B. 1883 B bl. 106.

Bewijskracht van het cognossement, artt. 512 en 514 K. Verg. over dit onderwerp hierboven bl. 289.

De vermelding op het cognossement „signed under protest” ontnemt daaraan bewijskracht tegenover den schipper: Rb. Rotterdam 18 Dec. 1897, M. v. H. 1897 bl. 302, W. n°. 7109.

Aan de verzekeraars staat tegenbewijs open, art. 512 a. h. e. Zie ook artt. 729 en 730 K. Verg. Kist, dl. 2, bl. 469, 527 v.

Het ontbreken van des inladers onderteekening ontnemt aan het cognossement de bewijskracht tegen den verzekeraar: Rb. Amsterdam 9 Juni 1888, M. v. H. 1889 bl. 18.

Clausules strekkende tot beperking van de bewijskracht van het cognossement: „soort, getal, gewicht of maat onbekend”. Zie hieronder bl. 514 vlg.

Verg. verder hierboven: § 33. Cognossement aan order, en § 41. Het cognossement aan toonder.

De reeder (vervoerder) heeft in het bijzonder te zorgen voor een behoorlijke stuwage der ingeladen goederen, art. 346 K.

Verg. hierover in verband met cognossement-clausules en de Harter Act: Hof den Haag 12 Febr. 1906, M. v. H. 1906 bl. 53 v.

2°. Vertrekken.

Artt. 354 (geen wind verleggen, zie Amsterd. Ordonnantie, uitg. TER GOUW, art. 8; Wisb. compilatie, art. 41) en 355. Voor het stukgoederenvervoer geschreven zijn artt. 472 en 473 K. Al deze bepalingen zijn verouderd.

3°. De reis behoorlijk volbrengen.

De vervoerder is verplicht de reis zonder vertraging uit te voeren, artt. 475, 476 en 529 K.; hij mag niet van den koers afwijken.

Rb. Rotterdam 19 Mei 1888, W. n°. 5601 (berekening van deviatie-schade, door den cognossementhouder geleden).

Afkeuring van het schip in een noodhaven doet de ver-

plichting tot vervoer niet eindigen, art. 478 al. 3 K. De cognossementhouder betaalt de tweede vracht en verhaalt zich zoo noodig op den oorspronkelijken vervrachter; Rb. Amsterdam 16 Dec. 1868, W. °. 3106. Zie voorts al. 4 en 5 van art. 478; de schipper treedt op als waarnemer van de belangen of als vertegenwoordiger der inladers. Verg. hierboven bl. 467 vlg.

Verg. over art. 478: NOORDZIEK, Geschiedenis der beraadslagingen enz. over het Ontw. van Wetb. van Kooph., dl. 2 (1825/6), afd. 1, bl. 235 v., 249 v., 255 v., 483 v., en over de „onmogelijkheid der vertimmering”: G. v. TIENHOVEN JR., a. w., bl. 168 v.

Verg. nog artt. 362, 364 en 365 K.

Onmogelijkheid, met het schip of met ongebroken lading de bestemmingsplaats te bereiken, ontheft den schipper niet van de verplichting de lading aldaar uit te leveren. Lichtkosten komen ten laste van den vervrachter, tenzij

1° het tegendeel is bepaald, art. 702 K.;

Hof Amsterdam 29 Nov. 1878, W. n°. 4343.

Clausule *lithorage if any to be at the expense of the cargo*: Rb. Rotterdam 30 Juni 1883, W. n°. 4946, bev. door Hof den Haag 16 Apr. 1884, W. n°. 5052: de ontvanger van de lading heeft te bewijzen, dat het schip met ongebroken lading naar de bestemmingsplaats had kunnen opkomen. — Verg. ook over het begrip lichten: Rb. Rotterdam 21 Nov. 1883, W. n°. 4980.

Clausule *or so near thereunto as she may safely get and be afloat*. Verschillende uitlegging: de clausule ontheft den schipper van de verplichting met ongebroken lading of met het schip naar de bestemmingsplaats op te komen, zonder te derogeeren aan art. 702 al. 2: Rb. Amsterdam 4 Juni 1862, W. n°. 2405, M. v. H. 1862 bl. 123; — Hof Nd. Holland 10 Jan. 1867, W. n°. 2869, M. v. H. 1867 bl. 57, vern. Rb. Amsterdam 27 Sept. 1865, W. n°. 2868, M. v. H. 1865 bl. 226; — Rb. Amsterdam 11 Febr. 1874, W. n°. 3715, M. v. H. 1875 bl. 123; 15 Juni 1877, W. n°. 4169; — advies v. 7 Oct. 1872, in M. v. H. 1872 bl. 227.

De clausule maakt de naastbij gelegen veilige ligplaats tot de bestemmingsplaats, waar de reis eindigt en de lading uitgeleverd moet worden; de kosten van verder vervoer zijn voor de lading: Rb. Amsterdam 27 Sept. 1865, b. a.; — 8 Jan. 1879, W.

n°. 4407, bev. Hof Amsterdam 26 Mrt. 1880, W. n°. 4497; — Rb. Haarlem 14 Nov. 1876, W. n°. 4067; — evenzoo waar een bepaalde losplaats met de clausule „or so near thereunto” enz. was aangewezen: Rb. Amsterdam 3 Apr. 1896 en Hof Amsterdam 3 Dec. 1897, M. v. H. 1897 bl. 56, en 1898 bl. 290. — Zie ook Arb. 19 Apr. 1839, M. v. H. 1863 bl. 197: de lichterkosten komen ten laste van de lading.

Volgens Rb. Rotterdam 18 Jan. 1901, W. n°. 7706, is de clausule ook van toepassing bij een tijdelijke verhindering (ijsgang), waarvan de duur vooralsnog niet is te voorzien; — anders bij ijsgang Arb. den Haag Sept. 1904, W. n°. 8115: de tijdelijke verhindering moet niet te overwinnen zijn dan ten koste van zulk een lang oponthoud, als de partijen als mannen van zaken in redelijkheid niet geacht kunnen worden te hebben bedoeld.

H. C. VAN BLOMMESTEIN, plaats en tijd van lossing uit zeeschepen, Prft. 1904, bl. 4 v.

2°. de bevrachter volgens de chertepartij verplicht was in de orderhaven een bestemmingshaven op te geven, waar het schip met ongebroken lading zou kunnen liggen, en hij in strijd daarmede heeft gehandeld.

Verg. Rb. Amsterdam 15 Juni 1871, vern. Kgt. n°. 3 Amsterdam 7 Juli 1870; Kgt. n°. 3 Amsterdam 6 Apr. 1871, M. v. H. 1871 bl. 137 en 150; — Hof Amsterdam 25 Mrt. 1875, bev. Rb. Amsterdam 29 Nov. 1872, M. v. H. 1875 bl. 115. — v. BLOMMESTEIN, a. w., bl. 1 v.

Wie de losplaats bepaalt, als de chertepartij daaromtrent zwijgt, beslist de wet niet. Bij stukgoederenvervoer en vervoer met lijnbooten bepaalt de vervoerder (reeder) de losplaats. Verg. v. BLOMMESTEIN, a. w., bl. 21 v.

4°. De lading uitleveren.

H. C. v. BLOMMESTEIN, a. w.

De vervrachter (vervoerder) heeft niet recht van terughouding, art. 487 al. 1 K.

De schipper moet de lading uitleveren, d. w. z. zodra hij daartoe gereed is aan den rechthebbende gelegenheid geven en ook zijnerzijds medewerken tot de lossing.

„Lossen” als verplichting van den vervoerder is in het algemeen „langs zijde brengen” van de lading. Zie overigens:

Hof den Haag 8 Jan. 1901, W. n°. 7564: de plicht van den schipper is de lading op de railing te brengen. — Hof den Haag 23 Apr. 1906, W. n°. 8409: het gebruik beslist wat het schip moet doen, ook bij het beding „the cargo shall be received from the steamers tackle”. — Rb. Rotterdam 8 Mei 1907, W. n°. 8673, M. v. H. 1907 bl. 47, bev. Hof den Haag 3 Mei 1909, W. n°. 8848: wegen van de lading, in dit geval graan, is niet een integreerend deel der lossing, ook niet in geval van samenlading; — in gelijken zin Rb. Rotterdam 29 Apr. 1908, W. n°. 8803. — Rb. Amsterdam 17 Apr. 1896, M. v. H. 1897 bl. 84, en 30 Juni 1898, P. v. J. 1898 n°. 101 (lossing van espenstammen). — Rb. Amsterdam 27 Nov. 1908, W. n°. 8894 (lossing van Zweedsche en Russische vuren en greenen balken).

Hij is verplicht tot de lossing gelegenheid te geven gedurende den bij overeenkomst of bij gebreke daarvan bij de wet bepaalden tijd, artt. 457 en 458 K. (los- of ligtijd, ligdagen, bedongen overligtijd).

Deze verplichting bestaat niet, voor zoover het, gelijk bij vaste lijnen, i. h. b. bij beurtvaarten, gewoonte is, het goed op den wal of uit de loods af te leveren.

Bij overeenkomst bepaalde tijd: de bepaling geschiedt in de chertepartij en (of) het cognossement. Den consigneerde gaat alleen het in het cognossement bepaalde aan, tenzij dit voor dit onderwerp naar de chertepartij verwijst.

Hof Leeuwarden 29 Mei 1907, M. v. H. 1907 bl. 104. — „All other conditions as per charter” is een voldoende verwijzing, indien het cogn. den lostijd niet zelf regelt.

Behalve een eigenlijken ligtijd (bijv. *ten days for discharging*) kan ook een bepaalde overligtijd (bijv. *ten days for discharging, ten days on demurrage at £ 20 per day*) worden bedongen. De vervoerder is alsdan verplicht gedurende den geheelen overeengekomen tijd (ligtijd + overligtijd) te blijven liggen en tot de lossing mede te werken.

Voor lading en lossing kan één termijn worden bedongen of, door de uitdrukking *reversible time*, worden toegestaan de termijnen voor lading en lossing tot één termijn samen te voegen.

De termijn kan worden uitgedrukt in dagen of in uren of worden bepaald door aanwijzing van de gemiddeld per tijds-eenheid (bijv. per dag) te lossen hoeveelheid.

Rb. Amsterdam 8 Mrt. 1901, M. v. H. 1901 bl. 124. — Rb. Rotterdam 29 Jan. 1902, W. n°. 7820; 27 Jan. 1904, W. n°. 8102; 31 Mei 1905, bev. Hof den Haag 2 Apr. 1906, W. n°. 8407 (*lossing at the average rate of not less than 100 Standards per day*).

Onder „dagen” worden verstaan opeenvolgende kalender-dagen, zgn. loopende dagen (*running days*), niet alleen „werk-dagen”.

Zie Hof Amsterdam 20 Mei 1881, W. n°. 4663; — v. Blom-MESTEIN, a. w., bl. 46; — CARVER, a. w., 4de dr., sect. 613; — SCRUTTON, a. w., art. 130.

Een indirecte bepaling van den lostijd bevat de verwijzing naar de gebruiken van de haven (*as per custom of the port*). Bestaat een bepaald gebruik niet, dan geldt de wettelijke termijn.

Zie Rb. Amsterdam 19 Juli 1881, Rgl. Bijbl. 1882 B bl. 79 (*the cargo to be taken out with the customary despatch at the port of discharge is eene verwijzing naar de wettelijke bepaling: art. 457 K.*); — evenzoo Hof den Haag 14 Apr. 1890, W. n°. 5859, M. v. H. 1890 bl. 214, bev. Rb. Dordrecht 8 Mei 1889, W. n°. 5752; — Rb. Rotterdam 26 Nov. 1887, W. n°. 5526 (*according to the custom of the port for steamers; een gebruik mag niet in de plaats van de wet worden gesteld, zoo de wet daarnaar niet verwijst*). — Anders Rb. Rotterdam 20 Febr. 1907, W. n°. 8667 (de wettelijke bepaling kan niet gelden als „custom of the port”; zij geldt wel bij gebreke van eenig custom ten aanzien van den tijd, indien uitsluitend naar dit gebruik is verwezen).

De in de chertepartij bedongen termijn is een termijn voor de lossing van het geheele schip; de in het cognossement bedongen termijn kan zijn bepaald voor de lossing van de geheele lading of alleen voor de lossing van de in het cognossement vermelde goederen; wat is bepaald, is een vraag van uitlegging. Verwijzing naar de chertepartij is altijd verwijzing naar den voor het geheele schip vastgestelden termijn.

Zie Rb. Rotterdam 31 Mei 1905, bev. Hof den Haag 2 Apr. 1906, W. n°. 8407: de lostijd, in de chertepartij vastgesteld, is een termijn voor de geheele lading, ook als het schip moet lossen in verschillende havens. — Rb. Rotterdam 14 Mei 1902, W. n°. 7846, vern. Hof den Haag 9 Mrt. 1903, W. n°. 7915, en Rb. Rotterdam 26 Juni 1907, W. n°. 8714 (cognossemensbeding omtrent de lossing).

Een bepaalde lostijd wordt uitgesloten door het beding van lossing zoo snel als het schip kan uitleveren (*cargo to be discharged as fast as steamer can deliver*). Het verplicht den ontvanger de goederen, naarmate zij aangeboden worden, op werkdagen, gedurende de gewone werkuren, zonder vertraging en onafgebroken in ontvangst te nemen, m. a. w. voor zooveel van hem afhangt het schip bij de lossing niet op te houden.

De rechtspraak loopt voornamelijk over de vraag, of het beding aangeeft een abstracten maatstaf (den kortsten tijd waarbinnen het mogelijk is deze lading uit dit schip te lossen) of een concreten (den tijd waarbinnen in dit concrete geval de lossing had kunnen geschieden) en, in verband hiermede, welk bewijs de schipper heeft te leveren om aan te toonen, dat het beding niet is nageleefd. — Zie Rb. Rotterdam 9 Oct. 1880, W. n°. 4750 (de Zondag telt mede); — Rb. Rotterdam 11 Oct. 1882, W. n°. 4867, bev. Hof den Haag 3 Dec. 1883, W. n°. 5047 (de Zondag telt niet mede); — Rb. Rotterdam 19 Apr. 1884, W. n°. 5082, bev. Hof den Haag 22 Febr. 1886, R. B. en B. 1888 B bl. 73 (de Zondag telt mede); — Rb. Rotterdam 9 Mrt. 1889, W. n°. 5769; 23 Apr. 1898, W. n°. 7190; 10 Mei 1899, W. n°. 7370, bev. Hof den Haag 25 Juni 1900, W. n°. 7484; — Rb. Rotterdam 27 Nov. 1901, W. n°. 7771; 11 Febr. 1903 en 19 Oct. 1904, W. n°. 8229 (de ligtijd moet ook bij dit beding worden berekend naar dagen, dus door deeling van het aantal gebruikte uren door 24, afgerond op geheele dagen); 26 Juni 1907, W. n°. 8714; 28 Apr. 1909, W. n°. 8976. — Rb. Amsterdam 26 Juni 1891, M. v. H. 1891 bl. 258; 13 Mei 1892, W. n°. 6251, M. v. H. 1893 bl. 55; 24 Mei 1895, W. n°. 6714, M. v. H. 1896 bl. 293.

Het beding *to be discharged without delay* bevat geen duidelijke bepaling omtrent den duur van den lostijd.

Rb. Rotterdam 26 Nov. 1887, W. n°. 5526: de wettelijke termijn wordt niet uitgesloten. — Anders Rb. Rotterdam 6

Mrt. 1880, W. n°. 4495: de clause sluit elken lostijd uit; zij verplicht den ontvanger de lossing zonder uitstel of opont-houd te beginnen en voort te zetten.

Bij de wet bepaalde termijn: deze bedraagt „vijftien achtereenvolgende werkdagen”.

Werkdagen zijn kalenderdagen: Rb. Amsterdam 16 Mei 1883, W. n°. 4952.

De zgn. Christelijke feestdagen schijnen onder de werkdagen te zijn begrepen. Verg. VOORDUIN, W. v. K., dl. 3, bl. 36 v. — BERGSMA, bl. 89; — v. BLOMMESTEIN, bl. 45.

De termijn is één termijn voor het geheele schip, onver-schillig hoeveel geconsigneerden er zijn.

Rb. Rotterdam 10 Juni 1857, W. n°. 2087, M. v. H. 1861 bl. 52.

De termijn wordt geschorst in het geval van art. 457 ll.

Toepassing van dit voorschrift bij lading of lossing in ver-schillende havens, bijv. Bremen en Rotterdam: Rb. Amsterdam 25 Febr. 1859, W. n°. 2061; — Rb. Rotterdam 23 Jan. 1907, W. n°. 8645, bev. Hof den Haag 29 Juni 1908, W. n°. 8785. — Verg. VOORDUIN, W. v. K., dl. 3, bl. 35.

Art. 457 is, voor zooveel de lossing betreft, ook van toe-passing te achten bij „aanleg op stukgoederen”.

Zie VOORDUIN, t. z. p., bl. 35 v. — BERGSMA, bl. 125 v.; — v. BLOMMESTEIN, bl. 27 v. — Rb. Rotterdam 10 Juni 1857, b. a. — Anders RAHUSEN, Hand. Ned. Jur. Ver., 1879, dl. 1, bl. 108. — Zie ook Rb. Rotterdam 19 Mrt. 1881, W. n°. 4663.

Voor lichterscheppen stelt art. 457 al. 2 een termijn van lossing van drie werkdagen.

Zie over het begrip lichterschip: Rb. Breda 8 Juni 1897, W. n°. 7077. — Art. 457 al. 2 regelt de verhouding tusschen den lichterschipper en den geconsigneerde, ongeacht de bepaling omtrent ligdagen in het cognossement: H. R. 7 Juni 1878, W. n°. 4261.

De bedongen of wettelijke lostijd gaat in met den dag na dien, waarop de schipper heeft verklaard, dat hij tot lossen gereed is. Ook indien een bepaalde lostijd is uitgesloten, be-hoeft de ontvanger eerst nà gereedverklaring van den schip-

per tot lossen over te gaan. Een vorm voor de gereedverklaring is niet voorgeschreven.

Zie H. R. 11 Oct. 1844, W. n°. 543: de verklaring is vereischt, ook als het cognossement aan order of in blanco luidt. — Hof den Haag 3 Dec. 1883, W. n°. 5047: voor elders wonende houders van cognossementen aan order is een oproeping in een nieuwsblad voldoende. — Rb. Rotterdam 23 Jan. 1886, W. n°. 5318: het gebruik brengt mede, dat als er onbekende houders van cognossementen zijn, de verklaring geschiedt door openlijke bekendmaking in een nieuwsblad. — Kgt. n°. 4 Amsterdam 18 Oct. 1889, W. n°. 5815: de bereidverklaring kan in elken vorm, ook mondeling, geschieden. — Rb. Rotterdam 28 Apr. 1909, W. n°. 8976: het beding *cargo to be discharged as fast as steamer can deliver* brengt mede, dat de ontvanger tot lossen bereid moet zijn van het oogenblik af, dat hem bekend is gemaakt dat het schip daartoe gereed is, en niet eerst daags daarna.

Eéne verklaring van gereedheid tot lossen van „de lading” is voldoende, ook als er verschillende geconsigneerden zijn.

Anders Rb. Amsterdam 17 Jan. 1861, M. v. H. 1861 bl. 48: de schipper moet aan ieder geconsigneerde verklaren, op welken dag de lossing van het voor hem bestemde goed zal aanvangen.

Art. 457 al. 4 schrijft een nieuwe verklaring nà afloop der schorsing niet voor.

Deze is, ook in geval van lossing in verschillende havens, niet noodig, volgens Rb. Rotterdam 23 Jan. 1907, W. n°. 8645, bev. Hof den Haag 29 Juni 1908, W. n°. 8785.

De verklaring is niet noodig, als omtrent den aanvang der lossing een andere bepaling is gemaakt.

Dergelijke bedingen zijn: *the goods to be discharged immediately after the arrival of the steamer; of the goods to be applied for within 24 hours of ships arrival and reporting at the custom house.* — Zie over het laatste beding hieronder bl. 507 v.

Indien de (belading of) lossing niet binnen den bepaalden tijd is afgelopen, „zullen de nalatigen gehouden zijn in de betaling van ligdagen (lees: overligdagen, zie artt. 464 al. 4 en 501) jegens den schipper of ligter-schipper”, art. 457 al. 3 K.

D. E. VAN RAALTE, het rechtskarakter van het overliggeld, Prft. 1898 (rec. C. J. PEKELHARING, in Rgl. Mag. 1899, bl. 605). — Zie voorts hierboven bl. 484 en de aangehaalde proefschr. van WILLEUMIER en VAN BLOMMESTEIN.

Verschillende opvattingen omtrent het rechtskarakter van het overliggeld: 1°. het is loon, huur of prijs (contrapraestatie) voor het nà den ligtijd voortgezet gebruik van het schip;

E. E. VAN RAALTE in Hand. Nederl. Jur. Ver. 1879, II, bl. 70 v., 118 v.; — Prft. D. E. VAN RAALTE. — Rb. Haarlem 11 Mei 1869, M. v. H. 1870 bl. 58; Rb. Amsterdam 16 Dec. 1875, W. n°. 3970; Rb. Rotterdam 9 Oct. 1880, W. n°. 4570; Hof den Haag 28 Dec. 1881, R. B. 1882 B bl. 80; Rb. Rotterdam 12 Febr. 1881, W. n°. 4629; Rb. Dordrecht 16 Jan. en 8 Mei 1889, W. n°. 5686 en 5752, bev. Hof den Haag 9 en 14 Apr. 1890, W. n°. 5858 en 5859, enz.

2°. het is schadeloosstelling wegens wanpraestatie, het niet tijdig beladen of lossen van het schip;

Prft^{en} BERGSMa en VAN BLOMMESTEIN; — Rb. Amsterdam 7 Nov. 1867, M. v. H. 1867 bl. 363; H. R. 23 Mrt. en 21 Dec. 1894, W. n°. 6478 en 6604, M. v. H. 1894 bl. 282, 1895 bl. 108; Rb. Rotterdam 14 Dec. 1904, W. n°. 8281, enz.

3°. het is eene vergoeding, door den schuldeischer wegens zijn verzuim verschuldigd.

Prft. WILLEUMIER, bl. 217 v.

Men houde in het oog, dat bedongen overligdagen (demurrage proper: *ten days to load [for discharging], ten days on demurrage at £ 20 per day*) hetzelfde karakter hebben als de bedongen of wettelijke ligdagen en met deze dagen één ligtijd uitmaken; het overliggeld is de overeengekomen vergoeding (prijs, contra-paestatie) voor het recht op deze overligdagen. Overliggeld wegens niet bedongen overligdagen is daarentegen schadeloosstelling wegens het niet tijdig laden of lossen, het ophouden van den vervrachter of vervoerder nà den voor de belading of lossing vastgestelden — de bedongen overligdagen, zoo ze er zijn, mede omvattenden — ligtijd.

De vaststelling van een bepaalden ligtijd brengt mede, dat een ingebrekestelling niet noodig is en dat de vervrachter

(vervoerder), overliggeld wegens niet bedongen overligdagen vorderende, kan volstaan met het bewijs van de overschrijding van den ligtijd. Verg. artt. 1279 en 1280 B. W.

Rb. Rotterdam 9 Oct. 1880, W. n°. 4570; Kgt. n°. 1 Rotterdam 14 Nov. 1900, W. n°. 7592 (ingebrekestelling is niet noodig). — Rb. Amsterdam 25 Jan. 1867, M. v. H. 1867 bl. 80; Rb. Amsterdam 16 Dec. 1875, W. n°. 3970; Hof Amsterdam 9 Oct. 1880, W. n°. 4570; Rb. Dordrecht 16 Jan. en 8 Mei 1889, bev. Hof den Haag 9 en 14 Apr. 1890, b. a.; Hof Amsterdam 17 Jan. 1890, M. v. H. 1890 bl. 268; Hof den Haag 5 Mrt. 1894, W. n°. 6502; Rb. Amsterdam 2 Mrt. 1900, W. n°. 7511, enz. (de schipper behoeft alleen overschrijding van den ligtijd te bewijzen). — Anders: WILLEUMIER, a. w., bl. 64 v.; — Rb. Amsterdam 17 Jan. 1866, M. v. H. 1866 bl. 20; Kgt. n°. 1 Amsterdam 3 Dec. 1873, M. v. H. 1874 bl. 6; Rb. Rotterdam 18 Dec. 1897, W. n°. 7109, M. v. H. 1897 bl. 302 (de schipper moet bewijzen dat de vertraging is toe te schrijven aan de schuld van den bevrachter of van den ontvanger).

Dit geldt niet als het beding *cargo to be supplied (discharged) as fast as the steamer can receive (deliver)* is gemaakt, omdat daardoor een bepaalde ligtijd wordt uitgesloten. Zie hierboven bl. 483 vlg. en 496.

De bevrachter of geconsigneerde kan te zijner bevrijding aantonen, dat een vreemde oorzaak die hem niet kan worden toegerekend (art. 1280 B. W.), overmacht of toeval (art. 1281 B. W.) hem heeft verhinderd binnen den wettelijken of den bedongen ligtijd te laden of te lossen.

Daarentegen bevrijdt overmacht niet van de betaling van bedongen overligdagen, die een deel uitmaken van den overeengekomen ligtijd en als zoodanig ter beschikking staan van den bevrachter of geconsigneerde. Ligdagen en bedongen overligdagen worden dus door overmacht niet geschorst.

De ligdagen en bedongen overligdagen loopen niet gedurende den tijd, dat de schipper niet werkelijk gereed is tot laden of lossen, terwijl ook de tijd, welken de belading of lossing door schuld van den schipper langer duurt, niet mederekent. Ligdagen en bedongen overligdagen worden derhalve

door oponthoud aan de zijde van den schipper wèl geschorst. Op den bevrachter of geconsigneerde rust het bewijs van deze bevrijdende omstandigheid.

Herhaaldelijk is beslist, dat de bevrachter of geconsigneerde zich te zijner bevrijding kan beroepen op een vreemde oorzaak die hem niet kan worden toegerekend, zonder dat onderscheid wordt gemaakt tusschen bedongen en niet bedongen overligdagen, tusschen overmacht en schippers schuld. Zie Rb. Amsterdam 25 Jan. en 7 Nov. 1867, M. v. H. 1867 bl. 80 en 363; 16 Dec. 1875, W. n°. 3970; 2 Mrt. 1900, W. n°. 7511; 8 Mrt. 1901, M. v. H. 1901 bl. 124; Rb. Rotterdam 27 Jan. 1904, W. n°. 8102; — Hof Amsterdam 20 Mei 1881, W. n°. 4663; — H. R. 24 Oct. 1890, W. n°. 5955; — Rb. Rotterdam 24 Oct. 1891, W. n°. 6142, M. v. H. 1892 bl. 44, bev. Hof den Haag 26 Juni 1893, W. n°. 6386, M. v. H. 1893 bl. 263 (de gecons. kan niet volstaan met het bewijs, dat aan zijne zijde geen schuld bestaat, maar moet schippers schuld aantoonen), vern. H. R. 23 Mrt. 1894, W. n°. 6478, M. v. H. 1894 bl. 282 („nalatigen" in art. 457 zijn zij aan wier toedoen de vertraging te wijten is); — Hof den Haag 5 Mrt. 1894, W. n°. 6502, cass. verw. H. R. 21 Dec. 1894, W. n°. 6604. — Anders: Hof den Haag 11 Nov. 1878, W. n°. 4305; Rb. Dordrecht 16 Jan. en 18 Mei 1889, W. n°. 5686 en 5752, bev. Hof den Haag 9 en 14 Apr. 1890, W. n°. 5858 en 5859 (de gecons. moet bewijzen schippers schuld of overmacht aan diens zijde; overmacht alleen aan zijne zijde, zooals ijsgang, bevrijdt hem niet); — Hof den Haag 3 Mei 1909, W. n°. 8909 (beroep op overmacht is uitgesloten; beding *as fast as steamer can deliver immediately after arrival*).

Hof Amsterdam 17 Jan. 1890, M. v. H. 1890 bl. 268: tegen de vordering tot betaling van bedongen overligdagen staat alleen een beroep open op schuld of nalatigheid des schippers, niet op overmacht; — zie ook Kgt. n°. 1 Rotterdam 29 Juli 1903, W. n°. 7974. — Schorsing van de ligdagen door overmacht, terwijl overligdagen waren bedongen, werd ten onrechte aangenomen door Rb. Rotterdam 19 Mrt. 1902 en 14 Dec. 1904, W. n°. 7828 en 8281. — Zie v. BLOMMESTEIN, bl. 80 v.

Als overmacht is te beschouwen een voorval, waarmede de partijen bij het sluiten hunner overeenkomst redelijkerwijze geacht moeten worden rekening niet te hebben gehouden, bij welks gebeuren mitsdien nakoming der aangegane verplichtingen redelijkerwijze niet kan worden gevorderd. Het

al of niet onvoorziene van het voorval is niet beslissend. Verg. hierboven bl. 361 vlg.

Zie Kgt. n°. 1 Amsterdam 7 Apr. en 11 Aug. 1871, M. v. H. 1871 bl. 65 en 173: overmacht is niet alleen absolute onmogelijkheid maar ook het bestaan van zoo groote bezwaren, dat het wegruimen daarvan niet kan worden geëischt; in dit geval levert het ijs niet overmacht op; — evenzoo Kgt. Groningen Febr. 1878, W. n°. 4257: regen is voor het laden van greenen en vuren deelen niet overmacht. — Rb. Groningen 24 Febr. 1888, M. v. H. 1890 bl. 190: vorst in dit geval niet overmacht; Hof Leeuwarden 12 Febr. 1890, W. n°. 5890, legt den nadruk daarop, dat ijs in de haven van Delfzijl in den winter niet onvoorzien is. — Rb. Rotterdam 22 Febr. 1890, W. n°. 5852: ijsgang die lossing op stroom verhindert is overmacht, cass. verw. H. R. 24 Oct. 1890, W. 5955. — Rb. Rotterdam 19 Mrt. en 7 Mei 1902, W. n°s. 7828 en 7845; 14 Dec. 1904, W. n°. 8281: een algemeene werkstaking van de vereischte werklieden (in dit geval bootwerkers) is overmacht, waarmede te verg. Rb. Rotterdam 8 Mei 1907, M. v. H. 1907 bl. 47 (meter-wegers behooren niet tot de *workmen essential to the discharging of the cargo*); — Rb. Amsterdam 7 Apr. 1905, M. v. H. 1905 bl. 102: hetzelfde geldt van een algemeene *lock-out*. — Anders, wat werkstaking betreft: Kgt. n°. 1 Rotterdam 14 Nov. 1900, W. n°. 7592. — Verg. over overmacht bij de verbintenis een schip binnen een bepaalden tijd te doen wegsleepen, in verschillenden zin: Rb. Rotterdam 10 Apr. en 11 Dec. 1901, W. n°s. 7636 en 7781.

BERGSMAN, bl. 83: ongewone omstandigheden zijn als overmacht te beschouwen. — v. BLOMMESTEIN, bl. 85: overmacht is een macht waaraan wij niet of niet met redelijkerwijze te eischen middelen kunnen ontkomen.

Schippers schuld is ieder oponthoud in de lossing door toedoen van den schipper.

Rb. Amsterdam 7 Nov. 1867, M. v. H. 1867 bl. 363; — Rb. Rotterdam 24 Oct. 1891, bev. Hof den Haag 26 Juni 1893, vern. H. R. 23 Mrt. 1894, b. a. — Rb. Rotterdam 27 Juni 1885, W. n°. 5239, en 22 Febr. 1890, W. n°. 5852, M. v. H. 1890 bl. 198: oponthoud doordat de schipper aan den gecons. van een bovenliggende partij die partij niet kon aanwijzen; — Rb. Rotterdam 28 Juni 1879, W. n°. 4428: vertraging in de lossing ten gevolge van een door den gecons. uitgelokt gerechtelijk onderzoek, indien de bevonden schade voor rekening is van den schipper; — Rb. Rotterdam 26 Febr.

1881, W. n°. 4660; 8 Oct. 1892, W. n°. 6278; Rb. Amsterdam 2 Mrt. 1900, W. n°. 7511: lossen door den kapitein niet met den gebruikelijken spoed of op trage wijze; — H. R. 31 Jan. 1890, W. n°. 5830, M. v. H. 1890 bl. 119: de lostijd gaat niet in, zoolang de schipper niet kan lossen, omdat de lading niet is vrijgemaakt; — Rb. Rotterdam 19 Mrt. 1881, W. n°. 4663: vertraging ten gevolge van den aan een anderen gecons. toegestanen lostijd (zie BERGMA, bl. 87 v.); — Rb. Rotterdam 27 Febr. 1892, W. n°. 6177: het onbruikbaar zijn der winches schorst den lostijd; — Hof Amsterdam 19 Mei 1899, M. v. H. 1899 bl. 267: vertraging doordat de kapitein verschillende partijen hout niet behoorlijk uit elkander had gehouden.

Overmacht, welke de belading of lossing verhindert, nadat de bevrachter of geconsigneerde reeds in gebreke is, heeft geen invloed. Zondagen na het in-gebreke-zijn tellen mede.

Zie over het medetellen van de Zondagen Rb. Rotterdam 17 Apr. 1878, W. n°. 4223.

Ook als een bepaalde ligtijd is uitgesloten (beding: *cargo to be supplied [discharged] as fast as the steamer can receive [deliver]*) is overliggeld verschuldigd, indien niet de vereischte spoed wordt betracht.

Rb. Rotterdam 26 Juni 1907, W. n°. 8714. Zie voorts hierboven bl. 496 en 498.

Tenzij het overliggeld voor niet bedongen overligdagen in de chertepartij of het cognossement is bepaald (artt. 1285, 1340 v. B. W.), moet het worden begroot met inachtneming der artt. 1282—1284 B. W. (*damage for detention*).

Rb. Rotterdam 10 Juni 1857, W. n°. 2087. — Rb. Rotterdam 12 Febr. 1881, W. n°. 4629, bev. Hof den Haag 28 Dec. 1881, R. B. 1882 B bl. 80, cass. verw. H. R. 30 Mrt. 1883, W. n°. 4900: de op de reis, met inbegrip der ligdagen, gemiddeld per dag verdiende vracht is een goede maatstaf. — Hof Arnhem 7 Nov. 1883, W. n°. 4972: de verdiensten van de gedane reis als maatstaf genomen. — Rb. Groningen 24 Febr. 1888, M. v. H. 1890 bl. 190: voor overligdagen na de bedongene moet de werkelijke schade worden vergoed, vern. Hof Leeuwarden 12 Febr. 1890, W. n°. 5890: het bedongen overliggeld geldt ook voor deze overligdagen.

Indien het schip bij chertepartij is vervracht, is de bevrach-

ter het overliggeld verschuldigd, ook dat wegens vertraagde lossing, tenzij de chertepartij de *cesser-clause* bevat. Zie art. 488 K. en verg. hierboven bl. 487.

Zie Hof Zd.-Holland 3 Apr. 1865, W. n°. 2685, M. v. H. 1865 bl. 109: vordering tot betaling van overligdagen bij de lossing tegen den bevrachter toegewezen; — evenzoo Rb. Amsterdam 19 Juli 1881, R. B. 1882 B bl. 79; Hof Amsterdam 20 Mei 1881, t. z. p. bl. 77; Rb. Amsterdam 14 Febr. 1896 W. n°. 6887 (binnenl. vaart).

Nevens den bevrachter is de ontvanger verbonden tot betaling van het overliggeld volgens de bepalingen van zijn cognossement.

Het overliggeld is verschuldigd aan den reeder-vervrachter of aan den vervoerder, niet aan den schipper persoonlijk, al kan deze in zijne hoedanigheid het overliggeld vorderen, art. 457 al. 3 K.

Anders ten onrechte Rb. Rotterdam 24 Mei 1882, bev. Hof den Haag 5 Mrt. 1883, W. n°. 4803 en 4872. — Zie voorts hierboven bl. 489.

Het overliggeld heeft niet het karakter van vracht en mag ook niet onder vracht worden begrepen. Artt. 482 en 741 1° K. zijn dus niet op het overliggeld van toepassing. Wel mag het geacht worden te behooren tot de „onkosten”, genoemd in artt. 487—490 K.

BERGSMa, bl. 77 v. — Anders de fransche rechtspraak en schrijvers, zie LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°. 797.

Finale afrekening en decharge omtrent de vracht belet den vervrachter niet, daarna vergoeding voor overligdagen van den bevrachter-ontvanger te vorderen: Hof Amsterdam 13 Nov. 1891, W. n°. 6120, bev. Rb. Amsterdam 21 Febr. 1890, M. v. H. 1890 bl. 206; — Rb. Amsterdam 29 Juni 1900, M. v. H. 1901 bl. 118.

De omstandigheid, dat er meer geconsigneerden zijn, heeft verschillende kwesties doen rijzen, welker beslissing afhangt van den inhoud der cognossementen. Het cognossement kan 1°. over den lostijd zwijgen, 2°. ten aanzien van den lostijd verwijzen naar de chertepartij, 3°. den tijd voor lossing van de geheele lading aangeven, 4°. den tijd voor lossing van

de in het cognossement vermelde goederen aanwijzen. In de eerste drie gevallen heeft ieder geconsigneerde er rekening mede te houden, dat binnen den wettelijken of overeengekomen termijn de geheele lading moet zijn gelost (zie hierboven bl. 495, 497), mitsdien te zorgen, wat het door hem te ontvangen goed betreft, dat de lossing binnen den gestelden lostijd zij afgeloopen. Hieruit volgt, dat ieder die na dien tijd nog goederen in het schip heeft en dus gebruik maakt van bedongen of niet bedongen overligdagen, deze heeft te betalen of te vergoeden, ook al werd hij door ontvangers van bovenliggende partijen in eerdere lossing van de voor hem bestemde goederen verhinderd. Is dit het geval, dan heeft degene die betaalde, eene vordering tot schadevergoeding tegen den geconsigneerde die het voor hem bestemde gedeelte der lading niet met redelijken spoed heeft ontvangen; niet op grond van art. 474 K. (zie hieronder bl. 520) maar van onrechtmatige daad (*abus de droit*).

Zijn verschillende geconsigneerden tegelijk in vertraging, dan kan van ieder, niet slechts een evenredig deel van het overliggeld, maar het geheel worden gevorderd, waartoe ieder zelfstandig is verbonden. Betaling door een van hen die in vertraging zijn, bevrijdt echter de overigen van betaling over hetzelfde tijdsverloop, daar ieder tot dezelfde praestatie is verbonden.

VOORDUIN, W. v. K., dl. 3, bl. 36 v. — A. A. WEVE, art. 457 W. v. K., in Nw. Bijdr. 1882 bl. 118 v. — MOLENGRAAFF, vier vonnissen over vrachtrecht, in Rgl. Mag. 1882, bl. 75 v. — BERGSMAN, bl. 90 v. — v. BLOMMESTEIN, bl. 121 v.

De wettelijke of overeengekomen ligdagen zijn niet vatbaar voor evenredige verdeling onder de geconsigneerden: Hof den Haag 11 Nov. 1878, W. n°. 4305, vern. Rb. Rotterdam 15 Dec. 1877, W. n°. 4196; Rb. Rotterdam 16 Juni 1883, W. n°. 4944; — anders: ieder gecons. heeft recht op een evenredig deel: Rb. Rotterdam 10 Juni 1857, W. n°. 2087, en 15 Dec. 1877, b. a. — De gecons., die wegens overschrijding van de ligdagen tot vergoeding wordt aangesproken, kan zich niet beroepen op de daden van medegecons. die hem verhinderden eerder te lossen, als op een hem vreemde oorzaak: H. R. 5 Dec. 1879, W. n°. 4450; Rb. Amsterdam 8 Mrt. 1901, M.v. H.

1901 bl. 124; Rb. Rotterdam 27 Jan. 1904, W. n°. 8102 (op grond dat alle gecons., als hunne cogn. ten aanzien van den lostijd verwijzen naar de ch.-p., met elkander in contractueelen band staan); zie ook Rb. Rotterdam 16 Juni 1883, b. a. — Het overliggeld kan slechts eenmaal worden genoten, doch van ieder der gecons., die van overligdagen gebruik hebben gemaakt, worden gevorderd: Rb. Rotterdam 26 Febr. 1881, W. n°. 4660 (zij zijn hoofdelijk voor de voldoening aansprakelijk); Rb. Amsterdam 8 Mrt. 1901, b. a.; — anders: Rb. Groningen 24 Febr. 1888, M. v. H. 1890 bl. 198 (ieder die van overligdagen gebruik maakt, is een evenredig deel van het overliggeld verschuldigd). — Van de gecons. die van overligdagen niet gebruik hebben gemaakt, kan het overliggeld niet worden gevorderd: Rb. Rotterdam 29 Jan. 1902, W. n°. 7820 (ieder gecons. is verbonden, wat zijn aandeel in de lading betreft, mede te werken, dat de lossing binnen den gestelden termijn zij afgevoeren), bev. Hof den Haag 25 Mei 1903, W. n°. 7961 (de cogn.houders zijn niet hoofdelijk aansprakelijk voor de tijdige lossing der *geheele* lading; tusschen hen bestaat geen ondeelbare lossingsplicht). — De gecons. die overliggeld heeft betaald, heeft deswege verhaal op den medegecons. die hem verhinderde binnen den gestelden tijd te lossen: Rb. Rotterdam 21 Juni 1884, W. n°. 5079; Kgt. n°. 2 Rotterdam 18 Dec. 1891, W. n°. 6253 (op grond van art. 474 K.); — zie voorts over den bewijslast, als de cogn. een beding omtrent dit verhaal inhouden: Rb. Rotterdam 10 Mei 1890, M. v. H. 1891 bl. 91.

Als het cognossement een termijn stelt alléén voor de lossing van het daarin vermelde goed, gaat de tijd van lossing voor den gecons. eerst in, als de schipper gereed is het voor hem bestemde goed af te leveren, en is de gecons. overliggeld verschuldigd, zoodra de voor hem gestelde tijd is verstreken.

Despatchmoney is de uitkeering, die de vervoerster of vervoerder aan den ontvanger toezegt, indien de lading of lossing binnen den gestelden tijd wordt ten einde gebracht, bijv.: „despatchmoney 10 s. per hour on any time saved in loading or discharging”. Zondagen en uren die niet werkuren zijn, tellen mede.

Zie v. BLOMMESTEIN, bl. 131 v.

Gaat de geconsigneerde tot lossing over, maar blijft hij in gebreke de vracht enz. te betalen of ontstaat daarover geschil,

de schipper kan opslag der goederen onder een derde en, als zij bederfelijk zijn, verkoop daarvan vorderen, art. 487 al. 2 en 3 i. v. m. art. 460 K. Betaling der vracht en c. q. zekerheidstelling voor de avarij-grosse maken aan den opslag een einde.

Verg. Rb. Rotterdam 13 Mrt. 1880, W. n°. 4492, bev. door Hof den Haag 17 Jan. 1881, W. n°. 4597: vooruitbetaling der vracht kan niet worden gevorderd, als ze niet is bedongen. — Rb. Rotterdam 9 Oct. 1901, M. v. H. 1901 bl. 234: opslag alléén van die goederen, waarvoor de niet betaalde vracht verschuldigd is.

Ontstaat geschil over de lossing of zijn de ligdagen verstreken zonder dat de geconsigneerde tot lossing is overgegaan, de schipper kan met verlof van den rechter zelf lossen en de goederen onder een daartoe te benoemen persoon opslaan, artt. 485 en 486 K.

De schipper is volgens de wet niet bevoegd tot eigenmachtige lossing. In de cognossementen van stoomschepen pleegt hem de bevoegdheid tot lossing op den wal of in lichters te worden toegekend, in verband met bepalingen omtrent des geconsigneerden gehoudenheid tot inontvangstneming. Vaste stoomvaartlijnen leveren stukgoederen meerendeels af op den wal of uit de loods.

De schipper is niet bevoegd gedurende den lostijd eigenmachtig in een lichter te lossen: Rb. Rotterdam 6 Juni en 18 Nov. 1891, W. n°. 6062 en 6128; noch ook als door vertraging in de lossing de lostijd wordt overschreden: Rb. Rotterdam 25 Mrt. 1899, W. n°. 7362. — Anders Hof den Haag 19 Juni 1876, W. n°. 4010: bij stukgoederen-vervoer is de schipper bevoegd tot eigenmachtige lossing op den wal, al zijn de ligdagen niet verstreken, op grond dat artt. 485 en 486 niet van toepassing zijn op stukgoederen, vern. Rb. Rotterdam 11 Oct. 1875, W. n°. 3942. — Rb. Rotterdam 6 Mrt. 1880, W. n°. 4495: de schipper is bevoegd tot eigenmachtige lossing als de geconsigneerde zich niet tijdig aanmeldt, uit een oogpunt van zaakwaarneming.

Verg. over de beteekenis van verschillende bedingen omtrent lossing in lichters of op den wal (*the goods are to be applied for within 24 hours of ships arrival and reporting at the customhouse, otherwise the master or agent is to be at liberty*

to put the goods into lighters or land same at the risk and expense of the owners of the goods, en derg.): Rb. Rotterdam 25 Mrt. 1899, b. a.; 14 Apr. 1897, W. n°. 7057, M. v. H. 1897 bl. 27; 4 Dec. 1901, W. n°. 7717; 12 Mrt. en 25 Juni 1902, W. n°s. 7834 en 7872; 8 Juni 1904, M. v. H. 1905 bl. 120; 7 Febr. 1906, vern. Kgt. n°. 3 Rotterdam 22 Mei 1904, W. n°. 8467; 8 Mei 1907, W. n°. 8704; 2 Oct. 1907, W. n°. 8729, M. v. H. 1907 bl. 63; Hof den Haag 3 Mei 1909, W. n°. 8909.

Zie VAN BLOMMESTEIN, a. w., bl. 134 v.

Ook als de geconsigneerde door overmacht verhinderd werd tijdig te lossen, kan de schipper gerechtelijk verlof tot lossen aanvragen, of overgaan tot eigenmachtige lossing indien het recht daartoe is bedongen.

Zie Hof den Haag 3 Mei 1909, W. n°. 8909 (beding van eigenmachtige lossing; *cargo to be discharged as fast as steamer can deliver*).

Komt de geconsigneerde niet op, weigert hij te ontvangen, of blijft hij, na opslag ingevolge art. 487, in gebreke te betalen, de schipper kan, na machtiging des rechters, de goederen voor de vracht verkoopen, art. 489 K.

Komt voor dezelfde goederen meer dan één geconsigneerde op of is op het goed beslag gelegd, de artt. 518 en 519 zijn van toepassing. Rechten van de cognossementhouders in dit geval, artt. 515—517 en 520 K. Zie hierboven bl. 290 v. en 337.

Verlies van de aanspraak des vervoerders op den bevrachter of inlader, art. 488 K. „Of dat hij, uit hoofde” enz., lees: „en dat hij, uit hoofde” enz. Verg. den Franschen tekst der wet van 1826 (Wetboek 1830) en KIST, dl. 5, bl. 226.

Voorrecht van den schipper gedurende 20 dagen, art. 490 K. Heeft hij daarna nog het voorrecht van art. 1185 7° B. W.? Zie KIST, dl. 5, bl. 239 v., en daartegen DIEPHUIS, dl. 2, bl. 165.

Ten aanzien van de lossing bestaan verschillende plaatselijke gebruiken, bijv. uitlevering tegen een volgbriefje of aankomstbriefje, dat door den cargadoor of agent van den reeder aan den geconsigneerde wordt afgegeven tegen ontvangst van

het cognossement; uitlevering van gedeelten van de in een cognossement vermelde hoeveelheid goederen tegen *delivery-orders*, afgegeven door den houder van het cognossement, zie hierboven bl. 291 v.; uitlevering tegen zgn. garantie-bewijzen.

Verg. Rb. Rotterdam 11 Nov. 1896, W. n°. 6901 (aankomst-briefje met bepalingen over den lostijd); — Rb. Amsterdam 25 Nov. 1904, W. n°. 8241 (ontvangst op volgbriefjes).

De vordering tot uitlevering verjaart in één jaar na aankomst van het schip, art. 741 3° i. v. m. art. 747 K.

5°. Zorg te dragen voor de lading gedurende het vervoer en mitsdien in te staan voor schade aan het goed.

M. M. W. PENNINK, de aansprakelijkheid van den schipper in verband met het algemeen handelsbelang, Prft. 1879. — E. S. OROBIO DE CASTRO JR., de aansprakelijkheid van reederijen en de cognossementsclausules, Prft. 1902.

De gewichtigste verplichting van den vervoerder, uit de vervoerovereenkomst voortspruitende. Onjuiste opvatting, dat zij niet zou voortvloeien uit de vervoerovereenkomst (het bevrachtingscontract), maar uit het zoogen. *receptum* en in de eerste plaats zou rusten op den schipper. Vergelijk hierboven bl. 359 v. en 465 v.

De aansprakelijkheid voor schade aan de vervoerde goederen is eene aansprakelijkheid van den vervoerder of vervoerder jegens den bevrachter of afzender. Het cognossement stelt dezen in de gelegenheid zijn recht op uitlevering of schadevergoeding over te dragen. Na afgifte der cognossementen kan hij dit recht, in geval van verlies der goederen, alleen doen gelden tegen teruggave der cognossementen of tegen waarborg voor alle namaning.

Kgt. n°. 3 Amsterdam 1 Mrt. 1894, M. v. H. 1894 bl. 140.

In geval van beschadiging kan hij, nà aflevering van het goed aan den geconsigneerde, de vordering tot schadevergoeding alleen instellen, indien de geconsigneerde zijn agent of gemachtigde is.

Verg. Rb. Amsterdam 26 Jan. 1882, R. B. 1882 B bl. 71.

Algemeene bepaling van de aansprakelijkheid des vervoer-

ders, art. 345 al. 2 K. Zie omtrent de beteekenis van dit voorschrift en i. h. b. van „overmacht”, hierboven bl. 359 v., 465 v.

Bijzondere bepalingen, artt. 346 en 348 K. Zijn de goederen met schriftelijke toestemming van den inlader op het dek geplaatst, de vervoerder is niet verantwoordelijk voor de schade, welke een gevolg is van deze plaatsing; ontbreekt deze toestemming, hij is verantwoordelijk voor alle schade, ook ten gevolge van overmacht, tenzij hij bewijst, dat de goederen daardoor evenzeer zouden beschadigd zijn, indien ze niet op het dek waren geplaatst.

Anders Rb. Arnhem 21 Mrt. 1907, W. n°. 8613: voor zonder toestemming op het dek geladen goederen is de schipper onvoorwaardelijk aansprakelijk, onverschillig of ze binnendecks geladen evenzeer verloren zouden zijn gegaan.

Cognossemensclausule *deck cargo at shippers risk*: Rb. Rotterdam 8 Jan. 1902, W. n°. 7802, bev. Hof den Haag 9 Mrt. 1903, W. n°. 7925 (zij is niet een schriftelijke toestemming in den zin van art. 348 K., indien uit het cognossement niet blijkt dat de goederen op het dek geladen waren); — Rb. Rotterdam 25 Mrt. 1908, W. n°. 8024, M. v. H. 1908 bl. 15, bev. Hof den Haag 14 Febr. 1910, W. n°. 9015 (zij beteekent, dat de blijkens het cognossement op dek gestuwde lading aldaar voor rekening en gevaar van den inlader vertoeft; de kapitein kan alleen worden aangesproken, indien zijn schuld wordt bewezen). — Clausule *Alles auf Deck geladen für Rechnung und Risiko des Besitzers*: Rb. Rotterdam 8 Juni 1904, W. n°. 8138 (zij ontheft den schipper van de aansprakelijkheid voor schade aan het te vervoeren goed).

De te vergoeden schade omvat winstderving overeenkomstig de artt. 1282 en 1283 B. W. Zie art. 313 10° K.

Aldus Rb. Amsterdam 27 Nov. 1884, W. n°. 5245, en 14 Mei 1886, P. v. J. 1886 n°. 46*. — Anders Hof Nd.-Holland 13 Juni 1872, M. v. H. 1872 bl. 107; — Rb. Rotterdam 14 Juni 1899, W. n°. 7315. — Zie verder hierboven bl. 367.

Het goed wordt geacht in „eenen uiterlijk zichtbaar goeden en wel geconditioneerden staat” te zijn ingeladen, tenzij het cognossement het tegendeel vermeldt, art. 351. Ten aanzien van den uiterlijk niet zichtbaren staat (conditie) van het goed (van den inhoud van vaten, balen, enz.) mag soortgelijke ge-

volgtrekking uit het gemis van eenige mededeeling daaromtrent niet worden gemaakt. Verg. hierboven bl. 360.

H. R. 16 Febr. 1894, W. n°. 6470: niet toelating van het bewijs van het tegendeel is niet in strijd met art. 351.

Cognossementsclausule: *shipped in (apparent) good order and condition*. Rb. Rotterdam 4 Dec. 1901, W. n°. 7777: het cogn. met deze clausule is tegenover den schipper afdoend bewijs van onbeschadigde inlading; — Rb. Rotterdam 19 Nov. 1902, W. n°. 7961: bewijs door den schipper van een bij de inlading bestaan hebbende uiterlijk zichtbare beschadiging is niet toelaatbaar, als het cogn. bedoelde clausule inhoudt.

Art. 382 K. — Gerechtelijk onderzoek, bezichtiging en begroo-ting der schade „vóór of bij de lossing”, ten verzoeken van den schipper of van den geconsigneerde, indien beschadiging of vermindering (manko) vermoed wordt, art. 493 K. De „lossing” neemt eerst een einde door aflevering aan den ontvanger, niet reeds door opslag door of op verzoek van den schipper in een lichter, op den wal of elders. Oproeping of tegenwoordigheid van de wederpartij bij het onderzoek vordert de wet niet.

De expertise moet geschieden vóórdát het goed is afgeleverd aan den ontvanger: Rb. Rotterdam 20 Juni 1893, M. v. H. 1894 bl. 125; — Rb. Amsterdam 17 Apr. 1896, M. v. H. 1897 bl. 84; — zij kan op diens verzoek geschieden, zoolang hij het goed niet heeft aangenomen in den zin van aanvaard als onbeschadigd en onverminderd: Kgt. n°. 4 Amsterdam 5 Nov. 1907, W. n°. 8970, bev. Rb. Amsterdam 27 Nov. 1908, W. n°. 8894, cass. verw. H. R. 19 Nov. 1909, W. n°. 8931. — Tegenstrijdige beslissingen over de vraag, of de lossing een einde neemt door eigenmachtigen opslag van het goed door den schipper, in verband met de bedingen van het cognossement: Rb. Rotterdam 13 Mei 1882, W. n°. 4854, en 2 Nov. 1904, W. n°. 8221, waarmede te verg. Rb. Rotterdam 6 Juni 1906, W. n°. 8566.

De expertise stelt den aard en het bedrag der schade vast, maar levert niet bewijs op van de oorzaak der schade: Rb. Rotterdam 9 Mei 1894, W. n°. 6593; — Hof den Haag 8 Mei 1899, W. n°. 7299, vern. Rb. Rotterdam 3 Febr. 1897, W. n°. 7000.

Artt. 493—495 bevatten bepalingen van procesrecht, die van toepassing zijn, ook al wordt de vervoerovereenkomst niet door het Nederlandsche recht beheerscht: Rb. Rotterdam 3 Febr.

1897 en Hof den Haag 8 Mei 1899, b. a.; — anders Rb. Rotterdam 21 Oct. 1893, W. n°. 6446, M. v. H. 1894 bl. 128.

Gerechtelijke bezichtiging, aan te vragen binnen 2×24 uren na de „aflevering” of de „lossing”, ten verzoeke van den ontvanger of geconsigneerde, indien deze op het ontvangstbewijs of het cognossement heeft vermeld, dat hij de goederen in beschadigden of verminderden staat heeft ontvangen, art. 494, of de beschadiging of vermindering uiterlijk niet zichtbaar is, art. 495. Van de eenzelveheid van het goed (het getal, de maat en het gewicht) moet blijken door getuigenbewijs of op andere wijze, art. 495 i. v. m. art. 492 K.

Art. 494 is van toepassing als de geconsigneerde noch een ontvangstbewijs noch het cognossement heeft afgegeven: Hof Amsterdam 25 Mei 1894, M. v. H. 1894 bl. 287; — anders Hof Amsterdam 3 Dec. 1880, R. B. 1881 B bl. 214; de schadeactie vervalt, omdat niet blijkt van een voorbehoud van recht.

Verval van alle aanspraak wegens schade, door aanneming van het goed zonder bezichtiging en begrooting der schade (hoewel artt. 494 en 495 niet van begrooting spreken), art. 746 K.

Aanspraak ziet alleen op de rechtsvordering van art. 345, niet ook op het verweer tegen een vrachtvordering, gegrond op de aflevering der goederen in beschadigden toestand of op uitlevering van minder dan in het cognossement is uitgedrukt: Hof Nd.-Holl. 7 Jan. 1864, M. v. H. 1864 bl. 79; — H. R. 27 Apr. 1883, W. n°. 4908, vern. Hof Amsterdam 23 Juni 1882, W. n°. 4845, vern. Rb. Amsterdam 30 Juni 1881, R. B. 1881 B bl. 219; — Hof den Haag 14 Apr. 1890, W. n°. 5859; — anders H. R. 6 Dec. 1867, W. n°. 2961, bev. Hof Nd.-Holl. 27 Juni 1867, W. n°. 2929, vern. Rb. Amsterdam 1 Nov. 1866, W. n°. 2883; — Rb. Dordrecht 8 Mei 1889, W. n°. 5752. — Evenmin omvat aanspraak de ontkenenis bij wijze van verweer tegen eene vrachtvordering, dat de hoeveelheid goederen is ontvangen, waarover de schipper de vracht berekent: Rb. Rotterdam 7 Dec. 1898, W. n°. 7277. — Een beroep op schuldvergelijking is daarentegen uitgesloten: Kgt. n°. 3 Amsterdam 5 Mrt. 1900, M. v. H. 1900 bl. 57.

Aan terugvordering van betaalde vracht op grond van manko staat art. 746 K. niet in den weg: Rb. Amsterdam 11 Juni 1909, W. n°. 9053.

Schade omvat gedeeltelijke niet-uitlevering of manko (vermindering in hoeveelheid): Hof Nd.-Holl. 28 Nov. 1850, W.

n°. 1223, M. v. H. 1863 bl. 45; — Hof Amsterdam 5 Mrt. 1880, W. n°. 4487, bev. Rb. Amsterdam 30 Jan. 1879, W. n°. 4349; — Rb. Amsterdam 28 Mei 1886, W. n°. 5460; — Rb. Rotterdam 19 Febr. 1887, W. n°. 5438; — Rb. Dordrecht 8 Mei 1889, b. a.; — Rb. Amsterdam 31 Oct. 1890, W. n°. 6191; — Rb. Rotterdam 7 Jan. 1893, W. n°. 6294, M. v. H. 1893 bl. 90; — Rb. Amsterdam 1 Apr. 1898, W. n°. 7204, M. v. H. 1898 bl. 297 (tevens beslissende dat manko is een uiterlijk niet zichtbare schade, en dat een factors-reçu het manko niet bindend kan vaststellen); — Rb. Rotterdam 5 Juni 1897, bev. Hof den Haag 7 Nov. 1898, W. n°. 7248, M. v. H. 1898 bl. 172, cass. verw. H. R. 26 Mei 1899, W. n°. 7285; — Rb. Amsterdam 19 Mei 1899, M. v. H. 1899 bl. 250 (de aanspraak wegens manko vervalt, al staat dit door erkenning van den schipper vast); — Rb. Rotterdam 13 Oct. 1909, W. n°. 8996; — Kgt. n°. 4 Amsterdam 7 Febr. 1908, M. v. H. 1908 bl. 3 (de aanspraak vervalt, al is het manko door den cargadoor des reeders vastgesteld). — Anders (artt. 494, 495, 746 zijn alleen van toepassing in geval van vermindering in hoedanigheid, niet bij gedeeltelijke niet-aflevering): Rb. Rotterdam 23 Febr. 1846, W. n°. 729, M. v. H. 1863 bl. 42; — Rb. Amsterdam 28 Mrt. 1850, M. v. H. 1863 bl. 43.

Verg. voorts over art. 746, Opm. en Med., dl. 9, bl. 128: de aansprakelijkheid des schippers blijft bestaan, als door den ontvanger geen ontvangbewijs is afgegeven of het cognossement niet is afgeteekend.

Voor de schadevergoeding wegens niet-uitlevering of beschadiging van de lading zijn het schip en de vracht bij voorrecht jegens de inladers verbonden, artt. 349 en 313 10°. K. Ten beloope der verschuldigde schadevergoeding kan de vracht worden ingehouden.

Verg. Rb. Rotterdam 4 Mrt. 1863, M. v. H. 1863 bl. 91, bev. Hof Z.-Holland 29 Juni 1864, W. n°. 2601. — Rb. Rotterdam 6 Juni 1906, W. n°. 8566.

Wijziging der aansprakelijkheid door bedingen in de chertepartij of het cognossement.

Behoort de wetgever den zeevervoerder vrij te laten in de bepaling zijner aansprakelijkheid? Zoo neen, in hoever behoort de wetgever des vervoerders vrijheid te beperken? Praeadviezen van E. N. RAHUSEN en E. E. v. RAALTE, in Hand. Ned. Juristen-Ver., 1886. — B. C. J. LODER, cognossemens-clausules, in Rechtsgel. Magazijn 1886, bl. 474 v. — D. J. JITTA, conventionele uitsluiting of beperking van de aansprakelijkheid

van den zeevervoerder, in Themis 1886, bl. 342 v. — Verhandlungen des deutschen Juristentages, 1884 en 1906. — LEJEUNE, les clauses d'irresponsabilité des connaissements, 1885. — A. DE COURCY, in Revue critique de lég. et de jurispr., 1885. — DE HART, the liability of shipowners at common law, in Law Quarterly Review, dl. 5, n°. 17, bl. 15 v. — SAINTELETTE, de la responsabilité et de la garantie, 1885. — E. THALLER, in Ann. de dr. comm. 1895—II—157. — E. BOUTAUD, les clauses d'irresponsabilité, 1896. — A. GAUTIER, les clauses d'irresponsabilité en matière de transport maritime, 1910. — OROBIO DE CASTRO JR., a. w.

Clausule: „soort, getal, gewicht of maat onbekend” (*weight quality quantity or contents unknown; que dit être, tel quel, qualité et poids inconnus; dice essere*), art. 513 i. v. m. artt. 512, 514 en 351 K. „Inhoud, conditie onbekend”. Deze clausules beperken de aansprakelijkheid des vervoerders niet, de bewijskracht van het cognossement wèl. De ontvanger, die uitlevering of schadevergoeding vordert, moet in geval van tegenspraak, ongeacht de desbetreffende vermeldingen in het cognossement, soort, getal, gewicht, maat, inhoud, enz. van het goed bij de inlading bewijzen. Verg. art. 394 Ontw. 1809, artt. 260 en 261 Ontw. 1822.

Ten onrechte wordt in deze clausules eene beperking of ontheffing gezien van de aansprakelijkheid des schippers voor de maat of het gewicht der ingeladen goederen door Rb. Rotterdam 29 Juni 1842, M. v. H. 1860 bl. 282 (*dice essere*), bev. Hof Zd. Holland 31 Mei 1843, M. v. H. 1860 bl. 283, cass. verw. H. R. 18 April 1844, N. R. dl. 17, § 27; Rb. Rotterdam 22 Dec. 1883, W. n°. 5004 (gewicht onbekend). — Daarentegen juist: Rb. Amsterdam 12 Oct. 1860, M. v. H. 1860 bl. 278 (*gewicht onbekend*: deze clausule ontnemt aan het cogn. de bewijskracht tegenover den schipper betreffende het gewicht); evenzoo Rb. Amsterdam 11 Mrt. 1863, M. v. H. 1863 bl. 102, bev. Hof Nd.-Holl. 19 Mei 1864, W. n°. 2625, M. v. H. 1864 bl. 99; Hof den Haag 9 Mrt. 1903, W. n°. 7925 (*weight, measurement, quantity, quality, contents and value unknown*); Rb. Rotterdam 4 Mei 1904, W. n°. 8178; H. R. 27 Mei 1904, W. n°. 8072 (*weight, measure, quality, contents and value unknown*: de schipper staat niet in voor de juistheid der opgaven in het cogn.; zijne verplichting, uit te leveren wat is ingeladen, blijft onverminderd), bev. Hof den Haag 26 Oct. 1903, W. n°. 8015; Rb. Rotterdam 21 Nov. 1906, W.

n°. 8610; Hof den Haag 3 Juni 1903, W. n°. 7982 (*quality unknown* beperkt de bewijskracht van het cogn. ten aanzien van de hoedanigheid van het goed, doch heeft niets te maken met den staat, de conditie, waarin het goed is geladen). — Zie voorts Rb. Amsterdam 7 Dec. 1894, W. n°. 6711 (*weight etc. unknown*: de ontvanger mag de juistheid der in het cogn. opgegeven cijfers niet betwisten, als de kapitein ze als waar wil aannemen); — Hof den Haag 22 Nov. 1902, M. v. H. 1902 bl. 201 (*gewicht onbekend*: de clausule belet den schipper niet over de in het cognossement als ingeladen vermelde hoeveelheid de vracht te berekenen, indien deze over de ingeladen hoeveelheid is bedongen); — Rb. Rotterdam 11 Apr. 1900, W. n°. 7503, vern. Hof den Haag 6 Jan. 1902 en 4 Mei 1903, W. n^{rs}. 7813 en 7952, M. v. H. 1902 bl. 51, 1903 bl. 83 (betekenis van *cubic measurement unknown to master*, i. v. m. *freight payable on intake measure of quantity delivered as customary*, bij houtladingen uit pitchpine havens).

Verg. nog over de clausule *weight etc. unknown* in een cogn. over 6000 poods „part of a parcel of 24000 poods without separation”: Rb. Rotterdam 28 Juni 1901, W. n°. 7714, en 4 Mei 1904, W. n°. 8157 (een evenredig deel van de aangebrachte hoeveelheid moet worden uitgeleverd).

Inhoud onbekend (*contents unknown, contenu inconnu*) kan alleen toepassing vinden bij vervoer van verpakte goederen; de clausule heeft niet te maken met den staat, conditie, van het goed. Anders Rb. Rotterdam 4 Apr. 1860, M. v. H. 1860 bl. 158; — Rb. Amsterdam 29 Nov. 1883, W. n°. 5027.

De onbekendheidsclausule ontnemt aan het cognossement niet de bewijskracht tegen den verzekeraar: Arb. Amsterdam 13 Jan. 1862, M. v. H. 1862 bl. 18; Hof Nd.-Holland 24 Sept. 1863, M. v. H. 1863 bl. 229; — anders Rb. Rotterdam 29 Nov. 1899, W. n°. 7436; — noch bij de regeling van avarij-grosse: Arb. Amsterdam 8 Mrt. 1882, Rgl. Bijbl. 1883 B bl. 98.

OROBIO DE CASTRO JR., a.w., bl. 152—224.

Ontw. W. v. K. 1809, art. 394 al. 2: „Deze aantekening bevrijdt den schipper niet om aan den inhoud van het cognossement te voldoen, en de daarin vermelde goederen uitleveren, bij aldien de aflader of bevrachter op eene naar regten alles afdoende wijze betoogt dat de in het cognossement benoemde goederen waarlijk in het schip ingeladen zijn geweest”.

De aantekening van onbekendheid met getal, gewicht of maat heeft geen waarde, als de goederen den schipper bij de inlading zijn toegeteld, toegewogen of toegemeten. De ontvanger kan met het bewijs daarvan volstaan.

Men onderscheide bedingen tot uitsluiting van de aansprakelijkheid: 1°. voor onzeewaardigheid en niet-behoorlijke uitrusting van het schip; 2°. voor schuld of nalatigheid van den schipper en de bemanning in de behandeling van het schip (accidents of navigation); 3°. voor schuld of nalatigheid van den schipper, de bemanning en andere te werk gestelde personen in de behandeling van de lading (verkeerde stuwage, gebrek aan zorg, onbehoorlijke lossing, verkeerde aflevering, baraterie, enz.). Voorts kan men onderscheiden clausules welke de aansprakelijkheid uitsluiten: *a.* voor bepaalde soorten van schade, bijv. vrij van lekken, breken, zweten, roesten, bederf, ontploffing, brand, enz.; *b.* voor bepaalde oorzaken van schade (bijv. voor schade veroorzaakt door schuld of nalatigheid van den schipper of het scheepsvolk, zgn. *negligence clause*); *c.* voor schade in het algemeen (vrij van schade, of beperkter: vrij van beschadiging), alsmede *d.* clausules die de aansprakelijkheid beperken tot bepaalde soorten of oorzaken van schade.

Geldigheid dezer bedingen.

Bedingen tot beperking of uitsluiting van de aansprakelijkheid uit de vervoerovereenkomst (zgn. uit het *receptum*) of wegens onrechtmatige daad of onvoorzichtigheid zijn, bij het stilzwijgen van de wet, geoorloofd, tenzij voor zoover betreft ontheffing van de aansprakelijkheid voor opzet.

H. R. 18 Nov. 1887, W. n°. 5501 (beding van niet-verantwoordelijkheid voor *loss or damage resulting from insufficiency in strenght of packages, sweating, leakage, breakage, stowage or contact with other goods etc.*, alsmede voor *negligence, default or error in judgment . . . of any of the servants or employees of the shipowner or otherwise*; beperkingen van des schippers verantwoordelijkheid worden nergens verboden en zijn niet in strijd met de openbare orde of goede zeden), bev. Hof Amsterdam 26 Nov. 1886, W. n°. 5431, vern. Rb. Amsterdam 9 Oct. 1885, P. v. J. 1885 n°. 47* (interloc. 27 Nov. 1884, W. n°. 5245, P. v. J. 1885 n°. 12*); — Rb. Rotterdam 29 Jan. 1881, P. v. J. 1881 n°. 27*; — Rb. Amsterdam 22 Febr. 1889, W. n°. 5824; — Hof Amsterdam 8 Jan. 1892, W. n°. 6167; — Rb. Rotterdam 14 Juni 1899, W. n°. 7315 (negligence clausule).

Strekking der bedingen.

Uit de algemeene beginselen van verbintenissenrecht, toe-

gepast op de vervoerovereenkomst (zie hierboven bl. 360), volgt, dat bij de clausules *a* en *b* de vervoerder (schipper), aangesproken tot schadevergoeding, heeft te bewijzen, dat een der in die bedingen genoemde bevrijdende omstandigheden aanwezig is.

Verg. Hof Amsterdam 13 Febr. 1891, W. n°. 6016; — Rb. Rotterdam 21 Oct. 1896, W. n°. 6880; — H. R. 30 Dec. 1898, W. n°. 7224, M. v. H. 1899 bl. 185 (*vrij van roest*; de vervoerder moet bewijzen, dat de gebleken schade voor een deel aan roest is te wijten en ook voor welk deel dit het geval is), vern. Hof den Haag 1 Nov. 1897, M. v. H. 1897 bl. 269; — Rb. Rotterdam 30 Mei 1900, W. n°. 7507; — 18 Dec. 1901, W. n°. 7783; — 5 Apr. 1905, W. n°. 8417, vern. Hof den Haag 6 Mrt. 1906, W. n°. 8401 (overmacht bewezen geacht). — Zie ook Rb. Rotterdam 8 Febr. 1890, W. n°. 5850, bev. Hof den Haag 20 Mei 1891, W. n°. 6064 (*onverminderd de aansprakelijkheid v. d. gezagvoerder voor de goede stuwage en behandeling van de lading aan boord v. h. stoomschip, is hij niet aansprakelijk voor . . . schade veroorzaakt door . . . bederf*; de schipper is alleen aansprakelijk voor schade veroorzaakt door bederf, indien tegen hem wordt bewezen, dat het bederf een gevolg is van slechte stuwage of slechte behandeling van het goed aan boord).

Alleen bij de clausules, onder *d* bedoeld, rust op den ontvanger de last van het bewijs, dat de schade (beschadiging) komt ter verantwoording van den vervoerder.

Verg. Rb. Rotterdam 9 Mei 1894, W. n°. 6593.

Nagenoeg algemeen wordt aangenomen, dat de clausules, onder *a* en *c* vermeld, den vervoerder (schipper) niet ontheffen van de aansprakelijkheid voor schuld of nalatigheid van hem zelf of van zijne ondergeschikten (schipper en scheepsvolk), en dat dus de bevrachter of ontvanger, indien blijkt dat de schade behoort tot de in een dezer bedingen genoemde soorten van schade, toch vergoeding daarvan kan vorderen, mits hij bewijst dat de schade is veroorzaakt door schuld, ontrouw of nalatigheid van den vervoerder of van diens ondergeschikten (bijv. door onbehoorlijke stuwage, door den onvoldoenden toestand van het schip, als anderszins).

Verg. Rb. Amsterdam 26 Oct. 1854, W. n°. 1595, M. v. H. 1860 bl. 161 (*vrij van schade*); 23 Nov. 1865, W. n^o.

2770 (*free of breakage and leakage*); 27 Nov. 1884, W. n°. 5245 (*loss or damage resulting from — sweating, breakage, stowage or contact with other goods*); 11 Mei 1888, P. v. J. 1888 n°. 77 (*nicht verantwortlich für Beschädigung, Bruch, Verderben, Leakage*); Rb. Rotterdam 29 Jan. 1881, P. v. J. 1881 n°. 27* (*vrij van alle schade en breken*); 21 Oct. 1893, W. n°. 6446, M. v. H. 1894 bl. 128 (*not answerable for heating*). — Zie voor Engeland: SCRUTTON, a. w., artt. 86, 87 en 91, bl. 197 v.; — voor Frankrijk: DESJARDINS, a. w., dl. 4, n°s. 932, 933, en bl. 507; DE VALROGER, a. w., dl. 1, n°. 340; DANJON, a. w., n°. 262; LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°. 746; — voor Duitschland: BOYENS, a. w., dl. 2, aanm. 6 op § 606; SCHAPS, a. w., aanm. 27, 32 v., 61 op § 606; Hwb. § 657: clausules „vrij van breken”, „vrij van lekken”, „vrij van beschadigheid” en derg.; — Scand. zeewet art. 146.

In meer volstrekten zin Hof Amsterdam 20 Jan. 1893, W. n°. 6316, M. v. H. 1893 bl. 137: *vrij van beschadigheid*; de schipper is voor schade niet verantwoordelijk, tenzij hij zich aan een doleuse handeling (ontrouw, schelmerij, baraterie de patron) heeft schuldig gemaakt. — OROBIO DE CASTRO JR., a. w., bl. 225 v.

In elk geval moeten de clausules geacht worden het eigenlijke vervoer te betreffen; ontheffing van de aansprakelijkheid voor onzeewaardigheid en niet behoorlijke uitrusting van het schip is niet aan te nemen, tenzij deze uitdrukkelijk is bedongen.

Verg. Rb. Amsterdam 26 Sept. 1890, W. n°. 6013: de clausule: *Der Captain und die Rhederei sind nicht verantwortlich für Verlust oder Beschädigung entstanden durch Feuer u. s. w. oder aus welchen andern bekannten oder unbekanntem Ursachen solcher Verlust oder Beschädigung entstehen sollte oder denselben zugeschrieben werden könnte*, ontheft niet van aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door den gebrekkigen toestand van het schip; het bewijs daarvan rust op den geconsigneerde. — Anders: Hof Amsterdam 8 Jan. 1892, W. n°. 6167.

Verg. over de verbindende kracht van bedingen tot beperking der aansprakelijkheid, die door den inlander niet ondertekend zijn, of gesteld zijn op een niet door den inlander ondertekend cognossement, hierboven bl. 490 v. Zie voorts hierboven bl. 368 v.

Strijd over de cognossement-clausules. Vergaderingen van de Association for the Reform and Codification of the Law of

Nations te Liverpool in 1882 (Rgl. Mag. 1882, bl. 642 v.), te Hamburg in 1885 en te Londen in 1893 (*Rules of affreightment*. Journ. de droit int. priv. 1893, bl. 1092). De Congressen te Antwerpen in 1885 en te Brussel in 1888. Minnelijke pogingen tot regeling, zie de aangehaalde literatuur. De vergaderingen van de Deutsche Juristen-Vereeniging in 1884 en 1906, van de Nederlandsche in 1886. Wettelijke regeling in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika bij de *Carriers (of Harter) Act* van 13 Febr. 1893: verbod van bedingen tot uitsluiting van de aansprakelijkheid voor de zeewaardigheid van het schip, voor zijne geschiktheid voor de overeengekomen reis, voor de behoorlijke bemanning en uitrusting, alsmede voor de zorgvuldige stuwage en behandeling van de lading. In het Gemeenebest van Australië is bij de *Sea-carriage of goods Act* van 1904 eene regeling in gelijken geest getroffen.

Verg. over de U. S. Carriers Act: Rb. Rotterdam 21 Oct. 1896, W. n°. 6880; 3 Febr. 1897, W. n°. 7000; 5 Oct. 1904, W. n°. 8217; — Hof den Haag 17 Mei 1897, M. v. H. 1897 bl. 79 v. — WITTEMAACK, die Nordamerikanische Harter's Act, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 52, bl. 75 v.

De tegenwoordigheid aan boord van een loods, in het bijz. van een z.g. dwangloods, heft de aansprakelijkheid van den reeder niet op.

Begrip van dwangloods: een door den Staat aangewezen loods, van wiens diensten men gebruik moet maken op verbeurte van straf. Ten onzent staatsloodsen, doch niet dwang om hen te gebruiken door strafbedreiging, wel moet steeds het loodsgeld worden betaald. Wet, houdende bepalingen op den loodsdienst voor zeeschepen, van 20 Aug. 1859, S. n°. 93 (gew. 6 Apr. 1875, S. n°. 62), artt. 1, 5 en 9.

Verg. voorts art. 73 v. h. Alg. Regl. op den loodsdienst van 22 Jan. 1903, S. n°. 5, en art. 13 der wet van 1859: „de staat is niet verantwoordelijk voor de daden of verzuimen der loodsen en der beamtten bij de loodsdiensten”.

Dat de schipper verantwoordelijk is voor de fouten van den (dwang)loods, werd in aanvaringszaken herhaaldelijk beslist, zie hieronder bl. 564 v. Evenzoo in het algemeen de fransche juris-

prudentie (LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°. 190). — Anders: sectie 633 van de Merchant Shipping Act 1894; art. 738 DHwb., doch alleen bij aanvaring.

De aansprakelijkheid van den vervoerder wordt evenmin opgeheven door het feit, dat het schip wordt gesleept en het ongeval is veroorzaakt door schuld van de sleepboot.

Rb. Middelburg 30 Nov. 1898, W. n°. 7211: de inlader heeft geen vordering tegen den sleeper van het schip, die oorzaak is van de ramp; de sleepboot staat in dienst van het gesleept wordende schip, dat voor de fouten van den sleeper moet opkomen.

Verplichtingen van den bevrachter of afzender (deels mede van den ontvanger).

1°. Voor zoover zijne medewerking noodig is tot richtige uitvoering der overeenkomst, die medewerking verleenen; den vvrachter (vervoerder) niet noodeloos ophouden.

Het schip niet ophouden bij de belading. Zie hierboven bl. 484.

De vereischte geleide-papieren en dokumenten leveren: art. 471 K. i. v. m. de bepalingen omtrent den invoer uit zee in de Algemeene wet van 26 Aug. 1822, S. n°. 38, en de buitenlandsche wetten op den invoer. Zie ook art. 509 l. l. K.

Ingebrekestelling is niet noodig: Rb. Amsterdam 14 Mrt. 1861, W. n°. 2292. — Rb. Rotterdam 4 Dec. 1895, W. n°. 6785.

Het schip niet ophouden bij deszelfs vertrek, gedurende de reis of op de plaats der ontlading: art. 474, benevens art. 477 K.

„Bij deszelfs vertrek”, scil. op andere wijze dan door niet-tijdige belading, waarover de artt. 464 vlg. handelen. Zie WILLEUMIER, a. w., bl. 32 v.; — D. E. v. RAALTE, het rechtskarakter enz., bl. 115 v.

Onder art. 474 valt lossing van reeds ingeladen goederen (art. 511), ophouding in de orderhaven, enz. — Zie ook VOORDUIN, W. v. K., dl. 3 bl. 29.

Voorbeelden: Rb. Rotterdam 7 Nov. 1891, W. n°. 6121 (niet verschaffen van sleepgelegenheid); — 28 Nov. 1906, W. n°. 8656 (sleepcontract).

Het schip niet ophouden bij de lossing. Zie hierboven bl. 498 vlg.

2°. Vracht betalen.

P. PET, de vrachtbetaling in het hedendaagsche zeerecht, Prft. 1869. — A. NICOL SPEYER, verschuldigheid van vracht bij vervoer ter zee, Prft. 1906.

Vracht kan bedongen worden bij de maand (zooals bij *time-charter*), in een som in eens (bij de reis) of op andere wijze onafhankelijk van de hoeveelheid goederen welke wordt vervoerd, bijv. per ton laadvermogen van het schip of per registerton (*lump-sum-freight*), zie *Bijlage XXIII*, of wel bij het getal, de maat, het gewicht der ingenomen of uitgeleverde goederen.

Men onderscheide: 1°. *weight goods, heavy goods*, goederen die per M³ een gewicht hebben van 1000 kilogr. of meer, waarvan dus 1000 kilogr. ten hoogste 1 M³ of 0.353 registerton van 2.83 M³ ruimte innemen; in Engeland: waarvan een gewichtston van 20 Eng. centenaars (cwt.) of 1016 kilogr. ten hoogste 40 Eng. voet³ of $\frac{3}{10}$ registerton (1.132 M³) ruimte inneemt; deze betalen vracht per gewicht; 2°. *measurement goods*, goederen die een grootere ruimte innemen, wier specifiek gewicht minder dan 1 is; deze betalen vracht naar den omvang (de maat).

Berekening van vracht, bij de maand bedongen: artt. 463 en 462 K.

De vracht is tot het bij de vervoerovereenkomst bepaalde bedrag verschuldigd door dengene die deze overeenkomst met den vervoerder heeft gesloten (de bevrachter of inlader), bovendien tot het bedrag, in het cognossement aangegeven, door dengene die als houder van dit stuk zich tot ontvangst der goederen aanmeldt, het cognossement presenteert. Van dezen geldt het hierboven bl. 370 vlg. gezegde: door zich met het cognossement aan te melden, treedt hij toe tot de in dit stuk omschreven vervoerovereenkomst, waardoor alsdan zowel zijne rechten als verplichtingen worden bepaald.

BERGSMAN, bl. 97 v., neemt aan, dat door het presenteeren van het cogn. een overeenkomst tusschen schipper en gecons. tot stand komt. — In dezen geest Rb. Rotterdam 24 Apr. 1901, W. n°. 7689, ten betooge dat de schipper, na uitlevering van het goed, van den ontvanger de vracht volgens cogn. kan vorderen. — Rb. Amsterdam 12 Febr. 1904, M. v. H.

1905 bl. 279: de gecons. treedt tot de bevrachtingsovereenkomst toe en stelt zich voor de betaling der vrachtpenningen aansprakelijk door zich de goederen krachtens zijn cogn. te doen afleveren. — Zie ook Rb. Rotterdam 6 Mei 1908, W. n°. 8807; — Kgt. n°. 4 Amsterdam 7 Febr. 1908, M. v. H. 1908 bl. 3.

Bevrachter en geconsigneerde zijn nevens elkander tot vrachtbetaling verbonden. De verplichting van den bevrachter of inlader vervalt in het geval, omschreven in art. 488 K.; de vervoerder is derhalve tegenover den bevrachter of inlader gehouden de vracht enz. bij den ontvanger te innen.

Verg. BERGSMA, bl. 101 v.: bevrachter en gecons. zijn hoofdelijke medeschuldenaren.

Indien de geconsigneerde weigert het goed te ontvangen, heeft de vervrachter, voor hetgeen hij na verkoop van het goed door den schipper te kort komt, alleen aanspraak tegen den bevrachter of inlader, art. 489 K.

De vracht is verschuldigd aan den vervoerder (vervrachter, ondervervrachter of vervoerder van stukgoederen), niet aan den schipper, al kan deze als zoodanig (qq.) de vracht innen en, althans ter plaatse waar de reeder niet is vertegenwoordigd, in rechte vorderen (artt. 485 v. K.). Voor zich zelf kan de schipper nooit de vracht vorderen.

Rb. Amsterdam 12 Febr. 1904, M. v. H. 1905 bl. 279 (vordering v. d. vervrachter tot vrachtbetaling tegen den gecons. toegewezen). — Rb. Rotterdam 13 Juni 1906, W. n°. 8562: ook wat de vrachtvordering ter zake van de lading betreft staat de reederij tot den kapitein in de verhouding van principaal tot ondergeschikte. — Hof den Haag 14 Mei 1907, M. v. H. 1907 bl. 224: als de cargadoor de vracht heeft ontvangen en met den reeder heeft afgerekend, kan de kapitein den cargadoor te dier zake niet aanspreken. — Anders de beslissingen, hierboven bl. 489 aangehaald. — Verg. LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°s. 751 v.

De vracht is eerst vorderbaar na voltooiing van de reis, maar moet dan ook *tegen richtige uitlevering van het goed* door den ontvanger worden betaald, artt. 460 en 487 K. Vooruitbetaling kan niet worden verlangd.

Richtige of behoorlijke uitlevering: Rb. Amsterdam 17 April 1896, M. v. H. 1897 bl. 84; 30 Juni 1898, P. v. J. 1898

n°. 101 (uitlevering van espenstammen). — Tegen uitlevering: Rb. Rotterdam 13 Mrt. 1880, W. n°. 4492, bev. Hof den Haag 17 Jan. 1881, W. n°. 4597; — Rb. Rotterdam 7 Jan. 1893, M. v. H. 1893 bl. 90, W. n°. 6294. — Zie ook Rb. Dordrecht 18 Jan. 1893, W. n°. 6314. — Verg. hierboven bl. 507 en 511.

Vracht, bedongen per getal, maat of gewicht, is vracht per uitgeleverd (niet per ingenomen) getal, maat of gewicht. Vandaar de den schipper in de artt. 382 en 491 K. toegekende bevoegdheid, bij de lossing de telling, meting of weging te vorderen, d. w. z. eene door den ontvanger gecontroleerde (contradictore) telling enz., die voor partijen bindend is, te doen geschieden. De kosten komen voor zijne rekening. Maakt de schipper van deze bevoegdheid niet gebruik, dan heeft hij het bewijs van het uitgeleverd getal, enz., door andere middelen te leveren. Den ontvanger staat alsdan het tegenbewijs vrij, waaromtrent art. 492 K. een van art. 1950 3°. B. W. afwijkende bepaling geeft.

Hof Nd.-Holl. 7 Jan. 1864, vern. Rb. Amsterdam 24 Dec. 1862, M. v. H. 1864 bl. 79, 1863 bl. 40 (binnenl. vaart); — Rb. Rotterdam 29 Juni 1898, W. n°. 7205 (vracht à 25 s. per Eng. voet³: op de uitkomsten van een eenzijdig verrichte meting kan de schipper zich niet beroepen); — Rb. Rotterdam 7 Dec. 1898, W. n°. 7277 (vracht 13 1/2 fl. per St. Petersburg Standard of 165 Eng. cubic feet: de schipper levert genoegzaam bewijs door overlegging van het cogn., nu de lading zonder protest of aantekening van tekort is ontvangen). — Rb. Rotterdam 8 Mrt. 1899, W. n°. 7300: als de kapitein niet gebruik maakt van art. 491, kan de ontvanger volstaan met vracht te betalen over de cognossemensmaat, zoolang de kapitein niet bewijst meer te hebben uitgeleverd. — Hof den Haag 6 Jan. 1902, W. n°. 7813, en 4 Mei 1903, W. n°. 7952 (vern. Rb. Rotterdam 11 Apr. 1900, W. n°. 7503), M. v. H. 1902 bl. 51, 1903 bl. 83: beteekenis van „freight on deals and boards payable on intake measure of quantity delivered as customary” i. v. m. „cubic measurement unknown to master”; de vracht moet worden berekend naar het in het cogn. vermelde resultaat van de meting bij de inlading. — Hof den Haag 8 Jan. 1901, W. n°. 7564 (vern. Rb. Rotterdam 9 Febr. 1898, W. n°. 7001): de wet schrijft weging vóór de lossing niet voor; de ontvanger, weging verlangende, kan niet van den

kapitein vorderen daartoe mede te werken en aan boord gelegenheid te geven. — Hof den Haag 4 Nov. 1901, W. n°. 7714 (vern. Rb. Rotterdam 30 Oct. 1900, W. n°. 7554): de kapitein, in zijn belang telling bij de lossing verlangende (art. 491), heeft de kosten daarvan te dragen.

Overmaat door beschadiging mag niet invloed hebben op de vrachtbetaling. Ook bij berekening van de vracht naar het uitgeleverde getal moet overmaat uit deze oorzaak buiten rekening blijven.

Verg. Hof Nd.-Holland 6 Apr. 1848, W. n°. 994; — Rb. Dordrecht 24 Dec. 1855, W. n°. 1786. — Art. 620 DHwb. — Anders PET, a. w., bl. 27 v.

Volle vracht is verschuldigd, als het goed door den schipper ter plaatse van bestemming wordt afgeleverd, in welken staat en op welke wijze dan ook, art. 496 K.

„In welken staat dan ook”: abandon of in betaling geven van het goed, in geval van beschadiging, voor vracht, avarij en onkosten, is niet toegelaten. Uitzondering voor vaten met vloeibare stoffen gevuld geweest, art. 497 K.

Verg. art. 310 Code de comm. en artt. 25 en 26 Ord. du comm. v. 1681, bk. 3, tit. 3. — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 5, n°s. 759 v.

Zie voorts PET, a. w., bl. 95 v.; — SPEYER, a. w., bl. 122 v.

Door aanneming der vaten met schriftelijke kwijting voor de ontvangst vervalt het recht van abandon: Kgt. n°. 1 Amsterdam 2 Juni 1871, M. v. II. 1871 bl. 111.

„Op welke wijze dan ook”: ook als het schip (ten gevolge van overmacht) de reis moet staken, is volle vracht verschuldigd, indien de schipper het verdere vervoer bezorgt, artt. 483 al. 2, 484 (arg. a contr.) en 478 al. 3 K.

Volle vracht is voorts verschuldigd voor goederen, verbeurd verklaard in geval van art. 477, of verkocht krachtens art. 372, of geworpen ten gemeenen bate, in de beide laatste gevallen mits de overige goederen de bestemmingsplaats bereiken, artt. 480 en 481, waarmede te vergelijken art. 373 K. Artt. 481 en 729 K. zijn niet met elkander in strijd, zie hieronder bl. 553.

Volle vracht is ook verschuldigd van goederen die door

den bevrachter of inlander gedurende de reis worden teruggenomen, artt. 478 al. 1 en 511 K. Zie hierboven bl. 487 vlg.

Vertimmering van het schip in een noodhaven heeft op de bevrachtingsovereenkomst geen invloed; indien de vracht bij de maand is bedongen, is gedurende den tijd der vertimmering vracht niet verschuldigd, art. 478 al. 2 (waartegen PET, t. a. p., bl. 54 v.).

Nevens de vracht is de bevrachter of geconsigneerde „de onkosten en avarij-grosse” verschuldigd; zie artt. 485, 487—490, 477 en 478 al. 1 K.

Vracht pro rata (itineris), pro rata vracht, distantievracht, *pro rata freight*, *fret proportionnel* of *fret de distance*, *Distanzfracht*.

Zij is verschuldigd, buiten het geval van art. 478 al. 4 (afkeuring van het schip in een noodhaven), in de gevallen van art. 483 al. 1 i. v. m. art. 484 (vrijkoop der lading na neming, als de reis niet kan worden voortgezet, en berging door toedoen van den schipper na schipbreuk) en van art. 480 (verkoop van goederen door den schipper voor scheepsbehoef, indien de overige goederen de bestemmingsplaats niet bereiken), waarover verg. PET, bl. 106 v., en SPEYER, bl. 69 v.

„In evenredigheid van de reeds afgelegde reis”, art. 478 al. 4 K., te verg. met § 631 DHwb.

Het stelsel van distantievracht geldt in Italië, Frankrijk en Duitschland, niet in Engeland, noch in België, art. 94 i. v. m. art. 97 wet van 1879 (artt. 139 en 142 wet van 1908).

De distantievracht is een uitvloeisel van de beschouwing van het vrachtcontract als huur en verhuur van het schip of van diensten, verg. KIST, dl. 5, bl. 213 v. Daartegenover staat de opvatting, dat het is eene overeenkomst van vervoer: eene door den vervoerster te verrichten ondeelbare praestatie (*locatio operis*). De bepalingen van art. 478 al. 3 en 4 K. beantwoorden niet aan de billijkheid. De praktijk heeft abandon voor de distantievracht ingevoerd; er wordt niet meer vracht betaald dan de goederen in de noodhaven opbrengen. Evenzoo de gewoonte in Frankrijk en § 630 DHwb.

De Sheffield Rules of Affreightment van 1865 en het ontwerp van 1865 tot wijziging van den Code de commerce in Frankrijk, art. 298.

Verg. PET, t. a. p., bl. 15 v.; — DE COURCY, le fret, in Questions de dr. mar., 1re série; — MOLENGRAAFF, in Revue de dr. int. 1882, bl. 257 v., 276 v.; — BERGSMA, a. w., bl. 7 v., 27 v.; — SPEYER, a. w., bl. 103 v.

Vracht is niet verschuldigd, ook niet gedeeltelijk, als het schip *bij het vertrek* onzeewaardig was en de reis *dientengevolge* niet behoorlijk volbrengt (bijv. niet zonder het aandoen van eene noodhaven), art. 479. Het bewijs der onzeewaardigheid heeft de bevrachter te leveren.

Verg. PET, bl. 68 v. — SPEYER, bl. 99 v. — DE COURCY, t. a. p., bl. 149 v.

Rb. Rotterdam 4 Juni 1862, W. n°. 2407, bev. Hof Zd.-Holl. 11 Jan. 1864, W. n°. 2787.

Vracht is evenmin verschuldigd van goederen, „door schipbreuk, stranding of door andere overmagt vergaan, of door zee-roovers of vijanden genomen”, art. 482, of na schipbreuk of stranding geborgen buiten toedoen van den schipper, art. 484 K.

Zie over art. 482: SPEYER, bl. 124 v.

Het beding van vracht over het ingenomen gewicht, getal of maat sluit toepassing van art. 482 niet uit; daarentegen is vracht, vastgesteld onafhankelijk van de hoeveelheid welke wordt vervoerd (*lump-sum-freight*), in haar geheel verschuldigd, al wordt door overmacht niet de geheele overeengekomen lading ter bestemmingsplaats afgeleverd.

Rb. Rotterdam 29 Mei 1901, W. n°. 7693: vrachtbeding van 26 Mark per ingenomen St. Petersburger Standaard van 165 voet³; voor over boord geslagen deklading is vracht niet verschuldigd.

Zie met betrekking tot vracht, in een som in eens bepaald, in den hierboven aangegeven zin: de Engelsche rechtspraak, CARVER, 4de dr., sect. 550, bl. 654 v.; ABBOTT, 14de dr., bl. 709 v.; en voor ons recht B. C. J. LODER, in Rgl. Mag. 1907, bl. 606. — In anderen zin: § 617 DHwb.; Rb. Rotterdam 18 Dec. 1901, W. n°. 7795, bev. Hof den Haag 12

Jan. 1903, W. n°. 7893: door de vaststelling als vracht van een bedrag in eens wordt niet afgeweken van den regel van art. 482 al. 1; SPEYER, bl. 148 v.

In het geval van art. 482 al. 1 kan zelfs hetgeen op rekening is betaald (een gegeven vrachtoverschot) worden teruggevorderd, art. 482 al. 2. Beteekenis dezer bepaling.

In de praktijk komt het vrachtoverschot voor als vooruitbetaling van vracht met beding van restitutie.

Uitlegging van het beding: „de vracht bedraagt *f* 10.800.—, betaalbaar de helft na het vertrek uit de zeehaven, onder verband van restitutie wanneer het schip deszelfs bestemmingsplaats niet heeft mogen bereiken, en de wederhelft na geheele ontlossing”: Rb. Amsterdam 14 Nov. 1866, vern. door Hof Nd.-Holland 17 Nov. 1867, M. v. H. 1866 bl. 219 en 1867 bl. 331 (het sluit de verplichting tot betaling van distantievracht uit).

Vooruitbetaling van de vracht (zonder restitutie); *fret à tout évènement*. Zij wordt door nagenoeg alle stoomvaartlijnen bedongen. *Cognossement-clausule: freight to be paid here*. Over de beteekenis van dit beding zie hierboven bl. 230.

In chertepartijen pleegt vooruitbetaling van een deel van den vrachtprijs te worden bedongen in den vorm van een voorschot op de vracht onder aftrek van de premie van verzekering: „sufficient cash not exceeding £ . . . to be advanced at port of loading, *subject to premium of insurance*”. De belasting van den vervoerder met de premie van de verzekering ten behoeve van den bevrachter brengt mede, dat terugvordering van het voorschot is uitgesloten.

Zie over de beteekenis van dit beding: Rb. Amsterdam 16 Apr. 1869, W. n°. 3141, vern. door Hof Nd.-Holl. 21 Apr. 1870, M. v. H. 1870 bl. 116 (£ 200 to be advanced captain in Java free of commission but subject to premium of insurance and exchange; feitelijk verlies van de vracht na afkeuring van het schip in een noodhaven en verder vervoer van de lading met een ander schip); — Arbiters Amsterdam 31 Mei 1864, M. v. H. 1865 bl. 66 (vrachtverzekering door den reeder); — Rb. Rotterdam 24 Nov. 1897, W. n°. 7099, M. v. H. 1898 bl. 85, bev. Hof den Haag 5 Dec. 1898, W. n°. 7250. — Zie ook Hof den Haag 25 Nov. 1895, M. v. H. 1896 bl. 94,

vern. Rb. Rotterdam 11 Apr. 1894, W. n°. 6501, M. v. H. 1894 bl. 115 (verzekering van een vrachtvoorschot door den bevrachter).

D. A. KOOL, vrachtvoorschot en vooruitbetaling van vracht, Prft. 1889.

Voor goederen die onderweg worden in zee geworpen of verkocht, omdat hunne beschadigdheid verder vervoer redelijkerwijze niet toelaat, is vracht niet verschuldigd, ook niet indien eigen gebrek de oorzaak der beschadigdheid is. De uitvoering der overeenkomst is door omstandigheden, die den bevrachter niet kunnen worden toegerekend, onmogelijk geworden. Niettemin is het gewoonte, dat volle vracht wordt betaald voor goederen, door den schipper onderweg wegens beschadigdheid verkocht, wanneer niet het geval van art. 478 al. 4 K. aanwezig is; alsook dat de opbrengst voor de vracht kan worden geabandonneerd.

Verg. R. in M. v. H. 1863 Meng. bl. 38 v.; — M. v. H. 1868 bl. 5 v. — BERGSMA, a. w., bl. 131 v.: volle vracht al tijd, als de schipper in het uitsluitend belang van den eigenaar heeft gehandeld; — J. KRUSEMAN, de vracht der bijlading, Prft. 1880, bl. 29 v.: volle vracht bij behouden aankomst, distantievracht bij niet-behouden aankomst der overige lading; — SPEYER, a. w., bl. 141: volle vracht wanneer de verkoop aan eigen gebrek van het goed te wijten is, distantievracht wanneer zulks door overmacht is veroorzaakt; — JAS, de verkoop van beschadigde lading door den schipper, Prft. 1884: niet vracht, maar schade-loosstelling.

Rb. Amsterdam 19 Mei 1881, M. v. H. 1882 bl. 22, P. v. J. 1881 n°. 31* (distantievracht als het schip in de noodhaven wordt afgekeurd). — Avarij-commissie Amsterdam Oct. 1884, R. B. en B. 1886/7 B bl. 112 v. (volle vracht). — Rb. Amsterdam 12 Dec. 1890, M. v. H. 1891 bl. 125 (verkoop in de noodhaven van de geheele lading steenkolen wegens verhitting: volle vracht is verschuldigd). — Rb. Rotterdam 12 Juni 1895, W. n°. 6700, op dit punt bev. Hof den Haag 17 Mei 1897, M. v. H. 1897 bl. 65 v. (volle vracht, als de verkoop uitsluitend in het belang van den eigenaar heeft plaats gehad).

Volgens Engelsch en Amerikaansch recht is vracht in het geheel niet verschuldigd: zie CARVER, 4de dr., sect. 547, 548, 561, bl. 650 v.; ABBOTT, 14de dr., bl. 737 v. — Anders naar Duitsch recht: BOYENS (LEWIS) op § 617 DHwb., dl. 2 bl. 257 n°. 5 (volle vracht). — Voor het Fransche recht zie DE VALROGER, comm., dl. 2, n°s. 804 en 853.

De vracht der bijlading is voor den vervrachter of vervoerder, indien men aanneemt, dat de overeenkomst ten aanzien van de vernietigde of verkochte goederen vervalt. Kent men aan den vervrachter volle vracht toe, dan behoort de vracht der bijlading, althans bij chertepartij-bevrachting, aan den bevrachter.

Zie hierover Av. Comm. Oct. 1884, b. a. : stukgoederen-vervoer; de vracht der bijlading komt alleen ten bate der reederij. — Hof den Haag 17 Mei 1897, b. a. : naar analogie van art. 468 al. 2 K. komt de vracht der bijlading ten bate van den bevrachter. — BERGSMÄ, bl. 137 v. — Zie voorts hieronder bl. 554.

Naast de vracht wordt gewoonlijk het kaplaken, *droit de chapeau, primage* (art. 464 al. 3 K.) bedongen.

De vrachtvordering verjaart in één jaar na het einde der reis, art. 741 1° K. i. v. m. artt. 747 K. en 2010 B. W.

Voorbeeld: Rb. Middelburg 13 Jan. 1904, W. n°. 8168.

Verbreking, ontbinding en vernietiging van de vervoerovereenkomst.

Bijzondere bepalingen omtrent dit onderwerp komen voor in de (reeds vermelde) artt. 464 al. 3, 467, 473 al. 1, 478 al. 1 en 511, voorts, voor iedere bevrachtingsovereenkomst, zoo-wel bij chertepartij als bij stukgoederen (art. 506), in de artt. 499—505 K.

Art. 499 i. v. m. art. 501: Ontbinding der overeenkomst van rechtswege in geval het aanvangen van de reis blijvend wordt belet door overmacht, verbod van uitvoer, verbod van invoer of verbod van handel met het land van bestemming.

Rb. Amsterdam 15 Mei 1856, M. v. H. 1859 bl. 129, bev. Hof Nd.-Holl. 2 Apr. 1857, W. n°. 1915, M. v. H. 1859 bl. 131; Rechtsgel. Adv., dl. 6, bl. 209; Rb. Leeuwarden 9 Jan. 1872, M. v. H. 1872 bl. 195 (blokkade).

Artt. 500—503: Invloed van een oorlog, waardoor het schip en (of) de lading onvrij wordt, op de overeenkomst van bevrachting. Verg. artt. 364—366 K.

Zie over het begrip „onvrijheid der lading” in art. 503: Rb. Groningen 16 Nov. 1855 (het omvat verbod van uitvoer) en

Rb. Amsterdam 30 Juni 1859 (het omvat niet verbod van uitvoer), M. v. H. 1859 bl. 133 v.

Art. 504: Invloed van verbod van handel na den aanvang der reis.

Art. 505: Invloed op de overeenkomst van het tijdelijk belet worden der reis door embargo of andere overmacht.

J. G. SCHÖLVINCK, invloed van oorlog en oorlogsmolest op de overeenkomsten van bevrachting en zee-assurantie, Prft. 1886. — W. v. HULST, het bevrachtings- en assurantie-contract in oorlogstijd, Prft. 1887. — SPEYER, a. w., bl. 153 v.

Artikel 498 K.

Ontwerp 1809, art. 420: „Vreemde schepen, alhier bevracht wordende, zullen de schippers aan deze wet onderworpen zijn.

Zoodanige vreemde schepen, buiten s'Lands bevracht zijnde om in dit rijk te lossen, zullen de schippers, met betrekking tot de lossing, en alles waarvan de uitvoering hier te lande geschieden moet, mede aan deze wetten onderworpen zijn”.

Wet 1826 (Wetboek 1830), bk. 2, tit. 5, art. 46: Nederl. tekst gelijk art. 498 K.; Fr. tekst: „Si des navires étrangers sont affrétés dans le Royaume, les capitaines et les navires sont soumis aux dispositions du présent Code; les mêmes dispositions sont applicables aux capitaines, pour ce qui concerne le déchargement et tout autre acte, qui doit être exécuté dans le royaume, si l'affrètement a eu lieu dans l'étranger”.

Zie over de uitlegging van het artikel en over het daarin gegeven voorschrift: KIST, dl. 5, bl. 197; ASSER, Schets v. h. internationaal privaatrecht, bl. 155 v.; E. J. KORTHALS ALTES, internationale rechtsconflicten op het gebied van het zeerecht, Prft. 1891, bl. 112 v.

Hof Zd.-Holl. 3 Apr. 1865, W. n°. 2685: als de chertepartij in Nederland is gesloten, wordt de uitvoering daarvan in het buitenland, in dit geval de aansprakelijkheid voor overligheden bij de lossing, beheerscht door de Nederlandsche wet. — Hof den Haag 17 Mei 1897, M. v. H. 1897 bl. 79: de omvang van des schippers aansprakelijkheid wordt, als de vervoerovereenkomst in het buitenland is aangegaan, door het buitenlandsche recht beheerscht. — Rb. Middelburg 20 Dec. 1899, W. n°. 7430, bev. Hof den Haag 31 Dec. 1900, W. n°. 7569, M. v. H. 1901 bl. 112: de vraag of de volle vracht is verschuldigd, moet beoordeeld worden naar het Finsche recht, als

het schip in Finland bevracht en beladen is. — Rb. Amsterdam 11 Apr. 1902, W. n°. 7810: vreemde schepen, in Nederland bevracht wordende, is de Nederl. wet in alles toepasselijk. — Een schip in Engeland bevracht zijnde naar Ned.-Indië, moet de vraag, of na verkoop van de lading in een noodhaven vracht is verschuldigd, naar Nederl.-Indisch recht (art. 498 N. I. W. v. K. = art. 498 N. W. v. K.) worden beoordeeld: Rb. Rotterdam 9 Mrt. 1904, W. n°. 8122. — Zie voorts hierboven bl. 511 v.

Doorcognossementen, through (of transit) bills of lading, bills of lading of transhipment; durchgehende Connossementen, Ueberladungs-Connossementen; connaissements directs.

A. J. BIK, ^Wet over doorlopende cognossementen, Prft. 1882. — Is eene wettelijke regeling der zoog. doorcognossementen, of cognossementen voor doorlopend vervoer door verschillende vervoermiddelen, zoo te land als te water, wenschelijk? Zoo ja, op welke grondslagen moet zij berusten? Praeadvies van B. C. J. LODER en J. A. LEVY, in Handelingen Ned. Jur. Ver. 1885, dl. 1, bl. 105 v. Beraadslagingen, dl. 2, bl. 93 v. — E. E. VAN RAALTE, doorvoercognossementen, in Rgl. Mag. 1885, bl. 438 v. — W. PLUYGERS, internationale wetgeving voor het vervoer op door-cognossementen, 1899; Doorcognossementen, in W. n°. 7400. — W. M. KOLFF, vervoer op doorcognossementen, Prft. 1902 (rec. Rgl. Mag. 1903, bl. 429 v.). — T. H. FOKKER, het doorcognossement, in Rgl. Mag. 1910, bl. 70 v., 203 v. — SCHLODTMANN, Seetransport auf durchgehende Connossementen, in Zft. f. d. ges. Hr. (1876), dl. 21, bl. 384 v. — VOIGT, zum See- und Versicherungsrecht, 1880. — H. D. BATESON, through Bills of Lading, in Law Quarterly Review, dl. 5 (1889), bl. 424 v. — T. G. CARVER, on some defects in the Bills of Lading Act 1855, in Law Quarterly Review, dl. 6 (1890), bl. 289 v.; Carriage of goods by sea, 4de dr., sect. 107. — SCRUTTON, a. w., 5de dr., art. 22.

Zij dienen voor doorgaand vervoer over aansluitende stoombootlijnen of stoomboot- en spoorweglijnen met uitschakeling van de hulp van expediteurs en andere tusschenpersonen. Men kan onderscheiden:

a. doorcognossementen, afgegeven, krachtens verschepingscontract met den aflader, door twee of meer stoombootondernemingen, die te zamen het vervoer met hunne aansluitende

lijnen op zich nemen. Zij zijn allen partijen bij het doorcognossement en aansprakelijk voor het geheele vervoer. De houder van het doorcognossement ontleent daaraan dezelfde rechten als aan een cognossement. Het doorcogn. is uitsluitend vervoer-dokument; zie *Bijlage XXVIII*.

b. Doorcognossementen, afgegeven door een stoombootonderneming bij aanneming van goederen ten vervoer, hetzij op eene plaats in het binnenland gelegen of in een haven die hare schepen niet aandoen, hetzij naar een plaats die niet aan hare lijn is gelegen, waarbij dus aan het vervoer met hare eigen lijn een vervoer met andere vervoermiddelen voorafgaat of op het vervoer met hare eigen lijn een vervoer met andere vervoermiddelen volgt of zoowel het een als het ander plaats heeft. Partij bij dit doorcognossement is uitsluitend de vervoerder (stoombootonderneming) door wien het wordt uitgegeven. Hoewel in den regel één vrachtprijs voor het geheele vervoer wordt bedongen, pleegt de uitgever zich uitsluitend als vervoerder aansprakelijk te stellen voor het gedeelte van het vervoer, dat met het eigen vervoermiddel wordt bewerkstelligd, en ten aanzien van het daaraan voorafgaande of daaropvolgende deel van het vervoer slechts de verplichting eens expediteurs op zich te nemen. Hij is in dit geval gehouden het voorafgaande of volgende vervoer overeenkomstig den inhoud van het doorcognossement te bezorgen en daarvoor verantwoordelijk.

De vervoerders, die het aansluitende vervoer bewerkstelligen, doen dit op hunne eigen voorwaarden, vervat in het bewijs (*reçu*) of het cognossement (*masters receipt, ocean bill of lading*), dat zij bij de overneming van het goed aan hun voorganger afgeven. De afzender en de houder van het doorcognossement ontleenen aan dit stuk alleen rechten tegen dengene, die het heeft uitgegeven, maar de geconsigneerde kan zich, indien hem als houder van het doorcogn. door den laatsten vervoerder het goed wordt uitgeleverd, op de door hem te betalen vracht verhalen, ter zake van schade, aan het goed overkomen gedurende het vervoer, waarvoor de vracht is verschuldigd (art.

349 K.). Het doorcogn. is deels vervoer- deels expeditie-dokument. Zie *Bijlagen* XXIX—XXXII.

Indien in het doorcognossement eene beperking van de aansprakelijkheid als vervoerder tot de eigen lijn niet mocht voorkomen, is de uitgever als aannemer (ondernemer) van het geheele vervoer te beschouwen en geldt van hem het hierboven bl. 357 en 376 vlg. omtrent den transportondernemer opgemerkte.

c. Doorcognossementen, afgegeven door een spoorwegonderneming bij aanneming van goederen voor een bestemmingsplaats, naar welke het vervoer geheel of gedeeltelijk met een zeeschip moet geschieden. Voor deze doorcognossementen geldt, voor zoover niet de spoorwegwetten iets anders bepalen, het onder *b.* gezegde; zie *Bijlagen* XXXIII en XXXIV.

d. Doorcognossementen, afgegeven door een transportondernemer. In verband met de daarin steeds voorkomende beperking van de aansprakelijkheid van iederen vervoerder tot zijn eigen lijn, hangt de beteekenis dezer doorcognossementen hiervan af, of de uitgever voor eenig deel van het vervoer als vervoerder is te beschouwen. Indien hij, voor zoover het vervoer geschiedt in eigen vervoermiddelen (bijv. eigen wagons), als vervoerder is te beschouwen, geldt ook voor deze doorcognossementen het onder *b.* aangevoerde. Is hij daarentegen niet voor eenig deel van het vervoer als vervoerder te beschouwen, dan is dit doorcognossement ook niet, zelfs niet voor een deel van het traject, vervoerdokument maar uitsluitend expeditiedokument, recht gevende tegen den uitgever niet op vervoer maar op expeditie, op bezorging van het vervoer overeenkomstig den inhoud van het stuk. Zie *Bijlage* XXXV.

Tot de doorcognossementen behooren niet de cognossementen met expeditie-clausule, waardoor de vervoerder die het cognossement uitgeeft, zich verplicht, op de plaats waar het goed volgens het cognossement moet worden afgeleverd, te zorgen voor de doorzending naar een aangegeven bestemming. Zie *Bijlage* XXXVI.

Rb. Amsterdam 22 Oct. 1863, bev. Hof Nd.-Holland 28 April 1864, W. n°. 2623 (door-cognossement Stettin—Amster-

dam—Brussel, afgegeven door den kapitein van de stoomboot Stettin—Amsterdam; diens aansprakelijkheid voor het geheele vervoer tot Brussel aangenomen); — Rb. Amsterdam 26 Jan. 1882, R. B. 1882 B bl. 71 (door-cognossement Amsterdam—Hull—Galatz, afgegeven door den kapitein van de boot der Amsterdam—Hull-lijn; diens aansprakelijkheid aangenomen voor schade, gebleken bij de overschepping te Konstantinopel). — Hof den Haag 17 April 1882, W. n°. 4859, BTK, a. w., bl. 59 v. (een door-cognossement Chicago—New-York—Rotterdam bindt niet, daarin genoemde, vervoerders, die tot uitgifte van het cognossement niet hebben gemachtigd noch de daarin vermelde goederen hebben overgenomen). — Hof den Haag 27 Dec. 1886, W. n°. 5430 (door-cognossement Rotterdam—Amsterdam—Java, afgegeven door de Mij. Nederland; deze is vervoerder ook voor het traject Rotterdam—Amsterdam, al heeft zij hare aansprakelijkheid daarvoor uitgesloten; tusschen den afzender en den kapitein van de boot Rotterdam—Amsterdam bestaat geen rechtsband). — Rb. Amsterdam 27 Nov. 1891, P. v. J. 1892 n°. 36 (door-cogn. Amsterdam—Hull—New-York, afgegeven door een cargadoor te Amsterdam namens den schipper van het S.S. Amsterdam—Hull; vertraging in de doorzending te Hull). — Rb. Amsterdam 29 Nov. 1895, P. v. J. 1896 n°. 28 (een door-cogn. Milwaukee—Baltimore—Amsterdam, afgegeven door de Baltimore and Ohio Railroad Co., is geen cognossement naar de Nederl. wet en kan niet worden geëndosseerd). — Hof Amsterdam 6 Dec. 1907, M. v. H. 1907 bl. 99 (door-cogn. Piraeus—Rotterdam—Amsterdam van de Deutsche Levant-Linie; deze neemt daarbij het vervoer op zich van Piraeus naar Amsterdam; de kosten van overlading te Rotterdam zijn voor hare rekening).

Rb. Rotterdam 19 Febr., 25 Juni en 1 Oct. 1902, W. n°. 7836 en 7901: in den meelhandel is het gebruikelijk, bij verkoop van meel, af te laden uit niet aan zee gelegen plaatsen van de Ver. Staten, als „dokumenten” waartegen moet worden betaald, door-cognossementen te leveren en is de koper verplicht die aan te nemen. — Rb. Rotterdam 6 Dec. 1905, W. n°. 8447: door overdracht van een door-cogn. Patras—Rotterdam—Hull van de Deutsche Levant-Linie heeft niet levering van de daarin vermelde goederen plaats.

Voor met zeeschepen gelijkgestelde schepen in de binnenvaart gelden bijzondere bepalingen ten aanzien van den tijd van het laden en lossen: art. 748 al. 2—4 K., vastgesteld bij de wet van 2 Mei 1897, S. n°. 140.

De bepaling, in verband met den inhoud van het schip,

van den tijd van laden en lossen en van het bedrag van het overliggeld wordt overgelaten aan een alg. maatregel van bestuur, zie K. B. van 3 Jan. 1898, S. n°. 1. De laad- of lostijd gaat in òf daags na gereedverklaring van den schipper aan de geconsigneerden of geadresseerden, òf daags na aankomst van het schip, als de vervoerdokumenten niet alle den geconsigneerde of geadresseerde bij name aanwijzen.

Zie over art. 748 al. 3: T. M. C. AssER, een geïmproviseerd amendement, in W. n°. 6951.

Op de binnenlandsche vaart is de vijfde titel des 2^{den} Boeks over het vervoer van goederen niet toepasselijk, art. 755 al. 1 K.

De overeenkomst van vervoer (bevrachting en vervoer van stukgoederen) wordt beheerscht door de artt. 91—99 W. v. K., de bijzondere reglementen en verordeningen daaromtrent wettiglijk vastgesteld en de plaatselijke gebruiken: artt. 755 al. 2, 97 en 98 K. en 1653 B. W.

Rb. Alkmaar 6 Dec. 1877, W. n°. 4192: daar in den vrachtbrief volgens art. 90 K. de naam van het schip niet behoeft te worden vermeld, is het binnenlandsche vervoer uitsluitend huur en verhuur van diensten, en mitsdien de schipper verplicht het vervoer der behouden gebleven goederen te volbrengen ook nadat zijn schip is vergaan.

Voorts zijn van toepassing art. 748 al. 2—4 K. over den tijd van laden en lossen, den aanvang van den laad- en lostijd en het bedrag van het overliggeld (art. 755 al. 3 K.), alsmede de volgende artikelen van titel 3, welke op het vervoer betrekking hebben (art. 753 al. 1 K.): artt. 345, 346, 348 en 349 (aansprakelijkheid des vervoerders; art. 345 = art. 91), artt. 354 en 355 (reis dadelijk aanvaarden), art. 382 (telling, meting of weging bij de lossing); benevens artt. 741 1° en 746 over de verjaring (art. 763 K.).

Zie over de toepasselijkheid van art. 746 in verband met artt. 494 en 495 eener- en art. 93 anderzijds hierboven bl. 373 v.

§ 62. VERVOER VAN PERSONEN.

Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, tit. 11, afd. 4, artt. 73—77; Wetb. v. Kooph., bk. 2, tit. 5, afd. 5, artt. 521—533.

Eerst in 1834 werden bepalingen op het vervoer van personen in het Wetboek opgenomen.

NEBBENS STERLING, de vectoribus in itineribus transmarinis, Prft. 1851.

De passage-overeenkomst omvat alleen het vervoer van den passagier en zijne bagage. Tenzij het tegendeel is bedongen, zorgt deze voor zijn onderhoud, art. 530. Het recht op vervoer is niet vatbaar voor overdracht, art. 523 K.

Ontbinding der overeenkomst van rechtswege: 1°. door overlijden van den passagier vóór de afreis, art. 524: de helft van het vervoerloon of, indien de kosten van onderhoud in het vervoerloon zijn begrepen, een door den rechter te bepalen deel daarvan, is verschuldigd; 2°. door overmacht aan de zijde van den vervoerder vóór het vertrek of gedurende de reis, art. 525: in het laatste geval is „vervoergeld, naar gelang der afgelegde reize” verschuldigd. Zie voorts artt. 526 en 527: verstrekt onderhoud moet altijd worden vergoed.

Verplichtingen van den vervoerder: artt. 530 al. 2 (verstrekking van levensmiddelen in geval van nood) en 531 (overlijden van den passagier). Hij staat in voor het veilig vervoer van den passagier: zie hierboven bl. 379 vlg.

Indien de dood van den passagier een gevolg is van schuld of nalatigheid van den schipper, kan de reeder zich van zijne aansprakelijkheid bevrijden door afstand van het schip: Rb. den Haag 25 Febr. 1881, bev. door Hof den Haag 17 April 1882, R. B. 1882 B bl. 100 vlg., cass. verw. H. R. 16 Maart 1883, W. n°. 4896, waarbij men in het oog houde, dat de reederij werd aangesproken niet wegens wanpraestatie in de uitvoering van de passage-overeenkomst, maar als aansprakelijk voor de onrechtmatige daden van den schipper.

Voor de goederen van den passagier is de vervoerder verantwoordelijk evenals voor andere goederen; ten aanzien van de goederen, welke de passagier onder zijne eigene bewaring heeft gehouden, heeft deze echter te bewijzen, dat de schade is veroorzaakt door toedoen van den schipper of van de equipage, art. 532 K. Zie *Bijlage XXXVII* (bagage-cognossement).

Verplichtingen van den passagier: den schipper te gehoorzamen, art. 528 K. i. v. m. art. 6 Tuchtwet van 1856; het vervoergeld te betalen, art. 521 K., en wel na afloop van de reis. Anders KIST, dl. 5, bl. 258. Vooruitbetaling à *tout évènement* van den passageprijs, waarin de kosten van onderhoud zijn begrepen, is op de stoombootlijnen regel.

Het vervoergeld is verschuldigd ook wanneer de passagier de reis geheel of ten deele niet meemaakt, doordat hij niet tijdig aan boord komt of zich daarvan, zonder toestemming des schippers, verwijdert, art. 522 K.

Ontbinding der overeenkomst met schadevergoeding kan, in de gevallen in dit artikel vermeld, door den schipper niet worden gevorderd; Rb. Amsterdam 28 Febr. 1866, W. n°. 2806, M. v. H. 1866 bl. 68.

De schipper heeft voor het „verschuldigde wegens vervoergeld of kosten van onderhoud” recht van terughouding en voorrecht op de goederen van den passagier, art. 533 K. Verjaring van de vordering tot betaling van het door passagiers verschuldigde in één jaar na de aankomst van het schip, art. 741 4° i. v. m. art. 747 K.

Art. 529 K.

Vervoer van passagiers is geen handelsdaad, DIEPHUIS, dl. 2, bl. 194 n°. 4. Anders KIST, dl. 5, bl. 253 v. met een beroep op art. 4 7° K.

Vervoer van Landverhuizers: Wet van 1 Juni 1861, S. n°. 53, gew. bij de wet van 15 Juli 1869, S. no. 124.

C. ROEST, opmerkingen naar aanl. v. d. wet houdende bepp. omtrent den doortocht en het vervoer van landverhuizers, Prft. 1889.

De wet regelt: 1°. het politietoezicht op de landverhuizers, 2°. het bedrijf van ondernemer van het vervoer van landverhuizers uit het Rijk naar eene plaats buiten Europa of uit eene Nederlandsche naar een andere Europeesche plaats, 3°. de verplichtingen die uit de overeenkomst van vervoer voor den ondernemer voortvloeien. Aan de ondernemers worden door de wet bovendien verschillende verplichtingen,

omtrent de inrichting hunner schepen enz., opgelegd. Ter handhaving en uitvoering der wet dienen de Commissies van Toezicht over het vervoer van landverhuizers. Zij doen, wat de ondernemer nalaat, en verhalen op hem de kosten.

Art. 13 bevat een voorbeeld van verplichte verzekering. De ondernemer is verplicht te verzekeren de kosten van huisvesting, verpleging en verder vervoer der gezamenlijke landverhuizers in geval van scheepsrampen; hij moet de polis dier verzekering inleveren bij de Commissie van toezicht. Subsidiair is hij persoonlijk aansprakelijk voor den overtocht der landverhuizers.

Voor zooveel daarvan in deze wet niet is afgeweken, zijn de artt. 521—533 K. van toepassing.

K. B. tot uitvoering van art. 24 der wet (inrichting der landverhuizersschepen) van 27 Nov. 1865, S. n°. 130, gew. bij K. B. van 30 Sept. 1869, S. n°. 155, en 21 Juli 1875, S. n°. 138.

§ 62. BODEMERIJ.

Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, tit. 11, afd. 3 Van bodemerij, artt. 1—21; Ontw. Wetb. v. Kph. 1809, artt. 460—481; Cod. de comm., artt. 311—331; Wetb. v. Kph., artt. 569—591.

A. VERWER, Verhandeling van 't recht der Hollantsche bodemerijen, in *Nederlants Seerechten* enz., 1711. — BIJNKERSHOEK, *Quaestiones juris privati*, lib. 3, c. 16, de contractu, qui dicitur Bodemerij. — J. M. HOOG, over bodemerij, Prft. 1862. — EMÉRIGON, *traité des assurances et des contrats à la grosse*, uitg. door BOULAY-PATY, 2 dl. 1827. — A. DE COURCY, *l'emprunt à la grosse du capitaine*, in *Questions de dr. maritime*, 1re série, 1877. — BENECKE, *System des See-Assekuranz- und Bodmereiwesens*, uitg. door V. NOLTE, 2 dl. 1851. — C. H. H. FRANCK, *de bodmeria secundum jus per se*, Prft. 1862. — V. EHRENBERG, *die beschränkte Haftung des Schuldners*, 1880, bl. 42 v. — B. SCHRÖDER, *die Bodmerie*, in ENDEMANN'S *Handbuch*, dl. 4, 1884.

Voor de geschiedenis: G. DE VRIES, *de foenopis nautici contractu iure attico*, Prft. 1842. — M. TYDEMAN, *bijdrage tot de geschiedenis der bodemerij*, Prft. 1880. — DARESTE, *le prêt à la grosse chez les Athéniens*, 1867. — B. MATHIAS, *das foenus nauticum und die geschichtliche Entwicklung der Bodmerie*, 1881. — M. PAPPENHEIM, *zur Entstehungsgeschichte der Bodmerie*, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 40, bl.

378. — H. SIEVEKING, das Seedarlehn des Altertums, Prft. 1893. — A. SCHAUBE, der Versicherungsgedanke in den Verträgen des Seeverkehrs vor der Entstehung des Versicherungswesens, in Zft. f. Social- u. Wirthschaftsgesch., dl. 2, bl. 149; — die wahre Beschaffenheit der Versicherung in der Entstehungszeit des Versicherungswesens, in Jhrb. f. Nat.-Ök. u. Stat., dl. 60, bl. 475. — Verg. ook BENZA, il contratto di assicurazione nel medio evo, cap. II, 1884. — SCHRÖDER, a. w., § 46. — GOLDSCHMIDT, Universalgeschichte des Hr., bl. 345 v. — C. O. SEGERS, in Themis, dl. 53, bl. 515.

Oorsprong.

A. In Griekenland is eene overeenkomst bekend onder den naam *ἐκδοσις, τοκος ναυτικός, ναυτικόν δανείσμα*, waarvan de oorkonde heette *συγγραφή ναυτική*. Geldleening ter zake van eene zeereis tegen hoogen rentevoet en onder beding van teruggave van kapitaal en rente alleen in geval het schip behouden vaart, in den regel met onderzetting van schip of lading.

Hoofdbron: de redevoeringen van DEMOSTHENES.

Bij de Romeinen heet deze overeenkomst pecunia trajectitia, foenus nauticum (Dig. 22, 2 en Cod. 4,33 de nautico faenore. Nov. 106 en 110).

In de Middeleeuwen „a rischio (pericolo e fortuna) di mare e genti” een gebruikelijk beding over het dragen van het gevaar der zee. Geldleening met dit beding: cambio marittimo, prestito marittimo, a rischio di mare, prestantia maris, prestantia ad navis periculum vel fortunam, presto a rischio della nave. — Clausule: sana eunte navi.

Deze geldleening wordt in den regel gesloten vóór den aanvang van de reis ten dienste daarvan.

B. In Noord-Europa wordt in de Middeleeuwen aan de overeenkomst van geldopneming, door den schipper gedurende de reis uit noodzaak gesloten, onder verband van schip of lading, met beding van terugbetaling van kapitaal en premie alleen „voor zooverre de bodem zoo veel te lande brengen”, de naam gegeven van bodemerij of wissel op 't hol of kiele van den schepe.

Amsterd. Ord., art. 4 (Wisbuy, art. 40). Placaet v. PHILIPS II, 1563, v. d. schippers en kooplieden, art. 11; ord. op de verzekeringe, art. 19.

Verschil tusschen de overeenkomsten onder *A.* en *B.* genoemd.

Bodemerei, bottomry, respondentia, contrat à la grosse (aventure), prêt à la grosse, prestito marittimo, cambio marittimo.

Het Wetb. v. Kooph. kent twee soorten van bodemerij, de uitgaande bodemerij (bod. vóór den aanvang der reis) en de bodemerij uit noodzaak.

De uitgaande bodemerij is geheel in onbruik geraakt en vervangen door de verzekering, de pand- en verbandbrieven, het niet terugvorderbare vrachtvoorschot en de vooruitbetaling van de vracht, den verkoop met beding „accept tegen cognossement”, den verkoop c. i. f., enz. De bodemerij uit noodzaak verdwijnt eveneens om plaats te maken voor andere credietoperaties door den reeder.

Definitie, art. 569 K. Vorm, art. 570. Schriftelijke akte als geldigheids-vereischte. KIST, dl. 5, bl. 277; DIEPHUIS, dl. 2, bl. 212.

Inschrijving ter griffie van de arrondissements-rechtbank voor bodemerijen binnen het Koninkrijk aangegaan, art. 571.

Sanctie van artt. 570 en 571: er ontstaat alleen een persoonlijke schuld van den geldopnemer voor hoofdsom en wettelijke interessen, zonder verband van schip of lading, art. 572.

Bodemerijbrief aan order; overdracht door middel van endorsement, in denzelfden vorm als bij wisselbrieven, benevens overgave. De endossant staat in voor het geldig bestaan der bodemerij, doch niet voor de betaling; er is dus niet regres als bij wissel-endorsement, art. 573. Zie hierboven § 34 en KIST, dl. 5, bl. 301 v.

Art. 574 noemt voorbeelden. Bodemerij kan, met inachtneming van art. 578 al. 1, worden genomen op alle zaken met uitzondering van de in art. 577 genoemde. Verband tusschen art. 577 en art. 599 1°. De schipper mag bodemerij nemen op zijn gagie en premie of kaplaken; anders DIEPHUIS, dl. 2, bl. 212. Verg. art. 599 2°. Sanctie, art. 578 al. 2.

Bodemerij boven de waarde der verbonden voorwerpen is niet geoorloofd; gevolgen, art. 576.

Kunnen bodemerij opnemen de reeder, de schipper en de eigenaar der lading. De schipper moet in acht nemen bij uitgaande bodemerij art. 579 of art. 342, bij bodemerij uit noodzaak art. 372. Sanctie, art. 579. Verg. art. 580 met art. 342.

De geldschieder draagt het gevaar der zee. Begin en einde wijst art. 585 K. aan; later vergaan heeft geen invloed op des geldopnemers alsdan persoonlijke gehoudenheid tot betaling, Rb. Winschoten 16 Mrt. 1870, W. n°. 3248, M. v. H. 1870 bl. 192. Verval van de reis, art. 586. „Het gevaar van de zee” wordt nader omschreven in art. 588 i. v. m. artt. 582 en 587. Verg. VERWER, aenteekeningen op § 1: „rechte avonture van der See”. De geldschieder verhaalt zich op de verbonden voorwerpen of hetgeen daarvan is overgebleven; indien hij den geldopnemer persoonlijk aanspreekt, moet hij bewijzen, dat de schuld bij het einde van het gevaar op het verbodemde kon worden verhaald of dat dit door andere oorzaken dan de gevaren der zee niet het geval was.

Verplichting van den geldopnemer, indien het verbonden schip of goed eenige ramp ondergaat of genomen wordt, tot kennisgeving en redding, art. 590. Lossing van met bodemerij bezwaarde goederen te kwader trouw doet den schipper (reeder) persoonlijk aansprakelijk worden voor de voldoening der bodemerijschuld, art. 584 K.

Onderlinge rang van bodemerijbrieven op het schip, art. 581: bodemerij uit noodzaak gaat voor uitgaande bodemerij, de latere voor de eerdere.

Bijzondere bepalingen voor uitgaande bodemerij op goederen, artt. 582 en 583.

Vershil tusschen uitgaande bodemerij en bodemerij uit noodzaak:

a. Alleen voor bodemerij uit noodzaak is afstand (abandon) mogelijk.

b. Verschil in rang van het voorrecht, artt. 581, 313 6° en 9°.

c. Bodemerij uit noodzaak draagt geen avarij, uitgaande daarentegen wel, art. 589.

Beteekenis van dezen regel. Verg. VERWER § 24 en de Ordonnance de la marine van 1681, livre 3, tit. 5 (des contrats à la grosse), artt. 16 en 17.

Art. 16 der Ordonnance: „les donneurs à la grosse contribueront, à la décharge des preneurs, aux grosses avaries, . . . et non aux simples avaries ou dommages particuliers qui leur pourroient arriver, s'il n'y a convention contraire”.

Bij het oude cambio marittimo vermindert avarij van het onderpand des geldopnemers gehoudenheid tot terugbetaling naar evenredigheid. Zie R. J. VALIN, nouveau commentaire op de Ord. v. 1681, op artt. 16, 17 en 18 van livre 3, tit. 5.

Volgens VERWER § 24, bl. 160—173, draagt naar Hollandsch recht bodemerij noch particuliere noch gemeene avarij. Evenzoo Senatus supremus 27 Juni 1711, bev. Hof van Holland 15 Oct. 1710, BLINKERSHOEK, Q. J. P., lib. 3, cap. 16, bl. 513 vlg.; BARELS, Advysen, dl. 1, n°s. 61, 63, 65 en 67; v. D. KEESSEL, th. 558, 559 en 561; v. D. LINDEN, bl. 481.

Amsterdamsche keur v. 10 Mrt. 1744, art. 21 l. l.: „Assurantie op Bodemerij gedaan op Goederen is vrij van alle avarij-grosse en vermindering van waarde door eyge bederf”. Ampliatie 30 Jan. 1756: „Assurantie op Bodemarije gedaan is vrij van Avary-grosse en vermindering van waarde door eigen bederf”.

Volgens art. 330 Code de comm. vermindert *elke* avarij naar evenredigheid de bodemerijschuld. LYON-CAEN en RENAULT, dl. 6, n°. 1572ter.

Art. 589 W. v. K. keert, doch alleen voor de bodemerij uit noodzaak, tot het Oud-Hollandsche recht terug. Verg. VOORDUIN, dl. 10, bl. 268 vlg. Art. 588 al. 2 beslist niet over het dragen in avarij. Artt. 588 al. 2 en 589 K. correspondeeren met artt. 327 en 330 C. d. c. Art. 601 K. bevestigt, dat uitgaande bodemerij in elke avarij draagt, d. w. z. door iedere avarij evenredig wordt verminderd, daarentegen bodemerij uit noodzaak integraal moet worden betaald, zoolang het onderpand voldoende is. Boven bodemerij uit noodzaak bevoorrechte

avarijen-particulier (bij goederen ook de bijdrage in avari-j-grosse, art. 490) verminderen de waarde van het onderpand. Zie art. 591. Verg. M. H. s' JACOB, in Ned. Jaarb. v. R. en W. 1850, bl. 546 vlg.

Bodemerij verliest het daaraan verbonden voorrecht na verloop van de in art. 745 K. vermelde termijnen na aankomst van het schip; bovendien geldt art. 316 bij verkoop van het schip. Zie ook art. 313 6° al. 3.

De rechtsvordering uit den bodemerijbrief verjaart in vijf jaren na het sluiten der overeenkomst, art. 743, behoudens art. 747 K. Verg. KIST, dl. 5, bl. 441.

Bodemerij geeft noch hypotheek, noch pandrecht, maar een wettelijk voorrecht. Verg. VERWER, § 25.

Bodemerij is een kansovereenkomst, art. 1811 B. W.

Bij de binnenlandsche scheepvaart kent de wet bodemerij niet, art. 758 K.

§ 63. AVARIJ-GROSSE.

Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, tit. 11, afd. 2, artt. 1—39; Ontw. Wetb. v. Kph. 1809, artt. 583—587, 605—627; Code de comm., artt. 397—402, 440—429; Wetb. v. Kph., artt. 696—708, 722—740.

Avarij, Havarie, average, avarie.

Avarij of averij beteekent zeeschade, elke schade door schip of lading op eene zeereis geleden en alle buitengewone onkosten gedurende de reis voor schip of lading gemaakt, art. 696 K.

Men onderscheidt: *a.* avari-j-grosse (gemeene avarij), gemeene zeeschade, d. w. z. die schade, door schip of lading op een zeereis geleden, en die buitengewone onkosten gedurende de reis gemaakt, welke door het schip, de vracht en de lading gemeenschappelijk worden gedragen; *b.* avari-j-particulier of bijzondere avarij, bijzondere zeeschade, d. w. z. die schaden en onkosten welke uitsluitend worden gedragen door hem, die de schade onmiddellijk lijdt of te wiens behoeve de onkosten meer bepaaldelijk zijn gemaakt.

Schaden en onkosten „gedurende de reis” geleden of gemaakt,

zie art. 696 K. Is de termijn van art. 625 of die van art. 627 bedoeld? Verg. KRIST, dl. 5, bl. 316.

De gewone onkosten van elke zeereis worden wel commune, menue, ordinaire of kleine avarij genoemd. Zie artt. 702 en 708 K.

Avarij-particulier, naar het W. v. K., in tegenstelling van de avarij-ordinaire, die niet gemeenschappelijk gedragen avarij welke ten laste komt van den verzekeraar. Voorbeelden in artt. 701 en 707.

Verg. over het verband tusschen avarij en verzekering: NOLST TRENTÉ, *Nederl. assurantierecht. Zeeverzekering* (1907), 1ste st., bl. 19 v.

In art. 464 al. 3 K. wordt avarij in den zin van ordinaire avarij gebruikt.

Eigen bederf en slijtage zijn geen avarij.

De bepalingen over avarij zijn alle aanvullend recht.

Zie over avarij-particulier hieronder § 74.

Avarij-grosse.

QUINTIJN-WEYTSSEN, *tractaet van 't recht der Nederlantsche avarijen*, geschreven vóór 1565, uitg. 1617. — G. BLINKERSHOEK, *Quaest. juris privati* (1754), lib. 4, cap. 24 en 25. — J. A. MOLSTER, *handboek voor de leer der avarijen*, 2de dr. 1858. — P. v. D. HOEVEN, *handleiding tot het opmaken van de avarijen*, 1854. — MOLENGRAAFF, *internationale avarij-grosse regeling*, Prft. 1880. — D. J. JIJTA, *op den bouwgrond van het wereldrecht*, in *Themis* 1882, bl. 62 vlg. — R. JANSSEN, *de vereischten der avarij-grosse-handeling*, Prft. 1899. — E. FRIGNET, *traité des avaries communes et particulières*, 1859. — L. MOREL, *des avaries, du jet et de la contribution*, 1874. — DE COURCY, *l'avarie commune*, in *Questions de dr. marit.*, 1re série. — GOVARE, *traité des avaries communes et de leur règlement*, 1882. — MAUREL, *des avaries communes et de leur règlement*, Th., Paris 1903. — STEVENS, *an essay on average*, 4de dr. 1822. — L. R. BALLY, *general average*, 2de dr. 1856. — MANLEY HOPKINS, *handbook of average*, 4de dr. 1884. — R. LOWNDES, *the law of general average*, 4de dr. 1888. — J. H. GOURLIE, *general average*, (Am.) 1881. — PH. HECK, *das Recht der grossen Havarie*, 1889 (bij wien eene uitvoerige literatuur-opgave, bl. 41 vlg.) — R. ULRICH, *Grosse Havarie. Die Havariegrosse-Rechte d. wichtigsten Staaten in Originaltext*

u. in Uebersetzung nebst Kommentar. 2de dr., dl. 1 Dt. Recht, 1903; dl. 2 ausl. kod. Rechte, 1905; dl. 3 ausl. nicht kod. Rechte u. York-Antw.-Reg., 1906. — De werken over zeeverzekering van EMÉRIGON, BENECKE, NOLTE, J. V. CAUVET, ARNOULD, PHILLIPS, enz. — Voor de geschiedenis: GOLDSCHMIDT, *lex Rhodia und Agermanament*, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 35, bl. 37 v.

Men onderscheide: *a.* avarij-grosse(-schade of onkosten), zie boven; *b.* avarij-grosse-handeling, de handeling die eene avarij-grosse(-schade of -onkosten) ten gevolge heeft; *c.* avarij-grosse-omslag, de verdeeling der avarij-grosse over hen, die deze schade of onkosten moeten dragen.

Lex Rhodia de jactu, Dig. 14, 2. Uitbreiding van het begrip in Middeleeuwsche zeerechten. GOLDSCHMIDT, t. a. p., bl. 37 vlg. — De Amsterdamsche Ordonnantie.

Beginsel, waarop de avarij-grosse rust: de kosten der maatregelen tot afwending van dreigend gevaar behooren te komen voor rekening van hen wier goederen aan dit gevaar zijn blootgesteld. Op iedere zeereis zijn schip, vracht en lading blootgesteld aan gevaren, waardoor zij gezamenlijk worden bedreigd; zij vormen met het oog op die gevaren rechtens eene gemeenschap, of liever de eigenaars van (belanghebbenden bij) schip, vracht en lading vormen eene wettelijke vereeniging tot het gemeenschappelijk dragen van de gevolgen der buitengewone maatregelen, die gedurende de reis tot gemeen behoud hunner goederen worden genomen. Parallel met het waterschap.

Huwelijk van schip en lading. Wat tot gemeen behoud wordt opgeofferd aan goed of geld, wordt door de gemeenschap (de vereeniging van belanghebbenden) gedragen. Verwantschap van avarij-grosse met zaakwaarneming, en van zeeworp en kappen met onteigening ten algemeenen nutte.

Verg. P. SCHOLTEN, schadevergoeding buiten overeenkomst en onrechtmatige daad, Prft. 1899, bl. 106 v.

Oudste typen van avarij-grosse-handelingen: zeeworp en kappen van den mast. In de Middeleeuwen bestond veelal een contractuele vereeniging tusschen de belanghebbenden bij schip en lading en werd ook de avarij-grosse op eene contractuele basis ge-

steld. De scheepsraad, artt. 367, 368 en 369 K. i. v. m. art. 699 23° K.

Nadere bepaling van het begrip, art. 699 K.

Elementen der avarij-grosse-handeling: 1°. eene buitengewone (schade of onkosten veroorzakende) handeling, d. w. z. eene handeling, waartoe de reeder (schipper) redelijkerwijze niet geacht kan worden uit de vervoerovereenkomst gehouden te zijn, of, indien het de lading betreft, waartoe hij onder gewone omstandigheden niet het recht zou hebben;

Voorbeelden: de kosten van vervanging van zieke of overleden schepelingen zijn niet av.-gr.: Avarij-commissie M. v. H. 1865, Meng. bl. 53 v.; 28 Jan. 1880, M. v. H. 1889 bl. 245 v.; evenmin is eene avarij-grosse-handeling het aandoen van een haven om levensmiddelen aan te vullen of kolen in te nemen (verg. Av. Comm. Amsterdam 12 Nov. 1874, M. v. H. 1874 bl. 245), noch ook het normale gebruik van het schip en zijn toebehooren. Controverse ten aanzien van het prangen met de zeilen. Zie over forceeren der machine: Rb. Rotterdam 31 Oct. 1883, W. n°. 4971 (avarij-grosse niet aangenomen); Av. Comm. 13 Mei 1892, M. v. H. 1894 bl. 80 (avarij-grosse niet aangenomen); Rb. Rotterdam 31 Dec. 1902, W. n°. 7975 (av. gr. aangenomen); en over het versnijden van manillatrossen ten einde de raas vast te maken: Rb. Rotterdam 23 Oct. 1901, M. v. H. 1901 bl. 191. — JANSSEN, a. w., bl. 71 v.

2°. opzettelijk verricht door den schipper: toeval vestigt geen avarij-grosse; 3°. ten gemeenen bate van schip en lading (d. w. z. als het aangewezen middel tot afwendig van een schip en lading dreigend gevaar), „uit nood” of „tot behoud en gemeen welzijn van schip en lading”, artt. 699 23° en 701 7° K.

De omstandigheden moeten van dien aard zijn, dat, in geval van niet-opoffering van goed of geld, een niet door gewone middelen te ontgaan of weg te nemen grooter nadeel voor de gemeenschap is te duchten. Gevaar voor totaal verlies wordt niet gevorderd en evenmin gevaar voor onmiddellijk verlies of schade.

Welke mate van gevaar wordt vereischt, wordt verschillend beoordeeld: Rb. Rotterdam 31 Oct. 1883, W. n°. 4971 (schip aan den grond in den Nieuwen Waterweg) vordert een dreigend en dadelijk gevaar van (geheel) verlies van schip en lading: —

daarentegen 29 Apr. 1893, W. n°s. 6348 en 6353, M. v. H. 1894 bl. 155 en 162 (schip aan den grond bij ijsgang in den Nieuwen Waterweg): een werkelijk dreigend gevaar van totaal of van gedeeltelijk verlies of van ernstige beschadiging van schip en goederen beide; mogelijkheid van gevaar is niet voldoende; — 12 Nov. 1902, W. n°. 7959, bev. Hof den Haag 25 (23) Apr. 1904, W. n°. 8118, M. v. H. 1904 bl. 175 (stranding in de Novorossisk-baai): het gevaar behoeft niet te zijn een *onmiddellijk* dreigend gevaar; — evenzoo Rb. Rotterdam 31 Dec. 1902, W. n°. 7975, bev. Hof den Haag 2 Mei 1904, W. n°. 8120, M. v. H. 1904 bl. 180 (stranding in de Dardanellen); Rb. Rotterdam 18 Mei 1904, W. n°. 8144; Hof den Haag 22 Jan. 1906, W. n°. 8369. — Voldoende is, dat schip en lading verkeerden in een toestand, waarin gevaar betrekkelijk spoedig dreigde te ontstaan: Hof den Haag 3 Febr. 1908, W. n°. 8687, vern. Rb. Rotterdam 3 Oct. 1906, W. n°. 8209 (stranding in de Dardanellen). Deze toestand bestaat niet bij een stoomboot die in de Donau op een bank vastzit: Rb. Rotterdam 15 Jan. 1908, W. n°. 8795, M. v. H. 1908 bl. 60, waarmede te verg. Rb. Rotterdam 15 Jan. 1908, M. v. H. 1908 bl. 48. — Zie voorts Rb. Groningen 23 Dec. 1904, bev. Hof Leeuwarden 24 Jan. 1906, M. v. H. 1904 bl. 169, 1906 bl. 75; — Av. Comm. Amsterdam 31 Mrt. en 10 Oct. 1895, M. v. H. 1900 bl. 209 (schip dat geboeid zit in het Noord-zeekanaal); 15 Juli 1905, M. v. H. 1905 bl. 130.

De schade en onkosten, welke eene dergelijke handeling medebrengt, zijn avarij-grosse.

Schade, welke ook zonder de handeling zou worden geleden, kan niet als een gevolg daarvan worden beschouwd, is derhalve niet avarij-grosse: bijv. bij op het strand zetten, terwijl stranding onvermijdelijk is. Zie hieronder bij opzettelijke stranding. — Verg. ook Rotterdam 23 Oct. 1901, M. v. H. 1901 bl. 191: kappen van gescheurde zeilen.

Komen van de schade en onkosten alleen de voorziene of ook de onvoorziene, alleen de onmiddellijke of ook de meer verwijderde en middellijke in aanmerking? Ten laste van de gemeenschap is alleen te brengen het nadeel, dat naar den gewonen loop van zaken uit de opzettelijke handeling moest volgen en dus redelijker wijze door den schipper als gevolg van zijne handeling kon worden verwacht, m. a. w. de in objectieven zin te voorziene schade en onkosten, de schade en

onkosten die een rechtstreeksch gevolg zijn van de avari-j-grosse-handeling.

Art. 699 23°: „alle schaden die uit nood, opzettelijk veroorzaakt, en als onmiddellijk gevolg van dien, geleden zijn”. — In Engeland wordt de regel: *causa proxima non remota spectatur*, toegepast.

Handelingen, die een noodwendig gevolg zijn eener avari-j-grosse-handeling, deze voltooien (JANSSEN: vervolghandelingen), maken daarvan een deel uit en zijn dus zelve avari-j-grosse-handelingen, al voldoen zij niet aan alle daarvoor gestelde vereischten. Eene avari-j-grosse-handeling kan wezen ééne (uit verschillende handelingen) samengestelde handeling, zooals het inloopen en het verblijf in een noodhaven. Strijd op dit punt tusschen de zgn. *physical safety* en de *common benefit* theorie, in het bijz. ten aanzien van de noodhavenkosten.

Van de noodhavenkosten werden, nevens de in art. 699 onder n°s. 9, 10, 11 en 14 genoemde, als avari-j-grosse beschouwd: de scheepsverklaring, door Av. Comm. Amsterdam 12 Nov. 1874, M. v. H. 1874 bl. 245; de premie van brandverzekering der geloste goederen, door Arb. Amsterdam 26 Oct. 1877, R. B. 1877 B bl. 286; de kosten eener voor het schip waardelooze noodreparatie, indien daardoor grootere kosten voor schip en lading zijn uitgespaard, door Av. Comm. Amsterdam Febr. 1888, M. v. H. 1889 bl. 49; — daarentegen werden niet als avari-j-grosse beschouwd: de kosten van oponthoud in de noodhaven ten gevolge van weer en ijs, door Rb. Rotterdam 4 Mei 1840, K. v. H. n°. 30; Hof v. Holl. 3 Mrt. 1841, W. n°. 232.

Verg. over noodhavenkosten JANSSEN, a. w., bl. 47 v.

Voornaamste gevallen van avari-j-grosse, art. 699 K. N°s. 18 en 22 bevatten eene uitbreiding van het begrip.

Opzettelijke stranding, n°. 15. Deze is niet aanwezig, als het schip toch onvermijdelijk had moeten stranden: Av. Comm. Amsterdam 27 Dec. 1880, P. v. J. 1881 n°. 2*; 25 April 1887, P. v. J. 1887 n°. 20*; waarmede te verg. Arb. Rotterdam 3 Oct. 1870, M. v. H. 1870 bl. 166, en Av. Comm. Amsterdam 26 Nov. 1860, M. v. H. 1865 bl. 105 (in beide gevallen werd avari-j-grosse aangenomen).

F. A. MOLSTER, opzettelijke stranding in het avari-j-grosrecht, Prft. 1888. — JANSSEN, a. w., bl. 182 v.

Art. 700 K. Onjuiste bepaling van dit artikel voor het geval

van werping en derg. Verg. voor een juistere oplossing art. 733 al. 2.

Zie DE COURCY, une étrange doctrine en matière d'avarie commune, Q. de dr. mar. 3me série, bl. 181 v.; — JANSSEN, a. w., bl. 291 v. — § 702 DHwb.

Voorbeelden van toepassing van art. 700: Rb. Amsterdam 17 Oct. 1878, W. n°. 4318 (machinebreuk); — Rb. Rotterdam 29 Apr. 1893, M. v. H. 1894 bl. 151 (stranding in het vaarwater ten gevolge van te grooten diepgang); — Rb. Rotterdam 9 Dec. 1896, W. n°. 6910, M. v. H. 1896 bl. 310 (aandoen van een noodhaven na aanvaring, te wijten aan deschuld van het schip), waarmede te verg. Hof Amsterdam 25 Mei 1888, W. n°. 5595.

Zie over den bewijslast, hieronder bl. 551.

De zgn. *negligence-clause* in de chertepartij of het cognossement (zie hierboven bl. 516) sluit een beroep van de ontvangers der lading op art. 700 geenszins uit.

Aldus Rb. Rotterdam 24 Juni 1891, W. n°. 6070, bev. Hof den Haag 21 Mrt. 1892, W. n°. 6191; — Av. Comm. 26 Jan. 1894, M. v. H. 1894 bl. 180, met aantek.

Zie over deze vraag de handelingen v. d. verg. der International Law Association te Antwerpen in 1903, in Zft. f. d. ges. Hr. dl. 54, bl. 538, en ULRICH, Grosse Haverei, 2de dr., dl. 3, bl. 230.

Invloed van inwendige gebreken van het goed als oorzaak van het gevaar.

Av. Comm. 3 Mei 1888, M. v. H. 1889 bl. 13 (de kosten van het aandoen eener noodhaven wegens broeiing van de lading steenkolen zijn avarij-grosse, omdat de schipper in dit geval het gevaar, verbonden aan het vervoeren der lading, kende).

De gemeenschap van schip en lading wordt door het lichten van een deel der lading in lichterschepen niet verbroken, en begint reeds wanneer de goederen ter inlading in een lichterschip zijn gebracht, artt. 704—706 K.

Het is niet noodig, dat de avarij-grosse-handeling, bestaande in de opoffering van goed, doel heeft getroffen; de einduitkomst beslist. Heeft hij, wien schade is toegebracht, daardoor blijkens de einduitkomst nadeel geleden, dan heeft hij recht op vergoeding, en moet omslag over hetgeen

is behouden, plaats hebben. Geen omslag, als alles vergaat, als na werping de geheele lading of na kapping het geheele schip vergaat. In alle andere gevallen omslag. Art. 735 K. juist, art. 734 daarentegen niet juist, indien en voor zoover door de werping de kans op redding der geworpen goederen is weggenomen.

Verg. JANSSEN, a. w., bl. 112 v., 245 v.; — A. E. A. SEELIGER, der „Erfolg” als Voraussetzung der grossen Havarei, Prft. Berlin, 1894.

Regeling en omslag van de avarij-grosse als de belanghebbers scheiden, de gemeenschap ophoudt. Artt. 722 en 725. Schijnbare uitzondering, art. 723. Moet het schip in verschillende havens lossen, dan eindigt de reis telkens en begint een nieuwe reis in iedere haven waar gelost wordt. De regeling pleegt op de laatste plaats van lossing gemaakt te worden.

Bevat art. 724 al. 5 K. eene uitzondering op art. 431 Rv.? Men mag dit aannemen, voor zoover de bevoegde macht in het buitenland de rechterlijke macht is. Alsdan zijn al. 3 en 4 van art. 431 Rv. van toepassing.

Zie v. d. HONERT, Wetb. v. Burg. Rechtsv., op art. 431. bl. 455. — Aldus DIEPHUIS, dl. 2, bl. 261 v.; — J. FRESE-MANN VIÉTOR, de kracht van buitenlandse vonnissen, Prft. 1865, bl. 169. — Anders HOLTJUS, op art. 724 K.; KIST, dl. 5, bl. 370; J. R. VOÛTE, bijdrage tot het vraagstuk der buitenlandse vonnissen, Prft. 1865, bl. 61 v.

In elk geval bindt de inhoud der buiten 's lands door de bevoegde macht opgemaakte regeling; zij beslist wat avarij-grosse is; de Nederlandsche rechter kan die beslissing niet wijzigen. Verg. VOORDUIN, Wetb. v. Kooph., dl. 3, bl. 509 v.

De omslag (berekening en verdeling) van de avarij-grosse geschiedt op de wijze, in artt. 724 al. 1—4 K. en 317—320 Rv. aangewezen. De door deskundigen opgemaakte verdeling heet *dispache*. In de praktijk geschiedt de verdeling ingevolge compromis door deskundigen van beroep: *dispacheurs* (average-staters; average-statement; *règlement d'avaries*). De Avarij-commissie te Amsterdam.

In de dispache wordt niet alleen de avarij-grosse vastgesteld en deze verdeeld, maar ook, met het oog op de bepaling van de dragende waarden (zie voor de lading art. 728 al. 1), de avarij-particulier vastgesteld: Rb. Rotterdam 13 Juni 1894, W. n°. 6566. — Zij beslist echter niet, wie als verzekeraar de avarij-particulier heeft te dragen: Hof den Haag 11 Febr. 1878, W. n°. 4209, vern. Rb. Rotterdam 28 Febr. 1877, W. n°. 4099, cass. verw. H. R. 13 Dec. 1878, W. n°. 4320 (de dispache kan niet beslissen, welke niet in avarij-grosse gebrachte uitgaven ten laste komen van den vrachtverzekeraar). — Zie voorts hieronder § 74: Omvang van den betalingsplicht, en Betaling der schadevergoeding.

Het initiatief voor de regeling behoort bij den schipper, artt. 724 al. 1 en 726. „Het voorgaande artikel” in art. 726 slaat op art. 724, niet op art. 725; men zie het Wetb. van 1830, artt. 637—639, overeenkomende met de tegenwoordige artt. 725, 724 en 726 K. De „aanspraak tot den omslag”, overeenkomstig de bepalingen van artt. 317—320 Rv., vervalt in twee jaren na het eindigen der reis, art. 744 K.

Art. 744 is niet van toepassing op de vordering tot betaling van het ingevolge compromis bij dispache vastgestelde: H. R. 22 Jan. 1909, W. n°. 8805, cass. verw. Hof den Haag 3 Febr. 1908, W. n°. 8687, M. v. H. 1908 bl. 70, bev. Rb. Rotterdam 3 Oct. 1906, W. n°. 8609.

De schipper vordert ieders bijdrage en keert de vergoedingen in avarij-grosse uit. Hij is voor zijne vordering tot betaling der avarij-grosse op de goederen bevoorrecht, art. 490, en kan de betaling of de gerechtelijke in-bewaringstelling van een daarvoor voldoende bedrag bij de lossing vorderen, artt. 487 en 488 K. Op hem rust de bewijslast, dat iets avarij-grosse is; op de gedaagden, eigenaars der lading, dat het geval van art. 700 aanwezig is.

Zie over den bewijslast: Hof Nd.-Holland 17 Febr. 1859, W. n°. 2135; — Rb. Rotterdam 6 Mei 1874, W. n°. 3719; — Hof den Haag 5 Apr. 1897, W. n°. 6982.

De omslag heeft alleen plaats over hetgeen bij het einde der reis nog aanwezig is, terwijl de goederen nooit voor meer bijdragen dan de waarde bij het einde der reis, art. 738. Der-

halve geen omslag, als nà kapping de geheele lading vergaat: artt. 736 en 737 K. Deze beginselen gelden ook voor avarij-grosse-onkosten. De reeder (schipper) die onkosten maakt, krijgt dus niets vergoed, als de goederen vóór het einde der reis vergaan; nooit meer dan hunne waarde bij aankomst bedraagt, als zij niet vergaan. Uitzondering voor bergings- en reclamekosten, art. 738 a. h. e.

Bestrijding van deze beginselen voor onkosten door (BENECKE) NOLTE, dl. 2, bl. 680 i. v. m. bl. 693; ARNOULD, 5de dr. dl. 2, bl. 853; LOWNDES, 3de dr., bl. 18 v., 166 v., 4de dr., bl. 261 v.; JANSSEN, a. w., bl. 110 v., 118 v.; — anders HECK, bl. 336; A. H. J. SCHÜTZ, de leer der dragende waarden in het avarij-grosse-recht, Prft. 1896, bl. 75 v.; nagenoeg alle wetgevingen.

Voor de avarij-grosse-bijdrage bestaat derhalve eene beperkte aansprakelijkheid van de belanghebbenden bij de lading.

Verg. C. P. BURGER JR., de beperkte aansprakelijkheid van den schuldenaar in het hedendaagsche en het oude zeerecht, Prft. 1889, bl. 36 v.; JANSSEN, a. w., bl. 267 v.

De omslag wordt gedaan over de aan het einde der reis aanwezige voorwerpen, welke ten tijde der avarij-grosse-handeling de gemeenschap uitmaakten, alsmede over het op de reis opgeofferde, voor zooverre dit als avarij-grosse wordt vergoed, dus over het schip + hetgeen vergoed wordt, de vracht en de lading (ook de brievenmail, voor zooveel de aangeteekende stukken betreft), ten tijde van het ongeval aan boord of in lichters, benevens hetgeen daarvan op de reis werd opgeofferd, art. 727 K. Mondbehoeften, kleederen en ammunitie worden buiten rekening gelaten, art. 731 K., alsook de steenkolen-voorraad van een stoomschip. Evenmin dragen de opvarenden (schepelingen en passagiers) voor hunne personen in de avarij-grosse. Verg. VOORDUIN, dl. 10, bl. 476 v.

De dragende waarden zijn de waarden ter bestemmingsplaats, vermeerderd met de waarde van hetgeen in avarij-grosse wordt vergoed, en verminderd met de kosten die zou-

den zijn uitgespaard in geval van totaal verlies ten tijde der avarij-grosse-handeling. De wet wijst ze niet geheel nauwkeurig aan in de artt. 727, 728 al. 1 i. v. m. art. 730, en art. 729 K. Vooruitbetaalde en niet terugvorderbare vracht draagt niet mede, maar wordt ook niet afgetrokken van de waarde der goederen. Bereiken het schip en de goederen de bestemming niet, dan geldt art. 728 al. 2—4.

In de artt. 727 en 729 vlg. wordt van geworpen goederen gesproken als voorbeeld van opgeofferde goederen.

Zie over de dragende waarden in het algemeen: SCHÜTZ, a. w., — en over de dragende waarde der vracht: E. M. DRIEBEEK, de avarij der vracht, Prft. 1893; — D. A. KOOL, vrachtoverschot en vooruitbetaling van vracht, Prft. 1889, bl. 74 v.; — SCHÜTZ, a. w., bl. 43 v.

Bij werping wordt vergoed de waarde ter bestemmingsplaats, verminderd met de inkomende rechten, kosten van ontlading, enz., en met inachtneming van art. 730 K. De vracht wordt niet afgetrokken om art. 481 K.; aan den inlader, die de vracht betaalt, moet ze worden goedgemaakt. Tegenstelling met art. 729, dat de dragende waarde van het geworpene vaststelt en daarom aftrek van de vracht voorschrijft.

Verg. KIST, dl. 5, bl. 361; SCHÜTZ, a. w., bl. 35; JANSSEN, a. w., bl. 230 v.; — anders T. M. C. ASSER, in M. v. H. 1861, Meng. bl. 55 v.

Met de kans van beschadigd te worden moet bij de berekening zoo van de dragende als van de te vergoeden waarde van geworpen goederen worden rekening gehouden. Regel: de eigenaar der goederen moet in denzelfden vermogenstoestand worden gebracht, waarin hij geweest zou zijn, indien het goed van een ander ware opgeofferd. Zie JANSSEN, bl. 99 v.

Bij vergoeding van schade, aan het schip toegebracht, worden de regels van artt. 713—717 K. toegepast: aftrek van $\frac{1}{3}$ voor verbetering van oud tot nieuw; bij ijzerwerk aftrek van $\frac{1}{6}$. Komt het schip onzeewaardig aan en wordt het afgekeurd, vergoed moet worden het verschil tusschen de waarde van

het wrak met en zonder het gekapte. Verg. DE COURCY, l'avarie commune, Q. de dr. mar. 1re série, bl. 261 vlg.; JANSSEN, a. w., bl. 233 v.

Volgens sommigen moet de vracht der in een noodhaven ingenomen bijlading, als uitmakende een noodhavenbate, worden afgetrokken van de noodhavenkosten.

Aldus J. KRUSEMAN, de vracht der bijlading, Prft. 1890, bl. 45 v. — ANDERS AV. Comm. Amsterdam Oct. 1884, R. B. en B. 1886/7 B bl. 112 v. — BERGSMA, a. w., bl. 138 v. — Zie voorts hierboven bl. 529; — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 6, n°. 940 *bis*: als de bijlading de plaats inneemt van opgeofferde goederen, moet de vracht worden afgetrokken van de te vergoeden waarde dier goederen.

Algemeene regel: er moet niet meer worden vergoed dan, gelet op de einduitkomst, de eigenaar redelijkerwijze geacht kan worden door de opoffering te hebben verloren.

De artt. 730, 732, 733, 739 en 740 K. regelen bijzondere, deels zelden voorkomende, gevallen.

Volgens sommigen is de verbintenis om in avarij-grosse te dragen een „zakelijk recht, klevende op het goed, daaraan onderworpen”, althans eene „obligatio realis”: Rb. Amsterdam 9 Dec. 1869, W. n°. 3211; KIST, dl. 5, bl. 330 en 384. De wettelijke bepalingen geven niet tot deze gevolgtrekking aanleiding.

Bij de binnenlandsche scheepvaart heeft alleen in geval van werping en van noodlossing in lichters omslag bij wijze van avarij-grosse plaats: artt. 760 en 761. Overigens zijn de bepalingen over avarij-grosse niet van toepassing, art. 762 K., waarin voor „tienden” te lezen „elfden” titel.

Pogingen tot het verkrijgen van internationale rechtseenheid.

De National Association for the Promotion of Social Science. Vergaderingen te Glasgow in 1860 (vaststelling van 11 punten rakende het avarij-grosse-recht), London in 1862 en York in 1864 (vaststelling van de York Rules of general average). — De Association for the Reform and Codification of the Law of Nations, in 1873 opgericht. Congres te Antwerpen in 1877 (vaststelling van 12 York and Antwerp Rules of general ave-

rage). Clause „General Average, if any, payable according to York and Antwerp Rules”. Verg. MOLENGRAAFF, a. w., hfdk. 2 en 3. — Congres te Liverpool in 1890, herziening en uitbreiding der York-Antwerp Rules, thans 18 regels. — Vergadering van de International Law Association te Antwerpen in 1903. Vaststelling van de Antwerp Rule 1903, betreffende het onderwerp van art. 700 K. — Zie den tekst der Regels hieronder bl. 582 vlg.

J. AHLERS, York-Antwerp Rules 1890, 2de dr. 1894. — J. VAN DER WILLIGEN, de herziening der York-Antwerp Rules in 1890, Prft. 1892. — A. BOUSQUET, commentaire pratique des règles d'York et d'Anvers et de la règle d'Anvers 1903, 1906. — ULRICH, Grosse Haverie, 2de dr., dl. 3, Internationale Regelung, bl. 194 v.

Nederlandsche rechtspraak betreffende de York- en Antwerpen-Regels.

Regel II (schade bij gelegenheid of ten gevolge van een avari-j-grosse-handeling): Av. Comm. Amsterdam 31 Mei 1893, M. v. H. 1894 bl. 171.

Regel VII: Av. Comm. Amsterdam 9 (29) Mrt. 1894, W. n°. 6477, M. v. H. 1894 bl. 167; — Rb. Rotterdam 25 Nov. 1896, W. n°. 6906; — 2 Mrt. 1898, W. n°. 7185, bev. Hof den Haag 13 Febr. 1899, W. n°. 7244; — Rb. Rotterdam 21 Dec. 1898, W. n°. 7258; — 12 Nov. 1902, W. n°. 7959; — 7 Dec. 1904, W. n°. 8224.

Regel VIII: Rb. Rotterdam 15 Jan. 1908, W. n°. 8795, M. v. H. 1908 bl. 60, bev. Hof den Haag 4 April 1910, W. n°. 8985: deze regel vordert niet een toestand van nood; — evenzoo Av. Comm. Amsterdam 23 Jan. 1901, M. v. H. 1901 bl. 132.

Regel X: Rb. Rotterdam 7 Dec. 1904, b. a.

Regel XI i. v. m. regel X: Av. Comm. Amsterdam 23 Jan. 1901, b. a.

Regel XVII: Av. Comm. Amsterdam 31 Mei 1893, b. a., en Rb. Rotterdam 25 Nov. 1896, b. a. (dragende waarde van de vracht); — Rb. Rotterdam 14 Jan. 1903, W. n°. 7977, en Hof den Haag 28 Dec. 1904, W. n°. 8197, M. v. H. 1904 bl. 195 (dragende waarde van het schip). — SCHÜTZ, a. w., bl. 143 v.

Regel XVIII: Rb. Rotterdam 6 Nov. 1895, W. n°. 6749, en 25 Nov. 1896, b. a.: volgens dezen regel i. v. m. art. 699 23° K. komen remplacementskosten voor steenkolen en smeermiddelen, gebruikt om het gestrande schip vlot te krijgen, in avari-j-grosse.

§ 64. AANVARING.

Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, tit. 11, afd. 2, artt. 40—52; Ontw. Wetb. v. Kph. 1809, artt. 421—433; Code de comm., art. 407; Wetb. v. Kph., artt. 534—544.

Roles d'Oléron (Vlaamsche zee-rechten), artt. 15 en 16; — Ord. v. Amsterdam (uitg. TER GOUW), artt. 2, 13—15; — Plakkaat 1551, artt. 46—49; — Plakkaat 1563, Hfdk. 5 Van schepen die malkanderen beschadigen, artt. 1—5; — Rotterdamsche Ord. v. 28 Jan. 1721, artt. 255—268; — VERWER, Nederl. Seerechten, Aanteekeningen op het placcaat van 1563, Hfdk. 5; — Advijzen, certificatiën en gewijsdens rakende het vergoeden van de schade, die de binnelandtse schepen malkanderen aandoen, 5de dr. 1739; — v. D. KESSEL, th. 812 v.

L. J. H. BOUMAN, over collisie van schepen, Prft. 1855. — A. BROUWER, iets over aanvaringen in vol zee, Prft. 1881. — B. J. A. STERCK, omvang der schadevergoeding bij aanvaring, Prft. 1884. — R. G. MARSDEN, a treatise on the law of collisions at sea, 6de dr. 1910, en Two points of Admiralty Law, in Law Quarterly Review 1886, bl. 357. — H. R. SPENCER, a treatise on the law of marine collisions, (Am.) 1896. — E. S. ROSCOE, the measure of damages in actions of maritime collisions, 1909. — R. FRÉMONT, code de l'abordage, 1897. — H. ROLIN, l'abordage. Etude d'histoire du droit et de droit comparé, 1899. — L. THIÉBAUT, traité théorique et pratique de l'abordage maritime, 1903. — G. HAEKEL, Schadensersatzpflicht des Rheders beim Zusammenstoss von Schiffen, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 52, bl. 171; dl. 54, bl. 44. — R. PRIEN, der Zusammenstoss von Schiffen etc. nach den Gesetzgebungen des Erdballs, 2de dr. 1899. — GRASSO, l'urto di navi, in Archivio Giuridico, dl. 37, 39.

S. J. HOGERZEIL, aanvaring in het internationaal privaatrecht, Prft. 1888. — K. A. ROMBACH JR., bijdrage tot de internat. regeling v. h. materieele aanvaringsrecht, Prft. 1903 (rec. Rgl. Mag. 1904, bl. 134). — F. C. AUTRAN en R. DE BÉVOTTE, code international de l'abordage, de l'assistance et du sauvetage maritimes, 2de dr. 1902.

Aanvaring, abordage, collision.

In den Code de comm. komt slechts één artikel over aanvaring voor, art. 407, titre: des avaries. Artt. 534—544 W. v. K. (bk. 2, t. 6) steunen op het Oud-Vaderl. recht uit de laatste helft der 18de eeuw.

Beteekenis van het woord „schip” in dezen titel en van de woorden „schip of vaartuig” in art. 756 K.

Hof Gelderland 7 Juni 1843, W. n°. 489, begrijpt er onder een *houtvlot* en een *schipbrug*; anders BOUMAN, bl. 4 v. — Rb. Amsterdam 10 Jan. 1899, W. n°. 7330, Hof Amsterdam 22 Dec. 1899, W. n°. 7406, M. v. H. 1899 bl. 191 en 194: een roeibootje is een vaartuig in den zin van artt. 749 en 756 K.

Bij aanzeiling, aanvaring of aandrijving tegen vaste voorwerpen: bruggen, havenwerken, steigers, enz. zijn niet artt. 534 vlg. K. maar artt. 1401 vlg. B. W. van toepassing,

Aldus o. a. Hof Nd. Holland 9 Oct. 1862, M. v. H. 1862 bl. 206, W. n°. 2442.

evenzoo bij aanzeiling enz. van twee schepen door schuld van een derde schip.

Rb. Rotterdam 15 Febr. 1904, W. n°. 8085.

Onder „aanzeilen, aanvaren of aandrijven” in artt. 534 vlg. is te verstaan iedere botsing of aanraking van schepen met elkander.

Zie Rb. Rotterdam 8 Oct. 1902, W. n°. 7893: het is onverschillig welk schip feitelijk tegen het andere aangevaren is.

Het Wetb. v. Kph. zwijgt over schade aan personen door aanvaring toegebracht; het Burg. Wetb., art. 1406, is daarop van toepassing.

H. R. 22 Juni 1900, W. n°. 7467, cass. verw. Hof Amsterdam 22 Dec. 1899, b. a., vern. Rb. Amsterdam 10 Jan. 1899, b. a.

De wet onderscheidt vier gevallen:

1°. één heeft schuld; hij vergoedt de schade aan het andere schip en zijne lading toegebracht, art. 534 K.

Schuld omvat opzet, onvoorzichtigheid, gebrek aan kunde of zeemanschap (error of judgment), enz.

H. R. 18 Mrt. 1881, W. n°. 4625; Hof den Haag 13 Febr. 1888, W. n°. 5537, en 29 Mrt. 1897, W. n°. 6964.

De reeder van het schip, dat geen schuld heeft, heeft ter zake van de schade aan de lading geen vorderingsrecht tegen het schuldige schip; de eigenaars van de lading hebben een zelfstandig vorderingsrecht;

Verg. Rb. Rotterdam 24 Oct. 1900, W. n°. 7541; — Rb. Dordrecht 25 Sept. 1901, W. n°. 7698.

Dat de schipper van het aangevaren schip op grond van

art. 1753 B. W. vergoeding kan vorderen van de schade, door de aanvaring aan de lading toegebracht, beslisten Rb. Rotterdam 24 Dec. 1902, M. v. H. 1903 bl. 60, en Rb. Dordrecht 13 Febr. 1907, W. n°. 8650. — Zie echter Hof den Haag 7 Jan. 1907, W. n°. 8492, M. v. H. 1907 bl. 176: aan art. 1753 B. W. kan de schipper allerminst het recht ontleenen, de schade buiten eenige voorkennis en goedkeuring van den eigenaar der lading eigenmachtig te regelen; zoodanige regeling bindt den eigenaar niet.

2°. beiden hebben schuld; ieder draagt zijn eigen schade, art. 535 K. BLJNKERSHOEK, Quaest. jur. priv., lib. 4, c. 22; v. D. KESSEL, th. 816.

De eigenaars van de lading kunnen den reeder van het schip waarin hunne goederen zijn geladen, uit de vervoerovereenkomst aanspreken. Uit art. 535 i. v. m. art. 534 schijnt te volgen, dat zij een vorderingsrecht tegen den reeder van het andere schip niet hebben;

Naar Engelsch recht wordt de schade, aan de beide schepen en ladingen toegebracht, samengevoegd en draagt ieder schip de helft. — Code de comm. belge, art. 229: S'il y a faute commune à bord des deux navires, il est fait masse des dommages, lesquels sont supportés par les deux navires dans la proportion de la gravité qu'ont eue les fautes respectivement constatées comme cause de l'événement. — In dezen geest ook art. 220 al. 2 Skand. Zeewet en § 735 al. 2 DHwb.

3°. geen van beiden heeft schuld, toeval; ieder schip en lading draagt zijn eigen schade, artt. 536 en 537 K. — Anders Amsterd. Ord., artt. 2 en 13; Plakk. 1563, tit. 5, art. 1: ieder schip draagt de helft der schade;

4°. de oorzaak blijkt niet, is twijfelachtig; de schade, aan de schepen en goederen toegebracht, wordt bijeengevoegd en over de respectieve waarde der schepen en ladingen omgeslagen, art. 538 K. Zoogen. omslag naar geometrische verhouding, waarvan BLJNKERSHOEK de vader is, zie Q. J. Pr., lib. 4, c. 20. Vroeger, Rotterd. Ord. art. 255, geschiedde de omslag in de gevallen onder 3°. en 4°. naar de arithmetische verhouding, d. w. z. ieder schip en lading droeg, onaangezien de waarde daarvan, de helft in de bijeengevoegde schade.

Zie ook Plakk. 1563, tit. 5, art. 1. Verg. Vlaamsche zeerechten, art. 15; Amsterd. Ord., art. 2 (geometrische omslag van de schade aan de ladingen over de ladingen, en van de schade aan de schepen over de schepen) en art. 13 (arithmetische omslag); Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, tit. 11, afd. 2, art. 41 (arithmetische omslag en omslag der halve schade over elk schip en lading bij wijze van avarij-grosse).

De vermelding van het twijfelachtige geval naast n°. 3 is ontleend aan art. 107 C. d. c., dat arithmetischen omslag voorschrijft: „le dommage est réparé à frais communs, et par égale portion, par les navires qui l'ont fait et souffert”, en eerst na langdurige beraadslaging aangenomen met 27 tegen 21 stemmen. Zie VOORDUIN, Wetb. v. Kooph., dl. 3, XIII, bl. 124—162.

Een omvangrijke rechtspraak bestaat over den bewijslast en het schuldbewijs in aanvaringszaken.

De opvatting van Hof Nd. Holland 9 October 1862 en 19 Febr. 1863, W. n°s. 2442 en 2496, M. v. H. 1862 bl. 203, 1863 bl. 60, dat niet de eischer de schuld van den ged. aan de aanvaring heeft te bewijzen, maar de ged. het niet-bestaan van schuld aan zijne zijde, wordt niet gevolgd. Algemeen wordt aangenomen, dat de eischer heeft te bewijzen, dat de aanvaring door de schuld van den ged. is veroorzaakt: zie H. R. 9 Mrt. 1866, W. n°. 2780, cass. verw. Hof Gelderland 14 Juni 1865, W. n°. 2741.

Wat de bewijsvoering betreft, is eenerzijds herhaaldelijk beslist, dat in het feit der aanvaring van een te bekwamer plaatse of buiten het vaarwater voor anker liggend en, zoo noodig, van lichten voorzien vaartuig schuld of nalatigheid van het aanvarende schip ligt opgesloten, of wel dat dit feit een vermoeden oplevert, dat de aanvaring door schuld of nalatigheid van het aanvarende schip heeft plaats gehad (zie: Rb. Haarlem 26 Juni 1878, W. n°. 4277; Rb. Rotterdam 6 Dec. 1884, W. n°. 5115, en 10 Mrt. 1888, W. n°. 5578; Hof Amsterdam 24 Dec. 1885, W. n°. 5309; Rb. Amsterdam 2 Juli 1889, W. n°. 5773; Rb. den Bosch 30 Juni 1899, W. n°. 7413; Hof Arnhem 8 Apr. 1903, W. n°. 7948), alsook dat bij aanvaring van een vast voorwerp schuld van de zijde van het aanvarende schip moet worden aangenomen of dat in het feit dier aanvaring de schuld van dit schip voldoende ligt opgesloten (zie: Rb. Arnhem 3 Febr. 1879, W. n°. 4364, en Hof Arnhem 9 Juli 1879, W. n°. 4429: schipbrug; Rb. Amsterdam 5 Apr. 1878, R. B. 1878 B bl. 272, 5 Nov. 1889, W.

n°. 5812, en 8 Mrt. 1895, M. v. H. 1895 bl. 285, bev. Hof Amsterdam 24 Dec. 1897, W. n°. 7106: remmingwerken van een brug; Rb. Haarlem 2 Juni 1891, W. n°. 6086, M. v. H. 1892 bl. 35: steiger; Rb. Rotterdam 4 Apr. 1910, W. n°. 9076: steiger).

Anderzijds is aangenomen, dat in geval van aanvaring van een te bekwamer plaatse vastliggend schip of van een vast voorwerp er wel een vermoeden bestaat, dat dit schip geen schuld heeft, doch niet dat het aanvarende schip wèl schuld heeft, vooral niet als dit gesleept wordt, zoodat bovendien feiten moeten worden gesteld, waaruit de schuld van dit schip volgt, bijv. dat het verkeerd heeft gemanoeuvreerd (verg. Hof den Haag 20 Apr. 1896 en 29 Mrt. 1897, W. n°. 6964) of dat aan boord van het schip iets is gedaan of nagelaten in strijd met de reglementaire voorschriften of met goede zeemanschap (zie: Rb. Rotterdam 10 Oct. 1894, W. n°. 6587; 2 Jan. 1895, P. v. J. 1895 n°. 17; 22 Nov. 1899, W. n°. 7412; 28 Juni 1901, W. n°. 7697: aanvaring van een brug; 26 Febr. 1902, W. n°. 7821; 30 Sept. 1903, W. n°. 8060; Hof Arnhem 9 Dec. 1908, W. n°. 8910; Hof den Haag 2 Mrt. 1903, W. n°. 7912, cass. verw. H. R. 5 Febr. 1904, W. n°. 8028, M. v. H. 1904 bl. 87; Hof den Haag 22 Juni 1905, W. n°. 8273: aanvaring van een brug; Rb. Tiel 22 Dec. 1905, W. n°. 8611).

Minder veeleischend is Rb. Rotterdam 3 Jan. 1906, W. n°. 8644: het niet volgen van den koers van de sleepboot is schuld van het gesleepte en aanvarende schip, tenzij overmacht wordt bewezen; in denzelfden geest Hof den Haag 1 Mrt. 1909, W. n°. 8877; Rb. Rotterdam 9 Jan. 1907, W. n°. 8646; Rb. Dordrecht 11 Dec. 1907, W. n°. 8750. — Daarentegen Rb. Rotterdam 25 Nov. 1908, W. n°. 8923: het varen van een verkeerden koers levert wel een vermoeden van schuld aan boord van het aanvarende schip, maar niet als dit schip een gesleept wordend rijnschip is.

Verg. over dit onderwerp: DRUCKER, naar aanleiding van eenige vonnissen uit den laatsten tijd over art. 1401 B. W., in Rgl. Mag. 1890, bl. 582, i. h. b. bl. 595 v.

Omvang der schadevergoeding.

„Schade”, aan de schepen en goedèren toegebracht, is niet beperkt tot het *damnum corpori corpore datum*, de schade aan het schip en de lading zelve toegebracht, de vermindering in waarde of de kosten uitgegeven om het schip te herstellen, maar omvat kosten, schaden en interessen, volgens de omschrijving van art. 1282 B. W., derhalve vrachtverlies, onderhoud der bemanning gedurende de reparatie, gedeelfde winst op de lading, enz.

Verg. art. 1401 B. W. i. v. m. art. 585 8° Rv., en art. 345 al. 2 K. i. v. m. art. 313 10° K.

Alleen de schade aan schip en lading: Hof Nd.-Holland 22 Febr. 1872, vern. Rb. Alkmaar 24 Febr. 1870, M. v. H. 1872 bl. 49; Rb. Utrecht 27 Juni 1877, W. n°. 4182; Rb. Amsterdam 10 Jan. 1879, W. n°. 4404, en 21 Apr. 1882, R. B. 1882 B bl. 95; Rb. Middelburg 16 Juni 1886, W. n°. 5380; Hof den Haag 13 Febr. 1888, W. n°. 5537, vern. Rb. Dordrecht 9 Febr. 1887; Hof Arnhem 11 Jan. 1888, W. n°. 5550; Rb. Amsterdam 2 Juli 1889, W. n°. 5773, en 27 Jan. 1893, P. v. J. 1893 n°. 47; Rb. Middelburg 20 Mei 1896, W. n°. 6827; — Rotterd. Ord., art. 267; — STERCK, a. w.

Alle kosten, schaden en interessen: Amsterdam 6 Nov. 1839, R. i. Nederl., dl. 2, bl. 226; Hof Zeeland 12 Nov. 1867, R. B. 1869 bl. 54; Rb. Groningen 28 Sept. 1888, P. v. J. 1889, n°. 5*; Rb. Zwolle 19 Febr. 1896, P. v. J. 1896 n°. 32 (de noodzakelijke herstellingskosten en de winstderving gedurende den tijd voor de herstelling benooidigd); Hof den Haag 3 Jan. 1898, W. n°. 7111; Rb. Rotterdam 12 Apr. 1899, W. n°. 7288 (ook in het geval van art. 540 K. omvat de schade winstderving overeenkomstig artt. 1282 v. B. W.); Rb. den Bosch 12 Mei 1899, W. n°. 7418 (art. 534: de geheele schade omvat winstderving); Rb. Rotterdam 24 Oct. 1900, W. n°. 7539 (art. 1282 B. W. is van toepassing); Rb. Middelburg 28 Febr. 1900, W. n°. 7516; Rb. Amsterdam 22 Febr. 1901, W. n°. 7677 (in geval van totaalverlies moet ook vrachtverlies worden vergoed); Rb. Rotterdam 14 Dec. 1904, W. n°. 8279 (artt. 1282 v. B. W. zijn van toepassing). — KIST, dl. 5, bl. 390; — LEVY op art. 736 ADHwb., n^t 1, bl. 824; — W. J. KARSTEN, schadevergoeding bij aanvaring, in Themis 1887, bl. 167 v.

Het beperkende art. 278 Ontw. W. v. K. 1815, 1819 en 1822 = art. 427 Ontw. W. v. K. 1809 = art. 46 Ontw. B. W. 1807, bk. 3, tit. 11, afd. 2, is in het Ontw. W. v. K. 1825 weggelaten.

De ruime opvatting is internationaal recht.

Vergoed wordt alleen die schade, welke een „rechtstreeksch”, al of niet onmiddellijk, gevolg is van de aanvaring. „Rechtstreeksch gevolg” wil zeggen: er moet blijken, althans in hooge mate waarschijnlijk worden gemaakt, dat de schade naar den gewonen loop van zaken zonder de aanvaring niet zou zijn geleden, al is zij niet onmiddellijk door den stoot veroorzaakt. Wettelijk vermoeden van art. 539 K.

Verg. artt. 1283 en 1284 B. W. en DIEPHUIS, Ned. Handelsr., dl. 2, bl. 275 v.; STERCK, a. w., hfdk. 2.

Hof den Haag 3 Dec. 1900, W. n°. 7554: er moet wezen zoodanig oorzakelijk verband (tusschen de onr. daad of nalatigheid eener- en de schade anderzijds), dat elk eventueel daar tusschen gelegen verschijnsel het gevolg zij van het voorgaande en de oorzaak van het volgende.

De vraag, van welk oogenblik rente van de schadeloosstelling is verschuldigd, wordt verschillend beantwoord.

Rb. Middelburg 20 Mei 1896, W. n°. 6827: rente is eerst verschuldigd van het oogenblik, dat het bedrag der schadevergoeding is vastgesteld. Verg. H. R. 27 Apr. 1894, W. n°. 6496. — Rb. Amsterdam 13 Mei 1897, W. n°. 7102: rente is verschuldigd van den dag der dagvaarding, niet wegens nalatigheid in de voldoening der schadeloosstelling, maar als uitmakende een deel daarvan. Verg. Rb. Rotterdam 26 Febr. 1898, W. n°. 7102. — Hof den Haag 3 Jan. 1898, W. n°. 7111: rente van het oogenblik, dat de schuldenaar het schadebedrag moest voldoen, d. i. 14 dagen na de beteekening van den schadestaat, mits het verschuldigde bedrag het gedane aanbod zal blijken te overtreffen. — Rb. Rotterdam 14 Dec. 1904, W. n°. 8279: rente is verschuldigd sedert den dag der dagvaarding, niet als deel der te vergoeden schade, maar volgens art. 1286 B. W.

Bijzondere gevallen:

1°. Aanvaring van een te bekwamer plaatse voor anker of vastliggend schip door een drijvend, zeilend of stoomend schip, buiten schuld aan boord van dit schip, art. 540 K.

Amsterd. Ord., art. 14; Vlaamsche zeerechten, art. 15; Plakk. 1551, art. 48; Plakk. 1563, tit. 5, artt. 2 en 3; Rotterd. Ord. 1721, artt. 257—262; Ontw. B. W. 1807, bk. 3, tit. 11, afl. 2, artt. 47 en 48.

„Drijvend” schip omvat het drijvend geworden, driftige schip, bijv. een voor anker liggend of gemeerd schip, dat door den storm van het anker of de trossen losslaat.

Rb. Rotterdam 17 Apr. 1844, W. n°. 494; 5 Juni 1907, W. n°. 8680.

Art. 540 bevat eene bijzondere regeling zoowel voor het geval in art. 536, als voor dat in art. 538 vermeld. Derhalve zijn bij

aanvaring van een te bekwamer plaatse vastliggend vaartuig de artt. 534, 535 en 540 van toepassing; bij aanvaring van een niet te bekwamer plaatse vastliggend of van een bewegend schip de artt. 534—538.

In geval van aanvaring van een te bekwamer plaatse vastliggend schip,

„Te bekwamer plaatse”: zie Rb. Rotterdam 1 Apr. 1903, W. n°. 7999.

kan dit vorderen vergoeding van de geheele schade, mits stellende schuld van den aanvaarder, art. 534, subsidiair vergoeding van de halve schade,

Eene subsidiaire vordering is noodig, zie H. R. 19 Nov. 1909, W. n°. 8932.

voor het geval van niet slagen in het bewijs van de schuld, art. 540 al. 1. De aanvaarder kan tot zijn verweer stellen, dat het vastliggende schip schuld heeft of dat de omstandigheden van art. 540 al. 3 aanwezig zijn. Blijkt slechts van schuld aan de zijde van den aanvaarder, de hoofdvordering wordt toegewezen, art. 534. Blijkt van schuld aan beide zijden, de hoofdvordering wordt afgewezen terwijl de subsidiaire vervalt, art. 535 (zie Hof Arnhem 9 Juli 1879, W. n°. 4429). Blijkt alléén van schuld aan de zijde van het vastliggende schip, beide vorderingen worden afgewezen, terwijl, indien de aanvaarder reconventioneel schadevergoeding heeft gevorderd, deze vordering wordt toegewezen, art. 534.

Verg. Rb. Amsterdam 15 Febr. 1854, W. n°. 1551: niet voeren van het voorgeschreven licht; 7 Oct. 1893, W. n°. 6541: niet hebben van de noodige lichten; 27 Mei 1898, P. v. J. 1898 n°. 80: niet behoorlijk gemeerd. — Hof Amsterdam 8 Jan. 1900, M. v. H. 1900 bl. 200.

Blijkt noch van schuld van den een noch van den ander, de subsidiaire vordering wordt toegewezen, art. 540 al. 1. Indien eene subsidiaire vordering ontbreekt, kan toch de vordering tot geheele schadevergoeding, althans wanneer de ged. de helft der gevorderde som aanbiedt, tot dit laatste bedrag worden toegewezen, art. 540 al. 1 K.

Zie Rb. Rotterdam 17 Apr. 1844, W. n°. 494, bev. Hof Zd.-Holl. 28 Mei 1845, W. n°s. 649 en 652; Rb. Rotterdam 26 Febr. 1902, W. n°. 7821; — Rb. Amsterdam 7 Dec. 1882, R. B. 1883 B bl. 168.

Het aanvarende schip draagt zijn eigen schade, terwijl de aan het aangevaren schip te vergoeden halve schade over het aanvarende schip en zijne lading bij wijze van avarij-grosse (d. w. z. in evenredigheid van beider waarde) wordt omgeslagen, art. 540 al. 2 K.

2°. Een driftig geworden schip kapt de touwen van een daarbij ten anker liggend schip, art. 541 K. Verg. v. D. KEESSEL, th. 819.

3°. Schade door aanstooting of aanwrijving van naast elkander in een haven voor anker of gemeerd liggende schepen, art. 542 K.

Verg. turbe van 30 Amsterd. kooplieden bij BLJNKERSHOEK, Q. j. pr., lib. 4, c. 18, en daartegen BLJNKERSHOEK, t. z. p., en v. D. KEESSEL, th. 820.

4°. Een schip aan den grond dicht bij andere schepen, art. 543 K.

Verg. Vlaamsche Zeer., art. 16 al. 1; Plakk. 1563, tit. 5, art. 5; Rotterd. Ord. 1721, artt. 265 en 266.

5°. Anker zonder boei of dobber, art. 544 K.

Verg. Vlaamsche Zeer., art. 16 al. 2; Amsterd. Ord., art. 15 (aansprakelijkheid voor de halve schade); Plakk. 1563, tit. 5, art. 4, en Rott. Ord. 1721, art. 263 (beide: aansprakelijkheid voor de halve schade alleen bij afwezigheid van schuld).

Hof Arnhem 11 Jan. 1888, W. n°. 5550: art. 544 K. is slechts dan van toepassing, als het verzuim van het plaatsen van een boei of dobber op het anker de uitsluitende oorzaak van de schade is. — Zie voorts H. R. 27 Febr. 1891, W. n°. 6008 (zinken ten gevolge van het stooten op een verloren anker).

De tegenwoordigheid aan boord van een loods heft de aansprakelijkheid van den reeder (schipper) niet op, ook al ware het gebruik van een loods verplicht in dien zin, dat in elk geval het loodsgeld moet worden betaald (zie hierboven bl. 519).

Ook voor hetgeen de loods aan boord doet, zijn het schip en de reeder (schipper) aansprakelijk.

Hof Nd.-Holland 26 Maart 1857, M. v. H. 1860 bl. 122; de loods behoort tot het scheepsvolk in den zin van artt. 534 en 535 K.; Rb. Amsterdam 14 Mrt. 1860, W. n°. 2194, M. v. H. 1860 bl. 115; Rb. Alkmaar 24 Nov. 1864, R. B. 1869 bl. 276; Rb. Arnhem 3 Febr. 1879, W. n°. 4364; Rb. Rotterdam 1 Dec. 1883, W. n°. 4976; Rb. Haarlem 30 Dec. 1884, W. n°. 5150, bev. door Hof Amsterdam 24 Dec. 1885, W. n°. 5309; Rb. Middelburg 16 Juni 1886, W. n°. 5377; Rb. Haarlem 2 Juni 1891, W. n°. 6086; Hof den Haag 29 Mrt. 1897, W. n°. 6964, M. v. H. 1897 bl. 200; Rb. Middelburg 5 Nov. 1902, W. n°. 7933. — Verg. hierboven bl. 519 vlg.

Wraking van den loods als getuige gegrond verklaard: Rb. Rotterdam 21 Dec. 1892, W. n°. 6293; daarentegen ongegrond verklaard: Rb. Rotterdam 17 Mrt. 1902, W. n°. 7839.

Evenmin heft het feit, dat het aanvarende schip zich doet sleepen en de aanvaring aan de sleepboot is te wijten, de aansprakelijkheid van het aanvarende schip op.

Aldus Rb. Amsterdam 14 Mrt. 1860, b. a., op grond dat de stoomsleeper ondergeschikt is aan de orders van den gezagvoerder van het gesleept wordende schip; — Rb. Rotterdam 17 Mei 1890, W. n°. 5908; — 5 Jan. 1898, W. n°. 7192, omdat de sleepboot in dienst en ondergeschikt is aan den schipper van het gesleepte schip; — Rb. den Bosch 30 Juni 1899, W. n°. 7413, op grond van art. 1403 al. 3 B. W.; — Rb. Amsterdam 15 Dec. 1899, M. v. H. 1899 bl. 161; — Rb. Rotterdam 29 Mei 1901, P. v. J. 1901 n°. 74; — Rb. Dordrecht 25 Sept. 1901, W. n°. 7698, op grond van het in het werk stellen en gebruiken der sleepende kracht, vern. Hof den Haag 26 Juni 1902, W. n°. 7844, M. v. H. 1902 bl. 73, omdat niet was gesteld, dat de sleepkapitein krachtens het sleepcontract handelde onder leiding en rechtstreeksche bevelen van den gesleepten schipper, wat voor toepassing van art. 1403 al. 3 B. W. noodig is, cass. verw. H. R. 22 Mei 1903, W. n°. 7927; — Rb. Rotterdam 23 Oct. 1901, M. v. H. 1901 bl. 191; — Hof Arnhem 19 Dec. 1906, W. n°. 8551, omdat het gesleept worden niet wegneemt de aansprakelijkheid van den schipper voor de aanvaring door zijn schip ten gevolge van een daarmede gemaakte manoeuvre. — Het arrest van den H. R. wordt gevolgd door Rb. Rotterdam 30 Sept. 1903, W. n°. 8060;

Hof den Haag 27 Dec. 1905, W. n°. 8361. — Hof den Haag 13 Nov. 1905, W. n°. 8336, vordert voor de aansprakelijkheid van het gesleepte schip voor het te hard trekken der sleepboot een uitdrukkelijken last daartoe.

Beslissend is niet de sleepovereenkomst en het daaruit voortvloeiende rechtstreeksche bevel van den gesleepten schipper over de sleepboot, maar het doen sleepen en daardoor stellen van het gesleepte schip onder den invloed van de fouten aan boord van de sleepboot.

HAMAKER, aantek. op het arr. Hof den Haag 26 Juni 1902 in W. P. N. en R., n°. 1736, acht niet art. 1403 al. 3 maar art. 1403 al. 1 B. W.: schade door een zaak welke men onder zijn opzicht heeft, van toepassing.

Het gesleepte schip heeft, als de schuld aan de aanvaring ligt bij de sleepboot, verhaal op deze, terwijl ook de sleepboot door het schip, dat werd aangevaren, rechtstreeks kan worden aangesproken.

Verg. Rb. den Bosch 30 Juni 1899, b. a.; — Hof Arnhem 27 Juni 1900, W. n°. 7490; — Hof den Haag 22 Nov. 1909, P. v. J. 1910 n°. 959.

Verjaring der vordering ter zake van aanvaring in drie jaren na den dag der gebeurtenis, art. 742 al. 3 i. v. m. art. 747 K.

Gebreken der bepalingen van het stellig recht: te vergevreden gemeenschap van schip en lading; de onderscheiding tusschen toeval en een oorzaak die niet blijkt is onhoudbaar. Verg. VOORDUIN, dl. 10, bl. 114—162; BROUWER, a. w., bl. 65 v.

Bij de binnenlandsche scheepvaart draagt elk schip en elke lading zijn eigen schade, als de oorzaak van de aanvaring twijfelachtig is, alsook wanneer een te bekwamer plaatse vastliggend vaartuig buiten schuld van het bewegende vaartuig wordt aangevaren. Evenzoo bij aanvaring tusschen een zeeschip of een daarmede gelijkgesteld schip, dat de rivieren en binnenwateren bevaart (art. 748), en een binnenlandsch schip. Overigens is de zesde titel op de binnenlandsche scheepvaart van toepassing, art. 756. Zie hierboven bl. 556.

Bepalingen ter voorkoming van aanvaringen.

Zie hierover BROUWER, a. w., bl. 7 v.

Wet van 11 Juli 1882, S. n°. 86, houdende bepalingen ter voorkoming van aanvaringen of aandrijvingen op zee. Zij wijst aan de ambtenaren, belast met de opsporing der overtredingen, en den bevoegden rechter. De strafbepalingen, vervat in art. 2, zijn gehandhaafd en gewijzigd door art. 19 i. v. m. art. 11 Invw. Swb. Verg. artt. 169 en 473 Swb.

K. B. van 24 April 1897, S. n°. 107, tot vaststelling van gewijzigde bepalingen tot voorkoming van aanvaringen op zee, aangev. en gew. bij K. B. van 25 Maart 1905, S. n°. 117, en gew. bij K. B. van 10 Jan. 1907, S. n°. 12. Het berust op internationale overeenstemming.

Wet van 15 April 1891, S. n°. 91, houdende bepp. tot voorkoming van aanvaring of aandrijving op de openbare wateren in het Rijk, die voor de scheepvaart openstaan.— K. B. van 18 Mei 1892, S. n°. 102, tot vaststelling van een reglement ter voorkoming van aanvaring of aandrijving op openbare wateren in het Rijk, die voor de scheepvaart openstaan, gew. bij K. B. van 16 Juli 1897, S. n°. 179; 29 Juni 1898, S. n°. 153, en 10 Aug. 1903, S. n°. 251.

Het Reglement geldt, binnen de uitertonnen, voor alle wateren in het Rijk, die voor de scheepvaart openstaan; met uitzondering van de rivieren, genoemd in de K. B. van 12 April 1892, S. n°. 86 (de Rijn, de Waal en de Lek), en van 6 Mei 1892, S. n°. 97 (de Merwede, de Noord en de Nieuwe Maas): art. 2.

Zie over den zin van „nauw vaarwater” in art. 1: H. R. 9 Jan. 1903, W. n°. 7864, cass. verw. Hof Amsterdam 11 Apr. 1902 (interl. 3 Jan. 1902), vern. Rb. Amsterdam 14 Dec. 1900 (interl. 6 Oct. 1899), M. v. H. 1903 bl. 28; Rb. Rotterdam 15 Oct. 1902, W. n°. 7909, M. v. H. 1904 bl. 102 (toepassing van art. 26 i. v. m. art. 1); — over art. 13 (verplichting van den schipper het wrak door seinen aan te geven): Rb. Rotterdam 3 Mei 1901, W. n°. 7685; — over de toepasselijkheid van art. 15 op een gesleept wordende zolderschuit: Hof Amsterdam 10 Nov. 1905, M. v. H. 1905 bl. 125; — over de beteekenis van art. 22: Hof den Haag 15 Apr. 1903, W. n°. 7981, cass. verw. H. R. 22 Jan. 1904, W. n°. 8025, M. v. H. 1904 bl. 96; Rb. Leeuwarden 8 Juni 1905, vern. Hof Leeuwarden 27 Juni 1906, M. v. H. 1907 bl. 85; Rb. Alkmaar 17 Mei 1906, vern. Hof Amsterdam 24

April 1908, W. n°. 8766; — over artt. 22 en 24: Hof Leeuwarden 8 Juli 1908, W. n°. 8781; — over artt. 16 en 24: Hof den Haag 5 Dec. 1904, W. n°. 8194, M. v. H. 1904 bl. 109.

K. B. van 7 April 1905, S. n°. 126, tot bekrachtiging van een reglement van politie voor de scheepvaart en de vlotvaart op den Rijn met inbegrip van de Waal en de Lek, gew. en aangev. bij K. B. van 22 Oct. 1906, S. n°. 266; het is een uitvloeisel van de herziene akte omtrent de Rijnvaart, 17 Oct. 1868 tusschen de Rijnsoeverstaten gesloten. — K. B. van 28 Sept. 1905, S. n°. 277, tot vaststelling van een reglement van politie voor de scheepvaart en de vlotvaart op de Merwede, de Noord en de Nieuwe Maas, gew. bij K. B. van 11 Juni 1907, S. n°. 145; 23 Oct. 1907, S. n°. 276; 2 Mrt. 1909, S. n°. 62.

Voorts tal van bijzondere politiereglementen voor bepaalde rivieren, kanalen, havens en sluizen.

Het feit, dat de reglementaire voorschriften al of niet in acht genomen zijn, is een belangrijke factor bij de beoordeling der schuldvraag in aanvaringszaken; het is echter niet beslissend. In het algemeen mag bij ontmoeting van schepen ieder schip van het andere opvolging der voorschriften verwachten en naar die verwachting zijn gedrag regelen.

Rb. Rotterdam 10 Juni 1893, W. n°. 6397, bev. Hof den Haag 3 Dec. 1894, W. n°. 6593.

Overtreding der voorschriften doet de schuld van het schip, dat de overtreding heeft begaan, niet onvoorwaardelijk vaststaan, noch ook dat dit schip alléén de schuld draagt.

Rb. Amsterdam 5 Oct. 1900, M. v. H. 1900 bl. 250.

Dat men niet in strijd heeft gehandeld met de reglementen, is geen afdoende verontschuldiging; zoo noodig, is men verplicht ook daarin niet genoemde voorzorgsmaatregelen te nemen.

Rb. Amsterdam 7 Oct. 1893, W. n°. 6541.

Art. 29 K. B. v. 24 Apr. 1897, S. n°. 107. De bovenvermelde voorschriften ontheffen noch het vaartuig, noch zijn eigenaar, gezagvoerder of bemanning van de verantwoordelijkheid voor de gevolgen, welke mochten voortvloeien uit eenige nalatigheid in het voeren van lichten, in het geven van seinen, het houden van goeden uitkijk of uit veronachtzaming van die maatregelen van voorzorg, welke volgens het gewone zeemans-

gebruik of naar aanleiding van bijzondere omstandigheden be-
hooren genomen te worden.

Onder bepaalde omstandigheden kan afwijking van de regle-
mentaire voorschriften gewettigd of zelfs plicht zijn.

Art. 27 K. B. v. 24 Apr. 1897, S. n°. 107. Bij het nako-
men en uitvoeren dezer voorschriften, moet men behoorlijk acht
geven, zoowel op de gevaren der navigatie en van aanvaring,
als op de eigenaardige omstandigheden, die, ter voorkoming van
onmiddellijk gevaar, eene afwijking van de bedoelde voorschriften
noodzakelijk mochten maken.

Art. 4 v. h. Reglement v. 18 Mei 1892. Bij de toepassing
van dit reglement moeten de schippers letten op de eischen van
goede zeemanschap, indien deze, onder bijzondere omstandighe-
den, afwijking van de daarin vervatte bepalingen medebrengen.

Overtreding der reglementaire voorschriften door het aan-
gevaaren schip is geen verontschuldiging voor het aanvarende
schip, indien dit in de gelegenheid is geweest de aanvaring
te voorkomen.

Verg. Hof Gelderland 14 Juni 1865, W. n°. 2741; Hof
den Haag 22 Nov. 1909, P. v. J. 1910 n°. 959.

Artt. 3—5 der wet van 28 Febr. 1891, S. n°. 69, tot vast-
stelling van bepalingen betreffende 's Rijks waterstaatswerken,
bevatten voorschriften, welke mede van toepassing zijn in ge-
val van beschadiging van waterstaatswerken, onder beheer
van het Rijk, door aanvaring.

Zie over art. 4 (storting der geraamde kosten wegens aan-
varingsschade of borgstelling voor dit bedrag): Rb. Amsterdam
19 Mrt. 1897, vern. Hof Amsterdam 26 Mei 1899, M. v. H. 1898
bl. 92, 1899 bl. 136; Rb. Rotterdam 4 April 1910, W. n°. 9051.

Internationale Regeling. — Eene overeenkomst tot
vaststelling van sommige eenvormige bepalingen op het stuk
van a a n v a r i n g werd op 23 September 1910 te Brussel namens
de meeste zeevarende mogendheden (waaronder ook Neder-
land) onderteekend. Zie voor den tekst Rgl. Mag. 1910, bl. 532.

§ 65. STRANDING, HULP- EN BERGLOON.

Ontw. Weth. v. Kph. 1809, artt. 434—459; Weth. v. Kph.,
artt. 545—568.

G. A. FOKKER, strandvonderij, in *Themis* 1859, bl. 185 v. — W. F. SCHOOK, geschiedkundig onderzoek naar 't strandrecht in Europa, in *Nw. Bijdr. v. Rgl. en Wetg.* 1862 en 1863. — P. A. BRUGMANS, de beginselen van het hulp- en bergloon, *Prft.* 1866. — DE COURCY, le sauvetage et l'assistance, in *Questions de dr. mar.*, 3me série. — W. MARVIN, a treatise on the law of wreck and salvage, (*Am.*) 1858. — E. JONES, the law of salvage, 1870. — W. R. KENNEDY, treatise on the law of civil salvage, 1891. — J. L. BURCHARD, Bergung und Hülfeleistung in Seenoth, 1897. — G. BENFANTE, il salvamento e l'assistenza nel diritto marittimo, 1889.

In het landsheerlijk tijdvak werd het strandrecht door den landsheer uitgeoefend. Privilegiën aan vreemde kooplieden verleend om de geborgen goederen van des heeren beambten, de zeevonders, op te vorderen. Reeds in 1442 overwoog het Hof v. Holland, dat „die Grave van Holland van zeebraak niet en plecht te nemen”. De rentmeesters beheerden de gestrande goederen; bergloon. Plakkaat van PHILIPS II van 1563, titel: van Shipbreckinge, Zeewerpinge, Avarijen, art. 13:

„Ende oft eymandt hem vervorderde eenige genaufrageerde Goeden te nemen en achterhouden, zal gepunieert worden, indien 't een schipper of schipman is, metten vyere, indien 't een ander is, metter galgen, en desniettemin gehouden zijn te restitutie van den achtergehouden goeden”.

Plakkaat op de Zeedriften van Philips II van 15 Mei 1574.

Onder de republiek blijft het beheer bij de in 1447 opgerichte Kamer van de Rekeningen en Domeinen; 10% strandrecht tot 1663. Oprichting van de Commissie tot de Pilotage door de Staten van Holland in 1619. Bij instructies van 1623 en 1624 wordt aan deze Commissie de beslissing van geschillen tusschen schippers en bergers opgedragen. Ordonnanties op het stuk der pilotage van 1680—1685 en 1698.

Geschillen tusschen de Commissie en de Rekenkamer, in 1728 door Gecommitteerde Raden vervangen, over hunne wederzijdse bevoegdheid. Plakkaat van de Staten van Holland van 1772.

Plakkaat van de Staten van Zeeland van 14 Juni 1751. — Het Friesche Landrecht, bk. 1, tit. 24, van schipbreukinge, zeewerpinge ende havarije.

Verg. S. J. FOCKEMA ANDREAE, Inleidinge tot de Holl. Rechtsgeleerdheid beschreven bij HUGO DE GROOT, dl. 2, bl. 69 en 161. Aant. op bk. 2, dl. 4, §§ 36 en 37, en bk. 3, dl. 27, § 6.

Na de invoering der Fransche wetgeving werd het onderwerp beheerscht door de Ordonnance de la Marine van 1681 en tal van decreten, arrêtés en wetten. De Code de commerce zwijgt er over. K. B. van 24 Aug. 1814, S. n°. 97: voorloopige regeling op den voet van de in 1810 bestaande oud-vaderlandsche reglementen. — Invoering in 1838 van het Wetb. v. Kooph., bk. 2, tit. 7, artt. 545—568. — K. B. van 9 Nov. 1838 (Bijv. St. 1838, n°. 232, en 1839, n°. 518) inhoudende de reglementaire instructie nopens het beheer der strandvonderij. — Deze instructie is vervangen door het K. B. v. 23 Aug. 1852, S. n°. 141, houdende vaststelling van bepalingen op de strandvonderij, aangevuld bij K. B. van 25 Mrt. 1854, S. n°. 18, gew. bij K. B^m van 19 Jan. 1879, S. n°. 10, en 6 Mrt. 1891, S. n°. 72. — Instructie, ter uitvoering v. h. K. B. v. 1852, van 20 Sept. 1852 (LUTTENBERG, Chronol. Verz. op datum). — Wet van 23 Juli 1885, S. n°. 151, houdende bepalingen omtrent de opruiming en het beheer van vaartuigen en andere voorwerpen, in openbare wateren gestrand of gezonken. — Verg. omtrent de geschiedenis BRUGMANS, a.w., hfdk. I.

Omtrent de bemoeiingen van vreemde consulaire ambtenaren met de redding van schepen hunner natie, gestrand op de Nederlandsche kusten, zie Archief v. Handel en Nijverheid 1896, bl. 302.

Men onderscheide: de regeling der rechtsbetrekkingen, voortvloeiende uit het feit van hulpverleening in zeegevaar, van redding en berging, tusschen de helpers of bergers en den gene die wordt geholpen of wiens goederen worden geborgen, en de regeling van de tusschenkomst van het staatsgezag in geval van berging. Het Wetb. v. Kooph., bk. 2, tit. 7, regelt beide onderwerpen, het K. B. v. 1852 en de wet v. 1885 alleen het laatste.

Beginselen der regeling: De schipper en de overige belanghebbenden zijn, zoolang zij tegenwoordig zijn, uitsluitend

bevoegd de berging te regelen en daaromtrent overeen te komen; zijn zij niet tegenwoordig, geven zij geen bevelen of bestaat twijfel over de vraag wie de rechthebbenden zijn, dan is de daarvoor aangewezen staatsambtenaar alleen bevoegd de redding te leiden of althans om hetgeen geborgen wordt onder zich te nemen. Erkenning van het recht van den eigenaar, art. 638 B. W.; geen strandrecht in den zin van toe-eigening, noch in dien van heffing van een percentage der geredde waarde (verg. VOORDUIN, Wetb. v. Kph., dl. 3, bl. 212), art. 559 K. Beheerloon voor den strandvonder. De bergers hebben alleen recht op hulp- of bergloon, nimmer op het goed zelf. De opbrengst komt als vaccerend goed aan den Staat (zie VOORDUIN, t. a. p., bl. 200), indien niemand als eigenaar opkomt „binnen den tijd van tien jaren”, art. 558 K.

Sedert wanneer? Sedert het tijdstip waarop de berging is geschied (BRUGMANS, bl. 113; DIEPHUIS, dl. 2, bl. 286), of den dag der *eerste* oproeping (KIST, dl. 5, bl. 417), of den dag der *laatste* oproeping (ASSER c. s. op het art.), of de storting van de opbrengst in de consignatiekas (HOLTIUS, dl. 2, bl. 353)?

Iets over het recht omtrent verloren en gevonden goederen, in Rgl. Mag. 1884, bl. 410 v.

De wet onderscheidt, of belanghebbenden tegenwoordig zijn of niet, als ook of de berging plaats heeft in zee of op buitengronden, dan wel aan of op vaste stranden.

Is de schipper aan boord of is hij of de rechthebbende op de lading bij de berging aanwezig: de schipper of anders de rechthebbende op de lading heeft verlof tot redding of berging te geven, artt. 545 K. (waarmede overeenstemt art. 51 van het alg. Reglement op den loodsdiens van 22 Jan. 1902), 546 en 551 K. Verplichting der bergers tot dadelijke afgifte aan den schipper of aan den rechthebbende op de lading tegen betaling van onkosten en zekerheidstelling wegens het bergloon, art. 547 i. v. m. artt. 550 en 549. Sanctie, art. 548 K.

Het is niet voldoende, dat de schipper aanwezig is in de gemeente waar de geborgen goederen worden aangebracht; hij moet zich met de berging hebben ingelaten: Hof Amsterdam 14 Oct. 1898, W. n°. 7212, cass. verw. H. R. 27 Apr. 1899,

W. n°. 7271 (artt. 546 en 550 vorderen aanwezigheid „bij de berging”).

Is de schipper of de rechthebbende op de lading bij de berging *niet* aanwezig: een ieder kan op zee of op de buitengronden bergen, doch is verplicht alles zonder verwijl af te geven aan den strandvonder, op straffe van verbeurte van bergloon, art. 550. Bij stranding of schipbreuk op de vaste kust geschieden redding en berging onder leiding van den strandvonder, ook als de schipper of de rechthebbende wel aanwezig is doch geen beschikkingen maakt, of niet duidelijk blijkt wie rechthebbende is, art. 551 K.

Strandvonder is de burgemeester, K. B. van 1852, art. 1, of de daartoe speciaal benoemde ambtenaar, K. B. van 25 Mrt. 1854, S. n°. 18. Hij mag zich het beheer van gestrande schepen en goederen alleen aantrekken in de gevallen van de artt. 550 en 551 K.

Verg. over de moeilijkheden, uit de bestaande regeling voortvloeiende, het opstel van G. A. FOKKER in Themis 1859. — Rb. Middelburg 6 Febr. 1850, W. n°. 1099, vern. Hof Zeeland 4 Febr. 1851, R. B. 1851 bl. 360, vern. H. R. 2 Apr. 1852, Ned. Rpk., dl. 41, § 51. — Zie voorts G. J. SUERMOND, de burgemeester-strandvonder, Prft. 1888.

In de gevallen, waarin hij zich het beheer moet aantrekken, kan hij zelfs in rechte van dengene die de geborgen goederen onder zich heeft, afgifte dier goederen benevens schadevergoeding vorderen; hij kan daartoe revindicatoor beslag leggen: Hof Nd.-Holland 30 Juni 1856, W. n°. 1862.

De strandvonders genieten beheerloon, art. 552 K., het laatst vastgesteld bij K. B. van 19 Jan. 1879, S. n°. 10.

Omschrijving van de taak des strandvonders in de artt. 552—557 K. en in het K. B. van 1852. Het K. B. van 8 Mei 1863, S. n°. 56, wijst hem tevens aan als ambtenaar voor den verkoop, bedoeld in art. 554 K.

De amortisatie-kas (art. 557 al. 1) is opgeheven bij de wet van 27 Dec. 1822, S. n°. 59, tot instelling van een amortisatie-syndicaat, dat op zijn beurt is opgeheven bij de wet van 27

Dec. 1840, S. n°. 77. De rechten en plichten van de amortisatie-kas, eerst overgegaan op het amortisatie-syndicaat, zijn daarna overgegaan op den Staat. Art. 17 K. B. van 1852 bepaalt, dat de storting van het batig saldo geschiedt ten kantore van den ontvanger der registratie, waaronder de gemeente van den burgermeester-strandvonder behoort. Instelling eener consignatiekas bij wet van 11 Juli 1908, S. n°. 226. De consignatiën geschieden aan de kantoren der registratie voor de gerechtelijke akten, art. 2 dier wet.

Hulp- en bergloon, artt. 560—568 K.

D. A. KLEY, hulp- en bergloon, Prft. 1904. — J. C. C. DEN BEER POORTUGAEL, hulploon, in *Themis* 1910, bl. 282.

Beginsel: hij die in zeegevaar, bij schipbreuk en derg., aan schepen of goederen met goeden uitslag hulp verleent of ze redt en bergt, kan aanspraak maken op loon voor zijne moeite.

Rb. den Haag 22 Juni 1909, W. n°. 8865: bergloon is alleen verschuldigd wegens het bergen van schepen en hunne lading of van hetgeen daarvan afkomstig is, dus niet wegens het opvisschen van een gas- of brulboei.

De onderscheiding tusschen hulploon, art. 561, en bergloon, artt. 562 en 563, komt het eerst voor in het Ontw. Wetb. v. Kooph. van 1809.

Hulploon is verschuldigd, als hulp wordt verleend aan een schip dat in gevaar is, maar waarop overigens de bemanning aanwezig is en blijft; bergloon in geval van zeevond (d. w. z. door den schipper in zee opgegeven goederen, die *onbeheerd* rondrijven),

Zie Kgt. Vlissingen 19 Mei 1843, W. n°. 420, en Rb. Zierikzee 10 Apr. 1855, W. n°. 1667: een geslipt anker in de gegeven omstandigheden niet als onbeheerd of verlaten te beschouwen. — Verg. ook Rb. Amsterdam 31 Mrt. 1905, W. n°. 8323.

van stranding die de bemanning noodzaakt het schip te verlaten, van eigenlijke schipbreuk en van het in veiligheid brengen van het schip of de lading, nadat het schip door de

bemannig tot lijfsberging is verlaten. Criterium derhalve het feit, of de bemanning het schip al of niet tot lijfsberging verlaten heeft of verlaat.

Verg. Rb. Alkmaar 4 Nov. 1852, R. B. 1854 bl. 157; — Arb. Amsterdam Jan. 1858, M. v. H. 1865 bl. 295; — Arb. Amsterdam 25 Febr. 1888, W. n°. 5551; — Rb. Rotterdam 9 Juni 1888, W. n°. 5615, M. v. H. 1889 bl. 10; — Rb. den Haag 24 Mei 1898, W. n°. 7179. — Arb. Rotterdam 5 Apr. 1902, M. v. H. 1902 bl. 21: een door de equipage verlaten schip, waarop zich eenige vletterlieden bevinden, is niet een verlaten schip; voor de redding is dus hulploon, niet bergloon verschuldigd. — Volgens Rb. Amsterdam 1 Nov. 1895, M. v. H. 1896 bl. 212, staat de wet bergloon toe, niet voor het bergen van schepen, maar alleen voor het bergen van goederen uit schepen. Zie echter art. 562 l. l. K. — Verg. voorts § 740 DHwb., waarin ook de onderscheiding tusschen hulploon en bergloon wordt gemaakt.

Waarde der onderscheiding tusschen hulploon en bergloon. Zie KLEY, a. w., bl. 162 v.

Herneming (*recousse, reprise, recapture*) geeft aanspraak op bergloon. KIST, dl. 5, bl. 421. — K. B. van 15 Jan. 1839, S. n°. 1, omtrent het bergloon voor vaartuigen op zeeroovers hernomen.

Begrooting van het hulp- of bergloon, in geval van verschil, door den rechter, art. 564, waarbij deze *alleen* mag letten op de factoren of elementen, in de artt. 561 al. 2 en 563 K. aangewezen.

Rechtspraak over begrooting van hulp- of bergloon in R. Bijbl. 1883 B bl. 179. — Zie voorts Rb. Amsterdam 12 Mei 1893, M. v. H. 1893 bl. 272; 23 Febr. 1894, M. v. H. 1894 bl. 144; Arb. Rotterdam 5 April 1902, b. a.; Hof den Haag 21 Mei 1902, W. n°. 7828; Arb. Rotterdam 15 Juni 1903, M. v. H. 1903 bl. 311 (beding: *no cure no pay*); Rb. Rotterdam 6 Jan. 1904, W. n°. 8082; 17 Mei 1905, W. n°. 8418; Rb. Amsterdam 31 Mrt. en 24 Nov. 1905, W. n°. 8323 en 8379 (beding: *no cure no pay*); Rb. Rotterdam 7 Febr. 1906, W. n°. 8429; Rb. Alkmaar 8 Nov. 1906, M. v. H. 1906 bl. 67; 14 Mrt. 1907, W. n°. 8540, vern. Hof Amsterdam 29 Jan. 1909, W. n°. 8888 (oorlogschip „Evertsen”); arbitrale beslissingen in M. v. H. 1906 bl. 287. — BRUGMANS, a. w., bl. 73 v. — KLEY, a. w., bl. 185 v.

Art. 560 stelt voor de aanspraak op hulp- of bergloon twee vereischten: 1°. Nood, d. i. een toestand van buitengewoon gevaar — een gevaar grooter dan hetgeen voor een schip in den regel aan een zeereis is verbonden — waaruit het zich niet zonder hulp van buiten kan redden.

Het zich niet kunnen redden door eigen middelen, dus zonder hulp van buiten, wordt in de rechtspraak algemeen als vereischte gesteld. Soms wordt dit alleen genoemd, zie Rb. Appingedam 1 Juli 1876, W. n°. 4062; Rb. Amsterdam 1 Nov. 1895, M. v. H. 1896 bl. 212; Rb. Rotterdam 1 Dec. 1900, M. v. H. 1900 bl. 261; — daarnevens wordt gevorderd door Rb. Amsterdam 25 Mrt. 1887, P. v. J. 1887 n°. 51*; Rb. Middelburg 12 Oct. 1892, W. n°. 6377: gevaar om als schip verloren te gaan; — door Hof den Haag 28 Mrt. 1894, W. n°. 6500; Rb. Amsterdam 28 Dec. 1900, W. n°. 7589, vern. Hof Amsterdam 17 Oct. 1902, M. v. H. 1902 bl. 35 (dat een hooger hulploon toekende); Rb. Amsterdam 1 Febr. 1901, W. n°. 7613; 22 Mei 1903, M. v. H. 1903 bl. 106; 1 Apr. 1904, M. v. H. 1904 bl. 187, bev. Hof Amsterdam 24 Nov. 1905 (interl. 24 Mrt. 1905), M. v. H. 1905 bl. 140: een oogenblikkelijk gevaar van vergaan; — door Rb. Amsterdam 5 Apr. 1901, W. n°. 7683: waarschijnlijkheid van te vergaan, welk gevaar moet zijn tegenwoordig en bestaand, niet denkbeeldig of eventueel; — door Rb. Leeuwarden 27 Juni 1901, W. n°. 7694: zoodanige toestand, dat oogenblikkelijk gevaar van te vergaan kan ontstaan; — door Hof Amsterdam 12 Juni 1906, M. v. H. 1906 bl. 128: waarschijnlijkheid dat het schip zal vergaan of schipbreuk lijden of althans ernstige avarij zal bekomen. — Rb. Amsterdam 12 Mei 1893, M. v. H. 1893 bl. 272, acht voldoende, dat het gevaar buitengewoon is, verschillende in aard en hoegrootheid van de gewone gevaren, aan de zeevaart verbonden. — Verg. KLEY, a. w., bl. 125 v.

2°. Redding uit den nood. Zie ook art. 561 al. 1. De hulp, waarvoor loon wordt gevorderd, moet rechtstreeks tot de redding hebben bijgebracht, wat het geval kan wezen, ook al werd door die hulp de redding niet ten einde gebracht of door haar alléén de redding niet volbracht, maar deze later door of mede door anderen voltooid.

Verg. BRUGMANS, a. w., bl. 88 v.; — KLEY, a. w., bl. 133 v. — Rb. Amsterdam 24 Dec. 1856, M. v. H. 1860 bl. 19. — Hof Leeuwarden 26 Oct. 1881, W. n°. 4700, vern. Rb. Leeuwarden 11 Sept. 1879, W. n°. 4435. — Arbiters 26 Juni 1902,

M. v. H. 1902 bl. 29. — Rb. Rotterdam 9 Oct. 1907, W. n°. 8726. — Anders ten onrechte Rb. Haarlem 24 Nov. 1909, W. n°. 8966.

Verg. over het begrip „redding”: Rb. Amsterdam 25 Febr. 1888, W. n°. 5551.

Ten onrechte wordt voor het redden van menschenlevens niet, zooals in het Engelsche (Merchant Shipping Act 1894, artt. 544 en 545) en in het Amerikaansche recht, bergloon toegekend.

Verg. VOORDUIN, W. v. K., dl. 3, bl. 204 v., 476 v.; — BRUGMANS, a. w., bl. 84 v.; — KLEY, a. w., bl. 108 v.; — M. PAPPENHEIM, Rettung von Menschenleben in Seenoth, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 42, bl. 427 v. — Anders KIST, dl. 5, bl. 419 v.

Boven en behalve het eigenlijke bergloon hebben bergers en helpers recht op vergoeding van de, ten behoeve der berging, door hen gemaakte onkosten en der, tijdens en ter zake berging, door hen geleden schade. Bij de begroting van het loon moet hiermede rekening worden gehouden.

Zie KLEY, a. w., bl. 186 v. — Rb. Alkmaar 14 Mrt. 1861, W. n°. 2308: bergers van zeevonden hebben, als *negotiorum gestores* (art. 1393 B. W.), recht op vergoeding van gemaakte onkosten en van geleden schade. — Rb. Rotterdam 10 Oct. 1885, W. n°. 5258: naast de vordering tot hulploon is geen plaats voor eene vordering wegens reparatiekosten en tijdverzuim gedurende de reparatie; deze vordering kan alleen een onderdeel van die wegens hulploon uitmaken.

Alleen zij, die, niet in eenigerlei dienstbetrekking tot den reeder staande, onverplicht hunne diensten aanbieden, kunnen op hulp- of bergloon aanspraak maken.

Verg. art. 421 K. en H. R. 3 Dec. 1886, W. n°. 5373, hierboven bl. 475. — BRUGMANS, bl. 91 v. — KLEY, bl. 139.

Loodsen zijn verplicht hulp te verleenen als gewone helpers of bergers; 25 % van het berg- of hulploon komt aan het Rijk. Artt. 49, 50 en 52 van het alg. Reglement op den loodsdienst, K. B. van 22 Jan. 1902, S. n°. 5. Ook den strandvonder kent art. 552 al. 2 K. bergloon toe, indien hij werkelijk geborgen heeft (VOORDUIN, Wetb. v. Kph., dl. 3, bl. 196).

De sleepboot, die bezig is een schip te sleepen, kan op hulploon aanspraak maken, voorzover zij aan het gesleepte schip diensten bewijst, waartoe zij uit kracht der sleepovereenkomst redelijkerwijze niet gehouden is.

Verg. Arb. Amsterdam 31 Juli 1877, W. n°. 4143; — Rb. Rotterdam 10 Oct. 1885, b. a.

Verlies van de aanspraak op hulp- of bergloon: artt. 548, 550 al. 2 en 565, voorts in geval van wangedrag, ontrouw, afpersing, diefstal en derg., alsook bij overtreding van de artt. 545 en 546 K. (art. 51 v. h. alg. Regl. op den loodsdienst, b. a.), tenzij de bergers kunnen aantoonen, dat zij daardoor hebben gehandeld in het voordeel der eigenaars en voor dezen hebben behouden, wat anders verloren zou zijn gegaan.

Rb. Amsterdam 5 Dec. 1850, M. v. H. 1860 bl. 17; — M. v. H. 1865, Meng. bl. 98; — BRUGMANS, bl. 125 v. — KIST, dl. 5, bl. 426.

De schipper, die aan een door zijn schuld aangevaren schip hulp verleent, heeft geen aanspraak op hulploon.

Rb. Rotterdam 10 Mrt. 1888, W. n°. 5578.

Hulploon is ook dan verschuldigd, als de beide schepen aan dezelfde reederij behooren.

Rb. Rotterdam 2 Mei 1894, W. n°. 6507, M. v. H. 1895 bl. 111, waarmede te verg. Rb. Rotterdam 24 Jan. 1900, W. n°. 7470, M. v. H. 1899 bl. 165, en Arb. 8 Oct. 1900, M. v. H. 1900 bl. 116. — KLEY, bl. 149.

Het berg- of hulploon komt toe aan hen, die de hulp hebben „toegebragt” (art. 560 K.), mitsdien aan den eigenaar (reeder), den schipper en de schepelingen van het schip waarmede de hulp is verleend, tenzij dit toebehoort aan een bergingsmaatschappij of, zooals een sleepboot, uitsluitend of mede tot hulpverleening is bestemd, in welk geval alleen de reeder aanspraak heeft op het loon. Ieder der tot het loon gerechtigden heeft eene rechtsvordering tot betaling, hoewel het gebruikelijk is, dat de reeder van het schip of de schipper voor alle belanghebbenden optreedt.

Verg. Rb. Rotterdam 24 Jan. 1900, b. a.: het recht op loon

wegens verleende hulp komt toe aan hem die die daad heeft verricht, onverschillig of hij al of niet eigenaar was van het schip, dat bij de hulpverlening werd gebezigd (in dit geval werd betaling van het hulploon voor het geheel gevorderd door den schipper van een visschersvaartuig); — Hof Leeuwarden 9 April 1902, W. n°. 7777: het hulploon wordt niet verdiend door de sleepboot, maar door de mannen, die met behulp van de sleepboot de redding hebben volbracht; de huurder van de boot heeft geen recht het hulploon te vorderen; vern. Rb. Leeuwarden 27 Juni 1901, W. n°. 7694; — Hof Leeuwarden 26 Mei 1909, W. n°. 8953: in geen geval wordt door het vaartuig (in dit geval een sleepboot), waarmede de hulp is verleend, of door diens eigenaar hulploon verdiend, tenzij de reederij zich uitsluitend bemoeit met hulp in zeenood te verleen; de eigenaar kan hulploon niet vorderen; cass. verw. H. R. 15 April 1910, W. n°. 9018: — Hof Amsterdam 29 Jan. 1909, W. n°. 8849: de eigenaar eener sleepboot heeft, als degene die met zijn schip en de bemanning de hulp heeft verleend, recht het hulploon voor het geheel te vorderen. — Zie voorts Rb. Groningen 30 Mrt. 1885, W. n°. 5465.

Indien verschillende personen zelfstandig tot de redding hebben medegewerkt, is ieder van hen bevoegd voor zijn aandeel in de redding hulploon te vorderen; gezamenlijk in rechte optreden is niet voorgeschreven.

Zie Hof Leeuwarden 26 Oct. 1881, W. n°. 4700. — Anders ten onrechte Rb. Alkmaar 14 Apr. 1904, M. v. H. 1904 bl. 184.

Overeenkomsten over hulp- of bergloon, op zee of bij de stranding, ten opzichte van in nood zijnde schepen of goederen aangegaan, kunnen op vordering van een der daarbij betrokken partijen door den rechter worden vernietigd of gewijzigd, d. w. z. het toegezegde hulp- of bergloon kan door den rechter worden vermeerderd of verminderd, art. 568 al. 1.

Verg. art. 457 Ontw. 1809: „alle bedingen of accoorden enz. zijn nietig en zal daarop geen recht mogen worden gedaan”. — KIST, dl. 5, bl. 424. — BRUGMANS, bl. 135. — Rb. Appingedam 1 Juli 1876, W. n°. 4062. — Ten onrechte achten sommigen alleen vermindering van het loon toegelaten; aldus DIEPHUIS, Hr., dl. 2, bl. 292.

Zie voorts Rb. Rotterdam 30 Apr. 1862, W. n°. 2467; — 27 Nov. 1880, W. n°. 4599 (akkoord, aangegaan op voorstel van den schipper); — Rb. Amsterdam 11 Jan. 1883, R. B. 1883 B bl. 184 (akkoord, aangegaan na stranding).

Akkoorden over sleeploon, dat niet het karakter heeft van hulploon, kunnen door den rechter niet worden gewijzigd.

Verg. Rb. Groningen 12 Jan. 1885, W. n°. 5449.

Overeenkomsten, na afloop van het gevaar gesloten, zijn niet verbindend voor hen, buiten wier toestemming is gehandeld; dezen kunnen desniettemin begrooting door den rechter vorderen, art. 568 al. 2 K.

De begrooting, door den rechter ingevolge art. 564 gemaakt, bindt steeds alle belanghebbenden.

Loodsen is het verboden overeenkomsten over hulp- of bergloon aan te gaan: Alg. Regl. o. d. loodsdienst v. 1902, art. 49 al. 2.

Aanwijzing van den betrekkelijk bevoegden rechter, art. 567. Voorlichting van deskundigen is verplicht in de gevallen van artt. 563 en 566 K.

De Commissies van pilotage in Amsterdam en Rotterdam waren vaste colleges van scheidslieden.

Bergloon is in den regel avarij-particulier, art. 701 2°.; daarentegen hulploon avarij-grosse, art. 699 16°. K.

De helpers of bergers behoeven de goederen niet af te geven dan tegen zekerheidstelling voor het hun toekomende, art. 548, uitgenomen aan den strandvonder, zie artt. 550 en 551.

De helper is verplicht de geredde goederen aan den eigenaar af te geven tegen zekerheidstelling voor het hulploon; hij kan niet betaling daarvan vorderen: Rb. Rotterdam 20 Juni 1900, W. n°. 7530. — Zeevonden moeten door de bergers aan den strandvonder worden afgegeven, zonder dat zij voldoening van bergloon of zekerheidstelling daarvoor kunnen eischen: Hof Nd. Holland 30 Juni 1856, W. n°. 1862.

De strandvonder geeft alleen af tegen betaling van bergloon en kosten, art. 556 al. 1, of, in geval van geschil, op rechterlijk bevel tegen zekerheidstelling, art. 556 al. 2 K.

Afgifte tegen borgstelling voor de betaling van het bergloon kan niet worden gevorderd: Hof Amsterdam 14 Oct. 1898, W. n°. 7212, cass. verw. H. R. 27 Apr. 1899, W. n°. 7271.

Het bergloon kan alleen worden gevorderd van de eigenaars van schip en lading, behoudens de bepaling van art. 549.

H. R. 9 Febr. 1844, W. n°. 474. — Hof Amsterdam 12 Apr. 1907, W. n°. 8728: de schipper is niet persoonlijk aansprakelijk voor het bergloon.

Hulp- en bergloonen zijn bevoorrechte schulden, artt. 1185 4°. B. W., 313 1°. K.

Van door den rechter vastgesteld hulp- of bergloon kunnen interesten niet worden gevorderd,

Rb. Alkmaar 14 Mrt. 1861, W. n°. 2308; Arb. Amsterdam 24 Juni 1869, M. v. H. 1869 bl. 141; — anders Rb. Rotterdam 25 Juni 1892, W. n°. 6228: rente sedert den dag der dagvaarding.

wèl daarentegen van het bij overeenkomst bepaalde loon.

Titel 7 is toepasselijk op de binnenlandsche scheepvaart, art. 757 K.

Internationale Regeling. — Eene overeenkomst tot vaststelling van eenige eenvormige bepalingen omtrent hulpverleening en berging op zee werd den 23sten September 1910 te Brussel namens de meeste zeevarende mogendheden (waaronder ook Nederland) ondertekend. Zie voor den tekst Rgl. Mag. 1910, bl. 535.

Wet van 23 Juli 1885, S. n°. 151.

De beheerder van een openbaar vaarwater kan overgaan tot opruiming van vaartuigen of voorwerpen, daarin gestrand, gezonken of vastgeraakt. De belanghebbende kan het geborgene reklameeren tegen betaling der kosten, art. 4. Anders verkoop door den burgemeester, art. 5. Storting van het batig saldo in de consignatiekas en afgifte aan den rechthebbende, als deze zich binnen drie jaren aanmeldt. Na verloop van drie jaren wordt het saldo overgebracht in de kas, waaruit de kosten van beheer van het water, waarin de opruiming is geschied, worden gekweten, art. 8. Zijn de kosten van opruiming hooger dan de opbrengst van het geborgene, het nadeelig verschil komt ten laste van den beheerder van het water, die alleen verhaal heeft op hem aan wiens schuld of opzet het zinken enz. is toe te schrijven, art. 9.

YORK—ANTWERP RULES, 1890.

RULE 1. *Jettison of deck cargo.*

No jettison of deck cargo shall be made good as general average.

Every structure not built in with the frame of the vessel shall be considered to be a part of the deck of the vessel.

RULE 2. *Damage by jettison and sacrifice for the common safety.*

Damage done to a ship and cargo, or either of them, by or in consequence of a sacrifice made for the common safety, and by water which goes down a ship's hatches opened or other opening made for the purpose of making a jettison for the common safety, shall be made good as general average.

RULE 3. *Extinguishing fire on ship board.*

Damage done to a ship and cargo, or either of them, by water or otherwise, including damage by beaching or scuttling a burning ship, in extinguishing a fire on board the ship, shall be made good as general average; except that no compensation shall be made for damage to such portions of the ship and bulk cargo, or to such separate packages of cargo, as have been on fire.

RULE 4. *Cutting away wreck.*

Loss or damage caused by cutting away the wreck or remains of spars, or of other things which have previously been carried away by seaperil, shall not be made good as general average.

RULE 5. *Voluntary stranding.*

When a ship is intentionally run on shore, and the circumstances are such that if that course were not adopted she would inevitably sink, or drive on shore or on rocks, no loss

or damage caused to the ship, cargo, and freight, or any of them by such intentional running on shore shall be made good as general average. But in all other cases where a ship is intentionally run on shore for the common safety, the consequent loss or damage shall be allowed as general average.

RULE 6. *Carrying press of sail. — Damage to or loss of sails.*

Damage to or loss of sails and spars, or either of them, caused by forcing a ship off the ground or by driving her higher up the ground, for common safety, shall be made good as general average; but where a ship is afloat, no loss or damage caused to the ship, cargo, and freight, or any of them, by carrying a press of sail, shall be made good as general average.

RULE 7. *Damage to engines in refloating a ship.*

Damage caused to machinery and boilers of a ship, which is ashore and in a position of peril, in endeavouring to refloat, shall be allowed in general average, when shewn to have arisen from an actual intention to float the ship for the common safety at the risk of such damage.

RULE 8. *Expenses lightening a ship when ashore, and consequent damage.*

When a ship is ashore and, in order to float her, cargo, bunker coals, and ship's stores, or any of them are discharged, the extra cost of lightening, lighter hire, and reshipping (if incurred), and the loss or damage sustained thereby, shall be admitted as general average.

RULE 9. *Cargo, ship's materials, and stores burnt for fuel.*

Cargo, ship's materials, and stores, or any of them, necessarily burnt for fuel for the common safety at a time of peril, shall be admitted as general average, when and only when an ample supply of fuel had been provided; but the estimated quantity of coals that would have been consumed, calculated at the price current at the ship's last port of departure at the date of her leaving, shall be charged to the shipowner and credited to the general average.

RULE 10. *Expenses at port of refuge etc.*

a. When a ship shall have entered a port or place of refuge,

or shall have returned to her port or place of loading, in consequence of accident, sacrifice, or other extraordinary circumstances, which render that necessary for the common safety, the expenses of entering such port or place shall be admitted as general average; and when she shall have sailed thence with her original cargo, or a part of it, the corresponding expenses of leaving such port or place, consequent upon such entry or return, shall likewise be admitted as general average.

b. The cost of discharging cargo from a ship, whether at a port or place of loading, call, or refuge, shall be admitted as general average, when the discharge was necessary for the common safety, or to enable damage to the ship, caused by sacrifice or accident during the voyage, to be repaired, if the repairs were necessary for the safe prosecution of the voyage.

c. Whenever the cost of discharging cargo from a ship is admissible as general average, the cost of reloading and stowing such cargo on board the said ship, together with all storage charges on such cargo, shall likewise be so admitted. But when the ship is condemned or does not proceed on her original voyage, no storage expenses incurred after the date of ship's condemnation or of the abandonment of the voyage shall be admitted as general average.

d. If a ship under average be in a port or place at which it is practicable to repair her, so as to enable her to carry on the whole cargo, and if, in order to save expenses, either she is towed thence to some other port or place of repair or to her destination, or the cargo or a portion of it is transhipped by another ship, or otherwise forwarded, then the extra cost of such towage, transhipment, and forwarding, or any of them (up to the amount of the extra expense saved) shall be payable by the several parties to the adventure in proportion to the extraordinary expense saved.

RULE 11. Wages and maintenance of crew in port of refuge, etc.

When a ship shall have entered or been detained in any port or place under the circumstances, or for the purposes of the repairs, mentioned in Rule 10, the wages payable to the master, officers, and crew, together with the cost of maintenance of the same, during the extra period of detention in such port or place until the ship shall or should have been made ready to proceed upon her voyage, shall be admitted as general average. But when the ship is condemned or does not proceed on her original voyage, the wages and maintenance of the master, officers, and crew, incurred after the

date of the ship's condemnation or of the abandonment of the voyage, shall not be admitted as general average.

RULE 12. Damage to cargo in discharging etc.

Damage done to or loss of cargo necessarily caused in the act of discharging, storing, reloading, and stowing, shall be made good as general average, when and only when the cost of those measures respectively is admitted as general average.

RULE 13. Deductions from cost of repairs.

In adjusting claims for general average, repairs to be allowed in general average shall be subject to the following deductions in respect of „new for old”, viz:

In the case of iron or steel ships, from date of original register to the date of accident.

Up to 1 year old (A).

All repairs to be allowed in full, except painting or coating of bottom, from which one-third is to be deducted.

Between 1 and 3 years (B).

One-third to be deducted off repairs to and renewal of woodwork of hull, masts and spars, furniture, upholstery, crockery, metal and glassware, also sails, rigging, ropes, sheets and hawsers (other than wire and chain), awnings, covers and painting.

One-sixth to be deducted off wire rigging, wire ropes and wire hawsers, chain cables and chains, donkey engines, steam winches and connexions, steam cranes and connexions; other repairs in full.

Between 3 and 6 years (C).

Deductions as above under Clause B, except that one-sixth be deducted off ironwork of masts and spars, and machinery (inclusive of boilers and their mountings).

Between 6 and 10 years (D).

Deductions as above under Clause C, except that one-third be deducted off ironwork of masts and spars, repairs to and renewal of all machinery (inclusive of boilers and their mountings), and all hawsers, ropes, sheets, and rigging.

Between 10 and 15 years (E).

One-third to be deducted off all repairs and renewals, ex-

cept ironwork of hull and cementing and chain cables, from which one-sixth to be deducted. Anchors to be allowed in full.

Over 15 years (F).

One-third to be deducted off all repairs and renewals. Anchors to be allowed in full. One-sixth to be deducted off chain cables.

Generally (G).

The deductions (except as to provisions and stores, machinery, and boilers) to be regulated by the age of the ship, and not the age of the particular part of her to which they apply. No painting bottom to be allowed if the bottom has not been painted within six months previous to the date of accident. No deduction to be made in respect of old material which is repaired without being replaced by new, and provisions and stores which have not been in use.

In the case of wooden or composite ships: When a ship is under one year old from date of original register, at the time of accident, no deduction new for old shall be made. After that period a deduction of one-third shall be made, with the following exceptions:

Anchors shall be allowed in full. Chain cables shall be subject to a deduction of one-sixth only.

No deduction shall be made in respect of provisions and stores which had not been in use.

Metal sheathing shall be dealt with, by allowing in full the cost of a weight equal to the gross weight of metal sheathing stripped off, minus the proceeds of the old metal. Nails, felt, and labour metalling are subject to a deduction of one-third.

In the case of ships generally: In the case of all ships, the expense of straightening bent ironwork, including labour of taking out and replacing it, shall be allowed in full.

Graving dock dues, including expenses of removals, cartages, use of shears, stages, and graving dock materials, shall be allowed in full.

RULE 14. Temporary repairs.

No deductions „new for old” shall be made from the cost of temporary repairs of damage allowable as general average.

RULE 15. Loss of freight.

Loss of freight arising from damage to or loss of cargo

shall be made good as general average, either when caused by a general average act, or when the damage to or loss of cargo is so made good.

RULE 16. *Amount to be made good for cargo lost or damaged by sacrifice.*

The amount to be made good as general average for damage or loss of goods sacrificed shall be the loss which the owner of the goods has sustained thereby, based on the market values at the date of the arrival of the vessel or at the termination of the adventure.

RULE 17. *Contributory values.*

The contribution to a general average shall be made upon the actual values of the property at the termination of the adventure, to which shall be added the amount-made good as general average for property sacrificed; deduction being made from the shipowner's freight and passage-money at risk, of such port charges and crew's wages as would not have been incurred had the ship and cargo been totally lost at the date of the general average act or sacrifice, and have not been allowed as general average; deduction being also made from the value of the property of all charges incurred in respect thereof subsequently to the general average act, except such charges as are allowed in general average. Passenger's luggage and personal effects, not shipped under bill of lading, shall not contribute to general average.

RULE 18. *Adjustment.*

Except as provided in the foregoing rules, the adjustment shall be drawn up in accordance with the law and practice that would have governed the adjustment, had the contract of affreightment not contained a clause to pay general average according to these Rules.

Antwerp Rule of 1903, which may be adopted in Contracts of Affreightment.

Rights to contribution in General Average shall not be affected though the danger which gave rise to the sacrifice, or expenditure, may have been due to default of one of the parties to the adventure; but this shall not prejudice any remedies which may be open against that party for such default.

Verzekeringsrecht.

§ 66. INLEIDING.

Begripsbepaling.

a. Verzekering in economischen zin: de bijeenvoeging van geringe bijdragen van belanghebbenden tot een fonds of kapitaal, ten einde daaruit de middelen te vinden om te hunnen behoefte eene bepaalde praestatie te doen onder omstandigheden, waarvan het ontstaan of het tijdstip, waarop zij zullen voorkomen, onzeker is. Eene *feitelijke* vereeniging van hen die eenzelfde of een gelijksoortig risico loopen.

„Belanghebbenden” zijn zij die bij het plaatsgrijpen der onzekere gebeurtenis zijn betrokken, en voor wie het daarom van belang is bij dit plaatsgrijpen de beschikking over eene bepaalde praestatie te verkrijgen.

„Omstandigheden, waarvan” enz.: onzeker kunnen zijn het ontstaan en het tijdstip, bijv. brand, schipbreuk, ongeval; het tijdstip, terwijl het ontstaan zeker is, bijv. overlijden; het ontstaan, terwijl het tijdstip zeker is, bijv. het bereiken van een bepaalden leeftijd.

Twee hoofdvormen: 1°. de zoogenaamde premieverzekering; zelfstandige overeenkomsten tusschen de verzekerden en den verzekeraar, die de premies beurt, eigenaar is van het fonds en de uitkeeringen doet; 2°. de onderlinge verzekering: de belanghebbenden vormen eene juridische vereeniging (maatschappij), brengen als leden der vereeniging het fonds bijeen en ontvangen als leden de uitkeering.

Eene variabele premie (jaarlijksche omslag van het bedrag der

uitkeeringen over de leden) is niet het kenmerk der onderlinge verzekering.

Economische verwantschap tusschen onderlinge verzekering en coöperatieve vereenigingen: vereenigingen ter bevordering van de stoffelijke belangen der leden, met behulp van door de leden bijeengebrachte geldmiddelen.

Eigen verzekering; beteekenis van deze uitdrukking.

b. Verzekering in juridieken zin: de overeenkomst van verzekering, op zich zelve beschouwd. De inhoud der overeenkomst beslist; of de verzekeraar daarnevens andere soortgelijke overeenkomsten sluit, is onverschillig.

Twee hoofdvormen: 1°. Schade-verzekering. Verzekering van vermogensbestanddeelen, vermogensrechten; verz. tegen vermogensverliezen ter verkrijging van vergoeding daarvoor: vermogens-verzekering. Mogelijkheid eener op geld waardeerbare schade (verlies of gederfde winst) een vereischte. De naam zaken-verzekering is met het oog op de aansprakelijkheidsverzekering, de herverzekering, enz. te eng.

Verwantschap met garantie en borgtocht.

2°. Sommen-verzekering. Verzekering ter verkrijging eener bepaalde geldsom onafhankelijk van geleden schade, onder omstandigheden (in den regel den persoon van den verzekeringnemer of van een derde treffende) waarvan het ontstaan of het tijdstip, waarop zij zullen voorkomen, onzeker is. Zgn. personen-verzekering (levens-, ziekte-, invaliditeitsverzekering, enz.). Mogelijkheid van op geld waardeerbare schade (of zelfs maar van economisch nadeel) geen vereischte.

Verwantschap tusschen levensverzekering en lijfrente: kapitaal- en renteverzekering; — tusschen levensverzekering, spaarcontract en geldleening. Beteekenis van het verschil tusschen schade- en sommen-verzekering. Beide kunnen premie-verzekering of onderlinge verzekering zijn.

De verzekerings-techniek. Toepassing der kans- of waarschijnlijkheidsrekening. Mathematische levensverzekering-wetenschap.

A. Schade-(vermogens)verzekering.

§ 67. BRONNEN EN LITERATUUR.

Oorsprong der verzekering.

De Romeinsche rechtsbronnen zwijgen over de verzekering.

E. CAUVET, traité des assurances maritimes. Introduction, bl. VI v. — C. F. REATZ, Geschichte des europ. Seeversicherungsrechts, 1880, bl. 15 v.

Middeleeuwsche rechtsbronnen.

Literatuur. — PARDESSUS, Collection de lois maritimes antérieures au XVIIIe siècle, 6 dl. — REATZ, a.w. — MOLENGRAAFF, de overeenkomst van verzekering, in Rgl. Mag. 1882, bl. 410 v. — C. VIVANTE, l'assicurazione delle cose. Evoluzione storica, in Archivio Giuridico, dl. 32 (1884), bl. 80 v. — E. BENZA, il contratto di assicurazione nel medio evo, 1884. — L. GOLDSCHMIDT, zur Geschichte der Seeversicherung, in Juristische Abhandlungen. Festgabe für G. BESELER, 1885. — K. ADLER, die Prämienvorleistung bei der Versicherung, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 34 (1888), bl. 162. — Overzicht bij L. GOLDSCHMIDT, Handb. des Handelsr., 3de dr. (1891), dl. 1. Universalgeschichte des Handelsrechts, bl. 354 v. — A. SCHAUBE, die wahre Beschaffenheit der Versicherung in der Entstehungszeit des Versicherungswesens, in Jahrb. f. Nat.-Ök. u. Stat., dl. 60 (1893), bl. 40 v., 473 v.; — der Uebergang vom Versicherungsdarlehn zur reinen Versicherung, t.z.p., dl. 61, bl. 481 v.; — der Versicherungsgedanke in den Verträgen des Seeverkehrs vor der Entstehung des Versicherungswesens, in Zft. f. Soz.- u. Wfts.-Gesch., dl. 2, bl. 149 v. — G. BONOLIS, svolgimento storico dell' assicurazione in Italia, 1901.

Ontwikkeling van de premie-verzekering uit het *pecunia trajectitia* (*cambio marittimo*, uitgaande bodemerij) in de 14de eeuw in de Italiaansche handelssteden. In de 13de eeuw en de eerste helft der 14de eeuw komen bedingen over het dragen van het transportgevaar in verschillende vorm voor, o.a. bij geldleening onder verband van het schip of van de te vervoeren goederen en bij koopovereenkomsten (leveringscontracten). In de archieven van Genua worden na 1347 notarieele akten van verzekering aangetroffen, eerst in den vorm van een (gefingeerde) aan den verzekeraar verstrekte geld-

leening met belofte van terugbetaling binnen zekeren tijd en onder beding, dat de overeenkomst vervalt in geval van behouden aankomst van een bepaald schip of van bepaalde goederen, later, sedert 1370, in den vorm van een koopovereenkomst, waarbij de verzekeraar zich verbindt binnen zekeren tijd den koopprijs te betalen onder beding, dat de overeenkomst vervalt in geval van behouden aankomst der verkochte goederen (BENSA, SCHAUBE).

Oudste verzekeringspolissen van 1384 (Pisa) en 1397 (Florence). BENSA, doc. n°s. 11 en 14; SCHAUBE, t.a.p., dl. 61, bl. 495 v.

Oudste wettelijke bepaling omtrent verzekering: Genua 22 Oct. 1369 en 2 Febr. 1401. Later tal van bepalingen, statuten en ordonnanties van Italiaansche en Spaansche steden: Florence 1393 en later, 1522, 1523, 1528; Venetië 1411 en later; Albenga 1519; Barcelona 1435 gew. 1436, 1458 gew. 1461, 1484; Burgos 1538 (E. GARCIA DE QUEVEDO Y CONCELLON, Ordenanzas del Consulado de Burgos de 1538, 1905); Sevilla 1552 en 1556; Bilbao 1560.

In Portugal werd onder Koning Ferdinand (1367—1383) voor reeders eene gedwongen onderlinge zeeverzekering ingevoerd.

Oudste Vaderlandsche rechtsbronnen.

Oudste vermelding der premie-verzekering te Brugge in 1370. — Vonnissen der schepenbank te Brugge in verzekeringszaken van 1444 en later (L. GILLIOTTS VAN SEVEREN, coutume de la ville de Bruges, 1875, dl. 2, bl. 104 v.). — Oudste wettelijke vermelding, Plakkaat van PHILIPS v. Bourgondië, d.d. 15 Febr. 1459. — Polis van Antwerpen van 1531 (HOFMEISTER, Hansische Geschichtsblätter, 1886, bl. 169).

Ordonnanties en plakaten van KAREL V en PHILIPS II van 25 Mei 1537; van 29 Jan. 1549, artt. 20—23 (= artt. 19—22 Plakk. v. 19 Juli 1551); van 31 Oct. 1563, tit. Ordonn. op de Versekerynghe oft Assurantie; van 31 Mrt. 1569 (verbod der verzekering); van 27 Oct. 1570 (wederintrekking van het verbod); van 20 Jan. 1571 (niet 1570). — Costumen van Antwerpen van 1582, cap. 54.

Literatuur. — C. F. REATZ, Ordonnances du duc d'Albe sur les assurances maritimes de 1569, 1570 et 1571 avec un précis de l'histoire du droit d'assurance maritime dans les Pays-Bas, 1877. — M. TH. GOUDSMIT, Geschiedenis van het Nederlandsche zeerecht, dl. 1, 1882, hfdk. 2.

Latere bronnen van het Nederlandsche verzekeringsrecht.

a. Fransche.

De *Guidon de la Mer*, een rechtsboek uit de laatste helft der 16de eeuw. — De Ordonnance de la Marine 1681. — De Code de commerce van 1807.

b. Nederlandsche.

De *Stedekouren*: Amsterdam 31 Jan. 1598; 10 Mrt. 1744, gew. 30 Jan. 1756 en 31 Jan. 1775, benevens verschillende kleinere keuren. — Rotterdam 12 Mrt. 1604; 9 Oct. 1721, titel v. assurantie, artt. 23—82. — Middelburg 30 Sept. 1600, gew. 4 Febr. 1719. — Vlissingen 12 Febr. 1661. — Dordrecht 29 Juni 1775, artt. 16 en 29—81.

Het *Friesche Landrecht* van 1723, tit. 28.

Ontwerp *Burgerl. Wetb.* van 1807, bk. 3, t. 11, afd. 1, artt. 1—113.

Ontwerp *Wetboek v. Koophandel* van 1809, bk. 2, t. 9 en 13.

M. TH. GOUDSMIT, a. w., hfdk. 3. — A. J. E. JOLLES, bijdrage tot de kennis v. d. ontwikkeling v. d. zeeassurantie in de Vereenigde Nederlanden, Prft. 1867.

De bronnen hebben nagenoeg uitsluitend betrekking op de zeeverzekering. Toch komen ook andere soorten van verzekering voor, zooals brandverzekering (Amsterdam 1744, art. 18, gew. 31 Jan. 1775), land- en riviertransport-verzekering (Plakkaat 1571, art. 29; Amsterdam 1598 artt. 15 en 16, 1744 art. 9 en polisformulier n°. 5, 1775 formulier n°. 5).

Brandverzekering-maatschappijen schijnen het eerst in Engeland te zijn opgericht. In het laatste vierendeel der 17de eeuw enkele onderlinge maatschappijen, in 1710 de eerste naamlooze vennootschap (Sun Fire Office). De Rotterdamsche Maatschappij van Assurantie, Disconteering en Beleening, opgericht in 1720, „assureert reeds en zal assureren schepen en goederen, huysen, pakhuysen, koopmanschappen voor brand en voorts alle andere dangieren” (art. 3 der nadere „constitutie”: E. J. J. v. d. HEIJDEN, de ontwikkeling van de naaml. venn. in Nederland vóór de codificatie, Prft. 1908, bijl. VI b). Zie over verschillende compagnieën, opgericht tusschen 1770 en 1810, v. d. HEIJDEN, a.w., bl. 191 v.

Hedendaagsch recht.

Nederland. — Wetboek van Koophandel, bk. 1, tit. 9 en 10 (artt. 246—308: verzekering in 't algemeen, brand-, oogst- en levensverzekering); bk. 2, tit. 9 en 10 (artt. 592—695), benevens artt. 709—721 van tit. 11 (transportverzekering).

In het Wetboek van 1830 ontbreken de tit. 9 en 10 van boek 1; zie de wetten v. 26 Dec. 1835.

Engeland. — Alleen de zeeverzekering is gecodificeerd: Ma-

rine Insurance Act 1906, 6 Edw. 7, ch. 41. — Zie ook Stamp Act 1891, 54/55 Vict., ch. 39, s. 91—100.

Frankrijk. — Code de commerce van 1807, artt. 332—396 (alleen zeeverzekering). — Wet van 12 Aug. 1885 tot wijziging van verschillende artikelen van bk. 2 C. de comm. — Dekreet v. 22 Jan. 1868 betreffende de verzekeringmaatschappijen.

België. — Wet van 11 Juni 1874, C. de comm. revisé, bk. 1, tit. 10 (des assurances en général), tit. 11 (de quelques assurances terrestres); — wet van 21 Aug. 1879, C. de comm. revisé, bk. 2, tit. 7 (des assurances maritimes).

Duitschland. — Handelsgb., bk. 4, §§ 778—900, 905, gewijzigd bij een wet van 30 Mei 1908 (alleen zeeverzekering). — Allgemeine Seeversicherungs-Bedingungen van 1867. — Wet op de overeenkomst van verzekering van 30 Mei 1908 (met uitsluiting van de zee- en de herverzekering). — Wet op het toezicht op de verzekeringsondernemingen van 12 Mei 1901.

Zwitserland. — Wet op de overeenkomst van verzekering van 2 April 1908 (met uitz. van de herverzekering). — Wet op het toezicht op particuliere verzekeringsondernemingen van 25 Juni 1885.

Italië. — Codice di commercio van 1882, artt. 417—453, 604—641.

Spanje. — Codice de commercio van 1885, artt. 380—438, 737—805.

Beide niet beperkt tot zeeverzekering.

Hongarije. — Handelswetboek v. 1 Dec. 1875, artt. 453—514 (verzekering in 't algemeen).

De zeewetten van *Zweden* (12 Juni 1891), *Denemarken* (1 Apr. 1892), en *Noorwegen* (20 Juli 1893), artt. 230—266 (*Scandinavische* zeewet) regelen ook de zeeverzekering.

Literatuur.

De algemeene werken over handelsrecht (voor zooverre de verzekering in de handelswetboeken is geregeld) en over zee-recht (voor zooveel betreft de zeeverzekering); in Duitschland ook de werken over Deutsches Privatrecht.

Speciale werken. — P. SANTERNA, de assecurationibus et sponsonibus, 1552. — BEN. STRACCHA, tractatus de assecurationibus, 1569. — CORN. v. BLJKERSHOEK, Questiones juris privati, 1752, lib. IV. — POTHIER, traité du contrat d'assurance, 1777; uitg. ESTRANGIN, 1818. — J. WESKETT, complete Digest of the theory, laws and practice of insurance, 1781. — ALAUZET, traité général des assurances, 2 dl. 1844. — A. CHAUTON, les assurances, 2 dl. 1884—86. — E. AGNEL et C. DE CORNY, manuel général des assurances, 4e dr. 1900. — KÖNIG, die Versicherungsgeschäfte, in ENDEMANN'S Handbuch,

dl. 3, afd. 10. — W. LEWIS, Lehrbuch des Versicherungsrechts, 1889. — V. EHRENBURG, Versicherungsrecht, dl. 1, 1893. — A. MANES, Versicherungs-Lexikon, 1908. — SACERDOTI, il contratto d'assicurazione, 2 dl. 1874—78. — C. VIVANTE, il contratto d'assicurazione, 3 dl. 1885—87. — MARSHALL (SHEE), a treatise on the law of insurance, 1860. — J. A. JOYCE, a treatise on Marine, Fire, Life, Accident and all other Insurances, 4 dl. 1897 (Am.). — G. J. A. FABER, aantekeningen op den 9^{den} titel v. h. 1ste Bk. v. h. Wb. v. Kph., 1848. — A. MANES, Einführung i.d. Versicherungs-Praxis. Eine Sammlung von Formularen enz., 2 dl. 1908.

J. G. L. NOLST TRENTÉ, Nederl. assurantierecht. Zeeverzekering, 2 dl. 1907. — BALDASSERONI, delle assicurazioni marittime, 1° dr. 1786, 2e dr. 5 dl. 1801/4. — EMÉRIGON, traité des assurances et des contrats à la grosse, 1783, éd. BOULAY-PATY, 2 dl. 1827. — J. V. CAUVET, traité sur les assurances maritimes, 2 dl. 1862. — G. D. WEIL, des assurances maritimes et des avaries, 1879. — E. CAUVET, traité des assurances maritimes, 2 dl. 1881. — A. DROZ, traité des assurances maritimes, du délaissement et des avaries, 2 dl. 1881. — A. DE COURCY, questions de droit maritime, 4 séries, 1877—88. — BENECKE, System des See-Assekuranz- und Bodmereiwesens, 1805/21, uitg. V. NOLTE, 2 dl. 1851/2. — J. F. VOIGT, das deutsche Seeversicherungsrecht, 1884/87. — REATZ, die Seeversicherung, in ENDEMANN'S Handb., dl. 4, afd. 8 (1884). — MARTIN, the history of Lloyd's and of Marine Insurance in Great Britain, 1876. — J. A. PARK, a system of the law of marine insurances, 1787, 7^e dr. 1817, 8^e dr. 1842. — DUER, the law and practice of marine insurance, 2 dl. 1846. — W. PHILLIPS, a treatise on the law of insurance, 5^e dr., 2 dl. 1867. — J. ARNOULD, a treatise on the law of marine insurance and average, 1848, 8ste dr. door E. L. DE HART en R. I. SIMEY, 2 dl. 1909. — M. HOPKINS, manual of marine insurance, 1867. — F. O. CRUMP, the principles of the law relating to marine insurance, 1875. — R. LOWNDES, a practical treatise on the law of marine insurance, 2e dr. 1885. — C. MC. ARTHUR, the contract of marine insurance, 3de dr. 1905. — M. D. CHALMERS en D. OWEN, a digest of the law rel. to marine insurance, 2de dr. 1903.

J. G. L. NOLST TRENTÉ, Nederl. assurantierecht. Brandverzekering, 1902 (rec. in Rgl. Mag. 1903, bl. 236 v.). — POUGET, dictionnaire des assurances terrestres, 1855. — BONNEVILLE DE MARSANGY, jurisprudence générale des assurances terrestres, 1882. — H. DELALANDE et A. COUTURIER, traité théorique et pratique du contrat d'assurance contre l'incendie, 1886. — C. J. BUNYON, the law of fire insurance,

5° dr. door F. E. COLENZO en R. J. QUIN, 1906. — H. G. WOOD, the law of fire insurance, 2 dl., 2° dr. 1886 (Am.). — G. A. CLEMENT, the law of fire insurance, 2 dl. 1905 (Am.). — J. B. PORTER, the laws of insurance; fire, life, accident and guarantee, 5de dr. door J. B. PORTER en W. F. CRALES, 1909. — W. A. KERR, the law of insurance: fire, life, accident, guarantee, 1902. — J. W. MAY, the law of insurance as applied to fire, life, accident, guarantee, and other non maritime risks, 4° dr. door J. M. GOULD, 2 dl. 1900 (Am.).

F. KUYPER VAN HARPEN, Verzameling van gewijsden in zaken van zee-assurantie sedert 1838, 1859.

Zeitschr. f. d. ges. Versicherungs-Wissenschaft, sedert 1900.

Kommentaren op de Duitse wet v. 30 Mei 1908 van S. GERHARD e.a., 1908; HAGER en BEHREND, 1908; SCHNEIDER, 1908; E. JOSEF, 1908; — op de Zwitsersche wet v. 2 Apr. 1908 van E. GUYER, 1910.

Betekenis der beurscondities en -polissen en van de verzekeringsvoorwaarden der groote maatschappijen. Zij moeten worden uitgelegd ten voordeele van den verzekerde, evenals alle eenzijdig opgestelde voorwaarden en formulieren moeten worden uitgelegd ten voordeele van de wederpartij. Zie voorts art. 1385 B.W.

Rb. Amsterdam 11 Juni 1897, P. v. J. 1897 n°. 88. — Op de beurscondities kan alleen een beroep worden gedaan, als de polis er naar verwijst: Rb. Rotterdam 15 Dec. 1877, W. n°. 4200, cass. verw. H. R. 24 Mei 1878, W. n°. 4252.

Zie NOLST TRENITÉ, Zeeverz., bl. 190 v. — EHRENBURG, Versicherungsr., dl. 1, bl. 24, 79 v., 85 v. — G. DEREUX, de la nature juridique des „contrats d'adhésion”, in Rev. trim. d. dr. civ. 1910, bl. 503 v.

De beurspolissen en de beursconditiën (voor zeeverzekering) zijn afgedrukt bij NOLST TRENITÉ, Brandverz., bl. 96 v.; Zeeverz., bl. 148 v.

§ 68. BEGRIP EN WEZEN DER OVEREENKOMST.

M. TYDEMAN, proeve van onderzoek omtrent het wezen der overeenkomst van verzekering, Prft. 1850. — M. RUTGERS v. D. LOEFF, het assurantiecontract en het verzekerbaar belang, Prft. 1864. — M. TH. GOUDSMIT, het begrip en wezen der kansovereenkomsten, Prft. 1871 (rec. G. J. A. FABER, in Themis 1872, bl. 100); — moet de hoegrootheid der verzekeringssom geheel aan de willekeur van partijen worden overgelaten? in Themis 1873, bl. 180. — MOLENGRAAFF, de overeenkomst van verzekering, in

Rgl. Mag. 1882, bl. 14 v., 393 v. — W. ENDEMANN, das Wesen des Versicherungsgeschäftes, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 9, bl. 284 v., 511 v., en 10, bl. 242 v. — L. COHN, der Versicherungsvertrag nach allgemeinen Rechtsprincipien, 1873 (rec. P. LABAND, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 19, bl. 644 v.). — V. EHRENBERG, die juristische Natur der Lebensversicherung, 1° Abt. Der Versicherungsvertrag überhaupt, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 32, bl. 412 v. — C. VIVANTE, allgemeine Theorie der Versicherungsverträge, aldaar, dl. 39, bl. 451 v. — L. GOLDSCHMIDT, System des Handelsr., 3de dr., bl. 234 v. — HECKER, zur Lehre von der rechtlichen Natur der Versicherungsverträge, dl. 1, 1894. — J. HUPKA, der Begriff des Versicherungsvertrags, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 66, bl. 546 v.

Definitie: Schade-verzekering is de overeenkomst waarbij de eene partij, de verzekeraar, zich verbindt aan de andere, den verzekerde, de schade te vergoeden, welke deze door het plaatsgrijpen van een aangewezen onzekere, toevallige gebeurtenis zal lijden, de andere partij, de verzekerde, om harerzijds eene premie te betalen. Verg. art. 246 K.

Verzekering eene kansovereenkomst, art. 1811 B. W.

Art. 1104 Cod. civ. Il (le contrat) est *commutatif* lorsque chacune des parties s'engage à donner ou à faire une chose qui est regardée comme l'équivalent de ce qu'on lui donne, ou de ce qu'on fait pour elle.

Lorsque l'équivalent consiste dans la chance de gain ou de perte pour chacune des parties, d'après un événement incertain, le contrat est *aléatoire*.

Art. 1964 Cod. civ. Le contrat aléatoire est une convention réciproque dont les effets, quant aux avantages et aux pertes, soit pour toutes les parties, soit pour l'une ou plusieurs d'entre elles, dépendent d'un événement incertain.

Art. 2333 Ontw. Burg. Wb. 1820. Wanneer in bilaterale contracten de wederkeerige prestatie beschouwd worden als aan elkander in waarde gelijk te staan, wordt eene zoodanige overeenkomst *vergeldende* of *verwisselende* genoemd; gelijk daarentegen eene overeenkomst, waarbij het equivalent voor ieder der contracterende partijen, of voor eene van beiden, bestaat in de kans van winst of verlies, van eene onzekere gebeurtenis afhingende, een *kans-contract* genoemd wordt.

Art. 1811 al. 1 B. W. Eene kans-overeenkomst is eene handeling, waarvan de uitkomsten, met betrekking tot voordeel en nadeel, hetzij voor alle de partijen, hetzij voor eenige derzelve, van eene onzekere gebeurtenis afhangen.

De onderscheiding in verwisselende en kansovereenkomsten

is eene onderscheiding met het oog op den inhoud der wederkeerige overeenkomsten. „Kans van winst of verlies” in art. 2333 Ontw. 1820 wil zeggen: „kans eene meer- of minderwaardige tegenpraestatie te ontvangen”; evenzoo „met betrekking tot voordeel en nadeel” in art. 1811 B. W.: „met betrekking tot het ontvangen van eene meer- of minderwaardige contrapraestatie”.

Eene kansovereenkomst is eene wederkeerige overeenkomst, waarbij het aequivalent voor ieder der contracteerende partijen of voor een van beiden bestaat in de verplichting der wederpartij tot het doen eener praestatie, welke, hetzij geheel, hetzij wat het bedrag of het tijdstip der voldoening betreft, afhankelijk is gesteld van eene althans voor partijen onzekere gebeurtenis.

De categorie kansovereenkomsten heeft voor ons burgerlijk recht geen beteekenis.

Onjuist is de meening, dat de overeenkomst van verzekering geen kanscontract is, omdat de verzekeraar, steunende op de kansberekening en eene reeks overeenkomsten sluitende, daarbij niets waagt maar eene zekere winst behaalt. Aldus ENDEMANN, a. w., dl. 9, bl. 517 v., en na hem velen; anders MOLENGRAAFF, t. a. p., bl. 397 v.

Verwantschap tusschen verzekering en spel en weddenschap. Beide zijn overeenkomsten, waarbij partijen zich verbinden tot het geven over en weer van eene geldsom (of zaak), en tevens, voor een van hen beiden of voor beiden, de vervulling der verbintenis of den omvang der praestatie afhankelijk stellen van het plaatsgrijpen eener onzekere gebeurtenis.

Verschil tusschen schadeverzekering en spel en weddenschap: schadeverzekering is een *schadevergoedingscontract*, spel en weddenschap bestaat als geen van beide partijen vooraf financieel belang heeft bij de onzekere gebeurtenis, als deze voor hun vermogen onverschillig is.

Verg. over het begrip van spel en weddenschap: KIST, Handelsregt, dl. 4, bl. 13 v.; — GOUDSMIT, aangeh. Prft., en „beursspel”, in Themis 1886, bl. 22 v.; — MOLENGRAAFF, t. a. p., bl. 16 v.; — v. LOGHEM, spel en weddenschap, Prft. 1880; — H. WIERSMA, over de natuur van den tijdkoop van openbare fondsen, Prft. 1868, bl. 186 v. (rec. T. M. C. ASSER, in de Gids 1869, dl. 1, bl. 585 v.;

MOM VISCH, in *Themis* 1868, bl. 638 v.); — G. WITTEWAALL en M. v. REGTEREN ALTENA, *Praeadviezen v. d. Ned. Jur. Ver., Handel.* 1903; — H. HILMANS, in *Rgl. Mag.* 1903, bl. 279; — J. A. PHILIPSE, in *Themis* 1903, bl. 357; — W. H. M. v. HELTEN, in *Rgl. Mag.* 1907, bl. 251; — LAND, *Verkl. v. h. Burg. Wetb., dl. 3, 2de st., bl. 273 v.*

Spel en weddenschap is een overeenkomst van een bepaalden inhoud, niet een eigenschap of karakter dat iedere overeenkomst kan aannemen. Zie hierboven bl. 319.

Ter handhaving van het wezen der verzekeringsovereenkomst als overeenkomst tot schadevergoeding dient art. 254 K.: nietigheid van bedingen die aan de overeenkomst het karakter van schadevergoedingscontract zouden ontnemen.

Onjuist is de meening, dat de overeenkomst van verzekering niet zou zijn een schadevergoedingscontract, maar steeds eene zoogen. abstracte geldbetalingsbelofte (*Summenversprechen*): ENDEMANN, t. a. p.; ten onzent GOUDSMIT, t. a. p., in *Themis* 1873. Wederlegging dezer opvatting: MOLENGRAAFF, t. a. p., bl. 393 v.; verg. KIST, t. a. p., bl. 18 v.

Vroegere strijd over het wezen der overeenkomst van verzekering. Invloed van het woekerdogma op de beschouwingen der juristen. Opvatting als huur, borgtocht en koop (*emptio venditio periculi*).

Verg. ENDEMANN, t. a. p., dl. 9, bl. 301 v.; MOLENGRAAFF, t. a. p., bl. 424 v.; ook ENDEMANN, *Studien in der romanisch-kanonistischen Wirthschafts- und Rechtslehre bis gegen Ende des 17ten Jahrh., dl. 1, bl. 9 v.; dl. 2, bl. 322 v.*

Het dekreet van Genua v. 22 Oct. 1369, „*contra allegantes quod cambia et assecuramenta, facta quoviscunque, cum scriptura vel sine, sint illicita vel usuraria.*”

Verzekering eene tweezijdige of wederkeerige, bloot *consensueele* overeenkomst, art. 257 K. Verg. DIEPHUIS, dl. 3, bl. 57 v. — EHRENBURG, *Versicherungsr., dl. 1, bl. 71.*

Rb. Rotterdam 15 Mrt. 1899, W. n°. 7353, bev. Hof den Haag 3 Dec. 1900, W. n°. 7563 (de contract-polis van verzekering is een wederkeerige overeenkomst). — Rb. Amsterdam 21 Juni 1907, W. n°. 8557. — Verg. hieronder bl. 655 v.

J. C. v. SONSBEECK, aantekeningen op de artt. 255, 257 en 258 W. v. K., *Prft.* 1894.

Vroeger de verzekering een *reëel* contract; betaling van de premie werd gevorderd voor het ontstaan der overeenkomst: Ord. van Barcelona 1435, art. 11 (REATZ, Geschiede, bl. 136); GOLDSCHMIDT, Handb. des Handelsrechts, 3de dr., dl. 1, bl. 365 v., i. h. b. nt. 101; ook Amsterdam, keur v. 5 Dec. 1620 (bij niet-betaling van de premie bij het teekenen der polis, is de verzekering „nul, negeen ende van onwaarden”). — Anders DE GROOT, Inleydinghe, bk. 3, dl. 24, § 2; v. D. KLESSEL, th. 713; ook G. ROOSEBOOM, Recueil van verscheyde Keuren en Costumen (1656), c. 30 op art. 36, bl. 145. BARELS, Advijsen, n°. 22, dl. 1, bl. 126. — Verg. artt. 58 en 59 Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, t. 11, afd. 1: „wanneer de Assurateur de premie nevens de teekening van de polis niet vorderd, blijft de assurantie van waarde.”

Vele verzekeringsvoorwaarden vorderen nog *vooruitbetaling* der premie of betaling tegen overreiking der polis. Verg. hieronder § 73.

Onjuist is de meening, dat de overeenkomst van verzekering eene voorwaardelijk eenzijdige zoude zijn, zonder verplichting aan de zijde van den verzekerde.

§ 69. SCHADEVERGOEDING.

Algemeen vereischte: mogelijkheid van op geld waardeerbare schade, hetzij doordat de verzekerde iets (een vermogensbestanddeel) verliest of verplicht is een uitgave te doen, hetzij doordat hem iets ontgaat, wat hij anders zeker zou hebben verkregen.

De schade is steeds vermogensschade: vermindering of niet-vermeerdering van het vermogen. In den regel betreft de verzekering niet iedere schade, die het vermogen ten gevolge van het plaatsgrijpen van een onzekere gebeurtenis kan lijden, maar uitsluitend een bepaald aangewezen schade (het verlies van een bepaald vermogensbestanddeel, de verplichting tot een bepaalde uitgave, het uitblijven van een bepaalde vermogensvermeerdering).

Dit vermogensbestanddeel, deze uitgave, deze verwachte vermogensvermeerdering (huis, schip, schuldvordering, losgeld, vracht, commissieloon, enz.), welke de te vergoeden schade nader bepaalt, is in het bijzonder het voorwerp der verzekering of, minder juist, „het verzekerde voorwerp” of „de

verzekerde zaak", en wel te onderscheiden van de zaak of den persoon, die door de onzekere gebeurtenis moet worden getroffen en mitsdien deze gebeurtenis nader bepaalt. Deze zaak of persoon is het gevaarsobject (NOLST TRENTÉ).

Het voorwerp der verzekering is tevens het gevaarsobject, als de te vergoeden schade bestaat in de beschadiging, waardevermindering of vernietiging van een lichamelijke of onlichamelijke zaak door een haar treffende gebeurtenis, in welk geval men deze zaak kan noemen de verzekerde zaak, (verzekering van een schip tegen zeegevaren, van een huis tegen brand, van een oogst tegen hagelslag, van een schuldvordering tegen onverhaalbaarheid [zgn. insolabiliteitsverzekering], van een obligatie tegen aflosbaarstelling door uitloting). Daarentegen is het voorwerp der verzekering niet tevens het gevaarsobject, als de te vergoeden schade bestaat in de waardevermindering of het verlies van een schuldvordering, het derven van een ontvangst of het noodzakelijk worden van een uitgave, doordat een bepaalde lichamelijke zaak of een bepaalde persoon wordt getroffen door een onzekere gebeurtenis. Dit is het geval, als de vordering of de ontvangst afhankelijk is van het voortbestaan eener lichamelijke zaak (de vrachtvordering van het behouden blijven der lading, de bodemerijvordering van het behouden blijven van het schip, te verdienen provisie van de aankomst der goederen), of de vordering, in geval van het te-niet-gaan van een lichamelijke zaak, daarop niet meer verhaalbaar is (scheepsschuld, hypotheekaire vordering), of de ontvangst is een te verwachten burgerlijke vrucht van een zaak (bedrijfswinst, te verdienen retour-vracht), of de noodzakelijkheid der uitgave afhankelijk is van het lot van een bepaalde zaak of persoon (herverzekering, losgeld voor slaafgemaakte schepelingen, aansprakelijkheidsverzekering, zgn. militieverzekering).

Het voorwerp der verzekering en het gevaarsobject worden vaak verward. Velen beschouwen het gevaarsobject als het voorwerp der verzekering of het verzekerde voorwerp (de verzekerde zaak) en noemen het voorwerp der verzekering,

in den hierboven aangegeven zin, het belang of het interest (bij of in het verzekerd voorwerp).

Zie hieromtrent: M. TYDEMAN, a. w., bl. 35 v. — RUTGERS v. D. LOEFF, Prft.: het voorwerp der verzekering is het belang, niet het verzekerde voorwerp. — T. J. NOYON, het verzekeraar belang van den crediteur in den zeehandel, Prft. 1872: „het verzekeraar belang is het op geld waardebaar belang, dat iemand heeft bij het niet plaats grijpen van voor hem gevaarlijke gebeurtenissen” (bl. 4); hij onderscheidt (bl. 17) verzekering *van* het belang en verzekering *op* het voorwerp of de zaak die het belang beheerscht. — MOLENGRAAFF, Rgl. Mag. 1882, bl. 457 v. — J. G. L. NOLST TRENTÉ, het voorwerp der verzekering, in Rgl. Mag. 1899, bl. 1 v.

EHRENBERG, a. w., dl. 1, bl. 286: „Unter Gegenstand oder Objekt der Versicherung verstehen wir dasjenige wirtschaftliche Gut oder diejenige Person, woran sich die schadenbringende Thatsache zum Nachteil des Versicherten bethätigt; — unter Interesse verstehen wir die Beziehung einer Person zu diesem Objekt, kraft deren sie durch Thatsachen, welche dieses Objekt betreffen, einen Schaden erleidet.” — O. HAGEN, der versicherungsrechtliche Interessebegriff, in Zft. f. d. ges. Vers.Wft., dl. 7, bl. 15 v.

Arbiters 28 Dec. 1870, M. v. H. 1871 bl. 80: het voorwerp der verzekering is iets anders dan de *verzekerde zaak*.

In het Wetb. v. Kph. wordt „verzekerde zaak” en „verzekerd voorwerp” herhaaldelijk gebezigd in den zin van „gevaarsobject”, zie artt. 249, 250, 256 3° e. a., doch evenzeer herhaaldelijk in dien, waarin hierboven „voorwerp der verzekering” (belang of interest) wordt gebruikt, zie artt. 252, 253 al. 3, 266, enz.

Aanwijzing van het gevaarsobject is onmisbaar, omschrijving van het voorwerp der verzekering (het belang) daarentegen niet. Wat voorwerp der verzekering is (m. a. w. waarin de mogelijke schade kan bestaan), kan in het midden worden gelaten.

Verzekering zonder aanduiding van het voorwerp der verzekering (het interest): behouden-varen-verzekering zonder vermelding van het interest (Amsterd. clause); „tot dekking van het interest van den verzekerde onverschillig waarin het bestaat” (Rotterd. clause). Zie hieronder § 76 B.

Sect. 26 al. 1 en 2 Mar. Ins. Act 1906: „The subject-

matter insured must be designated in a marine policy with reasonable certainty. — The nature and extent of the interest of the assured in the subject-matter need not be specified in the policy.”

Zie REATZ, die Seeversicherung, in ENDEMANN'S Hdb., § 67, bl. 379 v. — LEWIS, Lehrb., bl. 45 v. — EHRENBERG, a. w., dl. 1, bl. 307 v.

Polisformulieren ter beurze gebruikelijk: casco-, goederen- en brandpolis. Clausule: „spruitende het interest (van den verzekerde) voort uit voorschot, commissie, vracht”, enz.

Een beurspolis, zonder nadere aanduiding van het interest, dekt alleen de schade bestaande in de beschadiging of het verlies van het gevaarsobject. Deze schade lijdt degene voor wiens risico de zaak is; eigendom is niet noodig en niet voldoende. Verg. art. 853 B. W. en art. 263 K.

Rb. Rotterdam 2 Febr. 1889, W. n°. 5724 (verzekering van f 4000 op een gebouw van hout, gesloten door den huurder van den grond, die het had doen bouwen). — Hof Amsterdam 4 Jan. 1904, M. v. H. 1904 bl. 204 (verzekering van „f 3750 op een open bak”, gesloten door een expediteur, die verantwoordelijk was voor het te loor gaan der bak(ken) of de schade, daaraan gedurende de reis veroorzaakt. Het Hof acht vermelding van het belang niet noodig). — Zie ook Rb. Rotterdam 11 Juni 1851, W. n°. 1242, bev. op dit punt Hof Zd. Holland 4 Mei 1853, W. n°. 1436, cass. verw. H. R. 7 April 1854, K. v. H. n°. 2 (eene verzekering van balen koffie, gesloten door een commissionair op eigen naam, met vermelding van lastgeving, dekt zoowel het interest van den committent als dat van den commissionair zelve). — Rb. Rotterdam 15 Oct. 1902, W. n°. 7894: verzekering gesloten door een transportondernemer; bewijs door getuigen toegelaten omtrent den aard van het risico (het voorwerp der verzekering), dat in de polis niet duidelijk was omschreven; vern. Hof den Haag 23 Nov. 1903, W. n°. 8018: blijkens den duidelijken inhoud der polis is het belang van de eigenaars der verladen goederen verzekerd.

In geval van nadere bepaling der te vergoeden schade (het interest) is eene juiste aanwijzing gewenscht, daar alsdan andere schade dan de aangewezen door den verzekeraar niet behoeft te worden vergoed. Evenwel behoort een ruime niet formeele uitlegging te worden toegepast.

Behouden-varen-verzekering „interest voortspuitende uit het casco (en toebehooren)”: Arb. Amsterdam 11 Febr. 1864, M. v. H. 1864 bl. 59 (dit interest heeft ook de koper van niet te zijnen name overgeschreven aandelen); — Rb. Amsterdam 15 Nov. 1895, M. v. H. 1896 bl. 203 (onder dit interest is te verstaan datgene, hetwelk voortspuit uit eenig recht op casco en toebehooren, niet alleen eigendom); — Rb. Amsterdam 20 Apr. 1882, W. n°. 4931 (beh.-var.-verz.; „interest op casco” wijst aan het eigenaarsbelang dan wel dat van den pandhouder, wiens recht volgens de wet is ingeschreven). — Rb. Amsterdam 8 Apr. 1880, W. n°. 4571 (beh.-var.-verz.; als het belang in de polis als voorschot-vracht is omschreven, is alleen dit belang verzekerd, niet een voorschot tot bestrijding der uitrustingskosten); — Arb. Amsterdam 11 Febr. 1864, M. v. H. 1864 bl. 61: als is opgegeven, dat het interest voortspuit „uit voorgeschoten gelden aan den kapitein ten behoeve van het schip”, is een vordering op den schipper in zijn privé niet verzekerd; — Rb. Amsterdam 27 Jan. 1888, W. n°. 5526 (verzekering „op een pretensie ten laste van het schip” omvat het interest voortspuitende uit een boekhouders-voorschot), bev. Hof Amsterdam 31 Mei 1889, M. v. H. 1889 bl. 279.

Verkeerde of onwaarachtige opgave van het interest valt niet onder art. 251 K.; anders Arb. Groningen 18 Febr. 1867, M. v. H. 1867 bl. 231; — Rb. Rotterdam 2 Febr. 1889, W. n°. 5724, M. v. H. 1889 bl. 210 (verzwijging dat de verzekeringnemer niet was eigenaar der verzekerde meubelen). Zie hieronder bl. 646 v.

Toepassingen van het beginsel:

A. Zonder mogelijkheid van schade, zonder belang, geen geldige verzekering, art. 250 K.

Het belang behoeft niet te bestaan bij het sluiten der overeenkomst van verzekering noch bij den aanvang der verzekering: verzekering onder opschortende tijdsbepaling; verzekering van een toekomstige mogelijkheid van schade, beurs-brand-polis: „goderen, waren en koopmanschappen . . . dewelke reeds in of op de voorschreven (panden) zijn of gedurende deze verzekering daarin of op zullen worden gebracht”, contractpolis (zie hieronder bl. 655 v.), enz. Daarentegen moet het belang bestaan ten tijde van het ongeval.

Verg. M. TYDEMAN, Prft., bl. 41 v.; — RUTGERS v. D. LOEFF, Prft., bl. 98 v.; — H. R. 26 Oct. 1849, W. n°. 1066; — Rb. Amsterdam 26 Nov. 1880, W. n°. 4677 („ten tijde der verzekering” in art. 250 vordert alleen belang ten tijde van het sinister); — Rb. Amsterdam 4 Mrt. 1881, W. n°. 4698 („ten tijde der verzekering” wil zeggen „gedurende

den loop der verzekering"). — Zie voorts EHRENBERG, a. w., dl. 1, bl. 266 en 305.

Sect. 6 Mar. Ins. Act 1906: „the assured must be interested in the subject-matter insured at the time of the loss though he need not be interested when the insurance is effected”.

Bijzondere bepalingen: 1°. Verbod om te verzekeren wat verboden is, artt. 599 3° en 600 K.

2°. Regeling van de verzekering van bodemerij-penningen, geschoten op verzekerde voorwerpen.

Verzekering van bodemerij uit noodzaak toegelaten, art. 609 K. Bij uitgaande bodemerij, artt. 610 en 611 K. Critiek dier bepalingen.

3°. De artikelen 659 en 660 in verband met art. 587 K. VOORDUIN, dl. 10, bl. 388. — De geldschieter kan zijne vordering voor al de gevallen, waarin de geldopnemer persoonlijk verantwoordelijk is voor hoofdsom en premie, dus ook voor die, genoemd in art. 587, verzekeren tegen insolvabiliteit van den geldopnemer.

Over *oververzekering* en *dubbele verzekering*, zie hieronder bl. 613 v., 616.

Bewijs van het belang, d. w. z. dat de verzekerde degene is die door het ongeval de in de polis omschreven schade lijdt. Dit bewijs moet door den verzekerde worden geleverd. Afstand van de verplichting dit bewijs te leveren, is nietig, art. 254 K.

Wed verzekeringen, *assurances par forme de gageures (polices d'honneur)*, *wager-policies*.

Clausules: *interesse o no interesse, without proof of interest, interest or no interest, Interesse oder non-Interesse*.

Verbodsbepalingen: GOLDSCHMIDT, Hb. d. Hr., 3de dr., dl. 1, bl. 370, n^t. 114. — Ord. v. Barcelona 1435, artt. 9 en 10; 1458, art. 10; 1484, art. 13; — Genua, Dekreet van 1475 en later herhaaldelijk (BENSA, a. w., bl. 125 v.); — Ord. van Amsterdam 1598, art. 24 (assurantie op weddingen van reysen ofte voyagien ende diergelyke inventiën); 1744, art. 13 al. 2; — Middelburg 1600, art. 2; — Rotterdam 1604, art. 10 (asseurantien op weddinge); 1721, art. 28.

Engeland: 19 Geo. 2, ch. 37 (1747), thans vervangen door sect. 4 van de Marine Insurance Act 1906: „Every contract of

marine insurance by way of gaming or wagering is void". Als zoodanig wordt beschouwd de polis met de clause „interest or no interest”, „without further proof of interest than the policy itself” (zgn. P. P. I. polissen) of „without benefit of salvage to the insurer”, deze laatste tenzij er geen mogelijkheid van „salvage” is. Strafrechtelijke sanctie in de Marine Insurance (Gambling Policies) Act 1909. Algemeene nietigverklaring van spel en weddenschap: 8/9 Vict., ch. 109, s. 18.

MOLENGRAAFF, t. a. p., bl. 442 v.

Clausules strekkende om het bewijs, dat de verzekerde de schade heeft geleden (het bewijs van het interest), te vereenvoudigen en chicanes af te snijden.

Clausule: „zonder verder bewijs van interest dan de polis”; de verzekerde heeft niettemin het interest te bewijzen, daar ontslag van alle bewijs van interest nietig ware: Arb. Amsterdam 14 Febr. 1868, R. B. 1869 bl. 440; 14 April 1870, W. n°. 3224. — NOLST TRENITÉ, Zeeverz., bl. 512.

Clausule der Amsterd. behouden-varen-polis: „zullende tot bewijs van interest, waarde of eigendom verstrekken deze polis en hetgeen men verder ter goeder trouw zal kunnen produceeren”. Zij ontheft niet van de verplichting bewijs te leveren van het interest, maar dit zal niet naar scherpste van recht beoordeeld worden: arbitrale vonnissen bij KUIJPER v. HARPEN, Verzameling enz., n°. 38 en 47, waarmede te verg. n°. 44. — Zij keert den bewijslast om: Rb. Amsterdam 20 Apr. 1882, W. n°. 4931; Hof Amsterdam 31 Mei 1889, P. v. J. 1889 n°. 98, M. v. H. 1889 bl. 279, cass. verw. H. R. 7 Febr. 1890, W. n°. 5836; Rb. Amsterdam 15 Nov. 1895, M. v. H. 1896 bl. 203. — Verg. ook Rb. Amsterdam 26 Nov. 1880, W. n°. 4677, op dit punt bev. Hof Amsterdam 4 Nov. 1881, W. n°. 4730.

Clausule der goederen-polis: „zullende in geval van avarij of schade geen ander bewijs van interest, waarde, (order) of eigendom gevorderd worden dan alleen deze polis en het cognossement”; zij ontheft niet van de verplichting het interest te bewijzen: Arb. Amsterdam 14 Apr. 1870, W. n°. 3224.

Verg. nog over de clause: „dat in geval van avarij of schade geen ander bewijs van interest zal worden geproduceerd of gevorderd dan de polis (en het cognossement)” Rb. Amsterdam 10 Apr. 1868, W. n°. 3003, en 8 Apr. 1880, R. B. 1881 B bl. 180; — Rb. Rotterdam 6 Nov. 1880, W. n°. 4578.

§ 885 DHwb. bepaalt, dat door clausules als de onderhavige de bewijslast wordt omgekeerd.

Men onderscheide het bewijs van het interest (het bewijs, dat het voorwerp der verzekering den verzekerde aangaat; dat de in de polis omschreven schade wordt geleden door den verzekerde) en het bewijs van de (werkelijk geleden) schade (het bedrag der schade). Bewijs van het eerste sluit niet in zich bewijs van het laatste. Altijd moet worden aangetoond, dat er schade is en dat deze wordt geleden door den verzekerde.

Het aangegeven onderscheid wordt uit het oog verloren door Rb. Utrecht 16 Apr. 1851, R. B. 1851 bl. 615, op dit punt bev. Hof Utrecht 26 Jan. 1852, R. B. 1853 bl. 69.

Het bewijs van het interest feitelijk voldoende geacht door Rb. Amsterdam 27 Jan. 1888, W. n°. 5526, bev. door Hof Amsterdam 31 Mei 1889, P. v. J. 1889 n°. 98, M. v. H. 1889 bl. 279, cass. verw. Hooge Raad 7 Febr. 1890, W. n°. 5836.

Juist Arb. Amsterdam 14 Febr. 1868, R. B. 1869 bl. 440. — Zie ook K. v. H. n°. 65. — Daarentegen onjuist Arb. Rotterdam 12 Juli 1852, K. v. H. n°. 3.

B. Elke mogelijkheid van schade kan aanleiding geven tot verzekering, art. 268 K.

Vroeger recht. — Verzekering beperkt tot lichamelijke zaken, tot de schade aan deze zaken zelve toegebracht. Verg. REATZ, kap. 2, §§ 10 en 11; BENSÀ, bl. 65 v.

Verbod van verzekering van vracht en verwacht wordende winst. Dit verbod komt nog voor in den Code de commerce, art. 347; in Frankrijk werd het opgeheven bij de wet v. 12 Aug. 1885.

Het plakkaat van 1549 zwijgt over verzekering van vracht, evenzoo Ord. v. Rotterdam 1604; de Ord. van 1563, art. 4, en die van Rotterdam 1721, art. 26, vermelden haar; een uitdrukkelijk verbod bevatten Ordd. v. Amsterdam 1598, art. 10, en Middeburg 1600, art. 4; Amsterdam 1744, art. 15, regelt haar.

Verbod van winstverzekering: Plakk. v. 1549 art. 22, 1563 art. 9; Ordd. van Rotterdam 1604 art. 2, en 1721 art. 28; toegelaten door Ord. v. Amsterdam 1744, art. 17, en keur v. Dordrecht 1775, art. 72.

Thans beide toegelaten; tegen misbruiken waken artt. 623, 621 en 622 K.

Uitzonderingen, art. 599: 1°. Soldijen en gagiën van het scheepsvolk, premie en kaplaken (niet ook de gagie) des schippers. Uitvloeisel van art. 418 i. v. m. art. 386 K. Zie

reeds Plakk. v. 1549 art. 21, 1563 art. 9, 1571 art. 21; Amsterdam 1598 art. 11, 1744 art. 13 al. 1. Anders Rotterdam 1721 art. 26.

2°. Voorwerpen, waarin volgens de (Nederlandsche) wetten en verordeningen geen handel mag worden gedreven (slaven, verboden geschriften, enz.) en schepen die tot vervoer dier voorwerpen worden gebruikt. Verg. M. TYDEMAN, bl. 48 v.; KIST, dl. 4, bl. 22 en 139; DIEPHUIS, dl. 3, bl. 82 v.

Vroeger verzekering van 's vijands goed (Plakkaat v. 1 April 1622, Gr. Plakk.b., dl. 1, bl. 840; BIJNKERSHOEK, Q. J. Publ., l. 1, c. 21, an res hostium liceat assecurare; ook nog HOLTJUS, dl. 3, bl. 35 en 188) en van dat van vreemden (REATZ, bl. 59 v., 207 v.; BENSÀ, bl. 67, 85 v., 94, 104, 120 v., 136; GOLDSCHMIDT, t. a. p., bl. 378, n°. 135) veelal verboden.

C. Iedere mogelijke schade kan men in vollen omvang verzekeren (elk belang kan volledig, voor de volle waarde, worden verzekerd), art. 253 al. 1 K., en i. h. b. art. 289 al. 1 (brandverzekering), art. 602 (cascoverzekering), art. 616 K. (vrachtverzekering).

Oudtijds in den regel verzekering voor de volle waarde verboden: GOLDSCHMIDT, t. a. p., bl. 379, n°. 136.

Oud-vaderlandsch recht. — Plakkaat 1563, artt. 8 en 11; 1571, artt. 3 en 20; — Amsterdam 1598, artt. 2, 10 en 16: schepen $\frac{2}{3}$, wagens, karren en paarden $\frac{1}{2}$, goederen $\frac{9}{10}$; — Middelburg 1600, artt. 3 en 4: schepen $\frac{1}{2}$, goederen $\frac{9}{10}$; — Rotterdam 1604, art. 4: schepen $\frac{2}{3}$ of $\frac{1}{2}$; 1721, art. 31: schepen $\frac{7}{8}$. — Rotterdam 1604, art. 2, en 1721, art. 25, laten verzekering van goederen voor de volle waarde toe; Middelburg 1719 en Amsterdam 1744, artt. 7 en 22, zoowel van goederen als schepen.

In de vergoeding van de volle waarde zijn niet begrepen de onkosten, door den verzekerde gemaakt ten einde de schade te voorkomen of te verminderen; deze komen bovendien ten laste van den verzekeraar: artt. 283, 655 en 665 K.

Nederlandsche beurscondities en beurspolissen beperken de gehoudenheid des verzekeraars tot de geteekende som.

Zie over de *sue and labour clause* der Engelsche polissen: LOWNDES, bl. 202 v. — Marine Insurance Act 1906, sect. 78.

Het gestelde beginsel brengt mede, dat de verzekerbare waarde, d. w. z. de waarde die verzekerd kan worden, wordt

aangegeven door het hoogste bedrag, dat de schade kan bereiken, m. a. w. dat bij algeheel verlies voor den verzekerde verloren kan gaan.

Hiermede houden de bepalingen der wet omtrent de verzekerbare waarde van lichamelijke zaken niet voldoende rekening. De volle verzekerbare waarde, in den zin der wet, is soms een waarde, die geringer kan zijn dan de waarde, die de zaak voor den verzekerde heeft. Gevolg: mogelijkheid van onvolledige schadevergoeding.

Men onderscheide aanschaffingswaarde (kostende of kostprijs), ruil- of handelswaarde (verkoops- of veilingwaarde) en gebruiks- of bedrijfswaarde (industrieele of exploitatie-waarde).

Volledige schadevergoeding heeft in den regel alleen plaats bij vergoeding van de aanschaffingswaarde onder korting voor verbetering van oud tot nieuw. Bijzondere gevallen: artikelen die een vaste of geregelde markt of beurs hebben (markt- of beurswaarde), winkelgoederen (factuurswaarde onder korting voor verbetering van incurante in courante artikelen), enz.

NOLST TRENTÉ, *Brandverz.*, bl. 21 v., neemt aan, dat, tenzij iets anders is bedongen, volgens de wet de verkoopswaarde als de verzekerbare waarde moet worden beschouwd.

Bepalingen van stellig recht:

1°. *Brandverzekering*, art. 289 i. v. m. artt. 288 en 295 K.

F. C. N. DAMMERS, grondslag der schadeberekening bij brand-assurantie, Prft. 1886. — W. H. A. ELINK SCHUURMAN, de berekening en het bewijs van brandschade, Prft. 1893. — W. RASCH, zur Frage des Versicherungswertes in der Feuerversicherung, 1892. — V. EHRENBURG, Versicherungswert und Schadensersatz, in *Zft. f. d. ges. Vers. Wft.*, dl. 6, bl. 369. — E. HOPPE, der Versicherungswert in der Feuerversicherung, ald., dl. 7, bl. 535.

a. Verzekering om gereed geld van vaste of van roerende goederen.

De verzekering kan worden gedaan voor „de volle waarde” der goederen, art. 289 al. 1; onder „de waarde van het perceel vóór de ramp”, in art. 288 al. 2, en „de waarde” der goederen „ten tijde van den brand”, in art. 295 al. 2, is mitsdien te verstaan de „volle waarde”.

Welke waarde is bedoeld? De aanschaffings-(bouw-)waarde, de gebruikswaarde of de verkoopswaarde?

Ontw. W. v. K. v. 1822, art. 82, bepaalde dat bij de taxatie der waarde van vaste goederen in het bijzonder moet worden nagegaan, „voor welk eene som een dergelijk gebouw van denzelfden aard en tot hetzelfde gebruik geschikt, terzelfder plaatse wederom zoude kunnen gesteld worden”.

Ontw. 23 Mrt. 1835, art. 3 al. 2: „De verzekering kan gedaan worden voor de volle waarde der verzekerde goederen. — In geval van beding van wederopbouw, kan de waarde van het verzekerd voorwerp, met de helft worden verhoogd, voor de meerdere kosten die tot de opbouwning mogten worden vereischt” (thans art. 289).

Zie de opmerkingen over dit artikel en de latere redacties bij VOORDUIN, Gesch. v. h. W. v. K., dl. 2, bl. 261 v.

De „waarde van het perceel” wordt het best gekend uit vergelijking met de koopwaarde van andere dergelijke perceelen, op herbouwkosten mag niet worden gelet (art. 274 was toegepast): Rb. Amsterdam 30 Juni 1875, R. B. 1882 B bl. 43, en 6 Mrt. 1879, W. n°. 4363, bev. Hof Amsterdam 25 Juni 1880, W. n°. 4555, cass. verw. H. R. 22 Apr. 1881, W. n°. 4637, R. B. t. z. p. — Onderzocht moet worden de wezenlijke waarde, welke het gebouwde voor den verzekerde onmiddellijk vóór het ongeval had, niet de verkoopbare of de handelswaarde: Rb. Middelburg 1 Juli 1891 en Hof den Haag 14 Nov. 1892, W. n°. 6277, P. v. J. 1893 n°. 83, M. v. H. 1893 bl. 8.

Zie voorts Hof Gelderland 9 Dec. 1868, W. n°. 3116 (innerlijke waarde van een fabriek).

De Rotterdamsche brandpolis omschrijft de schade met opzicht tot den opstal en de gereedschappen als het bedrag, dat vereischt wordt om hetgeen verbrand, bedorven of vermist is te brengen in zoodanigen staat, als het ten tijde van den brand is geweest. Evenzoo brandpolis-formulier Amsterdam 1744.

Koopmansgoederen, opgeslagen onder veemen, plegen te worden verzekerd naar de marktwaarde. Zie hieronder Bijlage XLII.

b. Verzekering van gebouwen in herbouw, artt. 288 al. 1 en 3, 289 al. 2 en 3 K.

Aftrek van $\frac{1}{4}$ voor verbetering van oud tot nieuw. Zie VOORDUIN, t. a. p., bl. 265, aant. XVII. Verg. artt. 713—716 K.

De verzekerde is verplicht een soortgelijk gebouw als het verbrande te doen bouwen. Aldus: Arb. Amsterdam 11 Dec. 1858, W. n°. 2110; — Rb. Amsterdam 16 Oct. 1885, W. n°.

5333 (niet een stoomwatermolen in plaats van den verbranden windwatermolen). Verg. DAMMERS, bl. 97 v.

Het staat echter den verzekerde vrij meer of minder te besteden dan de herbouwkosten bedragen: $\frac{3}{4}$ van de kosten van herbouw van het verbrande perceel in denzelfden staat wijst aan het maximum, door den verzekeraar in de kosten van den werkelijken herbouw te betalen. Zie Rb. Zutphen 7 Oct. 1886, W. n°. 5394 (de verzekeraar draagt in de werkelijke bouwkosten bij tot het verzekerde bedrag of tot zooveel minder als $\frac{3}{4}$ beloopt van de kosten, die noodig zouden zijn om het verbrande perceel weer op te bouwen zooals het was); Rgl. Mag. 1903, bl. 245 v. — Anders NOLST TRENITÉ, Brandverz., bl. 194 v.

De verzekerde behoeft niet zelf te herbouwen; hij kan zijne verplichting overdragen op den kooper der ruïne.

Rb. Amsterdam 12 Jan. 1894, M. v. H. 1894 bl. 270.

De Duitsche en Zwitsersche wetten bevatten omtrent de verzekerbare waarde bij brandverzekering juistere bepalingen.

Zie §§ 86 en 88 der Dt. wet v. 30 Mei 1908 (de verzekerbare waarde van een inboedel, gereedschappen en werktuigen is de aanschaffingsprijs onder aftrek der verbetering van oud tot nieuw, van gebouwen de bouwwaarde onder gelijken aftrek), art. 63 der Zw. wet van 2 Apr. 1908 (vergoed wordt bij gebouwen de bouwwaarde onder aftrek der verbetering van oud tot nieuw, tenzij het gebouw niet wordt herbouwd, in welk geval de verkoopswaarde wordt vergoed; bij meubilair, gebruiksvoorwerpen, gereedschappen en machines de aanschaffingsprijs, met billijke inachtneming der waardevermindering door slijtage als anderszins).

2°. *Oogstverzekering*, art. 301 K.

De verzekerbare waarde is hetgeen „de vruchten, zonder het ontstaan van de ramp, ten tijde van derzelver inoogsting of genot, zouden zijn waard geweest.”

3°. *Zeeverzekering*.

a. *Schip (casco)*, art. 602 K.

De verzekerbare waarde is „de volle waarde van het schip, nevens al deszelfs toebehooren, en alle onkosten, tot in zee toe.”

Verg. art. 602 met art. 593 al. 2—5 en 11 K. Over de verhouding tusschen verzekering van het casco incl. uitrustingskosten en bruto-vracht-verzekering, zie P. LUGT, de vrachtverzekering in het hedendaagsche zeerecht, Prft., bl. 58 v.

De „volle waarde van het schip” is de inkoopsprijs of hetgeen het aan bouwen gekost heeft, zie art. 619, des noodig te verminderen met een billijk bedrag wegens verbetering van oud tot nieuw. Verg. Rb. Amsterdam 20 Mrt. 1884, R. B. 1884, B bl. 187.

b. Goederen, artt. 612—614, 620, 709 K.

De verzekerbare waarde in den zin der wet is de volle waarde ten tijde en ter plaatse van verzending, vermeerderd met de onkosten tot aan boord en de premie van verzekering; de waarde die gedurende het vervoer verloren kan gaan, is daarentegen de netto-waarde ter bestemmingsplaats. Verg. art. 709 al. 2 met al. 3. BENECKE (NOLTE), dl. 1, bl. 255, en dl. 2, bl. 752. — LOWNDES, bl. 3 v., 27 v.

Soortgelijke maatstaf is aangenomen in sect. 16 (3) Marine Insurance Act 1906, in § 140 der Dt. wet v. 30 Mei 1908, en § 799 DHwb.

Correctief: art. 613. Juister correctief: de winstverzekering of verzekering van de meerdere waarde van het goed, artt. 615, 621 en 622 K.

J. C. HUBREGTSE, winstverzekering, Prft. 1887 (rec. Rgl. Mag. 1887, bl. 243).

Art. 612 doet den verzekeraar de waarde bij de verzending, art. 613 doet hem de vracht garandeeren, zonder den verzekerde volledige vergoeding te waarborgen.

Winst bij vervoer van goederen over zee: het verschil tusschen de waarde volgens art. 612 K. en den marktprijs ter bestemmingsplaats ten tijde van de aankomst.

Art. 612 Cod. di comm. ital.: „Le cose caricate possono essere assicurate: . . . o per il prezzo corrente nel luogo di destinazione al loro arrivo senza avarie”.

Art. 64 Zw. Bondswet v. 2 Apr. 1908: „Bei der Warentransportversicherung ist der Wert der Sache am Bestimmungs-orte massgebend”.

DE COURCY, Quest. de dr. mar., 4me série, bl. 54 v.

D. De verzekerde heeft nooit aanspraak op vergoeding van meer dan de verzekerbare waarde.

P. ARNDT, Ueber- und Unterversicherung, Zft. f. VersR. und Wft., dl. 4, bl. 868 v.

Gevolgen:

1°. Verbod van oververzekering, artt. 253 al. 1, 278 al. 1 K. In verband hiermede rust in beginsel op den verzekerde de plicht de verzekerbare waarde van de verzekerde zaak (zie hierboven bl. 601) te bewijzen.

Overigens onderscheidt de wet:

a. de open polis, d. w. z. de polis waarin „de waarde der verzekerde voorwerpen niet door partijen is uitgedrukt”, artt. 273 en 295 K.; op den verzekerde rust het bewijs „door alle bewijsmiddelen” van de waarde der verzekerde zaak ten tijde van de ramp (zie voor de brandverzekering: art. 288 al. 2, „waarde van het perceel vóór de ramp”; art. 295 al. 2, „de waarde welke de goederen, ten tijde van den brand, hebben gehad”).

b. De getaxeerde polis, d. w. z. de polis waarin de (verzekerbare) waarde is uitgedrukt, artt. 274, 295 en 619 K.

De wet vordert uitdrukking der waarde in de brandpolis, art. 287 4° (VOORDUIN, W. v. K., dl. 2, bl. 258, aant. XV) en in de casco-polis, art. 592 7°. K. In deze polissen is, indien de waarde niet afzonderlijk is uitgedrukt, de verzekerde som tevens als de uitdrukking der waarde te beschouwen, tenzij blijkt dat dit niet is bedoeld, of het goederen betreft die eene gemakkelijk te controleeren marktwaarde bezitten.

Zie KIST, dl. 4, bl. 88. — ELINK SCHUURMAN, a. w., bl. 70 v. — Anders NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 125 v.

Hof Zd. Holland 27 Mei 1861, W. n°. 2288, bev. Rb. den Haag 19 Juni 1860, W. n°. 2242; Rb. den Haag 4 Jan. 1861, W. no. 2359 (een taxatie, na den brand gedaan, kan de bovenmatigheid der uitgedrukte waarde niet aantoonen). — Rb. Arnhem 19 Juni 1882, bev. Hof Arnhem 24 Jan. 1883, W. n°. 4901, R. B. 1883 B bl. 73 (bij verzekering van een winkelvoorraad de verzekerde som beschouwd als de uitdrukking der waarde); evenzoo Arb. 12 Dec. 1859, M. v. H. 1859 bl. 276; — Arb. den Haag 7 Sept. 1864, M. v. H. 1864 bl. 235. — Anders Arb. Amsterdam 28 Apr. 1858, W. n°. 2105 (verz. van koopmanschappen); — Rb. Amsterdam 30 Nov. 1876, W. n°. 4075; — Rb. Utrecht 16 Sept. 1896, W. n°. 6869.

Bij brandverzekering van eene algemeenheid van zaken (winkelvoorraad, inboedel) heeft de verzekerde in elk geval, ook als de polis is getaxeerd, aan te toonen, dat een soortgelijke alge-

meenheid, als verzekerd is, tijdens den brand aanwezig was (bijv. dat de voorraad of de inboedel in soort en omvang dezelfde is gebleven), waartoe de rechter hem den eed kan opleggen: art. 295 al. 1. Zie Arb. 12 Dec. 1859, b. a.

Betwist is, of van art. 274 K. kan worden afgeweken en op bindende wijze een overeengekomen waarde kan worden vastgesteld.

Renunciatie aan art. 274 is van onwaarde: Rb. Rotterdam 6 Apr. 1842, R. B. 1842 bl. 470. — Art. 274 is van toepassing: Rb. Amsterdam 14 Juni 1871, W. n°. 3351 (clausule: *wordende het interest met wederzijdsch goedvinden getaxeerd en vastgesteld op de resp. daarvoor gestelde sommen, welke sommen in cas van schade nu voor alsdan door ons worden aangenomen voor de waarde, welke het verzekerde onmiddellijk vóór den brand gehad heeft*); — Rb. Amsterdam 20 Nov. 1872, M. v. H. 1872 bl. 221, W. n°. 3546 (clausule: *dat in geval van schade door ons geen ander bewijs van interest of waarde gevorderd zal worden dan alleen het pakhuysboek, waarin de waarde van het verzekerde staat uitgedrukt, welke taxatie door ons zal worden aangenomen als de werkelijke waarde, welke de katoen onmiddellijk vóór den brand zal hebben gehad*); — Rb. Amsterdam 30 Juni 1875, M. v. H. 1875 bl. 203 (clausule: *de verzekerde sommen voornoemd zullen in weerwil van het bepaalde in den druk dezer zonder nadere taxatie worden aangenomen als de waarde van het verzekerde onmiddellijk vóór een onverhoopten brand*); — Rb. Rotterdam 7 Mrt. 1883, W. n°. 4887 (clausule: *aldus met wederzijdsch goedvinden getaxeerd en vastgesteld als waarde onmiddellijk vóór den brand, waarop nimmer zal worden teruggekomen*); — Rb. Amsterdam 24 Juni 1887, P. v. J. 1888 n°. 21 (clausule: *wordende gemeld interest, met wederzijdsch goedvinden getaxeerd, vastgesteld op de verzekerde som van f 4000, welke taxatie door ons wordt beschouwd en aangenomen als ware die, overeenkomstig art. 275 W. v. K. 2de al. 1ste ged., door deskundigen vooraf gemaakt. Zullende in geval van schade de vergoeding plaats hebben volgens deze taxatie, nu voor alsdan vastgesteld als de werkelijke waarde onmiddellijk vóór den brand*). — Zie ook H. R. 22 Apr. 1881, W. n°. 4637.

F. M. BROUWER ANCHER, de inhoud van de Amsterdamsche brandpolis, Prft., hfdk. 2, taxatie-clausule. — ELINK SCHUURMAN, a. w., bl. 84 v. — NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 130 v.; Zeeverz., bl. 236 v.

Daarentegen werd bindend geacht het beding: *de goederen, waren en koopmanschappen worden met wederzijdsch goedvinden bij deze getaxeerd en vastgesteld op de sommen welke van iedere partij*

staan aangeteekend in het pakhuisboek der geassureerde, welke taxatiën door ons worden aangenomen als waren die overeenkomstig art. 275 door daartoe bestemde deskundigen vooraf gemaakt, zullende in geval van schade de goederen, waren en koopmanschappen volgens die taxatiën, die als de werkelijke waarde onmiddellijk róór den brand worden aangenomen, worden vergoed, door Rb. Rotterdam 27 Juni 1891, W. n°. 6072, bev. Hof den Haag 11 Apr. 1892, W. n°. 6224, M. v. H. 1892 bl. 224; — het beding: *dat de taxatie van het daarbij genoemd interest in cas van schade door assuradeuren zal worden beschouwd als ware die overeenkomstig art. 275 W. v. K. vooraf door deskundigen gemaakt, zullende door hen zonder eenige reserve hoegenaamd worden voldaan*, door Hof Amsterdam 31(24) Jan. 1896, W. n°. 6774, M. v. H. 1896 bl. 201.

Bij casco-verzekering kan de verzekeraar in het bijzonder in de gevallen, in art. 619 K. vermeld, tegen de waardeering in de polis opkomen.

VOORDUIN, Wetb. v. Kooph., dl. 3, bl. 327 v. — F. B. CONINCK LEEFSTING, Verklaring van art. 619 W. v. K., in Themis 1859, bl. 414 v. — W. H. ELIAS, de taxatie bij zeeverzekering, Prft. 1869.

Verzekering voor een conventioneele waarde is ook bij goederen-transport-verzekering meer en meer gebruikelijk.

Verg. NOLST TRENIÉ, Zeeverz., bl. 254 v. — H. REHM, die Frage der Unanfechtbarkeit der Seeversicherungs-Taxe, in Zft. f. d. g. Vers.-Wft., dl. 11, bl. 465.

Zie de taxatie-clausule in de beurs-goederen-polis, hieronder Bijl. XL. Deze clausule brengt mede, dat de taxatie niet kan worden op zijde gezet door het bewijs, dat de verzekerbare waarde volgens art. 612 (de waarde ter plaatse van verzending) minder bedraagt. Bewezen moet worden, dat de waarde die de goederen voor den verzekerde hebben, geringer is, m. a. w. dat de schade, die hij bij geheel verlies lijdt of zou lijden, minder bedraagt.

c. De polis met taxatie door deskundigen: art. 275 K. Bij de casco-verzekering is tevens art. 619 van toepassing.

„Bedrog” in art. 275 heeft dezelfde beteekenis als in art. 1364 B. W.; dat de taxatie opzettelijk te hoog, onwaar, is opgemaakt en ingeleverd, is, indien niet blijkt van kunstgrepen, niet bedrog: Rb. Amsterdam 9 Febr. 1906, W. n°. 8500; daarentegen, dit vonnis bevestigend, Hof Amsterdam 20 Mrt. 1908, W. n°. 8794: opzettelijk te hoog taxeerden door de deskundigen is bedrog in den zin van art. 275 K.; evenzoo het bewust gebruik maken door den verzekerde van een te goeder trouw te hooge taxatie van den deskundige.

Toepassingen van den regel, dat verzekering alleen geldig is tot het beloop van de waarde: bij goederenverzekering, art. 614 i. v. m. art. 613 (LUGT, de vrachtverzekering in het heden-daagsche zeerecht, Prft. 1871, hfdk. 3, § 1); — bij winstverzekering, artt. 615 en 622; — bij vrachtverzekering, art. 617; — bij verzekering tegen de gevaren der slavernij, art. 618 K.

2°. Verbod van dubbele verzekering (van verzekering van een voor de volle waarde verzekerde zaak tegen hetzelfde gevaar gedurende denzelfden tijd), art. 252 K. „Uitgezonderd de gevallen bij de wet bepaald”: bedoeld schijnen te zijn artt. 271 en 280 K.

Toepassing bij verzekering door een *negotiorum gestor*. De verzekering, door den belanghebbende zelf of op zijn order gesloten, gaat voor, art. 266 K.

Artt. 272 (nieuwe verzekering na opzegging van de oude) en 280 (verzekering van de vordering op den eersten verzekeraar tegen onverhaalbaarheid; zg. *herverzekering door den verzekerde*).

Nadere regeling der dubbele verzekering in dien zin, dat op dezelfde zaak tegen hetzelfde gevaar gedurende denzelfden tijd verschillende verzekeringen zijn genomen in dier voege, dat de gezamenlijke verzekerde sommen de verzekerbare waarde overtreffen: artt. 277, 278 al. 2 en 279 K.

Art. 277: „te goeder trouw”, lees: „*zelfs* te goeder trouw”; zie KIST, t. a. p., bl. 38. — Art. 279 al. 3: „herverzekerden”, lees: „opnieuw verzekerden”.

Clausule: „*loopende de risico in gemeenschap met zoodanige sommen als voor de geassureerden op (de gemelde goederen) zoo hier als elders mochten zijn of worden verzekerd*”, Rb. Amsterdam 15 Nov. 1872, bev. Hof Nd. Holland 26 Juni 1873, M. v. H. 1873 bl. 104 (art. 278 is van toepassing).

Volgens sect. 32 Marine Insurance Act kan de verzekerde de verzekeraars voor de door hen verzekerde sommen in iedere volgorde aanspreken, totdat hij de volle waarde heeft ontvangen; een gelijksoortige bepaling bevatten § 59 der Duitsche wet en § 787 DHwb. (wet van 30 Mei 1908). Daarentegen geeft art. 71 der Zwitsersche wet voor alle gevallen eene regeling, overeenkomende met art. 278 K. Evenzoo de Rotterdam-sche beurs-brand-polis in afwijking van art. 277 K. — Verg.

voor het oud-vaderl. recht: v. d. KEESSEL, theses selectae, no. 763. — Voor de verschillende systemen zie EHRENBERG, a. w., bl. 370.

KIST, a. w., bl. 32: dezelfde zaak kan meer dan eens verzekerd worden, mits er maar verschillende belangen zijn. — A. DE COURCY, la double assurance, in Questions de dr. mar., 1e. série, bl. 353 v., spreekt van „deux ou plusieurs contrats d'assurance faits sur les mêmes choses par des intéressés différents”. — EHRENBERG, a. w., bl. 360: „Nicht nur derselbe Gegenstand, sondern auch dasselbe Interesse an diesem Gegenstande muss mehrfach versichert sein. Dies geschieht z. B. auch, wenn neben dem vollen Eigentümerinteresse auch noch ein Konkurrenzinteresse, z. B. das des Hypothekengläubigers, Bodmereigliäubigers, Nutzniessers versichert wird”. — Verg. hierboven bl. 601.

§ 70. ONZEKERE, TOEVALLIGE GEBEURTENIS.

Onzekere gebeurtenis, d. w. z. waarvan het onzeker is òf en wanneer zij zal plaats grijpen. Gebeurtenissen, die bij een gewonen loop van zaken mogen worden verwacht, vallen niet onder dit begrip, zoo bijv. de gewone voorvallen eener zeereis: art. 708 K., en de gewone gevolgen (slijtage enz.) van een verblijf op zee.

Het stooten van de baggerinrichting van een stoombaggerschip, gebruikt om oer te baggeren, op harden oergrond is niet een onzeker voorval: Rb. Amsterdam 11 Oct. 1877, W. n°. 4173. — Roest aan de ijzeren banden is een gewoon verschijnsel bij vervoer, in een schip, van wijn in vaten: Arb. Rotterdam 17 Nov. 1865, M. v. H. 1865 bl. 298.

Voldoende is subjectieve onzekerheid, d. w. z. onzekerheid voor partijen, in den zin van onbekendheid van den verzekerde met het feit dat de gebeurtenis reeds is voorgevallen, van den verzekeraar met het feit dat de gebeurtenis niet meer kan voorvallen. Over het eerste handelt art. 269 K., welke bepaling veronderstelt, dat overeengekomen wordt, dat de verzekering zal aanvangen op een reeds verstreken tijdstip. De bewijslast rust op den verzekeraar. Verg. KIST, a. w., bl. 51. Tegen misbruiken waakt art. 270. Zie DIEPHUIS, 2de dr., dl. 3, bl. 64 v.

Zeeverzekering, art. 597 i. v. m. artt. 269 en 270 K. Het artikel handelt over beide gevallen van subjectieve onzekerheid.

Toepassing bij verzekering door tusschenkomst van een derde: Arb. Amsterdam 23 Dec. 1857(8), M. v. H. 1859 bl. 29, K. v. H. n°. 57.

Verzekering „op goede of kwade tijding”, art. 598 K. De vermelding van het laatste bericht wordt gevorderd als waarborg der goede trouw; verg. art. 603 K. Het bewijs, waarvan het tweede lid spreekt, kan door vermoedens worden geleverd, maar het tijdsverloop alleen is alsdan geen afdoend vermoeden, zooals in het geval van art. 597 i. v. m. art. 270 al. 1.

Rb. Rotterdam 16 April 1873, W. n°. 3595; — 16 Dec. 1874, M. v. H. 1875 bl. 24 (onder „berigt” in art. 598 al. 1 zijn ook begrepen berichten voorkomende in een blad, uitsluitend bestemd en ingericht voor handel en zeevaart); — 28 Juni 1875, W. n°. 3875. — Zie voorts Arb. Amsterdam 9 Nov. 1860, M. v. H. 1860 bl. 331.

Toevallige gebeurtenis, d. w. z. partijen mogen niet tot hare verwezenlijking medewerken of daarop invloed oefenen. Praktisch heeft dit alleen beteekenis voor zooveel den verzekerde betreft.

Verzekering tegen opzettelijk veroorzaken van schade is ongeoorloofd, artt. 14 A. B. en 1356 4° i. v. m. artt. 1371 en 1373 B. W. Toepassing in art. 640 al. 2 K.

Invloed van schuld (onvoorzichtigheid) des verzekerden, art. 276 K.

J. F. BACKER, schuld des verzekerden, Prft. 1884.

Bijzondere bepaling voor brandverzekering, art. 294 K. „Merkelijke schuld of nalatigheid”, d. i. roekeloosheid.

Arb. den Haag 16(17) Mei 1864, M. v. H. 1864 bl. 111, W. n°. 2587; — Rb. Dordrecht 11 April 1870, W. n°. 3238.

Verzekering tegen onvoorzichtigheid is in het algemeen geoorloofd. Ook tegen roekeloosheid? Zie BACKER, bl. 2 v.

Nadere bepaling van het begrip *schuld*. Eigen schuld, d. i. een doen of niet-doen van den verzekerde zelf.

Zie over eigen schuld bij casco-verzekering: Rb. Rotterdam 24 Nov.(Dec.) 1883, W. n°. 4982, P. v. J. 1884 n°. 3*; Rb. Rotterdam 2 Mei 1894, W. n°. 6491 (niet de reeder maar de schipper is verantwoordelijk voor het varen van het schip), en hieronder bl. 634 de rechtspraak over eigen gebrek (onzeewaardigheid).

Omvat eigen schuld (van den verzekerde) de daad van den echtgenoot, huisgenoot, voogd, curator, agent, bewindvoerder of vertegenwoordiger, zooals den bestuurder of directeur eener stichting of vereeniging?

Verg. EHRENBURG, a. w., bl. 423 v. — E. JOSEF, in Jher. Jahrb., dl. 55, bl. 260, en Zft. f. d. g. Vers.-Wft., dl. 11, bl. 201. — BRODMANN, in Jher. Jahrb., dl. 58, bl. 187.

Directeur van eene naamlooze vennootschap: Rb. Winschoten 12 Oct. 1881, W. n°. 4811, bev. Hof Leeuwarden 1 Nov. 1882, W. n°. 4840, R. B. 1883 B bl. 78, cass. verw. H. R. 30 Nov. 1883, W. n°. 4988, R. B. 1884 B bl. 164 (de daad, door den directeur gepleegd in de uitoefening van zijne functies [van het bedrijf der vennootschap], is niet de daad der vennootschap). — Zie voorts BACKER, bl. 16 v., en hierboven, bl. 160.

Na betaling der schade door den verzekeraar vindt art. 284 K. hier toepassing. Zie hieronder § 74, Subrogatie van den verzekeraar.

Aan art. 276 wordt niet gederogerd door art. 637 K.

„Nalatigheid of verzuim van den schipper” komt niet voor rekening van den verzekeraar, als de schipper tevens de verzekerde is: Rb. Rotterdam 15 Nov. 1879, W. n°. 4476. — Rb. Amsterdam 24 Dec. 1873 en 13 Jan. 1875, bev. Hof Nd. Holland 23 Dec. 1875, M. v. H. 1875 bl. 297, W. n°. 3945; — Rb. Rotterdam 24 Nov. 1883, W. n°. 4982; — Hof den Haag 29 Mrt. 1897, W. n°. 6974.

§ 71. HET SLUITEN DER OVEREENKOMST. DE POLIS EN DE PARTIJEN.

J. C. VAN SONSBEECK, aantekeningen op de artt. 255, 257, 258 v. h. Ned. W. v. K., Prft. 1894.

De polis. — Art. 255 K.: „De verzekering moet schriftelijk worden aangegaan bij eene akte, welke den naam van polis draagt.”

Vroeger werd het gebruik van bepaalde polis-formulieren voorgeschreven. Zie de Plakkaten van 1563 en 1571; Amsterdam 29 Jan. 1688, 10 Mrt. 1744, 31 Jan. 1775; Rotterdam 1721. Ook nog Ontw. Wetb. v. Kph. 1809, art. 641.

C. J. SCHOEKER, eenige opmerkingen over de verzekering tegen de gevaren der zee, Prft., afd. 2: de polis van zee-assurantie.

Beteekenis van dit voorschrift in verband met artt. 256 al. 2 en 257 K. De polis is een eenzijdig geschrift, waarin wordt omschreven onder welke bedingen de verzekeraar de verzekering heeft op zich genomen.

Volgens de wet is voor de totstandkoming der overeenkomst de polis niet noodig; echter wordt door partijen de totstandkoming soms van het afgeven der polis afhankelijk gesteld. Ook komt een tweezijdig geschrift voor, bijv. de contract-polis.

Verg. Ord. Amsterdam 31 Jan. 1775. VOORDUIN, Wetb. v. Kph., dl. 2, bl. 191; NOORDZIEK, Wetb. v. Kph. 1825/6, I, bl. 299 (rede v. T. SYPKENS).

Inhoud van de polis, artt. 256, 287, 299, 592, 608 en 686 K. „De dag waarop de verzekering is gesloten”, niet de dag waarop de polis is opgemaakt of onderteevend. Vermelding van den dag van het sluiten der verzekering is van belang, zie artt. 266, 269, 270, 277, 278, 597, 598 K.

De wet veronderstelt, dat de polis wordt opgemaakt door den verzekerde (art. 259) of door den makelaar (art. 604 1° en 2°). In de praktijk wordt zij opgemaakt door den verzekeraar, althans wanneer de overeenkomst zonder tusschenkomst van een assurantiebezorger tot stand komt.

Uit dien hoofde werd bewijskracht aan de polis ontzegd door Kgt. Alkmaar 8 Sept. 1909, W. n°. 9103.

Verplichting van den verzekeraar tot onderteekening en uitlevering van de polis, bij verzekering zonder tusschenkomst van een assurantiebezorger: artt. 257 al. 2 en 259 (DIEPHUIS, dl. 3, bl. 36); verplichting van den makelaar tot uitlevering van de onderteekende polis, bij verzekering door tusschenkomst

van een „makelaar” (assurantiebezorger): art. 260 K. — Sanctie, art. 261 K.

Bewijsmiddelen, zoolang de polis niet is uitgeleverd, d. w. z. afgegeven en aangenomen, art. 258 K.:

a. Het sluiten der overeenkomst: „begin van schriftelijk bewijs”, artt. 258 al. 1 K., 1939 B. W. en 681 1° K.

De beslissende eed is toegelaten: zie NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 76. — Anders Rb. Rotterdam 16 Oct. 1876, W. n°. 4039. — Hof Amsterdam 21 Juni 1898, M. v. H. 1898 bl. 134: openlegging van de boeken der wederpartij kan door den verzekerde niet worden gevraagd.

b. Bijzondere bedingen en voorwaarden (de details der overeenkomst), art. 258 al. 2. „Vereischen, welke uitdrukkelijke vermelding bij de polis op straffe van nietigheid gevorderd wordt”; zie artt. 272 al. 2, 280 al. 2, 603 al. 2, 606 al. 1, 608, 615 al. 1 K.

De sluitnota (handpolis), *slip* of *covering-note*, welke alle assurantiebezorgers plegen af te geven, geldt, indien zij door een makelaar in zee-assurantiën is afgegeven, tusschen partijen als begin van bewijs bij geschrifte, art. 681 1°. K. Zie voorts artt. 67 en 68 K.

Het is gewoonte, dat door den verzekeraar invulling van een vraaglijst (aanvraag) door den verzekerde wordt verlangd, althans wanneer deze zich rechtstreeks tot hem wendt.

Als de polis is uitgeleverd, onderscheide men:

1°. de bepalingen omtrent den inhoud van de polis, artt. 256 1°—7°, 287, 299, 592 en 686 K.; deze zijn niet voorgeschreven op straffe van nietigheid (anders art. 608 K.). Niet-vermelding van een dier gegevens toont aan, dat partijen de vermelding niet van belang achten.

2°. Bijzondere bedingen en voorwaarden; van deze kan, in geval van ontkenenis, alleen blijken uit de polis.

3°. Omstandigheden welke de verzekerde gehouden is aan den verzekeraar vóór het sluiten der overeenkomst mede te deelen. De verzekerde kan door alle middelen bewijzen, dat deze omstandigheden aan den verzekeraar zijn medegedeeld (be-

houdens de vereischten, welke uitdrukkelijke vermelding in de polis op straffe van nietigheid wordt gevorderd, zie hierboven, van welke schriftelijke mededeeling moet blijken) of wel dat ze aan den verzekeraar bekend waren.

Verg. KIST, a. w., dl. 4, bl. 25. — Arb. 14 Nov. 1865, bev. Hof Nd. Holland 28 Juni 1866, W. n°s. 2764 en 2842, M. v. H. 1866 bl. 143: bijzondere voorwaarden, in de polis niet vermeld, kunnen niet door getuigen worden bewezen. — Rb. Rotterdam 15 Oct. 1902, W. n°. 7894: bewijs door getuigen toegelaten omtrent den aard van het risico (het verzekerde voorwerp), daar de bedoeling van partijen omtrent dit punt uit de polis niet juist was op te maken; vern. Hof den Haag 23 Nov. 1903, W. n°. 8018.

Belg. wet van 11 Juni 1874, art. 27: „La police d'assurance énonce: 1°. la date du jour où l'assurance est contractée; 2°. le nom de la personne qui fait assurer pour son compte ou pour le compte d'autrui; 3°. les risques que l'assureur prend sur lui et les temps auxquels les risques doivent commencer et finir”.

§ 3 Duitse wet v. 30 Mei 1908: „Der Versicherer ist verpflichtet, eine von ihm unterzeichnete Urkunde über den Versicherungsvertrag (Versicherungsschein) dem Versicherungsnehmer auszuhändigen”.

Art. 11 Zwits. wet v. 2 Apr. 1908: „Der Versicherer ist gehalten, dem Versicherungsnehmer eine Police auszuhändigen, welche die Rechte und Pflichten der Parteien feststellt”.

De partijen. — Verzekering door middel van tussenpersonen: makelaars, commissionnairs (handelende in den naam van hun lastgever, art. 79 K.), assurantiebezorgers en agenten. Dezen zijn zonder bijzondere volmacht niet bevoegd in rechte te vorderen.

R. L. SCHOLTEN, de makelaar in zee-assurantiën, Prft. 1879. — J. VIJN, de commissionnair in assurantiën, Prft. 1888. — Mag. v. Handelsr. 1865, Meng. bl. 73 v. (over art. 683 K.). — EHRENBURG, a. w., §§ 21—24, bl. 205—250.

Verg. over makelaars in zee-assurantie, hunne rechten en plichten, artt. 681—685 K.

Zie over den omvang van de volmacht van den makelaar in zee-assurantiën: Rb. Rotterdam 18 Apr. 1904, W. n°. 8113; — van den generaal-agent eener brandverzekeringmij.: hierboven bl. 98.

Tusschenpersonen zijn aansprakelijk voor de richtige afsluiting der overeenkomst; art. 681 al. 2 K.

Rb. Rotterdam 23 Mrt. 1898, W. n°. 7187, bev. Hof den Haag 30 Mei 1899, W. n°. 7325 (makelaar in zee-assurantiën; nietigheid der verzekering ingevolge art. 603 al. 2 K.). — Rb. Rotterdam 8 Mrt. 1905, W. n°. 8398, bev. Hof den Haag 3 Dec. 1906, W. n°. 8482 (makelaar in brandassurantiën; nietigheid der verzekering ingevolge art. 251 K.).

Verzekering voor rekening van een derde, artt. 264—267 K.

P. H. FROMBERG JR., de lasthebber-verzekeraar, Prft. 1882.

Degene die de verzekering sluit (de verzekeringnemer), doet dit in eigen naam; hij treedt op als commissionnair. Den naam van den verzekerde behoeft hij niet te vermelden: art. 256 al. 1 2° en 662 al. 2 K. Zie VOORDUIN, W. v. K., dl. 2, bl. 215.

Hij moet mededeelen, dat hij voor rekening van een derde handelt: sanctie, art. 267; bovendien of hij zulks doet uit krachte eener lastgeving of buiten weten van den verzekerde, art. 265: eene sanctie ontbreekt. Zie voorts art. 266 K.

De beurspolissen voor goederenverzekering renuntieeren aan artt. 267 en 662 al. 2 K.

De verzekeringnemer is de premie schuldig en kan, ook in rechte, vorderen voor rekening van den derde; hij moet aantoonen, dat deze de schade heeft geleden en dat hij bevoegd is voor hem op te treden; de derde kan ook zelf vorderen, mits hij bewijst dat de verzekering voor zijne rekening is gesloten en dat hij de schade heeft geleden. Sommigen zijn uit kracht hunner positie bevoegd voor derden te handelen, bijv. het hoofd des huizes voor de huisgenooten, schuldeischers die voor den schuldenaar de administratie over diens goederen voeren voor dezen, of wel daartoe verplicht, bijv. de vruchtgebruiker van een schip, art. 853 B. W.

DIEPHUIS, a. w., dl. 3, bl. 72. — Rb. Amsterdam 4 Mrt. 1881, W. n°. 4698: indien de verzekeringnemer de verzekering heeft gesloten ingevolge order van den belanghebbende, kan hij ook in eigen naam in rechte vorderen. — Verg. Rb. Amsterdam

20 Apr. 1882, W. n°. 4931 (verzekering interest op casco voor rekening van den eigenaar); — Arb. Groningen 18 Febr. 1867, M. v. H. 1867 bl. 231 (verz. van een schip door de schuldeischers te hunnen name voor rekening van den eigenaar).

De commissionnair is bevoegd de verzekering, tot „het laten doen” waarvan hij order heeft ontvangen, voor zijne eigene rekening te houden, art. 262 K.; zie hierboven bl. 105.

Verzekering voor rekening van wien het aangaat (*für Rechnung wen es angeht; pour le compte de qui il appartient; pour le compte d'amis; pour compte; per conto di chi spetta*).

Clausule: „*Wij ondergeschrevenen verzekeren aan U of die het anders geheel of ten deele zou mogen aangaan*”.

BARELS, Advysen, dl. 1, n°. 17 (16 Oct. 1698): alleen de verzekeringnemer kan vorderen; de verzekeraar kan in vergelijking brengen wat hem de verzekeringnemer in privé schuldig is. Anders n°. 18 (13 Jan. 1699 en Schepenen v. Amsterdam 13 Nov. 1700): het recht en de actie wordt directelijk verkregen door den verzekerde; de verzekeraar kan niet in vergelijking brengen wat hem de verzekeringnemer in privé schuldig is.

HOLTJUS, op art. 264, dl. 3, bl. 33. — KIST, a. w., bl. 67 v. — LEVY, ADHwb., op artt. 785 v. — C. LEVILLAIN, les polices „p. c. d. q. i. app.”, in DALLOZ, Rec. pér. 1889, II, bl. 177.

Voor de geschiedenis: HECHT, Geschichte der Inhaberpapiere in den Niederlanden, 1869, bl. 34 v., 113 v., 158 v.

Beteekenis dezer clausule: verzekering ten behoeve (voor rekening) van dengene die het interest heeft, onverschillig wie dit is: de verzekeringnemer of (en) een derde. Verzekerd is wie het geheel of ten deele aangaat, wie de schade geheel of ten deele kan lijden. Artt. 265 en 267 K. zijn niet van toepassing.

Rb. den Bosch, z. d., W. n°. 319. — Rb. Amsterdam 10 April 1848 en Rb. Rotterdam 11 Juni 1851, hieronder aangehaald. — DIEPHUIS, a. w., dl. 3, bl. 95. — EHRENBURG, a. w., dl. 1, bl. 309 v. (verzekering van het *objectieve* interest in tegenstelling met het *subjectieve* interest).

Miskennis der clausule door Arb. Amsterdam 23 Jan. 1850, K. v. H. n°. 36 (art. 265 is op deze verzekering toepasselijk; bij niet-inachtneming daarvan moet de verzekeringnemer geacht

worden de verzekering voor zich zelf te hebben gesloten). — Zie ook Rb. Amsterdam 8 Jan. 1892, W. n°. 6187 (op grond van andere bepalingen in de polis wordt aangenomen, dat van onverschilligheid van assuradeuren omtrent den persoon van den verzekerde geen sprake kon zijn), bev. Hof Amsterdam 15 Dec. 1893, W. n°. 6490 (een derde als belanghebbende optredende moet het bewijs leveren, dat hij last of order tot het sluiten der verzekering heeft gegeven).

Is deze verzekering eene verzekering door een middellijken vertegenwoordiger (commissionnair, stille lasthebber) of eene overeenkomst ten behoeve van een derde?

H. v. GOUDOEVER, bijdragen tot de leer der zaakwaarneming, Prft. 1905, bl. 138. — LEWIS, a. w., bl. 129 v. — TARTUFARI, della rappresentanza nelle conclusioni dei contratti, in Archivio Giuridico, dl. 46, bl. 137 v. — V. EHRENBURG, die Versicherung für fremde Rechnung, in Jahrb. f. d. Dogmatik, dl. 30, bl. 422 v. — K. HELLEWIG, die Verträge auf Leistung an Dritte, 1899.

De verzekeringnemer is de premie schuldig en kan in rechte vorderen voor zich zelf of voor een derde; niet voor zich zelf vorderende, moet hij aantoonen dat de verzekering een ander aangaat en dat hij bevoegd is voor dezen te handelen. Het houden van de polis legitimeert hem tot het regelen der schade en het ontvangen der vergoeding, niet ook tot het verrichten van daden van eigendom, bijv. tot abandonnement; art. 1833 al. 2 B. W. Een derde kan in rechte vorderen, indien hij aantoot dat de zaak hem aangaat, dat hij het interest heeft; bewijs, dat hij last heeft gegeven tot het sluiten der verzekering, heeft hij niet te leveren.

Indien de verzekeringnemer heeft gehandeld ingevolge een erkenden last, kan de premie van den lastgever worden gevorderd: Hof Zd. Holland 29 Mrt. 1854, W. n°. 1529, bev. Rb. Rotterdam 22 Juni 1853, W. n°. 1519.

Arb. Amsterdam 10 Apr. 1848, K. v. H. n°. 64 (hij die voor rekening van wien het aangaat de verzekering heeft gesloten, kan in rechte optreden ter invordering van de schadevergoeding); evenzoo Rb. Rotterdam 11 Juni 1851, W. n°. 1242, bev. op dit punt door Hof Zd. Holland 4 Mei 1853, W. n°. 1436, K. v. H. n°. 2 (voor rekening van wien het aangaat, met bijvoeging, dat dit met lastgeving geschiedde). —

Anders: Arb. Amsterdam 7 Oct. 1858, K. v. H. n°. 61 (hij die de verzekering heeft gesloten voor rekening van wien het aangaat, met verklaring te handelen met lastgeving, is niet bevoegd op eigen naam de vordering tot schadevergoeding in te stellen); Rb. Rotterdam 11 Apr. 1877, R. B. 1877 B bl. 223.

Hof den Haag 23 Nov. 1903, W. n°. 8018 (vern. Rb. Rotterdam 15 Oct. 1902, W. n°. 7894): indien een transportondernemer „voor zich of die het anders geheel of ten deele zoude mogen aangaan” heeft doen verzekeren goederen enz., gereed of niet gereed, geladen of nog te laden, te verzenden van 7 Jan. 1901 tot 7 Jan. 1902, kan de eigenaar van ingeladen goederen de vergoeding van de daaraan overkomen schade in rechte vorderen.

Verg. de clause in de goederen-polis, hierboven bl. 606 aangehaald, over het bewijs van „order”.

Polissen aan order of toonder. Zie hierboven bl. 297 v. en 331 v.

Men onderscheide:

a. aanduiding des verzekerden met de order-clausule of als toonder.

TYDEMAN, § 109; HOLTJUS, dl. 3, bl. 25; SCHOKKER, Prft. bl. 71 v., en KIST, dl. 4, bl. 68, achten verzekeringen blootelijk aan toonder nietig; anders DIEPHUIS, dl. 3, bl. 42; COSMAN, de verbindtenis jegens toonder, Prft. 1863, bl. 208 v.; — NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 276 v. — KIST, dl. 4, bl. 69, beschouwt evenwel eene verzekering ten name van een bepaald persoon ten behoeve van den toonder of ten eigen behoeve en van den toonder als geldig.

Van de toonder-polis wordt, met het cognossement aan toonder, gebruik gemaakt bij wisseltrekking krachtens het beding „accept tegen cognossement” of „documents against payment” (*bill with documents attached*, *traite-documentaire*). Zie hierboven bl. 230.

In de praktijk vervangt de clause: „of die het anders geheel of ten deele zou mogen aangaan”, het stellen van de polis aan order of aan toonder. Deze clause vervult hetzelfde doel, daar zij de verzekering het interest doet volgen bij wien zich dit ook bevindt, mitsdien den verzekerde vervangbaar stelt. Zij geeft den verzekerde de bevoegdheid zijne rechten over te dragen. Verg. VOORDUIN, Wetb. v. Kph., dl. 2, bl. 191, aant. IX. Het recht betreffende verbintenissen met vervang-

baar gestelden schuldeischer is van toepassing. Zie hierboven bl. 203 v.v. Anders NOLST TRENITÉ, Zeeverz., bl. 266 v.

Rb. Amsterdam 15 Nov. 1895, M. v. H. 1896 bl. 203: de clause „of die het anders” enz. brengt mede, dat de assurantie het belang volgt. — Rb. Rotterdam 28 Juni 1875, W. n°. 3875 (de houder van een in blanco geëndosseerde polis, met clause „of die het anders” enz., kan tegen den verzekeraar ageeren), vern. Hof den Haag 9 Oct. 1876, R. B. 1877 B bl. 225 (hij die de goederen heeft gekocht, nadat de schade heeft plaats gehad, behoort niet tot hen „die het anders” enz., omdat hij op het oogenblik van het sluiten der verzekering geen belang had). — Verg. voorts Rb. Rotterdam 15 Oct. 1902, W. n°. 7894, en Rb. Amsterdam 10(17) Apr. 1868, W. n°. 3003, M. v. H. 1868 bl. 182, bev. Hof Nd. Holl. 29 Juni 1871, W. n°. 3444, M. v. H. 1871 bl. 114.

De polis met clause „pour compte de qui il appartiendra” staat gelijk met een polis aan toonder: A. DROZ, traité des assurances maritimes, dl. 1, n°. 46; — D. DANJON, éléments de droit maritime, n°. 633. — LYON-CAEN en RENAULT, traité de dr. comm., dl. 6, n°. 1214.

b. Polissen met betalingsclause aan order of toonder.

Overgang van de verzekering bij verkoop of eigendomsovergang van het verzekerde voorwerp, zonder dat overdracht van de polis (al of niet met endossement) noodig is, tenzij het tegendeel is bedongen, art. 263 K. Het recht uit de polis volgt het interest; in geval van verkoop gaat de verzekering alleen over, als het risico overgaat (artt. 1496—1498 B. W.). De koper of nieuwe eigenaar kan weigeren de verzekering over te nemen. Zie hierboven bl. 203. *art 263 K. 12*

VOORDUIN, a. w., dl. 2, bl. 207 v. — P. BURGERS, de overgang der assurantie op den koper of nieuwen eigenaar, Prft. 1881. — LEVY, het Alg. Dt.Hwb., op art. 904. — Voor de uitlegging van art. 263 al. 2, zie Rb. Rotterdam 29 Mrt. 1890 en Hof den Haag 29 Dec. 1890, M. v. H. 1892 bl. 97 v., W. n°. 5996.

Aangenomen moet worden, dat zoowel de rechten als de verplichtingen uit de overeenkomst overgaan. Of en in hoeverre de verweermiddelen tegen den oorspronkelijken verzekerde overgaan, laat de wet onbeslist.

Volgens KIST, dl. 4, bl. 31, blijft de oude eigenaar verplicht de premie te betalen. — Zie voorts NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 665, en EHRENBURG, Vr., dl. 1, bl. 462.

In de beurs-brand-polis komen bijzondere bepalingen over den eigendomsovergang voor, welke afwijken van art. 263 en kwalijk vereenigbaar zijn met de clause „of die het anders” enz. Zie Rgl. Mag. 1903, bl. 242.

Het onderwerp wordt meer volledig geregeld in de Zwits. wet, art. 54 (Handänderung) i. v. m. art. 98, in de Dt. wet, §§ 69—73, en in § 899 Dt. Hwb. (30 Mei 1908). Volgens deze bepalingen gaan zoowel de rechten als de verplichtingen uit de overeenkomst op den verkrijger over.

§ 72. HET GEVAAR.

Het **gevaar** (risiko) is de kans (waarschijnlijkheid of mogelijkheid) van het plaatsgrijpen eener nadeelige onzekere gebeurtenis; de toestand van het bedreigd worden door zoodanige gebeurtenis.

Bij overdracht wordt met gevaar (risiko) aangeduid de onzekere gebeurtenis zelve. De verzekeraar neemt de financiële gevolgen van het plaatsgrijpen der onzekere gebeurtenis voor zijn rekening, daarom is het gevaar (risiko) voor hem de kans die hij loopt, te moeten betalen (de schadekans). Deze schadekans is het onderwerp der overeenkomst (art. 1356 3° B. W.). Zij wordt bepaald door:

I. (Den aard van) de **onzekere gebeurtenis** die moet plaats grijpen, het gevaar (in overdrachtelijken zin) waartegen verzekerd wordt.

Men onderscheide: verzekering tegen bepaalde gevaren (brand-, hagelverzekering), en verzekering tegen eene bepaalde categorie van gevaren (schade toebrengeende gebeurtenissen), die eene lichamelijke zaak kunnen treffen (zeeverzekering: tegen alle fortuinen der zee; transportverzekering: tegen alle transportgevaren), art. 247 K.

Arb. Amsterdam 1 Sept. 1869, M. v. H. 1869 bl. 159: verzekering van spiegelruiten „voor die risiko, welke de zee-assurantie niet op zich neemt, en wel hoofdzakelijk het gevaar

van breken of in gebroken staat arriveren, niet vallende in de termen der zee-verzekering", is niet eene verzekering tegen zee-evenement, maar tegen alle gevaren hoe dan ook ontstaan.

De nadeelige onzekere gebeurtenissen (gevaren) waartegen verzekerd wordt, zijn of *a.* natuurverschijnselen, of *b.* handelingen of verzuimen van menschen, bijv. molest, baraterie, diefstal, slaafmaking, enz., of *c.* andere onzekere voorvallen.

De overeenkomst beslist over de vraag welke gevaren de verzekeraar voor zijne rekening neemt, art. 256 5° K.

Art. 249 stelt als algemeenen regel, dat de verzekeraar nimmer is gehouden voor „schade of verlies uit eenig gebrek, eigen bederf, of uit den aard en de natuur van de verzekerde zaak zelve onmiddellijk voortspuitende". Door „de verzekerde zaak" wordt hier aangeduid „het gevaarsobject". De schade moet het gevolg zijn van een „van buiten aankomend" voorval, niet uitsluitend van eene omstandigheid in het gevaarsobject zelve gelegen. Verg. voor zeeverzekering art. 637 K.

DE COURCY, le vice propre de la chose, in Questions de dr. marit., 1re série, bl. 319 v. — NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 343 v.

Het tegendeel kan worden bedongen: art. 249 K. a. h. e. (VOORDUIN, Wb. v. Kph., dl. 2, bl. 145 v.); bij brandverzekering is dit niet noodig, zie art. 290 a. h. e., en KIST, t. a. p., bl. 58, evenmin bij veeverzekering. De regel vindt alleen toepassing bij de transportverzekering.

1°. Goederenverzekering.

Bijzondere bepalingen gelden voor:

a. verzekering van vloeibare waren, zout en suiker.

Lek- of smeltgoederen en bederfelijke waren, artt. 643 en 644 K., in M. v. H. 1860 bl. 52 Meng. — C. W. J. J. PAPE, bijdrage tot de leer der zeeverzekering van vloeibare waren, Prft. 1868. — H. N. MEES, franchise bij goederenverzekering, Prft. 1881.

Indien deze goederen *bij name* zijn verzekerd, geldt art. 643 K. (vrij van lekkaadje of smelting, tenzij uit stooten, schipbreuk of stranden van het schip ontstaan, of doordien de verzekerde goederen in eene noodhaven zijn gelost en herladen).

„Wijn, brandewijn, olie, honig, pek, teer, stroop of dergelijke”: Arb. Amsterdam 20 Jan. 1848, K. v. H. n°. 26 (hieronder valt talk niet), daarentegen Rb. Rotterdam 11 Nov. 1882, W. n°. 4834 (margarine wél).

„Lekkaadje”: ziet dit op het vocht (het wegvloeien daarvan) of op het fust (den lekkenden toestand van het fust)?

Schade door *lekkaadje* is het verlies door vermindering van hoeveelheid, onmiddellijk en rechtstreeks ontstaan door weglekking, niet ook de schade ontstaan door verkoop in een noodhaven, noodzakelijk gemaakt door den slechten toestand der vaten, dus om het wegloopen der vloeistof te voorkomen: H. R. 18 Mrt. 1859, W. n°. 2051, K. v. H. n°. 29, vern. Hof Zd. Holland 22 Febr. 1858, bev. Rb. Rotterdam 27 Mei 1857, W. n°. 1955. Evenzoo Rb. Rotterdam 18 Oct. 1865, vern. Hof Zd. Holl. 9 April 1866, W. n°. 2785, M. v. H. 1866 bl. 98, vern. H. R. 7 Dec. 1866, W. n°. 2854, M. v. H. 1867 bl. 12.

„Lekkaadje” is „langzaam wegvloeien”: schade door verlies van vloeistof als onmiddellijk gevolg van gebleken zeeëvenementen komt ten laste van den verzekeraar, volgens art. 637 K.: Rb. Amsterdam 7 Mei 1886, P. v. J. 1886 n°. 43*, bev. door Hof Amsterdam 15 Apr. 1887, W. n°. 5489, P. v. J. 1887 n°. 43*, R. B. en B. 1886/7 B bl. 132 (met aant.: lekkaadje is de schade, waaraan vloeibare waren ten gevolge van hunne verpakking zijn blootgesteld). Evenzoo schade door verbranding der lek- of smeltgoederen, door lekkaadje en smelting ten gevolge van brand, of door vervluchtiging ten gevolge van zeeëvenement, Rb. Rotterdam 24 Mei 1876, W. n°. 3997 (verzekering van ammonia liquida).

„Stooten, schipbreuk of stranden van het schip”, „lossing en herlading van de verzekerde goederen in een noodhaven”.

Zie over de beteekenis dezer woorden: Rb. Amsterdam 20 Jan. 1859, K. v. H. n°. 63, bev. door Hof Nd. Holl. 8 Mrt. 1860, M. v. H. 1860 bl. 81 (tevens beslissende, dat de clause in de polis, dat assuradeuren op zich nemen *alle fortuinen van de zee, bedacht of onbedacht, gewoon of ongewoon, geene uitgezonderd*, geen renunciatie bevat aan art. 643), cass. verw. door H. R. 26 Apr. 1861, W. n°. 2270, M. v. H. 1861 bl. 175. — Rb. Rotterdam 26 Mrt. 1887, W. n°. 5442 (*verstuven* staat niet gelijk met *lossen* en *herladen*).

Clause: *vrij van schade en lekkage onder 3%*, mits door *zeeëvenementen veroorzaakt met renuntiatie aan art. 643 K.* Rb.

Amsterdam 30 Dec. 1881, R. B. 1882 B bl. 3, bev. Hof
Amsterdam 28 Apr. 1882, R. B. 1883 B bl. 26.

Clausule: *met vergoeding van lekkage zonder franchise, ook indien geen evenement heeft plaats gehad, doch onder aftrek van 2% gewone lekkage.* De verzekeraar is verplicht tot vergoeding, behoudens den gemelden aftrek, van alle lekkage, en moet, zich beroepende op eigen gebrek, zoowel het bestaan daarvan bewijzen alsook welke schade daardoor is ontstaan. De verzekerde moet bewijzen het ingeladen bruto gewicht: Rb. Rotterdam 29 Nov. 1899, W. n°. 7436.

Verzekering dezer goederen niet *bij name*, maar als deel uitmakende van goederen, aangeduid onder de algemeene benaming *goederen* of *koopmanschappen*, art. 644 al. 2 K. (vrij van beschadiging, lekkaadje of smelting).

Art. 644 al. 2 moet worden gelezen: „Wanneer verzekering is gedaan onder de algemeene benaming van goederen of koopmanschappen, of in welke zaken ook het belang van den verzekerde moge bestaan, en het gevaar is geloopen op voorwerpen, die ter plaatse, alwaar de verzekering is gedaan” enz.

b. Verzekering van lichtelijk aan bederf of vermindering onderhevige goederen.

Amsterdam 1744, art. 34. — A. J. J. SALEM, de verzekering „vrij van beschadigdheid”, Prft. 1872. — H. N. MEES, a. w. — R. PRIEN, die sogenannte Strandungsklausel im Weltverkehr, 1891. — REATZ, das Seerecht, in ENDEMANN'S Handb., dl. 4, § 71, bl. 422 v. — §§ 851—853 DHwb.

Bij name verzekerd: vrijdom van den verzekeraar voor schade onder 3%, art. 645 K.

Beteekenis van „*franchise*”. — Onderscheid tusschen *vrij van* en *vrij onder* zeker percent. — De Fransche praktijk maakt dit onderscheid niet; zij behandelt alle franchises *onder* x% als franchises *van* x%: DANJON, a. w., n°. 658bis.

Verzekerd als deel uitmakende van goederen, aangeduid onder de algemeene benaming *goederen* of *koopmanschappen*, art. 644 al. 1 en 2 K. (vrij [van schade] onder 3% of onder 10% en „vrij van beschadigdheid behalve in geval van schipbreuk, brand, stranding of aanvaring (collisie)”).

Clausule: „*vrij van beschadigdheid*” (niet synoniem met „*vrij van schade*” of „*avarij*”: d. w. z. van partieele schade in

tegenstelling van totale schade en avarij-grosse), art. 646 K. *Beschadigheid* is vermindering in hoedanigheid, en vermindering in hoeveelheid die een gevolg is van vermindering in hoedanigheid; zij kan een totale schade wezen.

M. MEES, de assecuratione in salvam navigationem quae dicitur, Prft. (Ned.), bl. 20 v.

Onjuist Hof Nd. Holland 14 Nov. 1861, M. v. H. 1861 bl. 268, W. n°. 2361 (de clausule *vrij van beschadigheid* stelt den verzekeraar slechts aansprakelijk voor totaal verlies); — Arb. Amsterdam 17 Jan. 1870, M. v. H. 1870 bl. 13, W. n°. 3205 („beschadigheid” in de clausule *vrij van beschadigheid onder tien percent* beteekent den, naar hoeveelheid of hoedanigheid, verminderden staat, waarin zich de goederen bevinden).

Clausule: *Vrij van beschadigheid, ten ware de goederen, door schipbreuk, meerder dan 50% schade of beschadigheid hadden.* Beteekenis van „schipbreuk”: Rb. Rotterdam 23 Juni 1841, vern. Hof Zd. Holl. 2 Febr. 1842, K. v. H. n°. 19, M. v. H. 1860 bl. 91. — Zie ook Arb. Amsterdam 24 Nov. 1853, K. v. H. n°. 24.

„*Vrij van schade, voorts op Engelsche conditiën free from average unless general, or the ship be stranded, sunk or burnt*”: Rb. Amsterdam 19 Apr. 1872, W. n°. 3455, M. v. H. 1872 bl. 166, bev. door Hof Nd. Holland 7 Jan. 1875, W. n°. 3831, M. v. H. 1875 bl. 3, cass. verw. H. R. 21 Apr. 1876, W. n°. 3989 („free from average unless general” is gelijk „against total loss only”, dus „vrij van schade”). — „*Vrij van beschadigheid volgens Engelsche conditiën*”: Rb. Rotterdam 20 Dec. 1875, W. n°. 3943, en 15 Nov. 1876, W. n°. 4049; — Arb. Amsterdam 7 Febr. 1873 en Hof Nd. Holland 15 Oct. 1874, R. B. 1875 B bl. 68, M. v. H. 1874 bl. 232 (het beding beteekent vrij van schade of avarij behalve avarij-grosse of in de uitgezonderde gevallen). — Rb. Rotterdam 5 Jan. 1889, M. v. H. 1890 bl. 19, W. n°. 5715 (begrip van stranding).

Met beschadigheid, vrij onder 5% Engelsche conditie: Rb. Amsterdam 26 Apr. 1877, W. n°. 4136.

Zie over andere bedingen: MEES, Prft., bl. 144 v.

De Amsterdamsche en Rotterdamsche beursconditiën hebben de artt. 643, voor zooveel zout en suiker betreft, 645 en 646 afgeschaft. Zij behandelen voorts breekschade op den voet van art. 643.

Slechte verpakking is een eigen gebrek van het goed.

Verg. Hof Nd. Holland 8 Mrt. 1860, M. v. H. 1860 bl. 81.

— Zie ook Arb. Rotterdam 17 Nov. 1865, M. v. H. 1865

bl. 298: roest aan de ijzeren banden is een gewoon verschijnsel bij vervoer van wijn in vaten en dus eigen gebrek!

Verg. over de vraag, of bederf ten gevolge van reisverlening voor rekening komt van den verzekeraar, NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 381 v.

2°. Verzekering met het casco als gevaarsobject.

C. M. J. WILLEUMIER, eigen gebrek van schepen in verband met de zeeverzekering, Prft. 1867. — NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 357 v.

Eigen gebrek (vice propre), bij verzekering met het casco als gevaarsobject, is in het algemeen een oorzaak van schade gelegen in het schip zelf, aan boord daarvan voorkomende, zooals slechte constructie, zgn. verborgen gebreken, bederf, slijtage, enz. Men spreekt in het bijzonder van *onzeewaardigheid*, als het eigen gebrek hierin bestaat, dat het schip bij den aanvang der verzekering niet voldoet aan redelijke eischen van geschiktheid voor het in de polis aangegeven gebruik (zee- of binnenvaart, kleine of groote vaart, enz.), alsook wanneer de verzekerde, als het schip na den aanvang der verzekering aan die eischen niet langer voldoet, nalaat te doen wat van hem redelijkerwijze verwacht mag worden om dien toestand op te heffen.

„Redelijke eischen van geschiktheid”, zoowel wat het casco, als wat de uitrusting en de bemanning betreft, in verband met den aard van het schip (houten of ijzeren schip, stoom- of zeilschip, goederen- of sleepboot, enz.).

Onzeewaardigheid is mitsdien een betrekkelijk begrip.

Sect. 39 Marine Ins. Act 1906: „(1) In a voyage policy there is an implied warranty that at the commencement of the voyage the ship shall be seaworthy for the purpose of the particular adventure insured. (4) A ship is deemed to be seaworthy when she is reasonably fit in all respects to encounter the ordinary perils of the seas on the adventure insured. (5) In a time policy there is no implied warranty that the ship shall be seaworthy at any stage of the adventure,” enz.

Eigen gebrek (onzeewaardigheid) en schuld van den verzekerde zijn te onderscheiden; eigen gebrek kan aanwezig zijn zonder „eigen schuld”.

Voorbeelden van eigen gebrek (onzeewaardigheid): Arb. Amsterdam 31 Mei 1853, 11 Mrt. 1858 (bev. Hof Nd. Holland 16 Juni 1859), 30 Juni 1859 en 24 Juni 1859, K. v. H. n°s 40, 59, 75 en 76.

Begrip van eigen gebrek: Hof den Haag 23 Jan. 1893, W. n°. 6311 (bev. Rb. Rotterdam 9 Jan. 1892, W. n°. 6175), het defect zijn van een of ander deel van een schip, hier het losraken van een spij aan het stuurrad, is op zich zelf niet eigen gebrek van het schip; — Rb. Amsterdam 4 Apr. 1902, W. n°. 7808: het op een gegeven oogenblik gedurende het gebruik van een stoomketel verstopt zijn van een peilglas is niet eigen gebrek van dien ketel; — Rb. Rotterdam 9 Dec. 1903, W. n°. 8098: het niet ingestoken zijn van de splitpen in de zuigstangspij vóór het inwerkingstellen der machine levert niet op een gebrek aan de verzekerde zaak zelve. — Hof den Haag 29 Juni 1908, P. v. J. 1909 n°. 820: vereischt wordt niet, dat het eigen gebrek redelijkerwijze tot het bewustzijn van den verzekerde had kunnen doordringen. — Hof den Haag 16 Oct. 1893, W. n°. 6437 (beweerde ongeschiktheid van het schip voor zijne bestemming als vrachtschip).

Zie over de zorg van den verzekerde, dat het schip gedurende den loop der verzekering zeewaardig blijft: Hof Nd. Holland 14 Nov. 1861, M. v. H. 1861 bl. 310, niet verbreeuwen van openstaande naden is verzuim van den schipper; — Hof Nd. Holland 16 Nov. 1871, M. v. H. 1871 bl. 196, niet voorziening in een lek beschouwd als schippers schuld; — Rb. Amsterdam 25 Mrt. 1881, W. n°. 4710: ter plaatse waar de reederij is gevestigd, heeft deze persoonlijk te zorgen, dat het schip in zeewaardigen toestand vertrekt; — Rb. Rotterdam 23 Jan. 1901, W. n°. 7647, de eigenaar behoeft niet steeds persoonlijk toe te zien op het schoonhouden van den ketel van een boot, die doorgaand gebruikt wordt bij een bepaald werk; — Hof den Haag 24 Febr. 1902, W. n°. 7795 (anders Rb. Dordrecht 8 Mei 1901, W. n°. 7684), de zorg voor het nazien en schoonmaken van den ketel van een stoomschip rust op de reederij, als het schip niet in de vaart noch buiten bereik is van de reederij; — Rb. Rotterdam 10 Dec. 1902, W. n°. 7966, de zorg voor het onderhoud en de uitrusting van het schip rust op de reederij, zoolang dit binnen haar bereik is, en zij is niet verantwoord door die zorg geheel of gedeeltelijk aan haren machinist over te dragen; — Rb. Rotterdam 9 Dec. 1903, W. n°. 8098, de eigenaar van sleepbooten, die deze niet zelf voert, behoeft niet iederen keer, dat een zijner booten zijn woonplaats aandoet, zich op de hoogte te stellen, of ieder onderdeel der machine op zijn plaats is; de machinist heeft daarvoor te zorgen.

De ouderdom van het schip is niet een eigen gebrek, maar een omstandigheid waarmede, bij het bewijs van zeeëvenementen als oorzaak der schade, rekening moet worden gehouden.

M. v. H. 1863, Meng. bl. 90 v. — WILLEUMIER, Prft., bl. 104 v. — DE COURCY, le vice propre etc., t. a. p., bl. 320 v. — Rb. Rotterdam 23 Febr. 1876, W. n°. 3957.

Naar Nederlandsch recht is de verzekeraar niet verplicht tot vergoeding van de schade, welke blijkt een gevolg te zijn van eigen bederf (onzeewaardigheid); de overeenkomst blijft van kracht. Naar Engelsch recht doet onzeewaardigheid, als *breach of warranty*, de verplichting van den verzekeraar tot schadevergoeding in haar geheel vervallen.

De goederen-assuradeur kan zich niet beroepen op onzeewaardigheid van het schip, daar dit niet gevaarsobject is.

Zie Hof den Haag 10 Mrt. 1890, W. n°. 5864, bev. Rb. Rotterdam 23 Mrt. 1889, W. n°. 5734 (verzekering van den inboedel eens zet-schippers).

Ook als de inlader tevens reeder is, komt de onzeewaardigheid van het schip alleen dan niet voor rekening van den verzekeraar, als er is eigen schuld van den verzekerde; aldus NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 351 v. — Anders Rb. Amsterdam 17 Dec. 1886, P. v. J. 1887 n°. 23*, R. B. en B. 1886/87 B bl. 125 (de goederen-verzekeraar kan zich in dit geval altijd op de onzeewaardigheid beroepen, op grond van art. 479 i. v. m. art. 284 K.); — P. G. H. Dor, de lading eigendom der reederij, Prft. 1887, bl. 38 v.

In het Engelsche recht geldt eene andere opvatting. Mar. Ins. Act, sect. 40 al. 2: „In a voyage policy on goods or other moveables there is an implied warranty that at the commencement of the voyage the ship is not only seaworthy as a ship, but also that she is reasonably fit to carry the goods or other moveables to the destination contemplated by the policy”.

Clausule: *vrij van reeds gemaakte schade en avarij*.

Strekking en invloed op den bewijslast: Arb. Amsterdam 15 Sept. 1854, ged. bev. Hof Nd. Holland 3 Dec. 1857, K. v. H. n°. 68.

Certificaten van onderzoek en bewijzen van zeewaardigheid. — Classificatie der schepen. — Lloyd's Register of Shipping, bureau Veritas, Nederl. Vereeniging van Assuradeuren, Ger-

manischer Lloyd, Record of American and Foreign Shipping, enz.

Schaden of verliezen welke voor rekening komen van den verzekeraar:

A. *Brandverzekering*. Voor zoover de polis niet iets anders vaststelt, gelden de bepalingen van artt. 290—292 K.

BROUWER ANCHER, Prft., hfdk. 5.

De beurs-brandpolissen derogeeeren aan art. 292, voor zooverre brand niet is ontstaan, tenzij in geval van *bliksemschade* of *schade door gasontploffing*.

Bewijslast. De verzekerde heeft den brand te bewijzen; de verzekeraar, dat deze is veroorzaakt door merkelijke schuld of nalatigheid van den verzekerde.

B. *Zeeverzekering*. Art. 637 K. geeft eene opsomming van de verliezen en schaden, welke voor rekening zijn van den verzekeraar, „tenzij, door de bepaling der wet, of door beding bij de polis, de verzekeraar van het loopen van eenige dezer gevaren ware vrijgesteld”. Eene opsomming in de polis is dus aan te vullen uit art. 637.

De verzekeraar kan zich te zijner bevrijding niet beroepen op het gebruik of op bestendig gebruikelijke bedingen (artt. 1375 en 1383 B. W.): H. R. 24 Mei 1878, W. n°. 4252, cass. verw. Rb. Rotterdam 15 Dec. 1877, W. n°. 4200.

„Schipbreuk, stranding, het overzeilen, aanzelen, aanvaren, of aandrijven, ... geweld, ... neming, kapers, roovers, aanhouding op last van hooger hand, verklaring van oorlog, represailles”.

Schipbreuk: Arb. Amsterdam 10 Jan. 1868, M. v. H. 1868 bl. 137. — Zie voorts hierboven bl. 630 en 632.

Stranding. Zie over het begrip „stranding”: F. A. MOLSTER, ópzettelijke stranding in het avarij-grosrecht, Prft. 1888, bl. 1 v., en hierboven bl. 630 en 632.

Aanvaring: ook als deze is veroorzaakt door schuld van het personeel van het mede aan den verzekerde toebehoorend schip, waarmede de aanvaring heeft plaats gehad, Rb. Rotterdam 16 Febr. 1898, W. n°. 7113.

Geweld, neming, enz. (oorlogsgevaar of *molest*): in de Amsterdamsche beurscondities wordt het molest-risico nader bepaald.

„Alle schade veroorzaakt door nalatigheid, verzuim of schelmrij van den schipper of de scheepsgezellen”.

Nalatigheid of *verzuim* van den schipper enz.: Arb. Amster-

dam 31 Mei 1853, K. v. H. n°. 40: niet-beëdiging van de scheepsverklaring door den schipper, zoodat deze niet als bewijsmiddel kan dienen, is niet zeeschade, door schuld van den schipper veroorzaakt; — Rb. Rotterdam 8 Mrt. 1875, W. n°. 3830: verkoop van het schip in een noodhaven door den schipper zonder inachtneming van art. 717 K. is niet eene handeling van den schipper, die voor rekening komt van den verzekeraar. — Rb. Rotterdam 29 Nov. 1882, W. n°. 4842: schippers verzuim is al hetgeen hij doet in strijd met de op hem rustende verplichting alle mogelijke naarstigheid, toezicht en zeemanschap te gebruiken. — Rb. Amsterdam 25 Juni 1886, W. n°. 5329: niet-afbreinen van den ketel door den machinist in dit geval niet nalatigheid of verzuim. — Rb. Rotterdam 10 Mrt. 1897, W. n°. 7005: ook schuld, in haar geringsten vorm, van den schipper of de scheepsgezellen doet de schade voor rekening van den verzekeraar komen; bev. Hof den Haag 2 Mei 1898, W. n°. 7160. — Rb. Rotterdam 28 Oct. 1899, W. n°. 7410 (plaatsing van goederen op het dek). — Rb. Amsterdam 4 Apr. 1902, W. n°. 7808: het niet met de proefkranen controleeren van het water in den ketel is een grof verzuim van den machinist. — Zie voorts hierboven bl. 634 (eigen gebrek of onzeewaardigheid) en hieronder, bl. 639: Rb. Rotterdam 4 Nov. 1903 en 15 Mrt. 1905.

Uitzonderingen: 1°. artt. 640 en 641 K. Schelmerij van den schipper, baraterie (*baraterie de patron, baratry*), d. w. z. opzettelijk gepleegde, schade toebrengeende handelingen. Niet-aansprakelijkheid van den verzekeraar bij casco- en vrachtverzekering en bij verzekering van goederen eigendom der reederij, tenzij anders ware bedongen.

Hof Amsterdam 4 Nov. 1881, W. n°. 4730: de tusschenpersoon bij een bevrachtingsovereenkomst kan de door hem vooruitbetaalde doch niet terugvorderbare vracht verzekeren tegen schelmerij van den schipper.

Verzuimen, door den schipper te kwader trouw gepleegd, zijn schelmerij. Arb. Amsterdam 11 Febr. 1864, M. v. H. 1864 bl. 54 (met een lek schip zee kiezen is niet baraterie, tenzij kwade trouw is bewezen). — Zie ook Arb. Groningen 20 Febr. 1877, W. n°. 4106.

In den Code de comm. art. 353 omvat de term *baraterie de patron* ook de niet-opzettelijke handelingen. — LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 6, n°. 1230. — Verg. voorts A. DE COUNCY, la baraterie de patron, in Q. de dr. mar., 2me série, bl. 1 v.; — BACKER, a. w., bl. 84 v. — P. G. H. DOP, de lading eigendom der reederij, Prft. 1887, bl. 28 v.

2°. Artt. 638 en 641 K. Willekeurige verandering van de reis (art. 638 al. 3), van den koers (deviatie, art. 639) of van het schip, door den schipper uit zich zelf gedaan: de verzekering op het schip neemt een einde door de verandering van de reis of van den koers; de verzekering op vrachtpenningen bovendien door de verandering van het schip; bij de verzekering op goederen, eigendom der reederij, is de verzekeraar niet aansprakelijk voor de schade, door de verandering van de reis, van den koers of van het schip veroorzaakt.

Beteekenis van art. 638: Arb. Amsterdam 1 Febr. 1871, M. v. H. 1871 bl. 54 (onder „verzekering van het schip” is te verstaan „verzekering door de reederij van een belang dat zij aan of bij een schip heeft” en dus begrepen de verzekering door de reederij van door haar uitgeschoten avariï-penningen).

Zie voorts art. 689 K. over landtransportverzekering.

3°. Invloed van windverlegging door den schipper op de verzekering van vrachtpenningen, art. 642 K.

Soortgelijke uitzonderingen worden in de artt. 659 en 660 K. gemaakt voor de verzekering op bodemerij. De verzekeraar is niet aansprakelijk voor de schelmerij van den geldopnemer (bij de alleen in aanmerking komende bodemerij uit noodzaak: den schipper), tenzij anders bij de polis ware bedongen; verandering van reis door den geldopnemer doet de verzekering ophouden, onder hetzelfde voorbehoud. Verg. art. 587 K.

Zie over de artt. 659 en 660: HOLTJUS, dl. 3, bl. 191 v., en BACKER, aangeh. Prft., bl. 106 v.

„Van buiten aankomende onheilen” (fortuinen of gevaren der zee; zeeëvenementen):

1°. Verzekering met het casco als gevaarsobject.

Als een zeeëvenement of van buiten aankomend onheil werd beschouwd: hevig stooten van het schip op welk voorwerp dan ook en daarna zinken, Rb. Rotterdam 7 Mrt. 1882, W. n°. 5152; — opbaggeren door een baggermolen van een grooten steen, welke een lek veroorzaakt, Rb. Rotterdam 1 Mei 1886, W. n°. 5339; — deining veroorzaakt door een voorbijvarende stoomboot, ten aanzien van een vierkante bak dienende tot vervoer van een machine, Rb. Amsterdam 2 Oct. 1896, W. n°. 6903; — plotselinge windstilte bij hevigen storm tus-

schen de bermen van een sluis, Hof Amsterdam 3 Febr. 1899, M. v. H. 1899 bl. 9; — hooge en moeilijke zeeën en winden, ten aanzien van gesleept wordende open bakken, Hof Amsterdam 4 Jan. 1904, M. v. H. 1904 bl. 204; — hooge korte deining die bijzonder gevaarlijk kan zijn, ten aanzien van een zeewaardig schip met zware en stugge lading, Rb. Rotterdam 27 Mei 1893, M. v. H. 1893 bl. 305; — dienstweigeren van het roer onder hevig stormweder, ten aanzien van een schip dat bij vertrek behoorlijk in orde was, Rb. Rotterdam 2 Dec. 1896, W. n°. 6996.

Daarentegen werden niet als van buiten aankomende onheilen aangemerkt: zinken op zich zelf, Arb. Amsterdam 24 Aug. 1858, K. v. H. n°. 60; ook niet wanneer dit zinken het gevolg is van het openstaan van een kraan, Rb. Rotterdam 4 Nov. 1903 en 15 Mrt. 1905, W. n°. 8063 en 8402; — het breken van een kabelketting, Rb. Rotterdam 17 Dec. 1887, W. n°. 5541, bev. Hof den Haag 31 Dec. 1888, W. n°. 5650; — machinebreuk, Rb. Amsterdam 26 Febr. 1892, W. n°. 6186, bev. Hof Amsterdam 3 Nov. 1893, W. n°. 6444; — het gaan van een zwaren stroom op de Schelde en deining veroorzaakt door een voorbijvarende stoomboot, ten aanzien van een tjalkschip dat de Zeeuwsche stroomen bevaart, Rb. Middelburg 17 Dec. 1890, W. n°. 5977; — executie van een schip wegens nietbetaling van reparatiekosten of van bodemerij uit noodzaak, als de verzekering is gesloten op casco of op avarij-penningen: Arb. Amsterdam 20 Febr. 1871, W. n°. 3428, bev. Hof Nd. Holland 12 Dec. 1872, M. v. H. 1872 bl. 245; Arb. Amsterdam 26 Febr. 1872, M. v. H. 1872 bl. 71. — Zie ook Arb. Amsterdam 3 Juli 1872, M. v. H. 1872 bl. 141, bev. Hof Nd. Holland 30 Juni 1873, M. v. H. 1873 bl. 119, cass. verw. H. R. 19 Juni 1874, W. n°. 3619, M. v. H. 1874 bl. 186: indien een schip ten gevolge van een onjuist rapport van deskundigen in een noodhaven als afgekeurd is beschouwd en door den schipper verkocht, kan de daardoor geleden schade niet als eindresultaat van zeeëvenementen, noch als gevolg van schippers verzuim ten laste van den verzekeraar op casco worden gebracht.

2°. Verzekering met goederen als gevaarsobject.

Zeeëvenementen of van buiten aankomende onheilen zijn: lek worden en stranden van het schip op zich zelf, Hof Zd. Holland 8 Mei 1871, W. n°. 3353; — beschadiging door zee-water (zeeschade), Rb. Amsterdam 5 Dec. 1861, W. n°. 2368, M. v. H. 1862 bl. 8, — H. R. 2 Apr. 1874, W. n°. 3711, cass. verw. Rb. Amsterdam 26 Juli 1873, M. v. H. 1874 bl. 120, — Rb. Rotterdam 30 Juni en 25 Sept. 1880, W.

n°. 4550 en 4563, — Rb. Amsterdam 5 Nov. 1880 en 28 Jan. 1881, W. n°. 4666 en 4690, — Rb. Amsterdam 30 Dec. 1881, bev. Hof Amsterdam 28 Apr. 1882, R. B. 1882 B bl. 3, 1883 B bl. 26; — schade door condensatiewater, althans in het onderwerpelijke geval, Rb. Amsterdam 21 Sept. 1882, R. B. 1883 B bl. 34. — Zie ook Rb. Amsterdam 25 Apr. 1878, W. n°. 4288: verhooging van vracht bij overlading in een noodhaven na afkeuring van het schip is te beschouwen als door zeeëvenementen teweeggebracht.

Daarentegen werd beslist, dat rattenvraat en beschadiging door het ledig loopen van een vat olie ten aanzien van balen koffie niet is schade door „fortuinen der zee”: Rb. Amsterdam 21 Oct. 1892, W. n°. 6272.

Volgens beurscondities komt schade door *explosie* voor rekening van verzekeraars op casco of op lading.

3°. Verzekering op bodemerijpenningen.

De verzekeraar op bodemerij waarborgt alleen, dat de bodemerijgever uit zeefortuin niet schade zal lijden, niet ook dat hij bij verkoop batig zal worden gerangschikt: Rb. Amsterdam 21 Dec. 1876, W. n°. 4068.

Bewijslast: *a.* in het algemeen. Op den verzekerde rust het bewijs van zeeëvenementen, op den verzekeraar dat van eigen gebrek van het gevaarsobject of van schuld van den verzekerde.

b. In het bijzonder bij verzekering met het casco als gevaarsobject. De verzekerde kan volstaan met een der in art. 637 K. of in de polis genoemde voorvallen te stellen en te bewijzen; de verzekeraar heeft daartegen schuld of eigen gebrek aan te voeren en te bewijzen.

Aldus beslist voor *stranding*: H. R. 28 Nov. 1902, W. n°. 7838, cass. verw. Hof Amsterdam 21 Jan. en 16 Dec. 1901, vern. Rb. Amsterdam 12 Mei 1899, M. v. H. 1902 bl. 77, — Hof Amsterdam 2 Febr. 1906, M. v. H. 1906 bl. 283; — voor *aanvaring*: Rb. Rotterdam 10 Dec. 1902, W. n°. 7966, — Rb. Rotterdam 9 Jan. 1892, W. n°. 6175, bev. Hof den Haag 23 Jan. 1893, W. n°. 6311 (schadevergoeding, ter zake van aanvaring aan een derde betaald); — voor *zinken*, ingevolge polis-beding: Hof den Haag 10 Mrt. 1890, W. n°. 5864, M. v. H. 1890 bl. 257, bev. Rb. Rotterdam 23 Mrt. 1889, W. n°. 5734.

Beroept de verzekerde zich niet op een der in art. 637 of in de polis genoemde voorvallen, dan moet hij feiten stellen en bewijzen, welke vallen onder een der in de wet of de polis vermelde meer algemeene begrippen, als nalatigheid, verzuim of schelmerij van den schipper of het scheepsvolk of wel „alle van buiten aankomende onheilen, hoe ook genaamd” (zeeëvenementen). Met het bewijs van op zee geleden schade kan hij niet volstaan, ook niet indien hij certificaten van zeewaardigheid of van onderzoek vóór den aanvang der reis overlegt.

Arb. Amsterdam 10 Apr. 1849, K. v. H. n°. 31: een algemeene, het bewijs van zeeëvenementen als oorzaak van schade overbodig makende praesumtie van zeewaardigheid bestaat niet; — Hof Nd. Holland 11 Nov. 1847 en 13 Sept. 1849 (vern. Arb. Amsterdam 29 Nov. 1845), K. v. H. n°. 22: in geval van twijfel waaraan de geleden schade is toe te schrijven, mag de rechter niet aannemen, dat de schade het gevolg is geweest van zeeëvenementen, omdat zij dit had kunnen zijn, maar moet daarnaar een onderzoek worden ingesteld; — anders Arb. Groningen 8 Apr. 1865, M. v. H. 1865 bl. 237: onzeewaardigheid moet worden bewezen en mag niet worden vermoed; in geval van verlies zonder bepaald aangewezen oorzaak moet aan een ongewoon of onbedacht fortuin der zee worden gedacht.

Arb. Amsterdam 31 Dec. 1849, K. v. H. n°. 34: lek springen en verongelukken van het schip is niet voldoende tot staving der vordering, indien niet blijkt van zeeëvenementen. — H. R. 2 Dec. 1859, W. n°. 2127, M. v. H. 1859 bl. 274 (bewezen moet worden een van buiten aankomend onheil; niet elk lek moet worden geacht te zijn ontstaan door zoodanig onheil), cass. verw. Hof Nd. Holland 3 Mrt. 1859, W. n°. 2099, bev. Rb. Amsterdam 13 Nov. 1855 en 13 Sept. 1857, K. v. H. n°. 55, M. v. H. 1859 bl. 3 (een gesteldheid van weer en wind, waartegen een hecht schip bestand moet zijn, is niet een van buiten komend onheil). — Rb. Rotterdam 9 Oct. 1861, M. v. H. 1862 bl. 3: de verzekerde kan niet volstaan met het bewijs van schade op zee overkomen; gewone gebeurtenissen, waartegen ieder schip, dat zee gaat bouwen, bestand moet zijn, zijn geen van buiten aankomend onheil. — Rb. Amsterdam 17 Oct. 1878, W. n°. 4318, bev. Hof Amsterdam 7 Jan. 1881, W. n°. 4623 (machinebreuk). — Rb. Middelburg 17 Dec. 1890, W. n°. 5977. — Hof den Haag 29 Dec. 1890, W. n°. 5996: de verzekerde moet bewijzen, dat het schip is gezonken ten gevolge van een oorzaak waartegen verzekerd is; eerst daarna komt het tegenbewijs, dat

het zinken een gevolg was van eigen gebrek, te pas; eindarrest 14 Dec. 1891, W. n°. 6133. — Rb. Amsterdam 15 Nov. 1895, M. v. H. 1896 bl. 203: de gestelde voorvallen moeten te beschouwen zijn als „fortuinen der zee” en bewezen zijn. — Anders Rb. Amsterdam 7 Juni 1871, W. n°. 3350: als een schip dat bij de uitreis zeewaardig is, zinkt zonder dat van boos opzet blijkt, kan dat zinken niet anders zijn dan een gevolg van een zeeëvenement, al kan men zich daarvan ook geen reden geven; de verzekeraar heeft alsdan te bewijzen, dat het zinken aan eigen gebrek van het schip zou zijn toe te schrijven.

H. R. 9 Nov. 1860, W. n°. 2222, M. v. H. 1860 bl. 322 (de verzekerde moet bewijzen een van buiten aankomend onheil; verklaringen van zeewaardigheid bezitten niet de kracht eener praesumptio juris), bev. Hof Zd. Holland 23 Jan. 1860, W. n°. 2140, M. v. H. 1860 bl. 40 (zwaar stampen, werken en slingeren van het schip bij stijve koelte, waartegen een in goeden staat verkeerend zeeschip bestand moet zijn, is geen van buiten komend onheil), vern. Rb. Rotterdam 25 Mei 1859, K. v. H. n°. 71, W. n°. 2092, M. v. H. 1859 bl. 65 (uit het feit, dat een schip voor een buitenlandsche reis geheel is beladen en de reis heeft ondernomen, ontstaat, in verband met art. 347 K., het vermoeden, dat het schip volkomen zeewaardig is geacht; verklaringen van zeewaardigheid kunnen dienen tot bevestiging daarvan). — Hof Zd. Holland 20 Mrt. 1862, W. n°. 2388: certificaten van zeewaardigheid ontheffen niet van het bewijs, dat de geleden schade het gevolg is van zeeëvenementen, waarvan de verzekeraar het risico op zich heeft genomen.

Rb. Rotterdam 27 Juni 1906, W. n°. 8570, bev. Hof den Haag 19 Nov. 1907, W. n°. 8621: de verzekerde, aanvankelijk stellende dat het schip is verloren gegaan door „een fortuin der zee waartegen is verzekerd”, kan de schade-oorzaak bij repliek nader preciseeren.

Zie voorts KUYPER VAN HARPEN, n°s. 7, 8, 43, 49, 51—53, 56 en 76; — Rb. Amsterdam 4 Mrt. 1881, W. n°. 4698; — 29 Nov. 1882, W. n°. 4842; — 17 Dec. 1886, Rgl. Bijdr. en Bijbl. 1886/7 B bl. 125. — M. v. H. 1860, Meng. bl. 20.

In den regel is rechtstreeksch bewijs niet te leveren; voldoende is het bewijs, hetzij van feiten die aannemelijk maken, dat het sinister is toe te schrijven aan verzuim of nalatigheid van den schipper of van het scheepsvolk, hetzij van zeeëvenementen (van buiten aankomende onheilen) die het sinister of de gebleken schade aan een zeewaardig schip kunnen hebben veroorzaakt, deze redelijkerwijze verklaren.

Daartegenover heeft de verzekeraar het bewijs te leveren van eigen gebrek of van eene andere hem bevrijdende omstandigheid.

's JACOB, verhaal van eenige zeeverzekeringsgeschillen, in Het regt in Nederland, dl. 4, bl. 392 v. — Hof Nd. Holland 23 Juni 1864, vern. Arb. Amsterdam 15 Mei 1863, M. v. H. 1864 bl. 198, eindarrest 20 Apr. 1865, M. v. H. 1865 bl. 125 (de verzekerde moet omtrent het ontstaan der schade — niet uit eigen gebrek maar uit zee-fortuinen — die verantwoordiging opleveren, waartoe hij redelijkerwijze in staat is; het certificaat van zeewaardigheid vestigt niet een voldoende praesumptio juris voor het bestaan van zeefortuinen, maar is een beduidend element van verantwoording voor den verzekerde nevens het relaas der reis waaruit moet blijken, dat het voorvallene de later bevonden schade aan een zeewaardig schip heeft kunnen veroorzaken); — in denzelfden zin: Hof Nd. Holland 27 Juni 1867, vern. Arb. Amsterdam 6 Juli 1866, M. v. H. 1867 bl. 257, eindarrest 7 Mei 1868, M. v. H. 1868 bl. 145 (ontzegging der vordering); — 31 Mrt. 1870, M. v. H. 1870 bl. 85, eindarrest 12 Oct. 1871, M. v. H. 1871 bl. 185. — Hof Nd. Holland 8 Febr. 1872, M. v. H. 1872 bl. 29: vast moet staan, dat de ondervonden evenementen van dien aard zijn geweest, dat een zeewaardig schip daardoor kan zijn lek geraakt. — Rb. Amsterdam 12 Apr. 1871, W. n°. 5350, bev. Hof Nd. Holland 24 Oct. 1872, M. v. H. 1873 bl. 10: de verzekerde moet de zeeëvenementen waarop hij zich beroept bewijzen, althans het ontstaan der schade uit fortuinen der zee redelijkerwijze verantwoorden. — Rb. Amsterdam 26 Febr. 1892, W. n°. 6186 (in geval van machinebreuk moet blijken van zoodanige zeeëvenementen of onheilen, dat daardoor het ontstaan der breuk redelijkerwijze wordt verantwoord; verklaringen van zeewaardigheid kunnen dit bewijs niet leveren), bev. Hof Amsterdam 3 Nov. 1893, W. n°. 6444, M. v. H. 1894 bl. 15. — Zie voorts in dezen geest: Hof Nd. Holland 30 Nov. 1868, M. v. H. 1868 bl. 257; — Hof Zd. Holland 27 Dec. 1875, eindvonnis Rb. Rotterdam 10 Jan. 1877, R. B. 1878 B bl. 83; — Rb. Rotterdam 19 Oct. 1889, W. n°. 5790; — 26 Juni 1901, W. n°. 7703, bev. Hof den Haag 10 Oct. 1902, W. n°. 7881 (uit de te bewijzen aangeboden feiten volgt niet noodwendig schuld der machinisten); — Hof den Haag 27 Oct. 1902, W. n°. 7870.

Rb. Rotterdam 23 Febr. 1876, W. n°. 3957: indien is bewezen, dat het schip in zeewaardigen toestand is uitgezeild en dat het zoodanige fortuinen der zee heeft beloopen, als waartegen is verzekerd, kan de verzekeraar niet volstaan met in het

algemeen eigen gebrek als oorzaak der schade aan te geven, maar moet hij feiten stellen en bewijzen, waaruit van eigen gebrek blijkt.

Verg. over dit onderwerp voor het *Engelsche* recht: LOWNDES, §§ 109 (every ship is to be presumed seaworthy until the contrary be proved: the burden of proof is on the underwriter), 123; — voor het *Fransche* recht: LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 6, n°. 1243, „la détérioration ou la perte des *marchandises* doit être présumée le résultat d'un cas fortuit, lorsque l'assureur ne prouve pas le vice propre ou la faute d'où elle est provenue. Tout événement arrivé sur mer constitue, en principe, une fortune de mer. Pour le *navire*, une distinction doit être faite. Lorsque le certificat de visite est représenté, le navire est réputé être parti en bon état jusqu' à preuve du contraire; par suite, c'est à l'assureur à faire cette preuve en démontrant l'existence d'un vice propre. L'absence de certificat de visite fait, au contraire, présumer le vice propre; c'est à l'assuré à faire la preuve contraire (V. ci-dessus, n°. 1547).” Verg. art. 225 C. d. c. met art. 347 K. •

C. *Binnen-transportverzekering*: art. 687 i. v. m. art. 637 en art. 693 K.

Een uitdrukkelijk beding is noodig voor de gevaren, vermeld in artt. 249 (eigen gebrek), 638 al. 1, 640 al. 1, 641, 642, 659, 660 K.

Clausule *vrij van molest*, artt. 647—649 K., waarmede te verg. art. 658. *Molest*: iedere gewelddaad van vreemden, hetzij regeering (ook eigen regeering), hetzij zeerovers. Onderscheid tusschen art. 647 (de verzekering neemt een einde door het molest) en 648 (aansprakelijkheid voor zeegevaar ook na het molest).

NOLST TRENITÉ, *Zeeverz.*, bl. 481 v. — J. G. SCHÖLVINCK, invloed van oorlog en oorlogsmolest op de overeenkomsten van bevrachting en zecassurantie, *Prft.* 1886, bl. 103 v.; — W. v. HULST, het bevrachtings- en assurantiecontract in oorlogstijd, *Prft.* 1887, bl. 54 v.

Artt. 647—649 zijn in de Amsterdamsche en Rotterdamsche beurscondities door andere bepalingen vervangen.

De moeilijkheden, eigen aan de beoordeeling of een vereischt oorzakelijk verband aanwezig is, doen zich ook voor in het verzekeringsrecht, immers bij beantwoording van de vraag, welke gebeurtenis ter bepaling van de aansprakelijkheid des verzekeraars als de oorzaak der schade moet worden beschouwd.

Zie over oorzakelijk verband in 't algemeen: P. SCHOLTEN, de causaliteitsvraag in het leerstuk der schadevergoeding buiten contract, in Rgl. Mag. 1902, bl. 265 v., 414 v.; — D. SIMONS, ons burgerlijk delictsrecht, in Themis 1902, bl. 6 v.; — H. R. RIBBIUS, de omvang van de te vergoeden schade bij niet-nakoming van verbintenissen en bij onrechtmatige daad, Prft. 1906; — en over dit verband in het bijzonder bij verzekering: NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 74 v.; — EHRENBERG, a. w., bl. 426 v.

In de Engelsche rechtspraak wordt veelal de regel toegepast: *causa proxima non remota spectatur*, tenzij schuld of verzuim van scheepsvolk aanwezig is. Zie LOWNDES, a. w., bl. 114 v.

Als de oorzaak van de schade moet worden beschouwd de gebeurtenis waaruit naar den gewonen loop van zaken de schade moest volgen.

Verg. Hof Nd. Holland 7 Jan. 1875, W. n°. 3831, M. v. H. 1875 bl. 3 (de verzekeraar is niet aansprakelijk, als niet wordt aangetoond dat de schade een noodwendig gevolg was van evenementen waartegen verzekerd was), bev. Rb. Amsterdam 19 April 1872, M. v. H. 1872 bl. 166. — Rb. Rotterdam 10 Mrt. 1897, W. n°. 7005, bev. Hof den Haag 2 Mei 1898, W. n°. 7160; — Hof den Haag 29 Juni 1908, P. v. J. 1909 n°. 820: de oorzaak is de zelfstandig *op den voorgrond tredende* oorzaak. — Rb. den Haag 1 Dec. 1909, W. n°. 8989 (gewezen naar aanl. van de artt. 1401 en 1402 B. W.).

II. Het **gevaarsobject**: de zaak of de persoon die door de onzekere gebeurtenis moet worden getroffen, die aan het gevaar blootstaat. Verg. hierboven bl. 601.

De identiteit van het gevaarsobject behoort vast te staan. Is dit niet het geval, dan is er gemis van overeenstemming omtrent het onderwerp der overeenkomst, immers omtrent de schadekans (het risico), en is mitsdien een overeenkomst niet tot stand gekomen. In elk geval mist de overeenkomst haar onderwerp, als het gevaarsobject, zooals het in de polis is omschreven, niet bestaat.

Rb. Amsterdam 2 Juli 1894, W. n°. 6683, M. v. H. 1895 bl. 5, bev. Hof Amsterdam 11 Dec. 1896, M. v. H. 1897 bl. 263: er is geen wilsovereenstemming en alzoo geen overeenkomst tot stand gekomen, als in eene polis van herverzekering van het schip Emilia dit is omschreven als „een nieuw

gebouwd stoomschip 1^e klasse, nog niet in een register opgenomen", en de verzekering betreft het „stoomschip Emilia vroeger gen. Pleiades, gebouwd in 1874". — Rb. Amsterdam 15(29) Juni 1900, M. v. H. 1900 bl. 45, bev. Hof Amsterdam 20 Febr. 1902, M. v. H. 1902 bl. 137; H. R. 13 Febr. 1903, concl. contr., en 8 Mei 1903, W. n°s. 7880 en 7921: de gestelde overeenkomst van verzekering is niet gesloten wegens gemis van wilsovereenstemming nopens het voorwerp van verzekering, als ter verzekering is opgegeven en aangenomen een distilleerderij, terwijl in de gebouwen bovendien aanwezig waren een kurkensnijderij en een kistenmakerij welke ook voor het publiek werkten.

Staat de identiteit van het gevaarsobject vast, dan wordt de schadekans (het risico) nader bepaald door de vatbaarheid van dit gevaarsobject door de ramp te worden getroffen, welke afhankelijk is van allerlei omstandigheden, als de eigenschappen, bestemming, omgeving, enz. der zaak, het beroep, de werkzaamheden, enz. van den persoon, die het gevaarsobject uitmaakt.

Op den verzekerde rust de plicht eene behoorlijke omschrijving te geven van het gevaarsobject en alle hem bekende omstandigheden mede te deelen, welke van invloed kunnen zijn op zijne vatbaarheid, getroffen te worden door de gebeurtenissen waartegen wordt verzekerd. Nietigheid der overeenkomst in geval van verzuim ook te goeder trouw, art. 251 K. i. v. m. art. 256 3° en 8° K.

J. C. DE VRIES, de reticentie bij de overeenkomst van verzekering, Prft. 1865 (rec. Themis 1865, bl. 322 v.; J. C. REEFMAKER, M. v. H. 1865, Meng. bl. 86 v.). — P. BAELDE, opmerkingen naar aanleiding van art. 251 W. v. K., Prft. 1891. — A. DE COURCY, la réticence et l'erreur, in Q. de dr. mar., 1re série, bl. 301 v. — EHRENBERG, a. w., dl. 1, bl. 328 v.

Art. 251 onderscheidt verkeerde of onwaarachtige opgave (*allegatio falsi, misrepresentation*) en verzwijging (*reticentie, suppressio veri, concealment*).

Code de comm. art. 348. — Bestrijding der bepaling van art. 251 in 1825, zie VOORDUIN, W. v. K., dl. 2, bl. 155 v., n°s VI, X, XI en XV.

Beteekenis van den in art. 251 omschreven mededeelingsplicht. Hij betreft de voor de waardeering van de schadekans belangrijke, het gevaarsobject betreffende bijzondere omstandigheden, waarvan de kennis voor den verzekeraar noodig is ter beoordeeling van den omvang der door hem aan te gane verplichting. Alleen deze omstandigheden worden geacht de zelfstandigheid van het risico (de zaak welke het onderwerp der overeenkomst uitmaakt) te bepalen.

Omtrent den rechtsgrond van art. 251 bestaan verschillende opvattingen. Als zoodanig wordt aangenomen: gemis van toestemming of overeenstemming (de Regeering in 1825 [VOORDUIN, t. a. p., bl. 156 n°. IX], LEWIS, Lehrb. d. Versicherungs., bl. 71 v.); — dwaling in het wezen (de zelfstandigheid) der zaak (SYPKENS bij VOORDUIN, t. z. p., n^o. X; KIST, Handelsr., dl. 4, bl. 74; BAELDE, Prft., bl. 20 v.); — het wezen der kansovereenkomsten (DE VRIES, Prft., hfdk. 1); — de behoeften van het verzekeringswezen (J. C. REEFMAKER, M. v. H. 1865, Meng. bl. 86 v.; DIEPHUIS, Handelsr., dl. 3, bl. 31 v.). — Zie voorts EHRENBURG, a. w., bl. 350 v.

Art. 251 bevat niet eene toepassing van den regel van art. 1358 B. W. omtrent dwaling bij overeenkomsten, maar eene zelfstandige regeling van de dwaling bij de overeenkomst van verzekering.

Hof Nd. Holland 17 Nov. 1864, M. v. H. 1864 bl. 357: slechts die dwaling, waarin de verzekeraar door de verkeerde of onwaarachtige opgave of de verzwijging van den verzekerde is gebracht, doet de verzekering nietig zijn; art. 1358 B. W. geldt niet daarnevens.

Verg. over het leerstuk der dwaling en art. 1358 B. W.: J. F. HOUWING, dwaling bij overeenkomsten naar Nederlandsch recht, Prft. 1888.

De verzekerde moet mededeelen wat hij weet en dit juist en volledig mededeelen. Hij behoort dus, als hij omtrent eenig feit niet eigen wetenschap heeft, dit te vermelden. Mededeeling van een feit, dat onjuist is, is verkeerde opgave, ook al heeft de verzekerde de onjuistheid niet gekend. Evenwel moet de mededeeling van feiten waaromtrent de verzekeraar kan nagaan, dat de verzekerde niet eigen wetenschap *kan* hebben, steeds worden beschouwd als de mededeeling van hetgeen deze daaromtrent heeft vernomen.

Arb. Amsterdam 17 Mrt. 1848, K. v. H. n°. 10 (voorbeeld van onvolledige mededeeling). — H. R. 20 Mrt. 1908, W. n°. 8684.

Verschillend wordt gedacht over de vraag, of op den verzekeraar gelijke mededeelingsplicht rust.

Zoodanige verplichting wordt aangenomen door DE VRIES, a. w., bl. 41 v.; — LEVY, het Alg. Dt. Hwb., bl. 880 v.; — EHRENBURG, a. w., bl. 331. — Zie ook VOORDUIN, t. a. p., bl. 155 n°. III. — Anders DIEPHUIS, dl. 3, bl. 32.

„Verzwijging van aan den verzekerde bekende omstandigheden”;

Het niet-opgeven door den verzekerde van hem onbekende omstandigheden maakt de verzekering niet nietig; anders ten onrechte Rb. Amsterdam 17 Apr. 1908, W. n°. 8841.

De verzekerde heeft ook de hem uit publieke berichten bekende omstandigheden mede te deelen: Arb. 9 Nov. 1860, W. n°. 2232, M. v. H. 1860 bl. 330 (een openbaar gerucht ter beurze).

ook van omstandigheden die hij behoorde te kennen, doch waarvan hij zich opzettelijk of uit nalatigheid onkundig hield.

BAELDE, bl. 52 v. — Rb. Rotterdam 16 Apr. 1873, W. n°. 3595, en Rb. Amsterdam 14 Oct. 1875, W. n°. 3940, M. v. H. 1875, bl. 249 (herverzekering; berichten in de *Shipping Gazette* en de *Lloyds-List*). — Verg. Rb. Rotterdam 16 Dec. 1874, W. n°. 3793, M. v. H. 1875 bl. 24. — Anders LEVY, a. w., bl. 961 v. — Zie voorts EHRENBURG, a. w., bl. 340 v.

Mar. Ins. Act 1906, sect. 18 (1): every circumstance which, in the ordinary course of business, ought to be known by him (the assured).

De wetenschap van den verzekerde moet beoordeeld worden naar het tijdstip, waarop de overeenkomst is gesloten, de sluit-nota is opgemaakt; ten aanzien van hetgeen de verzekerde daarna verneemt, bestaat de hierbedoelde mededeelingsplicht niet.

Rb. Rotterdam 5 Jan. 1870, W. n°. 3201.

De verzekeraar kan zich niet beroepen op verzwijging van omstandigheden, welke hem eerst na het afsluiten der overeenkomst zijn medegedeeld, indien hij desniettemin de polis heeft geteekend.

Rb. Rotterdam 19 Nov. 1873, M. v. H. 1874 bl. 58.

Mededeeling aan den agent van den verzekeraar is voldoende.

De verplichting tot mededeeling bestaat niet (zoodat ook onjuiste mededeeling niet schaadt) ten aanzien van:

1°. algemeen bekende of aan den verzekeraar bekende feiten, of van feiten of omstandigheden welke de verzekeraar behoorde te kennen of kon bevroeden;

Arb. Amsterdam 31 Mei 1870, W. n°. 3277. — Rb. Rotterdam 6 Dec. 1882, W. n°. 4847, vern. Hof den Haag 21 April 1884, W. n°. 5058, eindarrest 30 Mrt. 1885, W. n°. 5149. — Rb. Rotterdam 1 Mei 1886, W. n°. 5339. — Zie ook Rb. Amsterdam 30 Mrt. 1882, R. B. 1882 B bl. 51. — Verg. voorts Arb. 9 Nov. 1860, b. a.; 14 Nov. 1865, M. v. H. 1866 bl. 143. — EHRENBURG, a. w., bl. 349.

Mar. Ins. Act 1906 sect. 18 (3) b: „any circumstance which is known or presumed to be known to the insurer. The insurer is presumed to know matters of common notoriety or knowledge, and matters which an insurer in the ordinary course of his business, as such, ought to know”.

2°. feiten waarnaar door den verzekeraar niet is gevraagd, als de verzekering is gesloten op een vragenlijst van den verzekeraar.

Hongarije Hwb. art. 474 al. 3: „Im Falle die kontrahierende Partei bei Abschluss des Versicherungsgeschäftes vom Versicherer zur Ausfüllung des ihr vorgelegten Fragebogens aufgefordert wird, so haftet dieselbe nur für die Richtigkeit der auf die Fragepunkte gegebenen Antworten.” (Die Handelsgesetze des Erdballs, 3de dr., dl. 13). — § 18 der Deutsche wet op de verzekeringsovereenkomst v. 30 Mei 1908. — J. RYNER, über die Anzeigepflicht des Versicherungsnehmers beim Abschluss des Versicherungsvertrages, 1908. — Zie voorts over het beantwoorden van vragenlijsten: EHRENBURG, a. w., bl. 344 v.

Geen verzwijging of verkeerde opgave, als het gevaarsobject namens den verzekeraar is opgenomen.

Arb. Amsterdam 17 Nov. 1858 en 4 Mrt. 1859, W. n°. 2138. — Rb. Arnhem 13 Apr. 1882, W. n°. 4794, R. B. 1883 B bl. 16, waarmede te verg. Rb. Amsterdam 15 Oct. 1886, P. v. J. 1887 n°. 6*. — Rb. Amsterdam 15 Juni 1882, M. v. H. 1882 bl. 315. — Rb. Rotterdam 9 Nov. 1904, W. n°. 8222, en Hof den Haag 26 Nov. 1906 en 24 Jan. 1910, W. n°s. 8487 en 9007: het door een deskundige van wege den verzekeraar ingestelde onderzoek is voor dezen bindend.

Toepassing van art. 251 bij verzekering door tusschenpersonen.

Voorbeeld: Rb. Rotterdam 17 Juni 1896, W. n°. 6863, M. v. H. 1896 bl. 301.

DE VRIES, Prft., hfdk. 6; — BAELEDE, Prft., § 6. — NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 435 v. — EHREBERG, a. w., bl. 339. — DHwb. artt. 806 en 807 (gew. bij de wet v. 30 Mei 1908, art. 1). — § 19 der Deutsche wet op de verzekeringsovereenkomst v. 30 Mei 1908.

De tusschenpersoon is verplicht te zorgen, dat de door hem gesloten verzekeringsovereenkomst niet nietig is, en is deswege verantwoordig schuldig aan zijn lastgever (den verzekerde); hij behoort ook hem door zijn lastgever niet medegedeelde courantenberichten te kennen: Rb. Rotterdam 23 Maart 1898, W. n°. 7187, bev. Hof den Haag 30 Mei 1899, W. n°. 7325. — Verg. Rb. Rotterdam 8 Mrt. 1905, W. n°. 8398 (de makelaar is in dit geval gedeekt door de hem door zijn lastgever verstrekte inlichtingen).

Art. 251. . . . „welke van dien aard zijn, dat de overeenkomst niet, of niet onder dezelfde voorwaarden zoude zijn gesloten, indien de verzekeraar van den waren staat der zaak had kennis gedragen”. *Objectief* te beoordeelen, behoudens het bewijs, dat de verzekeraar die de overeenkomst heeft gesloten, aan dergelijke omstandigheid waarde niet hechte, of dat de verzekerde wist, dat hij dit wèl deed.

Verg. LEVY op art. 811 ADHwb., bl. 964. — Rb. Rotterdam 5 Jan. 1870, W. n°. 3201; — Hof den Haag 30 Mrt. 1885, W. n°. 5149. — Rb. Rotterdam 17 Juni 1896, W. n°. 6863.

„Maakt de verzekering nietig”. Een eisch tot nietigverklaring kan worden ingesteld, gedurende vijf jaren van den dag der ontdekking van de onjuiste mededeeling of verzwijging, art. 1490 al. 1 en 2 B. W.; „bij wege van verdediging of exceptie” kan de nietigheid steeds worden „voorgedragen”, art. 1490 al. 3 B. W.; in dit geval kan de verzekeraar volstaan met te concludeeren tot ontzegging of tot niet-ontvankelijk-verklaring van den eisch; een incidenteele of reconventioneele vordering tot nietig-verklaring is niet noodig. Er is betrekkelijke, niet volstrekke, nietigheid.

Aldus H. R. 20 Mrt. 1908, W. n°. 8684; — Rgl. Mag. 1903, bl. 244. — Verg. Hof den Haag 5 April 1909, P. v. J.

1910 n°. 901 (nietigheid wegens curateele). — Daarentegen ten onrechte Arb. Amsterdam 7 Aug. 1868, W. n°. 3040, M. v. H. 1869 bl. 105: er moet altijd nietigverklaring worden gevraagd; — evenzoo NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 165.

Afwijking van art. 251 bij overeenkomst is geoorloofd. Het staat den verzekeraar vrij, aan de onjuistheid of onvolledigheid van de omschrijving van het gevaarsobject beteekenis niet te hechten, m. a. w. partijen kunnen overeenkomen wat door hen al of niet als wezenlijke kenmerken van het gevaarsobject wordt beschouwd.

M. TYDEMAN, Prft., bl. 6 v.; — KIST, dl. 4, bl. 74; — LEVY, t. a. p.; — BAELDE, Prft., bl. 114 v.; — NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 57, 154. — Rb. Amsterdam 27 Mrt. 1840, R. B. 1843 bl. 774; — Hof Nd. Holland 4 Dec. 1873, W. n°. 3687, M. v. H. 1873 bl. 238; — Rb. Amsterdam 5 Juni 1891, M. v. H. 1891 bl. 303; — Kgt. Enschedé 7 Juni 1900, W. n°. 7597. — Anders ten onrechte: DE VRIES, Prft., bl. 89 v.; — LEVY, in W. nos. 5461 en 5467.

De beurspolis-clausule.

Casco- en goederen-polis: *Voorts op conditie, dat wij ondergeteckenden het art. 251 v. h. W. v. K. tegen den geassurceerde niet zullen mogen inroepen, tenzij de rechter mocht beslissen, dat daartoe in eenig geval, ter goeder trouw en volgens usantie alhier, termen voorhanden waren; — brandpolis: zullende in deze verzekering geen restorno noch abandonnement plaats kunnen hebben, als zijnde daarvan over en weder uitdrukkelijk gerenuitied, gelijk mede van art. 251 W. v. K., voor zooverre de rechter niet mocht begrijpen, dat daartoe ter goeder trouw en volgens usantie termen bestonden.*

Beteekenis dier clausule: *a.* zij heeft er geen, DE VRIES, Prft., hfdk. 7; NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 156; Rb. Amsterdam 5 Juni 1891, M. v. H. 1891 bl. 303; — *b.* zij laat de toepassing van art. 251 over aan het *arbitrium judicis*, Rb. Amsterdam 15 Oct. 1886, P. v. J. 1887 n°. 6* (een perceel, van hout gebouwd, opgegeven als gebouwd van hout en steen: verzwijging); — *c.* zij laat beroep op art. 251 K. alleen toe in geval van bewezen opzet, kwade trouw of verregaande nalatigheid van den verzekerde (subjectief criterium), Arb. den Haag 16(17)Mei 1864, W. n°. 2587, M. v. H. 1864 bl. 111; Arb. Amsterdam 25 Nov. 1864 (niet-mededeeling dat een deel der verzekerde hofstede (het koetshuis) grootendeels van hout was: geen verzwijging) en 17 Febr. 1866 (schoenen, in *zink*

verpakt, opgegeven als verpakt in *blik*: geen termen om art. 251 toe te passen), M. v. H. 1866 bl. 161 en 39; Rb. Rotterdam 24 Mei 1876, W. n°. 3997 (*ammonia liquida*, verzekerd als *chemicaliën* in blik); Rb. Amsterdam 15 Juni 1882, M. v. H. 1882 bl. 315, eindvonnis 19 Mrt. 1883 (niet-mededeeling van nog andere werkplaatsen in het perceel waarin de verzekerde werkplaats aanwezig was: art. 251 toegepast), R. B. 1883 B bl. 8; — *d.* zij laat het beroep toe, als het verzwegen of onjuist medegedeelde feit een *groot verschil* in het risico maakt (objectief criterium): in dien geest Hof Nd. Holland 4 Dec. 1873, vern. Arb. Amsterdam 20 Juni 1872 (4 Mei 1871), M. v. H. 1873 bl. 233 (fabriceeren van sigaren in een huis waarin volgens opgave een tabaksaffaire; Hof: geen termen tot toepassing van art. 251); Rb. Rotterdam 7 Mei 1881, W. n°. 4662, M. v. H. 1882 bl. 3, eindvonnis 24 Mei 1882, W. n°. 4780 (opgave van wit satijn en met gouddraad gebrocheerde zijde als zijden en half zijden stoffen: art. 251 toegepast); 6 Dec. 1882, W. n°. 4847, op dit punt bev. door Hof den Haag 21 Apr. 1884, W. n°. 5058 (het bereiden enz. van koffie met veel personen, fabriekmatig en met kunstlicht, terwijl alleen was opgegeven dat in het perceel een stoommachine is: art. 251 toegepast); Hof Amsterdam 20 Mei 1892, W. n°. 6299 (verzwijging dat in het verzekerde perceel behalve een stoomgrutterij ook een stoomkorenmolen werd gedreven); Rb. Rotterdam 8 Mrt. 1905, W. n°. 8398, bev. Hof den Haag 3 Dec. 1906, W. n°. 8482 (mouterij met drie eesten in een perceel, opgegeven als pakhuis: art. 251 toegepast).

De clausule geeft den rechter volkomen vrijheid van waardeering. Hij heeft te letten, niet alleen op het gewicht der verzwijging of verkeerde mededeeling, doch ook op het verband tusschen de verzwijging of verkeerde mededeeling en de schade, op het tijdstip waarop de verzekeraar met den werkelijken toestand bekend is geworden, op de goede trouw van den verzekerde, i. e. w. op alles wat op de waardeering van het beroep op art. 251 van invloed kan zijn.

In dezen zin Rb. Rotterdam (20) 21 Oct. 1908, M. v. H. 1908 bl. 103, W. n°. 8908. — Zie ook Hof den Haag 24 Jan. 1910, W. n°. 9007.

Verscherping van den regel van art. 251: sommige mededeelingen vordert de wet op straffe van nietigheid, artt. 280 al. 2; 603 al. 2; 606 al. 1; 608 en 615 al. 1 K. Zie ook art. 598 K.

Art. 603 al. 2: zie Rb. Rotterdam 23 Mrt. 1898, W. n°. 7187, bev. Hof den Haag 30 Mei 1899, W. n°. 7325.
— Art. 606 al. 1: zie Arb. 16 Dec. 1867, vern. Hof Nd. Holland 7 Dec. 1868, M. v. H. 1868 bl. 267.

Critiek van art. 251 K.

Nieuwere regelingen: Duitsche wet v. 30 Mei 1908, §§ 16—22. De verzekeraar kan slechts gedurende één maand, nadat hem blijkt van de verzwijging of onjuiste mededeeling, van de overeenkomst terugtreden. Na de ramp terugtredende, blijft hij niettemin tot vergoeding gehouden, als de verzwegen of onjuist medegedeelde omstandigheid geen invloed op de ramp of op den omvang der schade heeft gehad. — Zwitsersche wet v. 2 Apr. 1908, artt. 4—8. De mededeelingsplicht bestaat in den plicht tot beantwoording van door den verzekeraar gestelde vragen. Deze kan binnen vier weken, nadat hij kennis heeft gekregen van de verzwijging of onjuiste mededeeling, van de overeenkomst terugtreden.

Het Engelsche recht maakt onderscheid tusschen *representation*, een niet in de polis opgenomen mededeeling, welke de overeenkomst alleen nietig maakt als zij *material* is, en *warranty*, een in de polis opgenomen mededeeling, welke wordt opgevat als een voorwaarde. *Warranties* zijn *expressed* of *implied*. Mar. Ins. Act 1906, sect. 18, 19 (*disclosure*, mededeelingsplicht), sect. 20 (*material representation*), sect. 33—41 (*warranties*).

— Toepassing van het beginsel van den omschrijvings- en mededeelingsplicht:

a. in het algemeen, art. 256 3° K.: „genoegzaam duidelijke omschrijving van het verzekerde voorwerp”.

Verzekering tegen brand van: „roerende goederen”, „inboedel” (Arb. 12 Dec. 1859, M. v. H. 1859 bl. 276), „meubelen”, „huisraad en stoffering”, art. 296 K.

Clausule bij brandverzekering: „goederen evenveel waarin bestaande”. — Rb. Amsterdam 15 Oct. 1886, P. v. J. 1887 n°. 6*: eene verzekering van „goederen, waren en koopmanschappen, onverschillig van welken aard of soort”, laat geen uitzondering toe (bijv. voor oud roest).

Verzekering van „goederen” tegen de gevaren der zee, artt. 596 en 644 K.

b. In het bijzonder: 1° bij brandverzekering, art. 287 1°—3° en 5° K.

Art. 287 5°: „de ligging . . . der gebouwen” enz.; Arb. Amsterdam 25 Nov. 1864, M. v. H. 1866 bl. 160 (beteekenis van *hofstede*). — Rb. Amsterdam 15 Juni 1882, M. v. H. 1882 bl. 315 (vermelding van het huisnummer of van het kadastrale nummer is niet vereischt; „in perceel n°. 34” in plaats van „achter perceel n°. 34, in perceel n°. 32”. Verg. VOORDUIN, W. v. K., dl. 2, bl. 257 v., XIII). — Zie ook Rb. Amsterdam 20 Mrt. 1884, R. B. 1884 B bl. 197.

Beurspolis-clausule: *ongeprejudiceerd welke de belendingen zijn of mochten worden*. Arb. Amsterdam 12 Jan. 1869, W. n°. 3153, M. v. H. 1869 bl. 225. — Rb. Rotterdam 21 Oct. 1908, W. n°. 8908: de bovenverdieping van een gebouw is niet een belending van de grondverdieping. — F. M. BROUWER ANCHER, de inhoud van de Amsterdamsche brandpolis, Prft. 1888, bl. 10 v.

Beteekenis van „open terrein”: Rb. Rotterdam 14 Nov. 1900, W. n°. 7569, bev. Hof den Haag 11 Nov. 1901, M. v. H. 1902 bl. 142; — van „open ruimte”: Rb. Amsterdam 13 Oct. 1905, W. n°. 8428, M. v. H. 1905 bl. 286, en Hof Amsterdam 28 Febr. 1908, W. n°. 8715, M. v. H. 1908 bl. 200 („open ruimte” beteekent niet een *ongebruikte*, maar een *onbebouwde* ruimte).

2°. Bij oogstverzekering, art. 299 K.

3°. Bij transportverzekering, art. 686 3° K.

4°. Bij zeeverzekering, art. 592 1° K.

Naam van den schipper. Gevolgen van vervanging van den schipper: Arb. 30 Mei 1861, M. v. H. 1861 bl. 222 (de verzekering neemt daardoor niet een einde).

Polis-clausule: *A of wie anders daarvan schipper mag zijn; — het schip . . . daar schipper op is . . . of wie voor schipper of schippers in zijne plaats zouden mogen varen*.

Naam van het schip. Gevolgen van willekeurige verwisseling of verandering van het schip bij verzekering op vrachtpenningen of op goederen, artt. 638 (de verzekering vervalt) en 641 (de verzekeraar is niet aansprakelijk voor de schade, veroorzaakt door de willekeurige verandering). De willekeurigheid van de verwisseling of verandering van het schip is te beoordeelen naar het bepaalde in art. 639 al. 1 K.

Zie NOLST TRENITÉ, Zeeverz., bl. 341 v.

Bij de transport-verzekering (te land en op binnenwateren) gelden artt. 691 en 692 K.

Verzekering op schip of schepen; assurance *in quovis*, artt. 595 en 650 K.

G. BICKER CAARTEN, de assurance *in quovis*, Prft. 1886. — LEWIS, t. a. p., bl. 104 v. — Pandectes Belges, v^e assurances maritimes, n°s 534—550.

Betekenis van art. 595 al. 2 i. v. m. art. 650: er moet een tijd bepaald worden, waarbinnen de goederen moeten worden afgeladen. De verzekering is eene verzekering onder opschortende voorwaarde. Zie BICKER CAARTEN, bl. 31 v., 53 v.

Verzuim van opgave van den order- of adviesbrief bij het sluiten der overeenkomst maakt de verzekering nietig volgens Rb. Amsterdam 23 Nov. 1876, W. n°. 4062, welk vonnis wordt bestreden door NOLST TRENITÉ, Zeeverz., bl. 212 v.

Verbinding van de verzekering op „goederen” met die op „schip of schepen”. Onder deze overeenkomst vallen de opvolgende afladingen naar orde des tijds, totdat de verzekerings-som is uitgeput. Eene verplichting tot onverwijldde kennisgeving legt de wet den verzekerde niet op.

E. CAUVET, traité des ass. mar., n°s. 230 v.; — DE COURCY, Questions de dr. mar., 4e série, bl. 310; — Pandectes belges, t. a. p., n°. 538; — BICKER CAARTEN, bl. 58 v.

Mar. Ins. Act 1906, sect. 29 (3). „Unless the policy otherwise provides, the declarations must be made in the order of dispatch or shipment. They must, in the case of goods, comprise all consignments within the terms of the policy”

Door den verzekeraar kan voorloopig een nota betreffende de gesloten verzekering worden ondertekend, terwijl de polis eerst wordt opgemaakt, nadat de naam van het schip bekend is geworden.

Deze sluitnota is geen verzekeringsbelofte, maar eene minder volledige (voorloopige) oorkonde over de gesloten overeenkomst van verzekering: Rb. Amsterdam 23 Nov. 1876, W. n°. 4062. — Anders Rb. Rotterdam 20 Oct. 1875, W. n°. 3913.

De contract-polis; — verzekering, tot een bepaald maximum (per schip), van iedere aflading die gedurende den loop van het contract (één jaar, tot wederopzegging) aan of door den verzekerde wordt gedaan. — Contractpolis voor rekening van wien het aangaat; deze wordt gesloten door een

vervoerder, een veem, een commissionnair enz., ter verzekering gedurende een bepaalden tijd van alle goederen die met schepen van den verzekerde worden vervoerd, in zijne pakhuizen zijn opgeslagen, aan zijne committenten toebehooren.

Ook als voor iedere aflading een nadere polis moet worden opgemaakt, bevat de contract-polis de verzekeringsovereenkomst: Rb. Amsterdam 11 Juli 1876, R. B. 1877 B bl. 218 v., op dit punt bev. door Hof Amsterdam 8 Febr. 1878, R. B. 1878 B bl. 262 v.; — Rb. Amsterdam 12 Mrt. 1880, W. n°. 4500; — Rb. Rotterdam 15 Mrt. 1899, bev. Hof den Haag 3 Dec. 1900, W. n°s. 7353 en 7563, M. v. H. 1899 bl. 70 en 1900 bl. 182; — Rb. Rotterdam 20 Febr. 1901, M. v. H. 1901 bl. 159: de nadere of speciale polis heeft slechts de beteekenis van eene opgave van bijzonderheden.

EHRENBERG, a. w., dl. 1, bl. 408 v. — P. MOLDENHAUER, die laufende Versicherung, in Zft. f. d. ges. Vers. Wft., dl. 1, bl. 153 v. — H. ROUSSEAU, des assurances sur polices flottantes, in Ann. de dr. comm. 1910, bl. 5 v.

De contract-polis verplicht den verzekerde tot onverwijld mededeeling van iedere daaronder vallende aflading: *avenant d'application, déclaration d'aliment, déclaration*.

Niet-voldoening aan deze verplichting geeft den verzekeraar recht, schadevergoeding of ontbinding der overeenkomst te vorderen. De ontbinding werkt niet terug, evenals in het geval van art. 1684 B. W. (zie hierboven bl. 136).

Rb. Rotterdam 15 Mrt. 1899, bev. Hof den Haag 3 Dec. 1900, b. a. (ontbinding eener contract-polis van herverzekering op grond van verzwijging van posten).

ROUSSEAU, a. w., bl. 17: „mais, quel que soit le délai imparti, il est fatal et la jurisprudence considère, à bon droit, comme inefficace, la déclaration d'aliment qui intervient après son expiration”; zie voorts bl. 23 v.

Police (d'assurances) flottante of *police d'abonnement*; — *General- of Abonnementsversicherung: laufende en Pauschal-Versicherung*; — *continuing* of *floating policies*.

Voorbeeld van een zgn. pauschal-polis, zie hieronder Bijlage XLIII. Zie voorts tal van formulieren bij BICKER CAARTEN, aangeh. prft.

Zie over verzekering van waarde-zendingen per post i. h. b.

J. BERCKUM, die Valorenversicherung, in Zft. f. d. ges. Vers.-Wft., dl. 7, bl. 467.

Verg. over mogelijke conflicten tusschen de verzekering bij contract-polis en het verbod van dubbele verzekering: DE COURCY, la double assurance, in Quest. de dr. mar., 1re série, bl. 374 v.

III. De **som** waarvoor verzekerd wordt, 256 4° K.

Men onderscheide de verzekerde som: art. 256 4° K., en de (verzekerbare) waarde van het voorwerp der verzekering (het interest): artt. 278 4°, 592 7° K. Bij volledige verzekering (verzekering voor de volle waarde) vallen beide samen. 287.

Getaxeerde polis, als de verzekerbare waarde in de polis is „uitgedrukt”; open polis, als de uitdrukking der waarde daarin ontbreekt.

Een getaxeerde polis is voorgeschreven bij brand- en casco-verzekering, artt. 287 4° en 592 7° K.

Bij verzekering van een huis, inboedel, enz. voor $f x$ is eene volledige verzekering aan te nemen en in de verzekerde som dus tevens de uitdrukking der waarde te zien.

Bij verzekering van $f x$ op een huis, inboedel, schip, enz. is deze som tevens te beschouwen als de uitdrukking, dat het huis enz. ten minste dit bedrag waard is, daar oververzekering niet is aan te nemen. Anders bij goederen die eene geregelde, gemakkelijk te controleeren marktwaarde hebben. Zie hierboven bl. 613.

Indien de verzekerde som gesplitst is in verband met splitsing der verzekerde goederen in verschillende rubrieken, is iedere rubriek als afzonderlijk verzekerd te beschouwen.

Rb. Assen 23 Oct. 1900, W. n°. 7521. — Anders, als verschillende (rubrieken van) zaken voor één som zijn verzekerd: Rb. Amsterdam 20 Mrt. 1884, W. n°. 5092.

Art. 607 vordert opgave van de verzekerbare waarde in de polis van bodemerij-verzekering, art. 615 opgave van de verzekerde som bij winstverzekering. Art. 618, verzekering tegen de gevaren der slavernij, vordert niet een getaxeerde polis.

De verzekerde som is een overeengekomen maximum naast de verzekerbare waarde, welke het wettelijke maximum uitmaakt.

Beteekenis van het maximum. Geeft de verzekerde som het maximum aan, dat de verzekeraar heeft te vergoeden, telkens als er gedurende den loop der verzekering schade

wordt geleden, òf het maximum, dat de verzekeraar ter zake van schade heeft te vergoeden gedurende het tijdsverloop waarvoor de premie is bepaald, zoodat de verzekering door geheel verlies of door het voorvallen van schaden tot het verzekerde bedrag een einde neemt, mitsdien, bij verzekering voor meerdere jaren, ook de verplichting tot betaling van nog niet verschenen jaarpremiën vervalt?

Zie hierover KIST, dl. 4, bl. 90 v.; HOLTJUS, dl. 3, bl. 360; NOLST TRENITÉ, Brandverz., bl. 122 v. — EHRENBURG, a. w., dl. 1, bl. 357.

Bij casco-verzekering is de verzekerde som volgens de wet het maximum, ter zake van schade te betalen, art. 718 K. (geen uitzondering op art. 283! zooals KIST, dl. 4, bl. 76, 156, 197 v., 211, aanneemt). — Anders Mar. Ins. Act 1906, sect. 77 (1).

Bij brandverzekering is een veel voorkomend beding, dat de verzekering eindigt of door den verzekeraar kan worden opgezegd, ingeval schade is geleden.

Clausule in de casco-polis: *Zullende steeds voor het volle verzekerde bedrag onze visiko stand houden, onverschillig hoeveel aan schade of avarij gedurende den tijd dezer verzekering wordt betaald.*

Bij zeeverzekering ook een minimum, franchise (vrij onder). Art. 719 K.: vrij onder 1% „van de waarde van het beschadigde voorwerp”; beurscondities: vrij onder 3%.

De franchise van 1% komt reeds voor in het Plakkaat van 1571, art. 25. Zie voorts Amsterdam 1598, art. 26; Rotterdam 1604, art. 17; Middelburg 1600, art. 18. De franchise van 3% wordt gevonden in Ord. Rotterdam 1721, art. 44.

Clausule: *vrij van avarij of schade.* Zie hierboven bl. 631 v.

Partieele schade; indien niet de volle (verzekerbare) waarde is verzekerd, betaalt de verzekeraar zoodanig deel van de verzekerde som, als de schade deel uitmaakt van de volle waarde: art. 253 al. 2 K., alwaar deze evenredigheidsregel min juist is geformuleerd (zie VOORDUIN, a. w., dl. 2, bl. 170 v.). Hij moet worden toegepast altijd, als blijkt dat de werkelijke waarde méér bedraagt dan de getaxeerde waarde; alsook wan-

neer gene minder bedraagt, voor zooverre verzekering voor eene hoogere overeengekomen waarde is toegelaten.

Ten onrechte werd anders gehandeld in het geval, beslist door Rb. Rotterdam 27 Juni 1891, W. n°. 6072, bev. Hof den Haag 11 Apr. 1892, W. n°. 6224. — Zie Rgl. Mag. 1903, bl. 247.

Toepassingen worden gevonden in artt. 709 al. 3, 713, 720 K. Zie verder hieronder bl. 673, 675, 684.

Van den evenredigheidsregel kunnen partijen bij overeenkomst afwijken, art. 253 al. 3 K. Verzekering met beding van „*premier risque*”. Zie hieronder Bijlage XLIV (polis van verzekering tegen diefstal, *premier risque*).

IV. De overeengekomen begrenzing naar **tijd** en **plaats**.

De tijd, „op welken het gevaar voor rekening van den verzekeraar begint te loopen en eindigt”, moet in de polis worden vermeld, art. 256 6° K.

Ingang der verzekering: bij het sluiten der overeenkomst, op een vroeger, op een later tijdstip.

Op een *vroeger* tijdstip, zie artt. 269, 270, 597 en 598 K. (verzekering op goede of kwade tijding). Zie hierboven bl. 618. — Op een *later* tijdstip: zie artt. 606 en 635 K.

Art. 269 K. bedoelt te zeggen, dat de verzekerde niet kan bedingen, dat de verzekering geacht zal worden op een reeds verstreken tijdstip te zijn ingegaan, indien hem bekend is, dat sedert de schade is ontstaan.

Verzekering voor onbepaalden tijd (tot wederopzegging), voor een bepaalden tijd (tijd-verzekering) al of niet met stilzwijgende verlenging, voor een bepaalde reis (*reis-verzekering*), voor een bepaalden tijd met reisbepaling, voor een bepaalde reis gedurende een zekeren tijd (*mixed policy*), voor meer reizen of trajecten aan te vangen gedurende een bepaalden tijd of tot wederopzegging (contract-, abonnementspolis).

a. Tijd-verzekering, artt. 300 (oogstverzekering), 594 al. 3, 674 K., gewoonlijk voor zes maanden of voor één jaar. Zie hieronder bijlage XXXIX.

W. H. K. MOUTHAAAN, de tijdverzekering, Prft. 1873.

Bij casco-verzekering voor een bepaalden tijd is er één door-

loopend risico: Arb. Amsterdam 4 Nov. 1870, bev. Hof Nd-Holland 16 Nov. 1871, W. n°. 3434, M. v. H. 1871 bl. 193 v. (ter beoordeeling van de zeewaardigheid van het schip is niet iedere reis op zich zelf te beschouwen). Zie voorts de rechtspraak, aangehaald hierboven bl. 634.

De *Beurscondities* van Amsterdam en van Rotterdam beschouwen de verzekering van een casco voor een bepaalden tijd en de verzekering op het behouden-varen van een schip voor een bepaalden tijd als een opeenvolging van zelfstandige doch aan elkander sluitende reisverzekeringen (een abonnement op reisverzekeringen). „De assuradeur is slechts aansprakelijk voor de schaden en avarijen op eene reis geleden, als gevolg van evenementen gedurende die reis. De schaden en avarijen op verschillende reizen geleden worden niet bij elkander gevoegd”. — Beteekenis der conditie ten aanzien van zeewaardigheid, schade boven 100 % en franchise. Rb. Rotterdam 10 Dec. 1902, W. n°. 7966 (zeewaardigheid).

In de tijdpolissen voor casco- of voor goederenverzekering wordt in den regel het gevaar lokaal begrensd, door opnoeming of uitsluiting van bepaalde vaarwaters of van bepaalde reizen. De verzekeraar loopt het gevaar alleen binnen de gestelde grenzen, overschrijding doet de verzekering niet tijdelijk of voorgoed eindigen.

Rb. Rotterdam 9 Febr. 1889, M. v. H. 1889 bl. 196: tot de zeeën in Nederland behoort de zee binnen het territoriaal gebied van Nederland. — Rb. Amsterdam 14 Febr. 1896, bev. Hof Amsterdam 4 Mrt. 1898, W. n°s. 6859 en 7162, M. v. H. 1897 bl. 23 en 1898 bl. 152 (uitsluiting van de Zuiderzee, echter met bevoegdheid te varen van en naar Marken). — Arb. Amsterdam 4 Febr. 1898, M. v. H. 1898 bl. 69. — Hof Amsterdam 3 Febr. 1899, M. v. H. 1899 bl. 9 (tijdpolis voor de binnenvaart).

Lokale begrenzing van het gevaar bij brandverzekering: verzekering van inboedel „waar ook zich bevindende” binnen Nederland; verzekering op reizende polis.

b. Reis-verzekering, art. 592 2°—6° K.

W. L. TEN KATE, de reis in hare betrekking tot het zee-assurantie-contract, Prft. 1886.

Onderscheid tusschen de reis in verzekeringsrechtelijken zin (*voyage assuré*) en de reis in den zin van den zeeweg: het traject (*iter navis, voyage réel*). Art. 592 2°—6° bepaalt het traject, het traject bepaalt de reis.

Beurspolis-clausule: *van en alle circumjacentiën van dien af.*

Aanvang en einde van de reis bij casco-, goederen-, vracht-, bodemerij- en winstverzekering, artt. 624—633 K., tenzij anders in de polis bepaald, art. 634 K.; bij land- en riviertransportverzekering, artt. 688 en 690 K., tenzij „bij beding van de(ze) bepalingen” is afgeweken, art. 695 K.

Zie over art. 628: NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 337 v. Het artikel slaat terug op art. 478 K.; de „reis” is de in de polis aangegeven reis.

De beurs-conditiën bevatten bepalingen omtrent het voortduren van het risico na ontlossing bij goederen-verzekering.

Bepaling van art. 605, in verband met artt. 603, 604 en 606 K.

Zie over artt. 603 en 606 hierboven bl. 652 v.

Clausules: *goederen, waren of koopmanschappen, gereed of niet gereed, en in het laatste geval, hetzij ons daarvan kennis is gegeven of niet, geladen of nog te laden, en: welk schip of schepen vermoedelijk is liggende*, deroegeren aan de artt. 603 en 606. Verg. Rb. Rotterdam 28 Juni 1875, W. n°. 3875.

Gevolgen, tenzij iets anders is overeengekomen, van

a. Niet-aanvaarding, opgeven van de reis, art. 635 (de wet spreekt van staking). De verzekering vervalt, doch de verzekeraar geniet de halve premie tot een maximum van $\frac{1}{2}$ % van de verzekerde som. Zie hieronder bl. 668 v.

β. Staking van de aangevangen reis. De verzekering neemt een einde na afloop der termijnen, in art. 632 genoemd. Voor het *ristorno* der premie zie art. 636; hieronder bl. 669. Verg. voorts art. 653 al. 2 K. (verkorting van de reis).

γ. Vertraging der reis, bij verzekering op vrachtpenningen; windverlegging, art. 642. De verzekering vervalt. *Ristorno* der premie volgens art. 662 i. v. m. art. 281 K.

δ. Willekeurige verandering der reis, artt. 638, 641, 660: verandering van begin- of van eindpunt (bestemming), niet vallende onder art. 653 (verlenging of verkorting der reis, terwijl het traject in 't algemeen hetzelfde blijft. VOORDUIN, W. v. K., dl. 3, bl. 379). De verzekering op het schip,

op vrachtpenningen of op bodemerij neemt een einde; die op goederen, eigendom der reederij, blijft bestaan, doch de verzekeraar is niet aansprakelijk voor de schade, veroorzaakt door de willekeurige verandering. Verg. hierboven bl. 638. Ristorno der premie volgens art. 662 i. v. m. art. 281 K., in de gevallen waarin de verzekering een einde neemt.

Het willekeurige van de verandering der reis is te beoordeelen naar het bepaalde in art. 639 al. 1.

Beteekenis van art. 638 al. 3; is het besluit des schippers voldoende, of moet de koers verlaten worden ter wille van de nieuwe bestemming-haven?

Het laatste wordt aangenomen door KIST, dl. 4, bl. 246; het eerste door TEN KATE, a. w., bl. 31; — NOLST TRENITÉ, Zeeverz., bl. 314 v.; — LOWNDES, a. w., bl. 89; — LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 6, n°s. 1259 v. — Zie ook DIEPHUIS, dl. 3, bl. 135.

Clausule goederenpolis: *met doorlopende risico, zoonoodig tegen verbetering van premie, bij andere bestemmingsplaats dan hierboven gemeld.*

ε. *Willekeurige verandering van koers (deviatie)*, artt. 638, 639 en 641: een niet geringe afwijking van het traject met behoud van de bestemming. De gevolgen zijn dezelfde als bij willekeurige verandering van de reis. Verg. hierboven bl. 638. Ristorno der premie volgens art. 662 i. v. m. art. 281 K., in de gevallen waarin de verzekering een einde neemt.

Willekeurig is de verandering, waartoe de schipper overgaat „buiten erkende noodzakelijkheid of nuttigheid en zonder voldoende aanleiding in het belang van het schip en de lading”, ter beoordeeling van den rechter. Dat de verandering is geschied wegens een gevaar, waarvoor de verzekeraar niet aansprakelijk is, is niet voldoende.

W. M. JOLLES, over deviatie in zeeverzekering, Prft. 1867. — NOLST TRENITÉ, Zeeverz., bl. 309 v., 320 v.

Rb. Rotterdam 30 Mrt. 1859, K. v. H. n°. 66, W. n°. 2056, bev. Hof Zd. Holl. 27 Juni 1860, W. n°. 2190, cass. verw. H. R. 17 Mei 1861, W. n°. 2279, M. v. H. 1861 bl. 178 v. (aandoen van een in de polis niet genoemde haven krachtens bepaling in de charter-partij; de Hooge Raad neemt willekeurige verandering aan, niet van koers maar van reis).

— Hof Zd. Holland 23 Jan. 1860, W. n°. 2140, M. v. H. 1860 bl. 40, cass. verw. H. R. 9 Nov. 1860, W. n°. 2222, M. v. H. 1860 bl. 322 (het veranderen van den koers, niet ten gevolge van eenig zee-evenement, maar ten gevolge van niet voldoende zeewaardigheid van het schip en daardoor geleden schade, moet als willekeurig worden aangemerkt); — in denzelfden zin Hof Nd. Holland 3 Mrt. 1859, W. n°. 2099, K. v. H. n°. 55.

Eene verandering van koers tot redding van menschenlevens of tot bijstand van een schip in nood is niet willekeurig te achten. Verg. § 814 DHwb.

Zie DIEPHUIS, dl. 3, bl. 136. — LEVY, Het ADHwb., op art. 818, bl. 985. — NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 328.

Polis-clausule: *zullende het voorz. schip mogen varen, voorwaarts, achterwaarts, wenden en keeren aan alle zijden, en door nood of met willen aannemen alle zulke havens en reën, als den schipper of schippers tot nut en vordering voor de voorschr. reis goeddunken zal.* — Strecking der clausule: Arb. Amsterdam 10 Oct. 1848, K. v. H. n°. 35 (zij derogert niet aan de wet; de vraag blijft, of de koersverandering zonder nuttigheid of voldoende aanleiding heeft plaats gehad). — KRIST, dl. 4, bl. 161, 243 v. (zij heft de geheele bepaling der wet op). — NORST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 328 v. (het begrip geoorloofde deviatie wordt eenigszins uitgebreid).

ζ. *Verlenging* van de reis, art. 653 K. De wet vordert niet, dat de oorspronkelijke bestemming wordt aangelooopen.

Over de verzekerde reis bij de verzekering van goederen tegen de gevaren van het vervoer te lande en op rivieren en binnenwateren handelen de artt. 688 en 689 K. — TEN KATE, bl. 56 v.

Verzekering voor verbonden reizen: 1°. voor een uit- en thuisreis; — 2°. voor meer dan één reis zonder stilstand van risico (*à prime liée*), art. 626 K.

Arb. Amsterdam 20 Nov. 1854, K. v. H. n°. 46 (een verzekering voor een uit- en thuisreis is niet eene verzekering voor twee afzonderlijke reizen, maar één verzekering voor één reis). — Arb. Amsterdam 25 Juni 1857, K. v. H. n°. 49, M. v. H. 1859 bl. 94 (de eenheid der reis wordt niet verbroken door de bepaling, dat de schade op de heenreis niet zou worden gecumuleerd met die op de terugreis). — Arb. Amsterdam 22 Apr. 1857, K. v. H. n°. 42, M. v. H. 1859 bl. 232, W.

n°. 1849. — Arb. Amsterdam 11 Mrt. 1858 en Hof Nd. Holland 16 Juni 1859, K. v. H. n°. 59, M. v. H. 1859 bl. 139.

De Amsterdamsche beurscondities regelen deze verzekeringen.

c. Gemengde verzekering: voor een bepaalde reis gedurende een zekeren tijd (*mixed policy*). — Voorbeeld bij land- en rivier-transportverzekering, artt. 686 1°. en 690 K. — KIST, dl. 4, bl. 259.

Ord. de la Marine (1681), titre des assurances, art. 35: „Mais si le voyage est désigné par la police, l'assureur courra les risques du voyage entier, à condition, toutefois, que si sa durée excède le temps limité, la prime sera augmentée à proportion, sans que l'assureur soit tenu d'en rien restituer, si le voyage dure moins”.

Wijziging van het gevaar gedurende de verzekering. —

Wijziging van het gevaar is een gevolg van wijzigingen van een der factoren die de schadekans (het gevaar) bepalen, i. h. b. van wijziging van het gevaarsobject.

Eene wijziging van het gevaarsobject, welke niet van den in art. 251 K. aangegeven aard is, d. w. z. niet van dien aard, dat de verzekeraar, als zij van den aanvang af had bestaan, de verzekering niet of niet onder dezelfde voorwaarden zou hebben gesloten, heeft, tenzij iets anders is bedongen, geen invloed.

De verzekering vervalt, tenzij iets anders is overeengekomen, als het gevaarsobject een wijziging ondergaat van den aard, als aangegeven in art. 251, of welke eene omstandigheid betreft, waarvan de ongewijzigde voortduring door partijen blijkbaar is bedoeld. In hoeverre de omschrijving van het gevaarsobject in de polis in dezen zin van wezenlijke beteekenis is voor de bepaling van het risico, is een vraag van uitlegging. Verbodsbepalingen moeten geacht worden het risico op, den verzekerde bindende, wijze te begrenzen.

Het is onverschillig, of de wijziging in het risico al dan niet met medewerking van den verzekerde is tot stand gekomen.

Een verplichting des verzekerden, in het risico, zooals het in de polis is omschreven, geen wijziging te brengen, mag niet worden aangenomen; ontbinding der overeenkomst wegens wanpraestatie kan niet worden gevorderd.

Indien de verzekerde voortgaat de premie te betalen en de verzekeraar deze blijft aannemen, terwijl hun de wijziging van het gevaar bekend is of kon zijn, blijkt van overeenstemming omtrent de voortzetting der overeenkomst.

Naar de heerschende meening rust op den verzekerde de verplichting in het gevaar geen wijziging te brengen, althans geen wijziging, waardoor dit wordt vergroot; aan wijzigingen, buiten zijn medewerking tot stand gekomen, wordt bij deze opvatting een invloed op de verzekering niet toegekend.

Verg. KIST, a. w., dl. 4, bl. 85 v. (de verz. eindigt); — NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 54 v. (ontbinding). — EHRENBURG, a. w., dl. 1, bl. 400 v.; — LEWIS, Lehrb. des Versicherungsrechts, bl. 191 v. — Anders: S. NAAYEN, de invloed van risicoverandering op het voortbestaan van het assurantiecontract naar Nederlandsch recht, Prft. 1910 (iedere belangrijke verandering van het risico, met medewerking van den verzekerde of buiten hem om ontstaan, doet de verzekering te niet gaan).

Rb. Amsterdam 2 Febr. 1906, W. n°. 8471: bij overtreding van een verbodsbepaling is art. 1301 B. W. van toepassing; het is een negatieve ontbindende voorwaarde. — Rb. Rotterdam 23 Oct. 1893, P. v. J. 1894 n°. 5 (de overeenkomst blijft bestaan, tot de ontbinding in rechte is uitgesproken). — Daarentegen Hof Amsterdam 28 Febr. 1908, W. n°. 8715, M. v. H. 1908 bl. 200: bij verzwaring van het risico na het sluiten der verzekering, al dan niet door toedoen van den verzekerde, eindigt naar ons recht de verzekering niet.

Zie over de uitlegging van de polis en van daarin opgenomen bedingen in verband met dit onderwerp: Arb. Amsterdam 27 Mei 1861, M. v. H. 1861 bl. 172; — Rb. Amsterdam 21 Juni 1907, W. n°. 8557.

De nieuwere wetgevingen bevatten eene zorgvuldige regeling van den invloed der risicoverandering op de overeenkomst van verzekering.

Verg. de Zwits. wet v. 2 April 1908, artt. 28—31, en de Duitse wet v. 30 Mei 1908, §§ 23—32. — Zie ook Code de comm. rev. belge, bk. 1, tit. 10, art. 31 (wet v. 1874).

Toepassing bij brandverzekering van gebouwen, art. 293 K.

T. M. C. ASSER, in Mag. v. Handelsr. 1889, bl. 28 v. — Hof Leeuwarden 17 Sept. 1879, R. B. 1882 B bl. 56 v.: het houden van een boeldag in den verzekerden opstal is niet verandering van bestemming. — Hof den Bosch 1 Mei 1906, W.

n°. 8571: vervanging van een zaak in manufacturen door een spekslagerij valt niet onder art. 293 K.

Toepassing bij zeeverzekering: verandering van koers, van de reis of van het schip op last of met voorkennis van den verzekerde, artt. 638, 639 en 641 K. Zie hierboven bl. 654 en 661 v.

§ 73. VERPLICHTINGEN VAN DEN VERZEKERDE.

1°. De bijzondere verplichtingen, den verzekerde bij de polis opgelegd, bijv. de verplichting mededeeling te doen van wijziging of verzwaring van het risico. De wet kent dezen mededeelingsplicht niet.

Rb. Amsterdam 21 Juni 1907, W. n°. 8557: verzuim van de op straffe van nietigheid voorgeschreven mededeeling van (elke) verandering van risico heeft slechts dan nietigheid ten gevolge, als het risico objectief is verzwaard.

2°. Verplichting, van de schade kennis te geven en deze zooveel mogelijk te voorkomen of te verminderen, artt. 283, 654, 655, 656, 673; — in het bijzonder verplichting tot reklame bij zeeverzekering, artt. 655—658; — waar tegenover staat de verplichting van den verzekeraar de kosten voor te schieten, artt. 655 al. 2 en 665 K.

Toepassing bij voorschotverzekering: Rb. Amsterdam 2 Oct. 1884, R. B. 1884 B bl. 190. — De onkosten, door den verzekerde gemaakt, ten einde de schade te voorkomen of te verminderen (art. 283 al. 2), komen alleen ten laste van den verzekeraar als zij gerechtvaardigd zijn: Arb. Amsterdam 4 Febr. 1898, M. v. H. 1898 bl. 69. — Verg. ten aanzien van kosten voor het verder vervoer van goederen, die art. 478 ten laste brengt van den kapitein: Rb. Rotterdam 16 Jan. 1879, W. n°. 4204.

Tot de pogingen, bedoeld in art. 655, behoort niet een proces tegen den aanvaarder; de kosten daarvan kan de verzekerde niet van zijn verzekeraar terugvorderen: Rb. Rotterdam 23 Dec. 1896, W. n°. 6950, M. v. H. 1897 bl. 39 v. — EHRENBURG, a. w., dl. 1, bl. 433 v.

3°. Verplichting tot betaling van de premie.

D. MESRITZ, de premie van verzekering, Prft. 1872.

Oorspronkelijk werd de premie alleen betaald in geval van behouden aankomst, GOLDSCHMIDT, Handb. des Handelsr., 3de dr., dl. 1, bl. 365 v. — Zie ook POTHIER, traité du contrat d'assurance, n°. 175. — Later vooruitbetaling (zoogen. contante betaling) van de premie veelal voorgeschreven, GOLDSCHMIDT, t. z. p., bl. 367, n° 101. K. ADLER, die Prämienvorleistung bei der Versicherung, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 34, bl. 170 v. Zie ook Amsterdam, keuren v. 26 Jan. 1610, 5 Dec. 1620, 1744, art. 37; Rotterdam 1604, art. 7. — Verg. R. L. SCHOLTEN, over makelaars in zee-assurantie, Prft., bl. 34 v.

Indien vooruitbetaling van de premie is bedongen, begint het gevaar voor den verzekeraar eerst te loopen na betaling der premie.

De premie is brengschuld. De goede trouw (art. 1374 al. 3 B. W.) brengt mede, dat de verzekeraar, indien hij pleegt de premie te doen afhalen, in die gewoonte niet wijziging brengt, zonder voorafgaande waarschuwing.

Zwits. wet van 2 Apr. 1908, art. 22 al. 4: „Hat der Versicherer, ohne hierzu verpflichtet zu sein, die Prämie regelmäßig beim Schuldner einziehen lassen, so ist, solange diese Übung vom Versicherer nicht ausdrücklich widerrufen wird, die Prämie abzuholen“. — Duitsche wet van 30 Mei 1908, § 37: „Ist die Prämie regelmäßig bei dem Versicherungsnehmer eingezogen worden, so ist dieser zur Übermittlung der Prämie erst verpflichtet, wenn ihm schriftlich angezeigt wird, dass die Übermittlung verlangt wird“. — Verg. EHRENBURG, a. w., dl. 1, bl. 503 v.

De premie moet in de polis worden vermeld, art. 256 7° K.: voldoende is aanwijzing van gegevens waarmede de premie bepaald kan worden.

Clausule der contract-polis: *Voor zooverre er risico's valideeren op dit contract, waarvan de premie of conditie niet hieronder bepaald zijn, zullen deze bij onderlinge schikking of des needs door arbiters geregeld worden.* — Clausule: „*premie nader te regelen door arbiters*“, verg. art. 661 K. — Alternatieve bepaling der premie. Zie Rb. Rotterdam 20 Oct. 1875 en Rb. Amsterdam 23 Nov. 1876, R. B. 1877 B bl. 212 v.

„Verbetering“ van premie. Voorbeeld, art. 661 K.; clausule: *met doorlopende risico, zoo noodig tegen verbetering van premie,*

bij andere bestemmingsplaats dan hierboven gemeld, of bij eventuele overlading onderweg.

Zie over verplichting tot aanbieding van verbetering van premie bij vervoer van koelies, ook zonder beding daaromtrent: Rb. Rotterdam 5 Jan. 1870, W. n°. 3201.

Restorno of ristorno (*ristourne, return of premium*), heet de teruggave van de ontvangen premie door den verzekeraar of de ontheffing van den verzekerde van de verplichting tot betaling der premie, op grond van het niet aanwezig zijn, niet ontstaan of wegvallen van het risico.

Ristourne heet in Frankrijk iedere vernietiging of ontbinding der verzekeringsovereenkomst (DROZ, tr. des ass. mar., n°. 262; LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 6, n°. 1110); *ristorno* in Duitschland de ontbinding der overeenkomst door teruggave der premie (BENECKE-NOLTE, dl. 1, bl. 335; EHRENBURG, a. w., dl. 1, bl. 272: „Ristorno d. h. der Rücktritt vom Vertrage gegen Zahlung einer Gebühr”; waarmede echter te verg. LEWIS, a. w., bl. 295).

Voor de geschiedenis zie GOLDSCHMIDT, t. a. p., bl. 376, n^t. 127.

Algemeene regel, artt. 281 en 282 K.

Voorbeelden: dubbele verzekering, oververzekering (terugbrenging der taxatie volgens art. 274), nietigheid wegens verkeerde opgave of verzwijging (aldus ook Engeland [PRITCHARD, v^o Marine Insurance, n°s 900 en 901] en België [C. d. c. rev., bk. 1, t. 10, art. 10], anders Duitschland [wet v. 30 Mei 1908, § 40 al. 1; Hwb. § 811]; Frankrijk betwist [DROZ, a. w., n°. 286: geen restorno; LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 6, n°. 1454: restorno; zie ook DANJON, *Éléments de droit maritime*, n°. 548]), beding van niet-overgang der verzekering in geval van art. 263, nietigheid in het geval van art. 266, winstverzekering als geen winst is behaald (art. 622), vrachtverzekering door den goedereneigenaar als de goederen geheel vergaan (art. 613), brandverzekering bij verval volgens art. 293, verval der verzekering in de gevallen van artt. 635 (niet-aanvaarding der reis), 632 (staking der reis), 642 (windverlegging), 638 (willekeurige verandering van de reis, van den koers of van het schip), bodemerijverzekering in geval van art. 660 [niet ook van art. 659, zie VOORDUIN, W. v. K., dl. 3, bl. 390], enz.

LOWNDES § 40: „the retaining of the premium by the underwriter is conditional on his actually running a risk”.

Bijzondere regeling voor de zeeverzekering, art. 662: de

verzekeraar geniet in ieder geval $\frac{1}{2}$ % der verzekerde som of de halve premie, indien deze minder bedraagt. *Droit de signature, Restorno-gebühr.*

Dezelfde regeling wordt gevonden in artt. 635 en 652 K. Voor het geval van staking der reis bevat art. 636 eene bijzondere regeling; evenzoo art. 660 voor het verval der bodemerij-verzekering door verandering der reis.

In de beurs-goederenpolis wordt aan art. 662 al. 2 gerenuntieerd; in de beurs-brandpolis bepaald, dat geen restorno zal kunnen plaats hebben.

Bij verzekeringen op beurspolis wordt de premie betaald door den assurantie-bezorger.

Clausule: En zulks tegen genot van eene premie van . . . ten honderd, voor dewelke wij ondergeteekenden N.N. in rekening-courant hebben belast en alzoo den geassureerde kwiteeren bij deze. — Verg. hierover J. VIAN, de commissionnair in assurantien, Prft., bl. 53 v.

§ 74. VASTSTELLING EN BETALING DER SCHADE. ABANDONNEMENT.

Vaststelling der schade.

De verzekerde moet het bewijs der schade leveren. Zie hierboven bl. 607, 613 v. „Schade” omvat „materieele schade” en „buitengewone onkosten”, artt. 283 al. 2 en 665 al. 3 K.

In den regel lost het bewijs der schade zich op: in geval van geheel verlies, in het bewijs van de waarde van het voorwerp der verzekering; in geval van beschadiging, in het bewijs van de waardevermindering ten gevolge van de ramp. Is een algemeenheid van roerende zaken (een winkelvoorraad, inboedel, boekerij, in een pakhuis opgeslagen goederen) of een bepaalde hoeveelheid roerende zaken verzekerd, dan moet, in geval van geheel verlies van alle goederen of van een deel daarvan, in de eerste plaats worden bewezen wat is verloren gegaan, m.a.w. welke goederen tijdens de ramp aanwezig waren. Dit bewijs kan worden geleverd door alle middelen rechtens, i.h.b. door bescheiden, art. 721 K., en door vermoede-

dens, — in geval van transportverzekering o.a. door het cognosement, art. 512 K., — altijd behoudens tegenbewijs. De rechter beslisse daarbij naar omstandigheden; zoo is bij verzekering van een inboedel of winkelvoorraad dit bewijs minder streng te nemen, dan bij verzekering van goederen in een pakhuis of fabriek. Zie hierboven bl. 613 v.

Verg. over het bewijs van de aanwezigheid der verzekerde goederen: Rb. Rotterdam 27 Nov. 1907, W. n°. 8785, vern. Hof den Haag 4 Juni 1909, W. n°. 8900 (taxatie-rapport). — Hof Amsterdam 6 Mrt. 1908 (vern. Rb. Amsterdam 19 Apr. 1907) en 5 Febr. 1909, W. n°. 8897.

De beurs-brandpolissen bevatten uitvoerige bepalingen omtrent de bewijsmiddelen waarvan de verzekerde zich kan bedienen.

Rb. Amsterdam 16 Juni 1882, W. n°. 4846; — 9 Apr. 1909, W. n°. 9012; — 11 Mrt. 1910, W. n°. 9149. — De verzekerde is niet *verplicht* van de in de polis genoemde bewijsmiddelen gebruik te maken; hij kan altijd bewijs door getuigen leveren, ingevolge art. 273 K.: Rb. Rotterdam 6 Jan. 1883, R. B. 1883 B bl. 68, en 22 Mrt. 1890, W. n°. 5859; — Hof Amsterdam 6 Mrt. 1908, b. a.

Verval-clausules, als sanctie op de verplichting tot opgave van hetgeen verloren is gegaan, zijn strikt op te vatten en alleen toe te passen, als blijkt dat de nakoming mogelijk was.

Wat het bewijs en de vaststelling der waarde of der waardevermindering betreft onderscheide men:

a. Partieel verlies, beschadiging (avarij-particulier).

1°. Brandverzekering. — Vergoed moet worden, ook bij geheel verlies van een deel der verzekerde goederen, α . in geval van verzekering voor de volle waarde: het verschil tusschen de waarde der verzekerde goederen vóór den brand en die van het overgeblevene, artt. 288 al. 2 en 295 al. 2; β . in geval van verzekering niet voor de volle waarde (gedeeltelijke verzekering) of voor een conventioneele waarde (voor zoover toegelaten): een gedeelte van de verzekerde som, evenredig aan het gedeelte dat het genoemde verschil uitmaakt van de waarde der verzekerde goederen vóór den brand, art. 253 al. 2 K. Zie hierboven bl. 658 v.

Berekening bij onroerend goed van de waarde van het overgeblevene: Rb. Amsterdam 23 Nov. 1876, W. n°. 4075, bev. Hof Amsterdam 25 Jan. 1878, R. B. 1878 B bl. 268 v. (de waarde van het overgeblevene is de waarde, getaxeerd met het oog op herbouw en exploitatie, niet met het oog op afbraak); waarmede te verg. Rb. Amsterdam 30 Juni 1875, hierboven bl. 610.

De waarde vóór den brand wordt bewezen: bij open polis door alle bewijsmiddelen, art. 273; bij getaxeerde polis door de uitdrukking der waarde in de polis, tenzij de rechter, op grond van het door den verzekeraar geleverde tegenbewijs, aanleiding vindt tot toepassing van art. 274 al. 1; bij polis met waardeering door deskundigen, door deze waardeering, art. 275 K. Zie hierboven bl. 613, 657, en hieronder de Amsterdamsche veempolis, Bijl. XLII.

Indien de schade aan goederen wordt vastgesteld door taxatie van het bedrag, waarmede de gezonde waarde van het goed of de verzekerde waarde daarvan geacht moet worden te zijn verminderd, spreekt men van *rafactie*.

In geval van geschil geschiedt de vaststelling van het bedrag der schade door den rechter. Partijen kunnen de vaststelling aan deskundigen opdragen.

Verg. over de vraag, in hoeverre het verslag of proces-verbaal der deskundigen, belast met de begrooting en vaststelling der schade, bindend is voor partijen: Rb. Rotterdam 20 Dec. 1890, W. n°. 5979, M. v. H. 1891 bl. 112; — 20 Febr. 1901, W. n°. 7608; — 27 Nov. 1907 en Hof den Haag 4 Juni 1909, b. a.

2°. Goederenverzekering tegen de gevaren der zee.
— Artt. 696 en 701 K.

DELABORDE, traité des avaries particulières sur les marchandises, 2de dr. 1838. — H. AUBRUN, les avaries particulières dans les assurances sur facultés, 1903.

Bezichtiging der goederen en begrooting der schade, alvorens de verzekerde de goederen onder zich neemt, in geval van uiterlijk zichtbare schade, art. 712 al. 1 K.

Arb. 17 Feb. 1866, M. v. H. 1866 bl. 39, bev. door Hof Nd. Holland 17 Oct. 1867, W. n°. 3016, M. v. H. 1867 bl.

334; — Arb. Amsterdam 1 Sept. 1869, W. n°. 3142, M. v. H. 1869 bl. 159.

Bezichtiging der goederen, ook nadat de verzekerde die onder zich heeft genomen, mits binnen driemaal vier-en-twintig uren nà de lossing, in geval van uiterlijk niet zichtbare schade, art. 712 al. 2 K.

Deskundigen, in juridischen zin, zijn alleen diegenen die door de wederzijdsche partijen of de bevoegde autoriteit als zoodanig zijn aangewezen, Arb. 20 Juni 1861, W. n°. 2287, M. v. H. 1861 bl. 226. — Hof den Haag 23 Febr. 1891, W. n°. 6011, op dit punt bev. Rb. Rotterdam 19 Apr. 1890, W. n°. 5865.

De rechter behoeft niet aan eene gerechtelijke expertise vrouwen te schenken: Rb. Amsterdam 21 Nov. 1879, W. n°. 4475.

Beteekenis der beursconditie om te handelen in overleg met den agent der Amsterdamsche Vereeniging van Assuradeuren: de agent erlangt daardoor de bevoegdheid, bestaan, oorzaak en omvang der schade te doen constateeren en daaromtrent een, partijen bindend, declaratoor af te geven: Hof Nd. Holland 28 Juni 1875, W. n°. 3919, M. v. H. 1875 bl. 173. — Verg. ook Rb. Rotterdam 23 Mrt. 1863, bev. Hof Zd. Holland 4 Mei 1864, M. v. H. 1864 bl. 185, en Rb. Amsterdam 5 Nov. 1880, W. n°. 4666.

Art. 712 is alleen toepasselijk, als de verzekerde goederen beschadigd of verminderd „alhier” worden aangebracht. In het buitenland, dus ook in Nederl. Indië, moeten voor het vaststellen en begrooten der schade „de aldaar bestaande wetten of plaats hebbende gebruiken” worden gevolgd, art. 711 K.

Bestendig gebruikelijke bedingen (art. 1383 B.W.) omtrent het opmaken der schade binden partijen, ook als zij aan de wet derogeeeren, en gaan dus boven de buitenlandsche wet: Arb. 20 Juni 1861, b.a.; — Hof den Haag 23 Febr. 1891, in hooger beroep van Rb. Rotterdam 19 Apr. 1890, b.a.; — Rb. Amsterdam 26 Juli 1873, M. v. H. 1874 bl. 120.

De verzekeraar kan niet vorderen, dat, ter bepaling der waarde, de verzekerde voorwerpen worden verkocht, art. 710 K. Niettemin kan de waardebepaling met goedvinden van den verzekerde door verkoop geschieden.

Rb. Amsterdam 5 Dec. 1861, W. n°. 2368 : als eene begroo-
ting der beschadigde waarde onmogelijk is, is openbare verkoop
het aangewezen middel om tot bepaling daarvan te komen.

De sanctie op niet-nakoming der artikelen 711 en 712 stelt
art. 746 K. (verval van aanspraak op vergoeding).

Rb. Rotterdam 6 Dec. 1876, W. n°. 4060. — Artt. 746
en 712 zijn óók toepasselijk bij vermindering der goederen in
hoeveelheid (manko, ontbreken van enkele colli): Rb. Amster-
dam 14 Dec. 1877, W. n°. 4196.

„Op de wijze *bij de wet* voorgeschreven” omvat de buiten-
landsche wet (zie art. 711) en de contractueele regeling, bij
polis gesteld: Rb. Amsterdam 13 Mrt. 1873 en Hof Nd. Hol-
land 13 Mei 1875, R. B. 1875 B bl. 65, W. n°. 3905, M.
v. H. 1875 bl. 194.

Berekening der schade, zoowel bij open als bij getaxeerde
polis, overeenkomstig art. 709 al. 3 K. De verzekeraar betaalt
zooveel percenten van de „geteekende som”, als het verschil
tusschen de gezonde waarde en de waarde van het beschadigde
goed percenten uitmaakt van de gezonde waarde, benevens de
kosten der avarij-opmaking. Tenzij in de polis de gebruikelijke
taxatie-clausule voorkomt, mag de „geteekende som” de in artt.
612 en 613 aangegeven verzekerbare waarde (de waarde ten
tijde en ter plaatse van verzending) niet te boven gaan; is deze
waarde hooger dan de gezonde waarde ter bestemmingsplaats,
dan is dit een voordeel voor den verzekerde. Zie hierboven
bl. 614 v.

Arb. Amsterdam 1 Sept. 1869, M. v. H. 1869 bl. 159; —
Hof Amsterdam 18 Nov. 1881, W. n°. 4735, vern. Rb. Am-
sterdam 5 Nov. 1880, W. n°. 4666. — Zie ook Arb. Amster-
dam 5 Apr. 1854, K. v. H. n°. 41.

De waarde ter bestemmingshaven is de bruto-waarde (de
marktprijs of prijs in consumtie), dus de waarde + de inko-
mende rechten, al mocht het ook gewoonte zijn de goederen in
entrepot op te slaan en te verkoopen, zooals tabak in Engeland:
H. R. 14 Nov. 1862, W. n°. 2432, vern. Hof Nd. Holland
14 Nov. 1861, W. n°. 2361, bev. Arb. Amsterdam 14 Febr.
1861, M. v. H. 1861 bl. 115 en 268. Verg. M. v. H. 1862,
Meng. bl. 23 en 113; MOLSTER in M. v. H. 1863, Meng. bl.
25. — Evenals H. R. de Fransche jurisprudentie en literatuur,
LYON-CAEN en RENAULT, dl. 6, n°. 1286; DANJON, a. w., n°. 689.

— § 875 al. 1 DHwb. (bruto-waarde). — Mar. Ins. Act 1906, sect. 71 (4): bruto-waarde; „provided that, in the case of goods or merchandise customarily sold in bond, the bonded price is deemed to be the gross value”. Verg. LOWNDES, § 163.

De beursconditiën bepalen, dat bij alle verzekeringen op goederen (en vracht en rechten, Rott.), onder welken vorm ook geschied, (gezamenlijk of afzonderlijk, Rott.) bij aankomst ter destinatieplaats geen hoogere vergoeding zal plaats hebben, dan tot het bedrag der gezonde waarde. Dit geldt ook als eene waardeering der goederen in de polis is opgenomen.

In geval van geheel verlies of verkoop onderweg van een deel (bepaalde colli of een evenredig deel van een stortlading: graan, steenkolen, erts) is art. 709 al. 2 K. van toepassing.

Arb. Amsterdam 13 Jan. 1862, W. n°. 2360, M. v. H. 1862 bl. 18; — Rb. Amsterdam 25 Apr. 1878, W. n°. 4288.
— Mar. Ins. Act 1906, sect. 71 (1) en (2) i. v. m. sect. 68.
— LYON-CAEN en RENAULT, dl. 6, n°. 1283.

In geval van verkoop onderweg moet de opbrengst, indien de verzekerde haar heeft ontvangen, zonder aftrek der vracht, van de te betalen schadevergoeding worden afgetrokken; heeft de verzekerde de opbrengst nog niet ontvangen, dan moet hij zijn recht daarop aan den verzekeraar afstaan, behoudens het geval van art. 372 al. 2 K., waarin subrogatie ingevolge art. 284 K. plaats heeft.

Verg. NOLST TRENTÉ, Zeev., bl. 586 v. — § 877 DHwb. schrijft aftrek van de vracht voor.

Gelet moet worden op de artt. 613 en 614 K. (premie-restorno als de verhooging niet verbindend is).

Indien de waarde der goederen in de polis is vastgesteld, wordt op den grondslag van deze waardebepaling afgerekend. Verg. de clausules aangehaald hierboven bl. 606 en 614 v. en hieronder bl. 677.

Algemeene franchise van 1%, art. 719 K., in de praktijk 3%.

Berekening der franchise. Cumulatie van (materieele) schade en kosten is volgens art. 719 niet geoorloofd.

Amsterdam, keur v. 30 Jan. 1756: cumulatie met onkosten, niet met avarij-grosse. — S. RICARD, traité général du commerce (1781), dl. 2, bl. 508 v. — Arb. Amsterdam 28 Febr. 1839, K. v. H. n°. 13. — Arb. Amsterdam 17 Jan. 1870, W. n°. 3205 (vrij van beschadigdheid onder 10 %: geen cumulatie met onkosten). — Verg. Rb. Amsterdam 21 Nov. 1879, W. n°. 4475 (Oud-Hollandsche conditie vrij onder 10 %). — Arb. Rotterdam Jan. 1864, M. v. H. 1864 bl. 72 (cumulatie van avarij-particulier met avarij-grosse is vaste usantie aan de beurs te Rotterdam).

Amsterdamsche beursconditie (besluit v. 1870): cumulatie van schade met kosten (behalve makelaars-courtage of expertise-loon) en avarij-grosse; ingetrokken in 1890, thans geen cumulatie.

Rotterdamsche beursconditie: „Daar waar alle avarij-gros vergoed wordt, vindt geen cumulatie van schade met onkosten en/of avarij-gros plaats.”

Franchises onder $x\%$ kunnen niet samenloopen (dus niet die van artt. 644 en 645 met die van art. 719 K.), wel eene franchise onder $x\%$ met eene van $x\%$ (bijv. die van art. 719 met die van art. 643 K.).

Toegepast wordt of art. 644 al. 1 en art. 645 bij bederfelijke goederen, of art. 719 bij niet-bederfelijke goederen. Bij lek- of smeltgoederen zoowel art. 643 als art. 719.

Beding van opmaking der schade per collo of bij seriën (bijv. *average payable on every ten bales of cotton, running landing numbers*).

Zie voor verschillende voorbeelden van schaderekeningen, Bijlage XLV a—f. Van deze schaderekeningen bevatten die onder c—f afrekeningen op den grondslag van de taxatie in de polis.

3°. Casco-verzekering. Artt. 696 en 701 K.

De verzekeraar betaalt de herstellingskosten onder aftrek van $\frac{1}{3}$ wegens veronderstelde verbetering van oud tot nieuw, d. w. z. $\frac{2}{3}$ der werkelijk gemaakte herstellingkosten, bij herstelling van de geheele schade; anders $\frac{2}{3}$ der kosten, volgens begrooting van deskundigen noodig voor herstelling der geheele schade; benevens in ieder geval de buitengewone onkosten voor het volle bedrag, een en ander in evenredigheid van de verzekerde som tot de waarde van het schip (open polis) of tot de getaxeerde waarde (getaxeerde polis), artt. 713 en 714 K., waarbij te letten op art. 619. De opbrengst van de oude ma-

terialen komt in mindering van het door den verzekeraar te betalen bedrag.

Verg. over de vraag welke kosten, buiten die tot de eigenlijke herstelling van het schip (de reparatiekosten in engeren zin), ten laste komen van den verzekeraar en dus vallen onder het begrip „reparatiekosten” in ruimeren zin, i. h. b. in geval van herstelling na afloop van de verzekerde reis: Arb. Amsterdam 4 Nov. 1867, vern. Hof Nd. Holland 30 Nov. 1868, W. n°. 3081, M. v. H. 1868 bl. 251; — Rb. Amsterdam 6 Febr. 1874, W. n°. 3712, M. v. H. 1874 bl. 74; — Rb. Rotterdam 29 Nov. 1882, W. n°. 4842, bev. Hof den Haag 4 Febr. 1884, W. n°. 5000. Zie voorts hieronder bl. 678 v.

$\frac{2}{3}$ van de werkelijk gemaakte kosten, niet van de mindere kosten, die noodig zouden zijn voor herstel ter plaatse waar het schip thuis behoort: Hof Amsterdam 29 Maart 1889, W. n°. 5866, M. v. H. 1889 bl. 161, vern. Rb. Amsterdam 31 Dec. 1886, M. v. H. t. z. p. bl. 46. Verg. Lowndes, § 180. — Bij gedeeltelijke reparatie moet de verzekeraar betalen volgens de begrooting van deskundigen: Rb. Amsterdam 31 Mrt. 1881, R. B. 1881 B bl. 283; anders Avarij-commissie 25 Juni 1887, R. B. en B. 1886/7 B bl. 115. — In geval van opdracht van de begrooting der schade en der reparatiekosten door de partijen aan deskundigen is die begrooting in elk geval beslissend voor de schadevergoeding: Rb. Rotterdam 22 Dec. 1888, W. n°. 5707, M. v. H. 1889 bl. 206, bev. Hof den Haag 20 Mei 1889, P. v. J. 1889 n°. 79, M. v. H. 1889 bl. 307.

De verzekerde behoeft voor de benoeming der deskundigen niet de medewerking des verzekeraars in te roepen; de begrooting der deskundigen is bewijsmiddel: Hof den Haag 22 April 1907, W. n°. 8543.

Afwijking van het beginsel van aftrek van $\frac{1}{3}$, als de vermeerdering der waarde van het schip meer bedraagt, art. 715 K., als „verbetering of vermeerdering der waarde van het schip” niet plaats heeft, art. 716.

Art. 715: de vermeerdering moet meer bedragen dan een derde der kosten, tot de reparatie vereischt. — Art. 716: de bepaling is niet voor uitbreiding vatbaar volgens Hof Amsterdam 29 Mrt. 1889, bev. Rb. Amsterdam 31 Dec. 1886, b. a.; — anders NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 532 v.

Volgens beursconditiën worden verloren of gebroken ankers en kettingen vergoed na aftrek van $\frac{1}{6}$ voor verbetering van oud tot nieuw.

Ten laste van den verzekeraar komen de in artt. 696 en 701 ^{4%} genoemde onkosten ten dienste van het schip, ook indien materiele schade niet is geleden.

Rb. Amsterdam 31 Dec. 1897, bev. Hof Amsterdam 19 Oct. 1900, W. n°. 7535, M. v. H. 1900 bl. 220: de kosten van lichten en vlot maken van een vastzittend schip zijn voor rekening van de verzekeraars, ook al ontbreken de vereischten voor avarië-grosse.

Wettelijke franchise van 1%, art. 719 K., in de praktijk 3%.

Verzekering met afzonderlijke taxatie van het hol, de machinerieën en ketels, de uitrusting, enz.

b. Totaal verlies.

Bewijs der volle (verzekerbare) waarde noodig, maar ook voldoende.

Aftrek van uitgespaarde kosten, artt. 614 en 617 K.

Bewijsmiddelen: artt. 273, 295 (brandverzekering), 620 en 651 (goederen verz. tegen zeegevaar), 621 (verwacht wordende winst), 623 (vracht). Zie voorts artt. 384 en 512 K.

Bij getaxeerde polis gelden artt. 274, 275 en 619 K.

Clausule, het bewijs der waarde betreffende, in de beursgoederen-polis: *Met wederzijds genoeg getaxeed en vastgesteld op de verzekerde som. Zullende in geval van avarië of schade geen ander bewijs van Intrest, Waarde of Eigendom gevorderd worden dan alleen deze polis en het cognossement.* Zie hierboven bl. 606 en 614 v.

Begrip van verlies; is vernietiging van het goed vereischt?

Rb. Rotterdam 7 Mei 1887, W. n°. 5455, bev. Hof den Haag 12 Mrt. 1888, W. n°. 5549 (wegraken van het goed door schuld van den schipper is verlies van het goed). — Ook bij opbrenging en neming is er verlies zonder vernietiging; zie art. 637 K.

Casco-verzekering.

Men onderscheide *feitelijk* verlies (*absolute* of *actual total loss*), als vergaan en onherstelbaarheid,

Bewijs van het feitelijk verlies, vergaan: Hof Nd. Holland 31 Mrt. 1870, M. v. H. 1870 bl. 85 v. — Voorbeeld van

gagie vracht.

feitelijk verlies, waar de restanten van het schip niet de minste waarde vertegenwoordigden: Rb. Amsterdam 7 Febr. 1902, W. n°. 7792, M. v. H. 1902 bl. 96.

en *wettelijk* verlies (*constructive total loss*).

G. VAN TIENHOVEN JR., wettelijk totaal verlies van beschadigde schepen, Prft. 1893.

Wettelijk verlies: kosten van herstel der schade, die ten laste van den verzekeraar komt, meer dan $\frac{3}{4}$ van de waarde van het schip, art. 717 K. Zie M. v. H. 1862, Meng. bl. 9. — Afkeuring van het schip. De verzekeraar is alsdan verplicht de som waarvoor hij verzekerd heeft, te betalen, onder korting van de waarde van het beschadigde schip of wrak.

„Waarde van het schip”, d. i. 1°. bij *getaxeerde* polis, de waarde in de polis uitgedrukt: Hof Nd. Holland 23 Juni 1864, W. n°. 2666, M. v. H. 1864 bl. 198; Arb. Amsterdam 22 (en 23) Dec. 1866, M. v. H. 1867 (1868) bl. 16 (83), bev. Hof Nd. Holland 7 Mei 1868, W. n°. 3037, M. v. H. 1868 bl. 121; Arb. Amsterdam 7 Apr. 1870, W. n°. 3305, M. v. H. 1872 bl. 74 (niet de taxatie van het schip in zeewaardigen staat, dus na de reparatie, in de noodhaven); — Rb. Amsterdam 7 Nov. 1872, M. v. H. 1873 bl. 85 (niet de taxatie van het schip in beschadigden toestand); — 2°. bij *open* polis, de waarde welke het schip tijdens het aangaan der verzekering had: Arb. den Haag 2 Mei 1868, M. v. H. 1868 bl. 128. Verg. Arb. Amsterdam 17 Sept. 1861, W. n°. 2408, M. v. H. 1861 bl. 271.

Rotterdamsche beursconditie: de in de casco-polis aangenomen waarde + het op behouden-varen-polis als meerdere waarde verzekerde. — Mar. Ins. Act 1906, sect. 60 (2)(b): „the value of the ship when repaired”.

„Kosten van herstel”: uitsluitend de kosten, besteed aan de herstelling zelve van het beschadigde schip, of al de kosten, te betalen om het schip weer in zeewaardigen toestand te brengen? Zie v. TIENHOVEN, a. w., bl. 47 v., 83 v.

Tot de kosten van herstel behooren de kosten van het boven water brengen van het schip: Arb. Amsterdam 17 Nov. 1864, W. n°. 2762, 2 Aug. (10 Juli) 1865, W. t. z. p., M. v. H. 1866 bl. 134, vern. Hof Nd. Holland 24 Mei 1866, W. n°. 2834, M. v. H. t. a. p., vern. H. R. 26 Apr. 1867, W. n°. 2896; anders T. M. C. ASSER in M. v. H. 1865, Meng. bl. 3; — de kosten van afbrenging bij stranding: Rb. Amsterdam 19 Jan. 1883, R. B. 1883 B bl. 50; — commissie van

den scheepsagent voor toezicht op de vertimmering: Arb. Amsterdam 22 en 23 Dec. 1866, b. a.; Rb. Rotterdam 13 Maart 1865, W. n°. 2681, Hof Zd. Holland 8 Jan. 1866, M. v. H. 1866 bl. 79; anders Hof Nd. Holland 7 Mei 1868 en 2 Dec. 1869, W. n°. 3037, M. v. H. 1868 bl. 121, en W. n°. 3176, M. v. H. 1869 bl. 235; — commissie voor wissel-endossement: Rb. Rotterdam 13 Mrt. 1865, b. a., Hof Zd. Holland 8 Jan. 1866, b. a., cass. verw. H. R. 7 Dec. 1866, W. n°. 2859, M. v. H. 1867 bl. 40; anders Hof Nd. Holland 7 Mei 1868, b. a.; — gagie en voedingskosten (kost- en maandgelden) van de equipage gedurende de reparatie: Rb. Rotterdam 13 Mrt. 1865, b. a.; anders Hof Zd. Holland 8 Jan. 1866, b. a. — Zie voorts over de muntherleiding: Hof Zd. Holland 8 Jan. 1866 en H. R. 7 Dec. 1866, en daartegen M. v. H. 1866, Meng. bl. 129. — Rb. Rotterdam 4 Juni 1887, W. n°. 5473.

Moeten vroegere op de reis gemaakte kosten van herstel bij de begroting van de kosten eener tweede herstelling in aanmerking worden genomen? Niet volgens Arb. Amsterdam 22 Dec. 1866, b. a., en Hof Nd. Holland 2 Dec. 1869, b. a. — Anders v. TIENHOVEN, a. w., bl. 113 v. (in aanmerking moet worden genomen het deel der vroegere kosten, dat voor rekening komt van den verzekeraar).

Moet de eventueele avarij-grosse-bijdrage van andere belanghebbenden in de reparatiekosten worden in mindering gebracht? VAN TIENHOVEN, a. w., bl. 78 v., antwoordt toestemmend. — Anders NOLST TRENITÉ, Zeeverz., bl. 552 v.; Mar. Ins. Act 1906, sect. 60 (2) (b): „In estimating the cost of repairs, no deduction is to be made in respect of general average contributions to those repairs payable by other interests”.

Berekening der kosten: Arb. Amsterdam 7 Apr. 1870, W. n°. 3305, en 26 Febr. 1872, W. n°. 3510, M. v. H. 1872 bl. 74 en 71; Hof Nd. Holland 30 Juni 1873, W. n°. 3619, M. v. H. 1873 bl. 119 (als maatstaf geldt niet het bedrag, werkelijk *besteed* aan reparatiekosten, maar de begroting dier kosten door deskundigen).

„Schade die ten laste van den verzekeraar komt”, niet ook kosten tot herstelling van slijtage of eigen gebrek, i. e. w. van schade niet veroorzaakt door de fortuinen der zee waartegen is verzekerd: Rb. Rotterdam 14 Dec. 1859, W. n°. 2179, M. v. H. 1859 bl. 282; Hof Zd. Holland 14 Jan. 1861, W. n°. 2241, M. v. H. 1861 bl. 95; Arb. Amsterdam 3 Juli 1872, M. v. H. 1872 bl. 141, bev. Hof Nd. Holland 30 Juni 1873, M. v. H. 1873 bl. 119, cass. verw. H. R. 19 Juni 1874, W. n°. 3619, M. v. H. 1874 bl. 186; Rb. Rotterdam 18 Dec. 1880, W. n°. 4608, bev. Hof den Haag 30 Jan. 1882, W. n°. 4737; Rb. Amsterdam

30 Juni 1881, R. B. 1881 B bl. 191, bev. Hof Amsterdam 16 Mrt. 1883, W. n°. 4982, R. B. 1884 B bl. 184; Rb. Rotterdam 15 Nov. 1882, W. n°. 4836; en later herhaaldelijk.

„Waarde van het beschadigde schip of wrak”. De waarde wordt bepaald door begrooting door deskundigen of door verkoop.

Met bovenmatigheid der kosten van herstel is gelijk te stellen het geval, dat het redelijkerwijze niet mogelijk is, het schip te herstellen ter plaatse waar het zich bevindt of te brengen naar een andere plaats waar het hersteld zou kunnen worden, onaangezien het bedrag der kosten van herstel.

Arb. Amsterdam 6 Juli 1866 en Hof Nd. Holland 27 Juni 1867, W. n°. 3003, M. v. H. 1867 bl. 257; — Rb. Amsterdam 7 April 1875, W. n°. 3868; Hof Amsterdam 21 Dec. 1877, W. n°. 4201, cass. verw. H. R. 28 Mrt. 1879, W. n°. 4365, waarmede echter te verg. Rb. Amsterdam 31 Dec. 1880, W. n°. 4716. — Rb. Amsterdam 13 Sept. 1882 en 1 Nov. 1883, W. n°. 4900, P. v. J. 1882 n°s. 43* en 44*, 1884 n°. 28* (onmogelijkheid om te repareren staat gelijk met totaal verlies). — v. TIENHOVEN, a. w., bl. 137 v.

§ 479 DHwb. onderscheidt *Reparaturunfähigkeit* en *Reparaturunwürdigkeit* (kosten van herstel meer dan $\frac{3}{4}$ der waarde). Zie hierover LEWIS-BOYENS, das deutsche Seerecht, dl. 1, bl. 150 v. *Reparaturunfähigkeit* is of volstrekt (onmogelijkheid „überhaupt”, wegens den toestand waarin het schip verkeert) of betrekkelijk (onmogelijkheid om de op zichzelf mogelijke herstelling uit te voeren). Men verg. hiermede de onderscheiding die de Fransche schrijvers maken tusschen *innavigabilité absolue* en *relative*.

Bewijs van de schade en van de bovenmatigheid der kosten. De begrooting der herstellingskosten door deskundigen bewijst het bedrag daarvan, behoudens tegenbewijs door de partij in het geding die de onjuistheid der begrooting beweert.

De begrooting door wettelijk benoemde deskundigen is maatgevend, zoolang de onjuistheid er van niet is gebleken: Rb. Rotterdam 15 Nov. 1882, W. n°. 4836, R. B. 1883 B bl. 55; Rb. Amsterdam 19 Jan. 1883, R. B. 1883 B bl. 50; Rb. Rotterdam 27 Mei 1893, M. v. H. 1893 bl. 305; H. R. 7 Febr. 1908, W. n°. 8665, bev. Hof den Haag 18 Febr. 1907, W. n°. 8538, tevens beslissende dat voor de benoeming

der deskundigen niet vereischt wordt het medeweten of de medewerking van den verzekeraar, vern. Rb. Rotterdam 8 Nov. 1905, W. n°. 8427. — Hunne uitspraak is afdoende, als de polis zelve eene schriftelijke verklaring van deskundigen vordert, Arb. Groningen 25 Apr. 1879, W. n°. 4432.

Zie voorts over de bewijskracht van expertises, in het buitenland verricht door deskundigen, niet door het openbaar gezag aangesteld: Rb. Rotterdam 8 Mrt. 1875, W. n°. 3830, en 26 Jan. 1876, W. n°. 3945.

Abandonnement.

W. F. SCHOOK, het abandonnement, Prft. 1858 (rec. LAGEMANS in Themis 1858, bl. 450, en G. J. A. FABER in Nw. Bijdr. 1859, bl. 888). — W. L. TEN KATE, de reis in hare betrekking tot het zee-assurantiecontract, bl. 37 vlg. — E. H. T. MENS FIERS SMEDING, eenige opmerkingen over het recht van abandonnement, Prft. 1895. — BEWER, das Herrschaftsgebiet des Abandon, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 38, bl. 372 v. — W. ASCHENHEIM, der Abandon des Versicherten in der Seeversicherung, 1893. — A. DE COURCY, le délaissement, in Q. de dr. mar., 2me série, bl. 289 v.

In sommige gevallen heeft de verzekerde het recht, onder afstand aan den verzekeraar van hetgeen van het voorwerp der verzekering (het verzekerde interest) na de ramp nog aanwezig is, de volle verzekerde som te vorderen, als ware er totaal verlies.

Geschiedenis. — Oudste regeling: Ord. van Burgos van 1538, REATZ, bl. 263. — Guidon de la mer, ch. 7. — GOLDSCHMIDT, Handb. d. Hr., 3de dr., dl. 1, bl. 377, n^t. 130. — BEWER, t. a. p., bl. 384 v.

Amsterdam 1598, artt. 8, 9 en 25; 25 Jan. 1640; 24 Jan. 1701; 1744, artt. 26—28. — Rotterdam 1604, artt. 12, 14, 15; 1721, artt. 60—69. — Ontw. Burg. Wetb. 1807, bk. 3, t. 11, afd. 1, artt. 82—88. — Ontw. 1809, artt. 568 en 581.

Volgens de wet alleen bij zeeverzekering, artt. 663—680 K.

Gevallen waarin abandonnement is toegelaten, art. 663, nader bepaald voor de gevallen van onbruikbaarheid, resp. vergaan of bederf, in artt. 664 (schip) en 666 (schip en goederen): — reparatie-kosten meer dan $\frac{3}{4}$ van de waarde, waarop het schip bij het doen der verzekering is begroot (art. 664); verlies of schade, $\frac{3}{4}$ van de verzekerde (lees: ver-

zekerbare) waarde bedragende of te boven gaande (art. 666); — voor de gevallen van stranding, opbrenging en aanhouding in art. 665, en van opbrenging en aanhouding in art. 668.

De verzekerde heeft bij cascoverzekering de keus tusschen abandonnement en art. 717 K. (afkeuring, wettelijk verlies).

Abandonnement in geval van uitblijven van tijding (vermissing), art. 667.

Arb. Amsterdam 20 Nov. 1854, K. v. H. n°. 46.

De termijnen van art. 667 zijn in de beurscondities door andere, kortere, vervangen met onderscheiding van zeil- en stoomschepen.

Abandonnement van het vorderingsrecht op „de kooppenningen” van bedorven goederen of afgekeurde schepen, art. 669.

Termijn waarbinnen en vorm (aanzegging bij deurwaarders-exploot) waarin het abandonnement moet worden gedaan, artt. 670, 671 i. v. m. art. 667, en 672.

Rb. Rotterdam 6 Nov. 1880, W. n°. 4578: rechten en vorderingen, die in plaats van de verzekerde goederen zijn getreden, kunnen niet worden geabandonneerd, doch alleen overeenkomstig art. 668 B. W. worden overgedragen.

Wettelijk vermoeden (behoudens tegenbewijs) bij tijdverzekering, art. 674.

Bijzondere plichten van den verzekerde, artt. 673 (binnen vijf dagen tegenover *onverwijld* in art. 654), 675 en 676 (in het exploot van beteekening); — van den verzekeraar, art. 665, te verg. met art. 655 al. 2.

Abandonnement is een rechtsfeit waardoor eigendomsovergang plaats grijpt, art. 678, mitsdien eene wijze van eigendomsverkrijging, niet een rechtstitel van eigendomsovergang; — het mag niet gedeeltelijk worden gedaan, noch voorwaardelijk, art. 677, en is onherroepelijk.

De eigendom gaat over met alle daaraan verbonden rechten, d. w. z. met alle vorderingen die den verzekerde als eigenaar met betrekking tot de zaak toekomen; verg. art. 1354 B. W.
— Anders NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 642 v.

Onder het casco is de vracht niet mede begrepen. Moeilijkheid bij gelijktijdige verzekering van bruto-vrachtpenningen. Verg. KISR, dl. 4, bl. 231 v.

De schuldeischers, wier vorderingen bevoorrecht zijn ingevolge de bepalingen der artt. 313 en 315 K., behouden hun recht van verhaal op het schip krachtens het hun toekomende zaaksgevolg; voor zooverre dientengevolge schulden, die niet zijn voor risico van den verzekeraar, op het schip worden verhaald, heeft de verzekerde den verzekeraar schadeloos te stellen.

Abandonnement bij gedeeltelijke verzekering, art. 677 al. 2; van schepen en goederen die zoowel verbodemd als verzekerd zijn, art. 601 K.

Afrekening heeft plaats op den voet van totaal-verlies. De verzekeraar betaalt de verzekerde som benevens de kosten van het abandonnement, artt. 680 al. 1, 679.

Clausule der beurspolis (casco en goederen): *...het verzekerde interest niet aan ons zal kunnen of mogen worden geabandonneerd, tenzij hetzelfde ongetwijfeld zal verloren zijn, of dat er geen redelijke grond tot hoop van terugbekoming plaats heeft, in welke gevallen echter mede de toestemming en goedkeuring van den rechter zal vereischt worden, alvorens deze bepaling in werking te kunnen brengen.* — Uitlegging dezer clausule: Arb. Amsterdam 23 Febr. 1867, M. v. H. 1867 bl. 250, W. n°. 2881 (zij sluit abandonnement uit, als het schip door bergers in een haven is gebracht en aldaar verkocht); Rb. Amsterdam 8 Nov. 1889, W. n°. 5826 (zij sluit abandonnement uit in de gevallen van de artt. 664 en 717: schade meer dan $\frac{3}{4}$ der waarde); Hof den Haag 22 Jan. 1894, W. n°. 6494, M. v. H. 1894 bl. 110 (abandonnement kan niet op grond van het bedrag der reparatiekosten, in dit geval meer dan de waarde van het schip, worden gedaan); Rb. Amsterdam 7 Febr. 1902, W. n°. 7792. — Arb. Amsterdam 20 Nov. 1854, K. v. H. n°. 46: de termijn van art. 670 begint eerst te loopen na de toestemming of goedkeuring van den rechter; daarentegen Rb. Amsterdam 7 Febr. 1902, b. a., die den termijn berekent van het oogenblik van de zeeramp.

Abandonnement alleen bij zeeverzekering; — leemte in de wet.

Art. 756 Ontw. 1815 regelt het abandonnement bij brandverzekering. VOORDUIN, W. v. K., dl. 2, bl. 253, VII. — Beurs-brandpolis: *zullende in deze verzekering geen restorno noch abandonnement plaats kunnen hebben*, enz.

Omvang van den betalingsplicht.

Vergoeding der materiele schade (schade aan het goed zelf) en der reddings- en bergingskosten, artt. 283, 655 en 665 K. Zie voorts artt. 701 (aanwijzing der bijzondere avariën) en 708 K.

Van de door den verzekerde tot behoud van het verzekerde interest gedane uitschotten is de verzekeraar rente verschuldigd: Rb. Rotterdam 26 Jan. 1876, W. n°. 3945.

De beurspolissen beperken den betalingsplicht steeds tot 100 %.

Moet de verzekeraar ook betalen wat de verzekerde aan derden moet vergoeden, ten gevolge van het plaats grijpen van een der gevaren waartegen is verzekerd: schulden die als het ware op het verzekerde voorwerp drukken, bijv. de bijdrage in avarië-grosse, schadevergoeding wegens aanvaring?

Avarië-grosse: art. 720 i. v. m. art. 719 K. (verg. H. N. MEES, franchise bij goederen-verzekering, Prft., bl. 127 v.).

De verzekeraars van het casco voor de volle in de polis vastgestelde waarde betalen het geheele aandeel in de avarië-grosse ten laste van het schip, ook al is in de dispache aan het schip eene hoogere waarde toegekend dan in de polis: Rb. Rotterdam 16 Jan. 1856, W. n°. 1719, bev. Hof Zd. Holland 30 Juni 1856, W. n°. 1764, cass. verw. H. R. 22 Mei 1857, W. n°. 1856, K. v. H. n°. 20; — Rb. Amsterdam 28 Nov. 1902, W. n°. 7891; — anders Kgt. n°. 3 Amsterdam 31 Oct. 1901, M. v. H. 1902 bl. 129. — Ten aanzien van goederen-verzekering werd op grond van den verschillenden maatstaf van waardeering, aangewezen in art. 612 resp. art. 728 al. 1 K., anders beslist door Arb. Amsterdam 5 Apr. 1854, K. v. H. n°. 41; — verg. NOLST TRENIÉ, Zeeverz., bl. 599 v.

De in het buitenland door de aldaar daartoe bevoegde macht opgemaakte dispache bewijst tegenover den verzekeraar op afdoende wijze het bedrag hetwelk de verzekerde in avarië-grosse moet dragen. Artt. 720 en 724 l. l. K.

Rb. Rotterdam 28 Febr. 1877, W. n°. 4099, op dit punt bev. door Hof den Haag 11 Febr. 1878, W. n°. 4209, cass.

verw. H. R. 13 Dec. 1878, W. n°. 4320; — Rb. Rotterdam 29 Juni 1881, W. n°. 4665, bev. Hof den Haag 9 Oct. 1882, cass. verw. H. R. 17 Mei 1883, W. n°. 4913, R. B. 1883 B bl. 90; — Rb. Amsterdam 31 Mrt. 1881, R. B. 1881 B bl. 283; — A. A. WEVE in Nw. Bijdr. 1881 bl. 478 v.; 1882 bl. 199 v.; 1883 bl. 86 v. — Anders Rb. Rotterdam 4 Febr. 1882, W. n°. 4769; — GOUDSMIT in Themis 1882, bl. 48 v. en 493 v. — Verg. LYON-CAEN en RENAULT, dl. 6, n°. 1291.

Of ook de dispache, opgemaakt door dispacheurs daartoe in der minne door belanghebbenden aangewezen, voor de verzekeraars bindend is, is betwist.

In bevestigenden zin Rb. Dordrecht 15 Mrt. 1905, W. n°. 8525. — Anders Rb. Rotterdam 14 Jan. 1903, W. n°. 7977 (de verzekeraars mogen de juistheid der dispache bestrijden).

Schadevergoeding aan derden wegens aanvaring.

De beurspolis („bestaande wijders de voorz. risico: in alle gevaren der zee overzeilen, aanzeilen, aanvaren of aandrijven verzuim van schipper en scheepsvolk, als ook schelmerijen van het voorz. scheepsvolk”) verplicht den verzekeraar de schadeloosstelling te vergoeden, door den reeder aan een derde te betalen wegens aanvaring, te wijten aan de schuld van den schipper: Arb. Amsterdam 15 Sept. 1859, W. n°. 2101, bev. Hof Nd. Holland 3 Jan. 1861, W. n°. 2240, cass. verw. (concl. conf.) H. R. 17 Apr. 1862, W. n°. 2370, M. v. H. 1862 bl. 65 en 88 v. — Zie voorts L. J. H. BOUMAN in Nw. Bijdr. 1858 bl. 155; — LEVY in M. v. H. 1860, Meng. bl. 97; — anders DIEPHUIS, t. a. p., bl. 110; — Rechtsgel. Adv., dl. 7, bl. 171; — NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 138 v. — Verg. LYON-CAEN en RENAULT, dl. 6, n°. 1246 bis; — DANJON, a. w., n°. 656.

Beursconditie, nà 1862 vastgesteld: de verzekeraar vergoedt niet meer dan $\frac{3}{4}$ der aan derden verschuldigde schadevergoeding. Verg. over deze conditie: ASSER, Handelsrechtelijke aantekeningen I (Studiën op het gebied van recht en staat, 1889, bl. 209 v.); — NOLST TRENTÉ, a. w., bl. 145 v., 824 v. Sedert 1891 beperkt de conditie de vergoeding tot $\frac{3}{4}$ van de aan een derde te vergoeden, aan een schip of deszelfs lading door het verzekerde schip toegebrachte, schade. — Uitlegging der Rotterdamsche beursconditie: Rb. Rotterdam 24 Nov. 1883, W. n°. 4982 (beroep op art. 276 K. wordt door de conditie niet uitgesloten); — 3 Oct. 1891, W. n°. 6104, bev. Hof den Haag 5 Dec. 1892, W. n°. 6280 (de verzekeraar kan zich er op beroepen, dat de oorzaak der aanvaring een zoodanige is, waar-

voor hij geen risico loopt, bijv. eigen gebrek, wat ook omtrent die oorzaak in de aanvaringsprocedure moge zijn beslist); — 9 Jan. 1892, W. n°. 6175, bev. Hof den Haag 23 Jan. 1893, W. n°. 6311, M. v. H. 1893 bl. 87 (de verzekerde kan volstaan met overlegging van het vonnis, in de aanvaringsprocedure gewezen; de verzekeraar moet eigen gebrek als oorzaak der aanvaring bewijzen). — Zie voorts Rb. Rotterdam 28 Mei 1892, W. n°. 6230 (clausule: „met vergoeding van $\frac{3}{4}$ gedeelte der schaden en kosten door aanvaring, aanzeiling of aandrijving als *anderszins* aan derden hoe gering ook”; aanvaring van een gesleept schip tegen een pijler, veroorzaakt door schuld van de verzekerde sleepboot).

Running-down- of collision-clause.

Schadevergoeding aan derden, wegens verzuim, schuld of nalatigheid van schipper of scheepsvolk.

Aansprakelijkheid des verzekeraars werd aangenomen door Arb. den Haag 8 Apr. 1867, W. n°. 2898 (schade, door nalatigheid of verzuim van schipper of scheepsvolk aan de lading toegebracht), wordt daarentegen uitgesloten door de beurscondities omtrent de vergoeding van schade, ontstaan door de aansprakelijkheid van den verzekerde tegenover derden, ten gevolge van overzeiling, aanvaring of aandrijving.

Betaling der schadevergoeding. Artt. 680 en 721 K. (zeeverzekering): zes weken nà de beteekening van het abandonnement of binnen zes weken na het overgeven der schaderekening.

Rb. Rotterdam 29 April 1893, P. v. J. 1894 n°. 21 (de verzekerde kan eerst in rechte vorderen nà indiening der schaderekening). De beursconditiën stellen een termijn van drie maanden.

Regeling der gemeene en der bijzondere avarij. Zie, wat de avarij-grosse betreft, hierboven bl. 684 v. Wat, als bijzondere avarij, ten laste van den verzekeraar komt, beslist het Nederlandsche recht.

De in het buitenland opgemaakte avarij-rekening (dispache) bewijst wel de schade en de hoegroothed daarvan, en beslist of zij al of niet avarij-grosse is, maar niet ook te wiens laste de schade komt, die niet avarij-grosse is, niet dus welke verzekeraar (bijv. die op *casco* of die op vracht) deze schade moet

betalen. Hof den Haag 11 Febr. 1878, W. n°. 4209, vern. Rb. Rotterdam 28 Febr. 1877, W. n°. 4099, cass. verw. H. R. 13 Dec. 1878, W. n°. 4320. — Hof den Haag 28 Apr. 1879, W. n°. 4367, bev. Rb. Rotterdam 16 Jan. 1878, W. n°. 4204. — Rb. Rotterdam 15 Mei 1895, P. v. J. 1895 n°. 87.

Betaalt de verzekeraar vóórdát de avarij-grosse is afgerekend, dan wordt hij krachtens art. 284 K. gesubrogeerd in de rechten des verzekerden tegen hen die te zijnen behoeve in avarij-grosse moeten bijdragen.

Rb. Rotterdam 17 Mei 1879, W. n°. 4388, bev. Hof den Haag 28 Juni 1880, R. B. 1881 B bl. 168 (de verzekeraar is tot betaling verplicht, al is de verdeeling der avarij-grosse nog niet opgemaakt). — Verg. DHwb. §§ 838 en 839. — LYON-CAEN en RENAULT, dl. 6, n°. 1292.

De interessen loopen uit kracht der wet, in afwijking van art. 1286 B. W.

Verg. Arb. 24 Juni 1859, K. v. H. n°. 76, M. v. H. 1860 bl. 79; — Hof Nd. Holland 3 Jan. 1861, W. n°. 2240, M. v. H. 1861 bl. 3; — 26 Mei 1864, W. n°. 2653, M. v. H. 1864 bl. 152 v.

Verjaring van vijf jaren, „van den dag der geslotene overeenkomst” (!), van alle rechtsvordering voortspruitende uit een polis van zee-verzekering: artt. 743 (M. v. H. 1861, Meng. bl. 60) en 747 K. De gewone verjaringstermijnen gelden voor de rechtsvorderingen uit alle andere overeenkomsten van verzekering.

Rb. Amsterdam 12 Mrt. 1880, W. n°. 4500. — Renuntiatie aan art. 747 in de beurspolissen.

Kan de verzekeraar wat hij, hetzij vrijwillig, hetzij na vonnis heeft betaald, als onverschuldigd betaald terugvorderen?

Rb. Rotterdam 30 Mrt. 1859, K. v. H. n°. 66, W. n°. 2056, M. v. H. 1859 bl. 260, bev. Hof Zd. Holland 27 Juni 1860, W. n°. 2190, M. v. H. 1861 bl. 178 (terugvordering na vrijwillige betaling op rekening toegewezen). — Arb. Amsterdam 7 Apr. 1870, W. n°. 3305 (betaling, geschied op onvolledige overlegging van avarij-papieren). — Ook op grond van oververzekering? Zie T. J. NOYON, Prft., bl. 61 v.

Faillissement van den verzekeraar. Art. 285 K. is ingetrokken bij art. 2 der wet ter invoering van de Faillissementswet v. 20 Jan. 1896, Stbl. n°. 9. De verzekerde kan, als hij de premie heeft betaald, handelen overeenkomstig art. 272 of art. 280 K.; heeft hij nog niet de premie of nog niet alle premies betaald, art. 37 Fw. is van toepassing.

Subrogatie van den verzekeraar die de schade heeft betaald, in de rechten van den verzekerde tegen derden ter zake der geleden schade, d. w. z. tot vergoeding daarvan, art. 284 K. Verg. ook art. 656 K.

J. P. S. GUALTHÉRIE VAN WEEZEL, de wettelijke subrogatie bij verzekering, Prft. 1894. — H. W. VAN ASCH VAN WIJCK, de subrogatie van den verzekeraar, Prft. 1895 (rec. LODER, in Rgl. Mag. 1895 bl. 613 v.). — NOÏST TRENTÉ, Brandverz., bl. 82 v. — H. CAPITANT, du recours soit de l'assureur, soit de l'assuré contre le tiers qui, par sa faute, a amené le risque prévu au contrat d'assurance, in Rev. trim. d. dr. civ. 1906, bl. 37 v.

Hoofdzakelijk vindt art. 284 toepassing, als de verzekerde eene vordering heeft tot vergoeding der schade krachtens een vervoercontract (artt. 91, 345 al. 2, 346, 348, 372 al. 2 K.), op grond van avarij-grosse (bijv. in geval van werping) of wegens onrechtmatige daad (brandstichting, aanvaring, enz.).

Men verwarre de wettelijke subrogatie niet met abandonnement; zie STPKENS bij VOORDUIN, W. v. K., dl. 3, op art. 663, II.

De vordering des verzekerden tot schadevergoeding kan voortspruiten uit overeenkomst of uit onrechtmatige daad; in beide gevallen heeft wettelijke subrogatie plaats.

Dit wordt uit het oog verloren door Rb. Rotterdam 5 Oct. 1898, W. n°. 7243 (vordering van den verzekeraar, die aanvaringsschade heeft betaald, èn tegen den schipper èn tegen den eigenaar van het schuldige schip, dat eveneens aan den verzekerde behoorde, ontzegd).

Krachtens de subrogatie kan de verzekeraar alleen de vordering tot schadevergoeding des verzekerden instellen; hij

heeft niet een eigen vordering tot betaling van hetgeen hij aan den verzekerde heeft voldaan.

Rb. Rotterdam 18 Juni 1887, W. n°. 5482. — Zie ook Rb. Rotterdam 19 Nov. 1892, W. n°. 6378 (de verzekeraar kan vorderen vergoeding der schade, nader op te maken bij staat), en 16 Febr. 1898, W. n°. 7113.

De verzekeraar, die den verzekerde de schade slechts gedeeltelijk vergoedt, treedt ook slechts gedeeltelijk in diens rechten.

Zie Rgl. Mag. 1903, bl. 82 v. — Mar. Ins. Act 1906, sect. 79 (2). — Zwits. wet v. 2 Apr. 1908, art. 72 al. 1. — Dt. wet van 30 Mei 1908, § 67. — DHwb. § 804 al. 1. — Anders NOLST TRENITÉ, Brandverz., bl. 82 v.,; Zeeverz., bl. 669 v. — Rb. Utrecht 18 Mei 1895, W. n°. 6655 (ook in geval van gedeeltelijke vergoeding gaan *alle* rechten op den verzekeraar over).

„De verzekerde is verantwoordelijk voor elke daad welke het regt van den verzekeraar tegen die derden mogt bena-deelen”.

Zie over de verantwoordelijkheid des verzekerden voor het niet-opvolgen van artt. 493 v. K. en het daardoor verloren gaan der mogelijke regresactie tegen den schipper (art. 746): Hof Nd. Holland 28 Juni 1875, W. n°. 3919, M. v. H. 1875 bl. 173; — Rb. Rotterdam 25 Sept. 1880, W. n°. 4563; — ook Rb. Amsterdam 5 Nov. 1880, W. n°. 4666.

De verzekerde is niet verantwoordelijk wegens het niet-instellen van eene vordering tot schadevergoeding tegen den schade-toebrenger binnen den verjaringstermijn: Hof den Haag 5 Febr. 1907, W. n°. 8537; — anders Rb. Dordrecht 15 Mrt. 1905, W. n°. 8525.

§ 75. HET EINDE DER OVEREENKOMST.

De verzekering eindigt door:

1°. afloop (verstryken van den overeengekomen tijd, eindigen van de reis), art. 653 K.;

2°. geheel verlies of het voorvallen van schaden tot het verzekerd bedrag, zie hierboven bl. 658;

3°. ontslag van den verzekeraar (opzegging door den verzekerde), artt. 272, 279 al. 2 K. (art. 272 al. 2 stelt een vereischte voor de geldigheid van de tweede verzekering);

4°. verval, *a.* doordat de verzekerde zaak niet of niet langer wordt blootgesteld aan het gevaar;

Cod. de comm. belge rev., bk. 1, t. 10, art. 28: „l'assurance ne peut avoir d'effet, si la chose assurée n'a point été mise en risque”.

toepassing bij zeeverzekering in artt. 635 en 632 K.;

Rb. Utrecht 23 Nov. 1892, W. n°. 6275: de overeenkomst van verzekering vervalt van rechtswege als het object der verzekering ophoudt te bestaan (vervallen van verzekerde ruiten door verbouwing). — Daarentegen Kgt. Haarlem 16 Jan. 1903, W. n°. 7895: de overeenkomst van verzekering vervalt niet van rechtswege, doordat het belang voor den verzekerde ophoudt (glas-verzekering door den eigenaar, die daarna het perceel verhuurt met bepaling, dat de ruiten voor rekening zijn van den huurder).

b. bij wijziging of vermeerdering van het gevaar, zie hierboven bl. 664 v. en voorts artt. 293, 638, 642 en 660 K.; bij verzekering „vrij van molest” in de gevallen van artt. 647 en 649 K.;

5°. ontbinding wegens wanpraestatie van een der partijen, art. 1303 B. W., art. 37 Fw.

§ 76. EENIGE SCHADE-VERZEKERINGEN IN HET BIJZONDER.

A. Verzekering van de hypothekaire schuldvordering tegen beschadiging van het onderpand door brand.

1°. Het beding van art. 297 K. i. v. m. art. 298 K.

J. W. v. D. BIESEN, het beding van art. 297 K., in Themis 1881 bl. 561. — H. M. J. WATTEL, een verkeerd advies?, in Themis 1882 bl. 175. — A. SASSEN, in Recht en Wet, dl. 30. — MOLENGRAAFF, in Verzekeringsbode v. 29 Dec. 1888 en 12 Jan. 1889. — G. BICKER CAARTEN, t. z. p., 5 en 19 Jan. 1889. — T. M. C. ASSER, in Mag. v. Handelsr. 1890 bl. 55. — H. P. VAN HELST, brandverzekering ten behoeve van den hypothekairen schuldeischer, Prft. 1890. — NOLST TRENNITÉ, Brandverz., bl. 243 v. — T. D. E. VAN OSSENBRUGGEN, een en ander over hypotheekverzekering, 1903. — J. PLANTENGA, in W. v. Pr. N. en R., nos 1987 en 1988.

Verschillende meeningen over den aard van het beding: het bevat een voorwaardelijke overdracht (cessie) van de eventueele vordering tot schadevergoeding; het geeft den hypotheekhouder het recht de assurantiepenningen te ontvangen en, ingeval zijne vordering niet opeischbaar is, als tijdelijk onderpand onder zich te houden; het vestigt pandrecht op de rechten van den verzekerde tegen den verzekeraar, die de door hem verschuldigde schadevergoeding aan den hypotheekhouder uitkeert, als diens vordering opeischbaar is, doch anders onder zich houdt totdat die vordering opeischbaar is geworden.

Het eerste nemen aan KIST, dl. 4, bl. 99 v.; DIEPHUIS, Handelsr., dl. 3, bl. 194; Ned. burg. R., dl. 7, bl. 499; — het tweede: WATTEL, t. a. p.; v. HEIJST, a. w., bl. 27 v.; NOLST TRENITÉ, Brandverz., bl. 242 v.; — het laatste: LAND, Verkl. v. h. B. W., 2de dr., dl. 3, bl. 390; v. OSSENBRUGGEN, a. w., bl. 22 v.

De beteekening kan worden vervangen door eene verklaring van den verzekeraar, dat hem van het beding mededeeling is gedaan.

Zie hierover NOLST TRENITÉ, t. a. p., bl. 247 v., die het beding (van art. 297) rechtsgeldig acht ook zonder beteekening, en v. OSSENBRUGGEN, a. w., bl. 30 v., volgens wien het beding zonder de beteekening geen werking heeft.

De verzekerde blijft gerechtigd vaststelling te vorderen van de schuldverplichting des verzekeraars en van het door hem te betalen bedrag; eerst bij de executie is rekening te houden met de rechten des hypotheekhouders.

Rb. Amsterdam 21 Juni 1907, W. n°. 8557, tevens beslissende, dat, ook als de verzekerde vordert ontbinding der verzekeringsovereenkomst met schadevergoeding, met het beding van art. 297 K. rekening moet worden gehouden; 17 Apr. 1908, W. n°. 8841. — Anders volgens de cessie-leer.

Aangenomen wordt, dat het beding niet werkt tegen den kooper van het bezwaarde huis, ook indien het is ingeschreven in het hypotheekregister.

In dezen zin H. R. 7 Mei 1858, W. n°. 1956, cass. verw. Hof Groningen 24 Juni 1856, W. n°. 1792, vern. Rb. Appinge-

dam 24 Jan. 1856, Nw. Bijdr. 1861 bl. 486 n^t. 3; — S. TJADEN BUSMANN, in Nw. Bijdr., t. a. p., bl. 486 v.; — DIEPHUIS, t. a. p.; — v. HELJST, a. w., bl. 7 v. — NOLST TRENITÉ, t. a. p., bl. 250 v. — Anders: v. OSSENBRUGGEN, a. w., bl. 35 v.

Het beding geeft den hypotheekhouder een niet voldoende waarborg.

Voorstellen tot betere regeling.

Voorstellen der Staatscommissie voor de herziening der wetgeving op de eigendomsoverdracht van onroerende goederen, het hypotheekstelsel en het notariaat, ben. in 1867: Versl. bl. 42 (art. 16), 72 (art. IV), 138 en 180. Verg. hierover ASSER, t. a. p., en v. HELJST, a. w., bl. 19 v.

Voorstellen der Staatscommissie tot herziening van het tweede boek van het Burg. Wetb.; Ontwerp van 1899, artt. 332 en 333 i. v. m. art. 359. Toelichting, bl. 203 v.

MOLENGRAAF, in de Verzekeringsoede, t. a. p. — v. HELJST, a. w., bl. 66 v. — NOLST TRENITÉ, t. a. p., bl. 252 v. — v. OSSENBRUGGEN, a. w., bl. 37 v.

In de praktijk tracht men den hypotheekhouder een vollediger waarborg te verschaffen door verschillende „verklaringen”, welke door den verzekeraar ten behoeve van den hypotheekhouder worden afgegeven, of door „aanteekeningen”, welke op de polis worden gesteld. Zie hieronder Bijlage XLVI.

In 1909 is tusschen een aantal hypotheekbanken en brandverzekering-maatschappijen een overeenkomst gesloten „tot regeling der betrekkingen van hypotheekhouders en brandverzekeraars”, voor het geval een perceel, bij een dezer maatschappijen verzekerd, hypothekair wordt verbonden ten behoeve van een der banken.

2°. Wettelijke toekenning van een recht op de assurantiepenningen aan den hypotheekhouder.

Belgische wet „sur la révision du régime hypothécaire” v. 16 Dec. 1851, art. 10. — Fransche wet van 19 Febr. 1889, artt. 2—4. — Duitschland: Burg. Wetb., §§ 1127—1130, en wet van 30 Mei 1908, § 99 i. v. m. § 97, §§ 100—105 en 107. — Zwitserland: Burg. Wetb., art. 822, en wet van 2 April 1908, art. 58 (verwijzing naar het kantonale recht).

A. DARRAS en E. TARBOURIECH, de l'attribution en cas de sinistre des indemnités d'assurances, in Annales de dr. comm. 1889, II, bl. 241 v., 1890, II, bl. 48.

3°. Zelfstandige verzekering van de hypothekaire vordering.

Voorwerp der verzekering is de hypothekaire vordering. Deze wordt verzekerd tegen geheel of gedeeltelijk feitelijk verlies: onverhaalbaarheid op het onderpand ten gevolge van beschadiging van het onderpand (het gevaarsobject) door brand. De verzekerbare waarde is het bedrag der vordering of de waarde van het onderpand, indien deze geringer is.

Wijze van afrekening: 1°. de verzekeraar betaalt de schade (het verschil tusschen het bedrag dat vóór den brand op het onderpand kon worden verhaald, en het bedrag dat daarop na den brand verhaalbaar is) volgens taxatie; 2°. de verzekeraar betaalt het geheele bedrag dat op het onderpand vóór den brand kon worden verhaald (afrekening op den voet van totaal verlies). De verzekeraar kan niet vorderen voorafgaande uitwinning van het onderpand door den verzekerde.

Uit kracht van de wet vindt subrogatie van den verzekeraar in de rechten van den hypotheekhouder niet plaats; art. 284 K. is niet van toepassing. Noodzakelijkheid in de polis omtrent de subrogatie overeen te komen (artt. 1436 en 1439 B. W.) en te bepalen, dat, in geval van afrekening op den voet van totaal verlies, de verzekeraar in de opbrengst eener latere executie zal deelen in dezelfde verhouding, waarin het door hem aan den verzekerde betaalde staat tot de verzekerbare waarde der vordering.

MOLENGRAAFF, in Rgl. Mag. 1903, bl. 248 v., 584 v. — Zie voorts VAN HEIJST, a. w., bl. 33—68; — NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 264 v.; Zeeverz., bl. 755 v.; — v. OSSENBRUGGEN, a. w., bl. 3 v.

Voorbeeld van verzekering eener hypothekaire vordering; subrogatie krachtens art. 284 K. ten onrechte aangenomen: Arb. Amsterdam 7 Oct. 1867, bev. Hof Nd. Holland 10 Sept. 1868, W. nos 2955 en 3064, M. v. H. 1867 bl. 314 en 1868 bl. 211.

Belgische wet v. 11 Juni 1874 (C. d. e. rev., bk. 1, t. 10), artt. 6 en 8.

4°. Verzekering van het zoogen. hypothekaire belang. De verzekeraar verplicht zich tot betaling aan den

hypothekairen schuldeischer, ingeval deze langs den weg van art. 297 K. schadeloosstelling niet kan verkrijgen.

B. Behouden-varen-verzekering.

J. S. VAN REESEMA, de assecuratione salvae navigationis, Prft. 1840. — M. MEES, de assecuratione in salvam navigationem quae dicitur, Prft. 1854 (Ned.). — W. F. v. LEEUWEN, Opmerkingen over de behouden-varen-verzekering, Prft. 1883. — NOLST TRENTÉ, Zeeverzekering, bl. 498 v.

Amsterdamsche clause (in te voegen in eene casco-polis): *Geschiedende deze Assurantie op het behouden arrivement van bovengemeld schip, ter gedestineerde plaatse, en wel met dien verstande, dat wij, in geval zulks niet gebeurde, hetzij door schipbreuk als anderzints, (behoudens Art. 249, 640 en 641 van het W. v. Kph.) verloren gaan of verongelukken, onze geteekende sommen prompt en zonder eenige exceptie zullen voldoen, zoodra het ongeluk alhier bekend en ons aangekondigd zal zijn. Voorts wordt wel uitdrukkelijk bedongen, dat wij in het geval van non-arrivement voornoemd, nimmer eenig genot zullen hebben van zoodanig gedeelte, als door berging zoude moge worden behouden (ten ware de aard van het intrest hierin naar billijkheid wijzigingen vorderde), waartegen wij vrij zijn van avarij-gros en bijzondere avarij en van alle andere onkosten met of zonder succes geïmpendeerd, zullende tot bewijs van intrest, waarde of eigendom verstrekken deze polis, en hetgeen men verder ter goeder trouw zal kunnen produceren; renuntieerende wel expresselijk als lieden van eer, van zoodanige artikelen van het Wetboek van Koophandel, en andere, die deze verzekering zouden kunnen contrariëren of verbieden; belovende ons daarmede nooit te zullen behelpen.*

Rotterdamsche clause:

Deze verzekering geschiedt tot dekking van het interest van den verzekerde bestaande in (onverschillig waarin het bestaat) en zulks bepaaldelijk op de behouden aankomst van het bovengemelde schip ter plaatse van bestemming. Wij nemen gevolgelyk voor onze rekening al de in het gedrukte gedeelte der polis vermelde geraren der zee, op de gemelde reis, doch alleen en uitsluitend voor het geval, dat daardoor of tengevolge daarvan, de behouden aankomst van het schip mogt worden belet en diensvolgens het verzekerde interest mogt verloren zijn, in welk geval wij aannemen de verzekerde som geheel te betalen, met dien verstande nochtans, dat wanneer van het verzekerde interest iets mogt teregt komen of gered worden, het bedrag daarvan aan ons zal vergoed worden.

Wij verklaren voorts, dat, voor zoover de aard van het verzekerde interest dit medebrenge of toelaat, de bepalingen van

art. 624 en volg. v. h. W. v. Kph., betreffende het begin en het einde van het gevaar, op deze verzekering van toepassing zijn.

Geldigheid der verzekering, verg. MEES, t. a. p., bl. 60 v.

De Amst. clause zwijgt over het voorwerp der verzekering (de verzekerde zaak of het interest); aanduiding soms door „interest voortspruitende uit” enz. — Is het interest niet aangeduid, dan is iedere schade, uit welken hoofde dan ook, veroorzaakt door het niet behouden varen van het schip, verzekerd. Zie hierboven bl. 602 v.

Het schip is bij de behouden-varen-verzekering steeds het gevaarsobject, de „verzekerde zaak” in den zin waarin deze uitdrukking wordt gebezigd in art. 249 K.: Arb. Amsterdam 28 Dec. 1870, M. v. H. 1871 bl. 80. Zie hierboven bl. 601 v.

Het aangegeven interest wijst aan, welke bepalingen op de behouden-varen-verzekering van toepassing zijn; zoo zijn de bepalingen omtrent casco-verzekering van toepassing, als het interest uit (den eigendom van) het casco voortspruit.

Arb. Dordrecht 24 Nov. 1862, R. B. 1864 bl. 586 (het interest bestaande in boeken, kaarten, instrumenten, enz.)

Ten onrechte is beslist, dat de beh.-v.-verzekering „interest casco” niet is een casco-verzekering en dat daarom art. 717 K. op deze verzekering niet toepasselijk is, althans niet onmiddellijk; aldus Hof den Haag 27 Mrt. 1876, W. n°. 3981; H. R. 10 Nov. 1882, W. n°. 4836. — Zie ook Rb. Rotterdam 18 Dec. 1880, W. n°. 4608, en 15 Nov. 1882, W. n°. 4836.

De beh.-varen-verzekering is eene verzekering tegen het niet-behouden-varen van het schip ten gevolge van de gevaren der zee.

„Niet behouden arrivement” of „aankomst” heeft plaats, als het schip in de bestemmingshaven in het geheel niet aankomt of aankomt in zulk een toestand, dat het als geheel verloren is te beschouwen. De maatstaf van art. 717 K. mag daarbij worden aangelegd, althans als het interest voortspruit uit het casco of de meerdere waarde daarvan.

Arb. Amsterdam 7 Sept. 1868, W. n°. 3039; Rb. Rotterdam 22 Apr. 1868, W. n°. 3045, bev. Hof Zd. Holland 15 Febr. 1869, M. v. H. 1868 bl. 243, 1869 bl. 39: het schip, dat in de bestemmingshaven zinkt doch niet onherstelbaar is, kan niet gezegd worden niet behouden te hebben gevaren; —

Arb. Amsterdam 26 Febr. 1872, M. v. H. 1872 bl. 71: art. 717 K. is bij analogie van toepassing (interest: meerdere waarde v. h. casco). — Rb. Rotterdam 24 Mrt. 1875, W. n°. 3829, M. v. H. 1875 bl. 112, bev. Hof den Haag 27 Mrt. 1876, W. n°. 3981: de beh. varen verzekeraar is niet aansprakelijk voor afkeuring in de bestemmingshaven (interest: meerdere waarde v. h. casco). — v. LEEUWEN, a. w., bl. 18 v.: art. 717 K. mag niet worden toegepast.

Naar de Amst. clause moet het niet-behouden-varen het gevolg zijn van schipbreuk of op andere wijze verloren gaan of verongelukken.

Het woord „anderzints”, in de Amst. clause: *hetzij door schipbreuk als anderzints, verloren gaan of verongelukken*, behoort, met verwaarloozing van de komma, te worden verbonden met „verloren gaan of verongelukken”: Hof Nd. Holland 25 Juni 1874, M. v. H. 1874 bl. 127.

Arb. Amsterdam 23 Febr. 1867, W. n°. 2881, M. v. H. 1867 bl. 250: schip, uit nood op zee verlaten, doch daarna door bergers binnengebracht. — Arb. Amsterdam 10 Jan. 1868, M. v. H. 1868 bl. 137: schip, gezonken, van overheidswege gelicht en daarna hersteld. — Hof Zd. Holland 7 Jan. 1846, K. v. H. n°. 12: executie van het schip wegens bodemerij uit noodzaak.

In de praktijk wordt onder „anderzints verloren gaan of verongelukken” begrepen afkeuring van het schip in een noodhaven overeenkomstig art. 717 K.

Arb. 29 Jan. 1855, K. v. H. n°. 9: een schip dat niet voldoende kan worden hersteld, zonder oneindig meerdere kosten, dan het na de herstelling waardig zou zijn, en daarom deskundigen wordt afgekeurd, staat in gezonden zin volkomen gelijk met een schip dat verongelukt is. — Arb. Amsterdam 15 Juni 1863, W. n°. 2535: *iedere* afkeuring, mits niet voor schade uit eigen gebrek, is begrepen in de uitdrukking „hetzij door schipbreuk” enz.; art. 717 K. is niet toepasselijk.

Rb. Amsterdam 7 Nov. 1872, M. v. H. 1873 bl. 85: wettelijke afkeuring, niet ook verkoop van het ten onrechte afgekeurde schip door den schipper, staat gelijk met vergaan van het schip, bev. Hof Nd. Holland 25 Juni 1874, M. v. H. 1874 bl. 127: verloren gaan bestaat als het schip tot wrak beschadigd is, wat het geval is als art. 717 K. van toepassing is. — Arb. Amsterdam 23 Dec. 1866, M. v. H. 1868 bl. 83: afkeuring in een noodhaven staat gelijk met niet behouden

varen. — Arb. 2 Mei 1868, M. v. H. 1868 bl. 128: het schip heeft niet behouden gevaren, als het ten gevolge van de fortuinen der zee in redelijkheid is geworden irreparabel, waartoe de maatstaf, in art. 717 K. aangenomen, kan dienen. — Arb. Amsterdam 24 Jan. 1859, K. v. H. n°. 65: verkoop wegens te hooge kosten van herstelling, gedurende den tijd dat het risico nog liep en ten gevolge van zeeëvenementen, komt ten laste van de verzekeraars op behouden varen. — Anders: v. LEEUWEN, a. w., bl. 22 v.

De Rotterd. clause noemt „niet behouden aankomst” zonder meer; dit omvat niet-behouden-aankomst ten gevolge van afkeuring in een noodhaven.

Berekening van de waarde van het schip in geval van afkeuring.

Voor de toepassing van art. 717 moet, bij beh.-var.-verzekering „interest casco”, om de waarde van het schip te vinden, bij de taxatie in de casco-polis gevoegd worden, wat als meerdere waarde van het casco op behouden varen is verzekerd: Rb. Rotterdam 15 Nov. 1882 en Hof den Haag 31 Mrt. 1884, W. n°s 4836 en 5042; — Rb. Rotterdam 19 Juni 1886, R. B. en B. 1888 B bl. 217.

Volgens de Rotterd. clause is de verzekeraar alleen aansprakelijk voor „verlies van het verzekerde interest”, mitsdien voor totale schade. — De Amsterd. clause is op dit punt onduidelijk. In elk geval is bij verzekering, interest voortspuitende uit het casco, alleen het totaal-verlies voor rekening van den verzekeraar.

Onduidelijk is, of het bepaalde in de Amsterd. clause omtrent den afstand van hetgeen geborgen wordt en omtrent den vrijdom van avarij-gros en bijzondere avarij betrekking heeft op het schip (het gevaarsobject) of op het interest (het voorwerp der verzekering).

Verg. over de beteekenis van „zoodanig gedeelte, als door berging zoude mogen worden behouden”: KIST, dl. 4, bl. 153 v.; v. LEEUWEN, a. w., bl. 60 v. — Zie voorts KULPER v. HARPEN, n°s 1, 9, 47, 65.

v. LEEUWEN, bl. 79 v., neemt aan, dat bij verzekering „interest goederen” de verzekeraar ook voor partieele schade aansprakelijk is. — Anders Arb. Amsterdam 29 Febr. 1868, Rgl. Bijl. 1869 bl. 449.

Verschil tusschen verzekering *van het schip of de goederen op behouden aankomst* en verzekering *op behouden varen (of aankomst)* van het schip of de goederen.

§ 850 DHwb. (verzekering „für behaltene Ankunft“) regelt niet de behouden-varen-verzekering. — Over deze handelt SIEVEKING, ein Beitrag zur Lehre von der Versicherung auf behaltene Ankunft eines Schiffes, in Zft. f. d. ges. Vers.-Wft., dl. 6, bl. 592.

C. Verzekering van avarij-penningen.

Voorwerp der verzekering zijn de door de reederij betaalde en haar door den casco-verzekeraar te vergoeden avarij-penningen (noodhavenkosten met inbegrip van reparatiekosten); deze vergoeding vervalt geheel of gedeeltelijk, indien het schip daarna een schade ondervindt die, gevoegd bij de avarijkosten, de verzekerde waarde van het schip overtreft. Art. 718 K.

Arb. Amsterdam 7 April 1870, M. v. H. 1872 bl. 245, bev. Hof Nd. Holland 12 Dec. 1872, ald. bl. 248: bij eene verzekering op avarij-penningen bestaat geen recht op schadevergoeding, zoolang niet het totaal der zeeschade 100 % van de casco-verzekering overtreft.

De verzekeraar wordt ontslagen door willekeurige verandering van den koers van het schip, art. 638 K., omdat de verzekering door den reeder of voor rekening van dezen wordt gesloten.

In dezen zin: Arb. Amsterdam 1 Febr. 1871, M. v. H. 1871 bl. 54.

D. Vrachtverzekering.

P. LUGT, de vrachtverzekering in het hedendaagsche zeerecht, Prft. 1871. — MOLENGRAAFF, étude sur le contrat d'affrètement, in Revue de dr. int. 1882 bl. 59 v. — E. M. DRIEBEEK, de avarij der vracht, Prft. 1893, bl. 53 v. — NOLST TRENTÉ, Zeeverzekering, bl. 769 v.

Verzekering van de op een bepaalde reis te verdienen vracht voor die reis, art. 630 K. Het artikel verwaarloost het onderscheid tusschen chartervracht en stukgoederen(cognos-
sements)-vracht, wat de chartervracht betreft het onderscheid

tusschen tijdvracht en reisvracht, en wat de reisvracht betreft het onderscheid tusschen vracht op een vaste som bepaald (*lump-sum-freight*, zie hierboven bl. 521) en vracht, afhankelijk gesteld van het vervoer der goederen. De tijdvracht en de vracht, op een vaste som bepaald, zijn afhankelijk van het lot van het schip, niet van dat der goederen. Art. 630 K. past alleen voor de stukgoederenvracht en voor de reisvracht, welke afhankelijk is gesteld van het vervoer der goederen. Het gevaar begint bij deze vracht, zoodra de goederen ten vervoer zijn aangenomen of ingevolge de charter-partij daarvoor zijn aangewezen. Art. 634 K. veroorlooft hiermede rekening te houden.

Verg. over art. 630 o. a.: LEVY, op art. 829 ADHwb.; LUGT, a. w., bl. 28 v.

Reeds vóór den aanvang van de reis kan de vracht voor verzekering vatbaar zijn. Verzekering van op een latere reis of op een later gedeelte van de reis te verdienen vracht of van verwachte retourvracht op behouden-varen-polis.

Art. 462 K.: reis in ballast naar de haven van inlading.

Voorbeelden: de „Delta” en de „Graaf v. Nassau”, K. v. H. n°s 42 en 65. — Verg. MOLENGRAAFF, t. a. p.; LUGT, a. w., bl. 37 v.; v. LEEUWEN, a. w., bl. 95 v.

Gevaarsobject kan het schip of kunnen goederen wezen.

Onderscheid tusschen verzekering van bruto- en van netto-vrachtpenningen. — Over bruto-vracht-verzekering handelen artt. 616, 617 en 623 K.

Netto-vrachtverzekering voorgeschreven door Ord. Amsterdam 1744, art. 15.

Begrip van *netto-vrachtpenningen* als voorwerp van verzekering: Rb. Amsterdam 11 Jan. 1878 en 17 Jan. 1879, W. n°s 4309 en 4361 (onder netto-vrachtpenningen moet worden verstaan de bruto-vracht, verminderd met alle kosten van de reis, als uitgaande kosten, gagies en onderhoud van schipper en equipage en de kosten ter bestemmingsplaats), waarmede te verg. LUGT, a. w., bl. 64 v., en R. B. 1879 B bl. 151 v. — Arb. 31 Mei 1864, vern. Hof Nd. Holland 6 Apr. 1865, M. v. H. 1865 bl. 66, W. n°. 2730 (om de verzekerde netto-vracht te vinden moeten van de bruto-vracht worden afgetrokken, behalve

de bespaarde gagies, ook de bespaarde kostgelden, alsmede het ontvangen vrachtoverschot, indien dit niet terugvorderbaar is).

De netto-vracht wordt wel gesteld op $\frac{2}{3}$ der bruto-vracht, zie Arb. Amsterdam 1 Juli 1857, K. v. H. n°. 52, of, bijv. in Frankrijk, op 60 $\frac{o}{o}$ der bruto-vracht.

Art. 617 K. geeft een voorbeeld; in ieder geval moeten worden gekort alle door de ramp bespaarde uitgaven. — In geval van inkorting heeft premie-restorno naar evenredigheid plaats, art. 281 K. — Verg. NOLST TRENITÉ, a. w., bl. 781 en 784.

Verhouding tusschen de verzekering van het schip met de *uitrustingskosten* (art. 602 K.) en de vrachtverzekering, zie LUGT, a. w., hfdk. 2, § 1.

Verzekering van de vracht door den reeder-eigenaar der lading, art. 623 al. 2 K.

Arb. Amsterdam 14 Jan. 1870, W. n°. 3242, M. v. H. 1870 bl. 135, bev. Hof Nd. Holland 25 Mei 1871, W. n°. 3440, M. v. H. 1871 bl. 129 v.

Verzekering van vracht-avans bij ondervraching en bij stukgoederenvervoer door den charterer (verschil tusschen charter- en cognossementsvracht).

Arb. Amsterdam 21 Mei 1860, M. v. H. 1860 bl. 222, bev. Hof Nd. Holland 24 Oct. 1861, M. v. H. 1861 bl. 264.

Verzekering door den inlander

a. van de te betalen vracht, hetzij als verhooging der goederenverzekering, artt. 613 en 614 al. 1 K. (zie Ord. Amsterdam 1744, art. 35, ampl. 30 Jan. 1756; LUGT, a. w., hfdk. 3, § 1), hetzij afzonderlijk. — De afzonderlijke verzekering van door den inlander te betalen vracht is feitelijk eene gedeeltelijke verzekering van de meerdere waarde van het goed boven de verzekerbare waarde van art. 612 K. (eene gedeeltelijke verzekering van het goed). Bij beschadiging van het goed betaalt de verzekeraar zooveel procenten over de vracht als de goederenverzekeraar over het op de goederen verzekerde bedrag;

b. van de vooruitbetaalde doch niet terugvorderbare vracht, *fret à tout évènement*, verg. artt. 482 al. 2 en 614 al. 2 K.

Clausule: *sufficient cash not exceeding £ . . . to be advanced at the port of loading etc. subject to premium of insurance.* Zie hierboven bl. 527.

Hof den Haag 25 Nov. 1895, M. v. H. 1896 bl. 94, vern. Rb. Rotterdam 11 Apr. 1894, W. n°. 6501, M. v. H. 1894 bl. 115. — Zie over den mededeelingsplicht van den verzekerde bij verzekering van vooruitbetaalde in geen geval terugvorderbare vracht: Hof Amsterdam 4 Nov. 1881, W. n°. 4730, vern. Rb. Amsterdam 26 Nov. 1880, W. n°. 4677.

Bepalingen omtrent vrachtverzekering: artt. 638 (willekeurige verandering van koers enz.), 640 (schelmerij van den schipper) en 642 K. (windverlegging). Zie hierboven bl. 637 v.

Afkeuring en verkoop van het schip in het geval van art. 717 K. is ook tegenover den vrachtverzekeraar eene gewettigde handeling.

Aldus: Arb. Amsterdam 14 Jan. 1870, M. v. H. 1870 bl. 135, W. n°. 3242. — Zie voorts: Hof Nd. Holland 25 Mei 1871, W. n°. 3440, M. v. H. 1871 bl. 129 v. (de verkoop van het schip moet gerechtvaardigd zijn als eene daad van verstandig overleg en van juiste berekening). — Anders: iedere afkeuring (ook eene onnoodige) geeft, als de vracht daardoor verloren is, tegen den verzekeraar op vrachtpenningen aanspraak op vergoeding: Arb. Amsterdam 21 Jan. 1874, R. B. 1875 B bl. 192.

Berekening van avarij-particulier bij verzekering van netto-vrachtpenningen. Deze verzekering is te behandelen als eene gedeeltelijke verzekering van bruto-vrachtpenningen.

Arb. Rotterdam Jan. 1864, M. v. H. 1864 bl. 72: de avarij-particulier op netto-vrachtpenningen wordt verkregen door evenveel percenten van de (getaxeerde) netto-vrachtpenningen te nemen, als het verschil tusschen de bruto te verdienen en de bruto verdiende vrachtpenningen percenten uitmaakt van de bruto te verdienen vrachtpenningen. — Anders Rb. Amsterdam 8 Jan. 1879, R. B. 1879 B bl. 40: het verschil tusschen de netto te verdienen en de netto verdiende vracht maakt de avarij op netto-vrachtpenningen uit.

Zie voorts over onkosten al of niet ten laste van den vrachtverzekeraar (art. 283 K.): Arb. Rotterdam 30 Sept. 1866, M. v. H. 1866 bl. 198 (de kosten van aanmonstering van eene nieuwe equipage bij sterfte van de oude zijn eene avarij-

particulier op vrachtpenningen); — Hof den Haag 11 Febr. 1878, vern. Rb. Rotterdam 28 Febr. 1877, W. n°s 4209 en 4099 (extra kost- en maandgelden in een noodhaven, in een Engelsche dispache ten laste van de vracht gebracht, maken niet een avarij-particulier op bruto-vrachtpenningen uit), cass. verw. H. R. 13 Dec. 1878, W. n°. 4320.

E. Winstverzekering.

J. C. HUBREGTSE, winstverzekering, Prft. 1887, en daarover MOLENGRAAFF, in Rgl. Mag. 1887, bl. 243 v. — NOLST TRE-NITÉ, Brandverz., bl. 229, 304; Zeeverz., bl. 584, 597, 601, 804.

Winstverzekering is eene verzekering van de meerdere waarde van goederen boven de verzekerbare waarde. Zie hierboven bl. 612.

Winstverzekering is geoorloofd, onverschillig waaruit de meerdere waarde voortspuit, artt. 246 en 268 K.; zij is geregeld alleen bij verzending van goederen over zee, artt. 615 (verzekering van winst op één polis met de verzekering van het goed), 621 en 622 K.

Art. 615 vordert opgave in de goederenpolis van het bedrag dat op winst verzekerd wordt; het geeft aan het maximum van het te vergoeden bedrag, art. 622.

Rb. Rotterdam 24 Nov. 1875, W. n°. 3933.

Art. 615 al. 2 en de artt. 621 en 622 zijn alleen van toepassing in geval van verlies van het geheel of van een deel der goederen (totaal verlies van de winst of van een deel der winst).

Bewijs der winst, art. 621; alleen de in dit artikel genoemde winst vergoedt de verzekeraar, tenzij „door verkoop te behalen winst” of „elke bewijsbare winst” is verzekerd.

Volgens beurscondities wordt, in geval van geheel of gedeeltelijk non-arrivement, de begroting der winst voor den verzekeraar verbindende beschouwd en ten volle vergoed, onverschillig of er winst zou geweest zijn, al dan niet.

In geval van beschadigde aankomst der goederen is art. 709 al. 3 en 4 K. van toepassing.

Indien de goederen en de winst op één polis zijn verzekerd

(art. 615), omvat „de geteekende som” in art. 709 al. 3 de begrooting der goederen volgens art. 612, vermeerderd met de opgave van art. 615 al. 1, of wel de in het algemeen uitgedrukte waarde van art. 615 al. 2.

Indien bij afzonderlijke polis uitsluitend op winst is verzekerd, betaalt de verzekeraar zooveel percenten van de meerdere waarde van gezond goed (van de bewijsbare winst: de gezonde waarde, verminderd met de in de goederen-polis aangenomen waarde van het goed, artt. 612 en 613), als het verschil tusschen de gezonde waarde en de waarde van het beschadigde goed (de schade) percenten uitmaakt van de gezonde waarde. Aldus ook de beurscondities.

Als door verkoop te behalen winst is verzekerd, kan beschadiging van een deel der goederen winstderving op het geheel (totaal verlies van winst) ten gevolge hebben. Verg. HUBREGTSE, a. w., bl. 20 v. en 63; Rgl. Mag., t. a. p., bl. 246.

Vergoedt de verzekeraar winstderving door vertraging van de reis? Zie art. 621: „na het afleggen eener gewone reis”.

Ristorno der premie in geval van art. 622 K.

De winstverzekeraar draagt noch avarij-grosse, noch kosten tot redding. Zie echter NOLST TRENITÉ, Zeeverz., bl. 601 v.

In geval van abandonnement van het goed aan den goederenverzekeraar komt het totaal verlies van de winst ten laste van den winstverzekeraar.

Aldus MOLENGRAAFF in Rgl. Mag., t. a. p., bl. 247 v.; — NOLST TRENITÉ, Zeeverz., bl. 648 v. — Engelsch en Amerikaansch recht: „a constructive total loss of the goods constitutes a total loss on profits” (PHILLIPS, a treatise on the law of insurance, 5de dr., n°. 1657). — DE COURCY, l'assurance du fret et du bénéfice, in Quest. de dr. mar., 2me série, bl. 409. — Pandectes Belges, ve Assurances maritimes, n°. 408.

Anders: Rb. Amsterdam 6 Dec. 1871, M. v. H. 1871 bl. 221, bev. Hof Amsterdam 17 April 1873, M. v. H. 1873 bl. 71; — HUBREGTSE, a. w., bl. 24 v.

Art. 284 K. komt aan den winstverzekeraar ten goede, evenzeer als aan den goederenverzekeraar. Verg. NOLST TRENITÉ, Zeeverz., bl. 678.

Andere soorten van winstverzekering: verzekering van winst op gekochte en te leveren goederen tegen zeegevaar (NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 804 v.); verzekering van commissionairs-provisie; verzekering van winst op gekochte en geleverde goederen tegen brandgevaar (NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 229 v.); verzekering van winst op te leveren goederen tegen het gevaar, dat de verkooper ten gevolge van brand mocht worden ontslagen van zijne verplichting tot levering;

Verg. over de berekening der winstderving in dit geval (naar de waarde vóór den brand of op den eersten marktdag daarna): Rb. Amsterdam 21 Oct. 1881, R. B. 1882 B bl. 47, vern. Hof Amsterdam 4 (14) Mei 1883, W. n°. 4983, R. B. 1884 B bl. 194; — HUBREGTSE, a. w., bl. 48 v; — NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 305 v.

verzekering van schade door stilstand van bedrijf (nering-verzekering); van schade door aanplakking van besmettelijke ziekte; verzekering van de „huurwaarde” van een perceel tegen brand (polis bij NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 292 v.).

F. Verzekering van schuldvorderingen.

T. J. NOXON, het verzekerbaar belang van den crediteur in den zeehandel, Prft. 1872. — A. DE COUCY, les choses qui peuvent être assurées, in Quest. de dr. mar., 1re série, bl. 269 v. — NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 722 v.

Schuldvorderingen kunnen worden verzekerd tegen onverhaalbaarheid in het algemeen (insolvabiliteitsverzekering), tegen wanbetaling, tegen onverhaalbaarheid op een bepaald voorwerp, tegen tenietgaan ten gevolge van het vergaan eener zaak (artt. 1589 en 1641 B. W., bodemerij), enz.

Algemeen vereischte is verhaalbaarheid der vordering bij den aanvang der verzekering; de verhaalbaarheid mag worden aangenomen tot bewijs van het tegendeel door den verzekeraar.

a. Verzekering der vordering op den verzekeraar tegen het gevaar van onverhaalbaarheid (insolvabiliteit), art. 280 al. 1 K. (*assurance de solvabilité*).

SANTERNA, tract. de assecurat., III, nos. 55 v.; — STRACCHA, tract. de assecurat., introd. n°. 49.

De tweede verzekeraar wordt, door betaling der schade, krachtens art. 284 K. van rechtswege gesubrogeerd in de rechten van den verzekerde tegen den eersten verzekeraar: Rb. Amsterdam 17 Febr. 1882, W. n°. 4785, R. B. 1882 B bl. 54, bev. Hof Amsterdam 21 Oct. 1883, R. B. 1884 B bl. 200; — Hof Amsterdam 17 Mrt. 1905, M. v. H. 1905 bl. 256.

b. Verzekering eener vordering tegen onverhaalbaarheid op een bepaald voorwerp van eigendom van den schuldenaar of van een speciaal onderpand ten gevolge van een der in de polis aangewezen gebeurtenissen. Dit voorwerp of onderpand is niet het voorwerp der verzekering (de verzekerde zaak), wel het gevaarsobject.

Juist Hof Nd. Holl. 17 Apr. 1845, K. v. H. n°. 21. — Gevolg: de verzekeraar van een voorschot tegen vergaan van het schip is aansprakelijk voor deviatie en schelmerij van den schipper, artt. 638, 640 en 641 K. Anders NOYON, a. w., bl. 69 v., bij wien eene verkeerde voorstelling.

Het doel der schuldvordering-verzekering kan ook, op eenvoudiger wijze, worden bereikt door eene verzekering van het onderpand ten name van den schuldeischer voor rekening van den eigenaar. Zie hierboven bl. 623 v. Deze verzekering en de schuldvordering-verzekering worden met elkander verward door Arb. Groningen 18 Febr. 1867, M. v. H. 1867 bl. 226 v.

Zie over de verzekering van scheepsverband in het bijzonder: NOLST TRENTÉ, Zeeverz., bl. 743 v.

Voorbeelden: hypotheek-verzekering, verzekering van bevoorrechte vorderingen, voorschot-verzekering, enz. Bij de laatste is eene behouden-varen-polis gebruikelijk. Zie v. LEEUWEN, Prft., bl. 86 v.

De verzekeraar is slechts gehouden tot schadevergoeding, voor zoover het onderpand na den aanvang der verzekering onvoldoende is geworden voor het verhaal van de verzekerde vordering.

Juiste toepassing: Hof Nd. Holland 17 Apr. 1845 (de [voorrang hebbende] schulden, welke de waarde van het onderpand hebben uitgeput, moeten gemaakt zijn op de verzekerde

reis), vern. Arb. Amsterdam 6 Febr. 1844, K. v. H. n°. 21.
— Verg. NOYON, a. w., bl. 44 v.

De schuldvordering-verzekering dekt alleen het interest, dat tijdens het sluiten der verzekering aanwezig was, dus niet het bedrag waarmede de schuld sedert dien is toegenomen: Arb. Amsterdam 30 Oct. 1860, M. v. H. 1861 bl. 166.

De verzekerde moet bewijzen niet-verhaalbaarheid der vordering op het genoemde voorwerp (het gevaarsobject) ten gevolge van het plaats grijpen van eene der in de polis omschreven rampen.

Verg. Arb. Amsterdam 6 Febr. 1844, vern. Hof Nd. Holl. 17 Apr. 1845, b. a. — v. LEEUWEN, t. a. p.

De verzekerde behoeft niet eerst den schuldenaar aan te spreken of diens insolventie te bewijzen.

Hof Nd. Holland 14 Nov. 1861, M. v. H. 1861 bl. 310 (verzekering van aan een schipper voorgeschoten gelden). — Arb. Amsterdam 1 Febr. 1871, M. v. H. 1871 bl. 55 (behouden-varen-verzekering, interest voortspuitende uit voorschot aan schipper of reederij); — 7 Oct. 1867, bev. Hof Nd. Holland 10 Sept. 1868 (herverzekering van een hypotheekaire vordering), W. n°s 2955 en 3064, M. v. H. 1867 bl. 314, 1868 bl. 211.

Er is niet wettelijke subrogatie volgens art. 284 K.; zie hierboven bl. 688.

Anders Arb. Amsterdam 11 Febr. 1864, M. v. H. 1864 bl. 54 (verzekering van boekhoudersvoorschot); — Hof Nd. Holland 14 Nov. 1861, M. v. H. 1861 bl. 310 (implicite); — Arb. Amsterdam 1 Febr. 1871, M. v. H. 1871 bl. 55; — vooral Rb. Amsterdam 19 Juni 1872, M. v. H. 1872 bl. 112, W. n°. 3545.

Moet eene verplichting des verzekerden tot abandonnement (cessie) der vordering worden aangenomen?

Abandonnement is niet op de wet gegrond: Rb. Rotterdam 11 Apr. 1894, M. v. H. 1894 bl. 115. — Wenschelijkheid eener wettelijke regeling o. a. bewezen door het proces „Slangevecht” (verzekering van een boekhoudersvoorschot als pretensie op het schip op het behouden varen daarvan): Rb. Amsterdam 27 Jan. 1888, W. n°. 5526, bev. Hof Amsterdam 31 Mei 1889, P. v. J. 1889 n°. 98, M. v. H. 1889 bl. 279, cass. verw. H. R. 7 Febr. 1890, W. n°. 5836. Bedenkingen tegen deze beslissingen.

§ 805 al. 1 DHwb.: „Ist eine Forderung versichert, zu deren Deckung eine den Gefahren der See ausgesetzte Sache dient, so ist der Versicherte im Falle eines Schadens verpflichtet, dem Versicherer, nachdem dieser seine Verpflichtungen erfüllt hat, seine Rechte gegen den Schuldner insoweit *abzutreten*, als der Versicherer Ersatz geleistet hat”. — Mar. Ins. Act 1906, sect. 79.

Verantwoordelijkheid van den verzekerde voor de deugdelijkheid van het vorderingsrecht. — Oproeping in vrijwaring van den verzekerde; verg. NOYON, a. w., bl. 61 v.

c. Andere verzekeringen van schuldvorderingen.

NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 291 v. — Arb. Amsterdam. 27 Dec. 1867, M. v. H. 1867 bl. 232, W. n°. 3045.

G. Herverzekering.

H. N. TEDING v. BERKHOUT, de reassurantie, Prft. 1866. — NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 312 v.; Zeeverz., bl. 838 v. — V. EHRENBURG, die Rückversicherung, 1885. — L. CRÉMIEU, de la réassurance, essai d'une théorie générale, in Revue trim. de droit civil 1909, bl. 31 v. — A. DE COURCY, la réassurance et les traités de réassurance, in Quest. de dr. mar., 4e série, bl. 261 v. — H. RAU, die Rückversicherung der Gegenwart, in Zft. f. d. ges. Vers.-Wft., dl. 1, bl. 298, 399; dl. 2, bl. 42.

1°. De verzekering van art. 280 K., eene insolventiteits-(subsidiare tweede)-verzekering. Zie hierboven bl. 704 v.

2°. De verzekering van art. 271 K., de eigenlijke herverzekering: de overeenkomst, die een verzekeraar (de herverzekerde) sluit met een anderen verzekeraar (den herverzekeraar), waarbij de laatste tegen beding van eene premie zich verbindt den eerste te vergoeden, wat deze uit kracht van een door hem gesloten verzekeringsovereenkomst verplicht is aan zijn verzekerde uit te keeren.

Oudste dokument: Genuesche oorkonde van 1370 (BENSA, doc. n°. 8). — Guidon de la mer, ch. 2, art. 19. — Ord. de la marine (1681), tit. des assurances, artt. 20—22. — Amsterdam, Ordonn. v. 25 Jan. 1707. — In Engeland verboden door de zg. Gambling Act v. 1747 (19 Geo. 2, c. 37, s. 4), weer toegelaten in 1867 (30/31 Vict., c. 23, s. 3) en thans genoemd in Mar. Ins. Act 1906, sect. 9.

Herverzekerd kan worden met beperking van het gevaar (alleen tegen brand- of oorlogsgevaar) of van den tijd of van het bedrag of onder meer beperkte voorwaarden. Daarentegen kunnen de voorwaarden der herverzekering niet ruimer zijn dan die der verzekering, noch ook kan het gevaarsobject een ander wezen.

Nut van de herverzekering: zij dient om een risico geheel of ten deele op een of meer andere verzekeraars af te wentelen; de excedenten-verzekering; — zie art. 53 K. (*plein, maximum, Priorität*).

Het voorwerp der verzekering (de verzekerde zaak) is niet de door den eersten verzekeraar verzekerde zaak (het huis, het schip, enz.), maar diens vermogen, i. h. b. de door hem bij de oorspronkelijke verzekering jegens den verzekerde aangegane schuldverplichting. De schade bestaat in hetgeen hij krachtens die verplichting moet betalen.

Verg. Rb. Amsterdam 11 Nov. 1868, M. v. H. 1868 bl. 247.

De herverzekering kan omvatten de geheele verzekerde som, vermeerderd met de kosten van redding en berging (artt. 283, 655 en 665 K.) en van schade-opmaking.

KIST, dl. 4, bl. 33 v.; TEDING v. BERKHOUT, a. w., bl. 41 v.;
NOLST TRENTÉ, Brandverz., bl. 319.

Kan eene herverzekering worden gesloten, zonder daarvan mededeeling te doen, in den vorm van eene verzekering der oorspronkelijk verzekerde zaak door of voor rekening van den eersten verzekeraar? Noodzakelijkheid om het interest aan te duiden, tenzij eene behouden-varen-verzekering is gesloten.

TEDING v. BERKHOUT, a. w., bl. 78 v. — „An insurer may effect re-insurance directly on the subject-matter of insurance against the risks, or any part thereof, insured against in the original policy, without being bound to disclose in the policy, or otherwise, that it is a re-insurance, unless challenged to do so”: PRITCHARDS' Admiralty Digest, 3de dr., v^e marine insurance, n°. 595.

Verzwijging of verkeerde opgave door den oorspronkelijken verzekerde heeft geen invloed op de overeenkomst, wèl en uitsluitend verzwijging of verkeerde opgave door den herverzekerde.

Arb. Amsterdam 2 Juni 1863, M. v. H. 1863 bl. 166: de herverzekeraar kan zich niet beroepen op de nietigheid der oorspronkelijke verzekering, indien de verzekeraar dit niet heeft gedaan. — Rb. Rotterdam 16 April 1873, W. n°. 3595 (voorbeeld van verkeerde opgave en verzwijging door den herverzekerde). — Rb. Rotterdam 17 Juni 1896, W. n°. 6863, M. v. H. 1896 bl. 301 (onjuiste mededeeling omtrent het bedrag, dat de herverzekerde voor zich zelf houdt).

Vaststelling en betaling der schade. Vast moet staan de verplichting des herverzekerden aan zijn verzekerde te betalen. Het is niet noodig, dat hij dezen betaald heeft, maar evenmin voldoende. Justificatie van den betalingsplicht.

Overlegging van een arbitraal of rechterlijk vonnis is afdoend bewijs der verplichting tot betalen (behoudens tegenbewijs van niet behoorlijke verdediging). — Verg. Rb. Amsterdam 11 Nov. 1868, b. a. — Anders Rb. den Haag 6 Febr. 1866, bij T. v. BERKHOUT, bl. 92.

Invloed van het faillissement des herverzekerden, i. h. b. van het daarin tot stand gekomen akkoord, op de verplichting des herverzekeraars.

Het faillissement van den verzekeraar heeft geen invloed op de verplichting des verzekerders: Rb. Amsterdam 1 Oct. 1874, M. v. H. 1874 bl. 197, cass. verw. H. R. 28 Mei 1875, W. n°. 3861, M. v. H. 1875 bl. 170; — Rb. Amsterdam 9 Juni 1876, W. n°. 4050 (in beide zaken naar aanleiding van na te melden reassurantie-clausule).

Verg. Jurid. Spectator, jg. 1, n°. 6, bl. 45; jg. 1, n°. 15, bl. 123; M. v. H. 1875 bl. 244 en 275. — T. v. BERKHOUT, a. w., bl. 97. — DE COURCY, t. a. p., bl. 287 v. — KOHLER, Lehrb. des Konkursrechts, bl. 182 (aan den verzekerde moet worden uitgekeerd wat de curator in het faillissement van den verzekeraar ontvangt van den herverzekeraar; de verzekerde heeft een *Aussonderungsrecht*); Leitfaden des Dt. Konkursr., 2de dr., bl. 118.

De kosten der schaderegeling komen ten laste van den herverzekeraar. Over proceskosten, door den herverzekerde gemaakt, zie T. v. BERKHOUT, a. w., bl. 94.

De herverzekerde heeft niet het recht, na aan hem gedaan abandonnement, aan den herverzekeraar te reabandonneeren. Anders T. v. BERKHOUT, a. w., bl. 99 v. Evenmin treedt de herverzekeraar in de rechten, welke de verzekerde ter zake der schade tegen derden heeft (art. 284 K.). Wel zal bij de afrekening wegens de herverzekering met het abandonnement aan den herverzekerde en de subrogatie van den herverzekerde rekening gehouden moeten worden.

De herverzekerings-clausule.

Stellende wij ons door deze reassurantie geheel in de plaats der eersten assureurs, en geven denzelven dienvolgens volkomen magt en autoriteit, om in de eerste verzekering te doen al hetgeen ZEd. zal goedvinden, ons verbindende om alle schade, welke ZEd. uit kracht van voormelde teekening, of ten gevolge zijner gemaakte schikkingen verplicht mogt worden te nantiseeren, of definitief of op rekening te betalen, te zullen restitueeren en voldoen, alleen op vertoon der quitantie, waaruit die betaling blijkt.

De clausule wordt ingevoegd in het beurspolis-formulier voor casco-, goederen- of brandverzekering en heeft de strekking den herverzekerde vrijheid van handelen te geven en een eenvoudig bewijsmiddel te verschaffen. De herverzekeraar wordt gebonden, tenzij hij bewijst kwade trouw of onbehoorlijk of zorgeloos handelen van den herverzekerde.

Verschillende uitlegging der clausule,

1ste meening: elke betaling, door den herverzekerde te goeder trouw gedaan, ook de onverschuldigde, geeft aanspraak op den herverzekeraar;

Aldus: EMÉRTON, tr. des ass. et des contr. à la grosse, ch. 11, s. 9 (le réassureur doit payer, sans être recevable à opposer aucune exception. Il suffit que le réassuré ait agi de bonne foi). — Arb. Amsterdam 30 Aug. 1857, K. v. H. n°. 77; — Rb. Amsterdam 13 Mrt. 1862, M. v. H. 1862 bl. 55, W. n°. 2383, bev. door Hof Nd. Holland 28 Mei 1863, M. v. H. 1863 bl. 163; — Arb. 2 Juni 1863, M. v. H. 1863 bl. 166. — Rb. Rotterdam 15 Juni 1878, R. B. 1878 B bl. 253, laat

toe het bewijs, dat de herverzekerde met voorbijgang der goede trouw naar willekeur heeft gehandeld en bedriegelijk is te werk gegaan. — Rb. Amsterdam 8 Febr. 1877, R. B. 1878 B bl. 95, en 7 Apr. 1883, W. n°. 4929; — Rb. Rotterdam 3 Dec. 1873, W. n°. 3678, bev. door Hof Zd. Holl. 3 Mei 1875, W. n°. 3849, R. B. 1875 B bl. 63 en 263 (beroep alleen op bedriegelijke verkorting van de rechten des herverzekeraars is toe te laten).

2de meening: de bewijslast wordt overgebracht op den herverzekeraar, wien het recht toekomt aan te toonen, dat de herverzekerde niet verplicht was te betalen;

TEDING VAN BERKHOUT, a. w., bl. 120, 128 v.

3de meening: de handeling des herverzekerden moet getoetst worden aan „l'exercice normal de la profession”.

DE COURCY, t. a. p., bl. 264 v. — In dien geest Hof Nd. Holl. 17 Nov. 1864, M. v. H. 1864 bl. 357 (het moet blijken dat de betaling gerechtvaardigd was).

„Alleen op vertoon der quitantie, waaruit die betaling blijkt”.

Bij verschil tusschen de voorwaarden der verzekering en die der herverzekering kan de kwitantie niet strekken tot bewijs van de schuldpligtigheid van den herverzekeraar: Hof Nd. Holland 15 Oct. 1874, i. h. b. v. Arb. 7 Febr. 1873, M. v. H. 1874 bl. 236 en 233.

Heeft de herverzekeraar een vorderingsrecht tegen den oorspronkelijken verzekerde, aan wien door den herverzekerde onverschuldigd werd betaald?

Reassurantie-contracten.

T. v. BERKHOUT, a. w., bl. 155 v. — A. DE COURCY, t. a. p., bl. 311 v.; les deux sortes de traités de réassurance, 1885. — P. MOLDENHAUER, die laufende Versicherung, in Zft. f. d. ges. Vers.-Wft., dl. 1, bl. 19, 141. — RAU, t. a. p., dl. 1, bl. 400 v.

De contract-polissen van reassurantie: een abonnement op reassurantie.

De herverzekeraar verbindt zich, gedurende een bepaalden tijd, tegen genot van een evenredig deel der oorspronkelijke premie, alle of bepaalde soorten van excedenten van den her-

verzekerde, geheel of tot een bepaald bedrag (*traité de réassurance d'excédents de plein, Excedentenvertrag*), of wel een bepaald gedeelte van alle of bepaalde door den herverzekerde afgesloten posten (*traité de partage, Quotenvertrag*) te herverzekerden. Mededeeling der onder het contract vallende verzekeringen en afrekening op bordereaux.

De reassurantie-contract-polis voor excedenten verplicht den herverzekerde niet, wat beneden het excedent is, voor eigen risico te houden: Rb. Amsterdam 8 Aug. 1871, M. v. H. 1871 bl. 212.

De herverzekerde bij een excedenten-herverzekeringscontract is op grond van de artt. 281 en 282 K. ook tegenover zijn herverzekeraar bevoegd, al zijne loopende verzekeringen op te zeggen en aldus aan de herverzekeringen een einde te maken: Hof Arnhem 19 Mrt. 1902, vern. Rb. Arnhem 14 Jan. 1901, W. n°s. 7745 en 7633.

Het contract kan zoowel voor den herverzekerde als voor den herverzekeraar facultatief of obligatoor zijn, naar gelang de herverzekerde al of niet verplicht is de door hem gesloten posten in herverzekering te geven, of wel de herverzekeraar de posten, die hem moeten worden aangeboden, al of niet mag weigeren. Tenzij blijkt van een andere bedoeling, moet worden aangenomen, dat het contract voor beide partijen obligatoor is.

De herverzekeraar kan ontbinding van de contract-polis vorderen, indien de verzekerde nalaat opgave te doen van valideerende posten: Rb. Rotterdam 15 Mrt. 1899, bev. Hof den Haag 3 Dec. 1900, W. n°s. 7353 en 7563, M. v. H. 1899 bl. 70 en 1900 bl. 182 (open-re-insurance policy: contract-polis van herverzekering van alle eerste risico's op ladingen, tot een maximum van £ 500, gedurende één jaar). — Verg. MOLDENHAUER, t. a. p., bl. 35 v.

De contract-polissen van herverzekering, in het bijzonder de *traités de partage* of *Quotenverträge*, kunnen het karakter aannemen van handelingen voor gemeene rekening, verzekerings-participaties.

H. Premieverzekering.

GOLDSCHMIDT, Handb. des Handelsr., 3de dr., dl. 1, bl. 365, n^t. 98. — Guidon de la mer, ch. II, art. 9; — Ord. de la marine, tit. des assurances, art. 20 („il sera loisible aux assurés de faire assurer le coût de l'assurance"); — Code de comm., artt. 334 (wet v. 12 Aug. 1885) en 342 („l'assuré peut faire assurer le coût de l'assurance"). — Amsterdam 1744, art. 22; — Rotterdam 1721, art. 25; — Middelburg 1719, art. 3. — Mar. Ins. Act 1906, sect. 13: „the assured has an insurable interest in the charges of any insurance which he may effect."

Uitgangspunt: toevoeging van de premie bij de verzekerbare waarde van over zee te verzenden goederen, art. 612 K. Redenen die daartoe hebben geleid. Verband tusschen winstverzekering en premieverzekering.

Ook bij casco-verzekering wordt de premie vaak in de verzekering begrepen: taxatie van het schip „*premie inclusief*". Art. 602 K.: „alle onkosten, tot in zee toe".

Kist, dl. 4, bl. 120. — Arb. Amsterdam 22 Dec. 1866, M. v. H. 1867 bl. 16. — § 796 DHwb. (wet v. 30 Mei 1908): „Die Ausrüstungskosten, die Heuer und die Versicherungskosten können zugleich mit dem Schiffe oder durch Versicherung der Bruttofracht oder besonders versichert werden. Sie gelten nur dann als mit dem Schiffe versichert, wenn es besonders vereinbart ist."

Is premie-verzekering bij andere verzekeringen (verwachte winst, provisie, vracht, brandverzekering, hypotheekverzekering, herverzekering, enz.) geoorloofd?

T. v. BERKHOUT, de reassurantie, bl. 63 v. — R. VAN VEEN, verzekering van de assurantie-premie, Prft. 1892. — LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 6, n°s. 1152 v. — A. HEISE en F. CROPP, Juristische Abhandlungen, dl. 2, n°. XVII, von der Einrechnung der Prämie in die Versicherungs-Summe, bl. 579 v. — LEWIS, Lehrb. d. Versicherungsr., bl. 61 v.

Verzekering van de premie der premie (*assurance de la prime et de la prime des primes à l'infini*). Berekening daarvan.

B. Sommenverzekering.

§ 77. ALGEMEENE BESCHOUWINGEN.

Bij de Sommenverzekering onderscheide men: verzekering van een kapitaal (uitkeering in eens) en verzekering van een rente (uitkeering in termijnen, lijfrente, pensioen, enz.).

Men onderscheide verder: uitkeering bij het bereiken van een bepaalden leeftijd, bij overlijden, in geval van ziekte, van invaliditeit, van overlijden of ziekte door een ongeluk, van werkloosheid, enz. Levensverzekering: de verzekering eener uitkeering bij leven of bij overlijden.

Verwantschap en verschil tusschen sommenverzekering en schadeverzekering (vermogensverzekering). Zie hierboven bl. 590.

In de literatuur wordt nagenoeg uitsluitend het rechtskarakter der levenslange verzekering tot uitkeering bij overlijden besproken.

H. THÖL, Handelsrecht, 6^e dr. § 310. — STOBBE, Handbuch d. dt. Privatrechts, dl. 3, § 198. — REULING, Studien aus dem Gebiete des Lebensversicherungsrechts, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 15, bl. 57 v., 326 v. — HENRICH, die Lebensversicherung, ihre wirthschaftliche und rechtliche Natur, t. z. p., dl. 20, bl. 339 v. — M. PREDÖHL, Begriff und Wesen des Lebensversicherungsvertrages, t. z. p., dl. 22, bl. 442 v. — P. LABAND, die juristische Natur der Lebens- und Rentenversicherung, in Festgabe zum Doctorjubiläum Thöl's, 1879. — FR. FICK, der juristische Charakter des Lebensversicherungsvertrages, 1884. — A. RÜDIGER, die Rechtslehre vom Lebensversicherungsvertrag, 1885, bl. 38 v. — KÖNIG, die Versicherungsgeschäfte, in ENDEMANN'S Handb. f. H., S. u. W.r., dl. 3, §§ 413 v. — EHRENBERG, die juristische Natur der Lebensversicherung, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 32, bl. 409 v.; dl. 33, bl. 1 v. — GOLDSCHMIDT, System des Handelsrechts, 3de dr. bl. 241 v. — KÖHNE, Beiträge zur Lehre von dem Lebensversicherungsvertrage, in Busch' Archiv für Handels- u. Wechslr., dl. 46, bl. 51 v. — EHRENBERG, Versicherungsrecht (1893), dl. 1, bl. 53 v. — GEBAUER, die sogenannte Lebensversicherung, bl. 105 v. — BENDIX, in Zft. f. d. ges. Vers. Wft., dl. 3, bl. 490. — J. HUPKA, der Begriff des Versicherungsvertrages, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 66, bl. 546 v.

P. HERBEAULT, traité des assurances sur la vie, 1878, nos 22 v., 46 v. — E. COUTEAU, traité des assurances sur la vie, 2 dl. 1881, nos 94 v., 200 v. — M. DESLANDRES, de l'assurance sur la vie, 1889, bl. 38 v. — ADAN, étude sur la nature du contrat d'assurance sur la vie, 2de dr. 1880.

C. VIVANTE, natura giuridica del contratto di assicurazione sulla vita, in Archivio Giuridico, dl. 31, bl. 94 v., en allgemeine Theorie der Versicherungsverträge, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 39, bl. 451 v.

J. A. LEVY, levensverzekering, in Themis 1875, bl. 121 v. — P. H. R. v. ROSSEM, eene vraag over levensverzekeringrecht, Prft. 1884, bl. 44 v. — MOLENGRAEFF, Praeadv. in Hand. Ned. Jur. Ver. 1888, dl. 1, bl. 78 v. — T.J. SLEESWIJK, juridische beschouwingen over de overeenkomst van levensverzekering, Prft. 1894.

Sommen-verzekering is niet *schade*-verzekering maar verzekering van vooraf vastgestelde geldsommen (*un contrat de capitalisation aléatoire*).

Andere opvattingen: de verzekering eener uitkeering bij overlijden is eene schadeverzekering, verzekering van een te vormen kapitaal tegen het gevaar van een ontijdigen dood, welke verhindert door verder sparen het beoogde kapitaal bijeen te brengen (HERBEAULT, COUTEAU, GOLDSCHMIDT, KÖHNE, ook RÜDIGER, EHRENBURG), of wel eene verzekering van den mensch zelf, als vertegenwoordigende een kapitaal (*capital humain*: H. MORNARD, du contrat d'assurance sur la vie, th. 1883; J. RABATEL, th. Grenoble 1886); — verzekering van een uitgestelde rente is verzekering van een inkomen tegen het gevaar van te lang leven, waardoor men buiten staat geraakt in zijn onderhoud te voorzien (KÖHNE, GOLDSCHMIDT).

Begripsbepaling.

Alle verzekeringen (zoowel de schade- als de sommenverzekeringen) hebben gemeen: 1°. dat de eene partij (de verzekeringnemer) zich verbindt tot betaling van eene premie, in eens of in termijnen, 2°. dat de andere partij (de verzekeraar) zich verbindt tot betaling, in eens of in termijnen, van eene uitkeering in geld, 3°. dat de praestatie van den verzekeraar of de premiebetaling of beide op eenigerlei wijze afhankelijk wor-

den gesteld van het plaatsgrijpen van een toevallige, onzekere gebeurtenis, welke voor den verzekeringnemer belang heeft.

Voor deze overeenkomsten gelden nagenoeg geene gemeenschappelijke rechtsregels; deze bestaan wel voor schadeverzekeringen eenerzijds, voor sommenverzekeringen anderzijds.

De wijze waarop het verzekeringsbedrijf wordt uitgeoefend, in het groot, naar een vast plan, op wetenschappelijken grondslag, moge een factor zijn waarmede de wetgever rekening heeft te houden, zij heeft geen invloed op den inhoud der overeenkomst van verzekering.

De sommenverzekering kenmerkt zich hierdoor, dat de uitkeering in een vooraf bepaalde geldsom bestaat en afhankelijk wordt gesteld van een onzekere gebeurtenis welke, niet het vermogen, maar den persoon van den verzekeringnemer of van een derde onmiddellijk treft.

Voor de geldigheid der verzekering wordt niet vereischt de aanwezigheid bij den verzekeringnemer of den bevoordeelde van een geldelijk belang bij het niet plaats grijpen der onzekere gebeurtenis. Voor de verzekering eener uitkeering te eigen behoefte in geval van een gebeurtenis die een derde treft (bijv. bij het overlijden van een derde) ware diens toestemming verplicht te stellen.

Rapport der Commissie uit de 2de Kamer in België over art. 41 der wet van 1874: „un intérêt d'affection provenant par exemple des liens de famille nous paraît devoir suffire”. — KÖNIG, t. a. p., bl. 785 v. — RÜDIGER, a. w., § 22. — DE MONTLUC, des assurances sur la vie, bl. 155 v., bl. 187 v. — REHFOUS, le contrat d'assurance en cas de décès, n°s 194—204. — EHRENBERG, Zft. f. d. ges. Hr., dl. 33, bl. 37 v. — Hand. Ned. Jur. Ver., t. a. p., bl. 99 v. — Zie voor de wetgeving, hieronder bl. 718.

§ 78. LEVENSVERZEKERING. — BRONNEN EN LITERATUUR.

Men onderscheide: *a.* Kapitaalverzekering.

1°. Verzekering van het leven eens derden (uitkeering bij overlijden).

E. BEnSA, il contratto di assicurazione nel medio evo, 1884, capo 8, le prime forme dell' assicurazione sulla vita. — GOLD-SCHMIDT, Handbuch d. Handelsr., 3de dr., dl. 1, Universalgeschichte des Handelsrechts, bl. 382.

Bij BEnSA Genueesche levensverzekeringcontracten van 1427 en 1428; bij SCACCIa (de commerciis et cambio, § 1, quaest. 1, n°. 142) een Genueesche levensverzekering-polis van 1609. Karakter dezer verzekeringen.

Statuut v. Genua van 1588, bk. IV, c. 17: „Sine licentia senatus non possint fieri securitates, vadimonia, seu partita super vita pontificis super acquisitione, amissione, seu mutatione dominorum super felici seu infelici successu exercituum super matrimoniis contrahendis, vel non contrahendis super partu mulierum, neque navium aut aliorum appulsu aut recessu super futura vel non futura peste aut bello, neque super electione ducis etc.” Verg. STRACCIa, tract. de sponsionibus, p. IV.

Guidon de la Mer, 16, 5: „Autre sorte d'assurance est faite par les autres nations sur la vie des hommes, en cas qu'ils décédassent estant sur leur voyage, de payer telles sommes à leurs héritiers ou créanciers; mesme les créanciers pourront faire assurer leurs dettes, si leur débiteur passait de pays en autre; le mesme feraient ceux qui auraient rentes ou pensions, en cas qu'ils décédassent, de continuer pour telles années à leurs héritiers telle pension ou rente qui leur estait due, qui sont toutes pactions réprouvées par les bonnes moeurs et coutumes, dont il arrivait une infinité d'abus et de tromperies pour lesquelles ils ont été contraints abolir et défendre ledit usage, qui sera aussi prohibé et défendu en ce pays”.

Ordonnance de la Marine (1681), bk. 3, tit. 6, art. 10: „Défendons de faire aucune assurance sur la vie des personnes”.

Life Assurance Act, 14 Geo. 3, c. 48 (1774): verbod van alle verzekeringen „on the life or lives of any person or persons, or on any other event or events whatsoever, wherein the person or persons for whose use, benefit, or on whose account such policy or policies shall be made, shall have no interest, or by way of gaming or wagering”

Nederland.

Ord. v. Karel V van 4 Dec. 1544: verbod van „weddin-ghen op knechtken oft meysken” (Costumen van Antwerpen 1582, t. 54, art. 3). — Ord. van 20 Jan. 1571, art. 32:

„verbod van verzekeringen op 't leven vande lieden ende personen”. — Costumen v. Antwerpen, t. a. p., art. 2. — Ord. v. Amsterdam 1598, art. 24; Rotterdam 1604, art. 10; Middelburg 1600, art. 2.

Hedendaagsche wetgeving.

Frankrijk, avis du Conseil d'Etat v. 28 Mei 1818: „..... qu'il ne doit pas être permis d'assurer sur la vie d'autrui sans son consentement”. — *België*, wet v. 11 Juni 1874, art. 41 al. 3: „l'assurance sur la vie d'un tiers est nulle, s'il est établi que le contractant n'avait aucun intérêt à l'existence du tiers”. — *Italië*, C. d. c., art. 449 al. 2 (gelijkluidend). — *Hongarije*, Hwb. art. 499 (toestemming des derden of belang). — *Rumenië*, Hwb. art. 473 al. 2 (belang). — *Zwitserland*, wet v. 2 Apr. 1908, art. 74 (schriftelijke toestemming). — *Duitschland*, wet v. 30 Mei 1908, § 159 (schriftelijke toestemming). — *Nederland*, Wetb. v. Kooph., artt. 303 en 306.

2°. Verzekering van eigen leven.

De onderlinge verzekering van uitkeeringen bij overlijden in den vorm van ondersteunings- en begrafenisfondsen was reeds bekend bij de Grieken en Romeinen.

De *κορνοι* (broederschappen). — De *collegia funeraticia*, *collegia tenuiorum* (begrafenisfondsen).

G. SÉRULLAZ, les sociétés de secours mutuels, th. 1890, livre 1, ch. 1 en 2. — v. HOLST, de eranis graecorum imprimis ex jure Attico, Prft. 1832. — BRUNS, fontes juris Romani antiqui, ed. Mommsen en Gradenwitz (6), bl. 345 v. — v. LYSKOWSKY, die collegia tenuiorum der Römer, Prft. 1888. — SCHIESZ, die römischen collegia funeraticia, 1888. — A. MÜLLER, in Zft. f. d. ges. Vers.-Wft., dl. 6, bl. 209. — GEBAUER, die sogenannte Lebensversicherung, bl. 36 v.

Latere ontwikkeling. De gilden en gildfondsen (*conjuraciones*, *Schutzgilden*). De *confréries*, broederschappen (begrafenisfondsen).

W. E. WILDA, das Gildenwesen im Mittelalter, 1831. — O. GIERKE, das deutsche Genossenschaftsrecht. Bd. 1. Rechtsgeschichte der deutschen Genossenschaft, 1868, passim. — T. SMITH, English guilds, 1870. — L. BRENTANO, die Arbeitergilden der Gegenwart, 2 dl. 1871/2, dl. 1, bl. 1—88. — GEBAUER, a. w., bl. 47 v.

Begrafenisfondsen en -bussen.

De samenstelling van sterftetabellen (sedert het midden der 17de eeuw) en de daarop gegronde waarschijnlijkheidsrekening leiden, het eerst in Engeland in de 18de eeuw, tot uitoefening van het levensverzekeringsbedrijf als een zelfstandig handelsbedrijf op wetenschappelijk-technische grondslagen.

The Amicable Society 1706 (in den beginne met jaarlijksche verdeeling der inleggelden tusschen de rechtverkrijgenden van de overledenen); the Equitable Society 1761/5, e. a. — Eerste Nederlandsche levensverzekeringmaatschappij: de Hollandsche Societeit van Levensverzekeringen, opger. in 1807.

Ontwikkeling ten onzent van tal van begrafenisfondsen tot moderne levensverzekeringmaatschappijen (onderlinge vereenigingen en naamlooze vennootschappen). De verzekering van eigen leven hoofdzak.

Wetgeving.

Engeland. — Friendly Societies Act, 1896, 59/60 Vict. c. 25, (onderlinge begrafenisfondsen), gew. in 1908. — Collecting Societies and Industrial Assurance Companies Act, 1896, 59/60 Vict. c. 26. — The Assurance Companies Act, 1909, 9 Edw. 7 c. 49, regelende het staatstoezicht op het verzekeringsbedrijf. — The Policies of Assurance Act, 1867, 30/31 Vict. c. 144 (to enable assignees of policies of life assurance to sue thereon in their own names). — The Married Women's Property Act, 1882, 45/46 Vict. c. 75, sect. 11.

Frankrijk. — Tijdelijk verbod van levensverzekering-maatschappijen bij Decreet van 24 Aug. 1793. — Avis du Conseil d'Etat van 28 Mei 1818. — Wet van 1 Apr. 1898, gew. 2 Juli 1904, relative aux sociétés de secours mutuels. — Loi sur les sociétés van 24 Juli 1867, art. 66. — Wet van 8 Dec. 1904 houdende verbod van de verzekering van jonge kinderen. — Wet van 17 Mrt. 1905 op het staatstoezicht op levensverzekering-maatschappijen.

België. — Wet van 23 Juni 1894 sur les sociétés mutualistes. — Wet van 11 Juni 1874, C. d. comm. révisé, bk. 1, tit. 11, artt. 41—43. — Wet van 26 Dec. 1906 omtrent de verzekering van jonge kinderen.

Zwitserland. — Bondswetten van 25 Juni 1885 op het staatstoezicht; — van 2 Apr. 1908 op de overeenkomst van verzekering.

Duitschland. — Wetten van 12 Mei 1901 op het staatstoe-

zicht; — van 30 Mei 1908 op de overeenkomst van verzekering.

Oostenrijk. — Assecuranz-Regulativ van 5 Mrt. 1896.

Hongarije. — Wetb. v. Kooph., artt. 453—462, 498—507.

Italië. — Wet van 15 Apr. 1886 over de rechtspersoonlijkheid van vereenigingen van onderling hulpbetoon. — Wetb. v. Kooph., artt. 449—453.

Spanje. — Wet van 14 Mei 1908, op de verzekeringmaatschappijen (Staatstoezicht). — Wetb. v. Kooph., artt. 416—431.

Portugal. — Dekreet van 21 Oct. 1907, tot regeling van het verzekeringsbedrijf. — Wetb. v. Kooph., artt. 455—462.

Rumenië. — Wetb. v. Kooph., artt. 473—477.

Nederland. — Zie hierboven bl. 175 vlg. — Wetb. v. Kooph., artt. 302—308.

b. Rente- en Pensioenverzekering. Overeenkomst van lijfrente.

Reeds in de Middeleeuwen kwam deze overeenkomst veel voor; zij werd vooral door kloosters, landsheeren, steden, enz. gesloten. *Census vitalitius*, rentekoop.

SCACCIA, t. a. p., n°s. 294 vlg. — STOBBE, Beiträge zur Geschichte des dt. Rechts, bl. 25 vlg.

Latere ontwikkeling. *Prebende-societeiten*, *weduwen- en weezen-beurzen*, *tontinen* (naar LORENZO TONTI), *overlevingskassen*. In de 17de en 18de eeuw werden staatsleeningen aangegaan in den vorm van lijfrenten en tontinen.

Wetgeving. — Duitschland, Burg. Wetb., §§ 759—761. — Oostenrijk, Burg. Wetb., artt. 1284—1286. — Code civil, artt. 1968—1983. — Italië, cod. civ., artt. 1789—1801. — Zwitserland, Obl.recht (1881), artt. 517—523. — Nederland, Burg. Wetb., artt. 1812—1824; Wetb. v. Kooph., art. 308.

De moderne levensverzekering-maatschappijen verzekeren zowel kapitalen als lijfrenten, uit te keeren bij leven of bij overlijden.

Voorbereiding eener wettelijke regeling van het levensverzekeringsbedrijf: Staatscommissie benoemd 4 Oct. 1883. Verslag 15 Mei 1885 (Staatscourant 1887, n°. 262). — Staatscommissie ben. 4 Apr. 1892/10 Jan. 1895. Verslag Febr. 1897.

Literatuur.

a. Begravenisfondsen en derg. — G. SÉRULLAZ, a. w. — J. GERBORE, des sociétés de secours mutuels, th. 1890. — W. T. PRATT, the law of friendly societies, 11e dr. door E. W. BRABROOK, 1888. — De begravenisfondsen in Nederland, Rapport door W. L. P. A. MOLENGRAAFF, G. J. LEGERBEKE en J. L. HUYSSINGA, 1891. — P. v. GEER, begravenisfondsen, in Vragen des Tijds 1891. — Verslag „Fondsen-Enquête” der Staatscommissie van Arbeidsenquête, 1893.

b. Staatstoezicht. — O. v. WALDKIRCH, die Staatsaufsicht über die privaten Versicherungs-Unternehmungen in der Schweiz, 1892.

Is wettelijke regeling van het bedrijf der levensverzekering wenschelijk? Zoo ja, in welke richting en op welke grondslagen? Praeadvies v. M. TH. GOUDSMIT en L. WOLTERBEEK, in Hand. Ned. Jur. Ver. 1884, dl. 1, bl. 154 v.; Beraadslaging, dl. 2, bl. 78 v. — D. J. A. SAMOT, in Themis 1884, bl. 378 v. — J. A. MOLSTER, in Rgl. Mag. 1884, bl. 346 v. — P. v. GEER, de Staat tegenover de Levensverzekering, in Vragen des Tijds 1888. — Mededeelingen der Vereeniging voor Levensverzekering, n°. 4. — A. L. C. PABST, staatstoezicht op levensverzekering, Prft. 1889. — Vereeniging v. d. Staatshuishoudkunde e. d. Statistiek, Praeadvies en Verslag, jg. 1900. — N. P. ZIJDERLAAN, wettelijke regeling van het levensverzekeringbedrijf, Prft. 1910 (rec. Rgl. Mag. 1911, bl. 220).

c. De overeenkomst. — De algemeene werken over verzekeringsrecht, zie hierboven bl. 594 v.

C. J. BUNYON, the law of life assurance, 4^e dr. door FITZGERALD, 1904. — CH. CRAWLEY, the law of life insurance, 1882. — G. BLISS, the law of life insurance (Am.), 2^e dr. 1874. — F. H. COOKE, a treatise on the law of life insurance (Am.), 1891. — F. H. BACON, a treatise on the law of benefit societies and life insurance, 2 dl., 3e dr. 1904 (Am.).

J. ROME, du contrat d'assurance sur la vie enz., 1868. — CH. TISSIER, des assurances sur la vie en droit français, th. 1870. — L. DE MONTLUC, des assurances sur la vie, 1870. — G. VIBERT, le contrat d'assurance sur la vie, 1877. — P. HERBEAULT, traité des assurances sur la vie, 1878. — E. COUTEAU, traité des assurances sur la vie, 2 dl. 1881. — H. MORNARD, du contrat d'assurance sur la vie, th. 1883. — A. DE COURCY, précis de l'assurance sur la vie, 3e dr. 1887. — L. REHFOUS, le contrat d'assurance en cas de décès, 1887. — M. DESLANDRES, de l'assurance sur la vie, 1889. — CH. DUMAINE, du contrat d'assurance sur la vie, 2e dr. 1892. — A. TYPALDO-BASSIA, les assurances sur la vie au point de vue théorique et pratique, 1892. — J. LEFORT, traité théorique et pratique du

contrat d'assurance sur la vie, 4 dl. 1893/1900. — V. DUPUICH, traité pratique de l'assurance sur la vie, 1900.

J. STAUDINGER, die Rechtslehre vom Lebensversicherungsvertrag, 1858. — H. HOFFMANN, der Lebensversicherungs-Vertrag und die für denselben geltenden Rechtsgrundsätze, 1873. — L. ELSTER, die Lebensversicherung in Deutschland, 1880. — FR. BUFF, über einige Fragen aus dem Gebiete der Lebensversicherung, Prft. 1881. — A. RÜDIGER, a. w.

J. A. FOEST, iets over levensverzekering, Prft. 1880. — J. VAN SCHEVICHAVEN, wettelijk karakter van het contract van levensverzekering, Prft. 1888. — Eischen de wettelijke bepalingen omtrent de overeenkomst van levensverzekering herziening? zoo ja, in welken zin? Praeadviezen van C. HARTSEN en W. L. P. A. MOLENGRAAFF, in Hand. Ned. Jur. Ver. 1888, dl. 1, bl. 253—280 en 74—198; Beraadslaging, dl. 2, bl. 128 vlg. — M. TH. GOUDSMIT, in Themis 1888, bl. 469. — L. W. A. COLOMBLIN, bijdrage tot de studie van het contract van levensverzekering, Prft. 1896.

d. *Wiskundige werken*. — EM. DORMOY, théorie mathématique des assurances sur la vie, 2 dl. 1878. — W. KARUP, theoretisches Handbuch der Lebensversicherung, 2e dr. 1885. — C. L. LANDRÉ, wiskundige hoofdstukken voor levensverzekering, 1893. — E. CZUBER, Wahrscheinlichkeitsrechnung, 1903.

J. F. L. BLANKENBERG, Overzicht der (Nederlandsche) literatuur over levensverzekering, in Jaarboekje v. d. Vereeniging voor levensverzekering, 1893, bl. 122 v.

§ 79. WETTELIJKE BEPALINGEN OMTRENT LEVENSVZERZEKERING.

Kapitaalverzekering: artt. 302—308 W. v. K. — Renteverzekering: artt. 1812—1824 Burg. Wetb.

A. K a p i t a a l v e r z e k e r i n g.

Terminologie onzer wet: persoon wiens leven verzekerd is (artt. 303, 304, 306) = persoon van wiens leven of dood de uitkeering afhangt. — Belanghebbende (artt. 302 en 303) of verzekerde (artt. 304 en 306) = contractant, verzekeringnemer.

Verzekeringnemer — verzekerde — verzekeringbeurder, bevoordeelde. Hand. Ned. Jur. Ver. 1881, dl. 1, bl. 91 v.

Art. 247 al. 1 K. noemt de verzekering van het leven van één of meer personen naast de andere verzekeringen.

Art. 302 (gew. wet van 1 Juni 1875, S. n°. 81).

Ontw. Burg. Wetb. 1807 (v. D. LINDEN), bk. 3, tit. 11, afd. 1, art. 34: „Assurantie op iemands leven, mag niet anders gedaan worden dan *voor een bepaalden tijd*, gedurende welken hij verplicht is, om zich aan een onzeker gevaar bloot te stellen, of voor een bepaalde reize”. — Wetb. van 1830, art. 523 al. 1: „De verzekeringen op het leven worden gedaan voor een' bepaalden tijd”.

Vertoog der Kamer v. Kooph. te Rotterdam tegen de woorden „voor een bepaalden tijd” in art. 523 al. 1, Wetb. 1830: VOORDUIN, Wetb. v. Kph., dl. 2, bl. 280.

Rb. Amsterdam 22 Febr. 1870, bev. Hof Amsterdam 2 Nov. 1871, M. v. H. 1871 bl. 202, cass. verw. H. R. 23 Mrt. 1873, M. v. H. 1873 bl. 173, W. n°. 3577. — DIEPHUIS, Handelsr., dl. 3, bl. 207.

Bestrijding van het ontwerp tot wijziging van art. 302 door LEVY, in Themis, t. a. p. — Stukken betreffende de wet v. 1875 in M. v. H. 1875 bl. 211 v. Zie Voorl. Verslag en Mem. van Antw. §§ 2. — J. A. HINGST, de wet v. 1 Juni 1875 n°. 81, Prft. 1883.

Beteekenis van „belanghebbende”: de regeering verlangde in 1835, dat een belang bestaat en desgevorderd wordt bewezen, met een beroep op art. 250 K. VOORDUIN, t. a. p., bl. 284.

Art. 303. Zie VOORDUIN op het art., bl. 282 v. — Art. 306. Verg. art. 1816 B. W.

Art. 304. — Art. 305; de regeering noemde in 1825 de verzekering op het leven het eenige kontrakt, waaromtrent geen bewijs van het belang dat de verzekerde heeft, gevorderd kan worden. VOORDUIN, t. z. p., bl. 286.

Art. 307. „Hij, die zijn leven heeft laten verzekeren”, d. w. z. „hij die eene verzekering heeft gesloten op het eigen leven”. — Verg. art. 276 K.

De 3de Afd. wilde in 1835 bijvoegen: „hetzelfde zal plaats hebben, indien hij, die het leven van een' ander heeft laten verzekeren, zelf oorzaak is van den dood des verzekerden”. De regeering achtte dit onnoodig om art. 276 K.

Beteekenis van „zich van het leven berooft” of van „zelfmoord”.

„Zelfmoord” vereischt, dat de opzettelijke daad van levens-

beroving den dader toerekenbaar is: Arb. 29 Dec. 1874, M. v. H. 1875 bl. 8; Kgt. Arnhem 5 Oct. en 7 Dec. 1892, W. n°. 6286. — P. H. R. v. ROSSEM, aangeh. prft.

Zie voor het buitenland: H. FICK, ob Selbsttödtung in unzurechnungsfähigem Zustande von Lebensversicherungs-Anstalten als Befreiungsgrund geltend gemacht werden könne? in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 20, bl. 1 v. — A. EMMINGHAUS, die Behandlung des Selbstmordes in der Lebensversicherung, 1875. — GOLDSCHMIDT, die Einwirkung des Selbstmordes auf die Rechte aus der Lebensversicherung, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 23, bl. 183 v. — KÖNIG, in Endemann's Handb., t. a. p., bl. 814 v. — RÜDIGER, bl. 112 v. — COUTEAU, n°. 397 v. — HERBEAULT, n°. 176bis. — REHFOUS, n°. 96 v. — AGNEL en DE CORNY, n°. 396. — CRAWLEY, bl. 52 v.

Op wien rust de bewijslast? op den verzekeraar het bewijs van toerekenbaren zelfmoord of op den bevoordeelde het bewijs van de ontoerekenbaarheid?

In den laatsten zin Kgt. Arnhem, b. a. — Zie voorts de aangeh. plaatsen, HERBEAULT n°. 178 en REHFOUS n°. 106.

Het staat partijen vrij overeen te komen, dat de uitkeering ook in geval van zelfmoord zal geschieden, hetzij in elk geval, hetzij na verloop van een bepaald aantal jaren. Zgn. onaantastbaarheid der polis.

Zie de polemiek in W. n°. 5459, 5461, 5465, 5467 en 5469. — v. ROSSEM, a. w.

Bepalingen in buitenlandsche wetten.

België, wet v. 1874, art. 41 al. 4 en 5: „l'assureur ne répond point de la mort de celui qui a fait assurer sa propre vie, lorsque cette mort est le résultat . . . d'un suicide, sauf la preuve que celui-ci n'a pas été volontaire . . . Dans ces divers cas, l'assureur conserve les primes, s'il n'y a convention contraire”. — Italië, Wetb. v. Kph. art. 450. — Hongarije, Wetb. v. Kph. art. 504 (verplichte teruggaaf van $\frac{1}{3}$ der betaalde premies). — Portugal, Wetb. v. Kph. art. 458 (vrijwillige zelfmoord). — Spanje, Wetb. v. Kph. art. 423 (zelfmoord). — Rumenië, Wetb. v. Kph. art. 474 (zelfmoord). — Deutschland, wet v. 30 Mei 1908, §§ 169 en 176 (zelfmoord, tenzij „die Tat in einem die freie Willensbestimmung ausschliessenden Zustande krankhafter Störung der Geistestätigkeit begangen worden ist”; evenwel moet de premiereserve worden uitgekeerd).

Art. 308: „maatschappijen van onderlinge verzekering”; de regeering had eerst voorgesteld te lezen: „maatschappijen van verzekering”.

Zie over de onderlinge levensverzekeringmaatschappijen en de K. B^{en}. van 1830, 1833, 1840 en 1845, hierboven bl. 175.

B. Rente verzekering.

DIEPHUIS, het Ned. Burg. recht, dl. 12, bl. 273 v. — OPZOOMER, het Burg. Wetb. verklaard, dl. 10, bl. 276 v. — ASSER-LIMBURG, Handl. Nederl. Burg. recht, dl. 3, 1, bl. 441 v. — LAND, Verkl. v. h. Burg. Wetb., dl. 3, 1ste st., bl. 264 v. — M. TH. GOUDSMIT, het begrip en wezen der kansovereenkomsten, bl. 152 v.

Men onderscheide dadelijk ingaande lijfrenten, uitgestelde lijfrenten (pensioenen), overlevingsrenten, enz. Het Burgerlijk Wetboek veronderstelt, dat de lijfrente dadelijk ingaat.

De renteverzekering wordt gesloten bij overeenkomst onder bezwarenden titel. Zie art. 1812 B. W.

Artt. 1813, 1814, 1816 en 1817. Deze artikelen kunnen gemist worden.

Art. 1815 B. W. — Verzekering ten behoeve van een derde. Zij is, als de rente aan den derde om niet wordt toegekend, wat art. 1815 vooronderstelt, eene schenking in ruimeren zin (bevoordeeling uit vrijgevigheid).

Art. 1973 al. 2 Cod. civ.: „Dans ce dernier cas, quoiqu'elle ait les caractères d'une libéralité, elle n'est point assujettie aux formes requises pour les donations; sauf les cas de réduction et de nullité énoncés dans l'article 1970”. (Réduction: si elle excède ce dont il est permis de disposer; nullité: si elle est au profit d'une personne incapable de recevoir).

OPZOOMER, t. a. p., bl. 285. — DIEPHUIS, t. a. p., bl. 277 v.

Toepassing van art. 1815 op een lijfrente, die krachtens daarbij gemaakt beding bij overlijden van den erflater op een derde overging, en veroordeeling van dezen de contante waarde der lijfrente ten tijde van het overlijden van den erflater aan de legitarissen uit te keeren: Rb. Amsterdam 26 Mrt. 1902, M. v. H. 1902 bl. 166.

Artt. 1818 en 1819. Bij deze artikelen is blijkbaar alleen gedacht aan een lijfrente, te eigen behoeve bedongen. Eene

juiste regeling ware ontbinding en teruggave door den schuldenaar van de contante waarde der rente.

Ontwerp Burg. Wetb. 1820, art. 2902: in beide gevallen vernietiging en teruggave der hoofdsom.

Volgens DIEPHUIS, t. a. p., bl. 292, kan, ingeval de lijfrente is bedongen ten behoeve van een derde, ook al is hem die om niet toegekend, de vernietiging alleen door den renteheffer worden gevorderd. Evenzoo LAND, t. a. p., bl. 272.

Uit art. 1818 al. 2 schijnt te volgen, dat de genoten rentetermijnen niet teruggegeven behoeven te worden.

Aldus DIEPHUIS, t. a. p., bl. 296. — Anders ASSER—LIMBURG, t. a. p., bl. 458.

Ontbinding der lijfrente-overeenkomst in geval van wanbetaling kan worden bedongen.

DIEPHUIS, t. a. p., bl. 299. — H. R. 14 Dec. 1893, W. n°. 6445: art. 1819 behoeft door den rechter niet ambtshalve te worden toegepast.

Art. 1820 is ingetrokken bij art. 2 der Wet ter inv. der Faill.-wet. Toepasselijk is art. 131 Fw.: verificatie voor de contante waarde. Aldus reeds Ontw. Burg. Wetb. 1820, art. 2903.

Artt. 1821 en 1822. — Art. 1824 i. v. m. K. B. v. 16 Febr. 1891, S. n°. 30, aangev. bij K. B. v. 16 Nov. 1894, S. n°. 173, houdende bepalingen nopens het afgeven van attestatiën de vita.

Art. 1823. Verg. artt. 1465 3°. B. W. en 756 3°. W. v. B. Rv. — Bedoeld zijn de schuldeischers van den renteheffer. — „Om niet gevestigd” wil in dit artikel zeggen: „door den renteheffer om niet verkregen”.

DIEPHUIS, t. a. p., bl. 284 v. — TH. A. FRUIN, het deel v. h. vermogen dat niet voor executie vatbaar is, Prft. 1892, bl. 8 v., 12 v. — R. DE MENTHON BAKE, art. 1823 B. W. en de lijfrente-verzekering ten behoeve van een derde, in Rgl. Mag. 1898 bl. 527.

De lijfrente-termijnen verjaren na verloop van vijf jaren, art. 2012 B. W.

§ 80. VERSCHILLENDE VRAGEN VAN LEVENS- VERZEKERINGSRECHT.

De levensverzekering in ruimeren zin omvat alle overeenkomsten omtrent de uitkeering van een kapitaal of een rente, op levens- en sterftekansen gegrond (art. 308 K.), waarbij mitsdien de uitkeering of de premiebetaling of beide in eenigerlei opzicht afhankelijk worden gesteld van het in leven zijn of den dood van een of meer bepaalde personen.

In engeren zin worden onder levensverzekering verstaan de overeenkomsten tot uitkeering van een kapitaal (een som in eens) bij het in leven zijn of het overlijden van een aangewezen persoon; de rente-verzekering staat dan naast de levensverzekering.

Men onderscheide de uitkeering bij overlijden, op een bepaalden leeftijd (studieverzekering, uitzetverzekering, enz.), en op een bepaalden leeftijd of bij eerder overlijden (gemengde verzekering), de verzekering voor een bepaalden tijd en die voor den ganschen duur van het leven, enz. De schrijvers over levensverzekering hebben nagenoeg uitsluitend het oog op de levenslange verzekering eener uitkeering bij overlijden.

Deze verzekering is ten onrechte beschouwd als een „aleatorisches Darlehn” (THÖL), als een spaarcontract (HINRICHS, ELSTER), als een combinatie van een spaar- en een verzekeringscontract (DUJARIER, th. Lyon 1885, bl. 30 v.; REULING, FICK, PREDÖHL, RÜDIGER, EHRENBERG).

Eene volkomen miskenning van het karakter der verzekering tot uitkeering bij overlijden ligt in de opvatting, dat zij zou bestaan uit eene serie verzekeringen, elke voor den tijd van één jaar. — Zoogenaamde regel dat de betaling der premie facultatief is (COUTEAU, n°s. 35 v., 132 v.; REHFOUS, n°s. 30 v., 80 v.; DESLANDRES, n°s. 24 v.; RABATEL, th. Grenoble 1886).

De premie bij de levensverzekering. *Bruto*-premie = *netto*-premie + opslag voor onkosten. De jaarlijksche *netto*-premie-ontvangst dient deels tot vorming der reserve, deels tot be-

taling der opeischbaar geworden uitkeeringen. Zoogen. reserve-(spaar)-premie en zoogen. risico-premie.

Betekenis der reserve. Zij is een boekpost: het verschil tusschen de contante waarden der uit de loopende contracten voortvloeiende verplichtingen tot uitkeering en der daartegenoverstaande netto-premie-vorderingen, de contante waarde dier contracten.

C. L. SCOTT, rechten op de zoogen. reserve eener levensverzekering-onderneming, Prft. 1894. — L. JULLIOT DE LA MORANDIÈRE, de la réserve mathématique des primes dans l'assurance, th. Paris, 1909. — H. HECKER, die rechtliche Natur der Prämienreserve bei der Lebensversicherung, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 37, bl. 369 v. — D. BISCHOFF, die rechtliche Bedeutung der Prämienreserve eines Lebensversicherungsbetriebes, 1891. — HECK, die Lebensversicherung zu Gunsten Dritter eine Schenkung auf den Todesfall, 1890, bl. 26 v. — A. WIEDMANN, in Zft. f. Vers.- R. u.-Wft., dl. 1, bl. 589 v. — H. KOENIG, die vermögenswerten Rechte aus dem Lebensversicherungsvertrag, in Zft. f. d. ges. Vers.-Wft., dl. 6, bl. 425 v.

De overeenkomst van verzekering geeft den verzekeringnemer niet rechten op de zgn. reserve. Wel behoort met de reserve, immers met de technische zijde van het bedrijf, rekening te worden gehouden bij de regeling van de ontbinding der overeenkomst en van de mogelijkheid van faillietverklaring van den verzekeraar.

Duitsche wet v. 12 Mei 1901 (staatstoezicht): §§ 61, 68.
— Zie voorts hieronder bl. 730.

De overeenkomst van levensverzekering is een wederkerige overeenkomst. Verg. hierboven bl. 599.

Rb. Rotterdam 5 Apr. 1902, W. n°. 7841, bev. Hof den Haag 3 Juni 1904, W. n°. 7982: ontbinding op vordering van den verzekerde, na onrechtmatig roiement, toegewezen. — Daarentegen Rb. Amsterdam 14 Apr. 1899, M. v. H. 1899 bl. 41, bev. Hof Amsterdam 7 Jan. 1901, M. v. H. 1901 bl. 19: de overeenkomst van levensverzekering is in dit geval niet wederkeerig.

Verzwijging en verkeerde opgave.

Verzwijging kan bij levensverzekering, die steeds op een

vragenlijst van den verzekeraar wordt gesloten, niet voorkomen.

HINRICHS, bl. 394 vlg. — RÜDIGER, §§ 27—33. — Hand. Ned. Jur. Ver. 1888, dl. 1, bl. 108 v. — Hongarije, Wetb. v. Kooph. art. 506 i. v. m. art. 474 al. 3, zie hierboven bl. 649.

G. KÖNIG, die Behandlung der falschen Angaben und Verschweigungen im Lebensversicherungsvertrage, Prft. 1889.

Verkeerde opgaven te goeder trouw. De verzekeringnemer kan volstaan, in antwoord op vragen aangaande feiten, waaroftrent hij eigen wetenschap niet kan hebben, mede te deelen wat hij van anderen heeft vernomen.

Volgens art. 251 K. maken verkeerde opgaven de verzekering altijd nietig, ook al was de verzekeringnemer met de juiste toedracht niet bekend: H. R. 20 Mrt. 1908, W. n°. 8684. — „Innocent misstatements or non-disclosure do not avoid a contract of life insurance, unless there be a condition that they shall”: CRAWLEY, a. w., bl. 129 v. — RÜDIGER, bl. 181 v. — AGNEL en DE CORNY, manuel général des assurances, 3e dr., n°. 370; — MARCHAL, th. Toulouse 1886, bl. 91 v.

Premie-restorno bij goede trouw: art. 281 W. v. K.; art. 10 Belg. wet v. 1874.

„An action will lie for the return of the premiums, or their return will be ordered if the policy is avoided for the innocent misrepresentations of the insured”: CRAWLEY, bl. 138.

Verg. RÜDIGER, §§ 40 en 41. — Hand. Ned. Jur. Ver. t. a. p., bl. 116 v. — AGNEL en DE CORNY, n°. 376. — Anders REHFOUS, bl. 42.

Bijzondere regeling van onjuiste mededeeling van den leeftijd des verzekerden.

Zie art. 75 Zwits. wet v. 1908; — § 162 Dt. wet v. 1908.

Onaantastbare polissen, *unanfechtbare Policen, undisputable policies.*

F. GERKRATH, die Unanfechtbarkeit des Lebens-Versicherungsvertrages, 1888. — K. NEUMANN, Unanfechtbarkeit der Lebensversicherungs-Police, 1888. — M. GEBAUER, a. w., bl. 237 v. — Volgens § 163 Dt. wet v. 1908 wordt de polis na verloop van tien jaren onaantastbaar, tenzij in geval van bedrog.

Alleen voorzoover dit in de polis uitdrukkelijk is bedongen, eindigt de verzekering door wijziging van het gevaar.

Verg. § 164 Dt. wet v. 1908.

Gevolgen van wanbetaling der premie. Het beding, dat in geval van wanbetaling de overeenkomst vervalt zonder meer, is woeker. Den verzekeringnemer behoort recht te worden gegeven op een vrije polis of op uitkeering der reserve, behoudens een billijke korting als schadevergoeding. Analogie met afbetalingscontracten.

L. FULD, die Verwirkungsklausel im Versicherungsrechte, in Zft. f. Vers.-R. u. -Wft., dl. 1, bl. 193.

Spanje, Wetb. v. Kph. art. 426: de nitkeering wordt teruggebracht in verhouding tot de betaalde premiën (vrije polis). — Art. 93 i. v. m. art. 91 Zwits. wet: vrije polis of betaling der afkoopwaarde, als de verzekering drie jaren heeft bestaan. — § 175 i. v. m. § 39 Dt. wet: vrije polis, als de verzekering drie jaren heeft bestaan.

Het recht van den bevoordeelde bij verzekering eener uitkeering in geval van overlijden.

Behalve de reeds aangehaalde literatuur: W. H. DE SAVOIRNIN LOHMAN, de rechten van derden bij de overeenkomst van levensverzekering, Prft. 1886. — B. SPIER, de grondslag voor eene wettelijke regeling van het recht van den bevoordeelde bij levensverzekering, Prft. 1896. — J. W. VERLOOP, het wettelijk karakter van de levensverzekering-overeenkomst ten behoeve van een derde, Prft. 1902 (rec. Rgl. Mag. 1903, bl. 120). — J. WESTERMAN HOLSTIJN, de polis van levensverzekering als zekerheid voor een voorschotgever, Prft. 1906. — L. S. BOAS, in Themis 1886, bl. 216 v. — F. A. EGGERS, in Themis 1888, bl. 454 v. — MOLENGRAAFF, in Rgl. Mag. 1894, bl. 45 v. — J. PH. SUIJLING, in Rgl. Mag. 1897, bl. 487 v. — A. C. DE WILDE, in Wkbl. v. N. en R., nos 1911—1914. — G. Vos, in Tijdschr. v. Priv.r. Not. e. Fisc.r., jg. 7, bl. 20 v. — MOLENGRAAFF en D. J. v. STOCKUM, prae-adviezen in het Corr.bl. v. d. Br. d. Not., dl. 16 (1911), bl. 381 v.

L. BLIN, de l'assurance sur la vie et spécialement de la donation contenue dans l'assurance au profit d'un tiers, 1876. — F. PAULMIER, étude sur les assurances sur la vie, 1883. — A. JOUAULT, théorie pratique des donations par contrat d'assurance en cas de décès, 1878. — J. LEFORT, études sur les assurances sur la vie, 1887. — LEVILLAIN, in DALLOZ, Rec.

pér. 1879—2—25. — BOISTEL, t. z. p. 1889—2—129 en 153. — E. BAZENET, de l'assurance sur la vie contractée par l'un des époux au profit de l'autre, 1889. — P. BAILLY, assurances sur la vie. De la transmission du bénéfice du contrat, 1894. — PINCHON, in *Revue crit. d. lég. e. d. jur.* 1898. — Ch. BOUCHER, l'assurance sur la vie et la réserve héréditaire, th. 1899. — H. GUILLON, de la transmission du bénéfice du contrat d'assurance sur la vie, 1899. — G. BAUDRY-LACANTINERIE en L. BARDE, traité de droit civil. Des obligations, dl. 1, n°s 179—209. — A. WAHL, in *Rev. trim. d. dr. civ.* 1902, bl. 20 v. — P. LACOSTE, t. z. p., 1905, bl. 201 v. — BALLEYDIER en CAPITANT, in *Le Code civil, Livre du centenaire*, dl. 1. — WOLFF, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 12, bl. 169. — M. SCHERER, in *Jahrbücher f. d. Dogmatik d. Privatr.*, dl. 20, bl. 149 v. — LEDERMANN, gehört die Lebensversicherungssumme zum Nachlasse d. Versicherungsnehmers, Prft. 1888. — HECK, die Lebensversicherung zu Gunsten Dritter eine Schenkung auf den Todesfall, 1890. — MALSS en ELSTER, in *Verhandlungen des 16ten Deutschen Juristentags 1882*, dl. 1, bl. 141 vlg. en 200 vlg. — HELLOWIG, die Verträge auf Leistung an Dritte, 1899. — FULD, in *Zft. f. Vers.-R. u. -Wft.*, dl. 4, bl. 456 v. — B. BRECHER, die Interessenkonflikte bezüglich der Lebensversicherungssumme, 1902. — VITZTHUM, in *Zft. f. d. ges. Vers. Wft.*, dl. 4, bl. 301. — H. KOENIG, t. z. p., dl. 6, bl. 415 en 633. — A. GÖSSMANN, t. z. p., dl. 9, bl. 139 v. — V. EHRENBURG, in *Jher. Jahrb.*, dl. 41, bl. 341 v.

U. NAVARRINI, l'assicurazione sulla vita a favore di terzi, 1896.

De verbintenis des verzekeraars is bij de verzekering eener uitkeering in geval van overlijden eene verbintenis met tijdsbepaling. De erfgenamen des verzekeringnemers kunnen de uitkeering vorderen, tenzij deze daarover onder de levenden (artt. 668 al. 1 en 2, 1199 B. W.) of bij testament heeft beschikt.

Als de premie in eens is betaald, kan de verzekeringnemer (niet ook de verzekerde) worden aangeduid bij name of order, of als toonder. De overdracht van de polis geschiedt alsdan door endossement en overgave of door enkele overgave (art. 668 al. 3 B. W.). De bepalingen omtrent order- en toonderpapier zijn van toepassing.

Aan de overeenkomst kan een beding (betalingsclausule) ten behoeve van een derde worden toegevoegd. Deze derde

(bevoordeelde, verzekeringbeurder) kan worden aangewezen bij name, generiek, als order, als toonder.

Als de derde bevoordeelde in de gelegenheid wordt gesteld het te zijnen behoefte gemaakte beding aan te nemen, waarmede terhandstelling van de polis gelijkstaat, of de polis hem wordt overgedragen, ingeval hij als order of toonder is aangeduid, verwerft hij het recht op de uitkeering bij het leven van den verzekeringnemer. Handelt deze daarbij om niet, dan is er schenking in den ruimeren zin van bevoordeeling uit vrijgevigheid. Voorwerp dezer schenking is de waarde der uitkeering (de premie in eens voor de bedongen uitkeering) op het oogenblik der beschikking. Van toepassing zijn de bepalingen omtrent inkorting wegens schending van het wettelijk erfdeel (artt. 960 v. B. W.), omtrent inbreng (artt. 1132 v. B. W.; verg. H. R. 10 Jan. 1902, W. n°. 7706), omtrent de bevoordeeling, in geval van tweede of verder huwelijk, van den tweeden of verderen echtgenoot (art. 237 B. W.), alsmede de bepalingen van artt. 1712 en 1718 B. W. omtrent schenkingen. Verg. art. 1815 B. W.; hierboven bl. 725.

Rb. Arnhem 30 Mei 1904, W. Pr. N. e. R. n°. 1814: ongeoorloofde bevoordeeling van de tweede echtgenoot ten bedrage van de koopsom voor een overlevingsrente en de enige premie voor eene uitkeering bij overlijden. — Zie ook Rb. Almeloo 3 Juni 1896, W. n°. 6828, cass. verw. H. R. 30 Apr. 1897, W. n°. 6961: eene bevoordeeling onder de levenden door middel van een beding ten behoeve van een derde is niet een schenking in den zin van art. 1703 B. W.

Verg. omtrent de aanwijzing van den bevoordeelde als order of toonder, hierboven bl. 298 v. en bl. 332. Aan de literatuur-opgave toe te voegen: P. BAILLY, de la clause à ordre dans les polices d'assurance sur la vie et maritime, dl. 1, 1902. — A. GÖSSMANN, t. a. p.

In den regel wordt bedongen, dat de verzekeringnemer gedurende zijn leven de aanwijzing kan herroepen en al of niet door een nieuwe aanwijzing vervangen. De aanwijzing heeft alsdan het karakter van een beschikking bij doode over het recht op de uitkeering, dat gedurende het leven van den verzekeringnemer tot diens vermogen blijft behooren. Dit is mede het geval, indien als bevoordeelden worden aangewezen

personen, die bij het overlijden van den verzekeringnemer een bepaalde hoedanigheid zullen bezitten, zooals „de weduwe”, „echtgenoot”, „kinderen”, „erfgenamen”, enz.

„Naaste betrekkingen”: zie hieronder bl. 739. — „Erfgenamen”: geacht worden aangewezen te zijn de personen die tot de erfenis zijn geroepen, niet de erfgenamen als zoodanig. Verg. Rb. Utrecht 6 Mrt. 1889, W. n°. 5717, en Rb. Rotterdam 9 Mrt. 1891, W. n°. 6049.

Aldus § 167 Dt. wet v. 30 Mei 1908. — Zie ook artt. 83—85 Zwits. wet v. 2 Apr. 1908.

Gedurende zijn leven heeft de verzekeringnemer de beschikking over het recht op de uitkeering door afkoop, omzetting in een vrije polis, herroeping der aanwijzing, verkoop of beëindiging van de polis, enz., en kan hij daarover eveneens uiterste wilsbeschikkingen maken.

Hof Amsterdam 13 Nov. 1885 (vern. Rb. Utrecht 13 Oct. 1884), P. v. J. 1885 n°. 52*: Polis „aan zijne gemachtigden, erven, representanten of rechtverkrijgenden”; schuldbekentenis met machtiging op den schuldeischer de uitkeering in ontvangst te nemen. De erfgenamen verkrijgen recht op de verzekerde som, voorzover de erfflater daarover gedurende zijn leven niet heeft beschikt. De machtiging op den schuldeischer staat gelijk met een beschikking bij doode.

Op de aanwijzing zijn de beperkingen der bevoegdheid tot beschikking over het vermogen uit vrijgevigheid, zooals de bepalingen omtrent inkorting, inbreng, bevoordeeling in geval van tweede of verder huwelijk, artt. 1712 en 1718 B. W., van toepassing. In geval van overlijden van den verzekeringnemer, terwijl hij in staat van faillissement verkeert, maakt de uitkeering een deel uit van den boedel. Indien de verzekeringnemer in gemeenschap is gehuwd, behoort het recht op de uitkeering tot de gemeenschap; art. 950 B. W. is toe te passen, tenzij de overlevende echtgenoot de bevoordeelde is. De schuldeischers van den verzekeringnemer kunnen op de uitkeering rechten niet doen gelden; zie artt. 1146 en 1147 B. W.; wel kan art. 1377 B. W. toepassing vinden.

De rechtspraak neemt aan, dat het recht op de uitkeering eerst bij het overlijden van den verzekeringnemer voor den bevoordeelde ontstaat en dat de verzekeringnemer, indien de aanwijzing herroepelijk is, gedurende zijn leven slechts een persoonlijk bij zijn dood te niet gaand beschikkingsrecht over de polis bezit. Hieruit wordt afgeleid, dat het recht op de uitkeering niet wordt verkregen uit den boedel of het vermogen des verzekeringnemers, noch deel uitmaakt van de huwelijksgemeenschap, dat het niet valt in het bij overlijden des verzekeringnemers bestaande faillissement, noch onderworpen is aan het successierecht, dat i. e. w. de bevoordeelde steeds heeft een onaantastbaar recht op de uitkeering. Zie Rb. Utrecht 31 Mrt. 1886, W. n°. 5274, bev. Hof Amsterdam 9 Dec. 1887, P. v. J. 1888 n°. 5, W. n°. 5550, cass. verw. H. R. 29 Juni 1888, W. n°. 5588 (polis ten name van de vrouw; afstand van de gemeenschap; beneficiaire aanvaarding der erfenis; conflict met de schuldeischers). — Rb. Arnhem 14 Febr. 1887, W. n°. 5399 (polis: „aan zijne weduwe”; overlijden in staat van kennelijk onvermogen). — Rb. Utrecht 6 Mrt. 1889, W. n°. 5717 (polis: „aan zijne wettige of testamentaire erfgenamen”; successierecht). — Rb. Rotterdam 9 Mrt. 1891, W. n°. 6049 (polis: „aan zijne gemachtigden, erven, representanten of rechtverkrijgenden”; successierecht). — Hof den Bosch 24 Dec. 1901, W. n°. 7725, cass. verw. H. R. 5 Dec. 1902, W. n°. 7841, M. v. H. 1902 bl. 158 (polis ten behoeve van zijne vrouw en kinderen; overlijden in staat van faillissement). — Rb. den Haag 4 Febr. 1902, W. n°. 7805, bev. Hof den Haag 29 Juni 1903, M. v. H. 1903 bl. 163, cass. verw. H. R. 2 Jan. 1904, W. n°. 8024 (polis ten behoeve van zijne echtgenote; overlijden in staat van faillissement).

Buitenlandsche wetgeving.

Frankrijk. — Wet van 21 Juni 1875, art. 6: „Sont considérés, pour la perception du droit de mutation par décès, comme faisant partie de la succession d'un assuré, sous la réserve des droits de communauté, s'il en existe une, les sommes, rentes ou émoluments quelconques dus par l'assureur, à raison du décès de l'assuré”.

België. — Wet van 11 Juni 1874, art. 43 (Code de comm. rev.): „la somme stipulée payable au décès de l'assuré appartient à la personne désignée dans le contrat, sans préjudice de l'application des règles du droit civil relatives au rapport et à la réduction du chef des versements faits par l'assuré”.

In dien geest ook: Italië, W. v. K. art. 453; Portugal, W. v. K. art. 460; Rumenië, W. v. K. art. 477; Luxemburg, art. 43 der wet van 16 Mei 1891.

Zwitserland. — Artt. 76—86 der wet van 2 April 1908.
Duitschland. — §§ 330—332 B. W.; §§ 166—168 der wet
 op de overeenkomst van verzekering van 30 Mei 1908.

Als de bevooroordeelde de uitkeering niet beurt, ten gevolge van vooroverlijden of om andere redenen, maakt zij een deel uit van de nalatenschap des verzekeringnemers.

Art. 284 K. is bij levensverzekering niet van toepassing, omdat de verzekeraar, de uitkeering doende, niet „de schade van een verzekerd voorwerp” betaalt.

P. L. MOENS, recht van den levensverzekeraar op schadevergoeding, in *Themis* 1888, bl. 161 v. — P. HIESTAND, der Schadensersatzanspruch des Versicherers gegen den Urheber der Körperverletzung oder Tötung des Versicherten, 1896. — EHRENBURG, a. w., dl. 1, bl. 517. — Zie voorts hierboven bl. 688.

§ 81. ONGEVALLEN- EN ZIEKTEVERZEKERING.

A. Ongevallenverzekering. Verzekering tegen ongevallen of ongelukken is de verzekering eener vooruit vastgestelde uitkeering, ingeval een ongeval of ongeluk den persoon van den verzekerde treft.

E. TARBOURIECH, des assurances contre les accidents du travail, th. 1889. — L. MARTIN, des assurances contre les accidents, th. 1890. — VILLETARD DE PRUNIÈRES, de l'assurance contre les accidents du travail, 1892. — P. HIESTAND, Grundzüge der privaten Unfallversicherung, 1900.

De verzekering tegen ongelukken kan voorkomen als schadeverzekering, doch is in den regel een sommenverzekering.

Kgt. Roermond 13 Juni 1903, P. v. J. 1904 n°. 381: de collectieve ongevallenverzekering is geen schadeverzekering; dubbele verzekering kan niet voorkomen. — Anders ten onrechte Rb. Utrecht 14 Dec. 1910, W. n°. 9149, die op dien grond de toepasselijkheid van art. 284 K. (subrogatie) aanneemt.

Onderscheid tusschen verzekering eener uitkeering in geval van een ongeluk (*assurance réparation*) en verzekering ter zake van de aansprakelijkheid voor ongelukken (*assurance responsabilité*). De laatste is een schadeverzekering.

Dit onderscheid schijnt uit het oog verloren door Rb. Amsterdam 21 Dec. 1900, W. n°. 7610 (collectieve ongevallenverzekering opgevat als aansprakelijkheidsverzekering); anders Hof Amsterdam 8 Mei 1903, M. v. H. 1903 bl. 166: bij de coll. ongevallenverzekering zijn de werklieden de eigenlijke verzekerden.

BOUTAUD, les clauses de non-responsabilité et l'assurance de la responsabilité, 1896. — A. MANES, die Haftpflichtversicherung, 1902. — J. GLERKE, die Haftpflichtversicherung und ihre Zukunft, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 60, bl. 1 v. — CASTELBOLOGNESI, considerazioni in tema d'assicurazione dei conduttori di opere contro gli effetti della responsabilità civile, in Archivio Giuridico, dl. 47, bl. 563 v.

De verzekering kan worden gesloten tegen ongelukken die den verzekeringnemer zelf treffen of die een derde (den verzekerde) treffen. Aan de overeenkomst kan een beding tot uitkeering aan een derde worden toegevoegd.

Rb. Rotterdam 18 Mei 1904, W. n°. 8103: beding van uitkeering aan den verzekerde of aan diens erven of rechtverkrijgenden. Dood van den verzekerde; faillissement der nalatenschap. De curator heeft recht de uitkeering te vorderen, daar de uitkeering is bedongen ten behoeve van den verzekerde zelf na overlijden.

Als ongeval of ongeluk pleegt te worden beschouwd de belediging van het lichaam door eene plotselinge en geweldadige inwerking van een uitwendige oorzaak (van iets buiten den verzekerde), onafhankelijk van den wil des verzekerden, of de van buiten aankomende gebeurtenis, welke den verzekerde onafhankelijk van zijn wil plotseling overkomt en de (onmiddellijke uitsluitende) oorzaak is eener lichamelijke belediging.

Onjuist Arbiters Amsterdam 7 April 1902, W. n°. 7731: een ongeval is niet aanwezig, als het persoonlijk letsel het gevolg is van eene opzettelijk aangedane mishandeling; zie hierover J. A. LEVY en C. A. COSMAN, in W. nos 7731, 7740, 7742 en 7745; alsmede W. n°. 7738. — Zie voorts Rb. den Haag 28 Oct. 1896, M. v. H. 1896 bl. 197, bev. Hof den Haag 20 Dec. 1897, W. n°. 7076: ruptura cordis, ten gevolge van de inspanning om uit een moddersloot te geraken, is niet een ongeval dat het rechtstreeksch gevolg is van uitwendige gewelddadige oorzaken. — Rb. den Haag 13 Oct. 1897 en

8 Juni 1898, W. n°s 7046 en 7239: verwonding van den duim door aanraking met eenig voorwerp is een ongeval ten gevolge van uitwendige, gewelddadige oorzaken; vern. Hof den Haag 29 Mei 1899, W. n°. 7324: het vereischte van uitwendig geweld ontbreekt. — Hof Amsterdam 7 Febr. 1902, W. n°. 7754: een beroerte, gekregen gedurende en ten gevolge van paardrijden, is niet de inwerking van uitwendig mechanisch geweld.

In het geval van verdrinken en in dat van lichamelijke belediging bij het doen van een val wordt ten onrechte in het te water geraken of in het vallen het ongeluk gezien.

Aldus Hof den Haag 20 Dec. 1897, b. a.; — Arb. Amsterdam 1 Nov. 1902, M. v. H. 1902 bl. 177: verdrinken ten gevolge van een val in het water, veroorzaakt door het uitglijden van een glibberige klamp of paal, is niet een „ongeluk, te weeg gebracht door een van buiten komende gewelddadige oorzaak”; — Rb. Amsterdam 29 Sept. 1909, W. n°. 9114: bewijs opgelegd, dat de verzekerde ten gevolge van eene van buiten aankomende gebeurtenis van een schuit is geslagen, te water geraakt en verdrongen; — 24 Jan. 1906, W. n°. 8439, M. v. H. 1906 bl. 119: vallen van een steiger; — 12 Apr. 1907, W. n°. 8741: het vallen van een trap is op zich zelf niet een ongeval in den zin van „een van buiten aankomende gebeurtenis”; — 15 Mei 1908, W. n°. 8859: het vallen van een trap door het uitglijden op een aardappelschil is een ongeval in den zin van „een van buiten aankomende gebeurtenis, welke den verzekerde onafhankelijk van zijn wil plotseling overkomt.”

Dat de gebeurtenis onafhankelijk van den wil des verzekerden heeft plaats gegrepen, is niet voor rechtstreeksch bewijs vatbaar, maar moet als het regelmatige geval worden aangenomen, als de feiten niet aanleiding geven daaraan te twifelen.

Rb. Rotterdam 6 Mei 1895, W. n°. 6655, bev. Hof den Haag 8 Juni 1896, W. n°. 6844: de eischer moet bewijzen niet alleen het verdrinken van den verzekerde, maar ook dat deze te water is geraakt ten gevolge van een ongeluk, d.w.z. niet met opzet, indien de verzekering is gesloten tegen lichamelijke ongevallen, veroorzaakt door een uitwendig, toevallig en onvrijwillig ongeluk.

Rb. Amsterdam 11 Juni 1897, M. v. H. 1897 bl. 121: verzekering tegen den dood enz. „tengevolge van een ongeluk”; bewijs toegelaten dat de verzekerde door den dikken mist mis-

leid (immers ten gevolge van dien mist) te water is geloopen en aan de gevolgen van dit ongeluk is bezweken. — Rb. Amsterdam 8 Jan. 1904, W. n°. 8110, M. v. H. 1904 bl. 66: verdrinken is niet een ongeluk, in den zin van „eene van buiten aankomende gebeurtenis, welke den verzekerde onafhankelijk van zijn wil plotseling overkomt”; bewezen moet worden dat het verdrinken niet het gevolg is van een opzettelijke daad des verzekerden, bijv. dat het een gevolg is van „te water geraken”. — Rb. Amsterdam 26 Juni 1903, M. v. H. 1903 bl. 171: het loopen tegen een paal in de duisternis is een ongeluk in den zin van „een van buiten aankomende gebeurtenis, welke den verzekerde onafhankelijk van zijn wil overkomt”; — 9 Maart 1904, W. n°. 8110: het feit dat de verzekerde voor een stoomtram is gevallen en onmiddellijk daarop door het overrijden van die tram is gedood, is een ongeluk in den zin „van eene lichamelijke belediging, welke is ontstaan door uitwendige oorzaken onafhankelijk van eigen wil”.

De verzekering kan worden gesloten voor eigen rekening of voor rekening van een derde. Betwist is, of de verzekering eener uitkeering, ingeval een derde door een ongeluk wordt getroffen, als een verzekering voor diens rekening moet worden beschouwd.

§ 179 al. 2 der Duitsche wet op de verzekeringsovereenkomst: „Eine Versicherung gegen Unfälle, die einem anderen zustossen, gilt im Zweifel als für Rechnung des anderen genommen”.

Rb. den Bosch 7 Apr. 1893, W. n°. 6399: de verzekerde ontleent aan de verzekering niet het recht, van den verzekeringnemer de ontvangen uitkeering op te vorderen.

Collectieve verzekering tegen ongevallen.

P. MULDER, de rechten der arbeiders bij collectieve verzekering tegen ongelukken, Prft. 1895. — J. A. STOOFF JR., de rechten van den arbeider bij collectieve verzekering tegen ongelukken, in Rgl. Mag. 1895, bl. 580 v. — M. SAUZET, situation des ouvriers dans l'assurance accidents, in Revue critique de lég. et de jurisprud. 1886, bl. 362 v. — AUZIÈRE, droits conférés à l'ouvrier par l'assurance collective, t. z. p. 1887, bl. 459 v. — THALLER, de l'action directe des ouvriers contre l'assureur dans l'assurance collective accidents, in Annales de dr. comm. 1890, II, bl. 113 v. — V. EHRENBERG, die Versicherung für fremde Rechnung, in Jahrb. f. d. Dogm., dl. 30, bl. 422 v.

Een voorbeeld daarvan is de verzekering door een werkgever van de in zijn dienst zijnde werklieden tegen ongelukken. In den regel heeft deze verzekering het karakter van een contract-polis (zie hierboven bl. 655 v.): verzekering van alle werklieden, die de werkgever gedurende een bepaalden tijd of voor de uitvoering van een bepaald werk in zijn dienst heeft.

Betwist is, welke rechten de werklieden aan deze verzekering ontleenen.

Rb. Leeuwarden 2 Juni 1892, W. n°. 6309 (collectieve verzekering voor een bedrag van f 1000, uit te keeren aan de naaste betrekkingen bij overlijden van een werkman; de weduwe heeft als „naaste betrekking” het recht het bedrag op te vorderen van den werkgever, die tegenover den verzekeraar de eenige rechthebbende op de uitkeering is). — Rb. den Haag 17 Febr. 1903, W. n°. 7889 (collect. verzekering met bepaling, dat de uitkeering zal geschieden aan de verzekerden of hunne rechthebbende nagelaten betrekkingen; dezen kunnen den verzekeraar rechtstreeks aanspreken).

De collectieve verzekering is te beschouwen als een verzekering voor rekening van een derde, waarop het hierboven bl. 623 gezegde van toepassing is. De werklieden kunnen, tenzij het tegendeel is bepaald, rechtstreeks van den verzekeraar de uitkeering vorderen, of den werkgever aanspreken tot verantwoording van hetgeen door hem van den verzekeraar is ontvangen.

Verg. art. 87 der Zwits. wet van 2 April 1908: „Aus der kollektiven Unfallversicherung steht demjenigen, zu dessen Gunsten die Versicherung abgeschlossen worden ist, mit dem Eintritte des Unfalles ein eigenes Forderungsrecht gegen den Versicherer zu”.

In de voorwaarden van aanbesteding wordt den aannemer vaak de verplichting opgelegd zijne werklieden tegen ongelukken te verzekeren. Aard van dit beding.

Rb. Almelo 8 Jan. 1902, W. n°. 7824: dergelijke bepaling is een beding ten behoeve der werklieden. Verzuimt de aannemer de verzekering te sluiten, dan kan de werkman, wien een ongeluk overkomt, van den aannemer schadevergoeding vorderen wegens niet-nakoming van zijne verbintenis om te doen.

B. Ziekteverzekering.

De ziekteverzekering wordt vooral uitgeoefend door de ziekenfondsen, waarbij men onderscheide de fondsen tot verstrekking van geneeskundige en andere hulp en de uitkeerings- of ondersteuningsfondsen.

Verg. over den toestand hier te lande: Verslag „Fondsen-enquête” der Staatscommissie v. Arbeids-enquête, 1893. — De Ziekenfondsen in Nederland. Rapport a/d M^v t. nut v. h. algemeen, door W. STOEDER, C. J. SNIJDERS, G. P. VAN TIENHOVEN en D. A. RIBBE, 1895.

De verzekering van eene uitkeering in geval van ziekte is eene sommenverzekering, immers verzekering van vooraf bepaalde bedragen, onafhankelijk van de geleden schade.

Anders: Rb. Amsterdam 14 Apr. 1899, W. n°. 7365 (*ziekteverzekering* is eene schadevergoedingsovereenkomst; eene verbintenis, in het bloote geval van ziekte eene uitkeering te doen, zou een zuivere weddenschap zijn; de schade is de onmogelijkheid om te werken ten gevolge van de ziekte), bev. Hof Amsterdam 1 Juni 1900, M. v. H. 1900 bl. 236.

Faillissement.

§ 82. GESCHIEDENIS, WETGEVING EN LITERATUUR.

THALLER, des faillites en droit comparé, 1886, dl. 1, nos. 5 en 6. — J. KOHLER, Lehrbuch des Konkursrechts, 1891, §§ 2—12; Leitfaden des Dt. Konkursrechts, 2de dr. (1903), §§ 2—4.

Romeinsch recht. — Nevens de *cessio bonorum* (boedelafstand) de *missio in bona*.

GAJUS III, §§ 78 en 79. De *magister bonorum vendendorum* en de *venditio bonorum*: verkoop van den boedel in zijn geheel. De *emptor bonorum* betaalt percenten van de schulden als koopprijs.

Later recht: De *curator bonis distrahendis* maakt den boedel stuksgewijze te gelde en deelt de opbrengst *pro rata* aan de schuldeischers uit.

Nieuwe regeling door JUSTINIANUS: c. 10 Cod. de bon. auct. jud. (7, 72).

Ontwikkeling van het faillietenrecht in de Italiaansche stedenrechten: 13de—16de eeuw.

A. LATTES, il diritto commerciale nella legislazione statutaria delle città italiane, 1884, cap. VI.

De gefailleerden worden aangeduid met verschillende namen: *fuggitivi*, *cessanti*, *rotti*, *falliti* of *fallentes* en (vooral in de literatuur) *decotti* of *decoctores*.

Benevens regels omtrent de vereffening des boedels bevatten de statuten uiterst gestrenge bepalingen ten aanzien van den gefailleerde, die zijn handelingsbevoegdheid verloor en

geacht werd te kwader trouw te hebben gehandeld. BALDUS (1324—1400), Cons. 392: *fallitus* (of *decoctor*) *ergo fraudator*.

BEN. STRACCHIA, tractatus de conturbatoribus sive decoctoribus, 1553.

Frankrijk. — De oudste ordonnanties, van 1536, 1560, 1579, 1609 en 1629, bevatten in hoofdzaak strafbepalingen op bankbreuk.

Het Reglement van Lyon van 1667 bevat de eerste regeling van het faillissement als algemeene vermogensexecutie.

Ordonnance du commerce van 1673, tit. XI: des faillites et banqueroutes. In de 18de eeuw tal van declaraties (o. a. van 1702, 1715, 1716 en 1739) om de leemten der Ordonnance aan te vullen.

JACQ. SAVARY, le parfait négociant, 2e partie, livre 4, ch. 3. — A. C. RENOARD, traité des faillites et banqueroutes, 1re partie, ch. II et III. — GUILLON, essai historique sur la législation de la faillite avant 1673, 1904. — PERCEROU, des faillites et banqueroutes et des liquidations judiciaires, dl. 1, 1907.

De *Spaansche* praktijk beschrijft SALGADO DE SAMOZA.

SALGADO DE SAMOZA, labyrinthus creditorum concurrentium ad litem per debitorem communem inter illos causatam, 1646.

Duitschland. — Stad- en land-rechten. Invloed van het Italiaansche recht, later van SALGADO's werk.

O. STOBBE, zur Geschichte des älteren deutschen Konkursprozesses, 1888. — KOHLER, Lehrbuch, §§ 7 en 8; Leitfaden, 2^e dr., bl. 29 v.

Nederland. — Plakkaten van 7 Oct. 1531, vervattende verscheide saken, de Policie deser landen concerneerende, art. VII (VAN DE WATER, Groot Utrechtsch Placaatboek, dl. 1, bl. 415); van 4 Oct. 1540, als voren (t. a. p., bl. 421); en van 19 Mei 1544 (Groot Placaatboek, dl. 1, bl. 322).

Costumen van Antwerpen van 1518 en 1582, tit. 65: Vande fugitive ende insolvente personen; 66: Vande preferentie vande crediteuren.

Het faillietenrecht tijdens de Republiek.

J. DE WAL, het Nederlandsche Handelsregt, dl. 3, bk. 3,

hfdk. 2: „Geschiedenis van het faillietenregt hier te lande”. — G. ROOSEBOOM, Recueil van verscheyde Keuren en Costumen van Amsterdam, cap. 37, bl. 182 v.; cap. 58, bl. 304 v. — G. MOLL, de desolate boedelskamer te Amsterdam, Prft. 1879.

Amsterdam. — Oprichting van de Kamer van desolate boedels in 1643. Ordonnantien voor de desolate boedelskamer van 6 Nov. 1643 (18 artikels, aangevuld in 1644 en 1647), 2 Apr. 1659 (40 artikels, gew. in 1770) en 17 Jan. 1777 (67 artikels). Keur op de transporten en andere akten van 3 Dec. 1644 (bij ROOSEBOOM).

Concept-ordonnantie in 1809 door de Commissarissen der desolate boedelskamer vastgesteld (ontworpen door Mr. P. A. BRUGMANS). NOORDZIEK, Gesch. enz. Wetb. v. Kooph., dl. 2, 1825/26, 1ste ged., bl. 421.

Desolate boedelskamers in Dordrecht en Middelburg. Gewestelijke en stedelijke ordonnanties, keuren en plakkaten. Zie DE WAL, t. a. p.

De wetgeving in de 19de eeuw.

I. De groep van het Fransche recht. — Frankrijk. — Code de commerce van 1807, derde boek: des faillites et banqueroutes (artt. 437—614), vervangen door de wet van 28 Mei 1838, sur les faillites et banqueroutes.

Art. 541 gewijzigd door de wet van 17 Juli 1856; artt. 450 en 550 door de wet van 12 Febr. 1872; art. 549 door de wet van 6 Febr. 1895; art. 509 door de wet van 23 Mrt. 1906; wet betreffende de rehabilitatie van 30 Dec. 1903, gew. bij de wetten van 31 Mrt. 1906 en 23 Mrt. 1908.

Wet van 4 Maart 1889 portant modification à la législation des faillites: invoering der *liquidation judiciaire*; wijziging van de artt. 438 al. 1, 549 en 586 4° van den Code. Art. 5 al. 1 gewijzigd bij de wet van 4 April 1890.

A. C. RENOARD, traité des faillites et banqueroutes, 2 dl., 3de dr. 1857. — *Commentaire* van ALAUZET, 2 dl. 1879, en *traités* van BOULAY-PATY, 2de dr. door BOILEUX, 2 dl. 1854; van BRAVARD-VEYRIÈRES en DEMANGEAT, 2de dr. 1888, 92; van J. BÉDARRIDE, 3 dl., 5de dr. 1883; van LYON-CAEN en RENAULT, 2 dl., 3de dr. 1903; R. FRÉMONT en P. CAMBERLIN,

code pratique des liquidations et des faillites, 2 dl., 1890. — De algemeene werken over handelsrecht en de aangeh. werken van THALLER en PERCEROU. — M. LECOMTE, traité théorique et pratique de la liquidation judiciaire, 1890. — E. MALAPERT, du régime de la liquidation judiciaire, 1892; — benevens verscheidene commentaren van de wet van 1889, o. a. van H. COULON (1890), H. F. RIVIÈRE (1891) en B. COURTOIS (1894). — Journal des faillites et liquidations judiciaires, sedert 1882.

In België is het 3de boek van den Code de commerce vervangen door de wet van 18 April 1851. Art. 568 gew. bij de wet van 31 Mei 1890. — Wet van 29 Juni 1887 sur le concordat préventif de la faillite.

In Italië geldt sedert 1 Jan. 1883 het derde boek van den Codice di commercio van 31 Oct. 1882, waarin ook veel dat ontleend is aan de Duitse Konkursordnung. Wet van 24 Mei 1903, betr. het akkoord tot voorkoming van faillissement en de behandeling van faillissementen van geringen omvang.

E. VIDARI, i fallimenti, 2 dl. 1886; — Corso di diritto commerciale, 5de dr., dl. 9, 1908. — V. LUCIANI, trattato del fallimento, dl. 1, 2de dr. 1898. — T. MASI, del fallimento e della bancarotta, 2 dl., 1888. — A. RAMELLA, trattato del fallimento, 2 dl., 1902/3.

Rumenië. — Handelswetboek van 16 April 1887, gewijzigd, ook wat het faillietenrecht betreft, door de wetten van 20 Juni 1895, 6 April 1900 en 2 Maart 1902.

Spanje. — Het faillietenrecht wordt gevonden gedeeltelijk in het Handelswetboek van 22 Aug. 1885, boek IV, artt. 870—941 (*quiebra*, voor kooplieden), gedeeltelijk in het Wetboek van Rechtsvordering (Ley de enjuiciamiento civil) van 3 Febr. 1881 (*concurso*, voor niet-kooplieden). Artt. 870—873 zijn gewijzigd bij de wet van 10 Juni 1897.

Portugal. — Het faillietenrecht is thans geregeld in het Wetboek van handels-procesrecht van 14 Dec. 1905, artt. 181—362.

II. De groep van het Duitsch-Oostenrijksche recht. — Oostenrijk. — Konkursordnung van 25 Dec. 1868, gew. bij de wet van 16 Maart 1884. Daarnevens het *Anfechtungsgesetz*, eveneens van 16 Maart 1884.

C. SCHWARZ, das österreichische Konkursrecht, 2 dl. 1894/96.
R. POLLAK, das Konkursrecht, 1897. — A. RINTELEN, das
österreich. Konkursrecht, 1910.

Hongarije. — Konkursgesetz van 30 Maart 1881.

Duitschland. — De nieuwere wetgeving begint met de
Pruisische Konkursordnung van 8 Mei 1855.

Deutsche Konkurs-Ordnung van 10 Febr. 1877, in werking
getreden 1 Oct. 1879, gewijzigd bij de wet van 17 Mei 1898.
Gewijzigde tekst bekend gemaakt 20 Mei 1898.

A. S. SCHULTZE, das deutsche Konkursrecht in seinen juristi-
schen Grundlagen, 1880. — H. FITTING, das Reichs-Konkurs-
recht, 3de dr. 1904. — W. ENDEMANN, das deutsche Konkurs-
verfahren, 1889. — L. SEUFFERT, zur Geschichte und Dogmatik
des deutschen Concursrechts, dl. 1, 1888. — V. RINTELEN,
das Konkursrecht, 2de dr. 1902. — FR. OTTKER, konkurs-
rechtliche Grundbegriffe. Dl. 1, Die Gläubiger, 1891. — J.
KÖHLER, Lehrbuch des Konkursrechts, 1891; Leitfaden des Dt.
Konkursrechts, 2de dr. 1903. — Kommentaren van J. PETERSEN
en G. KLEINFELLER, 4de dr. (door KLEINFELLER) 1901; v. SAR-
WEY, 4de dr. (door BOSSERT) 1901; G. v. WILMOWSKI, 6de dr.
(door K. en A. KURLBAUM en KÜHNE) 1906; TH. WOLFF,
1900; E. JAEGER, 2de dr. 1904, 3de dr. 1907 v. — L. SEUF-
FERT, deutsches Konkursprozessrecht, 1899. — F. HELLMANN,
Lehrbuch des dt. Konkursrechts, 1907.

Zweden, wet van 18 Sept. 1862 met latere wijzigings-
wetten; Noorwegen, wet van 6 Juni 1863, gew. bij wetten
van 6 Mei 1899 en 2 Juni 1906; Denemarken, wet van
25 Maart 1872, met latere wijzigingswetten.

De wetten van de Fransche groep zijn alleen van toepas-
sing op kooplieden, maken geen scheiding tusschen faillisse-
mentsproces en materieel faillietenrecht, onderscheiden daaren-
tegen het faillissement en de insolventie (*l'union des créanciers*)
en laten de onbevoegdheden (i. h. b. de politieke) van den
schuldenaar eerst ophouden met de rehabilitatie. Die van de
Duitsch-Oostenrijksche groep onderwerpen ook niet-kooplieden
aan het faillissement, onderscheiden (Duitsche, Oostenrijksche,
Hongaarsche en Deensche wetten) het Konkursrecht en het
Konkursverfahren, daarentegen niet het faillissement en de

insolventie en laten in het algemeen de onbevoegdheden eindigen met het faillissement zelf.

III. Het Engelsch-Amerikaansche recht.

Engeland. — De verschillende wetten op het faillissement werden herzien en samengevat in de Bankrupt Consolidation Act van 1849 (beheer door official assignees), gewijzigd door de Bankruptcy Act van 1861 (verzwakking van dit stelsel), en vervangen door de gelijknamige wet van 1869 (self-government van de schuldeischers), op haar beurt vervangen door de Bankruptcy Act van 1883, 46/47 Vict. c. 52 (terugkeer tot het officialisme). De wet van 1883 is later herhaaldelijk gewijzigd, o. a. in 1890.

INHÜLSEN, die geschichtliche Entwicklung des Konkursrechts in England und Schottland, in Zft. f. vergl. Rwf., dl. 19, bl. 234 v. — Rgl. Mag. 1884, bl. 203 vlg.; 1891, bl. 265 vlg.

Aan het faillissement zijn zoowel kooplieden als niet-kooplieden onderworpen. Het is gesplitst in twee perioden: de sequestratie of bewindvoering, aanvangende met de faillietverklaring (*receiving order*), en de insolventie of vereffening (*bankruptcy*). De insolventie kan eindigen met een *order of discharge* (onthefing van schuld).

Voor vereenigingen, waarop de Companies Consolidation Act van 1908, 8 Edw. 7, c. 69, van toepassing is, gelden bijzondere bepalingen (*winding up*): sect. 122—242 dezer wet. Naast de faillissementswet staat de Deeds of Arrangement Act van 1887, 50/51 Vict. c. 57 (onderhandsche vereffening met goedvinden van alle schuldeischers).

J. CHALMERS en E. HOUGH, the Bankruptcy Acts 1883—1890. With Rules enz., 5de dr. (door MACKENZIE en HOUGH) 1902. — H. WACE, the law and practice of bankruptcy, 1904. — C. F. MORRELL, bankruptcy, a manual of practical law, 1891. — R. L. V. WILLIAMS, the law and practice in bankruptcy, 9de dr. (door E. W. HANSALL), 1908 (tekst der wetten en rules). — R. RINGWOOD, the principles of bankruptcy, 10de dr. 1908. — G. Y. ROBSON, a treatise on the law of bankruptcy, 7de dr. 1894. — E. MANSON, reports of cases in bankruptcy and companies' winding up, jaarlijks sedert 1894; a short view of the law of bankruptcy, 2de dr. 1910. — E.

T. BALDWIN, a treatise on the law of bankruptcy and bills of sale, 9de dr. 1904. — A. EMDEN, winding-up of companies and reconstruction, 8ste dr. 1909. — F. B. PALMER, company precedents, dl. 2, 9de dr. 1904.

Vereenigde Staten van Amerika. — Eene algemeene wettelijke regeling kwam tot stand bij de Act to establish a uniform system of bankruptcy throughout the United States, in 1867 vastgesteld, doch in 1878 weder ingetrokken, daarna bij de gelijknamige wet van 1 Juli 1898, gew. bij eene wet van 5 Febr. 1903.

H. C. BLACK, a hand-book of bankruptcy law, 1898. — W. M. COLLIER, the law and practice in bankruptcy under the National Bankruptcy Act of 1898, 6de dr. (door F. B. GILBERT) 1908. — J. A. BUSH, the National Bankruptcy Act of 1898 with notes enz., 1899. — E. C. BRANDENBURG, the law of bankruptcy, 3de dr. 1903. — H. A. REMINGTON, a treatise on the bankruptcy law of the United States, 2 dl., 1908.

IV. Het Zwitsersche recht.

Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs van 11 April 1889 (Loi fédérale sur la poursuite pour dettes et la faillite), gew. bij art. 60 (thans 58) der Anwendungs- und Einführungsbestimmungen van het Zwitsersch Burgerlijk Wetboek van 10 Dec. 1907 (in werking sedert 1 Jan. 1912).

Het faillissement wordt behandeld als een onderdeel van de invordering (vervolging en executie) van geldschuldvorderingen.

Het is alleen toepasselijk op in het handelsregister ingeschreven schuldenaren behoudens de bepalingen van artt. 190 1° en 191 (zekere bijzondere omstandigheden: onbekende verblijfplaats, vlucht, bedrieglijke handelingen ten nadeele der schuldeischers, achterhouding van goederen bij beslag; eigen aangifte), die faillissement van iederen schuldenaar mogelijk maken; op niet in het handelsregister ingeschreven schuldenaren is overigens bij uitsluiting het beslag (*Pfändung*) van toepassing.

L. WEBER en A. BRÜSTLEIN, das Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs, 1891, 2de dr. (door A. REICHEL),

1901; fransche uitg. door BRÜSTLEIN en P. RAMBERT, 1893; italiaansche uitg. door C. COLOMBI, 1892. — E. OLTRAMARE, loi fédérale enz. Commentaire explicatif, 1892. — C. JÄGER, das Bundesgesetz enz. Kommentaar, 2de dr. 1905, 3de dr., dl. 1, 1911. — A. MARTIN, la loi fédérale enz., 1908. — M. v. REGTEREN ALTENA, schuldvervolging voor geldschulden naar Zwitsersch en Nederlandsch recht, Pft. 1893. — Archiv für Schuldbetreibung und Konkurs (Archives de la poursuite pour dettes), sedert 1892. — A. DESHAYES, poursuite pour dettes et faillites. Recueil des décisions enz., 1897.

V. Het Nederlandsche recht.

Algemeene manier van procedeeeren in civiele en crimineele zaken, van 22 Aug. 1799: Manier van procedeeeren in civ. zaaken zoo voor de burgerl. rechtbanken als voor de depart. gerechtshoven, titel 5: „van de zaaken, in welke eene meer byzondere Proces-Orde plaats heeft”, afd. 3: „van zaaken, rakkende boedels, in welke een Rechterlijke voorziening noodig is”, artt. 107—132, met formulieren (sequestratie bij onvermogen, overgaande in curateele, als geen akkoord tot stand komt; curateele bij boedelafstand; verlaten en onbeheerde boedels).

Ontwerp van een Burgerlijk Wetboek door J. VAN DER LINDEN van 1807, bk. IV: „van de Regts-oefening”, tit. 7: „van de zaken in welke eene meer bijzondere Proces-Orde plaats heeft”, afd. 2: „van zaken, rakende Boedels in welke eene Regterlijke voorziening noodig is” (regeling als in het Wetboek van 1799).

Wetboek op de regterlijke instellingen en regtspleging in het Koninkrijk Holland van 1809, bk. II, tit. 5, hfdst. 2: „van zaken, rakende boedels, in welke, uit hoofde van des schuldenaars onvermogen, eene regterlijke voorziening noodig is”, artt. 651—679 (onderscheiding tusschen sequestratie en insolventie of curateele).

Code de commerce 1 Jan./1 Mrt. 1811—30 Sept. 1838.

Ontwerp van Wet betreffende de manier van procederen in civiele zaken van 1815, titel 5, hfdst. 1: „van zaken, rakkende boedels” enz., artt. 150—178 (regeling als in het Wetboek van 1809).

Ontwerp Wetb. v. Kooph., bk. 3, van 21 Dec. 1825; wetten van 23 Maart 1826, *Stbl.* n°s. 46—48; Wetboek van Koophandel van 1830, boek III: „van faillissementen, van rehabilitatie en verzoeken om surséance”, belangrijk gewijzigd bij de wetten van 24 April 1836, *Stbl.* n°s. 15 en 16, en ingevoerd als Wetboek van Koophandel van 1838, boek III: „van de voorzieningen in geval van onvermogen van kooplieden”, artt. 764—923 (tit. 1: „van faillissement”, tit. 2: „van surséance van betaling”). Zie hierboven, bl. 16 v.

A. C. HOLTJUS, het Nederlandsche faillitenregt, 2de dr. door B. J. L. DE GEER VAN JUTFAAS, 1878. — J. C. DE MAREZ OYENS, de beginselen van het hedendaagsche faillitenrecht naar aanleiding der Konkursordnung f. d. Deutsche Reich van 1 Oct. 1879, 1883. — De algemeene werken van KIST (dl. 5: het handelsprocesrecht), DIEPHUIS EN DE WAL.

Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering, bk. III, tit. 7: „van den staat van kennelijk onvermogen”, artt. 882—899; van toepassing alleen op niet-kooplieden.

Art. 893 Wetb. v. Kph., in verband met de invoering van het Wetboek van Strafrecht, gewijzigd bij de wet van 26 April 1884, *Stbl.* n°. 95.

Wet van 30 September 1893, *Stbl.* n°. 140, op het faillissement en de surséance van betaling (Faillissementswet), gewijzigd bij de wet van 6 Sept. 1895, *Stbl.* n°. 155, in werking sedert 1 Sept. 1896.

Wet van 20 Jan. 1896, *Stbl.* n°. 9, houdende bepalingen omtrent het in werking treden van de wet op het faillissement en de surséance van betaling, de wijziging van bestaande wetten in verband daarmee en den overgang van de oude wetgeving tot de nieuwe (Wet ter invoering van de Faillissementswet). Afschaffing van o. a.: artt. 198, 205 en 285, benevens het 3de boek van het Wetb. v. Kooph., artt. 705 al. 2, 707, 709—720 (over gerechtelijken boedelafstand), benevens den 7^{den} titel van het 3de boek van het Wetb. v. Burg. Regtsv.

Ontwerp van Wet op het faillissement en de surséance van betaling, 6 dl., den Haag, Gebrs. Belinfante 1891—1895 (Verza-

meling van alle stukken en beraadslagingen). — G. W. VAN DER FELTZ, *Geschiedenis van de wet op het faillissement en de sur-séance van betaling*, 2 dl., 1896/97. — *Wetgeving. Verzameling der stukken en beraadslagingen, onder redactie van H. VAN DER HOEVEN. De Faillissementswet*, 2 dl., 1897.

MOLENGRAAFF, de Faillissementswet verklaard, 1898¹⁾ (§ 1 der Algemeene Inleiding geeft een overzicht van de geschiedenis der wet). — Eenvoudige uiteenzetting der wet door C. REELING KNAP, 1894; — praktische handleiding door G. VISSERING, 1894; — kommentaar door J. D. VEEGENS, 4de dr. 1909. — H. HESSE, de Faillissementswet in de praktijk, in *Rgl. Mag.* 1904, bl. 440 v.

Wijzigingen der Faillissementswet na de inwerkingtreding: art. 226 al. 3 is ingetrokken en art. 238 al. 3 ingevoegd bij de wet van 9 Juni 1902, *Stbl.* n°. 91; — art. 21 2° is gewijzigd en artt. 40 en 233 5° zijn door nieuwe bepalingen vervangen bij art. VIII der wet van 13 Juli 1907, *Stbl.* n°. 193, tot regeling van de arbeidsovereenkomst.

Wet van 10 Mei 1837, *Stbl.* n°. 21, houdende tijdelijke aanvulling der bepalingen (artt. 402—404 Code Pénal) omtrent enkele en bedriegelijke bankbreuk. Wetboek van Strafrecht, bk. II, tit. 26: „benadeeling van schuldeischers of rechtheb-benden”, artt. 340—346; artt. 344—346 gewijzigd door de wet ter invoering van de Faillissementswet (art. 441 Wetb. v. Sr. ingetrokken).

Bepalingen omtrent faillissement in andere wetten. Zie het overzicht in *de Fw. verkl.*, bl. 59—69, benevens artt. 29 al. 4 en 30 al. 5 Woningwet (1901), artt. 57, al. 6 en 7, en 73 al. 1c Ongevallenwet (1901).

§ 83. ALGEMEENE BEGINSELEN.

Faillissement maakt een deel uit van het executie-recht; het is een algemeen beslag op en algemeene uitwinning van het vermogen des schuldenaars.

Karakter van het beslag: een zakelijk verhaalsrecht, krachtens hetwelk de inbeslagnemer de in beslag genomen zaak

¹⁾ Verder aangehaald als: de Fw. verkl.

kan verkoopen en de opbrengst te zijner bevrediging aanwenden.

Bijzonder beslag: op bepaalde zaken door een bepaalden schuldeischer te zijner behoefte, doch tevens ten goede komende aan hen die zich tegen de afgifte der kooppenningen tijdig verzetten. Wetb. van Burg. Regtsv. bk. II, tit. 2—4.

Faillissement: beslag op het geheele vermogen van den schuldenaar ten behoeve van al zijne schuldeischers (aldus o. a. H. R. 17 Mei 1878, W. n°. 4250).

Zakelijk karakter van het beslag: het blijft op de zaak rusten, al komt deze in handen van derden, behoudens de werking van art. 2014 Burg. Wetb. De schuldenaar kan niet, in strijd met het beslag, over de zaak als onbezwaard beschikken. Artt. 442, 505 al. 2—5, 566 en 770*b* i. v. m. art. 505 Wb. v. Burg. Rv. Art. 198 Sr.

Zakelijk karakter van het faillissementsbeslag: artt. 23, 24, 35 Fw. Beteekenis van het verlies van beheer en beschikking.

Beschikkingen van den gefailleerde over tot den boedel behoorende zaken zijn niet nietig, althans niet volstrekt nietig; zij laten het beslag onaangetast, missen ieder effect strijdig met het beslag en zijn in dien zin betrekkelijk nietig. Voor de partijen (de gefailleerde en zijn wederpartij) heeft en behoudt de beschikking verbindende kracht. Verg. *de Fw. verkl.*, bl. 42 vlg., 151.

Anders M. L. VAN GOUDOEVER, absolute of relatieve nietigheid, in W. v. P. N. en R. n°. 1676 (er is niet nietigheid). — Verg. PERCEBOU, dl. 1, n°. 94, 494, 496.

Er is een nietigheid van denzelfden aard als bij beschikking over eens anders goed of over een met een zakelijk recht belast goed.

Beteekenis van artikel 35 Fw. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 232 vlg. Het artikel ten onrechte een abnormiteit genoemd (HAMAKER, gevaarlijke hypotheeken, in W. v. N. en R. n°. 1446, bl. 495; Verspr. Geschr. II, bl. 394. Verg. echter van denzelfden schrijver: Het negatieve en het positieve stelsel omtrent eigendom van den grond, in Rgl. Mag. 1893, bl. 424 v., i. h. b. bl. 441 v., en Hypotheekstelsels, in W. v. N. en R. n°. 1358, bl. 4; Verspr.

Geschr. II, bl. 72 v. (i. h. b. bl. 89) en 198). — Zie ook PERCEROU, a. w., dl. 1, n°. 104.

HOLTJUS neemt een pandrecht, *pignus praetorium*, der schuldeischers aan, 2de dr., bl. 117—126. Evenzoo v. RIEMSDIJK, de beperkte rechtsbevoegdheid van den gefaillieerde, Prft. 1868, bl. 43 vlg. (die ook in het gewone beslag een pandrecht ziet). Vgl. P. GRÜTZMANN, das Anfechtungsrecht der benachtheiligten Konkursgläubiger, 1882, bl. 210 vlg.; — L. SEUFFERT, zur Geschichte und Dogmatik des dt. Concursrechts, dl. 1, en Dt. Konkursprozessrecht.

Opvatting van het faillissement als een beslag bij KIST, dl. 6, bl. 42 v., 68 v.; — Memorie van Toel. Fw., uitg. Belinfante, dl. 1, bl. 42; — KOHLER, Lehrb. des Konkursrechts, §§ 22 vlg. (bl. 100: Es ist daher kein Zweifel: die Gläubiger haben ein dingliches Recht, und dies ist das Beschlagnahme-Recht); Leitfaden d. Dt. Konkursr., 2de dr., § 11, bl. 72 v. — F. HELLMANN, a. w., bl. 622 v.

PERCEROU, dl. 1, n°s. 97 v., neemt aan een droit réel de gage immobilier (*impignoratio*), in tegenstelling van het gewone beslag, waaraan hij zakelijke werking ontzegt.

Over het verschil in redactie tusschen art. 505 al. 5 Rv. en art. 35 Fw., zie *de Fw. verkl.*, bl. 235 v.

Levering van — en vestiging van pandrecht op — onlichamelijke zaken, artt. 668 en 1199 B. W.

De kennisgeving van art. 1199 B. W. kan ná de faillietverklaring niet meer met werking tegenover den boedel geschieden: Rb. Rotterdam 27 Mei 1908, W. n°. 8816; — Rb. Haarlem 15 Jan. 1907, bev. Hof Amsterdam 15 Jan. 1909, W. n°. 8855, cass. verw. H. R. 31 Dec. 1909, W. n°. 8957. — Anders ten onrechte Rb. den Haag 26 Oct. 1898, W. n°. 7241. — Verg. DE MAREZ OYENS, a. w., bl. 64 v. — A. C. MULDER, de rechten van den voorschotgever op aan zijn order afgegeven incasso's, Prft. 1888.

A. Het faillissement betreft alleen het vermogen, niet den persoon van den failliet. De failliet verliest noch zijne rechts-, noch zijne handelingsbevoegdheid.

Betekenis van de spreekwijze: *decoctor pro mortuo habetur, nec habet velle nec nolle*, zie v. RIEMSDIJK, bl. 72—82. Onjuiste gevolgtrekkingen: verg. VOORDUIN, Wetb. v. Kooph., dl. 3, bl. 626.

Met betrekking tot zaken, den boedel niet betreffende, blijft de failliet bevoegd overeenkomsten aan te gaan en in rechte op te treden.

Verg. Rb. Rotterdam 25 Jan. 1904, W. n°. 8092; — Hof Arnhem 17 Jan. 1911, W. n°. 9183.

De failliet staat niet onder curateele.

Strafvorderingen zijn uitsluitend te richten tegen den gefailleerde, niet ook of alleen tegen den curator.

Rb. Assen 4 Nov. 1895, W. n°. 6731.

Persoonlijke eigenschappen van den schuldenaar hebben geen invloed op het faillissement, met name maakt de wet geen onderscheiding tusschen eerlijke en oneerlijke schuldenaren. De persoon des schuldenaars blijft ongemoeid.

Zie reeds de Regeering in 1825, bij VOORDUIN, Geschiedenis en beginselen, dl. 10, bl. 626 v., IV. — *De Fw. verkl.*, bl. 23 v.

Daarom geen dwangakkoord ter voorkoming van faillissement voor ongelukkige en eerlijke schuldenaren.

De instelling van het dwangakkoord buiten faillissement komt voor in:

België, Wet van 29 Juni 1887, sur le concordat préventif de la faillite; — *Italië*, Wet van 24 Mei 1903 op het akkoord tot voorkoming van faillissement en de behandeling van faillissementen van geringen omvang; — *Noorwegen*, Wet van 6 Mei 1899 over de behandeling van een akkoord, gew. bij de wet van 2 Juni 1906; — *Denemarken*, Wet van 14 Apr. 1905 op het akkoord buiten faillissement en de ruimere toelating van het akkoord in faillissement; — *Zwitserland*, Bundesgesetz über Schuldbetr. u. Konkurs, Elfter Titel: Nachlassvertrag, artt. 293—317. Het dwangakkoord kan ook buiten faillissement tot stand komen.

De, 21 Oct. 1835, door de Regeering voorgestelde tweede titel van het derde boek Wetb. v. Kooph.: „van homologatie van akkoord buiten faillietverklaring”, werd 4 Mrt. 1836 met 31 tegen 3 stemmen verworpen.

Handelingen der Nederl. Juristen-Vereeniging 1871. Praeadviezen van J. POLS en F. S. VAN NIEROP, dl. 1, bl. 41 v., bl. 70 v.; dl. 2, bl. 96 v.

Amendement van J. A. LEVY bij de behandeling der Faillw. om de wet te doen voorafgaan door een titel: „van

homologatie van akkoord buiten faillietverklaring". Verwerping van art. 1 met 41 tegen 27 stemmen. Zie de Geschiedenis bij v. D. FELTZ, dl. 2, bl. 404 v.

Voorstel van wet van J. A. LEVY op de homologatie van akkoord buiten faillietverklaring, ingediend 30 Oct. 1893. Vervallen door de ontbinding der Tweede Kamer in Maart 1894. — Zie daarover M. F. DE PINTO, homologatie van akkoord buiten faillietverklaring, Prft. 1893; — MOLENGRAAFF, het voorstel van wet van Mr. J. A. LEVY, „op" enz., in Rgl. Mag. 1894, bl. 98 v.

De Engelsche Deeds of Arrangement Act 1887, 50/51 Vict. c. 57 (Rgl. Mag. 1888, bl. 344) heeft eene andere strekking.

R. FREUND, der Zwangsvergleich zur Abwendung des Konkurses im Rechte des Auslands, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 60, bl. 67 v., 305 v.

Daarom geen afzonderlijk faillissement onder anderen naam voor ongelukkige en cerlijke schuldenaren.

Aldus de liquidation judiciaire in *Frankrijk*, ingevoerd bij de wet van 4 Mrt. 1889, portant modification à la législation des faillites. Art. 1: „*Tout commerçant qui cesse ses paiemens peut obtenir. . . le bénéfice de la liquidation judiciaire*". De jurisprudentie vordert goede trouw. Zie MALAPERT, du régime de la liq. jud., n°s. 53 v. — PERCEROU, a. w., n°. 112 v. (la liquidation judiciaire n'est qu'une *faillite atténuée*).

Ieder gefailleerde kan in het faillissement een akkoord verkrijgen.

Anders Dt. Konkursord. § 175 (vervolgung of veroordeeling wegens bedriegelijke bankbreuk); Code de comm. fr., artt. 510 en 511; Code de comm. belge, art. 514.

Geen instelling als de *excusabilité* van den Code de comm. franç. (artt. 537—540) en belge (artt. 533—535).

Excusabilité heeft ten gevolge, dat lijfswang door de schuldeischers *de la faillite* niet meer kan worden toegepast.

Rehabilitatie, artt. 206 v. Fw., niet afhankelijk gesteld van het gedrag van den schuldenaar.

Anders artt. 850, 892, 893 W. v. K.; — artt. 612 en 613 Code de comm. fr.; — artt. 591 en 592 Code de comm. belge; — artt. 816 en 839 Cod. di comm. ital. — Verg. ook de bepalingen over de *discharge of bankrupt* in sect. 8 der Eng. Bankruptcy Act van 1890.

Bepalingen in andere wetten omtrent de bevoegdheid van den gefailleerde, sommige ambten of betrekkingen te bekleeden.

Art. 11 al. 1 n°. 2 Regt. Org.; artt. 437 n°. 4, 506, 838, 1025 al. 2 en 1069 Burg. Wetb. (afzetbaarheid van voogden, toez. voogden, curators, bewindvoerders en uitvoerders van uiterste wilsbeschikkingen, met uitzondering van den vader en de moeder: art. 437 al. 2); art. 51 al. 2 Wet notarisambt (9 Juli 1842, *Stbl.* n°. 20, i. v. m. art. 7 wet 6 Mei 1878, *Stbl.* n°. 29, en art. 1 § 17 wet 30 Dec. 1904, *Stbl.* n°. 283). Beteekenis van deze voorschriften.

B. Alle vermogenssubjecten kunnen failliet gaan: zoowel natuurlijke als rechtspersonen. Verg. artt. 2 al. 6, 106, 117 Fw.

Een zedelijk lichaam (bijv. een naaml. vennootschap) kan gedurende de vereffening, d. w. z. zoolang er nog verbintenissen loopende zijn (zoolang niet alle schulden zijn vereffend), failliet verklaard worden.

H. R. 5 Febr. 1892, W. n°. 6152, M. v. H. 1892 bl. 211; Hof Amsterdam 26 Oct. 1898, W. n°. 7216, vern. Rb. Utrecht 10 Oct. 1898, W. n°. 7218. — Verg. L. H. KUHN JR., over faillissement van naamlooze vennootschappen, Prft. 1873, bl. 68 v.

Ook openbare lichamen: provinciën, gemeenten, waterschappen?

Verklaring in staat van kennelijk onvermogen van het waterschap Groot-Mijdrecht: Rb. Utrecht 23 Sept. 1892; opheffing na verzet: Rb. Utrecht 19 Nov. 1892, W. n°. 6273.

L. J. PLEMP v. DUIVELAND, het waterschap tegenover zijne schuldeischers, Prft. 1893 (rec. v. BOLHUIS, in Rgl. Mag. 1895, bl. 331); — F. L. KLEIJN, executie van openbare gemeenschappen, Prft. 1897 (rec. KRABBE, in Rgl. Mag. 1897, bl. 588); — F. MEILI, die Schuldexekution und der Konkurs gegen Gemeinden, 1880; Rechtsgutachten und Gesetzesvorschlag betreffend die Schuldexekution und den Konkurs gegen Gemeinden, 1885; Das Exekutionsverfahren gegen Gemeinden mit besonderer Rücksicht auf die österr. Gesetzesvorlage, 1893. — PERCEROU, a. w., dl. 1, n°. 161.

Mogelijkheid van afzonderlijk faillissement, indien een bepaald deel van het vermogen of gemeenschappelijke goederen voor bepaalde schulden in het bijzonder aansprakelijk zijn.

1°. *Nalatenschap*, artt. 1113, 1147, 1153 Burg. Wetb. Faillissement eener nalatenschap, artt. 198—202 Fw.

Voorstel der Staatscommissie en der Regeering (art. 206 Ontw. Stc.; art. 198 Reg. Ontw.: „ of dat de nalatenschap niet toereikend is ter betaling van de schulden des overledenen”). Amendement VAN HOUTEN, aangenomen met 56 tegen 13 stemmen.

Rb. Utrecht 12 Mei 1911, W. n°. 9194.

De Fw. verkl., bl. 487. — Uitvoeriger en juister regeling in de Deutsche Konkursordnung §§ 214—236 (§ 215. Die Eröffnung des Verfahrens setzt die Ueberschuldung des Nachlasses voraus). — E. JAEGER, Erbenhaftung und Nachlasskonkurs im neuen Reichsrecht, 1898. — THALLER, des faillites en droit comparé, dl. 1, n°. 48. — Zie ook J. PERCEROU, la liquidation du passif héréditaire, in *Revue trim. de dr. civ.* 1905, bl. 535 en 811.

De faillietverklaring kan gevraagd worden, al is de nalatenschap, onder voorrecht van boedelbeschrijving of zuiver, aanvaard.

Rb. Zierikzee 17 Nov. 1896, W. n°. 6892.

Art. 201 Fw. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 493 vlg. Afscheiding van rechtswege van den boedel des overledenen van dien der erfgenamen, art. 200 Fw. Uitsluiting van akkoord, art. 202 Fw. Gronden die daartoe geleid hebben.

Verhouding tusschen de aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving en het faillissement der nalatenschap.

Overlijden van den schuldenaar gedurende den loop van het faillissement. Gevolgen. Artt. 200 en 202 zijn toepasselijk.

F. OETKER, konkursrechtliche Erörterungen, B. Fragen des Nachlass- u. des Gesamtkonkursverfahrens, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 66, bl. 207.

2°. *Het scheeps- of zeevermogen* (fortune de mer).

Art. 318 Wetb. v. Kooph. De verzekeringspenningen treden niet in de plaats van het schip. Evenmin de kooppenningen, als het schip vóór de faillietverklaring is verkocht (Hof den Haag 2 Mrt. 1891, W. n°. 6058). Zie hierboven bl. 432.

De executie van het scheepsvermogen na afstand (artt. 321

en 335 W. v. K.) is niet geregeld. Zie hierboven bl. 432 en 439.

3°. *Huwelijksgemeenschap.*

A. MITS, faillissement der huwelijksgemeenschap, in Rgl. Mag. 1900, bl. 29 v. — J. J. C. ESCHAUZIER, het faillissement van een lid van eene gemeenschap, Prft. 1905, bl. 82 v.

Steeds is, nevens de gemeenschap, een der echtgenooten persoonlijk aansprakelijk, d.w.z. aansprakelijk ook met zijn niet tot de gemeenschap behorende vermogen; daarom geen afzonderlijk faillissement van het gemeenschapsvermogen.

Art. 63 Fw. Omvang van het faillissement; verschillend naar gelang van de tusschen de echtgenooten bestaande gemeenschap.

Regel: tot de gemeenschap behooren de goederen, waarvan niet kan worden aangetoond, dat ze aan de vrouw of den man persoonlijk behooren. Art. 61 Fw., artt. 214, 220 en 221 Burg. Wetb.

Art. 61 al. 2 Fw. i. v. m. art. 205 Burg. Wetb. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 227 vlg.

Volgens Rb. den Bosch 24 Juni 1910, W. n°. 9094, is art. 214 B. W. niet van toepassing bij de gem. v. vr. e. ink., omdat „winst” een ruimer begrip is dan „vruchten en inkomsten”. — Anders terecht OPZOOMER-GRÜNEBAUM, dl. 1, bl. 418 v.; — LEVENKAMP, in W. n°. 9101; — DIEPHUIS, dl. 4, bl. 367; — LAND-STAR BUSMANN, dl. 1, bl. 264.

Beheer en beschikking over de gemeenschap gaan over op den curator.

Rb. Rotterdam 9 Mei 1887, W. n°. 5530; 30 Juni 1890, M. v. H. 1890 bl. 315, bev. Hof den Haag 20 Apr. 1891, W. n°. 6030, cass. verw. H. R. 4 Dec. 1891, M. v. H. 1892 bl. 72. — Zie voorts Hof Limburg 10 Mei 1875, bev. Rb. Maastricht 27 Juni 1874, W. n°. 3998 (gemeenschap van vruchten en inkomsten); — Rb. Amsterdam 12 Mrt. 1879, Rgl. Bijbl. 1879 B bl. 189.

„Schuldeischers, die op de goederen der gemeenschap verhaal hebben”.

Zie OPZOOMER-GRÜNEBAUM, dl. 1, bl. 365 v.

„Schulden, waardoor de gefailleerde persoonlijk verbonden is”. Persoonlijk verbonden is de man als hoofd der echtvereniging voor de huishoudelijke schulden (art. 164 B. W.), voorts ieder der echtgenooten voor de schulden, door hem aangegaan vóór het huwelijk of op eigen naam ná het huwelijk; over art. 168 al. 2 B. W. zie hierboven bl. 55.

OPZOOMER-GRÜNEBAUM, dl. 1, bl. 315 v. en 359 v. — Zie voorts in verschillenden zin ESCHAUZIER en MIJS, t. a. pp.; — E. M. MELJERS, in W. v. P. N. en R., n°s. 1873—1876; — LAND-STAR BUSMANN, dl. 1, bl. 159, 162 en 183; — ASSERSCHOLTEN, dl. 1, bl. 229 v.; — SCHOLTEN, in W. v. P. N. en R., n°s. 2070 en 2071.

Moeilijkheden bij gemeenschap van vruchten en inkomsten.

M. P. H. WIERCX en A. MIJS, in W. v. N. en R., n°s. 1499, 1502 en 1505.

Bestaat er ten aanzien van de goederen, waarvan, in geval van uitsluiting van alle gemeenschap, niet kan worden aangetoond, dat ze aan een der echtgenooten persoonlijk behooren, huwelijksgemeenschap of mede-eigendom? Art. 205 Burg. Wetb. Zijn ook artt. 61 en 56 Fw. van toepassing?

Hof Amsterdam 31 Dec. 1909, W. n°. 9044, bev. Rb. Utrecht 3 Juni 1908, W. n°. 9039: de vrouw moet bewijzen verkrijging staande huwelijk door erfenis, legaat, schenking of wederbelegging, of wel aanbrengst, overeenkomstig art. 205 B. W.; overigens behoort alles aan den man. — Evenzoo ASSERSCHOLTEN, dl. 1, bl. 275, en OPZOOMER-GRÜNEBAUM, dl. 1, bl. 441. — Anders terecht DIEPHUIS, dl. 4, bl. 323, en LAND-STAR BUSMANN, dl. 1, bl. 227. — Zie J. G. KLAASSEN, Huwelijksgoederen- en erfrecht, 2de dr., bl. 45.

Faillissement van den eenen echtgenoot ná faillissement van den anderen. Mogelijkheid daarvan en omvang van dit faillissement.

QUINTUS in W. n°. 6770; — *De Fw. verkl.*, bl. 224 vlg.; — Rb. Dordrecht 14 Nov. 1894, W. n°. 6601; — Hof Amsterdam 30 Dec. 1881, W. n°. 4851. — Minder juist: H. R. 28 Nov. 1895, W. n°. 6767; — Rb. Dordrecht 15 Juni 1882, Nw. Mag. v. Hr. 1882 bl. 360.

4°. *Vennootschap onder eene firma.*

De opvatting omtrent het rechtskarakter der vennootschap onder eene firma is beslissend. Zie hierboven bl. 140 vlg.

Behalve de literatuur aldaar aangehaald, zie men: J. v. D. DRIFT, over faillissement van vennootschappen onder firma, Prft. 1867. — W. H. M. WERKER, de liquidatie der vennootschap onder firma, Prft. 1897, bl. 170 v. — (KIST)-VISSER, dl. 3, bl. 315 v. — G. WITTEWAALL en P. POLVLIET, in Themis 1911, bl. 247 v. en 470 v.

Art. 2 al. 3 Fw. *De Fw. verkl.*, bl. 89 vlg. Als de vennooten ophouden te betalen wat zij als zoodanig schuldig zijn en waarvoor zij aansprakelijk zijn met hun geheele vermogen, kunnen allen bij één vonnis worden failliet verklaard; hunne gezamenlijke faillissementen, als beslagen op ieders geheele vermogen, omvatten hetgeen zij als vennooten gemeenschappelijk bezitten (het vennootschapsvermogen), zoodat voor een afzonderlijk faillissement van dit vermogen geen plaats is. In het vonnis van faillietverklaring is aan de namen der vennooten ter verduidelijking toe te voegen: „gehandeld hebbende onder de firma X.” Aanduidingen in dit vonnis als: „A en B, zoo in privé als gehandeld hebbende onder de firma A en C°”, of: „de vennootschap onder de firma A en C°. en hare individueele leden A en B”, bevatten een overbodige omschrijving; de uitdrukking: „de vennootschap onder de firma A en C°.” zonder meer, is dubbelzinnig en worde daarom liever vermeden.

De faillietverklaring (het faillissement) der vennootschap bevat niet in zich de faillietverklaring (het faillissement) van elk der vennooten: Hof Nd. Holland 2 Jan. 1845, W. n°. 565 (bev. Rb. Amsterdam 14 Dec. 1843, W. n°. 475) en Rb. den Bosch 12 Dec. 1855, W. n°. 1724, op grond van de rechts-persoonlijkheid der vennootschap; Rb. Almeloo 23 Apr. 1878, W. n°. 4255. — Faillietverklaring der vennootschap heeft van rechtswege ten gevolge het faillissement van ieder der vennooten: Rb. Maastricht 15 Sept. 1870, W. n°. 3313 (uitgesproken was het failliss. van M. C. en A. C., handel gedreven hebbende in bankzaken, onder de firma Gebr. C., en fabrikanten in laken, onder de firma C. en C°.) — Faillissement eener vennootschap is faillissement der door vennootschap verbonden personen: Hof Nd. Holland 20 Jan. 1870, vern. Rb. Haarlem 25 Mei 1869,

M. v. H. 1870 bl. 3 (failliet verklaard waren „G. D. en E. D., handelende onder de firma Gebr. D., kooplieden”); — verg. Hof Nd. Holland 12 Nov. 1868, M. v. H. 1868 bl. 219. — Faillietverklaring der vennootschap is faillietverklaring der firmanten: H. R. 23 Dec. 1892, W. n°. 6287 (failliet verklaard waren: de handelsvenn. onder de firma S. P. fabrikante, waarvan leden zijn A. P. v. d. W., wed. S. P., D. P. en C. P., en deze leden zelve); — in denzelfden zin: Hof Nd. Holland 20 Mrt. 1851, W. n°. 1243 (het is onverschillig, of de firma failliet verklaard wordt, met vermelding der namen (lees: personen), die onder dezen algemeenen naam gehandeld hebben, dan wel de personen met vermelding der firma, omdat faillissement toch de individuen der firma moet treffen); — Hof Arnhem 30 Jan. 1901, W. n°. 7573, cass. verw. H. R. 15 Mrt. 1901, W. n°. 7582 (in de faillietverkl. der vennootschap ligt die der vennoten opgesloten: failliet verklaard waren V. M., koopman, mede hoofdelijk voor het geheel aansprakelijk vennoot der vennp. onder de firma V. M. en M., zoomede deze vennootschap; de medevennoot verkeerde reeds in staat van faillissement); — Rb. Utrecht 24 Jan. 1902, P. v. J. 1902 n°. 125; — zie ook H. R. 29 Sept. 1905, W. n°. 8271.

Vennootschap onder firma in liquidatie: H. R. 17 Juli 1896, W. n°. 6846 (faillietverkl. van de vennp. onder de firma J. G. B. en Zn. in liquidatie, benevens het individueele lid dier firma F. A. v. d. E.; de medevennoot verkeerde reeds in staat van faillissement); — Hof Amsterdam 19 Juli 1899, W. n°. 7342 (faillietverkl. der ontbonden vennootschap onder de firma v. Z. en N. en van hare individueele leden J. V. v. Z. Rz. en C. W. N.). — Rb. Almeloo 1 Febr. 1888, P. v. J. 1888 n°. 95 (faill. van de firma in liq. behandeld als faill. van den liquidateur).

Indien de vennootschap is ontbonden door overlijden van een der vennoten, kan, in verband met beneficiaire aanvaarding of met verwerping der nalatenschap van dezen vennoot, een afzonderlijk faillissement van het vennootschapsvermogen (van de vennootschap in liquidatie) zijn nut hebben.

Verg. Rb. Zwolle 8 Mei 1889, W. n°. 5748, bev. Hof Arnhem 6 Nov. 1889, W. n°. 5828 (faillietverkl. der „handelsvennootschap onder de firma P. H. in liquidatie”).

Bij de afwikkeling van de faillissementen der vennoten moeten de boedels der afzonderlijke vennoten (de bezittingen en de schulden van iederen vennoot persoonlijk) en de vennootschapsboedel (de gemeenschappelijke bezittingen en schul-

den der vennoten als zoodanig) worden onderscheiden. De vennootschapsboedel moet worden vereffend met inachtneming van de regels van het vennootschapsrecht. Zie hierboven bl. 142 v. Mitsdien moet in geval van insolventie het vennootschapsvermogen in de eerste plaats worden aangewend tot bevrediging der vennootschaps-schuldeischers.

In dezen zin Rb. Amsterdam 21 Jan. 1857, W. n°. 1855 (ook op grond van de zelfstandige persoonlijkheid der vennootschap); — Hof den Bosch 13 Mrt. 1877, W. n°. 4291; 9 Apr. 1895, W. n°. 6641, en 22 Jan. 1901, W. n°. 7563; — Rb. Utrecht 6 Nov. 1895, W. n°. 6742, bev. Hof Amsterdam 27 Nov. 1896, W. n°. 6932, cass. verw. H. R. 26 Nov. 1897, W. n°. 7047; — Rb. Amsterdam 15 Mrt. 1898, W. n°. 7134, en 22 Oct. 1903, W. n°. 8049; — Rb. den Bosch 15 Mei 1908, W. n°. 8804; — Rb. Dordrecht 11 Nov. 1908, P. v. J. 1910 n°. 975. — Zie ook W. n°. 6937 (J. ROESSINGH) en n°. 6942 (L. CH. BESIER).

Ieder vennoot kan een akkoord aanbieden ter beëindiging van het faillissement voor zooveel zijn privé-vermogen betreft. Of een of meer der vennoten dan wel alleen de beheerende of de gezamenlijke vennoten een akkoord kunnen aanbieden het vennootschapsvermogen betreffende, is twijfelachtig.

Hof Nd. Holland 20 Jan. 1870, b. a. (een akkoord, aangeboden door de vennoten, strekt zich uit tot de privé-schuldeischers van elken firmant); — Rb. Maastricht 15 Sept. 1870, W. n°. 3313; — Rb. Rotterdam 13 Oct. 1886, P. v. J. 1886 n°. 45* (faill.verkl. van „de handelsvennp. onder de firma J. V. en C^o., in liquidatie, en van J. V. en J. H. V., kooplieden en vennoten dier firma”; homologatie van een akkoord, aan de schuldeischers der vennootschap aangeboden door een derden vennoot N. J. H., op grond dat deze, in zijne hoedanigheid van vennoot, in het faill. der vennp. geacht moet worden begrepen te zijn).

Betekenis van art. 56 Fw. in dit verband. Tweeërlei deelmethode: verdeling van baten en lasten of verdeling van het saldo. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 236 vlg.

P. PIC, traité théorique et pratique de la faillite des sociétés commerciales, 1887. — DUVIVIER, traité de la faillite des sociétés commerciales, 1887. — SRAFFA, il fallimento delle società commerciali, 1897. — E. JAEGER, der Konkurs der offenen

Handelsgesellschaft, 1897. — F. POLLITZER, die Ansprüche der Gläubiger einer off. Handelsgesellsch. in den Privatkonkursen der Gesellschafter, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 69, bl. 313 v. — A. TURNOUR MURRAY, bankruptcy of partners, in the *Law Quarterly Review*, 1891, bl. 53 vlg.

Dt. K. Ord. §§ 209, 211, 212; — Code de comm. franç., art. 531; — Code de comm. belge, art. 530; — Cod. d. comm. ital., artt. 847, 848, 850, 852, 854; — Bundesges. über Schuldbetr. u. Konkurs, art. 218. — Bankruptcy Act 1883, s. 40 al. 3.

De Fransche praktijk neemt aan, dat het faillissement van de vennootschap o. f. in zich sluit het faillissement van alle hoofdelijk verbonden vennoten: LYON-CAEN en RENAULT, *traité*, dl. 8, n°s. 1146 v. — J. BÉDARRIDE, *traité des faill. et des banq.*, dl. 2, bl. 349, op art. 531 C. d. c.

Van faillissement van een commanditaire vennootschap kan nooit sprake zijn, wèl en uitsluitend van faillissement van den beheerenden vennoot of van de, een vennootschap onder firma uitmakende, beheerende vennoten.

Zie hierboven bl. 127. — Verg. Rb. Arnhem 30 Dec. 1909, vern. Hof Arnhem 30 Nov. 1910, W. n°. 9126 (geding der curators in het faill. v. d. Comm. Vennp. Arnh. Bankv. Pliester en C^o. c^a. comm. vennoten, tot volstorting van hunne aandeelen). — In den regel wordt faillietverklaring van de commanditaire vennp. alsmede van den beheerenden vennoot of de beheerende vennoten uitgesproken.

C. Alle vermogenssubjecten kunnen failliet gaan: zowel kooplieden als niet-kooplieden.

THALER, des faillites en droit comparé, chap. 1: de l'extension possible de la faillite aux non-commerçants, bl. 125 v. — PERCEROU, a. w., extension de la faillite aux non-commerçants, n°s. 123—142. — LUCIANI, a. w., dl. 1, n°s. 110—128, bl. 224 v.

De beperking van het faillissement tot kooplieden was in het Oud-Vaderlandsche recht niet bekend.

Zij werd ten onzent ingevoerd door den Code de commerce. Navolging van den Code in 1826 in boek III Wetb. v. Kooph.

Regeling van de algemeene vermogens-executie van niet-kooplieden onder den naam „staat van kennelijk onvermogen”

in boek 3, tit. 7 Wetb. v. Burg. Rv.: wetten v. 19 Mei 1829, *Stbl.* n°. 37, en van 10 Mei 1837, *Stbl.* n°. 50.

Zie voor de geschiedenis dezer wetten: J. VAN DEN HONERT, Handboek voor de burgerlijke regtsvordering (1839), bl. 773—807. — NOORDZIEK, *Gesch. der beraadsl. enz. Wetb. van Burg. Rechtspleging*, zittingsjaar 1827/28, 2 dl., 1885.

In Frankrijk, België en Italië is het faillissement alleen van toepassing op kooplieden; — in Zwitserland in het algemeen alleen op hen die in het handelsregister zijn ingeschreven (zie over de toepassing op anderen, hierboven bl. 747). — In Oostenrijk, Hongarije, Duitschland, de Scandinavische Rijken en Engeland zijn zoowel kooplieden als niet-kooplieden aan het faillissement onderworpen; evenwel wordt in Oostenrijk, Hongarije, Noorwegen en Denemarken, wat betreft de voorwaarden voor de faillietverklaring, tusschen kooplieden en niet-kooplieden onderscheid gemaakt.

D. Het faillissement omvat het geheele vermogen van den schuldenaar. Alleen vermogens-rechten, niet ook familie-rechten (maritale macht, vaderlijke macht, en de daaraan verbonden beheersrechten).

De curator kan zich beroepen op de nietigheid eener handeling, door de gehuwde vrouw zonder machtiging, bijstand of toestemming van haar man verricht, art. 171 B. W.: H. R. 4 Febr. 1887, W. n°. 5398, vern. Hof Amsterdam 17 Apr. 1885, W. n°. 5256. — Zie ook: Rb. Amsterdam 7 Juni 1892, W. n°. 6361, vern. Hof Amsterdam 30 Juni 1893, W. n°. 6401.

Uitoefening door den curator van de rechten, den gefailleerde of diens echtgenoot toekomende als legitimaris, art. 967 B. W.: Rb. Zutphen 2 Oct. 1879, W. n°. 4517; — Rb. Maastricht 13 Dec. 1884, W. n°. 5166; — Rb. Groningen 9 Mrt. 1888, W. n°. 5642; — H. R. 31 Jan. 1902, W. n°. 7709, vern. Hof den Haag 13 Mei 1901, W. n°. 7618, vern. Rb. den Haag 13 Dec. 1899, W. n°. 7389. — Zie voorts: Rb. Utrecht 31 Mrt. 1897, W. n°. 6975. — HAMAKER, W. v. P. N. en R. nos. 1656 en 1659; *Verspr. Geschr.* II, bl. 179 v.

Het recht, den man, die buiten gemeenschap of in eene beperkte gemeenschap is gehuwd, als hoofd der echtvereëning toekomende, over de vruchten en inkomsten uit de goederen der vrouw te beschikken, art. 201 B. W., valt niet in

zijn faillissement. Hij blijft deze vruchten en inkomsten innen, art. 160 al. 3 B. W., voor zooveel noodig aanwenden ten behoeve van de huishouding en de opvoeding der kinderen en moet, wat overblijft, beleggen ten name van zijne vrouw.

Zie N. F. VAN NOOTEN, in Rgl. Mag. 1883, bl. 23; — LAND-STAR BUSMANN, dl. 1, bl. 219; — OPZOOMER-GRÜNEBAUM, dl. 1, bl. 434; — *De Fw. verkl.*, bl. 220. — Anders: de man wordt eigenaar der vruchten en inkomsten: J. H. MULLER, in Rgl. Mag. 1892, bl. 16; — G. T., in W. n°. 6281; — ASSER-SCHOLTEN, dl. 1, bl. 274; — Hof den Haag 24 Jan. 1887, W. n°. 5456.

Verg. Rb. Rotterdam 26 Mei 1902, W. n°. 7847 (uitsluiting van elke gemeenschap en beheer door de vrouw van hare eigen goederen).

In geval van faillissement van de vrouw verliest de man de beschikking over de vruchten en inkomsten uit de goederen der vrouw; deze vallen in het faillissement.

Wèl valt in het faillissement het recht van erfgenaamschap. De curator verwerpt of aanvaardt onder voorrecht van boedelbeschrijving, art. 41 fw.

„Gedurende het faillissement... opkomende”: hetzelfde geldt van nog niet verworpen of aanvaarde nalatenschappen, vóór de faillietverklaring opengevallen. Zie ook art. 1107 B. W. — HAMAKER, Verspr. Geschr. I, bl. 170.

Het geheele vermogen ten tijde der faillietverklaring, alsmede hetgeen de gefailleerde gedurende het faillissement verwerft, art. 20 Fw. Zie art. 1177 B. W.

Verg. over dit beginsel: *de Fw. verkl.*, bl. 52 v. — Anders Dt. K. Ord. § 1 al. 1.

Uitzonderingen; vermogensrechten, welke buiten het faillissement blijven:

Rb. Amsterdam 28 Juni 1901, W. n°. 7674: de failliet kan persoonlijk en zelfstandig in rechte optreden om te doen uitmaken, of eene zaak (in dit geval een gemeente-pensioen) in het faillissement valt.

a. Zoogen. hoogst persoonlijke rechten. Recht van gebruik, art. 870 B. W.; recht van bewoning, art. 874 B. W.; het

recht op bezoldiging of traktement (in onderscheid van de enkele termijnen) en het recht op pensioen, indien dit onvervreemdbaar is verklaard.

Hof den Bosch 26 Sept. 1899, W. n°. 7423: rechten uit een overeenkomst, die niet vatbaar is voor overgang op de erfgenamen en rechtverkrijgenden, bijv. het recht uit een archief stukken in bruikleen te nemen.

Onvervreemdbaar zijn pensioenen en gagementen van de land- en zeemacht en van het corps mariniers, benevens de verhoogde soldijen, toegelegd aan de ridders der Militaire Willemsorde (wet v. 26 Mei 1849, *Stbl.* n°. 24); militaire pensioenen en onderstanden (art. 53 Pensioenwet voor de zeemacht 1902; art. 51 Pensioenwet voor de landmacht 1902; art. 46 wet v. 12 Juli 1895, *Stbl.* n°. 104, tot regeling van . . . 2°. de pensionneering van officieren, onderofficieren en minderen der Kon. Nederl. Marine-reserve en van hunne weduwen en kinderen; art. 73 Wet voor het reserve-personeel der landmacht 1905; art. 43 Weduwenwet voor de landmacht 1909; art. 43 Weduwenwet voor de zeemacht 1909; art. 32 § 1 Reglement op het verleen van pensioenen en van onderstanden voor ééns aan de Europeesche en met dezen gelijkgestelde militairen, beneden den rang van onderluitenant, v. h. Nederl.-Ind. leger, vastgesteld bij K. B. v. 17 Febr. 1905, *Stbl.* n°. 74); pensioenen van burgerlijke ambtenaren en van onderwijzers, alsmede van hunne weduwen en weezen (art. 31 Burgerlijke Pensioenwet; art. 42 wet v. 17 Aug. 1878, *Stbl.* n°. 127, tot regeling v. h. lager onderwijs, zooals dit luidt volgens art. 1 § 6 wet v. 5 Juni 1905, *Stbl.* n°. 152; art. 22 Weduwenwet voor de ambtenaren 1890; art. 22 Weduwenwet voor de onderwijzers 1905); pensioenen en onderstanden van de mindere geëmploieerden, werklieden en bedienden, op daggeld werkzaam bij de inrichtingen van 's Rijks Land- en Zeemacht, en van hunne weduwen en kinderen (art. 33 wet v. 18 Juli 1890, *Stbl.* n°. 109); pensioenen v. h. personeel van den loodsdienst voor zeeschepen en van de weduwen en kinderen van dat personeel (art. 40 Loodspensioenwet 1905); renten, bij de Ongevallenwet 1901 toegekend, tot een beloop van f 260 's jaars (art. 73 al. 1 a dier wet).

b. Niet voor uitwinning vatbare zaken.

1°. Art. 21 1° Fw.: de zaken, vermeld in artt. 447 2°—5° en 756 3° W. v. B. Rv., de gagie als schipper of schepeling (art. 21 al. 3 der wet van 7 Mei 1856, *Stbl.* n°. 32), het

auteursrecht (art. 9 al. 3 der wet van 28 Juni 1881, *Stbl.* n°. 124) en, voorwaardelijk, de zaken, in art. 448 W. v. B. Rv. opgenoemd.

Reklame van deze zaken blijft mogelijk: zie *de Fw. verkl.*, bl. 241 v. Over de uitsluiting van het auteursrecht, zie aldaar, bl. 243 v.

2°. Art. 1823 B. W. (lijfrenten ten behoeve van een derde om niet gevestigd en door den schenker voor beslag onvatbaar verklaard).

R. DE MENTHON BAKE, in *Rgl. Mag.* 1898, bl. 527 v.

3°. Renten tot een beloop van *f* 260.— 's jaars, toegekend volgens de Ongevallenwet 1901; zie art. 73 al. 1 c.

4°. Art. 22 Fw.: bepalingen in bijzondere wetten en wettelijke verordeningen, welke het verhaal op termijnen van traktementen, soldijen of pensioenen, wegens ambt of bediening, hetzij uitsluiten, hetzij beperken en wat den vorm betreft regelen (bijv. korting voorschrijven), zijn van toepassing ook in geval van faillissement van den gerechtigde: de curator heeft zich daarnaar te gedragen.

Een riddersoldij is niet een „tractement, soldij of pensioen”: H. R. 16 Dec. 1904, W. n°. 8158. — „Tractementen” omvat „vacatie- en presentiegelden”: Rb. den Bosch 24 Febr. 1905, W. n°. 8249.

Een pensioen waarop alleen korting wordt toegestaan ten behoeve van bepaalde schuldeischers, mag aan den curator ook alleen worden uitbetaald voor zoover er in het faillissement zoodanige schuldeischers zijn: Rb. den Haag 2 Apr. 1907, W. n°. 8754.

Tot de bijzondere wetten en wettelijke verordeningen, bedoeld in art. 22 al. 1, behooren, voor zooveel betreft rijkstraktementen en -pensioenen:

de wet van 24 Jan. 1815, *Stbl.* n°. 5, artt. 3—20 (traktementen en pensioenen van officieren van land- en zeemacht en der daartoe behorende administrateurs en officieren van gezondheid); art. 54 der Pensioenwet voor de zeemacht 1902, gew. bij de wet v. 24 Juli 1908, *Stbl.* n°. 257 (pensioenen van militairen van de zeemacht — uitgez. het personeel van de Kon. Nederl. Marine-reserve — hunne weduwen en kinderen,

benevens de onderstanden van officieren); art. 52 der Pensioenwet voor de landmacht 1902, gew. als boven (pensioenen van militairen van de landmacht, uitgez. het personeel der reserve, hunne weduwen en kinderen, benevens de onderstanden van officieren); art. 47 der wet v. 12 Juli 1895, *Stbl.* n°. 104 (pensioenen van officieren, onder-officieren en minderen der Kon. Nederl. Marine-reserve, en van hunne weduwen, benevens de onderstanden van hunne kinderen); art. 73 der Wet voor het reserve-personeel der landmacht 1905, i. v. m. art. 52 Pensioenwet voor de landmacht 1902 (pensioenen van officieren en mindere militairen behoorende tot het reservepersoneel der landmacht, alsmede van hunne weduwen en kinderen); art. 43 der Weduwenwet voor de landmacht 1909, i. v. m. art. 52 Pensw. v. d. landm. 1902 (pensioenen van weduwen en weezen van militairen en gepensioneerde militairen der landmacht beneden den rang van officier); art. 43 der Weduwenwet voor de zee-macht 1909 i. v. m. art. 54 Pensw. v. d. zeem. 1902 (pensioenen van weduwen en weezen van militairen en gepensioneerde militairen der zeemacht beneden den rang van officier); art. 35 § 1 v. h. Reglement op het verleenen van pensioenen en van onderstanden voor ééns aan de Europeesche en met dezen gelijkgestelde militairen, beneden den rang van onderluitenant, van het Nederl.-Ind. leger (K. B. v. 17 Febr. 1905, *Stbl.* n°. 74); art. 40 der wet v. 9 Mei 1846, *Stbl.* n°. 24, en art. 30 der Burgerlijke Pensioenwet van 1890 (pensioenen der burgerlijke ambtenaren); art. 42 der wet v. 17 Aug. 1878, *Stbl.* n°. 127, zooals dit luidt volgens art. 1 § 6 der wet v. 5 Juni 1905, *Stbl.* n°. 152, i. v. m. art. 30 Burgerl. Pensioenwet (pensioenen der onderwijzers); art. 22 der Weduwenwet voor de ambtenaren 1890, i. v. m. art. 30 Burg. Pensw. (pensioenen der weduwen en weezen van burgerlijke ambtenaren); art. 22 der Weduwenwet voor de onderwijzers 1905, i. v. m. art. 30 Burg. Pensw. (pensioenen der weduwen en weezen van onderwijzers); art. 34 der wet v. 18 Juli 1890, *Stbl.* n°. 109 (pensioenen van de mindere geëmploieerden enz., op daggeld werkzaam bij de inrichtingen van 's Rijks Zee- en Landmacht, en van hunne weduwen en onderstanden hunner kinderen); art. 42 der Loods-pensioenwet 1905 (pensioenen v. h. personeel v. d. loodsdienst voor zeeschepen en van de weduwen en kinderen van dat personeel).

L. M. ROLLIN COUQUERQUE, de Kortingswet. Geschiedenis en beginselen van de Wet van 24 Jan. 1815, *Stbl.* n°. 5, en van aanverwante bepalingen, 1905.

Voor traktementen van geestelijken zie men het arrêté v. 18 Nivôse an XI qui déclare les traitemens ecclésiastiques in-

saisissables dans leur totalité (dekreten v. 8 Nov. 1810 en 6 Jan. 1811: executeur-verklaring).

Zie over de voortdurende geldigheid van dit arrêté: Rapport METMAN-DE PINTO-OLIVIER I, bl. 119: — v. ROSSEM, de Nederl. Rechtspr. gebr. op de artt. v. h. Wetb. v. B. Rv., op art. 757, bl. 1301. — TH. A. FRUIN, het deel van het vermogen dat niet voor executie vatbaar is, Prft. 1892, bl. 23 v.

Betwist is, of de wet van 21 Ventôse an IX (12 Mrt. 1801, Bulletin des lois n°. 74: executeur verklaard bij de aangeh. dekreten; FORTUYN, Verzameling, dl. 1, bl. 44 en 69) qui détermine la portion saisissable sur les traitemens des fonctionnaires publics et des employés civils, nog geldt voor de traktementen van openbare ambtenaren met uitzondering van de officieren van land- en zeemacht.

Rb. Leiden 23 Apr. 1867, W. n°. 7706, en Hof Amsterdam 12 Juni 1902, W. n°. 7815, achten haar nog van toepassing op gemeente-traktementen. — Verg. F. G. SCHALKWIJK, art. 757 B. R.: beslag op door publiekrechtelijke lichamen verschuldigde bezoldigingen en pensioenen, Prft. 1904.

Termijnen van traktementen en pensioenen van openbare ambtenaren, waarvoor wetten en wettelijke verordeningen, het verhaal der schuldeischers beperkende, niet bestaan, — zooals de traktementen van burgerlijke rijks-, provincie-, gemeente- en waterschaps-ambtenaren, althans indien de wet van 21 Ventôse an IX niet meer van kracht is, — vallen voor het geheel in het faillissement, behoudens art. 21 2°. Fw. Zij moeten aan den curator worden uitbetaald.

Juist: Rb. den Haag 6 Mrt. 1901, W. n°. 7570, vern. Hof den Haag 5 Mei 1902, W. n°. 7744. — Zie ook Hof den Haag 28 Dec. 1908, W. n°. 8824. — Anders SCHALKWIJK, a. w., bl. 120 v.

Tot de bijzondere wetten en wettelijke verordeningen, bedoeld in art. 22 Fw., behoort niet art. 757 Rv., dat een algemeene bepaling bevat, noch behooren daartoe artt. 1 en 2 der wet van 24 Jan. 1815, *Stbl.* n°. 5, die (aangenomen dat zij, behalve voor bezoldigingen en pensioenen, nog van

kracht zijn nevens de bepalingen van het Wetb. v. Burg. Rechtsv., zie o. a. art. 737) wel beslag verbieden en in verband daarmee de uitoefening van het verhaalsrecht der schuldeischers regelen, maar dit recht niet uitsluiten of beperken. De gelden enz., vermeld in art. 1 dier wet, behooren tot den faillieten boedel en moeten aan den curator worden uitgekeerd. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 142, 145 v.

Juist: Rb. den Haag 6 Mrt. 1901, b. a. — Anders H. R. 7 Mrt. 1902, W. n°. 7731 (ten aanzien van gemeente-pensioenen is art. 757 Rv. beslissend; het sluit beslag uit), vern. Rb. Amsterdam 28 Juni 1901, W. n°. 7674; — 16 Dec. 1904, W. n°. 8518 (art. 2 Kortingswet 1815 is eene bijzondere wet in den zin van art. 22 Fw.; het vordert een K. Besl., waarbij verhaal wordt toegestaan. Zonder K. Besl. valt dus een gageement niet in het faillissement). — Evenzoo Hof den Haag 5 Mei 1902, b. a. (Indisch pensioen). — SCHALKWIJK, a. w., bl. 127 v.; — H. KRABBE, de burgerlijke staatsdienst in Nederland, Prft. 1883, bl. 238 v.

Zie voorts over art. 757 Rv.: VAN ROSSEM, t. a. p., n°. 5, bl. 1297, en Het Nederl. Wetb. v. B. Rv. verkl., bl. 769 v.; — KRABBE, a. w., bl. 249 v.; — FRUIN, a. w., bl. 15 v.; — SCHALKWIJK, a. w., bl. 3 v. — Rb. Winschoten 22 Mei 1895, W. n°. 6663; — Rb. Maastricht 14 Nov. 1895, W. n°. 6760; — en over het verhaal op Indische traktementen, pensioenen, enz.: LE RÜTTE, Indische traktementen en pensioenen, in Het Recht in Nederl. Indië, dl. 77, bl. 162 v.; — A. STRUYCKEN, de Faillissementswet en de Indische traktementen en pensioenen, in W. n°s. 7307, 7383 en 7811; — H. R. 5 Jan. 1900 en 4 Mrt. 1904, W. n°s. 7385 en 8038.

c. Inkomsten uit persoonlijke werkzaamheid voor het door den rechter-commissaris te bepalen deel: art. 21 2° Fw. Zie art. 67 al. 2 Fw.

Art. 21 2° is aangevuld door art. VIII der wet van 13 Juli 1907, *Stbl.* n°. 193, op de arbeidsovereenkomst. Invoeging der woorden: „of zijne echtgenootte ingevolge eene krachtens artikel 1637 f van het Burgerlijk Wetboek aangegane arbeidsovereenkomst”. Zij is overbodig op grond van art. 22 al. 2 Fw.

Zie GRÜNEBAUM in W. n°. 9113.

Art. 1638 *g* B. W. is in geval van faillissement niet van toepassing.

d. Inkomsten met bepaalde bestemming: art. 21 3°—5° Fw. Hij die het beheer heeft over het kinderengood, moet den curator uitkeeren, wat de opbrengst van het vruchtgenot meer bedraagt dan het door den rechter-commissaris krachtens art. 21 4° bepaalde bedrag. Verg. *de Fw. verkl.*, bl. 147 v. Zie art. 67 al. 2 Fw.

E. Het faillissement omvat het geheele vermogen van den schuldenaar. Art. 20 Fw.

Revindikatoor beslag wordt door art. 33 Fw. niet uitgesloten. Reklame in geval van faillissement, artt. 230—239 W. v. K. Zie hierboven, § 22, bl. 110 en 111.

Terugvordering van aan den gefailleerden commissionair „in commissie gegeven koopmanschappen” (artt. 240 al. 1 en 241 i. v. m. artt. 235 en 237 K.), van aan den failliet ter incasso gegeven of tot „dekking” van door hem geaccepteerde wissels of aan zijne woonplaats betaalbare orderbiljetten of als onderpand eener crediet-opening verstrekte wissels, handels- of ander papier (artt. 242 en 243 K.). Het is onverschillig of de wissels of het andere papier van een onvolledig of een volledig endossement zijn voorzien.

H. TROSTORFF, over reclame of terugvordering in zaken van koophandel, Prft. 1861, bl. 34—60. — Zie voorts over art. 240: J. VAN RAALTE, de reclame van gekochte goederen, Prft. 1886, bl. 17 v.; — over art. 242: DIEPHUIS, Handboek, 2de dr., dl. 3, bl. 267.

Artt. 242 en 243 laten alleen terugvordering toe van papier dat bij den aanvang van het faillissement in den boedel aanwezig is, niet van papier dat daarna als onbetaald in den boedel terugkomt: H. R. 10 Mrt. 1911, W. n°. 9159, bev. Hof Arnhem 6 Apr. 1910, W. n°. 9037, bev. Rb. Almeloo 21 Apr. 1909, W. n°. 8851.

De strekking van art. 243 is niet duidelijk. Het heeft een redelijken zin met betrekking tot wissels enz., verstrekt tot zekerheid voor een crediet-opening.

Wat de curator in zijne hoedanigheid voor anderen ontvangt, behoort niet tot den faillieten boedel, en kan, evenals

een boedelschuld, in een gewoon geding van den curator worden opgevorderd.

Voor een bijzonder geval wordt eene toepassing van dezen regel gevonden in art. 240 al. 2 K.: de commissiegever heeft „regt van terugvordering” ten aanzien van den nà de faillietverklaring des commissionnairs (aan den curator) betaalden koopprijs van in commissie gegeven en door den commissionnair verkochte en geleverde goederen.

Volgens de gangbare meening geeft art. 240 al. 2 K. den commissiegever recht den koopprijs bij den koper in te vorderen.

Zie voorts met betrekking tot

a. het faillissement van een tusschenpersoon, lasthebber of commissionnair:

G. ROOSEBOOM, Recueil v. versch. Keuren en Costumen van Amsterdam, cap. 37, bl. 188. — Rb. den Haag 9 Dec. 1879, W. n°. 4464, vern. Hof den Haag 20 April 1881, cass. verw. H. R. 17 Mrt. 1882, W. n°. 4759; R. Bijbl. 1882, afd. B, bl. 130 v. (zaak Rollandet). — Rb. Amsterdam 5 Nov. 1886, P. v. J. 1886 n°. 51*, vern. Hof Amsterdam 30 Maart 1888, W. n°. 5564, vern. H. R. 5 Apr. 1889, W. n°. 5698 (door den curator ontvangen recepissen). — Kgt. Leeuwarden 26 Oct. 1904, M. v. H. 1904 bl. 50 (het door den curator ontvangen bedrag van incassowissels). — Hof Amsterdam 12 Mei 1905, M. v. H. 1905 bl. 145 (het door den curator ontvangen provenu van ter incassering toegezonden wissels). — Hof Amsterdam 14 Juni 1906, M. v. H. 1906 bl. 94 v. (de door den curator geïnde koopsom van verkochte diamanten), vern. Rb. Amsterdam 21 Oct. 1904, W. n°. 8260, M. v. H. 1904 bl. 139. — Anders Rb. Zierikzee 1 Mrt. 1904, W. n°. 8068 (de opbrengst van door een deurwaarder als ondernemer van publieke verkooping op eigen naam verkochte goederen, nà diens faillietverklaring door den curator ontvangen). — Zie hierboven bl. 103 v. — DE MAREZ OYENS, a. w., bl. 187 v. (vordering wegens verrijking zonder rechtsgrond). — LYON-CAEN en RE-NAULT, traité, 4de dr., dl. 3, n°. 506. — KOHLER, Lehrbuch, bl. 177 v. (vindicatio utilis); Leitfaden, 2de dr., bl. 116 v. (Aussonderungsrecht);

b. verpanding door den schuldenaar, vóór zijn faillietverklaring, van hem door een derde ter hand gestelde effecten (prolongatie of herprolongatie):

Het saldo dat de curator, na executie door den pandhouder-geldschieder, van dezen ontvangt, moet hij uitkeeren aan den derde-verstrekker der effecten. Zie v. GOUDOEVER, in Tijdschr. v. Pr. Not. en Fiscr., dl. 10, bl. 6 v. — Rb. Rotterdam 12 Mei 1875, W. n°. 3868. — Anders Rb. Amsterdam 4 Jan. 1887, P. v. J. 1888 n°. 6;

c. faillissement, volgende op surséance van betaling:

Rb. den Bosch 18 April 1903, W. n°. 7933 (het bedrag van eene gedurende de surséance betaalbaar gestelde maar niet geïnde uitdeeling maakt niet deel uit van den faillieten boedel en kan van den curator worden opgevorderd), bev. op andere gronden Hof den Bosch 9 Febr. 1904, W. n°. 8066, vern. H. R. 11 Nov. 1904, W. n°. 8140.

Gerechtigd geconsigneerde gelden behooren tot den boedel, indien zij tijdens de faillietverklaring nog niet waren aangenomen.

Rb. Rotterdam 20 Mrt. 1905, W. n°. 8328.

Het faillissement van den in eenige gemeenschap van goederen gehuwden echtgenoot omvat de gemeenschap: art. 63 al. 1 Fw.

Toepassing ten aanzien der zaken, welke buiten het faillissement blijven: art. 22 al. 2 Fw.

De vrouw neemt bij faillissement van den man terug wat haar persoonlijk toebehoort; bewijs door haar te leveren, als er eenige gemeenschap is: art. 61 Fw. i. v. m. artt. 205 en 221 B. W.

Art. 61 al. 2: *De Fw. verkl.*, bl. 227. — Rb. Roermond 19 Dec. 1907, W. v. P. N. en R. n°. 2025 (gem. v. vr. en ink.; vermelding, dat de uitstaande gelden en kapitalen van de bruid bedragen een hoofdsom van f 210.000, voldoet niet aan art. 61 Fw. i. v. m. artt. 205 en 220 B. W.), bev. Hof den Bosch 23 Mrt. 1909, W. n°. 8881. — Rb. Amsterdam 13 Nov. 1908, n°. 8916 (in dit geval is niet aan den eisch van art. 61 al. 2 Fw. i. v. m. art. 205 B. W. voldaan). — Zie voorts over art. 205 B. W.: LAND-STAR BUSMANN, dl. 1, bl. 228 v., 253; — OPZOOMER-GRÜNEBAUM, dl. 1, bl. 440; — J. G. KLAASSEN, *Huwelijksgoederen- en erfrecht*, 2de dr., bl. 43 v.

Art. 61 al. 4 („voldoende bescheiden”) vordert schriftelijk bewijs: Rb. den Bosch 8 Mei 1903, P. v. J. 1904 n°. 333; — Rb. Amsterdam 25 Jan. 1905, W. n°. 8278.

Bij faillissement van de vrouw blijft buiten het faillissement wat den man persoonlijk toebehoort; bewijs, in geval van gemeenschap van winst en verlies en van vruchten en inkomsten: artt. 214, 220, 221 al. 1 en 2 Burg. Wetb.

Bewijs door de vrouw, resp. door den man te leveren in geval van uitsluiting van iedere gemeenschap. In alle gevallen geldt art. 205 B. W. Zie ook hierboven bl. 757 v.

Rb. Rotterdam 12 Jan. 1898, W. n°. 7122, acht, in geval van uitsluiting van iedere gemeenschap en faillissement van den man, art. 61 Fw. van toepassing.

Kan de vrouw bij gemeenschap van winst en verlies voor de waarde van hetgeen door haar bij het huwelijk is aangebracht of staande huwelijk is verkregen in het faillissement van haren man als concurrente schuldeischeres opkomen, op den enkelen grond dat dit niet meer aanwezig is?

In bevestigenden zin: Rb. Amsterdam 12 Juni 1885, P. v. J. 1885 n°. 32*, bev. Hof Amsterdam 11 Maart 1887, P. v. J. 1887 n°. 24*, W. n°. 5474; — Rb. Amsterdam 22 Juni 1894, W. n°. 6615; — Rb. Utrecht 14 Juni 1899, W. n°. 7342 (aanbrengst in contanten); — Rb. Leeuwarden 25 Juni 1908, W. n°. 8750 (bij het huwelijk aangebrachte en staande huwelijk geërfde goederen); — HAMAKER, in W. v. P. N. en R. nos. 1717 v. (Verspr. Geschr., I, bl. 220 v.). — Anders: concl. Proc.-gen. Hof Amsterdam in P. v. J. 1886 n°. 9*; — Rb. Haarlem 11 Dec. 1906, W. n°. 8727 (aanbrengst in contanten); — Hof Leeuwarden 24 Febr. 1909, W. n°. 8938, vern. Rb. Leeuwarden, b. a. — POLENAAR in Rgl. Mag. 1888, bl. 18 v. — *De Fw. verkl.*, bl. 255 v. — J. C. POST, in W. v. N. en R. n°. 1434, Bijv. bl. 328. — ASSER-SCHOLTEN, dl. 1, bl. 265. — Zie ook OPZOOMER-GRÜNEBAUM, dl. 1, bl. 460 v., die onderscheidt naar gelang de man de eigen goederen der vrouw al of niet beheert.

Dat zij hare aanbrengst in geld niet *integraal* kan opvorderen, besliste terecht Hof Leeuwarden 4 April 1900, W. n°. 7431, bev. Rb. Winschoten 7 Juni 1899, P. v. J. 1900 n°. 44.

Dezelfde vraag kan worden gedaan met betrekking tot de gemeenschap van vruchten en inkomsten.

De vrouw kan in het faillissement van haren man niet als concurrente schuldeischeres opkomen voor hare niet meer aan-

wezige aanbrengst: Hof den Bosch 23 Mrt. 1909, W. n°. 8881; — Rb. den Bosch 6 Apr. 1910, W. n°. 9079 (aanbrengst in contanten). — Anders, voor aan haar gedurende het huwelijk opgekomen gelden: Hof Arnhem 16 Febr. 1910, W. n°. 9005, cass. verw. H. R. 24 Febr. 1911, W. n°. 9146 (concl. contr.). — Verg. J. C. Post, t. a. p., noot 1, die de vraag voor deze gemeenschap bevestigend beantwoordt. — OPZOOMER-GRÜNEBAUM, t. a. p.

Indien iedere gemeenschap is uitgesloten, kan de vrouw in het faillissement van haren man als concurrente schuldeischeres opkomen voor de waarde van door haar aangebrachte goederen en inschulden, die door haren man zijn verkocht of geïnd, art. 61 laatste lid.

Rb. den Haag 12 Jan. 1897, W. n°. 6973.

Tot den faillieten boedel behooren óók die zaken, welke daaraan vóór de faillietverklaring ten nadeele der schuldeischers zijn onttrokken; óók op deze zaken rust het beslag. Het leerstuk der zoogen. *Pauliana*.

B. WINDSCHEID, Lehrb. des Pandektenrechts, 5de dr., dl. 2, § 463. — CAROLI, de actio pauliana in het Fransche en Nederlandsche recht, in Rgl. Bijdr. en Bijbl. 1886/87, afd. D, bl. 3 v.; — A. F. VAN LEYDEN, aard en strekking van de actio pauliana, Prft. 1887; — N. A. L. LAND, de actio pauliana en hare historische ontwikkeling, Prft. 1896; — G. A. E. B. MELJER, het karakter der Pauliana naar Nederl. recht, Prft. 1910. — KOHLER, Lehrb. des Konkursrechts, §§ 37—46; — Leitfaden d. Dt. Konkursrechts, 2de dr., §§ 19—27; — COSACK, das Anfechtungsrecht der Gläubiger, 1884; — PETERSEN, in Zft. f. d. Civilproz., dl. 10, bl. 42 v.; — LIPPMANN, die rechtliche Natur des Anfechtungsrechts, in Jherings Jahrb., dl. 36, bl. 145 v.; — SILBERMANN, die Konkurspauliana, 1902; — FR. LIST, konkursrechtl. Streitfragen, in Zft. f. d. g. Hr., dl. 69, bl. 146; — A. VOSS, Bereicherungs- und Verkürzungsansprüche, ald., dl. 69, bl. 363 v. — J. ACHER, essai sur la nature de l'action paulienne, in Rev. trim. de dr. civ. 1906, bl. 85.

Art. 42 Fw.: Het vermogen betreffende handelingen (vermogensbeschikkingen), hoe ook genaamd, door den schuldenaar vóór de faillietverklaring verricht, zijn nietig wat den boedel betreft, indien:

„Handelingen, hoe ook genaamd”: nietigverklaring van de

oprichting eener naamlooze vennootschap, Rb. Rotterdam 26 Juni 1908, W. n°. 8843.

1°. de handeling onverplicht werd verricht;

Beteekenis van dit vereischte. De gratificatie-theorie. Betaling van een opeischbare schuld is in beginsel altijd geldig. Zie echter art. 47.

Voorbeelden van onverplichte handelingen: betaling van een leenschuld, waarbij bedongen was terugbetaling, indien de schuldenaar daartoe in de gelegenheid zou zijn, Rb. Rotterdam 10 Juni 1901, W. n°. 7696; — in betaling geven in den vorm van cessie: Rb. Rotterdam 8 Mei 1905, W. n°. 8363, of van koop en verkoop: Rb. den Bosch 19 Apr. 1907, W. n°. 8663, bev. Hof den Bosch 1 Dec. 1908, W. n°. 8822; Hof den Haag 30 Mrt. 1910, W. n°. 9026; — wederoverdracht van een gekochten winkelvoorraad aan den verkoper: Rb. den Haag 8 Mei 1901, W. n°. 7641; — hypotheekverleening bij gelegenheid eener schuldvernieuwing: Hof Arnhem 12 Juni 1907, W. n°. 8674, cass. verw. H. R. 16 Apr. 1908, W. n°. 8705; anders daarentegen, ten onrechte, Rb. Utrecht 13 Mei 1908, bev. Hof Amsterdam 25 Mrt. (1 Apr.) 1910, W. v. P. N. en R. n°. 2139, W. n°. 9060; — hypotheekverleening bij het aangaan eener geldleening: Rb. Maastricht 10 Apr. 1902, W. n°. 7808.

Voorbeeld van eene als verplicht beschouwde handeling: verrekening tusschen deelgerechtigden bij eene boedelscheiding, Hof den Bosch 25 Juni 1907, W. n°. 8733.

2°. de schuldeischers daardoor zijn benadeeld;

Voorbeeld van niet bewezen benadeeling (omdat niet was aangetoond, dat de schuldeischers minder dan 100 ^o/_o zullen ontvangen): Rb. Rotterdam 17 Febr. 1902, P. v. J. 1902 n°. 166.

3°. de schuldenaar bij het verrichten der handeling de wetenschap bezat, dat benadeeling der schuldeischers daarvan het gevolg zou zijn;

H. R. 24 Jan. 1896, W. n°. 6768, bev. Hof Arnhem 26 Jan. 1895, W. n°. 6618 (beteekenis van de woorden „ter bedriegelijke verkorting van de rechten der schuldeischers” in art. 777 W. v. K.). — Evenzoo: Rb. Roermond 28 Jan. 1898, W. n°. 7101.

4°. degene, met wien of te wiens behoeve de schuldenaar handelde, bij het verrichten der handeling dezelfde wetenschap bezat.

Dit vereischte wordt gesteld uit het oogpunt van bescherming van dengene die te goeder trouw met den schuldenaar heeft gehandeld.

Zie voor verschillende beslissingen over de al of niet aanwezigheid van dit vereischte: Rb. Zwolle 28 Jan. 1903 en 20 Apr. 1904, W. n°s. 8009 en 8087; — Rb. Amsterdam 15 Juni 1904, W. n°. 8154; — Rb. Rotterdam 8 Mei 1905, P. v. J. 1906 n°. 518; — Rb. den Haag 22 Mei 1906, vern. Hof den Haag 6 Mei 1907, W. n°. 8584; — Rb. Rotterdam 10 Oct. 1910, W. n°. 9239. — Terecht wordt „moeten weten” gelijkgesteld met „weten” door Hof Leeuwarden 22 Juni 1910, W. n°. 9100.

Zie voorts over het bewijs der vier gestelde vereischten door deskundigenbericht: Rb. den Bosch 2 Juni 1905, W. n°. 8261.

Zoowel eenzijdige als tweezijdige handelingen, bijv. het verwerpen van een erfenis (verg. art. 1107 B. W.), afstand van gemeenschap.

HAMAKER, afstand van gemeenschap, in W. v. P. N. en R. n°s. 1464—1467; Verspr. Geschr., I, bl. 156 v. — Afstand van eene nalatenschap: Rb. Haarlem 7 Juni 1898, W. n°. 7174.

Bij eenzijdige handelingen treedt, voor zooveel betreft de wetenschap van dengene te wiens behoefte de schuldenaar handelde, „het oogenblik der verkrijging” voor dat van het verrichten der handeling in de plaats.

Beteekenis van het „inroepen der nietigheid ten behoeve van den boedel”. De curator kan zich eischend of verwerend erop beroepen, dat de handeling tegenover den boedel geen werking heeft, krachteloos is, dat de boedel haar niet behoeft te eerbiedigen, zgn. betrekkelijke nietigheid: nietigheid alleen ten aanzien van den boedel (de gezamenlijke schuldeischers). Wat den gefailleerde en diens wederpartij betreft, behoudt de handeling haar verbindende kracht. Vernietiging komt niet te pas; eene vordering enkel tot nietigverklaring (het constateren der nietigheid) is mogelijk, maar niet noodzakelijk, evenmin eene reconventioneele vordering als de curator gedaagde is, noch ook eene incidenteele vordering of eene bepaalde conclusie tot nietigverklaring. Het aanvoeren der nietigheid

als een der gronden voor den eisch of voor het verweer is voldoende.

Rb. Haarlem 7 Juni 1898, b. a. (vernietiging komt niet te pas); — Rb. Maastricht 10 April 1902, W. n°. 7808 (eene reconventioneele vordering tot nietigverklaring wordt niet vereischt); — Rb. Zwolle 28 Jan. 1903, W. n°. 8009; — Rb. Assen 19 Jan. 1904, P. v. J. 1904 n°. 324; — Hof den Bosch 22 Juni 1909, W. n°. 8931 (de nietigheid behoeft niet in rechte gevorderd of als exceptie voorgedragen te worden); — Hof Leeuwarden 22 Juni 1910, W. 9100 (eene reconventioneele vordering tot nietigverklaring behoeft niet te worden ingesteld). — Onder het Wetb. v. Kooph. besliste in anderen zin H. R. 18 Maart 1884, W. n°. 5019, en onder de Faillw. Rb. Almelo 29 Juni 1904, W. n°. 8104 (een incidenteele vordering tot nietigverklaring is vereischt).

Gevolg van het betrekkelijke der nietigheid; het inroepen door den curator van de nietigheid eener betaling doet de verbintenis van den borg niet herleven: Rb. Alkmaar 20 April 1899, W. v. P. N. en R. n°. 1539.

Rechtsvorderingen, gegrond op de nietigheid, worden ingesteld door den curator: art. 49 al. 1; des noodig tegen derdeverkrijgers.

Zie *de Fw. verkl.*, bl. 251 v. — Rb. Zierikzee 13 Jan. 1885, W. n°. 5178.

Art. 49 al. 2; de schuldeischers kunnen op de nietigheid een beroep doen ter bestrijding van de toelating eener vordering.

Zie over deze bepaling Rb. Roermond 7 Mrt. 1901, W. n°. 7641.

Invloed van de homologatie van een akkoord, art. 50.

„Boedelafstand” is in dit artikel in ruimen zin op te vatten: Rb. Amsterdam 10 Oct. 1899, W. n°. 7439.

Gevolgen der nietigheid. Wat aan den boedel is onttrokken, mag de curator als nog daartoe behoorend beschouwen. Hij kan daarop revindikatoor beslag leggen. Het moet afgegeven of teruggegeven worden; subsidiair schadevergoeding, art. 51 al. 1 en 2, die ook nevens de afgifte kan worden gevorderd, indien daartoe gronden zijn.

Zie Rb. den Haag 8 Mei 1901, W. n°. 7641 (nietigver-

klaring van een contract, veroordeeling tot afgifte van goederen, bij gebreke daarvan tot schadevergoeding, alsmede tot schadevergoeding wegens het onrechtmatig wegvoeren en tot zich nemen van goederen). — Rb. Amsterdam 15 Juni 1904, W. n°. 8154 (revindikatoor beslag; van-waarde-verklaring). — Hof Leeuwarden 22 Juni 1910, W. n°. 9100 (toewijzing van een reconventioneele vordering des curators tot schadevergoeding wegens onttrekking van goederen aan den boedel).

§ 7 al. 1 Reichsgesetz betr. die Anfechtung v. Rechtshandlungen eines Schuldners ausserhalb des Konkursverfahrens; „Der Gläubiger kann . . . beanspruchen, dass dasjenige, was durch die anfechtbare Handlung aus dem Vermögen des Schuldners veräussert, weggegeben oder aufgegeben ist, als noch zu demselben gehörig von dem Empfänger zurückgewährt werde”.

Werking der nietigheid tegen derden, die rechten op de zaak hebben verkregen: art. 51 al. 3.

Zie de *Fw. verkl.*, bl. 204 v.

Behandeling der contra-praestatie, art. 51 al. 4.

Bijzondere bepalingen. — a. Handelingen, waarbij vermoed wordt het bestaan der vereischten, hierboven bl. 775 onder 3°. en 4°. vermeld, indien zij zijn verricht binnen 40 dagen vóór de faillietverklaring „en de schuldenaar zich niet reeds vóór den aanvang van dien termijn daartoe had verplicht”: art. 43.

Beginsel der niet-onvoorwaardelijke nietigheid. Tegenbewijs, ter ontzenuwing van het wettelijk vermoeden, is toegelaten; zie daarover Rb. Alkmaar 20 April 1899, b. a.

Verg. over de verdeeling van den bewijslast: Rb. Leeuwarden 15 Dec. 1904, W. n°. 8337, bev. Hof Leeuwarden 14 Juni 1905, W. n°. 8286 (hypotheek, binnen 40 dagen vóór de faillietverklaring verleend voor een niet-opeisbare schuld; de schuldeischer heeft te bewijzen, dat de schuldenaar zich vóór den aanvang van den termijn tot het verleenen der hypotheek had verplicht), vern. H. R. 16 Febr. 1906, W. n°. 8340 (op den curator rust het bewijs, dat eene verplichting tot het verrichten der handeling vóór den aanvang van den termijn door den schuldenaar was aangegaan), en naar aanleiding van deze beslissingen Wkbl. v. h. Not. n°. 10 en H. Ph. 't Hoort in W. n°. 8345. — Zie ook Rb. Maastricht 10 Apr. 1902, W. n°. 7808.

Voorbeelden van toepassing van art. 43: Rb. Zierikzee 29 Mei 1900, W. n°. 7462 (verkoop van goederen aan den schoonvader van den gefailleerde), en 12 Juni 1900 (aflossing van

een niet-opeisbare geldleening), W. n°. 7464, bev. Hof den Haag 6 Mei 1901, W. n°. 7652; — Rb. Rotterdam 24 Dec. 1900, M. v. H. 1901 bl. 174 (verkoop eener schuldvordering aan een bloedverwante in den eersten graad); — Hof Arnhem 18 Juli 1906, W. v. P. N. en R. n°. 1920.

L. PRINS, iets over aflossing van hypothecaire vorderingen kort voor een faillissement, Prft. 1896.

b. Handelingen om niet: art. 44. Het vereischte, hier boven bl. 775 vermeld onder 4°., vervalt. Die, op bl. 774 en 775 vermeld onder 1°. en 2°., zijn hier zonder beteekenis.

„Schenken” wordt in art. 44 gebruikt in den ruimeren zin van „bevoordeelingen om niet”: handelingen waardoor iemand een ander, onmiddellijk of middellijk, om niet een vermogensvoordeel verschafft. Verg. art. 1377 Burg. Wetb., zooals het luidt volgens art. 3 Inv. Faillw. — Zie *de Fw. verkl.*, bl. 196 v.; H. R. 6 Jan. 1899 en 10 Jan. 1902, W. n°s. 7225 en 7706 (over de beteekenis van „schenken” in art. 1132 B. W.: alle bevoordeelingen uit vrijgevigheid), en HAMAKER, schenking, in W. v. P. N. en R., n°s. 1795—1799.

Anders Hof den Bosch 22 Juni 1909, W. n°. 8931: „schenken” in artt. 44 en 45 Fw. is geenszins met handelingen om niet gelijk te stellen. — Zie ook Rb. Zwolle 20 Apr. 1904, W. n°. 8087.

Verdachte schenkingen: het vereischte, hierboven bl. 775 vermeld onder 3°., wordt vermoed, art. 45.

Zie over schenkingen aan den echtgenoot, aan den aanstaanden echtgenoot, of bij huwelijksche voorwaarden gedaan: *de Fw. verkl.*, bl. 197.

De bepaling van art. 43 2°. i. v. m. art. 45 Fw. toont aan, dat het verleenen van hypotheek voor een reeds bestaande schuld niet valt onder het begrip van schenking in artt. 44 en 45 Fw.: Rb. Breda 17 Jan. 1905, W. n°. 8251.

Toont de begiftigde aan, dat hij het ontvangene, vóór de faillietverklaring van den schenker, heeft verteerd, dan wordt vereischt dat hij met den vermogenstoestand van den schenker bekend was, art. 46.

Bekendheid ten tijde van het verteren van het ontvangene. Art. 42 Fw. is van toepassing, als de wetenschap bestaat bij ontvangst van de gift.

c. Voldoening aan een opeisbare schuld. Uit-

zonderingen op het beginsel van de geldigheid dier handeling voor de gevallen, in art. 47 genoemd.

De bewijslast rust op den curator. — Ruime beteekenis van „aangevraagd was”.

Voorbeelden: Rb. den Haag 29 Dec. 1897, W. n°. 7128, bev. Hof den Haag 7 Febr. 1899, W. n°. 7265; — Rb. Utrecht 20 Apr. 1898, W. n°. 7130; — Rb. Amsterdam 10 Oct. 1899, W. n°. 7439; — Rb. den Bosch 19 Apr. 1907, W. n°. 8663.

Rb. Tiel 7 Dec. 1906, W. n°. 8690: art. 47 vordert niet, zooals art. 42, de wetenschap van benadeeling der schuldeischers, maar een gezamenlijk gevormd bedrieglijk opzet om hen te benadeelen.

Geen terugvordering van den houder van een papier aan order of toonder, die tot aanneming van de betaling verplicht was. Verhaal op den uitgever: art. 48. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 201 v.

Indien de gefailleerde een in gemeenschap gehuwde echtgenoot is, zijn ook de handelingen van den anderen echtgenoot, „waardoor de gemeenschap wettig verbonden is”, onderworpen aan dezelfde bepalingen ten aanzien van de nietigheid wat den boedel betreft, art. 63 al. 2. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 226.

F. Het faillissement als beslag op en uitwinning van het vermogen neemt een einde, als de opbrengst verdeeld is, art. 193 al. 1. Geen nawerking ten aanzien van later verworven vermogen of van den persoon des gefailleerden; deze komt weer in de positie van een niet gefailleerden schuldenaar.

Tegenstelling met het vroegere recht. Verg. Mem. v. Toel. Reg. Ontwerp, uitg. Belinfante, dl. 1 bl. 46 v., 156 v. — F. L. TONCKENS, de rechten der schuldeischers van een insolvent verklaarden koopman na ontslag des curators, Prft. 1887.

Rechten der schuldeischers na afloop van het faillissement, art. 195. Zij kunnen, voorzoover zij nog te vorderen hebben, alle rechten doen gelden, welke aan schuldeischers toekomen tegen een niet gefailleerden schuldenaar, uitgezonderd het recht van lijfswang.

Zie over het verlies van het recht van lijfswang, *de Fw. verkl.*, bl. 56 v.

Verband tusschen het einde van het faillissement en de rehabilitatie; deze mist rechtsgevolgen.

Stelsel van het ontwerp der Staatscommissie. Akkoord bij gelegenheid der slotuitdeeling, artt. 197—204 v. h. ontw.

F. J. VAN HARENCARPEL, opvolgend accoord en accoord na slotuitdeeling, Prft. 1891. — *De Fw. verkl.*, bl. 484 v.

Stelsel van de Engelsche wet. De *discharge of the bankrupt*, sectt. 8 en 10 Bankruptcy Act, 1890; sect. 30 Bankruptcy Act, 1883.

G. Het faillissement strekt ten behoeve van alle schuldeischers.

Schuldeischers: in den beperkten zin van hen, die voldoening uit den boedel kunnen vorderen (op den boedel verhaal kunnen nemen). Andere schuldeischers, in den ruimeren zin van hen, die eene vordering tegen den gefailleerde kunnen doen gelden, hebben bij het faillissement geen belang.

Alle schuldeischers in eerstgenoemden zin kunnen zich aanmelden (verificatie) en mededeelen.

De pandhouder van eene vordering op den failliet is niet schuldeischer van dezen: Rb. Amsterdam 30 Juni 1898, W. n°. 7168; — evenzoo Rb. Rotterdam 14 Febr. 1906, W. n°. 8472: de pandhouder van coupons heeft niet het recht daarvan betaling te vragen of zich voor het bedrag daarvan te doen erkennen in het faillissement van den uitgever.

Zij moeten zich aanmelden om mede te deelen. De aanmelding ter verificatie is het eenige middel tot handhaving van hun recht, art. 26 Fw. Zie ook art. 29 Fw. Van de gewone middelen tot vervolging van hun recht (proces en beslag, zoowel conservatoor als executoriaal) kunnen zij niet meer gebruik maken.

Iedere vóór de faillietverklaring aangevangen individueele tenuitvoerlegging op het vermogen neemt een einde, art. 33. Zoowel executoriale als conservatore beslagen (uitgezonderd het revindikatoor beslag) vervallen.

H. R. 17 Mei 1878, W. n°. 4250; — Hof den Bosch 18 Dec. 1894, W. n°. 6603. — Het pandbeslag blijft alleen

in stand voor zoover het rust op goederen, welke niet tot den faillieten boedel behooren (zie omtrent de vanwaardeverklaring: G. KIRBERGER, in W. n°. 8537): Rb. Rotterdam 31 Oct. 1900 en 4 Mei 1908, P. v. J. 1901 n°. 4, en W. n°. 8808; — Rb. den Bosch 8 Febr. 1907, P. v. J. 1907 n°. 625. — Te algemeen: DE MAREZ OYENS, de beginselen van het hedendaagsche faillietenr., bl. 82 v.; — Rb. den Haag 23 Dec. 1887, W. n°. 5532. — Zie ook Kgt. Arnhem 11 Jan. 1905, W. n°. 8187.

De vervallen beslagen herleven niet door de opheffing van het faillissement ingevolge art. 16 Fw.: Hof den Bosch 4 Jan. 1910, W. n°. 8976.

De doorhaling der beslagen is niet geregeld. Verg. art. 870 W. v. K. met art. 188 al. 1 Fw. — K. B. van 11 Mrt. 1840, *Stbl.* n°. 6.

A. B., in W. n°. 6774. — *De Fw. verkl.*, bl. 475 v. — A. ANEMA, in W. v. P. N. en R. n°. 1788.

H. R. 4 Apr. 1884, W. n°. 5024: de doorhaling van een beslag moet worden gevorderd bij gewoon proces; — Rb. Amsterdam 28 Nov. 1899, W. n°. 7456, bev. Hof Amsterdam 7 Dec. 1900, W. n°. 7594; — Rb. Amsterdam 1 Mrt. 1905, W. n°. 8226. — Anders H. PH. DE KANTER in W. n°. 7449: de doorhaling kan geschieden krachtens analogische toepassing van art. 188 al. 1 Fw.

Schijnbare uitzondering van art. 34 Fw. De gedwongen verkoop wordt een willige.

De tenuitvoerlegging moet op het oogenblik der faillietverklaring nog niet ten einde gebracht zijn; toepassing bij verschillende beslagen. Verg. art. 82 B. Rv.

Executoriaal beslag op roerende goederen: Hof Amsterdam 22 Mei 1896, W. n°. 6845, vern. Rb. Utrecht 27 Febr. 1895, W. n°. 6628 (verkoop op den dag der verklaring in staat van kennelijk onvermogen); — Rb. Rotterdam 17 Juni 1895, W. n°. 6694 (rangschikking van den curator als eerst bevoorrecht schuldeischer tot het geheele bedrag der kooppenningen gehandhaafd), en in anderen zin R. v. J. te Soerabaia 14 Sept. 1898, W. n°. 7244. — Verg. H. R. 10 Mei 1894, W. n°. 6502 (de gerechtelijke verdeeling maakt deel uit van de tenuitvoerlegging).

Beslag onder derden: Rb. Rotterdam 3 Oct. 1898, P. v. J. 1898 n°. 83 (de procedure tot verklaring vervalt door de faillietverklaring van den schuldenaar). — Rb. Amsterdam 22 Apr. 1886, P. v. J. 1886, n°s. 22* en 23*; — Rb. Arnhem 16 Mei 1887, W. n°. 5554; — Rb. den Haag 23 Sept. 1890,

W. n°. 5965 (de tenuitvoerlegging eindigt met de afgifte door den derde).

Tenuitvoerlegging op den persoon (lijfswang of gijzeling) kan evenmin plaats hebben, art. 33 al. 1. Ontslag uit de gijzeling, zoodra het vonnis van faillietverklaring in kracht van gewijsde is gegaan, art. 33 al. 2.

Hoe moet het ontslag geschieden? Zie *de Fw. verkl.*, bl. 249 v.

Uitzonderingen. Buiten het faillissement blijven en oefenen hunne rechten uit, als ware er geen faillissement:

a. De pandhouder en de eerste hypothekaire schuldeischer, die het beding van art. 1223 Burg. Wetb. heeft gemaakt: art. 57 al. 1 Fw.

Rb. Rotterdam 30 Nov. 1896, W. n°. 7215, bev. Hof den Haag 14 Nov. 1898, W. n°. 7242, cass. verw. H. R. 3 Nov. 1899, W. n°. 7355; H. R. 3 Juni 1910, W. n°. 9017 (rechten van den eersten hypotheekhouder).

Over de rechten van den pandhouder, aan wien door den gefailleerde een inschuld in pand is gegeven, zie men Rb. den Haag 27 Dec. 1887, W. n°. 5548; — H. R. 18 Jan. 1889, W. n°. 5666: pandrecht op inschulden geeft niet de onvoorwaardelijke bevoegdheid, als cessionaris, de inschuld in te vorderen; — Hof Amsterdam 4 Juni 1897, W. n°. 7028, cass. verw. H. R. 25 Febr. 1898, W. n°. 7090: eene onherroepelijke machtiging tot inning maakt deel uit van het pandrecht en vervalt niet door het faillissement van den pandgever; — in denzelfden zin Rb. den Bosch 6 Nov. 1903, W. n°. 8042; — Rb. Tiel 29 Mei 1908, W. n°. 8867.

Zie voorts HAMAKER, het pandrecht op eene schuldvordering, in W. v. P. N. en R. n°s. 1519—1521, 1524; Verspr. Geschr., II, bl. 305 v.

In strijd met art. 26 Fw. blijven volgens de jurisprudentie van den Hoogen Raad ook de tweede en verdere hypothekaire schuldeischers buiten het faillissement, als de eerste hypothekaire schuldeischer het onderpand heeft verkocht en de koper zuivering vraagt.

H. R. 27 Febr. 1902, W. n°. 7715. — Evenzoo Rb. den Haag 16 Juni 1910, W. n°. 9051 (in dit geval had de eerste hypothekaire schuldeischer het saldo van de opbrengst aan den curator uitgekeerd).

b. De commissionnair voor de vorderingen, waarvoor art. 80 W. v. K. hem voorrecht toekent: art. 84 W. v. K., dat, gewijzigd bij art. 4 Inv. Fw., naar de artt. 57—59 Fw. verwijst.

De schuldeischers, onder *a.* en *b.* vermeld, hebben recht van parate executie.

Zie over afstand door eerste hypotheekaire schuldeischers van hun zelfstandig executie-recht ten behoeve van den boedel, onder voorwaarde dat faillissementskosten niet te hunnen laste zullen worden gebracht: Rb. Groningen 27 Sept. 1901, W. n°. 7684.

Verificatie hunner vordering is alleen noodig, als deze behoort tot de in artt. 130 en 131 vermelde vorderingen. De houders van zoodanige vorderingen kunnen eerst na de verificatie en voor het geverifieerde bedrag tot executie van hun onderpand overgaan, art. 57 al. 2.

Termijn, waarbinnen zij hun recht moeten uitoefenen, verlengbaar bij beschikking van den rechter-commissaris (zie art. 67 al. 2). Sanctie: verkoop van het onderpand door den curator, art. 58 al. 1.

Zie over den termijn van art. 58 al. 1: E. DUMOULIN, in W. v. P. N. en R. n°. 1729.

H. R. 25 Juli 1911, W. n°. 9255: art. 58 al. 1 Fw. is alleen van toepassing, als de hypotheekaire schuldeischer zijn hypotheekrecht kan uitoefenen binnen den daar genoemden termijn.

Na verkoop van het onderpand door den schuldeischer, is deze verplicht aan den curator rekening te doen van de opbrengst, onverschillig of er een saldo is. Hij moet den curator uitkeeren hetgeen die opbrengst het hem verschuldigde met de interesten en kosten te boven gaat, art. 59 al. 1.

Aldus terecht Rb. Haarlem 31 Jan. 1905, W. n°. 8249; — H. R. 30 Nov. 1906, W. n°. 8465.

Voor het tekortkomende treedt hij als concurrent schuldeischer op, „zoo hij zijne vordering heeft doen verifieeren”, art. 59 al. 2. Als concurrent schuldeischer kan hij mede stemmen over een akkoord, ook al heeft hij van art. 132 Fw. niet gebruik gemaakt.

Onjuist: Rb. Amsterdam 19 Oct. 1898, W. n°. 7220 (een pandhoudende schuldeischer ontleent aan art. 59 al. 2 niet het recht mede te stemmen over een akkoord). — Zie ook Hof Amsterdam 7 Nov. 1898, P. v. J. 1899 n°. 19.

De curator kan te allen tijde, ten einde de beschikking te verkrijgen over het onderpand, de vordering van den pandhouder, hypothekeairen schuldeischer of commissionnair voldoen. Uitdrukkelijk alleen bepaald ten aanzien van pand, art. 58 al. 2. Zie de *Fw. verkl.*, bl. 217 v.

c. De makelaar in zee-assurantiën, die de polis nog in handen heeft. Hij int de schadevergoeding en verhaalt daarop zijne premievordering, art. 684 al. 2 W. v. K.

d. Metselaars, timmerlieden en andere ambachtslieden kunnen van het recht, hun toegekend in art. 1650 B. W., gebruik maken, ook in geval van faillissement van den aannemer, en al is hunne vordering in dit faillissement geverifieerd.

H. R. 16 Dec. 1870, W. n°. 3414, bev. in revisie H. R. 22 Dec. 1871, W. n°. 3416; — Rb. Haarlem 17 Apr. 1888, P. v. J. 1888 n°. 69; — Rb. Amsterdam 23 Juni 1887, P. v. J. 1888 n°. 29, en 14 Febr. 1893, P. v. J. 1893 n°. 57; — Hof den Bosch 31 Mrt. 1908, W. n°. 8790. — Zie ook Rb. Amsterdam 18 Aug. 1891, P. v. J. 1891 n°. 90; — Hooge Raad 6 Apr. 1894, W. n°. 6485; — Rb. Haarlem 2 Febr. 1909, P. v. J. 1909 n°. 851. — J. J. TICHELAAK, de rechten van hen, die arbeid of materiaal leveren voor huizenbouw, Prft. 1908.

e. Schippers en voerlieden, voor zooverre zij een recht van parate executie hebben: artt. 489, 94 al. 2, 96 al. 1 aanhef, 755 al. 2 W. v. K. —

Schuldeischers van den gefailleerde, die dit zijn geworden nà de faillietverklaring, blijven buiten het faillissement. Zie art. 24 Fw. Zij hebben geen aanspraak op den boedel.

Toepassing bij veroordeeling van den schuldenaar tot boete wegens een feit, gepleegd vóór de faillietverklaring: Rb. Roermond 30 Juni 1892, W. n°. 6222; — bij diens veroordeeling nà de faillietverklaring in de kosten van een strafgeding: Rb. Rotterdam 30 Oct. 1882, Rgl. Bijbl. 1882 B bl. 282, bev. Hof den Haag 15 Oct. 1883, W. n°. 5038; — ten aanzien van personeele belasting krachtens aanslagen over jaren, nà de

faillietverklaring aangevangen: Rb. den Haag 10 Febr. 1903, W. n°. 7887. — Zie ook Hof Amsterdam 6 Nov. 1903, W. n°. 8041: de personeele belasting over jaren, vóór de faillietverklaring aangevangen, moet de curator betalen.

Schulden, door den curator in zijne hoedanigheid gemaakt, komen ten laste van den boedel en kunnen daarop ten volle worden verhaald. „Boedelschulden”: artt. 28 al. 3, 39 en 40 Fw. („*créanciers de la masse*” in tegenstelling tot „*créanciers dans la masse*”). Ze zijn niet onderworpen aan verificatie, en komen na homologatie van een akkoord integraal ten laste van den schuldenaar. Als het actief ontoereikend is, wordt dit onder de houders der boedelschulden pondpondsgewijze verdeeld. Of zij voor het tekortkomende den schuldenaar kunnen aanspreken, is twijfelachtig.

Rb. Rotterdam 1 Nov. 1871, W. n°. 3416 (proceskosten ten laste van den curator). — Rb. den Haag 30 Oct. 1908, W. n°. 8771.

E. GOMBEAUX, les créanciers de la masse en faillite, in Ann. de dr. comm. 1907, bl. 417 v.

H. Het faillissement is een conservatoor beslag, dat overgaat in een executoriaal beslag.

De Fw. onderscheidt twee perioden: de eerste, de conservatore, de periode van bewaring of sequestratie; de tweede, de executoriale, de periode van vereffening of insolventie.

In de eerste periode: voortzetting van het bedrijf (art. 98), vervreemding van goederen niet dan in bijzondere gevallen (art. 101), vaststelling der baten en lasten (artt. 94 en 95: boedelbeschrijving; art. 96: staat van baten en schulden; artt. 108 v.: verificatie der schuldvorderingen). In de tweede periode: staking van het bedrijf (art. 176), verzilvering van alle baten (artt. 173—175), verdeling van de opbrengst (artt. 179 v.). De tweede periode vervalt, als schuldenaar en schuldeischers overeenkomen omtrent eene buitengerechtelijke regeling (akkoord).

Gelijksoortige verdeling kennen de Code de comm. franç. en de Code de comm. belge (*la faillite en l'état d'union*) en de Engelsche Bankruptcy Act (*receiving order en bankruptcy*.) Daaren-

tegen niet de Dt. Konkursordnung. — In de Amsterdamsche Ordonnanties werden ook reeds de *sequestratie* en de *insolventie* onderscheiden. Evenzoo in de Alg. Manier van procederen van 1799, in het Ontw. Burg. Wetb. van 1807 en in het Wetb. o. d. regterl. instell. enz. van 1809: de *sequestratie* en de *curateele* of *insolventie*.

De gezamenlijke schuldeischers zijn de executanten. Voor en namens hen, als hun wettelijke vertegenwoordiger, treedt de curator op. Als beheerder en vereffenaar van den boedel, als beschikker over de vermogensrechten van den failliet treedt hij in diens plaats, oefent hij diens rechten uit, is hij rechthebbende van den failliet (*ayant droit* of *ayant cause*). Zijn rechtspositie wordt daardoor bepaald. Zie de *Fw. verkl.*, bl. 46 v.

Art. 12 Ordon. Amsterdam 1777: „dat de boedel moet gehouden worden door de aangestelde sequesters, in naam en ten behoeve van de gezamenlijke crediteuren, te worden gepossideerd en gecustodieerd”.

Kist, Handelsr., dl. 6, bl. 43 en 70. — KOHLER, Lehrbuch, bl. 401 v.; Leitfaden, 2de dr., bl. 212 v. — PERCEROU, traité, dl. 1, n°s. 93 v., 493bis.

Rb. den Haag 29 Juni 1897, W. n°. 7065 (de curator heeft de verplichtingen van den boedel na te komen). — Rb. Rotterdam 17 Juni 1895, W. n°. 6697, bev. Hof den Haag 30 Nov. 1896, W. n°. 6920 (schuldeischers kunnen zich niet als derden verzetten tegen een vonnis, gewezen in een door den curator gevoerd geding tot opvordering van baten des boedels); — Rb. Rotterdam 30 Nov. 1896, W. n°. 7215, bev. Hof den Haag 14 Nov. 1898, W. n°. 7242, cass. verw. H. R. 3 Nov. 1899, W. n°. 7355 (derde verzet van een eersten hypotheekhouder tegen het vonnis tot ontbinding van de overeenkomst, waarbij de gefailleerde het verbonden goed had gekocht); — Hof den Bosch 15 Juni 1909, W. n°. 8965, vern. H. R. 3 Juni 1910, W. n°. 9017 (derde verzet, als voren, van een derden hypotheekhouder). — H. R. 31 Jan. 1902, W. n°. 7709, vern. Hof den Haag 13 Mei 1901, W. n°. 7618, vern. Rb. den Haag 13 Dec. 1899, W. n°. 7389, zie hierboven bl. 763.

De handelingen en beschikkingen van den curator zijn bindend voor den gefailleerde.

Wat de gefailleerde vóór de faillietverklaring verrichtte, bindt de executeerende schuldeischers, dus den curator, tenzij het tegendeel is bepaald (de zoogen. Pauliana) en behoudens

inachtneming van hetgeen hierboven bl. 204 v. omtrent de rechtspositie van derden, onder wie de schuldeischers begrepen zijn, is opgemerkt.

Een door den schuldenaar aangegaan beding van beslissing door scheidslieden bindt den curator: W. v. Rossem, *Het Nederl. Wetb. v. Burg. Rechtsv.*, op art. 620, aant. 5; — Rb. Amsterdam 24 Nov. 1906, W. n°. 8561.

Nevens de rechten die de curator van den failliet afleidt, oefent hij ook andere uit, die aan de schuldeischers uit eigen hoofde toekomen (bijv. op grond van de niet-openbaarmaking van de ontbinding eener vennootschap onder firma): H. R. 30 Mrt. 1906, W. n°. 8356, terecht vern. Hof Amsterdam 29 Juni 1905, M. v. H. 1905 bl. 274.

Toepassing van art. 1917 B. W. Zie hieronder § 88 onder A. Andere opvattingen omtrent de positie des curators.

J. C. M. v. RIEMSDIJK, a. w., bl. 46, 59 v.; — DE MAREZ OYENS, a. w., bl. 49 v.; — DIEPHUIS, *Handelsr.*, dl. 3, bl. 249. — A. S. SCHULTZE, *das dt. Konkursrecht in seinen jurist. Grundlagen*, 1880. — LIPPMANN, *die rechtliche Stellung des Konkursverwalters*, in *Jher. Jahrb.*, dl. 41, bl. 112 v. — P. ПОТЯКА, *die Rechtsstellung des Konkursverwalters*, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 70, bl. 490 v.; dl. 71, bl. 121.

I. De faillissementsprocedure is voor alle boedels dezelfde. Geen onderscheid tusschen groote en kleine boedels; wel is een aantal voorschriften facultatief gesteld. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 30 v.

§ 84. DE FAILLIETVERKLARING.

J. VAN DROOGE, de artt. 1 en 6 Faillw. Overzicht der rechtspraak, in *Rgl. Mag.* 1900, bl. 342 v.

Voorwaarde voor de faillietverklaring: de schuldenaar moet verkeereren in den toestand van te hebben opgehouden te betalen, art. 1 Fw.

Oorspronkelijke redactie van art. 1 (Ontw. St.C. en Reg. Ontw.): „De schuldenaar, die ophoudt te betalen, wordt, hetzij enz. in staat van faillissement verklaard”. — Bestrijding bij de openbare beraadslaging in de Tweede Kamer. Amendementen VAN HOUTEN en VAN DER KAAJ. Het laatste voegt aan het artikel toe: „indien dit in het belang zijner geza-

menlijke schuldeischers wenschelijk blijkt". Na wijziging in: „indien dit in het gemeenschappelijk belang zijner schuldeischers wenschelijk blijkt", neemt de regeering het over. Amendementen DE KANTER (herstel der oorspronkelijke redactie) en CLERCX. De Minister wijzigt de toevoeging in: „indien dit in het gemeenschappelijk belang zijner schuldeischers wenschelijk wordt geoordeeld". Aanneming van het artikel met 58 tegen 11 stemmen. Gelijke bijvoeging in artt. 6 al. 2 en 198.

Oppositie in de Eerste Kamer, in het bijzonder van M. J. PIJNAPPEL. Wetsvoorstel, door hem in de Tweede Kamer ingediend in Sept. 1894, om de bijvoegingen in de artt. 1, 6 en 198 weer te schrappen en in art. 6 al. 2 te lezen: . . . „indien summierlijk blijkt van het bestaan van daadzaken of omstandigheden, welke aantoonen dat de toestand van het ophouden met betalen aanwezig is, en, zoo een schuldeischer" enz. Gewijzigd wetsvoorstel, 13 Juni 1895, om de artt. 1 en 6 te lezen, zooals zij thans luiden. Amendement HARTE-TYDEMAN, om aan art. 1 toe te voegen: „tenzij dit in het gemeenschappelijk belang zijner schuldeischers niet wenschelijk wordt geoordeeld", verworpen met 46 tegen 27 stemmen. Aanneming van het voorstel-PIJNAPPEL in de Tweede Kamer met 63 tegen 10 stemmen, in de Eerste Kamer met algemeene stemmen. Zie voorts het overzicht der geschiedenis van art. 1 in *de Fw. verkl.*, bl. 71 v.

„Toestand van te hebben opgehouden te betalen" = *état de cessation de paiements* in art. 437 al. 2 Code de comm. franç. en art. 437 al. 3 Code de comm. belge.

Zie over de beteekenis van „cessation de paiements": PERCE-ROU, a. w., dl. 1, n°s. 181 v.

Onvermogen of onmacht om te betalen (buiten staat zijn te betalen, niet kunnen betalen) wordt niet gevorderd.

Juist: Hof Amsterdam 2 Dec. 1896, W. n°. 6911; — Hof den Haag 1 Mei 1899, W. n°. 7294. — Anders Rb. Amsterdam 16 Nov. 1896, W. n°. 6911.

Evenmin ontoereikendheid van het vermogen om daaruit alle opeischbare schulden te voldoen.

Verg. LYON-CAEN en RENAULT, traité, dl. 7, n°. 57; — PERCEROU, t. a. p., n°. 184.

Bedenkelyk: Hof Amsterdam 14 Juli 1897, M. v. H. 1898 bl. 42.

Gebrek aan actief is geen reden de faillietverklaring te weigeren: H. R. 6 Mei 1898, W. n°. 7121; — Hof Amsterdam 2 Nov. 1898, P. v. J. 1899 n°. 19; — Hof den Bosch 3 Mei 1904, W. n°. 8088.

Grondslag van het faillissement: de samenloop (*concurfus*) van onbevredigde schuldeischers. Deze samenloop ontstaat, als de schuldenaar opeischbare schulden in strijd met maatschappelijke of handels-gewoonten (H. R. 2 Juni 1899, W. n°. 7287) onbetaald laat, m. a. w. „in den toestand verkeert dat hij heeft opgehouden te betalen”. Bewijs door den aanvrager van het bestaan van nog andere onbevredigde schuldeischers vordert de wet niet.

Of de door de wet gevorderde toestand aanwezig is, is een feitelijke vraag: H. R. 31 Dec. 1896, W. n°. 6912; — 13 Mei 1897, W. n°. 6976; — 25 Mei 1898, W. n°. 7127; — 9 Mrt. 1911, W. n°. 9164; — 29 Mrt. 1911, W. n°. 9167.

Hij is niet aanwezig, als vaststaat dat de schuldenaar geen andere schulden heeft dan de schuld, waarvoor de faillietverklaring is aangevraagd: Hof den Bosch 6 April 1897, W. v. N. en R. n°. 1429, cass. verw. H. R. 13 Mei 1897, b. a.; — als niets anders blijkt dan de niet-voldoening van ééne vordering op eerste aanvraag of van ééne vordering, waartegen tegenspraak wordt gevoerd: verg. Hof Arnhem 8 Jan. 1902, W. n°. 7761; — als blijkt dat de schuldeischers betaling niet verlangen en het faillissement niet wenschen: Hof Amsterdam 5 Dec. 1898, P. v. J. 1899 n°. 15.

Hij is wèl aanwezig, als des verzoekers vordering onbetaald is gebleven nà sommatie of nà vergeefsche pogingen tot invordering of nà veroordeeling en bevel tot betaling: Hof den Haag 30 Sept. 1896, vern. Rb. den Haag 11 Sept. 1896, W. n°. 6869; Hof Leeuwarden 16 Sept. en 7 Oct. 1896, vern. Rb. Heerenveen 11 Sept. 1896, W. n°. 6876; Hof Arnhem 3 Mrt. 1897, W. n°. 6962, vern. Rb. Zutfen 10 Febr. 1897, W. n°. 7003; Hof Arnhem 12 Mei 1897, W. n°. 6983; Hof Amsterdam 17 Sept. 1897, M. v. H. 1898 bl. 45; — als blijkt van het onvermogen van den schuldenaar: Hof Amsterdam 16 Dec. 1896, W. n°. 7003, en 13 Oct. 1897, M. v. H. 1898 bl. 48; — als een schuld niet voldaan wordt, die volgens de

eischen van het verkeer en van de wet betaald behoorde te worden en de schuldenaar koopman is: Hof Arnhem 10 Oct. 1900 en 30 Jan. 1901, W. n°. 7573; — als de wanbetaling een wissel of promesse betreft, ter zake van handel of bedrijf door den schuldenaar geaccepteerd of onderteevend: Hof Amsterdam 28 Febr. 1898, W. n°. 7257; Hof den Bosch 15 Juli 1902, W. n°. 7839; Hof Arnhem 6 Febr. 1907, W. n°. 8604; — als de schuldenaar erkent opgehouden te hebben met betalen: Hof Amsterdam 20 Jan. 1897, W. n°. 7004, of „dat hij zoo lang betaald heeft als hij betalen kon”: Hof Amsterdam 31 Oct. 1899, M. v. H. 1899 bl. 399.

In het algemeen kan „het niet-betalen van een enkele schuld (slechts dan) een toestand van ophouding van betaling aanwijzen, wanneer het wegens de omstandigheden, waaronder de niet-betaling van die schuld plaats heeft, te verwachten is, dat de schuldenaar ook tegenover zijne andere schuldeischers zijne verplichting tot betaling niet zal nakomen”: H. R. 13 Mei 1897, W. n°. 6976; — op zich zelf is het onbetaald laten van ééne enkele schuld onvoldoende om daaruit het intreden van den toestand van te hebben opgehouden met betalen af te leiden: H. R. 9 Mrt. 1911, W. n°. 9164.

De aanwezigheid van meer dan één schuldeischer op het oogenblik der aanvraag wordt een vereischte voor de faillietverklaring genoemd door H. R. 25 Mei 1898, W. n°. 7127; — evenzoo H. R. 3 Juni 1898, W. n°. 7133; — Rb. Leeuwarden 24 Nov. 1898, P. v. J. 1899 n°. 3; — Hof den Haag 13 Febr. 1901, P. v. J. 1901 n°. 29 (het bestaan van meerdere schulden moet worden aangetoond). — Zie ook Rb. Zierikzee 20 Juli 1898, W. n°. 7208. — Anders: de aanvrager behoeft het bestaan van meerdere schuldeischers niet aan te toonen: Rb. Rotterdam 16 Dec. 1896, P. v. J. 1897 n°. 50; — Hof Arnhem 10 Oct. 1900 en 30 Jan. 1901, b. a.; — de Fransche jurisprudentie: LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 7, n°. 96; PERCE-ROU, a. w., dl. 1, bl. 187 nt. 5, en n°. 302. — Zie ook WOLFSON in W. n°. 7068.

Het bestaan van meerdere *op betaling aandringende* schuldeischers behoeft niet te blijken, voldoende is het bestaan van meerdere schuldeischers: H. R. 2 Juni 1899, W. n°. 7287; Hof den Haag 24 April 1899 en 25 Juni 1900, W. n°s. 7286 en 7513; — evenmin het bestaan van meerdere *opeisbare* schulden, voldoende is dat blijkt van meerdere schulden: H. R. 23 Juli 1910, W. n°. 9055, waarmede te verg. Hof Arnhem 31 Dec. 1907, W. n°. 8798, cass. verw. H. R. 21 Febr. 1908, W. n°. 8676.

Verg. voor het vroegere recht: Hof Nd.-Holland 7 Juni 1866, W. n°. 2840; 8 April 1869, W. n°. 3253; 22 Mrt. 1877, W. n°. 4130; 18 Oct. 1878, W. n°. 4311.

Met betrekking tot de faillietverklaring wordt door de wet geen onderscheid gemaakt tusschen kooplieden en niet-kooplieden, noch tusschen huisschulden en handelsschulden. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 85 v.

§ 102 Dt. Konkursord. vordert *Zahlungsunfähigkeit*: onvermogen om te betalen, dat geacht wordt aanwezig te zijn als er *Zahlungseinstellung*, ophouden te betalen, is. Zonder ophouden te betalen kan er onvermogen om te betalen zijn en er kan ophouden te betalen zijn zonder onvermogen. — De Eng. Bankruptcy Act 1883 (gew. in 1890) onderscheidt in sect. 4 acht *bankruptcy acts*, waarvan er één aanwezig moet zijn. — Evenzoo noemt art. 190 Bundesg. ü. Schuldb. u. K. verschillende feiten, o. a. ophouden te betalen.

Critiek van de voorwaarde van den C. d. comm.: *cessation de paiemens* bij THALLER, des faill. en dr. comp., chap. 1, bl. 125 vlg., in verband met de gelijkstelling van kooplieden en niet-kooplieden. De wetten van Oostenrijk (K. Ord. artt. 62—64, 198), Hongarije (Faillw. artt. 82—85, 242—246), Noorwegen en Denemarken stellen andere voorwaarden voor de faillietverklaring van kooplieden dan voor die van niet-kooplieden; voor kooplieden: ophouden te betalen.

C. de comm. belge, art. 437: „tout commerçant qui cesse ses payemens et dont le crédit se trouve ébranlé est en état de faillite”. — Cod. di comm. ital., art. 683, vordert het ophouden met betalen van handelsschulden. Evenzoo de Fransche jurisprudentie en doctrine; LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 7, n°. 62; PERCEROU, a. w., dl. 1, n°. 187.

„De schuldenaar” is het subject, de eigenaar van het aansprakelijke en in beslag te nemen vermogen. Toepassing op schuldenaars die minderjarig zijn of onder curateele staan.

Een curator kan niet, ook niet in zijne hoedanigheid, failliet verklaard worden; failliet verklaard moet worden de curandus. Zie Rb. Zwolle 13 Nov. 1896, W. n°. 6893; — Hof den Bosch 29 Dec. 1896, vern. Rb. den Bosch 4 Dec. 1896, W. n°. 6905; — H. R. 2 Apr. 1897, W. n°. 6950; 23 Sept. 1910, W. n°. 9064; — *De Fw. verkl.*, bl. 557 v.

„Betalen” heeft de ruime beteekenis van „betaling” in de artt. 1417 vv. B. W., d. w. z. eene verbintenis kwijten (art. 1418), eene verplichting nakomen, en ziet dus niet alleen op geldvorderingen.

Bevoegde rechter voor de faillietverklaring. Regel: de rechtbank van de woonplaats des schuldenaars, art. 2 al. 1.

Nevens dezen is nog een andere rechtbank bevoegd: 1°. in het geval van art. 2 al. 3 (vennootschap onder eene firma; zie *de Fw. verkl.*, bl. 89 v.); 2°. ten aanzien van de gehuwde vrouw, art. 3 (zie *de Fw. verkl.*, bl. 92 v.).

Bevoegdheid van den Nederlandschen rechter ten aanzien van buiten het Rijk in Europa wonende personen: art. 2 al. 2 (de bepaling is geschreven voor hen die, met achterlating van schulden, zich naar het buitenland begeven en die schulden onbetaald laten), art. 2 al. 4 en art. 3.

Zie over art. 2 al. 2: Hof Amsterdam 8 Dec. 1896, W. n°. 7003; — H. R. 27 Nov. 1903, W. n°. 7998: het tijdsverloop tusschen het vertrek en de faillissementsaanvraag doet er niet toe; — H. R. 18 Febr. 1904, W. n°. 8037: voor 's rechters bevoegdheid wordt alleen vereischt, dat de schuldenaar zich buiten het Rijk in Europa heeft begeven, niet ook dat hij bij zijn vertrek verkeerde in den toestand van te hebben opgehouden te betalen.

Regeling bij gelijktijdige of opvolgende faillietverklaringen, art. 2 al. 5.

Bevoegde rechter voor de faillietverklaring: van zedelijke lichamen en stichtingen, art. 2 al. 6; — van eene nalatenschap, art. 199 al. 1.

Procedure tot faillietverklaring.

1°. Eigen aangifte; ter griffie, artt. 1 al. 1 en 4 al. 1.

Rb. Amsterdam 21 Jan. 1892, M. v. H. 1892 bl. 309; — 31 Oct. 1893, M. v. H. 1894 bl. 40.

Aangifte van het faillissement des mans door de vrouw: Rb. Rotterdam 1 Mei 1880, W. n°. 4536.

2°. Vordering van een of meer schuldeischers; bij verzoekschrift ter griffie, artt. 1 al. 1, 4 al. 1, 5.

Zie over de mogelijkheid bij één verzoekschrift de faillietverklaring te vorderen van meerdere schuldenaren (bijv. van mede-erfgenamen): Hof den Bosch 9 Febr. 1897, W. n°. 6938. — *De Fw. verkl.*, bl. 556.

Het verzoek tot faillietverklaring van een minderjarige moet

worden gericht tegen den vader of den voogd die het bewind heeft: H. R. 15 Febr. 1901, W. n°. 7560; — daarentegen het verzoek tot faillietverklaring van een onder curateele gestelden persoon tegen dezen zelf, niet tegen den curator: H. R. 23 Sept. 1910, b. a.

3°. Vordering van het Openbaar Ministerie; bij requisitoor in raadkamer, art. 1 al. 2.

„Redenen van openbaar belang”; voorbeeld: Hof Amsterdam 19 Nov. 1896, W. n°. 6901.

„Aanvraag” omvat in artt. 47 en 54 de gevallen onder 1°.— 3°.; in artt. 8, 9 en 18 alleen die vermeld onder 2°. en 3°. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 199 n^t. 3.

Eigen aangifte van de erfgenamen en vordering van het Openbaar Ministerie zijn uitgesloten bij faillietverklaring eener nalatenschap, art. 198.

Onderzoek in raadkamer; zoo noodig verhoor van den aangever of aanvrager. In de gevallen, vermeld onder 2°. en 3°., kan oproeping worden bevolen van den schuldenaar, om gehoord te worden, artt. 4 al. 1 en 6 al. 1. Verhoor of oproeping van de erfgenamen, als de faillietverklaring eener nalatenschap wordt gevorderd, art. 199 al. 2.

Indien het verzoek tot faillietverklaring een minderjarige of een onder curateele gestelden persoon betreft, moet de vader of de voogd resp. de curator worden opgeroepen om gehoord te worden. Zie H. R. 5 Febr. 1897, W. n°. 6925, en 23 Sept. 1910, b. a.

Het onderzoek loopt over het ophouden met betalen, bovendien, in het geval onder 2°., over het vorderingsrecht van den schuldeischer, en, in het geval onder 3°., over de redenen van openbaar belang, art. 6 al. 2. — *Summier bewijs*.

Indien de schuldenaar minderjarig is, kan hij zich daarop beroepen, in welk geval de faillietverklaring niet kan worden uitgesproken; zie Hof Amsterdam 6 Sept. 1899, M. v. H. 1899 bl. 301.

Voorbeelden van niet aannemelijk gemaakt vorderingsrecht of van voldoende gemotiveerde betwisting: Hof Amsterdam 29 Sept. 1896, bev. Rb. Amsterdam 9 Sept. 1896, W. n°. 6896;

— H. R. 8 Jan. 1897, cass. verw. Hof Amsterdam 2 Dec. 1896, W. n°. 6911; — Hof Amsterdam 26 Jan. 1897, W. n°. 7002.

De rechter is aan de regelen van wettig bewijs niet gebonden: H. R. 18 Mrt. 1898, cass. verw. Hof Arnhem 10 Febr. 1898, W. n°. 7101; — H. R. 2 Juni 1899, W. n°. 7287; 1 Mrt. 1901, W. n°. 7565 (tevens beslissende dat de rechter, in dit geval die in hooger beroep, ambtshalve personen kan hooren om de vereischte inlichtingen te erlangen); 29 Juli 1902, W. n°. 7807; 15 Aug. 1902, W. n°. 7808; 28 Nov. 1902, W. n°. 7837 (summier blijk van woonplaats is voldoende); 9 Mrt. 1903, W. n°. 7889; 30 Juni 1905, W. n°. 8256 (het voorschrift van art. 1961 B. W. omtrent de onsplitbaarheid der bekentenis is niet van toepassing).

De vordering van den aanvrager behoeft niet opeischbaar te zijn. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 101.

Hof Arnhem 27 Nov. 1901, W. n°. 7710; 10 Aug. 1907, W. n°. 8594; — H. R. 5 Febr. 1909, W. n°. 8813. — Anders ten onrechte Rb. den Haag 20 Febr. 1903, W. n°. 7870.

Zie voor het vroegere recht: H. R. 7 Mrt. 1884, Ned. Rspr., dl. 136, bl. 251.

Conservatore maatregelen hangende het onderzoek, art. 7.

Nà sluiting van het onderzoek moet het Openbaar Ministerie gehoord worden, art. 4 al. 1.

Verkeerde praktijk het O. M. te hooren vóór het onderzoek. Verg. H. R. 9 Oct. 1896, M. v. H. 1897 bl. 282.

Beschikking des rechters: weigering of vonnis van faillietverklaring, ter openbare terechtzitting, uitvoerbaar bij voorraad enz., art. 4 al. 3.

Rechtsmiddelen tegen de uitspraak op de aangifte of aanvraag.

1°. De faillietverklaring is uitgesproken. *a.* De schuldenaar heeft hetzij recht van verzet (art. 8 al. 2), hetzij recht van hooger beroep (art. 8 al. 1), dit laatste ook tegen de uitspraak op het verzet, handhavende de faillietverklaring (art. 8 al. 3).

Volgens Hof den Haag 13 Febr. 1901, P. v. J. 1901 n°. 29, kan de vrouw, failliet verklaard, in hooger beroep komen zonder bijstand haars mans; volgens hetzelfde Hof 24 Oct. 1900, W. n°. 7506, kan de minderjarige, failliet verklaard, persoonlijk

in hooger beroep komen. — Anders, wat den minderjarige betreft: H. R. 28 Juni 1901, W. n°. 7622.

Is het Openbaar Ministerie de aanvrager, dan behoort daarvoor in de procedure in hooger beroep de ter terechtzitting aanwezige ambtenaar op te treden. Zie VAN BONEVAL FAURE, het Nederl. Burg. Procesr., dl. 1, 3° dr., bl. 164; — A. TAK, in Themis 1897, bl. 350 v. — Zie ook Hof Amsterdam 27 Sept. 1895, W. n°. 6724, en H. R. 24 April 1896, W. n°. 6807. — Verg. voorts H. R. 16 Apr. 1908, W. n°. 8718.

Procedure bij verzoekschrift, in te dienen ter griffie (art. 8 al. 4 i. v. m. art. 5). Dagbepaling en beteekening aan den procureur van den schuldeischer (art. 8 al. 4 en 5). Onderzoek in raadkamer (art. 8 al. 6 i. v. m. art. 4 al. 1), waarbij de schuldenaar en de schuldeischer of hunne gemachtigden tegenwoordig kunnen zijn en alsdan gehoord moeten worden. Ook kan de curator worden gehoord. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 104 v.

H. R. 25 Mei 1900 en 31 Aug. 1904, W. n°s. 7454 en 8108: de curator kan in de procedure van verzet of van hooger beroep worden gehoord.

De vraag, of de toestand van te hebben opgehouden te betalen bestaat, moet in de verzet-procedure of in hooger beroep opnieuw worden onderzocht. De rechter is daarbij niet gebonden aan de „feiten of omstandigheden”, in de aanvraag der faillietverklaring gesteld; ook de schuldeischer kan nieuwe „feiten of omstandigheden” aanvoeren.

Aldus: Hof Nd. Holland 31 Jan. 1861, M. v. H. 1861 bl. 67, vern. H. R. 14 Nov. 1861, M. v. H. t. a. p. bl. 319; — Rb. Goes 20 Juli 1872, R. B. 1872 B bl. 174; — H. R. 7 Mrt. 1884, Ned. Rspr. dl. 136 bl. 251; — 25 Oct. 1894, W. n°. 6576; — 2 Dec. 1898, W. n°. 7210; — 25 Mei 1906, W. n°. 8384; — Hof Arnhem 25 Juni 1902, W. n°. 7817. — Zie ook Rb. Arnhem 16 Dec. 1869, M. v. H. 1870 bl. 19, en Hof Amsterdam 14 Juli 1897, M. v. H. 1898 bl. 42. — KIST, dl. 6, bl. 54.

Uitspraak na conclusie van het Openbaar Ministerie.

Moet de faillietverklaring vernietigd worden, als de aanvrager van het faillissement inmiddels door den gefailleerde is voldaan? Aldus: Hof Nd. Holland 12 Jan. 1843, vern. Rb. Amsterdam 30 Nov. 1842, M. v. H. 1862 bl. 217; Rgl. Bijbl. 1843

bl. 162 (met noot); — Hof Nd. Holland 5 Dec. 1850, M. v. H. t. a. p. bl. 219; — Rb. den Haag 12 Juni 1846, t. z. p. — Juister (ook de overige bekende opeisbare vorderingen moeten voldaan zijn): Rb. Arnhem 16 Dec. 1869, M. v. H. 1870 bl. 19; — Hof Arnhem 25 Juni 1902, W. n°. 7817 (betaling van alle aan den schuldenaar bekende en door hem erkende schuldeischers); — Rb. Groningen 11 Nov. 1904, W. n°. 8178 (voldoening van alle concurrente schuldeischers). — Dat alle schulden *kunnen* worden voldaan, is niet voldoende: Hof Arnhem 25 April 1900, W. n°. 7479. — Zie ook Hof den Haag 2 Mei 1906, W. n°. 8410.

b. Derde-schuldeischers en belanghebbenden hebben recht van verzet (art. 10 al. 1). Wijze van instelling en behandeling: art. 10 al. 2—5 i. v. m. artt. 4 en 5. Na afwijzing van het verzet recht van hooger beroep, art. 11 al. 1. Wijze van instelling en behandeling, art. 11 al. 3 i. v. m. artt. 4, 5 en 6.

Voorbeeld: Hof Amsterdam 5 Dec. 1898, vern. Rb. Amsterdam 16 Nov. 1898, P. v. J. 1899 n°. 15. — Hof den Haag 17 Sept. 1906, P. v. J. 1907 n°. 634: dat de faillietverklaring nadeel toebrengt aan de schuldeischers is voor derde-schuldeischers geen reden tot verzet.

Zie over de wijze van instelling van het hooger beroep: *de Fw. verkl.*, bl. 106; — H. R. 9 Mrt. 1903, W. n°. 7889.

2°. De faillietverklaring is geweigerd of vernietigd na verzet. De schuldenaar die de aangifte heeft gedaan, de schuldeischer of het Openbaar Ministerie hebben recht van hooger beroep, artt. 9 al. 1 en 2 en 11 al. 2. Wijze van instelling en behandeling: artt. 9 al. 3 en 11 al. 3 i. v. m. artt. 4, 5 en 6.

Het Openbaar Ministerie behoort in hooger beroep te komen bij requisitoor van den Procureur-Generaal bij het Gerechtshof. Anders ten onrechte in de zaak, beslist door Hof Amsterdam 19 Nov. 1896, W. n°. 6901.

3°. Tegen het arrest van het Gerechtshof hebben: a. recht van verzet, als het Hof eene faillietverklaring uitspreekt, die door de rechtbank was geweigerd, uitsluitend de derde-schuldeischers en belanghebbenden, art. 11 al. 4. Wijze van instelling en behandeling: art. 10 al. 2—5 i. v. m. artt. 4 en 5;

De schuldenaar die niet is opgeroepen of gehoord, kan tegen het arrest van het Hof alleen in cassatie komen: H. R. 27 Nov. 1903, W. n°. 7998.

b. beroep in cassatie: de schuldenaar, de schuldeischer-aanvrager van het faillissement, de derde-schuldeischer of belanghebbende die verzet heeft gedaan, het Openbaar Ministerie, als dit de faillietverklaring heeft gevorderd, art. 12 al. 1. Wijze van instelling en behandeling: art. 12 al. 2 i. v. m. artt. 4, 6 en 8. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 109 en 112.

Art. 12 al. 2 i. v. m. art. 8 al. 4 en 5. Van het ingestelde beroep in cassatie tegen het vonnis van faillietverklaring, in hooger beroep gewezen, moet worden kennis gegeven aan den procureur die het verzoek tot faillietverklaring heeft ingediend, niet aan den procureur van den verzoeker in hooger beroep; verwerping van het beroep op deze informaliteit wegens gemis van belang: H. R. 15 Mrt. 1901, W. n°. 7582. — Verzuim van kennisgeving moet leiden tot niet-ontvankelijk-verklaring: H. R. 20 Nov. 1903, W. n°. 7983. — De kennisgeving behoeft mededeeling van het middel van cassatie niet te bevatten: H. R. 29 Juni 1904, W. n°. 8092.

De uitspraken op de in de artt. 8—12 Fw. genoemde rechtsmiddelen zijn vonnissen, niet beschikkingen op gewone verzoekschriften, en moeten de gronden bevatten, waarop ze rusten: H. R. 11 en 17 Mrt. 1899, W. n°. 7252 en 7256.

Tabellarisch overzicht der rechtsmiddelen: zie *de Fw. verkl.*, bl. 110 en 111.

Tegen het vonnis van faillietverklaring kan request civiel niet worden aangevoerd. De uitdrukkingen „vonnis op tegenspraak gewezen” en „vonnis op verstek gewezen” (art. 382 Rv.) passen niet op het vonnis van faillietverklaring.

Rb. Almeloo 28 Dec. 1910, W. n°. 9126.

Vennootschap onder eene firma.

Aangifte (ook verzoek en requisitoor) ten aanzien eener vennootschap onder eene firma, art. 4 al. 2.

H. R. 1 Maart 1895, W. n°. 6633 (ook bij aanvraag door een schuldeischer moet de opgave worden gedaan). — Anders Hof den Bosch 27 Juni 1882, W. n°. 4824.

Tot de aangifte tot faillietverklaring van de vennootschap, d. w. z. van alle vennoten, zij het in hunne hoedanigheid van medegerechtigden in het vennootschapsvermogen, is medewerking van alle vennoten noodig. Ieder vennoot individueel kan alleen zijn eigen faillietverklaring uitlokken.

Rb. Amsterdam 4 Febr. 1876, R. B. 1876 B bl. 170. — Anders Rb. Rotterdam 30 Mrt. 1870, M. v. H. 1870 bl. 195, en 22 Juni 1878, W. n°. 4269. — HOLTJUS-DE GEEER, bl. 71 v., 74 n. 1. — KIST-VISSER, Beg. v. Handelsr., dl. 3, bl. 319.

De aanvraag tot faillietverklaring der vennootschap is te behandelen als aanvraag tot faillietverklaring van alle vennoten.

Zie Rb. Amsterdam 14 Juni 1889, Hof Amsterdam 28 Juni 1889 en H. R. 27 Juli 1889, W. n°. 5783. — Proces over de faillietverklaring der venn. o. de firma de Erven Bloemink en Co., *de Fw. verkl.*, bl. 130 v.

Verplichting tot schadevergoeding in geval van vernietiging der faillietverklaring.

Steeds als de faillietverklaring wordt vernietigd of alleen als de aanvraag lichtvaardig of te kwader trouw werd gedaan?

In den eersten zin: Hof Amsterdam 15 Apr. 1892, W. n°. 6196. — In den laatsten: Rb. Amsterdam 4 Dec. 1891, M. v. H. 1892 bl. 195; — Rb. Amsterdam 10 Nov. 1893, W. n°. 6486 (geen schadevergoeding als de schuldenaar, door op de oproeping niet te verschijnen, de faillietverklaring heeft veroorzaakt); — Hof Leeuwarden 6 Juni 1900, P. v. J. 1900 n°. 82. — Spanje, Hwb. art. 885; — evenzoo KOHLER, Lehrb. d. Konkursr., bl. 90; — PERCEROU, a. w., dl. 1, n°. 314. — Zie ook J. R. ROELFSEMA, De beteekenis der woorden „onrechtmatig” en „schuld” in art. 1401 B. W., Prft. 1893, bl. 106 v.

Zie over de vraag, welke schade in aanmerking komt: Hof den Haag 11 Dec. 1876, R. B. 1877 B bl. 171.

Is een afzonderlijk proces tot schadevergoeding noodig?

De combinatie van het verzet of hooger beroep tegen de faillietverklaring met de vordering tot schadevergoeding wordt gewraakt door Rb. Amsterdam 13 Sept. 1895, W. n°. 6785;

— Hof den Haag 14 Mrt. 1894, W. n°. 6497; — Hof Leeuwarden 6 Nov. 1889, P. v. J. 1889 n°. 135. — Zie voorts *de Fw. verkl.*, bl. 126 v.

Kan het Openbaar Ministerie of de Staat tot schadevergoeding worden aangesproken, als de faillietverklaring op vordering van het Openbaar Ministerie was uitgesproken?

Zie Hof Zd. Holland 27 Febr. 1843, W. n°. 392. — HOLTJUS-DE GEER, bl. 243.

Het vonnis in zake faillietverklaring.

Inhoud van het vonnis of arrest van faillietverklaring, artt. 14 al. 1 en 3, 74 al. 1.

De feiten en omstandigheden, welke aantoonen, dat de schuldenaar in den toestand verkeert, dat hij heeft opgehouden te betalen, behoeven in het vonnis niet te worden vermeld: H. R. 13 Mei 1897, W. n°. 6973.

Openbaarmaking, art. 14 al. 3 i. v. m. art. 17 al. 1. — Kennisgeving aan de administratie der postereien en der telegrafie, art. 14 al. 2.

Circulaires v. d. Minister v. Justitie v. 28 Sept. 1896, W. n°. 6864; LUTTENBERG, Chron. Verz. 1896, bl. 355; — en van 19 Dec. 1896, W. n°. 6899; LUTTENBERG, t. a. p., bl. 461.

Kennisgeving van het vonnis of arrest, houdende vernietiging der faillietverklaring, door den griffier aan den curator en aan de administratie voornoemd, art. 15 al. 1. De griffier wordt daartoe in staat gesteld door artt. 9 al. 2, 11 al. 2 en 12 al. 3.

Leemte in deze regeling: R., in W. n°. 6975; — M. L. VAN GOUDOEVER, in Tijdschr. v. Pr. N. en F., jg. 5, bl. 26 v.

Openbaarmaking, art. 15 al. 2 i. v. m. art. 17 al. 1.

Voorloopige tenuitvoerlegging van het vonnis van faillietverklaring.

Tenuitvoerlegging bij voorraad en op de minuut, art. 4 al. 3.

Grenzen der voorloopige tenuitvoerlegging, art. 13 al. 2.

Kracht van des curators handelingen in geval van vernietiging der faillietverklaring, art. 13 al. 1. Beteekenis van dit voorschrift: *de Fw. verkl.*, bl. 114 v.

Openbaar Register der faillissementen, art. 19 al. 1 en 2 Fw. K. B. van 17 Juni 1896, *Stbl.* n°. 97, ter vaststelling van een model. Inzage en uittreksel, art. 19 al. 3 Fw. i. v. m. artt. 23h en 25 van het Tarief in burgerl. zaken. Alfabetische klapper, art. 19 al. 4.

Zie over dit register VAN GOUDOEVER, t. a. p.

Vrijstelling van zegel- en registratierechten, art. 17 al. 2 en 3: alléén voor die stukken, welker opmaking wordt vereischt, als er en omdat er faillissement is, welke dus strekken ter voldoening aan de bepalingen van den eersten titel der Faillw. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 119 v.

Rb. Amsterdam 11 Apr. 1906, W. n°. 8520. — Er is niet vrijstelling voor de akten betreffende eene reconventioneele vordering, door den curator ingesteld in een verificatie-proces: Rb. Amsterdam 13 Mrt. 1903, W. n°. 7991; Rb. Almelo 29 Juni 1904, W. n°. 8104.

In de *Staatscourant* worden kosteloos geplaatst (art. 17 al. 1) de aankondigingen, bedoeld in artt. 14 al. 3, 15 al. 2, 18, 167 al. 3, 193 al. 1 en 208.

Kosteloze behandeling van het faillissement.

Wanneer en door wien te bevelen, art. 16. Beteekenis, art. 17 al. 4.

Opheffing van het faillissement wegens gemis van actief.

Wanneer en door wien te bevelen, art. 16. Ook na insolventie kan de opheffing worden uitgesproken. Openbaarmaking en rechtsmiddelen tegen de beschikking, art. 18 i. v. m. art. 17 al. 1. Art. 9 is van toepassing: zie *de Fw. verkl.*, bl. 123 v.

Hof den Haag 3 Mrt. 1902, W. n°. 7799, acht art. 10 van toepassing, doch niet het in al. 3 en 4 van dit artikel omtrent de kennisgeving aan den schuldenaar bepaalde.

Gevolg der opheffing: het faillissement eindigt.

De schuldeischers kunnen weer doen gijzelen: Rb. Amsterdam 25 Juni 1897, P. v. J. 1897 n°. 84; — en een vonnis uitvoerbaar door lijfswang verkrijgen: Hof den Bosch 4 Jan. 1910, W. n°. 8976. — E. v. L., lijfswang en de Faillissementswet, in P. v. J. 1901 n°. 60.

De executoriale titel, door verificatie verkregen, vervalt: Rb. Middelburg 23 Apr. 1906, P. v. J. 1906 n°. 575.

Aangifte of aanvraag tot faillietverklaring nà opheffing, art. 18.

§ 85. GEVOLGEN DER FAILLIETVERKLARING.

De schuldenaar *verliest* van rechtswege de *beschikking en het beheer* over zijn tot het faillissement behoorend vermogen, art. 23.

„Te rekenen van den dag waarop de faillietverklaring wordt uitgesproken, die dag daaronder begrepen”: in tegenstelling tot het afgeschafte recht, art. 770 al. 1 i. v. m. art. 769 W. v. K.

Het stelsel van den Code de commerce van 1808, art. 437: „Tout commercant qui cesse ses paiemens *est* en état de faillite”, i. v. m. artt. 441 en 442. — Le jugement déclaratif constate mais ne crée pas la faillite; vandaar twee tijdperken, *la faillite de fait* en *la faillite de droit*. Het faillissement een toestand van onbekwaamheid om te handelen, die tot een faillissementsbeslag kon doch niet behoefde te leiden.

Voor het geldende Fransche recht, zie LYON-CAEN en RE-NAULT, a. w., dl. 7, n°s. 187 v., en PERCEROU, a. w., dl. 1, n°s. 231—253, die, in tegenstelling met de rechtspraak, de leer van de *faillite de fait* als onjuist verwerpen.

„Die dag daaronder begrepen”. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 150.

Stelsel der Dt. Konkursord. § 108 i. v. m. § 7 al. 3.

Beteekenis van het verlies van beschikking en beheer, art. 24. Zie hierboven bl. 751.

Tot de verbintenissen, bedoeld in art. 24, behooren ook verbintenissen voortspruitende uit handelingen, door den gefailleerde verricht nà de faillietverklaring, welke niet overeenkomsten zijn: Rb. den Haag 10 Febr. 1903, W. n°. 7887.

Ten onrechte besliste Pres. Rb. Almelo 26 Dec. 1903, W. n°. 8027, dat, als de failliet nà zijne faillietverklaring tot zijnen boedel behorende roerende goederen verkoopt en levert, de koper volgens art. 2014 B. W. daarvan eigenaar wordt, ook tegenover den boedel.

Betalingen, door den gefailleerde uit den boedel gedaan, zijn niet geldig. Zie art. 1420 B. W.

Toepassing van het tweede lid van art. 1420: Rb. Amsterdam 12 Mrt. 1879, R. B. 1879 B bl. 189.

Instelling en voortzetting van rechtsgedingen.

Men onderscheide: I. vorderingen, waarbij de boedel niet rechtstreeks is betrokken. — Instelling en voortzetting door en tegen den gefailleerde. Voorbeelden.

Ontruiming van een huis: Rb. Amsterdam 15 Mrt. 1888, P. v. J. 1888 n°. 66; — Rb. Rotterdam 5 Mei 1893, M. v. H. 1893 bl. 214.

De curator kan voeging of tusschenkomst vorderen, art. 285 Rv. Zie ook art. 243 B. W.

Verg. over echtscheiding gedurende het faillissement: Rb. Haarlem 7 Nov. 1893, W. n°. 6415. — Art. 243 B.W.: Rb. den Bosch 4 Oct. 1871, R. B. 1872 bl. 539; — Rb. den Haag 24 Oct. 1899, W. n°. 7369 (tusschenkomst toegestaan).

II. Vorderingen, waarbij de boedel wel rechtstreeks is betrokken, „welke rechten of verplichtingen tot den faillieten boedel behorende ten onderwerp hebben”, art. 25 al. 1. Beoelening dezer woordenkeus; verg. art. 813 W. v. K. („waarbij belangen van den boedel betrokken zijn”).

Zie voor een eigenaardig voorbeeld (schade door den boedel geleden ten gevolge van een aan den schuldenaar toegebrachten hondenbeet): Rb. den Haag 31 Mei 1905, W. n°. 8264.

Men onderscheide: *a.* vorderingen tot voldoening (tot betaling in den zin van art. 1417 B. W.) uit den boedel.

Stelsel van verificatie, art. 26. Zie boven bl. 781. Omzetting van al deze vorderingen in geldvorderingen, art. 133.

Tot de in art. 26 Fw. bedoelde vorderingen behoort ook eene vordering tot herstel in den vorigen toestand, ter voldoening aan eene verbintenis uit onrechtmatige daad: Hof Amsterdam 26 Mei 1910, W. n°. 9092.

Rb. den Haag 28 Juni 1901, W. n°. 7725: De ged. in een proces kan den curator niet in eenvoudige vrijwaring roepen, daar deze de strekking heeft van den waarborg schadeloosstelling te verkrijgen, vern. Hof den Haag 18 Nov. 1901, t. a. p.: de vrijwaring strekt óók om van den waarborg steun en hulp in het proces te verkrijgen; Hof den Haag 11 Jan. 1904, W. n°. 8068: vraagt echter de eischer in vrijwaring veroordeeling

tot schadevergoeding, dan geldt art. 26 Fw. en is hij niet-ontvankelijk in zijne vordering. — Zie ook Rb. den Haag 29 Juni 1897, W. n°. 7065.

„Ook tegen den gefailleerde”, omdat hij partij is bij de verificatie. Beteekenis dezer woorden in art. 26. Zie hieronder bl. 831 v.

H. R. 12 Febr. 1904, W. n°. 8032, M. v. H. 1904 bl. 225, bev. Hof den Haag 23 Mrt. 1903, bev. Rb. den Haag 18 Dec. 1901, W. n°. 7935 (eene vordering tot betaling tegen den gefailleerde is niet ontvankelijk, ook al wordt tevens gevraagd vaststelling van voorrang en recht van verhaal op een niet tot den boedel behoorend schip). — Evenzoo Rb. Rotterdam 10 Oct. 1910, W. n°. 9239.

Aanhangige gedingen worden geschorst en alleen voortgezet in geval van betwisting der verificatie, art. 29. Mededeeling der schorsing mondeling ter rolle met aanteekening in het audientieblad. Ambtshalve toepassing van het artikel, als de schorsing niet wordt gevraagd.

VAN BONEVAL FAURE, het Nederl. Burg. Procesr., dl. 3, 3de dr., bl. 204.

Rb. Amsterdam 31 Jan. 1908, W. n°. 8824: ambtshalve beslissing dat de inmiddels geverifieerde vordering is vervalven. — Rb. Rotterdam 15 Febr. 1909, W. n°. 8970: schorsing van het geding ten aanzien van den gefailleerde ook als er mede-gedaagden zijn. — Bedenklijk: Rb. Amsterdam 9 Juni 1899, W. n°. 7294. — Voorbeeld van een procedure met verwaarloozing van art. 29 Fw.: Hof Amsterdam 19 Juni 1908, W. n°. 8805.

Faillietverklaring nà de dagvaarding, doch vóór den dienenden dag. Schorsing van het geding op den dienenden dag. Tegen den niet-verschijnenden gefailleerde kan niet verstek worden verleend.

Rb. den Bosch 5 Aug. 1842, Rgl. Bijbl. 1842 bl. 697 (niet-ontvankelijk-verklaring der vordering tegen den verschenen curator); — 28 Apr. 1843, W. n°. 443; — Rb. Gorinchem 15 Febr. 1859, W. n°. 2078; — Rb. Utrecht 19 Apr. 1899, P. v. J. 1899 n°. 36 (ambtshalve royement).

Faillietverklaring, terwijl de termijn voor hooger beroep of cassatie loopende is. De termijn wordt niet geschorst. Instel-

ling van het rechtsmiddel en schorsing van het geding op den dienenden dag, indien op dien dag de verificatie-vergadering nog niet heeft plaats gehad.

Rb. Amsterdam 10 Apr. 1901, W. n°. 7721: als de curator niet binnen den wettelijken termijn in hooger beroep komt, verkrijgt het vonnis tegen den boedel kracht van gewijsde. — Hof den Haag 8 Mrt. 1909, W. n°. 8876: art. 29 Fw. geldt ook in geval van instelling van hooger beroep door den curator tegen het vóór de faillietverklaring gewezen vonnis; ambtshalve schorsing van het geding. — Hof Amsterdam 7 Dec. 1906, M. v. H. 1906 bl. 219 (hooger beroep, ingesteld door den curator, en verificatievergadering vóór den dienenden dag).

b. Alle andere vorderingen tot deze categorie behoorende. Instelling door of tegen den curator. Rechtsgevolg, art. 25 al. 2.

Ambtshalve niet-ontvankelijk-verklaring der vordering tegen den gefailleerde: Rb. Rotterdam 30 Nov. 1896, W. n°. 7215.

Betwist is, of in deze gedingen het Openbaar Ministerie op grond van art. 324 6°. B. Rv. op straffe van nietigheid moet worden gehoord.

In bevestigenden zin: H. R. 27 Mrt. 1903, W. n°. 7905; — Hof Amsterdam 15 Juni 1903, M. v. H. 1903 bl. 179; — G. KIRBERGER, in Rgl. Mag. 1898, bl. 578 v. — Anders: H. R. 21 Jan. 1910, W. n°. 8970; — H. HESSE, in Rgl. Mag. 1904, bl. 440 v.

Ten aanzien van de bevoegdheid van den rechter gelden de gewone regels. Art. 126 al. 13 B. Rv. is voor deze vorderingen niet geschreven.

De Fw. verkl., bl. 68. — v. BONEVAL FAURE, *Procesr.*, dl. 1, 3^e dr., bl. 438 v. — W. v. ROSSEM, *het Nederl. W. v. B. Rv.*, dl. 1, bl. 196. — B. J. POLENAAR, *Schets v. h. Nederl. burg. Procesr.*, 3de dr., bl. 59 v. — In geen geval behooren tot de aldaar genoemde „zaken van faillissement” vorderingen, door een curator ingesteld tegen schuldenaren van den boedel, aldus: FAURE; v. ROSSEM; Rb. Utrecht 29 Nov. 1850, W. n°. 1199; — Hof Nd. Holland 3 Nov. 1870, W. n°. 3338. — Zie ook Hof Overijssel 2 Mrt. 1857, W. n°. 2020. — Anders: DE PINTO, *Handl. Wb. v. burg. regtsv.*, dl. 2, bl. 227; — A. v. D. HOEVEN, de rechter-commissaris in het fail-

lissement, Prft., bl. 78 v. — Verg. CARRÉ en CHAUVEAU, lois de la procédure civ. et comm., 5e dr., dl. 1, qu. 264 en 264bis; dl. 7, 1ste st. (suppl. v. DUTRUC), v^e Ajournement, n°s. 99 v.

Wat de tijdens de faillietverklaring aanhangige (onder *b.* genoemde) gedingen betreft, onderscheide men:

VAN BONEVAL FAURE, a. w., dl. 3, 3de dr., bl. 204—206.

1°. gedingen, ingesteld door den gefailleerde en aanhangig in eersten aanleg, in hooger beroep of cassatie. De gedaagde kan schorsing vragen, art. 27 al. 1, mondeling ter rolle. Overneming van het geding door den curator, bij verklaring mondeling ter rolle te doen, nà oproeping of uit eigen beweging als het geding niet geschorst is, art. 27 al. 1 en 3. Neemt de curator na oproeping het geding niet over, de gedaagde kan kiezen ontslag van instantie, te vragen mondeling ter rolle, of voortzetting van het geding tegen den gefailleerde. De afwijzing van den eisch heeft alsdan rechtskracht tegenover den boedel, maar de proceskosten komen niet ten laste daarvan, art. 27 al. 2.

„Gedaagde” in art. 27 al. 1 en 2 is degene tegen wien door den gefailleerde het geding is ingesteld, al is hij appellant of eischer in cassatie.

Zet de gedaagde, zonder schorsing te vragen, het geding met den gefailleerde voort, art. 25 al. 2 is van toepassing. De afwijzing van den eisch heeft tegenover den boedel geen rechtskracht.

Welke kracht heeft tegenover den curator hetgeen in het geding is geschied nà de faillietverklaring, doch vóórdat het door hem werd overgenomen?

2°. Gedingen, ingesteld tegen den gefailleerde en aanhangig in eersten aanleg, in hooger beroep of in cassatie. De eischer kan schorsing vragen. De curator neemt door te verschijnen het geding over, maar kan dadelijk in den eisch toestemmen, in welk geval de proceskosten van de tegenpartij concurrente schuld zijn, art. 28 al. 1—3. Verschijnt de curator

niet, art. 25 al. 2 blijft buiten toepassing, art. 28 al. 4. Wordt door den eischer schorsing niet gevraagd, dan heeft het geding voortgang en geldt art. 25 al. 2; eene eventueele veroordeeling van den gefailleerde mist rechtskracht tegenover den boedel.

„Eischer” in art. 28 al. 1 is degene die tegen den gefailleerde het geding heeft ingesteld, ook al is hij geïntimeerde of verweerder in cassatie.

Hoe te handelen bij deze (onder *b* genoemde) gedingen, ingeval de faillietverklaring wordt uitgesproken nà de dagvaarding (in eersten aanleg, verzet, hooger beroep of cassatie) doch vóór den dienenden dag?

Aanhangig worden de gedingen door de dagvaarding; zij zijn het niet meer na een eindvonnis, al is de termijn voor verzet, hooger beroep of voorziening in cassatie nog loopende.

Zie voor het geval dat eene vordering in reconventie is gedaan: *de Fw. verkl.*, bl. 162 v.

Bijzondere bepaling voor alle gedingen, onder II. bedoeld, welke in staat van wijzen verkeerden tijdens de faillietverklaring, art. 30.

De voortzetting van het geding geschiedt steeds op de laatste gedingstukken, tenzij de nietigheid der voorafgegane proceshandelingen ten behoeve van den boedel kan worden ingeroepen. Desbetreffend voorschrift van art. 31.

Verg. VAN BONEVAL FAURE, a. w., dl. 5, bl. 412 v.

In de gedingen, die door of tegen den curator of tegen een de verificatie betwistenden schuldeischer worden gevoerd, kunnen door den gefailleerde processueele handelingen (verhoor op vraagpunten, aflegging van een beslissenden eed) niet worden verricht.

De gefailleerde kan in de hier bedoelde gedingen een beslissenden eed niet afleggen: Hof den Haag 30 Jan. 1882, Rgl. Bijbl. 1882 B bl. 123; Rb. Amsterdam 25 Apr. 1890, P. v. J. 1890 n°. 90; Rb. Roermond 6 Mrt. 1902, W. n°. 7772; — anders: Rb. Amsterdam 29 Oct. 1841, Rgl. Bijbl. 1842 bl.

136; Kgt. Vollenhove 17 Apr. 1868, W. n°. 3035; Rb. Maastricht 23 Mrt. 1871, W. n°. 3397. — Hij kan niet op vraagpunten worden gehoord: Rb. den Haag 15 Oct. 1852, W. n°. 1410; Hof Gelderland 27 Oct. 1858, W. n°. 2018, bev. Rb. Arnhem 7 Jan. 1858, W. n°. 1962. — In het door den curator gevoerde geding kan de verschijning des gefailleerden voor den rechter overeenkomstig art. 19 Rv. niet worden bevolen: Rb. Rotterdam 25 Oct. 1882, P. v. J. 1884 n°. 14*.

Oplegging in deze gedingen van den aanvullenden of van den schattingseed aan den gefailleerde, art. 32.

Faillietverklaring nà eedsopdracht aan den gefailleerde, doch vóórdat de eed is afgelegd. Analogie met overlijden van den persoon aan wien de eed is opgedragen. Zie daarover: *de Fw. verkl.*, bl. 166 v., en VAN BONEVAL FAURE, a. w., dl. IV 2, 2e dr., bl. 357.

De Faillw. zwijgt over den het koopmansboek bevestigenden eed van art. 10 K. en den eed van art. 13 al. 2 K. Naar analogie van art. 32 Fw. kan de rechter den gefailleerde deze eeden opleggen.

Zie voor den eed van art. 10 K.: Kgt. n°. 3 Amsterdam 31 Aug. 1905, W. v. P. N. en R. n°. 1866.

Tweezijdige overeenkomsten, waaraan tijdens de faillietverklaring nog niet geheel is voldaan.

C. v. NIEVELT, de invloed van het faillissement op het voortbestaan van overeenkomsten, Prft. 1907 (rec. KIRBERGER, W. n°. 8537). — E. BONNICHON, des effets de la faillite et de la liquidation judiciaire sur les contrats antérieurs, valablement conclus, th. 1900.

a. De gefailleerde heeft voldaan aan zijne verplichtingen.
 b. De wederpartij heeft voldaan aan hare verplichtingen.
 Zij komt als concurrent schuldeischeres op voor des gefailleerden praestatie, art. 26;

Levering, bijv. van het gekochte voorwerp, kan niet worden gevraagd: Rb. Groningen 9 Juli 1886, W. n°. 5375. — Verificatie voor den koopprijs doet het recht ontbinding te vragen verloren gaan: Rb. Assen 1 Mei 1882, Rgl. Bijbl. 1882 B bl. 268; — niet reeds de indiening der vordering ter verificatie, indien deze vóór de dagvaarding tot ontbinding is terugge-

nomen: Hof den Bosch 25 Nov. 1902, W. n°. 7860, op dit punt bev. Rb. Roermond 6 Mrt. 1902, W. n°. 7772.

of wel zij vraagt ontbinding der overeenkomst wegens wanpraestatie en vervolgens als concurrent schuldeischeres schadevergoeding.

DIEPHUIS, het Nederl. burg. regt, dl. 10, bl. 278 v. — W. C. WAALKENS, iets over den invloed van het faillissement op het recht om ontbinding van wederkeerige overeenkomsten te vorderen, Prft. 1884; — P. H. HAANEBRINK, de actie tot ontbinding van de artt. 1302 en 1303 Burg. Wetb. in verband met het faillissement, Prft. 1885. — Rb. Maastricht 28 Febr. 1867, M. v. H. 1867 bl. 153; — 28 Mei 1874, W. n°. 3999; — H. R. 16 Dec. 1881, W. n°. 4721, bev. Hof Leeuwarden 6 Dec. 1880, W. n°. 4615, vern. Rb. Heerenveen 18 Febr. 1880, W. n°. 4476; — Hof Amsterdam 21 Dec. 1894, W. n°. 6649, vern. Rb. Amsterdam 23 Oct. 1893, M. v. H. 1894 bl. 307. — *De Fw. verkl.*, bl. 170 v.

Heeft zij het recht ontbinding te vragen ook dan als de wanpraestatie na de faillietverklaring plaats heeft?

Neen: Rb. Amsterdam 27 Mrt. 1883, W. n°. 4986; 30 Juni 1887, P. v. J. 1887 n°. 41*; 23 Oct. 1893, M. v. H. 1894 bl. 307. — Zie ook Hof den Haag 19 Apr. 1886, W. n°. 5362. — Verg. in anderen zin: *de Fw. verkl.*, bl. 171 v.; Hof Leeuwarden 21 Mei 1890, vern. Rb. Assen 15 Apr. 1889, W. n°. 5896; Rb. Roermond 6 Mrt. 1902, W. n°. 7772. — Zie ook Rb. den Haag 27 Mrt. 1907, M. v. H. 1908 bl. 258.

Blijft het recht de ontbinding te vorderen bestaan, als het faillissement door de homologatie van een akkoord is geëindigd?

Hof Arnhem 10 Mei 1893, W. n°. 6357, vern. Rb. Arnhem 5 Jan. 1893, W. n°. 6326; H. R. 4 Jan. 1894, W. n°. 6452, en daarover W. v. N. en R., n°. 1228 en 1230.

Practisch belang der vraag? Beteekenis der ontbinding.

H. R. 16 Dec. 1881 en 4 Jan. 1894, b. a. — Verg. Rb. Rotterdam 28 Juni 1897, W. n°. 7215, bev. Hof den Haag 14 Nov. 1898, W. n°. 7242. — J. C. VAN OVEN, een vraag over art. 1302 B. W. in verband met het faillissement, in W. v. P. N. en R., n°. 2142 en 2143.

c. Beide partijen hebben in het geheel niet of slechts gedeeltelijk aan hunne verplichtingen voldaan.

Bevoegdheid van de wederpartij des gefailleerden, van den curator uitsluitel te vragen. Verklaart de curator de overeenkomst gestand te doen, hij moet zekerheid stellen. Anders van rechtswege ontbinding der overeenkomst met dit gevolg, dat de wederpartij voor schadevergoeding kan opkomen, art. 37 al. 1 i. v. m. artt. 68 al. 2 en 78 al. 1. Terugkeer tot den vorigen toestand is uitgesloten.

Voorbeeld van toepassing van art. 37: Rb. den Haag 27 Nov. 1900, W. n°. 7586.

De wederpartij des gefailleerden behoeft den weg, in art. 37 Fw. aangewezen, niet te volgen; zij kan een der vorderingen, in art. 1303 B. W. genoemd, instellen: Hof den Haag 28 Jan. 1908, W. n°. 8684, M. v. H. 1908 bl. 93, cass. verw. H. R. 31 Dec. 1908, W. n°. 8790. — Handelt de wederpartij niet overeenkomstig art. 37 Fw., de curator kan zijnerzijds nakoming of, indien het geval daartoe leidt, ontbinding vorderen: Rb. Amsterdam 30 Oct. 1908, W. n°. 8910, bev. Hof Amsterdam 26 Mei 1910, W. n°. 9091.

Uitzondering voor persoonlijk uit te voeren verplichtingen, art. 37 al. 2.

Intrekking, bij art. 2 der Invoeringswet, van artt. 1515 B. W. en 285 W. v. K.

Op overeenkomsten van schade- of sommen-verzekering, door den gefailleerde als verzekeraar gesloten, is art. 37 toepasselijk, als te dier zake nog premies verschuldigd zijn, anders de artt. 130 en 131.

H. KIRCHBERGER, Einfluss des Konkurses auf schwebende Versicherungsverhältnisse unter Ausschluss der Lebensversicherung, in Zft. f. d. ges. Hr., dl. 68, bl. 147.

Art. 37 eveneens toepasselijk, als de verkooper van het recht van reclame (art. 1191 B. W., artt. 230—239 W. v. K.) gebruik maakt of heeft gemaakt. Zie hierboven bl. 113.

d. Bijzondere bepalingen: 1°. *termijnzaken*. Verrekening van het koers- of prijsverschil, art. 38. *De Fw. verkl.*, bl. 176 v.

De arbitrage-clausule in reglementen voor den termijnhandel bindt den curator: Rb. Amsterdam 24 Nov. 1906, W. n°. 8561. Zie hierboven bl. 788.

2°. *Huurovereenkomsten*, waarbij de gefailleerde huurder is. De overeenkomst wordt opzegbaar of verbreekbaar aan beide zijden. Regeling van dit opzeggingsrecht in art. 39 i.v.m. artt. 68 al. 2 en 78 al. 1. De huurprijs is van den dag der faillietverklaring af boedelschuld.

Zie over de opzegging van een bij geschrifte aangegane huur, in verband met art. 1606 B. W.: Kgt. n°. 4 Amsterdam 19 Febr. 1901, W. n°. 7639.

H. R. 28 Apr. 1911, W. n°. 9171: het wegens huur na de faillietverklaring verschuldigde, hoewel boedelschuld, kan worden gevorderd van den gefailleerde persoonlijk, mits het vonnis worde gehouden buiten rechtskracht tegen den boedel. — Rb. Breda 20 Oct. 1903, W. n°. 8001: de borg van den failliet voor de huurschuld is verbonden tot betaling, als de huurprijs-boedelschuld uit den boedel niet kan worden voldaan.

A. MOLL, in Tijdschr. v. Not., dl. 15, bl. 42 v.

3°. *Dienstbetrekkingen*, waarbij de gefailleerde de diensten ontvangt. De arbeidsovereenkomst kan, hetzij ze voor een onbepaalden tijd (zoogen. tot wederopzegging), hetzij ze voor een bepaalden tijd is aangegaan, van beide zijden worden opgezegd. Regeling van dit opzeggingsrecht (inachtneming van een termijn van ten hoogste zes weken) in art. 40 Fw., gewijzigd bij art. VIII der wet van 13 Juli 1907, *Stbl.* n°. 193, op de arbeidsovereenkomst, i.v.m. artt. 68 al. 2 en 78 al. 1 Fw. Het loon is van den dag der faillietverklaring af boedelschuld.

In afwijking van artt. 1639e en 1639f B. W. is de dienstbetrekking, voor een bepaalden tijd aangegaan, met zes weken opzegbaar; evenzoo, in afwijking van artt. 1639h en 1639i B. W., de dienstbetrekking, voor onbepaalden tijd aangegaan, indien de overeengekomen of wettelijke opzeggingstermijn langer is dan zes weken, bovendien kan zij steeds tegen elken dag worden opgezegd. Artt. 1639g en 1639j—q B. W. blijven van toepassing; insgelijks art. 1639r, met inachtneming van den regel, dat de opzegging kan geschieden met een termijn van zes weken. Art. 1639v kan niet toepassing vinden.

4°. *Maatschap* eindigt door faillietverklaring van één der vennoten, art. 1683 4°. B. W. Evenzoo vennootschap onder eene firma en commanditaire vennootschap.

5°. *Altijddurende rente* ten laste van den gefailleerde. Aflossing

kan worden gevorderd, art. 1809 3°. B. W. Verificatie van den schuldeischer voor de betaalde hoofdsom.

OPZOOMER, het Burg. Wetb. verkl., dl. 10, bl. 249 v.; —
LAND, Verkl. v. h. Burg. Wetb., dl. 3, 2° st., bl. 260 v.; —
DIEPHUIS, het Nederl. burg. regt, dl. 12, bl. 268 v. — *De Fw. verkl.*, bl. 60 v.

6°. *Lastgeving*. Zij eindigt door faillietverklaring hetzij van den lastgever, hetzij van den lasthebber, art. 1850 al. 4 B. W. — Men lette op art. 1855 B. W.

Verbintenissen met tijdsbepaling.

De tijdsbepaling valt weg, art. 1307 B. W. Toepassing bij de verificatie, art. 131 Fw. Beteekenis van het voorschrift in verband met art. 1514 B. W.

Betaling en schuldvergelijking.

Beginsel: aan den gefailleerde kan niet bevrijdend betaald worden. Eerst baattrekking door den boedel bevrijdt, art. 52 al. 3.

Betaling (art. 1417 B. W.) vóór de bekendmaking van het faillissement; vermoeden van niet bekend zijn, art. 52 al. 1. Betaling ná de bekendmaking, maar vóór dat deze ter woonplaatse van den schuldeischer bekend kon zijn, art. 52 al. 2.

Regeling der schuldvergelijking, art. 53. Eenig vereischte, dat beide schulden zijn ontstaan vóór de faillietverklaring of voortvloeien uit handelingen, vóór de faillietverklaring met den gefailleerde verricht.

Voor de toepassing van art. 53 zie *de Fw. verkl.*, bl. 209 v.

Rb. Rotterdam 24 Febr. 1908, P. v. J. 1908 n°. 790. — Rb. Amsterdam 30 Juni 1898, W. n°. 7168: de schuldenaar van den failliet kan niet in vergelijking brengen een door hem in pand genomen vordering op den failliet; de pandhouder is niet schuldeischer; — anders HAMAKER, het pandrecht op eene schuldvordering, in W. v. P. N. en R., n°. 1519—1521, 1524; Verspr. Geschr., II, bl. 305 v. — Rb. Rotterdam 18 Febr. 1901, W. n°. 7617 (toepassing van art. 53 Fw. in verband met art. 1424 B. W.). — H. R. 13 Nov. 1903, W. n°. 7986: de schuldenaar van den failliet kan in vergelijking brengen wat hij ná de faillietverklaring betaalt als borg voor

den failliet. — Rb. den Haag 29 Oct. 1907, W. n°. 8621: een vordering op den gefailleerde van onbepaalde waarde, in dit geval een niet vereffende schadevergoeding, moet voor de toepassing van art. 53 worden berekend naar hare waarde op den dag der faillietverklaring.

Alleen de schuldenaar-schuldeischer van den failliet kan van art. 53 gebruik maken. De curator is gebonden aan art. 1463 B.W.

Zoowel de schuldenaar-schuldeischer van den boedel kan, aangesproken wordende, zijne vordering op den boedel in vergelijking brengen, als de schuldeischer-schuldenaar van den boedel bij de verificatie zijne schuld aan den boedel. Art. 53 al. 2 is alleen geschreven voor het eerste geval.

Uitsluiting van schuldvergelijking: 1°. overneming van schuld of vordering vóór de faillietverklaring onder bepaalde omstandigheden, art. 54.

Enge uitlegging van den H. R. 10 Nov. 1898, W. n°. 7200 (vereischt wordt de speciale wetenschap, dat een bepaald persoon heeft besloten de aanvraag te doen), cass. verw. Hof Leeuwarden 29 Dec. 1897, W. n°. 7069, vern. Rb. Winschoten 17 Mrt. 1897, W. n°. 7035 (vereischt wordt de algemeene wetenschap, dat eene faillissementsaanvraag elk oogenblik te wachten is). — *De Fw. verkl.*, bl. 560 v. — H. Hesse, in *Rgl. Mag.* 1904, bl. 451.

2°. Overneming van schuld of vordering nà de faillietverklaring, art. 54 al. 2.

Betekening van de overdracht nà de faillietverklaring verhindert de schuldvergelijking niet. Verg. H. R. 24 Febr. 1911, W. n°. 9145 (door de akte van overdracht gaat de hoedanigheid van schuldeischer over), vern. Hof Amsterdam 8 Apr. 1910, W. n°. 9072.

3°. Order- of toonder-papier, tenzij de eigendom te goeder trouw op het oogenblik der faillietverklaring wordt bewezen, art. 55.

Zie voor de beteekenis en toepassing van dit artikel: Rb. Amsterdam 30 Juni 1898, W. n°. 7168 (tevens beslissende dat de pandhouder van een order- of toonder-papier de daarin omschreven vordering niet in vergelijking kan brengen). — *De Fw. verkl.*, bl. 212 v.

Intrekking bij art. 2 der Invoeringswet van art. 205 W. v. K.

Ontbinding eener gemeenschap ten gevolge van of tijdens het faillissement, art. 56.

Zie boven bl. 761. Het artikel is van toepassing op iedere gemeenschap, zoowel op de gewone als op de erfgemeenschap en op de vennootschappelijke. De ontbinding wordt voltrokken door de scheiding en deeling. Toepassing bij huwelijksgemeenschap. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 239.

Verg. H. R. 1 Juni 1900, W. n°. 7459: boedelscheiding sluit vereffening in zich.

§ 86. HET BESTUUR OVER DEN FAILLIETEN BOEDEL.

A. De rechter-commissaris.

A. VAN DER HOEVEN, de rechter-commissaris in het faillissement, inzonderheid naar aanleiding der nieuwe ontwerpen, Prft. 1891.

Benoeming uit de leden van de rechtbank door den rechter die het vonnis van faillietverklaring wijst, art. 14.

Ook indien de rechter-commissaris benoemd is door het Hof, moet de rechtbank bij vacature daarin voorzien: Hof Amsterdam 6 Sept. 1899, M. v. H. 1899 bl. 304.

Taak van den rechter-commissaris, art. 64. *De Fw. verkl.*, bl. 260.

Hij licht de rechtbank voor, art. 65.

Bevoegdheid getuigen te hooren en deskundigen te benoemen, art. 66 al. 1.

Dagvaarding der getuigen, art. 66 al. 2 Fw.; met inachtneming van art. 105 Rv.? Artt. 116—119 Rv. toepasselijk bij niet-verschijning of weigering te getuigen, art. 66 al. 3 Fw.

Zie over de strafbepalingen, welke in artt. 116 al. 1 en 117 al. 1 Rv. voorkwamen: VAN BONEVAL FAURE, a.w., dl. 1, 3de dr., bl. 87, en in anderen zin POLS, in Tijdschr. v. Strafr., dl. 1, bl. 423.

Wie zich kunnen verschoonen, bepaalt art. 66 al. 4.

Zijn de artt. 1946 en 1947 B. W. van toepassing? VAN BONEVAL FAURE, a. w., dl. IV 2, 2^e dr., bl. 130 v.

Beschikkingen van den rechter-commissaris; bij voorkeur

mondeling te geven. Zij zijn in den regel vatbaar voor hooger beroep, in te stellen binnen vijf dagen, art. 67 al. 1.

Het hooger beroep komt alleen toe aan dengene die de beschikking heeft gevraagd of tegen wien zij is gevraagd: H. R. 6 Juni 1902, W. n°. 7782.

Instelling en behandeling van het beroep. Zie art. 5. Op-roeping van belanghebbenden van wege de rechtbank door den griffier. Zie voorts *de Fw. verkl.*, bl. 264 v.

Beschikkingen, welke niet vatbaar zijn voor hooger beroep, zie art. 67 al. 2.

Cassatie tegen de beschikking in beroep kan worden ingesteld binnen twee maal vijf dagen: art. 67 Fw. i. v. m. artt. 428 en 398 al. 2 Rv.

B. De curator.

Benoeming door den rechter, art. 14 al. 1.

Taak van den curator onder toezicht van den rechter-commissaris, art. 68 al. 1.

Verg. over de taak van den curator: H. R. 3 Juni 1910, W. n°. 9017.

Gevallen waarin hij een bevel, machtiging of goedkeuring van den rechter-commissaris noodig heeft: artt. 68 al. 2, 34, 41 al. 2, 80 al. 2, 94 al. 2, 98, 102 al. 1 en 2, 103, 104, 174, 175 al. 1, 179 en 180.

Rb. Maastricht 2 Febr. 1907, W. n°. 8668: machtiging tot procederen is machtiging tot procederen in eersten aanleg, niet ook om daarna in hooger beroep te gaan.

Beperking zijner macht door de aanwezigheid eener commissie uit de schuldeischers, zie hieronder bl. 817 v.

De tusschenkomst van den rechter-commissaris kan worden ingeroepen door iederen schuldeischer, de commissie uit de schuldeischers of den gefailleerde, art. 69.

Verzoekschrift zonder tusschenkomst van een procureur, zie art. 5. Beschikking vatbaar voor hooger beroep, art. 67.

Rb. Maastricht b. a. : ook een schuldeischer wiens vordering wordt betwist en die niet voorwaardelijk is toegelaten, heeft de bevoegdheid, in art. 69 al. 1 omschreven.

H. R. 29 Juni 1908, W. n°. 8724: de schuldeischers kunnen niet op grond van art. 69 vorderen een bevel, dat de curator de nog op te maken uitdeelingslijst op een bepaalde wijze inrichte. — H. R. 3 Apr. 1909, W. n°. 8862: de rechter-commissaris en, in hooger beroep, de rechtbank zijn volkomen vrij in hunne beschikking als het niet betreft eene door de wet gevorderde handeling.

Handelingen, door den curator verricht zonder machtiging van den rechter-commissaris, waar die vereischt is, of in strijd met de artt. 78 en 79, zijn niettemin, voor zooveel derden betreft, geldig. De curator is deswege alleen aansprakelijk jegens den gefailleerde en de schuldeischers, art. 72.

Evenzoo te beslissen, als de curator handelt in strijd met eene ingevolge art. 69 door den rechter-commissaris gegeven beschikking.

Meerdere curators kunnen alleen gezamenlijk handelen. De meerderheid beslist of bij staking van stemmen de rechter-commissaris, art. 70 al. 1. Uitzondering, art. 70 al. 2. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 271 v.

Toevoeging van een of meer mede-curators en vervanging door een ander, art. 73.

Vaststelling van het salaris van den curator door de rechtbank, art. 71. Verg. *de Fw. verkl.*, bl. 273 v.

Bijzondere bepalingen omtrent het beheer van den curator: hij opent de brieven en telegrammen, aan den gefailleerde gericht, art. 99 al. 1.

Zie omtrent de kennisgeving van den rechter-commissaris aan de administratie der posterijen: de circulaire v. d. Minister van Justitie van 19 Dec. 1896 (W. n°. 6899 en LUTTENBERG's Chron. Verz. 1896, bl. 461). Zie voorts hierboven bl. 800.

Ook de brieven en telegrammen bestemd voor zijn echtgenoot, indien hij in gemeenschap is gehuwd? Zie GRÜNEBAUM, in W. n°. 8452.

Protesten, den gefailleerde betreffende, worden gedaan aan den curator, art. 99 al. 2 Fw. Zie artt. 176, 180 al. 1 en 209 W. v. K.

Bewaring van gelden, kleinoodiën, effecten (zie hierboven bl. 315 v.) en andere papieren van waarde (zie hierboven bl.

191), art. 102 al. 1. Belegging van gereede gelden, art. 102 al. 2. Beschikking over gelden enz., die door een derde worden bewaard, en over belegde gelden, art. 103 Fw. en art. 10 al. 9 van de wet op de Rijkspostspaarbank (wet v. 25 Mei 1880, *Stbl.* n°. 88, laatst gew. bij de wet van 1 Juli 1909, *Stbl.* n°. 211; off. uitg. K. B. v. 15 Dec. 1910, *Stbl.* n°. 368).

Art. 72 Fw. is in geval van art. 103 Fw. niet van toepassing. Art. 103 vordert niet eene machtiging, maar de vervulling van een bepaalde formaliteit. Anders Rb. en Hof den Haag 26 Juni 1907 en 27 Apr. 1908, W. n°. 8727.

De curator kan dadingen treffen en akkoorden of schikkingen aangaan, art. 104.

H. R. 25 Apr. 1895, W. n°. 6667, vern. Hof Amsterdam 9 Nov. 1894, W. n°. 6591 (opdracht van een beslissenden eed door den curator). — Rb. Groningen 27 Sept. 1901, W. n°. 7684 (schikking met eerste hypotheekhouders).

C. De commissie uit de schuldeischers.

Men onderscheide: *a.* de *voorloopige commissie*, door de rechtbank te benoemen bij het vonnis van faillietverklaring of bij latere beschikking, artt. 74 al. 1, 14 al. 3. Voorziening in vacatures, art. 74 al. 2.

b. De *definitieve commissie*, door den rechter-commissaris in de verificatie-vergadering te benoemen, als de schuldeischers beslissen dat eene commissie wenschelijk is, art. 75 al. 1 en 2. Voorziening in vacatures, art. 75 al. 3.

De wet verbiedt niet, dat de schuldeischers in eene latere vergadering, bijv. in die van art. 178 of in eene volgens art. 84 belegd, alsnog besluiten, dat eene commissie wenschelijk is.

De voorloopige commissie defungeert in elk geval, zoodra de schuldeischers over de al of niet-wenschelijkheid eener definitieve commissie hebben beslist. De raadpleging der schuldeischers over deze zaak op de verificatie-vergadering is verplicht.

Middelen van informatie, aan de commissie ten dienste staande, artt. 76 en 105.

Taak der commissie uit de schuldeischers: 1°. den curator van advies te dienen, art. 74 al. 1, waartoe de curator de

commissie oproept en met haar vergadert, zoo dikwijls hij het noodig acht, art. 77. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 278 v.

Gevallen, waarin de curator verplicht is het advies der commissie te vragen, althans haar tot het geven van advies op te roepen, artt. 78 en 104. De curator is niet gebonden aan het advies. De commissie kan de beslissing van den rechter-commissaris inroepen, art. 79.

Vormen zijn niet voorgeschreven. Van de beslissing van den rechter-commissaris is geen hooger beroep, art. 67 al. 2. Zie voorts artt. 72 en 69, hierboven bl. 816 en 815.

2°. In verschillende gevallen zelfstandig op te treden voor de belangen van den boedel. Zie de artt. 69, 73, 84 al. 1, 94 al. 3 en 140. Zij kan te dien einde buiten den curator om vergaderen.

De leden der commissie genieten geen salaris.

D. De vergadering der schuldeischers.

Zie voor het Duitsche recht: Voss, die Gläubigerversammlung als Organisation der Konkursgläubiger, in *Arch. f. d. civ. Praxis*, dl. 97, bl. 396; — H. PASQUAY, die Rechtsstellung der Gläubigerversammlung im Konkurse, in *Zft. f. d. ges. Hr.*, dl. 65, bl. 409; dl. 66, bl. 34.

Men onderscheide de door de wet bevolen vergaderingen en andere. Bepalingen van toepassing op alle vergaderingen, voor zooverre niet elders in de wet bijzondere voorschriften worden gegeven: artt. 80—83.

Oproeping der schuldeischers en leiding der vergadering, artt. 83 en 80.

Aanwijzing der stemgerechtigde schuldeischers, art. 82. Vóór de verificatie der schuldvorderingen kan geen stemming plaats hebben. Getal stemmen, door ieder uit te brengen, art. 81 al. 1.

Gevolg van de splitsing eener vordering voor het stemrecht, art. 81 al. 2. Voor het stemrecht maken alle vorderingen van een schuldeischer één vordering uit. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 285 v.

Bijeenroeping van niet door de wet voorgeschreven vergaderingen, art. 84. De bepaling, dat daartoe de *stemgerechtigde*

schuldeischers worden opgeroepen, sluit deze vergaderingen vóór de verificatie der schuldvorderingen uit.

E. De rechterlijke beschikkingen.

Aanwijzing van den betrekkelijk bevoegden rechter „in zaken van faillissement”, art. 126 al. 13 Rv. i. v. m. art. 5 der Invoeringswet.

„Zaken van faillissement” zijn „de zaken” in art. 85 Fw. aangewezen en de verificatie-geschillen. Zie hierboven bl. 805.

Uitvoerbaarheid bij voorraad en op de minuut van *alle* beschikkingen in zaken, het beheer of de vereffening des faillieten boedels betreffende, art. 86. Uitzonderingen komen niet voor.

Uitsluiting van hooger beroep van de beschikkingen van de rechtbank, art. 85. Uitzonderingen: de vonnissen en beschikkingen over faillietverklaring, opheffing van het faillissement, homologatie en ontbinding van een akkoord.

Van de beschikkingen, bedoeld in art. 85 Fw., is beroep in cassatie: H. R. 25 Juli 1911, W. n°. 9255.

De griffier (van rechtbank en kantongerecht) is verplicht iederen schuldeischer afschrift te geven van de stukken, het faillissement betreffende, welke zich ter griffie bevinden, art. 107.

§ 87. RECHTEN EN PLICHTEN VAN DEN GEFAILLEERDE.

Rechten van den gefailleerde: hij kan bij den rechter-commissaris opkomen tegen het beheer van den curator, art. 69; hij is bevoegd aan de rechtbank de vervanging van den curator of de toevoeging van een mede-curator te verzoeken, art. 73.

Plichten van den gefailleerde (en van bestuurders eener gefailleerde naamlooze vennootschap, wederkeerige verzekering- of waarborgmaatschappij, coöperatieve vereeniging, andere, rechtspersoonlijkheid bezittende, vereeniging of stichting, art. 106): hij mag zijn woonplaats niet verlaten zonder toestemming van den rechter-commissaris, art. 91.

Hij is verplicht inlichtingen te geven. Gelijke plicht rust op

de met den gefailleerde in gemeenschap van goederen gehuwde echtgenoot, art. 105, en, nevens de bestuurders, op de commissarissen eener gefailleerde naamlooze vennootschap, enz., art. 106.

„Van een in gemeenschap van goederen gehuwden echtgenoot”, zie daarover: *de Fw. verkl.*, bl. 303.

Sanctie van de artt. 105 en 106 Fw. in art. 194 W. v. Sr., gew. bij art. 6 der Invoeringswet.

Dwangmiddel tegen den gefailleerde (en de bestuurders eener gefailleerde naamlooze vennootschap, enz., art. 106): inbewaringstelling. Het bevel tot inbewaringstelling, art. 87 al. 1. Duur der inbewaringstelling, art. 87 al. 3. Tenuitvoerlegging, artt. 87 al. 2 en 90. Ontslag, al of niet tegen zekerheidstelling, art. 88.

Karakter der inbewaringstelling: noch straf, noch lijfswang, noch voorloopige hechtenis, maar een dwangmiddel tegen plichtverzuim; zie *de Fw. verkl.*, bl. 305 v.

Hof Nd. Holland 2 Mrt. 1865, terecht vern. Rb. Amsterdam 8 Febr. 1865, M. v. H. 1865 bl. 36.

Zie over het verleenen van toegang tot in bewaring gestelde gefailleerden: twee brieven van den Minister van Justitie van 23 Dec. 1902, in W. n°. 7848.

De inbewaringstelling *moet* bevolen worden, als de gefailleerde zonder geldige redenen opzettelijk niet nakomt de verplichtingen, aangewezen in de artt. 91, 105 en 116 (art. 89).

De kosten van den maatregel komen ten laste van den boedel.

§ 88. DE EERSTE PERIODE VAN HET FAILLISSEMENT.

Voorzieningen door den curator te nemen, artt. 92—98, 100 en 101.

Openbaarmaking van het vonnis van faillietverklaring, art. 14 al. 3. Zie boven bl. 800.

Aanwending van alle noodige en gepaste middelen tot bewaring des boedels, art. 92.

„Ontvanger voor de gerechtelijke consignatiën” is de ontvanger der registratie voor de gerechtelijke akten, art. 2 al. 2

wet v. 11 Juli 1908, *Stbl.* n°. 226, houdende instelling eener consignatiekas. Zie ook art. 8 dier wet.

Verzegeling, indien niet reeds geschied volgens art. 7, doch facultatief, art. 93 al. 1 en 2. Wat buiten de verzegeling blijft, wijst art. 93 al. 3 aan.

Beschrijving des boedels, welke ondershands kan geschieden, art. 94. Inrichting der beschrijving: zij omvat de zaken die de curator onder zich heeft genomen, niet die welke in art. 21 1° worden genoemd, art. 95. Zie over de goederen, vermeld in art. 448 al. 1 Rv.: *de Fw. verkl.*, bl. 294, n°. 1. Vorderingen en schulden pro memorie te vermelden.

Staat der baten en schulden des boedels, door den curator op te maken, art. 96.

In dezen staat behoeven de namen en woonplaatsen der schuldenaren niet te worden vermeld: H. R. 15 Apr. 1904, W. n°. 8062. — Zie ook H. PH. DE KANTER, in W. n°. 8064.

Nederlegging van afschriften van boedelbeschrijving en staat ter griffie van rechtbank en kantongerecht, art. 97.

Voortzetting van het bedrijf, indien en zoolang zulks niet in strijd is met het belang van den boedel, art. 98.

Uitkeering van levensonderhoud aan den gefailleerde, de som te bepalen door den rechter-commissaris, art. 100. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 297.

De goederen mogen gedurende de eerste fase van het faillissement niet vervreemd worden, tenzij om de redenen in art. 101 al. 1 vermeld. Verkoop in het openbaar of, met toestemming van den rechter-commissaris, ondershands, art. 101 al. 2 i. v. m. art. 174. Zie ook art. 78.

Ook onroerende goederen en goederen die niet lichtelijk aan bederf onderhevig zijn.

In de eerste fase van het faillissement heeft de verificatie der schuldvorderingen plaats en kan een akkoord door den gefailleerde worden aangeboden.

A. De verificatie der schuldvorderingen.

Verificatie (toetsing, waarmaking) is het onderzoek naar

de juistheid der beweerde schuldvorderingen, ter vaststelling van het recht der schuldeischers om mede te deelen in de opbrengst des boedels.

Men onderscheide *voorloopig erkende* (artt. 112 v.), *erkende* (artt. 121, 122 al. 4), *voorwaardelijk toegelaten* (artt. 121 al. 2, 125, 130 al. 2, 135 al. 2, 136 al. 2) en *pro memorie geverifieerde* (art. 128) vorderingen.

Vorbereiding der verificatie; vooronderzoek door den curator (artt. 108—115).

De rechter-commissaris bepaalt binnen veertien dagen nadat het vonnis van faillietverklaring in kracht van gewijsde is gegaan, den termijn voor de indiening der schuldvorderingen en dag, uur en plaats voor de verificatie-vergadering, art. 108.

Zie over dit voorschrift *de Fw. verkl.*, bl. 113 v., 312 v., en H. HESSE, in Rgl. Mag. 1904, bl. 453.

Van deze beschikkingen van den rechter-commissaris geeft de curator kennis aan de schuldeischers, art. 109.

De schuldeischers behoeven met de indiening hunner vorderingen niet te wachten op deze beschikkingen. Belang eener spoedige indiening; zij heeft stuiting der verjaring ten gevolge, art. 36.

De indiening geschiedt op de wijze in art. 110 voorgeschreven. De rechten van voorrang en van terughouding en de zaken, daaraan onderworpen, moeten worden opgegeven. Zie KIST, dl. 6, bl. 129.

De curator stelt naar de vorderingen een onderzoek in, art. 111. Hij maakt lijsten op van de voorloopig erkende en van de door hem betwiste vorderingen, artt. 112 en 113.

Nederlegging van afschriften ter griffie van rechtbank en kantongerecht, art. 114. Kennisgeving aan de schuldeischers, art. 115.

De verificatie-vergadering (artt. 116—127, 137).

Voorzitter is de rechter-commissaris, art. 80 al. 1. De tegenwoordigheid van den curator of van een plaatsvervanger is vereischt, art. 80 al. 2; blijft hij weg en kan niemand hem vervangen, de vergadering moet verdaagd worden, art. 119 al. 3.

De gefailleerde (bij faillissement eener naamlooze vennootschap, wederkeerige verzekering- of waarborgmaatschappij, coöperatieve of andere, rechtspersoonlijkheid bezittende, vereniging of stichting: de bestuurder of bestuurders, art. 117) moet de vergadering bijwonen om inlichtingen te geven, art. 116. De ondervraging geschiedt door den rechter-commissaris. Sanctie, artt. 89 en 106 Fw. (zie hierboven bl. 820) en art. 194 W. v. Sr. Zie voorts *de Fw. verkl.*, bl. 318 v.

De schuldeischers *kunnen* ter vergadering verschijnen in persoon of bij gemachtigde, art. 118. Niet-verschijning heeft geen nadeelig gevolg, verg. artt. 120 al. 2 en 124. De schriftelijke volmacht is vrij van zegel en van de formaliteit van registratie. Mondelinge volmacht is niet verboden, indien de rechter-commissaris ermede genoegen wil nemen. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 321.

Geverifieerd worden: 1°. de vorderingen door den curator gebracht op de lijsten van art. 112; — 2°. de nagekomen vorderingen van schuldeischers, die buiten het Rijk in Europa wonen en daardoor verhinderd werden zich tijdig aan te melden, art. 127 al. 3. De rechter-commissaris beslist hierover, art. 127 al. 4 i. v. m. art. 67 al. 2; — 3°. andere nagekomen vorderingen, mits ze zijn ingediend uiterlijk op den tweeden dag vóór den dag der verificatie-vergadering, en, ingeval bezwaar wordt gemaakt, de rechter-commissaris de verificatie toestaat, art. 127 al. 1, 2 en 4 i. v. m. art. 67 al. 2.

In de vergadering worden de lijsten voorgelezen. Ieder aanwezige, op de lijsten voorkomende, schuldeischer kan de vordering, den voorrang of het recht van terughouding betwisten, art. 119 al. 1.

„Op de lijsten voorkomende”, zie *de Fw. verkl.*, bl. 325 v.
— Ook de schuldeischer, die voorkomt op de lijst der door den curator voorloopig betwiste schuldvorderingen, heeft het recht van betwisting, en kan het renvooi-proces, ook in hooger beroep, voortzetten, nadat beslist is dat zijne eigen vordering niet voor erkenning vatbaar is: Hof Amsterdam 24 Mrt. 1911, W. n°. 9221.

De curator kan betwisten of beëdiging vragen, art. 119

al. 2 i. v. m. art. 70 al. 1. Verdaging en voortzetting der vergadering, art. 119 al. 3.

Rb. Maastricht 13 en 19 Mei 1904, W. n°. 8145: de termijn van 8 dagen in art. 119 al. 3 is niet voorgeschreven op straffe van nietigheid.

Na afloop der verificatie verslag over den stand des boedels, art. 137; vervolgens beraadslaging over de benoeming van eene commissie uit de schuldeischers, art. 75; daarna behandeling van een aangeboden akkoord, artt. 139 v.

Proces-verbaal der vergadering, artt. 121 al. 3, 75 al. 2 en 148 al. 1. Nederlegging van verslag en proces-verbaal ter griffie van de rechtbank, art. 137.

H. R. 12 Jan. 1909, W. n°. 8803 (over wijziging van het proces-verbaal na de vaststelling).

De verificatie leidt tot: 1°. erkenning der vordering en van het daaraan verbonden recht van voorrang of van terughouding. Lijst van erkende schuldeischers; papier aan order en aan toonder, art. 121 al. 1.

Karakter der erkenning; zij is eene onherroepelijke vaststelling van het vorderingsrecht des schuldeischers in het faillissement (tegenover den boedel), art. 121 al. 4.

Art. 121 al. 4 is niet van toepassing ten aanzien van derden, die bij de verificatie niet partij zijn geweest; uit kracht der erkenning kunnen hunne buiten den boedel zijnde goederen niet worden geëxecuteerd: Rb. Amsterdam 18 Dec. 1908, W. n°. 8944.

Zie voorts over de beteekenis der erkenning: Hof Arnhem 12 Juni 1907, Rb. Utrecht 13 Mei 1908 en Hof Amsterdam 25 Mrt. 1910, hierboven bl. 775.

Verzuim om het recht van voorrang op te geven doet dit recht tegenover den boedel verloren gaan.

Aldus: Rb. den Bosch 18 Apr. 1902, W. n°. 7970; Rb. Utrecht 8 Dec. 1909, W. n°. 9092; ook Rb. Groningen 27 Oct. 1899, hieronder bl. 832. — Anders KOHLER, Lehrb., bl. 557 v.; LEITF., 2de dr., bl. 253 v.; LIPPMANN, Jher. Jahrb., dl. 41, bl. 185 v.

Suppletore verificatie is mogelijk, als de vordering te laag is opgegeven.

2°. Beëediging. Alleen de curator kan beëediging vragen, art. 119 al. 2. Beëedigd wordt de deugdelijkheid der vordering. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 329 v.

Verg. over den eed, door de rechthebbenden na overlijden van den schuldeischer af te leggen (art. 119 al. 2): VAN BONEVAL FAURE, a. w., dl. IV 2, 2° dr., bl. 296.

Voorwaardelijke toelating der vordering tot de eed is afgelegd (toelating onder de voorwaarde, dat de eed wordt afgelegd), art. 121 al. 2. Tijd en wijze van eedsaflegging, art. 120.

3°. Betwisting. Zij kan gericht zijn tegen de juistheid der vordering (het bedrag of den aard daarvan) of tegen het beweerde recht van voorrang of van terughouding.

Rb. Leeuwarden 21 Febr. 1878 en Hof Leeuwarden 23 Sept. 1878, R. B. 1879 B bl. 83 (voorbeeld van betwisting van den aard eener vordering), bestreden aldaar bl. 87.

Verwijzing (renvooi) van het geschil naar den rechter, tenzij het reeds aanhangig is, in welk geval het door de faillietverklaring geschorste geding wordt voortgezet tegen den curator of den betwistenden medeschuldeischer, artt. 122 al. 1 en 29. Zie hierboven bl. 804 en *de Fw. verkl.*, bl. 367 v.

Artt. 256 v. Rv. zijn bij de voortzetting van het geding niet van toepassing: Hof Amsterdam 23 Mrt. 1900, W. n°. 7467.

Rb. den Bosch 4 Dec. 1903, W. n°. 8051: de voortzetting heeft alleen tot onderwerp de al of niet-erkenning der vordering zelve, zoodat alleen daarover beslist kan worden.

Kennisgeving aan den niet ter vergadering aanwezigen schuldeischer, art. 124.

Renvooi ter zake van iedere vordering, welke ter vergadering wordt betwist, ook al komt zij reeds voor op de lijst der betwiste vorderingen, en al is de schuldeischer niet ter vergadering verschenen. Aldus te recht: D. J. DEN BEER POORTUGAEL, in Themis 1897, bl. 518 v. — Anders H. HESSE, in Rgl. Mag. 1904, bl. 457.

Voorwaardelijke toelating der betwiste vordering of van den betwisten voorrang door den rechter-commissaris, art. 125 i. v. m. art. 67 al. 2. De voorwaardelijke toelating der vordering geeft recht tot medestemmen over een akkoord.

H. R. 26 Juni 1903, W. n°. 7939.

Het *renvooi-proces*.

G. KIRBERGER, een en ander over het verificatie-proces, in Rgl. Mag. 1899, bl. 348 v.

Verwijzing naar eene terechtzitting der rechtbank (art. 122 al. 1), welke derhalve volstrekt bevoegd is van deze geschillen kennis te nemen.

Betrekkelijk bevoegd is de rechtbank, waarbij het faillissement aanhangig is, ook om art. 126 al. 13 Rv., gew. bij art. 5 der Invoeringswet.

Rb. Rotterdam 21 Dec. 1878, W. n°. 4329: verwijzing naar de rechtbank, ook als een beding van beslissing door scheidslieden is gemaakt. — Evenzoo v. Rossem, het Nederl. Wetb. v. B. Rv., op art. 620, aant. 5.

Geen dagvaarding; procureurstelling ter terechtzitting (art. 122 al. 1 en 2); geen verstek, aanwijzing van de gevolgen der niet-verschijning in art. 122 al. 4.

Als de aanvrager der verificatie niet verschijnt, kan de verweerder ontslag van de instantie met veroordeeling in de kosten vragen; zie H. R. 10 Mrt. 1899, W. n°. 7251; — evenzoo, als de procureur des aanvragers zich aan de zaak onttrekt, alvorens te dienen van conclusie van eisch: Rb. Assen 17 Febr. 1903, P. v. J. 1903 n°. 229; — of niet van eisch dient: Rb. Amsterdam 20 Oct. 1905, W. n°. 8414.

Als noch eischer noch betwister verschijnt, moet de zaak op de rol worden doorgehaald, art. 42 Regl. n°. 1. Zie W. n°. 7443, 7446 en 7448; — H. HESSE, t. a. p., bl. 457 v.

De bepaling van art. 122 al. 3 heeft hare beteekenis verloren door de opheffing van de onderscheiding tusschen gewone en summiere gedingvoering bij de wet v. 7 Juli 1896, *Stbl.* n°. 103. Zie art. 125 dier wet.

Schuldeischers die in de vergadering de vordering niet hebben betwist, kunnen in het *renvooi-proces* zich niet voegen of tusschenkomen, art. 122 al. 5.

In *renvooi-zaken* kan een eisch in reconventie worden gedaan. Aldus Rb. Amsterdam 23 Jan. 1867, M. v. H. 1867 bl. 97; Rb. Rotterdam 24 Oct. 1900, W. n°. 7536. — Zie ook Rb. Amsterdam 20 Oct. 1905, W. n°. 8414.

Wie verificatie vraagt, moet den aard en het bedrag zijner

schuldvordering aangeven en desgevorderd de juistheid der vordering staven; zie artt. 110 en 111. Hij kan dit alsnog ter verificatie-vergadering doen en alsdan op vroegere verklaringen daaromtrent terugkomen.

Rb. Amsterdam 30 Nov. 1883 en 13 Dec. 1898, W. n°s. 5033 en 7404 (aanwijzing van den aard der vordering); — Hof Arnhem 14 Dec. 1898, W. n°. 7263 (weigering der erkenning omdat ter verificatie-vergadering de aard der vordering niet was aangegeven); — 14 Dec. 1898, W. n°. 7268 (eene summier omschrijving van den aard der vordering is voldoende). — Rb. Amsterdam 4 Nov. 1869, W. n°. 3188 (bewijs der vordering eerst geleverd in het renvooi-proces; veroordeeling in de kosten). — Zie ook Rb. Haarlem 11 Juli 1899, W. n°. 7384.

De curator behoort aan te geven op welken grond zijne betwisting berust, zie artt. 112 en 113. Dat voor de vordering geen bewijs is bijgebracht, is een voldoende grond voor betwisting. Aan niet-achtneming van het in de artt. 112 en 113 bepaalde, is verval van het recht van betwisting niet verbonden; evenmin is den curator, op straffe van verval van dit recht, opgave der gronden van betwisting voorgeschreven, als hij eerst ter verificatie-vergadering tot betwisting overgaat: zie artt. 119 al. 2 en 127.

Hof den Haag 31 Dec. 1906, M. v. H. 1907 bl. 236; — Rb. Rotterdam 14 Febr. 1906, W. n°. 8472; — Rb. den Haag 27 Mrt. 1907, M. v. H. 1908 bl. 256; — Rb. Rotterdam 16 Mrt. 1910, W. n°. 9070; — Hof den Haag 1 Mei 1911, W. n°. 9218. — Zie ook Rb. den Bosch 19 Mrt. 1909, W. n°. 8949. — Anders: Hof Amsterdam 1 Nov. 1907, M. v. H. 1907 bl. 239: alle redenen van betwisting moeten door den curator ter verificatie-vergadering worden aangevoerd. — Verg. KIRBERGER, t. a. p., bl. 350 v.

Mede-schuldeischers behoeven de gronden voor hunne betwisting niet reeds ter verificatie-vergadering aan te voeren, art. 119 al. 1.

Rb. Almelo 13 Apr. 1898, W. n°. 7267; — althans niet, wanneer de vordering niet is gestaafd, in welk geval de niet-gemotiveerde betwisting geacht moet worden gegrond te zijn op het niet gestaafd zijn der vordering: Hof Arnhem 14 Dec.

1898, W. n°. 7268. — Verg. Rb. Amsterdam 30 Apr. 1880, bev. Hof Amsterdam 31 Dec. 1880, W. n°. 4598; — Rb. Maastricht 13 Mei 1904, W. n°. 8145; — Hof Arnhem 13 Febr. 1907, W. n°. 8601. — Anders Rb. Utrecht 13 Apr. 1910, W. v. P. N. en R. n°. 2108; ter verificatie-vergadering moeten de gronden van betwisting door een schuldeischer vaststaan.

Het proces-verbaal der verificatie-vergadering vormt, wat betreft den aard en het bedrag der vordering en den aard en den omvang der betwisting, den grondslag van het renvooi-proces. Art. 134 Rv. verbiedt den eischer in dit geding dien grondslag in den loop van het proces te veranderen.

Rb. Amsterdam 8 Apr. 1887, P. v. J. 1887 n°. 19*; — 1 Mei 1896, P. v. J. 1897 n°. 24; — Rb. den Haag 29 Oct. 1889, M. v. H. 1890 bl. 164; — 12 Jan. 1892, W. n°. 6178; — Rb. Almeloo 13 Apr. 1898, b. a.; — Hof Arnhem 14 Dec. 1898, W. n°. 7268; — Rb. Rotterdam 28 Juni 1905, W. n°. 8430; — Hof Amsterdam 17 Dec. 1907, W. n°. 8756; — Rb. Tiel 29 Mei 1908, W. n°. 8867. — Zie ook Rb. Amsterdam 29 Sept. 1893, M. v. H. 1894 bl. 200: als onvoorwaardelijke toelating is gevraagd, mag dit niet worden veranderd in voorwaardelijke toelating.

Rb. Amsterdam 12 Jan. 1894, M. v. H. 1894 bl. 192: als alleen de gevorderde rente betwist is, mag in het renvooi-proces niet de hoofdsom betwist worden; — Rb. Rotterdam 23 Dec. 1903, W. n°. 8080: als alleen de voorrang is betwist, mag in het renvooi-proces, ook niet met toestemming der wederpartij, het bedrag der vordering worden verhoogd. — Zie ook Rb. den Bosch 19 Mrt. 1909, b. a.

Op het renvooi-proces zijn de bepalingen omtrent de gedingvoering in eersten aanleg (artt. 140 v. Rv.), met name art. 141 al. 1 Rv. (het vereischte van gemotiveerde tegenpraak), van toepassing.

Rb. Leeuwarden 26 Febr. 1885, W. n°. 5456; — Rb. Almeloo 13 Apr. 1898, b. a.; — Hof den Haag 28 Jan. 1908, W. n°. 8684, cass. verw. H. R. 31 Dec. 1908, W. n°. 8790; — Hof den Haag 1 Mei 1911, W. n°. 9218.

Verschil van meening bestaat over de vraag, of in het renvooi-proces het Openbaar Ministerie moet worden gehoord.

In ontkennenden zin: Concl. Openb. Min. Hof den Haag 15

Febr. 1897, W. n°. 6936; — Hof Leeuwarden 29 Dec. 1897, W. n°. 7069; — d. J. in P. v. J. 1898 n°. 7; — H. HESSE, in Rgl. Mag. 1904, bl. 440 v. — In bevestigenden zin: G. KIRBERGER, in Rgl. Mag. 1898, bl. 578 v. (voor alle procedures waarbij de curator in een faillissement partij is); — Hof Nd. Holland 30 Oct. 1845, W. n°. 723. — Zie voorts hierboven bl. 805.

De rechter beslist over de erkenning der schuldvordering; de betwisting afwijzende, erkent hij de vordering of den voorrang of het recht van terughouding.

Gevraagd moet worden erkenning der vordering, niet plaatsing op de lijst der erkende schuldeischers. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 338 nt. 1, en de daar aangehaalde jurisprudentie; alsmede Rb. Haarlem 28 Jan. 1902, W. n°. 7716 (bevel tot aantekening der erkende preferentie op de lijst der erkende crediteuren), en Hof den Haag 24 Apr. 1902, W. n°. 7834.

De schuldeischer, wiens vordering betwist wordt, is, tot staving daarvan, tot geen nader of meerder bewijs gehouden, dan hij tegen den gefailleerde zelf zou moeten leveren, art. 123.

Aanleiding tot en beteekenis van dit voorschrift; zie *de Fw. verkl.*, bl. 338 v.

H. R. 24 Jan. 1908, W. n°. 8653: hij die de verificatie vraagt, moet bewijzen, dat door den gefailleerde onderteekende, niet gedagteekende geschriften vóór de faillietverklaring zijn onderteekend. — Anders: Rb. Rotterdam 20 Dec. 1899, W. n°. 7457: de betwister der verificatie moet bewijzen, als een door den gefailleerde onderteekend doch niet gedagteekend saldobiljet wordt overgelegd, dat het na de faillietverklaring is onderteekend.

Volgens de bepaling van art. 123 Fw. kan de aanvrager van verificatie zich tegen een medeschuldeischer die zijne vordering betwist, beroepen op de boeken van den gefailleerde ten bewijze zijner vordering: Hof Arnhem 14 Dec. 1898, W. n°. 7268. — Zie voorts art. 11 K., hierboven bl. 68.

De toepassing van het daarin uitgedrukte beginsel is niet beperkt tot verificatie-geschillen.

H. J. HAMAKER, art. 1917 B. W., in W. v. N. en R. nos. 1399—1403. — Anders: VAN BONEVAL FAURE, a. w., dl. IV 1, 2° dr., bl. 146 v.

H. R. 24 Juni 1910, W. n°. 9026, W. v. P. N. en R. n°. 2118: de houder van een door een lasthebber (agent) van den gefailleerde onderteekend en gedagteekend stuk, moet, in geval van ontkenning van de juistheid der dagteekening, deze bewijzen; Hof den Bosch 19 Jan. 1909, W. n°. 8835, bev. Rb. den Bosch 6 Mrt. 1908, W. n°. 8665. Zie over deze beslissingen L. A. MICHEELS, in W. v. P. N. en R. n°. 2118; aldaar n°. 2125 en 2126; J. F. HOUWING, aldaar n°. 2066, 2139, 2140 en 2147; C. C. TIELEMAN, de bewijskracht van akten, Prft. 1910, bl. 221 v.

Eene erkenning van schuld, door den gefailleerde na de faillietverklaring gedaan, bindt den boedel niet.

Rb. Leiden 21 Dec. 1852, W. n°. 1409; — Rb. Alkmaar 29 Dec. 1898, W. v. P. N. en R. n°. 1519; — Hof Amsterdam 28 Apr. 1905, vern. Rb. Amsterdam 18 Nov. 1904, W. n°. 8468; — Hof den Haag 19 Nov. 1906, W. n°. 8478, M. v. H. 1907 bl. 120.

Evenmin bindt de erkenning van eene vordering door den curator den medeschuldeischer die de vordering betwist.

Hof Arnhem 14 Dec. 1898, W. n°. 7268; — H. R. 9 Febr. 1906, W. n°. 8336, cass. verw. Hof den Bosch 16 Mei 1905, W. n°. 8247, vern. Rb. Maastricht 13 Mei 1904, W. n°. 8145; — Hof den Haag 19 Nov. 1906, b. a.

Invloed van de homologatie van een akkoord op het renvooi-proces, als het proces tegen of mede tegen den curator wordt gevoerd. Schorsing van het geding op grond van art. 254 3°. Rv. De curator moet handelen overeenkomstig art. 256 Rv.

De curator kan de oorzaak der schorsing beteekenen: Rb. Alkmaar 13 Oct. 1892, W. n°. 6250; Rb. Amsterdam, z. d., W. n°. 8199. — Zie OUDEMAN, het Nederl. Wb. v. B. Rv., 4de dr., dl. 1, bl. 296 v.; — Hof Nd. Brabant 18 Apr. 1854, W. n°. 1555. — Anders: VAN BONEVAL FAURE, a. w., dl. 3, 3de dr., bl. 211; — v. ROSSEM, het Nederl. Wetb. v. Burg. Rechtsv., dl. 1, bl. 288; — Rb. Alkmaar 28 Jan. 1866, Rgl. Bijbl. 1869 bl. 307, tevens beslissende, dat het verificatie-geding door de homologatie van het akkoord van rechtswege vervalt, en dat van voortzetting, schorsing of hervatting van het geding en van eene veroordeeling in de kosten geen sprake kan zijn. — Verg. ook Rb. Rotterdam 22 Aug. 1877, Rgl. Bijbl.

1878 A bl. 134; — Rb. Amsterdam 25 Juni 1897, W. n°. 7058, bev. Hof Amsterdam 28 Jan. 1898, M. v. H. 1898 bl. 185 (homologatie van een akkoord vóór den dienenden dag, daarna door de curators beteekend).

De schuldenaar is niet verplicht het geschorste geding te hervatten.

Aldus Rb. den Haag 22 Nov. 1887, W. n°. 5561, vern. Hof den Haag 14 Mei 1888, W. n°. 5564; — H. R. 30 Nov. 1893, W. n°. 6437, vern. Hof Amsterdam 14 Apr. 1893, W. n°. 6381, bev. Rb. Amsterdam 6 Febr. 1891, P. v. J. 1891 n°. 32; — Rb. den Bosch 17 Febr. 1905, W. n°. 8228 (verklaring dat het geschorste geding niet kan worden hervat, met veroordeeling van den gewezen gefailleerde in de kosten, omdat hij de oorzaak was der hervatting); — evenzoo Hof Amsterdam 22 Oct. 1909, W. n°. 9068, M. v. H. 1909 bl. 81 (niet-ontvankelijk-verklaring van den aanvrager der verificatie), vern. Rb. Amsterdam 13 Nov. 1908, W. n°. 8916, M. v. H. t. a. p. — *De Fw. verkl.*, bl. 370 v. — Anders KIRBERGER, in Rgl. Mag. 1899, bl. 363 v.

Verg. ook Rb. Utrecht 13 Juni 1883, W. n°. 4929.

De schuldeischer kan in ieder geval nakoming van het akkoord te zijnen opzichte des noodig in rechte vorderen.

Wordt het geding niet geschorst of wordt het gevoerd tegen een mede-schuldeischer, dan kan de rechtsstrijd, nà de homologatie van het akkoord, alleen loopen over de kosten van het proces.

Zie Rb. Amsterdam 27 Juni 1879, Rgl. Bijbl. 1879 B bl. 320; — J. GERRITZEN, het ontstaan en tenietgaan van de actie gedurende het proces, Prft. 1892, bl. 96 v.; — *De Fw. verkl.*, bl. 374 v. — Anders KIRBERGER, t. a. p., bl. 367 v.; — Rb. Rotterdam 31 Mrt. 1909, W. n°. 8969: ook na de homologatie van het akkoord heeft erkenning der vordering zin en beteekenis; — 20 Apr. 1910, W. n°. 9124, met verwijzing naar art. 159 Fw. — Onjuist: Rb. Amsterdam 20 Juli 1880, W. n°. 4622.

De gefailleerde is partij bij de verificatie, artt. 126, 159, 196 en 197. Hij kan tegenspraak doen tegen de toelating van eene vordering of van een beweerd voorrang. Van de betwisting wordt aantekening gehouden; zij verhindert niet de erkenning in het faillissement, art. 126.

De betwisting door den gefailleerde moet gemotiveerd en bepaald zijn; beteekenis van dit voorschrift. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 346 v.

De erkenning in het faillissement eener door den gefailleerde betwiste vordering heeft tegen dezen geen rechtskracht; daarentegen wèl de erkenning in het faillissement eener niet door hem betwiste vordering, artt. 159, 196 en 197.

De niet-erkenning eener vordering, bijv. door afwijzing van den eisch tot erkenning in het renvooi-proces, heeft alleen beteekenis voor het faillissement; zij verhindert den schuldeischer niet, nà afloop van het faillissement, tegen den schuldenaar in rechte op te treden.

Rb. Groningen 27 Oct. 1899, W. n°. 7379: de schuldeischer, die verzuimt opgave van pandrecht te doen, verliest dit recht niet tegenover den schuldenaar, die na homologatie van een akkoord het pand niet kan opvorderen. — Verg. KIEHL, in *Arch. f. d. civ. Praxis*, dl. 89, bl. 341.

De verificatie van sommige vorderingen nader beschouwd.

1°. *Rentedragende vorderingen*. — Interesten, na de faillietverklaring loopende, tenzij door pand of hypotheek gedekt, worden niet geverifieerd, art. 128. Zie artt. 1201, 1202, 1204, 1205 en 1229 B. W. Verificatie *pro memorie*, als het onderpand nog niet is uitgewonnen.

Rb. Amsterdam 30 Dec. 1904, W. v. P. N. en R. n°. 1852, bev. Hof Amsterdam 9 Mrt. 1906, ald. n°. 1893, cass. verw. H. R. 18 Jan. 1907, W. n°. 8490: interesten van pand- of verbandbrieven kunnen, bij het zwijgen van art. 128 Fw., niet worden geverifieerd *pro memorie*.

PERCEROU, a. w., dl. 1, n°. 793 v.

2°. *Voorwaardelijke schuldvorderingen*. — a. Vorderingen onder eene ontbindende voorwaarde: onvoorwaardelijke erkenning voor het geheele bedrag, onverminderd de werking der voorwaarde, wanneer zij vervuld wordt, art. 129.

b. Vorderingen onder eene opschortende voorwaarde: onvoorwaardelijke erkenning voor de waarde op het oogenblik der faillietverklaring; kan deze niet bepaald worden alsook in geval

van verschil van meening: voorwaardelijke toelating voor het geheele bedrag, art. 130.

3°. *Schuldvorderingen met tijdsbepaling, waarvan het tijdstip der opeischbaarheid onzeker is, of welke recht geven op periodieke uitkeeringen.* — Verificatie voor de waarde op den dag der faillietverklaring (de contante waarde); wat die met tijdsbepaling betreft, indien ze vervallen binnen één jaar na dien dag: verificatie voor het geheele bedrag; indien ze later vervallen: verificatie voor de waarde, welke zij hebben na verloop van één jaar sedert dien dag, art. 131 al. 1 en 2. De factoren, welke bij de berekening der waarde in aanmerking komen, wijst art. 131 al. 3 aan. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 353 v.

Tot de vorderingen, wier tijdstip van opeischbaarheid onzeker is, behoort de vordering uit een overeenkomst tot uitkeering bij overlijden, waarop geen premie meer verschuldigd is. Tot de vorderingen, welke recht geven op periodieke uitkeeringen, behooren *alle* lijfrenten (Burg. Wetb., bk. 3, tit. 16, afd. 2), daaronder begrepen uitgestelde renten en overlevingsrenten, waarvoor geen premie meer verschuldigd is. — Verg. THALLER, des droits du crédi-rentier dans la faillite du débiteur en matière de rente viagère, in Ann. de dr. comm. 1902, bl. 183. — PERCEROU, a. w., dl. 1, n°s. 780 v.

Vorderingen uit wissels en orderbiljetten worden nooit tot de contante waarde teruggebracht. Zie art. 155 K.

Bedongen opeischbaarheid voor het geval van faillissement sluit de toepassing van art. 131 uit. — Wettelijk voorschrift van dadelijke opvorderbaarheid: artt. 29 al. 4 (voorschotten tot woningverbetering) en 30 al. 5 (voorschotten en bijdragen tot woningbouw) Woningwet 1901.

Art. 131 is eene toepassing van art. 1307 B. W. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 59.

Voor altijddurende of gevestigde renten geldt het voorschrift van art. 1809 3°. B. W. Zie hierboven bl. 811 v.

Op vorderingen wegens wettelijk verschuldigd levensonderhoud is art. 131 Fw. niet van toepassing. Zie artt. 281, 285 en 380 Burg. Wetb. Alleen van vervallen termijnen is verificatie mogelijk.

Rb. Amsterdam 9 Mei 1867, vern. Hof Nd. Holland 24 Oct. 1867, M. v. H. 1867 bl. 224 en 338. — Evenzoo Rb.

Amsterdam 13 Nov. 1908, W. n°. 8916, bev. Hof Amsterdam 22 Oct. 1909, W. n°. 9068, M. v. H. 1909 bl. 81, voor de uitkeering tot levensonderhoud, bij ontbinding des huwelijks den eenen echtgenoot ten behoeve van den anderen opgelegd.

4°. *Schuldvorderingen niet van eene bepaalde waarde in Nederlandsch geld.* — Verevening dezer vorderingen, mits gericht op voldoening eener verbintenis uit den boedel (art. 26), op een bepaalde geldsom, art. 133. Is de verevening niet mogelijk (de waarde niet te bepalen), dan verificatie *pro memorie*.

H. R. 16 Juni 1865, cass. verw. Hof Gelderland 21 Dec. 1864, M. v. H. 1865 bl. 196 v. en 93 v. — Zie ook Rb. Amsterdam 21 Nov. 1861, M. v. H. 1861 bl. 288.

5°. *Schuldvorderingen aan toonder en aan order.* — De verificatie kan geschieden ten name van „toonder”. Iedere vordering wordt alsdan afzonderlijk beschouwd, art. 134. Zie ook art. 82.

Op de lijsten van voorloopig erkende en betwiste vorderingen behooren de houders van toonder-vorderingen, aanvragers van verificatie, bij name te worden vermeld. Alleen de erkenning in het proces-verbaal der verificatie-vergadering of later bij vonnis kan ten name van „toonder” geschieden. De obligatie met daarbij behorende coupons is in één hand ééne vordering voor hoofdsom en rente.

Schuldvorderingen aan order worden geverifieerd ten name van den behoorlijk gelegitimeerden houder.

De erkenning wordt zoowel op het toonder- als op het orderpapier aangeteekend, art. 121 al. 1.

6°. *Schuldvorderingen met recht van terughouding.* — Het recht van terughouding blijft bestaan en wordt bij de verificatie vastgesteld, artt. 60, 110 al. 1, 113, 119 al. 1. De schuldeischer behoeft de zaak, die hij mag terughouden, niet af te geven anders dan tegen volledige betaling.

S. GRATAMA, eenige opmerkingen naar aanleiding van het zoogenaamde retentierecht, in Rgl. Mag. 1887, bl. 1, 277; 1888, bl. 141, 380. — F. H. GERRITSEN, het retentierecht, Prft. 1894. — H. HESSE, het recht van den schuldeischerpandhouder uit kracht van art. 1205 2de lid B. W., inzonderheid bij faillissement, in Themis 1906, bl. 254 v.

Rb. Amsterdam 23 Jan. 1867, M. v. H. 1867 bl. 97 (recht

van terughouding van den kleebleeker in geval van faillissement van de wederpartij). — Hof den Haag 22 Mrt. 1909, W. n°. 8863, cass. verw. H. R. 15 Nov. 1909, W. n°. 8930, M. v. H. 1909 bl. 143: art. 1205 al. 2 B. W. geeft den pandhouder een recht van terughouding op het pand, niet ook op de opbrengst daarvan; deze moet onder aftrek van de pandschuld aan den curator in het faillissement van den schuldenaar worden uitgekeerd.

7°. *Schuldvorderingen met recht van voorrang.* — Over het recht van voorrang (voorrecht, pand of hypotheek) wordt bij de verificatie beslist.

Na verificatie als concurrent schuldeischer, kan niet alsnog langs den weg van verzet tegen de uitdeelingslijst erkenning van voorrang worden verkregen: Rb. Almeloo 18 Oct. 1908, W. n°. 8428. — Zie voorts hierboven bl. 824.

Verificatie van vorderingen, gewaarborgd door pand of eerste hypotheek met het beding van art. 1223 B. W., is alleen noodig als de vorderingen behooren tot die welke in de artt. 130 en 131 worden vermeld, alsook om, na uitwinning van het onderpand, voor het gedeelte der vordering, dat niet kon worden verhaald, als concurrent schuldeischer te kunnen optreden, artt. 57 al. 2 en 59 al. 2. Zie hierboven bl. 784.

De erkende, voorrang bezittende schuldeischers kunnen, voordat hun onderpand is verkocht, de rechten van concurrente schuldeischers uitoefenen voor het vermoedelijk niet gedekte deel hunner vordering, art. 132.

Onjuiste uitlegging van dit artikel door Rb. Amsterdam 19 Oct. 1898, W. n°. 7220.

Krediet-hypotheeken. De kredietgever komt op voor het saldo zijner rekening bij den aanvang van het faillissement.

Voogdij-hypotheeken, in het algemeen beheers-hypotheeken en zakelijke borgtochten. De gewaarborgde kan alleen rechten uitoefenen, voorzoverre hij ten tijde der faillietverklaring uit hoofde van het gevoerde beheer iets te vorderen heeft.

Rb. Amsterdam 3 Mrt. 1870, M. v. H. 1870 bl. 65, W. n°. 3234, vern. Hof Nd. Holland 16 Febr. 1871, M. v. H.

1871 bl. 27, W. n°s. 3363 en 3364. — Zie ook Hof den Haag 27 Dec. 1882, W. n°. 5021.

A. C. DE WILDE en W. F. FRILLINCK, in W. v. P. N. en R. n°s. 1811, 1814, 1818 en 1821.

Indien door den gefailleerde op eenig goed van den boedel een recht van voorrang is verleend tot zekerheid van de schuld eens derden, kan de schuldeischer, ten einde mede te deelen in de opbrengst van het verbonden goed, verificatie van zijne vordering vragen (ingeval de schuldenaar niet in gebreke is, onder de voorwaarde dat deze, als de vordering opeischbaar geworden zal zijn, in gebreke blijve, art. 130), met erkenning van voorrang, en met aantekening dat hij niet deelt in de overige baten des boedels.

Zie Rb. Rotterdam 1 Nov. 1911, W. v. P. N. en R. n°. 2190 (scheepsverband).

8°. *Schuldvorderingen, verzekerd door borgtocht.* — Nevens den schuldeischer kan de borg alleen opkomen voor hetgeen hij heeft betaald. Bovendien kan hij voor het bedrag, dat de schuldeischer te vorderen heeft, worden toegelaten, onder voorwaarde dat deze zelf niet opkomt, art. 135.

Verg. H. R. 13 Nov. 1903, W. n°. 7986, hierb. aangeh. bl. 812.

Intrekking van art. 1880 2°. B. W. bij art. 2 der Invoeringswet, in verband met art. 135 Fw.

9°. *Schuldvorderingen, met hoofdelijke schuldenaren.*

Artt. 878 en 198 W. v. K.; — HOLTJUS-DE GEER, het Nederl. failliten-recht, bl. 487 v.; — DE MAREZ OYENS, a. w., bl. 208 v.; — N. K. F. LAND, het recht op vergoeding des wissels bij faillissement der wisselteekenaars, in Themis 1879, bl. 181 v.; — E. W. INSINGER, rechten van den houder en van betaald hebbende endossanten bij faillissement van het wisselpersoneel, Prft. 1888; — R. FEITH, in Themis 1891, bl. 310 v.; — I. B. COHEN, de invloed van het faillissement op de verplichtingen van hoofdelijke schuldenaren, Prft. 1891 (rec. Rgl. Mag. 1891, bl. 552 v.). — DUPUYS DE LA SERRA, l'art des lettres de change, 1693, ch. XVI. — POTHIER, traité du contrat de change, n°. 160. — LYON-CAEN en RENAULT, a. w., bl. 8, n°s. 919 v. — PERCEROU, a. w., dl. 1, n°s. 827 v. — J. KOHLER, Lehrb., § 59; Leitf., 2de dr., bl. 196 v. — E. VIDARI, i fallimenti, n°s. 402 v.

Twee stelsels: 1°. dat van DUPUYS DE LA SERRA: betalingen, nà de faillietverklaring door een der medeschuldenaren gedaan, verminderen de vordering van den schuldeischer; 2°. betalingen, nà de faillietverklaring door de medeschuldenaren gedaan, worden beschouwd als betalingen op rekening van het eventueele tekort.

Als betaling op rekening van het eventueele tekort beschouwt de Zwits. wet over schuldverv. en faill., artt. 216 en 217: iedere betaling door een medeschuldenaar, ook vóór de faillietverklaring, gedaan; de Code de comm. franç. (1838), artt. 542—545, en de C. d. comm. belge, artt. 537—539: iedere betaling, gedaan nà de faillietverklaring, en, bij gelijktijdige of opvolgende faillissementen van meerdere medeschuldenaren, nà de eerste faillietverklaring; de Dt. K. Ord. § 68: elke betaling gedaan nà de faillietverklaring. — Zie ook Cod. di comm. ital., artt. 788—791.

In art. 136 al. 1 Fw. is het tweede stelsel aangenomen, zonder de uitbreidingen daaraan in het Zwitsersche en in het Fransche recht gegeven.

Zie voor de toepassing van art. 136 al. 1: Rb. Haarlem 7 Juni 1904, W. n°. 8094 (faillissement van den endossant van niet vervallen promessen, gevolgd door faillissement van den uitgever).

„Indien van hoofdelijke schuldenaren twee of meer in staat van faillissement verkeerren”. Geldt hetzelfde als slechts één der hoofdelijke schuldenaren gefailleerd is?

Aldus: Dt. K. Ord. § 68; — LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 8, n°. 929; — PERCEROU, a. w., dl. 1, nos. 845 v. — *De Fw. verkl.*, bl. 362 v. — Anders: Rb. Rotterdam 19 Mrt. 1902, W. n°. 7835; — G. KIRBERGER, in *Rgl. Mag.* 1904, bl. 159 v.

Toepassing, als de hoofdschuldenaar is gefailleerd en de borg zich tot een bepaald bedrag hoofdelijk heeft verbonden.

Verg. Rb. Zwolle 24 Juni 1896, bev. Hof Arnhem 30 Dec. 1896, W. n°. 6943. — Zie voorts LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 8, n°. 930; — PERCEROU, a. w., dl. 1, nos. 848 v.

De medeschuldenaar, die op den faillieten boedel recht van verhaal heeft, kan, uit dien hoofde, voor zooverre de schuld-

eischer* zelf kan opkomen, alleen worden toegelaten onder voorwaarde, dat deze niet opkomt, art. 136 al. 2.

Zie Rb. den Bosch 13 Nov. 1908, W. n°. 8820: faillissement van den endossant en van den uitgever eener promesse.

Indien in het geheel meer dan 100% beschikbaar mocht zijn, worden die meerdere percenten naar de onderlinge rechtsverhouding onder de hoofdelijke schuldenaren verdeeld, art. 136 al. 3. Zie voor voorbeelden *de Fw. verkl.*, bl. 364 v.

I. B. COHEN, a. w., bl. 152 v.

Art. 198 W. v. K. is ingetrokken bij art. 2 der Invoeringswet.

Faillissement van vennooten onder eene firma. — Als bij faillissement van twee of meer vennooten onder eene firma drie of meer faillissementen (van de vennootschap en van ieder der vennooten) worden aangenomen, kan een vordering ten laste der vennootschap in een of meer dezer faillissementen worden betwist.

Zie Hof den Haag 14 Mrt. 1899, M. v. H. 1900 bl. 175.

B. Het Dwangakkoord.

Faillw., tit. 1, afd. 6, artt. 138—172.

St. CIUNTU, der Zwangsvergleich im Konkurs, 1892. — F. WACH, der Zwangsvergleich, 1896. — AUGÉE, la nature juridique du concordat en matière de faillite, th. Paris. 1911. — A. GUARGLIA, il concordato nel diritto italiano e straniero, 1892. — A. ROCCO, il concordato nel fallimento e primo del fallimento, 1902.

Voor de geschiedenis zie: LATTES, il diritto comm. enz., cap. VI, § 29. — STRACCHA, tract. de conturb. sive decoct., pars 6ta. — G. MOLL, de desolate boedelskamer te Amsterdam, bl. 45 v. — KOHLER, Lehrbuch, § 71; Leitfaden, 2de dr., §§ 63, 64.

Het akkoord is een *dwangakkoord*; het komt tot stand tusschen den schuldenaar en zijne gezamenlijke geen voorrang hebbende (concurrente) schuldeischers.

Het heeft ten doel de gerechtelijke vereffening des boedels (de insolventie) te voorkomen door daarvoor eene andere, buitengerechtelijke wijze van bevrediging der schuldeischers in de plaats te stellen.

Het akkoord behoeft niet eene gedeeltelijke kwijtschelding in te houden. De wet bepaalt den inhoud niet, alleen stelt art. 153 al. 2, 1°. en 2°., zekere grenzen. De rechter heeft overigens de toelaatbaarheid te beoordeelen, art. 153 al. 3.

Een akkoord kan inhouden gedeeltelijken boedelafstand, bijv. afstand der vorderingen: Rb. Dordrecht 22 Dec. 1909, W. n°. 8967.

Indien het akkoord niets anders inhoudt dan betaling van percenten, gaat elke rechtsband tusschen den failliet en de schuldeischers door de betaling teniet, en is een schuldbekentenis, na de homologatie voor het tekortkomende of een deel ervan afgegeven, zonder oorzaak: Rb. Amsterdam 16 Juli 1861, W. n°. 2300; — Hof Arnhem 1 Mrt. 1899, W. n°. 7272, cass. verw. H. R. 3 Nov. 1899, W. n°. 7354; — Rb. Amsterdam 4 Dec. 1901, W. n°. 7757, W. v. P. N. en R. n°. 1706 met aant.; — HAMAKER, de oorzaak eener overeenkomst, in W. v. P. N. en R. n°. 1536, bl. 251. — Anders: Rb. Amsterdam 22 Mrt. 1871, R. B. 1872 bl. 248 en 306. — Zie ook Rb. Arnhem 28 Juni 1894, W. n°. 6538, en Kgt. n°. 1 Amsterdam 14 Jan. 1876, R. B. 1879 B bl. 67, ten aanzien van den zoon des gefailleerden. — Verg. voorts P. J. VAN DAM, de natuurlijke verbintenis, in W. v. P. N. en R. n°s. 2001—2003.

Rb. Amsterdam 14 Mei 1909, W. v. P. N. en R. n°. 2090: het toetreden tot een akkoord van 10 % met kwijting voor de geheele vordering is niet *schenking* in den zin van art. 1132 B. W.

Volgens § 187 der Dt. Konkursord. moet het akkoord worden verworpen, als daarbij niet ten minste 20 % der vorderingen wordt toegezegd en zulks een gevolg is van „ein unredliches Verhalten” van den schuldenaar.

Rechtskarakter van het akkoord. Strijd onder het Wetb. v. Kooph. over de vraag: overeenkomst of vonnis. Opvatting der Mem. v. Toel. Ontw. Staatsc. en Reg. Ontw., uitg. Belinfante, bl. 199 v., en dl. 1, bl. 133 v.; v. D. FELTZ II, bl. 144 v.; — zie ook het Verslag der Comm. v. voorber., uitg. Belinfante, dl. 2, bl. 117; v. D. FELTZ II, t. z. p.

Voor de literatuur en jurisprudentie, verg. de Memories, t. a. p.; — M. J. CLAASSEN, de werking van het gerechtelijk dwang-accoord op borgtocht, Prft. 1887, bl. 4 v. — C. J. M. WILDE, het rechtskarakter der schuldbevrijding door consignatie, Prft. 1893, bl. 75 v.

SCHULTZE, das dt. Konkursrecht in seinen jurist. Grundlagen, bl. 114 v.; PASQUAY, in Zft. f. d. g. Hr., dl. 66, bl. 76 v. (vonnis); — KOHLER, Lehrb., § 72; Leitfaden, 2de dr., bl. 279 (overeenkomst); evenzoo TH. WOLFF, kommentaar op de Dt. K. Ord.

Beslissing van de vraag der ontbindbaarheid in art. 165. — *De Fw. verkl.*, bl. 382.

Ieder gefailleerde kan een akkoord aanbieden, art. 138; óók de bankbreukige, óók de rechtspersoon.

Rb. Amsterdam 26 Juni 1840, W. n°. 256 (vervolgung wegens bankbreuk belet niet de homologatie van een akkoord).

Een naaml. vennootschap kan een akkoord aanbieden: Hof Nd.-Holland 9 Aug. 1870, vern. Rb. Amsterdam 31 Mrt. 1870, M. v. H. 1870 bl. 173 v.; — L. H. KUHN Jr., over faillissement van naamlooze vennootschappen, Prft. 1873, bl. 166 v. — Hof Amsterdam 20 Juli 1898, W. n°. 7190.

Uitzondering: het faillissement eener nalatenschap, art. 202.

In hetzelfde faillissement kan slechts eenmaal een akkoord worden aangeboden, art. 158; toepassing op het heropende faillissement, art. 170.

Het akkoord wordt aangeboden aan de „gezamenlijke schuldeischers”, art. 138, dus ook aan de niet-geverifieerde, art. 157; aan de „concurrente schuldeischers”, artt. 143 en 157, dus ook aan den schuldeischer, die recht van terughouding heeft.

Indiening en behandeling van het akkoord.

Indiening in persoon of door een gemachtigde (zie H. R. 3 Nov. 1910, W. n°. 9084). Is de gefailleerde een in gemeenschap gehuwde man, dan kan de vrouw handelen in de gevallen van art. 180 B. W. (anders: Rb. Amsterdam 24 Oct. 1890, W. n°. 6016).

De man kan altijd in het faillissement van de vrouw het akkoord aanbieden, tenzij het beding van art. 195 al. 2 B. W. is gemaakt. Voor den curandus treedt de curator op.

Men onderscheide: *a.* tijdige aanbieding, art. 139. Kenninggeving door den curator, art. 115. Raadpleging ter verificatie-vergadering, tenzij in geval van art. 141 1°.

b. Niet-tijdige aanbieding: na den dag aangewezen in

art. 139 of ter verificatie-vergadering zelve. Raadpleging ter verificatie-vergadering, tenzij in de gevallen van art. 141 1°. en 2°. — *De Fw. verkl.*, bl. 386 v.

Mondelinge aanbieding ter vergadering is toegelaten: Hof Amsterdam 24 Mrt. 1897, W. n°. 7009.

Schriftelijk advies van curator en voorloopige commissie uit de schuldeischers, art. 140. Geen sanctie op verzuim.

Uitstel, als de meerderheid der verschenen *concurrente* schuldeischers dit verlangt, art. 141. Art. 81 is niet toepasselijk.

Aldus *de Fw. verkl.*, bl. 388. — Anders H. HESSE, in *Rgl. Mag.* 1904, bl. 458.

Kennisgeving aan alle niet-verschenen erkende of voorwaardelijk toegelaten schuldeischers, art. 142.

Ook in de uitgestelde vergadering schriftelijke adviezen. Zie art. 141 1°.

Toelichting, verdediging (art. 144), raadpleging en beslissing. Stemrecht, art. 143. Uitgesloten zijn de schuldeischers met een, zij het betwist, recht van voorrang (waarbij te letten op art. 132), tenzij zij vóór den aanvang der stemming van hun voorrang afstand doen ten behoeve van den boedel, art. 143 al. 1. De afstand is vormvrij en onherroepelijk, art. 143 al. 2.

„Ten behoeve van den boedel”: zie KIST, dl. 6, bl. 154 v.; *de Fw. verkl.*, bl. 392. — Doorhaling der hypotheek in geval van insolventie, art. 188 al. 1.

De afstand kan worden gedaan alléén voor de verschenen renten, welke een afzonderlijke schuld vormen: H. R. 22 Apr. 1909, W. n°. 8861.

De *verschenen*, erkende en voorwaardelijk toegelaten *concurrente* schuldeischers nemen aan de stemming deel. Over het recht mede te stemmen heeft niet de rechter-commissaris te beslissen, maar de rechtbank bij gelegenheid van de homologatie.

Zie Rb. den Bosch 21 Jan. 1909, W. n°. 8832.

Voor de aanneming van het akkoord wordt vereischt de

in art. 145 aangewezen meerderheid van alle erkende en voorwaardelijk toegelaten concurrente schuldeischers, de afwezigen daaronder begrepen.

„Van alle . . . concurrente schuldeischers”: daartoe behooren niet alleen de op de lijst van art. 121 al. 1 als concurrent geplaatste, maar ook de bij vonnis erkende (zie art. 122 al. 4) en de pand- of eerste hypotheekhouder, die inmiddels het onderpand heeft geëxecuteerd, art. 59 al. 2. Niet juist: Rb. Amsterdam 19 Oct. 1898, W. n°. 7220.

Schuldeischers, wier vordering alleen door den gefailleerde wordt betwist, nemen aan de stemming deel. Aldus terecht: Rb. Arnhem 5 Mei 1911, W. n°. 9238.

Nieuwe stemming (niet ook raadpleging) in het geval van art. 146. — Beteekenis van art. 147.

Rb. Roermond 23 Mei 1901, W. n°. 7601, bev. Hof den Bosch 11 Juni 1901, W. n°. 7604: een akkoord, bij tweede stemming aangenomen met de meerderheid, voorgeschreven in art. 145, kan niet worden gehomologeerd, als art. 146 ten onrechte is toegepast.

Bij gelegenheid van de tweede stemming mag niet in het akkoord wijziging worden gebracht: H. R. 17 Jan. 1907, W. n°. 8489. Zie ook Hof Amsterdam 23 Aug. 1905, M. v. H. 1905 bl. 153.

Proces-verbaal der vergadering, art. 148. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 397 v.; H. HESSE, in *Rgl. Mag.* 1904, bl. 459 v. — Verbetering daarvan, art. 149 i. v. m. art. 5.

Voorbeelden van toepassing van art. 149: Rb. Amsterdam 16 Jan. 1902, W. n°. 7780; Rb. den Bosch 21 Jan. 1909, W. n°. 8832.

Homologatie van het akkoord.

Bepaling van de terechtzitting der rechtbank, art. 150. — Opgave van grieven door de schuldeischers, art. 151. — Behandeling der homologatie, art. 152. — Gemotiveerde beschikking der rechtbank, art. 153 al. 1.

Het Openbaar Ministerie behoeft niet te worden gehoord: H. R. 6 Dec. 1901, W. n°. 7595; Hof den Bosch 7 Dec. 1903, W. n°. 8093.

Vrije beslissing der rechtbank (art. 153 al. 3), behoudens

verplichting de homologatie te weigeren in de gevallen van art. 153 al. 2, alsook wanneer het akkoord niet overeenkomstig de bepalingen der wet is tot stand gekomen, bijv. door het medestemmen van daartoe niet bevoegden. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 402 v.

Art. 153 al. 2 n°. 1: *de Fw. verkl.*, bl. 404 v.; — J. A. JOLLES Az. en A. TAK, in W. n°s. 6268, 6274 en 6277. — Voorbeelden: Rb. Breda 1 Febr. 1848, W. n°. 904; — Rb. Amsterdam 8 Nov. 1848, vern. Hof Nd. Holland 25 Febr. 1849, Rgl. Bijbl. 1849 bl. 15 v. en 240 v.; — Rb. Haarlem 25 Aug. 1863, vern. Hof Nd. Holland 8 Oct. 1863, M. v. H. 1864 bl. 90 v.; — Rb. Amsterdam 23 Apr. 1875, Rgl. Bijbl. 1875 B bl. 223; — Rb. Haarlem 9 Jan. 1877, W. n°. 4085; — Rb. Amsterdam 25 Sept. 1878, W. n°. 4331; — Rb. Haarlem 20 Mei 1884, Rb. Amsterdam 13 Febr. 1885 en Rb. Rotterdam 28 Febr. 1885, Rgl. Bijdr. en Bijbl. 1885 D bl. 192, 196 en 197.

Art. 153 al. 2 n°. 2: Hof Amsterdam 24 Nov. 1899, M. v. H. 1899 bl. 312 (homologatie door het Hof, nadat, na weigering van de homologatie door de rechtbank, het geld voor de nakoming in handen van den curator was gestort). — Hof den Haag 21 Mrt. 1900, bev. Rb. den Haag 16 Febr. 1900, W. n°. 7430 (liquidatie-akkoord); — Hof den Haag 22 Mei 1901, vern. Rb. den Haag 3 Mei 1901, P. v. J. 1901 n°. 78.

Art. 153 al. 2 n°. 3: *de Fw. verkl.*, bl. 406 v.; — Hof den Bosch 21 Juni 1898, W. n°. 7196, bev. Rb. Roermond 12 Mei 1898, W. n°. 7189. — H. R. 26 Juni 1908, W. n°. 8715 (beteekenis van „andere oneerlijke middelen”; de vereischte meerderheid moet door het aanwenden van het oneerlijke middel zijn verkregen), cass. verw. Hof Arnhem 22 Apr. 1908, P. v. J. 1908 n°. 780.

Art. 153 al. 3: Rb. Groningen 12 Mei 1870, vern. Hof Groningen 5 Sept. 1871, W. n°. 3405 (verwachting van niet onaanzienlijke erfenissen); — Rb. Amsterdam 27 Mrt. 1878, W. n°. 4296. — H. H. 1 Mrt. 1850, W. n°. 1102 (kwade trouw van den gefailleerde); — Hof Nd. Holland 10 Oct. 1862, vern. Rb. Amsterdam 26 Aug. 1862, M. v. H. 1862 bl. 200; — Rb. Alkmaar 15 Oct. 1885, W. n°. 5302; — Rb. Rotterdam 14 Juni 1899, M. v. H. 1899 bl. 140, en 29 Juli 1908, P. v. J. 1908 n°. 794 (akkoord van 1 %).

Sluipovereenkomsten. Ze zijn nietig wegens strijd met de goede zeden, en strafbaar volgens art. 345 Wb. v. Sr.

Zie KIST, t. a. p., bl. 159; DE MAREZ OYENS, a. w., bl. 270 v.; Rechtsgel. Adv. 10de verz., bl. 93. — Anders LOD. S. BOAS, in Nw. Bijdr. v. Rgl. en Wetg. 1884, bl. 543 v. — Over art. 345 Sr.: T. M. C. ASSER, in Tijdschr. v. Strafr., dl. 1, bl. 68 v.

Kgt. n°. 1 Amsterdam 11 Dec. 1849, W. n°. 1093; — Rb. Amsterdam 26 Oct. 1859, M. v. H. 1859 bl. 203; — 27 Dec. 1860, M. v. H. 1861 bl. 139; — 7 Mrt. 1866, M. v. H. 1866 bl. 107; — Kgt. n°. 1 Amsterdam 16 Aug. 1867, M. v. H. 1867 bl. 301 (orderbiljet door een derde afgegeven); — Rb. Amsterdam 25 Juni 1886 en Kgt. den Haag 3 Dec. 1886, Rgl. Bijdr. en Bijbl. 1886/87 D bl. 171. — Anders: Rb. Amsterdam 29 Mei 1878, Rgl. Bijbl. 1879 B bl. 68 (orderbiljet door een derde afgegeven).

Wat aan den derde-houder van een orderbiljet, wegens sluipovereenkomst afgegeven, is betaald, kan van den nemer worden teruggevorderd.

Kgt. n°. 1 Amsterdam 31 Dec. 1858, W. n°. 2058; — Rb. Amsterdam 21 Juni 1859, M. v. H. 1859 bl. 80 v. — Anders Rb. Amsterdam 27 Dec. 1860, b. a. — Verg. hierboven bl. 219.

Geen vernietiging van het akkoord wegens na de homologatie ontdekte oneerlijkheid; anders art. 164 Ontw. Staatsc. en eerste Reg. Ontw. Wel kan ieder schuldeischer schadevergoeding vorderen, art. 1401 B. W. Verg. *de Fw. verkl.*, bl. 431 v.

Rechtsmiddelen tegen het vonnis omtrent de homologatie.

Wie in hooger beroep kunnen komen en binnen welken termijn bepaalt art. 154; de wijze waarop en de behandeling art. 155 i. v. m. artt. 5 (tusschenkomst van een procureur) en 17. Hernieuwde beraadslaging zonder nieuwe stemming. Vrije beslissing van het Hof. Cassatie wordt binnen denzelfden termijn en op dezelfde wijze aangeteekend en behandeld, art. 156 Fw. i. v. m. artt. 428 en 429 Rv.

Rechtsgevolgen van het akkoord.

Het akkoord is verbindend voor alle concurrente schuldeischers, zonder uitzondering, art. 157.

Niet-geverifieerde vorderingen met tijdsbepaling of onder opschortende voorwaarde behouden dit karakter. Op een wettelijken onderhoudsplicht heeft het akkoord geen invloed; na de homologatie verschenen termijnen zijn ten volle verschuldigd: Rb. Amsterdam 17 Oct. 1893, W. n°. 6471.

De bij een liquidatie-akkoord benoemde vereffenaar is als lasthebber ook van de schuldeischers persoonlijk jegens ieder van hen tot nakoming van het bij het akkoord bepaalde gehouden.

Rb. Haarlem 20 Mrt. 1906, M. v. H. 1906 bl. 104, bev. Hof Amsterdam 31 Jan. 1907, M. v. H. 1907 bl. 74.

Borgen en medeschuldenaren worden door het akkoord niet bevrijd, art. 160 Fw. Zie ook artt. 1869 4°. en 1877 B. W., 135 Fw.; *de Fw. verkl.*, bl. 411 v.

De borg die, na de homologatie van het akkoord, den schuldeischer het tekortkomende voldoet, heeft deswege geen verhaal op den schuldenaar.

Zie hierover BRAYARD-VEYRIÈRES en DEMANGEAT, bl. 438 v.; — LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 7, n°. 620; — KOHLER, Lehrb., bl. 465; — VIDARI, i fallimenti, n°. 733, bl. 752; — PAGANI, in *Il diritto commerciale* 1898, kol. 39 v.; — Hof Milaan 15 Juni 1897, verbr. Hof v. cass. Turijn 7 Mrt. 1898, *Il dir. comm.* 1897, kol. 788, en 1898, kol. 401.

Het faillissement eindigt, als de homologatie van het akkoord in kracht van gewijsde is gegaan, art. 161. — Rekening en verantwoording door den curator, art. 162.

De erkende en door den schuldenaar niet betwiste concurrente schuldeischers verkrijgen een executorialen titel, art. 159.

Zoolang de bevoorrechte schulden, voor zooverre zij door het voorrecht geacht kunnen worden verzekerd te zijn, en de faillissementskosten niet zijn voldaan, het bedrag daarvan in handen van den curator niet is gestort of voor de betaling daarvan zekerheid niet is gesteld, houdt de curator den boedel onder zich. Na verloop van één maand gaat hij over tot de voldoening uit de voorhanden baten des boedels, art. 163 al. 1 en 2.

Het bedrag, waarvoor de vorderingen door het voorrecht geacht kunnen worden verzekerd te zijn, wordt zoo noodig

door den rechter-commissaris bepaald, art. 163 al. 3 i. v. m. art. 67 al. 1.

Is het voorrecht slechts voorwaardelijk erkend, dan is art. 164 van toepassing.

„Een erkend voorrecht” in art. 163 al. 1 is een voorrecht, dat in het faillissement is erkend, als werd het door den gefailleerde betwist. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 433 v.

Positie der schuldeischers wier vordering in het faillissement wordt betwist of wier betwist recht van voorrang niet voorwaardelijk is erkend; kunnen zij beslag leggen onder handen van dengene die belast is met de uitbetaling der akkoord-percenten?

Pres. Rb. Haarlem 28 Jan. 1911, W. n°. 9165, ontzegt den schuldeischer wiens vordering betwist wordt, de bevoegdheid beslag te leggen.

Verhouding tusschen den gefailleerde en den advocaat die namens hem het akkoord aanbiedt en bij wien de akkoord-percenten betaalbaar worden gesteld.

Zie Rb. Rotterdam 23 Juni 1902, W. n°. 7861.

Ontbinding van het akkoord.

Ontbinding kan worden gevorderd door elken schuldeischer — d. w. z. door allen voor wie het akkoord verbindend is — jegens wien de schuldenaar in gebreke blijft, art. 165.

Elke schuldeischer beteekent *elke concurrente* schuldeischer; de bevoorrechte schuldeischers staan buiten het akkoord: H. R. 27 Mei 1910, W. n°. 9032; — Hof Amsterdam 6 Apr. 1910, W. n°. 9170.

Elke schuldeischer omvat de schuldeischers die in het faillissement niet zijn opgekomen: Hof Amsterdam 28 Juni 1904, W. n°. 8150.

De vordering wordt aangebracht en behandeld op de wijze voor het verzoek tot faillietverklaring voorgeschreven, artt. 166 en 5.

Ontbinding van het akkoord gaat gepaard met heropening van het faillissement, art. 167. De behandeling van het heropende faillissement regelt art. 168. Zie ook art. 170.

Handelingen, door den schuldenaar verricht nà het einde van het faillissement, maar vóór de heropening, zijn bindend voor den boedel, behoudens de toepassing van artt. 42 vlg., art. 169.

Verdeeling der voorhanden baten in het heropende faillissement, art. 171. *De Fw. verkl.*, bl. 422 v.

Nieuw faillissement, terwijl aan het akkoord in een vorig faillissement nog niet volledig is voldaan, art. 172.

§ 89. DE TWEEDE PERIODE VAN HET FAILLISSEMENT (DE INSOLVENTIE).

In deze periode zijn de artikelen van de tweede en van de vierde afdeling van toepassing, voor zoover de inhoud dier artikelen zich daartegen niet verzet of in de zevende afdeling voor het in het artikel geregelde onderwerp bijzondere voorschriften niet worden gegeven. Verg. *de Fw. verkl.*, bl. 435 v.

Begin der periode, artt. 173 al. 1 en 170 i. v. m. art. 167.

„Van rechtswege"! Zie over het amendement-LEVY op art. 173: *de Fw. verkl.*, bl. 462 v.

Betekenis der insolventie: de boedel wordt uitgewonnen, verzilverd, art. 173 al. 1, waarbij te letten op artt. 21 en 173 al. 2 i. v. m. art. 67 al. 2. Zie ook art. 176.

Wijze van verzilvering: art. 78 (advies van de commissie uit de schuldeischers), art. 174 i. v. m. art. 67 al. 2 (onderhandsche of openbare verkoop), art. 175 al. 1 i. v. m. art. 67 al. 2 (niet spoedig of in het geheel niet voor vereffening vatbare baten), art. 175 al. 2 (goederen die teruggehouden mogen worden), art. 177 i. v. m. artt. 67 al. 2 en 78 (bezoldigde hulp van den gefailleerde).

Betekenis van „in het openbaar" in art. 174. Zie F. en REELING KNAP in W. N. en R. n°s. 1249, 1250, 1253, 1255, 1257 en 1259. *De Fw. verkl.*, bl. 466 v.

Tegen den verkoop van goederen door den curator kan degene die beweert daarvan eigenaar te zijn, zich verzetten. Verg. art. 456 Rv.

Zie Hof Arnhem 9 Mei 1906, W. n°. 8520.

Vergadering der schuldeischers tot verificatie van nagekomen vorderingen, d. w. z. van de vorderingen, ingediend na afloop van den termijn, in art. 108 1°. bedoeld, en niet reeds ingevolge art. 127 geverifieerd, en tot raadpleging over de wijze van vereffening, art. 178.

Van de beschikking van den rechter-commissaris tot belegging eener vergadering der schuldeischers is hooger beroep ingevolge art. 67; op andere wijze kan de wettigheid der vergadering niet worden betwist: H. R. 6 Juni 1902, W. n°. 7782.

Het artikel werd juist toegepast door Rb. Rotterdam 20 Dec. 1899, W. n°. 7457.

Uitdeeling aan de schuldeischers als er voldoende gereede penningen voorhanden zijn, art. 179 i. v. m. artt. 67 al. 2 en 78.

Uitdeelingslijst, art. 180. Inrichting, artt. 180 al. 2 en 181.

Onder de ontvangsten is de *netto*-opbrengst van verzilverde goederen te vermelden! Verg. Rb. Haarlem 27 Oct. 1908, P. v. J. 1908 n°. 798. — Een uitdeelingslijst moet ook dan worden opgemaakt, als aan de schuldeischers of aan de concurrente onder hen niets valt uit te deelen; zie *de Fw. verkl.*, bl. 445.

Bevoorrechte, pand- en hypotheekhoudende schuldeischers, artt. 180 al. 2, 190 en 191.

In geval van faillissement van vennoten onder eene firma kan een afzonderlijke uitdeelingslijst betreffende het vennootschapsvermogen worden opgemaakt, welke alsdan een gemeenschappelijk onderdeel van de uitdeelingslijsten betreffende de vermogens der vennoten uitmaakt.

Verg. Rb. Amsterdam 22 Oct. 1903, W. n°. 8049; — Rb. den Bosch 15 Mei 1908, W. n°. 8804. — Zie ook KIST-VISSER, *Handelsr.*, dl. 3, bl. 321 v.; POLVLIET, in *Themis* 1911, bl. 474.

Omslag der algemeene faillissementskosten over *ieder deel van den boedel*, niet over *iedere vordering*, art. 182.

Aanleiding tot deze bepaling. — Juiste toepassing: Rb. Leeuwarden Apr. 1898, P. v. J. 1898 n°. 45; — Rb. Dordrecht 19 Oct. 1898, W. n°. 7215; — Rb. den Haag 1 Mrt. 1899, W. n°. 7252; — Rb. Arnhem 23 Mrt. 1899, W. n°. 7262; — Rb. Groningen 29 Nov. 1901, W. n°. 7675. — Zie *de Fw. verkl.*, bl. 446 v.; H. v. MANEN, in W. n°. 7228; S. GRATAMA,

in W. n°. 7231; H. J. TASMAN, in W. v. h. Not. n°. 231; — J. J. HEIJSE, art. 182 Fw. en de fiscus-schuldeischer, in Themis 1900, bl. 33 v.; — PH. B. LIBOUREL, art. 182 der Fw., in Rgl. Mag. 1903, bl. 321 v.; — H. HESSE, in Rgl. Mag. 1904, bl. 460. — Het artikel wordt geheel misverstaan door A. E. BLES, in W. n°s. 7224 en 7234, en V. in M. v. H. 1897, bl. 206 v.

Ook over hetgeen door den eersten hypotheekhouder of den pandhouder ingevolge art. 59 al. 1 aan den curator moet worden uitgekeerd (de opbrengst van het verbonden goed na aftrek van hetgeen hij te vorderen heeft, zie hierboven bl. 784), moet, als deel van den boedel, de omslag geschieden; niet daarentegen over tweede of latere hypotheekaire *vorderingen*.

Zie Rb. Dordrecht 11 Dec. 1901 en Rb. Groningen 31 Jan. 1902, W. n°. 7734; Rb. Haarlem 19 Mei 1903, W. n°. 7933, en 27 Oct. 1908, P. v. J. 1908 n°. 798; Rb. Rotterdam 22 Juni 1904, W. n°. 8141: omslag over het bedrag, dat de eerste hypotheekhouder nà eigen bevrediging aan den curator afdraagt; — Rb. den Haag 23 Oct. 1908, W. n°. 8758: omslag over dit bedrag, niet over de tweede en derde hypotheekaire *vorderingen*; — Rb. Arnhem 5 Juni 1902, W. n°. 7780, tevens beslissende, dat de tweede hypotheekhouder voor hetgeen wegens dezen omslag wordt afgetrokken niet als concurrent schuldeischer kan opkomen, waartegen terecht S. GRATAMA in W. n°. 7824. — Ten onrechte in anderen zin (geen omslag over de opbrengst van hetgeen de eerste hypotheekhouder verkoopt, ook niet over het bedrag dat hij den curator uitkeert): Rb. den Bosch 10 Oct. 1902 en 4 Nov. 1910, W. n°s. 7896 en 9159; Rb. Amsterdam 23 Jan. en 18 Febr. 1903, W. n°. 7900.

In de algemeene faillissementskosten zijn begrepen de kosten der faillissementsaanvraag. Deze behooren tot de kosten van uitwinning en boedelredding, bedoeld in art. 1195 1°. B. W.

Aldus Rb. Amsterdam 11 Apr. 1884, W. n°. 5072, cass. verw. H. R. 2 Jan. 1885, W. n°. 5119. — Zie ook Rb. Arnhem, b. a.; — Rb. Groningen 6 Apr. 1900, P. v. J. 1900 n°. 92 (ook de kosten van een faillissementsaanvraag, buiten beslissing gebleven, omdat de faillietverklaring op een gelijktijdig ingediend verzoek wordt uitgesproken, zijn bevoorrecht). — Anders: Rb. Amsterdam 23 Juni 1869, M. v. H. 1869 bl.

222 (ze behooren niet tot de kosten, genoemd in art. 1195 1°. B. W., maar tot die genoemd in art. 1185 4°. B. W.); — Kgt. n°. 4 Amsterdam 17 Sept. 1869, M. v. H. 1869 bl. 247 (ze zijn niet bevoorrecht).

De onkosten van de voortzetting van het bedrijf des gefailleerden ingevolge art. 98 Fw. behooren niet tot de algemeene faillissementskosten, maar zijn kosten gemaakt ter verkrijging van de inkomsten welke de voortzetting heeft opgeleverd.

Verg. Rb. Amsterdam 18 Apr. 1900, W. n°. 7447.

Nederlegging der uitdeelingslijst ter griffie van rechtbank en c. q. kantongerecht. Aankondiging en kennisgeving, art. 183.

Art. 183 al. 1: „gedurende tien dagen”; Rb. Haarlem 27 Sept. 1898, W. n°. 7188: den dag der nederlegging daaronder begrepen; — evenzoo Rb. Amsterdam 7 Febr. 1902, W. n°. 7781; Rb. den Haag 8 Apr. 1904, W. n°. 8070. — Anders — eene uitlegging welke de voorkeur verdient — Rb. den Bosch 14 Apr. 1905, W. n°. 8260: de dag der nederlegging telt niet mede.

Verzet tegen de uitdeelingslijst. Vorm, art. 184. Bijstand van een procureur is niet voorgeschreven, zie art. 5. Wijze van behandeling, art. 185.

Schuldeischers wier vordering boedelschuld is, kunnen verzet doen: Rb. den Haag 30 Oct. 1908, W. n°. 8771. — Zie over verzet op grond dat op de uitdeelingslijst ten onrechte baten voorkomen, die niet daarop behooren, in verschillenden zin: Rb. Amsterdam 27 Oct. 1902 en 15 Juli 1903, W. n°. 7950.

Verzet door „een niet-geverifieerde(n) schuldeischer”, d. w. z. door een schuldeischer wiens thans aangeboden vordering niet is geverifieerd, al moge hij reeds uit anderen of uit gelijken hoofde als schuldeischer erkend zijn, art. 186. Zie hierboven bl. 824.

Aldus: Rb. den Bosch 6 Mrt. 1908, W. n°. 8665, vern. Hof den Bosch 19 Jan. 1909, W. n°. 8835, vern. H. R. 12 Nov. 1909, W. n°. 8926. — H. J. TEN BRUGGEN CATE, in W. n°. 7856; G. KIRBERGER, in Rgl. Mag. 1904, bl. 167 v.; H. E. COST BUDDE en A. HIJMAN, in W. n°. 8809 en 8816. — Anders: Rb. Tiel 13 Dec. 1901, W. n°. 7722; Rb. Amster-

dam 6 Juni 1902, W. n°. 7847; Rb. Breda 10 Mei 1904, W. n°. 8131; Rb. Almeloo 18 Oct. 1905, W. n°. 8428; Rb. den Bosch 18 April 1902 en 15 Mei 1908, W. n°. 7970 en 8804.

Wijze van verificatie in dit geval: art. 186 al. 2. Indien de vordering wordt betwist, moet over de erkenning onherroepelijk zijn beslist, alvorens het verzet tegen de uitdeelingslijst behandeld kan worden, tenzij de rechter-commissaris de vordering voorwaardelijk toelaat, in welk geval art. 181 van toepassing is.

Verg. Rb. den Haag 10 Febr. 1903, W. n°. 7887; H. R. 4 Juni 1909, W. n°. 8878; — G. KIRBERGER, in Rgl. Mag. 1899, bl. 355; — H. HESSE, in Rgl. Mag. 1904, bl. 467.

Verbindend worden der uitdeelingslijst. Tegen het vonnis, op het verzet gewezen, staat hooger beroep of cassatie niet open, art. 187 i. v. m. art. 85.

Doorhaling *der* (d. i., in tegenstelling met art. 870 W. v. K., van *alle*) hypothekaire inschrijvingen, art. 188 al. 1, ook als de verkoop van het onderpand ingevolge art. 57 al. 1 door den eersten hypotheekhouder is gedaan. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 452 v.

De rechter-commissaris kan de doorhaling bevelen, ook nadat de rekening en verantwoording door den curator is afgelegd en ingeval de eerste hypotheekhouder heeft verkocht: Rb. Rotterdam 9 Nov. 1904, W. n°. 8182.

Kan de kooper van het verbonden goed de vordering tot ontlasting volgens artt. 1254 v. Burg. Wetb. doen: *a.* als de curator verkoopt?

Verg. Kgt. Steenwijk 16 Mrt. 1897, bev. Rb. Heerenveen 19 Mrt. 1897, P. v. J. 1897 n°. 52.

b. als de eerste hypotheekhouder verkoopt?

In bevestigenden zin: Hof Amsterdam 18 Sept. 1891, W. n°. 6107; H. R. 9 Mei 1901 (concl. contr.), W. n°. 7584, vern. Hof den Haag 4 Febr. 1901, W. n°. 7575, bev. Rb. den Haag 11 Dec. 1900, t. z. p. (boedel niet insolvent); H. R. 27 Febr. 1902 (concl. contr.), W. n°. 7715, vern. Hof den Haag 18 Dec. 1901, bev. Rb. den Haag 19 Nov. 1901, W. n°. 7671; Rb. den

Haag 4 Mei 1909 en 18 Mei 1911, W. n°. 8862 en W. v. P. N. en R. n°. 2165; — G. VAN ROSSEM, eene gevaarlijke beslissing, in W. n°. 7447, en: gerechtelijke rangregeling, in W. n°s. 7571, 7580 en 7679. — Zie ook Rb. den Haag 27 Juni 1884, vern. Hof den Haag 29 Juni 1885, W. n°. 5296. — Anders: Rb. Assen 22 Nov. 1858, W. n°. 2021; — Hof Amsterdam 6 Febr. 1900, W. n°. 7431; Rb. den Haag 7 Dec. 1900, bev. Hof den Haag 14 Jan. 1901, W. n°. 7571 (boedel niet insolvent); Rb. Haarlem 5 Apr. 1901, W. n°. 7574 (boedel insolvent); — P. P. P. KIST, in Regt en Wet, dl. 33, bl. 218 v.; — POLENAAR, het ontwerp enz., bl. 32; — K. W. BREVET, realisatie van met hypotheeken bezwaard onroerend goed in een faillissement, in Themis 1897, bl. 65 v. (T. d. M., in W. n°. 6934); — G. KIRBERGER, eene gevaarlijke beslissing, in W. n°. 7450, en: gerechtelijke rangregeling, in W. n°. 7575 (mits de boedel insolvent is); — *de Fw. verkl.*, bl. 470 v.

Critiek van art. 188: BREVET, t. a. p.; — M. L. VAN GOUDOEYER, in W. v. N. en R. n°. 1530; — G. VAN ROSSEM, t. a. p.; — H. HESSE, in Rgl. Mag. 1904, bl. 463; — *de Fw. verkl.*, bl. 474 v.

Zie voorts de verhandelingen over de vraag: regelt de Faillissementswet de rechten der hypotheekhouders voldoende, of is eene betere regeling gewenscht? in W. v. P. N. en R. n°. 1645.

Indien de kooper toegelaten wordt de vordering tot ontlasting te doen, behoort de curator nà den eersten hypotheekairen schuldeischer op de rangregeling te worden geplaatst, als namens den boedel gerechtigd tot het geheele overblijvende bedrag van de opbrengst.

Verg. Rb. Rotterdam 17 Juni 1895, W. n°. 6694.

Bij verkoop van schepen is art. 575 Rv. toepasselijk, art. 188 al. 2 Fw.

Het verbindend worden der uitdeelingslijst belet niet, dat op de penningen des boedels onder den curator beslag wordt gelegd.

H. R. 11 Dec. 1908, W. n°. 8779, vern. Rb. Haarlem 4 Febr. 1908, W. n°. 8745 (beslag ten verzoeke van den ontvanger der directe belastingen).

Uitbetaling: a. voorwaardelijk toegelaten schuldeischers, art. 189 al. 1 (*de Fw. verkl.*, bl. 453 v.); b. schuldeischers wier

voorrang wordt betwist, art. 189 al. 2; *c.* schuldeischers, geverifieerd nadat uitdeelingen hebben plaats gehad, art. 191. Verlies van voorrang!

Voorbeeld van een bevel tot schorsing der uitbetaling, door den voorzitter der rechtbank in kort geding: Pres. Amsterdam 9 Juni 1903, W. n°. 7971, bev. Hof Amsterdam 22 Juli 1903, W. n°. 8045.

Tijdstip van uitbetaling, art. 192. De uitkeeringen zijn een haalschuld. Storting in de consignatiekas.

Einde van het faillissement: 1°. vernietiging der faillietverklaring, zie boven bl. 795 v. en 800; 2°. opheffing van het faillissement, zie boven bl. 801; 3°. homologatie van een akkoord, in kracht van gewijsde gegaan, zie boven bl. 845; 4°. uitbetaling aan de geverifieerde schuldeischers van het volle bedrag hunner vorderingen krachtens een uitdeelingslijst die niet is de slotuitdeelingslijst; 5°. verbindend worden der slotuitdeelingslijst.

Zie wat 4°. en 5°. betreft art. 193: aankondiging (*kosteloos* in de *Staatscourant*); rekening en verantwoording aan den rechter-commissaris; afgifte van boeken en papieren.

Rb. Alkmaar 4 Sept. 1900, W. n°. 7600: uitkeering van 100 % aan de geverifieerde schuldeischers, buiten den curator om door den schuldenaar, doet het faillissement niet een einde nemen.

H. R. 7 Juni 1905, W. n°. 8238: door het verbindend worden der slotuitdeelingslijst houdt art. 69 Fw. op van toepassing te zijn.

Verdeeling van vrijvallende uitdeelingen en vereffening en verdeeling van later ontdekte baten, art. 194.

Verg. *de Fw. verkl.*, bl. 460 v.; H. HESSE, in *Rgl. Mag.* 1904, bl. 469.

Rechten der schuldeischers *nà* afdrop van de insolventie; voor zooverre zij niet voldaan zijn, herkrijgen zij hun recht van verhaal op de *goederen* van den schuldenaar; zij verliezen het recht op lijfswang, art. 195. Zie boven bl. 780. De erkende schuldeischers, wier vordering door den gefailleerde niet is betwist, bezitten in het proces-verbaal der verificatie-

vergadering of in het vonnis, in het renvooi-proces geweest, een executorialen titel, artt. 196 en 197. Zie boven bl. 831 v.

Art. 196: „den voor tenuitvoerlegging vatbaren titel”.

De erkende schuldeischer, wiens vordering bij de verificatie door den schuldenaar is betwist (art. 126), moet ongegrondverklaring dier betwisting vorderen. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 480 v.

Een vóór de faillietverklaring tegen den gefailleerde verkregen executorialen titel kan opnieuw worden ten uitvoer gelegd.

Verg. Hof den Bosch 18 Dec. 1894, W. n°. 6603.

Faillietverklaring kan door de oude schuldeischers opnieuw worden gevraagd.

Zie Hof Arnhem 5 Juli 1906, W. n°. 8527. — In het nieuwe faillissement heeft verificatie plaats van alle vorderingen, dus ook van die der oude schuldeischers.

Een naamlooze vennootschap eindigt door het verbindend worden der slotuitdeelingslijst; een stichting in den regel eveneens, een coöperatieve vereeniging reeds door de faillietverklaring (art. 18 wet van 17 Nov. 1876, *Stbl.* n°. 227); een onderlinge waarborgmaatschappij zal feitelijk een einde nemen na afloop der insolventie. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 482 v.

Verg. art. 205 Ontw. St.comm. en art. 197 eerste Reg. Ontw. — L. H. KUNN Jr., aangeh. prft., bl. 110 v., 143 v.

§ 90. REHABILITATIE.

Tit. 1, afd. 11: van rehabilitatie, is bij amendement in de wet gebracht. Verschillende beteekenis der rehabilitatie in het Wetb. v. Kooph. (artt. 850 en 892 v.) en in de Faillw. Naar de Faillw. is zij geen certificaat van eerlijkheid en goed gedrag en heeft zij generlei rechtsgevolgen. Zij constateert enkel, dat de erkende schuldeischers hebben verklaard, te hunnen genoegen voldaan te zijn.

Verzoek van den schuldenaar of van zijne erfgenamen bij de rechtbank die het faillissement heeft berecht, art. 206 i. v. m. art. 5. Overlegging van verklaringen der schuldeischers, art.

207. Aankondiging in de *Staatscourant* en in nieuwsbladen, art. 208 i. v. m. art. 17 al. 1.

Ieder erkend schuldeischer heeft recht binnen twee maanden verzet te doen, art. 209. Tusschenkomst van een procureur wordt niet vereischt, zie art. 5.

Beslissing na verhoor van het Openbaar Ministerie, art. 210. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 513. Geen hooger beroep, noch cassatie, art. 211. Uitspraak ter openbare terechtzitting en aantekening in het in art. 19 bedoelde register, art. 212 en art. 19 al. 1 6°.

§ 91. INTERNATIONAAL RECHT.

T. M. C. ASSER, Schets van het internationaal privaatrecht, bl. 169 v. — LYON-CAEN en RENAULT, a. w., dl. 8, nos. 1223 v. — J. KOHLER, Lehrb. des Konkursr., C. Internationales Konkursrecht, bl. 601 v.; Leitfaden, 2de dr., bl. 310 v. — D. J. JITTA, het vonnis van faillietverklaring in het int. privaatr., Prft. 1880. — PH. KLEINTJES, het faillissement in het internationaal privaatrecht, Prft. 1890 (rec. Rgl. Mag. 1891, bl. 294 v.). — J. PH. SUIJLING, vragen van internationaal faillietenrecht naar aanleiding van het dwangakkoord in faillissement, in Rgl. Mag. 1894, bl. 439 v. — D. J. JITTA, la codification du droit international de la faillite, 1895. — M. TRAVERS, la faillite et la liquidation judiciaire dans les rapports internationaux, 1894. — F. MEILL, die geschichtliche Entwicklung des intern. Konkursrechts, 1908; Lehrbuch des intern. Konkursrechts, 1909. — G. KLEINFELLER, die Universalität der Wirkungen des Konkurs-Eröffnungsbeschlusses, in Zft. f. int. priv. u. öffentl. R., dl. 13, bl. 549. — Zie voorts de literaturopgave op bl. 38 v. hierboven.

D. J. JITTA, de beteekenis van de nieuwe faillissementswet voor het nationale en het internationale recht, 1894.

Het faillissement heeft als algemeen beslag en algemeene vermogens-executie slechts territoriale werking.

De leer van de universaliteit van het faillissement.

Artt. 211 en 213 van het Ontw. Staatsc. Zie de toelichting, bl. 246 v.

D. J. JITTA, de rechtskracht van vreemde vonnissen van faillietverklaring in Nederland, volgens het ontwerp eener wet enz., in Rgl. Mag. 1888, bl. 406 v.

Niet-overneming dezer bepalingen door de regeering. Amendement der Commissie van Voorbereiding tot invoeging van een nieuw art. 205 *bis*. Verwerping met 38 tegen 26 stemmen.

Art. 205 *bis*: „de gefailleerde, die goederen bezit in het buitenland of inschulden op in het buitenland gevestigde personen, is verplicht, indien de curator zulks noodig acht, dezen bij authentieke akte over te dragen de uitoefening van alle zijne rechten op voormelde goederen of tegen voormelde personen”.

a. Het buitenlandsche faillissement heeft geen beteekenis voor het in Nederland aanwezige vermogen van den schuldenaar. De jurisprudentie schijnt sedert 1888 zich in dezen zin te vestigen.

Zie voor de oudere jurisprudentie: S. J. HINGST, overzicht over de jurisprudentie betreffende internationaal recht. XIII. Faillissement, in Rgl. Bijbl. 1882 B bl. 323 v. — KLEINTJES, a. w., bl. 141 v.

Gevolgen: de buitenlandsche faillietverklaring verhindert niet, dat de schuldenaar ook hier te lande failliet verklaard wordt.

H. R. 5 Apr. 1888, vern. Hof Amsterdam 17 Febr. 1888, bev. Rb. Amsterdam 1 Febr. 1888, W. n°. 5538. — Hof Amsterdam 6 Dec. 1898, W. n°. 7239 (concordat préventif de la faillite).

De schuldenaar, in het buitenland failliet verklaard, kan hier te lande in rechte optreden tegen zijne alhier wonende schuldenaren.

Rb. Maastricht 8 Juni 1893, M. v. H. 1894 bl. 97.

De buitenlandsche curator heeft niet het recht op het vermogen van den schuldenaar in Nederland de hand te leggen, met name niet de bevoegdheid tegen de in Nederland wonende schuldenaren van den gefailleerde in rechte op te treden.

J. PH. SUIJLING, t. a. p., bl. 451 v. — Rb. Maastricht 2 Febr. 1888, W. n°. 5523 (geen revindikatoor beslag op roerende zaken); — Rb. den Haag 9 Dec. 1896, W. n°. 6915 (de buitenlandsche curator is niet bevoegd vorderingen, van den schuldenaar op in Nederland wonende personen, over te dragen). — Anders Kgt. den Haag 19 Febr. 1897, W. n°. 6964.

De buitenlandsche curator kan niet hier te lande voor den schuldenaar in rechte verschijnen, althans niet in een proces betreffend alhier zich bevindend vermogen van den schuldenaar.

Rb. Amsterdam 1 Mrt. 1901, W. n°. 7614 (verstekverleening tegen den schuldenaar na procureurstelling voor den curator); — Rb. Rotterdam 19 Febr. 1902, W. n°. 7826. — Anders Rb. Arnhem 6 Dec. 1894, W. n°. 6621.

De schuldeischers van den in het buitenland failliet verklaarden schuldenaar kunnen zich verhalen op diens vermogen in Nederland, o. a. door arrest onder derden.

Rb. Amsterdam 9 Mei 1878, R. B. 1878 B bl. 130; — Rb. Arnhem 16 Mrt. 1885, W. n°. 5223; — Rb. den Haag 30 Sept. 1887, W. n°. 5491; — 14 Juni 1889, W. n°. 5750; — Rb. Rotterdam 27 Febr. 1893, W. n°. 6324; — Rb. Arnhem 29 Apr. 1895, W. n°. 6698.

De schuldeischers kunnen niet beslag leggen en zich verhalen op hetgeen iemand in Nederland schuldig is aan den buitenlandschen curator wegens van dezen gekochte goederen: H. R. 20 Febr. 1903, W. n°. 7886, cass. verw. Hof den Haag 14 Apr. 1902, M. v. H. 1902 bl. 263. — Zie ook Rb. Amsterdam 17 Febr. 1905, M. v. H. 1905 bl. 168: de schuldenaar kan zich in een geding voor den Nederl. rechter beroepen op een overeenkomst, door zijnen buitenlandschen curator met den schuldeischer aangegaan.

b. Het Nederlandsche faillissement omvat uit kracht van de Nederlandsche wet niet ook het vermogen van den schuldenaar in het buitenland. Art. 20 Fw.

Rb. Roermond 7 Jan. 1892, W. n°. 6251. — Op de vermogensbestanddeelen in het buitenland werd bij de beslissing over eene faillietverklaring gelet door Rb. Groningen 25 Febr. 1898, W. n°. 7141.

c. De verificatie in het buitenlandsche faillissement heeft alleen beteekenis voor dat faillissement.

Rb. Amsterdam 8 Jan. 1904, W. n°. 8113: op de erkenning eener vordering in het buitenlandsche faillissement, zij het door den rechter, kan voor den Nederlandschen rechter beroep niet worden gedaan.

d. Ook het akkoord heeft slechts territoriale werking en belet alleen het verhaal op het vermogen, zich bevindende in het

land, waar het een einde heeft gemaakt aan het faillissement.
De Fw. verkl., bl. 505 v.

J. PH. SUIJLING, t. a. p., bl. 459 v. — Hof den Bosch 24 Juli 1894, W. n°. 6536 en 6547. — Rb. Haarlem 21 Mrt. 1899, bev. Hof Amsterdam 26 Apr. 1899, cass. verw. H. R. 9 Juni 1899, P. v. J. 1899 n°. 49; W. n°s. 7291 en 7292 (het beginsel aangenomen, maar ook juist toegepast?). — Anders Rb. Amsterdam 18 Dec. 1879, W. n°. 4496 (de schuldeischer, die in het buitenland verhaal neemt op vorderingen van den hier gefailleerde, moet wat hij daardoor meer verkrijgt dan de akkoordprocenten, aan den schuldenaar teruggeven).

Omvat het Nederlandsche faillissement het vermogen in de koloniën, en het faillissement in de koloniën uitgesproken het vermogen in Nederland?

Zie Belinfante II, bl. 147 v.; v. d. FELTZ II, bl. 301. — Verg. over art. 104 Reg. Regl. v. Nederl. Indië: DE LOUWER, *Handl. tot de kennis v. h. Staats- en Adm. recht v. Ned. Indië*, 5de dr., bl. 486. — F. C. HEKMEIJER, in de *Indische Gids* 1909, bl. 161 v.

Artt. 203—205: De schuldeischer, die, rechtstreeks of door een tusschenbeide komenden persoon, zich verhaalt op goederen in het buitenland, is verplicht het verhaalde aan den boedel te vergoeden. Deze inbrengrplicht is algemeen.

De Fw. verkl., bl. 507 v.; — J. PH. SUIJLING, t. a. p., bl. 457 v. — Voorbeeld van toepassing van art. 204: Rb. Amsterdam 11 Dec. 1901, W. n°. 7760.

§ 92. SURSÉANCE VAN BETALING.

Oud-Vaderlandsch recht.

Het Edict van Karel V van 19 Mei 1544, artt. 31—35 (brieven van respyte ende atterminatie van schulden), zie hierboven bl. 742. — H. KINSCHOT, de *rescriptis gratiae*, a *supremo Brabantiae senatu nomine ducis concedi solitis*. Tract. IV, de *solutionum induciis*. 1633. — DE GROOT, *Inleydinge*, bk. 3, dl. 51, § 8 (brieven van uitstel van de hooge Overheit voor den tijd van vijf jaren, mits stellende seker . . . indien het meerder-deel der inschuldere daarin bewilligen, rekenende het meerder-deel na de grootheyt van de schulden: anders zijn de regters gewoon te gebruiken aenrading ende onderregtinge). — S. VAN GROENEWEGEN, tract. de *leg. abrogat.*, ad l. 2 Cod. 1,

19 (illa moratoria rescripta, quae *brieven van respijt* appellantur, hodie a suprema Hollandiae curia, alia autem, quae *brieven van inductie* dicuntur, a curia provinciali impetrantur. Praescriptione moratoria nemo gaudet, nisi fidejussio idonea super debiti solutione praebatur); ad l. ult. Cod. 7, 71 (quinquennales . . . induciae, nec non et literae inductionum ab urbano iudice comprobari debent, sed hae a provinciali Hollandiae Curia, illae a supremo senatu impetrantur). — S. VAN LEEUWEN, *Censura forensis*, lib. 4, cap. 45 (Solutionum induciae duplicis sunt generis, aliae quae a principe ex singulari gratia conceduntur, per rescripta moratoria, cujus vicem in Hollandia Suprema Curia sustinet. Aliae quas a majori creditorum parte: debitores a Provinciali Curia impetrare assueverunt. Pro quibus ex stylo . . . expediuntur litterae, quas vocant inductionum, ad magistratum loci; borgstelling werd vereischt); *Het Rooms-Hollands-regt*, 1732, bk. IV, dl. 41, n°s. 5—7 (brieven van inductie of atterminatie, „d. i. een bewilligde uitstel, anders respijt voor den tijd van vijf jaren, mits stellende borg voor de voldoening”. „Voorgaande bewilliging van de schuld-eisren, die daarop werden gehoord of het meerendeel van dien”, werd gevorderd). — U. HUBER, *Heedendaegse rechtsgeleertheit*, dl. 2, bk. 2, kap. 43. Van brieven van respijt (brieven van respijt ende atterminatie van tijt, bij den Hove verleend. Cautie en toestemming van de meerderheid der schuldeischers vereischt). — D. G. v. D. KEESSEL, *Theses selectae*, th. 890—893, 895 (rescriptum moratorium en litterae of mandatum inductionis; zekerheidstelling en toestemming van de meerderheid der schuldeischers voor beide vereischt. Daarnaevens het beneficium summi Imperantis, quod dicitur *Surchéance van betaling*, quo, absque ullo creditorum consensu, et absque cautione fidejussoria vel pignoratitia debitori in annum dilatio conceditur, suspensis omnibus actionibus, arrestis et executionibus, quibus jus suum persequi creditores potuissent). — J. v. D. LINDEN, *Rechtsgeleerd, practicaal en koopmanshandboek*, bl. 353 v. (bij noemt alleen brieven van atterminatie of respijt en het mandement van inductie). — Bericht der Burgemeesteren van Amsterdam d.d. 18 Jan. 1774, *Groot Placaatboek*, dl. 9, bl. 516: tweeërlei remedie: *mandament van atterminatie of respijt*, en van *inductie*. Bij beide cautie vereischt; het eerste moet worden geïnterineerd, in het tweede door de meerderheid der schuldeischers worden toegestemd. — Resoluties van de Staten van Holland van 26 Febr. 1784 en 15 Nov. 1793 over het verleenen van surséance van betaling (Gr. Placb. dl. 9, bl. 558 en 564). — FOCKEMA ANDREAE, *Inleidinge van DE GROOT*, dl. 2, Aanteek., bl. 181 v.

Alg. Manier van Procedeeren v. 22 Aug. 1799, Manier v. proc. in civ. zaaken zoo voor de burgerl. rechtb. als voor de

depart. gerechtsh., tit. 5, afd. 13, artt. 233—237 (uitstel van betaling voor ten hoogste vijf jaren, onder borgtocht). — Ontw. Burg. Wetb. v. D. LINDEN van 1807, bk. 3, tit. 14, afd. 9, artt. 15—21 (art. 15: de voldoening aan aangegane verbindtenissen wordt somwijlen voor een tijd opgeschort, wanneer door den regter aan eenen schuldenaar Brieven van atterminatie of uitstel van betaling onder Borgtocht, of door den Souverein, Decreet van Surceance van betaling zonder borgtocht, verleend worden. — Voor de atterminatie wordt toestemming van de meerderheid der schuldeischers vereischt). — Wetb. Nap. v. h. Koninkr. Holland v. 1809, bk. 3, tit. 2, hfdst. 5, afd. 1, st. 6: „van atterminatie of uitstel van betaling”, artt. 1184—1186. — Wetb. op de regterlijke instellingen enz. v. 1809, bk. 1, tit. 2, hfdst. 2, artt. 115—117 (surceance van betaling, mitsgaders van procedures en executiën), en bk. 2, tit. 5, hfdst. 11: „Van atterminatie”, artt. 761—764, overeenkomende met Ontw. betr. de manier van procederen in civ. zaken v. 1815, tit. 5, hfdst. 11: „Van atterminatie of uitstel van betaling”, artt. 276—279. — Ontw. Burg. Wetb. van 1816, bk. 4, tit. 14: Van atterminatie. — Souv. Besl. v. 29 Jan. 1814, *Stbl.* n°. 20, bepallende de voorschriften, waarnaar diegenen zich zullen behooren te gedragen, welke zich, ter bekoming van surceance van betaling, of van procedures en executiën, aan den Souverein zouden willen adresseeren. — Ontwerp Burg. Wetb. van 1820, bk. 4, tit. 19: Van atterminatie, surceance van betaling en brieven van vrijgeleide (atterminatie door de rechtbank te verleenen onder borgtocht en met bewilliging van de meerderheid der bekende schuldeischers; surceance door den hoogen raad te verleenen). — Vraagpunt van stellig recht: „of er, behalve in materie van koophandel, brieven van atterminatie en surséance zouden bestaan”, 30 Dec. 1823 met 52 tegen 22 stemmen ontkennend beantwoord. — Ontwerp Wetb. v. Kooph., bk. 3, v. 21 Dec. 1825; — Wet v. 23 Maart 1826, *Stbl.* n°. 48; — Wetb. v. Kooph. v. 1830; — Wet v. 24 April 1836, *Stbl.* n°. 16; — Wet v. Kooph. v. 1838. — Faillissementswet van 1893, tit. 2. Zie hierboven bl. 748 v.

Literatuur.

S. P. LIPMAN, *essai historique sur les surséances*, 1827. — D. H. DELPRAT, *de Nederlandsche en Belgische wetgevingen betrekkelijk de surséance van betaling onderling vergeleken*, Prft. 1854. — K. ZWAARDEMAKER, *over surséance van betaling*, Prft. 1878. — H. SCHAAP, *surséance van betaling*, in N. Bijdr. v. R. en W. 1882, bl. 244 v., 410 v. — Zie voorts DE WAL, dl. 3, bl. 123.

Wat het buitenland betreft, de surséance van betaling komt alleen voor in België: Code de commerce, bk. 3, tit. 4: „des sursis de payement”, artt. 593—614.

Algemeene uitstellen van betaling (moratoria). Zie voor voorbeelden aan de vaderlandsche geschiedenis ontleend, v. MIERIS, Groot Charterboek, dl. 3, bl. 287, 309; SCHAAP, t. a. p., bl. 273. — Fransche wetten van 13 Aug. 1870, relative aux échéances des effets de commerce et aux poursuites contre les militaires, met latere dekreten; 27 Jan. 1910, relative à la prorogation des délais des protêts et des actes destinés à conserver les recours en matière de valeurs négociables; 24 Dec. 1910, prorogeant les échéances dans les départements inondés. — Hwb. v. Spanje, art. 955.

Karakter der surséance van betaling: Uitstel van betaling gedurende een bepaalden tijd.

Voorwaarden: 1°. de schuldenaar moet voorzien, dat hij met betalen van zijne opeisbare schulden niet zal kunnen voortgaan, art. 213; 2°. hij moet aantonen, dat er vooruitzicht bestaat, dat hij na verloop van eenigen tijd aan al zijne verplichtingen zal kunnen voldoen, art. 213; 3°. de groote meerderheid der schuldeischers moet toestemming geven, artt. 217 al. 1 en 225. Zie over dit laatste vereischte: *de Fw. verkl.*, bl. 519 v.

Ieder schuldenaar kan surséance verkrijgen, in overeenstemming met het oud-vaderlandsche recht, doch in afwijking van het Wetb. v. Koophandel. Buitengewone omstandigheden van oorlog of andere onvoorziene rampen worden niet, zooals in het Wetb. v. Kooph., gevorderd.

A. *Procedure tot verkrijging der surséance van betaling.*

Verzoekschrift bij de rechtbank onder overlegging van een door behoorlijke bescheiden gestaafden staat, art. 214. Nederlegging ter griffie, oproeping van den schuldenaar en de in Nederland wonende schuldeischers, aankondiging van verzoek en oproeping, artt. 215 en 216 al. 1.

Raadpleging van schuldenaar en schuldeischers (art. 216 al. 2) en stemming over het verzoek, art. 217 al. 1 en 2.

Over het vorderingsrecht van hen, die als schuldeischers opkomen, wordt niet beslist.

Voorloopige surséance kan alleen worden verleend als de in art. 217 al. 1 negatief aangewezen meerderheid der opgekomen schuldeischers zich ervoor verklaart, en de schuldenaar niet blijkt te kwader trouw te zijn, art. 217 al. 3.

Weigering van het verzoek met of zonder faillietverklaring, art. 217 al. 4; gelijktijdige vordering tot faillietverklaring, art. 217 al. 5.

Uitspraak van de beschikking der rechtbank in 't openbaar, art. 217 al. 6.

Hooger beroep: *a.* door den schuldenaar in geval van afwijzing van het verzoek, *b.* door de tegenstemmers in geval van verleening der voorloopige surséance. Wijze van instelling, art. 218.

Hof Leeuwarden 22 Nov. 1899, W. n°. 7371: wie niet is toegelaten tot deelneming aan de stemming, kan niet in hooger beroep komen.

Behandeling van het hooger beroep, art. 219 al. 1 en 2. Geen nieuwe stemming. Het Hof kan bij afwijzing van het verzoek de faillietverklaring uitspreken of bevestigen, art. 220 al. 3.

Het Hof mag niet wijziging brengen in de toelating tot de stemming noch in den uitslag daarvan: Hof Leeuwarden, b. a., en 4 Apr. 1900, W. n°. 7465; — Hof den Bosch 14 Oct. 1902, W. n°. 7854. — Zie echter Hof den Haag 25 Sept. 1901, W. n°. 7702.

Cassatie uitgesloten, art. 219 al. 3.

De uitspraak der rechtbank wordt voorloopig ten uitvoer gelegd, art. 220 al. 1. Nadere regeling in al. 2 en 3.

Beteekenis der voorloopige surséance. Inhoud en aankondiging der beschikking, art. 221. Benoeming van een of meer bewindvoerders en van een of meer deskundigen. Art. 229 al. 1.

Hof Leeuwarden 4 Apr. 1900, b. a.: het Hof is niet bevoegd in hooger beroep andere deskundigen te benoemen, als het de voorlichting der door de rechtbank benoemden verwerpt.

Onderzoek der deskundigen, zie *de Fw. verkl.*, bl. 533 v. Zij moeten een verslag uitbrengen, art. 222.

Oproeping van den schuldenaar, de schuldeischers, de bewindvoerders en de deskundigen ter raadpleging over het verleenen der definitieve surséance, artt. 223, 224.

De (definitieve) surséance moet verleend worden, als de in art. 225 aangegeven meerderheid der schuldeischers er voor stemt, tenzij blijkt dat de schuldenaar te kwader trouw is of de rechter het vooruitzicht, dat de schuldenaar na afloop der surséance weer aan zijne verplichtingen zal kunnen voldoen, niet aanwezig acht, art. 225 i. v. m. art. 213. *De Fw. verkl.*, bl. 519 v.

Hof Leeuwarden 4 Apr. 1900, b. a.; — Rb. Rotterdam 7 Apr. 1900, M. v. H. 1901 bl. 45. — Anders ten onrechte: Rb. Utrecht 7 Febr. 1900, W. n°. 7438 (verleening van surséance, hoewel het bedoelde vooruitzicht niet bestond, omdat de meerderheid der schuldeischers had toegestemd); — F. A. R. A. v. IJTERSUM, in *Rgl. Mag.* 1903, bl. 51.

Afwijzing der surséance kan gepaard gaan met faillietverklaring, art. 225 a. h. e.

De langste duur der surséance is anderhalf jaar, art. 226 al. 1.

Art. 226 al. 3: „Gedurende één jaar na afloop der surséance kan zij niet opnieuw worden verleend”, is ingetrokken bij de wet van 9 Juni 1902, *Stbl.* n°. 91.

Over de verleening der (definitieve) surséance beslist de rechtbank, of in het geval van art. 227 al. 1 het Hof in eerste en hoogste ressort. De beschikking wordt aangekondigd op de wijze, voorgeschreven in art. 226 al. 2 i. v. m. art. 215 al. 2.

Tegen de uitspraak der rechtbank is hooger beroep, geregeld in art. 228 i. v. m. artt. 218 en 219; tegen de beschikking van het Hof geen cassatie, artt. 227 al. 2 en 228 al. 1 i. v. m. art. 219 al. 3.

Hof den Haag 9 Apr. 1900, W. n°. 7460: een schuldeischer, die vóór het verleenen der surséance stemt, kan in geen geval in hooger beroep komen van het vonnis waarbij de surséance

is verleend, zij het voor een langeren termijn dan werd aangevraagd.

Rb. Rotterdam 23 Mei 1900, P. v. J. 1900 n°. 78: tegen de uitspraak der rechtbank is geen request-civiel.

B. *Rechtsgevolgen der surséance van betaling.*

De schuldenaar verliest het vrije beheer en de vrije beschikking over zijn vermogen. Medewerking, machtiging of bijstand der bewindvoerders wordt noodig. Handelingen, door den schuldenaar alleen verricht, verbinden den boedel niet, art. 230. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 539.

Surséance sluit dwang tot voldoening uit het vermogen uit, artt. 231 al. 1 en 236 al. 6. Aangevangen executiën worden geschorst, gelegde beslagen vervallen, art. 231 al. 2. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 540 v.

Het ontslag uit de gijzeling regelt art. 231 al. 2.

Invloed der surséance op het instellen en voortzetten van rechtsvorderingen, art. 232 al. 1 en 3. Bijzondere bepaling voor vorderingen tot betaling tegen den schuldenaar, art. 232 al. 2.

De bevoegdheid tot betalen blijft bestaan, met inachtneming van art. 234.

Indien op de surséance faillissement volgt, kunnen de schuldeischers die gedurende de surséance betaalbaar gestelde percenten nog niet hebben ontvangen, deze van den curator opvorderen: Rb. den Bosch 18 Apr. 1903, W. n°. 7933, bev. op andere gronden Hof den Bosch 9 Febr. 1904, W. n°. 8066, vern. H. R. 11 Nov. 1904, W. n°. 8140. Zie hierboven bl. 772.

De surséance heeft geen betrekking: 1°. op schulden gedurende de surséance met inachtneming van art. 230 aangegaan, 2°. op de schulden, in art. 233 al. 1 nos. 1—6 genoemd, onverschillig wanneer zij zijn aangegaan of ontstaan. Ten aanzien van door hypotheek of pand gedekte of op bepaalde goederen bevoorrechte vorderingen, bestaande bij den aanvang der surséance, werkt deze nà executie van het onderpand, indien er tekort komt, art. 233 al. 2. — Art. 233 al. 1 7°. is overbodig.

De vordering tegen den borg voor een mede door hypotheek verzekerde schuld valt niet onder art. 233 al. 1 2°. Hof den Haag 25 Sept. 1901, W. n°. 7702. — Huur van een muurvlakte is geen huur in den zin van art. 233 al. 1 4°. Rb. Amsterdam 14 Dec. 1908, W. n°. 8917.

Art. 233 al. 1 5° is gewijzigd bij art. VIII der wet van 13 Juli 1907, *Stbl.* n°. 193, tot regeling van de arbeidsovereenkomst.

Hoofdelijke medeschuldenaren en borgen kunnen zich niet beroepen op de surséance, aan een hunner of aan den hoofdschuldenaar verleend, art. 235.

Taak der bewindvoerders. — Art. 229 al. 2.

Het loon en de voorschotten der bewindvoerders en deskundigen en de voorschotten van den griffier zijn bevoorrechte schulden, art. 239.

C. *Einde der surséance van betaling.*

1°. Door verloop van den tijd, waarvoor zij is verleend, art. 226 al. 1.

2°. Tusschentijds, door intrekking bij rechterlijke beschikking, op verzoek van de bewindvoerders of van een of meer der schuldeischers (art. 236 al. 1), of in het geval van art. 236 al. 1 5° ook van den schuldenaar zelven (art. 236 al. 2). Zie voorts art. 236 al. 3; voor de procedure: artt. 236 al. 4 en 237 al. 2; voor de beschikking en voor de aankondiging daarvan: art. 236 al. 5 en 7.

3°. Door intrekking bij rechterlijke beschikking, als de betalingen hervat kunnen worden, art. 237.

Invloed van den dood van den schuldenaar op de surséance. Zie *de Fw. verkl.*, bl. 551 v.

Amendement van de Comm. v. Voorb.: „art. 229*bis*. De surséance eindigt door den dood van den schuldenaar”. Verworpen met 48 tegen 19 stemmen.

Surséance, onmiddellijk of kort daarna gevolgd door faillietverklaring, art. 238 al. 1 en 2: regeling van de berekening der termijnen, in de artt. 43 en 45 genoemd, en van de bevoegdheid des curators in verband met art. 230.

In andere gevallen mist de curator de bevoegdheid, welke art. 238 al. 2 hem toekent: Rb. Utrecht 11 Nov. 1903, W. n°. 8003.

Berekening der voornoemde termijnen als opnieuw surséance is verzocht vóór afloop of binnen eene maand ná afloop van een vroeger verleende, art. 238 al. 3.

Art. 238 al. 3 is toegevoegd bij de wet van 9 Juni 1902, *Stbl.* n°. 91.

REGISTERS.

Register der behandelde onderwerpen 1).

- Aanbod** 224; — openbaar = 224, 383.
Aandeel 145; — op naam 150; — aan toonder 127, 150, 321; — betekenis 150; inschrijving 154; — stemrecht 158; — (vol)storting 161, 165.
Aandeelhouder 149, 161.
Aanhangig geding (tijdens de faillietverklaring) 806.
Aanmonstering 465, 470.
Aansprakelijkheid: expediteur 350; — vervoerder van goederen 359—370; 392—394; 509—520; — vervoerder van personen 379; — ondernemer eener spoorwegdienst 386; — brievenvervoer 406; — eigenaar niet-reeder 433; — reeder 434, 443, 449, 465; — schip 445; — schipper 465.
Aanteekening: verzendingen 369; — poststukken 408.
Aanvaring 556, 685; — bepalingen ter voorkoming van = 566.
Aanwijzing 199, 341; — van den bevoordeelde bij levensverzekering 732.
Aanzeggingsbiljet 297.
Abandon. Zie Afstand.
Abandonnement 443, 669, 681, 706.
Abonnementverzekering 656, 659.
Abstracte verbintenissen 180.
Abus du droit 384, 505.
Acceptatie: wissel 257; — assignatie 284; — promesse 278; — volgbrief 296.
Acceptatie ter eere 263.
Accreditief 286.
Actions de jouissance 149.
Administratiekantoren 46, 326.
Advance-notes 473.
Affaire 70.
Aflossing: obligatieleening 323.
Afstand (van schip en vracht) 436—445.
Afstappersgeld 472.
Afzender: verplichtingen 520.
Agent. Zie Handelsagent.
Agentuur-contract 97.
Akkoord. Zie Dwangakkoord.
Akkoorden over hulp- of bergloon 579.
Aktie. Zie Aandeel.
Algemeen Reglement voor het vervoer op de spoorwegen 386, 390.
Allonge 251.
Allotment notes 473.
Altijddurende rente: faillissement 811, 833.
Ambachtslieden: faillissement van den aannemer 785.
Amortisatie: orderpapier 231; — toonderpapier 305; — effecten 322; — certificaten 326.
Amortisatiekas 573.
Anticipatiebiljetten 313.
Arbeidsovereenkomst: boekhouder en reeders 448; — schipper en reeder 458—462; — schepelingen en reeder 468—476. — Zie Dienstbetrekking.
Assignatie 19, 281, 307; — endossement 283; — acceptatie 284; — aval 284; — vervaltijd 284; — betaling 284; — regres 284; — verjaring 285.
Assignatie (Nederl. Bank) 279.
Assurantie. Zie Verzekering.
Aval: wissel 264; — assignatie 284.
Avarij 543. — Vrij van = 631.
Avarij-grosse 543, 684, 686, 687.
Avarij-particulier 19, 543, 670, 701.
Avarij-penningen: verzekering 698.
Bagage-cognoissement 536, XXXVII.
Bagage-reçu 334.
Bankbiljet 109, 210, 312.
Bankier 47, 108.
Bankruptcy 746.
Baraterie 637.
Bediende. Zie Handelsbediende.
Begravenisfondsen 176, 719.
Beheershypotheken: verificatie 835.
Behouden-varen-verzekering 602, 604, 694.
Beklating 70.

1) De getallen wijzen aan, op welke bladzijden het onderwerp wordt behandeld.

- Bekwaamheid** om handel te drijven 54.
Belading. Zie Inlading.
Belang (verzekering) 602; — bewijs 605, 723.
Beleenbriefje 334.
Beleening 318, XIX, XX.
Beperkte aansprakelijkheid des reeders 435, 443, 445.
Berging 571.
Bergloon 569, 574.
Beschadiging 670.
Beschadigdheid 632.
Beslag (faillissement): verval 781; — doorhaling 782.
Bestemmingsplaats 492, 552.
Betaalmiddel 313, 333, 335.
Betaling: wissel 265; — assignatie 284; — schadevergoeding bij verzekering 686; — Pauliana 775, 779; — na de faillietverklaring 812.
Betaling ter eere 276.
Betalingsbelofte 182.
Betalingsopdracht (schriftelijke) 199.
Beurs 89.
Beurs-polis 596, 603.
Bevoegdheid handel te drijven 54.
Bevoordeelde (bij levensverzekering) 730.
Bevoorrechte schulden: op schepen 429; — verificatie 824, 835; — homologatie van een akkoord 846.
Bevrachter: verplichtingen 520.
Bevrachting 45, 480.
Bewerkt verkoopen 42.
Bewijs van aandeel in cognossement 291.
Bewijs van opslag 294, I; — levering door middel van het = 340.
Bewijskracht: koopmansboeken 60; — makelaarsboeken 101.
Bewijslast: in aanvaringszaken 559; — bij verzekering 640.
Bewijsvoering in aanvaringszaken 559.
Bezichtiging (gerechtelijke) 373, 511, 671, 672, 680.
Bezit geldt als volkomen titel 205, 210.
Biljetten van verschillenden aard 333.
Binnen(scheep)vaart 19, 420, 450, 458, 476, 534, 566.
Binnen-transportverzekering 644.
Blanko-endorsement 255.
Bodemerij 45, 538.
Bodemerijbrief 540; — aan order 293.
Bodemerij-verzekering 605, 638, 640.
Boedelschulden 786.
Boeken. Zie Handelsboeken.
Boekhouder (reederij) 19, 447.
Borgtocht: verificatie van den borg 836; — invloed van een akkoord op = 845.
Brandverzekering 19, 609, 636, 653, 665, 670, XLI.
Brievenvervoer 406.
Bronnen: van het Nederl. handelsrecht 10; — van het zeerecht 413; — van het schadeverzekeringsrecht 591; — van het faillietenrecht 741.
Bruto-vracht 440, 699, 701.
Buiten-koers-stelling: toonderpapier 305.
Burgerlijk recht 3, 39.
Bijlading 529.
Bijlbrief 424.
Cambium 233.
Capital humain 715.
Cargadoor 47, 352.
Casco 422.
Casco-verzekering 611, 633, 638, 658, 660, 661, 675, 677, XXXVIII, XXXIX.
Causa (in het verbintenissenrecht) 181.
Cautio (in)discreta 182, 287, 323.
Ceel. Zie Ontvangceelen.
Certificaten 325, XV—XVIII.
Cesser-clause 487.
Cessie 193, 201.
Charterer 479.
Cheque 309.
Chertepartij 479, 480, XXI—XXIII.
Circulatiebank 57.
Clausula cassatoria 243.
Clausule. Zie Cognossement-clausules, Wissel-clausules.
Clearing-house 311.
Code de commerce 15, 17, 26.
Codificatie van het handelsrecht 7, 13.
Cognossement 358, 359, 488, XXIV—XXVII; — aan order 286; — aan toonder 314; — verhouding tot chertepartij 289; — levering door middel van het = 337.
Cognossement-clausules 513.
Collectieve verzekering 738.
Collision-clause 686.
Comité maritime international 35.
Commanditaire vennootschap 124; — faillissement 127, 762.
Commanditaire vennootschap op aandeelen 127.
Commissarissen: naaml. venn. 161.
Commissie uit de schuldeischers 815, 817.
Commissiehandel 45.
Commissionnair 19, 102, 622, 771, 784.
Common-benefit-theorie 548.
Communication des livres 68, 92.
Complaisance-papier 213, 217, 247.
Complementaris 125.
Concessie 353.
Concurrentie. Zie Mededinging.
Concurrentie-bedingen 55.
Concursus creditorum 790.
Consignatie-kas 574.
Consortium 122.
Contrat de change 235, 236.
Contract-polis 655, 711.
Coöperatieve vereeniging 169, 854.

- Copartnership** 91.
Coupon 321, 324, 326.
Creatie-theorie 219.
Crossed cheque 310.
Croupier 134.
Curator faillissement: rechtspositie 787; — taak 815; — beheer 816.
Dagboek 59.
Dagregister 454, 457, 484.
Damage for detention 503.
Delcredere 106.
Delivery-order 291, 509.
Derden (positie van = in het rechtsverkeer) 204.
Despatchmoney 506.
Deviatie 491, 638, 662.
Dienstbetrekking: handelsbedienden 90; — bestuurders naaml. venn. 159; — commissarissen naaml. venn. 161; — boekhouder eener reederij 448; — schipper 458—462; — schepelingen 468—476; — faillissement van den werkgever 811.
Dispache 550, 684, 686.
Distantia loci. Zie Plaatsverschil.
Distantievracht 525.
Dividend 163.
Dividendbewijzen 326.
Domicileering: wissel 242; — promesse 279, 280.
Dodehandsch-principe 117.
Doorcognossement 531, XXVIII—XXXVI.
Doorgaand vervoer 376, 395.
Dragende waarden (avarij-grosse) 552.
Droit industriel 80.
Dubbele verzekering 616.
Dwangakkoord: ter voorkoming van faillissement 753; — ter beëindiging van faillissement 838—847.
Dwangloods 519.
Effecten 315; — koop en verkoop 302, 318; — vruchtgebruik 317; — verpanding 317, 324; — amortisatie 322.
Effectenhandel 319.
Eigen gebrek 629, 633.
Eigendomsverkrigingsstheorie (bij order- en toonderpapier) 222.
Einde faillissement 780, 853.
Emissionstheorie 222.
Endossement 228; — wissel 252; — assignatie 283; — cognossement 288.
Excedenten-verzekering 708, 711.
Excepties ex persona prioris creditoris 211.
Excusabilité 754.
Exemplaren: cognossement 288, 290; — wissel 248.
Exercitor 445.
Expeditieur 45, 347, 377.
Expertise. Zie Bezichtiging.
Fabrieksmerk 79.
Factor 47, 97.
Factuur 344.
Failliet. Zie Gefailleerde.
Faillietverklaring: voorwaarde 788; — bevoegde rechter 793; — procedure 793; — rechtsmiddelen tegen de uitspraak 795; — vennootschap onder firma 798; — vonnis 800; — gevolgen 802; — invloed op aanhangige rechtsgedingen 803, 804, 806; — invloed op te voren afgesloten overeenkomsten 808.
Faillissement: van den herverzekerde 709; — geschiedenis 741; — rechtskarakter 751; — omvang 763; — instelling en voortzetting van rechtsgedingen 803—808; — eerste periode, voorzieningen 786, 820; — tweede periode, verzilvering 786, 847; — einde 853; — heropening 846; — internationaal recht 855.
Faillissementskosten: omslag 848.
Familierichten: faillissement 763.
Firma 74, 86, 129.
Fondsbezorging: wissel 245; — assignatie 283; — kassierspapier 308.
Fonograaf 413.
Formeele overeenkomsten 179.
Formeele verbintenissen 180, 215.
Fortune de mer (de terre) 438, 756.
Franchise 658, 631, 674, 677.
Gagie: van den schipper 459; — van de schepelingen 469, 472, 607.
Geadresseerde: rechten en verplichtingen van den = 370, 395.
Gebruik 9.
Gedomicileerde wissel 242.
Gefailleerde: verlies van beheer en beschikking 751, 802; — aflegging van gerechtelijke eeden 807; — rechten en plichten 819; — inbewaringstelling 820; — partij bij de verificatie 831; — aanbieding van akkoord 840; — rehabilitatie 854.
Gehuwde vrouw 54.
Gemachtigde. Zie Handelsgemachtigde.
Gemeenschap van winst en verlies: faillissement 757, 773.
Gemeenschap van vruchten en inkomsten: faillissement 758, 773.
Gemengde verzekering 664.
Geschiedenis: van het handelsrecht 3; — de codificatie 13; — de makelaardij 99; — de naaml. vennootschap 143; — de oorzaak in het verbintenissenrecht 181; — de order- en toonderclausule 192; — den wissel 231; — de bodemerij 539; — de strandvonderij 570; — de schadeverzekering 591; — de levensverzekering 716; — het faillissementsrecht 741; — de surséance van betaling 858.
Getaxeerde polis 613, 657.
Geteekende som 673, 703.
Getuigenbewijs 48.

Embargo 530

- Gevaar** (verzekering) 628; — wijziging van het = 664.
Gevaarsobject 601, 645.
Gewoonte 9.
Gezagvoerder (schip) 451.
Gilden 5, 7, 55.
Goederen-polis XL.
Goederenvervoer 356, 390, 478.
Goederenverzekering 612, 629, 639, 671.
Groote vaart 422.
Gijzeling 780, 783.
Handel 1.
Handelaar 1.
Handeling voor gemeene rekening 122.
Handelingen om niet: faillissement 779.
Handelsagent 97.
Handelsbediende 47, 90.
Handelsboeken 59.
Handelsdaad 1, 40; — aan ééne zijde 50.
Handelsgemachtigde 90.
Handelsmerk 79.
Handelsnaam 74, 86.
Handelsrecht 1, 6; — wetgeving en literatuur in het buitenland 23.
Handelsregister 69.
Handelsreiziger 95.
Handelsvennootschap 118, 121.
Handelswetenschap 2.
Handelszaak. Zie Zaak van koophandel.
Handel drijven. Bekwaamheid en voogdheid tot = 54; — verbodsbepalingen 56; — voorwaarden 57.
Harter Act 519.
Heavy goods 521.
Herbouw (verzekering) 610.
Herprolongatie 818, 771.
Herstellingskosten: verzekering 610, 675.
Herverzekering 616, 707.
Herwissel 275.
Homologatie: akkoord 842.
Hoofdelijkheid: vennooten onder firma 130; — faillissement van hoofdelijke schuldenaren 836.
Hoogst persoonlijke rechten: faillissement 764.
Hulploon 569, 574.
Huurovereenkomsten: faillissement van den huurder 811.
Huwelijksgemeenschap: faillissement 757, 772.
Hypotheek: orderpapier 230; — toonderpapier 304.
Hypotheek aan order 299.
Hypotheekverzekering 690, XLVI.
Hypothekair belang 693.
Hypothekaire inschrijving: doorhaling in geval van faillissement 851; — vordering tot ontlasting 851.
Hypothekaire schuldeischers: faillissement 783, 824, 835.
Inbewaringstelling: gefailleerde 820.
Inbraak-verzekering XLIV.
Inbreng: naaml. venn. 162, 165.
Industrieel eigendom 36.
Industrierecht 80.
Inkasso-wissel 241, 248.
Inkomsten welke buiten het faillissement blijven 769, 770.
Inkomst-obligatie 825.
Inlading 482.
Inrichtingen welke gevaar, schade of hinder veroorzaken 57.
Insolvabiliteitsverzekering 704.
Insolventie 847.
Interest (verzekering): aanduiding 602; — bewijs 605.
Interesten: verificatie 832.
Internationaal goederenvervoer op spoorwegen 37, 347, 399.
Internationaal postvervoer 36, 409.
Internationale rechtseenheid 84.
Internationale regeling: industrieel eigendom 36, 85; — telegraaf 36, 412; — avarië-grosse 554; — aanvaring 569; — hulpverlening en berging ter zee 581.
Interventie 263.
Journal. Zie Dagboek en Dagregister.
Kaarten van verschillenden aard 333.
Kansovereenkomst 597.
Kapitaalverzekering 716, 723, 727.
Kaplaken 529, 607.
Kassier 108.
Kassierspapier 19, 307.
Koers 89.
Koersverandering 491, 638, 662.
Kontrahiringszwang 383, 388.
Konvooilooier 47, 352.
Koop breekt geen huur 202.
Koop en verkoop: handelsdaad 41; — effecten 302, 318; — leveringsplicht 343; — overgang van het gevaar 343; — waarborg voor gebreken 343.
Koopen om te verkoopen 41.
Koopman 46, 52.
Koopmansboeken. Zie Handelsboeken.
Koopmanschappen 45, 49.
Koopvrouw (openbare) 18, 54.
Kort papier 810.
Kleine vaart 422.
Kredietbrief 286.
Krediet-hypotheken: verificatie 835.
Kunstwerken 37.
Kustingbrieven 430.
Kwalitatieve verbintenissen 202.
Kwitantie. Zie Kassierspapier.
Kwijtting (kwijtbrief) 199.
Laadtijd 483.
Landverhuizers 346, 537.
Landvermogen 438.

- Lastgeving** 96; — faillissement 812.
Legitimatie 189, 208, 229, 625.
Legitimatiepapier 189, 300, 329, 333, 334.
Lekkaadje 630.
Lettere di pagamento, — di cambio 233.
Letterkundige werken 37.
Levensverzekering 19, 714, 716, 833.
Levering 48; — door middel van zakenrechtelijke papieren 335; — van schepen 427.
Lichterkosten 492.
Lidmaatschapspapier 200.
Ligdagen 483, 494.
Liquidatie-akkoord 777, 845.
Liquidation judiciaire 743, 754.
Littera clausa, — patens 232.
Locaalspoorweg 397.
Lombardbriefje 334.
Loods 453, 519, 564, 577.
Losplaats 493.
Lossing 493—509.
Lostijd 494.
Loten 332.
Lump-sum-freight 521, 526, XXIII.
Lijfswang: faillissement 780, 783.
Lijfrente 720, 725, 766, 833.
Maatschap 113, 114, 811. Zie ook Handelsvennootschap.
Makelaar 99; — in zee-assurantien 101, 622, 785.
Manifest 453.
Manko 367, 376, 511.
Markt 90.
Masters receipt 532, XXXIV.
Materieele verbintenissen 180.
Measurement goods 521.
Mededeelingsplicht: verzekering 646—654.
Mededinging 76, 133.
Memoriaal. Zie Dagboek.
Meting van schepen 425.
Missen 134.
Mixed policy 659, 664.
Modellen 87.
Molest 644.
Monsterrol 453, 470.
Moratorium 276, 861.
Naamlooze vennootschap 143; — rechtskarakter 145; — kapitaal 149, 165; — oprichting 152; — koninkl. bewilliging 153, 155; — algemeene vergadering 157; — bestuurders 158; — commissarissen 161; — aandeelhouders 149, 161; — waarborgen voor derden 165; — ontbinding 167.
Nalatenschap: faillissement 756, 840.
Nationaliteit: schip 423.
Nederlandsche Bank 108; — assignatie 279; — bankbiljet 312.
Negligence clause 516, 549.
Netto-vracht 699, 701.
Nietigheid: verzekering 650; — Pauliana 776.
Non acceptable 262.
Noodadres 263.
Noodhavenkosten 548.
Notificatie van het protest 262, 269.
Novatie 192.
Nijverheid 3.
Objectieve handelsdaden 41.
Obligatie 321.
Obligatiehouders. Vereeniging van = 120, 325.
Obligatieleening 321; — verzekering door pand of hypotheek 304; — aflossing 323.
Ocean bill of lading 532.
Octrooien 87.
Omslag: avarij-grosse 545, 550.
Onaantastbare polis 729.
Onderkruipung 76.
Onderlinge waarborgmaatschappijen 174, 589.
Ondernemor: spoorwegdienst 386.
Ondervennootschap 134.
Oneerlijke mededinging 76.
Ongevallenv verzekering 735.
Onrechtmatige daad 77.
Ontvangceelen of -cedullen 314, II—XIV; — levering door middel van = 340.
Onvolkomen toonderpapier 194, 300.
Onvermogen om te betalen 789.
Onvolledig endossement 253.
Onzeewaardigheid 633.
Onzekere gebeurtenis 617.
Oogstverzekering 19, 611, 654, 659.
Oorzaak (in het verbintenissenrecht) 181.
Oorzakelijk verband: verzekering 644; avarij-grosse 547; — aanvaring 561.
Openbaarmaking van rechtsfeiten 256.
Openbare middelen van vervoer 352, 369, 381, 382.
Openlegging van koopmansboeken 66.
Open polis 613, 657.
Opheffing van faillissement 801.
Ophouden te betalen 788, 790.
Oprichters: naamlooze vennootschap 153.
Oprichtersaandeelen 149.
Opslag. Zie Bewijs van opslag.
Orderbiljet. Zie Orderbriefje.
Orderbrief 297.
Orderbriefje 47, 278.
Orderclausule: geschiedenis 192.
Orderpapier: geschiedenis 192; — karakter 196, 215, 228; — soorten 199; — overgang 204, 208; — wie schuldeischer is 208; — verweermiddelen 211; — theorieën 219; — verbintenisscheppend feit 225; — opvolging in het recht 226; — algemeene regels 227; — legitimatie 229; — ver-

- zekering door pand en hypotheek 230; — vernietiging en verlies 231; — bijzondere papieren 239, 278, 281, 286, 293, 294, 296; — Pauliana 780; — schuldvergelijking bij faillissement 813; — verificatie 834.
- Ordinaire avarij** 544.
- Overdracht.** Zie Overgang.
- Overeenkomsttheorie** (bij order- en toonderpapier) 220.
- Overgang:** van schuldvorderingen op naam 201; — van kwalitatieve verbintenissen 202; — van verbintenissen met vervangbaar gestelden schuldeischer 203; — van de verzekering 627.
- Overlegging van boeken** 68.
- Overliggeld** 484, 499.
- Overmacht** 361, 501.
- Overneming eener (handels)zaak** 72.
- Oververzekering** 613.
- Pacotille** 476.
- Pactum cambii** 244.
- Pactum de cambiando** 244.
- Pactum de non petendo** (bij order-papier) 217.
- Pand- of verbandbrieven.** Zie Scheepsverbaud.
- Pandhouder:** faillissement 783, 824, 835.
- Pandwet** 19.
- Pauliana** 774, 787.
- Pauschal-polis** 656, XLIII.
- Pendenztheorie** 221.
- Pensioenen:** faillissement 765, 766.
- Pensioenverzekering** 720, 725.
- Personenvervoer** 19, 379, 396, 535.
- Physical-safety-theorie** 548.
- Plaatsbewijs** 333.
- Plaatsverschil** 234, 237, 238, 240.
- Plein** (herverzekering) 708.
- Polis** 618, 619; — aan order 297, 626; — aan toonder 331, 626.
- Postbewijs** 280.
- Postvervoer** 36, 404.
- Postwissel** 280, 409.
- Postzegel** 335.
- Premie:** verzekering 666; — levensverzekering 727.
- Premie-affaires** 319.
- Premieleening** 322.
- Premier risque** 659, XLIV.
- Premieverzekering** 713.
- Presumptieve handelsdaden** 46.
- Procura-endorsement** 254.
- Procuratiehouder** 96.
- Prolongatie** 318, 771, XIX.
- Promesse:** aan order 278; — aan toonder 311. — Zie ook Schatkistpromessen.
- Propriété industrielle** 80.
- Protest van non-acceptatie** 262.
- Protest van non-betaling:** wissel 269; — promesse 280; — assignatie 284.
- Provisie** 91, 98, 107.
- Provision** 237, 246.
- Quovis.** Assurantie in = 655.
- Raad voor de Scheepvaart** 477.
- Reassurantie** 707; = contracten 711.
- Rafactie** 671.
- Recambium** 234.
- Receptum** 359, 466, 509, 516.
- Recht van terughouding** 107; — verificatie 834.
- Rechtbanken van koophandel** 8, 14, 15, 18.
- Rechter-commissaris:** faillissement 814.
- Rechtspersoonlijkheid** 115, 120; — vennootschap onder firma 129; — naamlooze vennootschap 151; — coöperatieve vereeniging 172; — onderlinge waarborgmijnen 176.
- Receiving order** 746.
- Reeden** (het) 433.
- Reederij** 45, 113, 446.
- Reederij-cedul** 446.
- Register.** Zie Handelsregister.
- Regres:** wissel 256, 271; — assignatie 284.
- Rehabilitatie** 754, 781, 854.
- Reis-vervrachting en -bevrachting** 479.
- Reis-verzekering** 660.
- Reklame** 19, 109, 770.
- Rekta-endorsement** 252.
- Rektawissel** 256.
- Rembours:** wissel 245; — promesse 280; — assignatie 283, 284.
- Rembours-zendingen** 370.
- Rente-verzekering** 720, 725, 727.
- Renvooi-proces** 826—831.
- Report-zaken** 319.
- Représentation des livres** 66.
- Reserve:** naaml. venn. 166; — levensverzekering 728.
- Restorno** 668, 729.
- Retourbiljet** 334.
- Retour-rekening** 275.
- Reversible time** 494.
- Ristorno.** Zie Restorno.
- Roerende zaken:** eigendomsverkrijging 205.
- Running-down-clause** 686.
- Samensmelting:** naaml. venn. 168.
- Schade:** verzekering 600; — vaststelling der = 669; — partiele = 658, 670; — vrij van = 631.
- Schaderekening:** verzekering 673, XLV a-f.
- Schadevergoeding:** goederenvervoer 359, 367, 371, 373; — personenvervoer 380; — spoorwegvervoer 393; — brievenvervoer 407; — postpakkettenvervoer 408; — zeevervoer 510; — avarij-grosse 547, 553; — aanvaring 560; — verzekering 600, 608, 657, 685; — vernietiging eener faillietverklaring 799.
- Schadeverzekering** 591, 597, 810.

- Schatkistbiljetten** 313.
Schatkistpromessen 314.
Scheepsbouw 44.
Scheepsjournaal 454, 457.
Scheepsofficieren 468.
Scheepsportie 446.
Scheepsraad 455.
Scheepstuigagie 45.
Scheepsverband 432.
Scheepsverklaring 455.
Scheepsvermogen 438; — faillissement 756.
Scheepsvolk 468.
Scheepsvoorrechten. Zie Bevoorrechte schulden op schepen.
Scheepvaart-inspectie 426.
Schelmery van den schipper 637.
Schenkingen: faillissement 779.
Schijnoverdracht (bij order- en toonderpapier) 213, 214.
Schip: onderscheidingen 419; — nationaliteit 423; — naam 425, 654; — meting 425; — toezicht 426; — levering 427; — bevoorrechtenschulden 429; — pand- of verbandsbrieven 430; — afstand 436; — aansprakelijkheid 445; — reederij 446; — huur en verhuur 478; — vervoer en bevrachting 479.
Schibbreuk 19, 569
Schipper 451; — als gezagvoerder 451; — verhouding tot den reeder 458; — bevoegdheid 462, 481; — verhouding tot bemanning en inladers 465.
Schoone vrachtbrief 360, 510.
Schuld (van den verzekerde) 618.
Schuldanerkenningverdrag 188.
Schuldbekentenis 48, 182, 199, 278, 321.
Schuldbrief. Zie Schuldbekentenis.
Schuldeischers: faillissement 781, 785. — Zie ook Commissie uit de schuldeischers en Vergadering der schuldeischers.
Schuldenaar. Zie Gefailleerde.
Schuldvergelijking: venn. o. firma 142; — faillissement 813.
Schuldvernieuwing: door afgifte van een wissel 249; — van toonderpapier 302.
Schuldvorderingen: verzekering 690, 704; — verificatie 781, 803, 821, 831.
Schuldvorderingspapier 199.
Selbsteintritt 105, 624.
Sleepboot 520, 565, 578.
Sluipovereenkomst 843.
Sluitnota 621.
Som (verzekerde) 657.
Sommenverzekering 714, 810.
Spel en weddenschap: termijnhandel 319; — verschil met verzekering 598.
Spoorweg 353, 385, 397.
Spoorwegvervoer 87; — art. 1 Spoorwegwet 386; — verplichting tot vervoer 388; — tarieven 389; — goederenvervoer 390; — aansprakelijkheid 392; — schadevergoeding 393; — doorgaand vervoer 395; — positie van den geadresseerde 395; — personenvervoer 396; — locaalspoorwegen 397; — tramwegen 399; — internationaal goederenvervoer 399.
Springend regres 273, 277.
Stelligrechtelijke theorie 223.
Stemrecht: naaml. venn. 158, 163.
Stock 151.
Stoomschepen 420.
Stoppage in transitu 337.
Stranding 19, 548, 569.
Strandvonder 573.
Stukgoederenvervoer 479, 482, 487.
Subjectieve handelsdaden 45.
Subrogatie 201; — van den verzekeraar, 688, 706, 735.
Summenverspreken 599.
Surséance van betaling 19, 858—866.
Syndicaat 122, 123.
Tantiëmist 91.
Talon 321, 324, 326.
Telefoon 412.
Telegraaf 36, 410.
Telegramzegel 335.
Termijnhandel 319, 810.
Terughouding. Zie Recht van terughouding.
Theorieën over order- en toonderpapier 219.
Tijdkoop 319.
Tijdsbepaling: faillissement 812; — verificatie van schuldvorderingen met = 833.
Tijd-vervrachting en -bevrachting 479.
Tijd-verzekering 659.
Time-charter 479, XXI.
Toegangsbewijs 334.
Toeval 361.
Toevallige gebeurtenis 618.
Toonderclausule (geschiedenis) 192.
Toonderpapier: geschiedenis 192; — karakter 197, 300; — soorten 199; — overgang 204, 208; — wie schuldeischer is 208; — verweermiddelen 211; — theorieën 219; — verbintenscheppend feit 225; — opvolging in het recht 226; — algemeene regels 299; — schuldvernieuwing 302; — regres 302; — verzekering door pand of hypotheek 304; — buiten-koers-stelling 305; — amortisatie 305; — bijzondere papieren 307, 311, 313, 314, 315, 331, 332; — Pauliana 780; — schuldvergelijking bij faillissement 813; — verificatie 834.
Totaal verlies 677.
Traite documentaire 230.
Traktementen: faillissement 765, 766.
Tramweg 399.
Transportondernemer 348, 357.
Transportrecht 345.

- Tweezijdige overeenkomsten:** faillissement 808.
- Tuchtrecht** van den schipper 476.
- Uitdeelinglijst** 848.
- Uitgaande bodemerij** 540.
- Uitgiftetheorie** 222.
- Uitwinning.** Niet voor = vatbare zaken 765.
- Union des créanciers** 745.
- Universaliteit** van het faillissement 855.
- Valuta-clausule:** wissel 216, 234, 240, 244; — assignatie 282, 283.
- Veem-polis** 671, XLII.
- Vennootschap.** Zie Handelsvennootschap.
- Vennootschap onder firma:** rechtskarakter 129; — oprichting 131; — verhouding der vennooten onderling 133; — verhouding tot derden 135; — ontbinding 136; — goederenrecht 140; — faillissement 142, 759, 838, 848.
- Verbetering premie** 667.
- Verdichting** 242.
- Vereeniging** 118.
- Vereffening:** venn. o. firma 138; — naaml. venn. 167; — coöp. vereen. 174.
- Vergadering:** van aandeelhouders 157; — der schuldeischers 818.
- Verificatie van schuldvorderingen** 781, 803, 821—825, 831—838, 851.
- Verificatie-vergadering** 822.
- Verjaring:** wissel 277; — assignatie 285; — vervoer 375; — verzekering 687.
- Verkeersrecht** 10, 20.
- Verkoop.** Zie Koop en verkoop en Koop om te verkoopen.
- Verlies:** orderpapier 231; — wissel 266, 275; — bewijs v. opslag 295; — ontvangceelen 295, 315; — toonderpapier 306; — effecten 322; — vervoerde goederen 375; — aangeteekende stukken 407.
- Vermissing:** wissel 266; — schip 682.
- Vermogensverzekering** 591.
- Vertooningstheorie** 221.
- Verval van rechtsvorderingen:** vervoer 373, 512; — verzekering 670, 673.
- Vervaltijd:** wissel 265; — assignatie 284; — cognossement 288.
- Vervangbaarstelling** van den schuld-eischer 196, 200, 204.
- Vervoer** 45, 352. — Zie ook Goederenvervoer en Personenvervoer.
- Vervoerbiljet** 333.
- Vervoerder** 356; — Verplichtingen van den = 359—370, 482—520.
- Verzekerbare waarde** 608.
- Verzekerde zaak** 601.
- Verzekering** 19, 45, 589, 715; — in herbouw 610; — op goede of kwade tijding 618; — voor rekening van een derde 623; — voor rekening van wien het aangaat 624; — overgang 627; — van vloeibare waren 629; — van bederfelijke waren 631; — vrij van molest 644; — verzwijging 646; — op schip of schepen 655; — verzekerde som 657; — wijziging van het gevaar 664; — partieel verlies 670; — totaal verlies 677; — abandonnement 681; — betaling 686; — subrogatie 688; — einde der overeenkomst 689.
- Verzekeringsovereenkomst** 596.
- Verzwijging** (verzekering) 646, 728.
- Vice propre** 633.
- Visscherij-polis** XLVII.
- Vlag** (Nederlandsche) 423.
- Vloeibare waren** 629.
- Vlot** 422.
- Voering** 476.
- Volgbrief(je)** 297, 341.
- Volledig endossement** 251.
- Voogdij-hypotheken:** verificatie 835.
- Voorkoop** 97.
- Voorrecht v. d. commissionnair** 107.
- Vooruitbetaling van vracht** 527, 700.
- Voorwaardelijke schuldvorderingen:** verificatie 832.
- Voorwerp van verzekering** 600.
- Vormelijke overeenkomsten** 179.
- Vormvrije overeenkomsten** 179.
- Vracht-avans** 700.
- Vrachtbetaling** 372, 521.
- Vrachtbrief** 358, 391.
- Vrachtverzekering** 698.
- Vrachtvoorschot** 527.
- Vrijwaring** bij wisselvorderingen 275.
- Waarde-erkenning.** Zie Valuta-clausule.
- Waardepapier** 191.
- Waarborgmaatschappij.** Zie Ouderlinge waarborg-maatschappij.
- Wanvracht** 485.
- Waren** 41.
- Warrant** 295.
- Waterschout** 470.
- Wedverzekering** 605.
- Wettelijk verlies** (bij casco-verzekering) 678.
- Weight goods** 521.
- Werping** 457, 458, 528, 545, 553.
- Wetboek van Koophandel:** geschiedenis 13; — vergelijking met den Code de commerce 17; — wijzigingswetten 19; — literatuur 23; — verhouding tot het burgerlijk recht 39.
- Wijziging van het gevaar** 664.
- Wil of vertrouwen** 206.
- Winding up** 746.
- Winst:** naaml. venn. 164, 165.
- Winstandeelen** 149.
- Winstdeeling:** handelsbedienden 91.
- Winstverzekering** 612, 702.
- Wissel:** handelsdaad 44; — geschiedenis 231; — literatuur en wetgeving 235; — vorm en inhoud 239; — aan toonder 240; — plaatsverschil 254, 238, 240; — waar-

- de-erkenning (valuta clause) 216, 234, 240, 244; — verdichting 242; — domiciliëring 242; — voor rekening van een derde 243; — exemplaren 243; — verhouding tusschen trekker en nemer 216, 244; — rembourss 245, 273; — fondsbezorging 245; — aan eigen order 241, 247; — inkasso-wissel 241, 248; — schuldvernieuwing 249; — endossement 251; — acceptatie 257; — acceptatie ter eere 263; — interventie 263; — aval 264; — vervaltijd 265; — betaling 266; — vermissing 266; — legitimatie 267; — protest van non-acceptatie 262; — protest van non-betaling 269; — regres 271; — herwissel 275; — vrijwaring 275; — betaling ter eere 276; — verjaring 277.
- Wissel-clausules** 238, 240, 254, 256, 262, 270.
- Woekerdogma** 4, 234, 247, 238.
- York-Antwerp Rules** 34, 555, 582.
- Zaak (affaire)** 70.
- Zaak van koophandel** 8, 40.
- Zakelijke lasten** 203.
- Zakenrechtelijk papier** 199, 335.
- Zedelijke lichamen** 116.
- Zeebrief** 423, 453.
- Zeeëvenement** 641.
- Zeehandel** 45.
- Zeenood** 576.
- Zeerecht**: bronnen en literatuur 413.
- Zeeschip** 419.
- Zeevermogen**. Zie Scheepsvermogen.
- Zeeverzekering** 611, 636, 654, 666, 681.
- Zeevonden** 19, 570.
- Zeewaardigheid** 633.
- Zetbaas** 95.
- Ziekenfondsen** 176, 740.
- Ziekteverzekering** 740.
- Zonder kosten** 269, 270.
- Zonder obligo** 256.
- Zonder protest** 270.

Register der behandelde artikelen ¹⁾.

WETBOEK VAN KOOPHANDEL.

1: 39, 40, 358.	42: 48, 151, 154.	91: 356-366, 369, 371,
2: 52.	43: 118, 154, 161.	386, 387, 535, 688.
3: 41, 53, 97.	44: 154, 158, 159, 161.	92: 356, 359, 361, 535.
4: 41, 43-45, 68, 90, 97,	45: 154, 158, 159.	93: 356, 373, 374, 392,
278, 351, 358, 379,	46: 154, 167.	408, 535.
423, 537.	47: 154, 160, 165-167.	94: 356, 373, 374, 421,
5: 40, 41, 45, 358.	48: 154, 166.	535, 785.
6: 59.	49: 154, 164, 165.	95: 351, 356, 375, 376,
7: 60.	50: 149, 153, 154.	378, 535.
8: 60, 166.	51: 154, 165.	96: 191, 356, 369, 535, 785.
9: 60.	52: 154, 160, 161.	97-99: 376, 535.
10: 60, 62, 63, 65-67, 808.	53: 154, 161, 165, 708.	100: 199, 216, 239, 240,
11: 68, 611.	54: 154, 158, 161.	242, 311.
12: 66.	55: 154, 158, 160, 164.	101: 239, 241-243.
13: 66, 68, 808.	56: 167.	102: 239, 242.
14: 121, 148.	57, 58: 121, 123.	103: 243.
15: 121.	59: 89.	104: 239, 243.
16: 75, 113, 129.	60: 89, 197, 266.	105: 239, 240.
17: 114, 129, 135.	61: 89.	106: 243, 245.
18: 115, 129.	62-64: 59, 100.	107: 245.
19: 125, 126.	65: 56, 59, 100, 265.	108, 109: 246, 273.
20: 75, 125-127.	66: 59, 68, 100, 101.	110: 246.
21: 75, 125, 126.	67: 59, 100, 101, 621.	111: 210, 239, 241, 247,
22: 114, 131-133.	68: 59, 68, 100, 101, 621.	248, 282, 283.
23: 69, 131.	69: 59, 100.	112-114: 257.
24, 25: 131.	70: 59, 100, 197, 257.	115: 258, 259.
26: 131, 135.	71-73: 59, 100.	116: 246, 259, 263, 265, 278.
27: 131.	74: 108, 307.	117: 243, 259, 269.
28: 69, 131.	75: 108.	118: 272, 280.
29: 75, 133, 135, 207.	76: 59, 74, 102.	119: 259-261, 266, 272.
30: 74, 75, 126, 132, 136.	77: 108.	120: 259, 263.
31: 132-136, 138.	78: 103, 104.	122-128: 264.
32: 127, 136, 138, 139.	79: 19, 103, 622.	129: 264, 273.
33, 34: 136, 140.	80: 19, 103, 107, 784.	130, 131: 264.
35: 136.	81: 19, 107.	132: 265.
36: 75, 148, 153.	82: 19, 107, 412.	133: 48, 204, 252, 256.
37: 154.	83: 19, 103, 107, 412.	134: 251.
38: 153, 154.	84: 19, 20, 107, 784.	135: 208, 210, 252-254,
39: 154.	85: 19, 103, 107.	283, 288.
40: 118, 150, 154, 161,	86: 68, 347, 348, 351, 352.	136: 252, 255.
165, 300.	87, 88: 348-350, 352.	137: 257.
41: 118, 150, 151, 154,	89: 350, 352.	139: 48, 256, 257.
165, 300.	90: 351, 358, 535.	140: 261, 269.

1) De getallen achter de : wijzen aan, op welke bladzijden de artikelen worden behandeld.

- 141: 269.
 142: 258.
 143: 243, 269.
 144: 248, 260, 272.
 145: 262.
 146: 229, 255, 273, 280.
 147: 264, 273.
 148: 248, 249, 261, 272, 284.
 149-151: 265.
 152: 265, 266
 153: 265.
 154: 20, 265, 269.
 155: 255, 256, 263, 265, 833.
 156, 157: 266.
 158: 267.
 159: 266.
 160-162: 243, 266.
 163: 231, 266, 275.
 164: 209, 267, 268.
 165, 166: 268.
 167-169: 266.
 170: 276.
 171: 201, 277.
 172: 277.
 173, 174: 276.
 175: 262.
 176: 259, 262, 816.
 177: 245, 255, 263.
 178: 256, 263.
 179: 20, 269.
 180: 243, 269, 816.
 181: 263, 271.
 182, 183: 262, 269.
 184, 185: 262, 269, 270.
 186: 229, 245, 255, 272, 273
 187-191: 275.
 192: 272, 273, 275.
 193, 194: 275.
 195, 196: 272, 273.
 197: 275
 (198: 20, 274, 749, 836, 838.)
 199: 20, 274.
 200: 243, 275.
 201: 272-274.
 202: 269, 276, 362.
 203: 275.
 204: 277.
 (205: 20, 277, 749, 813.)
 206: 266, 277.
 207: 277.
 208: 199, 216, 242.
 209: 48, 229, 280, 816.
 210: 199, 216, 242, 283,
 286, 311.
 211: 283, 286, 311.
 212: 48, 283.
 213-215: 284.
 217: 285.
 218: 229, 283, 285.
 219: 229, 283-285.
 220: 285.
 221: 307, 309.
 222: 199, 307-309, 311.
 223, 224: 307-309.
 225, 226: 308, 309.
 227: 199, 311, 312.
 228: 20, 308, 309, 311, 312.
 229: 308, 309, 311, 312.
 230: 110, 770, 810.
 231-235: 110-112, 770,
 810.
 236: 110-112, 249, 770, 810.
 237: 110-112, 206, 770, 810
 238: 110-112, 206, 337,
 770, 810.
 239: 110, 111, 770, 810.
 240: 103, 104, 106, 112,
 770, 771.
 241: 103, 112, 206, 770.
 242: 112, 197, 246, 252, 770.
 243: 112, 770.
 244: 110, 111.
 245: 49, 110-112, 206
 246: 597, 702.
 247: 628, 722.
 249: 602, 629, 644, 695.
 250: 602, 604, 723.
 251: 604, 623, 646, 647,
 650-653, 664, 729.
 252: 602, 616.
 253: 602, 608, 613, 658,
 659, 670.
 254: 599, 605.
 255: 619.
 256: 602, 620, 621, 623,
 629, 646, 653, 657,
 659, 667.
 257: 599, 620.
 258: 621.
 259: 620.
 260, 261: 621.
 262: 624.
 263: 203, 298, 331, 603,
 627, 628, 668.
 264: 104, 623.
 265: 104, 623, 624.
 266: 104, 602, 616, 620,
 623, 668.
 267: 104, 623, 624.
 268: 607, 702
 269, 270: 617, 618, 620, 659.
 271: 616, 707.
 272: 616, 621, 688, 689.
 273: 613, 370, 671, 677.
 274: 610, 613, 614, 671, 677.
 275: 614, 615, 671, 677.
 276: 618, 619, 723.
 277: 616, 620.
 278: 613, 616, 620, 657.
 279: 616, 689.
 280: 616, 621, 652, 688,
 704, 707.
 281: 661, 662, 668, 700,
 712, 729
 282: 668, 712.
 283: 608, 658, 666, 669,
 684, 701, 708.
 284: 201, 619, 635, 674,
 687, 688, 693, 703,
 705, 706, 710, 735.
 (285: 20, 688, 749, 810.)
 286: 121, 175, 178.
 287: 613, 620, 621, 653,
 654, 657.
 288: 609, 610, 613, 670.
 289: 608-610.
 290: 629, 636.
 291, 292: 636.
 293: 665, 666, 668, 690.
 294: 618.
 295: 609, 613, 614, 670, 677.
 296: 653.
 297: 690, 691, 694.
 298: 690.
 299: 620, 621, 654.
 300: 659.
 301: 611.
 302: 19, 722.
 303, 304: 722, 723.
 305: 723.
 306: 722, 723.
 307: 723.
 308: 113, 121, 175, 176,
 178, 725, 727.
 309: 48, 427.
 310: 48, 428, 431.
 311: 18, 429.
 312: 431, 445.
 313: 423, 429, 430, 432,
 445, 462, 475, 510,
 513, 541, 543, 561,
 581, 683.
 314: 429, 445.
 315: 19, 430, 432, 445, 683.
 316: 431, 445, 543.
 317: 429, 432.
 318: 432, 445, 756.
 319: 431, 432.
 320: 121, 433, 446, 447.
 321: 115, 429, 434, 435,
 437-441, 444-447,
 462, 463, 465-467,
 756.
 322: 115, 437, 446.
 323: 446.
 324, 325: 447, 450.
 326: 114, 447, 448.
 327: 114, 448.
 328: 449, 458, 459.
 329: 451, 459.
 330: 449.
 331: 449, 450.
 332: 449.

- 333: 447, 449.
 334: 449, 450.
 335: 115, 443, 445—447,
 449, 757.
 336: 446, 449.
 337: 449.
 338: 449, 450.
 339: 450.
 340: 447, 450.
 341: 459, 462, 463.
 342: 446, 463, 541.
 343: 449, 463, 465, 469.
 344: 463, 471.
 345: 359, 362, 462, 466—468,
 510, 535, 561, 688.
 346: 466, 468, 491, 510,
 535, 688.
 347: 453, 483, 644.
 348: 466, 468, 510, 535, 688.
 349: 443, 445, 466, 467,
 513, 533, 535.
 350: 488.
 351: 360, 510, 514.
 352: 449, 462, 482.
 353: 462.
 354: 491, 535.
 355: 465, 468, 491, 535.
 356: 462.
 357: 425, 453.
 358: 454, 471.
 359: 454.
 360: 462.
 361: 453, 462.
 362: 453, 455, 462, 466, 492.
 363: 453, 458.
 364: 462, 467, 492, 529.
 365: 463, 467, 492, 529.
 366: 447, 529.
 367: 455, 458, 467, 546.
 368: 454, 455, 457, 458, 546.
 369: 457, 458, 546.
 370: 462.
 371: 463, 481.
 372: 294, 458, 463, 467,
 524, 541, 674, 688.
 373: 458, 524.
 374: 455, 458.
 375: 463, 466.
 376: 463, 464.
 377, 378: 462.
 379: 20, 455, 456.
 380: 20, 455.
 381: 454, 455.
 382: 511, 523, 535.
 383: 20, 455—457.
 384: 20, 455—457, 677.
 385: 459.
 386: 444, 445, 459, 460,
 462, 607.
 387: 462.
 388, 389: 449, 460, 462.
 390: 91, 459, 462, 469.
 391, 392: 430, 462.
 394: 465, 468, 470.
 395: 468, 470.
 396: 470.
 397: 468—473, 476.
 398: 19, 470.
 399: 465, 470, 471.
 400: 470, 471, 476.
 401: 468, 476.
 402: 472, 476.
 403: 473.
 404—406: 476.
 407—409: 472, 476.
 410: 476, 482.
 411: 459, 470, 474.
 412: 459, 468, 474, 475.
 413: 459, 468, 473, 474.
 414, 415: 459, 474.
 416: 362, 459, 468, 474.
 417: 468, 473.
 418: 444, 445, 459, 473,
 474, 607.
 419: 444, 445, 459, 474.
 420: 474.
 421: 475, 577.
 422: 475.
 423: 460, 461, 473, 475, 477.
 424: 444, 445, 460, 461, 475.
 425: 444, 445, 460, 475.
 426, 427: 444, 445, 460,
 461, 475.
 428: 460, 475.
 429, 430: 452, 460, 462, 475.
 431, 432: 460, 462, 475.
 433: 444, 445, 460, 462, 475.
 434: 460, 462, 465, 475.
 435: 460, 462, 475.
 436: 459, 471.
 437: 471.
 438: 470, 472, 473.
 439: 463, 471—473.
 440: 20, 468, 470, 472.
 441: 468, 470, 472.
 442: 468, 473.
 443: 473, 474.
 444: 468, 472, 474, 476.
 445: 449, 465, 475.
 446: 465, 468, 471, 473,
 474, 476.
 447: 468, 471, 473.
 448: 449, 465, 468, 473.
 449: 449, 465, 473.
 450: 476.
 451: 430, 475, 476.
 452: 443—445, 465, 476.
 453: 463, 480, 482.
 454: 480.
 455: 480, 484.
 456: 466, 482.
 457: 463, 466, 483, 484,
 486, 487, 494, 495,
 497, 498, 504.
 458: 494.
 459: 466, 482.
 460: 507, 522.
 462: 521, 699.
 463: 521.
 464: 466, 484—487, 498,
 520, 529, 544.
 465: 466, 485—487.
 466: 466, 486.
 467: 463, 466, 487, 529.
 468: 466, 486, 529.
 469: 466, 486.
 470: 466, 483.
 471: 463, 466, 520.
 472: 487, 491.
 473: 337, 487, 488, 491, 529.
 474: 466, 488, 505, 506, 520.
 475: 466, 491.
 476: 491.
 477: 466, 520, 524, 525.
 478: 290, 463, 466, 467,
 492, 524, 525, 528,
 529, 661.
 479: 453, 483, 526, 635.
 480: 524, 525.
 481: 524, 553.
 482: 362, 504, 526, 527, 700.
 483: 466, 524, 525
 484: 524—526.
 485: 463, 466, 507, 522, 525.
 486: 463, 466, 507.
 487: 421, 463, 466, 493,
 504, 507, 508, 522,
 525, 551.
 488: 373, 466, 504, 508,
 522, 525, 551.
 489: 463, 466, 504, 508,
 522, 525, 785.
 490: 466, 504, 508, 525,
 543, 551.
 491: 523.
 492: 512, 523.
 493: 463, 511, 689.
 494, 495: 512, 513, 535.
 496: 524.
 497: 444, 524.
 498: 530, 531.
 499: 362, 529.
 500: 466, 529.
 501: 498, 529.
 502: 463, 466, 467, 529.
 503: 529.
 504: 529, 530.
 505: 362, 466, 529, 530.
 506: 529.
 507: 287, 463, 466, 488.
 508: 48, 204, 287, 288, 299,
 314, 488.

- 509: 288, 488, 520.
 510: 288, 463, 488.
 511: 290, 337, 487, 488,
 520, 525, 529.
 512: 289, 491, 514, 670, 677.
 513: 514.
 514: 289, 491, 514.
 515: 508.
 516—518: 291, 337, 508.
 519: 291, 508.
 520—522: 337, 508.
 523, 524: 536, 538.
 525: 362, 536, 538.
 526, 527: 536, 538.
 528: 452, 537, 538.
 529: 491, 537, 538.
 530: 458, 536, 538.
 531: 452, 536, 538.
 532: 536, 538.
 533: 537, 538.
 534: 465, 556—558, 563.
 535: 465, 556, 558, 563.
 536: 556, 558, 562, 563.
 537: 556, 558, 563.
 538: 444, 445, 556, 558,
 562, 563.
 539: 556, 561.
 540: 444, 445, 465, 556,
 561—564.
 541: 444, 445, 556, 564.
 542: 556, 564.
 543: 465, 556, 564.
 544: 465, 556, 564.
 545: 571, 572, 578.
 546: 571—573, 578.
 547: 444, 571, 572.
 548: 571, 572, 578, 580.
 549: 444, 571, 572, 580.
 550: 571—573, 578, 580.
 551: 571—573, 580.
 552: 447, 571, 573, 577.
 553—555: 571, 573.
 556: 444, 571, 573, 580.
 557: 444, 571, 573.
 558, 559: 571, 572.
 560: 571, 574, 576, 578.
 561: 571, 574—576.
 562: 571, 574, 575.
 563, 564: 571, 574, 575, 580.
 565—567: 571, 574, 578.
 568: 571, 574, 579, 580.
 569, 570: 293, 540.
 571: 70, 207, 293, 294,
 464, 540.
 572: 207, 293, 464, 540.
 573: 48, 204, 229, 293,
 294, 540.
 574: 422, 423, 540.
 575: 423.
 576: 541.
 577, 578: 540.
 579: 294, 463, 464, 541.
 580: 446, 463, 541.
 581: 430, 541.
 582: 362, 541.
 583—586: 541.
 587: 541, 605, 638.
 588: 362, 541, 542.
 589: 542.
 590: 541.
 591: 201, 543.
 592: 613, 620, 621, 654,
 657, 660.
 593: 422, 423, 611.
 594: 659.
 595: 655.
 596: 653.
 597: 618, 620, 659.
 598: 618, 620, 652, 659.
 599: 540, 605, 607.
 600: 605.
 601: 542, 683.
 602: 608, 611, 700, 713.
 603: 618, 621, 623, 652,
 653, 661.
 604: 620, 661.
 605: 661.
 606: 621, 652, 653, 659, 661.
 607: 657.
 608: 620, 621, 652.
 609: 605.
 610: 201, 605.
 611: 605.
 612: 612, 615, 673, 684,
 700, 703, 713.
 613: 612, 616, 668, 673,
 674, 700, 703.
 614: 612, 616, 674, 677, 700.
 615: 612, 616, 621, 652,
 657, 702, 703.
 616: 608, 699.
 617: 616, 677, 699, 700.
 618: 616, 657, 659.
 619: 612, 613, 615, 675, 677.
 620: 612, 677.
 621: 607, 612, 677, 702, 703.
 622: 607, 612, 616, 668,
 702, 703.
 623: 607, 677, 699, 700.
 624: 661.
 625: 544, 661.
 626: 661, 663.
 627: 544, 661.
 628, 629: 661.
 630: 661, 698, 699.
 631: 661.
 632: 661, 668, 690.
 633: 661.
 634: 661, 699.
 635: 659, 661, 668, 669, 690.
 636: 661, 669.
 637: 619, 629, 630, 636,
 640, 641, 644, 677.
 638: 638, 644, 654, 661,
 662, 666, 668, 690,
 698, 701, 705.
 639: 638, 654, 662, 666.
 640: 618, 637, 644, 701, 705.
 641: 637, 638, 644, 654,
 661, 666, 705.
 642: 638, 644, 661, 668,
 690, 701.
 643: 629, 632, 675.
 644: 10, 629, 631, 653, 675.
 645: 631, 632, 675.
 646: 632.
 647: 644, 690.
 648: 644.
 649: 644, 690.
 650: 655.
 651: 677.
 652: 669.
 653: 661, 663, 689.
 654: 666, 682.
 655: 608, 666, 682, 684, 708.
 656: 666, 688.
 657: 666.
 658: 644, 666.
 659: 605, 638, 644, 668.
 660: 605, 638, 644, 661,
 668, 669, 690.
 661: 667.
 662: 623, 661, 662, 668, 669.
 663: 443, 681.
 664: 443, 681, 683.
 665: 443, 608, 666, 669,
 682, 684, 708.
 666: 443, 681, 682.
 667—669: 443, 682.
 670: 443, 682, 683.
 671, 672: 443, 682.
 673: 443, 666, 682.
 674: 443, 659, 682.
 675, 676: 443, 682.
 677: 443, 682, 683.
 678: 429, 443, 682.
 679: 443, 683.
 680: 443, 683, 686.
 681: 68, 101, 621—623.
 682, 683: 101, 622.
 684: 101, 622, 785.
 685: 101, 622.
 686: 620, 621, 654, 664.
 687: 644.
 688: 661, 663.
 689: 638, 663.
 690: 661, 664.
 691, 692: 654.
 693: 644.
 695: 661.
 696: 543, 544, 671, 675, 677.
 699: 461, 546, 548, 555, 580.

700: 548, 549, 551, 555.	724: 550, 551, 684.	747: 460, 475, 509, 529,
701: 544, 546, 580, 671,	725: 550, 551.	537, 543, 566, 687.
675, 677, 684.	726: 551.	748: 20, 356, 419—422, 427,
702: 492, 544.	727: 552, 553.	477, 534, 535, 566.
704—706: 549.	728: 551, 553, 684.	749: 419, 421.
707: 443, 445, 544.	729: 491, 524, 553.	750: 48, 421, 422, 427,
708: 485, 544, 617, 684.	730: 491, 553, 554.	430, 431.
709: 612, 659, 673, 674,	731: 552.	751: 421, 437, 450.
702, 703.	732: 554.	752: 421, 450.
710: 672.	733: 549, 554.	753: 359, 360, 421, 458,
711: 672, 673.	734, 735: 550.	462, 468, 535.
712: 671, 673.	736, 737: 552.	754: 421, 476.
713: 553, 610, 659, 675.	738: 444, 467, 551, 552.	755: 10, 20, 356, 357, 421,
714: 553, 610, 675.	739, 740: 554.	535, 785.
715, 716: 553, 610, 676.	741: 460, 475, 504, 509,	756: 421, 444, 556, 566.
717: 553, 637, 678, 682,	529, 535, 537.	757: 421, 444, 581.
683, 695—697, 701.	742: 566.	758: 421, 543.
718: 658, 698.	743: 543, 687.	759: 421.
719: 658, 674, 675, 677, 684.	744: 551.	760, 761: 421, 444, 554.
720: 659, 684.	745: 432, 543.	762: 421, 554.
721: 669, 686.	746: 373, 374, 512, 513,	763: 373, 374, 421, 535.
722, 723: 550.	535, 673, 689.	

FAILLISEMENTSNET.

1: 788, 789, 793, 794.	30: 807.	67: 769, 770, 784, 815, 818,
2: 755, 793.	31: 807.	823, 825, 846—848.
3: 793.	32: 808.	68: 810, 811, 815.
4: 793—798, 800.	33: 770, 781, 783.	69: 815, 816, 818, 819, 853.
5: 793, 796, 797, 815, 844,	34: 782, 815.	70: 816, 824.
854, 855	35: 432, 751, 752.	71: 816.
6: 789, 794, 797, 798.	36: 822.	72: 816—818.
7: 795, 821.	37: 688, 690, 810,	73: 816, 818, 819.
8: 794—796, 798.	38: 810.	74: 800, 817.
9: 794, 797, 798, 800, 801.	39: 786, 811.	75: 817, 824.
10: 797, 798, 801.	40: 750, 786, 811.	76: 817.
11: 797, 798, 800.	41: 764, 815.	77: 818.
12: 798, 800.	42: 774, 779, 780.	78: 810, 811, 816, 818, 821,
13: 800.	43: 778, 865.	847, 848.
14: 800, 801, 814, 815,	44: 779.	79: 816, 818.
817, 820.	45: 779, 865.	80: 815, 818, 822.
15: 800, 801.	46: 779.	81: 818.
16: 801.	47: 775, 780, 794.	82: 299, 818, 834.
17: 800, 801, 844, 855.	48: 227, 299, 780.	83: 818.
18: 794, 801, 802.	49, 50: 777.	84: 817, 818.
19: 70, 801, 855.	51: 205, 206, 777, 778.	85: 819, 851.
20: 764, 770, 857.	52: 812.	86: 819.
21: 750, 765, 768—770,	53: 812, 813.	87, 88: 820.
821, 847.	54: 794, 813.	89: 820, 823.
22: 766, 768, 772.	55: 227, 299, 813.	90: 820.
23: 751, 802.	56: 758, 761, 814.	91: 819, 820.
24: 751, 785, 802.	57: 783, 784, 835, 851.	92: 191, 820.
25: 803, 805—807.	58: 784, 785.	93: 820, 821.
26: 781, 783, 803, 804,	59: 784, 785, 835, 849.	94: 786, 815, 818, 820, 821.
808, 834.	60: 834.	95, 96: 786, 820, 821.
27: 806.	61: 757, 758, 772, 773, 774.	97: 820, 821.
28: 786, 806, 807.	63: 757, 772, 780.	98: 786, 815, 820, 821, 850.
29: 781, 804, 805, 825.	64—66: 814.	99: 263, 269, 816.

- 100:** 820, 821.
101: 786, 820, 821.
102, 103: 191, 815, 817.
104: 815, 817, 818.
105: 817, 820.
106: 755, 819, 820, 823.
107: 819.
108: 786, 822, 848.
109: 822.
110: 822, 827, 834.
111: 822, 827.
112: 822, 823, 827.
113: 822, 827, 834.
114: 822.
115: 822, 840.
116: 820, 822, 823.
117: 755, 822, 823.
118: 822, 823.
119: 822—825, 827, 834.
120: 822, 823, 825.
121: 227, 299, 822, 824, 825, 834, 842.
122: 822, 825, 826, 842.
123: 822, 829.
124: 822, 823, 825.
125: 822, 825.
126: 822, 831, 854.
127: 822, 823, 827, 848.
128: 822, 832.
129: 832.
130: 784, 810, 822, 833, 835, 836.
131: 726, 784, 810, 812, 833, 835.
132: 784, 835, 841.
133: 803, 834.
134: 299, 834.
135: 822, 836, 845.
136: 273, 274, 822, 837, 838.
137: 822, 824.
138: 840.
139: 824, 840.
140: 818, 841.
141: 840, 841.
142: 841.
143: 840, 841.
144: 841.
145—147: 842.
148: 824, 842.
149—152: 842.
153: 839, 842, 843.
154—156: 844.
157: 840, 844.
158: 840.
159: 831, 832, 845.
160—162: 845.
163: 845, 846.
164: 846.
165: 840, 846.
166: 846.
167: 801, 846, 847.
168: 846.
169: 847.
170: 840, 846, 847.
171, 172: 847.
173: 786, 847.
174: 786, 815, 821, 847.
175: 786, 815, 847.
176: 786, 847.
177: 847.
178: 817, 848.
179: 786, 815, 848.
180: 815, 848.
181: 848, 851.
182: 848, 849.
183—185: 850.
186: 850, 851.
187: 851.
188: 431, 782, 841, 851, 852.
189: 852, 853.
190: 848.
191: 848, 853.
192: 853.
193: 780, 801, 853.
194: 853.
195: 780, 853.
196, 197: 831, 832, 854.
198: 756, 789, 794.
199: 756, 793, 794.
200, 201: 756.
202: 756, 840.
203—205: 858.
206: 754, 854.
207: 855.
208: 801, 855.
209—212: 855.
213: 861, 863.
214: 861.
215: 861, 863.
216: 861.
217: 861, 862.
218, 219: 862, 863.
220, 221: 862.
222—224: 863.
225: 861, 863.
226: 750, 863, 865.
227, 228: 863.
229: 862, 865.
230: 864, 865.
231, 232: 864.
233: 750, 864, 865.
234: 864.
235: 865.
236: 864, 865.
237: 865.
238: 750, 865, 866.
239: 865.

BURGERLIJK WETBOEK.

- 35:** 451, 452, 454.
36, 37: 452.
60: 452, 454.
153: 204, 206.
160: 427, 764.
164: 758.
165: 54.
168: 18, 54, 758.
180: 840.
188: 69, 206.
195: 840.
201: 763.
205: 427, 757, 758, 772, 773.
207: 69, 207.
214: 757, 773.
220, 221: 427, 757, 772, 773.
237: 732.
243: 803.
253: 207.
281: 833.
285: 833.
300: 207.
304: 207.
380: 833.
437: 755.
451: 427.
480—485: 54.
486: 54, 207.
501, 502: 204.
506: 755.
529: 427.
557: 164, 325.
558: 164.
566: 427.
567: 150.
569—571: 427.
582: 116.
590: 150, 205, 337.
596: 336.
637: 208, 211, 231, 301, 306.
638: 572.
668: 73, 127, 201, 204, 227, 299, 301, 731, 752.
669: 151.
670: 48.

- 767: 202.
 772: 202.
 804: 317.
 810: 164.
 817: 71.
 829: 317.
 338: 755.
 851: 71, 362.
 853: 433, 603, 623.
 860: 433.
 861: 317.
 870: 764.
 874: 764.
 950: 733.
 960: 732.
 994: 451, 452.
 996-999: 452.
 1025: 755.
 1032: 207.
 1059: 427.
 1061: 138.
 1069: 755.
 1070: 69, 207.
 1075: 70, 207.
 1107: 764, 776.
 1112: 138.
 1113: 755.
 1119: 138.
 1122: 138.
 1132: 732, 779, 839.
 1146: 733.
 1147: 733, 756.
 1152: 201.
 1153: 115, 756.
 1177: 764.
 1184: 432.
 1185: 352, 370, 508, 581, 850.
 1188: 112.
 1191: 110, 112, 810.
 1193: 352, 370.
 1195: 93, 432, 849.
 1196: 317.
 1198: 110, 204, 230, 299, 301.
 1198bis: 227, 229, 252.
 1199: 151, 731, 752.
 1201: 197, 832.
 1202: 412, 832.
 1203: 362.
 1204: 832.
 1205: 832, 834, 835.
 1207: 40.
 1223: 203, 431, 783, 835.
 1229: 832.
 1230: 203.
 1231: 230, 304.
 1234: 230.
 1235: 304.
 1238: 230.
 1246: 201.
 1254: 203, 851.
 1271: 350, 357, 359, 361, 365, 366, 376.
 1272: 350, 367.
 1279: 357, 500.
 1280: 350, 359, 360, 366, 376, 380, 381, 500.
 1281: 350, 360, 500.
 1282: 367, 503, 510, 560, 561.
 1283: 367, 503, 510.
 1284: 503.
 1285: 368, 503.
 1286: 562, 687.
 1296: 323.
 1300: 362.
 1302: 93, 104, 486.
 1303: 93, 104, 486, 690.
 1306: 266, 323.
 1307: 110, 112, 812, 833.
 1323: 131.
 1340: 503.
 1341: 130.
 1353: 370, 371.
 1354: 202, 203, 682.
 1355: 40.
 1356: 181, 182, 618.
 1358: 302, 647.
 1371: 181-183, 618.
 1372: 182, 184, 185, 242.
 1373: 154, 181, 182, 618.
 1374: 93, 159, 191, 231, 306, 667.
 1375: 10, 93, 191, 231, 306, 357, 379, 636.
 1377: 166, 205, 206, 733, 779.
 1382: 10.
 1383: 10, 636.
 1385: 596.
 1395: 112.
 1401: 58, 77, 163, 369, 380, 381, 387, 557, 560, 561, 645, 799, 844.
 1402: 58, 369, 387, 645.
 1403: 160, 225, 366, 369, 387, 407, 434, 442, 444, 465, 466, 476, 566.
 1406: 380, 381, 557.
 1407: 381.
 1408: 77.
 1417: 792, 803, 812.
 1418: 792.
 1420: 802.
 1422: 205, 206, 208, 268, 301.
 1424: 201, 812.
 1426: 367.
 1427: 362.
 1429: 197, 269, 343.
 1435: 266.
 1436: 693.
 1437 1438: 201.
 1439: 693.
 1451: 249.
 1463: 813.
 1465: 726.
 1467: 201, 214.
 1480: 360, 365, 366.
 1488: 302.
 1490: 302, 650.
 1496-1498: 627.
 1511: 343.
 1514: 112, 812.
 1515: 810.
 1528: 302.
 1533: 362.
 1541: 302, 303.
 1546: 362.
 1559: 203.
 1569: 230, 304.
 1570: 230, 298, 302.
 1571: 230, 302.
 1589: 704.
 1598: 362.
 1600, 1601: 362.
 1606: 811.
 1612: 202, 203.
 1619: 362.
 1628: 362.
 1631, 1632: 362.
 1637: 349, 480.
 1637b: 357, 379, 480.
 1637c: 448.
 1637d: 448.
 1637f: 769.
 1637s: 458, 469.
 1638: 92, 159.
 1638g: 770.
 1639: 92, 159.
 1639e-r: 811.
 1639v: 811.
 1641: 704.
 1642: 362.
 1649: 357, 366, 376, 434.
 1650: 785.
 1653: 357, 535.
 1655: 113, 114.
 1670-1672: 134.
 1673, 1674: 132, 139.
 1675: 132.
 1676: 114, 129.
 1677, 1678: 141.
 1679: 114, 123, 131.
 1680: 114, 123, 129, 131.
 1681: 114, 123, 131.
 1682: 75, 114, 131.
 1683: 136, 811.
 1684: 136, 656.
 1685-1687: 136.
 1688: 114, 137.

- 1689 : 138.
 1690 : 114, 177.
 1691—1697 : 177.
 1698 : 118, 177.
 1699, 1700 : 177.
 1701, 1702 : 119, 177.
 1703 : 732.
 1712 : 732, 733.
 1718 : 732, 733.
 1719 : 185, 189.
 1724 : 299, 301.
 1727 : 207.
 1743, 1744 : 350.
 1745 : 350, 362.
 1752 : 362.
 1753 : 362, 464, 558.
 1756, 1757 : 336.
 1762 : 326.
 1766 : 352.
 1781—1784 : 362.
 1803 : 330.
 1809 : 812, 833.
 1811 : 543, 597, 598.
 1812—1814 : 725.
 1815 : 725, 732.
 1816 : 723, 725.
- 1817 : 725.
 1818, 1819 : 725, 726.
 1820—1822 : 726.
 1823 : 726, 766.
 1824 : 726.
 1825 : 320, 332.
 1829 : 261.
 1833 : 463, 625.
 1834 : 104.
 1837 : 104, 349, 370.
 1838 : 104, 349.
 1839 : 104.
 1840 : 104, 350.
 1842 : 104.
 1845 : 98, 107, 269.
 1846 : 107.
 1849 : 106, 107, 352.
 1850 : 812.
 1851 : 96.
 1852 : 95, 205, 206.
 1855 : 96, 205, 206, 812.
 1865 : 48.
 1869 : 130, 845.
 1877 : 201, 845.
 1880 : 836.
 1910 : 205.
- 1915 : 48, 242, 278, 311.
 1917 : 788.
 1918 : 60, 454.
 1919 : 59, 60, 62, 63, 65.
 1921 : 231, 306.
 1922, 1923 : 68.
 1925 : 66.
 1929 : 183, 189, 212.
 1933, 1934 : 358.
 1935 : 48, 358.
 1939 : 621.
 1940 : 231, 306, 362.
 1946 : 813.
 1947 : 457, 814.
 1950 : 457, 523.
 1961 : 65, 795.
 2008 : 43, 59.
 2010 : 529.
 2012 : 163, 331, 726.
 2014 : 103, 110, 111, 205,
 203, 208, 210—212,
 231, 299, 301, 302,
 303, 338, 428, 751,
 503.

N^o.....
 Opgeslagen den.....189
 ten name van.....

 herkomstig van.....
 aangevoerd met het Schip.....

 Kapt.....
 Pakhuis.....
 Merk.....
 Register Deel..... Folio.....
 Surveillant.....

AMSTERDAMSCH WESTELIJK ENTREPÔT.

N^o.....

Amsterdamsch Westelijk Entrepôt.

BEWIJS VAN OPSLAG

VOLGENS ART. 10 VAN HET ALGEMEEN REGLEMENT.

Opgeslagen in Afdeling:.....

de navolgende goederen ten name van.....

als.....

herkomstig van....., aangevoerd
 met het $\frac{\text{Stoom}}{\text{Zeil}}$ Schip.....
 Kapitein.....
 geëntreposeerd den.....189

Saldo van bewijs N^o.....

Geboekt Deel....., Fol.....

AMSTERDAM, den.....189

DE DIRECTIE.

Pakhuismerk:

Geëndosseerd aan

met machtiging om

ommezijde vermeld voor

te ontvangen.

de goederen aan

uit het Entrepôt

AMSTERDAM, *den*

189

Afgeleverd:

den

AMSTERDAM, den

189

DE MAGAZIJNMEESTER.

Erste hand.

GEMEENTELIJK HANDESENTREPOT

ONTVANG-CEEL N°

KAVELING N°

Vander dezès is gerechtigd te ontvangen

..... kisten **FOELIE**,

wegende Bruto K.G., Netto K.G.,

liggende 6/8 Afdeeling, zuidzijde, Kav. ingevoerd ten name van

de Crediet- en Handelsvereeniging „BANDA”,

gesorteerd door den Makelaar W. F. WESTERMANN

als volgt:

TEGEN BRANDSCHADE VERZEKERD VOOR EEN BEDRAG VAN f

Het BEWAARLOON, inclusief ASSURANTIE (ingaaude 190...) bedraagt 15 Cent per 100 K.G. in de maand.

Het verschuldigde bedrag moet om de vier jaar, na afgifte der Ceel worden aangezuiverd. Bij niet voldoening worden de goederen publiek verkocht.

Bij ontvangst der goederen is, behalve het verschenen bewaarloon, voor kosten van aflevering 8 cent per 100 K.G. verschuldigd.

Amsterdam, den 190

GEBOEKT

De Administrateur,

Deel F°

De Rijksboekhouder,

De Magazijnmeesters,

de Crediet- en Handelsvereeniging „BANDA”
Gesien door ons ontfergeekende, als Invoerder.

Van de op deze ceel gedane afleveringen is in dorso aanteekening gesteld.

GEMEENTELIJK HANDESENTREPÔT

N^o

ONTVANG-CEEL,
afgegeven op den voet der bepalingen van het Reglement.

Wouder dezès is gerechtigd te ontvangen

Zakken

RUWE BEETWORTELSUIKER, wegende Bruto K.G.,
gemerkt, herkomstig van,
opgeslagen op den zolder van het pakhuis

Verzekerd tegen brandschade op de polissen van het Gemeentelijk Handelsentrepôt tot de waarde van den dag.

Het BEWAARLOON, inclusief ASSURANTIE, bedraagt 3½ Ct. per 100 K.G. in de maand.

Aflevering der goederen heeft plaats tegen afgifte der Ceel na voldoening van het verschuldigd bedrag.

Aanzuivering van het bewaarloon behoort te geschieden om de vier jaar na den datum van opmaking der Ceel.

Opgemaakt te Amsterdam, den 190

De Administrateur,

GEBOEKT bij de Administratie der Inv. en Acc.

Deel F^o

De Magazijnmeester,

ONTVANG-CEEL N^o

GEZIEN bij de Administratie der Inv. en Acc. om afgeleverd te worden

Fiat **aflevering** op heden van

liggende

AMSTERDAM, 190

AMSTERDAM, 190

De Magazijnmeester,

<p>Aanteekening wegens gedane bewerking, bezichtiging, hemonstering of aflevering.</p>	<p>Aanteekening wegens aanzulvering van het bewaarloon.</p>
<p>Afgeleverd</p> <p>Bruto</p> <p>AMSTERDAM, den.....190</p>	<p>Zakken</p> <p>K.G.</p> <p>De Ploegbaas,</p>

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP BLAAUWHOEDENVEEM.

ONTVANG-CEDULNo. van Balen **KOFFIE.****HOUDER DEZES** is gerechtigd te ontvangenBalen **KOFFIE**wegende **Bruto** **Kilogrammen**gemerkt..... behorende tot de partij van **Balen,**

ingevoerd door de Hr.....

met het Schip..... **Kapt.**.....

gekomen van..... en gesorteerd door de Makelaars

als: **Tarra 10 Zkn.** **K.G.**

Verzekerd tegen **BRANDSCHADE**, onder de conditiën op 19 Januari 1905 ge-
deponeerd ter griffie van de Arrondissements-Rechtbank alhier. Wijziging voorbe-
houden, mits niet vroeger ingaande dan dertig dagen na kennisgeving in twee te
Amsterdam uitkomende dagbladen.

Ct. Bewaarloon per Kalendermaand per**inguaande den** **190**.....

Bewaarloon en Onkosten te voldoen bij afhaling der goederen, immers
binnen vijf jaar na heden; bij gebreke van voldoening zal de Naamlooze
Vennootschap, na twee vruchteloze oproepingen in een der te Amsterdam
verschijnende dagbladen, gerechtigd zijn, de goederen tot verhaal van Be-
waarloon en Onkosten te verkoopen.

De Naamlooze Vennootschap is in geen geval aansprakelijk voor brand,
behoudens in dat geval het recht van den houder der cedul op de door haar
van assuradeuren ontvangen schadepenningen.

Amsterdam, den 190.....

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP BLAAUWHOEDENVEEM.

Gezien en voor echt ver-
klaard door de ondergeteeken-
den als invoerders:

AFGELEVERD.

DATUM.	AANTAL BALEN.	NUMMER.	HANDTEEKENING.

Aanteekening wegens gedane bemonsteringen.

DATUM.	KILOGR.	HANDTEEKENING.	DATUM.	KILOGR.	HANDTEEKENING.

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP BLAAUWHOEDENVEEM.

ONTVANG-CEDUL

№

van **Balen PEPER.**

HOUDER DEZES is gerechtigd te ontvangen

Balen PEPER,

wegende **Bruto** **Kilogrammen**gemerkt ingevoerd met het $\frac{\text{Stoom}}{\text{Zeil}}$ schip.....

Kapitein gekomen van

en gesorteerd door de Makelaars.....

als:

in Entrepôt...... Kgr. Peper bevatten Kgr. stof **Tarra Zakken** Kgr.
geconstateerd met gegalvaniseerde zeef N°. 9¼.

Verzekerd tegen BRANDSCHADE, inclusief de rechten, onder de conditiën op 19 Januari 1905 gedeponneerd ter griffie van de Arrondissements-Rechtbank alhier. Wijziging voorbehouden, mits niet vroeger ingaande dan dertig dagen na kennisgeving in twee te Amsterdam uitkomende dagbladen.

..... **Ct. Bewaarloon per Kalendermaand per**
ingaaude den **190**

Bewaarloon en Onkosten te voldoen bij afhaling der goederen, immers binnen vijf jaar na heden; bij gebreke van voldoening zal de Naamlooze Vennootschap, na twee vruchteloze oproepingen in een der te Amsterdam verschijnende dagbladen, gerechtigd zijn, de goederen tot verhaal van Bewaarloon en Onkosten te verkoopen.

De Naamlooze Vennootschap is in geen geval aansprakelijk voor brand, behoudens in dat geval het recht van den houder der cedul op de door haar van assuradeuren ontvangen schadepenningen.

Amsterdam, den 190

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP BLAAUWHOEDENVEEM.

AFGELEVERD.

DATUM.	AANTAL BALEN.	NUMMER.	HANDTEEKENING.

Aanteekening wegens gedane bemonsteringen.

DATUM.	KILOGR.	HANDTEEKENING.	DATUM.	KILOGR.	HANDTEEKENING.

Eerste hand.

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP BLAAUWHOEDENVEEM.

ONTVANG-CEDUL

N^o _____

HOUDER DEZES is gerechtigd te ontvangen

kisten **FOELIE**,

wegende Bruto _____ K.G., Netto _____ K.G.,

Kaveling _____ liggende in het Gemeentelijk Handels-Entrepôt,
ingevoerd ten name van

de Crediet- en Handelsvereniging „BANDA”,

gesorteerd door den Makelaar W. F. WESTERMANN,
als volgt:

*Verzekerd tegen **BRANDSCHADE**, ten bedrage van ten hoogste f _____
onder de conditiën op 19 Januari 1905 gedeponoord ter griffie van de Arron-
dissements-Rechtbank alhier. Wijziging voorbehouden, mits niet vroeger ingaande
dan dertig dagen na kennisgeving in twee te Amsterdam uitkomende dagbladen.*

20 Ct. Bewaarloon per Kalendermaand per 100 K.G.

ingaaude den _____ **190**_____

Bewaarloon en 10 cent per 100 Kilogram (minimum 20 centen) voor kosten van aflevering te voldoen bij afhaling der goederen, immers binnen **vijf jaar** na heden: bij gebreke van voldoening zal de Naamlooze Vennootschap, na twee vruchteloze oproepingen in één der te Amsterdam verschijnende dagbladen, gerechtigd zijn, de goederen tot verhaal van Bewaarloon en Onkosten te verkoopen.

De Naamlooze Vennootschap is in geen geval aansprakelijk voor brand, behoudens in dat geval het recht van den houder der cedul op de door haar van assuradeuren ontvangen schadepenningen.

Amsterdam, den _____ 190_____

**NAAMLooZE VENNOOTSCHAP
BLAAUWHOEDENVEEM.**

Gezien en voor echt verklaard door de
ondertgeteekenden als invoorders:
de Crediet- en Handelsvereniging „BANDA”.

A F G E L E V E R D.

DATUM.	AANTAL KISTEN.	NUMMER.	HANDTEEKENING.

Aanteekening wegens gedane bemonsteringen.

DATUM.	KILOGR.	HANDTEEKENING.	DATUM.	KILOGR.	HANDTEEKENING.

Eerste hand.

Anno 190.....

HOUDER IS GERECHTIGD TE ONTVANGEN:

N^o

Balen KOFFIE,

wegende bruto

Kilogrammen.

Tarra per 10 Balen..... Kilogr.

Verzekerd tegen **BRANDSCHADE**, onder de conditiën op 19 Januari 1905 gedeponeed ter griffie van de Arrondissements-Rechtbank alhier. Wijziging voorbehouden, mits niet vroeger ingaande dan dertig dagen na kennisgeving in twee te Amsterdam uitkomende dagbladen.

Origineel { Gezond
 { Gestort

Gesorteerd door de

Aangevoerd:

per S S. van SANTOS.

AMSTERDAM, den 190.....

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP BLAAUWHOEDENVEEM.

Bewaarloon Ct. per Kalendermaand.....

Bewaarloon en Onkosten te voldoen bij afhaling der goederen, immers binnen **vijf jaar** na heden; bij gebreke van voldoening zal de Naamlooze Vennootschap, na twee vruchteloze oproepingen in één der te Amsterdam verschijnende dagbladen, gerechtigd zijn, de goederen tot verhaal van bewaarloon en onkosten te verkoopen.

De Naamlooze Vennootschap is in geen geval aansprakelijk voor brand, behoudens in dat geval het recht van den houder der cedul op de door haar van assuradeuren ontvangen schadepenningen.

Bewaarloon gaat in

A F G E L E V E R D.**Aanteekening wegens gedane bemonsteringen.**

D A T U M.	AANTAL COLLIS.	NUMMERS.	H A N D T E E K E N I N G.	D A T U M.	K I L O G R A M.	H A N D T E E K E N I N G.

Tweede hand.

Anno 190.....

HOUDER IS GERECHTIGD TE ONTVANGEN:

№

Balen CACAOBOTER,

wegende bruto Kilogrammen.

Verzekerd tegen **BRANDSCHADE**, ten bedrage van ten hoogste *f*
 onder de conditiën op 19 Januari 1905 gedeponoord ter griffie van de Arrondissements-Rechtbank alhier. Wijziging voor-
 behouden, mits niet vroeger ingaande dan dertig dagen na kennisgeving in twee te Amsterdam uitkomende dagbladen.

AMSTERDAM, den.....190.....

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP BLAAUWHOEDENVEEM

Bewaarloon Ct. per Kalendermaand.....

Bewaarloon en Onkosten te voldoen bij afhaling der goederen, immers binnen **vijf jaar** na heden; bij gebreke van voldoening zal de Naamlooze Vennootschap, na twee vruchteloze oproeping in één der te Amsterdam verschijnende dagbladen, gerechtigd zijn, de goederen tot verhaal van bewaarloon en onkosten te verkoopen.

De Naamlooze Vennootschap is in geen geval aansprakelijk voor brand, behoudens in dat geval het recht van den houder der cedul op de door haar van assuradeuren ontvangen schadepenningen.

A F G E L E V E R D.**Aanteekening wegens gedane bemonsteringen.**

DATUM.	AANTAL BALEN.	NUMMERS.	HANDTEEKENING.	DATUM.	KILOGRAM.	HANDTEEKENING.

Tweede hand.

Anno 190.....

HOUDER IS GERECHTIGD TE ONTVANGEN:

N^o

Vijftig Vaten KRENTEN,

wegende bruto Kilogrammen.

Verzekerd tegen **BRANDSCHADE**, ten bedrage van ten hoogste **f**
 onder de conditiën op 19 Januari 1905 gedeponoord ter griffie van de Arrondissements-Rechtbank alhier. Wijziging voor-
 behouden, mits niet vroeger ingaande dan dertig dagen na kennisgeving in twee te Amsterdam uitkomende dagbladen.

AMSTERDAM, den 190.....

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP BLAAUWHOEDENVEEM.

Bewaarloon Ct. per Kalendermaand,.....

Bewaarloon en onkosten te voldoen **jaarlijks** of bij afhaling der goederen;
 bij gebreke van voldoening zal de Naamlooze Vennootschap, na twee
 vruchteloze oproepingen in één der te Amsterdam verschijnende dag-
 bladen, gerechtigd zijn, de goederen tot verhaal van bewaarloon en onkosten
 te verkoopen.

De Naamlooze Vennootschap is in geen geval aansprakelijk voor brand
 behoudens in dat geval het recht van den houder der cedul op de door
 haar van assuradeuren ontvangen schadepenningen.

Bewaarloon gaat in

A F G E L E V E R D.

DATUM.	AANTAL COLLIS.	NUMMERS.	HANDTEEKENING.

Aanteekening wegens gedane bemonsteringen.

DATUM.	KILOGRAM.	HANDTEEKENING.

Anno 190.....

HOUDER IS GERECHTIGD TE ONTVANGEN:

No

wegende bruto Kilogrammen.

Verzekerd tegen **BRANDSCHADE**, ten bedrage van ten hoogste **f**
 onder de conditiën op 19 Januari 1905 gedeponoord ter griffie van de Arrondissements-Rechtbank alhier. Wijziging voor-
 behouden, mits niet vroeger ingaande dan dertig dagen na kennisgeving in twee te Amsterdam uitkomende dagbladen.

AMSTERDAM, den.....190.....

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP BLAAUWHOEDENVEEM.

Bewaarloon Ct. per Kalendermaand.....

Bewaarloon en onkosten te voldoen **maandelijks** of bij afhaling der goederen; bij gebreke van voldoening zal de Naamlooze Vennootschap, na twee vruchteloze oproepingen in één der te Amsterdam verschijnende dagbladen, gerechtigd zijn, de goederen tot verhaal van bewaarloon en onkosten te verkoopen.

De Naamlooze Vennootschap is in geen geval aansprakelijk voor brand, behoudens in dat geval het recht van den houder der cedul op de door haar van assuradeuren ontvangen schadepenningen.

A F G E L E V E R D.**Aanteekening wegens gedane bemonsteringen.**

DATUM.	AANTAL COLLIS.	NUMMERS.	HANDTEEKENING.	DATUM.	KILOGRAM.	HANDTEEKENING.

Naamlooze Vennootschap **BLAAUWHOEDENVEEM.**

Ontvang-Cedul No. _____

van _____ **Balen KOFFIJ.**

Houder dezes is gerechtigd te ontvangen

wegende Bruto _____ Kilogram,

gemerkt _____ Kap. _____ behorende tot de partij van

Balen, ingevoerd door de Heer _____

met het Schip _____ Kap. _____

gekomen van _____ en gesorteerd door de Makelaars

als:

De door *Blaauwhoedenveem* voor rekening van houder gesloten verzekering is aangegaan op de door haar bij de Makelaars F. & W. VAN DAM alhier gedeponeerde conditiën.

TARRA PER 10 BALEN..... KILO.

Houder onderwerpt zich aan de conditiën, welke aldus zullen blijken te vigeeren tijdens het sinister.

VOOR BOVENSTAAND GEWICHT
WORDT INGESTAAN.

Verzekerd tegen Brandschade ten bedrage van

{ de waarde van den dag
volgens door ons bij den
opslag genomen monster.

Rotterdam, den 18

Het bewaarloon à ct. de Baal per maand,

gaat in den 18

Naamlooze Vennootschap:

BLAAUWHOEDENVEEM.

Gezien en voor echt verklaard
door de ondergetekende als
invoerder

Binnen **vijf jaren** na dato dezes, moet deze Cedul tegen eene nieuwe verwisseld worden.

ANNO 190

Eerste namu.

HOUDER IS GERECHTIGD TE ONTVANGEN:

N^o _____

balen Koffie

wegende bruto _____ Kilogram.

Verzekerd tegen BRANDSCHADE, tot de waarde van den dag, volgens door ons bij den opslag genomen monster.
Voor bovenstaand gewicht wordt ingestaan.

AANGEVOERD per

TARRA per 10 balen Kilo.

S S van SANTOS.

GESORTEERD door:

Origineel } Gezond
 } Gestort

ROTTERDAM, den 190

Naamlooze Vennootschap

BLAAUWHOEDENVEEM.

De bovenvermelde door *Blaauwhoedenveem* voor rekening van houder gesloten verzekering is aangegaan op de door haar bij de Makelaars F. & W. VAN DAM alhier gedeponeerde conditiën.

Houder onderwerpt zich aan de conditiën, welke aldus zullen blijken te vigeeren tijdens het sinister.

De bovengenoemde Goederen ontvangen,

ROTTERDAM, den

Binnen **vijf jaren** na dato dezès, moet deze Cedul tegen eene nieuwe verwisseld worden.

Per baal 4½ Ct. bewaarloon per maand, met inbegrip van Assurantie. Bewaarloon en Afdoen te voldoen bij afhaling der goederen.

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:
.....
.....

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:
.....
.....

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:
.....
.....

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:
.....
.....

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:
.....
.....

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:
.....
.....

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:
.....
.....

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:
.....
.....

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:
.....
.....

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:
.....
.....

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:
.....
.....

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:
.....
.....

Anno 1

Eerste hand.

HOUDER IS GERECHTIGD TE ONTVANGEN:

N^o

KRUIDNAGELEN

in Entrepot, gemerkt ingevoerd met $\frac{\text{stoom}}{\text{zeil}}$ schip, gekomen
 van, den gesorteerd door de Makelaar
 als: wegende bruto Kilogram.

Herwogen den.....	B ^o	Kgr.
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tarra..... Kilogram per.....

Verzekerd tegen **BRANDSCHADE**, tot de waarde van den dag, inclusief de rechten.

ROTTERDAM, den..... 1

Naamlooze Vennootschap:
BLAAUWHOEDENVEEM.

De bovenvermelde door *Blaauwhoedenveem* voor rekening van houder gesloten verzekering is aangegaan op de door haar bij de Makelaars F. & W. VAN DAM alhier gedeponeerde conditiën.
 Houder onderwerpt zich aan de conditiën, welke aldus zullen blijken te vigeeren tijdens het sinister.

Per 100 Kgr. Ct. Bewaarloon per maand met inbegrip van assurantie.
 Herwogen Ct. per 100 Kgr.

Bewaarloon, kosten van herwegen en onkosten te voldoen bij afhaling der goederen, immers binnen vijf jaren nu heiden: bij gebreke van voldoening zal de Naamlooze Vennootschap, na twee vruchteloze oproevingen in den der te Rotterdam verschijnende dagbladen, gerechtigd zijn, de goederen tot verhaal van Bewaarloon en Onkosten te verkoopen.

Op den 1
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 1
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 1
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 1
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 1
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 1
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 1
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 1
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 1
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 1
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 1
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 1
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Tweede hand.

ANNO 190

HOUDER IS GERECHTIGD TE ONTVANGEN:

N^o

wegende bruto Kilogram.

Verzekerd tegen **BRANDSCHADE**, ten bedrage van f

ROTTERDAM, den 190

Bovenvermelde verzekering waarvan de polis onder *Blaauw-
hoedenveem* berust, is voor **een jaar** door den oorspronkelijken
houder der ceel op Rotterdamsche Beursconditiën gesloten.

Naamlooze Vennootschap
BLAAUWHOEDENVEEM.

De bovengenoemde Goederen ontvangen,

ROTTERDAM, den

Op, moet deze Cedul tegen eene nieuwe verwisseld worden.

Of. Bovaarloon per maand, met inbegrip van Assurantie.
Bewaarloon en Afdoen te voldoen bij afhaling der goederen.

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:

Op den 190
In mindering van ommestaande afgeleverd:

№ 19359.

CERTIFICAAT

VAN

Nationale Werkelijke Rentegevende Schuld.*2½ per Cents Inschrijvingen.**Grootboek der Nationale Schuld.***HOUDER DEZES**

is gerechtigd tot een Kapitaal van Duizend guldens, Nationale Werkelijke Schuld, rentende twee en een half ten honderd in het jaar, waarvoor gelijke Somma is ingeschreven op het Grootboek der Nationale Schuld op naam van het Administratie-Kantoor onder Directie van cum suis, waarvan Directeuren zijn:

(Volgen de namen)

En zal ten allen tijde de bevoegdheid hebben, om door dit Kantoor van Administratie, tegen overgifte van dit Certificaat zelve, met de daarbij behoorende Interestbewijzen, eene gelijke Somma, als door dit Certificaat gerepresenteerd wordt, op het Grootboek dadelijk te laten overschrijven, op zijnen naam of zoodanigen anderen naam of namen, als hij zal begeeren op te geven.

De Interest van dit Certificaat, voorzien met de handteekening van drie der bovengenoemde Directeuren, zal op de hierbij gevoegde halfjarige Interest-bewijzen worden betaald, op dezelfde wijze als van 's Lands wege zal geschieden, en wel zoodra dezelve aan dit Kantoor van Administratie zal zijn voldaan, waarvan telkens bij Advertentie in de Couranten kennis zal worden gegeven; conform het Berigt op den 3^{den} Juni 1809 door deze Administratie uitgegeven, en nader geamplieerd bij het Berigt van den 22sten Augustus 1814.

AMSTERDAM, den

1815.

(Handteekeningen)

Kapitaal f 1000 : - :

F^o 5.

Vertoond en geregistreerd bij de Directie van het Grootboek der Nationale Schuld.

Interest $\frac{6}{M}$ » 12-10 :

AMSTERDAM, den

1815.

Verificateur.

CHICAGO ST. LOUIS EN NEW ORLEANS | ILLINOIS CENTRAL FOUR PERCENT
SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ. | LEASED LINE STOCK CERTIFICATE.

CERTIFICAAT van \$ 1000.

N° 8543.

Houder dezes is gerechtigd tot Tien Aandeelen à \$ 100.— Illinois Central Railroad Company vier percent Leased line Stock Certificate, onder meer ingeschreven op naam van de Maatschappij tot beheer van het Administratie-Kantoor van Amerikaansche Fondsen, opgericht door Broes en Gosman, Ten Have en van Essen en Jarman en Zoonen, te Amsterdam, en gedeponeed bij den ondergeteekenden Notaris.

De op 1 Januari en 1 Juni van elk jaar te New-York betaalbare rente zal voor rekening en risico van den houder in Amerika ontvangen, overgemaakt en alhier uitbetaald worden.

De in wisseling van Certificaten met onvallen Dividend-Bewijzen, tegen oorspronkelijke Leased Line Stock Certificates, kan geschieden overeenkomstig berigt dato 11 December 1868.

AMSTERDAM, 9 Febr. 1889.

*De Maatschappij tot Beheer van het
Administratie-Kantoor voornoemd,*

A.

B.

Gezien door mij

C.

Notaris.

DENVER EN RIO GRANDE SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

CERTIFICAAT № voor \$ 1000.—

1e Hypotheek-Obligatiën van het jaar 1871.

Ten laste der Denver & Rio Grande Spoorweg-Maatschappij, ingeleverd bij het Comité tot waarneming der belangen van de houders dier Obligatiën, op den voet en de voorwaarden vermeld in de Statuten van bedoeld Comité, vastgesteld bij Acte op den 1° December 1884 voor den Notaris te Amsterdam verleden.

Copij van deze Acte ligt te allen tijde bij de Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam ter inzage van den houder van dit Certificaat.

AMSTERDAM,

*Het Comité voornoemd,**Gezien door mij**Notaris.*

VEREENIGING TER BEHARTIGING VAN DE BELANGEN VAN HOUDERS VAN
OBLIGATIËN TEN LASTE VAN DE NEDERLANDSCHE
TRAMWEG-MAATSCHAPPIJ.

CERTIFICAAT, Letter B.

№ 165.

Aan TOONDER.

Uitgegeven overeenkomstig art. 6 der Statuten der Vereeniging tegen eene aan haar overgedragen 3½ percents Obligatie der Nederlandsche Tramweg-Maatschappij, groot duizend gulden, dragende hetzelfde nummer als dit certificaat.

Amsterdam

1905.

VEREENIGING ENZ.

(Handteekeningen.)

Beleening
Akte van Prolongatie
Ter leengeving van geld on call.

De ondergeteekenden verklaren, dat de eerste ondergeteekende op heden op beleening op prolongatie ontvangen he tot wederopzegging, of zoogen. on call, ter leen van de tweede ondergeteekende de som van _____ tegen eene rente gerekend à _____ ten honderd in het jaar, en tot zekerheid van de verbintenissen, uit deze beleening prolongatie voortvloeiende, aan laatstgenoemde in pand gegeven en terleengeving ter hand gesteld he _____ de volgende effecten:

met verbintenis tot zoodanige aanvulling van het onderpand als noodig zal zijn om daarin steeds een surplus van _____ procent te doen liggen, en op al zulke verdere voorwaarden als vervat zijn in het „Reglement voor den Effectenhandel”, van de Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam.

Het onderpand wordt subsidiair mede verpand tot zekerheid voor alle andere geldleeningen, welke tusschen de ondergeteekenden zijn of zullen worden gesloten, op den voet van artikel 52 van bovengenoemd reglement. ¹⁾

Hiervan twee eensluidenden opgemaakt

AMSTERDAM,

19

(Handteekeningen.)

¹⁾ In de formulieren, vastgesteld door de Vereeniging van Effectenhandelaren te Rotterdam, volgt hier:

De tweede ondergeteekende heeft het recht, de in deze akte vermelde effecten onder zijne hare verantwoordelijkheid aan anderen in onderpand te geven.

NEDERLANDSCHE BANK.

AGENTSCHAP

Akte van Beleening op Effecten.

Zegel
f 0.25
50 oponenten

De ondergeteekende

domicilie kiezende

erken van het Agentschap der Nederlandsche Bank te

ter leen ontvangen

te hebben de som van

Gulden (f)

en verbind zich om die som terug te geven uiterlijk op den

met bijvoeging van rente, gerekend tegen ten honderd

in het jaar ingaande den

tot het tijdstip der teruggave,

doch zal, hetzij bij geheele, hetzij bij gedeeltelijke aflossing, de rente van de afgeloste som steeds verschuldigd zijn over volle maanden, te rekenen van den dag waarop de rente is ingegaan, zullende een gedeelte van eene maand voor een volle gerekend worden.

Alle betalingen, zoo van kapitaal als interessen, zullen geschieden ten kantore van voornoemd Agentschap.

Tot zekerheid voor de nakoming van de bovenomschreven verbindtenis en van alle verplichting en, uit de onderscheidene bepalingen dezer akte voortvloeiende, worden door de ondergeteekende in pand gegeven de hierna vermelde effecten, die onder de macht van de Nederlandsche Bank zijn gebracht en zullen blijven, tot dat aan alle bedoelde verplichtingen zal zijn voldaan.

Wanneer de waarde der verpande effecten mocht te niet gaan of zoodanig verminderen, dat daarin naar de prijscourant der beurs te Amsterdam of volgens eene waardeering van de door den Agent van voornoemd Agentschap gekozen of goedgekeurde deskundigen, ten koste van de ondergeteekende op te maken, niet meer gevonden wordt een surplus van

boven het beloop van het verschuldigde kapitaal, verbind de ondergeteekende zich, om op de eerste aanmaning van den voornoemden Agent, hetzij door aflossing, hetzij door vermeerdering van het onderpand ten genoeg van dien Agent, het zoo even genoemde surplus weder te zullen aanvullen en de duplicaat-quitantie, hetzij van vermeerderd onderpand, of van aflossing, welke deswegens door den Agent zal worden afgegeven, rechtstreeks aan de Directie der Nederlandsche Bank te zullen opzenden, tot welke opzending zij hij zich evenzeer verbind , ten aanzien van de duplicaat-quitantie van elke andere gedeeltelijke aflossing zonder terugname van onderpand.

In geval van blijkbare ophouding van betaling door de ondergeteekende , zelfs zonder faillissement, zal de Nederlandsche Bank bevoegd zijn om, even als of de hiervoren bepaalde termijn van aflossing en betaling van interessen niet was bedongen, dadelijk en in eens de teruggave te vorderen van de ter leen verstrekte gelden met bijbetaling van interessen.

Bij ruiling of vermeerdering van onderpand zullen de alsdan in pand gegeven voorwerpen onderworpen zijn aan al hetgeen bij deze akte ten opzichte van het oorspronkelijk onderpand is bepaald.

Tot verdere zekerheid van bovengezegde geldleening en alle uit deze akte voortvloeiende verplichtingen, worden mede verpand de effecten en goederen, welke zich reeds onder de macht van de Nederlandsche Bank of van een derde voor haar bevinden als onderpanden van vroeger door de ondergeteekende gesloten leeningen; gelijk wederkeerig de thans ten onderpand gegeven effecten mede worden verpand voor die reeds vroeger gesloten leeningen.

Indien deze beleening vóór het verstrijken van den gestelden termijn niet opgezegd is, zal zij telkens op gelijken voet voor drie maanden geprolongeerd zijn, tegen de beleeningrente van den dag vóór den vervalldag.

De thans ten onderpand gegeven Effecten, welke bovengenoemde Agent door zijne mede-onder-teekening erkent ontvangen te hebben, bestaan in:

AANTAL.	GROOTTE.	RENTE VOET.	BENAMING, NUMMER DER FONDSEN ENZ.
---------	----------	----------------	-----------------------------------

TIME-CHARTER.

OLSON & WRIGHT
STOCKHOLM.

STOCKHOLM 15th Febr. 1900.

It is this day mutually agreed between

Owners of the good Steam-Ship, called the Dordrecht (or Katendrecht) of 2151 gross Tons Register, having engines of Horse-power, 1365 net gross net

of 3780 Tons deadweight or thereabouts, inclusive of bunkers which contain about 206 Tons of coals, 320 according builder's plan having double bottom holding about 590 tons water ballast now trading, steamer to be delivered under this charter: in the month of May next

and Messrs Olson & Wright, Stockholm for selves and as Charterers' agents.

That the said Owners agree to let and the said Charterers agree to hire the said Steam-Ship for the term as below commencing from the day of her delivery, she being then placed at the disposal of the Charterers or their agents at a port on the east coast of the United Kingdom as ordered by charterers, in such Dock or at such safe Wharf or place where she can always safely lie afloat as Charterers may direct, she being then ready to receive cargo, and being tight, staunch, strong, and in every way fitted for the service and with full complement of officers, seamen, engineers and firemen for a vessel of her tonnage and with necessary ship's documents, to be employed in such lawful trades (no injurious cargoes being shipped) between any European ports including ports on all the coasts of the Mediterranean and the Black Sea, but on the north coast of Europe not eastward of the River Petchora (charterers having however no right to demand the steamer to proceed to any port where the navigation is closed by ice)

where she can always safely lie afloat as the Charterers or their agents shall direct, on the following conditions:—
That the Owners shall provide and pay for all the provisions and wages of the Captain, officers, engineers, firemen and crew; shall pay for the insurance of the vessel, also for all engine-room stores and maintain her in a thoroughly efficient state in hull and machinery for and during the service.
That the Charterers shall provide and pay for all the coals, fuel, portcharges, pilotages, canal dues (if any), agencies, commissions, expenses of loading and unloading cargoes, and all other charges and expenses whatsoever, except those before-stated.
That the Charterers shall have the right, if they desire, to keep a Supercargo on board the vessel at their own expense during the continuance of this Charter-Party.
That the Charterers shall accept and pay for all Coal in ships bunkers at the time of delivery and the Owners shall on expiration of this Charter-Party pay for all Coal left in the Bunkers, at current market prices at the ports of delivery and redelivery, insurance to take place in the month of October,
That the Charterers shall pay for the use and hire of the said vessel:

£1000.- say Onethousand pounds British Sterling

per calendar month, commencing on and from the day of her delivery (such delivery not to be made on a Sunday or Holiday and if on a Saturday to be before noon or time not to count before the following Monday at 8 a. m.), as aforesaid, and at and after the same rate for any part of a month, hire to continue until her redelivery to the Owners (unless lost) at a port in Charterers' Option in the United Kingdom or on the Continent between Bordeaux and Hamburg.

That the payment of the said hire shall be made as follows:— half monthly in advance in cash as due to be remitted in avista bank drafts on London by the charterers to Th. van Ommereen Esq. of Rotterdam and in default of such payment or payments, as herein specified, the Owners shall have the faculty of withdrawing the said steamer from the service of the Charterers without prejudice to any claim they (the owners) may otherwise have on the Charterers, in pursuance of this Charter.

That the cargo or cargoes shall be laden and/or discharged in any dock or at any wharf or place the Charterers or their agents may direct where the steamer can always safely lie afloat.
That the whole reach and burthen of the steamer, including deck-capacity, also passenger accommodation (if any), not being more than she can reasonably stow and carry, shall be at the Charterers' disposal, reserving only proper and sufficient space for ship's officers, crew, tackle, apparel, furniture, provisions, stores and fuel.
That the Owners shall not be responsible for damage to cargo caused by bad stowage, the stevedore being employed by the Charterers.
That the Captain shall prosecute his voyages with the utmost despatch and shall render all customary assistance with ship's crew and boats.
That the Captain (although appointed by the owners) shall be under the orders and directions of the Charterers as regards employment, agency or other arrangements; and the Charterers hereby agree to indemnify the Owners from all consequences or liabilities that may arise from the Captain signing bills of lading or in otherwise complying with the same.

That if the Charterers shall have reason to be dissatisfied with the conduct of the Captain, Officers or Engineers, the Owners shall on receiving particulars of the complaint, investigate the same, and, if necessary, make a change in the appointments.
That the Captain shall be furnished from time to time with all requisite instructions and sailing directions and shall keep a full and correct log of the voyage or voyages in which the consumption of coals is also to be entered which are to be patent to the Charterers or their Agents.
That in the event of loss of time from deficiency of men or stores, breakdown of machinery or damage preventing the working of the steamer for more than twenty-four running hours the payment of the hire shall cease from the commencement of such stoppage until she shall be again in an efficient state to resume her service; and should she in consequence put into any other port than that to which she is bound, port-charges and pilotages at such port to be borne by the owners of the steamer, but should she be driven into port or anchorage by stress of weather or from any accident to the cargo, such detention or loss of time shall be at the Charterers' risk and expense, as also all guarantee and all other charges not as set out in the charter party
That should the steamer be lost, freight paid in advance and not earned (reckoning from the date of her loss or from the day she has been last seen) shall be returned to the Charterers.

The Act of God, perils of the Sea, fire on board, in hulk or craft or on shore, barratry of the Master and Crew, enemies, pirates and thieves, arrests and restraints of princes, rulers and people, collisions, stranding and other accidents of navigation, even when occasioned by negligence, default or error in judgement of the Pilot, Master, Mariners or other servants of the Shipowners, always mutually excepted. Steamer not answerable for any loss or damage arising from explosion, bursting of boilers, breakage of shafts, or any latent defects in the machinery or hull, not resulting from want of due diligence by the Owners of the steamer, or any of them or by the steamer's Husband or Manager.

That should any dispute arise between the Owners and the Charterers, the matters in dispute shall be referred to three persons residing at London one to be appointed by each of the parties hereto and the third by the two so chosen, their decision, or that of any two of them, shall be final and for the purpose of enforcing any award, this agreement may be made a rule of Court.
That the Owners shall have a lien upon all cargoes, and all sub-freights for freight or charter-money due under this charter; and charterers have a lien on the ship for all money paid in advance and not earned. The charterers to have the option of subletting the steamer giving due notice to the Owners.
All derelicts, towages and salvages after paying crew's proportion, wages and expenses, for Owners' and Charterers' equal benefit.
Average, if any, to be settled according to York and Antwerp rules 1890.
That the Charterers shall have the option of continuing the charter for three periods of calendar months each on giving written notice thereof to the Owners at least fourteen days previous to expiration of the first and any subsequent term.

1/2 Five per cent Brokerage on the gross amount of freight resulting from this charter, and from any continuation, is due by the owners on signature to Olson & Wright or their order, steamer lost or not lost, by whom the steamer is to be reported at the Custom House in Stockholm, during the period this charter remains in force.
Penalty for non-performance of this contract, £2000 say Twothousand pounds to be as liquidated damages.

The charterers guarantee that the steamer shall not be in the White Sea or eastward of the 45th degree east (Greenwich) before the 10th of June nor after the end of September in which month the steamer shall leave the Polar Seas with cargo in order to be redelivered to her owners as above.

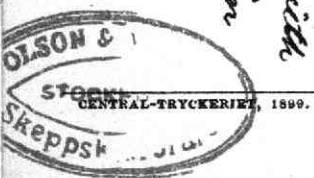
The steamer to be drydocked, cleaned and painted at the first opportunity at owners' expense and time unless this has been done within two months previous to delivery to the charterers.

The captain to be able to navigate the steamer through the Sound at Osindore, the English and Irish Channels and similar open sea routes (outside of the usual inner pilot routes) without incurring pilotage or same to be for the owners' account, excepting in the Polar Sea

For the Charterers
By Olson & Wright
as per authority as agents and for selves
For the Owners
By Olson & Wright
as per telegr. authority
Concluded by sig. Axel Georgin

The charterers cargo coals is substituted the owners to have liberty to run about four hours' trial trip with the consequence of this trial trip to be made good by the owners to the charterers of

We certify this to be a true copy of the original in our possession.

CODE NAME.
PIXPINUS.

CHAMBER OF SHIPPING PITCH PINE CHARTER, 1898, FOR THE UNITED KINGDOM, EUROPEAN CONTINENT, AND MEDITERRANEAN.

CROW, RUDOLF & CO.
Liverpool.

TELEGRAPHIC ADDRESS:
"CROW LIVERPOOL."

IT IS THIS DAY MUTUALLY AGREED between *Liverpool 10th January 1905*
Owners of the good Steamship called the *Wardrecht*
of *1365* tons net register, of the capacity of *800* Standards, or thereabouts the Shipowners having a margin of ten per cent. more or less, now *trading* Master

The W. S. KEYSER COMPANY, and *W. S. KEYSER & CO.* of Penzance, Fla. Mobile, Ala and Biloxi, Miss. Charterers, per CROW, RUDOLF & CO. of Liverpool, as Agents

1.-That the said Steamship, being tight, staunch, and strong, and every way fitted for the Voyage, shall, with all convenient speed (having liberty to take Cargo for Owner's benefit, to any port or ports on the way, or to discharge of same, sail and proceed to

Pensacola

Memo.-Owners may agree to expunge the words "always afloat" at loading and/or discharging ports.

or so near thereunto as she may safely get, and there load, always afloat, from the said Charterers or their Agents, a full and complete cargo of Pitch Pine Sawn Timber and/or Deals and/or Boards at Charterers' option. Deck load (if required by the Master) to be supplied by Charterers at their risk and at full freight, to consist of ~~Pitch Pine~~ Sawn Pitch Pine Timber and/or Deals or Boards at the Shippers' option. No Timber or Deals to be cut without the written permission of the Shippers, and the number of cuts (if any) to be inserted in Bill of Lading, and the Steamer is not to be responsible for such cutting. Sufficient suitable Sawn Timber and/or Deals and/or Boards, the description to be at the Shipper's option, to be supplied by Charterers for Beam Fillings and Stowage as required by the Master, but not exceeding ten per cent of the entire Cargo. No such Timber, Deals or Boards to be required shorter than 12 feet. Charterers agree to furnish only such under-deck Cargo as will go through the Steamer's hatches.

Rotterdam

Not exceeding what she may reasonably stow and carry, over and above her Tackle, Apparel, Provisions, and Furniture; and being so loaded shall therewith proceed to

Rotterdam

or so near thereunto as she can safely get, and deliver the same at such ready available Wharf, Dock, or Place as Consignees may direct on arrival, always afloat, or in default thereof the Steamer can proceed to any usual discharging place for such cargo, on being paid Freight as follows:-

	£	s.	d.	
For SAWN PITCH PINE TIMBER	4	0	0	per St Petersburg Standard Hundred of 165 cubic feet King's calliper measure.
" SAWN PITCH PINE TIMBER				
" TIMBER				
" PITCH PINE DEALS	4	0	0	" St. Petersburg Standard Hundred of 165 cubic feet intake measure on the number of pieces delivered.
" PITCH PINE BOARDS	4	0	0	" do. do. do.

Ten per cent. of the entire Cargo to be at two-thirds freight. The Freight is in full of all Port Charges and Pilotages. If required by the Owners the Timber to be measured by the Customs Fund Officers in the United Kingdom; on the Continent or in the United Kingdom where there are no Customs Fund Officers, then to be measured by an official measurer. Measurement of Hewn Timber to be calculated upon the basis of full square dimensions (no allowance to be made for waste), and the expense of measuring, when incurred, to be divided between the Receivers of the Cargo and the Owners of the Steamer.

2.-The Master or Owners to telegraph the Shippers of the Cargo (telegraph address as per margin), the Steamer's sailing from last port of departure.

3.-One running day and a quarter per 100 tons net register (Sundays and legal holidays excepted, unless used), are to be allowed the Charterers for loading the Cargo, such lay-days to commence on the morning after the Steamer is ready to receive Cargo, and written notice given of same to Charterers or their Agents, and in case the Steamer is longer delayed by default of Charterers or their Agents, they shall pay demurrage at the rate of 4d sterling per net register ton per running day for each and every day so detained. If sooner loaded the Steamer to pay Charterers or their Agents the sum of 2d sterling per net register ton per day despatch money for every day saved, including Sundays and legal holidays. Charterers may finish loading on the day the Steamer is cleared at the Custom House without counting it as a lay-day used, neither shall it count for despatch money. Saturdays are to count as full days. The demurrage to be payable day by day. The Cargo to be brought to and taken from alongside the Steamer at Charterers' risk and expense, any custom of the port to the contrary notwithstanding. The Steamer is not to be responsible for any Cargo until same is taken hold of by her loading tackle. The Steamer to sign for and take charge of Cargo when delivered alongside, but shall not be held responsible for any loss from alongside or salvage expenses provided the Captain furnishes a protest (at Charterers' expense), shewing the cause of loss, and the approximate number of pieces lost shall be inserted on the Bills of Lading. Lighterage, if any, at the ports of loading and discharge, to be at Charterers' risk and expense, as also any lighterage incurred to enable the Steamer to reach the port of discharge, any custom of the port to the contrary notwithstanding. The Cargo shall be received at Port of Discharge from the Steamer's tackle in ordinary working hours with customary Steamer despatch but at the average rate of not less than 90 standards per day, any customs of the port to the contrary notwithstanding, and should the Steamer be detained beyond the time stipulated for discharging, demurrage shall be paid at the rate of 4d sterling per net register ton per running day, payable day by day. The Master shall give reasonable notice of cargo required, and should he order more Cargo alongside than can be taken on board, the expense of returning same to the booms or wharf to be borne by the Owners of the Steamer.

4.-Sufficient Cash for Steamer's ordinary disbursements to be advanced the Master by the Charterers at Port of Loading, if required by him, at the exchange of \$4.80 per £ sterling, subject to 2 1/2 per cent. Commission and also cost of Insurance, such advance to be endorsed upon the Bills of Lading on account of Freight, but no draft to be given for such advance.

5.-If the Cargo cannot be loaded and/or discharged by reason of a strike or lock-out of any class of workmen essential to the loading and/or discharge of the Cargo, or by reason of epidemics, the time for loading and/or discharging shall not count therein from any demurrage for which they may be liable under this Charter if by the use of reasonable diligence they could have obtained other suitable labour, and in case of any delay by reason of the before-mentioned causes, no claim for damages shall be made by the shippers, the receivers of the Cargo, the owners of the Steamer, or by any other party under this Charter.

6.-The Bills of Lading shall be prepared by the Shippers of the Cargo on the form endorsed on this Charter, and shall be signed by the Master, quality and measure unknown, freight and all conditions, clauses and exceptions as per this Charter.

7.-The Act of God, the King's Enemies, Restraints of Princes and Rulers, Perils of the Sea, Jettison, Fire, Barratry of the Master and Crew, Pirates, Collisions, Strandings, Accidents, faults or errors in Navigation or in the management of the said Steamer, Accidents to Hull and/or Machinery, and/or Boilers, or latent defects therein, although existing at the time of shipment, always excepted, even when occasioned by the fault or errors in judgment of the Pilot, Master, Mariners or other persons in Navigation or in the Management of the Steamer, not resulting, however, in any case from want of due diligence by the Owner of the Steamer. The Steamer has liberty to call at any ports in any order, including Newport News, Norfolk, and Sydney Cape Breton, to coal or for loading or discharging cargo under Clause 8 of this Charter-Party or otherwise to sail without Pilot, and to tow and assist vessels in distress, and to deviate for the purpose of saving life and property.

8.-If the nation under whose flag the Steamer sails shall be at war, whereby the free navigation of the Steamer is endangered, or if prohibition of export or blockade prevent the loading or completion of the Cargo, this Charter shall be to such extent null and void at the last outward port of delivery or at any subsequent period when the difficulty may arise, and the Master shall have liberty to sail with what Cargo he has on board, with the option of filling up at a port or ports on the way home for a port or ports on the way to, or for the port of discharge under this Charter-Party for Owners' benefit.

9.-The freight to be paid in cash without discount, less the advance, if any, on unloading and right delivery of the Cargo, but the receivers of the Cargo are to pay freight during delivery; if to the Continent in cash, at the rate of exchange current on the day of Steamer's arrival, for short sight Bankers' Bills on London.

10.-The Master not to be obliged to sign more than one set of Bills of Lading, unless due written notice be given him before commencing to load, and the Cargo to be supplied so as to enable him to keep separate the different consignments.

11.-In case of average the same to be settled according to the York Antwerp Rules, 1890, excepting that jettison of deck cargo (and the freight thereon) for the common safety shall be allowable as General Average.

12.-If the Steamer is discharged in order, the Dock and the River Thames, the Consignees to pay two-thirds of the dock dues.

13.-The Master or Owners to have an absolute lien upon the Cargo for all freight, dead freight, demurrage and average, and should the receiver require the Cargo to be delivered overside or at a place where the Owners cannot exercise their lien, then the approximate freight, &c., to be paid during delivery.

14.-The Vessel to be consigned to Charterers or their Agents at the Port of Loading, paying them 2 1/2 per cent. address commission on the estimated amount of Freight.

15.-Charterers or their Agents to provide and pay a stevedore to do the stowing of the Cargo under the supervision of the Master, to supply dogs and chains (at their risk), pay wharfage, custom-house, tonnage, quarantine dues (but not fumigating expenses or other special charges consequent upon sickness of the crew), and consular fees for entrance and clearance, Harbour Master fees, and pilotage in and out, at four dollars fifty cents, (\$4.50) per St. Petersburg Standard of 165 cubic feet, on the entire cargo taken on board at Port of Loading.

16.-It is also mutually agreed that this Contract is subject to all the terms and provisions of and to the exemptions from liability contained in the Act of Congress of the United States, relating to navigation, &c., approved on the 13th day of February, 1893.

17.-If required by Charterers, lay days are not to commence at Loading Port on or before the *1st February*, and the Charterers to have the option of cancelling this Charter if the Steamer has not arrived there ready to load, quarantine excepted, on or before the *28th* day of *February* next.

18.-Steamer to furnish steam and usual tackle at her own expense for loading Cargo if required by Charterers to do so, and labour combinations do not prevent. The Steamer to load at night and holidays if required, Charterers paying extra expenses incurred. Shifting boards to be removed by Master if required by Charterers. If the Steamer has permanent longitudinal bulkheads this fact shall be stated in the margin of this Charter Party or in default the same shall be cut (at Owner's expense) if necessary to enable her to load the Cargo should the Charterers so require.

19.-The Master shall sign for the number of pieces shipped and the Owner shall be responsible for the number of pieces so signed for by the Master or his duly authorised Agent, fraud, clerical and other obvious errors excepted. The shippers to send a statement of the number of Deals and Boards by each Lighter.

20.-Charterers' responsibility under this Charter shall cease as soon as the Cargo is shipped and Bills of Lading signed, provided all the conditions called for in this Charter have been fulfilled, or provided for by Bills of Lading.

21.-Penalty for non-performance of this Agreement, proved damages, not exceeding the estimated amount of Freight.

22.-The Brokerage is at Five per cent. and is due to *Bucknall Brothers* on the shipment of the Cargo, and the Steamer is to be reported by them at the Custom House at

Owner has the option of substituting the Rotterdam, 1367 tons, to fulfil the ditto charter provided he gives notice to charterers agents by 20th instant.

Witness to the Signature of

Witness to the Signature of

THE ORIGINAL IN OUR POSSESSION.
BUCKNALL BROTHERS,
PER *W. M. Milled*

BY TELEGRAPHIC AUTHORITY OF OWNERS.
(sgd) Bucknall Brothers
AS AGENTS. *11/1/05*
(sgd) Crow Rudolf & Co
As agents

The Master to apply for cargo to *W. S. Keyser & Co. Penzance, Mobile, Ala, or (if Ship Island loading) Biloxi.*
The Cable address of the Shipper is *Keyser, Pensacola.*

Shipped in good order and condition by _____
of _____ in and upon the good Steamship called the
_____ whereof _____
is Master for this present voyage, and now lying in _____
and bound for _____ via other loading
ports, as per Charter, dated _____ 190_____

of which _____ pieces on deck at Charterers' risk. And to be delivered in the like
good order and condition at the aforesaid Port of _____

The Act of God, the King's Enemies, Restraints of Princes and Rulers, Perils of the Seas, Jettison, Fire, Barratry of the Master and Crew, Pirates, Collisions, Strandings, Accidents, Faults or Errors in Navigation or in the management of the said Steamer, Accidents to Hull and/or Machinery, and/or Boilers, or latent defects therein although existing at the time of Shipment always excepted, even when occasioned by the faults or errors in judgment of the Pilot, Master, Mariners or other persons in Navigation or in the Management of the Steamer, not resulting, however, in any case from want of due diligence by the Owner of the Steamer. The Steamer has liberty to call at any ports in any order, including Newport News, Norfolk, and Sydney Cape Breton, to coal or for loading or discharging cargo under Clause 8 in the under-mentioned Charter-Party or otherwise to sail without Pilots, and to tow and assist vessels in distress, and to deviate for the purpose of saving life and property. The cargo shall be received at the Port of Discharge from the Steamer's Tackle in ordinary working hours with customary Steamer despatch but at the average rate of not less than _____ Standards per day, any custom of the Port to the contrary notwithstanding, and should the Steamer be detained beyond the time stipulated for discharging demurrage shall be paid at the rate of \$4 sterling per net register ton per running day, payable day by day.

unto _____
or _____ Assigns, he or they paying Freight for the same as per Charter-
Party dated _____ 190_____

Received on account of Freight
Pounds, _____ Shillings, _____
and _____ Pence, on which
Commission and Insurance have been paid.

all the terms and exceptions contained in which Charter are herewith incorporated
and form part hereof.
General Average payable according to York Antwerp Rules, 1890, excepting that
jettison of Deck cargo (and the freight thereon) for the common safety shall be
allowable as General Average.

This Bill of Lading is subject to all the terms and provisions of and to the exemptions
from liability, contained in the Act of Congress of the United States, relating to
navigation, &c., approved on the 13th day of February, 1893.

In Witness whereof the Master or Agent of the said Ship hath signed _____
Bills of Lading all of this tenor and date, any one of which being accomplished,
the others to be void.

Dated in _____ this _____ day of _____ 190_____

QUALITY AND MEASURE UNKNOWN.

Wilmington Lump Sum Charter.

London 190

ALEXR. SPRUNT & SON,
COTTON EXPORTERS,
And Proprietors of
Champion Compresses & Warehouses,
WILMINGTON, N.C.

It is this day mutually agreed between Messrs.

Owners of the good Steamship called the Barruch, under Colours of the measurement of 2092 tons net register, or thereabouts, now

and Messrs ALEXANDER SPRUNT & SON, of Wilmington, North Carolina, Charterers.

That the said Steamer shall, with all convenient speed, sail and proceed under steam to Wilmington, North Carolina, or so near thereto as she may safely get, and there having discharged her Cargo (if any), and being in every respect tight, staunch and strong, classed 100 A 1, and in every way fitted for the voyage, shall load from the said Charterers or their Agents, at such wharf or dock as they may direct, and if afterwards required by them to shift more than once, they to pay the extra towing, a full and complete Cargo of COTTON, in bales; (Charterers having privilege of compressing same), including deck load at shipper's risk; not exceeding what she can reasonably stow and carry, over and above her Coal, Machinery, Tackle, Apparel, Provisions and Furniture, and being so loaded, shall therewith proceed direct under steam all the way to LIVERPOOL, or to BREMEN, or to Oporto, or to any other port in the United Kingdom, or to any other port in the Continent, or to any other port in the West Indies, or to any other port in the Gulf of Mexico, or to any other port in the Caribbean Sea, or to any other port in the Atlantic Ocean, one Port only, as may be ordered on signing Bills of Lading and having arrived at the Port of Discharge, as ordered, or so near thereto as she may safely get, shall there deliver the same, in such dock or alongside such wharf as the Charterers may appoint, and where she can safely lie afloat, agreeable to Bills of Lading, on being paid freight, in full of all Port Charges and Pilotages, at and after the rate of—

..... 23/9 per net register ton, if for Liverpool, or Bremen,
..... per net register ton, if for
..... per net register ton, if for
..... per net register ton, if for

Payment whereof to become due and made as follows:—

2 Cash for Vessel's ordinary disbursements at Port of Loading to be advanced to the Master by Charterers, subject to 2½ per cent. commission thereon, and cost of insurance; and the Captain to give the usual draft, payable three days after arrival at Port of Discharge, for amount of such disbursements in favour of the Charterers or any other parties advancing the said money, and the Agents, with the consent of the Owners, do hereby authorise the Captain to sign such draft, for said disbursements, and said draft shall be a lien against the Vessel and Freight, taking precedence of all other claims, except the one for difference in Freight.

3 Any difference between the amount of Freight as per Bills of Lading and the Charter Party to be settled at the Port of Loading, before sailing; if in favour of Vessel by cash, at current rate of exchange, less insurance; if in favour of Charterers by draft of Captain upon his consignees, payable three days after arrival at Port of discharge; and the Agents, with the consent of the Owners, do hereby authorise the Captain to sign such draft, and said draft shall be a lien against the Freight, taking precedence of all other claims.

4 Freight payable under this Charter, on Through Bills of Lading from interior points, and on the usual Ship's Bill of Lading, shall (subject to the Vessel's lien thereon for chartered freight and the lien of the drafts of the Master and the rights of the holders thereof for difference in freight and for disbursements as above provided) belong exclusively to the Charterers, and shall be collected by their Agents at the Port of Discharge, it being hereby agreed that the Vessel shall be consigned to said Agents, who shall receive the usual commission of one-half of one per cent. on the amount of chartered freight, if discharged at a Port on the Continent, or a fee of £10 10s. if discharged at Liverpool, for attending to Vessel's inward business.

5 If however, the consignment at the Port of Discharge is placed in other hands without the consent of the Charterers or their Agents, there shall be paid as liquidated damages to the Charterers' Agents a commission of 2½ per cent., in addition to the ten guineas if discharged in Liverpool, and in addition to the ½ per cent. if discharged on the Continent, in the Baltic or Mediterranean, on the full amount of Freight, together with the Captain's bills for any difference in freight and disbursements at the Port of Loading, which amounts shall be paid in cash to the said Charterers' Agents on the day that said vessel goes into dock. Owners agree that the foregoing Clause shall apply to the laws of the country in which the steamer discharges her cargo.

6 Bills of Lading to be signed as presented for any portion of the Cargo, and at any rate of freight; if for Cotton, upon Cotton Compress receipt; but the Shipper of the Cotton must provide for Fire Insurance, at his expense, in satisfactory Insurance Company, while on wharf, in press, or custody of the Compress Companies.

7 Charterers are to pay for loading and stowing Cargo, and compressing Cotton at loading port, but no other charges, and the stevedore is to be appointed by them, who will load the Steamer under Captain's directions. Charterers are not to be held responsible for improper stowage.

8 The Steamer shall be consigned to Charterers at Port of Loading, paying them the usual loading commission of 3½ per cent.

9 Should the Steamer not arrive at her Loading Port, and be in all respects ready to load under this Charter, on or before the 15th day of October 1905, the Charterers have the option of cancelling the same, to be decided when Vessel is ready to load.

10 If the Steamer be not sooner dispatched, Charterers for loading, such days not to commence before 15th days (Sundays, Holidays, and bad weather days excepted), shall be allowed the 15th unless with Charterers consent, and the Steamer to be discharged with all possible dispatch, according to the custom of this Port of Discharge. The customs and usages at the ports of loading and discharging to be observed, unless otherwise expressed. If the Steamer be dispatched in less time than is specified, then the Charterers are to be allowed European per net register ton dispatch money for each day so saved. Steamer to pay Charterers two cents per bale for branding Ship's Mark.

11 In case the Steamer is longer detained by the Charterers, or their Agents, demurrage shall be paid by them at the rate of Fourpence per net register ton per day for every like day so detained, in all cases to be settled with the Captain before the Steamer leaves the Port of Loading, and no claim shall be valid if made after this time.

12 The Cargo or Cargoes shall be received and delivered alongside the Vessel within reach of her tackles, or according to the custom and usages of the Ports of Loading and Discharging, Vessel paying 2 cents per bale wharfage.

13 Steamer to furnish use of her tackles, steam hoisting engines and machinery in loading Cargo, and to trim or discharge her ballast as Charterers may wish at her expense, and to work day and night, if required, but extra expenses incurred through night work to be borne by Charterers. Charterers to have the right to begin loading as soon as Steamer is in loading berths, and to load on holidays, such time not to count as lay days.

14 If any portion of the Cargo is lost by reason of excepted perils, a proportionate deduction of freight in respect of the part lost shall be made from the amount of chartered freight.

15 All liability, whatsoever, of the Charterers hereunder, is to cease when the Cargo is Shipped, the Owner, Master, or his Agent have an absolute lien on it for freight, dead freight and demurrage.

16 The entire carrying capacity of the Vessel, including cross bunkers, space under bridge deck, lazaretta, deck houses, and other spaces where Steamer has usually carried Cargo, or would carry Cargo if loaded on rates, shall be placed at disposal of Charterers exclusive of any space which may be needed for the Crew, Cabin Stores and Coal for the voyage, and Owners guarantee not to occupy more space for Coals below than was occupied on previous voyages from the United States to Europe, when the Steamer was loaded with Cotton for their benefit, and if Steamer is ordered to a Port in the Baltic or Mediterranean sufficient coal space only is to be retained to bring her to a Port in the United Kingdom, or Gibraltar, it being clearly understood and agreed that the Charterers are not to pay for any part of the registered tonnage space occupied by Coal for the voyage to any Port of Destination.

17 It is agreed that this Charter shall not commence until the morning after the Steamer is ready to receive the Cargo at the place of loading, all of her holds being cleared and customary notice thereof is given to the Charterers or their Agent, and such notice must be given before 12 o'clock on the day the Steamer is ready and entered at the Custom House. Owners guarantee first-class insurance, and shall furnish Charterers a diagram showing each and every compartment or space in Vessel with cubic capacity of each. Unless otherwise stipulated, Owners guarantee not less than 100 cubic feet to the net register ton.

18 In regard to Cotton shipped on Through Bills of Lading from interior points, and for which no Ship's Bill of Lading, but only a "Master's Receipt" is taken, it is agreed and understood that the Cotton described on the "Master's Receipt" shall be delivered at the Port of Discharge upon presentation of the said Through Bills of Lading, provided that the particulars agree with those stated on the triplicate "Master's Receipt" held by the Captain.

19 It is agreed that all Cargo on board under this Charter, not claimed by Bills of Lading, shall belong to Charterers, and be delivered to their Agents at Port of Discharge without any claim by the Ship.

20 Steamer to have liberty to tow and be towed, and to assist vessels in distress, and to deviate for the purpose of saving life or property.

21 Should the Steamer become unseaworthy from fire or any other cause the Charterers shall have the option of cancelling this Charter.

22 Captain or Owners to telegraph Charterers sailing of the Steamer from last Port of Departure and Destination.

23 If any misunderstanding arises it shall be settled at the Port of Loading by two Referees, one appointed by the Captain and one by the Charterers, and in case of disagreement these two to choose a third party, and the decision of any two of these three shall be final.

24 The Act of God, the Public Enemies, Perils of the Sea, Barratry of the Master and Crew, Fire, Strike or Lockout of Stevedores Men or Press Hands, Restraints of Rulers and Princes, Destruction of Cotton at Press, and Breaking Down of Press, are mutually excepted; and Collisions, Stranding, and all Losses and Damages caused thereby, are also mutually excepted, even when occasioned by negligence, default or error in the judgement of the Pilot, Master or Mariners, or other servants of the Ship-owners, but nothing herein contained shall exempt the Ship-owners from liability to pay for damage to Cargo occasioned by bad stowage, by improper or insufficient dunnage or ventilation, or by improper opening of valves, sluices and ports, or by causes other than those above excepted, and all the above exceptions are conditional on the Vessel being seaworthy when she sails on the voyage, but any latent defects in the machinery shall not be considered unseaworthiness, provided the same do not result from any want of due diligence of the Owner, or any of them, or of the Ship's Husband or Manager.

25 A commission of 5 per cent. upon the gross amount of the freight and demurrage earned under this Charter, payable by the Steamer and Owners to James Buchanan & Co., or their Agents, on signing hereof.

26 Steamer on arriving at Port of Loading will report to Charterers or their Agents, and to be entered by them at the Custom House, paying a fee of £10 10s. for doing Ship's business. Should the Vessel meet with disaster or put into a port of distress, she shall be consigned to the Charterers' Agents, paying them the customary charges for attending to the business, and in case of average the same shall be adjusted by an adjuster nominated by the Charterers.

at liberty to bunker fully at any ports before loading, but if Captain requires any coals after reaching Wilmington
27 The Steamer is ~~not to take more Bunker Coal than is necessary to reach Wilmington with safety~~ and the Charterers are to supply all coal required for the voyage from Wilmington to port of destination, for which the ship is to pay them 4.00 per ton of 2,000 lbs. trimmed into bunker; quality of coal to be Pocahontas, or of best Northern mines. If destined for the Baltic, or Mediterranean, Steamer has privilege of calling at a British or European port for additional supply. The Ship is to be supplied with artesian drinking water by the Champion Compress Company, at ¼ of a cent per gallon. A Physician is to be named by the Charterers to attend sickness and accidents in Port, for the contract price of \$25.00 in full.

28 Penalty for non-performance of this Agreement, estimated amount of freight.

In consideration of this Charter, a Brokerage of one-third of 5 per cent. on the gross earnings under this Charter is now due by the Owners (Steamer lost or not lost) to JONES & PROSSER, or their Agents, on signing hereof.

In witness whereof the said parties have hereunto set their hands the day and date of this Charter-Party.

A true copy of the original Charter-Party in our possession.

Witness

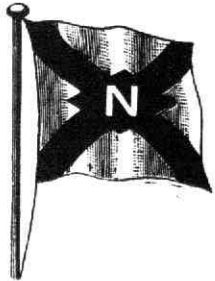
By Telegraphic authority of Owners,

As Agents only.

By cable authority of MESSRS. ALEXANDER SPRUNT & SON,

As Agents only.

STOOMVAART-MAATSCHAPPIJ
„NEDERLAND.”

HOLLAND—JAVA.

ONTVANGEN van

om te worden geladen in het Stoomschip genaamd

gevoerd door Kapitein, met vrijheid om elke haven

of havens in of buiten de route aan te doen, met of zonder loodsen te varen en schepen in alle toestanden en onder alle omstandigheden op sleeptouw te nemen en behulpzaam te zijn, menschenlevens of eigendommen te redden, benevens om in geval van averij de goederen in eenig ander Stoomschip over te schepen:

Al hetwelk bij behouden aankomst, onder de hierachter vermelde voorwaarden, zal geleverd worden

te

aan

of order, tot de vracht en kosten, hiernevens uitgedrukt, verschuldigd en te betalen door den inlander vóór het vertrek van het Stoomschip. De gezagvoerder, de Maatschappij of hare agenten behoeven de goederen niet aan den geconsigneerde af te geven dan tegen betaling van hetgeen voor vracht en kosten (die van invordering daaronder begrepen) mocht verschuldigd zijn of zekerheidsstelling voor Averij-Grosse, en zullen bij nietvoldoening hieraan door den geconsigneerde, gebruik mogen maken van de in Artt. 487 en 489 (Nederlandsch Wetboek van Koophandel) toegekende rechten.

Door de aanneming van dit Connossement verklaren partijen zich te onderwerpen aan de gedrukte en geschreven conditiën in dit Connossement.

Hiervan geteekend eensluidenden, het eene nagekomen zijnde, de andere van geen waarde, alsmede één afschrift voor den gezagvoerder en één voor de Maatschappij.

AMSTERDAM, 19

per proc. den Kapitein voornoemd,
de Chef van het Vrachtbureau der
STOOMVAART-MAATSCHAPPIJ „NEDERLAND”,

Stoomvaart-Maatschappij „Nederland”.

Voorwaarden voor het Goederenvervoer.

De goederen, die ter inlading bij de Maatschappij worden aangebracht, worden in ontvangst genomen hetzij aan boord of in de daartoe bestemde loods. Tijdelijke opslag in die loods is voor rekening der Maatschappij, doch niet voor haar risico. Indien de goederen, die in het stoomschip moeten geladen worden, in ontvangst genomen worden op eene andere plaats dan de afvaarthaven, is de verzending derwaarts, hetzij per lichterschip of eene ander vervoermiddel, in keuze der Stoomvaart-Maatschappij, voor hare rekening, doch niet voor haar risico. Bij aankomst ter bestemde haven staat het den gezagvoerder vrij de goederen, specie en voorwerpen van waarde aan boord af te geven, dan wel ze zelf te ontschepen, door tuschenkomst van een prauwvoerder, lichterschipper of anderen naar verkiezing, alles op kosten van de ontvangers der goederen en zonder enige aansprakelijkheid der Maatschappij of van den Gezagvoerder voor eenige schade bij de ontlossing of gedurende het vervoer per prauw of lichter aan de goederen overkomen. De lossing moet dadelijk na aankomst geschieden. De afgifte geschiedt alleen op overhandiging van het Connossement, behoorlijk voor ontvangst afgeteekend. Goederen, die niet door de rechthebbenden zijn in ontvangst genomen binnen de volgens douane-reglementen vastgestelde termijnen, worden als „onbeheerde goederen” beschouwd en als zodanig opgeslagen onder beheer van de maatschappij of hare agenten, voor zooverre het den havens van Padang, Batavia, Cheribon, Samarang en Soerabaja aangaat. De maatschappij of hare agenten hebben, met betrekking tot die goederen, dezelfde rechten en verplichtingen als de douane heeft met betrekking tot onder haar opgeslagen onbeheerde goederen.

Voor zooverre het andere loshavens betreft, worden die goederen opgeslagen onder de Douane zonder eenige verantwoordelijkheid van de Maatschappij, den gezagvoerder of hare agenten.

Specie en kostbaarheden moeten gepakt zijn in zakken, van binnen genaaid en verzegeld op alle naden, of in behoorlijk verzegelde kisten of vaten. Van alle gevaarlijke goederen moet door den afzender, behalve de juiste vermelding van het geladene op de connossementen, vóór de verscheping speciale aangifte gedaan zijn. Bij gebreke worden de afzenders en geconsigneerden aansprakelijk gesteld voor alle schade, welke plaats mocht vinden. De gezagvoerder, de Maatschappij of hare agenten behouden zich het recht voor, goederen van dien aard af te wijzen, en bij twijfel aangaande den inhoud der te verschepen goederen, de emballage of fusten te openen, of zulke goederen, als zij onjuist of onder hun niet bekende benamingen gedeclareerd zijn, bij ontdekking overboord te werpen. Ingeval de gezagvoerder of de Maatschappij voor verlies aansprakelijk zijn, zullen zij alleen de marktwaarde der monsters en goederen na aftrek van inkomende rechten en lossingskosten vergoeden, echter in geen geval meer dan f 1.— per kub. decimeter of f 600 per collo, in hunne keuze, en over specie en voorwerpen van waarde, voor zoover de vracht over de waarde berekend is, in geen geval meer dan de aangegeven waarde.

Ingeval van vertraging in de aflevering der goederen, tengevolge van nalatigheid of verzuim, zullen de Gezagvoerder of de Maatschappij tot geene schadevergoeding gehouden zijn, tenzij bewezen wordt, dat daardoor reeds schade is geleden. Ingeval de gezagvoerder of de Maatschappij aansprakelijk zijn voor beschadiging van voorwerpen, kunnen zij volstaan met de betaling der reparatiekosten.

Afzenders zijn gehouden nauwkeurig gewicht, maat, inhoud, enz. der colli of eventueel de waarde in de Connossementen op te geven met alle omschrijvingen, welke de vrachtberekening volgens de classificatie van het tarief vordert; ieder collo moet bovendien, met letters van minstens 7 centimeters lang, den naam der bestemmingsplaats dragen. Alle nadeelen, boeten, enz. welke uit gebrekkige declaratie, verpakking of aflevering op verkeerde plaatsen, tengevolge van het niet nakomen dezer voorschriften, ontstaan, zijn ten laste der ontvangers, die dubbele vracht verschuldigd zijn bij ontdekking van onjuiste benaming of omschrijving der goederen.

De gezagvoerder of de Maatschappij hebben het recht zich in de eerste plaats aan de goederen te houden voor de gevolgen van het niet nakomen dezer voorschriften.

Indien de inlading, het vervoer of de aflevering verhinderd wordt of dreigt te worden verhinderd in de afslaahaven, de bestemmingsplaats of elders, tengevolge van quarantaine, sanitaire maatregelen, werkstakingen en soortgelijke of andere stoornissen van den arbeid, oorlog of rustverstoringen, mogen de gezagvoerder, de Maatschappij of hare agenten de goederen overschepen of lossen en opslaan, of op

andere wijze met de goederen of met eenig gedeelte daarvan handelen en deze mogen worden herscheept of verzonden, alles op kosten en voor risico van de eigenaars der goederen.

Indien wegens slecht weder of de eischen van den postdienst, of van de vastgestelde uren van vertrek en aankomst de goederen niet kunnen gelost worden op de bestemmingsplaats, staat het den gezagvoerder vrij ze in een der volgende havens, die hij op zijne reis aandoet, te lossen, van waar zij dan op kosten van het schip, doch voor risico van ontvangers, en zonder dat dezen den gezagvoerder of de Maatschappij deswege aansprakelijk kunnen stellen, naar de bestemmingsplaats zullen gezonden worden.

Den gezagvoerder staat het vrij om goederen, bestemd naar andere plaatsen dan Batavia, daar of in eene andere Nederl. Ind. haven in andere stoomschepen, door tuschenkomst zijner agenten over te schepen, zijnde de kosten van overlading en het verder vervoer in de bedongen vracht begrepen, maar de risico voor de geconsigneerden. De voorwaarden van de connossementen der overnemende stoomschepen zijn alsdan geldende voor de afzenders en ontvangers. Kosten van reparatie aan de goederen gedurende de reis zijn ten laste van geconsigneerden.

De inladers renuntieeren aan elke toepassing van Art. 482 en 747 van het Wetb. van Koophandel. De vracht, vóór het vertrek van het stoomschip betaald zijnde, zijn in geen geval teruggevorderd worden; nog niet betaald zijnde, blijft zij inleverbaar, wat ook den bodem en het ingeladene mocht wedervaren.

Onverminderd de aansprakelijkheid van den gezagvoerder of de Maatschappij voor goede stuwage en behandeling van de lading aan boord van het stoomschip, zijn zij niet aansprakelijk voor gewicht, kwaliteit, maat, inhoud en waarde, noch voor de gevolgen van te zwakke verpakking, verkeerde, onvoldoende of onleesbaar geworden merken of adressen, of ontbreken van de bestemmingsplaats op de colli, noch voor de schaden, veroorzaakt door molest, overmacht, quarantaine, gevaren ter zee of andere vaarwateren, schelmerij, schuld of nalatigheid van den loods of de equipage of van andere personen, al of niet in dienst van het schip, de Maatschappij of hare agenten, burgerstwisten, roovers, dieven, bevel of inbeslagname van Hoogerhand of door het volk, oproeren, werkstakingen of stilstand van den arbeid, in beslagname volgens de Burgerlijke Wet, stranding, hitte, vermindering of verandering van kwaliteit, doorsijpelen, lekken, breken, zweeten, roesten, bederf, elk verlies uit den aard der goederen ontstaan, ongedierte, alle schaden, den goederen aan wal overkomen, ontploffing of brand aan boord zelve of van ander vaartuig of aan den wal, noch voor eenig onheil aan de machine of het laadgerei of losgerei overkomen, of voor andere onheilen ter zee, in andere vaarwateren of in de haven. Evenmin zijn de Maatschappij of hare agenten aansprakelijk voor schelmerij, schuld of nalatigheid van den gezagvoerder. Ingeval van eenig onheil, veroorzaakt door averij aan machine of ketels, waarvan de oorzaak niet aan zee-evenementen is toe te schrijven, doch ten aanzien waarvan redelijkerwijze kan aangenomen worden, dat het niet had kunnen worden voorkomen door meerdere voorzorgen, zal Art. 700 Wetb. van Koophandel niet kunnen worden ingeroepen, terwijl voorts wordt bepaald, dat onder schuld en nalatigheid, voorkomende in genoemd Art. 700 W. v. K. slechts te verstaan is grove schuld en grove nalatigheid, en dat de schipper, de Maatschappij of hare agenten in geen geval verplicht zullen zijn te restitueeren wat in averij-grosse betaald is. Bij averijen en bij alle andere gevallen zijn, voor zoover dit Connossement daarvan niet is afgeweken, de bepalingen van het Nederl. Wetboek van Koophandel van kracht.

Averij-grosse wordt in Amsterdam geregeld volgens de bepalingen van York-Antwerpen 1890. De ontvangers van lading zijn verplicht, alvorens hun de goederen worden afgeleverd, de daartoe strekkende formulieren der Stoomvaart-Maatschappij „Nederland”, die hun zullen worden voorgelegd, te teekenen en daarbij de waarde der door hen ontvangen goederen te declareren, benevens zekerheid te stellen voor het eventueel door hen verschuldigde tot een bedrag vast te stellen door de Stoomvaart-Maatschappij of hare agenten.

De Stoomvaart-Maatschappij „Nederland” is hierbij gemachtigd om in geval van aanvaring of van eene vordering wegens hulploon tegen haar, handelend op te treden ook voor de belangen der lading en zulke maatregelen te nemen en schikkingen te treffen, als zij vermeenen zal te behooren, zullende dergelijke maatregelen en schikkingen voor de houders van dit Connossement verbindend zijn.

VOORWAARDEN.

1. De Stoomvaart-Maatschappij is niet aansprakelijk voor overmacht, eigen gebrek van het goed, schuld of nalatigheid van den afzender. Zij is niet aansprakelijk voor gewicht, maat, inhoud, kwaliteit en aangegeven waarde, noch voor slechte verpakking of verkeerde merken of adressen. Zij vergoedt geene schade, voortspruitende uit bederf, lekken, het gedeeltelijk leegloopen van zakken, vlekken op de zakken, breken, zweeten, roesten, ongedierte, aanraking, bijlading, uitdamping of reuk van andere goederen. Zij is niet aansprakelijk wegens brand of explosie, zoowel aan boord als aan den wal of in lichters of pakhuizen, noch voor eenige daad of nalatigheid van loodsen, gezagvoerders of bemanning, of van enig ander persoon in dienst van de Maatschappij of van den Gezagvoerder. Ingeval van schade aan ketels, machine of schroefas, zal die, zonder dat men er de oorzaak van behoeft te constateeren, geacht worden ontstaan te zijn door evenementen van de zee.

2. Binnenlandsch transport en tijdelijke opslag van goederen op lichters of in loodsen, bij de Maatschappij in gebruik, is niet voor hare risico.

3. De goederen moeten zelfs op Zon- en Feestdagen van boord worden in ontvangst genomen, onmiddellijk nadat de gezagvoerder zich tot lossen bereid heeft verklaard; indien hieraan niet wordt voldaan, heeft deze de bevoegdheid te zijner keuze de goederen in lichters of schuiten te lossen, dan wel aan den wal, in pakhuizen of op de kaai op te slaan voor rekening en risico van de ontvangers.

De gezagvoerder heeft voor de vracht, overliggend en kosten een verband op de goederen en behoeft deze niet af te geven en is tot opslag in lichters of schuiten of op den wal gerechtigd op de wijze als in de vorige alinea is omschreven, totdat deze vracht en kosten zijn voldaan.

4. De afgifte geschiedt alleen tegen overgave van het Connossement, behoorlijk voor ontvangst afgeteekend en tegen betaling van vracht en kosten.

4. De aflader is verplicht den juistten inhoud van elk collo op te geven. Van gevaarlijke goederen moet speciale aangifte geschieden, zelfs indien ze onder hunne juiste benaming in het Connossement worden genoemd: bij gebreke van deze verklaring zal de afzender der goederen aansprakelijk zijn voor alle schaden, die daardoor ontstaan. Indien deze worden aangenomen, worden zij op het dek geplaatst. Zij moeten gepakt zijn in dusgenaamde hondenhokken (spits toeloopende kisten). Andere verpakking wordt geweigerd. De gezagvoerder behoudt zich het recht voor de aangifte door openen van emballage of fustage te controleren. Ingeval de inhoud niet of slechts gedeeltelijk aan de aangifte beantwoordt, verbeurt de aflader eene boete van f 10 tot f 1000 voor elk collo, waarmede de overtreding is gepleegd, ter bepaling door de Stoomvaart-Maatschappij. De gezagvoerder behoudt zich buitendien in dat geval het recht voor alle gevaarlijke goederen over boord te werpen, zonder dat deswege op eenige vergoeding in averij grosse aanspraak kan worden gemaakt. Buitendien is de aflader aansprakelijk voor alle daaruut voortvloeiende kosten. De Stoomvaart-Maatschappij is niet aansprakelijk voor de ongevallen, die zich bij het laden en ontschepen van levende dieren en planten kunnen voordoen, noch voor de ongevallen of sterfte gedurende de reis.

5. Specie en kostbaarheden moeten gepakt zijn in zakken, van binnen genaaid en verzegeld op alle naden, of in behoorlijk verzegelde kisten of vaten.

Elk collo natte waren moet gemerkt zijn met het woord „Vloeistoffen“.

6. Ingeval de Stoomvaart-Maatschappij tot eenige vergoeding gehouden is, zal deze ten hoogste kunnen bestaan in de gedeclareerde waarde, na aftrek van uitgespaarde vracht en kosten. Indien er geen waarde is gedeclareerd, zal de factuurprijs de grondslag van de vergoeding uitmaken. Indien zij gelijk of minder is dan de waarde ter bestemmingsplaats onder aftrek van uitgespaarde vracht en kosten. Indien de eerste hooger is dan de laatste, zal de laatste den grondslag van vergoeding uitmaken. Geen collo zal ooit hooger vergoed worden dan tot een waarde van f 240.—, tenzij uitdrukkelijk anders bij de inlading is overeengekomen. Geene vordering wegens schadevergoeding wordt toegestaan, indien die niet onmiddellijk bij de lossing wordt kenbaar gemaakt.

De Stoomvaart-Maatschappij vergoedt geene schade voortspruitende uit vertraging in de aflevering.

De gezagvoerder heeft het recht goederen, welke geurende het verblijf in de haven waarvoor die goederen bestemd zijn, niet te voorschijn worden gebracht, aan boord te houden, totdat het schip op de terugreis deze haven wederom aandoet of wel deze goederen, zoodra ze gevonden zijn, te lossen, en met het middel van vervoer zijner keuze naar de bestemmingsplaats op te zenden.

In de genoemde gevallen geschiedt het extra vervoer steeds voor rekening der Stoomvaart-Maatschappij, doch voor risico van den ontvanger en/of den aflader.

8. De aflader is verplicht nauwkeurig gewicht en maat op te geven.

Ieder collo moet buitendien met letters van ten minste 7 centimeters lengte, den naam der plaats van bestemming dragen en voorzien zijn van een merk en een getal.

De ontvanger zoowel als de aflader is verantwoordelijk voor alle schaden en kosten uit het niet of niet behoorlijk opvolgen van dit voorschrift resulteerende.

9. Ingeval de goederen in een ander schip moeten worden overgeladen, zal de ontvanger, indien zulks verlangd wordt, verplicht zijn dit connossement in te ruilen tegen dat van het schip, dat de goederen op de plaats van bestemming zal brengen en ook om de goederen op laatstgenoemd connossement te ontvangen.

In ieder geval echter, onverschillig of de goederen worden afgeleverd op het connossement van den Koninklijken West-Indischen Maildienst of op een ander, zal de aansprakelijkheid van genoemde Maatschappij ophouden, zoodra een ander schip of een ander middel van vervoer de goederen heeft overgenomen en heeft de ontvanger slechts verhaal op het schip of middel van vervoer dat de goederen aanbrengt.

Eveneens zullen in beide gevallen de bepalingen van het connossement van laatstgenoemd schip of vervoermiddel bindend zijn voor ontvanger en aflader, voor zoverre dat gedeelte van het vervoer betreft, waarop bedoeld connossement betrekking heeft.

Alle rechten op het goed, zooals inkomende rechten, surtaxe d'entrepôt, of van welken aard deze ook mogen wezen, zijn in ieder geval, ook bij overschepping, voor rekening van den ontvanger. De Maatschappij is niet verantwoordelijk voor eenige moeilijkheid met of boete aan het belastingkantoor.

10. Door den ontvanger en den afzender wordt gereserveerd aan Artt. 700 en 747 W. v. K.

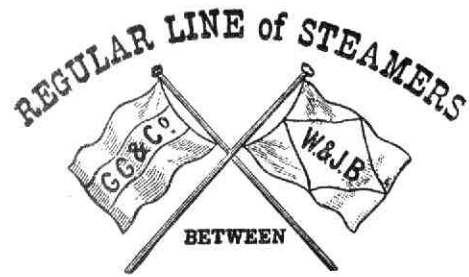
11. Ingeval van gesloten water, epidemische ziekten, quarantaine, blokkade, oorlog, oproer of gevaar van een dezer dingen in de haven van bestemming, is de gezagvoerder gerechtigd de goederen op de quarantaine-plaats, in de eerste veilige haven van aankomst of in een nabij gelegen haven of reede af te leveren. Indien aldaar niemand aanwezig is om deze te ontvangen, worden zij voor rekening en risico van den ontvanger opgeslagen en niet afgeleverd, voordat de vracht en kosten zijn betaald, doch wordt den ontvanger daarvan zoo spoedig mogelijk kennis gegeven. In al deze gevallen zullen de extra kosten komen voor rekening van den ontvanger der goederen.

12. De vracht wordt vooruitbetaald; doch onder het uitdrukkelijk behoud van het verband op de lading, zoolang die betaling niet is geschied.

13. Averij grosse wordt in Nederlandsche geregeld, volgens York-Antwerp Rules 1890. De ontvangers van lading zijn verplicht het daartoe strekkende averij compromis te teekenen en, indien dit door den agent der Maatschappij mocht verlangd worden, cautie te stellen, alvorens hun de goederen worden afgeleverd. De Koninklijke West-Indische Maildienst is gemachtigd om, in geval van aanvaring of van eene vordering wegens hulploos tegen haar, handelend op te treden ook voor de belangen der lading en zulke maatregelen te nemen en schikkingen te treffen, als zij vermeenen zal te behooren; zullende dergelijke maatregelen en schikkingen voor de houders van dit connossement verbindend zijn.

14. Afladers en ontvangers onderwerpen zich aan alle bepalingen van dit connossement en aan alle andere voorwaarden van het vervoer, door de Stoomvaart-Maatschappij vastgesteld en te haren kantore verkrijgbaar. Voor het overige worden hunne rechten en verplichtingen beoordeeld naar het Nederlandsche recht.

15. In al de gevallen, dat de aansprakelijkheid der Stoomvaart-Maatschappij is uitgesloten, is de aansprakelijkheid van den Kapitein eveneens uitgesloten.

AMSTERDAM
LEITH — GLASGOW.

AGENTS:

- Rotterdam,..... BOUTMY & Co.
- Amsterdam,..... GEMMENING & PENNING
- Harlingen,..... J. & S. WIARDA.
- Leith, Glasgow, GEO GIBSON & Co.
- Dundee,..... GEO GIBSON & Co.
- Antwerp, Ghent, BOUTMY & Co.
- Dunkirk,..... G. FERON, E. DE CLEBSATTEL & Co.

Shipped in apparent good order and condition by
 in and upon the good Steam-Ship called the
 whereof is Master for this present Voyage and now lying in this Port and bound for
LEITH, with leave to sail with or without pilots, or to tow or assist Vessels in all situations and to call at different other ports without being
 deemed a deviation

being marked and numbered as above (with liberty to tranship the said goods or specie on board any other Craft or Steamer), and are to
 be delivered in the like order and condition at the Port of (The act of God, Perils of the
 Seas and Rivers, Enemies, Pirates, Arrest and Restraint of Princes, Rulers and People, Vermin, Jettison, Barratry and Collision, Fire on
 board, in Hulk or Craft, or on shore, and all Accidents, Loss and Damage whatsoever from Machinery, Boilers and Steam Navigation or by
 unseaworthiness of the Ship even existing at the time of shipment or sailing on the voyage (provided the Shipowner has exercised due diligence
 to make the Vessel seaworthy) or from any Act, Neglect, or Default whatsoever of the Pilot, Master, Mariners, or other Servants of the
 Shipowners, or of the Stevedores and others engaged in the navigation or management of the Ship or in the Loading, Stowage, Carriage,
 or Discharge of Cargo, or from Material, always excepted, and the Shipowners being in no way liable for any consequences of the causes
 above excepted), unto

or to his or their assigns; he or they paying Freight for the said Goods, Ship lost or not lost

as per tariff

in full and charges as in the margin.

Weight, Contents, Measure, Quantity, Quality, and Value unknown, and not answerable for Leakage, Lighterage, Breakage, Corruption, Evaporation, Sweat, Smell
 from other Goods, Rust, Torn Wrappers, damage by rain, badly sewed or tied Bags, Decay or Mortality, nor for Loss or Damage arising therefrom, directly or indirectly,
 or resulting from insufficient packages, or from stowage or contact with other Goods or substance, nor for Wrong Delivery of Goods caused by error or by insufficiency
 in marks or numbers, it being specially understood that size, marks, numbers, dimensions and quality of packages, Fruit, Vegetables, Hoops, Hay, Straw etc., are un-
 known to Captain and Shipowners. In carrying Sugar in Bags the Steamer is not responsible for dirty, spotted, badly sewed, tied or weak Bags, nor for damage by rain
 or other cause while loading or discharging and not accountable for exudation of sugar.

If Goods landed on the quay are not received by the Consignees immediately after ship has discharged same, the Captain or his Agents shall have liberty to deposit
 the same for account and risk of the Consignee, at any place or places they may deem advisable, holding a lien upon the Goods for any expenses thus incurred, even
 after payment of freight.

If the discharging of the Goods is detained by the entry not being passed, the Agents of the Steamer will have the power to enter them, for account and risk of
 the Owners of such Goods.

If forwarded by rail goods to be consigned at owners risk.

By no reason may the vessel be held accountable for any damage to unpacked Goods or to such Goods as are breakable and/or liable to deterioration such as Marble, Eggs,
 Fruit, Cheese, Butter, Butterine, Plants, etc., these being invariably carried at owners risk. Cheese carried by Railway Companies on same conditions as Shipping Companies.

Consignees are bound to pay double freight on all weight and measurement in excess of the one entered in the bills of lading besides the expenses of weighing in
 such case also if Goods should be found incorrectly described as to contents and/or quantity. If freight and charges should be prepaid at Port of shipment Shippers in
 stead of consignees will be bound to pay extra expenses and double freight.

Shipper will be held accountable for all damage caused by Goods of an inflammable, explosive or dangerous character, shipped without permission or without full
 disclosure of their nature whether such shipper shall be aware thereof or not, and whether such shippers shall be Principals or Agents only. No unlawful cargo to be shipped.

Machines and Machinery and all other packages, which are too heavy and too awkward for the Ships tackle to remove must be loaded and discharged by Crane,
 at the risk and expense of Shipper or Consignee.

All Goods, shipped on deck, are at Proprietor's risk, whether mentioned on Bill of Lading or not.

In the event of the Steamer being prevented by ice or other cause from reaching her destined Port, the Master may either land her Cargo at nearest Port he can
 reach with safety, or bring the Cargo back to Port of Shipment, and Warehouse if there, in each case at Consignee's risk and expense, but charging Outward Freight
 only, Freight and charges being paid before re-delivery.

In case of goods being carried at through rates or consigned to a place beyond the ship's destination, the goods after delivery at the hatch month shall be carried
 at the risk of the shipper or owner of the Goods, whether the same are carried in lighters or other means of conveyance belonging either to the same owners or otherwise,
 and the shipowners for such transit may enter into and sign special contracts pursuant to the Railway and Canal Traffic Acts of the United Kingdom of Great Britain
 and Ireland for the carriage of goods and animals at the entire risk of the shipper, owner or consignee or limiting or restricting the liability of the carriers for the loss,
 damage, misdelivery and detention of or to such goods or animals.

Steamer not to be responsible for any delay or damage to Cargo arising from Strikes, Lock-Outs, or combinations, of Officers, Engineers, Crew, Dock Labourers,
 Stevedores, Lightermen, or any other hands connected with stowage of cargo or the loading or discharge of the Steamer, or from any cause other than shipowners
 personal fault.

In any case in case of Damage, Loss, or Non-Delivery the Shipowner is not to be liable for more than the Invoice Value of the Goods. The Owners to have a lien
 on these Goods, not only for the Freight and Charges thereon, but for all previously unsettled Freights and Charges due to them by the Shippers or Consignees.

The Owners to have a lien on these Goods, not only for the Freight and Charges thereon, but for all previously unsettled Freight and Charges due to them by the
 Shippers or Consignees.

Average, if any, payable according to York-Antwerp Rules, 1890. Freight payable ship lost or not lost.

In accepting this Bill of Lading the Shipper or other Agent of the Owner of the Property carried expressly adopts and agrees to all its stipulations, exceptions
 and conditions, whether written or printed.

In WITNESS whereof, the Master, Agents or Purser of the said Ship, has signed Bills of Lading, all of this tenor and date, one of which being accom-
 plished, the others to be void.

Disbursements £ St/.

For which the Goods are to be held responsible.

Dated in AMSTERDAM, 19

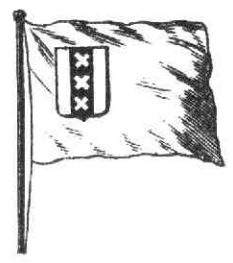
For the Master,

GENERAL B/L

Attention of shippers is called to the Act of Congress, 1851. Any person or persons shipping Oil of Vitrol, Unslackd Lime, Inflammable Matches, or Gunpowder, in a ship or vessel taking cargo for divers persons on freight, without delivering at the time of shipment a note in writing, expressing the nature and character of such merchandise, to the master, mate or officer or person in charge of the loading of the ship or vessel, shall forfeit to the United States one thousand dollars.

Burg Line of Steamers

BETWEEN SAVANNAH, GA., AND ROTTERDAM.

THE "AMSTERDAM" STEAM NAVIGATION CO., Lt'd.
PRINS HENDRIKKADE 173,
AMSTERDAM.

TELEGRAPHIC ADDRESS: BURGLYN, AMSTERDAM.

AGENTS:

SOUTHERN SHIPPING CO., Savannah, Ga.
J. C. HARRIS, Pres. and Mgr.
HUDIG & VEDER, Rotterdam.
HUDIG, VEDER & CO., Amsterdam.

B6 1/100 Rotterdam.

Freight payable on all barrels delivered, whether full, part full or empty.

at per
47984 lbs. 16 1/2 per 100 lbs.
feet. inches at 40 C. Ft.
Primage _____
Charges _____
Total _____
At Ex: _____

Received, in apparent good order and condition by the BURU LINE from The Southern Cotton Oil Co. to be transported on the good Steamship "Zeeburg" whereof is master for the present voyage, or whoever else may go as master in the said ship, now lying in the port of Savannah, Ga., and bound for ROTTERDAM, with liberty to call at any port or ports in or out of the customary route for any purpose, and if failing shipment by her, then the goods to be shipped by the following steamship or any other of the same line: One Hundred (100) Barrels Cotton Seed Oil

said to weigh gross 47984

being marked and numbered as per margin; shippers weight (quality, quantity, gauge, contents, weights and value unknown), and to be delivered from the Ship's deck, when the Ship's responsibility shall cease, in the like order and condition, at the port of ROTTERDAM, or so near thereto as she may safely get, unto Order

without any allowance of credit or discount and in exchange for delivery order at the rate of Sixteen and one half (16 1/2) cents per (100) pounds.

IT IS MUTUALLY AGREED that the Ship shall have liberty to sail with or without pilots; that the Carrier shall have liberty to convey goods in lighters to and from the Ship at the risk of the owners of the goods; and, in case the Ship shall put into a port of refuge, or be prevented from any cause from proceeding in the ordinary course of her voyage, to transship the goods to their destination by any other steamship; that the Carrier shall not be liable for loss or damage occasioned by fire from any cause or wheresoever occurring; by barratry of the master or crew; by robbery; by arrest or restraint of princes, rulers or people, riots, strikes or stoppage of labor; by explosion, bursting of boilers, breakage of shafts, or by any latent defect in hull, machinery or appurtenances, or unseaworthiness of the Ship, even existing at time of shipment or sailing on the voyage, provided the owners have exercised due diligence to make the vessel seaworthy; by heating, frost, decay, putrefaction, rust, sweat, change of character, drainage, leakage, breakage, vermin, or by explosion of any of the goods whether shipped with or without disclosure of their nature, or any loss or damage arising from the nature of the goods or the insufficiency of packages; nor for inland damage; nor for the obliteration, errors, insufficiency or absence of marks, numbers, address or description; nor for quality, contents, gauge, quantity and value.

IT IS ALSO MUTUALLY AGREED that this shipment is subject to all the terms and provisions of, and all the exemptions from liability contained in the Act of Congress of the United States, approved on the 13th day of February, 1893, and entitled "An Act relating to the navigation of Vessels," etc.

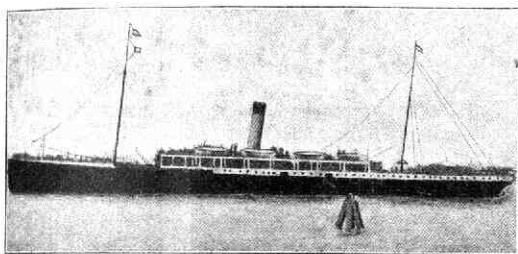
- 1.—It is also mutually agreed that the Carrier shall not be liable for articles comprised in Section 4281 of the Revised Statutes of the United States, nor for any package exceeding the sum of \$100 in value, unless notice of the true character and value thereof is given and same is entered in the bill of lading.
- 2.—ALSO, that shippers shall be liable for any loss or damage to ship or cargo caused by inflammable, explosive or dangerous goods, shipped without full disclosure of their nature, whether such shipper be principal or agent; and such goods may be thrown overboard or destroyed at any time without compensation.
- 3.—ALSO, that the carrier shall have a lien on the goods for all freights, primages and charges, and also for all fines or damages which the Ship or Cargo may incur or suffer by reason of the illegal, incorrect or insufficient marking, numbering or addressing of packages or description of their contents.
- 4.—ALSO, that in case the ship shall be prevented from reaching her destination by Quarantine, the Carrier may discharge the goods into any depot, wharve, or barge, and such discharge shall be deemed a final delivery under this contract, and all the expenses thereby incurred on the goods shall be a lien thereon.
- 5.—ALSO, that the Ship is entitled to commence discharging immediately on arrival and to continue discharging as quickly as she can deliver her cargo, night and day, without intermission, notwithstanding any custom of the port to the contrary, and that the Captain is at liberty to enter and land the goods, or put them on board at the consignee's risk and expense, and to have a lien on such goods until the payment of all costs and charges so incurred, these charges to be calculated according to the Company's tariff. The Ship's responsibility to cease immediately the goods are discharged from the Ship's deck.
- 6.—ALSO, that freight payable on weight is to be paid on gross weight, and that full freight is payable on damaged or unsound goods; but no freight is due on any increase in bulk or weight caused by the absorption of water during the voyage, and that where reasonable doubt exists as to the correctness of weight or measure, stated in this bill of lading, the Company has the privilege of re-weighing or re-measuring at destination, at consignee's expense when done at his request, or when the weight or measurement proves to be in excess of that stated in bill of lading, and freight at the same rate is due on any excess.
- 7.—ALSO, that if on a sale of goods at destination for freight and charges, the proceeds fail to cover said freight and charges, the Carrier shall be entitled to recover the difference from the Shipper.
- 8.—ALSO, that in the event of claims for short delivery when the Ship reaches her destination, the price shall be the market price at the port of destination on the day of the Ship's entry at the Custom House, less all charges saved.
- 9.—ALSO, that merchandise on wharf awaiting shipment or delivery be at risk of owners of the goods for loss or damage by fire and/or flood, not happening through the fault or negligence of the owner, master, agent or manager of the vessel.

- 10.—ALSO, that this bill of lading duly endorsed be given up to the Ship's consignee in exchange for delivery order.
- 11.—ALSO, that the freight prepaid will not be returned, goods lost or not lost.
- 12.—ALSO, that parcels for different Consignees, collected or made up in single packages addressed to one Consignee, pay full freight on each parcel.
- 13.—ALSO, that the Ship has liberty to tow and assist vessels in distress, and to deviate for the purpose of saving life or property.
- 14.—ALSO, that any bags belonging to the Ship are not to leave from alongside.
- 15.—ALSO, that the Captain has the privilege of collecting the freight on landing of the goods before delivery.
- 16.—ALSO, that sterling freight is to be paid at the rate of exchange for demand bills on London on the date of Steamer's report at the Custom House, and similar freight at the rate of two and one-half Guilders to the dollar.
- 17.—ALSO, that should live cattle be shipped in the between decks or on the upper deck of Steamship, the following clause is in force: Shippers and owners of the cattle to find food and attendance in all respects suitable for said cattle, and shall take all responsibility in shipping, carriage and discharging of the cattle, and for the accidents, damage and mortality that may happen to each and every one of them, from whatever cause arising in loading, in discharging and during the voyage. The Steamer only agrees to furnish condensed water for the cattle and room for food free. Shippers accepting fittings, fastenings and ventilation for cattle satisfactory.
- 18.—ALSO, that merchandise taken on a through rate of freight to a port beyond Rotterdam is forwarded from the port of discharge to its destination at Ship's expense, but at Shipper's risk. The Ship is not to be liable for any damage to the goods whilst same are in the possession of a connecting line. If goods are on through Bill of Lading to another port in Holland, the Company to have the liberty to assort them at the port where Steamer discharges, and master portage for this to be paid at port of final destination according to the Company's tariff, such goods to be received from craft or rail directly they come to hand.
- 19.—If the Owner of the Steamer shall have exercised due diligence to make the said Steamer in all respects seaworthy and properly manned, equipped and supplied, it is hereby agreed that in case of danger, damage or disaster resulting from fault or negligence of the Pilot, Master or crew in the navigation or management of the Steamer, or from latent or other defects, or unseaworthiness of the Steamer, whether existing at time of shipment, or at the beginning of the voyage, but not discoverable by due diligence, the Consignees or Owners of the cargo shall not be exempted from liability for contribution in General Average, including allowances and expenses to the Ship or for any special charges incurred, but, with the Ship, danger, damage or disaster had not resulted from such fault, negligence, latent or other defects and renounce Article 700 of the Dutch Commercial Code.

AND FINALLY, in accepting this bill of lading, the shipper, owner and consignee of the goods and the holder of the bill of lading agree to be bound by all of its stipulations, exceptions and conditions, whether written or printed, as fully as if they were all signed by such shipper, owner, consignee or holder. In Witness Whereof, The Master or Agent of said Steamship has affirmed to Two bills of lading, all of this tenor and date, one of which being accomplished, the others stand void. The goods must be cleared at the Custom House and bills of lading handed in twenty-four hours before Steamer's departure.

Dated at Savannah, Ga. NOV. 13 1905 190

DOOR-CONNOSSEMENT DELI-HOLLAND.

KONINKLIJKE PAKETVAART-MAATSCHAPPIJ,
STOOMVAART-MAATSCHAPPIJ „NEDERLAND.”
ROTTERDAMSCH LLOYD.

(Wordt afgegeven ingevolge contract van de betrokken Stoomvaart-maatschappijen met den afscheper.)

ONTVANGEN van

om te worden geladen in het stoomschip en hetzij direct, hetzij met overschepping te Belawan te worden verzonden naar Batavia (Tandjong Priok) ter verdere verscheping van daar met een stoomschip van de Stoomvaart Mij. „Nederland” of Rotterdamsche Lloyd Sabang (Poeloe Weh) Tandjong Priok op te slaan aan den wal en/of in vaartuigen, en met verdere vrijheid gedurende den loop van het geheele vervoer tot op de bestemmingsplaats, om elke haven of havens in of buiten de route aan te doen, met of zonder loodsen te varen en schepen in alle toestanden en onder alle omstandigheden op sleeptouw te nemen en behulpzaam te zijn, menschenlevens of eigendommen te redden benevens om ingeval van averij de goederen in eenig ander stoomschip over te schepen

hetwelk bij behouden aankomst in Nederland zal geleverd worden to

aan of order, mits betalende de in margine genoteerde vracht, met bijvoeging van een Gulden Premie voor den Gezagvoerder voor ieder goed uitgeleverd Last en op de volgende voorwaarden:

De gezagvoerder behoeft de goederen niet aan den geconsigneerde af te geven dan tegen betaling van hetgeen voor vracht en kosten (die van invordering daaronder begrepen) mocht verschuldigd zijn, of Zekerheidsstelling voor Averij-Grosse, en zal, bij niet voldoening hieraan door den geconsigneerde, gebruik mogen maken van de in Artt. 487 en 489 (Nederlandsch Wetboek van Koophandel) toegekende rechten.

Van alle gevaarlijke goederen moet door den afzender, behalve de juiste vermelding van het geladene op de Connossementen, vóór de verscheping speciale aangifte gedaan zijn. Bij gebreke worden afzenders en geconsigneerden aansprakelijk gesteld voor alle schade, welke mocht plaats vinden. De Gezagvoerder behoudt zich het recht voor, goederen van dien aard af te wijzen en bij twijfel aangaande den inhoud der te verschepen goederen, de emballage of fustage te openen, of zulke goederen, als zij onjuist of onder hem niet bekende namen gedeclareerd zijn, bij ontdekking overboord te werpen. Alle nadeelen, boeten, enz., welke uit gebrekkige declaratie, verpakking of aflevering of verkeerde plaatsen, ten gevolge van onjuiste opgave van afzenders ontstaan, zijn ten laste der ontvangers, die dubbele vracht verschuldigd zijn bij ontdekking van onjuiste benaming of omschrijving der goederen, ter verkrijging van een lagere vracht, dan volgens tarief verschuldigd. De gezagvoerder heeft het recht zich in de eerste plaats aan de goederen te houden, voor de gevolgen van het niet nakomen dezer voorschriften.

Bij aankomst op de bestemmingsplaats heeft de Gezagvoerder het recht de goederen aan boord van het stoomschip af te leveren of ze zelf te lossen op de kade, in de sorteerloods of in heliers voor rekening en risico der ontvangers, zonder daarvan aan dezen vooraf kennis te geven.

De afgifte der goederen geschiedt alleen op overhandiging van het Connossement, behoorlijk voor de ontvangst afgeteekend.

De goederen moeten even spoedig in ontvangst genomen worden als het schip ze oplevert, en onverschillig of de partijen compleet zijn of niet.

Ingeval de gezagvoerder voor verlies aansprakelijk is, zal hij alleen de marktwaarde der monsters en goederen vergoeden, en over specie of voorwerpen van waarde, voor zoover de vracht over de waarde berekend is, in geen geval meer dan de aangegeven waarde. Ingeval van vertraging in de aflevering der goederen, tengevolge van nalatigheid of verzuim, zullen de Gezagvoerder en de Maatschappij tot geene schadevergoeding gehouden zijn, tenzij bewezen is, dat daardoor reeds schade is geleden. Ingeval de Gezagvoerder aansprakelijk is voor beschadiging van voorwerpen, kan hij volstaan met de betaling der reparatie kosten.

Indien wegens slecht weder, of de eischen van den postdienst of van de vastgestelde uren van vertrek en aankomst, de goederen niet gelost kunnen worden op de bestemmingsplaats, staat het den Gezagvoerder vrij, ze in een der volgende havens die hij op zijne reis aandoet, te lossen, vanwaar zij dan op kosten van het schip, doch voor risico der ontvangers, zonder dat zij wegens de vertraging den Gezagvoerder aansprakelijk kunnen stellen, naar de bestemmingsplaats zullen gezonden worden.

De verzending per lichterscheperen of per spoor, ter keuze van het schip, in Nederland, is voor rekening, doch niet voor risico van het schip en heeft plaats bij lichterscheperen volgens hunne reglementen en bij spoorwegen volgens spoorreglementen.

De kraakscheperen moeten gelost zijn binnen 3 dagen, stoomlichters binnen 24 uren na aankomst; de spoorwagens volgens spoorreglementen.

Overligdagen of staangeld komen voor rekening der ontvangers.

Het overscheppen van colli, bestemd voor havens buiten de lijnen dezer Maatschappijen, wordt gedaan door de Maatschappijen of hunne agenten, zijnde de kosten van overladen en van verder vervoer in de bedongen vracht begrepen, doch op risico der goederen. De voorwaarden van de Connossementen der overnemende stoomschepen zijn alsdan geldende voor de afzenders en ontvangers.

Ingeval van quarantaine mogen de goederen worden gelost in quarantaine depôt, hulk of ander vaartuig zooals vereischt voor expeditie van het stoomschip of indien dit ondoenlijk is, of het stoomschip niet wordt toegelaten, mag de Gezagvoerder de goederen landen in de meest nabij zijnde veilige haven (naar zijn oordeel) op risico en op kosten der goederen. Quarantaine kosten op de goederen, van welken aard ook, komen ten laste der goederen. De verantwoordelijkheid van den Gezagvoerder houdt op zodra de goederen in quarantaine gelost of in een andere veilige haven geland zijn volgens bovenstaande bepalingen.

De inladers renuntieeren aan elke toepassing van Artt. 482 en 547 van het Wetboek van Koophandel. De vracht, indien die vóór het vertrek van het stoomschip betaald mocht zijn, kan in geen geval teruggevorderd worden.

Onverminderd de aansprakelijkheid van de Maatschappijen voor goede stuwage en behandeling van de lading aan boord van het stoomschip, zijn zij niet aansprakelijk voor gewicht, kwaliteit, maat, inhoud en waarde, noch voor de gevolgen van te zwakke verpakking, verkeerde, onvoldoende of onleesbaar geworden merken of adressen, of ontbreken van de bestemmingsplaats op de colli, noch voor de schaden, veroorzaakt door molest, overmacht, quarantaine, gevaren ter zee of andere vaarwateren, schelmerij, schuld of nalatigheid van den kapitein, den loods of de equipage of van andere personen, al of niet in dienst der Maatschappij, burgertwisten, roovers, dieven, bevel of inbeslagname van Hoogerhand of door het volk, oproeren, werkstakingen of stilstand van den arbeid, inbeslagname volgens de Burgerlijke Wet, stranding, hitte, vermindering of verandering van kwaliteit, doorsijpelen, lekken, breken, zweeten, roesten, bederf, olk verlies uit den aard der goederen ontstaan, ongedierte, alle schaden, den goederen aan wal overkomen, ontploffing of brand aan boord zelve of van ander vaartuig of aan den wal, noch voor enig onheil aan de machine of het laadgerei overkomen, of voor andere onheilen ter zee, in andere vaarwateren of in de haven. Ingeval van enig onheil, veroorzaakt door averij aan machine of ketels, waarvan de oorzaak niet aan zee-evenementen is toe te schrijven, doch hetwelk van dien aard is, dat redelijkerwijze niet is aan te nemen, dat het door meerdere voorzorgen had kunnen worden voorkomen, zal Art. 700 Wetboek van Koophandel niet kunnen worden ingeroepen, maar zullen de gevolgen op de gewone wijze als Averij-Grosse worden omgeslagen, terwijl in dat geval de gezagvoerder nimmer aansprakelijk zal zijn voor schade aan of verlies van lading, uit zoodanige averij aan machines of ketels voortvloeiende. Bij averijen en bij alle andere gevallen, (voor zoover daarvan bij dit Connossement niet is afgeweken,) zijn de bepalingen van het Nederl. Wetboek van Koophandel van kracht.

Averij-Grosse wordt in Nederland geregeld, volgens de York-Antwerpen regels.

Door de aanneming van dit Connossement verklaren partijen zich te onderwerpen aan de gedrukte en geschreven conditiën in dit Connossement.

Hiervan geteekend eensluitende, het eens nagekomen zijnde, de andere van geen waarde, alsmede afschriften voor den Gezagvoerder, en voor de Maatschappijen.

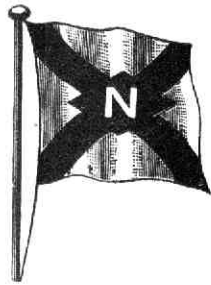
De Afladers:

De Agenten:

VRACHT f
..... per Last van

800 Kilo's bruto uitgeleverd gewicht.

STOOMVAART-MAATSCHAPPIJ
 „N E D E R L A N D.“
 A M S T E R D A M.

AGENTS:

- Basle . . .
- Zurich . . . **DANZAS & CO.**
- St-Gall . . .
- Genoa . . . **AGENZIA MARITTIMA OLANDESE**
- Batavia . . .
- Samarang . . . **SHIPPING AGENCY**
- Sourabaya . . . late
- Padang . . . **J. DAENDELS & Co.**
- Macassar . . .

Received in good order and condition, from
 GENOA by rail and to be transhipped there on board the Steamer
 the present voyage
 and failing shipment by her, then by the first Steamer of the line bound, for
 having liberty to deviate; to call at any port or ports in or out of the customary route, in any order
 and for any purpose, to sail with or without pilots; to tow and assist Vessels in all situations; and to tranship as often as the Shipowner elects.
 to be sent for shippers risk to
 whereof is master for

being marked and numbered as per margin, for delivery from the Ship's deck where the Carrier's responsibility shall cease subject to Ships's engagements not hereby disclosed, and though altering the Voyage or involving a deviation therefrom, at the Port of
 or so near thereunto as she may safely get (the act of God; the Queen's enemies, robbers or thieves by land or sea, whether on board or not, or in the service of the Owners; restraint of princes, rulers, or people; land damage; and loss or damage arising directly or indirectly before, during or after loading, or until delivery is completed; from cernin, rain, spray, insufficient packing, hook-holes, inaccuracies, obliteration or absence of marks or Port of Destination, effects of climate, leakage, drainage, breakage, decay, putrefaction, sweat, smell, evaporation, frost, contact with goods, the ship or anything in the ship, rust, or the consequences of accidents to machinery, boilers or steam however caused, or from failure of material or gear, or from wreck, stranding, collision with anything whatsoever, explosion, heat, fire or water in ship or shed, in craft or on quay, jettison, buratry, misfeasance, error in judgement, negligence or default of pilots, master, owners, mariners, engineers, or other persons, whether in the Owner's employ or not, ashore or on board, this or any other vessel, risk of craft, perils of the seas, ports, rivers, and of navigation, and for the consequences of all such dangers and accidents, excepted), unto

or to his or their assigns, against
 delivery of B/L, duly completed. Goods of which reception has not been taken by consignees within the time fixed by customhouse authorities, will be considered as "vacant goods" and stored as such by the Steamship Company or their Agents, as far as the ports of Padang, Batavia, Cheribon, Samarang and Soerabaya are concerned. The Steamship company or their agents will have with respect to these goods the same rights and liabilities which the customhouse authorities have respecting vacant goods stored under their control. As far as other ports are concerned such goods will be stored by customhouse authorities without any liability of the Ship. Freight and primage (if any) for the said goods, to be paid by the Shippers in ZURICH, before the departure of the ship, in cash without deduction, and to be considered as earned ship lost or not lost. Freight not paid shall be recoverable whatever may befall Ship or Goods. General average, if any, to be adjusted in AMSTERDAM according to York-Antwerp Rules 1890, but cargo or stores consumed as fuel shall be subject to general average in any case. Receivers of Cargo are bound to sign the formulaires of the Stoomvaart-Maatschappij "Nederland", which will be presented to them for this subject and to state therein the value of the goods received by them, at the same time giving security—to an amount to be fixed by the Steamship Company or their Agents—for the amount eventually due by them, all this before the goods will be delivered to them.

Weight, contents, and value (except for purpose of estimating freight) unknown. — If the Ship should be responsible for any loss of goods, the Ship will only have to pay the market value of the samples and goods, after deduction of import duties and landing expenses, however in no case more than £ 2.10 per cubic foot or £ 50 per package in Ship's option, and for species or valuable packages, provided freight has been paid on the value, only the value declared. The goods to be discharged from the Ship as soon as she is ready to unload, and the Master shall be at liberty to deliver goods, specie or valuables from on board, or to deliver the same on shore through the medium of praws or lighters at the risk and expense of the Owners of the goods, and (if necessary) the goods to be stored by the Master or Ship's Agent also at the risk and expense of the Owners of the goods. Fines and expenses, and losses by detention of Ship or Cargo, caused by incorrect marking or by incomplete or incorrect description of contents or weight, or of any other particulars required by the authorities upon either the packages or bills of lading, shall be borne by the Owners of the goods, to whom double freight will be charged on discovery of incorrect denomination or description of the Goods. If the loading, carriage, or delivery be, or threaten to be, impeded at port of shipment, delivery, or elsewhere, by quarantine, sanitary customs, labor regulations, lock-outs, strikes, war or disturbances, the Master may tranship or land and warehouse or otherwise dispose of the cargo or any part thereof, and the same may be reshipped or forwarded, but all at the risk and expense of the Owners thereof. If owing to stress of weather or the exigencies of the Mail Service, or to fixed hours of arrival and departure, the goods cannot be delivered at place of destination, the Master shall be at liberty to discharge them at one of the subsequent ports of call from which they will be forwarded to the Port of Destination at Ship's expense but at owner's risk. In case of casualty or claims, the Shipowner or Master may require an Average bond to be signed and deposits to be made against delivery of the goods for salvage or average charges including legal costs and the Owners, Master, or Agent shall represent and bind the Shipper in these matters, with liberty to sue for, defend, or settle claims, to be borne pro rata by interests involved, and should Consignees not meet their liabilities in these respects the Master may invoke Articles 487 and 489 of the Netherland Code of Commerce. Ship not responsible for incorrect delivery unless each package shall have been distinctly marked with its destination by the Shipper before shipment, and liability for the loss of or delay to or damage to any piece or package shall never exceed the value of such piece or package. The Master or Agent shall have a lien on the goods for payments made, unpaid freight, liabilities and expenses incurred to secure payment of such unpaid freight or liabilities incurred in respect of any charges stipulated herein to be borne by the Owners of the goods. The Master shall be at liberty to tranship the goods destined for other ports than Balawia, through the medium of his Agents into other steamers at Shipowner's expense, but always subject to conditions required by Vessels completing the transit, and at the risk of the Owners of the goods after delivery from Ship's deck, where Ship's responsibility shall cease. Goods to be forwarded as soon as practicable, but Shipowners not to be liable for detentions, and risk of warehousing to be borne by Consignees. In cases of damage and in all other cases (as far as it has not been stipulated to the contrary in this Bill of Lading) the provisions of the Netherland Code of Commerce shall be in force. Cost of repairs, necessary during transit, to be refunded by consignees.

The Steamers will not carry unless by special arrangement any medicinal fluids, or any goods of an inflammable, damaging or dangerous nature, and in the event of any such being discovered, they will be thrown overboard, and the loss will fall on the Shippers or Owners of such fluids or goods, who will also be held responsible for any damage occurring to Ship or Cargo in consequence of the shipment of such goods. In accepting this Bill of Lading, the Shippers agree to its Stipulations, and declare to dispense with any application of the 482nd, 700th, and 747th articles of the Netherland Code of Commerce.

In Witness whereof the Captain of the said Ship has signed
 bills of lading, all of this tenor and date, one of which being accom-
 plished, the others to stand void.

Dated at Zurich 190

For the Captain

FREIGHT HAS BEEN PAID IN ZURICH
 VERIFICATION OF WEIGHTS AND MEASURES RESERVED

18 1 05.

Dominion Line Royal Mail Steamers.

Received,

in apparent good order and condition from for shipment in and upon the steamship called the

now lying in the Port of and bound for LIVERPOOL,

TRANSIT FORM.

For THROUGH GOODS to Inland Points in Canada and UNITED STATES.

Via LIVERPOOL AND PORTLAND, Maine.

being marked and numbered or addressed as per margin—the contents and the condition of the contents of packages are unknown—the said goods to be delivered at the Port of LIVERPOOL, to the DOMINION LINE, to be by them transhipped or landed and reshipped on board the British Steam-ship appointed to sail for PORTLAND, MAINE (having liberty to call at any port or ports in or out of, contrary to, or beyond the customary route, without the same being deemed a deviation, whatever may be the reason for calling at or entering such ports in any order to receive and discharge coals, cargo and/or passengers, and/or for any other purpose including especially at any port or ports in Ireland, and/or Greenock, and/or St. John's, N.F., and/or St. John, N.B., and/or Halifax, N.S., and with liberty to lighter the goods shipped herein, to or from the vessel at shippers risk, but at shipowners expense) on the day of 190, and failing shipment by such steamer, then by any other British Steam-ship belonging to or employed by the DOMINION LINE, which shall sail from LIVERPOOL, for PORTLAND, MAINE, after that date, and the said goods subject to the exceptions and stipulations hereinafter mentioned are to be delivered in the like apparent good order and condition at the port of PORTLAND, MAINE, unto the Agent of the steamer, and by them to be forwarded upon conditions herein expressed, thence to the station nearest to at shipowner's expense, but at the risk of shippers and consignees, and at the aforesaid station delivered to or to his or their assigns Freight, primage and charges for said goods as per margin to be paid by consignees at the current rate of exchange for Bankers Bills at sight in London on the day of ship's arrival. General average payable according to the custom of the port of destination or of the port where voyage ends, or according to York-Antwerp Rules at the carrier's option. Cartage at destination payable by consignees.

The following are the exceptions and stipulations above referred to:—
 The Act of God, the King's enemies, pirates, robbers, theft or pilferage wherever occurring and by whomsoever committed, vermin, barratry of masters and mariners, arrests, restraints of princes and rulers or people, adverse claims, results of strikes, lock-outs, labor disputes, riots, and/or the action of mobs, sweating, insufficiency of package, or wrapper, in size, strength, or otherwise, leakage, breakage, chafage, wastage, rain, leaking, spray, rust, fire, frost, floods, thaw, decay, putrefaction, hook marks, or injury from hooks, stowage or contact with, or smell, or evaporation, or damage from any other goods, change of character, drainage, or from live stock or their excretions however caused, inaccuracies in, obliteration, insufficiency, or absence of marks, numbers, or addresses, or description of goods shipped, injury to or soiling of wrappers, or packages, however caused, defective stowage, lightering to or from the vessel, cross river lightering, transhipment, jettison, explosion, heat, fire at sea, or on shore, at any time or in any place, perils or accidents of the seas, rivers, and navigation, or land transit, or arising from boilers, steam, machinery, of any kind, pumps, or pipes of any kind (including consequence of defect therein or damage thereto), or any latent defect in hull or machinery, straining or stranding, heeling over, upsetting, submerging, or sinking of ship in harbor, river, or at sea, or the entry or admission of water into vessel by any cause or for any purpose, whether any of the perils, causes or things above mentioned, or the loss or injury arising therefrom be occasioned by or from any act or omission, negligence, default, or error in judgment of the owners, pilot, master, officers, mariners, engineers of every description, crew, stevedores, lightermen, or other persons whomsoever in the service of the shipowners whether on any wharves or quays or on board the said ship or any other ship belonging to or chartered by them or otherwise howsoever, for whose acts they would otherwise be liable, or by unseaworthiness of the ship at or after the commencement of the voyage (provided all reasonable means have been taken to provide against such unseaworthiness). Should any existing or future order or restriction of the English Emigration Commissioners, or of the English Board of Trade or other Government Authorities, prevent the carriage of goods from being conveyed in any passenger vessel, the Shipowners are to be free of any liability for non-fulfilment of their portion of the contract. That the Master, Owners, or agents of the vessel shall not be responsible, either as carriers, or as contributors, to general average, for any loss or injury to the said goods, occurring from any of the causes above mentioned. The steamer or substituted steamer has liberty to tranship at any port or ports and to sail with or without pilots, and to tow and assist vessels in all situations, though thereby deviating from her course, or to be towed, and to carry goods of all kinds dangerous or otherwise, and to carry cargo or live stock on deck or elsewhere in the said ship, and in the event of the steamer putting back to Liverpool, or into any port, or otherwise being prevented by any cause from commencing or proceeding under steam or otherwise in the ordinary course of her voyage in the discretion of the master or other person in charge of the ship or the owners, and without liability, for any default, negligence or error of judgment in the exercise thereof, to proceed under sail or in tow of any other vessel, or in any other manner, and to ship or tranship, and forward the goods by any other vessel. The Carrier is entitled to the benefit of all liberties and exemptions provided for in the Act of Congress of the United States of America, relating to the liability of carriers approved the 18th February, 1893, and known as the "Harter Act." If the Owner shall have exercised due diligence to make the Steamer in all respects seaworthy, and to have her properly manned, equipped, and supplied, it is hereby agreed that, in case of danger, damage or disaster resulting from faults or errors in navigation, or in the management of the Steamer, or from any latent defect in the Steamer, her machinery or appurtenances, or from unseaworthiness, whether existing at the time of shipment or at the beginning of the voyage (provided the latent defect or the unseaworthiness was not discoverable by the exercise of due diligence) the Consignees or Owners of the Cargo shall nevertheless pay salvage, and any special charges incurred in respect of the Cargo, and shall contribute with the shipowner in General Average to the payment of any sacrifices, losses or expenses of a General Average nature that may be made or incurred for the common benefit, or to relieve the adventure from any common peril, all with to same force and effect, and to the same extent, as if such danger, damage or disaster had not resulted from, or been occasioned by, faults or errors in navigation or in the management of the Vessel, or any latent defect or unseaworthiness. The shipowner is at liberty to discharge immediately on the vessel being berthed, and may, irrespective of weather, discharge continuously, Sundays and holidays included. If while in process of discharging, it shall be considered by the Master unsafe to remain in port on account of closing by ice, the ship may proceed to the nearest safe port in the Master's judgment, and there complete her discharge according to the provisions of this Bill of Lading, at the expense of the owners of the goods. The shipowner's responsibility shall cease when the goods are so landed. The goods to be received by the consignee immediately the vessel is ready to discharge, or otherwise they may be landed on the wharf or quay, or may at the option of the master or ship's agent be landed and stored at the sole expense and risk of the consignee, in the warehouse provided for that purpose, or in the public store, as the collector of the port shall direct; and when deposited in the public store to be subject to rent; and the keys of the warehouse to be delivered to and kept in charge of the officer of customs, under the direction of the collector, the collector of the port being hereby authorized to grant a general order for discharging immediately after the entry of the ship. Goods for Montreal will be delivered at Point St. Charles. Goods for Quebec will be delivered at Point Levi. The only condition on which glass, earthenware, china, slates, marble, grindstones, castings and other fragile goods of a like description will be carried is, that the shipowner will not be held liable for any breakage which may occur, whether from negligence or any other cause whatever. Freight, if payable by shippers, is due in full in exchange for bill of lading; or if payable by consignees, on arrival of goods at place of destination, in exchange for delivery order; settlement in either case to be made without discount or abatement. Freight payable by shippers to be paid ship lost or not lost. Freight and charges payable by consignees in Canada to be paid at ten per cent. premium of exchange. Freight and charges payable by consignees in United States to be paid at the highest current rate of exchange for Bankers' sight bills on day of ship's arrival. Freight on live stock is payable on the number shipped, without regard to, and irrespective of, the number or condition of those landed, and to master, owners, or agents of the vessel, or its connections, shall not be responsible for the deaths of, or injury to, the stock, however occasioned. Freight on goods to order, liquids, and brittle or perishable goods, payable by shippers if required. Full freight is payable on damaged or unsound goods but no freight is due on any increase in bulk or weight caused by the absorption of water during the voyage. If the goods are made deliverable hereunder to a named consignee, and not to order or assigns, delivery may be made without production or delivery of the bill of lading, and such delivery shall effectually discharge the carrier although the consignee may not be legally entitled to the goods or to delivery thereof. This Bill of Lading, duly endorsed, to be given in exchange for delivery order, if required. In case the whole or any part of the goods specified herein be prevented by any cause from going in said steamer, or be overcarried or landed at intermediate ports, the shipowners are only bound to forward them by succeeding or preceding steamers of this line, and incur no further liability. The agent of the vessel to have the option of landing cargo at Halifax, and forwarding the same thence by rail, lighter, or succeeding steamer to destination at ship's expense and Merchants' risk. Parcels for different consignees, collected and made up in single packages, addressed to one party for delivery abroad, will each be charged double parcel freight on delivery. The master, owners or agents of the vessel shall not be accountable to any extent for bullion, specie, precious metals, manufactured or unmanufactured, plated articles, glass, china, jewellery, articles used for jewellery, precious stones, trinkets, watches, clocks, timepieces, mosaics, bills, bank notes of any country, orders, notes, or securities for payment of money, stamps, maps, letters, writings, title-deeds, paintings, engravings, books, pictures, statuary, silks, furs, lace or cashmere, manufactured or unmanufactured, made-up into clothes, or otherwise contained in any package or parcel, whatever may be the value of such articles, nor for any other goods of whatever description above the value of £ 2 per cubic foot, nor for a total value of over £ 20 per package, unless declared with value in shipping note and bill of lading, and extra freight as may be agreed on be paid before shipment. The carrier is further entitled to the full benefit of all exemptions from liability, provided in sections 4281 and 4282 of the United States revised Statutes. The goods whilst on any quay or wharf, in lighters, barges, or elsewhere, at any time or in any place, before or during shipment or after discharge, or during transhipment or forwarding, shall be at the sole risk of the shippers, owner or consignees. Through goods for any destination beyond the vessel's port of discharge will be delivered and forwarded subject to any special or other conditions required by the shipowner, railroad, or other carrier participating in their carriage to destination. Through goods sent forward by rail are deliverable at the railway station nearest to the place named herein, and must be taken away by consignees within 24 hours of their arrival. In the case of all goods at through rates to the interior of the United States or Canada, the shipper and consignee engage to supply the agent of the steamer, at the port of destination, with the necessary papers for passing the goods through the Custom House by the time of the steamer's arrival, or pay all expenses incurred in default thereof. The master, owners, or agents of the vessel shall not be liable for any damage to any goods which is capable of being covered by insurance; or for any claim notice of which is not given in writing before the removal of the goods, or in any case for more than the invoice or declared value of the goods whichever shall be the least. Shippers shall be liable for any loss or damage to ship or cargo caused by goods of an inflammable, explosive, or otherwise dangerous or injurious nature, shipped without permission and without full disclosure of their nature, whether the shipper be aware thereof or not, and whether such shippers be principals or agents; and such goods may be seized and confiscated or destroyed by the shipowner at any time before delivery, without any compensation to the shipper, consignee, or owner. The weight, measure, gauge, quality, and value of the property are unknown, and the shipowners not accountable for the same. The goods are to be delivered from the ship's deck, where the shipowners' responsibility shall in all cases cease. In case of quarantine the goods may be discharged into quarantine depot, bulk or other vessel, as required for the ship's disposal; or should this be impracticable, or the ship or goods shipped hereunder not admitted, the master may proceed on his voyage and land the goods at the nearest safe port (in his opinion), at the risk and expense of the owner of the goods, or retain them on board till the ship returns, and in the latter event, the shipowner shall have a lien on the goods for freight and expenses on the return voyage at the current rate. The ship may proceed to her ports of discharge in any order which quarantine regulations may require, and may tranship at any one of the said ports for any other. Quarantine expenses upon the goods, of whatever nature or kind, shall be borne by the owner of the goods. In case of the blockade or interdiction of the port of discharge, or if without such blockade or interdiction the entering of or discharging in the port shall be considered by the master unsafe by reason of epidemic, war or disturbances, or ice, or from any other cause, the master may land the goods at any other port which he may consider safe, at the expense and risk of the owners of the goods. The ship's responsibility shall cease when the goods are so discharged under quarantine, or landed at another safe port as expressed herein. Any loss, damage, or detention of goods, on through bill of lading, for which the carrier is liable, must be claimed against the party only in whose actual possession the goods were when the loss, damage, or detention occurred. All fines, expenses, losses or damage which the shipowners or their agents or servants, or the ship or cargo may incur or suffer on account of incorrect or insufficient marking of the packages, or description of their contents, or of the dangerous nature of such contents, shall be paid by the shipper or consignee, as may be required, whether such shippers or consignees shall be aware thereof or not, and whether such shippers or consignees shall be principals or agents only. The master of the ship, and owners or agents of the line, shall have a lien on the goods, not only for the freight and charges herein, and for all payments made and liabilities incurred in respect of and charges stipulated herein to be borne by the owners of the goods, but also for all previously unsatisfied freight and charges due to them by shippers or consignees, and whether payable in advance at the port of shipment or not. The shipper and/or owner of the goods are liable together or separately for freight and charges as per margin, and for all other expenses incurred in the event of goods unclaimed or refused by consignees and sold by agents of steamer or connecting carrier, or by Customs not realizing sufficient to pay same in full. Claims, if any, for loss, by damage, short delivery, or any other cause, shall, in the option of the shipowner, be settled direct with the agents of the line in Liverpool, according to the Law of England, with reference to which law except questions of General Average, this contract is made, to exclusion of proceedings in any other country. Also the carrier is not to be liable for loss, injury, or detention of packages intended for different consignees but made up into one parcel or package unless the contents and value of each separate package be herein stated and full freight paid on each package. This contract shall be governed, so far as regards the water carriage, and except questions of General Average, by the law of the flag of the vessel carrying the goods, whether the flag may be of British or some other nationality foreign to that of the country in which this contract is made. In accepting this Bill of Lading, the Shipper, owner, and consignee of the goods, and the holder of the Bill of Lading, agree to be bound by all its stipulations, exceptions, and conditions, whether written, stamped, or printed, as being the contract between them and the ship and its owners, and is binding upon them, notwithstanding any custom or usage of the port at which the vessel may load or discharge, which may in any respect vary or conflict with any of the terms and conditions of this Bill of Lading, as fully as if they were all signed by such shipper, owner, consignee and holder.

IN WITNESS whereof the Agent on behalf of the said Steam-ship and its Connections hath affirmed to Bills of Lading, all of this tenor and date, the one of which Bills being accomplished, and delivered up to the carrier or his agent, the others to stand void.

Tons.	Cwt.	Qrs.	Lbs.	
Gross Weight :				
CHARGES £				
Tons.	Cwt.	Qrs.	Lbs.	
Freight on : : : at per Ton, £				
Freight on Ft. In., at per Ton, £				
Primage, 10 per cent. £				
TOTAL. £ Stg.				

Revised Export Bill of Lading as per Joint Committee Circular No 1840, April 10, 1895.

Export Bill Lading No. J H 3
Contract No. 2152
J Mc V No 161

The Missouri, Kansas & Texas Railway Company of Texas.

And (NAME OF FAST FREIGHT LINE OR RAILROAD.) And (STEAMSHIP OR STEAMSHIP LINE.)

Received, at Dallas, Texas. from Trinity Cotton Oil Co.
the following property, in apparent good order, except as noted (contents and condition of contents of packages unknown), marked, con- signed and destined as indicated below:

CONSIGNEE AND DESTINATION.

Shippers Order Rotterdam, Hol.

PARTY TO BE NOTIFIED.

Messrs Pluygers & Co

MARKS AND NUMBERS.

ARTICLES.

One Thousand Barrels Refined Cotton Seed Oil.

Weight 489,650 Lb. (subject to correction)

To be carried to the Port (A) of Galveston, Tex. and thence by Steamship.

LORD ERNE to the Port (B) Rotterdam, Hol. (or so near thereto as ship may safely

get, with liberty to call at any usual port of call) and to be there delivered as above consigned, or to another carrier on the route to desti- nation if consigned beyond said port (B) upon payment immediately on discharge of the property, of the freight thereon, at the rate from Dallas, Texas. to Rotterdam, Hol. of 4s-3d per brl & 2 1/4 cents,

United States gold currency, per one hundred pounds gross weight and advanced charges

(\$), with all other charges and average and when the freight and (or) charges are payable in American money, the same to be converted at the rate of \$4.80 per pound sterling, to be paid in cash without discount, at the current rate of exchange officially quoted the day the vessel enters the custom house at port of discharge, for which banker's short-sight bills on London can be bought, any custom or law at port of discharge to the contrary notwithstanding.

In consideration of the rate of freight herein named, it is hereby stipulated that the service to be performed hereunder shall be subject to the conditions, whether printed or written hereon and said conditions are hereby agreed to by the shipper and by him accepted for himself and his assigns as just and reasonable.

CONDITIONS.

I.—With respect to the service until delivery at the port first above mentioned it is agreed that:—

- No carrier shall be liable for loss or damage to all or any of the property herein described, caused by the act of God, the public enemy, or by any cause or causes beyond its control, or by floods, or by fire, or by riots, strikes, or stoppage of labor, or by leakage, breakage, chafing, loss in weight, changes in weather, heat, frost, wet or decay or from any cause or causes result- ing from the carriage of such property upon open or flat cars, or from any other cause or causes which, however, unless such loss or damage shall result directly and exclusively from the negligence of the carrier or party in possession of such property, and further, unless such negligence shall be affirmatively established by the owner of the property.
- No carrier is bound to carry said property by any particular train or vessel, or in time for any particular market, or otherwise than with a reasonable despatch as its general business will permit. Every carrier shall have the right, in case of necessity, to forward said property by any railroad or route between the point of shipment and the point to which the rate is given.
- No carrier shall be liable for loss or damage not occurring on its own road or its portion of the through route, nor after said property is ready for delivery to the next carrier or to consignee. The amount of any loss or damage for which any carrier becomes liable shall be computed at the value of the property at the place and time of shipment under this bill of lading, unless a lower value has been agreed upon or is determined by the classification upon which the rate is based, in either of which events such lower value shall be the maximum price to govern such computation. Claims for loss or damage must be made in writing, to the agent at point of delivery, promptly after arrival of the property, and if delayed for more than thirty days after the delivery of the property, or after due time for the delivery thereof, no carrier hereunder shall be liable in any event.
- All property shall be subject to necessary coopers and baling at owner's cost. Each carrier over whose route Cotton is to be carried hereunder, shall have the privilege, at its own cost, of compressing the same for greater convenience in handling and forwarding, and shall not be held responsible for deviation or unavoidable delays in procuring such compression. No car- rier shall be liable for differences in weights or for shrinkage of any grain or seed carried in bulk.
- Property not removed by the person or party entitled to receive it within twenty-four hours after its arrival at destination, may be kept in the car, depot or place of delivery of the carrier, at the sole risk of the owner of said property, and there held subject to lien for all freight and other charges. Property taken from a station at which there is no regular appointed agent, shall be entirely at risk of owner until loaded into cars; and when received from private or other sidings, shall be at owner's risk until the cars are attached to trains.
- No carrier hereunder will carry, or be liable in any way, for any documents, specie or for any article of extraordinary value not specifically rated in the published classifications, unless a special agreement to do so, and a stipulated value of the articles, are endorsed hereon.
- Every party, whether principal or agent, shipping inflammable, explosive or dangerous goods, without previous full written disclosure to the carrier of their nature, shall be liable for all loss or damage caused thereby, and such goods may be warehoused at owner's risk and expense or destroyed without compensation.
- Any alteration, addition or erasure in this bill of lading which shall be made without the special notation hereon of the agent of the carrier issuing this bill of lading, shall be void.
- If upon inspection it is ascertained that the articles shipped are not those described in this bill of lading, the freight charges must be paid upon the articles actually shipped, and at the rates and under the rules provided for by published classifica- tions.
- If all or any part of said property is carried by water over any part of said route, such water carriage shall be per- formed subject to the further conditions, that no carrier or party shall be liable for any loss or damage resulting from the perils of the lakes, sea or other waters; or from explosion, bursting of boilers, breakage of shafts, or any latent defect in hull, machinery or appurtenances; or from collision, stranding, or other accidents of navigation; or from the prolongation of the voy- age. And any vessel carrying any or all of the property herein described shall have liberty to call at intermediate ports; to tow and be towed, and to assist vessels in distress, and to deviate for the purpose of saving life or property.
- No carrier shall be liable for delay, nor in any other respect than as warehousemen, while the said property awaits fur- ther conveyance, and in case the whole or any part of the property specified herein be prevented by any cause from going from said port in the first steamer of the ocean line above stated, leaving after the arrival of such property at said port, the car- rier hereunder then in possession is at liberty to forward said property by succeeding steamer of said line, or if deemed neces- sary, by any other steamer.
- This contract is executed and accomplished, and all liability hereunder terminates on the delivery of the said property to the steamship, her master, agent or servants, or to the steamship company, or on the steamship pier at the said port, and the inland freight charges shall be a first lien, due and payable by the steamship company.

ATTENTION OF SHIPPERS IS CALLED TO THE ACT OF CONGRESS OF 1891. "Any person or persons shipping Oil of Vireoil, Unskateo Lime, Inflammable Matches, or Gunpowder, in a ship or vessel taking cargo for divers persons on freight, without delivering AT THE TIME OF SHIPMENT a note in writing, expressing the nature and character of such merchandise, to the master mate, or officer or person in charge of the loading of the ship or vessel, shall forfeit to the UNITED STATES ONE THOUSAND DOLLARS."

II.—With respect to the service after delivery at the port (A) first above mentioned, and until delivery at the port (B) second above mentioned, it is agreed that:—

- The Ship shall have liberty to sail with or without pilots; that the Carrier shall have liberty to convey goods in lighters to and from the ship at the risk of the owners of the goods; and, in case the ship shall put into a port of refuge, or be prevented from any cause, from proceeding in the ordinary course of her voyage, to transship the goods to their destination by any other steamship; that the Carrier shall not be liable for loss or damage occasioned by fire from any cause or whosoever occurring; by barratry of the master or crew; by robbers; by arrest and restraint of princes, rulers or people, riots, strikes, or stoppage of labor; by explosion, bursting of boilers, break- age of shafts, or any latent defect in hull, machinery or appurtenances, or unseaworthiness of the ship, even existing at time of shipment or sailing on the voyage, provided the owners have exercised due diligence to make the vessel seaworthy; by heating, decay, putrefaction, rust, sweat, change of character, drainage, leakage, breakage, or any loss or damage arising from the nature of the goods or the insufficiency of packages; nor for land damage; nor for the obliteration, errors, insufficiency or absence of marks, numbers, address or description; nor for risk of draft, hulk, or transshipment; nor for any loss or damage caused by the prolongation of the voyage, and that the Carrier shall not be concluded as to correctness of statements herein of weight, quality, contents and value. General average payable according to York- Antwerp Rules, 1890.
- That this shipment, until delivery at the port (B) second above mentioned, is subject to all the terms and provisions of, and all the exemptions from liability contained in, the Act of Congress of the United States, approved on the 13th day of February, 1893.
- That the Carrier shall not be liable for articles comprised in Section 4281 of the Revised Statutes of the United States, nor for any package exceeding the sum of \$100 in value, unless notice of true character and value thereof is given and same is entered in the bill of lading.
- That Shippers shall be liable for any loss or damage to Ship or Cargo caused by inflammable, explosive or dangerous goods, shipped without full disclosure of their nature, whether such Shipper be Principal or Agent; and such goods may be thrown overboard or de- stroyed at any time without compensation.
- That the Carrier shall have a lien on the goods for all freights, primages and charges, and also for all fines or damages which the Ship or Cargo may incur or suffer by reason of the incorrect or insufficient marking, numbering, or addressing of packages, or description of their contents.
- That in case the Ship shall be prevented from reaching her destination by Quarantine, the Carrier may discharge the goods into any Depot or Lazaretto, and such discharge shall be deemed a final delivery under this contract, and all the expenses thereby incurred on the goods shall be a lien thereon.
- That the Ship may commence discharge immediately on arrival, and discharge continuously, the Collector of the Port being hereby authorized to grant a general order for discharge immediately on arrival, and if the goods be not taken by the Consignee within such time as is provided by the regulations of the port of discharge, they may be stored by the Carrier at the expense and risk of their owners.
- That full freight is payable on damaged or unsound goods; but no freight is due on any increase in bulk or weight caused by the absorption of water during the voyage.
- That if on a sale of the goods at destination for freight and charges, the proceeds fail to cover said freight and charges, the Car- rier shall be entitled to recover the difference from the Shipper.
- That in the event of claims for short delivery when the Ship reaches her destination, the price shall be the market price at the port of destination on the day of the Ship's entry at the Custom House, less all charges saved.
- That merchandise on wharf awaiting shipment or delivery be at Shipper's risk of loss or damage by fire or flood, not happening through the fault or negligence of the owner, master, agent or manager of the vessel.
- That this Bill of Lading, duly endorsed, be given up to the Ship's Consignee in exchange for delivery order.
- That the Freight prepaid will not be returned, goods lost or not lost.
- That parcels for different Consignees collected or made up in single packages addressed to one Consignee, pay full freight on each parcel.
- That freight payable on weight is to be paid on gross weight landed from ocean steamship, unless otherwise agreed to or herein otherwise provided, or unless the Carrier elects to take the freight on the bill of lading weight.
- It is stipulated that in case the whole or any part of the articles specified herein be prevented by any cause from going in the first steamship leaving after the arrival of such articles at said port, the Carrier is only bound to forward them by succeeding steamships em- ployed in this line, or if deemed necessary by said Carrier, it may forward them in other steamships.
- That the property covered by this bill of lading is subject to all conditions expressed in the regular forms of bills of lading in use by the steamship company at time of shipment, and to all local rules and regulations at port of destination not expressly provided for by the clauses herein.
- That if the goods are destined beyond the port (B) second above mentioned, the transshipment to connecting Carrier shall be at the risk of the owner of the goods, but at Ship's expense, and that all liability of the steamship company hereunder terminates on due delivery to connecting Carrier.

III.—With respect to the service after delivery at the port (B) second above mentioned, and until delivery at ultimate destination if destined beyond that port, it is agreed that:—

- The property shall be subject exclusively to all the conditions of the Carrier or Carriers completing the transit; the duty of notifica- tion above provided for shall fall exclusively within the obligation of the Carrier completing the transit, and no prior Carrier shall be respon- sible for the fulfillment of the obligation.
- AND FINALLY, in accepting this bill of lading, the shipper, owner and consignee of the goods, and the holder of the bill of lading, agree to be bound by all of its stipulations, exceptions and conditions, whether written or printed, as fully as if they were all signed by such shipper, owner, consignee or holder.

IN WITNESS WHEREOF, the Agent, signing on behalf of the said, The Missouri, Kansas & Texas Railway Company of Texas, and of the said Ocean Steamship Company, or Ocean Steamer and her owner, severally and not jointly, hath affirmed to two Bills of Lading all of this tenor and date, one of which Bills being accomplished, the others to stand void.

Dated at Dallas, Texas. this 2nd day of Nov 1905
H Page Gen Agent
On behalf of carriers severally but not jointly.

Texas and Mexican Steamship Line

ANTWERP, ROTTERDAM,
BREMEN, HAMBURG,
MARSEILLES,
AND GENOA.

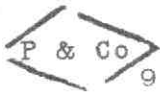
FOWLER & McVITIE,

GALVESTON, TEXAS.

Watts, Watts & Co.,

LONDON-LIVERPOOL

MARKS

Olympia

1000 Bbls Refined C/S Oil.

MASTER'S RECEIPT

SHIPPED, in apparent good order and condition, by Trinity Cotton Oil Co.

in and upon the Steamship **LORD ERNE**

from the Port of GALVESTON (with liberty to call at any port or ports for all purposes), to say

1000 Barrels Refined Cotton Seed Oil

weighing 489650 pounds, being marked as per margin (weight, quality, contents and value unknown), and to be delivered in the like order and condition from the steamer's tackle (where the Carrier's responsibility ceases), at the port of **Rotterdam** (or so near thereunto as she may safely get and always lie afloat), unto order of **Shippers**

or to his or their assigns, he or they paying freight, in exchange for delivery order for said goods, in cash, without allowance for credit or discount, in the usual money of the country where vessel discharges, at the following rates of exchange for each United States dollar, viz: Four shillings and two pence (4s/2d) if in the United Kingdom; marks 4.30 if in Germany; francs 5.35 if in France or Belgium; guilders 2.55 if in Holland; kroner 3.80 if in Denmark, Norway or Sweden; lire 5.35 in gold if in Italy, or, at the option of Consignee, in British Sterling, at \$4.80 per £, at the current rate of Sterling Exchange for which Bankers' demand bills on London can be bought the day vessel enters at custom house, at the rate of **4/3 per barrel**

cents per hundred pounds (100 lbs.) on the actual gross invoice or discharged weight at vessel's option, charges as per margin and average accustomed. Consignee shall exhibit the true invoice to the vessel's agents whenever called upon to do so.

1-IT IS MUTUALLY AGREED, that if the cargo is loaded and stowed in accordance with the requirements of the Surveyors at the port of loading, of the National Board of Marine Underwriters of New York, the Shipper, Owner and Consignee of the goods shall accept the certificate of any such Surveyors or Surveyor as conclusive evidence that the vessel has been properly prepared in every way for cargo, and that these goods and all the other cargo on board have been properly dunnaged and stowed.

2-ALSO, that in the absence of fraud, clerical or obvious error, this Bill of Lading, signed by the Master or Agent shall be conclusive evidence against the shipowner that the above mentioned cargo has been received, if the number of packages agrees with the mate's and/or tally clerk's receipts.

3-ALSO, that the vessel shall have liberty to sail without pilots; to tow and assist vessels in distress; to deviate backwards or forwards for the purpose of saving life or property, and for receiving and/or discharging at any port or ports, coal, goods, cargo, passengers or for any other purpose; that the carrier shall have liberty to convey goods in lighters to and from the vessel at the risk of the owners of the goods, and, in case the vessel shall put into a port of refuge or be prevented from any cause from proceeding in the ordinary course of her voyage to transship the goods to their destination by any other vessel, lighter or rail line; also the vessel has the liberty of shipping by any other vessel or vessels all at the risk of the owners of the goods; if there be not sufficient water for the vessel to enter the Port of Discharge the first tide after arrival, and to lie always afloat, lay days are to count and/or demurrage to accrue from twenty-four hours after arrival at the Port, (in the case of Rouen arrival at Havre Roads to be considered as off the Port of Rouen), and any lightage incurred to reach the Port of Discharge is to be at the expense and risk of the receivers of the cargo pro rata the custom of the Port to the contrary notwithstanding.

4-ALSO, that vessels bound for the Port of Bremen shall have liberty of discharging at Bremen City, Bremerhaven, Geestmünde, Brake or Nordenham, at vessel's option.

5-ALSO, that the carrier shall not be liable for loss or damage occasioned by causes beyond his control; by the perils of the sea, rivers, canals and navigation; by fire from any cause or wheresoever occurring; by barratry of the master or crew; by enemies, pirates or robbers; by arrest or restraint of princes, rulers or people, riots, strikes or stoppage of labor; by explosion, bursting of boilers, breakage of shafts, or any latent defect in hull, machinery or appurtenances, or unseaworthiness of the vessel, even existing before shipment or sailing on the voyage, provided the owners have used due diligence to make the vessel seaworthy; or by collisions, stranding or other accidents of navigation of whatsoever kind (even when occasioned by the negligence, default or error in judgment of the pilot, master, mariners or other servants of the shipowner, not resulting, however, in any case, from want of due diligence by the owners of the vessel or any of them, or by the Ship's Husband or Manager); nor for heating, decay, putrefaction, vermin, rust, sweat, change of character, drainage, leakage, breakage or any loss or damage arising from the nature of the goods or the insufficiency of packages; nor for land damage, nor for incorrect delivery of goods arising from the accidental obliteration, errors, insufficiency or absence of marks, numbers, address or description; nor for risk of craft, bulk or traspshipment; nor for any loss or damage caused by the prolongation of the voyage; nor shall the vessel be required to use more dunnage for the protection of the cargo than is customary and required at the port of Liverpool.

6-ALSO, that the vessel shall be entitled to commence discharging immediately on arrival, and discharge continuously and the goods to be taken from the vessel by the Consignee directly they come to hand, as fast as the vessel can discharge, otherwise the Master or Vessel's Agent to be at liberty to enter and land the goods or put them into store, warehouse or craft, at the expense and risk of the owners of the goods. Tonnage, shed and quay dues payable by receivers of cargo, according to the custom of the port. If consignees fail to receive as above stated, and no facilities are available for discharging into craft or on wharf without delay to vessel, receivers shall pay the vessel demurrage at the rate of 4d. per net register ton per day for such detention, and the vessel and her Agent shall have a lien upon the goods until the payment of all costs, charges and demurrage incurred. The vessel's responsibility shall cease immediately on the goods being discharged from the vessel's tackle, any custom of the port to the contrary notwithstanding. The Collector of the Port is hereby authorized to grant a general order for discharge immediately after the entry of the vessel. The Master Portage of the delivery of the cargo to be done by the Consignees of the vessel, and the expense thereof to be paid by the receivers of the cargo. Where goods are weighed or measured on board or alongside to ascertain freight, the charges for weighing, etc., to be paid by the Consignees, who shall also pay any excess of freight discovered, and the carrier shall have a lien on the goods for such charges.

7-AT ANTWERP goods landed on the quay shall be received therefrom by the Consignee. Consignees of such goods to pay the Agents of the vessel the expense of watching at the rate of Three Francs per twenty-four hours, and for delivery charges. One Franc Twenty-five Centimes per Thousand Kilos. (Goods not removed from the quay by the Consignees immediately upon receiving notice from the Agents of the vessel will be liable to be stored by the said Agents, at the expense of the Consignees, at their risk of fire, loss or injury, in any warehouse or shed, or sent to the Public Store, as the Customs authorities may direct.) AT LIVERPOOL the ship is always at liberty to discharge on the quay, notwithstanding all demands or orders of the consignees to receive the merchandise into lighters or other craft. This clause does not prevent a portion of the cargo, such as grain, being discharged into lighters, whilst another portion is being discharged on the quay. Merchandise transhipped into vessels, lighters or other conveyance, will have to reimburse to the ship in the same measure as cargo landed onto shore, Chamber of Commerce Shed taxes or other expenses in connection therewith, notwithstanding all regulations and customs of the Port of Discharge.

8-ALSO, that shippers shall be liable for any loss or damage to vessel or cargo caused by inflammable, explosive or dangerous goods, shipped without full disclosure of their nature, whether such shipper be principal or agent, and such goods may be thrown overboard or destroyed at any time without compensation.

9-ALSO, that the carrier shall have a lien on the goods for all fines or damages which the vessel or cargo may incur or suffer by reason of the incorrect or insufficient marking of packages or description of their contents.

10-ALSO, that in case the vessel shall be prevented from reaching her destination by quarantine, the carrier may discharge the goods into any depot or lazaret at the port of destination, and such discharge shall be deemed a final delivery under this contract, and all the expenses thereby incurred on the goods shall be for the account of the Consignees.

11-SHOULD the vessel on arrival at destination be unable to enter port or discharging berth on account of ice, frost or blockade, she shall have the privilege of proceeding to the nearest safe port or berth and there discharge. Freight to be paid the same as if discharged at port or berth to which she was ordered. This clause shall also apply in case the Sound should be impassable by ice on arrival.

12-ALSO, that full freight is payable on damaged goods, and on barrels, full part full or empty; but no freight is due on any increase in bulk or weight caused by the absorption of water during the voyage. Also that Freight Prepaid will not be returned, goods lost or not lost.

13-ALSO, that if on the sale of the goods at destination for freight and charges, the proceeds fail to cover said freight and charges, the carrier shall be entitled to recover the difference from the shipper.

14-ALSO, that all disputes under this Bill of Lading arising at U. K. ports, where the sum in dispute or damage claimed is not more than £50, shall be settled by arbitration at port of delivery in the usual customary mode.

15-ALSO, that merchandise in transit to or from the vessel, or on railways, barges, in presses, yards or on wharf, or awaiting shipment or delivery, be at shipper's risk of loss or damage by fire, flood or any other cause, not happening through the fault or negligence of the Owner, Master, Agent or Manager of the vessel. General average shall be adjusted according to York/Antwerp Rules, 1890.

16-ALSO, that for through shipments to ports beyond the port where vessel discharges, the carrier has the privilege to discharge and store the goods at intermediate ports, either on shore or in lighters, at vessel's expense, but without vessel's risk, and to forward the same to port of destination as soon as practicable. Through goods are also subject to all the conditions, stipulations and exceptions expressed in the customary form of Bill of Lading in use at the time of shipment by carrier or carriers completing the transit. In case the final port of destination is closed by ice, or blockade, or is considered unsafe by reason of war or disturbance, or any other cause, or is declared infected, or, in case the last regular steamer of the season from port of transshipment is fully engaged or loaded, the carriers are at liberty to forward the goods to any other port apparently nearest accessible, to which a regular service is maintained, full freight is due on goods thus forwarded and the terms of the through bill of lading are to be considered fulfilled in every respect, also the carriers are at liberty to warehouse the goods at intermediate port or ports at the risk and expense of the owners of the goods and to forward the said goods to destination as soon as practicable, and the Master, Owners and Agents of carriers are hereby relieved from all responsibility connected therewith. All taxes and dues upon the goods in consequence of war or any other circumstances to be paid by the consignees of the goods. Should the owners of the goods desire to give special orders for the forwarding from port of transshipment, they must do so at latest on arrival of the goods there, and carriers will comply with such orders as far as possible, but always at the risk and expense of the owners of the goods. Also, that on through shipments to Russian ports, in case the Bills of Lading should not be made out in accordance with the existing Russian Custom Regulations, the goods as well as the shipper and receivers are responsible to the steamer or her owners for all penalties and other consequences arising from such incorrectness.

17-ALSO, that this shipment is subject to all the terms and provisions of, and all the exemptions from liability contained in, the Act of Congress of the United States, approved on the 13th day of February, 1893, and entitled "An Act relating to the Navigation of Vessels," etc.

18-AND FINALLY, in accepting this Bill of Lading, the Shipper, Owner and Consignee of the goods, and the Holder of the Bill of Lading, agree to be bound by all its stipulations, exceptions and conditions, whether written or printed, as fully as if they were all signed by such Shipper, Owner, Consignee or Holder, any rule, custom or regulation of the port of discharge to the contrary notwithstanding.

IN WITNESS WHEREOF, the Master or Agent of said vessel hath affirmed to two Bills of Lading, all of this tenor and date, one of which being accomplished and given up to the carrier, the other to stand void.

Dated in GALVESTON, December 21 1905, per pro FOWLER & McVITIE.

Arthur White
Agents.
Master.

The goods referred to in this Bill of Lading are such portion of those mentioned in the Through Bill of Lading-No. F-43, issued by M K & T Ry Co.,

dated Dec 2 1905 shipped at Dallas, Texas.

as have been actually put on board this steamer, and are to be delivered upon presentation of the said Through Bill of Lading, and this Ocean Bill of Lading, together; or upon the Through Bill of Lading alone, provided that the Master is satisfied by comparing the same with his copy of this Ocean Bill of Lading, of the identity of the goods called for; and provided that the Consignee gives a guarantee satisfactory to the shipowner against all claims by holders of the Ocean Bill of Lading, and to produce the latter in due course; and indemnifies the Owners and Master against all claims by the holders thereof, in consequence of delivery without production thereof. The Master or Agent of the vessel not having signed any Through Bill of Lading, will only deliver the goods at port of discharge, on the conditions herein stipulated.

per pro FOWLER & McVITIE.
A. J. O'Connell
Agents.
Master.

NOTIFY

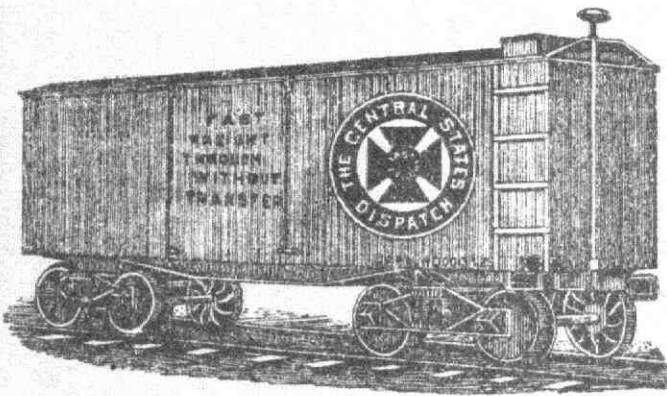
Pluygers & Co.,

Cont G-161

THE CENTRAL STATES DISPATCH

IN CONNECTION WITH OTHER CARRIERS ON THE ROUTE.

T. H. NOONAN, General Manager, Cincinnati, Ohio.

Export Bill 641 Lot No. _____

Contract No L.E.S. 175 R.C.C. 531

Dated at Indianapolis, Ind.

this 23rd day of December 1905

Received at Indianapolis, Ind.

PRINCIPAL WESTERN AGENTS.

- LEO. J. DWYER.....Chicago, Ill.
- LYNN E. STONE.....Indianapolis, Ind.
- C. R. LEWIS.....Milwaukee, Wis.
- C. H. ROSS.....Milwaukee, Wis.
- LUCIUS FRINK.....Minneapolis, Minn.
- W. E. WARD.....Chicago, Ill.
- E. C. RUMPLER.....Peoria, Ill.
- A. G. NICHOLSON.....Terre Haute, Ind.
- C. W. TOMLINSON.....Cincinnati, O.
- GEO. HARTOUGH.....Dayton, O.
- E. L. PLOWMAN.....Evansville, Ind.
- M. J. ALLEN.....Kansas City, Mo.
- ED. HART, Jr.....St. Louis, Mo.
- J. M. RYAN.....Louisville, Ky.
- J. D. MARNEY.....Springfield, Ill.
- JOS. B. CABELL.....Memphis, Tenn.
- J. C. EMIG.....St. Louis, Mo.

From KINGAN AND CO. LTD.
the following property, in apparent good order, except as noted (contents and condition of contents of package unknown), marked, numbered, consigned and destined as indicated below.

Consignee and Destination Order: - Kingan and Co. Ltd, Rotterdam, Holland

Party to be notified. Pluijgers & Co., Rotterdam

MARKS AND NUMBERS	ARTICLES
<u>CX</u>	<u>One Hundred (100) Tcs Neutral</u>
<u>P. & R. 11398 C.C.C. & ST.L. 4207</u>	<u>Shipper's Weight 44400# Pounds. (Subject to Correction.)</u>

To be carried to the Port (A) of Philadelphia, Pa. and thence by Cosmopolitan Line to the Port (B) Rotterdam Holland for so near thereto as steamer may safely get, with liberty to call at any port or ports in or out of the customary route, and to be there delivered in like good order and condition as above consigned, or to consignee's assigns, or to another carrier on the route to destination if consigned beyond said port (B), upon payment immediately on discharge of the property, of the freight thereon, at the rate from Indianapolis, Ind. to Rotterdam, Holland of Forty (40¢) cents, None

United States gold currency, per one hundred pounds gross weight, and advance charges, with all other charges and average, without any allowance of credit or discount; settlement to be made on the basis of 4 shillings two pence, 1.25 marks, 5.25 francs, 2.50 Dutch guilders, 3.80 kroner to the dollar, United States gold currency; if in other currency than herein provided for, settlement to be made at the rate of \$4.80 to the pound sterling, at the current rate of exchange officially quoted on the day the ocean steamer enters the Custom House at its port of discharge, for which banker's short-sight bills on London can be bought; when ocean freight is prepaid, \$4.80 United States gold is equivalent to one pound sterling.

CONDITIONS.

Any alteration, addition, or erasure in this bill of lading which shall be made without the special notation hereon of the agent of the carrier issuing this bill of lading shall be void.

I.—With respect to the service until delivery at the port (A) first above mentioned it is agreed that:—

1. No carrier or party in possession of all or any of the property herein described, shall be liable for any loss thereof or damage thereto, by causes beyond its control; or by floods or by fire; or by quantities; or by stoppage of labor; or by leakage, breakage, chafing, loss in weight, changes in weather, heat, frost, wet or decay; or from any cause if it be necessary or usual to carry such property upon open cars.
2. No carrier is bound to carry said property by any particular train or vessel, or in time for any particular market, or otherwise than with as reasonable dispatch as its general business will permit. Every carrier shall have the right, in case of necessity, to forward said property by any railroad or route between the point of shipment and the point to which the rate is given.
3. No carrier shall be liable for loss or damage not occurring on its own road or its portion of the through route, nor after said property is ready for delivery to the next carrier or to consignee. The amount of any loss or damage for which any carrier becomes liable shall be computed at the value of the property at the place and time of shipment under this bill of lading, unless a lower value has been agreed upon or is determined by the classification upon which the rate is based, in either of which events such lower value shall be the maximum price to govern such computation. Claims for loss or damage must be made in writing to the agent at point of delivery promptly after arrival of the property, and if delayed for more than thirty days after the delivery of the property, or after due time for the delivery thereof no carrier hereunder shall be liable in any event.
4. All property shall be subject to necessary compression and lading at owner's cost. Each carrier over whose route Cotton is to be carried hereunder, shall have the privilege, at its own cost, of compressing the same for greater convenience in handling and forwarding, and shall not be held responsible for deviation or unavoidable delays in procuring such compression. No carrier shall be liable for differences in weights or for shrinkage of any grain or seed carried in bulk.
5. Property not removed by the person or party entitled to receive it within twenty-four hours after its arrival at destination "(Port A)," may be kept in the car, depot or place of delivery of the carrier, at the sole risk of the owner of said property, and there held subject to lien for all freight and other charges. Property taken from a station at which there is no regularly appointed agent, shall be entirely at risk of owner until loaded into cars; and when received from private or other sidings, shall be at owner's risk until the cars are attached to trains.
6. No carrier hereunder will carry, or be liable in way for, any documents, specie, or for any article of extraordinary value not specifically rated in the published classifications, unless a special agreement to do so, and a stipulated value of the articles, are endorsed hereon.
7. Every party, whether principal or agent, shipping inflammable, explosive, or dangerous goods, without previous full written disclosure to the carrier of their nature, shall be liable for all loss or damage caused thereby, and such goods may be warehoused at owner's risk and expense or destroyed without compensation.
8. If upon inspection it is ascertained that the articles shipped are not those described in this bill of lading, the freight charges must be paid upon the articles actually shipped, and at the rates and under the rules provided for by published classifications.
9. If all or any part of said property is damaged or lost, or is damaged or lost by any cause from going from said port in the first steamer, of the ocean line above stated, leaving after the arrival of such property in said port, the carrier hereunder then in possession is at liberty to forward said property by succeeding steamer of said line, or if deemed necessary by any other steamer.
10. No carrier shall be liable for delay, nor in any other respect than as warehouseman, while the said property awaits further conveyance, and in case the whole or any part of the property specified herein be conveyed by any cause from going from said port in the first steamer, of the ocean line above stated, leaving after the arrival of such property in said port, the carrier hereunder then in possession is at liberty to forward said property by succeeding steamer of said line, or if deemed necessary by any other steamer.
11. This contract is executed and accomplished, and all liabilities hereunder terminate, on the delivery of the said property to the steamer, her master, agent or servants, or to the steamship company, or on one steamer berthing at the said port, and the inland freight charges shall be a first lien, due and payable by the steamship company.

II.—With respect to the service after delivery at the port (A) first above mentioned, and until delivery at the port (B) second above mentioned it is agreed that:—

1. The steamer shall have liberty to sail with or without pilots; that the carrier shall have liberty to convey goods in craft and/or lighters to and from the steamer at the risk of the owners of the goods; and, in case the steamer shall put into a port of refuge, or be prevented from proceeding in the ordinary course of her voyage, to tranship the goods to their destination by any other steamer; that the carrier shall not be liable for loss or damage occasioned by fire from any cause or whatsoever occurring; by barratry of the master or crew; by enemies, pirates or robbers; by arrest or restraint of princes, riots or strikes, or stoppage of labor; by explosion, bursting of boilers, breakage of shafts, or any latent defect in hull, machinery or appurtenances, or by unseaworthiness of the steamer, whether existing at time of shipment, or at the beginning of the voyage, provided the owners have exercised due diligence to make the steamer seaworthy; by heating, frost, decay, putrefaction, rust, sweat, change of character, drainage, leakage, breakage, vermin, or by explosion of any of the goods whether shipped with or without disclosure of their nature, or any loss or damage arising from the nature of the goods or the insufficiency of packages; nor for inland damage or for the obliteration, or loss of marks, numbers, address or description; nor for risk of craft, bulk or transshipment; nor for any loss or damage caused by the prolongation of the voyage, and that the carrier shall not be concluded as to correctness of statements herein of quality, quantity, nature, contents, weight and value.
2. That this shipment until delivery at the port (B) second above mentioned is subject to all the terms and provisions of, and all the exemptions from liability contained in, the Act of Congress of the United States, approved on the 13th day of February, 1893, and entitled "An Act relating to the navigation of vessels, etc."
3. That the value of each package receipted for as above does not exceed the sum of one hundred dollars unless otherwise stated herein, on which basis the rate of freight is adjusted.
4. That the carrier shall not be liable for articles specified in Section 4281 of the Revised Statutes of the United States, unless written notice of the true character and value thereof is given at the time of lading and entered in the bill of lading.
5. That shippers shall be liable for any loss or damage to steamer or cargo, caused by inflammable, explosive or dangerous goods shipped without full disclosure of their nature, whether such shipper be principal or agent; and such goods may be thrown overboard or destroyed at any time without compensation.
6. That the carrier shall have a lien on the goods for all freights, prepayments and charges, and also for all fines or damages which the steamer or cargo may incur or suffer by reason of the illegal, incorrect or insufficient marking, numbering or addressing of packages or description of their contents.
7. That in case the steamer shall be prevented from reaching her destination by Quarantine, the carrier may discharge the goods into any depot or lazaretto, and such discharge shall be deemed a final delivery under this contract, and all the expenses thereon incurred on the goods shall be a lien thereon.
8. That the steamer may commence discharging immediately on arrival and discharge continuously any custom of the port to the contrary notwithstanding, the Collector of the port being hereby authorized to grant a general order for discharge immediately on arrival, and if the goods be not taken from the steamer by the consignee directly they come to hand in discharging the steamer, the master or steamer's agent to be at liberty to enter and land the goods, or put them into craft or store at the owner's risk and expense, when the goods shall be deemed delivered and steamer's responsibility ended, but the steamer and carrier to have a lien on such goods until the payment of all costs and charges so incurred.
9. That if on a sale of the goods at destination for freight and charges, the proceeds fail to cover said freight and charges, the carrier shall be entitled to recover the difference from the shipper.
10. That full freight is payable on damaged or unsound goods; but no freight is due on any increase in bulk or weight caused by the absorption of water during the voyage.
11. That in the event of claims for short delivery when the steamer reaches her destination, the price shall be the market price at the port of destination on the day of the steamer's entry at the Custom House, less all charges saved, steamer being only responsible for such part of the goods as have been actually delivered to the steamer at the port (A) first above mentioned, and steamer not liable for any loss or damage that may have occurred before such delivery, while agreeing to promptly present to inland carriers for account of owners of goods any claims for shortage or loss or damage that may have occurred before delivery of goods at the port (A) first above mentioned.
12. That merchandise on wharf awaiting shipment or delivery shall be at shipper's risk of loss or damage not happening through the fault or negligence of the owner, master, agent or manager of the steamer, any custom of the port to the contrary notwithstanding.
13. That this bill of lading, duly endorsed, be given up to the steamer's consignee in exchange for delivery order.
14. That freight prepaid will not be returned, goods lost or not lost.
15. That parcels for different consignees collected or made up in single packages addressed to one consignee, pay full freight on each parcel.
16. That freight payable on weight is to be paid on gross weight landed from ocean steamer, unless otherwise agreed to or herein otherwise provided, or unless the carrier elects to take the freight on the bill of lading weight, but inland freight and charges paid on weight paid on weight paid on board ocean steamer.
17. It is stipulated that in case the whole or any part of the articles specified herein be prevented by any cause from going in the first steamer leaving after the arrival of such articles at said port, the carrier is only bound to forward them by succeeding steamers employed in the Steamship Line, or if deemed necessary by said carrier it may forward them in other steamers.
18. That the property covered by this bill of lading is subject to all conditions expressed in the regular forms of bills of lading in use by the Steamship Company at time of shipment, and to all local rules and regulations at port of destination not expressly provided for by the clauses herein.
19. That if the goods are destined beyond the port (B) second above mentioned, the transshipment to connecting carrier shall be at the risk of the owner of the goods, but at steamer's expense, and that all liability of the Steamship Company hereunder terminates on due delivery to connecting carrier.

III.—With respect to the service after delivery at the port (B) second above mentioned, and until delivery at ultimate destination if destined beyond that port, it is agreed that:—

1. In case the regular steamship service to final port of delivery should for any reason be suspended or interrupted, the carrier, at the option of the owner or consignee of the goods, or the holder of the bill of lading, may forward the goods to the nearest available port, this to be considered a final delivery; or to store them at the port (B) second above mentioned at the risk and expense of the goods until regular service to final port of destination is opened again.
2. That the property shall be subject exclusively to all the conditions of the carrier or carriers completing the transit; the duty of notification above provided for shall fall exclusively within the obligation of the carrier completing the transit, and no prior carrier shall be responsible for the fulfillment of that obligation.

AND FINALLY, in accepting this bill of lading, the shipper, owner and consignee of the goods, and the holder of the bill of lading, agree to be bound by all its stipulations, exceptions and conditions, whether written or printed, as fully as if they were signed by such shipper, owner, consignee or holder.

IN WITNESS WHEREOF, the Agent signing on behalf of the said THE CENTRAL STATES DISPATCH, and of the said Ocean Steamship Company, or Ocean Steamer and her owner, severally and not jointly, hath affirmed to TWO Bills of Lading, all of this tenor and date, one of which bills being accomplished, the other to stand void.

Lynn E. Stone Agent.
On behalf of carriers severally but not jointly.

The Hull & Holland Steam Ship Service

Joint Committee.

AMSTERDAM.

Wm. H. MÜLLER & Co.

HOLLAND STEAMSHIP Co.

AUTHORISED FORM.—CONTINENTAL STEAM BILL OF LADING.

Shipped in apparent good order and condition by on board the Steamship or Vessel called the whereof is Master for this present voyage, and now lying in this Port and bound for HULL, with liberty to call ^{and} receive ^{and} land Coals, Cargo ^{and} Passengers at any Port or Ports, in any rotation, in or out of the customary route, and with liberty to be towed in all situations, to sail with or without Pilots, and to tow and assist Vessels at all times without being deemed a deviation

being marked and numbered as in the margin, with liberty to tranship the said goods or specie on board any other Craft or Steamer, and to be delivered subject to the exceptions and conditions hereinafter mentioned in the like good order and condition, either into Lighter or on the Quay, at Master's option where the Ship's responsibility shall cease, at the Port of HULL, unto

Freight payable, Ship lost or not lost, at
 Shillings and Pence Sterling per Ton Gross Weight }
 Pence Sterling per Cubic Foot } With per cent. Primage.
 Shillings and Pence Sterling }
 and Average accustomed, as per York-Antwerp Rules, 1890, and Disbursements £ as per margin.

The following are the exceptions and conditions above referred to:

1. The Act of God, the King's Enemies, Pirates, Robbers, Restraints of Princes, Rulers and People, Lockouts, Strikes or Combinations afloat or ashore, at home or abroad, Vermin, Jettison, Barratry and Collision, Fire on Board, in Hulk or Craft, or on Shore, Stranding and all Accidents, Loss and Damage whatsoever, from defects in Hull, Tackle, Apparatus, Machinery, Boilers, Steam and Steam Navigation, or from Perils of the Seas, Ports, Harbours, Canals and Rivers, or from any Act, Neglect, or Default whatsoever of the Pilot, Master, Officers, Engineers, Crew, Stevedores, Servants or Agents of the Owners, in the management, loading, stowing, discharging, or navigation of the Ship or other Craft or otherwise, and the Owners being in no way liable for any consequences of the causes before mentioned.
2. The Ship, her Owners or Master, are not liable (as regards pilferage, negligence or otherwise) for any loss, breakage, damage or injury in respect of Animals, Coin, Jewellery, Pictures, Statuary, China, Earthenware, Glass, Looking Glass or Glass Ware of any description, Plate, Bragare, Private Effects and Furniture, and similar articles of value, unless previous arrangements in writing have been made. All Glass, Looking Glass, Glass Ware or Glass Earthenware Goods, Spiles, Lighterage, Breakage, Rust, Breakage of Seals, Torn Wrappers, Corrosion, inherent Deterioration, Stained, Repaired or Insufficient Packages, Damage by Sweating, or contact with other Goods, Rain, or incorrectness, illegibility, Weight, Contents, Measure, Number, Quantity, Quality, and value unknown, and not answerable for Leakage, Ullage, Spiles, Lighterage, Breakage, Rust, Breakage of Seals, Torn obliteration, or insufficiency in the marks or numbers, or quality marks or numbers. The Goods to be taken from the Ship by the Consignees as soon after arrival as the Vessel is in a discharging berth, during day and night, and on Sundays and Holidays, at Ship's option, without interruption, or the same may be transhipped into Lighters, and/or Landed on the Quays, and/or Warehoused, all at the expense and risk of the Owners of such Goods, and in such case the Goods shall there remain at the entire risk of their Owners, notwithstanding that the same may have been put into Lighter, and/or landed, and/or warehoused, for the convenience of the Shipowner. Demurrage of the Steamer when incurred shall be charged and paid at the rate of 4d. per gross registered ton per day or part of a day, unless otherwise agreed in writing.
3. The receiver of the Goods mentioned in this Bill of Lading shall cause a proper tally to be kept of the same as they come out of the Steamer, and a receipt given to the Officers of the Ship for the Goods before removing barges or Goods from alongside. The Captain and Owners of the Vessel shall not be liable for any claim whatever, unless the cost to be borne by whoever is found to be in error.
4. Machinery and all heavy weights are only accepted to be put on board and taken out at Merchant's risk and expense, defect of gear or negligence of Shipowner's Servants, Agents, or Stevedores notwithstanding. In the event of damage arising, attributable to the said heavy lift, and/or resulting from error in description, weight or otherwise the Owners, and/or Shippers, and/or the Goods shall be liable therefor.
5. Where Consignees are named in the Bill of Lading, the Goods shall be delivered to them, although they are not in possession of the Bill of Lading, unless the Shipowners are requested in writing in sufficient time to make delivery to the Steamer shall be entirely at the risk of the Consignees, any custom or practice of the Port to the contrary notwithstanding.
6. All Goods immediately they are discharged from the Steamer shall be weighed and examined at the place of discharge, and if the weight and/or description on the Bill of Lading be incorrectly stated, the cost of weighing and examination will be added to the freight and be payable before delivery of the Goods, and double freight may be charged, and if so charged shall be payable and the Goods be subject to a lien for the same accordingly.
7. Goods shipped as one parcel to be delivered in same way, and if on deck, are so shipped at Merchant's risk.
8. In the event of Quarantine, Labour Strikes or Combinations afloat or ashore or Ice, or in case of riot, tumult, anticipated disturbances, or War (Great Britain being a belligerent or otherwise) blockade or interdiction of the port of discharge, or if the entering of or discharging in the Port shall be considered by the Master unsafe, the Goods may, at the Master's discretion, be discharged on the Quay or into Quarantine Depot, Hulk, Lighter or other Vessels necessary for the Ship's despatch, at the consignee's risk and expense, or shall be most fit and convenient, at the risk and expense of the Consignees, where the Ship's responsibility shall cease, this contract be accomplished.
9. In the event of transshipment or forwarding on, it is agreed that the clauses, conditions and restrictions of the Ship or other conveyance, by which the Goods are forwarded to destination, are included in this Contract, in addition to but not in substitution for the clauses hereof, and all Stamps, Duties and Charges are to be paid by the Owner of the Goods.
10. It is agreed that the exercise by the Shipowners or their Agents of reasonable care and diligence in connection with the Ship, her tackle, machinery, and appurtenances shall be considered a fulfilment of every duty, warranty or obligation, and whether before or after the commencement of the said voyage.
11. The Shipowner and/or the Carrying Contractor shall have a lien upon the Goods for all Freight, Through Carriage Expenses, Lighterage, Wharfage, Warehousing, Railway, Cartage, Agency, and other Charges, Expenses and Damages, for which the Goods or the Shippers or the Consignees or the Owners thereof are liable under this Bill of Lading, and such lien shall remain notwithstanding the Goods have been landed, stored or otherwise dealt with, whether under statutory authority or otherwise.
12. Ship free in case of mortality. The Shipowners will not be liable for any loss of, or damage to, Goods which are capable of being covered by Insurance, nor in any other case, for any amount exceeding the net cost of the same, nor for any loss arising from suffocation or other causes, occurring to Horses, Dogs, Cattle, and other animals; or from the kicking, plunging, or viciousness of the same in transit; nor for any damage from shipping or landing, or while in the possession of the Shipper, or his Agents, before or after the Voyage, from whatever cause they may remain in such possession, to Officer or Servant of the Shipowners has authority to dispense with or vary these Conditions or any of them. And for the purpose of the Contract, the values of the undermentioned animals are to be taken as not exceeding:— For Horses, p. Sterling 50; for neat Cattle, p. Sterling 15; and for Sheep, Pigs and Dogs, p. Sterling 2 each.
13. The Owners are at liberty once or oftener to tranship and to carry the said Goods to their Port of Destination, by the above or other Steamer or Steamers, Ship or Ships, either belonging to themselves or to other persons, proceeding by any route however circuitous, and whether directly or indirectly to such Port, and in so doing to carry the Goods from or beyond their Port of Destination, and to tranship or land and store the Goods at any Port of Place, either on shore or afloat, and reship and forward the same, as and when they may think fit, either by land or water, at the Owner's expense, but at Merchant's risk.
14. All fines and expenses or losses by detention of Vessel or Cargo, caused by incorrect or insufficient marking of the package, or by incomplete or incorrect description or weight for any other particulars, certificates or documents, required by the Authorities at the Port of Shipment or Delivery) either upon the packages of the Bill of Lading or otherwise shall be paid by the Shippers or Consignees of the Goods.
15. If Chemicals, Liquids, or other Goods of a dangerous or damaging nature are shipped without being previously declared and arranged for, they are liable upon discovery to be thrown overboard, any loss or damage, to the Ship of Cargo, or to any person or interest whatsoever shall be borne and be paid by the Shippers, Consignees or Owners of such Goods to the person to whom such loss or damage may be caused.
16. In cases of through carriage or when Land Carriage, Shipping, Landing, Lighterage &c., or Transhipping, is effected by or at the cost of the Shipowners, it is so done at the risk of the Owners of the Goods, and neither the Shipowners, the Wharfingers, the Barge-Owners, nor Lightermen, are responsible for the risk of Lighterage, or of a Common Carrier, or of an Insurer, or negligence of servants, or for Lock-out, Strikes or Combinations afloat or ashore, at home or abroad, or delays, or the consequences thereof, Fire afloat or ashore, damage by Vermin, Wharfage, or any insurable risk, and if through Goods are landed at a different Port the extra cost and risk attending discharge, carriage &c., and otherwise, shall be a charge upon the Goods and be borne by the Consignees. Shipowners are not liable for loss or damage to the Goods when not actually on board the above Vessel, nor for detention or delay in forwarding on or in respect of the Consignees. Shipowners are not liable for loss or damage to the Goods when not actually on board the liability of each Carrier to whom the Goods may be entrusted is limited and defined by his conditions of carriage or otherwise. The "Through" Rate is made for the convenience of the Shipper and the above Vessel, nor for detention or delay in forwarding on or in respect of the Consignees. Shipowners are not liable for loss or damage to the Goods when not actually on board the
17. Each package must be specially marked by the Shippers before Shipment, with the name of the Port of Destination, in letters not less than two inches long (in default of which the Ship is not to be liable for incorrect delivery).

In WITNESS whereof the Master or Agent of the said Vessel hath affirmed to Bills of Lading, exclusive of the Master's copy, all of this tenor and date, one of which Bills being accomplished the others to stand void.

Dated in AMSTERDAM, 190

Description and Marks	Measurement.	Gross Weight.			
	Feet.	Tons.	Cwts.	qrs.	Lbs.

Merchants are particularly recommended to see that their Policies of Insurance include all the risks excepted in clause 18 and the other clauses of this Bill of Lading.

To be forwarded from HULL to at owners risk and expense.
 Disbursements £
 for which the goods are to be held responsible.

APPLY IN HULL TO:
 The Hull & Netherlands
 Steamship Company Lim^d
 HULL

1. Ieder volwassen Passagier heeft een Kub. Meter bagage vrij; kinderen, waarvoor passage wordt betaald, half zooveel.
2. Alleen de goederen, die niet in de hut geborgen worden, moeten op dit connossement voorkomen.
3. Bij verschil onder de bewoners der zelfde hut, over hetgeen al dan niet onder „hutbagage” kan worden gerekend, zijn zij verplicht zich te onderwerpen aan de uitspraak van den Gezagvoerder.
4. Goederen, op dit biljet gespecificeerd, mogen later niet in de hut worden genomen.
5. De goederen die ter inlading bij de Maatschappij worden aangebracht, worden in ontvangst genomen hetzij aan boord, of in de daarvoor bestemde loodsen aan wal; in het eerste geval is de passagier gehouden het connossement aan den administrateur af te geven tegen ontvangst der goederen, of, indien hij zijne bagage niet in zijn geheel aan boord ontvangt, de ontvangen colli door den administrateur op het connossement te doen schrappen. Voor zoover hij zijne bagage niet aan boord in ontvangst neemt, zal hij haar bij den agent der Maatschappij ter plaatse reclameeren tegen inlevering van het bagage-connossement.
6. De goederen worden of aan den wal gelost, of door middel van prauwen naar den wal gezonden. De risico van het vervoer van en naar boord blijft voor rekening van den passagier.
7. Onder de bagage mag geen Contrabande worden medegenomen.
8. Buskruit en wapenen moeten bij aanboordkomst aan den Gezagvoerder worden afgegeven, eveneens artikelen, die aan zelfontbranding onderhevig zijn, zooals sommige geneesmiddelen, chemicaliën, enz. Bij overtreding van deze bepaling, wordt het aan boord ontdekte verwijderd, en is de Passagier buitendien eene boete van Vijfhonderd Gulden verschuldigd.
9. De Maatschappij en de Gezagvoerder zijn niet aansprakelijk voor gewicht, kwaliteit, maat, inhoud en waarde, noch voor de gevolgen van te zwakke verpakking, verkeerde, onvoldoende of onleesbaar geworden merken of adressen, of ontbreken van de bestemmingsplaats op de colli, noch voor de schaden, veroorzaakt door molest, overmacht, quarantaine, gevaren ter zee of andere vaarwateren, schelmerij, schuld of nalatigheid van den loods of der equipage of van andere personen al of niet in den dienst der maatschappij, burgertwisten, roovers, dieven, bevel of inbeslagname van hoogerhand of door het volk, oproeren, werkstakingen of stilstand van den arbeid, inbeslagname volgens de Burgerlijke Wet, stranding, hitte, vermindering of verandering van kwaliteit, doorsijpelen, lekken, breken, zweeten, roesten, bederf, elk verlies uit den aard der goederen ontstaan, ongedierte, alle schaden den goederen aan wal overkomen, ontploffing of brand aan boord of ander vaartuig of aan den wal, noch voor eenig onheil, aan de machine of het laadgerei overkomen, of voor andere onheilen ter zee, in andere vaarwateren of in de haven.

BEURS-CASCO-POLIS. 1)

Wij ondergeschreven verzekeren aan U
 of die het anders geheel of ten deele zoude mogen aangaan, vriend of vijand,
 te weten elk voor de som bij ons hieronder geteekend, van
 en alle circumjacentiën van dien af tot

op het casco en de kiel, het tuig,
 de takelage en het oorlogstuig van het schip met al deszelfs toebehooren, de
 mondbehoefden en alle onkosten tot in zee toe, ('t geen God beware) den voor-
 zegden of iemand anders toebehoorende, genaamd
 daar Schipper op is

of wie voor Schipper of Schippers in zijne plaats zouden mogen
 varen, zijnde de Geassureerde ongehouden tot opgave van de designatie, charter
 of soort van hetzelfde Schip, doch indien hetzelfde mocht blijken van vurenhout
 getimmerd te zijn, zonder dat ons zulks zal zijn opgegeven, zullen wij niet
 verder gehouden zijn dan tot het voldoen van de helft der gevallen schade.

Het [gemelde schip]

Vrij van onkosten, van ligdagen en van overwintering, en vrij van schade
 en avarië-gros onder drie ten honderd.

Nemende wij de risico mits deze ten onzen laste, van het uur en den dag
 af, dat het voorschreven Schip een begin met laden van Koopmanschappen zal
 hebben gemaakt, of wel zoodra het een begin heeft gemaakt met den ballast
 voor de verzekerde reis in te nemen, en zal dezelve eindigen 21 dagen nadat
 het Schip ter laatst gedestineerde losplaats zal zijn aangekomen, of zooveel
 eerder als hetzelfde geheel zal zijn ontlost. Zullende het voorzegde Schip
 mogen varen voorwaarts, achterwaarts, wenden en keeren aan alle zijden, en
 door nood of met wille aannemen al zulke Havens of Reeden, als den Schip-
 per of Schippers tot nut en vordering van de voorschreven reis goeddun-
 ken zal; bestaande wijders de voorzegde risico in alle gevaren ter zee, onweder,
 schipbreuk, stranden, overzeilen, aanzeilen, aanvaren of aandrijven, gedwon-
 gen verandering van koers of van de reis, kappen, overboord werpen, brand,

1) De tusschen [] geplaatste woorden komen in de Rotterdamsche, de tusschen
 () geplaatste woorden in de Amsterdamsche polis niet voor.

M
L
A
A
N

geweld, overstroming, neming, kapers, roovers, aanhouding op last van hooger hand, verklaring van oorlog, represailles, nalatigheid, verzuim van Schippers en Scheepsvolk, alsook schelmerij van het voorzegde Scheepsvolk, en alle andere fortuinen van de zee, bedacht of onbedacht, gewoon of onge-
woon, geene uitgezonderd; alle welke schaden door ons zullen worden betaald, ieder pro rato onzer geteekende som, en dat zonder korting, binnen drie maanden na het behoorlijk bewijs van dezelve.

En in zulke gevallen geven wij U Geassureerde en alle anderen volkomen macht om, zoowel ten onze schade als tot ons voordeel, alle noodige middelen tot behoud van het ten deze verzekerde Interest in het werk te stellen, hetzelfde, zoo het noodig is, te doen verkoopen en de penningen te distribuëeren, zonder onze toestemming of volmacht te behoeven te vragen, mits ons echter, zooveel de omstandigheden zulks zullen toelaten, behoorlijk daarvan preadv-
teerende; de gevallene schade zoowel als de alzoo gemaakte kosten, zullen door ons worden betaald, hetzij deze laatste met of zonder succes worden geïmpen-
deerd, mits een en ander te zamen niet te boven gaande de door ons verzekerde sommen, en zullen wij de rekening deswege geloof geven op behoorlijk gejusti-
ficeerde bewijzen, of op den Eed van dengene die denzelve zal hebben gedaan.

Voorts op conditie, dat wij Ondergeteekenden het 251 art. van het Wet-
boek van Koophandel tegen den Geassureerde, niet zullen mogen inroepen, tenzij de Rechter mocht beslissen dat daartoe, in eenig geval, ter goeder trouw en volgens usantie alhier, termen voorhanden waren, waartegen het verzekerde Interest niet aan ons zal kunnen worden geabandonneerd, tenzij hetzelfde on-
getwijfeld zal verloren zijn, of dat er geen redelijke grond tot hoop van terug-
bekoming plaats heeft, in welke gevallen echter mede de toestemming en goedkeuring van den Rechter zal vereischt worden, alvorens deze bepalingen in werking te kunnen brengen. Zijnde verder deze Verzekering aangegaan onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat art. 747 van hetzelfde Wetboek van Koop-
handel niet tegen ons kan worden ingeroepen, als zijnde aan dit art. door den Verzekerde gerenuntieerd. [Verder is bepaald dat, wanneer er verschil over deze polis, de gevolgen van dien, of de daarbij aangegane verzekering mocht ontstaan, alsdan partijen zich zullen onderwerpen aan de uitspraak der Ar-
rondissementsrechtbank te Amsterdam, en, in hooger beroep, zoo de zaak daar-
voor vatbaar is, aan die van het Provinciaal Geregts-hof van Noord-Holland, of het Regtscollegie waardoor dit Hof welligt later mogt worden vervangen.]

En zulks tegen genot van een premie van ten honderd,
voor dewelke wij Ondergeteekenden
in Rekening-courant hebben belast, en alzoo den Geassureerde quiteeren bij
deze.

Alles onder verband en submissie van onze personen en goederen, presente en toekomstende, renuntieerende als lieden van eer van alle cavillatiën en exceptiën die deze zouden contrariëeren.

Aldus gedaan, ter goeder trouwe, op alle goede en kwade tijdingen, en op (de gedeponeerde) Beursconditiën te (Rotterdam) [Amsterdam], den

CASCO-POLIS VOOR TIJDVERZEKERING.

Wij ondergeschrevenen verzekeren aan U

of die het anders geheel of ten deele zoude mogen aangaan, vriend of vijand, te weten elk voor de som bij ons hieronder geteekend,

Van en naar alle havens, plaatsen, zeeën, stroomen en rivieren in

waarheen het onder te noemen

schip zal worden gedestineerd, geene uitgezonderd.

Hebbende de Kapitein of Bevelvoerder de vrijheid in alle plaatsen enz. als bovengenoemd te liggen, alles te laden, te lossen, te herladen, het vaartuij op de helling, werf of in het dok te brengen en den inventaris op den wal of in bergplaatsen op te slaan, (in welke gevallen onze brandrisico daarop blijft doorloopen) te slepen en voorts alles te doen en te verrichten wat hij zal goedvinden of noodig oordeelen, en zulks voor den tijd van

maanden, inguande

en eindigende

beide des middags te twaalf uren; mocht zich het

schip alsdan op reis bevinden of voor eene nieuwe reis bevracht zijn, alsdan loopt onze risico door tegen ²/₃ verbetering 's maands, eene ingetredene

voor geheel te rekenen, tot aankomst ter destinatie-plaats. Vercallende deze conditie wanneer bij het eindigen weder wordt gecontinueerd.

op het casco en de kiel, het tuig, de takelage en het oorlogstuig van het schip met al deszelfs toebehooren, de mondbehoefden en alle onkosten tot in zee toe ('t geen God beware), den voorzegden

of iemand anders toebehoorende,

genaamd

daar Schipper op is

of wie voor Schipper of Schippers in zijne plaats zouden mogen varen, zijnde de Geassureerde ongehouden tot opgave van de designatie, charter of soort van hetzelfde Schip, doch indien hetzelfde mocht blijken van vurenhout getimmerd te zijn, zonder dat ons zulks zal zijn opgegeven, zullen wij niet verder gehouden zijn dan tot het voldoen van de helft der gevallen schade.

Het

Deze verzekering geschiedt

op voornoemd Casco, deszelfs gereedschappen en toebehooren.

op deszelfs Machineriën

Met wederzijdsch goedvinden gedurende genoemden tijd en dus bij alle voorvallen voor het geheel getaxeerd en vastgesteld op de Som van , onaanzeien meerder of minder waardig zijnde of gekost hebbende, dewelke som in cas van averij of schade tot reglement zal dienen. Zullende nimmer eenig ander bewijs van waarde of interest worden gevorderd, dan alleen deze polis, die wij in alles voor voldoende houden en aannemen, zonder ergens op te capteeren.

Zullende de schaden en avarijen over iedere reis afzonderlijk berekend en betaald worden en steeds voor het volle verzekerde bedrag blijven doorloopen, onaanzeien hoeveel aan avarij of schade wordt betaald.

De risico voor iedere reis wordt gehouden voort te duren tot dat er goederen of ballast voor de volgende reis worden aan boord gebracht.

Vrij van onkosten van ligdagen en van overwintering, en vrij van schade en avarij-gros onder drie ten honderd.

Nemende wij de risico mits deze ten onzen laste, van het uur en den dag af, dat het voorschreven Schip een begin met laden van Koopmanschappen zal hebben gemaakt, of wel zoodra het een begin heeft gemaakt met den ballast voor de verzekerde reis in te nemen, en zal dezelve eindigen 21 dagen nadat het Schip ter laatst gedestineerde losplaats zal zijn aangekomen, of zooveel eerder als hetzelfde geheel zal zijn ontlod. Zullende het voorzegde Schip mogen varen voorwaarts, achterwaarts, wenden en keeren aan alle zijden, en door nood of met wille aannemen al zulke Havens of Reeden, als den Schipper of Schippers tot nut en vordering van de voorschreven reis goeddunken zal; bestaande wijders de voorzegde risico in alle gevaren ter zee, onweder, schipbreuk, stranden, overnuten en vandingen van de voorschreven reis goeddunken zal; bestaande wijders de voorzegde risico in alle gevaren ter zee, onweder, schipbreuk, stranden, overnuten, aanzeilen, aanvaren of aandrijven, gedwongen verandering van koers of van de reis, kappen, over boord werpen, brand, geweld, overstroming, neming, kapers, roovers, aanhouding op last van hooger hand, verklaring van oorlog, represailles, nalatigheid, verzuim van Schippers en Scheepsvolk, alsook schelmerij van het voorzegde Scheepsvolk, en alle andere fortuinen van de zee, bedacht of onbedacht, gewoon of ongewoon, geene uitgezonderd; alle welke schaden door ons zullen worden betaald, ieder pro rato onzer geteekende som, en dat zonder korting, binnen drie maanden na het behoorlijk bewijs van dezelve.

En in zulke gevallen geven wij U Geassureerde en alle anderen volkomen macht om, zoowel ten onzen schade als tot ons voordeel, alle noodige middelen tot behoud van het ten deze verzekerde Interest in het werk te stellen, hetzelfde, zoo het noodig is, te doen verkoopen en de penningen te distribuëeren, zonder onze toestemming of volmacht te behoeven te vragen, mits ons echter, zooveel de omstandigheden zulks zullen toelaten, behoorlijk daarvan preadverteerende; de gevallene schade zoowel als de alzoo gemaakte kosten, zullen door ons worden betaald, hetzij deze laatste met of zonder succes worden geïmpendeerd, mits een en ander te zamen niet te boven gaande de door ons verzekerde sommen, en zullen wij de rekening deswege geloof geven op behoorlijk gejustificeerde bewijzen, of op den Eed van dengene die denzelve zal hebben gedaan.

Voorts op conditie, dat wij Ondergeteekenden het 251 art. van het Wetboek van Koophandel tegen den Geassureerde, niet zullen mogen inroepen, tenzij de Rechter mocht beslissen dat daartoe, in eenig geval, ter goeder trouw en volgens usantie alhier, termen voorhanden waren, waartegen het verzekerde Interest niet aan ons zal kunnen worden geabandonneerd, tenzij hetzelfde ongetwijfeld zal verloren zijn, of dat er geen redelijke grond tot hoop van terugbekoming plaats heeft, in welke gevallen echter mede de toestemming en goedkeuring van den Rechter zal vereischt worden, alvorens deze bepalingen in werking te kunnen brengen. Zijnde verder deze Verzekering aangegaan onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat art. 747 van hetzelfde Wetboek van Koophandel niet tegen ons kan worden ingeroepen, als zijnde aan dit art. door den Verzekerde gerenuitvaard.

En zulks tegen genot van eene premie van ten honderd, voor dewelke wij Ondergeteekenden in Rekening-courant hebben belast, en alzoo den Geassureerde quiteeren bij deze.

Alles onder verband en submissie van onze personen en goederen, presente en toekomende, renuntiërende als lieden van eer van alle cavillatiën en exceptiën die deze zouden contrariëeren.

Aldus gedaan, ter goeder trouwe, op alle goede en kwade tijdingen, en op de gedeponeerde Beursconditiën, te Rotterdam, den

Met alle avarij-gros vergoeding.

Met vergoeding van ³/₄ gedeelte van alle Aanvaringsschade aan derden.

Ingeval van aanvaring kunnen, ter bereiking der franchise, avarij-particulier en eventuele aanvaringsschade aan derden, gecumuleerd worden.

Met vrijheid te varen met zware of gevaarlijke lading, ter keuze van den Geassureerde; wordende mitsdien de te dien opzichte bestaande bepalingen der beursconditiën van Januari 1881, fo. 62, geannuleerd.

BEURS-GOEDEREN-POLIS. 1)

Wij ondergeschrevenen verzekeren aan U of die het anders geheel of ten deele zoude mogen aangaan, vriend of vijand te weten elk voor de som bij ons hieronder geteekend, van en alle circumjacentiën van dien af tot

Met inbegrip van alle ligter-risico zoowel naar als van boord en met onderwerping aan alle bepalingen in het connossement vermeld.

En dat op Goederen, Waren en Koopmanschappen, gereed of niet gereed, en in het laatste geval, hetzij ons daarvan kennis is gegeven of niet, geladen of nog te laden in het Schip, hetwelk God beware, genaamd daar Schipper op is of wie voor Schipper of Schippers in zijne plaats zouden mogen varen, of hoe de naam van Schipper of Schip anders zoude mogen georthographeerd, gesteld of gespeld worden, en welke de designatie, charter of soort van hetzelfde Schip zoude moge zijn.

Verders } lastgeving
 lastgeving voor zooverre de vermelding daarvan volgens de wet vereischt wordt.

Het [gemelde schip]

Met wederzijds genoeg genoteerd en vastgesteld op de verzekerde som. Zulende in geval van avarij of schade geen ander bewijs van Intrest, Waarde of Eigendom gevorderd worden dan alleen deze polis en het connossement. Met al hetwelk wij volkomen genoeg nemen.

Vrij van onkosten van ligdagen en van overwintering, en vrij van schade (en avarij-gros) onder drie ten honderd, [doch met vergoeding van alle avarij-gros].

Nemende wij de risico mits dezen ten onzen laste van het uur en den dag af, dat de voorschr. Koopmanschappen zullen gebracht zijn op de Kade of den Wal, om van daar geladen te worden in het voorschr. Schip of in Schuiten, Barken of Ligters, om daarmede gevoerd te worden aan boord van het gemelde Schip, en zal dezelve loopen ter tijd toe dat hetzelfde Schip tot de plaats of plaatsen als boven zal zijn aangekomen, en de voorschr. Goederen, zonder eenige schade of verlies, aldaar gelost, vrijelijk en vredelijk op het land gebracht zullen zijn, in het vermogen van U Geassureerde of uwe Gemachtigden, mits dat de ontlossing geschiede binnen 15 dagen na het arrivement van het schip ter gedestineerde plaats, ten ware dat door wettige verhindering de lossing in dien tijd niet had kunnen geschieden, hetwelk, in geval van ramp of schade bewezen zal moeten worden. Zulende het voorschr. Schip mogen varen voorwaarts, achterwaarts, wenden en keeren aan alle zijden, en door nood of met wille aannemen alle zulke Havens en Reeden, als den Schipper of Schippers tot nut en vordering van de voorschr. reis goeddunken zal, en of door nood de gemelde Goederen door dezelve ontladen werden en herladen in eenig ander Schip of

1) De tusschen [] geplaatste woorden komen in de Rotterdamsche, de tusschen () geplaatste woorden in de Amsterdamsche polis niet voor.

Schepen, klein of groot, hetwelk zij zullen mogen doen eigener autoriteit en zonder ons consent te wachten, zullende wij de risico blijven loopen, alsof de Goederen nooit ontladen waren geweest.

Bestaande wijders de voorsch. risico in alle gevaren ter zee, onweder, schipbreuk, stranden, overzeilen, aanzeilen, aanvaren, of aandrijven, gedwongen verandering van koers, van de Reis of van het Schip, overboordwerpen, brand, geweld, overstroming, neming, kapers, roovers, aanhouding op last van hoogerhand, verklaring van oorlog, represailles, nalatigheid, verzuim of schelmerij van den Schipper of het Scheepvolk, zonder toedoen of voorkennis van U Geassureerden geschiedende, en alle andere fortuinen van de zee, bedacht of onbedacht, gewoon of ongewoon, geene uitgezonderd; alle welke schaden door ons zullen worden betaald, ieder pro rato onzer geteekende som, en dat zonder korting, binnen drie maanden na behoorlijk bewijs van dezelve. En in zulke gevallen geven wij U Geassureerden en alle anderen volkomen magt, om zoowel ten onzen schade als tot ons voordeel, alle noodige middelen tot behoud van het ten deze verzekerde Interest in het werk te stellen, hetzelfde, zoo het noodig is, te doen verkoopen en de penningen te distribueeren, zonder onze toestemming of volmagt te behoeven te vragen, mits ons echter, zooveel de omstandigheden zulks zullen toelaten, behoorlijk daarvan praeadvertteerende; de gevallen schade, zoowel als de alzoogemaakte kosten zullen door ons worden betaald, hetzij deze laatste met of zonder succes worden geïmpendeerd, mits een en ander te zamen niet te boven ga de door ons verzekerde sommen, en zullen wij de rekening deswege geloof geven, op behoorlijk gejustificeerde bewijzen, of op den eed van dengene die denzelven zal hebben gedaan. Voorts op conditie, dat wij ondergeteekenden het 251 art. van het Wetboek van Koophandel tegen de Geassureerden niet zullen mogen inroepen, tenzij de nagenoemde Regter mocht beslissen, dat daartoe, in eenig geval, ter goeder trouw en volgens usantie alhier, termen voorhanden waren, waartegen het verzekerde Interest niet aan ons zal kunnen of mogen worden geabandonneerd, tenzij hetzelfde ongetwijfeld zal verloren zijn, of dat er geen redelijke grond tot hoop van terugbekoming plaats heeft, in welke gevallen echter mede de toestemming en goedkeuring van den Regter zal vereischt worden, alvorens deze bepaling in werking te kunnen brengen. Zijnde verder deze verzekering aangegaan onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat art. 267, alsmede art. 662 van het Wetboek van Koophandel, het laatste art. voor zoo ver de opgave van den naam van den origineelen Verzekerde betreft, niet door ons, en art. 747 van hetzelfde Wetboek van Koophandel, niet tegen ons kan worden ingeroepen, als zijnde aan het laatste art. door den Verzekerde gerenuntieerd. [Verders is bepaald dat, wanneer er verschil over deze polis, de gevolgen van dien of de daarbij aangegane verzekering mocht ontstaan, alsdan partijen zich zullen onderwerpen aan de uitspraak der Arrondissementsregtbank te Amsterdam en in hooger beroep, zoo de zaak daarvoor vatbaar is, aan die van het Provinciaal Geregts-hof van Noord-Holland, of het regtscollege waardoor dat Hof welligt later mogt worden vervangen.]

En zulks tegen genot van eene premie van ten honderd, voor
dewelke wij ondergeteekenden in Rekening-Courant hebben
belast en alzo den Geassureerde quiteeren bij dezen.

Alles onder verband en submissie van onze personen en goederen, presente en toekomstende, renuntieerende als lieden van eer van alle cavillatiën en exceptiën die deze zouden contrariëren.

Aldus gedaan, ter goeder trouw, op alle goede en kwade tijdingen en op (de gedeponceerde) Beursconditiën te (Rotterdam) [Amsterdam], den

Met doorlopende risico, zoo noodig tegen verbetering van premie, bij andere bestemmingsplaats dan hierboven gemeld, of bij eventueele overlading onderweg.

BEURS-BRAND-POLIS.

Wij ondergeschrevenen verzekeren aan U

dat het anders geheel of ten deele zoude mogen aangaan, vriend of vijand, te weten elk voor de som bij ons hier ondergeteekend

zijnde de gronden of erven onder deze verzekering niet begrepen) staande en gelegen

mitsgaders op de gereedschappen tot gemelde

behoorende, mitsgaders op den inboedel, welke zich in bovengemeld Huis bevindt, en gedurende den tijd der verzekering daarin of gebrachd mocht worden; mitsgaders op goederen, waren en koopmanschappen, van wat kwaliteit of natuur dezelve zijn, geene uitzonderd, welke reeds in of op de voorz. zijn, of gedurende deze verzekering daarin of op zullen worden gebracht.

En zal het den geassureerde vrij staan, om telkens zooveel goederen, waren en koopmanschappen in of op te slaan en wederom af te leveren als het denzelfven gelieven zal.

En zulks voor brand, veroorzaakt hetzij door onweer, eigen vuur, onachtzaamheid, schuld of schelmerij van eigen bedienden, vuren, vijanden, roovers en alle anderen, hoe ook genaamd, op welk eene wijze de brand ook zoude mogen zijn ontstaan of veroorzaakt, bedacht of onbedacht, gewoon of ongewoon, geene uitzonderd, mitsgaders voor de schade, welke als een gevolg van den brand moet worden genomen, aangemerkt, of gehouden, als; bedarf of vermindering van het verzekerde door het water ter blussing gebruikt, ook dieverijng of het vermischen van iets van het verzekerde, gedurende de brandblussing of beredding.

En zulks voor den tijd van

maanden, aanvang nemende

en eindigende

beide des middags ten twaalf ure.

Zijnde door den verzekerde de opstal getaxeerd op de som van f de gereedschappen

op de som van f de inboedel op de som van f

en de goederen, waren en koopmanschappen op de som van f

En zal in cas van schade, behalve een verslag, behelzende zooveel mogelijk de omstandigheden, welke den brand, vermoedelijk of zeker, veroorzaakt of verzeld hebben, moeten worden vertoond deze polis, nevens een bewijs van de schade aan het verzekerde door den brand en de hiervoren beschreven gevolgen van dien veroorzaakt; zullende, zoo er door ons geen bewijs van het tegengeheel geleverd wordt, voor een voldoende bewijs der schade gehouden worden.

Met opzicht tot den opstal en de gereedschappen, eene taxatie van drie onpartijdige personen, door de rechtbank van het arrondissement, waar het verzekerde gelegen is, te benoemen, waaruit blijke van de waarde, welke het verzekerde onmiddellijk voor, en van die, welke hetzelfde onmiddellijk na den brand gehad heeft, ten einde daarnit de werkelijke schade in evenredigheid der verzekerde som te kunnen opmaken.

Met opzicht tot den inboedel, voor zooverre de omstandigheden en de aard der zaak zulks doenlijk maken, eene ter goeder trouw en naar beste weten door den verzekerde, of degenen of degenen, welke de Directie hebben of gehad hebben, opgemaakte en geteekende opgave van de goederen, welke zich tijdens den brand in het huis bevonden hebben, en van die, welke door of tengevolge van den brand verloren zijn gegaan, met bijvoeging der waarde, ten einde daarnit de werkelijke schade in evenredigheid der verzekerde som te kunnen opmaken; zullende het ons ondergeteekenden vrijstaan te vorderen, dat de goede trouw daarvan door den verzekerde of degenen of degenen welke de Directie hebben of gehad hebben, in onze tegenwoordigheid, of wij behoorlijk geroepen zijnde, ten overstaan van den nagenoemden rechter bevestigd worde.

En met opzicht tot de goederen, waren en koopmanschappen, de boeken, aantekeningen, lijsten, en ander denkelijk bescheid, naar mate van de door den nagenoemden rechter te beoordeelen omstandigheden en bij ontstentenis van die bescheiden ten gevolge van den ramp, zoodanige verklaringen of andersoortige bewijzen, als gepast geoordeeld, of des noods, door den rechter voorgeschreven zullen worden, waaruit tevens van het werkelijk daar aanwezig zijn in het verbrande perceel tijdens den brand blijkt; terwijl van hetgeen overgebleven is door eene onmiddellijke na den brand door den verzekerde, of degenen of degenen die de Directie hebben of gehad hebben, onderteekende lijst zal moeten blijken. Behoudende wij ons het recht voor, om de bevestiging van de goede trouw en waarachtigheid van een en ander door de opgevers en onderteekenaars ten overstaan van den nagenoemden rechter in onze tegenwoordigheid, immers nadat wij behoorlijk geroepen zijn, te vorderen.

Alle welke schaden, benevens de kosten op de beredding gevallen, door ons ieder in evenredigheid der door ons geteekende som zullen worden voldaan, ééne maand, nadat ons het ongeluk zal zijn bekend gemaakt, zonder eenige korting, des echter dat wij, in geen geval meer dan de som, waarvoor wij ons bij onze teekening verbonden hebben, zullen behoeven te betalen.

Zullende in deze verzekering geen restorno noch abandonment plaats kunnen hebben, als zijnde daarvan over en weder uitdrukkelijk gerenuitvaard, gelijk mede van Art. 251 van het wetboek van koophandel voor zooverre de rechter niet mocht begrijpen, dat dartoe ter goeder trouw en volgens usantie termen bestonden. Evenzoo is gerenuitvaard van Art. 292 van het wetboek van koophandel, voor zoover het ongeval geen brand ten gevolge heeft gehad.

Verder is bedongen, dat wij ondergeteekenden, zoo te zamen als ieder in het bijzonder, of iemand van onzentwege, het recht zullen hebben het verzekerde tijdens of na den brand te komen inspecteeren, en hetzij alleen, hetzij vergezeld van getuigen, de verzekerde voorwerpen zullen mogen komen bezien en opnemen, en een proces-verbaal van bevinding of van bevinding en taxatie te doen opmaken, zonder dat wij echter daardoor in eenige der door ons te voeren sustenien zullen worden geprejudiceerd; van welk proces-verbaal, ingeval van verschil zoodanig gebruik zal kunnen worden gemaakt, als bevonden zal worden te behoeven. Zullende deze assurantie, voor zooverre dezelve loopt op den Opstal van eenig pand of op Inboedel, doorgaan, ook dan wanneer het verzekerde van eigenaar mocht veranderen mits ons daarvan binnen de eerstvolgende drie maal vier en twintig uren kennis worde gegeven, en wij in dat geval binnen veertien dagen niet verklaard hebben de verzekering te willen doen ophouden; terwijl wij, ingeval wij de verzekering niet willen doen voortduren, drie maal vierentwintig uren na de door ons gedane kennisgeving, niet verder verbonden zullen zijn, doch verplicht om daarna eene evenredig gedeelte der gezoeten premie terug te geven, en voor zooverre zij loopt op goederen, waren en koopmanschappen, zal, wanneer het verzekerde van eigenaar mocht veranderen, onze afsce ophouden zoodra hetzelve van onder het beheer van den oorspronkelijk verzekerde zal overgaan onder dat van den nieuwen eigenaar, tenzij over de voortduring der verzekering nader overeengekomen worde.

Zijnde verder deze verzekering aangegaan onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat art. 747 van het wetboek van koophandel niet tegen ons kan worden ingeroepen, als zijnde daarvan door den verzekerde gerenuitvaard. Verder is bepaald, dat, wanneer er verschil over deze polis, de gevolgen van dien of de daarbij aangevane verzekering mocht ontstaan, alsdan partijen zich zullen onderwerpen aan de uitspraak der Arrondissements Rechtbank te Amsterdam en in hooger beroep, zoo de zaak daarvoor vatbaar is, aan die van het Provinciaal Gerechtshof van Noord-Holland, of het Rechtscollegie, waardoor dat hof wellicht later mocht worden verhangen.

En zulks tegen genot van eene premie van ten honderd, voor dewelke wij Ondergeteekenden in rekening-courant hebben belast, en alzoo den geassureerde quiteeren bij dezen.

Alles onder verband en submitatie van onze personen en goederen, presente en toekomstende, rennuitvaardende als lieden van eer en alle cavillatiën en exceptiën die dezen zouden contrariëren.

Aldus gedaan ter goeder trouw, in AMSTERDAM, den

Zijnde onder onze risico ook begrepen de Schaden, omschreeven in Art. 292 W. v. K. voor zooverre het instaan van den bliksem of het ontplaffen van gas betreft.

BEURS-BRAND-POLIS.

Wij Ondergeschrevenen verzekeren aan U
 of die het anders geheel of ten deele zoude mogen aangaan, Vriend of Vijand,
 te weten, elk voor de som bij ons hieronder geteekend

(zijnde de Gronden of Erven onder deze Verzekering niet begrepen) staande
 en gelegen

mitsgaders op de Gereedschappen tot gemelde
 behorende, mitsgaders op den Inboedel en hetgeen
 verder in of op gemelde is of zijn berustende, en
 gedurende deze verzekering daarin of op gebracht zullen worden, mitsgaders op
 Goederen, Waren en Koopmanschappen, van wat qualiteit of natuur dezelve zijn,
 geene uitgezonderd, dewelke reeds in of op de voorschreven
 zijn of gedurende deze Verzekering daarin of op zullen worden gebracht. En
 zal het den Geassureerde vrijstaan, om telkens zoo vele Goederen, Waren en
 Koopmanschappen in of op te slaan en wederom af te leveren, als het den-
 zelve gelieven zal.

Zullende, ingeval van ongeluk, de Verzekeringen, welke, zoo hier als elders,
 aan bovengenoemde Geassureerde op Goederen in hetzelfde Pand bij eene andere
 Polis of Polissen zijn gedaan, of nog bij deze of andere Polis of Polissen
 mochten worden gedaan, beschouwd worden in gemeenschap te zijn geschied,
 en zal alzoo bij onverhoopt ongeluk de schade geslagen worden over al de
 alsdan loopende Verzekeringen, zonder onderscheid van vroeger of later Contract.

En zulks voor brand, veroorzaakt hetzij door onweer, eigen vuur, onacht-
 zaamheid, schuld of schelmerij van eigen Bedienden, Buren, Vijanden, Roovers
 en alle anderen hoe ook genaamd, op welk eene wijze de brand ook zoude mogen
 zijn ontstaan of veroorzaakt, bedacht of onbedacht, gewoon of ongewoon, geene
 uitgezonderd, mitsgaders voor de schade dewelke als een gevolg van den brand
 moet worden genomen, aangemerkt of gehouden, als bederf of vermindering van
 het Verzekerde door het water ter blussching gebruikt, ook dieverijen of het ver-
 missen van iets van het Verzekerde gedurende de brandblussching en beredding.

En zulks voor den tijd van maanden, aanvang nemende met
 den en eindigende den
 beiden des middags ten twaalf ure.

Wordende de Opstal getaxeerd op de som van *f*
 de Gereedschappen op de som van *f* de Inboedel op de
 som van *f* en de Goederen, Waren en Koopmanschappen
 op de som van *f* waarmede wij genoeg nemen.

En zal, in cas van schade, behalve een verslag, behelzende zooveel mogelijk
 de omstandigheden welke den brand vermoedelijk of zeker veroorzaakt hebben,

moeten worden vertoond deze Polis, benevens een bewijs van de schade aan het verzekerde, door den brand en de hiervoren beschreven gevolgen van dien veroorzaakt: zullende, zoo er door ons geen bewijs van het tegendeel geleverd wordt, voor een voldoende bewijs van de gevallene schade worden gehouden:

Met opzicht tot den Opstal en de Gereedschappen, eene taxatie van neutrale Personen, te committeeren bij den Rechter, ter plaatse waar het Verzekerde is gelegen, en indien aldaar geen Rechter zijn mocht, bij degenen die aldaar eenige macht of gezag is hebbende of uitoefenende, en deze mede ontbrekende, eene verklaring onder eede van den origineelen Geassureerde zelve, of van dengene of degenen dewelke de directie heeft of hebben gehad van hetgeen verbrand, bedorven of vermist is, en hoeveel er vereischt wordt om hetzelfde te brengen in zoodanigen staat, als het ten tijde van den brand is geweest.

En met opzicht tot den Inboedel, de beëdigde Attestatie van den origineelen Geassureerde of van dengene of degenen dewelke de directie heeft of hebben gehad.

En met opzicht tot de Goederen, Waren en Koopmanschappen, de Boeken, Aanteekeningen, Lijsten of ander deugdelijk bescheid, naarmate van de door den Rechter te beoordeelen omstandigheden, en bij ontstentenis van die bescheiden ten gevolge van de ramp, zoodanige verklaringen of andersoortige bewijzen, als gepast geoordeeld of, desnoods, door den Rechter voorgeschreven zullen worden, waaruit tevens van het werkelijk daar aanwezig zijn, in het verbrande Perceel, tijdens den brand blijkt, terwijl van hetgeen overgebleven is, door eene onmiddellijke na den brand door den verzekerde, of dengene of degenen die de directie hebben of gehad hebben, onderteekende lijst zal moeten blijken. Behoudende wij ons het recht voor, om de beëdiging van de goede trouw en waarachtigheid van het een en ander, door de Opgevers en Onderteekenaars, ten overstaan van den bevoegden Rechter, in onze tegenwoordigheid, immers nadat wij behoorlijk geroepen zijn, te vorderen.

Autoriseerende wij den Geassureerde en alle anderen, om ingeval van brand tot redding, blussching en berging zoodanige orders te stellen en te doen uitvoeren, als men ten meeste nutte zal geraden vinden, approbeerende nu voor alsdan hetgeen daartoe zouden mogen zijn of worden aangewend.

Alle welke schaden, benevens de kosten op de beredding gevallen, door ons, ieder in evenredigheid der door ons geteekende som, zullen worden voldaan, ééne maand nadat ons het ongeluk zal zijn bekend gemaakt, zonder eenige korting, des echter, dat wij in geen geval meer dan de som, waarvoor wij ons bij onze teekening verbonden hebben, zullen behoeven te betalen.

Zullende in deze Verzekering geen restorno noch abandonnement plaats kunnen hebben, als zijnde daarvan over en weder uitdrukkelijk gerenuntieerd, gelijk mede van Art. 251 van het Wetboek van Koophandel, voor zooverre de Rechtbank niet mocht begrijpen dat daartoe ter goeder trouw en volgens usantie termen bestonden. Evenzoo is gerenuntieerd van Art. 292 van het Wetboek van Koophandel, voor zooverre het ongeval geen brand ten gevolge heeft gehad.

Verder is bedongen dat wij Ondergeteekenden, zoo te zamen als ieder in het

bijzonder, of iemand van onzentwege, het recht zullen hebben, het verzekerde tijdens of na den brand te komen inspecteeren, hetzij alleen, hetzij vergezeld van getuigen, de verzekerde voorwerpen zullen mogen komen bezien en opnemen, en een procesverbaal van bevinding of van bevinding en taxatie te doen opmaken, zonder dat wij echter daardoor in eenige der door ons te voeren sustenuën zullen worden geprejudicieerd, van welk proces-verbaal, in geval van verschil zoodanig gebruik zal kunnen worden gemaakt, als bevonden zal worden te behooren.

Zullende deze Assurantie, voor zoover dezelve loopt op den **Opstal** van eenig Pand of op **Inboedel**, doorgaan, ook dan wanneer het Verzekerde van Eigenaar mocht veranderen, mits ons daarvan binnen de eerstvolgende driemaal vier en twintig uren kennis worde gegeven, en wij in dat geval binnen veertien dagen niet verklaard hebben de Verzekering te willen doen ophouden; terwijl wij, ingeval wij de Verzekering niet willen doen voortduren, driemaal vier en twintig uren na de door ons gedane kennisgeving niet verder verbonden zullen zijn, edoch verplicht om daarna een evenredig gedeelte der genotene Premie terug te geven, en, voor zoover dezelve loopt op **Goederen, Waren en Koopmanschappen**, zal, wanneer het Verzekerde van Eigenaar mocht veranderen, onze risico ophouden zoodra hetzelve van onder het beheer van den oorspronkelijken Verzekerde zal overgaan onder dat van den nieuwen Eigenaar; zenzij over de voortduring der Verzekering nader overeen gekomen worde.

Zijnde verder deze Verzekering aangegaan onder uitdrukkelijke voorwaarde dat Art. 747 van het Wetboek van Koophandel niet tegen ons kan worden ingeroepen, als zijnde daaraan door den Verzekerde gerenuciëerd.

En zulks tegen genot van eene premie van _____ per Mille, voor dewelke wij Ondergetekenden _____ in Rekening-Courant hebben belast en alzoo den geassureerde quiteeren bij deze.

Alles onder verband en submittie van onze Personen en Goederen, presente en toekomende, renunciërende als lieden van eer van alle cavillatiën en exceptiën die deze zouden contrariëeren.

Zullende onder onze risico ook begrepen zijn de Schaden omschreven in Art. 292 W. v. K. voor zooverre het inslaan van den bliksem of het ontploffen van gas betreft.

Aldus gedaan ter goeder trouw, op de conditiën van de ter Griffie van de Arrondissements-Rechtbank te Rotterdam gedeponeerde Beurs-Brandpolis, terwijl elke afwijking daaraan in den druk dezer, krachteloos zal zijn.

ASSURANTIE

Op GOEDEREN, WAREN EN KOOPMANSCHAP-
PEN, liggende in diverse pakhuizen binnen de stad.

	Voor	maanden	
ingaaude			190 .
eindigende			190 .

à %*f*

Polis „

f

de Naamlooze Vennootschap Blaauwhoedenveem.

PAUSCHAL-POLIS.

Wij ondergeteekenden verzekeren aan de Heeren N. N. en Co. te A., een som van *Vijfhonderd Gulden*, als maximum per *iedere gelegenheid*, geene uitgezonderd, op *alle goederen*, geene uitgezonderd, welke van af *23 Maart 1892* tot en met *23 Maart 1893*, dus gedurende *Twaalf maanden aan*, door of voor UEd. hetzij voor eigen rekening of voor rekening van derden worden verzonden van en naar alle havens, plaatsen, zeeën, stroomen, rivieren en eilanden van *Nederland*, vice versa of zoo wel hier als in alle andere plaatsen in *Nederland* zijn verladen en blijven liggen per schuiten, ligters, beurtschepen, stoombooten, spoorwegen, of per zoodanige gelegenheden als daarvoor zullen gebruikt worden, geene uitgezonderd, en wel zoo dikwijls als de Geassureerden of hunne lasthebbers, zulks zullen goedvinden of noodig oordeelen, alles zonder eenigen stilstand of uitsluiting van risico hoegenaamd.

Loopende onze risico op Beurspolis Alhier in gebruik voor *alle schade en met vergoeding van alle avarij-grosse hoe gering ook* en voor zoover de Goederen op dek zijn geladen *vrij van beschadigheid*, volgens conditiën alhier in gebruik.

Zullende in geval van avarij of schade hiervan zoo spoedig mogelijk (doenlijk) moeten worden kennis gegeven aan den Makelaar N. N. Alhier, en geen ander bewijs van waarde of intrest behoeven geproduceerd te worden dan alleen eene verklaring, waaruit blijkt, welke verzekerde goederen tijdens de ramp waren geladen en de waarde hiervan door de Geassureerden moeten worden opgegeven, waarmede wij genoegen nemen, en waarna de behandeling en afdoening der schade zal geschieden alsof de risico door ons op een afzonderlijke beurspolis was geteekend. Zullende onze risico steeds per *iedere gelegenheid* als boven omschreven, onaangezien hoeveel aan avarij of schade wordt betaald, tot het in dit contract bepaalde maximum ad *Vijfhonderd Gulden* blijven doorloopen.

Ook nemen wij aan de risico te loopen der verzekeringen genoemd maximum te bovengaande, doch zal van die meerdere risico ons onmiddellijk moeten worden kennis gegeven, en de premie daarover volgens afzonderlijk tarief door ons worden geboekt.

En zulks tegen genot eener premie van $3 \text{ } \circ / \circ$ over het maximum *in eens af*, waarvoor wij den Makelaar N. N. in rekening-courant hebben belast, en alzoo de Geassureerden kwiteeren bij deze.

Renuntieerende wij voorbedachtelijk aan alle wetten en bepalingen die deze verzekering zouden kunnen contrarieeren of verbieden.

Aldus gedaan te Rotterdam 23 Maart 1892.

500.— à $3 \text{ } \circ / \circ$ f 15.—	(Naam der Maatschappij),
Onk. n 1.— f 500.—	voor Vijfhonderd Gulden.
f 16.—	(w. g.) N. N.

POLIS VAN VERZEKERING TEGEN DIEFSTAL MET BUITENBRAAK.

Verzekering van gedeeltelijke waarde van Inboedel, met conditie van volle vergoeding tot aan het beloop der verzekerde som. (Premier risque).

Wij ondergeschrevenen verzekeren aan tot een maximum bedrag van *f* de schade of het verlies te lijden door, ten gevolge of bij gelegenheid van buitenbraak, alsmede van eventueel daarop gevolgden diefstal, aan den inboedel, zich bevindende in het door hem bewoonde woonhuis, gemerkt , staande en gelegen binnen de gemeente

Bedoelde inboedel is tegen brandgevaar verzekerd met *f* , welke waarde zich verdeelt als volgt:

f op meubelen, huisraad, tapijten, bedden, linnen, kleedoren, huissieraden, glaswerk, porselein, keukengereedschap en levensmiddelen;

" op goud, zilver, juweelen, paarden, edelgesteenten en kleinoodiën;

" op schillerijen, teekeningen en kunstplaten.

En zulks op de volgende voorwaarden:

De verzekering omvat zoowel den eigendom van den geassureerde als dien der bij hem inwonende leden van zijn gezin, zoornede van zijne dienstboden en tevens zoodanige voorwerpen behoorende tot de hierboven genoemde, welke de geassureerde in zijn bezit heeft en ten aanzien waarvan hij voor brandschade verantwoordelijk is.

De verzekerde is verplicht alle behoorlijke voorzorgen te nemen voor de veiligheid van het verzekerde, even als of zulks niet verzekerd ware, bepaaldelijk wat betreft de behoorlijke sluiting van vensters, luiken, deuren en andere toegangen.

Voor het geval dat de woning, waarin zich het verzekerde bevindt, onbewoond wordt gelaten, loopt de risico door zonder verhooging van premie, mits vooraf van de bedoelde omstandigheid aan den verzekeraar kennis gegeven zij, en wel voor zoover betreft goud, zilver, juweelen, paarden, edelgesteenten en kleinoodiën gedurende dertig dagen, en voor de andere bij deze polis verzekerde eigendommen gedurende zes maanden; echter zal deze verzekering, mede zonder verhooging van premie voor goud, zilver, juweelen, paarden, edelgesteenten en kleinoodiën blijven doorloopen, voor zoover die voorwerpen alsdan, na kennisgeving als boven, mochten zijn in bewaring gegeven bij eene door den verzekeraar goedgekeurde bank of geldinstelling of ander woonhuis.

De verzekering omvat niet de vergoeding van schade:

A. Ingeval van braak, waarin een lid van het gezin des verzekerden of wel van zijn diensteponeel of een ander bij hem inwonend persoon als dader of medeplichtige mocht zijn betrokken;

B. waarvan bij brandverzekering op Amsterdamsche of Rotterdamsche beurspolis dekking kan verkregen worden.

Terstond na het ontdekken van verlies of schade vallende binnen de grenzen dezer verzekering, is de verzekerde verplicht daarvan zoowel aan de justitie als aan den verzekeraar kennis te geven en voorts ten spoedigste op te maken een uitvoerigen staat van het vermiste of beschadigde, zooveel mogelijk met opgave van de waarde van elk artikel, welke staat op verlangen van den verzekeraar zal moeten beëdigd worden, tenzij de verzekeraar ander bewijs mocht vorderen.

Voorts zal de verzekerde verplicht zijn tot het geven van al zoodanige inlichtingen als welke het opsporen van den schuldige zullen kunnen vergemakkelijken en daartoe in elk opzicht mede te werken.

Door het ontvangen van schadevergoeding gaan de rechten van den verzekerde tegen derden op den verzekeraar over; de verzekerde is gehouden van dezen overgang zoodanig schriftelijk bewijs te geven als de verzekeraar mocht verlangen en den verzekeraar behulpzaam te zijn in diens pogingen om de schade op derden te verhalen.

Ingeval van schade is de verzekeraar gehouden die binnen dertig dagen na vaststelling van het schadecijfer prompt en zonder eenige korting te vergoeden. Voor zoover betreft meubelen, huisraad enz. zal de vergoeding steeds bestaan in betaling van het geconstateerde schadebedrag, terwijl ten aanzien van goud, zilver, juweelen, paarden, edelgesteenten en kleinoodiën, alsmede schilderijen, enz. eventueel, ingeval van het terugverlangen der vermiste voorwerpen in ongeschonden staat, voordat de schadevergoeding is betaald, geene vergoeding zal verschuldigd zijn.

Het gezamenlijk bedrag der gedurende den loop der verzekering op deze polis te ontvangen vergoedingen, zal nimmer de verzekerde som kunnen te boven gaan.

De verzekering geschiedt voor den tijd van twaalf maanden, ingaande en dus zullende eindigen beide des middags te 12 uren, en wordt geacht stilzwijgend voor gelijken termijn gecontinueerd te zijn, indien zij niet ten minste ééne maand vóór den dag der expiratie schriftelijk door eene der partijen aan de andere is opgezegd.

En zulks tegen genot eener premie van per mille, waarvoor wij de Heer in rekening-courant hebben belast en alzoo den geassureerde kwiteeren bij deze.

Aldus gedaan ter goeder trouw te Amsterdam, den

SCHADEREKENING.

Verzekerd *f* 1125.— in *f* 4500 op 50 balen koffie gemerkt J. C. H. 1/50, in 2 serieën elk van 25 balen, vrij onder 3‰. Beschadigd aangebracht 35 balen.

50 balen zouden, gezond uitgeleverd, wegen 6841 pond ter waarde van *f* 4030.05 \$ 1623.76
 4851 pond (4157 pd. beschadigd en 694 pd. onderwicht) zijn in verhouding waard \$ 1151.42

Netto veilingprovenu . . . \$ 843.73

Onkosten „ 2.—

„ 841.73

Schade. \$ 309.69

Kosten declarator . . . „ 20.—

\$ 329.69

of *f* 824.16

Stelle *f* 824.40

$\frac{1}{4}$ van *f* 824.40 = *f* 206.10.

BEURS-BRAND-POLIS.

Wij Ondergeschrevenen verzekeren aan U
of die het anders geheel of ten deele zoude mogen aangaan, Vriend of Vijand,
te weten, elk voor de som bij ons hieronder geteekend

(zijnde de Gronden of Erven onder deze Verzekering niet begrepen) staande en gelegen

mitsgaders op de Gereedschappen tot gemelde
behoorende, mitsgaders op den Inboedel en hetgeen
verder in of op gemelde is of zijn berustende, en
gedurende deze verzekering daarin of op gebracht zullen worden, mitsgaders op
Goederen, Waren en Koopmanschappen, van wat qualiteit of natuur dezelve zijn,
geene uitgezonderd, dewelke reeds in of op de voorschreven
zijn of gedurende deze Verzekering daarin of op zullen worden gebracht. En
zal het den Geassureerde vrijstaan, om telkens zoo vele Goederen, Waren en
Koopmanschappen in of op te slaan en wederom af te leveren, als het den-
zelve gelieven zal.

Zullende, ingeval van ongeluk, de Verzekeringen, welke, zoo hier als elders,
aan bovengenoemde Geassureerde op Goederen in hetzelfde Pand bij eene andere
Polis of Polissen zijn gedaan, of nog bij deze of andere Polis of Polissen
mochten worden gedaan, beschouwd worden in gemeenschap te zijn geschied,
en zal alzoo bij onverhoopt ongeluk de schade geslagen worden over al de
alsdan loopende Verzekeringen, zonder onderscheid van vroeger of later Contract.

En zulks voor brand, veroorzaakt hetzij door onweer, eigen vuur, onacht-
zaamheid, schuld of schelmerij van eigen Bedienden, Buren, Vijanden, Roovers
en alle anderen hoe ook genaamd, op welk eene wijze de brand ook zoude mogen
zijn ontstaan of veroorzaakt, bedacht of onbedacht, gewoon of ongewoon, geene
uitgezonderd, mitsgaders voor de schade dewelke als een gevolg van den brand
moet worden genomen, aangemerkt of gehouden, als bederf of vermindering van
het Verzeerde door het water ter blussching gebruikt, ook dieverijen of het ver-
missen van iets van het Verzeerde gedurende de brandblussching en beredding.

En zulks voor den tijd van maanden, aanvang nemende met
den en eindigende den
beiden des middags ten twaalf ure.

Wordende de Opstal getaxeerd op de som van *f*
de Gereedschappen op de som van *f* de Inboedel op de
som van *f* en de Goederen, Waren en Koopmanschappen
op de som van *f* waarmede wij genoeg nemen.

En zal, in cas van schade, behalve een verslag, behelzende zooveel mogelijk
de omstandigheden welke den brand vermoedelijk of zeker veroorzaakt hebben,

Merk 30 korven	2054 Ko.	Gezond.		
BSI 10 "	687 "	Tarra 55 Ko.	Netto 632 Ko.	
			raf. f 2.— p. 50 Ko.	f 25.28
" II 17 "	1166 "	" " 93.5 "	Netto 1072.5 Ko.	
			raf. f 3.— p. 50 Ko.	f 64.35
" III 8 "	547 "	" " 44 "	Netto 503 Ko.	
			raf. f 4.— p. 50 Ko.	f 40.24
65 korven	4454 Ko.	Tarra 357.5 Ko.		Schade f 129.87
Netto 4096.5 Ko.	à f 12½ p. 50 Ko.	f 1024.13.	Gez. waarde.	

Merk 15 korven	1085 Ko.	Gezond.		
BSI 1 "	72 "	Tarra 5.5 Ko.	Netto 66.5 Ko.	
			raf. f 1.— p. 50 Ko.	f 1.33
" II 2 "	143 "	" " 11 "	Netto 132 Ko.	
			raf. f 2.— p. 50 Ko.	f 5.28
" III 3 "	226 "	" " 16.5 "	Netto 209.5 Ko.	
			raf. f 3.— p. 50 Ko.	f 12.57
21 korven	1526 Ko.	Tarra 115.5 Ko.		Schade f 19.18
Netto 1410.5 Ko.	à f 9.— p. 50 Ko.	f 253.89.	Gez. waarde.	

51 korven	Gezonde waarde f	936.67	Schade f	100.21
70 "	" " " "	1177.74	" "	79.92
65 "	" " " "	1024.13	" "	129.87
21 "	" " " "	253.89	" "	19.18
207 korven	Gezonde waarde f	3392.43	Schade f	329.19
Cont. 1½ %	50.89	" "	4.94
		<u>f 3341.54</u>		<u>f 324.24</u>
Inspectieloon		"	33.92
Arbeidsloon ter Inspectie		"	19.38
			<u>f</u>	<u>377.54</u>

makende 9.208 % over f 4100.—

Amsterdam 18 April 1911.

Suiker 1000 zakken, in de polis getaxeerd op *f* 30000.—
 Beschadigd 100 zakken, waard in verhouding *f* 3000.—
 900 onbesch. zakken wegen gemiddeld 30 kilo, samen
 27000 kilo.

100 zakken wegen in verhouding 3000 kilo.

Waarde van 3000 kilo onbeschadigd à

f 2.— p. kilo *f* 6000.—

Verkocht beschadigd 2500 kilo à *f* 1.90

p. kilo. „ 4750.—

Verlies . . *f* 1250.— of 20⁵/₆ %.

20⁵/₆ % van *f* 3000.— = *f* 625.—

Kosten: taxatie *f* 30.—

Veilingskosten „ 90.—

„ 120.—

Totale schade *f* 745.—

Rekening van Schade gevallen op Cacao, door zeewater beschadigd van Passaroean te Amsterdam aangebracht per s.s. „GROTIUS”.

Bij polis d.d. Amsterdam 20 Maart 1911 is er verzekerd aan de

f 2235.40 op merk 73 balen Cacao in 2 seriën $\left\{ \begin{array}{l} 1 \text{ à } 37 \text{ balen.} \\ 1 \text{ à } 36 \text{ balen.} \end{array} \right.$

Landingn. London custom.

Bij expertise, gehouden door de Makelaars de Heeren en bleek, dat 4 balen door zeewater beschadigd waren, en werd de rafaactie door hen als volgt vastgesteld:

Serie 2.

BS 6 baal No. 73	Bo. 45	Ko.
„ 6 „ „ 72	„ 44	„
„ 6 „ „ 71	„ 49	„
BS 6 3bn.	Bo. 138	Ko.
	Ta. 3	„

No. 135 Ko. Gez. W. 33 ct. p. $\frac{1}{2}$ Ko., raf. 10 ct. p. $\frac{1}{2}$ Ko. = 30.303 % = 40.91 Ko.

BS R 1 Bl. No. 70	Bo. 36	Ko.
	Ta. 1	„

No. 35 Ko. Gez. W. 33 ct. p. $\frac{1}{2}$ Ko. raf. 15 ct. p. $\frac{1}{2}$ Ko. = 45.454 % = 15.91 Ko.
56.82 Ko.

4 Bn.	170	Ko.	(meer dan 3 % over 1546 Ko.)
<u>32 „ à 43</u>	<u>Ko. 1376</u>	„	
<u>36 Bn.</u>	<u>No. 1546</u>	<u>Ko.</u>	

73 balen Bo. 3211 Ko.

Ta. 73 „

No. 3138 Ko. *f* 2235.40

dan zijn 56.82 Ko. in verhouding verzekerd met: *f* 40.48

Expertisekosten „ 2.50

Arbeidsloon ter inspectie. „ 2.65

f 45.63

makende 2.0412 % over *f* 2235.40.

Amsterdam, 1 Mei 1911.

Rekening van Schade gevallen op Koffie, door zeewater beschadigd van Batavia
 alhier aangebracht per s.s. „REMBRANDT”.

Bij polis d.d. Amsterdam 23 Januari 1911 is er verzekerd aan de Heeren

f 9200.— op Merk: 150 balen koffie in 15 seriën elk à 10 balen.
 V.o. 3 % Landingn. London custom.

Bij expertise gehouden door de makelaars de Heeren en bleek, dat 2 seriën door zeewater beschadigd waren, waarvoor de volgende rafacties toegekend werden:

Serie 14: Nos. 131/140 10 balen.
 Gezond 5 balen.

BS I	1 baal	rafactie 1 %	— .01	baal.
” II	1 ”	” 2 %	— .02	”
” D	2 ”	” 10 %	— .20	”
” DX	1 ”	” 20 %	— .20	”
	<u>10 balen</u>			<u>— .43 baal (meer dan 3 % schade).</u>

Serie 15: Nos. 141/150 10 balen.

BS II	1 baal	rafactie 2 %	— .02	baal.
” III	1 ”	” 3 %	— .03	”
” IV	4 ”	” 4 %	— .16	”
” D	4 ”	” 10 %	— .40	”
	<u>10 balen</u>			<u>— .61 baal (meer dan 3 % schade).</u>

150 balen zijn verzekerd voor f 9200.—
 dan zijn 1.04 baal (— .43 baal en — .61 baal) in verhouding verzekerd

voor	f 63.79
Courtage van Inspectie en Zegel	” 21.76
Arbeidsloon ter inspectie (15 balen)	” — .75
	<u>f 86.30</u>

makende — .938 % over f 9200.—.

Amsterdam, 27 Februari 1911.

REKENING

van schade op Kapok, aangebracht per stoomschip van
Java naar Londen.

Bij bovengenoemde polis zijn verzekerd:

109 balen kapok *f* 715.—

Genoemde balen Kapok zijn alle BS aangebracht.

Dezelfde hebben gewogen Cwt 143.3.18 netto en
zouden, indien gezond aangebracht, zijn waard

geweest à £ 7.8.6 per ton £ 53 8.7

à 12.10 ————

f 646.48

De rafactie bedraagt 4 s./5 d. per ton £ 1.11.8

à 12.10 ————

f 19.13

Geslagen over de gezonde waarde à *f* 646.48 is

2.96 % te vergoeden over de verzekerde *f* 715.—

met. *f* 21.16

Expertisekosten, etc. £ 2.17.2 „ 34.58

f 55.74

Geslagen over de verzekerde *f* 715.— is 7.8 %.

VERKLARING
van
Hyp. Aanteekening.

STICHTSCHE HYPOTHEEKBANK. UTRECHT.

De ondergeteekende a)
verkla . . . mededeeling te hebben ontvangen dat perceel
staande
toehorende aan.
en verwaarbord voor de som van.
bij acte N^o. d.d., ten behoeve van de STICHTSCHE
HYPOTHEEKBANK, gevestigd te *Utrecht*, hypothekair. verbonden blijkens akte verleden
voor den Notaris.
terwijl bij de akte van hypotheek is bedongen het bepaalde in art. 297 W. v. K.

Waarvan aanteekening is geschied in de registers van
en wordt de hypotheekhoudster, voor zooveel noodig, van de gerechtelijke beteekening ontslagen,
terwijl de ondergeteekende . . . zich verbind :

1°. om, wanneer de verzekering mocht eindigen door het verloop van den tijd, waarvoor
zij is aangegaan, of door opzegging door ondergeteekende, de hypotheekhoudster daarvan kennis
te geven in dier voege, dat het desbetreffend bericht ten minste 10 dagen vóór het eindigen

2°. om, wanneer de verzekering uit eenigen anderen hoofde mocht eindigen, daarvan dadelijk
aan de hypotheekhoudster kennis te geven, en inmiddels — te weten van hetzelfde oogenblik af
waarop de verzekering is geëindigd — het hypothekair belang van laatstgenoemde, voorloopig
voor den tijd van 14 dagen te verzekeren, tegen dezelfde premie als voor de vervallen verze-
kering was bedongen, doch berekend over een tijdvak van veertien dagen, alles voor zooverre
de hypotheekhoudster zich niet vooraf met ondergeteekende over de verzekering van haar belang
heeft verstaan;

3°. om, in geval van schade aan bovenbedoeld. . . perceel . . . overkomen, de door onder-
geteekende krachtens de overeenkomst van verzekering aan den verzekerde verschuldigde ver-
goeding aan de hypotheekhoudster uit te betalen;

4°. om, in geval van schade als voormeld, indien de ondergeteekende om welke reden ook
tegenover den verzekerde niet tot uitkeering der schadevergoeding gehouden mocht zijn, niettemin
het bedrag daarvan, tot het beloop der hypothekaire vordering, aan de hypotheekhoudster te
voldoen, tegen subrogatie van ondergeteekende in alle rechten, actiën en hypotheken ten laste
van den verzekerde, ten beloope van de gedane uitkeering.

. 19

(Handteekening)

a) Men wordt verzocht den naam van den
verzekeraar(ster) duidelijk in te vullen.

AANTEEKENING

op de polis, in Rotterdam gebruikelijk ¹⁾.

Aan ons is kennis gegeven, dat . . . aan ommezijde genoemd pand . . . hypothekair verbonden is/zijn ten behoeve van

 waarmede wij genoegen nemen. Strekkende deze kennisgeving tevens ter vervanging van de beteekening volgens artikel 297 W. v. K.

Verbindende wij ons tevens de hypothekaire credit . . . schadeloos te stellen in geval van brand, al waren wij tegenover de verzekerde eigena . . . , uit welken hoofde ook, niet tot betaling verplicht.

¹⁾ Zie NOLST TRENTÉ, Brandverzekering, blz. 255.

VISSCHERIJ-POLIS.

Wij ondergeteekenden verzekeren aan U

of die het anders geheel of ten deele zouden mogen aangaan, vriend of vijand, te weten elk voor de som bij ons hieronder geteekend,

ter Visscherij in de Noordzee ^{en} of elders, echter binnen na te melden grenzen,

van en naar alle zeeën, wateren, havens, oorden ^{en} of plaatsen en vice versa gelegen ten Noorden niet noordelijker dan 62 zegge Twee en zestig Graden Noorderbreedte, ten Zuiden niet zuidelijker dan 45 zegge Vijf en veertig Graden Noorderbreedte, ten Oosten niet oostelijker dan 11 zegge Elf graden Oosterlengte, ten Westen niet westelijker dan 15 zegge Vijftien Graden Westlengte, (MERIDIAAN VAN GREENWICH) en alle circumjacentiën van dien, eens of meermalen, zoo dikwijls de geassureerde zal goedvinden, zullende het Schip gedurende den tijd der verzekering mogen zeilen, her- en verzeilen, liggen, drijven, ankeren, laden, lossen, herladen en visschen, ook langs de kusten en zich ter negotie of venten, ter bekoming van vischaas en ter uitoefening der visscherij in het algemeen, eens en meermalen mogen begeven van en naar alle plaatsen gelegen binnen bovengemelde grenzen en vice versa, aldaar mogen aan-, in- en uitloopen, zonder gehouden te zijn loodsden te gebruiken, naar goedvinden al of niet mogen gesleept worden en ter beug-, haring-, trawl-, schrobnet-, kant-, kust-, kabeljauw-, zoutevisch-, schelvisch-, kol- ^{en} of andere visscherij met de kol, beug, netten ^{en} of ander vischtuig, zoomede als jager en ter kerfvisscherij mogen varen en visschen en onze risico doorloopen bij het sleepen van of het verleenen van hulp aan andere vaartuigen, bij gedwongen verandering van koers of van reis en dus ook bij gedwongen overschreiding der gestelde grenzen tengevolge van overmacht, nood of storm, bij het timmeren aan werven, slippen en andere werkzaamheden, die uit den aard van het visschersbedrijf en den daaraan verbonden handel voortvloeien of noodzakelijk zijn, of waartoe de bevelhebber door nood mocht gedwongen worden, zoowel op zee, langs de kust en op de rivieren als aan den wal.

Het (dat God beware) den voorz. geassureerde of iemand anders toebehoorende, is gebouwd in het jaar te en genaamd daar Schipper op is of Stuurman of wie voor Schipper of Schippers in zijne plaats zouden mogen varen, zijnde de verzekerde ongehouden tot de opgave van de designatie, charter of soort van gemeld Schip, doch indien het mocht blijken van vurenhout getimmerd te zijn, zonder dat ons zulks zal zijn opgegeven, zullen wij niet verder gehouden zijn dan tot het voldoen van de helft der gevallene schade. Het zal niet prejudicieeren, als het Schip is gebouwd van ijzer, of als het voor een of meer reizen is ingericht en vaart als **schroefstoomlogger** of met **stoomspil** ^{en} of petroleummotor.

Het gemelde Schip.

Deze verzekering geschiedt:

A voor f

op geheel het **Casco**, de kiel, het tuig, de takelage, de mondbehoefden en alle onkosten tot in Zee en verdere gereedschappen en toebehooren, eventueel ook op de machinerieën **echter met uitzondering** van vischtuig, vleet, netten, tonnen, zout, prikken, aas en andere soortgelijke visscherij-gereedschappen en benoodigdheden, zoomede van lading ^{en} of door dit Schip gevangen visch, wordende het verzekerde interest met wederzijdsch goedvinden getaxeerd op en

B voor f

op **vischtuig**, netten, vleet met toebehooren ^{en} of andere visscherij-gereedschappen en benoodigdheden van gemeld Schip, **echter met uitzondering** van tonnen, zout, prikken, aas, lading ^{en} of door dit Schip gevangen visch, wordende het verzekerde interest met wederzijdsch goedvinden getaxeerd op

C voor f

op **tonnen, zout, prikken, aas, lading** ^{en} of door bovengemeld Schip gevangen **visch**. Mocht op eenig tijdstip gedurende den loop dezer verzekering voor een minder bedrag dan de Verzekerde Som sub C aan boord zijn, dan zal het risico van dit meerdere, namelijk van het boven de aanwezige waarde verzekerde bedrag, door ons geloopt worden op behouden varen van gemeld Schip, interest onverschillig waarin bestaande, aangezien de opgave daarvan, zoomede bewijs van waarde of interest, nimmer door ons kan worden gevorderd, in welk geval, zoomede in geval die aanwezige waarde onbekend is of niet kan worden geconstateerd, het gezamenlijk interest wordt getaxeerd op het volle, verzekerde bedrag.

Deze taxatiën zijn vastgesteld en worden door ons aldus aangenomen gedurende den loop dezer verzekering en dus bij alle voorvallen, onaangezien meer of minder waard zijnde of gekost hebbende, terwijl geen ander bewijs van waarde of eigendom door ons kan worden gevorderd dan alleen deze Polis.

Onze risico loopt op de volgende voorwaarden van verzekering:

Art. 1. **Op al het door ons bij deze polis verzekerde, hetwelk dus den overigen inhoud dezer Polis beheerscht:**

- a. Onze risico loopt **vrij van molest** volgens Rotterdamse beursconditie.
- b. Het in beslag nemen van het Schip of andere schade tengevolge van **smokkelarij** door of met behulp van een of meer der opvarenden gepleegd, is niet onder deze risico begrepen.